Tupana’ga nhi’iga

Tenharim New Testament

Contents

Mateus 1
MARCOS 85
Lucas 127
João 210
Atos 261
Romanos 324
1 Coríntios 352
2 CORÍNTIOS 378
Gálatas 399
Efésios 409
Filipenses 422
Colossenses 428
1 Tessalonicenses 437
2 Tessalonicenses 444
1 Timóteo 448
2 Timóteo 458
Tito 465
Filemom 469
Hebreus 471
Tiago 501
1 Pedro 508
2 Pedro 516
1 João 520
2 João 526
3 João 527
Judas 528
Apocalipse 531

Tupana'ga nhi'iĝa
New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
The New Testament

in Tenharim
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0520-8

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
3eb8a851-f633-5209-8712-862a9511e134

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

MATEUSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA
O Evangelho de Mateus

Jesus Cristo'ga ramonhava'ea
(Lucas 3.23-38)

1 Agwa ko Jesus Cristo'ga ramonhava'ea mombe'ua. Ymyahũ Tupana'ga e'i Jesus
Cristo'ga pe: "Eko ti ãganduvihavuhuhetero Cristoramo," ei ga hako. Cristo xa'e nhande
Jesus'ga pe a'ero. A'ereki ga nhanderuvihavuhuhete'ga. Jesus'ga ko Daviva'ea rakykwe-
poharamo Abraãova'ea rakykwepoharamo no.
2 Ymyahũ Abraãova'ea Isaqueva'ea po'ria hako.
Isaqueva'ea Jacóva'ea po'ria.
Jacóva'ea Judáva'ea po'ria Judáva'ea irũva'ea po'ria no.
3 Judáva'ea Peresva'ea po'ria Zerava'ea po'ria no. Tamarva'ea Peresva'ea yembora
Zerava'ea yembora no.
Peresva'ea Esromva'ea po'ria.
Esromva'ea Arãova'ea po'ria.
4 Arãova'ea Aminadabeva'ea po'ria.
Aminadabeva'ea Nasomva'ea po'ria.
Nasomva'ea Salmomva'ea po'ria.
5 Salmomva'ea Boazva'ea po'ria. Raabeva'ea Boazva'ea yembora.
Boazva'ea Obedeva'ea po'ria. Ruteva'ea Obedeva'ea yembora.
Obedeva'ea Jesséva'ea po'ria.
6 Jesséva'ea Daviva'ea po'ria. Daviva'ea israelitasva'ea ruvihavuhuva'ea.

Daviva'ea Salomãova'ea po'ria. Uriasva'ea rembirekokwerava'ea Salomãova'ea yembora.
A'ereki Daviva'ea hembireko ahe pavẽi.
7 Salomãova'ea Roboãova'ea po'ria.
Roboãova'ea Abiasva'ea po'ria.
Abiasva'ea Asava'ea po'ria.
8 Asava'ea Josafáva'ea po'ria.
Josafáva'ea Jorãova'ea po'ria.
Jorãova'ea Uziasva'ea ramonhava'ea.
9 Uziasva'ea Jotãova'ea po'ria.
Jotãova'ea Acazva'ea po'ria.
Acazva'ea Ezequiasva'ea po'ria.
10 Ezequiasva'ea Manassésva'ea po'ria.
Manassésva'ea Amomva'ea po'ria.
Amomva'ea Josiasva'ea po'ria.
11 Josiasva'ea Jeconiasva'ea po'ria Jeconiasva'ea irũva'ea po'ria no. A'ea rupi Babilô-
niapeva'ea ruri otavuka Josiasva'ea re'yjava'ea pe ahe rerogwovo ogwyri pe
he'yjuhuva'ea rerogwovo ahe mombytavo pevo.

12 Babilôniapeva'ea ahe rerohorẽ Babilônia pe Jeconiasva'ea Salatielva'ea po'ria.
Salatielva'ea Zorobabelva'ea po'ria.
13 Zorobabelva'ea Abiúdeva'ea po'ria.
Abiúdeva'ea Eliaquimva'ea po'ria.
Eliaquimva'ea Azorva'ea po'ria.
14 Azorva'ea Sadoqueva'ea po'ria.
Sadoqueva'ea Aquimva'ea po'ria.
Aquimva'ea Eliúdeva'ea po'ria.
15 Eliúdeva'ea Eleazarva'ea po'ria.
Eleazarva'ea Matãva'ea po'ria.
Matãva'ea Jacóva'ea po'ria.

[16] Jacóva'ea Joséva'ea po'ria. Joséva'ea Mariava'ea rembirekokwerava'ea. Mariava'ea
ombo'a Jesus'ga. Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.
Nahã ko Jesus Cristo'ga ramonha mombe'ua.
[17] Imbokwara'ara'ara'javame catorze ko Abraãova'ea rakykwepoharava'ea
ojopy'rupy'ruavo. Aerẽ Daviva'ea ari. Daviva'ea arirẽ imbokwara'ara'ara'javame
catorze ko Daviva'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no. Aerẽ Josiasva'ea
ari. Babilôniapeva'ea Josiasva'ea re'yjava'ea rerohoi Babilônia pe. Ahe rerohorẽ
imbokwara'ara'ara'javame catorze ko aherakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no.
Aerẽ Cristo'ga ari.

Jesus Cristo'ga aragwera
(Lucas 2.1-7)

[18] Jesus Cristo'ga aragwera ko nahã. Jesus'ga yembora rera ko Maria. Mariava'ea
po'ria ahe'yembora pavẽi omondo Mariava'ea Joséva'ea pe tahembireko ti hẽa ga pavẽi
javo. Joséva'ea rembirekoa renonde Tupana'ga ra'uvapyryva Mariava'ea momburu'ai.
[19] Hembireko g̃werĩ Joséva'ea Mariava'ea pavẽi. Emo ikwahavame ahepuru'a Joséva'ea
ojapyaka marã ti nehẽ javo. A'ero okokatuavo g̃waramo ahe ei oyvyteri pe: "Apohi po
ti ji hẽa hugwi a'ero nehẽ. Ndapotari reki ji hẽambotegwetea," ei ahe. "Nurã po ti ji
pohinhimimi hẽa hugwi hẽa mombe'ue'yma g̃a pe," ei ahe oyvyteri pe.
[20] A'ea rehe ahe japyakai. Kiro ahe kiri. A'ea rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga
jipiukari Joséva'ea pe. Joséva'ea gwepia katu Tupana'gapyrive'ga okiri pe a'ero.
—Terekyhyji ti enhimbirekohava hugwi Daviva'ea rakykwepoharamo, ei ga Joséva'ea
pe. A'ereki pyry nde hẽa rerekoi. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva hẽa momburu'a, ei
ga. [21] Aerẽ po ti hẽa gwa'yra'ga mbo'ari nehẽ, ei ga. A'ero ti eno hẽara'yra'ga rehe
Jesus. Ereki ga ko ahembopiro'yhara'ga. Na tuhẽ, ei ga. Ombopiro'y po ti ga ojiheve'g̃a
g̃andekote'varuhua hugwi nehẽ, ei ga. Hahye'yma pe po ti ga g̃a nderohoi a'ero nehẽ, ei
Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.
A'ea erame ga hoi Joséva'ea hugwi. Aerẽ Joséva'ea ma'ẽi.
[22] Ipuru'a Mariava'ea g̃wembirekoe'ymame. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo
ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea a'ea
mombe'u Tupana'ga nhi'iĝa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:
[23] " 'Pehendu katu ti!' ei Tupana'ga.
'Ipuru'a po ti hẽa akwaimbae'g̃a nderekoe'ỹvehẽa nehẽ.
Aerẽ po ti hẽa gwa'yra'ga mbo'ari nehẽ.
Ono po ti g̃a ga rehe Emanuel gareraramo,' ei Tupana'ga," ei ahe hako.
Garera ko Emanuel. A'ea ko: Tupana'ga oko nhande pyri.
[24] Aerẽ Joséva'ea ma'ẽi. Oko ahe Tupana'gapyrive'ga nhi'iĝa rehe toko ti hẽa nhirem-
birekoro a'ero nehẽ javo. A'ero ahe Mariava'ea reruri g̃wonga pe toroju ti hẽa pavẽi
javo. [25] Ahe gweru tehe ahe ojipyri. A'ereki ahe ndogwerekoi ve Mariava'ea ahera'yra'ga
mbo'arame ahera'yrypy'ga. Ga rehe ahe inoĝi Jesus gareraramo.

2

Jaytata'ia kwahapyrava'ea

[1] Cidade de Belém me Jesus'ga ari. Jesus'ga re'yja'g̃a gwyri pe Judéia pe Belém u. Jesus'ga
arame Herodesva'ea oko g̃anduvihavuhuro judeus'g̃a gwyri pe Jesus'ga re'yja'g̃a gwyri pe.
Jesus'ga arame jaytata'ia kwahapyra'g̃a nduri irupeuhua hugwi ogwyra hugwi kwara ipora
hugwi. Uhu g̃a cidade de Jerusalém me ovahema. [2] Kiro g̃a ei pevove'g̃a pe:
—Kiroki ga oko judeus'g̃a nduvihavuhuheteag̃wamamo – mome ga? O'a ga ag̃wamo.
A'ereki ore orohepia jaytata'ia ipyahuva'ea kwara ipora koty. A'ea ko ga'ara kwahavuka
ore ve ojipiukaro g̃waramo jaytata'ia. Hepiaga g̃waramo ore ruri timbohete ti ga javo, ei
g̃a.
[3] G̃a'ea kwahavame ahepy'a ndukatui okoteheavo Herodesva'ea py'a judeus'g̃a ndu-
vihavuhuva'ea py'a. Ndukatui cidadepeve'g̃a py'a no Jerusalémmeve'g̃a py'a. [4] A'ero

ahe ikwava'ẽhara'ga nduvihava'ga mbojatykaukari ga mbuhuruka ojipyri judeus'ga mbo'ehara'ga ndeheve – kiroki ga ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Ga ndurame Herodesva'ea pyri ahe ei ga pe:

—Kiroki ga pe Tupana'ga e'i ga ti toko ganduvihavuhuhetero javo – mome po ti ga ari nehẽ Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga? ei Herodesva'ea.

5 A'ero ga ei ahe ve:

—Belém me – kiroki cidade u oregwyri pe Judéia pe – pevo po ti ga ari nehẽ, ei ga. Nahã ymyahũ Tupana'ga nhi'iga mombe'uharava'ea ikwatijari hako. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve onhi'iga, ei ga. Tupana'ga e'i:

6 "Belémmeva'ero pecidade ndokoi huvihavarũiva'ea.
Huviha hete ko pecidade upa pende'yja'ga gwyri pe Judáva'ea rakykwepohara'ga gwyri pe Judéia pe.
A'ereki pecidadepeve'ga oko nhiremimo'ẽhara'ga nduvihavagwamamo israelitas'ga nduvihavagwamamo.
Gwereko katu po ti ga pende'yja'ga nhaporemo okovo ganduvihavuhuhetero nehẽ."

—A'ea ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka onhi'iga mombe'uharava'ea pe hako, ei ga Herodesva'ea pe.

7 Ga horame Herodesva'ea jaytata'ia kwahapyra'ga mbuhunhimimukari ojipyri a'ero. Ahe ei ga pe:

—Gara rupi jaytata'ia jipiukari pe me iporame raikwehe? Takwaha katu ti ji, ei ahe ga pe.

A'ero ga imombe'ukatui ahe ve. 8 Ikwahapavame ahe ga mondoukari cidade de Belém me. Ahe e'i ga pe:

—Peho ti Belémmeve'ga pyri tayri'ga rekakatuavo. Ga repiagame ti pejora'ja ji pyri ga mombe'ukatupava ji ve a'ero, ei ahe ga pe. Jihi ti taho ga mboheteavo a'ero nehẽ no, ei ahe ga pe o'mbero.

9 Ahe rendupavirẽ jaytata'ia kwahapyra'ga hoi a'ero ogwovo Belém me. Ga horame jaytata'ia – kiroki jaytata'ia ojipiuka ga pe kwara ipora koty – kotihĩ akoja jipiukara'javi ga pe ogwovo ga nenonde ogwovo Jesus'ga rehei katu opytavo garuhava arimo. 10 Horyory hete ga jaytata'ia repiagame ogwovo ovahema tayri'ga ruhai pe.

11 Onga pype ga tayri'ga repiagi ga'yembora reheve Mariava'ea reheve. Nurã ga nenypy'andurugi garovai pyteri pe nde ko orehoheva'ero javo. A'ero ga imondohetei mbatera ga pe gwovapytymba'voga hyrua ipe'avo jugwi. Ouro ga imondoi ga pe. Incenso perfume apopyra ga imondoi ga pe no. Iru'ĩa perfume apopyra ga imondoi ga pe mirra.

12 Aerẽ ypytunimo okirame ga Tupana'ga rendukatui. Kiro ga ga momoranduvi.

—Tapemombe'ui ti tayri'ga Herodes'ga pe. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga. Tapejivyra'javi ti Herodes'ga pyri, ei Tupana'ga ga pe.

Nurã oma'ẽrame ga hoi pehea rupi irũa rupi ogwovo ogwyri pe timombe'uyme ti tayri'ga Herodes'ga pe javo.

Oho nhimi Joséva'ea Egitopeva'ea gwyri pe

13 Jaytata'ia kwahapyra'ga horẽ Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe ahekiri pe. Ahe ve ga ei:

—Haite! Evy epo'ama! ei ga Joséva'ea pe. Eho ti ga nderogwovo tayri'ga gayhẽa reheve. Eroho nhimi ti ga nderogwovo Egitopeve'ga gwyri pe, ei ga. Pevo ti pepyta. Aerẽ jate po ti ji imondoukari nhinhi'igagwera pe me nehẽ pejora'ja ti Belém me javo. Po ti ji namondoi nhinhi'igagwera pe me nehẽ, tapejora'javi ti avo Belém me. A'ereki avo Herodes'ga tayri'ga rekaruka kiro. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

14 Oma'ẽ Joséva'ea ovya a'ero. A'ea rupi ypytunimo ahe tayri'ga rerohoi ga'yembora reheve ga nderogworogwovo Egitopeve'ga gwyri pe. 15 Pevo ahe ga nderovahemi. Aerẽ ga nduvame Egito pe Herodesva'ea manoi.

Nahã ğa hoi opytavo Egitopeve'ğa gwyri pe. Tupana'ga erame jate ğa ndura'javi Egito hugwi. Nahã Tupana'ga ğa mbuhurukara'javi Egito hugwi. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo aerẽ po ti nahã javo. Ymyahũ ahe ei hako:
" 'Egitopeve'ğa gwyra hugwi ji jira'yra'ga mbuhurukari,' ei Tupana'ga," ei ahe hako.

Ojigwarai Herodesva'ea tay'riva'ea rehe

16 Omanoa renonde Herodesva'ea nhimonha'ngaranuhũi jaytata'ia kwahapyra'ğa ndehe. A'ereki ahe okwaha ji moandyandyi ğa ojivyra'jave'yma ji pyri javo. Dois anos ğwerĩ tayri'ga rehe kiro. A'ea Herodesva'ea okwaha. A'ereki nanongara jaytata'ia kwahapyra'ğa omombe'u ahe ve ahe ğa monhi'iğame ojive. Nurã ahe osoldados'ğa mondoukari cidade de Belém me Belém rembeyvyri hĩ pe no. Pevo ahe osoldados'ğa mondoukari tojuka pa ti ğa tapihama'ğa javo – kiroki tayri'ğa o'a jaytata'ia kwahapyra'ğa hepiagirẽ jaytata'ia. Ahenhi'iğa rupi soldados'ğa hoi a'ero tapihama'ğa ndepiaga. Ojuka pa ğa tapihama'ğa – kiroki ğa gwereko dois anos ojihe, kiroki ğa ndogwerekoi ve dois anos ojihe no. 17 Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo aerẽ po ti nahã javo. Ahe e'i hako:
18 " 'Cidade de Ramá pe ğa henduvi hẽa jehe'oheterame ovy'are'yma.
Hahyahi hẽajehe'oa.
Raquelhẽa reki ojehe'o gwa'yrava'ea rehe.
Tegwete hẽa ma'ngoma'ngohava.
A'ereki hẽara'yrava'ea omanomba,' ei Tupana'ga," ei Jeremiasva'ea hako.

Ojivy Joséva'ea Egitopeva'ea gwyra hugwi

19 Aerẽ Tupana'ga José'ğa mbuhurukara'javi Egitopeve'ğa gwyra hugwi. A'ereki pevo ğa u Herodesva'ea manorame. Herodesva'ea manorẽ yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe Tupana'gapyrive'ga. Joséva'ea pe ga ei ahekiri pe:
20 —Ahe omanomba kiro – kiroki ahe ojuka pota tayri'ga. Evy epo'ama! Eroho ti ğa kiro a'ero tayri'ga gayhẽa reheve. Erojivyra'ja ti ğa eje'yja'ğa gwyri pe Israel pe, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.
21 Oma'eamo ahe vyri a'ero tayri'ga rerogwovo ga'yembora reheve ğa nderojivya pevo jitehe ogwyri pe Israel pe ğa nderovahema. 22 A'ea rupi Arquelau'ga oko Judéiapeve'ğa nduvihavamo Israel pe opo'ria py'rovo Herodesva'ea py'rovo. A'ea kwahavame Joséva'ea kyhyji Arquelau'ga hugwi. Ndojupotari ahe Judéiapeve'ğa gwyri pe a'ero. Ypytunimo okirame Joséva'ea Tupana'ga rendukatui. Kiro ga Joséva'ea momoranduvi.
—Terehoi ti Judéiapeve'ğa gwyri pe, ei Tupana'ga ahe ve.
Nurã Joséva'ea ndohoi pevo. Galiléiapeve'ğa gwyri pe ahe hoi Israel pe. 23 Pevo ahe ruvi cidade de Nazaré pe tayri'ga pavẽi ga'yembora pavẽi no. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea a'ea mombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Jesus'ga mombe'gwovo ahe ei hako:
" 'E'i po ti ğa ga pe nehẽ Nazarépeve'ga,' ei Tupana'ga," ei ahe hako.
Ğa u pevo a'ero.

3

João Batistava'ea remimombe'ua
(Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

1 Aerẽ João Batistava'ea rekoi ongae'ỹi me judeus'ğa mobatizavo. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uheteavo João Batistava'ea rekoi Judéiapeve'ğa gwyri pe ongae'ỹi me. 2 Hahyahi ahenhi'iğa ahe erame:

—Pepohi tuhẽ ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Perojijyjijyi ti pejeaporoõgita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'iõga rendukatuavo. A'ereki Tupana'ga oko õgwerĩ nhanderuvihavuhuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iõga rupi, ei ahe õga pe.

3 Ymyahũ Tupana'ga nhi'iõga mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u jipe João Batistava'ea. Ahe e'i João Batistava'ea mombe'unhoõgwenondeavo hako:

"Hahyahi po ti ganhi'iõga
ga erame õga mbo'eavo ongae'ỹi me nehẽ," ei Isaíasva'ea.

"E'i po ti ga nehẽ:

'Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehẽ," ei Isaíasva'ea hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojykaharete'ga ruraõgwama pe. Tonhimboavujikwe ti õga garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti õga gweaporoõgita a'ea renonde javo.

4 Omongi João Batistava'ea yuranuhũa'javuhuva'ea rava apopyra camelo rava apopyra. Aheku'ayvira ko ipira. O'u ahe tukura hehira reheve.

5 He'yjuhuve'õga nuõanduri onhimongyavo João Batistava'ea pyri ovahema. Uhu õga cidade de Jerusalém hugwi. Uhuuhu õga Judéiapeve'õga gwyra hugwi nhaporemo no rio Jordão rembeyvyra hugwi no.

6 Ahe renduvame õga nhimombe'ukatui Tupana'ga pe jite'varuhu ji javo opohia jugwi. A'ero jate João Batistava'ea õga mobatizai rio Jordão pype.

7 Uhu he'yive'õga ahe pyri no fariseus'õga saduceus'õga pavẽi tianemobatiza ti ga javo. Õandura repiagame João Batistava'ea ei õga pe:

—Tiruahũ pendeaporoõgita! Pe'euhu pe pejohupe pejikokatupotare'yma õgwaramo. Pe'e pe: "Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehẽ. Ndahahyi po ti nhande ve a'ero nehẽ." Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhẽ penhimbo'e nanongara rehe, ei João Batistava'ea õga pe.

8 —Jihi, ei João Batistava'ea, kiro po ti ji ei pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei ahe. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Ndovy'ari õga okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijyita ojeaporoõgita. Nanhimonha'ngaa'javi ji õga ndehe a'ero." Nahã po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea õga pe.

9 —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarõ hete Abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehẽ." A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea rymymino'õga ndehe õga ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'õga pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aõga ita Abraãova'ea rymyminoro õga mongovo, ei João Batistava'ea õga pe.

10 Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea õga pe. Õga mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa õgwerĩ jykwa'ria pyvõ tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehẽ. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoõgwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma õgwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea õga pe imombe'gwovo.

11 —Uhu po ti ga nehẽ – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhuhetero õgwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te okoteheva'ea. Jihi opomobatiza yhya pyvõ jate. Nahã ji ikwahavukari õga pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoõgita rerojijyja reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerẽve'ga nehẽ. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombyryvuka nehẽ, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo õga pe.

12 Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea õga pe. Õga mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'õ po ti ga oapoa trigo inhaã̃ga hyrua pype nehẽ. Japira po ti ga imbokai tata pyvõ nehẽ. Ndogwevi po ti tata upa nehẽ, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jihoheheteve'ga huvihavuhuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ã̃ga okote'varuhuve'ã̃ga hugwi okovo pyryve'ã̃ga pojykaharete'ga nehẽ, ei João Batistava'ea ã̃ga pe. "Tuhu ti pyryve'ã̃ga ji pyri yvagi pe upa avuirama nehẽ," e po ti jihoheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea. "Toho ti okote'varuhuve'ã̃ga ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehẽ ojivyre'yma," e po ti jihoheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ã̃ga pe.

João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga
(Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22)

13 Aerẽ Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ã̃ga gwyra hugwi ua rio Jordão pe. Uhu ga ovahema João
Batistava'ea pyri tanhimobatiza ti ga javo.
14 A'ero João Batistava'ea ei Jesus'ga pe:

—Toromobatizayme po ti ji nehẽ. Ndehe ko oreruvihavuhuhetero. Nde po ti ji mobatiza hamo a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea Jesus'ga pe novĩa. Ako tehe ji nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe. Maraname nde ruri ji pyri enhimobatizauka ji ve a'ero? ei ahe Jesus'ga pe.

15 A'ero Jesus'ga ei reki João Batistava'ea pe:

—Ji mobatiza tuhẽ ti kiro, ei Jesus'ga. A'ereki pyry nde ji mobatizai. Nahã po ti nhande rekokatui nhandekovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi nhaporemo nehẽ, ei Jesus'ga João Batistava'ea pe.

—Kwa, ei ahe Jesus'ga mobatizavo.

16 Ahe omobatizarẽ Jesus'ga hemi yhya hugwi. Kotihĩ Tupana'ga ipe'ai yvaga ga pe.
Kiro Jesus'ga hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyvame ojihe. Inambua ja Tupana'ga ra'uva
hekoi yvaga hugwi ijyvame ga rehe. 17 Nanime yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iã̃gi Jesus'ga
mombe'gwovo.

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei Tupana'ga. Anhimohẽ hete ko ji ga rehe, ei ga.

4

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga
(Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13)

1 Aerẽ Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi ongae'ỹi me Diabo'ga ti toko ga pyri javo.
"A'ereki Diabo'ga ga mongo te'varuhu pota," ei Tupana'ga ra'uva. A'ero ga rerohoi ga
rerovahema pevo.
2 He'yiva'ea quarenta ko Jesus'ga kiri pevo. A'ea rupi ga ndo'ui arimo ypytunimo no
tanhi'ĩ ti ji Tupana'ga pe javo. Quarenta Jesus'ga kirirẽ pevo ojuka ga ty'ara a'ero.
3 A'ero Diabo'ga ruri Jesus'ga pyri tamongo te'varuhu ji ga javo. Uhurame ga ei Jesus'ga
pe:

—Ere'e jipe ndehe: "Jihi ko Tupana'ga ra'yramo." A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: "Penhimbote ti a'ero pãoramo nhirembi'uramo." A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

4 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehẽ, ei ga. Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoõ̃ga hako.
Aherembikwatijara e'i:
"Mbatera ua pyvõ jate rũi nhande rekoi.
Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvõ nhande rekoi," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

5 Aerẽ Diabo'ga Jesus'ga rerohoi cidadepyryva pe Jerusalém me a'ero. Yvate pe ga
ga rerojiupiri gare'yja'ã̃ga jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe. 6 Ga
rerovahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: "Jihi ko Tupana'ga ra'yramo." A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ã̃ga yvagipeve'ã̃ga po ti nanembohirukarahyi

yvyvo nehẽ. A'ero po ti ndahahyi nde ve nde porame japyra hugwi nehẽ. A'ereki ymyahũ a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoõuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:
"Tupana'ga po ti ojipyrive'ẽga mondoukari nde pyri nehẽ.
'Pea'ngu ti ga,' e po ti ga ojipyrive'ẽga pe yvagipeve'ẽga pe nehẽ.
'Pepyhy katu ti ga rerogwovo
tahahyyme'i'i ti ga pe javo,' e po ti Tupana'ga ojipyrive'ẽga pe nehẽ," e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.
7 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoõuka hako. Aherembikwatijara e'i:
"Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.
Gareaporoõgita rehe jate ti eko.
A'ero po ti ga nde pokogi nehẽ.
Ejeaporoõgitatehea rehe rũi ti eko
ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.
8 Aerẽ Diabo'ga ga rerohoa'javi. Yvate hete pe ga ga rerohoi ga rerojiupia yvytyruhua rehe. Pea hugwi Diabo'ga hepiukapavi yvyakotyve'ẽga nduvihava'ẽga gwyra Jesus'ga pe. Ẽagwyrakatukatua ga hepiukari no. 9 Kiro ga ei Jesus'ga pe:
—A'ea nhaporemo po ti ji imondoi nde ve nehẽ. Po nde renypy'andurugi jirovai pyteri pe ji mboheteavo nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehẽ, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.
10 —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Nde Tupana rũi. Ejipe'a ji hugwi! Norombohetei po ti ji ndehe nehẽ. A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoõuka hako. Aherembikwatijara e'i:
"Embohete ti Tupana'ga.
Gaha ndepojykaharete'ga.
Gaha jate ti embohete
ekovo ganhi'iõga rupi jate," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.
11 A'ero Diabo'ga hoi ogwovo Jesus'ga hugwi. Nanime Tupana'gapyrive'ẽga yvagipeve'ẽga jipiukari Jesus'ga pe ga pokoga mbatera imondovo ga pe.

*Galiléiapeva'ea na'*ẽ Jesus'ga ombo'e
(Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15)
12 Aerẽ ojipe'ẽga imombe'ui Jesus'ga pe.
—Ẽa João Batista'ga mongi cadeia pype ga Tupana'ga nhi'iõga mombe'uro ẽwaramo, ei ẽa.
A'ea renduvame Jesus'ga hoi ojivya Galiléiapeve'ẽga gwyri pe. 13 Pevo ga jijyi cidade de Nazaré hugwi ogwovo ojipe pe cidade de Cafarnaum me Galiléiapeve'ẽga gwyri pe. Cafarnaum tuvi ypiahua pyri lago da Galiléia pyri. Pevo ko judeus'ẽga nduvi Zebulomva'ea re'yja'ẽga Naftaliva'ea re'yja'ẽga pavẽi. 14 Pevo Jesus'ga hoi Cafarnaum me. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iõga mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iõga mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:
15 " 'Pegwyri pe herekoi pehea
– kiroki pehea oho ypiahu pe,' ei Tupana'ga Zebulomva'ea re'yja'ẽga pe Naftaliva'ea re'yja'ẽga pe no.
'Pegwyra rekoi rio Jordão aherovai.
Ẽa ei pegwyra pe Galiléia judeus'ẽarũive'ẽga gwyra gentios'ẽga gwyra.
A'ea ẽa ei pegwyra pe,' ei Tupana'ga," ei ahe.
16 " 'Ypytuna ja pe me pe ji kwahave'yma ẽwaramo.
Kiro po ti kojahua ja pe me pe ji kwahava ẽwaramo nehẽ.
Peko pe omanove'ẽga ja ji ve ji kwahave'ymame.

Kiro po ti ji jikwahavukari pe me
imbokojahuavo peakãgi pe nehẽ,' ei Tupana'ga," ei Isaíasva'ea imombe'gwovo hako.
17 Omombe'u jipe ahe Jesus'ga hoa Cafarnaum me. Uvame cidade pe Cafarnaum me kiro
Jesus'ga ã mbo'embo'ei. Tupana'ga nhi'iã mombe'gwovo ga ei ã pe:
—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi, ei ga. Perojijyjijyi ti pejeaporoõgita pejikokatuavo
pejikovo Tupana'ga nhi'iã rupi. A'ereki Tupana'ga pe ndepia katu ẽwerĩ penduvi-
havuhuhetero yvya koty pe mongovo onhi'iã rupi, ei Jesus'ga ã pe.

*Jesus'ga omo'emo'*ẽ ypy ẽwemimbo'eharamo
(Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11)
18 Aerẽ Jesus'ga hoi ypiahu pe Galiléia pe ogwovo yembeyvyra rupi. Ohorame Jesus'ga
mokonha'ã ndepiagi Simão'ga André'ga reheve. Ã ko onhoirũ'ã. Simão'ga pe ã e'i no
Pedro. Pirareheva'ero ẽwaramo Simão'ã imombori ipypira pira mboahava tipyhy pira
javo. 19 Ovahemame ã pyri Jesus'ga ei ã pe:
—He pejijo ti ji rupi nhiremimbo'eharamo. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ã pe nehẽ
no. Pira pe peru oji'i. Kiro po ti pe ojipe'ã mbuhurukari ji pyri nehẽ toko ti ã Jesus'ga
nhi'iã rupi javo, ei Jesus'ga ã pe.
20 —Kwa, ei ã.
Nambegwei ã hoi imboahava reja ogwovo ga rupi okovo garemimbo'eharamo.
21 Hehemo'i Jesus'ga hoi ogwovo yembeyvyra rupi ojipe'ã ndepiaga Tiagova'ea João'ga
reheve. Ã memei ko onhoirũ'ã. Ãnduva'ga ko Zebedeu'ga. Ga pavẽi ã apygi yharuhua
pype japokatua'java oapoa imboahava. Ovahemame ã pyri Jesus'ga nhi'iãi Tiagova'ea pe
João'ga pe no toko ti ã nhiremimbo'eharamo javo. 22 Nambegwei ã hoi yharuhua reja
gwuva'ga reja no ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara
(Lucas 6.17-19)
23 Ojipejipea pe Jesus'ga hogahoi Galiléiapeve'ã gwyra rupi hete ogwovo. Ãjatykahai
pe ga hogahoi ã mbo'eavo Tupana'ga nhi'iã rehe. Pyryva'ea ga imombe'ui ã pe
Tupana'ga pe poko katu pota penduvihavuhuhetero javo.
—Perojijyjijyjuka ti pejeaporoõgita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe
pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero
nehẽ, ei Jesus'ga ã pe.
Karugwaraparavuhua Jesus'ga imombipavi ã hugwi no. Ipopoakare'ỹve'ã ga ã
mbopopoakari no. Nahã ga rekoi ãpyteri pe.
24 A'ero he'yjuhuve'ã imombe'umbe'ui nahanahã Jesus'ga ã pohanoõi javo. A'ero
Síriapeve'ã nhaporemo ikwahavi no itetirũave'ã nderupava Jesus'ga pyri. He'yjuhu
karugwara ã pe. Hahy paravuhu ã pe no. Anhaã omongo aha ojipe'ã ojeaporoõgita
rupi jate ojipe'ae'yma ã hugwi onhimongyavo Diabo'gapyriva'ea. Ojipe'ã akãgi pe
mbipeuhu ã mboheagwyryva. Ojipe'ã nopo'ami. Nomyi tuhẽ ã upa. Ã nhaporemo
ã ã nderuri Jesus'ga pyri topohano ti ga ã javo. Jesus'ga omombi pa ã hugwi a'ero ã
mongokatua'java.
25 He'yjuhuve'ã hoõahoi Jesus'ga rupi onhimongyavo. Uhu ã ga pyri Galiléiapeve'ã
gwyra hugwi Dez Cidades hugwi no Jerusalém hugwi no Judéiapeve'ã gwyra hugwi no
rio Jordão aherovaja hugwi no. Nahã ã nduri ogwoogwovo ga rupi onhimongyavo.

5

Pyry hete ã pe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.20-23)
1 Onhimongyve'ã ndepiagame Jesus'ga jiupiri yvytyra rehe. Pevo ga apygame
garemimbo'ehara'ã nduri ga pyri tihendu ganhi'iã javo. 2 Ombo'embo'e ga ã kiro.
3 A'ero ga ehetei ã pe:

—Pyry hete ãga pe – kiroki ãga e'i ikwahava oyvytera: “Tupana'ga ji pokogame jate po ti ji rekokatui nehẽ.”
Ãa erame na ojikoheteavo Tupana'ga rehe pyry hete ãga pe.
A'ereki ãanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia katu ãga imombyryva ãga pe, ei Jesus'ga.
4 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga okoveveuhu ojehe'gwovo.
A'ereki ãga ko Tupana'ga remimbohoryva'javaãwama, ei Jesus'ga.
5 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga oko nhyrõ onhimbohetee'yma.
A'ereki yvya koty Tupana'ga remimondoaãwama ãga pe ga ero ãwaramo, ei Jesus'ga.
6 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga oko katu pota hete okoheteavo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi.
A'ereki ãga ko Tupana'ga remimombyryvaãwama, ei Jesus'ga.
7 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga ojipe'ãga porogwety.
A'ereki ãga tuhẽ ko Tupana'ga rembiporogwetygaãwama, ei Jesus'ga.
8 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga gweaporoãita katu Tupana'ga reaporoãita rehe jate xako javo.
A'ereki ãga Tupana'ga repiagaãwama, ei Jesus'ga.
9 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga onhoarõuka hete ojipe'ãga pe.
A'ereki a'ea Tupana'ga eaãwama ãga pe. “Ãa ko jira'yra'ãga,” e po ti Tupana'ga ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga.
10 Pyry hete ãga pe – kiroki ãga pe ojipe'ãga okote'varuhu.
Ãa ndekoro ãwaramo Tupana'ga nhi'iãga rupi ojipe'ãga te'varuhuro ãga pe.
Pyry hete ãga pe – kiroki ãga pe ãga ite'varuhu.
A'ereki ãanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia katu ãga imombyryva ãga pe, ei Jesus'ga.
11 —Pyry hete pe me ãga ete'varuhurame pe me. Ãa imondorame hahyva'ea pe me pyry hete pe me. Ite'varuhuparavuhuva'ea pe nhaporemo ti ãga ei pe me o'mbero nehẽ pe ndekoro ãwaramo jireheva'ero. Ãa erame na pyry hete pe me, ei Jesus'ga ãga pe.
12 —Pejoryjory hete ti ãga jigwarairame pe ndehe nahã. A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteva'ea. Aerẽ po ti ga imondoi pe me nehẽ. A'ereki pe peko ymyahũva'ea ja Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahũ aãwamove'ãga namonhava'ea ojigwarai Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharava'ea rehe no, ei Jesus'ga ãga pe.

Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera
(Marcos 9.50; Lucas 14.34-35)

13 —Jukyra omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Peko pe jukyra ja yvyakotyve'ãga pe ãga mongokatuavo. A'ereki pe peko katu pendoryndoryvamo ãapyteri pe Tupana'ga pyryva repiuka ãga pe Tupana'ga nhi'iãga mombe'gwovo ãga pe nahã po ahe toko hamo javo. Penhi'iãga rendukaturame po ti ãga ndekokatui nehẽ no, ei Jesus'ga ãga pe.

—Po jukyra ndapyryva'javi, marã po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehẽ? Ahe nombyryva'javi tuhẽ jukyra, ei Jesus'ga. A'ero ahe ndopo'rua'javi jukyra. Omombo ahe a'ero. Hehe ahe pyruãi a'ero ohoohorame, ei Jesus'ga. Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhũ pe ojipe'ãga mongokatui naerũ? Maranuhũ po ti ji nhimoirũukara'javi pe me nehẽ pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ãga pe javo pe me naerũ? ei Jesus'ga ãga pe.

Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea, ei Jesus'ga
(Lucas 8.16; 11.33)

14 —Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea yvyakotyve'ãga pe Tupana'ga repiuka ãga pe, ei Jesus'ga. Cidade ituvame yvytyruhua rehe nhande nhaporemo hepiagi. A'ereki pevo jukwaha upa, ei Jesus'ga. 15 Imondygame lamparina ahe ndohovapygi lamparina hyrua pyvõ. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Ombokojahu lamparina ongapypeve'ãga pe nhaporemo a'ero tohepia ti ãga javo, ei Jesus'ga.

16 —Na jitehe ti pembokojahuuka yvyakotyve' g̃a akag̃i pe. Marã po pe imbokojahuukari
g̃a pe? Kiro ji imombe'ui pe me. Peko katu ti Tupana'ga ja pejuvete'ga ja pejikoga
ga rehe g̃a pokoga. Pendekokatua repiagame po ti g̃a ikwahavi Tupana'ga pyryva ga
mboheteavo yvagipeve'ga mboheteavo nehẽ Tupana'ga omombyry g̃a javo. Nahã pe
Tupana'ga repiukari g̃a pe.

Jesus'ga ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe

17 —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Jesus'ga uhu yvya koty javo nhande ve. 'Tapekoa'javi
ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi,' e po ti ga nhande ve nehẽ. 'Tapekoa'javi ti
Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uharava'ea nhi'ig̃agwera rupi no,' e po ti ga nehẽ." A'ea ti
tape'ei pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga g̃a pe. A'ereki nanongara pe rũi javo ji ruri ikwehe, ei ga.
—Ajo ji pe mbo'ekatuavo ahe'eagwera po'rua rehe, ei Jesus'ga g̃a pe.
18 Imombe'ukatuavo ji ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera ti ndopavi'i'i nehẽ. Yvaga
pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehẽ. Yvya pave'ymame po
ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehẽ. Xunhi'i'ĩva'ea vehevi po ti ndopavi
aheremimbo'eagwera hugwi nehẽ. Aheremimbo'eagwera apiavo ihoi nehẽ. A'ea renonde
po ti aheremimbo'eagwera ndopavi nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

19 —Ojipe'ga po ndokopavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki ga e'i: "Jara
rupi aheremimbo'eagwera rupi ji rekoi. A'ereki a'ea pyry aheremimbo'eagwera.
Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji ndakoi. A'ereki akoja hohe jara koji'i pyry
aheremimbo'eagwera," e po ga. Nahã po ga ojipe'g̃a mbo'ei g̃a pe hendukatuuka onhi'ig̃a.
Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: "Ndahuvihavi'i'i ko ga." Nahã po ti Tupana'ga
ei okovo g̃anduvihavuhuhetero g̃a ndepiakatuavo nehẽ, ei Jesus'ga.
—Ojipe'ga po oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi nhaporemo ojipe'g̃a
mbo'ekatuavo hehe g̃a pe hendukatuuka aheremimbo'eagwera nhaporemo.
Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: "Ga ko huvihava." A'ea po ti Tupana'ga
ei okovo g̃anduvihavuhuhetero g̃a ndepiakatuavo nehẽ, ei Jesus'ga.

20 —A'e ji pe me a'ero: Koji'i ti peko katu hete pembo'ehara'g̃a hohe fariseus'g̃a hohe
no. Po g̃a hohe rũi pe ndekokatui, a'ero po ti Tupana'ga penduvihavuhuhete'ga rũi nehẽ.
A'ero po ti ga napenderohoi yvagi pe nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

Jesus'ga omombe'u katu onhoarõe'ỹve'g̃a

21 —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea mog̃itagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: "Tapejukai
ti ojipe'g̃a," e'i nhaneramonhava'ea mog̃itagwera. "Po pe g̃a jukai, a'ero po ti ojipe'g̃a
pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehẽ: 'Pehe ti pemano ahe ja kiro
pendekote'varuhuro g̃waramo'." A'ea nhaneramonhava'ea mog̃itagwera i'ei, ei Jesus'ga.

22 —Jihi reki a'e pe me: Po pe nhimonha'ngatehei pejikotyve'ga rehe, a'ero po ti
ojipe'g̃a pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehẽ: "Pehe ti pemano
kiro pendekote'varuhuro g̃waramo." Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe
pejikotyve'ga pe: "Ikwahave'ỹheteva'ea!" Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo
penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti ojipe'g̃a pe nderohoi judeus'g̃a mog̃itahara'g̃a
ndovai pyteri pe nehẽ te'i ti g̃a pe me: "Pehe ti pemano kiro pendekote'varuhuro
g̃waramo." Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: "Ndereak-
wahavihu nde ekovo!" Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo
ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga pe mondoukari tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei
Jesus'ga. Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga.

23 —A'ero ji ei nde ve: Ereru tehe po nde Tupana'ga pe tamondouka ti ji ikwava'ẽhava
rehe javo. Herurame po nde erekwahava'ja, jikotyve'ga onhimonha'nga ji rehe javo.
Ikwahava'javame ti teremondoi ve Tupana'ga pe a'ero. 24 Eheja ti ikwava'ẽhava pyri. Eho
na'ẽ ti ejikotyve'ga pyri gapy'a nog̃atuavo ejihe ga mbohoryva'java. A'erorame jate ti
ejora'ja ikwava'ẽhava pyri hehe imondoteheavo Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

25 —Po nde rekote'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehẽ: "Xaho tuhẽ ji
rupi juiz'ga pyri," e po ti ga nehẽ. "Ga pe po ti ji ndete'varuhua mombe'ui nehẽ te'i ti

ga nhandereaporoğita pe javo," e po ti ga nde ve nehẽ. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri kotihĩ ti ere ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: "Nhande tuhẽ ti xanhimbovyvy na'ẽ." A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehẽ, a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe nehẽ. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehẽ. [26] Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: A'ea pype po ti nde pytai nehẽ. Nde imondokatupave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanerenohema'javi nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

Taperekoi ti penhimbireko'ğarũive'ğa, ei Jesus'ga

[27] —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. "Taperekoi ti penhimbireko'ğarũive'ğa." A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

[28] —Jihi reki a'e pe me: Kiroki ga hẽa repiaguhu hẽa rerekopotaheteavo – gareaporoğita ite'varuhu. A'ereki hẽa garembirekohẽa rũi. Ga hẽa rerekorame Tupana'ga ei a'ea ko ite'varuhu javo. Na jitehe Tupana'ga ei ite'varuhu javo ga hẽa potaruhurame.

[29] —Po ejeakwara pyvõ ejohukoty rũi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboa nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndereakwara mombora nehẽ. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ğwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ğambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

[30] —Po epoa pyvõ ejohukoty rũi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboa nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndepoa mombora nehẽ. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ğwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ğambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 19.3-9; Marcos 10.2-12; Lucas 16.18)

[31] —Nhaneramonhava'ea moğitagwera e'i: "Kiroki ga opohi ğwembirekohẽa hugwi – a'ea ti ga tokwatija na'ẽ imondovo hẽa pe aerẽ hẽa mondovo ojihugwi nehẽ." A'ea ahemoğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

[32] —Jihi reki a'e pe me: Opohi po ga ğwembirekohẽa hugwi ojipe'ga hẽa rerekoro ğwaramo, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga ndogwerohoi hẽa hẽarembireko'ga hugwi. Naname hẽarembireko'ga opohirame hẽa hugwi opohi tehe hẽa hugwi. Gapohitehea ndapyryvi Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

—Ga pohiteherame hẽa hugwi po ti hẽa ojipe'ga rerekopotari a'ero nehẽ, ei ga. Ga rerekorame hẽa ajuajuri a'ero. A'ereki hẽa hembireko jitehe jypyve'ga pavẽi, ei ga. Hẽarembirekoypy'ga reki ite'va hete a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki ga hẽa mboajuajuruka opohitehero ğwaramo hẽa hugwi, ei ga. Tupana'ga ndopotari nanongara.

—Kiroki ga kirẽ gwereko hẽa – gaha ite'varuhu. A'ereki ga gwereko garembirekohẽa. Tupana'ga ndopotari nanongara no, ei Jesus'ga.

Tapehenoi ti pe'erame, ei Jesus'ga

[33] —Pekwaha tuhẽ pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. Ymyahũ nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei: "Pe'e po pe Tupana'ga renoina: 'Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. A'itituhẽva'ea pe kiro ji ei. Tupana'ga ji'ea renduvame ga ei ji ve a'itituhẽva'ea pe ga ei javo.' Po a'ea pe ei, a'ero na tuhẽ ti peko Tupana'ga pe ndepiagame," e'i nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga.

[34] —Jihi reki a'e pe me: Tapehenoi ti Tupana'ga pe'erame nahã po ti ji rekoi nehẽ javo, ei ga.

—Na jitehe ti tapehenoi Tupana'ga apoa pe'erame a'ero po ti ã̃ga nhinhi'iã̃ga reroviari
nehẽ javo, ei ga. Tapehenoi ti yvaga a'ero. A'ereki a'ea ko Tupana'ga apykava
nhanderuvete'ga apykava. Pe yvaga henonhame pe Tupana'ga renoi a'ero, ei ga. Nurã
ti tapehenoi yvaga pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.
35 —Tapehenoi ti yvya no. A'ereki yvya ko Tupana'ga pya nongava. Nurã ti tapehenoi
yvya pe'erame nahanahã po ti ji rekoi nehẽ javo.
—Tapehenoi ti cidade de Jerusalém. A'ereki Jerusalém ko Tupana'ga cidade nhanderu-
vihavuhuhete'ga cidade. Nurã ti tapehenoi Jerusalém pe'erame nahanahã po ti ji rekoi
nehẽ javo.
36 —Tapehenoi ti penhiakã̃ga. A'ereki tegwete pe me peji'ava mbotehava imotiã̃ga!
Tegwete pe me peji'ava mbotehava imohuna no! Tupana'ga jate oapo pe'ava imotiã̃ga
imohuna no, ei Jesus'ga. Nurã ti tapehenoi penhiakã̃ga pe'erame nahanahã po ti ji rekoi
nehẽ javo.
37 —Po ti na pendekopotarame pe'ji ti: "Nahã po ti ji rekoi nehẽ." A'ea jate ti pe'ji
Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. Po ti na rũi pendekopotarame pe'ji ti:
"Ndakoi po ti ji na nehẽ." A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma
no. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbo'e Tupana'ga renonha rehe mbatera renonha
rehe no, ei Jesus'ga.

Terejipygi ti ga rehe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.29-30)

38 —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea mõgitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: "Po ojipe'ga
hekyi ndereakwara, a'ero ti ehekyi gareakwara ejipyga. Po ojipe'ga nde kwari imbo'gwya
neranha, a'ero ti embo'gwy garanha ejipyga." A'ea nhaneramonhava'ea mõgitagwera i'ei,
ei Jesus'ga.
39 —Jihi reki a'e nde ve: Terejipygi ti ojipe'ga rehe ga rekote'varuhurame nde ve, ei
Jesus'ga. Po ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe
no javo, ei Jesus'ga.
40 —Po ojipe'ga nde rerohoi juiz'ga pyri hekyjukapota ndecamisa nde hugwi ga
ite'varuhu ji ve javo juiz'ga pe, a'ero ti a'ea ehekyi ejihugwi imondovo ga pe. Ehekyi ti
ojipea imondovo ga pe no epaletó, ei Jesus'ga.
41 —Po ojipe'ga ei nde ve: "Eroho ti jiapoa ji ve pevo um quilômetro." Ga erame na nde
ve um quilômetro rehemo'i ti eroho ga'apoa a'ero dois quilômetros. Nahã ti tandepyry
ga pe, ei Jesus'ga. 42 Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ti ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po
ojipe'ga ei nde ve embuhu'rã ti ji ve javo, a'ero ti emondo'ã ga pe, ei Jesus'ga.

*Pearõ hete ti penhiarõe'*ỹve'ã̃ga, ei Jesus'ga
(Lucas 6.27-28, 32-36)

43 —Pekwaha tuhẽ pe nhaneramonhava'ea mõgitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: "Pearõ
hete ti penhiarõheteve'ã̃ga. Tapearõi ti penhiarõe'ỹve'ã̃ga." A'ea nhaneramonhava'ea
mõgitagwera i'ei, ei Jesus'ga.
44 —Jihi reki a'e pe me: Pearõ hete ti penhiarõe'ỹve'ã̃ga, ei Jesus'ga. Po ã̃ga
ndekote'varuhui pe me, a'ero ti penhi'ĩ Tupana'ga pe emombyry ti ã̃ga pe javo, ei
Jesus'ga. 45 Nahã ti peko katu Tupana'ga ra'yramo yvagipeve'ga ra'yramo tiandepyry ti
nhandejuvete'ga ja javo. A'ereki ga pyry hete okote'varuhuve'ã̃ga pe pyryve'ã̃ga pe no, ei
Jesus'ga. Pyry hete ga ã̃ga pe oapoa japoi kwara japoi imomboruka ã̃ga pe. Ga pyry ã̃ga pe
imongyrukari amana ã̃ga pe. Nahã ga ã̃ga nderekokatui okokatuve'ã̃ga okote'varuhuve'ã̃ga
ndeheve, ei Jesus'ga.
46 —Po penhiarõheteve'ã̃ga jate pe pearõ hete, a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe
okote'varuhuve'ã̃ga ja reki penhiarõheteve'ã̃ga aromo penhiarõe'ỹve'ã̃ga arõe'yma." Nahã
ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ã̃ga – kiroki ã̃ga omono'ono'oõguhũ itambere'ia governo
pe – ã̃ga na jitehe oarõ oarõheteve'ã̃ga jate, ei Jesus'ga.

47 —Po pe nhi'ĩgatui pejikotyve'ĝa pe jate pendoryndoryvamo ĝa ndehe, a'ero ojipe'ĝa
hohe rũi pe ndekokatui reki. A'ereki Tupana'ga kwahave'ỹve'ĝa onhi'ĩgatu ojikotyve'ĝa
pe jate gworygworyvamo ĝa ndehe no, ei Jesus'ga.
48 —Pearõ hete ti ĝa nhaporemo penhiarõheteve'ĝa penhiarõe'ỹve'ĝa ndeheve. Nahã po
ti pe ndekopyryvamo pejuvete'ga javijitehe yvagipeve'ga javijitehe nehẽ, ei Jesus'ga.

6

Imondoteherame ti terekoi okokatu'ãve'ĝa ja, ei Jesus'ga

1 —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Nahanahã po ti ji rekokatui jirekokatua repiuka ojipe'ĝa
pe. A'ero po ti ĝa ji mbohetei nehẽ." A'ea ti tape'ei. Po pe ndekokatui tanhimbohete ti
ĝa javo. Po pe ndekokatui a'ea rehe jate, a'ero po ti penduvete'ga yvagipeve'ga nomondoi
pendekokatua kwepykava pe me nehẽ, ei Jesus'ga.
2 —Nurã imondoteherame imbatere'ỹve'ĝa pe ti terekoi okokatu'ãve'ĝa ja. A'ereki
ojatykahava pype ĝa omondo tehe imbatere'ỹve'ĝa pe cidade rapea rupi no. A'ereki
pevo he'yjuhuve'ĝa ohooho jipi ĝa ndepiaga ĝa imondorame. A'ero ĝa ndepiagame ĝa ĝa
mbohetei. Ĝanemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ĝa pe, a'e ji imombe'ukatuavo
pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ĝa imondoe'yma ĝa pe
ĝanemimondotehea kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.
3 —Imondoteherame imbatere'ỹve'ĝa pe ti teremboukwahavi ojipe'ĝa pe a'ero.
4 Tokwahavyme ti ĝa. Nderuvete'ga reki gwepia pa neremimondonhimima. Ga tuhẽ po
ti omondo neremimondotehea kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

Nahã ti pe'ji penhi'ĩgame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga
(Lucas 11.2-4)

5 —Tapekoi ti okokatu'ãve'ĝa ja penhi'ĩgame Tupana'ga pe. A'ereki ikatu hete ĝa pe
ĝa amame ojatykahava pype cidade rapea peahai pe no onhi'ĩga Tupana'ga pe. A'ereki
ĝa nhi'ĩgame Tupana'ga pe he'yjuhuve'ĝa gwepia ĝa mboheteavo oko katu ĝa javo, ei Je-
sus'ga. Ĝanemimbohetea jate oko ikwepykava okokatu'ãve'ĝa pe, a'e ji imombe'ukatuavo
pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ĝa imondoe'yma ĝa pe
ĝanhi'ĩga kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.
6 —Ndehe reki, enhi'ĩgame Tupana'ga pe, nde tehe ti eho enhonga pe hyrua pype
hovapytyma. Pevo ti enhi'ĩ nhimi ejuvete'ga pe Tupana'ga pe. Ga gwepia pa reki. A'ero
po ti ga ikwahavi nenhi'inhimima ojive nehẽ. A'ero po ti ga imondoi nenhi'ĩga kwepykava
nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.
7 —Penhi'ĩgame Tupana'ga pe ti tapenhi'inhi'ĩtehei, ei Jesus'ga. Tupana'ga kwa-
have'ỹve'ĝa ja rũi ti penhi'ĩ ga pe. A'ereki onhi'ĩgame Tupana'garũiva'ea pe ĝwemim-
bohetehara pe ĝa onhi'imbukuhu jupe. "A'ero po ti turi pyryva'ea nhande ve nehẽ," ei
ĝa novĩa ikwahave'yma, ei Jesus'ga. 8 Tapekoi ti ĝa ja a'ero. A'ereki penduvete'ga okwaha
pendekoa ĝwiĝwia ti ĝa togwereko javo. Peporanduva renonde ga hugwi ga okwahavipe
pe mbatere'ymame, ei Jesus'ga.
9 —Marã po ti pe nhi'ĩgi Tupana'ga pe a'ero? Kiro ti ji imombe'ui pe me. Penhi'ĩgame
nhanderuvete'ga pe Tupana'ga pe nahã ti pe'ji ga pe:
"Apĩ, yvagipeva'ero nde ereko katu hete.
Tanerenoiĝatu ti ĝa nhaporemo a'ero
nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.
10 Herejo ti yvyakotyve'ĝa nduvihavuhuhetero ekovo.
Nde nhi'ĩpo'ru ĝa yvagi pe
okovo neremimbotarimova'ea rupi.
Na jitehe kiro ti ĝa tanenhi'ĩpo'ru avo no yvya koty
okovo neremimbotarimova'ea rupi.
11 Embuhuruka ti ore ve mbatera jipi toro'u ti a'ero.
12 Ore ndorokwahava'javi ojipe'ĝa ndekote'varuhua orojihe henonhe'yma.
Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

[13] Satanás'ga ore mongo te'varuhu pota.
Toremongote'varuhuukari ti ga pe.
Ore poko ti toronhi'ĩpo'ruyme ti Satanás'ga
orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.
A'ereki ndehe ko yvyakotyve'ã nduvihavuhuhetero ereko.
Ndehe ndepopoaka."
Nahã ti pe'ji penhi'iãame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ã mbo'eavo.
[14] —Nahã ji pe mbo'ei tapekwahava'javi ti ojipe'ã ndekote'varuhua pejihe javo. Pe ikwahava'jave'ymame ãandekote'varuhua pejihe henonha'jave'ymame po ti penduvete'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma nehẽ. [15] Po pe ikwahava'javi ãandekote'varuhua pejihe henonha'java, a'ero po ti penduvete'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'java nehẽ, ei Jesus'ga.

Ti'uyme ti timbohete ti Tupana'ga javo, ei ahe

[16] —Pe'e po pe: "Ti'uyme ti kiro timbohete ti Tupana'ga javo." A'ea po pe ei i'ue'yma. Nahã i'ue'ymame ti tapekoi okokatu'ãve'ã ja. A'ereki i'ue'ymame ã okoveveuhu'ã gwova rerekokatue'yma hahy nhande ve javo. Nahã ã ndekoi i'ue'ymame tokwaha ti ojipe'ã nhande i'ue'ymame javo. A'ereki ã e'i oyvyteri pe: "Ikwahavame po ti ã nhande mbohetei ã oko katu Tupana'ga mboheteavo i'ue'yma javo." Ãanemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ã pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ã imondoe'yma ã pe i'ue'yma kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.
[17] —Ndehe, tambohete ti Tupana'ga javo ndere'ui po nde. Po a'ea rehe nde ndere'ui, a'ero ti emongy nhandya e'ava rehe. Ejovahei ti no. [18] A'ero po ti ndiukwahavi ojipe'ã pe nde i'ue'ymame. Nderuvete'ga reki gwepia pa. A'ero po ti ga ikwahavi nde i'ue'ymame nehẽ. A'ero po ti ga imondoi i'ue'yma kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

Ikatuheteva'ea yvagi pe
(Lucas 12.33-34)

[19] —Tapemono'ono'oãuhũi ti pejive he'yjuhuva'ea ikatuva'ea avo yvya koty. A'ereki avo aryry'ia ombote'va aheapoa. Jypopo aheapoa avo no. Iporomive'ã uhuraha aheronga pe imima aheapoa avo no, ei Jesus'ga. [20] Pejiko ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Nahã po ti pe pemono'ono'oãatu pejive ikatuheteva'ea yvagi pe nehẽ. Aryry'ia nombote'varuhui aheapoa yvagi pe. Nomombupugi aheapoa pevo no. Iporomive'ã ndohoi yvagi pe imima aheapoa, ei Jesus'ga. [21] Nurã ji ei pe me: Pejiko hete ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Po avo yvya koty peapoa uvame, a'ero yvyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporoãita imohina jipi. Po yvagi pe peapoa uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporoãita imohina jipi, ei Jesus'ga.

Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga.
(Lucas 11.34-36)

[22] —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga. Ndereakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo kojahua rupi ikwahava nehẽ. Na jitehe ndereaporoãitakaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehẽ, ei Jesus'ga.
[23] —Ndereakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yma nehẽ. Na jitehe ndereaporoãitate'varuhurame ekopotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi nehẽ, ei Jesus'ga. Ejeaporoãita katu ti a'ero. Po nde nandeaporoãitakatui, a'ero po ti nde nderekokatukwahavi'i'i ekote'varuhuavo nehẽ! ei Jesus'ga ã pe.

Tegwete ahe ve Tupana'ga arõhava ahe mbatera arõheterame
(Lucas 16.13; 12.22-31)

[24] —Tiruahũ ahe poravykyrame mokonha'ğa pe opojykahara'ğa pe. Po ahe oporavyky
mokonha'ğa pe, a'ero po ahe ojipe'ga arõhetei ojipe'ga arõe'yma. Ovy'a hete po ahe
onhimiarõve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'ĩpo'rukatui Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tu-
pana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia potaheterame ahe
ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga.

[25] —Nurã ji ei pe me: Tape'ağataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: "Maramarã po ti ji
rekoi nehẽ? Gara po ti ji a'u nehẽ? Ahã po ti ji ve nehẽ. Gara po ti ji amongi nehẽ? Aerẽ
po ti jipira itoropavi nehẽ." Tape'ei ti nahã penhi'ağataruhue'yma.

—Tapekouhui ti penhimbi'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga
imondoukari pe me mbatera nehẽ to'u ti ğa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry
pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari
pepira pe me nehẽ. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.

[26] —Pehepia ti gwyra'ia ikwahava. Notymi ojive gwyra'ia. Ndohetygi ğwemityma
i'gwovo a'ero. Nomono'oği mbatera opoitava ryrua pype aerẽ po ti ti'u javo. O'u reki
gwyra'ia. A'ereki penduvete'ga yvagipeve'ga ouka jupe. Pe me ga ei: "Koji'i ji rekohetei
pe ndehe," ei Tupana'ga pe me. Nurã po ti ga imondoi pe me nehẽ no, ei Jesus'ga.

[27] —Pe'ağataruhu po pe javo: "Koji'i po ji nhimomboakari hamo. Um meio metro po ti
ji nhimomboakara'javi nehẽ." Nahã po pe ei. Pe'ağataruhu po pe a'ea rehe javo novĩa.
Napenhimomboakara'javi tuhẽ po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga.

[28] —Tape'ağataruhui ti pejipira rehe no gara po ti amongi nehẽ javo. Pehepia ti yvoty'ria
nhuhũ me. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndoporavykyi ipyhyga
i'gwovo. Ndoapoi opi'ria. [29] A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomãova'ea omongi
tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhẽ ahepipyryva onhimongyavo. Ahepipyryva hohe
reki yvoty'ria ikatuhetero. [30] Tupana'ga ombokatu ipira nhungwavuhua pira okovo hehe.
Nhungwavuhua horyory nhuhũ me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata
pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arõi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi pe
pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

[31] —Tape'ağataruhui ti. Tape'ei ti: "Gara po ti ti'u nehẽ? Gara po ti timongi nehẽ?" A'ea
rũi ti pe'ji. [32] A'ereki a'ea rehe nhaporemo judeus'ğarũive'ğa gentios'ğa nhağataruhu jipi –
kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'ağataruhui ti hehe a'ero. A'ereki penduvete'ga
yvagipeve'ga okwaha pe mbatere'ymame togwereko ti ğa ğwiğwia nhaporemo javo, ei
Jesus'ga.

[33] —Tupana'ga ko penduvihavuhuhetea. Pejirokwa ti pejikovo ganhi'iğa rupi gaha ko
jiruvihavuhuhetea tuhẽ javo, ei Jesus'ga. Kiroki a'ea rehe Tupana'ga omondo gwea-
poroğita imohina – a'ea rehe jitehe ti pemondo pejeaporoğita imohina no. Pe ndekorame
na po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehẽ togwereko paravuhu ti ğa javo, ei
Jesus'ga. [34] Nurã ti tape'ağataruhui ko'emameva'ea rehe. Tape'ei ti: "Marã po ti ji ve
ko'emame?" Tape'ei ti na. Ko'emame po ti Tupana'ga pe pokogi nehẽ no. Nane'ymi hekoi
tiruahũva'ea ağwamo ko'emame jipi. Kiroğwe tape'ağataruhui ti ko'emameva'ea rehe, ei
Jesus'ga.

7

Tape'epe'ei ti ğa pe, ei Jesus'ga
(Lucas 6.37-38, 41-42)

[1] —Tape'epe'ei ti ojipe'ğa pe: "Nahanahã ğa okote'varuhu." Tape'euhui ti a'ea. A'ero
po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. [2] Pe epe'erame ojipe'ğa pe na jitehe
po ti Tupana'ga eahyi pe me nehẽ. Pe imondorame hahyva'ea ojipe'ğa pe na jitehe po ti
Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Pe ekaturame ğa pe na jitehe po ti
Tupana'ga e'i katu pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

3 —Ereko te'varuhu nde ejikotyve'ga pe. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko ndereakwari
pe,” ere nde. Maranameuhũ nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve:
Okyta reki oko ndereakwari pe! ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga
hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.
4 —Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji hekyi
hay'iuhua ndereakwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta rekorame ejeakwari pe naerũ.
5 A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame ejeakwari pe.
Okokatu'ãva'ea ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ỹva'ea ja nde ere'e: “Ji ndarekoi jireakwari
pe,” ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita
hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
A'ea Jesus'ga ei epohi na'ẽ ti ete'varuhua hugwi kirẽ ga pokoga javo.
6 —Kiroki Tupana'ga apoa pyryva'ea – a'ea ti tapemondoi nhagwatiĝa pe, ei Jesus'ga.
Tapemondoi ti mbo'yra pérolas apopyra pyryva'ea porcos pe, ei Jesus'ga. A'ereki porcos
ndokwahavi pyryva'ea nhagwatiĝa pavẽi. Po ti pe imondoi jupe, a'ero po ti ipyrũpyruĝi
hehe, ei Jesus'ga. Ivaga pendovai po ti pe hu'ui nehẽ no.
A'ea Jesus'ga ei ĝa pe tapemondoi Tupana'ga nhi'iĝa imombe'gwove'ỹ Tupana'ga
arõe'ỹve'ĝa pe javo. A'ereki ĝa ndokwahavi pyryva'ea.

Tupana'ga pe ti peporandurandu, ei Jesus'ga
(Lucas 11.9-13)

7 —Penhi'iĝame Tupana'ga pe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga
imondoukari pe me nehẽ. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehẽ.
Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi
hupi nehẽ, ei Jesus'ga. 8 A'ereki kiroki ĝa onhi'ĩ Tupana'ga pe ore poko javo – ĝa pe
nhaporemo Tupana'ga omondouka okovo imombyryva iporanduve'ĝa pe hekahara'ĝa pe
okwaokwave'ĝa pe, ei Jesus'ga.
9 —Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pão javo, a'ero ita rũi po pe imondoi ga pe
pejikovo garuvamo. 10 Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rũi po
pe imondoi ga pe, ei Jesus'ga. 11 Ite'varuhue'ỹva'ea ja po pe pekwaha imondovo peja'yra'ĝa
pe. Peko te'varuhu pe reki. Po pe ĝanduvamo pekwaha imondovo peja'yra'ĝa pe, a'ero
koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga pyryheteve'ga ikwahahetei pyryheteva'ea imondovouka
pe me pe poranduvame ga pe, ei Jesus'ga.
12 —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Po ojipe'ĝa oko katu nhande ve nhande pokoga hamo.”
Po nahã pe ipotari, a'ero na jitehe ti peko katu ĝa pe ĝa pokoga jipi no. A'ereki a'ea rehe
jitehe Moisésva'ea ombo'e Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea pavẽi, ei Jesus'ga.

Mokonhava'ea pehea
(Lucas 13.24)

13 —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa, ei Jesus'ga. Peho ti ndipypiriva'ea
rupi a'ero. A'ereki ipypiva'ea ko hahyva'ea ruvihava apoa porta. Pehea hahyva'ea
ruvihava viaramo a'ea ipypiva'ea no. He'yjuhuve'ĝa oho ipypiva'ea rupi, ei Jesus'ga.
Nahã Jesus'ga ei. A'ereki he'yjuhuve'ĝa ndopohipotari okote'varuhua hugwi okovo
ĝwemimbotarimova'ea rupi. A'ero po ti ĝa hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.
14 —Tupana'ga ronga apoa porta ko ndipypiriva'ea, ei Jesus'ga. Pehea garonga viaramo
a'ea ndipypiriva'ea no. Ohorame a'ea rupi po ti ĝa ndekoi ga pyri avuirama nehẽ, ei ga.
Ndahe'yive'ĝa hepiagi ndipypiriva'ea ogwovo hupi, ei Jesus'ga.
Nahã Jesus'ga ei. A'ereki ndahe'yive'ĝa opohi pota okote'varuhua hugwi okovo
Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. Opohirame po ti ĝa hoi ga pyri upa avuirama nehẽ.

Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'iĝaatyviva'ea mombe'uhara'ĝa hugwi, ei Jesus'ga
(Mateus 12.33-37; Lucas 6.43-44)

15 —Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'iĝaatyviva'ea mombe'uhara'ĝa hugwi. Uhurame
pe pyri ĝa oko nhyrõ okokatuve'ĝa ja ovelha ja novĩa. Ĝa ndokonhyrõi reki pe
moandyandyita ja'gwara'java'ea ja lobo ja. Na tuhẽ ĝa ndekoi pe mbote'varuhupota, ei

Jesus'ga. [16] Ãandekoa repirepiagame po ti pe nhimombaragwahavi ãga ndehe nahanahã ãga
ndekote'varuhui nhande moandyandyita javo, ei Jesus'ga.
—Yva'ia repiagame ahe okwaha i'yva. A'iti tuhẽ! Ahe ndoykyi figo ãwakãgwa'yva
hugwi. A'ereki ãwakãgwa'yva figo'yva rũi figueira rũi, ei Jesus'ga. Na jitehe ahe ndoykyi
uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rũi videira rũi, ei Jesus'ga. Yva'ia
repiagame ahe ikwahavi i'yva a'ero.
—Na jitehe ãandekoa repiagame ahe ikwahavi. Ãandekokatua repiagame ahe ikwahavi
ãandeaporoãitapyryva. Ãandekote'varuhua repiagame ahe ikwahavi ãandeaporoãi-
tate'varuhua, ei Jesus'ga.
[17] —Na jitehe i'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua, ei
Jesus'ga. [18] Tegwete yva'ikatua i'yvate'varuhua rehe. Tegwete yva'ite'varuhua i'yvakatua
rehe, ei Jesus'ga. [19] Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero ahe imbo'ari imondovo tata
pype, ei Jesus'ga. [20] Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe.
—Na jitehe ahe Tupana'ga nhi'iãaatyviva'ea mombe'uhara'ãga kwahavi. A'ereki ahe
gwepia ãandekoa nahanahã ãga ndekote'varuhui javo, ei Jesus'ga.

Tupana'ga okote'varuhuve'ãga nduvihavuhuhete'ga rũi
(Lucas 13.25-27)

[21] —Kiroki ãga e'i tehe ji ve: "Ndehe ko orepojykaharetero. Ndehe ore orombohete" –
ãgahã po ti ndohoi yvagi pe ojikoge'yma ji rehe imomborukare'yma okote'varuhua nehẽ, ei
Jesus'ga. Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti ãanduvihavuhuhete'ga rũi ojikoty'are'yma ãga pavẽi
nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ãga oko gareaporoãita rupi – ãgahã po ti oho pevo ojikoga ji rehe
imomboruka okote'varuhua nehẽ. Ãanduvihavuhuhetero po ti ga oko a'ero ojikoty'a ãga
pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.
[22] —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga okokatuve'ãga mbuhurukari ojipyri ãga mongovo
avuirama nehẽ, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ãga po ti ga ãga mondoukari hahyva'ea
ruvihava pype ãga mombyta avuirama nehẽ, ei Jesus'ga. Ga ãga mondoukarame hahyva'ea
ruvihava pype po ti ãga eãga'ei nde ko orepojykaharetero javo ji ve onhimongyavo nehẽ:
"Oromombe'u ore Tupana'ga nhi'iãga ãga mbo'eavo hehe nahanahã Jesus'ga ei javo,"
e po ti ãga ji ve nehẽ. "Kiroki ãga pe Diabo'gapyriva'ea oko te'varuhu anhaã – ãga
hugwi orombojipe'a ore anhaã Jesus Cristo'ga pe mbojipe'a javo jupe. Oroapo ore
ahemonhimomby'aheteva'ea he'yjuhuva'ea Jesus'ga oapouka ore ve javo," e po ti ãga ji ve
nehẽ, ei Jesus'ga. [23] A'ero po ti ji ehetei imombe'ukatuavo ãga pe nehẽ: Peko pe ambotehero
ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'ymi
pe pekote'varuhu. A'ea po ti ji ei ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

Ahe ko onga apohara'ãga ja
(Lucas 6.47-49)

[24] —Kiroki ãga nhinhi'iãga rendu katu okovo nhinhi'iãga rupi – kiroki a'ea ji amombe'u ko
– ãga pe ji ei ikwahapyra'ãga. A'ereki ãga ko onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo ãwonga
hyvykoita imohina itauhua rehe, ei Jesus'ga. [25] Aerẽ amana ikyreteuhui. Hehanhuhũ yhya
a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe
novĩa. Ndo'ari reki garonga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.
[26] —Jara'ãga – kiroki ãga nanhirendukatui okoe'yma nhinhi'iãga rupi – ãga pe ji ei ikwa-
have'ỹve'ãga. A'ereki ãga ko onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo ãwonga imondoteheavo
y'ytiãga rehe jate imohina, ei Jesus'ga. [27] Aerẽ amana ikyreteuhui. Hehanhuhũ yhya
a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe
imbovavavavaga imbo'a. O'arahy upa garonga, ei Jesus'ga.

Jesus'ga ombo'e ãga huvihavuhuhete'ga ja

[28] Jesus'ga a'ea mombe'upavirẽ pevove'ãga nhimomby'ai garemimbo'ea rehe. [29] A'ereki ga
tuhẽ okwaha hete ãga mbo'eavo huvihava'ga ja. Ãambo'ehara'ãga ja rũi – kiroki ãga ombo'e
Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – ãga ja rũi ga ãga mbo'ei a'ero.

8

*Jesus'ga omoka'*ẽ ahejagwa
(Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16)

1 Jesus'ga jyvirẽ yvytyruhua hugwi ogwovo he'yjuhuve' g̃a hoi ga reviri ogwovo ga rupi.
2 Ijaijauhuve'ga ruri Jesus'ga pyri g̃wenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo. Jesus'ga
renoina nde ko jipojykaharetero javo ga ei:
—Nde eremoka'ẽ kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ẽpotari jijagwa, a'ero po ti nde
imoka'ẽi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.
3 A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe. E'i ga ga pe:
—Apota ji. Eka'ẽ ga hugwi! ei Jesus'ga.
Kotihĩ ika'ẽi ga hugwi a'ero.
4 Jesus'ga e'i ga pe:
—Teremombe'ui tuhẽ ti ojipe'g̃a pe, ei ga. Eho ti ejipiuka ikwava'ẽhara'ga pe oka'ẽ
jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ẽ ti ga Tupana'ga pe okovo
Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. Nde imondorame ga pe po ti pevove'g̃a nde repiagi
nehẽ. A'ero po ti g̃a ikwahavi nehẽ gajagwa oka'ẽ javo, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi
(Lucas 7.1-10)

5 Jesus'ga vahemirẽ Cafarnaum me romano'ga soldados'g̃a nduvihava'ga ruri Jesus'ga
pyri. Ovahẽ ga Jesus'ga pyri topoko ti Jesus'ga jipyrive'ga javo. 6 Jesus'ga renoina
jipojykaharetero ko nde javo ga ei Jesus'ga pe:
—Jipyrive'ga itetirũa hete onhinog̃a nhironga pe. Nomynha'javi ga. Hahy hete ga pe
no, ei ga Jesus'ga pe.
7 A'ero Jesus'ga ei:
—Aho po ti ji ga pyri imombiga ga hugwi a'ero kiro, ei ga.
8 A'ero soldados'g̃a nduvihava'ga ei Jesus'ga pe:
—Jipojykaharetero nde ji hohe ereko huvihavamo, ei ga. A'ero ji nda'ea'uvi eho ti
nhironga pe ga repiaga jave'yma nde ve. Terehoa'javi ti ga repiaga. Irupeuhu ti emondo
epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga
nhimohiĝatui nehẽ.
9 —Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu, ei ga Jesus'ga pe. A'ereki na jitehe ji
amondo soldados'g̃a jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoi
ganhi'iĝa rupi. Jihi soldados'g̃a nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã
japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'iĝa rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã
japovo avo. A'ero ga ruri okovo nhinhi'iĝa rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga
japoi, ei soldados'g̃a nduvihava'ga Jesus'ga pe.
10 Ga renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Kiroki g̃a oho Jesus'ga rupi – g̃a pe Jesus'ga ei:
—Soldados'g̃a nduvihava'ga ojiko hete tuhẽ ji rehe! Jire'yja'g̃a hohe israelitas'g̃a hohe
ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga. 11 A'e ji pe me: He'yjuhuve'g̃a po
ti uhu kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no ua Tupana'ga ronga pype yvagi pe nehẽ –
perope Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero. Nahã po ti g̃a nduri oapyga Abraãova'ea
pyri Isaqueva'ea pyri no Jacóva'ea pyri no oina nehẽ ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei
Jesus'ga. 12 Ojipe'g̃a po ti uhu garonga pype hamo novĩa israelitas'g̃a. Nduri po ti g̃a ipype
nehẽ ojikoge'yma g̃waramo Tupana'ga rehe. Tupana'ga nomongiukari g̃a g̃wonga pype
nehẽ g̃a momboa ypytunahiva pype nehẽ. Pevo po ti g̃a jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo
hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.
13 Soldados'g̃a nduvihava'ga pe Jesus'ga ei:
—Ejivyra'ja ti enhonga pe a'ero. Ererovia hete nde jipopoakara. A'ero ndepyrive'ga
nhimohiĝatui kiro, ei Jesus'ga ga pe.
A'ea Jesus'ga erame gapyrive'ga nhimohiĝatui a'ero.

Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirũa
(Marcos 1.29-34; Lucas 4.38-41)

14 Aerẽ Jesus'ga hoi Simão Pedro'ga ronga pe. Ovahemame ga Pedro'ga rembirekohẽa
yhẽa repiagi. Onhino hẽa otetiruano. A'ereki o'a hete hẽa rehe. 15 A'ero ga pokogi hẽapoa
rehe. Hẽa hugwi ipigi a'ero. A'ero hẽa vyri reki ogwovo herua mbatera ga pe to'u ga javo.
16 Aerẽ kwara ihoi. A'ea rupi g̃a g̃a nderuri Jesus'ga ti tombojipe'a anhag̃a g̃a hugwi javo.
A'ero Jesus'ga nhi'iĩgi Diabo'gapyriva'ea pe anhag̃a pe imbojipe'avo g̃a hugwi. Karugwara
ga imombimombipavi itetirũave'g̃a hugwi no. 17 Opohano ga g̃a. Nahã hekoi Tupana'ga
nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki a'ea mombe'gwovo ymyahũ Tupana'ga
nhi'iĩga mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iĩga. Ymyahũ ahe ei hako:
"Ga tuhẽ omombi nhanetiruahũa nhande hugwi," ei ahe hako.

Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo
(Lucas 9.57-62)

18 He'yjuhuve'g̃a ndepiagame ojipyri Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe:
—He xaho ypiahua aherovai, ei ga.
—Kwa, ei g̃a.
19 G̃a horame ypiahu pe judeus'g̃a mbo'ehara'ga ruri Jesus'ga pyri. Ombo'embo'e ga
Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe jipi. Ovahemame Jesus'ga pyri ga ei Jesus'ga pe:
—Ji po ti neremimbo'eharamo nehẽ. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehẽ, ei ga.
20 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ereho pota tuhẽ nde ji rupi? ei Jesus'ga. Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara
yvy pe okia ipype. Gwyra'ia ikiri hakã rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki, yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero no, ji ndarekoi jikihava, ei Jesus'ga ga pe. Ehorame ji rupi ji javijitehe po
ti nde ndererekoi nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.
21 Jesus'ga remimbo'eharamo ojipe'ga ei Jesus'ga pe:
—Orepojykaharetero ko nde, ei ga Jesus'ga pe. Aerẽ po ti ji hoi nde rupi nanani nehẽ.
Na ji hoi na'ẽ jipo'ria tyma, ei ga.
22 A'ero Jesus'ga ei reki ga pe:
—Terehoi ti pevo. Ji rupi ti ejo. Omanove'g̃a'jave'g̃a – kiroki g̃a noarõi Tupana'ga nhi'iĩga
– g̃a tuhẽ ti totỹ gwe'yja'g̃a, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi yvytua typepemuhũa reheve
(Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25)

23 Jesus'ga avame yharuhua pype garemimbo'ehara'g̃a hoi ga pohe. 24 G̃a herohorame
yvyturanuhũa ruri ojyva ypiahua rehe imohehanhuhũheteavo typepemuhũa. A'ero
hehanhuhũ yhya ogwovo yvate okwava yharuhua pyvõ o'ava ipype. Jesus'ga reki oki upa
yharuhua pype. 25 Kiro garemimbo'ehara'g̃a hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva javo ga pe:
—Nhande poko ti! Kiro nhande hoi ypy pe nhandepapava nehẽ! ei g̃a g̃wembipojyka-
harete'ga pe.
26 Oma'eamo ga ei g̃a pe:
—Maranameuhũ pe pekyhyjiuhu? Ndapejikogi pe ji rehe naerũ? ei ga g̃a pe.
Ovya ga nhi'iĩgi yvyturanuhũa pe typepemuhũa pe no topi ti javo. A'ero yvytua ipigi.
Notymynha'javi yhya no. 27 A'ero g̃a nhimomby'ai reki javo.
—Marã te ga rekoi naerũ? Yvytua vehevi re po g̃wendu katu ganhi'iĩga ypiahua pavẽi,
ei g̃a.

Jesus'ga ombojipe'a anhag̃a Gadarapeva'ea hugwi
(Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39)

28 Ypiahua aherovai Jesus'ga herohoi g̃wemimbo'ehara'g̃a pavẽi. Gwerovahẽ Jesus'g̃a
a'ero ogwovo Gadarapeve'g̃a gwyri pe. Jesus'ga repenhana cidadepeve'g̃a mokonha'g̃a
nduri. He'yjuhu anhag̃a Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo mokonha'g̃a pojykavo. A'ero
mokonha'g̃a iporayvaranuhũi. Ojipe'g̃a ndokwavi pevo g̃a pyvõ okyhyjiavo a'ero. Itaru-
vihavuhua kwaruhua pytera hugwi aheryvya hugwi g̃a nduri Jesus'ga repenhana kiro.
29 Nanime anhag̃a hapukai javo.

—Jesus! e'i anhaã̃ga. Terejori ore avykyavo Tupana'ga ra'yramo, e'i Jesus'ga pe. Nde erejo hahyva'ea imbuhupota ore ve a mbapava koty hahyva'ea mbuhuhava renonde? e'i ga pe.

30 Paivo a'ea hugwi porcos tuvi i'gwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos. 31 Jesus'ga pe anhaã̃ga ei:

—Po nde ore mbojipe'ai mokonha'ã̃ga hugwi, a'ero ore mondouka porcos pojykauka ore ve, e'ie'i anhaã̃ga.

32 —Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Anhaã̃ga ojipe'a mokonha'ã̃ga hugwi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ĩpo'ruavo porcos pojykavo herogwovo. Nanime porcos nhaporemo inhahetei ojyva yvyty'ramuhũa hugwi ogwovo ypiahua pype otypyvygamo omanomo.

33 Porcos repiakatuhara'ã̃ga nhani ogwovo jugwi ogwovo ã̃gwonga pe nanani cidade pe. Pevo ã̃ga imombe'upavi nahanahã hekoi anhaã̃ga rembipojykaagwera'ã̃ga pe javo. 34 Nanime cidadepeve'ã̃ga ndupavi Jesus'ga repiaga. Ga repiagame ã̃ga ei ga pe:

—Heregwovo oregwyra hugwi!

9

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea
(Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26)

1 A'ero Jesus'ga hoi ypiahu pe o'ava yharuhua pype tajivyra'ja javo. Ga jivyra'javi a'ero Gadarapeve'ã̃ga hugwi ua aherovai ovahema ocidade de Cafarnaum me.

2 Nanime pevove'ã̃ga ga reruri itetirũave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Ã̃ga ndepiagame Jesus'ga ei oyvyteri pe: "Ojiko hete ã̃ga ji rehe ga rerua ji pyri tomopo'ã ti ga ga javo," ei Jesus'ga oyvyteri pe.

—Pi'a, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Ejory ti. A'ereki kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua javo.

3 Nanime ã̃gambo'ehara'ã̃ga noarõi Jesus'ga ea. "Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero," ei ã̃ga oyvyteri pe. "A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: 'Amombo ji nderekote'varuhua.' Tupana'ga jate e'i a'ea," ei ã̃ga. "Po Jesus'ga nde'i hamo," ei ã̃gambo'ehara'ã̃ga.

4 Jesus'ga ikwahahetei reki ã̃ga nhi'iã̃game oyvyteri pe. A'ero ga ei ã̃ga pe:

—Pe'e pe: "Maranameuhũ Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rũi." Nahã pe pe'e pejiyvyteri pe ite'varuhu Jesus'ga javo. Maranameuhũ pe japyakauhui ji rehe javo ji ve? 5 A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Po ji ei ga pe nehẽ: Epo'ã egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehẽ. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehẽ. 6 Nurã po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehẽ: "Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty ga mongovouka yvyakotyve'ã̃ga ndekote'varuhua momboharamo," ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Nurã Jesus'ga ei nomyive'ga pe ga monhimohiã̃gatuavo:

—Epo'ã ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

7 A'ero nomyive'ga po'ami herogwovo ã̃gwonga pe. 8 A'ea repiagame ã̃ga nhimomby'ai Tupana'ga mboheteavo onhimongyavo.

—A'ereki Tupana'ga yvyakotyve'ã̃ga mbopopoaka japouka ã̃ga pe nanongara ahemonhimomby'ava'ea, ei ã̃ga.

Jesus'ga Mateusva'ea pavẽi
(Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32)

9 Aerẽ ohorame cidade hugwi ogwovo Jesus'ga Mateus'ga repiagi. Pevo Mateus'ga õi itambere'ia ryrua pype ipyhyga itambere'ia judeus'ã̃ga hugwi imono'oã̃ga governo pe. Ga repiaga Jesus'ga ei ga pe:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

A'ero Mateus'ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

10 Aerẽ Jesus'ga hoi onga pe i'gwovo g̃wemimbo'ehara'g̃a pavẽi. Ga i'urame itambere'ia mono'og̃uhũhara'g̃a nduri i'gwovo ga pyri ojipe'g̃a pavẽi. Judeus'g̃a e'i g̃a pe jipi: "Ã̃a ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera," ei g̃a. Nanongara'g̃a uhu Jesus'ga pyri i'gwovo. 11 Ã̃a ndepiagame fariseus'g̃a ndopotari. A'ero g̃a ei Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a pe:

—Maranameuhũ pembo'ehara'ga i'uuhui nanongara'g̃a pyri itambere'ia mono'õhara'g̃a pyri okote'varuhuve'g̃a pyri no? ei g̃a.

12 Henduvame Jesus'ga ei:

—Kiroki g̃a e'i ojive: "Nanhitetirũi ji" – g̃ahã ahepohanohara'ga ndopokogi g̃a pohanog̃e'yma. Kiroki g̃a e'i ojive: "Nhitetirũa ji" – g̃ahã ahepohanohara'ga g̃a pokogi g̃a pohanog̃a. Na jitehe ji okote'varuhuve'g̃a pokogi jijihe'a g̃a ndehe topohi ti g̃a okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga. 13 Ymyahũ Tupana'ga ei hako:
"Peru pe mbatepyryva tokwava'ẽ ti ikwava'ẽhara'g̃a Tupana'ga pe javo.
A'ea ji ei pe me novĩa.
Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'g̃a pe," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

—Peho ti penhimbo'eavo a'ea rehe Tupana'ga ea rehe ikwahakatuavo, ei Jesus'ga g̃a pe. Ajo ji yvya koty tapoko ti ji okote'varuhuve'g̃a javo – kiroki g̃a e'i: "Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehẽ?" Ta'e ti ji g̃a pe toko katu ti g̃a javo. Ojipe'g̃a pyri rũi ji ajo javo – kiroki g̃a e'i ojive: "Jipyry hete ji." Ã̃a pyri rũi ji jori javo g̃a pe, ei Jesus'ga.

Ndo'ui ahe xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo
(Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39)

14 Aerẽ João Batistava'ea remimbo'ehara'g̃a nduri Jesus'ga pyri. Ovahemame g̃a ei ga pe:

—Nane'ymi fariseus'g̃a ja ore ndoro'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'g̃a ki a'e te nane'ymi o'u reki. Maraname ore ja rũi g̃a ndekoi? ei g̃a Jesus'ga pe.

15 A'ero Jesus'ga ei ikwahavuka g̃a pe:

—Kiro ji hẽarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hẽarembirekohava apiavo. A'ero g̃a i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki g̃a ojikoty'a ga pavẽi. Po ahe nde'i te g̃a pe a'ero: "Pejehe'o ti." Ahe erame a'ea po g̃a ndokoi ahenhi'ĩg̃a rupi, ei Jesus'ga. Aerẽ po ti tiruahũve'g̃a hẽarembireko'ga rerohoi nehẽ. Kiroki g̃a ojikoty'a ga pavẽi – g̃a hugwi po ti g̃a ga rerohoi nehẽ. A'ero po ti g̃a ndo'ua'javi ojehe'gwovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka g̃a pe onhimombe'gwovo g̃wemimbo'ehara'g̃a mombe'gwovo no.

16 —Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymyana tararaga, a'ero itararaga rehe ahe nomondoi tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea imboja hehe, ei Jesus'ga. Po ahe ipyahuva'ea imbojari ymyahũva'ea rehe, a'ero ipyahuva'ea jikyi ymyahũva'ea hugwi koji'i imbotararaga ymyahũva'ea. Igwaigwavete imohehãi ikwara ymyahũva'ea pype a'ero, ei Jesus'ga.

17 Na jitehe vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymyana pype, a'ero ipirymyana ipugi. A'ero vinho tururui jugwi. Nahã ahe jigwarai ipirymyana rehe no, ei Jesus'ga. Ipipyahua pype tuhẽ ahe toheka'vo vinhopyahua. Nahã ahe gwereko katu vinho ipira reheve.

A'ea Jesus'ga omombe'u nhiremimbo'ea ipyahuva'ea ndojihe'ari g̃anamonhava'ea remimbo'eagwera rehe javo.

Jesus'ga opoko tay'riva'ea gwypova'ea reheve
(Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56)

18 Jesus'ga a'ea mombe'urame g̃a pe nanime huvihava'ga ruri Jesus'ga pyri g̃wenypy'anduruga jihoheva'ero ji poko javo.

—Jira'yrahẽa omano ko, ei ga Jesus'ga pe. Herejo epokoga hẽa rehe. A'ero po ti hẽa kwerava'javi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.
19 —Kwa, ei Jesus'ga.
Kiro Jesus'ga po'ami ogwovo ga rupi. Jesus'ga remimbo'ehara'ğa hoi ga rupi no.
20 Nanime hẽa ruri ga reviri no itetirũavehẽa gwypovehẽa. He'yi doze anos hẽatetirũa imbokwara'ari hẽa rehe opige'yma hẽa hugwi. A'ero hẽa ruri Jesus'ga reviri opokoga gatapy'ynhapira rembeyvyra rehe. 21 A'ereki hẽa e'i oyvyteri pe: "Po ti ji pokogi jitehe gatapy'ynhapira rehe, a'ero po ti nhitetirũa ipigi ji hugwi nehẽ," ei hẽa.
22 A'ero Jesus'ga pyryrymi reki. Hẽa repiagame ga ei hẽa pe:
—Kui'i, ei ga hẽa pe. Ejory ti! Erejiko nde ji rehe. Nurã netetirũa pigi nde hugwi, ei ga.
A'ea rupi hẽa nhimohiğatui.
23 Kiro huvihava'ga ronga pe Jesus'ga hoi ogwovo tahepia ti gara'yrahẽa javo. Ovahemame ga imonhi'ĩhara'ğa ndepiagi – kiroki ğa omonhi'ĩ jiru'a ahe manorame. He'yive'ğa ga ğa ndepiagi no. Hahyahi ğajehe'ohetea. 24 Ğa pe nhaporemo Jesus'ga ei:
—He pejigwovo! A'ereki tayrihẽa nomanoi. Oki hẽa upa, ei ga.
A'ero ğa ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo ki a'e te ahe omano hete javo. 25 Ğa mbojipe'avo ga ğa mondoi. Okirame onga pype ga kujahẽa popyhygi. A'ero hẽa kweravi opo'ama.
26 Ombojoapiapi ğa hẽa mombe'gwombe'gwovo Jesus'ga reheve ojipe'ğa pe. Ğagwyripeve'ğa nhaporemo ikwahavi a'ero hẽambogwerava.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea mokonhava'ea

27 Jesus'ga horame onga hugwi ogwovo heakwagweve'ğa hoi ga reviri mokonha'ğa. Hahyahi ğanhi'iğa ğa erame ohapukaita:
—Daviva'ea rymyminouhũro ko nde! ei ğa.
Nahã ğa ei Jesus'ga pe. A'ereki ğa e'i oyvyteri pe: "Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ğanduvihavuhuhetero javo."
—Ore poko ti! ei ğa Jesus'ga pe.
A'ea ğa ei tianemboheakwa katu ti ga opopoakara pyvõ javo.
28 Ga kirame onga pe ğa nduri ovahema ga pyri. Ğa pe Jesus'ga ei:
—Marã? Perovia pe nhiremimboheakwakatuağwama? ei Jesus'ga.
A'ero ğa ei ga pe:
—Orepojykaharetero ko nde, ei ğa. Orogwerovia ore.
29 A'ero ga pokogi ğandeakwara rehe javo.
—Pejiko pe ji rehe. Nurã pe ndeakwakaturo, ei ga ğa pe.
30 Ğandeakwara ma'eğatui a'ero. A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Ji rendu katu ti. Tapemombe'ui ti nhiremimboheakwakatua. Ndapotahetei ji a'ea mombe'ua, ei Jesus'ga ğa pe.
31 Ombojoapiapi ğa reki imombe'gwombe'gwovo ogwyripeve'ğa pe nhaporemo nahã Jesus'ga ore mboheakwa katu javo.

*Jesus'ga ombojipe'a anhağa onhi'iğe'*ỹva'ea hugwi

32 Ğa horame onga hugwi ojipe'ğa onhi'iğe'ỹve'ga reruri Jesus'ga pyri. Tegwete ganhi'ĩhava anhağa ga pojykaro ğwaramo Diabo'gapyriva'ea. 33 Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ga hugwi. Nurã onhi'iğe'ỹve'ga nhi'iği. A'ero pevove'ğa nhimomby'ai onhimongyavo.
—Ndihepiangavi koi nhande ğwihã jipi nhandegwyri pe Israel pe, ei ğa.
34 Fariseus'ğa e'i reki:
—Anhağa ruvihavuhu'ga Diabo'ga Jesus'ga pojyka ga mbopopoaka. Nurã Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ğa hugwi ğa mondovouka, ei ğa o'mbero.

Jesus'ga ahe porogwety

35 Aerẽ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiaga cidades'ia repiaga no. Ğa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iğa rehe ga hogahoi ğajatykahai pe. Pyryva'ea ga imombe'ui Tupana'ga pe poko katu pota okovo pota penduvihavuhuhetero javo.

—Perojijyjijyjuka ti pejeaporoĝita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga ĝa pe.

Karugwara Jesus'ga imombipavi itetirũave'ĝa hugwi. Ipopoakare'ỹve'ĝa ga ĝa mbopopoakapavi no. Nahã ga rekorekoi ĝapyteri pe.

36 Ojatykave'ĝa ndepiagame Jesus'ga ĝa porogwetygi. A'ereki ĝa he'ouhũ onhimongyavo tiruahũro ĝwaramo ojive. Ndipokohavi ĝa no. Nahanahã ĝa ndekoi ovelhas ja – kiroki ovelhas ndogwerekoi gwepiakatuhara'ga. 37 A'ero Jesus'ga ei ĝwemimbo'ehara'ĝa pe:

—Ĝa ko koapora ja ĝanemimondoroĝwerĩva'ea ja. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ĝa ndohygi reki hehe. A'ereki ĝa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: "Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ĝa pyri imondorove'ĝa imondoroguka ko pe." A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe avove'ĝa koapora ja. A'ereki ĝa he'yjuhu ranuhũ. Ndahe'yi reki imondorove'ĝa'jave'ĝa – kiroki ĝa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iĝa ĝa pe tojiko ti ĝa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga. 38 Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero. Gaha ko koapora jara'ga ja. Pe'ji ti ga pe: "Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ĝa pyri ejiheve'ĝa. Tomombe'u ti ĝa nenhi'iĝa he'yjuhuve'ĝa pe tojiko ti ĝa Tupana'ga rehe javo. A'ero po ti ĝa ndekoi upa avuirama nde pyri nehẽ." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.

10

Dozeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea gamoirũharava'ea
(Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16)

1 Ĝwemimbo'ehara'ĝa dozeve'ĝa mbuhurukarame ojipyri, kiro Jesus'ga ĝa mbopopoakari tombojipe'a ti ĝa anhaĝa ojipe'ĝa hugwi javo. Kiro ga ĝa mbopopoakari tokwaha pa ti ĝa karugwara imombiga itetirũave'ĝa hugwi javo. Kiro ga ĝa mbopopoakari tokwaha pa ti ĝa ipopoakare'ỹve'ĝa mbopopoaka javo. 2 Dozeve'ĝa ko Jesus'ga remimbo'ehara'ĝa gamoirũhara'ĝa. Ĝa ko nahã:

Mokonha'ĝa ko Simão'ga André'ga pavẽi onhoirũ'ĝa. Pedro irũa Simão'ga rera. Ga ko Jesus'ga moirũhara'ga ypy.
Mokonha'ĝa ko Tiagova'ea João'ga pavẽi onhoirũ'ĝa. Ĝa ko Zebedeu'ga ra'yra'ĝa.
3 Mokonha'ĝa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavẽi.
Mokonha'ĝa ko Tomé'ga Mateus'ga pavẽi. Mateus'ga ko itambere'ia mono'õharagwera'ga governo pe.
Mokonha'ĝa ko Tiago'ga Tadeu'ga pavẽi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga.
4 Mokonha'ĝa ko Simão'ga Judas Iscariotesva'ea pavẽi. Simão'ga ko zelotes'ĝa nde'yja'ga – kiroki ĝa ndokoi governo rehe romanos'ĝa ndehe. Judas Iscariotesva'ea aerẽ Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ĝa pe ga pyhyguka ĝa pe.
Nahã ko dozeve'ĝa nhaporemo Jesus'ga remimbo'ehara'ĝa gamoirũhara'ĝa.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iĝa
(Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6)

5 Ĝahã dozeve'ĝa Jesus'ga ĝa mondoukari tomombe'u ti ĝa Tupana'ga nhi'iĝa javo. Ĝa mondoukarame ga ei ĝa pe:

—Tapehoi ti nhandere'yja'ĝarũive'ĝa cidades pe judeus'ĝarũive'ĝa cidades pe, ei Jesus'ga. Tapehoi ti pevo. Tapehoi ti samaritanos'ĝa cidades pe no, ei Jesus'ga.

6 —Nhandere'yja'ĝa pyri jate israelitas'ĝa pyri jate ti peho. Ĝa ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoja ja ko nhandere'yja'ĝa ika'nhyva'ea ja, ei Jesus'ga. 7 Pehorame ĝa pyri ti pemombe'u katu ĝa pe. Pe'ji ti ĝa pe: "Tupana'ga oko ĝwerĩ nhanderuvihavuhuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iĝa rupi." A'ea ti pe'ji ĝa pe, ei Jesus'ga. 8 Pemombi ti karugwara itetirũave'ĝa hugwi. Pemoka'ẽ ti ĝajagwa ijaijauhuve'ĝa hugwi. Pembogwera ti omanove'ĝa ĝamanoa hugwi. Pembojipe'a ti Diabo'gapyriva'ea anhaĝa ojipe'ĝa hugwi. Nahanahã ti pepokopoko nhandere'yja'ĝa.

—Ji pe mbopopoaka topoko ti ğa ğa javo, ei Jesus'ga. Ji nda'ei pe me: Opombopopoaka
ji ko. Nurã ti pembuhu ji ve itambere'ia mbatera reheve. A'ea rũi ji a'e pe me, ei Jesus'ga
ğwemimbo'ehara'ğa pe. A'ero ğa pokogame ti tape'ei ğa pe: "Pembuhu ore ve itambere'ia
mbatera reheve." A'ea rũi ti pe'ji, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.
9 —Taperohoi ti itambere'ia pehorame, ei Jesus'ga. 10 Taperohoi ti sacola pehorame.
Taperohoi ti irũa tapy'ynhapira camisa'java'ea. Taperohoi ti irũa sapatos. Taperohoi ti
yvyra pejikohavamo. A'ea nhaporemo ti taperohoi. Pevove'ğa po pe poraka pe pokoga
hamo, ei Jesus'ga ğa pe.
11 —Pevahemame ğacidades pe ğacidades'i pe no pe'ji ti cidadespeve'ğa pe: "Ma'ğa pyry
avova'ero? Ga pyri ore pytapotari." A'ea ti pe'ji. Pyryve'ga repiagame ti peju ga pyri
jate pejijyje'yma garonga hugwi. Aerẽ po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehẽ. A'ero jate ti
pejijyi garonga hugwi pejigwovo a'ero nehẽ, ei Jesus'ga. 12 Pepytarame ğanonga pype ti
pe'ji ongapypeve'ğa pe pendoryvamo ğa ndehe. Pe'ji ti ğa pe: "Tu katu ti pepy'a!" A'ea ti
pe'ji ğa pe. 13 Po ğa pyryvamo, a'ero po ti ğapy'a rukatui tuhẽ nehẽ.
—Po ğa ndapyryvi, a'ero ti pe'ji ğa pe: "A'e tehe ji pe me pepy'a ti tu katu javo." A'ea ti
pe'ji ğa pe tukatuyme ti ğapy'a javo, ei Jesus'ga ğa pe. 14 Po ongapypeve'ğa ndohoryvi pe
ndehe tapepytai ore pyri javo, a'ero ti tapepytai ğanonga pype. Po ğa nohendupotari pe
imombe'urame Tupana'ga nhi'iğa ğa pe, a'ero ti tapepytai ğanonga pype, ei Jesus'ga.
—Na jitehe ti tapepytai cidade pe ğa ndoryve'ymame pe ndehe hendupotare'yma
Tupana'ga nhi'iğa, ei Jesus'ga. Pehorame ğa hugwi pemonduru ti otimbuguhua pejipya
hugwi oropohi ore pe hugwi javo, ei Jesus'ga. 15 Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ
mbapava koty po ti ğa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ğa mono'ombavame
ğa ndeheve nehẽ. Ğa mono'ombavame po ti ga ei ğa pe nhaporemo nehẽ peko te'varuhu
pe javo. A'ereki ğa nohendukatupotari ganhi'iğa. Koji'i po ti hahy ğa pe Sodomapeve'ğa
hohe Gomorrapeve'ğa hohe no, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Omondo ahe hahyva'ea ahe ve
(Marcos 13.9-13; Lucas 21.12-17)

16 —Ji rendu ti, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. Kiro po ti ji pe mondoi
okote'varuhuve'ğa pyteri pe. Peko po ti pe ovelhas ja ipopoakare'ỹva'ea ja pejigwovo
ğapyteri pe nehẽ. Onharõ ja'gwara'java'ea lobos ovelhas pyhyga otiruahũro jupe. Na
jitehe po ti okote'varuhuve'ğa tiruahũro pe me nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe. Nurã po ti mboja
ja penhimboko'i hete ikwahaheteavo penhimombaragwahava ğa ndehe nhaneirũa rũi ko
ğa javo. Inambua nomondoi hahyva'ea nhande ve. Inambua ja ti tapemondoi hahyva'ea
ojipe'ğa pe. Peko katu katu ti ojipe'ğa pe, ei Jesus'ga ğa pe.
17 —Penhimboko'i ti okote'varuhuve'ğa hugwi pejikovo. A'ero po ti ğa pe pyhygi pe
nderohoahyavo imohiğatuhara'ğa ndovai pyteri pe ojatykahai pe nehẽ. Pevo po ti ğa
pe nupanupãi yvyra pyvõ, ei Jesus'ga ğa pe. 18 Governador'ğa ndovai pyteri pe po ti ğa
pe nderohoukari gwuvihavuhu'ğa ndovai pyteri pe no. Ğandovai pyteri pe po ti ğa pe
nderohoukari nehẽ timboja tehe ti ğa ndehe javo. Nahã po ti ğa ndekote'varuhui pe me
nehẽ pendekoro ğwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti pe ji mombe'ukatui
ğa pe judeus'ğarũive'ğa pe nhaporemo tojiko ti ğa Jesus'ga rehe javo, ei Jesus'ga
ğwemimbo'ehara'ğa pe.
19 —Ğa pe nderohoukarame ğandovai pyteri pe ti tape'ei na'ẽ pejiyvyteri pe: "Maramarã
po ti nhande nhi'iği ğa pe nehẽ? Gara po ti nhande ei ğa pe nehẽ?" A'ea ti tape'ei
pejivy'are'yma, ei Jesus'ga ğa pe. Ğa pe nderohoukarame ğandovai pyteri pe po ti
Tupana'ga penduvete'ga okwahaheteuka pe me nehẽ nahanahã ti pe'ji ğa pe javo. 20 Hehe
po ti gara'uva pe monhi'iğuka pe mbo'eavo nehẽ. Nurã po ti penhi'iğa rũi pe imombe'ui
ğa pe nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.
21 Aerẽ po ti peirũ'ğa pe nderohoahyukari gwuvihava'ğa pe nehẽ tojuka ti ğa ğa javo.
Penduva'ğa no, ğa po ti pe nderohoahyukari gwuvihava'ğa pe nehẽ no tojuka ti ğa ğa
javo. Penda'yra'ğa vehevi po ti napearõa'javi pe nderohoahyuka gwuvihava'ğa pe nehẽ
no tojuka ti ğa ğa javo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. 22 Ğa nhaporemo po ti oko

pa pe ndehe pe arõe'ỹheteavo pejikoga g̃waramo ji rehe. Po ti pe nhimboitai avuirama
pepohire'yma ji hugwi, a'ero po ti ji pe nderohoi yvagi pe pe mongovo avuirama jijipyri
nehẽ, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
23 —G̃a ndekote'varuhurame pe me ti penhiminhimi g̃a hugwi. Pejijyjijyi ti pejigwovo
ojipejipe pe cidades pe. A'ero he'yjuhuva'e pe cidades pe po ti pe hoi ji mombe'gwovo g̃a
pe nehẽ, ei Jesus'ga. Pehoa renonde cidades pe nhaporemo Israelpeve'g̃a gwyri pe po ti ji
ajora'ja yvya koty yvyakotyva'ero yvagipeva'ero nehẽ, a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei
Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
24 —A'e ji kiro pe me: G̃ambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'g̃a hohe, ei ga. Na jitehe
g̃apojykahara'ga koji'i gapyrive'g̃a hohe, ei Jesus'ga. 25 Po g̃a jigwarai g̃ambo'ehara'ga
rehe, a'ero po na jitehe g̃a jigwarai garemimbo'ehara'g̃a ndehe no. A'ero po a'ea
pyry garemimbo'ehara'g̃a pe hamo, ei Jesus'ga. G̃a erame Belzebu onga jara'ga pe g̃a
ete'varuhui ga pe ojigwaraita ga rehe. A'ereki Belzebu irũa Diabo'ga rera. Po g̃a ei Belzebu
onga jara'ga pe, a'ero koji'i po ti g̃a ete'varuhui garongapypeve'g̃a pe gapyrive'g̃a pe
ojigwaraita g̃a ndehe nehẽ, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.

Tapekyhyji ti g̃a hugwi, ei Jesus'ga
(Lucas 12.2-7)

26 —Tapekyhyji ti g̃a hugwi, ei Jesus'ga. A'ereki ji a'e pe me: Tupana'ga po ti
imboukwahavi onhimiva'ea hepiuka ikwahavuka henduvukapava nehẽ, ei Jesus'ga.
27 —Kiroki a'ea ji amombe'u ypytunimo pe me – a'ea ti pemombe'u arimo ojipe'g̃a pe
nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea ji ei javo: Kiroki a'ea ji amombe'u nhimi pe me – a'ea jitehe ti
pemombe'u g̃andovaki tohendu pa ti g̃a javo, ei Jesus'ga g̃a pe.
28 —Tapekyhyji ti pejukapotave'g̃a hugwi. Pe jukarẽ tegwete pemondohavag̃wama
hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. Tupana'ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka
hete ahe jukavo ahe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame, ei Jesus'ga
g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
29 —Maramomi itambere'ia gwyra'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Dois rehe gwyra'ia
rehe po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwepia katu gwyra'ia penduvete'ga. Ga
ipotare'ymame gwyra'ia ndohiri'i'i. Ga ipotarame jate gwyra'ia ihiri yvyvo omanomo,
ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
30 —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava
nhaporemo he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemo he'yje'ỹva'ea. Nahã ga pe
kwahahetei pe ndepiakatuavo. 31 Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: "Ahepia
katu ji gwyra'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo," ei Tupana'ga,
ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.

Po nahã ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga
(Lucas 12.8-9)

32 —E'i po ahe ji mombe'gwovo a'ero, ei Jesus'ga. "Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga oko
jipojykaharetero." A'ea po ahe ei ojipe'g̃a pe hamo. Po nahã ahe ji mombe'ui, a'ero po ti
ji ahe mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ g̃a ko jireheva'ero javo ga pe nehẽ, ei
Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
33 —E'i po ojipe'g̃a ji mombe'gwovo: "Ndajikogi ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ndokoi
jipojykaharetero." A'ea po g̃a ei ojipe'g̃a pe. Po nahã g̃a ji mombe'ui, a'ero po ti ji g̃a
mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ g̃a ndokoi jireheva'ero javo ga pe nehẽ, ei
Jesus'ga g̃a pe.

Ojogwayva po ti g̃a ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga
(Lucas 12.51-53; 14.26-27)

34 —Marãi pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe. "Jesus'ga rura
g̃waramo po ti yvyakotyve'g̃a py'a rukatui nehẽ." Nahã po pe ei pejiyvyteri pe naerũ?
Tape'ei ti a'ea. Jirura g̃waramo po ti g̃apy'a ndukatui nehẽ. Ojogwayva po ti g̃a ji rehe

nehẽ, ei Jesus'ga. [35] Ojipe'ğa po ti ji arõhetei nehẽ. Ojipe'ğa po ti nanhiarõi nehẽ. Nurã po
ti ğa jogwayvari ji rehe nehẽ.
"Akwaimbae'ğa po ti gwayva uva'ğa nehẽ.
Kunhangwera'ğa po ti gwayva oy'ğa nehẽ.
Kunhangwera'ğa po ti gwayva ğwembireko'ğa y'ğa nehẽ.
[36] Ongapypeve'ğa po ti nonhoarõhetei nehẽ," ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

[37] —Kiroki ğa oarõ hete uva'ğa nhiarõa hohe – ğahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo. A'ereki nanongara'ğa ndapyryvi. Kiroki ğa oarõ hete oy'ğa nhiarõa hohe – ğahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ğa ndapyryvi. Kiroki ğa oarõ hete gwa'ykwaimbe'ğa nhiarõa hohe – ğahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ğa ndapyryvi. Kiroki ğa oarõ hete gwa'ykunha'ğa nhiarõa hohe – ğahã ti tokoyme nhiremimbo'eharamo no. A'ereki nanongara'ğa ndapyryvi.

A'ea Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe koji'i ti ğa tanhiarõ hete javo.

[38] —Kiroki ğa oko pota nhiremimbo'eharamo – po ti ojipe'ğa imbohahyukari ğa pe ğa jukavo vehevi nehẽ peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ğa pe, toko jitehe ti ğa nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'ymame nhiremimbotarimova'ea rehe, ğa ti tokoyme nhiremimbo'eharamo nehẽ. A'ereki nanongara'ğa ndapyryvi, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

[39] —Kiroki ğa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti ğa javo – ğa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

—Kiroki ğa ojipe'ğa ğa jukai ğa jikoga ğwaramo ji rehe – omanorẽ po ti ğa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

Tupana'ga po ti omondo ikwepykava nehẽ
(Marcos 9.41)

[40] —Kiroki ğa horyory pe ndehe ğa ko Jesus'gareheva'ero javo – ğa ndoryndoryvamo ji rehe reki, ei Jesus'ga. Kiroki ğa horyory ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ğa ndoryndoryvamo nhimbuhurukara'ga rehe reki, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

[41] —Po Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga ruri ğa pyri. Po ğa ndoryndoryvamo ga rehe ga ko omombe'u Tupana'ga nhi'iğa javo, a'ero po ti ğa pe Tupana'ga imondoi ikwepykava nehẽ. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ğa pe nehẽ – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo onhi'iğa mombe'uhara'ga pe no, ei Jesus'ga. Kiroki ğa horyory pyryve'ga rehe ga ko oko Tupana'ga nhi'iğa rupi javo – ğa pe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykava nehẽ. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ğa pe nehẽ – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo pyryve'ga pe no, ei Jesus'ga.

[42] —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po ğa omondo yhya vehevi iroyxağahiva'ea ipyahuve'ga pe nhiremimbo'ehara'ga pe to'u ti ga javo. Po ğa imondoi ga pe ga ko oko Jesus'ga remimbo'eharamo javo – ğa pe po ti Tupana'ga ikwepykava imondoi a a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

11

João Batistava'ea omondo ğwemimbo'eharava'ea Jesus'ga pyri
(Lucas 7.18-35)

[1] Aerẽ ğwemimbo'ehara'ğa mbo'epavirẽ dozeve'ğa mbo'epavirẽ Jesus'ga hoi. Imbojoapiapiavo ga hoi cidades pe pevove'ğa mbo'embo'eavo Tupana'ga nhi'iğa rehe imombe'ukatuavo ğa pe.

[2-3] A'ea rupi João Batistava'ea rekoi cadeia pype a'itituhẽva'ea mombe'ua rehe. Okwaha ahe Cristo'ga rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea. A'ea kwahavame João Batistava'ea ei ğwemimbo'ehara'ğa pe mokonha'ğa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: "Ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea e'i: 'Aerẽ po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehẽ.' Nahã ahe ei. Ma'ğa po ymyahũ ahe omombe'u? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei

aheremimombe'uhara'ga rura pota ga mbuhua." A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: "Marãi nde a'ero?" ei João Batistava'ea mokonha'ga pe ẽwemimbo'ehara'ga pe.

—Kwa, ei ẽa.

A'ero ẽa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema. João Batistava'ea nhi'iẽagwera ẽa imombe'ui Jesus'ga pe.

4 Henduvirẽ Jesus'ga ei mokonha'ga pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ga pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: 5 "Oma'eẽgatu kiro heakwagweve'ga okovo. Opo'aãgatu kiro ipyka'naka'nauhũve'ga ogwovo katu. Oka'ẽ ẽajagwa ijaijauhuve'ga hugwi. Ẽwendu katu kiro japyakware'ỹve'ga okovo. Okwera kiro omanove'ga okovo. Imbatere'ỹve'ga ẽwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua." A'ea nhaporemo ti pemombe'u João Batista'ga pe, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo aheremimombe'uhara'ga. 6 "Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe." Nahã ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ga pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ga pe.

7 A'ero ẽa hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ẽa horame Jesus'ga ei pevove'ga pe he'yjuhuve'ga pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ẽa pe ga ei:

—Ymya'ĩ pe peho ongae'ỹi me. Pevo pe pehepia João Batista'ga. Marãi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: "Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka yvytua pe." Pe ndape'ei tuhẽ reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rũi. Ga ndokondoko'iuhui ojipe'ẽa remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ga pe.

8 —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: "Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapira." A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ẽa omongi pyryheteva'ea – ẽahã u huvihavuhu'ga nonga pype.

9 —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: "Xaho Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uhara'ga repiaga." A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uhara'ga tuhẽ. Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uhara'ga jate rũi ko ga, ei Jesus'ga ẽa pe.

10 —Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iẽa mombe'ui nehẽ javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

"Nahã Tupana'ga ei Cristo'ga pe: 'Ji rendu ti!
Nde renonde ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iẽa nehẽ.
Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,' ei Tupana'ga," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga ẽa pe.

11 —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahũva'ea hohe pa, ei Jesus'ga. Aẽwamo turi Tupana'ga rembiepiakatuhava apiavo. Aẽwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ẽa nduvihavuhuhete'ga nehẽ, ei Jesus'ga. A'ero ji ei: Ymyahũva'ea hohe pa João Batista'ga koji'i huvihava. Aẽwamove'ẽa ki a'e te Tupana'ga rembiepiakatuhara'ẽa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ẽapyteripeve'ẽa huvihava rũi – ẽa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ẽa pe.

12 —João Batista'ga ẽa mbo'eypyagwera jate pyryva'ea rehe, garenduve'ẽa ojirokwa heroviapotaheteavo ganhi'iẽa. A'ero ẽa ei: "Kwa. Kiro ti Tupana'ga toko oreruvihavuhuhetero ore repiakatuavo." A'ea ẽa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe. Aẽwamo na jitehe ẽa ei a'ea jitehe ipotaheteavo, ei Jesus'ga ẽa pe.

13 —Nahã ẽa ndekoi ikwahava. A'ereki ymyahũva'ea omombe'u nanongara no. "Aerẽ po ti Tupana'ga oko ẽanduvihavuhuhetero ẽa ndepiakatuavo nehẽ." Nahã Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uharava'ea epaepavi Moisésva'ea pavẽi, ei Jesus'ga ẽa pe. 14 Ahe e'i: "Tupana'ga po ti oko ẽanduvihavuhuhetero nehẽ. Elias'ga po ti uhu na'ẽ nehẽ," ei ahe, ei Jesus'ga.

Omombe'u ahe João Batista'ga Eliasva'ea mombe'urame. Ağwamo João Batista'ga ruri oji'i
ahe nhi'ĩpo'ruavo a'ero. Marã? Perovia pota pe a'ea a'ero naerũ? ei Jesus'ga. [15] Peapyakwa
pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ğa pe.

[16] —Ğa pe Jesus'ga ei: Marã po ti ji ei pe me ağwamova'ea pe a'ero nehẽ? Gara ja pe
ndekoi a'ero? Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ğa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ğa ima'ẽhai
pe feira pe. A'ero ğa hapukai ojipe'ğa pe tayri'ğa pe – kiroki ğa ojikoty'a ğa pavẽi. Onhi'iğa
mondovo ğa pe ğa ei:

[17] "Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.
Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.
Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.
Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu."
Nahã tayri'ğa ei, ei Jesus'ga.

[18] —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga
rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ji Tupana'ga javo, ei
Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: "Anhağa opyhy ga." Nahã pe João Batista'ga
mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ğa pe.

[19] —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ğa pe. Yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji
mombe'gwovo: "Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heagwyryve'ga vinho gwovo,"
pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. "Ite'varuhuve'ğa – kiroki ğa omono'oğuhũ itambere'ia governo
pe – ğa pavẽi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ğa pavẽi okote'varuhuve'ğa pavẽi," pe'e pe. Nahã pe
euhui ji mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ğa ndekokatua repiaga ğwaramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ğa pe
ğa mongokatuavo, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ndekote'varuhua repiaga ğwaramo nhande ei:
Tupana'ga rũi omongo ğa ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga pevove'ğa mbo'eavo he'yjuhuve'ğa
mbo'eavo.

Tiruahũağwama cidadepeva'ea pe
(Lucas 10.13-15)

[20] Kiro Jesus'ga nhi'iğahyi cidadepeve'ğa pe. A'ereki ğacidades pe ga japorame ahemon-
himomby'aheteva'ea ğa ndopohiri ote'varuhua hugwi. Ndogwerojijyi ğa ojeaporoğita
ojikoge'yma ga rehe. Nurã ga ei ğa pe:

[21] —Tiruahũ ti pe me Corazimmeva'ea pe nehẽ! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti pe me
Betsaidapeva'ea pe nehẽ! ei ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia
ko pe Tupana'ga popoakara novĩa ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame
po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadepeve'ğa pe Corazimmeve'ğa pe Betsaidapeve'ğa pe no.

—Ymyahũ Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavẽi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemon-
himomby'ava'ea repiage'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahũ ji japoi ahemonhimomby'ava'ea
ahepyteri pe, po kotihĩ ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po
ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakağa rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore
orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

[22] —Ymyahũ Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhi-
momby'ava'ea repiage'yma Sidommeva'ea pavẽi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero
okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehẽ Tupana'ga omanove'ğa
mono'ombavame ahe reheve nehẽ. Ğa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemo
nehẽ peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

—Pe me, Corazimmeva'ea pe Betsaidapeva'ea pe no, pe me ji ei: A'ea rupi koji'i
po ti hahy pe me nehẽ. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehẽ
no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndapepohiri reki pe-
jikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ğa pe Betsaidapeve'ğa pe no.

[23] Cidadepeve'ğa pe Cafarnaummeve'ğa pe Jesus'ga ei:

—Pehe marãi pe pejive naerũ? Pe'e pe: “Nhande huvihava jara'ğa hohe pa.” Nahã ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi. Pehepia pe Tupana'ga popoakara ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo. Po ymyahũ ji japoi ahemonhimomby'ava'ea Sodomapeva'ea pyteri pe, a'ero po uveji cidade Sodoma hamo ikaje'yma hamo, ei Jesus'ga.
24 —Ymyahũ Sodomapeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara
ahemonhimomby'ava'ea. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe
hepiagi hahyva'ea ojihe nehẽ Tupana'ga omanove'ğa mono'ombavame ahe reheve nehẽ.
Ğa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemo nehẽ peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga
Sodomapeva'ea mombe'gwovo. Pe me, Cafarnaummeva'ea pe, pe me koji'i po ti hahy
Sodomapeva'ea pe hohe a'ea rupi nehẽ, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ğa pe.

Pejo ti ji pyri, ei Jesus'ga ahe pokapavame
(Lucas 10.21-22)

25 Onhi'iğahypavame ğa pe nhaporemo Jesus'ga ei Tupana'ga pe:
—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ğa nduvihavuhuhetero
yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhẽva'ea
ikwahapyra'ğa pe heaporoğitave'ğa pe no. Onhimbo'ee'ỹve'ğa pe tayri'ğa'jave'ğa pe nde
erekwahavuka a'itituhẽva'ea. 26 Na tuhẽ, Apĩ. A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga
Tupana'ga pe.
27 Kiro Jesus'ga ei:
—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ğa hohe pa.
Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ğa ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga.
Okwaha ğa ga ji ga mboukwahapotarame jate ğa pe, ei Jesus'ga ğa pe.
28 —Pepoka pa po pe. Pekwerai po pe no. A'ereki pe pe'ağata hete tiruahũ ji ve
javo. Po nahã pe ndekoi, a'ero ti pejo ji pyri. Jihi ti topopoko inoğatuavo pepy'a
nehẽ. 29 Peko ti nhiremimbo'ea rehe. Nahã po ti ji pe mbo'ei nehẽ. A'ereki ji ako
nhyrõ nhinhimbohetee'yma jireaporoğitapyryvamo jitekovo. Ji ve penhimbo'eukarame
nhiremimbo'ea rehe po ti pe ikwahavi pejipy'a noğatua nehẽ. 30 Ndapekwerai po ti pe
pendekorame nhiremimbo'ea rehe nonhimimiva'ea rehe penhimbo'euka hehe pejikovo
nehẽ. A'ero po ti pe ndaperekouhui pejivy'are'yma nehẽ ji nhi'ĩpo'ruavo nehẽ.

12

Nahanahã ti ahe toko sábado rupi, ei Jesus'ga
(Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5)

1 Aerẽ judeus'ğa poravykye'yma rupi sábado rupi Jesus'ğa hoi kohoa rupi okovo.
Garemimbo'ehara'ğa hoi ga rupi. Trigo kopeva'ea pevo inhimongyi. Ojuka ty'ara
garemimbo'ehara'ğa. Nurã ohorame ğa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo.
2 Hepiagame fariseus'ğa ei Jesus'ga pe:
—Ymyahũ Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábado rupi.” Nahã ahe
ei hako. Ehepia ti neremimbo'ehara'ğa! Ğa nohendukatui reki. A'ereki ğa oporavyky
ika'mbika'mbiga trigo sábado rupi, ei fariseus'ğa Jesus'ga pe.
3 A'ero Jesus'ga ei fariseus'ğa pe:
—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iğa. Garembikwatijarukara omombe'u Daviva'ea.
A'ea onhi'ĩ pe me novĩa. Ymyahũ ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavẽiva'ea no hako. 4 A'ea
rupi ahe hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype. Ipype ikwava'ẽhara'ğa omondo pão
Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ğa ikwava'eğirẽ Tupana'ga pe ga gwerohouka ğa pe ğahã
jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ğa po ndo'ui hamo. Daviva'ea reki i'ui
onhipavẽiva'ea pavẽi hako, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.
5 —Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ĩ pe me novĩa, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.
Ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako. Ahe ve ga ei: “Nhimbo-
hetehava pype ti ikwava'ẽhara'ğa toporavyky ikwava'eğa ji ve jukapyra. Oporavykye'yma

rupi sábado rupi ti ğa tokwava'ẽ ipype. Nahã ti ğa toko katu. Nahã pyry ji ve." Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. Tupana'ga ei ğa pe: "Pyry." Ndojari ğa ndehe a'ero ğaporavykya sábado rupi, ei Jesus'ga.

6-8 —Jihi reki kiro a'e pe me: Tupana'ga ei ji ve kaitu pyry, ji erame: Nahanahã ti yvyakotyve'ğa toko sábado rupi. Nurã yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ğa pe ğa ika'mbigame trigo sábado rupi a'ero, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. Ymyahũ Tupana'ga ei hako:

"Peru pe mbatepyryva tokwava'ẽ ti ikwava'ẽhara'ğa Tupana'ga pe javo.
A'ea ji ei pe me novĩa.
Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ğa pe," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.
Tupana'ga nhi'iğa pe ndapekwahakatui, ei Jesus'ga ğa pe. Po pe ikwahakatui, a'ero po pe napembojari ite'varuhuva'ea okokatuve'ğa ndehe hamo, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

Jesus'ga iponhimamava'ea pavẽi
(Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11)

9 Aerẽ Jesus'ga hoi ogwovo gwe'yja'ğa jatykai pe ovahema. 10 Ipype iponhimamave'ga rekoi. Ojipe'ğa ndeaporoğitate'varuhuro okovo timbotegwete ti Jesus'ga javo. A'ero ğa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábado rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegwetei nehẽ, ei ğa ojohupe.

Nurã ğa ei Jesus'ga pe:

—Marãi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábado mombe'gwovo? Marãi ikwatijara? Pyry nhande nimombigi ğatetirũa nhandeporavykye'yma rupi sábado rupi? Marãi? ei ğa Jesus'ga pe.

11 Imombe'gwovo Jesus'ga ei ğa pe:

—Erereko po nde ovelha ojipejiva'ea. Po nerenymbava ovelha ihiri ikwaruhua pype nhandeporavykye'yma rupi sábado rupi, a'ero po nde ipyhygi ovelha henohema jugwi. Nahã nde ovelha rerekokatui. A'ereki pyry ovelha nde ve, ei Jesus'ga ğa pe. 12 Koji'i avove'ğa pyryvamo Tupana'ga pe yvyakotyve'ğa. Nurã ji ei: Pyry nhande ğa pokogame sábado rupi, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i no pyry javo.

13 A'ea erame Jesus'ga ei akoja'ga pe iponhimamave'ga pe:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhoi. Ikatua'ja gapoa a'ero ojipea ja gapoa ja.

14 A'ero fariseus'ğa hoi Jesus'ga hugwi onhimono'oğa. Ojohupe ğa ei onhimonha'ngavo:

—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehẽ naerũ? ei ğa ojohupe.

Tupana'ga omongo Jesus'ga ğanduvihavuhuhetero

15 Ğa'ea kwahavame Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. He'yjuhuve'ğa nhimono'oği ogwovo ga rupi. A'ero ga imombipavi ğatetirũa ğa hugwi. 16 Kiro ga ehetei ğa pe:

—Tapemombe'ui ti ojipe'ğa pe Jesus'ga imombigi oretetirũa javo.

17 A'ea Jesus'ga ei ğa pe. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

18 " 'Pehepia ti nhipavẽive'ga
– kiroki ga pe ji a'e eko ti ğanduvihavuhuhetero javo,' ei Tupana'ga," ei ahe.
" 'Ga ko nhiremia'nguhete'ga.
Anhimohẽ hete ji ga rehe,' ei Tupana'ga.
'Amondouka po ti ji jira'uva ga pyri ga pojykakatuuka jupe nehẽ.
A'ero po ti ga nhiremimbotarimova'ea mombe'ui judeus'ğarũive'ğa pe
nahanahã pyry Tupana'ga pe javo,' ei Tupana'ga.
19 'Nhipavẽive'ga po ti ndogwayvari ğa nehẽ.
Ndohapukai po ti ga ğa pe nehẽ.

Ndahyahivi po ti ganhi'iğa ğa pe cidade rapea rupi nehẽ,' ei Tupana'ga.
[20] 'Ga po ti oko nhyrõ he'ouhũve'ğa pokoga nehẽ.
Pyry po ti ga ndipopoakarive'ğa pe nehẽ.
Nahã po ti ga rekoi hendukatuuka ğa pe nhinhi'iğa ğa mongovouka nhinhi'iğa rupi,' ei Tupana'ga.
[21] 'Ga rehe po ti judeus'ğarũive'ğa jikogi nehẽ,' ei Tupana'ga," ei Isaíasva'ea hako.

O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga
(Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23)

[22] Aerẽ ojipe'ğa heakwagweve'ga reruri Jesus'ga pyri tombojipe'a ti Jesus'ga anhağa ga hugwi javo. Ndohepiagi heakwagweve'ga. Ga nonhi'iği no. A'ereki anhağa ndohepiukari ga pe. Nomonhi'iğukari ga pe no. Ğa ga reruri Jesus'ga pyri. Igwete Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ga monhimohiğatuavo. A'ero ga nhi'iğa'javi. Gwepiaga'ja ga no. [23] A'ero pevove'ğa nhimomby'ahetei onhimongyavo. A'ero ğa eğa'ei:

—Mara'ngu po Jesus'ga Daviva'ea rymyminoa?

A'ea ğa ei. A'ereki ğa e'i oyvyteri pe: "Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ğanduvihavuhuhetero javo." A'ea ğa ei nurã Jesus'ga popoakaro javo.

[24] Henduvame fariseus'ğa ei:

—Aherymyminoa rũi po ga. Belzebu'ga anhağa ruvihavuhu'ga Jesus'ga pokogame jate ga popoakaro. Nurã Jesus'ga anhağa mbojipe'ai ğa hugwi imondovouka, ei ğa o'mbero.

Belzebu, ei ğa Diabo'ga pe. Irũa garera Satanás.

[25] Jesus'ga okwaha fariseus'ğa ndeaporoğitate'varuhua. A'ero ga ei ğa pe:

—Po ğagwyripeve'ğa otavuka ojohupe, a'ero po ti ğa nhomoka'nhymbavi nehẽ. Po cidadepeve'ğa otavuka ojohupe, a'ero po ti ğa nhomoka'nhymbavi nehẽ no. Po ongapypeve'ğa otavuka ojohupe, a'ero po ti ğa nhomoka'nhymbavi nehẽ no, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. [26] Po Satanás'gapyriva'ea nhombojipe'ai nahã otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehẽ no. Marã po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyriva'ea ahana'javame nehẽ? ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

A'ea Jesus'ga ei. A'ereki fariseus'ğa e'i o'mbero:

—Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyriva'ea mbojipe'auka ga pe.

[27] A'ero Jesus'ga ei fariseus'ğa pe:

—Ma'ğa ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea pendeheve'ğa pe naerũ? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ğa pe: "Belzebu'ga ombojipe'auka ğa pe." A'ea rũi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rũi ğa poko ojipyriva'ea mbojipe'auka ğa pe, a'ero ga rũi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: "Belzebu'ga Jesus'ga poko." Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'ğa ete'varuhui pe me nehẽ no pe'mbe pe javo pe me nehẽ, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

[28] —Tupana'ga ra'uva reki ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

[29] —Po ojipe'ga kipotari ipopoakave'ga ronga pype gambatera rerogwovo ga hugwi, a'ero ga ipopoakave'ga pokwapokwari na'ẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ ga ipyhygi gambatera herogwovo a'ero. Nahã ga koji'i ipopoaka hete reki ipopoakave'ga hohe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahã Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

[30] —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oği ji pavẽi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ğa ji rehe javo.

[31] —Pe'e pe: "Belzebu'ga opoko Jesus'ga." Nahã pe erame ji ve pe Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ereki Tupana'ga ra'uva tuhẽ ji poko, ei Jesus'ga. Tupana'ga ti omombo pa ğa hugwi ğandekote'varuhua ğa'ete'varuhuagwera ojive nehẽ, ei Jesus'ga. Po Tupana'ga ra'uva pe ğa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva mbotegweteavo nahã okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomombori ğandekote'varuhua ğa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. [32] Po ğa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ğandekote'varuhua ğa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ğa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga

nomomborağwami ğandekote'varuhua nehẽ. Nomombori po ti ga kiro. Aerẽ po ti ga nomombori nehẽ no, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

I'yva yva'ia pavẽi
(Lucas 6.43-45; Mateus 7.15-20)

33 —Pejapyaka ti nhinhi'iğa rehe, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. Po i'yva ikatu, a'ero yva'ia
ikatu. Po i'yva ite'varuhu, a'ero yva'ia ite'varuhu. Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia
herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe. 34 Peko te'varuhu pe! ei Jesus'ga ğa pe.
Nurã pe ete'varuhui ojipe'ğa pe. A'ereki pejiyvyteri pe pe peko te'varuhu hete, ei Jesus'ga
fariseus'ğa pe. 35 Pyryve'ga, nane'ymi ga reaporoğitaro pyryva'ea rehe. Nurã ga ekatui
jipi, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ga, nane'ymi ga reaporoğitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurã
ga ete'varuhui, ei Jesus'ga.

36 —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ mbapava koty po ti hahy hete ğa pe Tupana'ga
erame ğa pe nhaporemo ğandeaporoğita rehe nehẽ. Ğa pe po ti ga ei: "Penhi'ĩteheuhu pe
nahanahã javo. Maraname pe nhi'inhi'ĩtehei?" Nahã po ti ga ei ğa pe nehẽ. 37 A'ereki ga
ğwendu pa nenhi'ĩtehea nenhi'ĩpyryva reheve. A'ero nde nhi'ĩpyryvame po ti ga ei nde
ve nehẽ: "Pyry nenhi'iğa. Ereko katu nde a'ero," e po ti ga nehẽ. Nde nhi'ĩteheuhurame
ga henduvi no. A'ero po ti ga ei nde ve nehẽ: "Ndapyryvi nenhi'iğa. Ereko te'varuhu
nde a'ero," e po ti ga nde ve nehẽ. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea nde ve nehẽ nde
ete'varuhuro ğwaramo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ğa pe.

Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve
(Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32; 12.54-56)

38 A'ero judeus'ğa mbo'ehara'ğa ei Jesus'ga pe fariseus'ğa pavẽi:
—Ahembo'eharamo eapo ti ahemonhimomby'ava'ea torohepia ti, ei ğa.
39 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Peko te'varuhu pe ağwamova'ero! ei Jesus'ga. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iğa
rehe pejikoge'yma ga rehe. A'ero pe ei: "Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhi-
momby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande
xa'e hepiagame nehẽ." A'ea pe ei, ei Jesus'ga.
—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe
ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame hako. A'ea jate po ti ga
ikwahavukara'javi pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Ymyahũ Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iğa
mombe'uharava'ea hako. 40 Mokõi okira rupi Jonasva'ea rekoi piraruvihavuhua revegi
pe. Kirẽ pira ahe mbojivyra'javi gwevega hugwi. Aerẽ ahe hoi Tupana'ga nhi'iğa
mombe'gwombe'gwovo Nínivepeva'ea pe a'ero hako, ei Jesus'ga.
—Jonasva'ea javijitehe mokõi jikira rupi po ti ji rekoi yvya pype hete nehẽ. Kirẽ po ti
ji hemi jugwi nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. A'ero po ti pe ikwahavi
Tupana'ga opoko Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

41 —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ğa mono'ono'ombavi ağwamove'ğa
ndeheve nehẽ, ei Jesus'ga. Ğa mono'ombavame po ti ga ei ğa pe nhaporemo nehẽ peko
te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehẽ no. Ojipiukarame po
ti ahe imboukwahavukari ağwamove'ğa ndekote'varuhua nehẽ. A'ereki a'ea renonde
ymyahũ Nínivepeva'ea ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa hako. Opohi ahe okote'varuhua
hugwi ymyahũ hendukatuavo Tupana'ga nhi'iğa Jonasva'ea imombe'uro ğwaramo hako,
ei Jesus'ga ğa pe imombe'gwovo.
—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ğa pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iğa Jonasva'ea
hohe, ei Jesus'ga. Ağwamove'ğa nohendupotari nhinhi'iğa opohire'yma okote'varuhua
hugwi. Nurã po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari ağwamove'ğa ndekote'varuhua nehẽ,
ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.

42 —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ğa mono'ono'ombavi ağwamove'ğa nde-
heve, ei Jesus'ga. Ğa mono'ombavame po ti ga ei ğa pe nhaporemo nehẽ peko te'varuhu

pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehẽ no kunhang-werava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari ağwamove'ğa ndekote'varuhua nehẽ. A'ereki a'ea renonde ymyahũ tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea uhu Salomãova'ea pyri hako tahendu ti ganhi'iğa javo. "A'ereki ga okwaha hete," ei ahe ua. Paivouhu hete ahegwyra. Paivouhua hugwi ahe ruri hako tahendu ti ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ğa pe.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ğa pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomãova'ea hohe, ei Jesus'ga. Ağwamova'ero napehendupotari nhinhi'iğa ikwahapotare'yma a'itituhẽva'ea. Nurã po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

Ojivy anhağa ahe pyri
(Lucas 11.24-26)

43 —Kiro po ti ji imombe'ui Diabo'gapyriva'ea rembipyhyga'ga anhağa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Na ja ağwamove'ğa ndekoi ite'varuhuve'ğa – kiroki ğa opohi okote'varuhua hugwi novĩa ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhağa ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahũro ga pe. Aerẽ anhağa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'ỹi me okwaokwava. "Mome po ti ji ruvi nehẽ?" e'i oyvyteri pe heka. Ndohepiagi reki. 44 Nurã i'ei: "Ajivy po ti ji nhironga pe ipojykaa'java akwaimbae'ga pojykaa'java," e'i anhağa. Akwaimbae'ga pe anhağa e'i nhironga.

—A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ovahemame ga pyri anhağa i'ei: "Ndogwerekoi ve ongapypeve'ğa ipype imboavujikweripyra pype," e'i akwaimbae'ga mombe'gwovo. 45 "Taru ti jara ji pyri a'ero," e'i.

—A'ero ihoi anhağa rerua seteva'ea rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojykai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga pojykarame. Aerẽ koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojykarame, ei Jesus'ga.

—Na jitehe tiruahũ ağwamo ite'varuhuve'ğa pe. Aerẽ koji'i po ti tiruahũ hete ğa pe nehẽ. A'ereki opohi'rãrame okote'varuhua hugwi novĩa ğa nde'i ji ve: "Herejo ejikoty'a ji pavẽi." A'ea ğa nde'i ji ve. Aerẽ koji'i ğa ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga.

Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi
(Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21)

46 Jesus'ga imombe'urame pevove'ğa pe nanime Jesus'ga yembora ruri gairũ'ğa pavẽi o'ama okari pe. Onhi'ĩ pota ğa ga pe. 47 Pevove'ğa pyteripeve'ga e'i Jesus'ga pe:

—Neyhẽa uhu nde repiaga neirũ'ğa pavẽi. Pevo ğa ami okari pe.

48 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji erame nhiyhẽa, marãve'ğa pe ji ei? ei ga. Ji erame nhiirũ'ğa, marãve'ğa pe ji ei? Kiro ji imombe'ukatui nde ve, ei Jesus'ga.

49 A'ero Jesus'ga pova'eği ğwemimbo'ehara'ğa pe. Ğwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo ga ei:

—Pehepia! Ğa pe ji ei nhiy'ğa. Ğa pe ji ei nhiirũ'ğa, ei Jesus'ga. 50 Kiroki ğa jiruva'ga nhi'ĩpo'ru yvagipeve'ga nhi'ĩpo'ru – ğa pe ji ei nhiirũ'ğa. A'e ji ğa pe no nhirendyra'ğa. Nhiy'ğa a'e ji ğa pe no, ei Jesus'ga.

13

Ha'ynha mohãihara'ga
(Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8)

1 Onhi'imbavame Jesus'ga hoi onga hugwi ogwovo ypiahu pe. Pevo ga apygi oina. 2 He'yjuhuve'ğa nduri onhimbotymbotyva ga pyri tihendu katu ti ga javo. Nurã ga hoi o'ava yharuhua pype oina. A'ero ğa ami yembeyvyri pe.

3 Ojo'java'ea pyvõ ga ğa mbo'embo'ei imombe'gwovo ğa pe he'yjuhuva'ea. Ga e'i:

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ha'ynha mohãihara'ga hoi ko pe ityma, ei ga. 4 Pevo ga imohãi ha'ynha. Nahã ga itymi ha'ynha. Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvyra rupi. Ua gwyra'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

5 —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongy-
heteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe. Kotihĩ henhunhamo novĩa. A'ereki nianami
yja ita rehe. 6 Kwarahyahiva imbokai garemityma a'ero. He'ouhũ omanomo. A'ereki
ndokihetei hapoa yvya pype, ei Jesus'ga.
7 —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea
ra'ynha pyteri pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. A'ero
nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.
8 —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo
o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Jara pype ahara pype turi cem ha'ynha. Jara pype
ahara pype turi sessenta ha'ynha. Jara pype ahara pype turi trinta ha'ynha.
Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ha'ynha mohãihara'ga mombe'gwovo.
9 —Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga pevove'ğa pe imombe'gwovo
ojo'java'ea.

Nurã ji amombe'u ojo'java'ea, ei Jesus'ga
(Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10)

10 Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe.
—Maraname nde imombe'ui ojo'java'ea ğa pe ğa mbo'erame? ei ğa Jesus'ga pe.
11 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ğa onhimiva'ea nhirembiepiakatuhava javo, ei
Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga yvyakotyve'ğa ndepiakaturame okovo ğanduvi-
havuhuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me. Ojipe'ğa pe po ti ga
ndokwahavukari tuhẽ a'ea nehẽ, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. Nurã ji imombe'ui
ojo'java'ea ğa pe ğa mbo'erame, ei Jesus'ga.
12 —Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti
ga ikwahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi – po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea
vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhymbavukari ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.
13 —Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. A'ereki
"hepiagame ğa gwepia tehe reki.
A'ereki ğa nombaragwahapotari hehe.
Henduvame ğa ğwendu tehe reki.
A'ereki ğa ndokwahapotari", ei Jesus'ga.
14 —Nahã ğa ndekoi hepiage'yma henduve'yma no, ei Jesus'ga. Nahã hekoi Tu-
pana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa
mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ahe e'i
hako:
" 'Henduvame ğa ndokwahavağwami reki.
Hepiagame ğa nombaragwahavağwami reki hehe,' ei Tupana'ga.
15 'Nahã ğa. A'ereki ğa noangarihu
tiandeapyakwapupugyme ti javo.
Ndiapyhai ğa okovo
tikwahavyme ti Tupana'ga nhi'iğa javo.
Ndojapyakai ğa
xambaragwahavyme ti a'itituhẽva'ea rehe javo.
Nahã ğa ndekoi
tirojijyjyme ti nhandereaporoğita javo.
Tomomboryme ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi nehẽ, ei ğa,' ei
Tupana'ga."
Ymyahũ Isaíasva'ea ei a'ea mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga.
16 —Pe me ki a'e te pyry hete. A'ereki pe pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma
Tupana'ga rembiapoa repiaga ganhi'iğa rendukatuavo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa
pe. Pyry hete pe me, a'e ji. 17 A'ereki ymyahũ ko ahe gwepia pota hete penembiepiaga
Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea ganhi'iğareheva'ea pavẽi. He'yiva'ea gwepia pota.

Ahe ndohepiagi reki. Õwendu pota hete ahe penemienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga õwemimbo'ehara'õa pe.

Jesus'ga okwahavuka ha'ynha mohãihara'ga mombe'ua
(Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15)

18 —Pehendu ti a'ero ikwahava ojo'java'ea, ei Jesus'ga õwemimbo'ehara'õa pe. Kiro po
ti ji imombe'ukatui pe me nehẽ ikwahavuka ha'ynha mohãihara'ga mombe'ua nehẽ, ei
Jesus'ga õwemimbo'ehara'õa pe.
19 —Kiro Tupana'ga rekoi yvyakotyve'õa nduvihavuhuhetero õa ndepiakatuavo, ei Je-
sus'ga. Kiroki õa õwendu a'ea mombe'ua novĩa ikwahave'yma – õa pyri ahemoandyandy-
ihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua õapy'a hugwi imoka'nhymbavuka õa pe,
ei Jesus'ga. Õa pe ji ei a'ero ji imombe'urame ha'ynha indurugagwera pehea rembeyvyra
rupi.
20 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki onduru ita rehe, ei Jesus'ga.
Kotihĩ henhui ha'ynha novĩa. A'ereki kwarahya rerekovo õwaramo nonhimomiranami
a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.
—A'ea ja õa ndekoi – kiroki õa õwendu nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua. Kotihĩ
õa ndoryndoryvamo hehe novĩa. 21 Aerẽ ojipe'õa omondo hahyva'ea õa pe ndoropotari pe
henduvame gamombe'ua javo. Hahyro õwaramo õa pe õa nonhimomiranami a'ero kotihĩ
opohia nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei gamombe'ua
õayvyteri pe.
22 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki onduru nhungwava ra'ynha
pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerẽ igwaigwavete hatĩava'ea nhambyguhui
garemityma jukavo, ei Jesus'ga.
—A'ea ja ojipe'õa ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Õa õwendu ojipe'õa erame õa
pe: "Tupana'ga nhande poko katu kiro nhanderuvihavuhuhete'ga." A'ea õa õwendu katu.
Aerẽ õa aõataruhuramo ojihe javo: "Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ naerũ?" ei õa
oyvyteri pe. A'ea nonoõatuukari õapy'a. Õa ipotapavuhui itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga.
"Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia a'ero ti pyryvamo nhande ve javo," e'iuhu õa, ei
Jesus'ga. A'ero igwaigwavete õa ndojapyakaa'javi nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua
rehe. A'ereki õa'aõatarahivuhua nohenduva'javukari a'ea õa pe. A'ero õa ndokoa'javi reki
gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'õa pe oporavykye'yma ga pe.
23 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype, ei
Jesus'ga. A'ea ja ojipe'õa ndekoi yjakatuapypeva'ea ja. Õwendu katu õa nhanderuvi-
havuhuhete'ga mombe'ua ikwahava. Japyakwapupu õa henduvame. Oko katu õa okovo
gamombe'ua rupi a'ero. Nahã õa ha'ynha mohãihara'ga remitymipyrava'ea ja. Ojipea
pype garemitymipyra pype turi cem ha'ynha ahara pype. Ojipea pype turi sessenta
ha'ynha ahara pype. Ojipea pype turi trinta ha'ynha ahara pype. Na jitehe ko õa – kiroki õa
japyakwapupu. Ombojoavyavy õaporavykya Tupana'ga pe okokatuavo ojipe'õa pe. Jara'õa
he'yjuhu õaporavykya. Jara'õa koji'i õaporavykya. Nahanahã õa ndekoi.
A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka õwemimbo'ehara'õa pe.

Nhungwava trigo'java'ea

24 Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga õa mbo'ei. A'ero ga ei:
—Marã hekoi kiro yvyakotyve'õa pe õa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko
javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga.
Akwaimbae'ga imohãi ha'ynhapyryva trigo ra'ynha ko pe ityma. 25 Aerẽ ypytunimo õa
kipavame ga'arõe'ỹve'ga ruri imohaina nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha ko pe
trigo pyteri pe. Kirẽ ga hoi a'ero ojipiukare'yma ogwovo.
26 —Aerẽ jate trigo henhunhamo nhungwava pavẽi. I'ai herekovo ahara. I'arame jate
kohoa jara'gapyrive'õa mbaragwahavi nhungwava rehe trigo pyteri pe a'ea ko trigo rũi
reki javo. 27 A'ero õa hoi kohoa jara'ga pyri javo ga pe: "Orepojykaharamo eretỹ nde trigo
ra'ynhapyryva ko pe. Maraname gwereko nhungwava trigo pyteri pe? Ma'õa omohãi

naerũ nhungwava ra'ynha trigo'java'ea ra'ynha a'ero trigo pyteri pe raikwehe?" ei ğa ijara'ga pe.
[28] —A'ero ga ei ğa pe: "Ma'ğa po? Ojipe'ga nanhiarõi a'ero imohaina nhungwava ra'ynha ipype raikwehe," ei ga.
—A'ero ğa ei: "Marã a'ero? Toroho ti nhungwava mondoroga? Marã?" ei ğa.
[29] —"Tapemondorogi na'ẽ," ei ga. "Nhungwava mondorogame mara'ngu po ti pe imondoroga trigo jajuve'ỹva'ea nhungwava reheve nehẽ? [30] Na inhimomboakari ojogweheve," ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. "Aerẽ trigo jajuvame po ti ji ei trigo mono'õhara'ğa pe nehẽ: Nhungwava na'ẽ ti pemondoro trigo'java'ea jugwi imono'oğa nehẽ. Peapytĩ ti jajurupya pe herogwovo imbokaita. Nahã po ti ji ei ğa pe nehẽ," ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. "A'ea py'rovo gwe ti pemono'õ trigo herua imondovo hyrua pype jiapoa pype. Nahã po ti ji ei ğa pe nehẽ," ei kohoa jara'ga.
Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea.

Mostarda ra'ynha xunhiheteva'ea
(Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19)
[31] Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ğa mbo'ei. A'ero ga ei:
—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga. [32] Mostarda ra'ynha ko jara gwyre'i pa xunhi hete. Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerẽ yvovouhuro. A'ero koji'i hehanhuhũ oji'java'ea hohe yvovouhuro. A'ero gwyra'ia ruri onhimongyavo upa hakã rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'ỹve'ğa po ti he'yjuhu nehẽ javo.

Pão imbovuhava
(Lucas 13.20-21)
[33] Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ğa mbo'ei. A'ero ga ei:
—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Kunhahẽa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga. Trigo pype hẽa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pão javo. A'ero hẽa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ğa herojijyi ojeaporoğita nehẽ javo.

Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo
(Marcos 4.33-34)
[34] A'ea pa Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea pevove'ğa pe he'yjuhuve'ğa pe. A'ea jate ga imombe'ui ğa pe ğa mbo'eavo. [35] Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. A'ea rupi ahe ei Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo hako:
"Amombe'u po ti ji ğa pe ojo'java'ea nehẽ.
Kiroki onhimi yvya apoypyagwera jate
– kiro po ti ji a'ea kwahavukari imombe'gwovo ğa pe nehẽ," ei ahe hako.

Jesus'ga okwahavuka trigo'java'ea mombe'ua
[36] Pevove'ğa mondoukarame ojihugwi Jesus'ga hoi onga pype. A'ero garemimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe:
—Ore mbo'e ti ojo'java'ea rehe ikwahavuka ore ve nhungwava mombe'ua trigo'java'ea mombe'ua, ei ğa Jesus'ga pe.
[37] A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Kwa. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehẽ. Jijive yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei ji ga mombe'urame ha'ynhapyryva mohãihara'ga, ei Jesus'ga. [38] Kohoa a'e ko ji yvyakotya pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe. Ha'ynhapyryva a'e ko ji jireheve'ğa pe. Ğa e'i Tupana'ga pe: "Ndehe ko oreruvihavuhuhetero." Nhungwava trigo'java'ea a'e

ko ji ite'varuhuve'gareheve'ğa pe Diabo'gareheve'ğa pe. Ğa e'i Diabo'ga pe: "Ndehe ko
oreruvihavamo." [39] Ha'ynhapyryva mohãihara'ga arõe'ỹve'ga – kiroki ga otỹ nhungwava
gakohoa pype – ga'arõe'ỹve'ga a'e ko ji Diabo'ga pe nhiarõe'ỹve'ga pe, ei Jesus'ga.
Koapora mondorohava a'e ko ji mbapavakotya pe. Koapora mondorohara'ğa a'e ko ji
Tupana'gapyrive'ğa pe yvagipeve'ğa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
[40] —Koapora mondorohara'ğa imondorogi nhungwava trigo'java'ea imbokaita, a'e ko ji
ko, ei Jesus'ga. Na jitehe mbapava koty po ti ji ite'varuhuve'ğa mondoukari hahyva'ea
ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga. [41] Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji jipyrive'ğa
mondoi yvya koty nehẽ yvagipeve'ğa. A'ero jireheve'ğa ndeja po ti ğa ite'varuhuve'ğa
nderohopavi nehẽ – kiroki ite'varuhuve'ğa ombo'e ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga.
Okote'varuhuve'ğa nhaporemo po ti jipyrive'ğa ğa nderohoi jireheve'ğa pytera hugwi
nehẽ no, ei Jesus'ga. [42] A'ero po ti jipyrive'ğa okote'varuhuve'ğa mombori hahyva'ea
ruvihava pype. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ğa jehe'oi ojihe
onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.
[43] —A'ero po ti Tupana'ga nhi'iğareheve'ğa popoakara jukwahahetero nehẽ. Ikatu katu
po ti ğa gworygworyvamo nehẽ – perope ğanduvete'ga ojikoty'a ğa pavẽi Tupana'ga, ei
Jesus'ga. Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo katu
ğwemimbo'ehara'ğa pe ojo'java'ea.

Akwaimbae'ga gwepia pyryheteva'ea ko pe

[44] —Marã hekoi kiro yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero
oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea
nehẽ, ei ga. Akwaimbae'ga hepiagi pyryheteva'ea ko pe. A'ereki a'ea ojipe'ga omi jipe
yvykwara pype tohepiagyme ti ğa javo. Garemimimipyra repiagame akwaimbae'ga heja
pevo imima'java. Horyory ga hehe. Nurã ga imondopavi ombatera ojihugwi tombuhu ti ğa
ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondopava kohoa jara'ga
pe ipyhyga kohoa ga hugwi. "Nahã ji ipojykai nhirembiepiagipyra," ei ga oyvyteri pe, ei
Jesus'ga. Nahã hekoi yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko
javo.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo ğwemimbo'ehara'ğa pe ojo'java'ea ikwahavuka ğa pe na
jitehe pyryheteva'ea tuhẽ ko aherekoa Tupana'gareheva'ero javo.

Ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérola

[45] —Marã hekoi kiro yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero
oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea
nehẽ, ei Jesus'ga. Ima'ẽhara'ga hogahoi ojipe'ğape'ğa pyri ipyhypota ita'ia'java'ea
pyryheteva'ea pérolas ijara'ğa hugwi. [46] A'ero ga hepiagi ita'ia'java'ea pyryheteva'ea
ijara'ga pyri. He'yi itambere'ia hehe. A'ero ga hoi imondopava ombatera ojihugwi
tombuhu ti ğa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondovo
ijara'ga pe imbuhuruka ojive ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolapyryhetea ipojykavo, ei
Jesus'ga na jitehe pyryheteva'ea tuhẽ ko aherekoa Tupana'gareheva'ero javo.

Pira mboahava

[47] —Marã po ti hekoi nehẽ yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvi-
havuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo
a'ea'java'ea nehẽ, ei Jesus'ga. Pira mboahava pirareheve'ğa imombori ypiahu pe
imbo'aparavuhupava pira, ei Jesus'ga. [48] Imboahava tynahẽ hete. A'ero yembeyvyri pe
ğa heruri inoğa. Oapy ğa imo'emo'eamo. Pirapyryva ğa imondoi hyrua pype imohina.
Pirate'varuhua ğa imombori, ei Jesus'ga.
[49] —Aerẽ na jitehe po ti Tupana'ga yvyakotyve'ğa nderekoukari mbapava koty
nehẽ. Mbapava koty po ti gapyrive'ğa nduri ite'varuhuve'ğa nderogwovo Tupana'ga
nhi'iğareheve'ğa pytera hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. [50] Hahyva'ea ruvihava pype po ti ğa
ite'varuhuve'ğa mombori nehẽ. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ğa
jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga omombe'u ojo'java'ea.

A'itituhẽva'ea ko ymyahũva'ea ipyahuva'ea no

51 —Marã? Pekwaha pe penhimombaragwahava nhiremimbo'eagwera rehe nhaporemo ji pe mbo'erame ojo'java'ea pyvõ? Marã? ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.

—Orokwaha pa ore akoja neremimbo'eagwera, ei g̃a.

52 A'ero Jesus'ga ei g̃a pe:

—Judeus'g̃a mbo'ehara'g̃a ikwahaparavuhui ji ombo'erame, ei Jesus'ga. A'ereki g̃a okwahavypy ymyahũva'ea aheremimbo'eagwera. Aerẽ ji g̃a mbo'ei ipyahuva'ea rehe javo g̃a pe: Nahanahã hekoi yvyakotyve'g̃a pe g̃a erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo. A'ero g̃a ikwahavi a'ea no. Ã̃a ko onga jara'ga ja a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki onga jara'ga g̃weno'ẽ ymyahũva'ea ipyahuva'ea reheve ombaterahetea hugwi ombatera rerekokatuhava hugwi, ei Jesus'ga g̃a pe.

Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe
(Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30)

53 Ã̃a mbo'epavame ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. 54 Ogwyri pe ga ruri ocidade de Nazaré pe ovahema. Pevo ga g̃a mbo'ekatukatui g̃ajatykahava pype. A'ero g̃a nhimomby'ai ga rehe. A'ero g̃a ei ojohupe:

—Ma'g̃a po ga mbo'ehetei ikwahavukaheteavo ga pe? Ma'g̃a po ga mbopopoaka japovouka ga pe ahemonhimomby'ava'ea? ei g̃a. 55 Ga onga apohara'ga ra'yra'ga rũi naerũ? ei g̃a. Gayhẽa, hẽa ko Mariahẽa. Gairũ'g̃a ko Tiago'ga, José'ga, Simão'ga, Judas'ga. Tikwaha pa nhande g̃a. 56 Garendyra'g̃a u pa nhande pyri. Ymyava'ea atyvi ga ag̃wamo. Maraname ga ikwahapavi naerũ? ei g̃a.

57 Igwaigwavete g̃a ndokoi ga rehe ga arõe'yma a'ero.

A'ero Jesus'ga ei g̃a pe:

—Ojipe'g̃a gwyripeve'g̃a omondo gweaporog̃ita imohina Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uhara'g̃a ndehe. Ã̃agwyripeve'g̃a jate nomondoi imohina g̃a ndehe g̃anongapypeve'g̃a pavẽi, ei Jesus'ga g̃a pe.

58 Ndahe'yi reki Jesus'ga rembiapoa a'ero ahemonhimomby'ava'ea pevo g̃a pe. A'ereki g̃a ndojikogi ga rehe.

14

João Batistava'ea omano
(Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9)

1 Aerẽ Herodes'ga hendupavi g̃a Jesus'ga mombe'urame. Ã̃a omombe'u Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea mombe'urame no. Herodes'ga ko omondomondo Galiléiapeve'g̃a g̃wemimbotarimova'ea rupi g̃agwyri pe. 2 Jesus'ga mombe'ua renduvame Herodes'ga etehei ojipyrive'g̃a pe:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei ga. Nurã ga japoi ahemonhimomby'ava'ea, e'i tehe Herodes'ga.

3 Nahã Herodes'ga ei. A'ereki João Batistava'ea manoa renonde Herodes'ga João Batistava'ea pyhyguka ahe kwaruka itanhuramuhũa pyvõ ahe mongiuka cadeia pype. Herodiashẽa rehe Herodes'ga opyhyguka João Batistava'ea raikwehe. Herodiashẽa ko Herodes'ga irũ'ga rembirekoro na'ẽ oko, Filipe'ga rembirekoro. Kirẽ Herodes'ga hẽa rereko raikwehe. 4 Nurã João Batistava'ea e'ie'i Herodes'ga pe:

—Maranameuhũ nde hẽa rerekoi? Po ahe ndogwerekoi te hẽa! ei João Batistava'ea Herodes'ga pe.

5 Ndopotari Herodes'ga ahe'ea ojive. Nurã ga ahe mongiuka cadeia pype ahe jukapota. Ndojukaukari reki ga ahe. A'ereki ga okyhyji judeus'g̃a hugwi. A'ereki g̃a e'i:

—João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uhara'ga, ei g̃a onhimongyavo.

6 Aerẽ o'aragwera rupi Herodes'ga oapo toryva. A'ero Herodiashẽa ra'yrahẽa tehe ojiroky g̃andovai pyteri pe – kiroki g̃a uhu toryva repiaga. Ikatu Herodes'ga pe hẽajirokya. 7 A'ero ga e'i hẽa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? ei ga. Amondo tuhẽ po ti ji nde ve nehẽ. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.

A'ea Herodes'ga e'i Herodiashẽa ra'yrahẽa pe.

[8] A'ero hẽayhẽa e'i hẽa pe:

—Ere ti Herodes'ga pe: "Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaã̃ga nhaembeva pype." Nahã ti ere ga pe, ei hẽa gwa'yrahẽa pe hẽa mbo'eavo.

—Kwa, ei hẽa oyhẽa pe.

Nurã kiro hẽa e'i Herodes'ga pe:

—Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaã̃ga nhaembeva pype, ei hẽa.

[9] A'ea renduvame Herodes'ga ndovy'ari. Toryvarupive'ã̃ga ã̃gwendu ga'eagwera hẽa pe ga erame: "Gara nde erepota imondoa ejive? Amondo tuhẽ po ti ji nehẽ. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve."

Nurã ga e'i kiro ojipyrive'ã̃ga pe:

—Peko ti hẽanhi'iã̃ga rupi a'ero. [10] Peho ti cadeia pype ga jukavo ga'akaã̃ga momboa herua hẽa pe, ei ga.

[11] A'ero ã̃ga oho João Batistava'ea jukavo aheakaã̃ga rerua nhaembeva pype imondovo hẽa pe. Hẽa gweroho oyhẽa pe a'ero herovahema.

[12] João Batistava'eareheve'ã̃ga uhu a'ero ahera'oa rerogwovo ityma. Aerẽ ã̃ga oho Jesus'ga pyri imombe'gwovo ahemanoa ga pe.

Nahã ko João Batistava'ea manoa raikwehe.

Herodes'ga nomoka'nhymi kiro João Batistava'ea akaã̃ga imomborukaragwera. Nurã henduvame Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei Herodes'ga.

Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe
(Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)

[13] Herodes'ga nhi'iã̃ga kwahavame Jesus'ga hoi yhara pype ypiahua aherovai ogwovo ongae'ỹi me tajipe'a ti ji avove'ã̃ga hugwi javo.

Gahoa kwahavame he'yive'ã̃ga hoi opyvo cidades hugwi ogwovo ypiahua rembeyvyra rupi. Nahã ã̃ga vahemypyi aherovai Jesus'ga rovatiamo tihendu ti ga javo. [14] Jesus'ga ã̃ga ndepiagi pevo ohemame yhara hugwi a'ero. Oporogwety ga ã̃ga. Omombi ga karugwara ã̃gapyteripeve'ã̃ga hugwi itetirũave'ã̃ga hugwi.

[15] Ka'arugame dozeve'ã̃ga Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga nduri ga pyri. Ga pe ã̃ga ei a'ero:

—Ka'aru hete kiro. Agwa'ã̃ga ndo'ui ve reki. Nurã ti emondouka ã̃ga avo hugwi, ei ã̃ga. Ahã onga avo. Toho ti ã̃ga cidades'i pe ira'agweva'e pe ipyhyga mbatera. Pevo po ti ã̃ga hoi i'gwovo nehẽ.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga ei Jesus'ga pe ã̃ga mondouka pota ga pe.

[16] —Tohoyme po ti ã̃ga hamo, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Pehe ti pemondo mbatera ã̃ga pe to'u ti ã̃ga javo, ei Jesus'ga.

[17] A'ero ã̃ga ei ga pe:

—Ndorogwerekoi te! ei ã̃ga. Cinco pães orogwereko dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ã̃ga ndehe nehẽ, ei ã̃ga.

[18] —Peru ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

—Kwa, ei ã̃ga herua.

[19] Pevove'ã̃ga pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti yvyvo nhungwava rehe, ei ga ã̃ga pe.

Oapy ã̃ga a'ero.

[20] Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondomondovo ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe pira reheve. Kiro ã̃ga imondomondoi ã̃ga pe. [21] Kiro ã̃ga nhaporemo i'ui onhimoytaromouka.

Ã̃ga i'urẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga imono'oã̃gi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ã̃ga ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahẽ. Kiroki ã̃ga o'u pevo Jesus'ga pyri – ã̃ga ko he'yjuhu hete ranuhũ. Cinco milve'ã̃ga o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ã̃ga tayri'ã̃ga pavẽi i'ui no. Nahã Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ã̃ga pe.

Jesus'ga oho yhya arimo
(Marcos 6.45-52; João 6.15-21)

22 Ã̃ga imono'ombavirẽ hembyruera Jesus'ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe ã̃ga mondovouka:
—Pe'a ti yharuhua pype, ei ga. Peho ti ji renonde ypiahua aherovai, ei ga ã̃ga pe. Apyta na'ẽ po ti ji avo agwa'ã̃ga mondovo nehẽ, ei Jesus'ga.
—Kwa, ei ã̃ga.
A'ero ã̃ga avi herogwovo.
23 Jesus'ga pytai a'ero pevove'ã̃ga mondovo ã̃ganonga pe. Ã̃ga horame ga tehe oho yvytyruhua rupi opytavo pevo tanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Pevo ga pytai onhi'iã̃ga Tupana'ga pe imongaruheteavo.
24 A'ea rupi garemimbo'ehara'ã̃ga ndekoi ypiahua pyteri pe. Ombohembohe hete yharuhua yvytua rerekovo. Yvytua ipopoaka yhara mondoukare'yma aherovai.
25 Ko'eã̃gwerĩrame Jesus'ga hoi yhya arimo ogwovo ã̃ga pyri. 26 Garemimbo'ehara'ã̃ga garura repiagame ã̃gapy'a omyi.
—Anhaã̃ga po uhu yhya arimo! ei ã̃ga.
Hahẽahẽ ã̃ga okyhyjiavo. 27 Kotihĩ Jesus'ga ei a'ero:
—Penoã̃gatu ti pejipy'a. Tapekyhyjia'javi ti. A'ereki ji tuhẽ ako, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
28 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Po nde Jesus Cristoramo hamo, yhya arimo po ti nde ji mbuhuri ejipyri nehẽ hamo, ei ga.
29 —Ejo ti, ei Jesus'ga ga pe a'ero.
A'ero Pedro'ga hemi yhara hugwi ogwovo yhya arimo ogwovo Jesus'ga pyri. 30 Aerẽ ga kyhyji reki. A'ereki ipopoaka yvytua. A'ero ypy pe ohoã̃werĩrame ga hapukai Jesus'ga pe:
—Ji pyhy! ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.
31 Kotihĩ Jesus'ga opoa mondoi ga pe ga pyhyga.
—Nderejikogi nde ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Garamo nde ndajireroviarihu Jesus'ga po nanhimondokatui yhya arimo javo? ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Nurã nde hoi gwerevi ypy pe, ei Jesus'ga.
32 Jesus'ga avame yhara pype Pedro'ga pavẽi ndura'javi yvytua. 33 Jara'ã̃ga yhara pypeve'ã̃ga nduri Jesus'ga pyri ga mboheteavo.
—Tupana'ga ra'yra tuhẽ ko nde, ei ã̃ga ga pe ã̃gwenypy'amo ga pyri.

Jesus'ga omombi ahetetirũa Genesaré pe
(Marcos 6.53-56)

34 Ogwovo Jesus'ga herohoi ypiahua aherovai a'ero herovahema Genesarépeve'ã̃ga gwyri pe. 35 Ikwahavame Jesus'ã̃ga ndura pevove'ã̃ga omondomondo onhi'iã̃ga ojohupe ga mombe'gwovo ogwyripeve'ã̃ga pe nhaporemo. Nahã ã̃ga ã̃ga momorandupavi. Henduvame ã̃ga itetirũave'ã̃ga mbojatykapavi ã̃ga nderua Jesus'ga pyri ã̃ga nderovahema.
36 —Na ti itetirũave'ã̃ga pokogi ndepira rembeyvyra rehe nehẽ, ei ã̃ga. Po ti ã̃ga pokogi hehe vehevi, a'ero po ti ã̃gatetirũa ipigi ã̃ga hugwi nehẽ, ei ã̃ga Jesus'ga pe.
Kiroki ã̃ga opoko gapira rehe – ã̃ga hugwi ã̃gatetirũa pigi a'ero.

15

Jesus'ga onhi'ĩ judeus'ã̃ga namonhava'ea remimbo'eagwera rehe
(Marcos 7.1-13)

1 Aerẽ ã̃ga nduri Jesus'ga pyri Jerusalém hugwi fariseus'ã̃ga judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga pavẽi. Ovahemame ã̃ga ei Jesus'ga pe:

2 —Maranameuhũ neremimbo'ehara'ğa nohendukatui nhaneramonhava'ea
remimbo'eagwera naerũ? Nhaneramonhava'ea e'i: "Nahanahã nhande xajipogwei
katu. Nhandejipogweikaturo ğwaramo nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe." Nahã
nhaneramonhava'ea ei nhande mbo'embo'eavo. Na rũi neremimbo'ehara'ğa jipogwei
i'ua renonde nahã ojikwakuve'yma, ei ğa Jesus'ga pe.
3 —Pehe no, ei Jesus'ga ğa pe. Maranameuhũ pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iğa?
ei Jesus'ga. Tupana'ga erame nahanahã ti peko javo pe ndapekoi ganhi'iğa rupi.
Penhimimbo'ea rupi jate reki pe ndekoi pejikovo Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rupi, ei
Jesus'ga. 4 Ymyahũ Tupana'ga ei:
"Pemondo ti pejeaporoğita imohina pejuva'ğa ndehe penhy'ğa ndehe no," ei Tupana'ga
hako, ei Jesus'ga.
"Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhẽa pe no
– tojukauka ti ğa ga a'ero," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.
5 —Pe ki a'e te Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ğa mbo'ei, ei Jesus'ga. Po ğa ei uva'ğa
pe oy'ğa pe no: "Apoko pota ji imondovo mbatera pe me novĩa. Emo ji amondo akoja
Tupana'ga pe," ei ğa ğa pe. 6 Pe'e pe ğa pe a'ero: "Nanongara pyry!" Nahã pe ğa mbo'ei
pejikoe'yma Tupana'ga nhi'iğa rehe, ei Jesus'ga ğa pe. A'ereki ğa erame a'ea ğa nomondoi
ojeaporoğita imohina uva'ğa ndehe oy'ğa ndehe no. Ndopokogi ğa uva'ğa oy'ğa ndeheve
a'ero imondoe'yma ğa pe. Nahã ğa ndekote'varuhui, ei Jesus'ga.
7 —Pehe ko pekokatu'ãva'ero, a'e ji pe me a'ero, ei Jesus'ga ğa pe. Ymyahũ Isaíasva'ea
pe mombe'u katu jipe Tupana'ga nhi'iğa mombe'urame hako. A'ereki ahe e'i:
8 " 'Avove'ğa onhi'iğatu tehe ji ve
tombohete Tupana'ga javo,' ei Tupana'ga.
'Emo ğa nanhiarõi imondoe'yma gweaporoğita imohina ji rehe.
9 Ji mbohete tehe ğa.
A'ereki nhinhi'iğa rehe rũi ğa ombo'e.
Yvyakotyve'ğa nemimbo'ea rehe ğa ğa mbo'ei
a'ea ko Tupana'ga nhi'iğa javo tehe jupe,' ei Tupana'ga," ei ahe hako, ei Jesus'ga
fariseus'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no.

Ahereaporoğitate'varuhua ahe mbote'varuhu
(Marcos 7.14-23)

10 Jesus'ga ğa mbuhuri ojipyri pevove'ğa he'yjuhuve'ğa. A'ero ga ei ğa pe:
—Pehendu ti ikwahava, ei ga. 11 Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui.
Kiroki ohẽ nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu, ei Jesus'ga ğa pe.
12 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe:
—A'ea nde erame fariseus'ğa nhimonha'ngai nenhi'iğa arõe'yma. Erekwaha nde? ei ğa
Jesus'ga pe.
13 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti o'o pa ğwemitymipyrarũiva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.
Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea pe ğanemimbo'ea pe Jesus'ga ei: Tupana'ga remi-
tymipyrarũiva'ea. Tupana'ga po ti omombi pa ğanemimbo'ea nehẽ.
14 —Na ğa ndekojate a'ero fariseus'ğa, ei Jesus'ga. Ğa ko heakwagweve'ğa ja – kiroki ğa
gweroho pota oji'jave'ğa, ei Jesus'ga. Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ga
ja ndohepiagi, a'ero po ti ğa memei ohi ikwara pype nehẽ. A'ereki ğa memei ndohepiagi,
ei Jesus'ga.
15 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Ore mbo'e katu ti ojo'java'ea rehe. A'ereki ndorokwahavi a'ea. Maraname nde ei akoja
ore ve? "Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohẽ nhandejurua
hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu," ere nde. A'ea rehe ti ore mbo'e katu a'ero, ei
Pedro'ga.
16 A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Maranuhũ pehe ndapekwahavi no? ei Jesus'ga. [17] Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea
oho nhanderevega pype ohema nhande atarame.
—Maranuhũ pe ndapekwahavi naerũ? ei Jesus'ga. [18] Kiroki ohẽ nhandejurua hugwi –
a'ea ohẽ nhandeyvytera hugwi nhande mbote'varuhuavo, ei Jesus'ga. [19] Po pejiyvyteri pe
pe ndeaporoğitate'varuhuro, a'ero pejiyvyteri pe pe ei na'ẽ penhimonha'ngavo tijuka ti
ga javo ga pe. A'ero po pe ga jukai. Pe ei na'ẽ pejiyvyteri pe tiroho ti garembirekohẽa
ga hugwi javo hẽa pe. A'ero po pe hẽa rerohoi pejive. Pejiyvyteri pe pe ei na'ẽ tireko
te'varuhu ti ğa javo ğa pe. A'ero po pe ğa nderekote'varuhui, ei Jesus'ga. Pe'e pe: Timi ti.
Pe'e pe: Xa'mbe ti ğa pe. Pe'e pe: Timbotegwete ti ğa. A'ea nhaporemo pe ei pejiyvyteri
pe. Nahã pe ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga. [20] Pendeaporoğitate'varuhua nhaporemo
pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga.
—Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea fariseus'ğa omombe'u ahembo'ehara'ğa pavẽi ğa erame:
"Nahanahã po ti nhande xajipogwei xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo." Ğahã e'i
a'ea. Jihi ki a'e te a'e pe me: Po nhande ndiajipogwei i'gwovo, a'ero nhande nianhim-
bote'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki nhandejipogweja nomombyryvi nhandereaporoğita, ei
Jesus'ga.

Judeurũiva'ea
(Marcos 7.24-30)

[21] Aerẽ Jesus'ğa hoi pea hugwi ogwovo. Cidades koty Tiro koty Sidom koty ğa hoi ogwovo
yhya rembeyvyra rupi. [22] Pea hugwi hẽa ruri Jesus'ga rovatiamo – kiroki cananéiahẽa
judeurũivehẽa.
—Jipojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminoro no! ei hẽa Jesus'ga pe.
A'ea hẽa ei ga pe. A'ereki hẽa e'i oyvyteri pe: "Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ğanduvi-
havuhuhetero javo."
—Ji porogwety! ei hẽa Jesus'ga pe. Anhağa opojyka jira'yrahẽa okote'vate'varuhuavo
hẽa pe, ei hẽa.
[23] Jesus'ga nonhi'iği reki hẽa pe. A'ero garemimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe:
—Emondo ti hẽa nhande hugwi. A'ereki hẽa uhuruhu nhande reviri ohapukaita okovo
ji poko javo, ei ğa Jesus'ga pe.
[24] A'ero Jesus'ga ei:
—Tupana'ga ji mbuhuruka jigwyripeve'ğa pyri israelitas'ğa pyri. "Ğa pyri jate ti eho
ğa pokoga," ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga. "Ğa ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi
herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoja ja ko ğa ika'nhyva'ea ja," ei Tupana'ga, ei
Jesus'ga. Judeus'ğarũive'ğa pyri rũi Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Jesus'ga.
[25] Ğwendu po hẽa Jesus'ga nhi'iğa ua Jesus'ga pyri ğwenypy'amo garovai pyteri pe nde
ko jihoheva'ero javo.
—Ji poko ti! ei hẽa Jesus'ga pe.
[26] A'ero ga ei hẽa pe:
—Ndapyryvi ji ipyhygi tayri'ğa mbatera imomboa nhağwatiğa pe to'u ti javo.
Nahã Jesus'ga ei ndapyryvi ji judeus'ğarũive'ğa pokogi javo.
[27] —A'iti a, ei hẽa. Emo nhağwatiğa vehevi reki o'u hembyrue'ria – kiroki ohi ijara'ğa
i'urame, ei hẽa.
Nahã hẽa ei aerẽ po ti nde judeus'ğarũive'ğa pokogi no javo.
[28] A'ero Jesus'ga ei hẽa pe:
—Kui'i, ei ga hẽa pe. Erejiko hete nde ji rehe ji poko po ti ga nehẽ javo, ei Jesus'ga.
Oropoko ti jihi kiro, ei ga hẽa pe.
Nanime Jesus'ga anhağa mbojipe'ai hẽara'yrahẽa hugwi nahã hẽa pokoga.

Jesus'ga omombi he'yjuhuva'ea tetirũa

[29] Aerẽ Jesus'ga hoi pea hugwi ogwoogwovo ypiahua rembeyvyri Galiléia rembeyvyri
okovo. Yvytyruhua arimo ga hoi oapyga oina.
[30] Ga pyri he'yjuhuve'ğa nduğanduri itetirũave'ğa nderunderua. Gweru ğa
ipyka'naka'nave'ğa heakwagweve'ğa ndeheve onhi'iğe'ỹve'ğa ndeheve ika'naka'nave'ğa

ndeheve ojipe'ğa ndeheve he'yive'ğa. Ğahã ğa ğa nderuri ğa mondovo ğa noğa Jesus'ga pyri topohano ti ga ğa javo.

A'ero Jesus'ga imombigi ğatetirũa ğa hugwi. [31] A'ero ğa nhimomby'ai hepiaga ğatetirũa mombiga. A'ereki onhi'iğe'ỹve'ğa onhi'ĩ reki. Gwepia ğa Jesus'ga ika'naka'nave'ğa nda'oa imombyryvame. Ipyka'naka'nave'ğa ami ogwovo reki. Heakwagweve'ğa gwepia reki. A'ero pevove'ğa Tupana'ga mbohetei onhimongyavo okwaha hete Tupana'ga Israelva'ea rakykwepohara'ğa nduvihavuhuhete'ga javo.

Jesus'ga omondouka mbatera quatro milva'ea pe
(Marcos 8.1-10)

[32] Aerẽ Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:

—Pejo ti ji pyri.

Ğa ndurame ga pyri ga ei ğa pe:

—Iporia'i ğa ji ve avove'ğa he'yjuhuve'ğa. A'ereki ğa ndogwerekoa'javi mbatera dois okira ğwaramo ji pyri, ei Jesus'ga. Namondoukapotari ji ğa ğanonga pe ğa i'ue'ymame. A'ero po ti ğa pytupavamo pehea rupi ğwe'ouhũro nehẽ, ei Jesus'ga.

[33] Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei ga pe:

—Ma hugwi po ti nhande ipyhygi he'yjuhuva'ea mbatera ğa pe avo ongae'ỹi me tokogahi ti ğa javo? ei ğa.

[34] A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Maramomi pe herekoi pães?

—Sete, ei ğa ga pe. Mokoi'ĩ pira'ia orogwereko no, ei ğa.

[35] Pevove'ğa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti yvyvo, ei ga ğa pe.

[36] Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki sete pães pira'ia reheve. A'ea rehe ga nhi'iği Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhuruka javo. A'ero ga haygwe'rogwe'rogi pães pira'ia reheve imondomondovo ğwemimbo'ehara'ğa pe. Kiro ğa imondomondoi pevove'ğa pe. [37] A'ero ğa nhaporemo i'ui onhimoytaromo.

Ğa i'urẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa imono'oği hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ğa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea seteva'ea yrua tynahẽ. [38] Kiroki ğa o'u pevo Jesus'ga pyri – ğa ko he'yjuhu hete ranuhũ. Quatro milve'ğa ko o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ğa tayri'ğa pavẽi i'ui no. Nahã Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ğa pe.

[39] A'ero Jesus'ga pevove'ğa mondoukari ğanonga pe. Ğa horame ga avi yharuhua pype herogwovo aherovai herovahema ypiahua rembe'yi pe cidade de Magadã me.

16

Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea, ei ahe Jesus'ga pe
(Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56)

[1] Aerẽ fariseus'ğa nduri Jesus'ga pyri saduceus'ğa pavẽi ovahema.

—Tihepia ti gapopoakara, ei ğa ojohupe. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei, ei ğa ojohupe.

Nurã ğa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Torohepia ti, ei ğa ga pe.

[2] A'ero Jesus'ga ei reki ğa pe:

—Ka'aru iğwağahivame yvaga pe ei: “Ko'emame po ti kwara ima'eğatui nehẽ.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga ğa pe.

[3] —Ypyhajive iğwağahivame yvaga hovapitymbyguhurame pe ei: “Amana po ti ikyri nehẽ.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga.

—Pehepia pe yvaga ikwahava aerẽva'ea ima'eğatua. Hepiaga'javame pe pekwaha aerẽva'ea ikyra. A'ea pe pekwaha katu, ei Jesus'ga ğa pe. Emo imbaragwahave'ỹve'ğa ja

po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea ağwamova'ea – kiroki a'ea okwahavuka aerẽva'ea.
Emo pe napembaragwahavi reki aerẽva'ea rehe, ei Jesus'ga.
4 —Ağwamova'ero peko te'varuhu pa pe, ei Jesus'ga ğa pe. Ndapekoi pe Tupana'ga
nhi'iğa rehe pejikoge'yma ga rehe. Pe'e pe: "Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemon-
himomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti
nhande xa'e hepiagame nehẽ." A'ea pe ei, ei Jesus'ga. Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea
ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe ymyahũ ga oapo ahemonhimomby'ava'ea
Jonasva'ea mohemame onhi'iğa mombe'uharava'ea mohemame. A'ea jate po ti ga
ikwahavukara'javi pe me nehẽ ji Jesus'ga poko javo.
A'ea erame Jesus'ga hoi ğa hugwi ogwovo.

Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga ğwemimbo'eaatyviva'ea rehe
(Marcos 8.14-21)

5 Ogwovo ğa hugwi Jesus'ga herohoi herogwovo ypiahua aherovai ğwemimbo'ehara'ğa
pavẽi. Omoka'nhy ğa pão herohoe'yma ojupi.
6 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ğa apoa rehe saduceus'ğa apoa rehe no,
ei Jesus'ga.
7 Garemimbo'ehara'ğa nhomonhi'iği a'ero.
—Jesus'ga ei na. A'ereki nhande ndiheruri pão nhande rupi, ei ğa ojohupe.
8 Ğanhi'iğa kwahavame Jesus'ga ei ğa pe:
—Maraname pe nhomonhi'iğuhũi nhande ndiheruri pão javo? Ndapejikogi'i'i pe
ji rehe ndirekoi pão javo, ei Jesus'ga ğa pe. 9 Napenhimombaragwahakatui pe ji'ea
rehe? Ndapekwahava'javi pe cinco pães – akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomon-
douka cinco milve'ğa pe? Ndapekwahava'javi pe hembyruera? Maramomi yrua
pype pe imono'ono'oği hembyruera? 10 Ndapekwahava'javi pe sete pães? Akoja ji
ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka quatro milve'ğa pe. Ndapekwahava'javi hem-
byruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oği hembyruera? 11 Maraname pe napenhi-
mombaragwahavihu ji erame pe me kiro? Pão pe rũi ji ei pe me. A'e ji pe me: Penhimboko'i
ti fariseus'ğa apoa rehe saduceus'ğa apoa rehe no. A'ereki ğa'apoa ko pão mbovuhava ja,
ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.
12 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nhimombaragwahavi ga'ea rehe.
—Pão mbovuhava pe rũi Jesus'ga ei, ei ğa a'ero. Fariseus'ğa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei.
Saduceus'ğa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei no penhimboko'i ti ğanemimbo'ea rehe javo, ei
ğa.

Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21)

13 Aerẽ Jesus'ğa hoi cidade koty Cesaréia de Filipe koty. Ovahemame pevove'ğa gwyri pe
Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:
—Marãi ğa ji ve jipi? ei Jesus'ga ğa pe okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. 14 A'ero
garemimbo'ehara'ğa ei Jesus'ga pe:
—Ojipe'ğa ei nde ve: "Ga ko João Batista'ga," ei ğa nde ve, ei ğa Jesus'ga pe. Ojipe'ğa ei
nde ve: "Ga ko Elias'ga." Ojipe'ğa ei nde ve: "Ga ko Jeremias'ga. Po Jeremiasva'ea rũi ga
rekoi, a'ero ga oko ojipe'ga Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea pyteripeve'ga." Nahã
ğa ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa Jesus'ga pe.
15 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Pehe, marãi pe ji ve jipi?
16 A'ero Simão Pedro'ga ei ga pe:
—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko. Nde ko Tupana'ga
ra'yramo avuiramave'ga ra'yramo ereko, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.
17 A'ero Jesus'ga ei:
—Simão, João'ga ra'yra, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. Pyry hete nde ve nde a'ea
kwahavame Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga ra'yramo javo. A'ereki yvyakotyve'ğa rũi

okwahavuka nde ve. Jiruva'ga reki yvagipeve'ga ikwahavukari nde ve ga ko Cristo'ga jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'itituhẽva'ea pe nde ei.

18 —Jihi a'e nde ve a'itituhẽva'ea pe kiro no. Nderera ko Pedro. Ita xa'e nhande jupe. Ita ndojijyi upa. Na jitehe po ti jireheve' g̃a nhaporemo ndogwerojijyi ojeaporoõgita ojikopige'yma ji rehe nehẽ. A'ereki ji ambojiko hete g̃a ji rehe topohiryme ti g̃a ji hugwi javo nehẽ. Omanorame vehevi po ti g̃a kweravi mbapava koty okovo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

19 —Na tuhẽ. Tupana'ga rekorame yvyakotyve'g̃a nduvihavuhuhetero avo yvya koty g̃a mongovo onhi'iõga rupi, a'ero po ti ji nde mbopopoakari nehẽ, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'ero po ti nde ei jireheve'g̃a pe nehẽ: "Nahanahã ti tapekoi." Po a'ea nenhi'iõga, a'ea ko Tupana'ga nhi'iõga no, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ojipea po ti nde ei nehẽ: "Nahanahã ti peko." Po a'ea nenhi'iõga, a'ea ko Tupana'ga nhi'iõga no.

20 A'ea mombe'urẽ Pedro'ga pe Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe:

—Tapemombe'ui ti g̃a pe Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo javo, ei Jesus'ga g̃a pe.

Jesus'ga omombe'u omanoag̃wama
(Marcos 8.30–9.1; Lucas 9.22-27)

21 Kiro Jesus'ga nhimombe'ua'jaa'javi g̃wemimbo'ehara'g̃a pe nahanahã po ti ji ve nehẽ javo.

—Taho ti ji cidade de Jerusalém me, ei Jesus'ga g̃a pe. He'yiva'ea po ti g̃a imondomondoi hahyva'ea ji ve nehẽ xava'eve'g̃a ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a pavẽi judeus'g̃a mbo'ehara'g̃a pavẽi no. A'ero po ti g̃a ji jukaukari nehẽ. Mokõi ji kirirẽ po ti nhimbogwerahava nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

Nahanahã Jesus'ga imombe'ui aerẽva'ea onhimombe'gwovo g̃a pe.

22 A'ero Pedro'ga ga rerohoi irupe'i onhi'iõgahyavo Jesus'ga pe.

—Na rũi po ti nde ve hahyhetea nehẽ! ei Pedro'ga ga pe. Tupana'ga ti tomombi g̃a tandejukaukaryme g̃a pe javo, ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

23 Opyryrỹ Jesus'ga javo Pedro'ga pe:

—Ejipe'a ti ji hugwi! A'ereki Satanás'ga nde monhi'ĩ. Nurã nde ei nanongara, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Eremombi pota nde jirekoa Tupana'ga nhi'iõga rupi. Tupana'ga reaporoõgita atyvi ndereaporoõgita. A'ereki Tupana'ga opota reki nhimanoa. Yvyakotyve'g̃a ndeaporoõgita rehe nde ereko, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

24 Kiro Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe:

—Kiroki g̃a oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti g̃a g̃wemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga g̃a pe. Po ti ojipe'g̃a imbohahyukari g̃a pe g̃a jukavo vehevi nehẽ peko pe Jesus'ga reheva'ero javo g̃a pe, toko jitehe ti g̃a nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yma ji hugwi.

25 —Kiroki g̃a ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti g̃a javo – g̃a po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

—Kiroki g̃a ojipe'g̃a g̃a jukai g̃a jikoga g̃waramo ji rehe – omanorẽ po ti g̃a oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

26 —Ojipe'g̃a – kiroki g̃a e'i: "Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'õ ti ji mbatera jijive javo" – po g̃a imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero g̃a imono'ono'õtehei ojive novĩa ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ahã g̃a pe g̃ahohava Tupana'ga pyri. A'ereki ahe nomondoi mbatera ohohava kwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga.

27 —Aerẽ po ti ji rura'javi avo yvyakotyve'g̃a pyri Tupana'gapyrive'g̃a pavẽi yvagipeve'g̃a pavẽi nehẽ. Jiruva'ga rendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoi jijoa nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ji ikwepygi yvyakotyve'g̃a pe nehẽ. Po g̃a ndekokatui nhinhi'iõga rendukatukatuavo, a'ero po ti ji rekokatui g̃a pe nehẽ, ei Jesus'ga. Po g̃a ndekote'varuhui nhinhi'iõga renduve'yma, a'ero po ti ji imondoi hahyva'ea g̃a pe nehẽ, ei Jesus'ga.

28 Kiroki ğa o'ã Jesus'ga pyri – ğa pe Jesus'ga ei:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Omanoe'ymame ti agwa'ğa pyteripeve'ğa ji repiagi ji rurame kokoty penduvihavuhuhetero jitekovo nehẽ.
A'ea Jesus'ga ei okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

17

Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki
(Marcos 9.2-13; Lucas 9.28-36)

1 Aerẽ seis okirirẽ Jesus'ga ğa nderohoi ojupi Pedro'ga Tiagova'ea reheve João'ga reheve no. João'ga ko Tiagova'ea irũ'ga. Jesus'ga ğa nderohoi ğa nderojiupia yvytyruhua arimo yvateuhuva'ea arimo. Ğa tehe oko pevo a'ero Jesus'ga pavẽi.
2 Pevo Jesus'ga ra'oa jirojijyi ğapyteri pe. Garova hendy'jandy'jahetero kwara ja. Ga'apoa tapy'ynhapira tiğahivuhuro ğwendy'jandy'javamo kwara ja.
3 Nanime ahe jipiukari ğa pe onhi'iğa Jesus'ga pe Moisésva'ea Eliasva'ea pavẽi – kiroki ahe ymyahũ hete omano.
4 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko orepojykaharetero javo.
—Pyry nhanderekoa avo, ei ga Jesus'ga pe. Nde ipotarame po ti ji japoi tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.
5 Ga nhi'iğame yvağatiğa ijyvi ğa arimo ğa mongovo o'aği pe. Hendy'jandy'ja yvağatiğa. Nanime yvağatiğa hugwi Tupana'ga nhi'iği Jesus'ga mombe'gwovo:
—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Anhimohẽ hete ko ji ga rehe. Pehendu katu ti ganhi'iğa, ei Tupana'ga.
6 Tupana'ga nhi'iğa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ari ojovapyvo okyhyji-heteavo.
7 A'ero Jesus'ga ruri ğa pyri opokoga ğa ndehe.
—Pepo'ã ti, ei ga ğa pe. Tapekyhyji ti, ei ga.
8 Ojovavurame Jesus'ga jate ğa ga repiagi. A'ereki ahe oho jipe.
9 Jesus'ga jyvi yvytyruhua hugwi ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi ogwovo. Ojyvame ga ei ğa pe:
—Pehepia pe jira'oa jirojijyirame. A'ea tapemombe'ui na'ẽ. Aerẽ ji kweravame gwe nhimanoa hugwi ti pemombe'u.
A'ea Jesus'ga ei ğa pe okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
10 A'ero garemimbo'ehara'ğa ei ga pe:
—Nderura renonde ti Elias'ga tuhu nehẽ, ei ğa Jesus'ga pe. A'ea ahembo'ehara'ğa ei. Maraname ğa ei na? ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa Jesus'ga pe.
11 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Omombe'u katu ğa, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu na'ẽ ğandeaporoğita rerojijyipava, ei Jesus'ga ğa pe. 12 Jihi ki a'e te a'e pe me: Eliasva'ea uhu jipe ikwehe. Nonhimombarag-wahavi ğa ahe rehe ahe kwahave'yma, ei Jesus'ga. Okovo ğwemimbotarimova'ea rupi ğa ndekote'varuhuro ahe ve reki. Na jitehe po ti ğa imondoi hahyva'ea ji ve nehẽ no, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
13 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ikwahavi. "João Batistava'ea pe Jesus'ga ei Eliasva'ea mombe'urame nhande ve," ei ğa oyvyteri pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa ahera'yrava'ea hugwi
(Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a)

14 Aerẽ Jesus'ğa ndurame he'yive'ğa pyri a'ero akwaimbae'ga ruri ğwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe jijoheva'ero ore poko ti javo.
15 —Eporogwety jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. Heagwyry hete ga karugwate'varuhua ga rerekoro ğwaramo. Tiruahũ ga pe. O'ao'a ga tata pype jipi yhya pype jipi no, ei ga Jesus'ga pe. 16 Aru ji ga neremimbo'ehara'ğa pyri tomombi ti ğa karugwara ga hugwi javo novĩa, ei ga. Ğa nomombigi reki ga hugwi. A'ereki ğa ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe.
17 A'ero Jesus'ga ei ğa pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pejikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejijupa. Manameuhũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? ei Jesus'ga ã̃ga pe. Peru ti tayri'ga avo ji pyri, ei Jesus'ga.
18 Ã̃ga tayri'ga rerurame Jesus'ga e'iahy Diabo'gapyriva'ea pe anhaã̃ga pe imbojipe'avo tayri'ga hugwi. Oho hete anhaã̃ga tayri'ga hugwi a'ero. A'ea rupi jitehe tayri'ga nhimohiã̃gatui a'ero.
19 Aerẽ Jesus'ga tehe ga rekorame garemimbo'ehara'ã̃ga nduri ga pyri. A'ero ã̃ga ei ga pe:
—Maraname anhaã̃ga ndojipe'ai tayri'ga hugwi ore erame jupe ko?
20 A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Napembojipe'ai pe ga hugwi. A'ereki xunhi hete tuhẽ pe pejiko Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe, a'ero po pe ei agwava'ea pe yvytyruhua pe eho agwa hugwi egwovo pevo javo, a'ero ihoi. Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe tegwete onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
21 Nanongarava'ea anhaã̃ga po ti pe imbojipe'ai nehẽ penhi'inhi'iã̃game jate Tupana'ga pe pe i'ue'ymame jate tanhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo no, ei Jesus'ga ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaã̃gwama
(Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45)

22 Ã̃ga nduvame Galiléiapeve'ã̃ga gwyri pe Jesus'ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe:
—Uhu ã̃gwerĩ nhimondohava apiavo ã̃gapo pe. Ji pyhy po ti ã̃ga nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. 23 A'ero po ti ã̃ga ji jukai nehẽ. Mokõi ji kirirẽ po ti nhimbogwerahava nhimanoa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga.
Henduvame garemimbo'ehara'ã̃ga ndovy'arihu a'ea rehe.

Omono'õ ahe itambere'ia ojatykahavuhua pe

24 Aerẽ Jesus'ga ruri cidade de Cafarnaum me ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pavẽi. Ã̃ga vahemame ã̃ga nduri Pedro'ga pyri – kiroki ã̃ga opyhy itambere'ia judeus'ã̃ga hugwi imono'ono'oã̃ga tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. A'ero ã̃ga ei Pedro'ga pe:
—Marã? Nembo'ehara'ga po nombuhuri jipi itambere'ia toapokatua'ja ti ã̃ga ojatykahavuhua javo? ei ã̃ga Pedro'ga pe.
25 —Omondo ga jipi, ei Pedro'ga ã̃ga pe.
Aerẽ Pedro'ga hoi ogwovo onga pype. Ga vahemame pevo Jesus'ga pyri Jesus'ga eypyi ga pe:
—Simão, ei Jesus'ga ga pe. Marãi nde? Avo yvya koty ma'ã̃ga hugwi ã̃ganduvihavuhu'ã̃ga ipyhygukari itambere'ia imono'ono'oã̃ga ojive? Mara'ngu po nde javo: "Ogwyripeve'ã̃ga hugwi po ã̃ga ipyhygi"? Mara'ngu po nde javo: "Hajiheve'ã̃ga hugwi po ã̃ga ipyhygi"? Marãi nde naerũ? ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.
26 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Hajiheve'ã̃ga hugwi ã̃ga ipyhygi, ei ga.
Henduvame Jesus'ga ei:
—A'ero ti ã̃gagwyripeve'ã̃ga tomondoyme, ei Jesus'ga. 27 Nhande ko Tupana'ga gwyripeva'ea. Nurã po ti nhande nimondoi ã̃ga pe hamo nehẽ, ei Jesus'ga. Tihayvaryme ti ã̃ga hehe javo timondo ti nhande ã̃ga pe nehẽ. Eho ti ypiahu pe pira mbo'a a'ero. Kiroki o'u ypy – epyhy ti imbojurujaita. Jurua pype po ti nde hepiagi itambere'ia nehẽ. Ehekyi ti itambere'ia jurua hugwi itambere'ia rerua imondovo ã̃ga pe – kiroki ã̃ga omono'ono'õ itambere'ia tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. Ere ti ã̃ga pe: "Koro ko Jesus'ga remimondoa nhiremimondoa no." A'ea ti ere ã̃ga pe imondovo ã̃ga pe, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.
A'ero Pedro'ga hoi pira mbo'a hepiaga itambere'ia jurua pype herua imondovo itambere'ia ã̃ga pe a'ero.

18

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48)

1 Aere'ĩ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri Jesus'ga pyri. Kiro ğa ei ga pe:
—Tupana'ga oko yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero kiro. Manamo nhandejoheva'ero huvihavamo ga pyri? ei ğa.
2 Kiro Jesus'ga tayri'ga mbuhurukari ojipyri a'ero epo'ã ti ğapyteri pe javo. 3 A'ero ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Perojijyi ti pejeaporoğita penhimbohetee'yma tayri'ğa ja, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoğita nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhuhetero nehẽ. 4 Kiroki ğa tayri'ga ja nonhimbohetei – ğahã ko koji'i huvihava ojipe'ğa hohe Tupana'ga pyri huvihavuhuhete'ga pyri, ei Jesus'ga ğa pe.
5 —Kiroki ğa jireheva'ero ğwaramo gwereko katu tayri'ga'jave'ga ga oko Jesus'gareheva'ero javo – jihi tuhẽ reki ğa ji rerekokatui, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Tiruahũ hete ğa pe, ei Jesus'ga
(Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2)

6 —Tiruahũ hete po ti ğa pe nehẽ – kiroki ğa ombote'va tayri'ga'jave'ga jireheve'ga ga mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Omano jipe po ğa hamo tombote'varyme ti ğa jireheve'ga, ei Jesus'ga. Po ahe nhapytĩ ğajura rehe itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ğa momboa ypiahua ruvihava pype ğa mbotypyvyga, a'ea ko tiruahũhetero ğa pe. Koji'i tiruahũ hete ğa pe ğa jireheve'ga mbote'varuhurame huvihava'garũive'ga, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.
7 —Tiruahũ hete yvyakotyve'ğa pe. A'ereki jara'ğa ombote'varuhu ojipe'ğa jipi. Na tuhẽ po ti jipi nehẽ, ei Jesus'ga. Ã pe po ti tiruahũ hete nehẽ no – kiroki ğa ğa mbote'varuhu, ei Jesus'ga ğa pe.
8 —Nurã ji ei nde ve: Po epoa pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboa nahã imombiga ejekote'varuhua! Na jitehe nde ejekote'varuhurame epya pyvõ ojipejiva'ea pyvõ ehaygwe'ro ti epya nahã imombiga ejekote'varuhua, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepoa mombora nehẽ ojipejijatero ğwaramo ndepoa avuirama, ei Jesus'ga. Tiruahũ po ti nde ve ndepya mombora nehẽ no nde po'ame'yma ğwaramo avuirama, ei Jesus'ga.
—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero koji'i po ti tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ğwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo epoa mokõiva'ea epya mokõiva'ea no novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.
—A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa epya reheve ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe, ğambote'varuhua mombora pe javo.
9 —Po ejeakwara pyvõ ojipejiva'ea pyvõ nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboa nahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ nde ve ndereakwara mombora nehẽ ojipeji jatero ğwaramo ndereakwara avuirama.
—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehẽ Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde te'varuhuro ğwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo ejeakwara mokõiva'ea novĩa nehẽ, ei Jesus'ga.
—A'ero ji ei pe me: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.
Ã pe po ti ji ndajirovagi nehẽ." Na rũi ti peko, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Ãnderekokatuhara'ğa ko Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa. Ãhã omombe'u pa Tupana'ga pe nahanahã ğa oko te'varuhu tayri'ğa'jave'ğa pe javo. Nane'ymi tayri'ğa'jave'ğa nderekokatuhara'ğa ndekoi

Ãambote'varuhua mombora pe Jesus'ga ei imombe'urame ğandeakwara mombora.

Ovelha ika'nhymipyra
(Lucas 15.3-7)

10 —Pearõ hete ti tayri'ğa'jave'ğa. Tape'eağwami ti: "Ã koty po ti ji ndajirovagi nehẽ." Na rũi ti peko, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Ãnderekokatuhara'ğa ko Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa. Ãhã omombe'u pa Tupana'ga pe nahanahã ğa oko te'varuhu tayri'ğa'jave'ğa pe javo. Nane'ymi tayri'ğa'jave'ğa nderekokatuhara'ğa ndekoi

yvagi pe jiruva'ga pyri yvagipeve'ga pyri javo ga pe. A'ero Tupana'ga tayri'ãg̃a'jave'ãg̃a pokogukari ãg̃a a'nguavo, ei Jesus'ga. [11] Pearõ ti tayri'ãg̃a'jave'ãg̃a. A'ereki ji ajo yvya koty tamombo ti ji yvyakotyve'ãg̃a ndekote'varuhua ãg̃a hugwi ãg̃a mbojikoguka ji rehe javo. Kiroki ãg̃a ndogwerekoi gwepiakatuhara'ãg̃a oka'nhyve'ãg̃a ja – ãg̃andekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jijoa jitekovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

[12] —Po akwaimbae'ga gwereko g̃wenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy ga hugwi, ndohoi re po ga heka naerũ? Gweja po ga he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ogwovo yvytyruhua rupi hekaheteavo ojipe'ia. [13] Po ga hepiagi ovelha, a'ero po ga roryroryvamo hehe. Hory po ga jara rehe noventa e nove ovelhas rehe ika'nhyme'ỹva'ea rehe novĩa. Koji'i po ga roryroryvamo akoja rehe ojipejiva'ea rehe, ei Jesus'ga. Ndopotari po ga ojipejiva'ea vehevi ika'nhymame, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga.

[14] —Na jitehe yvagipeve'ga penduvete'ga roryroryhetero tayri'ãg̃a'jave'ãg̃a ndehe. Ndopotari ga ãg̃a ndekote'varuhurame. A'ereki okote'varuhurame ãg̃a oko oka'nhyve'ãg̃a ja ga pe, ei Jesus'ga.

Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve, ei Jesus'ga

[15] —Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja – po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti eho ga pyri. Ojipe'ãg̃a ndovakie'ỹ ti eho ga pyri, ei Jesus'ga. Ere ti ga pe: "Nahanahã nderekote'varuhua ji ve." A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga. Po ga nenhi'iãg̃a rendu katu opohia okote'varuhua hugwi nehẽ, a'ero po ti nde jikoty'ara'javi ga pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.

[16] —Po ga nohendukatui nenhi'iãg̃a nehẽ, a'ero ti eroho ojipe'ga ejupi ga rerovahema ga pyri. Doisve'ãg̃a vehevi pyry nde ãg̃a nderohoi ga pyri ãg̃a nderovahema nehẽ, ei Jesus'ga. Erea'ja ti ga pe ejupive'ãg̃a henduvame: "Nahanahã nderekote'varuhua ji ve." A'ea ti erea'ja ga pe, ei Jesus'ga. Ã̃g̃a ti tohendu pa nenhi'iãg̃a doisve'ãg̃a. Pyry ojipe'ga henduvi no nde erame ga pe. A'ero po ti ãg̃a ikwahavi nehẽ nahanahã akoja'ga rekote'varuhui ga pe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ãg̃a ei ga pe nehẽ: "Nahanahã nderekote'varuhua ga pe."

[17] —Po ga nohendukatui ve ãg̃anhi'iãg̃a vehevi no, a'ero ti emombe'u ãg̃a pe nhaporemo – kiroki ãg̃a ojiko ji rehe ojatykavo jipi tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iãg̃a javo. A'ero po ti ãg̃a ei ga pe nehẽ: "Nahanahã nderekote'varuhua ga pe."

—Po ga nohendukatui ãg̃anhi'iãg̃a no, a'ero ti ere ga pe: "Itambere'ia mono'õhara'ga ja ko ga ji ve." A'ea ti ere ga pe.

A'ea Jesus'ga e'i. A'ereki judeus'ãg̃a ndojihe'ari itambere'ia mono'õhara'ãg̃a ndehe ãg̃a ite'varuhu javo – kiroki ãg̃a omono'õ itambere'ia governo pe.

Aerẽ po ti pe ei nehẽ, ei Jesus'ga

[18] —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti pe ei nehẽ: "Nahanahã ti tapekoi." Po a'ea nenhi'iãg̃a, a'ea ko Tupana'ga nhi'iãg̃a no, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'ãg̃a pe.

—Aerẽ po ti pe ei nehẽ: "Nahanahã ti peko." Po a'ea nenhi'iãg̃a, a'ea ko Tupana'ga nhi'iãg̃a no, ei ga ãg̃a pe.

[19] —Ojipea ji imombe'ukatui pe me, ei Jesus'ga. Po yvya koty doisve'ãg̃a pepyteripeve'ãg̃a ei: "Nahanahã ti xa'e Jesus'ga ruva'ga pe yvagipeve'ga pe nahanahã ore ipotari javo." Ojo'ja pe erame nahã ga pe po ti ga penhi'iãg̃a rendukatui, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'ãg̃a pe. [20] A'ereki ji ako jireheve'ãg̃a pyteri pe ãg̃a pokoga nhinhi'iãg̃a Tupana'ga pe ãg̃a pavẽi – kiroki doisve'ãg̃a onhi'ĩ Tupana'ga pe nhinhi'iãg̃a rupi ãg̃a ndekopotaro g̃waramo. Po ojipe'ãg̃a ei a'ea jitehe no, a'ero po ti ji rekoi ãg̃apyteri pe nhinhi'iãg̃a Tupana'ga pe ãg̃a pavẽi no, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'ãg̃a pe.

Ite'varuhu ahepyriva'ea

[21] A'ero Pedro'ga ruri Jesus'ga pyri hete ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga pe. Ga e'i:

—Nhiirũ'ga rekote'varuhurame ji ve, maramomi po ti ji ndahaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma a'ero hamo? Seterame ti ji tahaykayme ga? Maramomi? ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

22 —Seterame jate rũi, a'e ji, ei Jesus'ga. Koji'iheterame ti terehaykai ga
garekote'varuhua renonhe'yma. Quatrocentos e noventarame ti terehaykai ga, ei
Jesus'ga Pedro'ga pe terehaykaaẽwami tuhẽ ti ga a'ero javo. 23 A'ereki nahã Tupana'ga
opota.
—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ẽga pe ẽga erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko
javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea pe me
kiro, ei Jesus'ga. Ẽanduvihavuhu'ga ei: "Maramomi itambere'ia ji imbuhu'rañi jipyrive'ẽga
pe ikwehe? Tamonhi'ĩ ti ji ikwatijara ikwahava," ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
24 —Ga ikwatijara monhi'iẽame gapyrive'ẽga gweru ojipe'ga rerovahema ga pyri. Ga
ko gapyrive'ga jitehe. Gaha ẽga gweru oreruvihavuhu'ga ombuhu'rã ga pe ikwehe javo.
He'yjuhuheteva'ea reki itambere'ia milhões ga ombuhu'rã ojipyrive'ga pe. 25 Opo'ru pa
gapyrive'ga itambere'ia. Nurã tegwete imondoa'java gwuvihavuhu'ga pe.
—A'ero garuvihavuhu'ga ei ẽga pe: "Peroho ti ga mondovo ojipe'ga pe itambere'ia
kwepyga ga rehe itambere'ia rerua ji ve. Garembirekohẽa ti peroho gara'yra'ẽga ndeheve
ẽga mondovo ojipe'ẽga pe itambere'ia kwepyga ẽga ndehe itambere'ia rerua ji ve. Peroho ti
gambatera imondopava ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga itambere'ia rerua ji ve. A'ereki
ga gweroho hete itambere'ia ji hugwi imbuhura'jave'yma ji ve," ei ga, ei Jesus'ga
imombe'gwovo.
26 —A'ero gapyrive'ga ei gwerohopotarame: "Jiruvihavuhuro terenhimbaekwahivi ji
rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehẽ." Nahã ga etehei
gwuvihavuhu'ga pe ẽwenypy'anduruga ga pyri ndehe ko ji hohe javo, ei Jesus'ga.
27 —A'ero garuvihavuhu'ga ei ga pe: "Kiro ji nahenonha'javi embuhu itambere'ia
jave'yma," ei ga ojipyrive'ga pe ga porogwetyga, ei Jesus'ga.
—Ojipe'ẽga pe ojipyrive'ẽga pe ga ei: "Taperohoa'javi ti ga," ei ga ẽga pe, ei Jesus'ga
imombe'gwovo.
28 —Ndogwerohoa'javi ẽga ga a'ero. Kiro ga hoi ẽga hugwi ogwovo ojipe'ga repiaga
gwuvihavuhu'gapyrive'ga repiaga – kiroki ga gweroho'ã ndahe'yiva'ea dez itambere'ia
ga hugwi tuhẽ imondoa'jave'yma ga pe. Opyhygahy ga ga juvyga. Kiro ga ei ga pe:
"Embuhura'ja ji ve itambere'ia – kiroki nde ereroho'ã ji hugwi ikwehe," ei ga ga pe, ei
Jesus'ga imombe'gwovo.
29 —Ga ẽwenypy'anduru gapya pyri a'ero nde ji hohe javo. Kiro ga ehetei ga pe:
"Terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehẽ,"
ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
30 —"Embuhu tuhẽ kiro ji ve," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
—A'ero ga ga rerohoi ga mondovo cadeia pype, ei Jesus'ga. "Cadeia pype po ti nde pytai
nehẽ," ei ga. "Nde imondopava'javame jate itambere'ia ji ve po ti nde hemi jugwi a'ero
nehẽ," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
31 —Ẽanduvihavuhu'gapyrive'ẽga hepiagi ga okote'varuhurame ga pe. Ndovy'ari ẽga
ga repiaga. A'ero ẽga hoi gwuvihavuhu'ga pyri imombe'upava, ei Jesus'ga. 32 A'ero
ẽanduvihavuhu'ga ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ga omongi ojipe'ga cadeia pype ji
ndaporogwetygi ga javo. A'ero ga ruri gwuvihavuhu'ga pyri ovahema.
—Kiro garuvihavuhu'ga ei ga pe a'ero: "Ereko te'varuhu nde," ei ga ojipyrive'ga pe.
"Nde ere'e ji ve oji'i terenhimbaekwahivi ji rehe javo. Nurã ji ei nde ve: Nahenonha'javi
nde ve embuhu ji ve itambere'ia jave'yma. 33 Na jitehe po nde nerehenonha'javi ga pe
hamo," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
34 —Onhimonha'ngavo ojipyrive'ga rehe ga ga mondoi ẽga pe – kiroki ẽga omondo
hahyva'ea okote'varuhuve'ẽga pe jipi, ei Jesus'ga. "Tomondo ti ẽga hahyva'ea nde ve nehẽ,"
ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga. "Nde imbuhupava'javame jate itambere'ia ji ve po ti ẽga
nomondoa'javi hahyva'ea nde ve nehẽ," ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
35 —Na jitehe po ti jiruva'ga yvagipeve'ga pe nderekopavi nehẽ pe henonha'javame
peirũ'ẽga ndekote'varuhua pejive jireheve'ẽga ndekote'varuhua pejive. Pe'ji hete ti pejiyvy-
teri pe: "Nahenonha'javi ti ẽandekote'varuhua," ei Jesus'ga ẽwemimbo'ehara'ẽga pe.

19

Ahepohira hembirekoa hugwi
(Mateus 5.31-32; Marcos 10.1-12; Lucas 16.18)

1 Aerẽ a'ea mombe'upavame Jesus'ga hoi Galiléiapeve'gã gwyra hugwi ua Judéiapeve'gã
gwyri pe. Pevo ga vahemi rio Jordão aherovaja hugwi. 2 He'yjuhuve'gã nduri ga reviri
ovahema ga pyri. Pevo ga imombigi karugwara itetirũave'gã hugwi a'ero.
3 Kiro fariseus'gã nduri ga pyri no.
—Tihepia ti gareaporoõita, ei gã ojohupe. Mara'ngu po ga nhande
nhi'ĩpondekwakatuavo imombe'gwovo nehẽ? Tihepia ti ganhimbotegwetea a'ero, ei
gã ojohupe.
Nurã gã ei Jesus'ga pe:
—Marãi naerũ? ei gã. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi gã ndekoi opohirame
gwembireko'gã hugwi kunhangwera'gã hugwi jipi naerũ? ei fariseus'gã Jesus'ga pe.
4 A'ero Jesus'ga ei:
—Pekwaha pe Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. A'ea e'i:
"Jypya Tupana'ga oapo akwaimbae'gã kunhahẽa reheve," e'i.
5 "Nurã akwaimbae'gã ja'ogi uva'gã hugwi oy'gã hugwi no gwembirekokaturo.
Gã ojogwerekoro gwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahẽa pavẽi," e'i Tu-
pana'ga ikwatijaruka hako, ei Jesus'ga.
6 A'ero mokonha ja rũi akwaimbae'ga garembirekohẽa pavẽi. Ojipejiva'ea ja gã ndekoi
gwembirekorame. A'ero ti gã topohiryme ojohugwi. A'ereki Tupana'ga gã mohembirekoi,
ei Jesus'ga.
7 A'ero fariseus'gã ei Jesus'ga pe:
—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i hako: "Opohipotarame ti akwaimbae'gã tokwatija
kunhangwera'gã pe apohi ji kiro nde hugwi javo. Ikwatijarame jate po ti gã gwembireko'gã
mondoi ojihugwi," ei Moisésva'ea hako, ei gã.
—Tupana'ga ipotare'ymame gãpohira, maraname Moisésva'ea ei a'ea nhande mbo'eavo
hehe? ei fariseus'gã Jesus'ga pe.
8 A'ero Jesus'ga ei gã pe:
—Napeangarihu pe penhimbireko'gã nderekokatue'yma. Nurã a'ea Moisésva'ea ei, ei
Jesus'ga. Jypya ko Tupana'ga nomboja'ogukari gã, ei Jesus'ga gã pe.
9 —Jihi a'e pe me: Kiroki ga opohi gwembirekohẽa hugwi ojipe'ga hẽa rerohoro gwaramo
ojihugwi hẽa rerekovo – a'ero po ti ga topohi hẽa hugwi opohipotarame. Po ojipe'ga
ndogwerohoi hẽa hẽarembireko'ga hugwi hẽa rerekoe'yma, a'ero ti hẽarembireko'ga
topohiryme tuhẽ hẽa hugwi. Po ga opohi tehe hẽa hugwi ojipe'ga hẽa rerohoe'ymame,
a'ero po ti ga ajuajuri ojipehẽa rerekoro gwaramo nehẽ. Nahã po ti ga rekote'varuhui nehẽ
oajuajuro gwaramo. Kiroki ga hẽa rereko hẽarembireko'ga pohirirẽ hẽa hugwi – gaha hẽa
mboajuaju hẽa rerekoro gwaramo nahã okote'varuhuavo nehẽ, ei Jesus'ga.
10 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'gã ei ga pe:
—Po nahã tegwete akwaimbae'gã pohihava gwembireko'gã hugwi, a'ero koji'i pyry gã
nahembirekoi tuhẽ! ei gã Jesus'ga pe.
11 A'ero Jesus'ga ei gã pe:
—Penhi'iõã pyry gã pe jate – kiroki gã Tupana'ga gã poko nahã ti peko javo. Ojipe'gã
ndokoi penhi'iõã rehe, ei Jesus'ga gã pe. 12 Jara'gã nahembirekoi. A'ereki tegwete
gã hẽaavykya ojihute'varuhuro gwaramo. Jara'gã nahembirekoi. A'ereki ojipe'gã gã
hapĩambo tahembirekoagwamyme ti gã javo. Jara'gã nahembirekoi. A'ereki gã e'i:
"Ahoaho po ti ji Tupana'ga nhi'iõã mombe'gwovo nehẽ kiro Tupana'ga rekoi nhanderu-
vihavuhuhetero javo gã pe." A'ea gã ei nanhirembirekoi po ti ji a'ero javo, ei Jesus'ga.
Kiroki ga nahembirekopotari tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iõã javo – Tupana'ga ga poko
ga mohembirekoukare'yma. Kiroki ga ombaragwaha hehe – gaha ti te'i a'ea ko pyry javo,
ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'gã pe.

Jesus'ga omombyry tay'riva'ea pe
(Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17)

13 Aerẽ ojipe' g̃a tayri'g̃a nderuri Jesus'ga pyri.
—Topoko ti Jesus'ga g̃a'akag̃a rehe onhi'ig̃a Tupana'ga pe tomombyry ti ga g̃a pe javo, ei g̃a.
Tayri'g̃a nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a ei g̃a pe:
—Taperuri tayri'g̃a Jesus'ga pyri, ei g̃a.
14 —Tuhu tuhẽ ti tayri'g̃a ji pyri, ei Jesus'ga. Tapemombigi ti g̃andura. A'ereki nanongara'g̃a'jave'g̃a pe Tupana'ga pyry hete okovo g̃anduvihavuhuhetero g̃a jikogame ojihe, ei Jesus'ga.
15 Opoko Jesus'ga tayri'g̃a akag̃a rehe a'ero onhi'ig̃a Tupana'ga pe emombyry ti g̃a pe javo. Onhi'imbavame ga hoi pea hugwi ogwovo.

Imbateheteva'ea nomondopapotari
(Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30)

16 Nanime ipyahuve'ga ruri Jesus'ga pyri. Ga e'i:
—Marãva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehẽ jirekoag̃wamamo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ? ei ga Jesus'ga pe nde ko orembo'eharamo javo ga pe.
17 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'ig̃a jate ko pyry, ei Jesus'ga. Po nde rekopotari Tupana'ga pyri avuirama, a'ero ti eko pa Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi – kiroki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka, ei Jesus'ga ga pe.
18 —Marãva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea? ei ga Jesus'ga pe.
A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Nahã ko garemimbotarimova'ea:
"Terejukai ti ojipe'g̃a.
Tererekoi ti ojipe'g̃a nembireko'g̃a.
Teremimi ti ojipe'g̃a hugwi," ei ahe.
"Tane'mbei ti ojipe'g̃a mombe'gwovo tehe.
19 Emondo ti ejeaporog̃ita imohina ejuva'ga rehe eyhẽa rehe no.
Erenhiarõ hete nde.
Na jitehe ti earõ hete ejikotyve'g̃a," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.
20 A'ero ipyahuve'ga ei Jesus'ga pe:
—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga. Marã koji'i po ti jipyryhetea nehẽ? ei ga.
21 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Po nde ereko katu pa pota, a'ero ti eho embatera imondopava itambere'ia pyhyga. A'ero ti emondo eitambere'ia imbatere'ỹve'g̃a pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehẽ, ei Jesus'ga. Nurã ji ei nde ve: Emondo pa ti eitambere'ia kiro. Imondopavirẽ ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.
22 Jesus'ga renduvame ga ndovy'ari ogwovo Jesus'ga hugwi. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero g̃waramo.
23 A'ero Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Hahy imbateve'g̃a pe g̃a erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhuhetero javo. Po g̃a nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari g̃a garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga. 24 A'ea'ja ji pe me: Tegwete yuranuhũa'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete imbateheteve'g̃a hohava Tupana'ga nhi'ig̃a rupi okoheterame ombatera rehe. Nurã po ti g̃a ndojikogi te ga rehe ga mongoe'yma gwuvihavuhuhetero, ei Jesus'ga.
25 Ganhi'ig̃a renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a nhimomby'ahetei hehe. A'ero g̃a ei:
—Ma'g̃a po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ naerũ?
26 G̃a ndepiagateteavo Jesus'ga ei:

—Na tuhẽ yvyakotyve'ga nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ga pe. Tupana'ga jate
ga mbojiko ojihe ga mbuhuruka ojipyri. A'ereki nonhimimi ga pe. Ikarakatu pa hete ga,
ei Jesus'ga ga pe.
27 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo.
Gara po ti Tupana'ga imbuhuri ore ve a'ero nehẽ? ei ga Jesus'ga pe.
28 A'ero Jesus'ga ei gwemimbo'ehara'ga pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti Tupana'ga japoi yvyapyahua nehẽ. A'ea rupi
jitekovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rekoi yvyakotyve'ga nduvihavuhuhetero
jiapyga oina jiapykakatuhetea rehe ta'e ti ji ga pe gandekoa rehe javo, ei Jesus'ga. Peko
pe jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ero ji rekorame ganduvihavuhuhetero po ti pe ndekoi
peje'yja'ga nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ga nduvihavuhuro nehẽ. Doze ko
ga oko huvihavamo ojiheve'ga pavẽi pende'yja'ga israelitas'ga, ei Jesus'ga. Pehe ti peapy
oina dozeva'ea rehe pejiapykakatua rehe nehẽ xa'e ti ga pe gandeaporoõita rehe javo, ei
Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.
29 —Pejikogame ji rehe pe pepohi penhimbatera hugwi pende'yja'ga hugwi no xaho ti
Jesus'ga rupi gareheva'ero javo, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me pe'jave'ga pe no a'ero: Pyry
hete po ti ga pe ga nagãnani nehẽ – kiroki ga opohi gwonga hugwi ogwyra hugwi, ei
Jesus'ga. Po ga pohirame a'ea hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ga pe nehẽ.
Koji'i vehevi po ti Tupana'ga imombyryvi ga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Po ga pohirame oirũ'ga
hugwi okuvyra'ga hugwi gwendyra'ga hugwi uva'ga hugwi oy'ga hugwi gwembireko'ga
hugwi, gwa'yra'ga hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.
Tupana'ga po ti ga mongoi ojipyri ga mombytavo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.
30 —Kiroki ga huvihava agwamo – he'yive'ga po ti ndokoa'javi huvihavamo onhi-
mongyavo nehẽ. Kiroki ga huvihava rũi agwamo – gahã po ti huvihava nehẽ, ei Jesus'ga
gwemimbo'ehara'ga pe.

20

Oporavykyve'ga oporavyky garemitymipyra pype

1 Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ga mbo'e. A'ero ga ei:
—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ga pe ga erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero
oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea,
ei Jesus'ga ga pe. Ypyhajive akwaimbae'ga hoi taru ti ji oporavykyve'ga jijive javo.
"Toporavyky ti ga itambere'ia rehe ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype," ei
akwaimbae'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. 2 A'ero ga hoi ovahema ga pyri. "Peporavyky
ti ji ve nhiremitymipyra pype videira repiakatuavo. Amondo katu po ti ji itambere'ia um
dia rupiara ikwepykava pe me a'ero nehẽ," ei ga ga pe.
—"Pyry," ei ga.
—A'ero ga hoi ko pe oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
3 —Aerẽ nove horas rupi ga hoa'javi ogwovo ima'ẽhai pe feira pe, ei Jesus'ga. Pevo
ga ojipe'ga ndepiagi. Ndoporavykyi ga o'ama. 4 Nurã ga ei ga pe: "Pe na jitehe ti peho
uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia
peporavykya kwepykava nehẽ," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
—"Pyry," ei ga.
—Ko pe ga hoi oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga.
5 —Aerẽ ahaji katu ga hoa'javi ojipe'ga mondouka ga mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga.
Aerẽ ka'aru gwere rupi ga hoa'javi ojipe'ga mondouka ga mboporavykyavo ojive, ei
Jesus'ga. 6 Ka'aruva'ea rupi ga hoa'javi ojipe'ga ndepiaga, ei Jesus'ga. Ndoporavykyi ga
o'ama. A'ero ga ei ga pe: "Gara rehe pe ãtehei agwa ara rupi ve pejiporavykye'yma?" ei
ga ga pe, ei Jesus'ga.
7 —A'ero ga ei ga pe: "Ndoroporavykyi ore ga pe. A'ereki ga nde'i ve ore ve," ei ga ga pe,
ei Jesus'ga.

—Nurã ga ei ğa pe: “Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykya kwepykava nehẽ,” ei ga ğa pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ğa hoi oporavykyavo.

8 —Kwara ihorẽ kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe – kiroki ga omboporavykyuka ko pe oporavykyve'ğa – ga pe ga ei: “Embuhuruka ti oporavykyve'ğa ejipyri. Emondo ti ikwepykava ğa pe mbapavava'earupive'ğa pe – kiroki ğa ka'aru oporavykyahi'vi tehe – ğa pe ti emondo ypy. Aerẽ ka'arugwererupive'ğa pe ti emondo. Aerẽ ahajikaturupive'ğa pe ti emondo. Aerẽ nove horasrupive'ğa pe ti emondo. Mbapavamo ti emondo jypyve'ğa pe – kiroki ğa oho ypy ypyhajive oporavykyypyavo ji ve,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

9 —A'ero ga ğa mbuhurukari ojipyri. Ã̃a ndurame – kiroki ğa oporavyky ka'aruva'ea rupi – ğa pe ğa nağanani ga imondoi itambere'ia um dia rupiara ikwepykava, ei Jesus'ga. Na jitehe um dia rupiara ikwepykava ojo'jajo'ja ga imondoi ka'arugwererupive'ğa pe ahajikaturupive'ğa pe no nove horasrupive'ğa pe no. Ã̃a pe ğa nağanani ga imondoi ğa ndurame ojipyri, ei Jesus'ga.

10 —Mbapavamo jypyve'ğa nduri no. Oyvyteri pe ğa ei: “Um dia rupiara ikwepykava ga imondoi ğa pe – kiroki ğa oporavykyahi'vi ga pe. Nurã po ti ga imbuhuri koji'iva'ea nhande ve kiro nehẽ. A'ereki ypyhaji hete nhande poravykyhetei ka'aru nhandepohia jugwi,” ei ğa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

—Ojo'jaime reki ga imondoi um dia rupiara ikwepykava jypyve'ğa pe ğa nağanani, ei Jesus'ga. 11 Ipyhygame itambere'ia ga hugwi ğa ijara'ga rayvari okoe'yma hehe, ei Jesus'ga. 12 Ga pe ğa ei: “Mbapavava'earupive'ğa – kiroki ğa uhu ka'aruva'ea rupi – ğahã oporavyky uma hora rupi jate. Ojo'jaime nde eremondo ğa pe ore ve no. Ypyhaji hete ore poravykyi ka'aru hete oropohia jugwi kwarahyahiva po'ruavo,” ei ğa ijara'ga pe, ei Jesus'ga.

13 —Oporavykyve'ğa pyteripeve'ga pe ijara'ga ei reki:

—“Kwãi,” ei ga. “Ndakote'varuhui ji nde ve. Ypyhajive ji a'e nde ve: Eporavyky ti ji ve, a'ero po ti ji imondokatui um dia rupiara ikwepykava nde ve nehẽ. A'ero nde ei: ‘Pyry.’ A'ea nde ei ji ve ypyhajive,” ei ga oporavykyve'ga pe, ei Jesus'ga. 14 “Eroho ti itambere'ia um dia rupiara ikwepykava herogwovo tuhẽ,” ei ijara'ga ga pe.

—Ojirova ijara'ga mbapavava'earupive'ğa pyteripeve'ga repiaga. “Ga pe mbapavava'earupive'ga pe – kiroki ga uhu ka'aruva'ea rupi oporavykavo – ga pe ojo'jaime ji imondopotari um dia rupiara ikwepykava,” ei ga jypyve'ga pe. 15 “Pyry ji imondoi ga pe nhiremimbotarimova'ea rupi. A'ereki jiapoa tuhẽ ko ji amondo ga pe. Erenhimyrõ nde ga rehe a enhimonha'ngavo ji rehe. A'ereki ji jipyry ga rerekokatuavo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

16 —A'ea ji amombe'u ikwahavuka ojo'java'ea pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ğa huvihava rũi ağwamo – ğahã po ti huvihava nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ğa huvihava ağwamo – ğahã po ti ndokoa'javi huvihavamo nehẽ, ei Jesus'ga. Nombojoavyavyi ti Tupana'ga ğa nderekokatuavo a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i he'yjuhuve'ğa pe: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Ndahe'yive'ğa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoağwama
(Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34)

17 Jesus'ga hoi ogwovo cidade de Jerusalém me. Gweroho ga dozeve'ğa ğwemimbo'ehara'ğa ojupi. Irupe'i ga ğa nderohoi ojipe'ğa hugwi onhi'iğa ğa pe ğa horame pea rupi.

18 Kiro ga ei ğa pe a'ero:

—Ji rendu ti, ei Jesus'ga ğa pe. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. Aerẽ po ti jipyhygukahava ğa pe ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pe ahembo'ehara'ğa pe nehẽ no, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ğa ei nehẽ tomano ti Jesus'ga javo, ei Jesus'ga. 19 A'ero po ti ğa ji mondoukari judeus'ğarũive'ğa pe nehẽ tojigwarai ti ğa ga rehe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti judeus'ğarũive'ğa ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve nehẽ.

Ipira apopyra pyvõ po ti ğa ji nupanupãi ji mondohondohoga nehẽ, ei Jesus'ga. Kirẽ po ti ğa ji mbovyri yva rehe nahã ji jukavo nehẽ. Ko'emameva'ea py'rovo mokõi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehẽ, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Zebedeuva'ea ra'yrava'ea oko pota memei huvihavamo
(Marcos 10.35-45)

20 Kiro Zebedeu'ga rembirekohẽa ruri Jesus'ga pyri. Gweru hẽa gwa'yra'ğa mokonha'ğa akoja'ğa – kiroki ğa Jesus'ga remimbo'ehara'ğa dozeve'ğa nde'yja'ğa. Ğa nderovahemame hẽa renypy'andurugi Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tandepyry ti ji ve, ei hẽa Jesus'ga pe.

21 A'ero ga ei hẽa pe:

—Gara nde erepota?

A'ero hẽa ei ga pe:

—Ekorame yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero ti ere agwa'ğa pe jira'yra'ğa pe toko memei ti ğa huvihavamo nde pavẽi. Nahã ti ere ğa pe ğa mboapyga nde pyri aheapykakatuva'ea rehe ojipe'ga kikoty ejohukoty ojipe'ga kokoty ejohukoty rũi nde pyri nehẽ, ei hẽa Jesus'ga pe.

22 Hẽara'yra'ğa pe Jesus'ga ei reki:

—Ndapekwahavi pe pe'erame toroapy ti Jesus'ga pyri orokovo huvihavamo javo, ei Jesus'ga ğa pe. Aerẽ po ti hahy hete ji ve nehẽ. Po pe ji moirũi, a'ero hahy hete pe me nehẽ no. Marã a'ero? Peko pe nanongara rehe naerũ? ei Jesus'ga mokonha'ğa pe hẽara'yra'ğa pe.

Igwete hẽara'yra'ğa ei Jesus'ga pe:

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ğa.

23 A'ero ga ei ğa pe:

—Penhimboita tuhẽ po ti pe hahyheterame pe me nehẽ pejikoga ğwaramo ji rehe. Ji rũi reki a'e ğa pe ğa tombojogwovai ji rehe yvyakotyve'ğa nduvihavamo javo. Jiruva'ga jate omboavujikweripe ğa pe avo po ti ğa apygi nehẽ javo, ei Jesus'ga hẽara'yra'ğa pe mokonha'ğa pe.

24 Aerẽ jara'ğa dezve'ğa ikwahavi hẽa'ea Jesus'ga pe.

—"Toko ti jira'yra'ğa huvihavamo ga pyri," ei hẽa, ei ğa.

A'ero ğa ndopotari a'ea onhimonha'ngavo hẽara'yra'ğa ndehe.

25 A'ero Jesus'ga ğa mbuhurukapavi ojipyri dezve'ğa mokonha'ğa ndeheve. A'ero ga ei ğa pe:

—Judeus'ğarũive'ğa nduvihava'ğa ipopoaka ogwyripeve'ğa mboporavykyheteavo ojive ğa mondomondovo ğwemimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe dozeve'ğa pe. 26 Ğa ja rũi ti pejogwereko pejikovo ğwaramo jireheva'ero. Po pe peko pota jireheve'ğa nduvihavamo penhiirũ'ğa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ğa pe ğa pokoga, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. 27 Po pe peko pota ğa hohe pa okovo ğanduvihavuhuro, a'ero koji'i ti peko katu ğa pe ğa pokoheteavo. 28 Ji ja ti pepoko ğa pejikorame ğanduvihavamo, ei Jesus'ga ğa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jirurame yvya koty nda'ei ji ğa pe: Ji poko ti. A'ea rũi ji ei. A'ereki tapoko ti ğa javo ji ajo. Tamano ti ji he'yjuhuve'ğa ndepyga ğa mbopiro'yavo ğandekote'varuhua hugwi. A'ero po ti ğa ndohoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, a'e ji jijoa, ei Jesus'ga ğa pe.

Jesus'ga ombokatu mokonhava'ea reakwara
(Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43)

29 Jesus'ga hoi cidade hugwi Jericó hugwi ogwovo ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi. Ğa horame he'yjuhuve'ğa hoi ğa ndupi. 30 Nanime pea rembeyvyri pe mokonha'ğa apygi heakwagweve'ğa. Ğa ikwahavi Jesus'ga kiro okwa javo. A'ero ğa hapukai torerendu ti Jesus'ga javo.

—Orepojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminoro no! ei ğa Jesus'ga pe.

Nahã ğa ei Jesus'ga pe. A'ereki ğa e'i oyvyteri pe: "Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ğanduvihavuhuhetero javo."

—Ore poko ti! ei ğa Jesus'ga pe.
31 A'ero he'yjuhuve'ğa ei ğa pe:
—Tapehapukai ti, ei ğa ğa pe tonhi'imbi ğa javo.
Koji'i heakwagweve'ğa hapukaja'javi reki.
—Orepojykaharetero Daviva'ea rymyminoro ore poko ti! ei ğa ga pe.
32 A'ero Jesus'ga pytai ğa nderuruka ojipyri. Kiro ga ei ğa pe:
—Pejo ti avo. Marã po ti ji pe nderekoi nehẽ? Gara pe pepota? ei ga ğa pe.
33 A'ero ğa ei ua Jesus'ga pyri:
—Orepojykaharetero ore mboheakwa katu, ei ğa ga pe.
34 A'ero Jesus'ga ğa porogwetygi. Opoko ga ğandeakwara rehe. Nanime pyry ğandeakwara. Kiro ğa hoi Jesus'ga rupi a'ero.

21

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos
(Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

1 Ohorame cidade de Jerusalém me Jesus'ga ovahẽ cidade'ia kotyi ve Betfagé kotyi ve ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi. Ohĩ Betfagé yvytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.
Kiro Jesus'ga ei mokonha'ğa pe ğwemimbo'ehara'ğa pe ğa mondouka.
2 —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'ea pe, ei ga ğa pe. Pevahemame kotihĩ po ti pe hepiagi yuhua'javuhuva'ea jumenta nehẽ. Ojugwa ğa imo'ama yva rehe. Jumenta ra'yra oko ipyri no. Pekwahara memei ti herua ji ve. 3 Po ti ğa ei pe me nehẽ: “Maraname pe ikwaharavi?” Po ti ğa ei na, a'ero ti pe'ji ğa pe: “Gaha – kiroki ga pe nhande ei: Nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: ‘Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo’.” A'ea ti pe'ji ğa pe. Kotihĩ po ti ğa imbuhurukari nhande ve a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.
4 A'ero ğa ndekoi Jesus'ga nhi'iğa rupi ga nhi'ĩpo'rupava. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:
5 “Ere ti cidadepeve'ğa pe Siãopeve'ğa pe:
‘Pehepia ti! Penduvihavuhuhete'ga uhu pe pyri.
Ga ko oko nhyrõ.
Ga po ti oho yuhua'javuhuva'ea arimo jumenta ra'yra arimo ua nehẽ’,” ei ahe Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo hako.
6 Jesus'ga remimbo'ehara'ğa hoi Jesus'ga nhi'iğa po'ruavo ipyhyga jumenta jumenta ra'yra reheve. 7 Gweru ğa jumenta jumenta ra'yra reheve Jesus'ga pyri herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ğa heropori inoğa ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe.
A'ero ga hoi i'arimo. 8 Ga rerohorame pea rupi he'yjuhuheteve'ğa heroporopori oapoa opira i'arimova'ea pea rupi timbojigwa ti pehea ga pe javo. Jara'ğa okytikyti hakã yva hugwi heroporopoa pea rupi imbokatuavo. Nahã ğa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga u kiro javo. 9 Jara'ğa oho ga renonde. Jara'ğa oho ga reviri. Nahã he'yjuhuheteve'ğa hoi ga rupi. Hahyahi hete ğanhi'iğa ğa erame:
—“Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!” ei ğa ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo.
“Ga pe ti nhandepojykaharete'ga tomombyry.
A'ereki nhandepojykaharete'ga ga mbuhuruka avo,” ei ğa.
“Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!”
Nahã ğa ei Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo.
10 Jesus'ga rerovahemame cidade de Jerusalém me ipypeve'ğa py'a myi.
—Mome ahe ga? ei ğa Jesus'ga repiagame.
11 A'ero he'yjuhuve'ğa ei ğa pe:
—Ga ko Jesus'ga Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga. Gagwyra ko Galiléia. Pevo ga ruvi cidade de Nazaré pe, ei ğa ğa pe.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

12 Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ğa jatykahavuhu pe Tupana'ga mbohetehai pe ovahema. Pevo okara hugwi mytu'ẽva'ea hugwi ga ğa mo'embavi ima'ẽhara'ğa ipyhyhara'ğa ndeheve – kiroki ğa oma'ẽ mbatera ipyhyga no – perope Tupana'ga mbohetehava pyri. Pevo ga imbojirevi ğa'apoa mesas – kiroki ğa hajiheve'ğa itambere'ia pyhy judeus'ğa itambere'ia mondovo nahã ikwepyga. Ã̃a'apykava no – kiroki ğa omondo inambua itambere'ia rehe – ğa'apykava ga imbojirevi. 13 Ã̃a pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:
"Tonhi'ĩ ti ğa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga ğa pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: "Timoandyandyjuhu ti ğa ikwepykwepyga mbatera pyvõ Tupana'ga ronga pype," pe'ji, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ğa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepykara'ğa pe.

14 Heakwagweve'ğa nduri oje'yja'ğa jatykahavuhua pype ipyka'naka'nauhũve'ğa pavẽi. Jesus'ga pyri ğa nduri ovahema a'ero. A'ero ga imombyryvi ğa pe ğa mboheakwakatuavo ipyka'nave'ğa mopo'ağatua'java.

15 Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi gwepia ahemonhi-momby'ava'ea Jesus'ga imombyryvame ğa pe. Ã̃wendu ğa tayri'ğa Jesus'ga mboheterame ojatykahavuhua pype javo:

—Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!

Nahã tayri'ğa ei. A'ereki ğa e'i oyvyteri pe: "Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ğandu-vihavuhuhetero javo." A'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa nhimboahivi Jesus'ga pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi.

16 A'ero ğa ei Jesus'ga pe:

—Erehendu nde tayri'ğa ea?

Jesus'ga ei ğa pe:

—Ahendu ji. Napemonhi'iği pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? E'i:
"Tupanetero nde tayri'ğa mbo'ekatui ipita'ngive'ğa ndeheve.
'Ji mbohete ti,' ere nde ğa mbo'eavo.
A'ero ğa nde mbohetekatukatui."
Nahã ikwatijaripyra i'ei Tupana'ga mombe'gwovo, ei Jesus'ga ikwava'ẽhara'ğa nduvi-hava'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no.

17 O'erame a'ea Jesus'ga hoi ğa hugwi a'ero ogwovo cidade de Jerusalém hugwi. Oho ga cidade'i pe Betânia pe. Pevo ga kiri ypytunimo.

Tande'aa'javi ti! ei Jesus'ga figo'yva pe
(Marcos 11.12-14, 20-24)

18 Ko'emame ypyhajive Jesus'ga hoa'javame cidade de Jerusalém me ty'ara ga jukai. 19 Pea rupi ga hepiagi figo'yva figueira ogwovo ipyri ta'u ti yva'ia javo. Ndi'ai reki ka'atehea herekovo. A'ero ga ei jupe:

—Tande'aa'javi ti! ei ga jupe.

Nimbegwei he'ouhũro omanomo figo'yva a'ero. 20 He'õa repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nhimomby'ai. A'ero ğa ei:

—Kotihĩ figo'yva he'ouhũro omanomo! ei ğa.

21 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikohetei Tupana'ga rehe, a'ero ji ja po ti pe imohe'õi i'yva. Koji'i po ti pe popoakaramo nehẽ no. Po ti pe ei avova'ea pe yvytyra pe nehẽ: "Ejipe'a ti enhimomboa ypiahua pype." Po ti pe ei na nehẽ, a'ero po ti yvytyra ihoi ypiahua pype nehẽ, ei Jesus'ga. 22 Po pe jikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga penhi'iğa rendukatui pe erame ga pe nahanahã ore oropota javo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Ma'ãga nde mbuhurukaruhu avo? ei ahe Jesus'ga pe
(Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8)

23 Kiro Jesus'ga hoi cidade de Jerusalém me ovahema ogwovo ja oje'yja'ãga jatykahavuhua
pype templo pype. Ga ãga mbo'erame Tupana'ga nhi'iãga rehe ikwava'ẽhara'ãga nduvi-
hava'ãga nduri ga pyri xava'eve'ãga pavẽi. A'ero ãga ei Jesus'ga pe:
—Ma'ãga nde mbuhurukaruhu avo nahanahã ti eko javo? Ma'ãga e'i a'ea nde ve? ei ãga
Jesus'ga pe.
24 A'ero Jesus'ga ei ãga pe:
—Ji nhi'ĩpondekwa na'ẽ ti. Pe ji nhi'ĩpondekwakaturame a'ero po ti ji na jitehe ga
mombe'ui pe me no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga ãga pe. 25 Pemombe'u
ti ji ve a'ero. Ma'ãga ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ãga javo? "Tupana'ga
yvagipeve'ga ombuhuruka ahe," pe'ji po pe. "Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe," pe'ji po
pe. Marã pendeaporoĝita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ãga pe.
A'ero ãga eãga'ei ojohupe:
—Po ti nhande ei nehẽ: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande
ve nehẽ: "Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'iãgagwera naerũ?" Nahã
po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ. 26 Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João
Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ãga henduvi nhanenhi'iãga okote'varuhuavo
nhande ve nehẽ, ei ãga xakyhyji nhande ãga hugwi javo. A'ereki nhandegwyripeve'ãga epavi:
"João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka
nhande pyri. A'iti a," ei nhandegwyripeve'ãga, ei ãga ojohupe.
27 Nurã ãga ei Jesus'ga pe:
—Ma'ãga po ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ãga javo? Ndorokwahavi, ei
ãga javo tehe ga pe.
A'ero Jesus'ga ei ãga pe:
—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ no – kiroki ga ji mbuhu avo ji
rerekovo, ei Jesus'ga.

Gara'yra'ãga mokonha'ãga

28 —Marã pendeaporoĝita? ei Jesus'ga ãga pe. Kiro po ti ji imombe'ui pe me, a'ero ti ji
nhi'ĩpondekwa nehẽ, ei Jesus'ga.
A'ero Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea.
—Mokõi ko akwaimbae'ga ra'yra'ãga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Gwa'yra'ga pe ga ei:
"Pi'a, eho ti kiro eporavykyavo ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype," ei ga
gwa'yra'ga pe.
29 —Emo gara'yra'ga e'i: "Ndahoi tuhẽ po ti ji nehẽ," ei ga uva'ga pe. Aerẽ ga
japyakakatui. A'ero ga herojijyi ojeaporoĝita ogwovo oporavykyavo uva'ga pe, ei Jesus'ga
imombe'gwovo.
30 —Aerẽ garuva'ga hoi ojipe'ga pyri gwa'yra'ga pyri, ei Jesus'ga. Na jitehe ga ei ga pe
eho ti kiro eporavykyavo ko pe javo.
—"Ji po ti aho tuhẽ nehẽ, apĩ," ei gara'yra'ga ga pe. Ndohoa'javi reki ga opo-
ravykye'yma, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
31 —Manamo gara'yra'ãga oko ganhi'iãga rupi? ei Jesus'ga ikwava'ẽhara'ãga nduvihava'ãga
pe xava'eve'ãga pe no.
A'ero ãga ei Jesus'ga pe:
—Akoja ga – kiroki ga oho ko pe oporavykyavo gara'yra'ga, ei ãga.
A'ero Jesus'ga ei ãga pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Kiroki ãga omono'oĝuhũ itambere'ia governo pe – ãgahã
akwaimbae'ãga upahara'ãga pavẽi ojiko Tupana'ga rehe kiro eko ti oreruvihavuhuhetero
javo ga pe. Ojikogypy ãga pe nenonde a'ero, ei Jesus'ga ikwava'ẽhara'ãga nduvihava'ãga pe
xava'eve'ãga pe no.
32 —Ymya'ĩ João Batistava'ea ruri pe pyri ikwahavuka pe me nahanahã Tupana'ga opota
javo ikwehe. Ndaperoviari pe ga pejikokatue'yma, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'õhara'ãga

akwaimbae'ğa upahara'ğa pavẽi ga reroviari reki ojeaporoğita rerojijyita. Ğandeaporoğita rerojijyja pe hepiagi. Hepiagirẽ vehevi pe ndaperojijyi ve pejeaporoğita ga reroviare'yma, ei Jesus'ga ğa pe. Nurã ji ei: Okogypy ğa Tupana'ga rehe pe nenonde, ei Jesus'ga ğa pe.

Garemitymipyra repiakatuhara'ğa okote'varuhuve'ğa
(Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19)

33 —Ojipea rehe kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. Pehendu ti, ei Jesus'ga ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pe xava'eve'ğa pe no. Kohoa jara'ga itymi yhypoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Aerẽ ga ğwemityma rokairuği, ei Jesus'ga. Aerẽ ga japoi uva mu'umu'ũhava tyhya rupiaramo. Aerẽ ga japoi tapyjo'ara ko pe. "A'ea hugwi po ti ğa hepiakatui nhiremitymipyra videira ji ve nehẽ," ei ga.

—A'ero ga ei ğa pe: "Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehẽ. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehẽ no," ei kohoa jara'ga ğa pe, ei Jesus'ga.

—"Pyry," ei ğa opytavo ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehẽ javo, ei Jesus'ga. 34 Aerẽ kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyrive'ğa pe: "Peho ti ğa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ğa pyri. Toyky ti ğa yva'ia imbuhuruka jiapoa ji ve," ei ga.

—"Kwa," ei ğa. Ogwovo ğa vahemi ğa pyri imombe'gwovo ganhi'iğa ğa pe. 35 Emo ğa nomondopotari yva'ia ğa pe okote'varuhuavo ğa pe, ei Jesus'ga. Jara'ga ğa ga nupanupã. Jara'ga ğa ga juka. Jara'ga rehe ğa omombomombo ita, ei Jesus'ga. Nahã garemitymipyra repiakatuhara'ğa jigwarai gapyrive'ğa ndehe, ei Jesus'ga.

36 —A'ero kohoa jara'ga ojipe'ğa mondoi ojipyrive'ğa. Ğa ko he'yi ohoypyve'ğa hohe. A'ero ga ğa mondoi togweru ti ğa yva'ia ğa hugwi javo novĩa. Ğa vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ğa ndekote'varuhui ğa pe no.

37 —A'ero kohoa jara'ga gwa'yra'ga mondoi gaha ti togweru yva'ia ğa hugwi javo novĩa. "Ga pe po ti ğa ndekokatui nehẽ," ei ga, ei Jesus'ga. 38 Kiro gara'yra'ga vahemi yva'ia tymipyra repiakatuhara'ğa pyri. Ga repiagame ğa ei ojohupe: "Avova'ea ko gayvyağwama. He tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehẽ," ei ğa. 39 A'ero ğa gara'yra'ga pyhygi ga momboa kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

40 —A'ero kohoa jara'ga vahemame marã po ti ga ğa nderekoi nehẽ? ei Jesus'ga ğa pe.

41 A'ero ğa ei ga pe:

—Omoka'nhymba ranuhũ po ti ga ğa gwa'yra'ga repyga nehẽ, ei ğa. Ojipe'ğa pe po ti ga ei nehẽ: "Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikoa," e po ti ga nehẽ. A'ero po ti ğa imondokatui yva'ia ga pe jykya nanani nehẽ, ei ğa Jesus'ga pe.

42 —Na tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Napemonhi'iği pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? A'ea e'i:

"Onga apohara'ğa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.
A'ea ğa imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe.
Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo.
Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo.
Hepiagame nhande nhimomby'ai
nanongara ko pyry hete javo."

A'ea ikwatijaripyra i'ei, ei Jesus'ga oarõe'yma mombe'gwovo ğa pe.

43 —Nurã ji ei pe me: Tupana'ga ndokoa'javi penduvihavuhuhetero judeus'ğa nduvihavuhuhetero pe ndepiakatua'jave'yma nehẽ, ei Jesus'ga. Oko po ti ga ojipe'ğa nduvihavuhuhetero – kiroki ğa ga nhi'ĩpo'ru ojikoga ga rehe, ei Jesus'ga.

44 —Kiroki ğa o'a akoja rehe ita rehe – ğahã po ti onhika'mbika'mbi nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti akoja ita ihiri ğa ndehe nehẽ, a'ero po ti ita ğa ka'mbika'mbigi ğa mongu'iuhuavo nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarõe'ỹve'ğa moka'nhymbava.

45 Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa henduvi fariseus'ğa pavẽi Jesus'ga imombe'urame
ojo'java'ea. A'ero ğa ikwahavi Jesus'ga nhande mombe'ui reki javo. Jesus'ga arõe'yma
a'ero ğa ei:
—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande ve imombe'umbe'urame
ojo'java'ea peko akoja'ğa ja javo nhande ve, ei ğa Jesus'ga mbotegwetepota.
46 Nurã ğa Jesus'ga pyhypotarahivi novĩa. Emo ğa okyhyji pevove'ğa hugwi. A'ereki
pevove'ğa oarõ hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga
javo.

22

Hehanhuhũ toryva
(Lucas 14.15-24)

1 Jesus'ga ğa mbo'ea'javi he'yiva'ea pyvõ ojo'java'ea pyvõ javo ğa pe:
2 —Marã hekoi kiro Tupana'ga rekorame yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero ğa
nderekovo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea,
ei ga. Ğanduvihavuhu'ga japoi toryva tahembireko ti jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga
imombe'gwovo. 3 Ojipyrive'ğa pe ğanduvihavuhu'ga ei: "Peho ti javo ğa pe – kiroki ğa
ji ğa momoranduvipe – tuhu ti ğa kiro toryvi pe javo."
—"Kwa," ei ğa ogwovo. Ğa vahemame ğa pyri imombe'gwovo ğa ndohopotari reki toryvi
pe, ei Jesus'ga.
4 —A'ero ikwahavame ğanduvihavuhu'ga ojipe'ğa mbuhurukari ojipyri ojipyrive'ğa
jitehe. "Peho ti javo ğa pe – kiroki ğa ji ğa momoranduvipe. Tuhu ti ğa kiro toryvi
pe. Ğa pe ti pe'ji: 'Pehendu ti! ei ga pe me. Amboavujikweruka ji toryva. Ajuka ji
yuranuhũa'javuhuva'ea bois bezerros reheve – kiroki a'ea ji amboky'rauhu. Amboavu-
jikwepavuka ji mbatera, ei ga pe me. Kiroğwe tuhẽ ti pejo toryvi pe hepiaga jira'yra'ga
hembirekorame, ei ga pe me.' Nahã ti pe'ji ğa pe," ei ga ojipyrive'ğa pe ğa mondovo, ei
Jesus'ga.
—"Kwa," ei ğa ogwovo. 5 Ğa pyri ğa vahemi imombe'gwovo ğa pe a'ero. Ndojapyakai
ğa ğanhi'iğa rehe ohoe'yma toryvi pe, ei Jesus'ga. Oporavykya rehe reki ğa hoi.
Ojipe'ga oho ko pe. Ojipe'ga oho ima'eamo mbatera, ei Jesus'ga. 6 Ojipe'ğa, ojigwaraita
gwuvihavuhu'gapyrive'ğa ndehe, ğa ğa pyhygi ğa jukavo, ei Jesus'ga.
7 —Ikwahavame ğanduvihavuhu'ga nhimonha'ngai. A'ero ga osoldados'ğa mondoi ğa
pyri ğa moka'nhymbavuka imbokajuka ğacidade, ei Jesus'ga.
8 —Ojipe'ğa pe ojipyrive'ğa pe ğanduvihavuhu'ga ei: "Amboavujikwe pa ji toryva novĩa.
Kiroki ğa pe ji a'e tuhu ti ğa javo – ğahã oko te'varuhu reki upotare'yma," ei ga, ei Jesus'ga.
9 "Peho ti pepukuhua rupi nanani a'ero," ei ga. "Pe'ji ti pevove'ğa pe: 'Pejo ti toryvi
pe. Nhanderuvihavuhu'ga oapo toryva tahembireko jira'yra'ga javo.' Nahã ti pe'ji ğa pe
nhaporemo ğa ndepiagame," ei ga, ei Jesus'ga.
10 —"Kwa," ei ğa. Pepukuhua rupi ğa hoi a'ero ğa ndepiaga ğa mono'ono'ombava, ei
Jesus'ga. Ite'varuhuve'ğa ğa omono'õ pyryve'ğa ndeheve ğa nderovahema toryvi pe. Nahã
he'yjuhuve'ğa nduri hepiaga toryva. Ohygahi ğa toryva rehe gara'yra'ga hembirekorame,
ei Jesus'ga.
11 —Toryva repiave'ğa pyri ğanduvihavuhu'ga hogahoi ğwonga pe ğa ndepindepiaga
onhi'iğa ğa pe, ei Jesus'ga. Ğa ndepindepiagame ga ojipe'ga repiagi. Gapira ko
tapy'ynhapipyryva rũi – kiroki toryva repiagame ğa ndopo'rui, ei Jesus'ga. 12 Nurã
ğanduvihavuhu'ga ei ga pe: "Kwãi," ei ga ga pe. "Tapy'ynhapipyryva rũi ko nde eremongi.
Marã nde ruri avo ekiavo toryva repiaga naerũ?" ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
—Nonhi'iği reki ga. 13 A'ero ğanduvihavuhu'ga ei ojipyrive'ğa pe: "Pekwa ti gapya gapoa
reheve! Peroho ti ga agwa hugwi ga momboa ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe
onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ," ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
14 —A'ea ji amombe'u ikwahavuka pe me, ei Jesus'ga. Nahã Tupana'ga ğa nderek-
oukari okorame yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. A'ereki

he'yjuhuve'ğa pe Tupana'ga ei: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhuhetero,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Ndahe'yive'ğa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

César'ga rembiapoa itambere'ia
(Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26)

15 Fariseus'ğa ndopotari Jesus'ga imombe'urame nahã hekoi kiro Tupana'ga rekorame ğanduvihavuhuhetero javo. A'ero ğa hoi Jesus'ga hugwi. Ojohupe ğa nhi'inhi'iği.

—Tihepia ti Jesus'ga reaporoğita. Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iğame nehẽ? ei ğa ojohupe.

16 A'ero ğa ğwemimbo'ehara'ğa mondoi Jesus'ga pyri Herodes'gareheve'ğa ndeheve nahanahã ti pe'ji Jesus'ga pe javo.

—Kwa, ei ğa. Nahã po ti ore ga moandyandyi nehẽ.

Kiro ğa hoi a'ero Jesus'ga pyri. Ovahemame ğa nhi'iğatui Jesus'ga pe timoandyandyi ti ga javo.

—Orembo'eharamo nde eremombe'ukatu mbatera, ei ğa ga pe. A'itituhẽva'ea rehe nde ore mbo'e. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde erembo'e katu, ei ğa Jesus'ga pe. A'ea rehe jate nde rekoi ekyhyjie'yma ojipe'ğa hugwi ekoe'yma huvihava'ğa ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehea rehe no, ei ğa ga pe. 17 Nurã ore ei nde ve torembo'e ti javo. Marã ndereaporoğita? César'gareheve'ğa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oğukarame,” ei ğa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti”? Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti”? ei ğa Jesus'ga pe.

18 Ojohupe ğa ei:

—“Tapemondoi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehẽ hamo, ei ğa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehẽ. A'ero po ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehẽ, ei ğa ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurã ga ei ğa pe:

—Ahemoandyiva'ero maranameuhũ pe ipotari nhimbote'vara nhirembi'ea rupi? ei Jesus'ga ğa pe. 19 Pehepiuka ti ji ve itambere'ia – akoja pe ğa ei: “A'ea ti pemondomondo nhanderuvihavuhu'ga pe.” A'ea pehepiuka ji ve, ei Jesus'ga ğa pe.

A'ea ğa heruri ga pe a'ero.

20 Kiro Jesus'ga ei ğa pe:

—Ma'ğa ra'angava hehe? Ma'ğa ndera ğa okwatija inoğa hehe? ei Jesus'ga.

21 A'ero ğa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhẽ ğa okwatija inoğa hehe, ei ğa.

A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ğa pe.

Yvyakotyve'ğa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ğa onhikwava'eğa ga pe javo.

22 Henduvame ğa nhimomby'ai tegwete gamoandyihava javo. A'ero ğa hoi ga hugwi ogwovo.

*Ombogwerahavir*ẽ omanove'ğa nahembirekoa'javi
(Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40)

23 A'ea rupi jitehe saduceus'ğa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ğa ndogweroviari omanove'ğa mbogwerahava. Kiro ğa nduri Jesus'ga pyri ovahema. A'ereki ğa e'i ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iğame nehẽ? ei ğa ojohupe.

24 A'ero, orembo'eharamo javo, ğa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ğa javo. Aherembikwatijara e'i:
“Po akwaimbae'ga manoi ta'yre'ymame ğwembirekohẽa pe,
a'ero ti gairũ'ga tahembireko hẽa pavẽi.
Ta'y ti ga hẽa pe nhiirũva'ea togwereko gwakykwepohara'ğa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ãga Jesus'ga pe.
Kiro ãga imombe'ui omanove'ãga Jesus'ga pe.
25 —Ymya seteva'ea ruvi avo onhoirũva'ea kako, ei ãga Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea
rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerẽ akwaimba'eva'ea manoi,
ei ãga. A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi oirũva'ea py'rovo
Moisésva'ea nhi'ĩpo'ruavo. 26 Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma
aherembirekokwerava'ea pe, ei ãga. Na jitehe jarava'ea onhoirũva'ea nhaporemo ahe
rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi. Ndata'ypavi reki seteva'ea aherembirekok-
werava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahã ahe rekoi ojopy'ropy'rovo. 27 Aerẽ mbapavamo
aherembirekokwerava'ea manoi kako kunhangwerava'ea, ei ãga Jesus'ga pe.
28 —Marã po ti a'ero nehẽ? ei ãga Jesus'ga pe. Omanove'ãga mbogweravame po ti
Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehẽ. Ma'ãga nembirekoro po
kunhangwerava'ea rekoi nehẽ ahe kwerava'javame nehẽ? A'ereki seteva'ea onhoirũva'ea
hembireko kunhangwerava'ea pavẽi, ei ãga. Emombe'u ti ore ve. Marã po ti a'ero nehẽ? ei
ãga Jesus'ga pe.
A'ea ãga imombe'utehei heroviare'yma ãwaramo omanove'ãga mbogwerahava.
29 Kiro Jesus'ga ei ãga pe:
—Pendeaporoãgita ko Tupana'ga reaporoãgita atyvi pe Tupana'ga nhi'iãga
reroviare'ymame nahembogweravi po ti ga nehẽ javo. A'ereki pe ndapekwahakatui
Tupana'ga rembikwatijarukara, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi Tupana'ga popoakara no,
ei ga ãga pe. 30 Nahã ji ei pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga ãga mbogweravame ãmanoa
hugwi po ti akwaimbae'ãga nahembirekoa'javi nehẽ. Ojipe'ãga po ti nomohembirekoa'javi
kunhangwera'ãga nehẽ no. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ãga oko ãwembirekoe'ymamo.
Tupana'gapyrive'ãga ja yvagipeve'ãga ja po ti ãga nahembirekoi nehẽ no, ei Jesus'ga
saduceus'ãga pe.
31 —Pemonhi'ĩ pe Tupana'ga rembikwatijarukara novĩa – kiroki omombe'u ahembogw-
erahava. Abraãova'ea manorẽ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:
32 "Jihi ko Tupanamo.
Abraão'ga ji mbohete.
Isaque'ga ji mbohete.
Jacó'ga ji mbohete," ei ga hako.
—Ikwatijarukara rupi Tupana'ga ei pe me, ei Jesus'ga saduceus'ãga pe. O'erame nahã
Tupana'ga ikwahavukari pe me ãga okoji javo. A'ereki Tupana'ga nde'i: "Abraãova'ea ji
mbohete." A'ereki Tupana'ga pe ãga okoji, ei Jesus'ga saduceus'ãga pe.
A'ea Jesus'ga ei ãga okwerava'ja omanorẽ javo.
33 Jesus'ga nhi'iãga renduvame he'yive'ãga nhimomby'ai garemimbo'ea rehe onhi-
mongyavo.

Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ahe
(Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28)

34-35 Fariseus'ãga ikwahavi Jesus'ga ea saduceus'ãga pe.
—Jesus'ga omombi saduceus'ãga nhi'iãga ãga omoandyandyipotarame, ei ãga ojohupe.
Kiro ãpyteripeve'ga judeus'ãga mbo'ehara'ga ei:
—Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iãame a'ero nehẽ? ei ga
a'ea pota.
Nurã ãga nhimbojatykatykai ogwovo ovahema Jesus'ga pyri. A'ero ga ei Jesus'ga pe:
36 —Orembo'eharamo emombe'u ti ore ve, ei ga Jesus'ga pe. Manamo Moisésva'ea
remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ga Jesus'ga pe.
37 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i:
"Pearõ hete tuhẽ ti pepojykaharete'ga Tupana'ga.
Pearõ hete tuhẽ ti ga pejipy'a pe.
Pearõ hete tuhẽ ti ga imondovo pejeaporoãgita imohina ga rehe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo,” e'i, ei Jesus'ga ga pe.
38 A'ea ko joheva'ea huvihava Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei Jesus'ga.
39 —Hehohyva'ea ko a'ea'java'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ea e'i:
“Penhiarõ hete pe.
Na jitehe ti pearõ hete pejikotyve'ğa”, ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ga pe.
40 A'ea memei huvihava. A'ero hehe nhanderekorame nhande rekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemo nhandekovo Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemo no, ei Jesus'ga ga pe.

Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojykaharetea no
(Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44)

41 Fariseus'ğa nhimbojatykarame Jesus'ga pyri Jesus'ga ei ğa pe:
42 —Marã pendeaporoğita Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe Cristo'ga rehe? Ma'ğa rymyminoa po ti ga uhurame nehẽ? ei Jesus'ga ğa pe.
A'ero fariseus'ğa ei:
—Ga po ti Daviva'ea rymyminoa nehẽ, ei ğa Jesus'ga pe.
43 Kiro Jesus'ga ei ğa pe:
—Na tuhẽ. Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga. Emo Tupana'ga ra'uva ombo'e Daviva'ea Cristo'ga ko ndepojykaharetero oko javo ga pe. Maraname Daviva'ea e'i Cristo'ga pe ga ko jipojykaharetero oko javo Cristo'ga rekorame Daviva'ea rymyminoro? Ymyahũ Daviva'ea okwatija a'ea mombe'gwovo inoğa. Ikwatijarame ahe ei hako:
44 “Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:
‘Eapy na'ẽ ti ji pyri jijohukoty rũi ekovo huvihavamo epytavo.
Tamongo ti ji nearõe'ỹve'ğa neremimbotarimova'ea rehe nehẽ,’ ei Tupana'ga,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.
45 —A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ğa pe ğa mbojapyakavo.
Ğa mbojapyakavo Jesus'ga ei a'ea onhimombe'gwovo ikwahavipeavo Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi javo.
46 Ğa pe tegwete Jesus'ga nhi'ĩpondekwava. A'ero kiro ğa nde'ia'javağwami Jesus'ga pe: “Maramarã?” A'ereki ğa ga pojihu.

23

Ahembo'eharava'ea onhimbohete fariseusva'ea pavẽi
(Marcos 12.38-39; Lucas 11.43-46; 20.45-46)

1 A'ero Jesus'ga ei he'yive'ğa pe ğwemimbo'ehara'ğa pe no. 2 Ga e'i ğa pe:
—Judeus'ğa mbo'ehara'ğa fariseus'ğa pavẽi ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Moisésva'ea py'rovo ğa nhande mbo'erame. 3 Nurã ğa pe mbo'erame nahanahã ti peko javo, a'ero ti peko pa ğanhi'iğa rupi, ei Jesus'ga. Emo ğandekote'varuhua rupi ti tapekoi. A'ereki ğa e'i pe me novĩa: “Pehendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera.” Ğa ki a'e te nohendukatui a'ea, ei Jesus'ga. 4 Ğa e'i: “Nahanahã ti peko pejikorame Moisésva'ea nhi'iğagwera rupi,” e'ie'i ğa nhande ve, ei Jesus'ga. Emo ğa ndokopavi Moisésva'ea nhi'iğagwera rupi, ei Jesus'ga. Oko pa po ğa hupi hamo. Onhi'iğa rupi ğa ndokopavi no. Ğa ko ğa ja – kiroki ğa omondo ipohyjuhuva'ea ojipe'ğa arimo ğa pokoge'yma, ei Jesus'ga.
5 —Okokaturame ğa ei oyvyteri pe: “Pyry ojipe'ğa nhande rekokatua repiagi. A'ero po ti ğa nhande mbohetei ğa oko hete Tupana'ga nhi'iğa rupi javo.” Nahã ğa ete'varuhui oyvyteri pe imondoe'yma ojeaporoğita Tupana'ga rehe jate, ei Jesus'ga.
—Ombohetea potaruhuro ğwaramo hehãi'iuhũva'ea ğa japoi Tupana'ga rembikwatijara ryruhu'ia inoğa ojihe ejetovapya rehe. Ono ğa irũa hyruhu'ia ojyva rehe no, ei Jesus'ga. Judeus'ğa omongi hyruhu'ia okovo Tupana'ga nhi'iğa rupi jipi. Na tuhẽ. Emo judeus'ğa mbo'ehara'ğa apoa fariseus'ğa apoa pavẽi koji'i hehãi ojipe'ğa apoa hohe hyruhu'ia tianembohete ti ğa javo.

—Franjas ipukupukuhu'iva'ea ğa japoi omboja opira rembeyvyra rupi imondovo, ei Jesus'ga. Jatu'riva'ea franjas judeus'ğa omboja hupi okoheterame Tupana'ga rehe. Na tuhẽ. Emo judeus'ğa mbo'ehara'ğa apoa fariseus'ğa apoa pavẽi koji'i ipukuhu ojipe'ğa apoa hohe. Nahã ğa japoi ojikwahavuka ojipe'ğa pe tianembohete ti ğa javo, ei Jesus'ga.

6 —O'u pota ğa toryva jara'ğa pyri toryva repiagame. Na jitehe ğa apypotaruhui nhanderuvihava'ğa apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ğa e'i te'varuhu oyvyteri pe: "Nhande mboheteavo ti ğa tianderepia pa. A'ereki nhande ğanduvihavuhuhetero xako," ei ğa oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

7 —Ikatuuhu ğa pe ojipe'ğa mbaragwahavame ğa ndehe ima'ẽhai pe feira pe onhi'iğatuavo ğa pe pe ko orembo'eharamo javo ğa pe, ei Jesus'ga.

8 Ğwemimbo'ehara'ğa pe Jesus'ga ei:

—Pe ki a'e te ğa ja rũi peko, ei Jesus'ga. A'ereki jihi jate ako pembo'eharamo Cristoramo, ei Jesus'ga. Pe reki penhoirũ. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe. A'ero ojo'javuhu pe hoi. Nurã ti tape'ei pejohupe pe ko orembo'eharamo javo. A'ea ti tape'ei pejohupe penhimbohetee'yma, ei Jesus'ga.

9 —Tape'ei ti avove'ga pe yvyakotyve'ga pe – kiroki ga oko peirũ'ga ojikoga ğwaramo Tupana'ga rehe – ga pe ti tape'ei apĩ javo. A'ea ti tape'ei ga pe. A'ereki ojipeji ko ga penduvetero Tupana'ga yvagipeve'ga, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

10 —Te'iyme ti ğa pe me pe ko oreruvihavamo javo. A'ea ti ğa te'iyme pe me pe mbohetee'yma, ei Jesus'ga. A'ereki jihi jate ako penduvihavuhuhetero Cristoramo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. 11 Po ti pe ndekopotari jireheve'ğa nduvihavamo penhiirũ'ğa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ğa pe ğa pokoga, ei Jesus'ga.

12 —Po pe ei: "Jihi ko huvihavamo ojipe'ğa hohe pa." Po pe ei a'ea penhimboheteavo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Ndapekoi pe huvihavamo. Tapenhimbohetei ti!" A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei pejikokatuavo ojipe'ğa pe, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Peko ti huvihavamo." A'ea po ti ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

Tiruahũ ti pe me, ei Jesus'ga fariseusva'ea pe
(Marcos 12.40; Lucas 11.39-42, 52; 20.47)

13 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe napembo'ekatui Tupana'ga nhi'iğa rehe herojijyita. Nurã hajihea rehe pe ğa mbo'ei ğa moandyandyita, ei Jesus'ga ğa pe. Pereko pe Tupana'ga nhi'iğa aherembikwatijara novĩa timonhi'ĩ javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'iğa rupi pejikoge'yma ga rehe. Ğa ndekopotarame ganhi'iğa rupi pe napemombe'ukatui ğa pe, ei Jesus'ga. Nahã pe napemongoi ğa ganhi'iğa rupi ğa mbojikoge'yma ga rehe. A'ero pe ja ğa nde'i Tupana'ga pe nde oreruvihavuhuhetero ereko jave'yma, ei Jesus'ga ğa pe.

14 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe pepojykaahy mbatera aherembirekokwera'ğa hugwi, ei Jesus'ga. Penhi'imbukuhu tehe pe Tupana'ga pe. Pe'e pe pejiyvyteri pe: "Nhande renduvame po ti ojipe'ğa ei nhande ve oarõ hete ğa Tupana'ga javo." Nurã jate pe nhi'inhi'iği Tupana'ga pe ga arõe'yma, ei Jesus'ga. Kaitu po ti hahy hete pe me a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

15 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe pejiheve'ğa mbote'va hete. A'ero ğa ko koji'i oko te'varuhu pe hohe duas vezes pe hohe. Pe po ti peho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ pendekote'varuhuro ğwaramo. Ğa kaitu po ti oho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ okote'varuhuhetero ğwaramo, ei Jesus'ga. "Pyry," pe'e pe ğa ndekorame pe ja. A'ereki pe peporavyky hete ojipeji'ga mbote'varuhuavo. Pehopeho pe ga rehe ya rupi pea rupi no tiroviaruka ti pevove'ga pe nhanenhi'iğa javo. Nahã pe ga mbote'varuhui. Nurã po ti tiruahũ pe me nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

16 —Heakwagweve'ğa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ğa
mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no. Pe peroho ojipe'ğa penhinhi'iğa rupi no. Tiruahũ ti pe
me! Nahã ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ojipe'ğa mbo'ei.

—Nahã pendeaporoğita te'varuhuro. Po ojipe'ga ehetei: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ.
Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo,"
ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame Tupana'ga ronga renoina po ga etehei a'ero.
Ga okopotare'ymame onhi'iğa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga.
Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ğa mbo'ei, ei Jesus'ga.

—Po ojipe'ga ehetei: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ouro renoina nhandejatyka-
havuhuapypeva'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo," ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei:
"O'erame ouro renoina, a'ero ti ga toko tuhẽ onhi'iğa rupi," pe'e pe, ei Jesus'ga ğa pe.

17 —Ikwahave'ỹva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe
no. Ndapekwahavi'i'i! Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua koji'i pyry hete Tupana'ga
pe. Ğa ouro po'rurame jate Tupana'ga ronga pype nhandejatykahavuhua pype Tupana'ga
omombyry ouro, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ğa mbo'ei, ei Jesus'ga. 18 Po ğa ehetei ojipe'ga
pe: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo,"
e po ğa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame ikwava'ẽhava renoina po ğa etehei a'ero.
Ğa okopotare'ymame onhi'iğa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga.
Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ei ğa mbo'eavo, ei Jesus'ga.

—Po ğa ehetei ojipe'ga pe: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Kiroki a'ea ji amondo
ikwava'ẽhava rehe – a'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo," e po ğa, ei Jesus'ga. A'ero
pe ei: "O'erame ikwava'ẽhavareheva'ea renoina, a'ero ti ğa toko tuhẽ onhi'iğa rupi," pe'e
pe, ei Jesus'ga ğa pe.

19 —Ikwahave'ỹva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa pe no.
Ndapekwahavi'i'i! Ikwava'ẽhava koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ğa nhaneremimondoa
noğame jate ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga omombyry nhaneremimondoa, ei Jesus'ga ğa
pe.

20 —Po ğa ehetei: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Ikwava'ẽhava renoina ji ei a'iti
hete nhinhi'iğa javo." Po ğa ei nahã, a'ero ğa ehetei ikwava'ẽhava pe a'eareheva'ea pe
nhaporemo no, ei Jesus'ga ğa pe.

21 —Po ğa ehetei: "Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ. Tupana'ga ronga renoina nhandejatyka-
havuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo." Po ğa ei nahã, a'ero ğa ehetei garonga pe
ipypeve'ga pe no Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ğa pe.

22 —Po ğa ehetei: "Nahanahã ti ji rekoi. Yvaga renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iğa javo."
Po ğa ei nahã, a'ero ğa ehetei Tupana'ga apykava pe. A'ereki yvagi pe Tupana'ga oko
nhanderuvihavuhuhetero oapyga. A'ero o'erame yvaga pe ğa ei Tupana'ga pe tuhẽ a'ero,
ei Jesus'ga ğa pe.

23 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa
pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ğa pe. Tiruahũ
ti pe me! A'ereki pe peko tehe Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi, ei Jesus'ga.

—Petỹ pe imboheva'ea: hortelã erva-doce reheve cominho reheve. Pe herekorame
dez itymipyra pe pemondo ojipeji Tupana'ga pe pejikovo Moisésva'ea remimbo'eagwera
rupi. A'ea pyry Tupana'ga pe novĩa, ei Jesus'ga. Emo pe ndapekokatupavi Moisésva'ea
remimbo'eagwera rupi. A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ğa pe, ei Jesus'ga.

—Peko katu po pe hamo pejikokatuavo ojipe'ğa pe hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa
ojive Tupana'ga ipotari. Emo ga pe koji'i huvihava pendekokatua. Pe ndapeporogwetygi
ojipe'ğa. Peporogwety po pe ğa hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa Tupana'ga pe pyry ga
pe. Emo ga pe koji'i huvihava ğaporogwetyga, ei Jesus'ga.

—Napembojikogukari ojipe'ğa pejihe penhi'mberame ğa pe. Pembojikoguka po pe ğa
pejihe hamo penhi'mbee'yma hamo, ei Jesus'ga ğa pe. Penemimondoa pyry Tupana'ga

pe. Emo ga pe koji'i huvihava ãambojikogukara pejihe. Peko ti gareaporoãita rehe. Tapemondopigi ti ga pe no, ei Jesus'ga.
24 —Heakwagweve'ãa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ãa mbo'ehara'ãa pe fariseus'ãa pe no. Pe peroho ojipe'ãa penhinhi'iãa rupi. Pembogwambogwa pe mberu'i'ia ta'uyme ti ji ite'varuhuva'ea javo. Emo pe pe'u reki ite'varuhuheteva'ea hehanhuhũva'ea yuranuhũa'javuhuva'ea jaime camelo jaime. Nahã ji ei pe me. A'ereki pe peko hete a'ea rehe – kiroki huvihava gwere Tupana'ga pe. Kiroki huvihava hete Tupana'ga pe – a'ea rehe pe ndapekoi, ei Jesus'ga ãa pe.
25 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ãa mbo'ehara'ãa pe fariseus'ãa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'iãa rupi pe jikoe'ymame ganhi'iãa rupi pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Ẽwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahã ji ei. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhuavo, ei Jesus'ga.
26 —Heakwagweve'ga'java'ero nde ereko, fariseu! ei Jesus'ga ãapyteripeve'ga pe. Epohi ti ejekote'varuhua hugwi ejeaporoãitakaturo. A'ero po ti nde rekokatui ejikokatuavo ojipe'ãa pe nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji erame nde ve: Epyhei copo pype prato pype reheve. A'ero copo ara ikatu no prato ara reheve, ei Jesus'ga.
27 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ãa mbo'ehara'ãa pe fariseus'ãa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe aheryvya ja, ei Jesus'ga. Ikatu tehe tapyja ita apopyra novĩa – kiroki oko aheryvya rehe. A'ereki ãa omotiãuhũ imbokatuavo tapyja. Ipype reki ite'varuhu herekovo inema ahekãa reheve, ei Jesus'ga.
28 —Na jitehe pe ndekoi. Ojipe'ãa ei pe mombe'gwovo novĩa: "Ehepia ãa! Pyry hete ãa okovo Tupana'ga nhi'iãa rupi." Ikwahave'yma ãa ei nahã pe mombe'gwovo, ei Jesus'ga. A'ereki pe ojipe'ãa moandyandyi. A'ereki peyvyteri pe reki pendeaporoãita ite'varuhu, ei Jesus'ga ãa pe.

Tiruahũ ti pe me ahemoandyandyiva'ea pe! ei Jesus'ga
(Lucas 11.47-51)

29 —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ãa mbo'ehara'ãa pe fariseus'ãa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki ymyahũ penamonhava'ea ojukajuka Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea pyryva'ea. Pe reki japokatui tapyja aheryvya rehe. A'ea pe imbokatui, ei Jesus'ga ãa pe. 30 Pe pe'e: "Po ymyahũ nhande rekoi nhaneramonhava'ea pyri, a'ero po nhande ndiahoi ahe rupi Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea jukavo hamo."
31 —A'ea pe erame pe pejikwahavuka ojipe'ãa pe ore ko aherakykwepoharamo javo – kiroki ahe ojukajuka Tupana'ga nhi'iãa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga. 32 Ndojukapavi ahe ganhi'iãa mombe'uhara'ãa. Pejuka pota po ti pe hembyruera'ãa naerũ? ei Jesus'ga. Ãa jukarame po ti pe ndekote'varuhuhetei penhamonhava'ea ja imbuhuruka hahyhetea pejihe nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe. 33 Ite'varuhuva'ero pe peko! ei Jesus'ga ãa pe. Ite'varuhuva'ea ra'yro pe peko! ei ga ãa pe. Tegwete peka'nhyhava hahyva'ea hugwi. Tupana'ga po ti pe mondo tuhẽ hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.
34 —Pejuka pota pe ãa. A'ero kiro ji amondouka ãa pe pyri nehẽ nhinhi'iãa mombe'uhara'ãa Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapyra'ãa ndeheve jireheve'ãa mbo'ehara'ãa ndeheve nehẽ no, ei Jesus'ga. Ojipe'ãa po ti pe ãa jukai nehẽ. Ojipe'ãa po ti pe ãa mondoi yva rehe ãa mbovya hehe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ãa po ti pe ãa nupanupãi ipira apopyra pyvõ ãa mondohondohoga pejatykahavuhua pype nehẽ, ei Jesus'ga. Peko te'varuhu po ti pe ãa pe pejigwojigwovo ãa ndeviri nahã ãa monhamonhana ojipejipe pe cidades pe nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.
35 —Ãa nhaporemo po ti ji ãa mondoukari pe pyri nehẽ Tupana'ga ti tomondo hahyva'ea pe me nehẽ pe ãa jukarame nehẽ javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea pe me okokatuva'ea repypava nehẽ.
—Ymyahũ ahe ojiko Tupana'ga rehe okokatuavo. Nurã ymyahũ penamonhava'ea ojuka ahe, ei Jesus'ga. Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Abelva'ea ko okokatuva'ea. Aerẽ

penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea Baraquiasva'ea
ra'yrava'ea. Omano Zacariasva'ea nhandejatykahavuhua pyri templo pyri okara mbyteri
pe ikwava'ẽhava pyri, ei Jesus'ga. [36] Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga po ti imondoi
hahyva'ea pe me nehẽ. A'ereki penamonhava'ea ojukajuka ahe, ei Jesus'ga ã̀ga pe.

Jesus'ga oarõ hete cidade de Jerusalém
(Lucas 13.34-35)

[37] Kiro Jesus'ga ei:
—Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iã̀ga mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga
cidadepeve'ã̀ga pe Jerusalémmeve'ã̀ga pe. Tupana'ga ahe mondoukarame pe pyri pe
peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiã̀ga omono'ono'õ gway'ria opepoa gwyri
pe. Na jitehe ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiã̀ga ja pe nderekokatupota novĩa.
Emo pe ndapepotaruhui reki, ei Jesus'ga.
[38] —Pehendu ti a'ero! ei Jesus'ga. Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehẽ. Ga
ndohepiakatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehẽ. Pe tehe po ti peko a'ero nehẽ. [39] Pe
ndajirepiaga'javi nehẽ, a'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Aerẽ jate po ti ji rura'javi nehẽ.
A'ea rupi po ti pe ei nehẽ: "Tupana'ga ti tomombyry Jesus'ga pe. Gaha ko Tupana'ga ga
mbuhuruka," pe'e po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga ã̀ga pe.

24

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavã̀gwama
(Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6)

[1] Kiro Jesus'ga hemi gwe'yja'ã̀ga jatykahavuhua hugwi ogwovo. Garemimbo'ehara'ã̀ga
nduri ga pyri.
—Ehepia nhandere'yja'ã̀ga jatykahavuhua ongare'yjuhua ita apopyra, ei ã̀ga ga pe a'ero.
Nahã ã̀ga ei ga pe hepiuka ga pe. [2] A'ero Jesus'ga ei ã̀ga pe:
—Pehepia pe nhandejatykahavuhua nhaporemo avo, ei ga ã̀ga pe. Imombe'ukatuavo ji ei
pe me: Aerẽ po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itauhua nehẽ. Omonduru pa po ti ã̀ga inoã̀ga
nehẽ, ei Jesus'ga ã̀gwemimbo'ehara'ã̀ga pe.

Hahyheteã̀gwama Jesus'gareheve'ã̀ga pe
(Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19)

[3] Aerẽ Jesus'ga hoi ogwovo yvytyruhu pe oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe.
Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ã̀ga nduri ga pyri ojipe'ã̀ga ndovakie'ỹ. Kiro ã̀ga ei ga pe:
—Emombe'u ti ore ve. Maname po ti ã̀ga imondurugi nhandejatykahavuhua nehẽ?
Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ẽ ahemonhimomby'ava'ea nehẽ ikwahavuka
nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi nehẽ Jesus'ga uhura'ja ã̀gwerĩ javo. Gara
na'ẽ po ti Tupana'ga gwepiuka ikwahavuka nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi
nehẽ kiro mbapava koty javo, ei ã̀ga Jesus'ga pe.
[4] A'ero Jesus'ga ei ã̀ga pe:
—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyandyjukari ti ã̀ga pe. [5] Aerẽ po ti he'yjuhuve'ã̀ga uhu ji
ra'ãra'ãteheavo javo nehẽ: "Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo." A'ea po
ti ã̀ga ei o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. He'yjuhuve'ã̀ga po ti heroviari ã̀ga'mbea nehẽ, ei Jesus'ga.
[6] —Aerẽ po ti ojipe'ã̀ga tavukari ojipe'ã̀ga pe nehẽ. A'ero po ti ã̀ga ei pe me: "Ira'agwe ã̀ga
tavukari. Paivouhu ã̀ga ndekoi otavuka no," e'i po ti ã̀ga pe me nehẽ. Ã̀ga a'ea imombe'urame
pe me ti tapemomynhukari ã̀ga pe pejipy'a penhimongyhyjiukare'yma nehẽ. Otavuka tuhẽ
po ti ã̀ga nehẽ. A'ea rupi rũi po ti mbapavakotyva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.
[7] —Ã̀gagwyripeve'ã̀ga po ti oko na'ẽ ojipe'ã̀ga gwyripeve'ã̀ga ndehe otavuka nehẽ.
Ojipe'ã̀ga nduvihavuhu'ã̀ga po ti omondo ojigwyripeve'ã̀ga otavuka ojipe'ã̀ga nduvihavuhu'ã̀ga
gwyripeve'ã̀ga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ahã po ti ã̀ga pe mbatera avo nehẽ. Pevo po ti ty'ara ã̀ga
jukai nehẽ no, ei Jesus'ga. Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po ti yvya imyimyi nehẽ
no, ei Jesus'ga. [8] Nahã ypy po ti nehẽ. Aerẽ po ti koji'i tiruahũ nehẽ, ei Jesus'ga.

9 —A'ea renonde po ti ã̃ga pe pyhygi pe nderohoahyavo huvihava'ã̃ga pyri nehẽ tomondo
ti ã̃ga hahyva'ea ã̃ga pe javo. A'ero po ti ã̃ga imondoi hahyva'ea pe me pe jukavo nehẽ. Nahã
po ti yvyakotyve'ã̃ga ndekopavi pe ndehe pe arõe'ỹheteavo nehẽ pejikoga ã̃gwaramo ji rehe,
ei Jesus'ga.
10 —A'ero po ti he'yjuhuve'ã̃ga jireheve'ã̃ga pohiri ji hugwi okote'varuhuavo hen-
dukatue'yma nhinhi'iã̃ga nehẽ hahyro ã̃gwaramo ojive, ei Jesus'ga. Onhokwava'eã̃guka
po ti ã̃ga nhiarõe'ỹve'ã̃ga pe nehẽ tomondo ti ã̃ga hahyva'ea ã̃ga pe javo, ei Jesus'ga.
Nonhoarõi hete po ti ã̃ga okovo opohirame nhinhi'iã̃ga hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. 11 Tupana'ga
nhi'iã̃gaatyviva'ea mombe'uhara'ã̃ga nduri he'yjuhuve'ã̃ga nehẽ. Ganhi'iã̃ga rũi po ti ã̃ga
imombe'ui he'yjuhuve'ã̃ga moandyandyita, ei Jesus'ga. 12 Jypya jireheve'ã̃ga onhoarõ hete.
Aerẽ po ti igwaigwavete ã̃gambyteripeve'ã̃ga nonhoarõi onhimongyavo nehẽ. A'ereki
igwaigwavete yvyakotyve'ã̃ga okote'varuhu, ei Jesus'ga.
13 —Kiroki ga onhimboita avuirama opohire'yma ji hugwi – gaha po ti ji ga reroho
yvagi pe ga mongovo avuirama jijipyri nehẽ, ei Jesus'ga. 14 A'ea pyryva'ea po ti
nhinhi'iã̃gareheve'ã̃ga imombe'umbe'ui yvyakotyve'ã̃ga pe nhaporemo mbapava renonde.
Ã̃ga po ti e'i ã̃ga pe nehẽ: "Perojijyjijyjuka ti pejeaporoã̃ita Tupana'ga pe pejikoga ga
rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo
penduvihavuhuhetero nehẽ." A'ea po ti ã̃ga imombe'ui ã̃ga pe nhaporemo tokwaha pa ti
ã̃ga javo. Yvyakotyve'ã̃ga gwyripeve'ã̃ga nhaporemo henduvame ã̃ganhi'iã̃ga po ti ji rura'javi
nehẽ mbapava koty nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'u aerẽva'ea hahyheteva'ea
(Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24)

15 —Aerẽ po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame o'ama Tupana'ga apoa
pype ipojykahava pype. Ymyahũ ite'varuhuheteheteva'ea ahe imombe'ui ikwatija
Danielva'ea Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea hako, ei Jesus'ga.
(Kiroki ga omonhi'ĩ ã̃ga ikwatijara – tokwaha ti ga.)
16 —Pe hepiagame ite'varuhuheteheteva'ea jipiukari. A'ea rupi ti Judéiapeve'ã̃ga
toka'nhy onhana yvytyruhu pe onhimima nehẽ xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. 17 Kiroki
ã̃ga oko ongapereuhuva'ea arimo – ã̃gahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyme ti ã̃ga ã̃gwonga
pype ombatera renoheme'yma jugwi, ei Jesus'ga. 18 Kiroki ã̃ga oko ko pe – ã̃gahã ti kotihĩ
toka'nhy onhana. Tokiyme ti ã̃ga ã̃gwonga pe opira renoheme'yma, ei Jesus'ga. 19 Iporia'i
po ti ipuru'ave'ã̃ga a'ea rupi oka'nhypotarame nehẽ. Iporia'i po ti ã̃ga nehẽ no – kiroki ã̃ga
omoka'mbuka'mbu gwa'yra'ã̃ga ã̃ga nenonhapotarame, ei Jesus'ga.
20 —Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame po ti ore
noroka'nhypotari yapouhua rupi. A'ereki a'ea rupi hahy ore ve ore horame. Nurã
ti terembuhurukari ite'varuhuheteheteva'ea yapouhua rupi." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe,
ei Jesus'ga. Pe'ji ti ga pe: "Noroka'nhypotari ore sábado rupi oreporavykye'yma rupi.
A'ereki Moisésva'ea e'i irupe rũi ahe toho nhandeporavykye'yma rupi javo. A'ea rupi rũi
ti toroka'nhy. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuheteheteva'ea sábado rupi." A'ea ti
pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.
21 —A'ea ji ei pe momoranduva penhimboko'i ti aerẽva'ea hugwi tiruahũheteva'ea hugwi
javo. Ite'varuhuheteheteva'ea jipiukarame po ti tiruahũ hete tuhẽ pe me nehẽ. Tu-
pana'ga rembiapoypyagwera jate ndogwerekoi a'ea'java'ea. Aerẽ po ti ndogwerekoa'javi
a'ea'java'ea nehẽ no, ei Jesus'ga.
22 —Aerẽ po ti Tupana'ga omombi tiruahũheteva'ea nehẽ. A'ereki ga e'i jipe: "Momi po ti
ã̃gakira hehe nehẽ. A'ero kirupi!" ei ga. Po ti mbegwe ga imombigi tiruahũheteva'ea nehẽ,
a'ero po ti yvyakotyve'ã̃ga manombavi nehẽ. "Tahahya'javyme ti nhiremimo'ẽhara'ã̃ga pe,"
ei ga. Nurãro ã̃gwaramo po ti ga imombigi nehẽ, ei Jesus'ga.
23 —Aerẽ po ti ojipe'ã̃ga ei pe me nehẽ: "Pehepia! Avo ko Cristo'ga Tupana'ga
remimbuhurukara'ga." Po ti ã̃ga ei a'ea, a'ero ti taperoviari ã̃ga'mbea, ei Jesus'ga. Po ti
ã̃ga ei pe me nehẽ: "Pehepia! Pevo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga." Po ti ã̃ga
ei a'ea, a'ero ti taperoviari ã̃ga'mbea, ei Jesus'ga.

24 —Aerẽ po ti ojipe'ğa ei nehẽ: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo,”
e po ti ğa o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ei nehẽ: “Jihi ko Tupana'ga nhi'iğa
mombe'uharamo,” e po ti ğa o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ğa ei nehẽ:
“Tiapoapo tuhẽ ti ahemonhimomby'aheteva'ea ğa pe hepiuka ğa moandyandyita, Tu-
pana'ga remimo'ẽhara'ğa vehevi po.” A'ea po ti ğa ei japovo nehẽ, ei Jesus'ga. 25 Pehendu
ti! ei Jesus'ga. Opomomorandu ji ko nahã po ti tiruahũva'ea nehẽ javo, ei Jesus'ga.
26 —Nurã ti tapehenduvi ğanhi'iğa. Po ti ğa ei pe me nehẽ: “Pehepia! Cristo'ga oko
ongae'ỹi me.” Ğa erame na, a'ero ti tapehoi ongae'ỹi me hepiaga. A'ereki ğa i'mbe.
Ji rũi po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Po ti ğa ei pe me nehẽ: “Pehepia! Cristo'ga oko oki pe
ğandovakie'ỹ.” Ğa erame na, a'ero ti taperoviari ğanhi'iğa, ei Jesus'ga. A'ereki ğa i'mbe.
27 —Ji rura'javame tupã veraverava ja po ti ji rekoi nehẽ. Tupã veraveravame kwara
ipora koty ombokojahu pa yvaga kwara ihoa koty vehevi, ei Jesus'ga. A'ero ahe gwepia
pa kojahua. Na jitehe po ti ğa ji repiapavi jirura'javame yvaga hugwi nehẽ yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero no.
28 —Jukwaha po ti nehẽ, ei Jesus'ga. Ahe manorame ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri
nehẽ ti'u javo.
A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha jirura'javame nehẽ javo.

Jesus'ga rura'javağwama
(Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28)

29 —Ğa tiruahumbavirẽ pe me
“po ti kwara igwevi nehẽ”, ei Jesus'ga.
“Jahya po ti nombokojahua'javi nehẽ no.
Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehẽ.
Yvagipeva'ea po ti iğwyğwymi ipopoakava'ea nehẽ”, ei Jesus'ga.
30 A'ero po ti Tupana'ga hepiukari yvagipeva'ea nehẽ tokwaha ti yvyakotyve'ğa Jesus'ga
rurağwama javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa jehe'oi ovy'are'yma
nehẽ. A'ero po ti ğa ji repiagi ji rura'javame yvağatiğa pyteri pe yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero nehẽ, ei Jesus'ga. Jipopoakara po ti ğa gwepia nehẽ no. Nhirendy'jandy'java
po ti ğa hepiagi nehẽ no jikatuhetea, ei Jesus'ga.
31 —Nanime trombeta ipyhava nehẽ, ei Jesus'ga. Hahyahi ipyambua nehẽ. Trombeta
renduvame po ti jipyrive'ğa hoğahoi yvyakotyve'ğa gwyri pe nhaporemo okovo nhinhi'iğa
rupi nehẽ. Pevopevo po ti ğa nhiremimo'ẽhara'ğa monhimono'ono'oği ğa nderua ji pyri
nehẽ, ei Jesus'ga. Nahã po ti ğa ğa nderuri kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no tyapyra
hugwi no nhimbya hugwi nehẽ no, ei Jesus'ga.

Figo'yva figueira ahe mbo'e
(Marcos 13.28-31; Lucas 21.29-33)

32 —Kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ, ei Jesus'ga. Hepiagame figo'yva pe
pekwaha. A'ereki henhunhame huangyra pe ei: “Kwaria ğwerĩ kiro,” pe'e pe. 33 Na
jitehe hepiapavame tiruahũva'ea pejive po ti pe ikwahavi nehẽ kiro mbapava koty javo,
ei Jesus'ga. 34 Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Ağwamove'ğa ndekojirame po ti akoja
ihopavi japiavo nehẽ, ei Jesus'ga. 35 Opa po ti yvaga yvya pavẽi nehẽ. Nhinhi'iğa po ti
ndopavağwami opopoakapige'yma okovo a'itituhẽva'ero avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehẽ?
(Marcos 13.32-37; Lucas 17.26-30, 34-36; 12.39-40)

36 —“Maname po ti nde rura'javi nehẽ?” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. A'ea yvyakotyve'ğa
ndokwahavi, ei Jesus'ga. Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa ndokwahavi no. Ji vehevi
Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei Jesus'ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava nehẽ,
ei Jesus'ga.
37 —Noéva'ea nhinhağa renondehava yhara ruvihavuhua pype ojo'ja jirura'java renon-
dehava pavẽi, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. 38 Ymyahũ Noéva'ea nhin-
hağa renonde yhararuvihavuhua pype ahegwyripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo

hako. Ahegwyripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahã ahegwyripeva'ea rekoi okovo Noéva'ea avame yharuhua pype hako. [39] A'ea rupi ahegwyripeva'ea ndokwahavi yhyarehanhuhũa rurağwama – kiroki ahegwyripeva'ea ndo'avi yharuhua pype. Ahegwyripeva'ea mbotypyvypava yhya nhatymbavi hako. Na jitehe po ti yvyakotyve'ğa ndokwahavi jirurağwama nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

[40] —A'ero po ti akwaimbae'ğa mokonha'ğa oko ko pe nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehẽ, ei Jesus'ga.

[41] —Kunha'ğa mokonha'ğa po ti ombo'i imbo'ihava pyvõ. Kiro po ti ojipehẽa rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipehẽa rejahava nehẽ, ei Jesus'ga.

[42] —Penhimboko'i ti jipi ite'varuhuva'ea hugwi pejikokatuavo ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojykaharete'ga rura'javi nehẽ javo ji ve, ei Jesus'ga. [43] Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ğwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ğwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yma hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.

[44] —Nurã ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga. Pe ji mboha'uve'ymame kiro po ti ji ruri yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

Nahã ahe ombojikoguka ojihe
(Lucas 12.41-48)

[45] —Kiroki ga ombojikoguka opojykahara'ga ojihe gweaporoğitakaturo – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga ğa pe. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me ojo'java'ea mombe'gwovo. Gwepia katu ga opojykahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojykahara'ga ei a'ero ohorame: "Nde po ti jipyrive'ğa ndepiakatuharamo. Ema'ẽ ti nhimbatera ğa pe ğandetakwera ja jipi to'u ti ğa javo." Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

[46] —A'ero gapyrive'ga jara'ğa ndepiakatui imondovo ğa pe ğa nderekovo ğandepiakatuharamo ga horame. Aerẽ gapojykahara'ga jivyri ğa ndepiaga. Ga e'i: "Ğa ndepia katu reki ga imondovo ğa pe," ei ga.

—Pyry hete ğandepiakatuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. [47] Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti gapojykahara'ga ei ga pe nehẽ: "Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyra reheve nhimbatera reheve no." Nahã po ti ga ei nehẽ toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

[48] —Po ğandepiakatuhara'ga rekote'varuhui, a'ero po ga ei oyvyteri pe opojykahara'ga rure'ymame: "Mbaigwe po ti jipojykahara'ga jivyri nehẽ," e po ga. [49] A'ero po ga ndohepiakatui opojykahara'gapyrive'ğa, ei Jesus'ga. Onupã po ga ğa ğa poravykyrame. O'u hete po ga gambatera gweagwyryvamo no heagwyryve'ğa pavẽi, ei Jesus'ga. [50] Oyvyteri pe ga ei upa nduri po ti jipojykahara'ga kiro nehẽ javo.

—A'ea rupi po ti gapojykahara'ga ruri ovahema nehẽ, ei Jesus'ga. [51] Gapojykahara'ga ga rovaja'rogukari nehẽ. A'ereki ga ndokoi opojykahara'ga nhi'iğa rupi. Nahã po ti gapojykahara'ga ga mongoukari ahemoandyandyiva'ea pyri nehẽ, ei Jesus'ga. Hahyva'ea ruvihava pype po ti ga jehe'oi ojihe a'ero onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

25

Kunhangwera'ğa ivojave'ğa dezve'ğa

[1] —Ji rura'jahava koty marã po ti hekoi nehẽ yvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? ei Jesus'ga ğa pe. A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Kunhangwera'ğa ivojave'ğa ipyhygi lamparinas dezve'ğa, ei Jesus'ga. A'ea ğa herohoi ga rovatiamo – kiroki ga hembireko a'ea rupi.

[2] —Jara'ğa cincove'ğa okwaha hete gweaporoğitakaturo kunhangwera'ğa. Jara'ğa cincove'ğa ndokwahahetei gweaporoğitate'varuhuavo kunhangwera'ğa, ei Jesus'ga.

3 Ikwahave'ỹve'ga ndogwerohoi querosene'java'ea herohorame lamparinas. 4 Ikwahave'ga
ki a'e te gweroho querosene'java'ea nhumbi'a pype herohorame lamparinas. 5 Mbaigwe
ga ruri – kiroki ga hembireko. A'ero kunhangwera'ga kiri gwopehyiro, ei Jesus'ga.
6 —Ypyhaji katu ga henduvi ganhi'ga. "Poro ga ruri. Peho ti ga rovatiamo," ei ga.
7 —A'ea henduvame kunhangwera'ga vyri ikytiavo imondyhava pavio japokatuavo
tombokojahu katu ti javo, ei Jesus'ga. 8 A'ero ikwahave'ỹve'ga ei ikwahave'ga pe:
"Pembuhu ore ve querosene'java'ea. A'ereki ogwe oreapoa lamparinas," ei ga.
9 A'ero ikwahave'ga ei: "Noromondoi po ti ore nehẽ. A'ereki oreapoa querosene'java'ea
ndohygi nhandeapoa rehe nhaporemo lamparinas rehe nhaporemo. Peho ti ima'ẽhara'ga
pyri ipyhyga pejive," ei ga ikwahave'ỹve'ga pe, ei Jesus'ga.
10 —A'ero ikwahave'ỹve'ga hoi toropyhy ti javo. Gandakykweri ga ruri reki – kiroki ga
hembireko. Onhimboavujikweve'ga hoi ga rupi toryvi pe okiavo onga pype. Gwovapytỹ
ga a'ero, ei Jesus'ga.
11 —Aerẽ ikwahave'ỹve'ga nduri javo: "Ehovapytymba'vo ti ore ve. Toroki," ei ga.
12 —A'ero ga ei ga pe: "Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehẽ. Imombe'ukatuavo ji
ei pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero," ei ga ga pe, ei
Jesus'ga imombe'gwovo.
13 —Nahã po ti hekoi nehẽ. Nurã nane'ymi ti pepota jirura'java penhimomiranama ji
mbuhua, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojykaharete'ga
rura'javi nehẽ javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Huvihava'ga omondo oitambere'ia trêsve'ga pe
(Lucas 19.11-27)

14 —Jirura'jahava koty marã po ti hekoi yvyakotyve'ga pe ga erame Tupana'ga nhanderu-
vihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo
a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Akwaimbae'ga hoi paivouhu ojipe'ga gwyri pe. Ohoa renonde
ga ojipyrive'ga mbuhurukari ojipyri. Ga omondomondo ga pe ombatera oitambere'ia no
tombohe'yjuhu ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.
15 —A'ero cinco itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ga hohe ga
ombohe'yi kwaha javo. Dois itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ga
gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. Ojipeji itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi
ojipe'ga pe ga gwyre'i ga ombohe'yi kwaha javo. A'ero ga ei: "Pepyhypyhy ti mbatera
nhiitambere'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia ipyhyga koji'iva'ea," ei
ga ga pe. "Nahanahã ti peporavyky nhiitambere'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oga aerẽ
imbuhua ji ve," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
—Kiro ga hoi ga hugwi a'ero ogwovo paivouhu hete ojipe'ga gwyri pe, ei Jesus'ga.
16 —A'ero gapyrive'ga – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia ga hugwi – gaha nambeg-
wei'i'i ogwovo ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga
koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko dez itambere'ia hehanhuhũva'ea
gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.
17 —Na jitehe ojipe'ga – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi. Ga oho
ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itam-
bere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko quatro itambere'ia hehanhuhũva'ea gwuvihava'ga
pe, ei Jesus'ga.
18 —Ojipe'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga apoa – gaha
gwyvykoi itambere'ia inoga yvykwara pype imima tareko katu ti javo, ei Jesus'ga.
19 —Aerẽ mbaigwehu ganduvihava'ga rura'java paivohua hugwi ua, ei Jesus'ga. Ova-
hemame ogwyri pe kiro ga ojipyrive'ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ga pe ga omondo
oitambere'ia tombohe'yjuhu ti ga ji ve javo. Ga ga mbuhuruka ojipyri. A'ereki ga e'i
oyvyteri pe: "Maramomi kiro nhiitambere'ia ga imbohe'yjuhurame? Koji'i po ga ipyhygi
ji ve jirakykweri," ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

20 —A'ero ga ruri ga pyri – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei
Jesus'ga. Ga gweru gwuvihava'ga pe dez itambere'ia. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve
cinco itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygame ji ipyhygi dez,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
21 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykat-
uavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteva'ea
nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga ga pe, ei
Jesus'ga.
22 —Aerẽ ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Je-
sus'ga. “Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve dois itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygame
ji ipyhygi quatro,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
23 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykat-
uavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurã po ti ji imondoi he'yiheteva'ea
nde ve nehẽ embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavẽi,” ei ga ga pe, ei
Jesus'ga.
24 —A'ero ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei
Jesus'ga. “Jiruvihavamo ko nde,” ei ga. “Akwaha ji ndereaporoõgitate'varuhua. Nde
ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'g̃a hugwi ejive. Nde neretymi. Emo nde
eremondoro ojipe'g̃a nemitymipyra ejive,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga. 25 “Akyhyji ji nde hugwi.
A'ero ji hoi imima neitambere'ia yvy pe – akoja nde erembuhu ji ve ikwehe'i. Ehepia
neitambere'ia – akoja jitehe!” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.
26 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Ereko te'varuhu nde evevugwero. Nde tuhẽ ere'ere'e
ji ve: ‘Erepyhy nde ejive eporavykye'yma. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'g̃a
nemitymipyra ejive.’ Nahã nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitambere'ia
nde ve embohe'yi ti javo, ei ga. 27 Nurã po nde eremondo nhiitambere'ia ikwepykara'g̃a pe
banco pype hamo. A'ero imbuhu'rag̃irẽ ojipe'g̃a pe po g̃a ombuhu koji'iva'ea nde ve hamo,
ei ga ga pe. Nahã po nde herekoi nhiitambere'ia jirakykweri hamo. A'ero ji rura'javame
po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitambere'ia irũa reheve hamo,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei
Jesus'ga.
28 —Ojipe'g̃a pe ga ei: “Pepyhy ti nhiitambere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe –
kiroki ga ombohe'yi nhiitambere'ia nahã herekovo dez itambere'ia,” ei garuvihava'ga, ei
Jesus'ga.
29 —A'ero ji ei pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ga gwereko a'ea pyvõ oporavyky pota ji ve – ga
pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvõ javo. Gwereko ranuhũ po ti ga
nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga
hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.
30 —Nurã g̃anduvihava'ga ei javo ojipyrive'g̃a pe: “Akoja'ga – kiroki ga nombohe'yi
nhiitambere'ia – gaha ti toporavykya'javyme ji ve ipotare'yma g̃waramo. Pemombo ti
ga ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive a'ero
nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga ojo'java'ea imombe'gwovo.

Mbapava koty po ti Tupana'ga e'i g̃a pe nehẽ

31 —Aerẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji rura'javi yvyakotyve'g̃a nduvi-
havuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga. Nhirendy'javuhua pyteri pe jikatukatuva'ea pyteri pe
po ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Pyryve'g̃a pavẽi nhaporemo po ti ji rura'javi nehẽ
Tupana'gapyrive'g̃a pavẽi yvagipeve'g̃a pavẽi.
—A'ea rupi po ti ji reni jiapykakatua rehe javo yvyakotyve'g̃a pe nehẽ, ei Jesus'ga.
32 Amono'ono'oõguka po ti ji yvyakotyve'g̃a gwyripeve'g̃a jirovai pyteri pe nehẽ. Ovelhas
repiakatuhara'ga ope'a ovelhas cabritos hugwi jipi. Na jitehe po ti ji yvyakotyve'g̃a pe'ai
nehẽ, ei Jesus'ga. 33 Tupana'ga nhi'iõarupive'g̃a pe po ti ji ei nehẽ: Pejo ti ji pyri kokoty
jijohukoty rũi, a'e po ti ji g̃a pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipe'g̃a pe po ti ji ei nehẽ: Peho ti kikoty
jijohukoty, a'e po ti ji nehẽ, ei Jesus'ga. Nahã po ti ji Tupana'ga nhi'iõarupive'g̃a pe'ai
ojipe'g̃a hugwi avo yvya koty nehẽ, ei Jesus'ga.

34 —Tupana'ga nhi'iãgarupive'ãga pe po ti ji ei ãganduvihavuhuhetero nehẽ jijohuko-
tyrũive'ãga pe nehẽ: Tupana'ga jiruva'ga omombyry pe me. Nurã ti pejo pejikovo
ãganduvihavamo Tupana'ga pyri ga rekorame ãganduvihavuhuhetero, ei Jesus'ga. Ymyahũ
yvya aporame Tupana'ga omboavujikwe pe me toko ti ãga ãganduvihavamo javo.

—Nahã ji ei pe me. 35 A'ereki ty'ara ji jukarame pe pembuhu mbatera ji ve, a'e po ti ji
Tupana'ga nhi'iãgarupive'ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe pembuhu yhya ji ve, a'e
po ti ji ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji hajiheva'ea pe me. Emo pe pe'e ji ve: "Eapy ti ore pyri
i'gwovo. Eki ti oreronga pype." A'ea pe pe'e ji rerekokatuavo, a'e po ti ji ãga pe nehẽ, ei
Jesus'ga. 36 Ji pire'ymame pe pemondo jipira ji ve, a'e po ti ji ãga pe nehẽ. Ji tetirũarame pe
pejo ji pyri ji pokoga. Ji imombe'urame Tupana'ga nhi'iãga ãga ji mongi cadeia pype. Pevo
pe nduri ji pyri ji pokoga, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iãgarupive'ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

37 —A'ero po ti ganhi'iãgarupive'ãga ei ji ve nehẽ opojykaharetea pe nehẽ: "Maranime ore
nde repiagi ty'ara nde jukarame?" e po ti ãga nehẽ. "Ndorohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore
noromondoi mbatera nde ve," e po ti ãga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. "Maranime ore nde repiagi
nde ygweirame? Ndorohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondoi yhya nde ve," e po ti
ãga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. 38 "Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve?
Ndorohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore ndoro'ei nde ve a'ero: Ejo ti i'gwovo ore pyri ekiavo
oreronga pype. Na rũi ore ei nde ve," e po ti ãga nehẽ. "Maranime ore nde repiagi nde
pire'ymame? Ndorohepiagi tuhẽ reki ore! Nurã ore noromondoi ndepira nde ve," e po ti
ãga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. 39 "Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame? Ndorohepiagi
tuhẽ reki ore nde tetirũarame. Nurã ore ndoropokogi nde," e po ti ãga nehẽ. "Maranime
ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Ndorohepiagi ore nde rename cadeia pype.
Nurã ore ndoropokogi nde," e po ti ãga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

40 —A'ero po ti ji ei ãga pe jirekorame ãganduvihavuhuhetero nehẽ: Imombe'ukatuavo ji
ei pe me: Pe nhiirũ'ga pokokaturame jihi tuhẽ pe ji poko katu a'ero. Po okoteheva'ero ga
rekoi novĩa nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokaturame jihi tuhẽ pe ji poko katu a'ero, a'e
po ti ji Tupana'ga nhi'iãgarupive'ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

41 —Ojipe'ãga pe jijohukotyve'ãga pe po ti ji ei nehẽ: Pejipe'a ti pejigwovo ji hugwi.
Pendekote'varuhua ko pehoaãgwama tata pype. Nurã ti peho hahyva'ea ruvihava pype
tata pype – kia Tupana'ga oapo toho ti Diabo'ga gapyriva'ea pavẽi ipype nehẽ javo, a'e
po ti ji nehẽ, ei Jesus'ga. Pevo tata pype po ti hahy avuirama pe me nehẽ, a'e po ti ji
jijohukotyve'ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

—Nahã ji ei pe me. 42 A'ereki ty'ara ji jukarame pe napembuhuri mbatera ji ve, a'e po
ti ji ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe napembuhuri yhya ji ve, a'e po ti ji ãga pe
nehẽ, ei Jesus'ga. 43 Ji hajiheva'ea pe me. Ndape'ei pe ji ve: "Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti
oreronga pype." A'ea rũi pe'e pe ji rerekokatue'yma, a'e po ti ji ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga. Ji
pire'ymame pe napemondoi jipira ji ve, a'e po ti ji ãga pe nehẽ. Ji tetirũarame pe ndapejori
ji pyri ji pokoge'yma. Pe ndajipokogi ji rekorame cadeia pype, a'e po ti ji ãga pe nehẽ, ei
Jesus'ga.

44 —A'ero po ti ãga ei ji ve nehẽ opojykaharetea pe nehẽ: "Maranime ore nde repiagi
ty'ara nde jukarame?" e po ti ãga nehẽ. "Ndorohepiagi tuhẽ reki ore. Maranime ore nde
repiagi nde ygweirame? Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve?
Ndorohepiagi tuhẽ reki ore," e po ti ãga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga. "Maranime ore nde repiagi
nde pire'ymame? Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame?" e po ti ãga ji ve nehẽ, ei
Jesus'ga. "Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Nahanahã nde rekorame
ore ndorohepiagi tuhẽ reki. Nurã ore ndoropokogi nde," e po ti ãga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga.

45 —A'ero po ti ji ei ãga pe nehẽ: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirũ'ga
pokokatue'ymame jihi tuhẽ pe ndajipokokatui a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novĩa
nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokatue'ymame jihi tuhẽ pe ndajipokokatui a'ero, a'e po
ti ji ãga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

46 —Ã̃ga po ti oho hahyva'ea ruvihava pype tata pype upa avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.
Tupana'ga nhi'iã̃garupive'ã̃ga po ti oho yvagi pe okovo avuirama Tupana'ga pyri upa nehẽ,
ei Jesus'ga.

26

Ojuka pota ahe Jesus'ga
(Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

1 A'ea mombe'upavirẽ Jesus'ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe:
2 —Mokõi po ti pe kiri nehẽ. A'ero po ti nhandere'yja'ã̃ga japoi toryva i'gwovo nehẽ –
kiroki toryva pe nhande ei: Páscoa, ei Jesus'ga ã̃ga pe. A'ea rupi po ti nhikwava'ẽhava
ã̃ga pe nehẽ. Ji pyhy ti ã̃ga ji mbovya yva rehe ji jukavo nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero no.
3 A'ea rupi ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ojatyka judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga pavẽi
xava'eve'ã̃ga pavẽi no. Ojatyka ã̃ga Caifás'ga rongauhua pype. Caifás'ga ko ikwava'ẽhara'ã̃ga
nduvihavuhu'ga. 4 Kiro ã̃ga eã̃ga'ei ojohupe:
—Marã̃ po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukauka nehẽ? ei ã̃ga. 5 Toryva
rupi rũi ti nhande ga pyhygukari nehẽ he'yjuhuve'ã̃ga ti tojogwayvayvaryme ga rehe
onhimongyavo nehẽ, ei ã̃ga ojohupe.
Nahã̃ ã̃ga ei. A'ereki Páscoa rupi judeus'ã̃ga ojatyka gwe'yjuhuro tikwahava'ja ti nhaner-
amonhava'ea reruragwera Egito hugwi javo.

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akã̃ga rehe
(Marcos 14.3-9; João 12.1-8)

6 Aerẽ Jesus'ga rekoi Simão'ga ronga pype cidade'i pe Betânia pe. Simão'ga ko ijai-
jauhugwera'ga. 7 Garonga pe Jesus'ga i'urame kunhangwerahẽa heruri perfume nhandya
hyrua pype. He'yi hete itambere'ia perfume rehe. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra.
Jesus'ga pyri hẽa heruri herovahema. Hẽa heka'vogi perfume Jesus'ga akã̃ga rehe. A'ereki
hẽa ga arõ hete.
8 Hepiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga onhimonha'nga.
—Maranameuhũ hẽa jigwarai perfume rehe heka'voteheavo ga'akã̃ga rehe? ei ã̃ga.
9 Omondo po hẽa ima'ẽhara'ã̃ga pe ramo ipyhyga itambere'ia he'yiva'ea imondovo imbat-
ere'ỹve'ã̃ga pe ramo. A'ereki he'yi itambere'ia hehe, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga.
10 Jesus'ga okwaha ã̃ga'ea. A'ero ga ei ã̃ga pe:
—Maraname pe hẽa mbote'varuhu pota? Pepi ti. A'ereki hẽa oko katu katu ji ve
heka'voga nhiakã̃ga rehe, ei Jesus'ga ã̃ga pe. 11 Nane'ymi imbatere'ỹve'ã̃ga oko pe pyri.
A'ero ipotarame nane'ymi pe imondoi ã̃ga pe. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehẽ, ei
Jesus'ga ã̃ga pe. 12 Heka'vogame perfume jira'oa rehe hẽa ji mboavujikweri nhitymã̃gwama
pe, ei Jesus'ga. 13 Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti ojipe'ã̃ga imombe'ui pyryva'ea ji
mombe'gwovo yvyakotyve'ã̃ga pe nhaporemo, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ã̃ga hẽa mombe'ui
nehẽ no tokwaha pa ti ã̃ga hẽaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe.

Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga javo
(Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6)

14 Kiro Judasva'ea hoi ogwovo ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pyri. Judas Iscariotes ei ã̃ga
ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ã̃ga pyteripeva'ea. Kiro Judasva'ea hoi
ovahema ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pyri. 15 Ã̃ga pe ahe ei:
—Maramomi po ti pe imbuhuri ji ve itambere'ia nehẽ? A'ero po ti ji ga pyhyguka pe me
nehẽ, ei ga ã̃ga pe.
A'ero ã̃ga ei ahe ve:
—Toromondo ti momi trinta nde ve itambere'ia prata apopyra, ei ã̃ga.
—Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji Jesus'ga pe me nehẽ, ei ahe.
A'ero ã̃ga imo'emo'ẽi itambere'ia imondovo ahe ve.
16 Herogwovo ahe ea'jaa'javi oyvyteri pe gweaporoã̃itaro: “Marã̃ po ti ji Jesus'ga
rerekoukari ga pyhygauka ã̃ga pe nehẽ?” ei ahe oyvyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi
(Marcos 14.12-21; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

17 Aerẽ kiro toryva Páscoa. A'ea rupi nanani judeus'ga i'ui pão ndovuriva'ea. Nurã
Jesus'ga remimbo'ehara'ga nduri Jesus'ga pyri javo ga pe:
—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nde ve Páscoa rupi nehẽ tere'u ti javo? ei
ga.
18 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Peho ti cidade pe pejigwovo akoja'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: "Nhanembo'ehara'ga ei
nde ve: 'Kiro po ti nhimanohava nehẽ. A'u po ti ji mbatera Páscoa rupi neronga pype
nhiremimbo'ehara'ga pavẽi nehẽ.' Nahã nhanembo'ehara'ga ei nde ve." A'ea ti pe'ji
akoja'ga pe, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.
19 —Kwa, ei ga. Ogwovo ga hoi japovo mbatera imboavujikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga
nhi'iga rupi.
20 Aerẽ Jesus'ga ruri ovahema. Kwara horẽ Jesus'ga apygi mesa pyri gwemimbo'ehara'ga
pavẽi dozeve'ga pavẽi. 21 Ga i'urame Jesus'ga ei ga pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka jijukahara'ga pe
nehẽ, ei ga.
22 Ndovy'arihu ga a'ero. Ga nagãnani ga ei ga pe:
—Ji rũi re po? ei ga Jesus'ga pe ga renoina jipojykaharetero javo ga pe.
23 A'ero ga ei ga pe:
—Kiroki ga omonde pão tyhya pype i'gwovo ji pavẽi – gaha po ti ji pyhyguka
jijukahara'ga pe nehẽ, ei Jesus'ga. 24 Amano tuhẽ po ti ji nehẽ. Nahã Tupana'ga
rembikwatijarukara ei ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji
mondovouka jijukahara'ga pe – ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ. Po gayhẽa nombo'ari ga
hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
25 Judasva'ea ko aerẽ Jesus'ga pyhyguka gajukahara'ga pe. Kiro ahe ei:
—Ji rũi re po? ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.
A'ero Jesus'ga ei ahe ve:
—Ndehe ko ere poha, ei ga Judasva'ea pe.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve
(Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.23-25)

26 Ga i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Kiro ga nhi'iĝi Tupana'ga pe hehe ndepyry
hete nde imbuhua ore ve javo. Onhi'iĝirẽ ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo
gwemimbo'ehara'ga pe.
—Pepyhy ti i'gwovo pão. A'ea ko jira'oa, ei Jesus'ga ga pe.
A'ea ga ei ga pe aere'ĩ po ti hajiheve'ga jigwarai jira'oa rehe ji jukavo nehẽ javo. Ga
hugwi ga ipyhygi pão i'gwovo.
27 Ga i'urame ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Hehe ga nhi'iĝi Tupana'ga pe ndepyry
hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga imondoi vinho ga pe.
—Pe napenani ti pe'u, ei ga ga pe. 28 A'ereki a'ea ko jirekoa, ei Jesus'ga. Aheka'voguka
po ti ji jirekoa ga pe jijijukauka nehẽ. Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'ga ndepyga.
A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: "Garekoa reka'vogame po ti ji imombori
gandekote'varuhua ga hugwi," ei ga. Nurã jirekoa reka'voga gwaramo a'iti hete tuhẽ po ti
Tupana'ga imombori he'yjuhuheteve'ga ndekote'varuhua ga hugwi nehẽ gwembi'ea rupi
nehẽ, ei Jesus'ga.
29 —A'e ji pe me: Kiro po ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe
nderekovo nehẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ po ti nhanderuvihavuhuhetero Tupana'ga japoukari
ji ve toryva gwonga pe yvagi pe nehẽ. A'ea rupi po ti ji japoi toryva a'ero hajiheva'ea
ipyahuva'ea nehẽ jiroryvamo pe pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
30 Onhimby'yirame ga hoi onga hugwi ogwovo oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo
(Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

31 A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pe nhaporemo po ti pe pohiri ji hugwi penhana kiro ypytunimo ã̃ga ji pyhyga ã̃gwaramo.
A'ereki nahã Tupana'ga imombe'ui ikwatijarukarame hako. Garembikwatijarukara e'i:
" 'Ajukauka po ti ji ovelhas repiakatuhara'ga nehẽ,' ei Tupana'ga.
'Onhiã̃gwaheã̃gwahẽ ovelhas hepiakatuhara'ga renymbava nehẽ,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijaripyra, ei Jesus'ga.
Ji ve Tupana'ga ei ovelhas repiakatuhara'ga. Pe me ga ei ovelhas, ei Jesus'ga.
32 —Tupana'ga ji mbogwerava'javame ji na'ẽ po ti aho Galiléiapeve'ã̃ga gwyri pe pe nenonde nehẽ, ei Jesus'ga.
33 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Jara'ã̃ga po ti opohipavipe nde hugwi nehẽ. Jihi po ti ndapohirã̃gwami nde hugwi nehẽ, ei ga.
34 A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehẽ: "Ji ndakwahavi Jesus'ga." Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiã̃ga nhi'iã̃ga renonde nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
35 —Nda'ei tuhẽ po ti ji nanongara nehẽ, ei Pedro'ga Jesus'ga pe. Po ti ã̃ga ji juka vehevi nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei nanongara nehẽ, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.
A'ea jitehe Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga epavi Jesus'ga pe no.

*Jesus'ga oko matetỹ*hava pype Getsêmani pe
(Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46)
36 A'ero Jesus'ga ã̃ga nderovahemi Getsêmani pe.
—Peapy ti avo, ei Jesus'ga ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe. Hehemo'i po ti ji hoi nhinhi'iã̃ga Tupana'ga pe, ei ga.
37 Hehemo'i ga hoi a'ero Pedro'ga rerogwovo ojupi mokonha'ã̃ga ndeheve Zebedeu'ga ra'yra'ã̃ga ndeheve. Ndovy'ahetei Jesus'ga opy'a mbojuavo. 38 A'ero ga ei ã̃ga pe:
—Jivy'are'yma ji juka pota. Pepyta ti avo. Tapekiri ti ji reheve ji moiruamo, ei ga ã̃ga pe.
39 Hehemo'i ga hoi ã̃ga hugwi onhinoã̃ga ojovapyvo onhi'ĩheteavo Tupana'ga pe ji ndavy'ahetei javo.
—Apĩ, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Nde ipotarame terembuhurukari ti hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ã̃ga pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rũi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.
40 Kirẽ ga ruri ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pyri trêsve'ã̃ga pyri ã̃ga ndepiaga. Oki ã̃ga upa. A'ero ga ei Pedro'ga pe:
—Napenhimomiranami'i'i pe pejopehyja pe naerũ? Ndapekiri po pe hamo ji moirũharamo, ei Jesus'ga ga pe. 41 Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti." Nahã ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. A'ereki pe peko pota Tupana'ga nhi'iã̃ga rupi novĩa. Emo pe napenhimomiranami pejikote'varuhua pe Tupana'ga pe pokoge'ymame, ei Jesus'ga.
42 Aerẽ ga hoa'javi hehemo'i onhi'iã̃ga'java Tupana'ga pe.
—Apĩ, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'ĩpo'ruavo nehẽ, ei Jesus'ga.
43 Kirẽ ga ruri ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pyri trêsve'ã̃ga pyri ã̃ga ndepiaga. Okira'ja ã̃ga upa. A'ereki ã̃ga hopehyi hete.
44 Aerẽ ga hoa'javi hehemo'i ã̃ga hugwi onhi'iã̃ga'java Tupana'ga pe.
—Apĩ, ei ga. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'ĩpo'ruavo nehẽ, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.
45 Kirẽ ga ruri ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pyri. Ga e'i ã̃ga pe:
—Peki jitehe pe kiro pejipytu'uro naerũ? ei ga ã̃ga pe. Ji rendu ti! Kiro ihoi japiavo nhikwava'eã̃ga okote'varuhuve'ã̃ga po pe! ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
46 Pevy ti pepo'ama, ei ga. Pehepia! Kiro ga ruri – kiroki ga ji pyhyguka jijukahara'ã̃ga pe. He xaho tuhẽ ga rovatiamo a'ero, ei Jesus'ga.

Opyhyguka ahe Jesus'ga
(Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

47 Jesus'ga nhi'iğame ğa pe nanime Judasva'ea ruri ovahema Jesus'ga pyri dozeve'ğa
pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea. Judasva'ea rupi he'yive'ğa nduri herua
itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve herovahema. Ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa
xava'eve'ğa pavẽi omondouka ğa topyhy ti ğa Jesus'ga javo.
48 Kiro Judasva'ea Jesus'ga kwahavukari ğa pe Jesus'ga pyhyguka ğa pe. A'ereki ahe e'i
jipe ğa pe:
—Jivahemame Jesus'ga pyri po ti ji ga beijai nehẽ. A'ero po ti pe ga kwahavi nehẽ gaha
ko Jesus'ga javo. Pepyhygahy ti ga a'ero, e'i jipe Judasva'ea ğa pe.
49 A'ero kiro Jesus'ga pyri katu Judasva'ea vahemi.
—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe javo tehe ga pe.
A'ero ahe Jesus'ga beijai.
50 —Kwãi, ei Jesus'ga ahe ve. Eho ti ejeaporoğita rupi, ei Jesus'ga Judasva'ea pe.
A'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğandeheve'ğa nduri Jesus'ga pyhyga.
51 Nanime Jesus'gapavẽive'ğa pyteripeve'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea. A'ea ga
imondoi ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga.
52 A'ero Jesus'ga ei onhipavẽive'ga pe:
—Emondoa'ja ti eapoa eku'ayviri, ei Jesus'ga. Kiroki ğa otavuka ojipe'ğa pe ğa jukavo
– ğa pe po ti ojipe'ğa otavuka ğa jukavo, ei Jesus'ga. 53 Po ti ji ei jiruva'ga pe nehẽ ji poko
javo, a'ero kotihĩ po ti ga ojipyrive'ğa mondoukari ji pyri he'yjuhuheteve'ğa yvagipeve'ğa
doze exércitos nehẽ koji'ive'ğa vehevi nehẽ topoko ti ğa Jesus'ga javo, ei Jesus'ga ga pe.
54 Po ti ji ei ga pe embuhu ti ğa javo, a'ero po ti ndohoi Tupana'ga rembikwatijarukara
apiavo kiro. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i: "Tomano ti ga." Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea ji
mombe'gwovo ikwatija hako, ei Jesus'ga.
55 A'ea mombe'urẽ Jesus'ga ei ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğandeheve'ğa pe:
—Amovahĩ po ji governo naerũ? Nurã pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve
ji pyhyga naerũ? Nane'ymi ji rekoi pe pavẽi pe mbo'eavo nhandejatykahavuhua pype
ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. 56 Kiroğwe jate pe nduri tipyhy ti Jesus'ga
javo. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo – kiroki Tupana'ga
nhi'iğa mombe'uharava'ea rembikwatijara, ei Jesus'ga.
Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pohipavi Jesus'ga hugwi onhana.

Jesus'ga oko ahemoğitaharava'ea rovai pyteri pe
(Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.12-14, 19-24)

57 Kiro Jesus'ga pyhyhara'ğa ga rerohoi Caifás'ga rongauhu pe ikwava'ẽhara'ğa nduvi-
havuhu'ga rongauhu pe. Pevo judeus'ğa mbo'ehara'ğa ojatyka xava'eve'ğa pavẽi.
58 Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri onhimboyha'iavo ga hugwi tajipyhygyme ti ğa javo. Ovahẽ
ga Caifás'ga rongauhua pyri okari pe. Pevo ga apygi guardas'ğa pavẽi marã po ti ğa Jesus'ga
rerekoi nehẽ javo.
59 Judeus'ğa moğitaharamo ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa xava'eve'ğa pavẽi jara'ğa
pavẽi no – ğa nhaporemo ojuka pota Jesus'ga. Ã nhaporemo gweka i'mbeve'ğa ti'mbe
ti ğa Jesus'ga oko te'varuhu javo. Ã'mbea rendu pota ğa. A'ereki ğa gwepiuka pota
Jesus'ga rekote'varuhua tijuka ti ga a'ero javo. 60 He'yive'ğa nduri ğa pyri o'mbero novĩa.
Emo ğanhi'iğa ndojo'jajo'javi reki. Nurã tegwete Jesus'ga jukahava nanongara rehe. Aerẽ
mbapavamo mokonha'ğa nduri. O'mbero ğa ei Jesus'ga nhi'iğa mombe'gwovo.
61 —Agwa'ga, ei ğa Jesus'ga mombe'gwovo. Gaha e'i: "Jipopoaka ji. Nurã non-
himimiva'ea ji ve. Ipotarame po ti ji imoka'nhymbavi Tupana'ga ruhava nehẽ aerẽ
japokatua'java mokõi rupi jikira rupi nehẽ." A'ea Jesus'ga ei, e'i tehe mokonha'ğa.
62 A'ero Caifás'ga ei Jesus'ga pe opo'ama:
—Nde nerenhi'iği a? Marãi nde a'ero? A'iti nde ere poha? ei ga Jesus'ga pe.
63 Nonhi'iği Jesus'ga onhi'ĩpotare'yma ğwaramo. Caifás'ga ei a'ero:

—Enhimombe'u katu ti ji ve kiro Tupana'ga nenhi'iğa renduvame avuiramave'ga. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Tupana'ga ra'yra naerũ? ei Caifás'ga Jesus'ga pe.

64 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha. A'e ji pe me: Aere'ĩ po ti pe ji repiagi ji apygame ipopoaka-heteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rũi jitekovo huvihavamo nehẽ. Pe po ti ji repiagi ji rura'javame yvağatiğa pyteri pe ua yvya koty nehẽ no yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

65 A'ero Caifás'ga opira mbotararagi anhimboahi ji javo. E'i ga:

—Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero. Kirupi ojipe'ğa nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! A'ereki Jesus'ga tuhẽ okote'varuhua repiuka nhande ve. Pehendu pe ga ko, ei Caifás'ga ğa pe. 66 Marã pendeaporoğita? Marãi pe ga pe? ei ga ğa pe.

A'ero ğa ei:

—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomano ti ga, ei ğa.

67 A'ero ğa nyvuni Jesus'ga rova rehe ga nupanupamo. Ojipe'ğa ga petegi opovo.

68 —Tupana'ga okwahapavuka nde ve nde ko Cristo ğwaramo, e'i tehe ğa Jesus'ga pe. Emombe'u katu ti ore ve a'ero. Ma'ğa okwa nde rehe? ei ğa Jesus'ga pe.

Nahã ğa ga rerekomemui okote'varuhuavo ga pe.

Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea
(Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

69 A'ea rupi Pedro'ga apygi okari pe Caifás'ga ronga pyri. Caifás'gapyrivehẽa ruri Pedro'ga pyri.

—Ndehe ko Jesus'ga pavẽiva'ea Galiléiapeve'ga pavẽiva'ea, ei hẽa Pedro'ga pe.

70 Pedro'ga nanhimombe'ui reki. Ğandovaki nhaporemo ga ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga ogwovo.

71 Ga horame porta rupi – kiroki a'ea oho pehea pe – ojipehẽa Caifás'gapyrivehẽa Pedro'ga repiagi. Pevove'ğa pe hẽa ei:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavẽive'ga no Nazarépeve'ga pavẽive'ga, ei hẽa.

72 A'ero Pedro'ga ei hẽa pe:

—Ji ndakwahavi akoja'ga, ei ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu nde ve Tupana'ga nhinhi'iğa renduvame, ei Pedro'ga o'mbero.

73 Aere'ĩ pevove'ğa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ğa o'ã pevo – javo ga pe:

—Nde tuhẽ ko Jesus'ga pavẽiva'ea. A'iti a. A'ereki nenhi'iğa ko Galiléiapeve'ğa nhi'iğa ja. Nurã ore nde kwahavi, ei ğa Pedro'ga pe.

74 A'ero Pedro'ga ei:

—Ji ndakwahavi tuhẽ akoja'ga, ei Pedro'ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu pe me Tupana'ga nhinhi'iğa renduvame. Po ji mbero a'ea rehe, a'ero po ti Tupana'ga tomondo hahyva'ea ji ve, ei Pedro'ga ğa pe.

Nanime inamutiğa nhi'iği. 75 A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: "Inamutiğa nhi'iğa renonde po ti três nde ea'jaa'javi ji ve ji ndakwahavi Jesus'ga javo," e'i jipe Jesus'ga ga pe. Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhũ.

27

Gweroho ahe Jesus'ga Pilatosva'ea pyri
(Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; João 18.28-32)

1 Ko'emame ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa nhomonhi'inhi'iği xava'eve'ğa pavẽi.

—Marã po ti nhande ei Jesus'ga jukauka nehẽ? ei ğa. Nahanahã po ti nhande ei imboja ga rehe nehẽ. A'ero po ti ğa ga jukai nehẽ, ei ğa ojohupe.

2 A'ero ğa ga pokwarukari ga rerohouka ga mo'amuka governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe.

Judasva'ea ojijuka
(Atos 1.16-19)

3 Judasva'ea g̃wendu g̃a erame tomano ti Jesus'ga javo. Ahe ko opyhyguka Jesus'ga g̃a pe.
Henduvame g̃anhi'ig̃a ahe ei oyvyteri pe: "Mbaria po ji ga pyhygukaruhui!" ei ahe. A'ea
rehe ojapyakavo ahe rekoveveuhui a'ero herohoa'java trinta itambere'ia prata apopyra
ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a pe xava'eve'g̃a pe no. 4 G̃a pe ahe ei:
—Ako te'varuhu ji Jesus'ga pyhyguka pe me oji'i. A'ereki ga oko katu. Omano po ti ga
jite'varuhua rehe nehẽ, ei ahe.
Kiro g̃a ei:
—Ndorokoi ore hehe. Ndehe ti eko hehe! ei g̃a Judasva'ea pe.
5 A'ero Judasva'ea imombori itambere'ia prata apopyra yvyvo g̃ajatykahavuhua pype
ogwovo ojijugwa onhimbohaekovo ojurimo ojijukavo.
6 Ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a opyhy itambere'ia. A'ero g̃a ei ojohupe:
—Marã po ti nhande herekoi naerũ? Timondo nhande a'ea Judas'ga pe ikwehe'i
topyhyguka ti ga Jesus'ga nhande ve javo. A'ereki nhande tijuka Jesus'ga, xa'e nhande ik-
wehe'i. Nurã ti kiro timbojihe'aryme ti a'ea ojipea pyvõ itambere'ia pyvõ nhandere'yja'g̃a
remimbuhutehea pyvõ – kia g̃a ombuhumbuhu Tupana'ga pe toapo katu ti g̃a Tupana'ga
ronga nhandejatykahavuhua javo. A'ereki nanongara imbojihe'ara Moisésva'ea ndopotari
ymyahũ ikwatijarame, ei g̃a ojohupe.
7 A'ero g̃a nhomonhi'inhi'iĩ kohoa tipyhy a'ea pyvõ javo. A'ea g̃a imondoi a'ero
ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi – kiroki ga oapo tujuga hyruro. Opyhy g̃a kohoa
g̃andyvyag̃wama rupiara torotỹ ti judeus'g̃arũive'g̃a pevo nehẽ javo. 8 Nurã akoja pe kohoa
pe judeus'g̃a ei jipi Aherekoa gwyra.
9 Nahã g̃a ipyhygi kohoa. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo.
A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iĩg̃a mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tu-
pana'ga nhi'iĩg̃a mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:
"G̃a ipyhygi trinta itambere'ia prata apopyra.
'Momi ga rehe itambere'ia,' ei Israelva'ea rakykwepohara'g̃a.
10 A'ea g̃a ipyhygi imondovo ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi
– kiroki ga oapo tujuga hyruro.
Nahã Tupana'ga ei ji ve nahanahã ti eko javo," ei Jeremiasva'ea hako.

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe
(Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

11 Kiro g̃a Jesus'ga mo'amukari governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe.
A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:
—Marãi nde? Ndehe ko judeus'g̃a nduvihavuhuhetero? ei ga.
A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.
12 Ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a omboja Jesus'ga rehe xava'eve'g̃a pavẽi. G̃a eg̃a'erame
na Jesus'ga pe ga nonhi'iĩ g̃a pe onhi'ĩpotare'yma g̃waramo g̃a pe. 13 A'ero Pilatos'ga ei
Jesus'ga pe:
—Marãi nde? Nerehenduvi nde g̃a eg̃a'erame nde ve naerũ? Nerenhi'iĩ po ti nde
imombe'ukatuavo ji ve nehẽ? Marãi nde? ei ga.
14 Jesus'ga nde'i'i'i onhi'ĩpotare'yma g̃a'eagwera rehe ojive. A'ero Pilatos'ga nhi-
momby'ahetei ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga
(Marcos 15.6-15; Lucas 23.13-25; João 18.38b–19.16)

15 Toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani Pilatos'ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mo-
hemuka – kiroki ga pe judeus'g̃a e'i. 16 Cadeia pype Barrabás'ga rekoi kiro. Judeus'g̃a
nhaporemo ga kwaha hete.
17 Kiro he'yjuhuheteve'g̃a nduri Pilatos'ga pyri onhimongyavo. G̃a jatykarame Pilatos'ga
ei g̃a pe:

—Ma'ãg po ti ji amohemuka pe me toryva rupi? Mara'ngu po Barrabás'ga pe pe javo? Ojipe'ga Jesus'ga – kiroki ga pe ãg ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – mara'ngu po ga pe pe javo?

18 A'ea ga ei ãg pe. A'ereki ga okwaha ãgapy'a. Ga ei oyvyteri pe: "Ikwava'ẽhara'ãg nduvihava'ãg xava'eve'ãg pavẽi onhimyrõ Jesus'ga rehe. Nurã ãg ga rerurukari ji pyri te'i ti ga ga pe javo," ei ga oyvyteri pe.

19 Juizes'ãg apykava rehe Pilatos'ga apygame ta'e ti kiro gareaporoãgita pe javo, kiro garembirekohẽa imondoi onhi'iãg ga pe javo:

—Akoja'ga oko katu Jesus'ga. Terekote'varuhui ti ga pe a'ero. A'ereki ji aayvahi te'varuhu ga rehe ypytunimo. Omyi jipy'a kiro.

A'ea hẽa ei imondovo onhi'iãg Pilatos'ga pe.

20 Ikwava'ẽhara'ãg nduvihava'ãg xava'eve'ãg pavẽi ombo'e he'yive'ãg ite'varuhua rehe. E'i ãg:

—Pe'ji ti Pilatos'ga pe tomohemuka ti ga Barrabás'ga, ei ãg ãg pe. Pe'ji ti ga pe tojukauka ti ga Jesus'ga.

A'ea ãg ei ãg pe te'i ti ãg embovyruka ti Jesus'ga yva rehe javo. Nahã ãg nhimbopogweukari pevove'ãg pe.

21 Kiro Pilatos'ga ei pevove'ãg pe:

—Marãve'ga po ti ji amohemuka pe me? ei ga ãg pe.

A'ero ãg ei ga pe:

—Barrabás'ga ti tohẽ.

22 Pilatos'ga ei:

—Oro ga – kiroki ga pe ãg ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – marã po ti ji ga rerekoi naerũ Jesus'ga?

Ãg nhaporemo ãg ei:

—Embovyruka ga!

A'ea ãg ei tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

23 A'ero Pilatos'ga ei:

—Maranameuhũ naerũ? Gara garekote'varuhua naerũ? ei ga ãg pe.

Emo koji'i ãg hapukapukajahivi.

—Embovyruka ga! ei ãg ohapukaita.

24 Ãgapopoakara repiagame Pilatos'ga nde'ia'javi ãg pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: "Nambegwei po ti ãg tavukari ga rehe nehẽ." A'ero ga herurukari yhya ojipogweita ipyvõ ãg hepiagame. Ojipogwei ga ndojari tuhẽ po ti ji rehe Jesus'ga manoa javo.

—Oko katu ga, ei Pilatos'ga ãg pe. Ji rũi ti ajukauka ga, ei ga ojipogweita. Po pe gamanoa pota, pehe ti pereko ga a'ero, ei Pilatos'ga.

25 A'ero ãg epavi:

—Toja ti ore rehe gamanoa a'ero nehẽ nhanderakykwepohara'ãg ndehe nehẽ no, ei ãg.

26 A'ero Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi okovo ãgnhi'iãg rupi. Onupanupãuka ga Jesus'ga ipira apopyra pyvõ ga mondohondohoguka. A'ero ga Jesus'ga mondoukari soldados'ãg pe tombovyruka ti ãg ga jukavo javo.

Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga
(Marcos 15.16-20; João 19.2-3)

27 A'ero Pilatos'gapavẽive'ãg soldados'ãg Jesus'ga rerohoi garonga pype governador'ga ronga ruvihava pype. Soldados'ãg nhaporemo ãg jatykai Jesus'ga pyri. 28 Gapira ãg hekyi imongiuka ga pe tapy'ynhapiãgwãgahiva ipukuhuva'ea aheruvihava'ga pira'java'ea. 29 Ãg opyhy yhypoa hatiuhũva'ea. A'ea ãg ipovãpovani japovo onhatimãgatuva'ea akanitara inoãg Jesus'ga akãg rehe ãg ko huvihava'ãg akanitara javo tehe jupe. Yvyra ãg imondoi gapo pe gajohukoty rũi ga ko huvihava javo. Ãgwenypy'amo garovai pyteri pe ãg e'i tehe Jesus'ga pe ga rerekomemuamo ga jaita. Ãg e'i:

—Judeus'ãg nduvihavuhuhetero ko nde! Ejoryjory ti! ei ãg ga pe.

30 Ga rehe ã nyvuni. Ipyhyga yvyra ga hugwi ã ga'akaã nupãi. 31 Ga rerekomemuarẽ
ã hekyi tapy'ynhapiãwaãahiva ga hugwi imongiukara'java gapira tuhẽ ga pe.
Kiro ã ga rerohoi timbovyruka ti ga yva rehe javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya
(Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

32 Jesus'ga rerohorame ã Simão'ga rovatĩ cidadepeve'ga Cirenepeve'ga. A'ero ã
herohoukarahai ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara.
33 A'ero ã Jesus'ga rerohoi yvytyri pe Gólgota pe ga rerogwovo i'arimo. Xa'e nhande
Gólgota pe Aheapindava. 34 Kiro ã imondoi ikotimbyra Jesus'ga pe. Ikotimbyra ko vinho
tyarovahiva'ea pavẽi. Otyku ga hepiaga. A'ero ga ndo'ui. 35 Kiro ã ga kutugi yva rehe ga
mbovya hehe.
Kirẽ ã Jesus'ga pira ma'ema'ẽi ojive. Ojohupe ã ei: "Manamo nhande tipojyka
Jesus'ga pira?" Tikwaha javo ã imombomombori ita'javuhuva'ea dados'java'ea. Nahã
ã ima'ema'ẽi gapira ojive. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo.
A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iã mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. Imombe'gwovo ahe
e'i hako:
"Oma'ẽ ã jipira ojohupe.
Ojipea rehe i'arimova'ea rehe ã imombori ita'java'ea
a'ea ko jiapoa javo jipira pe," ei ahe hako.
36 Pevo Jesus'ga pyri soldados'ã apygi ga repiaga tohekyjyme ti ã ga yva hugwi javo.
37 Yva rehe ã imondoi ikwatijaripyra Jesus'ga akaã arimo. Ikwatijaripyra ko imbojahava
Jesus'ga rehe nurã ore ga jukai javo. E'i:
—Agwa'ga ko Jesus'ga judeus'ã nduvihavuhuhete'ga.
A'ea i'ei.
38 Ã mokonhava'ea mbovyri yva rehe pevo no. Ã ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri
gajohukoty rũi. Ã ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty. Ahe memei ko governo
movahĩva'ea.
39 Kiroki ã okwa Jesus'ga pyvõ – ã Jesus'ga rerekomemui. Ombovava ã oakaã nahã
ã mbotegweteavo. Ga pe ã ei:
40 —Ere'e nde: "Tamonduru ti Tupana'ga ruhava aerẽ japokatua'java mokõi rupi jikira
rupi nehẽ." A'ea nde ei. Po nde rekoi Tupana'ga ra'yramo, a'ero ti ejy yva hugwi
tajijukayme ti ã javo, ei ã Jesus'ga pe.
41 Na jitehe ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã judeus'ã mbo'ehara'ã pavẽi xava'eve'ã
pavẽi no. Ga rerekomemuamo ã ei:
42 —Jesus'ga opoko ojipe'ã tomanoyme ti ã javo, ei ã. Tegwete gajipokohava
tomanoyme ti ga. Po ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero tuhẽ israelitas'ã nduvi-
havuhuhetero tuhẽ, a'ero po ti ga tojy yva hugwi. A'ero po ti nhande ga reroviari nehẽ, ei
ã Jesus'ga rerekomemuamo. 43 Ojiko ga Tupana'ga rehe ji ko Tupana'ga ra'yramo javo,
ei ã. Mara'ngu po ti Tupana'ga ga pokopota tomanoyme ti ga javo? ei ã Jesus'ga
rerekomemuamo.
44 A'ea jitehe ahe ei no governo movahĩva'ea ãnemimbovyva'ea Jesus'ga
mbotegweteavo.

Jesus'ga omano
(Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

45 Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete yvya koty
nhaporemo. Ka'aru ãwerĩ às três horas kwara imbokojahua'javi. 46 Nanime Jesus'ga
onhi'iã mondoahyahivi Tupana'ga pe.
—Eli, Eli, lemá sabactani? ei ga Tupana'ga pe.
A'ea ko: "Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?"
47 Jararamo pevove'ã ga renduvi novĩa. A'ero ã ei:
—Agwa'ga onhi'iã mondo Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pokoga javo, ei ã.

48 Nanime ãpayteripeve'ga nhani ipyhyga jyruhuva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea
pype imoakymbava. Yvyra rehe ga ipimombygi jyruhuva'ea imondovo Jesus'ga pe topyte
ti ga javo.
49 Jara'ãg̃a ki a'e te e'i:
—Teremondoi na'ẽ. Tihepia ti Eliasva'ea Jesus'ga mbojyvi nehẽ, ei ãg̃a.
50 Ohapukajahiva'javame Jesus'ga pytupavamo omanomo.
51 Nanime ãg̃ajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi
yvatea hugwi ua yvyvo. Yvya iãg̃wyãg̃wymi. Ita i'gwy'gwyri. 52 Ahemanoa ryvya jipe'ai.
Ãg̃ahã – kiroki ãg̃a ojiko Tupana'ga rehe aerẽ omanomo – ãg̃a okwerava'ja omanoa hugwi.
53 Oho ãg̃a gwyvya hugwi. Aerẽ Jesus'ga kwerava'javirẽ omanoa hugwi ãg̃a oho Jerusalém
me ojipiuka he'yjuhuve'ãg̃a pe.
54 Soldados'ãg̃a nduvihava'ga gapavẽive'ãg̃a pavẽi – kiroki ãg̃a gwepia katu Jesus'ga to-
hekyjyme ti ãg̃a Jesus'ga yva hugwi javo – ãg̃ahã gwepia yvya ãg̃wyãg̃wyma Jesus'ga manoa
reheve. Hepiapavame ãg̃a kyhyjihetei. A'ero ãg̃a ei:
—Agwava'ea ko Tupana'ga ra'yrava'ea tuhẽ! ei ãg̃a.
55 Kunhangwera'ãg̃a o'ã irupe Jesus'ga hugwi okovo hepiaga he'yive'ãg̃a – kiroki ãg̃a
ojikoty'a Jesus'ga pavẽi. Oho ãg̃a Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ãg̃a gwyra hugwi ga pokoga
jipi. 56 Ojipehẽa ko Maria Madalenahẽa. Ojipehẽa ko Mariahẽa – kiroki hẽa Tiago'ga yhẽa
José'ga yhẽa reheve jitehe. Ojipehẽa ko Zebedeu'ga rembirekohẽa. Ojipe'ãg̃a ami pevo no
kunhangwera'ãg̃a.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype
(Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

57 Kwara hoãg̃werĩrame imbateve'ga hoi. Ga ko José'ga cidadepeve'ga Arimatéiapeve'ga.
Ga oko Jesus'ga remimbo'eharamo no. 58 Kiro ga hoi Pilatos'ga ronga pe ovahema javo ga
pe:
—Taroho ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.
—Kwa, ei Pilatos'ga.
Osoldados'ãg̃a pe ga ei a'ero:
—Togweroho ti José'ga Jesusva'ea ra'oa, ei ga ãg̃a pe.
59 A'ero José'ãg̃a hoi ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi Jesus'ga ra'oa mbojyvame José'ãg̃a
gara'oa uvani tapy'ynhapirapyryva pyvõ linho apopyra pyvõ ndiky'aiva'ea pyvõ. 60 A'ero
ãg̃a gara'oa rerohoi inoãg̃a itaruvihavuhua kwaruhua pype ipyahuva'ea pype. José'ga
ombogwambogwajukaripe itaruvihavuhua japovouka ikwaruhua imohinuka. "Aerẽ ji
manorame po ti ãg̃a jira'oa mondoi inoãg̃a ipype," ei ga japoukarame. Jesus'ga ra'oa noãg̃ame
ipype José'ãg̃a itauhua moanhani imohina ikwaruhua hovapytyma. A'ero ãg̃a hoi jugwi
ogwovo.
61 Maria Madalenahẽa oapy pevo Jesus'ga ryvya rovai pyteri pe Mariahẽa pavẽi.

Gwepia katu ahe Jesus'ga ryvya

62 A'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava. Ko'emame ikwava'ẽhara'ãg̃a nduvi-
hava'ãg̃a nduri Pilatos'ga pyri fariseus'ãg̃a pavẽi. 63 Kiro ãg̃a ei Pilatos'ga pe gwuvihava'ga
pe.
—Orokwahava'ja ore akojava'ea nhi'iãg̃a imoandyandyiharava'ea nhi'iãg̃a, ei ãg̃a Jesus'ga
mombe'gwovo tehe. Ahe e'i omanoe'ymame: "Mokõi jikirirẽ po ti ji kwerava'javi
nhimanoa hugwi nehẽ." A'ea ahe ei. 64 Nurã ti ere esoldados'ãg̃a pe: "Pehepia katu
ti aheryvya kiro pekira rupi no." A'ea ti ere ãg̃a pe tuhuryme ti aheremimbo'ehara'ãg̃a
ypytunimo ahera'oa mima aheryvya hugwi nehẽ. Po ti ãg̃a ahera'oa mimi, a'ero po
ti ãg̃a ei gwe'yja'ãg̃a pe nehẽ: "Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi." A'ea po ti ãg̃a ei
o'mbero nehẽ, ei ãg̃a Pilatos'ga pe. Po ti ãg̃a ei a'ea ahera'oa mimirẽ, a'ero po ti ãg̃a koji'i
ojipe'ãg̃a moandyandyi nehẽ. A'ereki ãg̃a ãg̃a moandyandyi jipe ikwehe o'erame: "Jesus'ga
pe Tupana'ga e'i eko ti ãg̃anduvihavuhuhetero javo," ei ikwava'ẽhara'ãg̃a nduvihava'ãg̃a
Pilatos'ga pe fariseus'ãg̃a pavẽi.
65 A'ero Pilatos'ga ei ãg̃a pe:

—Peroho ti soldados' g̃a a'ero. Pekwaha ti hepiakatuuka g̃a pe aheryvya, ei Pilatos'ga g̃a pe.
66 A'ero g̃a hoi imondovo inimboa tujuga apopyra pyvõ ikwaruhua rembeyvyra rehe
inog̃a imbogwava itauhua rehe hovapytymbava rehe inog̃a hehe no jukwaha a'ero g̃a a'ea
avykyrame javo. Ã̃ga soldados'g̃a mo'ami ipyri no tohepia katu ti g̃a aheryvya javo.

28

Jesus'ga okwera omanoa hugwi
(Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

1 Judeus'g̃a poravykye'yma py'rovo sábado py'rovo iko'ẽ g̃werĩ domingo. A'ea rupi
Maria Madalenahẽa ruri Mariahẽa pavẽi tihepia ti Jesusva'ea ryvya javo.
2 Kotihĩ yvya ig̃wyg̃wyhetei. A'ereki Tupana'gapyrive'ga ojy yvaga hugwi ovahema yvya
koty Jesus'ga ryvya pyri. Itauhua ga imoanhani ikwaruhua hugwi oapyga hehe. 3 Ga
hendy'jandy'ja hete overava ja. Ga'apoa tapy'ynhapira itig̃uhũ hete tuhẽ!
4 Soldados'g̃a hyhyihetei okyhyjiavo g̃waramo ga hugwi. Omanove'g̃a ja g̃a ndekoi a'ero
omynha'jave'yma omanoteheavo.
5 Tupana'gapyrive'ga ei kunhangwera'g̃a pe:
—Pehe ti tapekyhyji. Peheka pe Jesus'ga g̃anemimbovyve'ga, ei ga. 6 Nduvi Jesus'ga
avo onongavagwera pype okwerava g̃waramo! Ymya ga ei pe me: "Nhimanorẽ po ti ji
kwerava'javi nehẽ," ei ga. Na tuhẽ. Ovy ga okwerava'java. Pejo ti hepiaga ganongavagw-
era pepojykaharete'ga nongavagwera, ei Tupana'gapyrive'ga kunhangwera'g̃a pe. 7 A'ero
kotihĩ ti peho imombe'gwovo garemimbo'ehara'g̃a pe. Pe'ji ti g̃a pe: "Okwerava'ja Jesus'ga
omanoa hugwi. Pehendu ti! Oho na'ẽ ti ga Galiléiapeve'g̃a gwyri pe pe nenonde nehẽ.
Pevo po ti pe ga repiagi nehẽ." A'ea ti pe'ji g̃a pe, ei Tupana'gapyrive'ga. A'ea ko ji
amombe'u pe me, ei ga kunhangwera'g̃a pe.
8 Kotihĩ g̃a hoi a'ero Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo. Okyhyji g̃a novĩa. A'ereki
g̃a hory hete Jesus'ga kwerava kwahava. A'ero g̃a nhani ogwovo timombe'u ti Jesus'ga
kwerava garemimbo'ehara'g̃a pe javo.
9 Nanime Jesus'ga jipiukari g̃a pe g̃a novatiamo.
—Pejoryjory ti! ei ga g̃a pe.
Jesus'ga pyri g̃a nduri gapya pyhyga onhinog̃a nahã ga mboheteavo.
10 A'ero Jesus'ga ei g̃a pe:
—Tapekyhyji ti. Peho ti imombe'gwovo nhiirũ'g̃a pe nhiremimbo'ehara'g̃a pe. Pe'ji ti
g̃a pe toho ti g̃a Galiléiapeve'g̃a gwyri pe ji repiaga pevo nehẽ, ei Jesus'ga kunhangwera'g̃a
pe.

Soldadosva'ea remimombe'ua

11 Kunhangwera'g̃a horame soldados'g̃a – kiroki g̃a gwepia katu Jesus'ga ryvya –
jararamo g̃a oho cidade pe. Ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a pyri g̃a hoi imombe'upava
Jesus'ga ryvya pe'ahava.
12 A'ero ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a jatykai xava'eve'g̃a pavẽi onhi'inhi'ig̃a ojohupe.
—Marã pendeaporog̃ita? ei g̃a ojohupe.
—Nahã po ti nhande g̃a nderekoi a'ero nehẽ, ei g̃a.
A'ero g̃a imondoi itambere'ia he'yjuhuva'ea soldados'g̃a pe pe'mbe ti ojipe'g̃a pe javo.
13 Soldados'g̃a pe g̃a ei:
—Oromondo ore itambere'ia pe me ko. Nurã ti pe'ji imombe'gwovo ojipe'g̃a pe
pe'mbero. Pe'ji ti: "Ndorohepiakatui reki ore Jesusva'ea ryvya ypytunimo orokia. A'ero
Jesusva'ea remimbo'ehara'g̃a nduri ahera'oa mima." A'ea ti pe'ji pe'mbero. 14 Po ti
Pilatos'ga henduvi ikwahava pekira nehẽ, a'ero po ti ore ga ma'ngoma'ngogi tonhi-
monha'ngayme ti ga peporavykykatue'yma rehe nehẽ, ei g̃a soldados'g̃a pe g̃a mbo'eavo
mbehea rehe.

15 A'ero soldados'ğa ipyhygi itambere'ia okovo ikwava'ẽhara'ğa nhi'iğa rupi
xava'eve'ğa nhi'iğa rupi no mbehea mombe'gwovo. A'ero ğa'mbea judeus'ğa heroviari
imombe'gwombe'gwovo ojohupe jipi.
—Jesusva'ea remimbo'ehara'ğa omi ahera'oa aheryvya hugwi soldados'ğa kirame ypy-
tunimo, ei ğa.

Jesus'ga ojipiuka ğwemimbo'eharava'ea pe
(Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)

16 Aerẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ğa onzeve'ğa hoi Galiléiapeve'ğa gwyri pe. Pevo ğa hoi
yvytyri pe. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe ğa pe pevo ti peho javo. A'ero ğa hoi ovahema.
17 Ga repiagame pevo ğa ga mbohetei. Ojipe'ğa ndogweroviari. "Mara'ngu po Jesus'ga
tuhẽ?" ei ğa oyvyteri pe. 18 A'ero Jesus'ga ruri ğa pyri katu javo ğa pe:
—Tupana'ga e'i ji ve: "Eko ti yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero yvagipeve'ğa nduvi-
havuhuhetero no. Ndepopoaka hete nde ğa hohe pa," ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.
19 —Nurã ji ei pe me: Peho ti yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa pyri nhaporemo ğa mbo'eavo
toko ti ğa Jesus'ga remimbo'eharamo javo, ei Jesus'ga. Pemobatiza ti ğa. Ğa mobatizarame
ti pe'ji ğa pe: "Kiro pe penhimboukwaha Tupana'gareheva'ero penduvete'gareheva'ero.
Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'yra'gareheva'ero Jesus'gareheva'ero. Kiro pe
penhimboukwaha Tupana'ga ra'uvapyryvareheva'ero." A'ea ti pe'ji ğa pe ğa mobati-
zarame, ei Jesus'ga ğa pe. 20 Pembo'e ti ğa nhiremimbo'ea rehe nhaporemo tohendu katu
ti ğa javo – akoja rehe ji pe mbo'ei. Pehendu katu ti! ei ga. Nane'ymi po ti ji rekoi pe pyri
mbapava rurame nehẽ no, ei Jesus'ga ğa pe.

MARCOSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA
O Evangelho de Marcos

1 Nahanypy koi Jesus Cristo'ga mombe'upyryva Tupana'ga ra'yra'ga mombe'upyryva.
Gaha ko Tupana'ga ombuhuruka yvya koty nhande pyri ikwehe. Igwete Tupana'ga ga
mongoi nhanderekote'varuhua momboharamo ikwehe.

João Batistava'ea uhu Jesus'ga renonde
(Mateus 3.1-12; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

2 Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea rekoi ikwehe. A'ea mombe'unhoẽwenondeavo
Isaíasva'ea ikwatijari inoẽa ymyahũ hako. Ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iẽa hako. Nahã
Tupana'ga ei gwa'yra'ga pe:
"Nde renonde ti ji ojipe'ga mondoi imombe'uuka ga pe nhinhi'iẽa nehẽ
tomboavujikwe pa ti ga nde ve nehẽ," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe hako.
A'ea Isaíasva'ea okwatija imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iẽa hako. 3 Igwete Isaíasva'ea
ikwatijara'javi inoẽa hako. Ahe omombe'ua'ja Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea.
"Hahyahi po ti ganhi'iẽa
ga erame ẽa mbo'eavo ongae'ỹi me nehẽ," ei Isaíasva'ea ikwatija.
"E'i po ti ga:
'Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo.
Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehẽ," ei ahe hako.
Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojykaharete'ga ruraẽwama pe tonhim-
boavujikwe ti ẽa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti ẽa gweaporoẽita a'ea
renonde javo.
4-6 Na tuhẽ reki. Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea rekoi ikwehe. Igwete ahe ei javo
ẽa pe ongae'ỹi me. Yuranuhũa'javuhuva'ea rava camelo rava ahe oapo opiramo. Ipira ahe
oapo oku'ayviramo. O'u ahe tukura hehira reheve. Igwete ahe ei ẽa pe:
—Perojijyjijyi ti pejeaporoẽita pejipohia pejikote'varuhua hugwi Tupana'ga remi-
arõe'yma hugwi, ei ahe. Peko ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti ji pe
mobatizai nehẽ, ei ahe. Igwete po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi
nehẽ, ei João Batistava'ea.
Igwete ẽa hopavi ojigwyra hugwi Judéia hugwi ahenhi'iẽa renduva. Cidade de
Jerusalém hugwi ẽa hopavi ahe pyri. Igwete ẽa imohemi okote'varuhua Tupana'ga pe
ojipe'ẽa ndovaki toropohi ti jugwi javo. A'ero João Batistava'ea ẽa mobatizai rio Jordão
pype. 7 Igwete ahe ei ẽa pe jipi:
—Jihoheheteve'ga po ti uhu huvihavuhuhetero. Ji ki a'e te ako tehe reki, ei ahe. 8 Ji
opomobatiza yhya pyvõ kiro. Ga ki a'e te pe pojykauka Tupana'ga ra'uva pe, ei João
Batistava'ea ẽa pe.

Ahe omobatiza Jesus'ga
(Mateus 3.13-17; Lucas 3.21-22)

9 A'ea rupi Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ẽa gwyra hugwi cidade de Nazaré hugwi. Igwete
João Batistava'ea ga mobatizai rio Jordão pype. 10 Ohemame yhya hugwi Jesus'ga hepiagi
yvaga jipe'a. Igwete ga hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyva yvaga hugwi. A'ereki inambua ja
ojy Jesus'ga rehe o'a. 11 Igwete Tupana'ga onhi'iẽa mbuhuri yvaga hugwi.
—Nde ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tupana'ga ga pe. Anhimohẽ hete ji nde rehe,
ei ga Jesus'ga pe.

Satanás'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga
(Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13)

12 Igwete Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi ongae'ỹi me. 13 Quarenta ga kiri pevo. A'ea
rupi Satanás'ga – ga ko anhẽa ruvihavuhu'ga Tupana'ga arõe'ỹve'ga – a'ea rupi ga rekoi

Jesus'ga pavẽi ga mongote'varuhupota novĩa. Mbatera onharõva'ea pevo u. Igwete yvagipeve'ã Tupana'gapyrive'ã Jesus'ga pokopokogi imondovo mbatera ga pe.

Jesus'ga ombuhuruka pira mboaharava'ea ojiheva'ero
(Mateus 4.12-22; Lucas 4.14-15; 5.1-11)

14 Ã João Batistava'ea mongirẽ cadeia pype Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ã gwyri pe.
Igwete ga imombe'ui ã pe pyryva'ea Tupana'ga remimombe'ua. 15 Igwete Jesus'ga ei ã
pe:
—Kiroõwe Tupana'ga ei pe me toko ti ã jireheva'ero javo, ei Jesus'ga. Pepohi ti
pejikote'varuhua hugwi imombiga, ei ga ã pe. Perovia ti pyryva'ea Tupana'ga mombe'ua
pejikovo garemimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti ga rekoi penduvihavuhuhetero pe
mongovo onhi'iã rupi nehẽ, ei Jesus'ga ã pe.
16 Aerẽ Jesus'ga hoi ypiahua rembeyvyri Galiléiapeve'ã gwyri pe. Igwete ga Simão'ga
repiagi gareki'yra'ga no André'ga. Pira mboahava ã omombo ypiahua pype. A'ereki ã
pira mboaharamo. 17 Igwete Jesus'ga ei ã pe:
—Pejijo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ã pe. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ã pe
nehẽ no, ei Jesus'ga. Pira pe peru kiroõwe jipi. Ji pe mbo'erame po ti pe ojipe'ã nderuri
ji pyri nehẽ toko ti ã Jesus'ga nhi'iã rupi javo nehẽ, ei Jesus'ga ã pe.
18 Nambegwei Simão'ã hejari pira mboahava a'ero Jesus'ga rupi ogwovo
garemimbo'eharamo okovo.
19 Hehemo Jesus'ga hoi ã ndepiaga Zebedeu'ga ra'yra'ã Tiagova'ea João'ga no. Ombo-
joapyapy ko ã pira mboahava oyhara pype. 20 Ã ndepiagame Jesus'ga onhi'iã mondoi
ã pe.
—Pejijo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ã pe.
Igwete ã uva'ga rejari yhara pype oporavykyhara'ã ndeheve Jesus'ga rupi ogwovo
gareheva'ero.

Jesus'ga ombojipe'a anhaã ahe hugwi
(Lucas 4.31-37)

21 Igwete Jesus'ã hoi cidade de Cafarnaum me. Judeus'ã poravykye'yma rupi sábado
rupi Jesus'ga hoi judeus'ã mbo'eavo Tupana'ga nhi'iã rehe ã jatykahava pype. 22 Igwete
ã nhimomby'ai ombo'ea repiaga upa. A'ereki judeus'ã mbo'ehara'ã atyvi ga ã mbo'ei.
Ga hete okwaha Tupana'ga nhi'iã oakaã pe.
23 Nanime ga ruri ã jatykahava pype – kiroki ga anhaã opojyka ga. A'ea rembipojykaro
ã waramo ga onhi'iã mondo Jesus'ga pe.
24 —Jesus, maranuhũrame nde ore avykyuhui? ei ga. Ore mombapava nde ruri naerũ? ei
ga. Orokwaha hete ndehe. Nde ko pyryheteva'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo,
ei ga Jesus'ga pe Nazarépeve'ga pe.
25 A'ero Jesus'ga nhi'iãhyi jupe terenhi'iã javo.
—Ejipe'a ga hugwi, ei Jesus'ga jupe.
26 A'ero anhaã ga moõwyõwymahyi ohapukaita ojipe'avo ga hugwi. Anhaã jipe'arame
ga hugwi ga pyryhetero a'ero. 27 Igwete pevove'ã nhimomby'apavi Jesus'ga rehe upa.
Igwete ã ei ojohupe:
—Maraãatu? ei ã. Hajiheva'ea rehe ga nhande mbo'ei, ei ã. Okwaha hete ga okovo.
Ga erame anhaã vehevi ã wendu katu ga, ei ã ojohupe.
28 Kotihĩ ã Jesus'ga mombe'umbe'ui ã pe nhaporemo ojigwyri pe Galiléia pe.

Jesus'ga omombi ahetetirũa
(Mateus 8.14-17; Lucas 4.38-41)

29 Igwete Jesus'ã hoi ã jatykahava hugwi. Tiagova'ea oho ã ndupi no João'ga pavẽi.
Igwete ã jogwerohoi ojogwerovahema Simão'ga ronga pe. Pevo Simão'ga ruvi André'ga
pavẽi. 30 Kotihĩ ã hẽa mombe'ui Jesus'ga pe Simão'ga rembirekohẽa yhẽa. Onhino hẽa
upa. A'ereki o'a hete hẽa rehe. Igwete ã hẽa mombe'ui Jesus'ga pe. 31 Igwete ga hoi hẽa
popyhyga hẽa mbovya hẽa mopo'ama. Omombi pa ga karugwara hẽa hugwi. A'ero hẽa
hoi herua mbatera ã pe to'u ã javo.

32-33 Kwara hoa rupi cidadepeve' g̃a jogwerupavi onga pe Jesus'ga pyri. Gwerugweru g̃a
ga pyri anhag̃a rembipojykahara'g̃a Diabo'gapyriva'ea rembipojykahara'g̃a. Itetirũave'g̃a
g̃a gwerugweru pa g̃a nog̃a Jesus'ga pyri no. 34 Igwete Jesus'ga imombigi g̃atetirũa
joparaparava g̃a hugwi. He'yjuhuva'ea anhag̃a ga imbojipe'ai g̃a hugwi. Igwete ga
nomonhi'ig̃ukari anhag̃a onhimombe'uukare'yma jupe. A'ereki a'ea okwaha ga Tu-
pana'ga remimbuhurukara'ga javo ga pe.

Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe
(Lucas 4.42-44)

35 Ko'eg̃atue'yma rupi Jesus'ga vyri ogwovo. Ga tehe oho cidade hugwi. Pevo ga
nhi'inhi'ig̃i Tupana'ga pe. 36 Aerẽ Simão'ga hoi Jesus'ga reka onhipavẽive'g̃a pavẽi. 37 Ga
repiagame g̃a ei ga pe:
—Cidadepeve'g̃a nhaporemo nde reka okovo novĩa, ei g̃a.
38 Igwete Jesus'ga ei g̃a pe:
—Akwaha hete ji novĩa, ei ga. Emo ojipe'ipe'i pe ira'agweva'e pe po ti nhande xaho
hamo. Tamombe'u ti Tupana'ga nhi'ig̃a pevove'g̃a pe no, ei ga. A'ereki a'ea rehe ji ajo
yvya koty, ei ga g̃a pe.
39 A'ero ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Galiléiapeve'g̃a gwyra rupi imombe'gwovo
g̃ajatykahava pype. Igwete ga anhag̃a mbojipe'ape'ai g̃a hugwi imondovouka.

*Jesus'ga omoka'*ẽ ahejagwa
(Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16)

40 Aerẽ ga ruri Jesus'ga pyri ijaijauhuve'ga. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri
jihoheva'ero ji poko javo ga pe.
—Jesus, ei ga. Nde eremoka'ẽ kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ẽpotari, a'ero po ti
nde imoka'ẽi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.
41 Iporia'i hete ga Jesus'ga pe. Nurã Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe.
—Apota ji, ei ga ga pe. Eka'ẽ ga hugwi! ei ga a'ero jupe.
42 Kotihĩ gajagwa ika'embavi ga hugwi. 43-44 Igwete Jesus'ga eahyi ga pe:
—Ehendu tuhẽ ti nhinhi'ig̃a, ei ga. Teremombe'uuhui ti g̃a pe ndejagwa moka'ẽagwera.
Heregwovo kiro ejipiuka mbatera kwava'ẽhara'ga pe, ei Jesus'ga ga pe. Moisésva'ea e'i po
rimba'e: "Ika'ẽrame pe hugwi ti pemondo mbatepyryva ikwava'ẽhara'ga pe tokwava'ẽ ti
ga Tupana'ga pe a'ero nehẽ," ei ahe, ei Jesus'ga ga pe. Enhi'ĩpo'ru ti ahe a'ero. Emondo ti
mbatera ikwava'ẽhara'ga pe tokwaha pa ti g̃a ndejagwa moka'ẽagwera, ei ga. Heregwovo
kiro a'ero, ei Jesus'ga ga pe.
45 Ohorame ga imombe'umbe'ui reki ojipe'g̃a pe Jesus'ga omoka'ẽ jijagwa ji hugwi
javo. Nurã Jesus'ga ndohoa'javi cidades pe g̃andovaki. Ongae'ỹi me ga hoi okovo a'ero
tonhimono'ono'og̃yme g̃a ji rehe javo. Emo g̃a ohooho reki pevo ga pyri ocidades hugwi
nhaporemo.

2

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea
(Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26)

1 Aerẽ Jesus'ga jivyra'javi cidade de Cafarnaum me.
—Jesus'ga ko pevo u onga pe, ei g̃a ga mombe'gwovo.
2 Igwete g̃a jatykai onhimongyavo ga pyri. Tegwete reki g̃andupava onga pype. Tegwete
g̃anduva jurukwara pyri no. A'ereki g̃a he'yjuhu hete ua ga pyri. Igwete Jesus'ga
imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'ig̃a g̃a pe.
3 Igwete g̃a nomyive'ga reruri ga pyri novĩa. Quatro ko g̃a ojopokopokoga ga rehe ga
rerua. 4 Tegwete reki garerohohava Jesus'ga ypyvo he'yjuhuve'g̃a mbytera rupi. Nurã g̃a
ga reruri ga rerojiupia onga arimo iperehuva'ea arimo ipe'ape'avo tujuga apopyra Jesus'ga
rehei katu. Ikwara rupi g̃a ga mbojyvi ga mbuhua Jesus'ga pyri a'ero gakupeupava reheve.
5 Hepiagame g̃ajikoga ojihe Jesus'ga ei nomyive'ga pe:
—Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.

[6] Õwino õa neni upa judeus'õa mbo'ehara'õa – kiroki õa ombo'embo'e õa Moisésva'ea
remimbo'eagwera rehe. Jesus'ga nhi'iõa renduvame õa ei oyvyteri pe: [7] "Maranuhũrame
ga euhui poa?" ei õa. "Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero. A'ereki Tupana'ga jate
omombo aherekote'varuhua," ei õa oyvyteri pe.
[8] Kotihĩ Jesus'ga ikwahavi oyvyteri pe õandeaporoõita. Igwete ga ei õa pe:
—Maranuhũrame pe ndeaporoõitate'varuhuro pejijupa? ei ga õa pe. [9] A'e ko ji ga pe ko:
"Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi." Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua
mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga õa pe. Po ji ei ga pe: "Epo'ã,
epyhy ejikupeupava herogwovo", a'ero po ti pe ga repiagi herohorame nehẽ. A'ero po
ti pe jipopoakara heroviari nehẽ, ei ga õa pe. [10] Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei
Jesus'ga. Gaha omomboruka ji ve aherekote'varuhua ahe hugwi, ei ga õa pe. Amopo'ã
ti ji nomyive'ga kiro a'ero nehẽ tapekwaha ti jipopoakara nehẽ. A'ero po ti pe ei nehẽ:
"Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty," ei ga. Nurã ji ei kiro ga pe, ei ga.
[11] —Nde ve ji ei, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Epo'ã. Epyhy ekupeupava herogwovo
enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.
[12] Õandovaki ga po'ağatui a'ero ipyhyga okupeupava herokwava. Ga repiagame õa
nhimomby'apavi. Igwete õa ei:
—Pyry hete ko Tupana'ga. Pyry hete ko ga. Ymyagwera jate ko nhande ndihepiagangavi
nanongara, ei õa ojohupe.

Jesus'ga omongo Leviva'ea ojiheva'ero
(Mateus 9.9-13; Lucas 5.27-32)

[13] Aerẽ Jesus'ga hoa'javi ypiahua rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'õa jatykai ogwovo ga
pyri. Igwete ga õa mbo'ei Tupana'ga nhi'iõa rehe. [14] Hehemo ga hoi. Igwete ga Levi'ga
repiagi. Ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga. Itambere'ia ryrua pype Levi'ga reni. A'ereki ga omono'õ
itambere'ia ipyhyga pevove'õa hugwi tamondo ti governo pe javo. Igwete Jesus'ga ga
repiagi javo ga pe.
—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Levi'ga pe.
Igwete ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi garemimbo'eharamo.
[15] Aerẽ Jesus'ga õwemimbo'ehara'õa nderohoi Levi'ga ronga pe. Igwete õa i'ui
he'yjuhuve'õa pavẽi. A'ereki he'yjuhu õa okovo Jesus'ga pyri jipi itambere'ia
mono'õhara'õa. Õahã oko ga pyri no – kiroki õa pe ojipe'õa e'i ite'varuhu õa javo.
A'ereki õa nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera jipi. [16] Igwete Jesus'õa i'ui õa
pavẽi. A'ero judeus'õa mbo'ehara'õa nduri no. Õa ko fariseus'õa. Õa e'i tihendu katu pa
Moisésva'ea remimbo'eagwera javo novĩa. A'ero õa nduri Jesus'õa ndepiaga õa i'urame
jara'õa pavẽi. Nurã õa ei Jesus'ga remimbo'ehara'õa pe:
—Maranuhũrame Jesus'ga jihe'aruhui itambere'ia mono'õhara'õa ndehe
okote'varuhuve'õa ndehe no i'gwovo õa pavẽi, ei õa Jesus'ga remimbo'ehara'õa pe.
[17] Henduvame õanhi'iõa ojihe Jesus'ga ei javo õa pe:
—Tamombe'u katu ti pe me a'ero jijihe'ara nanongara'õa ndehe, ei ga. Ji ko ahep-
ohanohara'ga ja, ei ga. Kiroki õa e'i ojive: "Nanhitetirũi ji" – õahã ahepohanohara'ga
ndopokogi õa pohanoõe'yma. Kiroki õa e'i ojive: "Nhitetirũa ji" – õahã ahepohanohara'ga
õa pokogi õa pohanoõa. Na jitehe ji okote'varuhuve'õa pokogi jijihe'a õa ndehe topohi ti
õa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga õa pe. A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty tapoko ti
õa javo – kiroki õa e'i ojive: "Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehẽ?" ei ga. Ojipe'õa
pyri rũi ji ajo javo – kiroki õa e'i ojive: "Jipyry hete ji," ei Jesus'ga.

Ndo'ui ahe mbatera xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo
(Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39)

[18] Aerẽ ojipe'õa nduri Jesus'ga pyri xa'e ti ga pe javo. A'ereki João Batistava'ea
remimbo'ehara'õa, amoamome õa ei ojohupe: "Ti'uyme ti mbatera xanhi'inhi'ĩ Tupana'ga
pe javo," ei õa. Fariseus'õa na jitehe amoamome õa ei xanhi'ĩ Tupana'ga pe i'ue'yma javo.
Igwete ojipe'õa nduri Jesus'ga pyri javo ga pe.

—Ndo'ui ko João Batista'ga remimbo'ehara'ğa xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo, ei ğa. Fariseus'ğa nemimbo'ehara'ğa na jitehe ndo'ui mbatera onhi'iğa ga pe. Neremimbo'ehara'ğa ki a'e te o'uo'u mbatera jipi, ei ğa. Maraname nanuhũ ğa ndekoi a'ero naerũ jara'ğa atyvi? ei ğa Jesus'ga pe.

[19] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Nhiremimbo'ehara'ğa ko ğa javijitehe – kiroki ğa oko hẽarembirekoruama'ga pavẽi, ei ga. Gapavẽive'ğa ko o'u tuhẽ mbatera gworygworyvamo ga pavẽi okovo ğwaramo, ei ga ğa pe. Nhiremimbo'ehara'ğa na jitehe a'ero. [20] Ğa ko o'u ji pavẽi okovo ğwaramo, ei Jesus'ga ğa pe. Aerẽ po ti okote'varuhuve'ğa ji rerohoi ğa hugwi nehẽ. A'ea rupi po ti ğa ndo'ui mbatera nehẽ no ovy'are'yma ğwaramo, ei ga ğa pe.

[21] Igwete Jesus'ga ei no:

—Tamombe'u ti pe me ojipea ojo'java'ea no. Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymyana, nomondoi po ahe tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea itararagagwera rehe imboja, ei ga. Kia pyvõ imbojarame po jikyi ymyahũva'ea hugwi ityryrygame. A'ero po ijovaja'rokatui, ei Jesus'ga ğa pe.

[22] —Irũa tamombe'u pe me no, ei Jesus'ga. Vinho aporame ahe nonhaği hyruymyana pype mbiara pirymyana pype tireko katu javo. A'ereki vinhopyahua ombotyjutyjui ovu-vua, ei ga. Inhağame mbiara pirymyana pype vinhopyahua vuvuvuvuri a'ero imombuga ipira otururupava jugwi. Onhimomby hete a'ero. Ombote'varuhu mbiara pira no, ei ga ğa pe. Ipipyahua pype reki ahe onha vinhopyahua a'ero, ei ga ğa pe.

Ğwemimbo'ea pe Jesus'ga ei a'ea. A'ereki garemimombe'ua ndojihe'ari ğanamon-hava'ea remimombe'uagwera rehe.

Nahanahã ti ğa toko sábado rupi, ei Jesus'ga
(Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5)

[23] Aerẽ judeus'ğa poravykye'yma rupi sábado rupi Jesus'ğa hoi pea rupi ogwovo. Igwete ğa hoi kopytera rupi ogwovo. Ohorame garemimbo'ehara'ğa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo. [24] A'ero fariseus'ğa ei Jesus'ga pe:

—Ehepia ğa, ei ğa. Moisésva'ea e'i ikwatija nhande ve hako: "Sábado rupi nhande ndiaporavykyi hamo," ei ahe, ei ğa. Maranuhũrame ğa trigo ika'mbika'mbigi sábado rupi naerũ Moisésva'ea remimbo'eagwera rendukatue'yma naerũ? ei ğa Jesus'ga pe.

[25-26] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ĩ pe me novĩa Daviva'ea mombe'gwovo, ei ga. Ymyahũ ko Daviva'ea hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype hako. A'ea pype ikwava'ẽhara'ğa ono pão imondovo Tupana'ga pe jipi, ei ga. Ikwava'ẽhara'ğa jate po o'u a'ea hamo. "Ojipe'ğa po to'uyme hamo," e'i ikwatijara novĩa Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Igwete Daviva'ea hoi Tupana'ga ronga pype. Ahe ndogwerekoi mbatera ojive. Ahepavẽiva'ea ndogwerekoi no. Nurã ty'ara ahe jukai, ei ga ğa pe. A'ero Abiatarva'ea ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhuağwamava'ea ahe imondoi akoja Daviva'ea pe to'u ti ga javo. Igwete Daviva'ea i'ui hako imondovo onhipavẽiva'ea pe hako, ei Jesus'ga ğa pe. Tupana'ga nde'i reki Daviva'ea pe hako: "Pe napehendukatui nhinhi'iğa i'gwovo." Ga nde'iahyi ahe ve, ei Jesus'ga. Oro pe, ei ga, maranuhũrame pe euhui nhiremimbo'ehara'ğa pe naerũ? ei ga fariseus'ğa pe.

[27] Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:

—Tupana'ga nde'i hako: "Kiro po ti ji yvyakotyve'ğa apoi tokwaku ti ğa sábado javo." A'ea ga nde'i, ei Jesus'ga. Nahã ga ei reki hako: "Kiro po ti ji sábado apoi ğa pe tipokapa pi ti ğa javo," ei ga ğa pe. [28] Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei ga. Nurã jihi a'e nahanahã ti ğa toko javo. Sábado pe vehevi ji ei no nahã ti ğa toko a'ea rupi javo, ei Jesus'ga ğa pe.

3

Iponhimamava'ea
(Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11)

[1] Aerẽ Jesus'ga hoa'javi ãjatykahava pype. Pevo ga rekoi iponhimamave'ga. [2] Igwete
fariseus'ãa Jesus'ga repiahetei timbotegwete ga javo.
—Kiro sábado, ei ãa ojohupe. Mara'ngu po ti ga gapoa mbokatua'java nehẽ kiro
nhandeporavykye'yma rupi? ei ãa. Gapoa mbokatua'javame po ti nhande ei ga pe:
"Nerehendukatui nde Moisésva'ea remimbo'eagwera," xa'e ti ga pe, ei ãa ojohupe.
[3] Igwete Jesus'ga ei iponhimamave'ga pe:
—Epo'ã ejoa ãpytera rupi.
[4] Jara'ãa pe Jesus'ga ei:
—Pe'ji ti ji ve. Marã po nhande rekoi nhandeporavykye'yma rupi hamo? Gara
Moisésva'ea ei nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábado mombe'gwovo po rimba'e
naerũ? ei ga. E'i po ahe naerũ: "Timbote'varuhu ti ojipe'ãa pe sábado rupi hamo"? A'ea
po ahe ei naerũ? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ãa pe. "Timombyry ti ãa pe a'ea rupi
hamo." A'ea ahe ei po rimba'e? ei ga. Gara Moisésva'ea ei sábado mombe'gwovo naerũ?
"Tijuka ti ãa a'ea rupi hamo." A'ea po ahe ei naerũ? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei ga ãa pe.
"Timomanoukaryme ti ãa a'ea rupi hamo," e po ahe? ei Jesus'ga ãa pe.
Igwete ãa nonhi'iãa'javi ga pe. [5] A'ero Jesus'ga ãa ndepiapavi onhimonha'ngavo.
Okoveveuhu ga ãa ndehe. A'ereki ãa noangarihu ojipe'ãa porogwetyge'yma. Igwete ga
ei iponhimamave'ga pe:
—Epyho epoa.
A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'ĩpo'rurame. [6] Igwete ãa
ẽi fariseus'ãa. Kotihĩ ãa Herodes'gareheve'ãa monhi'inhi'iãi a'ero. Igwete ãa ei:
—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga jukaukaruhui nehẽ? ei ãa ojohupe.

Oho pa ahe Jesus'ga pyri

[7] Igwete Jesus'ga ãwemimbo'ehara'ãa nderohoi ypiahua rembe'yi pe. He'yjuhu hete ãa
ua ga pyri ojigwyra hugwi. Galiléia hugwi ãa ndupavi Judéia hugwi no Iduméia hugwi
no. [8] Cidade de Jerusalém hugwi ãa nduri no. Rio Jordão kikoty aherovaja hugwi ãa nduri
Jesus'ga pyri no. Cidadepyrive'ãa uhu pa no Tiropyrive'ãa Sidompyrive'ãa. A'ereki ãa
ãwendu ãa imombe'urame Jesus'ga rembiapoa ahemonhimomby'ava'ea. A'ero ãa ndupavi
ga pyri onhimongyavo. [9-10] Igwete ga imombimombigi karugwara he'yjuhuve'ãa hugwi.
Nurã itetirũave'ãa Jesus'ga mbotymbotyvahivi tomombi ti ga ji hugwi javo. Nurã Jesus'ga
ei ãwemimbo'ehara'ãa pe:
—Peru ti yhara ji ve. Ta'a ti ipype ãa hugwi tanhimbotymbotyvahyyme ti ãa onhi-
mongyavo, ei ga ãa pe.
[11] Igwete ãa nduri jipi – kiroki ãa anhaã opojyka ãa. Jesus'ga repiagame ãa
nenypy'andurugi ga pyri o'eahyavo nde ko Tupana'ga ra'yramo javo. [12] A'ero ga nhi'iãahyi
ãa pe tanhimombe'uyme ti ãa javo.

*Jesus'ga omo'emo'*ẽ dozeva'ea onhimoirũharamo
(Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16)

[13] Aerẽ Jesus'ga jiupiri yvytyruhua rupi ogwovo. Igwete ga ãa mbuhurukari ojipyri
ãwemimbotarimo. [14] Doze ko ãa, ga ãa mo'emo'ẽi ojiheva'ero. (Nhimoirũhara ei ga ãa
pe.) A'ero ga ei ãa pe:
—Topomondo ti imombe'gwovouka nhinhi'iãa ojipe'ãa pe nehẽ. [15] Tambojipe'auka ti ji
pe me anhaã Diabo'gapyriva'ea ãa hugwi nehẽ, ei ga ãa pe.
[16-19] Dozeve'ãa ko: Simão'ga, Tiagova'ea, aheirũ'ga João'ga, André'ga, Filipe'ga, Bar-
tolomeu'ga, Mateus'ga, Tomé'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga – Tadeu'ga, Simão
Zelote'ga, Judas Iscariotes'ga – ga ko aerẽ omondouka Jesus'ga ga'arõe'ỹve'ãa po pe ga
pyhygauka. Ãahã Jesus'ga omo'emo'ẽ ãwemimbo'eharamo dozeve'ãa. Ojipea Jesus'ga ono
Simão'ga rehe. Pedro Jesus'ga ono ga rehe. Tiagova'ea ko Zebedeu'ga ra'yrava'ea João'ga
pavẽi. Ojipea Jesus'ga ono ãa ndehe ãanderaramo Boanerges. Boanerges pe nhande ei: Ãa
ko tupanaraã ja.

Belzebu'ga opojyka Jesus'ga, e'i tehe ahe
(Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23; 12.10)

20 Igwete Jesus'ga ẽwemimbo'ehara'ẽa nderohoi onga pe. Kiro he'yjuhuve'ẽa jatykai
ẽa pyri a'ero. Ndo'uukari ẽa mbatera Jesus'ẽa pe u'ua ẽa pyri. 21 Ikwahavame Jesus'ga
re'yja'ẽa hoi ga pyri. Igwete ẽa ei:
—Tipyhy ti Jesus'ga rerogwovo ẽa hugwi. A'ereki ga'akaẽa mbipehu kiro ovuhu, e'i tehe
ẽa Jesus'ga pe.
22 Igwete judeus'ẽa mbo'ehara'ẽa ei – kiroki ẽa u Jerusalém hugwi – igwete ẽa ei ojohupe:
—Belzebu'ga opojyka Jesus'ga ojive, e'i tehe ẽa. Nurã Jesus'ga ombojipe'auka anhaẽa ẽa
hugwi, ei ẽa. A'ereki Belzebu'ga anhaẽa ruvihavuhuro. A'ero ga anhaẽa mbojipe'aukari
Jesus'ga pe, e'i tehe ẽa ojohupe.
Satanás'ga pe ẽa ei Belzebu'ga. Diabo'ga ei ẽa ga pe no.
23 A'ero Jesus'ga ẽa mbuhurukari ojipyri judeus'ẽa mbo'ehara'ẽa. Igwete ga
imombe'umbe'ui ojo'java'ea ẽa pe.
—Mbipehu reki pendeaporoẽita, ei ga ẽa pe. Satanás'ga ndajipojykai tuhẽ jihi.
Satanás'ga ẽa pojykarame ojive nombojipe'aukari ẽa pe ojipyriva'ea. A'ereki ga nombo-
jogwayvayvari reki ojiheve'ẽa, ei Jesus'ga ẽa pe. 24 Tamombe'u ti ojo'java'ea pe me a'ero, ei
ga. Po ẽagwyripeve'ẽa ojogwayvayva hete, a'ero po ẽa nhombojipe'apavi ojohugwi. 25 Po
ongapypeve'ẽa ojogwayvayva, a'ero po ẽa nhombojipe'apavi ojohugwi no. 26 Po Satanás'ga
ojipyriva'ea mbojogwayvayva hamo, a'ero po gapyriva'ea nhombojipe'apavi ojohugwi,
ei ga. A'ero po Satanás'ga ndogwerekoa'javi ojiheve'ẽa. Ndokoa'javi po ga huvihavamo
a'ero, ei Jesus'ga ẽa pe. Na rũi reki Satanás'ga rekoi, a'e ji, ei ga. Ga nombojogwayvayvari
ojipyriva'ea. Ga rũi reki ombojipe'auka ji ve anhaẽa ojipe'ẽa hugwi a'ero, ei ga ẽa pe.
27 Igwete Jesus'ga ei no:
—Ojipe'ẽa ndoki ipopoakave'ga ronga pype gambatera rerogwovo ga hugwi. Gaho-
heve'ga jate oki ipype opopoakahetero ẽwaramo. Igwete ga ga kwana'ẽi gambatera
ipe'avo herogwovo ga hugwi, ei ga ẽa pe.
Nahã Jesus'ga ei ẽa pe jihi ko Satanás'ga hohe gapyriva'ea mbojipe'avo javo.
28-30 Igwete ga ei ẽa pe:
—"Anhaẽa opojyka ga ojive," pe'euhu tehe pe ji ve, ei ga javo ẽa pe. Nurã ti ji ei pe me
imombe'ukatuavo: Tupana'ga po ti omombo pa ahe hugwi aherekote'varuhuparavuhua.
Ombotegwetea vehevi po ti Tupana'ga omombo pa ahe hugwi, ei ga. Emo gwa'uva
mbotegwetea po ti Tupana'ga nomombori tuhẽ ahe hugwi. A'ea ndojihyva'javi ahe hugwi
avuirama, ei ga ẽa pe.

Jesus'ga re'yjava'ea
(Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21)

31-32 Kiro ẽa vahemi a'ero Jesus'ga yhẽa gareki'yra'ẽa pavẽi. Okari pe ẽa pytai o'ama.
A'ereki he'yjuhuve'ẽa u ga pyri oapyapyga. Igwete Jesus'ga re'yja'ẽa imondoi onhi'iẽa ga
pe tuhu ti ga ore pyri javo. A'ero ẽa imombe'ui ga pe:
—Jesus, okari pe ẽa ndekoi neyhẽa neirũ'ẽa pavẽi. "Tuhu ga ore pyri," ei ẽa nde ve, ei
ẽa ga pe.
33 Igwete Jesus'ga ei ẽa pe:
—Marãve'ẽa pe ji ei naerũ nhiy'ẽa nhiirũ'ẽa?
34 Gweroapyve'ẽa ndepiagame ga ei ẽa pe a'ero:
—Agwa reki ẽa nhiy'ẽa nhiirũ'ẽa, ei ga. 35 Kiroki ẽa oko Tupana'ga remimbotarimova'ea
rehe – ẽa pe ji ei nhiirũ'ẽa nhirendyra'ẽa. Nhiy'ẽa a'e ji ẽa pe, ei Jesus'ga ẽa pe.

4

Ha'ynha mohãihara'ga
(Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8)

1 Aerẽ Jesus'ga ẽa mbo'ea'javi ypiahua rembe'yi pe. He'yjuhu ẽa ojatykavo ga pyri
yembe'yi pe onhimongyavo. Nurã ga avi yhara pype oina imoanha'ndiavouka tohendu

pa ti ğa nhinhi'iğa javo. [2] Igwete ga ğa mbo'ea'javi imombe'gwombe'gwovo ojo'java'ea ğa pe.
[3] —Pehendu ti, ei ga. Imohãihara'ga gweroho ha'ynha ko pe imohaina ityma, ei ga. [4] Imohãirame mokonhete indurugi pea rembeyvyra rupi. Igwete gwyra'ia ruri imokokona jupava, ei ga imombe'gwovo ğa pe.
[5] —Jara onduru yja rehe, ei ga. Xunhi reki yja ita arimo. Kotihĩ henhunhamo a'ero novĩa. A'ereki nianami yja. [6] Emo kwarahyahivame ombokai imonhymbava hohova. Garemity'mbia ipavi a'ero onhimomiranama'jave'yma. A'ereki hapoa ndokihetei yvya pype, ei ga imombe'gwovo.
[7] —Jara onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Igwete ga'apoa ha'ynha henhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. Igwete nhungwava nhambyguhui garemityma herekovo imonhimomboakare'yma. Igwete ndi'ai upa, ei ga ğa pe.
[8] —Jara reki onduru yvykatua rehe. A'ea henhunhamo onhimomboaka gworyvamo. O'arame he'ye'yi ha'ynha trinta ahara pype. Jara pype koji'i tehe ha'ynha sessenta. Jara pype ha'ynha he'yjuhuro cem ipype, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.
[9] Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ğa pe.

Jesus'ga omombe'u moroğita
(Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15)

[10] Garenduhara'ğa horame ga hugwi gapavẽive'ğa nhi'iği ga pe dozeve'ğa pavẽi. Igwete ğa ei ga pe:
—Gara pe nde ei poro moroğita mombe'gwovo ore ve? ei ğa. A'ereki ore ndorokwahavi a'ea, ei ğa ga pe.
[11] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:
—Amombe'u katu ji kiro pe me. A'ereki Tupana'ga opota penembikwahava, ei Jesus'ga ğa pe. Okwahavuka ga pe me onhimiva'ea nahã po ti ji rekoi ojiheve'ğa nduvihavamo nehẽ javo, ei ga ğa pe. Pe me jate ga okwahavuka nanongara. Ğa ki a'e te – kiroki ğa ndokoi gareheva'ero – ğa pe ji amombe'u ojo'java'ea ikwahavukare'yma ğa pe, ei ga ğa pe.
[12] Ojo'java'ea ji amombe'u ğa pe a'ero
"tonhimombaragwahavyme ti ğa hepiepiagame.
Tokwahavyme ti ğa henduenduvame.
A'ereki ğa ndogwerojijyipotari gweaporoğita.
Nomomborukapotari ğa Tupana'ga pe okote'varuhua", ei ga ğa pe.
[13] Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:
—Ndapekwahavi pe ji imombe'urame pe me garemitymagwera? Marã po ti pe ikwahapavi ojo'java'ea naerũ? ei ga. [14] Tamombe'u katu ti kiro itymagwera pe me a'ero, ei Jesus'ga ğa pe.
—Kiroki ga omombe'u Tupana'ga – ga ko ha'ynha mohãihara'ga ja, ei ga. [15] Mokonhete'i ha'ynha onduru pehea rembeyvyri. Igwete gwyra'ia imokokombavi ha'ynha imohãirame, ei ga. Na jitehe ojipe'ğa henduvame Tupana'ga mombe'ua Satanás'ga imoka'nhymbavi a'ea ğa hugwi, ei ga imombe'gwovo ğa pe.
[16] —Jara ha'ynha onduru yja rehe ita arimo. Nurã ğwenhunhame kotihĩ nonhimomiranami, ei ga. Na jitehe ojipe'ğa henduvi Tupana'ga mombe'ua kotihĩ gworygworyvamo hehe novĩa. [17] Ğwendu katu na'ẽ ğa gamombe'ua novĩa. Aerẽ ojipe'ğa imbohahyukari ğa pe ğa ndekoro ğwaramo Tupana'ga mombe'ua rupi, ei ga. Hahyrame ğa pe ğa nonhimomiranama'javi a'ero kotihĩ opohia Tupana'ga mombe'ua hugwi. A'ereki gamombe'ua ndokikatui ğayvyteri pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.
[18] —Jara onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe – a'ea oambyguhu garemityma imonhimomboakare'yma, ei ga. Na jitehe ojipe'ğa henduna'ẽi Tupana'ga mombe'ua novĩa. [19] Aerẽ ğapy'a rekotehei. A'ereki ğa nhağataruhu ojihe marã po ti ji ve nehẽ javo, ei ga. Igwete ğa nhimoandyandyi itambere'ia potaruhuavo a'ea po ti ji mbohoryhetei nehẽ javo tehe. Igwete ğa ipotaparavuhui mbatera, ei ga. Hatĩava'ea oamby imohãihara'ga remityma. A'ero ndi'ai, ei ga. Na jitehe ğanemimbotaruhua

nohenduva'javukari ğa pe Tupana'ga mombe'ua. A'ero ğa ndokoi gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ğa pe japoe'yma pyryva'ea, ei ga imombe'gwovo ğa pe.
[20] —Jara onduru yvykatua rehe ğwenhukaturo gworygworyvamo, ei ga. Na jitehe jara'ğa henduvi Tupana'ga mombe'ua herovia tuhẽ okokatuavo, ei ga. Jara'ğa oapo hete pyryva'ea a'ero. Jara'ğa koji'i ğa oapo pyryva'ea. Jara'ğa koji'iete'i ğa oapoapo pyryheteva'ea jipi okokatuavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

A lamparina
(Lucas 8.16-18)
[21] Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:
—Herurame lamparina oki pe po ahe ndohovapygi hyrua pyvõ. Ahe nomondoi onhinongava gwyri pe cama gwyri pe. Ahe gweru imondovo pyte'mbia rehe imohina tamomytu'emba nhande ve javo, ei ga. [22] Na jitehe Tupana'ga ğwenotĩ na'ẽ ğwemimbo'eagwera tamomytu'emba ti ğa'akaĝi pe aerẽ nehẽ javo, ei ga. [23] Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ğa pe.
[24] Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:
—Henduvame nhinhi'iğa pehendu katu ti a'ero, ei ga. Po ti xunhi pe henduvi nhinhi'iğa, a'ero po ti xunhi pe ikwahavi nehẽ. Po ti pe hendukatui nehẽ, a'ero po ti pe ikwahahetei nehẽ. Koji'i po ti Tupana'ga pe mbo'ea'javi a'ero nehẽ no, ei ga. [25] Po ti pe ikwahavi nhinhi'iğa rendukatuavo nehẽ, a'ero po ti pe ikwahahetei nehẽ, ei ga. Po ti xunhi pe ikwahavi nhinhi'iğa hendupotare'yma, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhymbavukari pe me nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

Ha'ynha henhui onhimomboaka
[26] Igwete Jesus'ga ei no:
—Ojipea tamombe'u pe me ojo'java'ea tapekwaha hete ti Tupana'gareheve'ğa jikoheteağwama ga rehe. A'ereki Tupana'ga hete ğa mbojikojikogukari ojihe jipi ğanduvihavamo. Na ja a'ero, ei ga. Ha'ynha mohãihara'ga omohãi ha'ynha yvyvo. [27] He'yi ga kiri henhunhame ogwovo hepiaga. Igwete garemityma nhimomboakari. "Marã po nhiremityma renhunhamo onhimomboaka a'ero?" ei ga jupe ikwahave'yma, ei ga. [28] A'ereki a'ea tehe henhui ohema yvya hugwi. Aerẽ nhimomboakari oharamo. Aerẽ itiniĝi, ei Jesus'ga. [29] A'ero ga ğa mondoukari imondohondohogauka haimbeva'ea pyvõ foice pyvõ. A'ereki oho japiavo imondohokava, ei Jesus'ga ğa pe imombe'gwovo.

Mostarda ra'ynha
(Mateus 13.31-32, 35; Lucas 13.18-19)
[30] Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:
—Marãva'ea ti ji imombe'ui kiro pe me ojo'java'ea tapekwaha ti Tupana'gareheve'ğa nde'yjuhuağwama? ei ga. A'ereki jypy ğa ndahe'yi. Aerẽ reki ğa nde'yjuhuro – kiroki ğa e'i: "Tupana'ga ko nhanderuvihavamo", ei Jesus'ga ğa pe. Na ja a'ero, ei ga. [31] Otỹ ga mostarda ra'ynha, ei ga. Xunhiete'i ko nanongara ra'ynha jara gwyre'i pa. [32] Itymirẽ reki onhimomboaka hete huvihavuhuro oji'java'ea hohe pa, ei ga. Huvihavuhu hakã oja'oja'oga. Nurã gwyra'ia turi japovo gwaityga hakã rehe upa i'aĝi pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.
[33] Nanongara ga imombe'umbe'ui he'yjuhuve'ğa pe ojo'java'ea mombe'gwovo. Ğa ikwahavame koji'i ga imombe'ui ğa pe a'ero. [34] Ojo'java'ea jate ga omombe'umbe'u he'yjuhuve'ğa pe ğa mbo'erame Tupana'ga nhi'iğa rehe. Emo ğandovakie'ỹ ga imombe'ukatupavi ğwemimbo'ehara'ğa pe tokwaha tuhẽ ğa javo.

Jesus'ga omombi yvyruhua
(Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25)
[35] Ka'arugame Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:
—Xaho ti aherovai.
[36] Igwete ğa hoi he'yjuhuve'ğa hugwi. Jesus'ga oapy oina yhara pype. Igwete ğa ga rerohoi ypiahua aherovai. Ojipe'ğa oho oyhara pype ğa ndupi no. [37] Ğa horame turi

yvyruhua. Yvyturanuhũa ombo'ambo'a typepemuhũa yhara pype. Kiro tynahẽ g̃werĩ
yhara a'ero. [38] Jesus'ga oki reki yhara revira rehe oakaã̄ noã̄ aheakaã̄ jikokava rehe.
Igwete g̃a ga moma'ẽi javo ga pe.
—Jesus, kiro nhande hoi ypy pe, ei g̃a. Nane'ã̄ataruhui nde nhandepapava rehe naerũ?
ei g̃a ga pe.
[39] Igwete ga ma'ẽi onhi'iã̄hyavo yvytua pe. Igwete ga ei ypiahua pe:
—Epi! ei ga. Tanetymyi ti.
A'ero ipigi yvytua. Notymynha'javi. [40] Igwete Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe:
—Maraname pe kyhyjiuhui? ei ga. Ndapejikogi ve tuhẽ pe ji rehe naerũ? ei ga g̃a pe.
[41] Igwete g̃a nhimomby'ahetei a'ero javo ojohupe:
—Marã te ga rekoi naerũ? Yvytua vehevi re po g̃wendu katu ganhi'iã̄ ypiahua pavẽi,
ei g̃a javo ojohupe.

5

Jesus'ga ombojipe'a anhã̄ ahe hugwi
(Mateus 8.28-34; Lucas 8.26-39)

[1] Igwete Jesus'g̃a vahemi ypiahua aherovai Gerasapeve'g̃a gwyri pe. [2] Jesus'g̃a ẽrame
ga ruri – kiroki ga anhã̄ opojyka ga ojive. [3-4] Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe
ga u jipi aheryvya pyteri pe. Okwaokwa g̃a ga itanhuramuhũa pyvõ novĩa. Igwete
ga imondohondohogi opoa hugwi opya hugwi ikaikavo. Nurã g̃a ndokwara'javi ga
a'ero itanhuramuhũa pyvõ. Ndipopoakari g̃a ga monhyromo. [5] Arimo ypytunimo na
jitehe ga rahẽrahemamo jipi aheryvy pe yvytyruhua rehe. Ojikytikyti ga ita pyvõ
herokwarokwavame ojihe. A'ereki anhã̄ opojyka ga ojive. [6] Jesus'ga repiagame irupe
kiro ga ruri onhana itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi ga rovatiamo. Igwete ga
renypy'andurugi Jesus'ga pyri nderuvihavuhu nde javo. [7-8] Igwete Jesus'ga ei anhã̄ pe:
—Ejipe'a ga hugwi.
Igwete ga hapukajahivi.
—Tajiavykyi ti, Jesus, ei ga. Nde ko Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'g̃ahoheve'ga
ra'yramo. Ere ti Tupana'ga renoina tahahyyme ti ji ve, ei ga ga pe.
[9] —Gara nderera? ei Jesus'ga ga pe.
—He'yjuhu, ei ga. Poro ko jirera, ei ga.
A'ereki he'yjuhuva'ea anhã̄ opojyka ga. [10] Igwete i'ehetei Jesus'ga pe:
—Toremondoukari ti irupe avo hugwi, e'i ga pe.
[11] Pevo tuvi ojipe'g̃a nenymbava porcos i'gwovo yvytyruhua pyri. He'yjuhu hete
onhimongyavo. [12] Igwete anhã̄ ei Jesus'ga pe:
—Ore mondouka ti porcos pyri toropojyka ti a'ea orojive, e'i anhã̄ ga pe.
[13] —Hepejigwovo a'ero, ei Jesus'ga jupe.
Igwete anhã̄ jipe'ai g̃wembipojykahara'ga hugwi ogwoogwovo porcos ipojykavo.
He'yjuhu ranuhũ porcos dois mil. Igwete anhã̄ opojykarame porcos inhainhani ogwovo
ojyva yvyty'ramuhũa rupi opoa ypiahua pype otypyvypyvyga.
[14] Igwete porcos repiakatuhara'g̃a nhani ogwovo timombe'u javo. Igwete g̃a
imombe'umbe'ui porcos typyvygagwera cidadepeve'g̃a pe cidadekotyive'g̃a pe no. A'ero
g̃a nduã̄nduri torohepia katu javo. [15] Urame Jesus'ga pyri g̃a akoja'ga repiagi anhã̄ã
rembipojykaagwera'ga. Ipikatu ga kiro oina. Gweaporoã̄ita katu reki ga a'ero no.
Ga repiagame g̃a kyhyji Jesus'ga popoakara hugwi. [16] Kiroki g̃a gwepia tuhẽ anhã̄ã
mondoagwera – kiro g̃a ei imombe'gwovo g̃a pe:
—Jesus'ga ombojipe'a ga hugwi anhã̄ã mondovouka porcos pyri a'ea pojykauka, ei g̃a.
Igwete porcos inhainhambavi ogwovo y pe otypyvypyvyga, ei g̃a imombe'gwovo g̃a pe.
[17] Igwete g̃a epavi Jesus'ga pe:
—Heregwovo oregwyra hugwi! ei g̃a javo ga pe.
[18] Jesus'ga avame yhara pype kiro anhã̄ã rembipojykaagwera'ga ehetei ga pe:
—Kiro ji hoi nde rupi nde rerekovo.

19 —Ndorogwerohoi ji ji rupi, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo enhonga pe. Ere ti eje'yja'ğa
pe: “Tupana'ga pyry hete ji ve,” ere ti ğa pe. “Nahanahã ga imombyryvi ji ve ji
porogwetyga,” ere ti imombe'gwovo ğa pe, ei Jesus'ga ga pe.
20 Igwete ga hoi Dez Cidades pe imombe'gwombe'gwovo ğa pe.
—Jesus'ga pyry hete ji ve, ei ga ğa pe. Ombojipe'a ga anhağa mondovouka ji hugwi.
Nahã ga imombyryvi ji ve, ei ga ğa pe.
Igwete ğa nhimomby'apavi ganhi'iğa renduva.

Jairova'ea ra'yrava'ea
(Mateus 9.18-19; Lucas 8.40-42)

21 Igwete Jesus'ğa hero'yahava'javi yhara herojivya. Ypiahua rembe'yi pe ga rekoi.
Igwete he'yjuhuve'ğa jatykai ga pyri. 22 Igwete ga ruri Jairo'ga. Ga ko huvihavamo
oko judeus'ğa jatykahava pype. Jesus'ga repiagame ga ruri ğwenypy'anduruga ga pyri
jihoheva'ero ji poko javo ga pe.
23 —Omano ğwerĩ jira'yrahẽa, ei ga Jesus'ga pe. Herejo ji rupi epokoga hẽa rehe
tomanoyme ti hẽa, ei Jairo'ga ga pe.
24 Igwete Jesus'ga hoi ga rupi. He'yjuhuve'ğa oho Jesus'ga rupi no ga mbotymboty-
vahiva.

Gwypova'ea opoko Jesus'ga pira rehe
(Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48)

25 Ga horame kiro ojipehẽa hoi Jesus'ga reviri opokoga gapira rehe topi ti nhitetirũa
ji hugwi javo. A'ereki hẽa gwyporo. He'yjuhu doze kwara hẽatetirũa rehe. 26 He'yjuhu
hẽapohanohara'ğa novĩa. Igwete hẽa pohanoğame hahyhetero hẽa pe. Omondo pa hẽa
oitambere'ia ğa pe novĩa. Emo ndopigi hẽa hugwi. Igwaigwavete hẽa tetirũahetero.
27-28 Igwete ğa Jesus'ga mombe'urame hẽa ei oyvyteri pe: “Po ti ji pokogi gapira rehe vehevi
nehẽ, a'ero po ti ipigi ji hugwi nehẽ,” ei hẽa oyvyteri pe javo. Kiro hẽa hoi Jesus'ga reviri
a'ero he'yjuhuve'ğa pytera rupi opokoga Jesus'ga pira rehe. 29 Kotihĩ hẽa ndagwypora'javi.
A'ea hẽa ikwahavi oyvyteri pe. 30 Igwete Jesus'ga pyryrymi he'yjuhuve'ğa koty javo ğa pe.
A'ereki ga okwahavipe opopoakara hoa ğa ndehe.
—Ma'ğa opoko jipira rehe ra'e? ei ga ğa pe.
31 Igwete garemimbo'ehara'ğa ei ga pe:
—Avi nde erehepia pa ğa enhimbotymbotyvahiva, ei ğa. Maraname nde euhui naerũ:
“Ma'ğa opoko ji rehe ra'e?” ei ğa ga pe.
32 Emo Jesus'ga oharekoreko ğa ndehe tahepia tuhẽ javo. 33 Hẽa okwaha Jesus'ga
rembiapoa ojive. A'ero hẽa ruri okyhyjiavo ohyhyipava. Ojovapyvo hẽa rekoi Jesus'ga
pyri onhimombe'upava ga pe. 34 Igwete ga ei hẽa pe:
—Kui'i, nde erejiko ji rehe. Nurã ipigi nde hugwi, ei ga. Enoğatu ti epy'a egwovo, ei ga.
Momina tuhẽ nde hugwi netetirũa, ei ga hẽa pe.

Jesus'ga ombogwera Jairova'ea ra'yrava'ea
(Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56)

35 Jesus'ga nhi'iğame kiro ğa nduri Jairo'ga rongapypeve'ğa. Igwete ğa ei Jairo'ga pe:
—Omano jipe ndera'yrava'ea, ei ğa imombe'gwovo ga pe. Tererura'javi
ahembo'ehara'ga a'ero, ei ğa Jairo'ga pe.
36 Jesus'ga ombogwavete reki ğanhi'iğa. Igwete ga ei Jairo'ga pe:
—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete ji rehe, ei Jesus'ga ga pe.
37 Igwete Jesus'ga ğa nderohoi ojupi Pedro'ga João'ga no Tiagova'ea no – kiroki ahe
João'ga reki'yramo. Jara'ğa ga nomondoukari ojupi. 38 Igwete ga Pedro'ğa nderohoi ğa
nderovahema Jairo'ga ronga pe. A'ero Jesus'ga henduvi ğajehe'oranuhũa. A'ereki hahyahi
ğajehe'oa hẽamanoa rehe. 39 Igwete ga hoi onga pe javo ğa pe.
—Maranuhũrame pe nanuhũ pejehe'gwoe'gwovo pejijupa? ei Jesus'ga ğa pe. Tayrihẽa
nomanoi. Hẽa oki reki upa, ei ga ğa pe.

A'ereki ga okwaha hẽambogweravaẽwama. [40] Igwete ẽa ga jai omano tuhẽ ahe javo.
A'ero ga ẽa mo'emo'embavi onga hugwi. Igwete ga ẽa nderohoi okipe tayrihẽa ruva'ga
hẽayhẽa no. Pedro'ẽa ga gweroho hẽanongava pype no. [41] Igwete ga hẽa popyhygi javo
hẽa pe.

—Talitá cumi! ei ga. (A'ea ko: "Kui'i, epo'ã!")

[42] Kotihĩ hẽa po'ami a'ero okovo. Doze kwara hẽa rehe. Igwete ẽa nhimomby'ahetei hẽa
repiaga. [43] Igwete Jesus'ga ehetei ẽa pe:

—Tapemombe'ui ti nhiremimbogweravahẽa, ei ga. Pemondo ti kiro mbatera hẽa pe to'u
hẽa, ei ga ẽa pe.

6

Nazaré pe ahe ndojikogi Jesus'ga rehe
(Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30)

[1] Aerẽ Jesus'ga hoi pea hugwi ẽwemimbo'ehara'ẽa pavẽi. Igwete ẽa hoi cidade de Nazaré
pe – perope Jesus'ga onhimomboaka. [2] Judeus'ẽa poravykye'yma rupi sábado rupi ga hoi
ẽajatykahava pype pevove'ẽa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iẽa rehe. Igwete ẽa nhimomby'ai
ganhi'iẽa renduva onhimongyavo. A'ero ẽa ei ojohupe:

—Marã akoja'ga ikwahavuhui nanongara naerũ? ei ẽa. Ma'ẽa ombo'e ga? A'ereki
ahemonhimomby'ava'ea ga oapoapouhu, ei ẽa ojohupe. [3] Ga ko onga apohara'ga rũi
naerũ Mariahẽa ra'yra'ga? ei ẽa. Tikwaha tuhẽ nhande gareki'yra'ẽa Tiago'ga José'ga
no Judas'ga Simão'ga. Garendyra'ẽa ko oko avo nhande pyri no, ei ẽa ojohupe.

Igwete ẽa nhimonha'ngai okoe'yma ga rehe tihenduva'javyme ga javo. [4] Igwete Jesus'ga
ei ẽa pe:

—Ojipe'ẽa gwyripeve'ẽa omondo gweaporoẽita imohina Tupana'ga nhi'iẽa
mombe'uhara'ga rehe, ei ga. Gagwyripeve'ẽa jate nomondoi imohina ga rehe. Gare'yja'ẽa
nomondoi imohina ga rehe no. Garongapypeve'ẽa nomondoi imohina ga rehe no, ei ga
ẽa pe.

[5] Igwete Jesus'ga ndoapoi gwerevi ahemonhimomby'ava'ea pevo. A'ereki ẽa ndojikogi
ga rehe. Mokonheteve'ẽa ndehe jate ga pokogi imombiga ẽatetirũa ẽa hugwi. [6] Igwete ga
nhimomby'ai ẽa jikoge'yma ẽwaramo ojihe.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iẽa
(Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6)

Igwete Jesus'ẽa imbojoapiapi ogwovo cidades pe pevove'ẽa mbo'eavo. [7] Igwete ga
ẽwemimbo'ehara'ẽa mbuhurukari ojipyri dozeve'ẽa. Igwete ga ei ẽa pe:

—Topomondomondo ti kiro ojipe'ẽa cidades pe, ei ga. Mokomokõi ti pejogweroho
imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iẽa ẽa pe. Ape'akwahavuka ti ji pe me anhaẽa ẽa hugwi
nehẽ, ei ga ẽa pe. [8] Pepojate ti toho kiro pea rupi. Taperohoi ti pão itambere'ia reheve, ei
ga. Taperohoi ti sacola no. Pejijihokava jate ti peroho, ei ga ẽa pe. [9] Pemongi ti sandálias.
Taperohoi ti ojipea tapy'ynhapira, ei ga ẽa pe.

[10] Igwete ga ei no:

—Pe vahemame cidade pe po ti ojipe'ga ei pe me nehẽ: "Hepejijo pejipytavo nhironga
pe," e po ti ga pe me nehẽ. Pejogweroho ti ga pyri pejijupa a'ero, ei Jesus'ga ẽa pe.
Tapejijyjijyi ti ojipe'ẽa nonga pe, ei ga. Ga pyri jate ti peju. Aerẽ ti pea hugwi pe hoi cidade
hugwi a'ero pejogwerogwovo nehẽ, ei Jesus'ga ẽa pe. [11] Po ti pevove'ẽa napembuhurukari
ojipyri hendupotare'yma penhi'iẽa a'ero po ti pe hojipei pea hugwi nehẽ, ei ga. Pehorame
ti pemonduru otimbuguhua pejipya hugwi toropohi ti pe hugwi javo ẽa pe. Pe'ji ti ẽa pe:
"Peko te'varuhu pe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iẽa," pe'ji ti ẽa pe, ei Jesus'ga ẽa pe.

[12] Nahã Jesus'ga dozeve'ẽa mondomondoukari ojipe'ẽa pyri. Igwete ẽa hoi
imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iẽa ẽa pe. Igwete ẽa ei ẽa pe:

—Perojijyi ti pejeaporoẽita pejipohia pejikote'varuhua hugwi, ei ẽa ẽa pe.

[13] Igwete dozeve'ẽa imbojipe'ape'ai anhaẽa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ẽa hugwi. Igwete ẽa
imongyi ikava he'yjuhuve'ẽa akaẽa rehe imombiga ẽatetirũa ẽa hugwi.

João Batistava'ea omano
(Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9)

14 Igwete pevove'ğa Jesus'ga mombe'umbe'ui. A'ero ga henduvi ğanhi'iğa Herodes'ga
ğanduvihavuhu'ga. Ojipe'ğa e'i tehe Jesus'ga mombe'gwovo:
—Ga ko João Batista'ga reki, e'i tehe ga. Okwera po ga kiro oyvya hugwi. Nurã po ga
japohetei ahemonhimomby'ava'ea naerũ, e'i tehe ğa.
15 Ojipe'ğa e'i tehe:
—Jesus'ga po Elias'ga ura'java.
Ojipe'ğa:
—Ga po Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharamo oko ahe ja – kiroki ahe omombe'u Tu-
pana'ga nhi'iğa ojopy'rovo hako, e'i tehe ğa.
16 Igwete Herodes'ga henduvi ğanhi'iğa Jesus'ga rehe. Igwete ga etehei:
—Ga ko João Batista'ga tuhẽ. Akamomboruka ji ga ikwehe novĩa. Kiro ga kwerava'javi
reki, e'i tehe ga.
17-19 Nahã Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe. Herodiashẽa rehe ga ahe py-
hygukari ahe mongiuka cadeia pype. Hehã ko Filipe'ga rembirekohẽa na'ẽ Herodes'ga
reki'yra'ga rembirekohẽa. Aerẽ Herodes'ga hẽa rerekoi reki.
Igwete João Batistava'ea ei Herodes'ga pe jipi: "Maranuhũrame nde eirũ'ga rem-
birekohẽa rerekoi? Na rũi ko ahe rekoi," ei ahe ga pe jipi.
Nurã Herodiashẽa rehe Herodes'ga ahe pyhygukari ahe apytĩuka ahe mongiuka cadeia
pype. A'ereki hẽa onhimboahi ahe ve tajukauka ti ga javo novĩa. 20 Emo Herodes'ga ahe
a'ngui na'ẽ. Ga ndojukaukapotari ahe. A'ereki ga okyhyji ikwahava Joãova'ea rekokatua.
Okwaha ga Joãova'ea pyryhetea ahe rekoro ğwaramo Tupana'ga rehe. Nurã Herodes'ga
ahe a'ngui. Joãova'ea nhi'inhi'iğame ga pe oko tehe gapy'a novĩa. Emo ga ğwendu pota
Joãova'ea nhi'iğa novĩa.
21 Aerẽ o'aragwera rehe Herodes'ga japoi toryva omoirũhara'ğa pe soldados'ğa ndu-
vihavuhu'ğa pe no imbateheteve'ğa pe no – kiroki ğa u gagwyri pe Galiléia pe. A'ea
rupi Herodiashẽa jirokwari João Batistava'ea rehe ahe jukauka. 22 Hẽara'yrahẽa tehe oho
Herodes'ğa pyri ojirokyavo ğapyteri pe. Igwete ğa nhimohẽhetei kujahẽa rehe Herodes'ga
gapavẽive'ğa pavẽi. A'ero ga ei hẽa pe:
—Gara nde erepota imondoa ejive? Tamondo ti nde ve, ei ga hẽa pe. 23 Tupana'ga
henduvame nhirembi'ea ji ei nde ve: Tamondo pa tuhẽ ti nde ve neremimbotarimova'ea
javoji. Nhimbatera ti tamondojija'ro vehevi nde ve javoji, ei ga hẽa pe.
24 A'ero hẽa hoi imombe'gwovo oyhẽa pe.
—Gara re po ji aru ga hugwi nehẽ? ei hẽa hẽa pe.
—João Batista'ga akağa pe ere, ei hẽayhẽa hẽa pe.
25 Kotihĩ hẽa jivyri nhandaipe ogwovo javo Herodes'ga pe.
—Apota ji João Batista'ga akağa, ei hẽa, kiroğwe nhaembeva pype, ei hẽa ga pe.
26 Henduvame hẽanhi'iğa Herodes'ga rekoveveuhuhetei a'ero. A'ereki ga ndo-
jukaukapotari Joãova'ea novĩa. Emo ga e'i jipe reki Tupana'ga ğwendu nhirembi'ea
javo. Gapavẽive'ğa ğwendu ganhi'iğa no ga erame hẽa pe tamondo tuhẽ ti nde ve javo.
Nurã ga nde'ia'uva'javi kiro hẽa pe: "Namondoa'javi ji nde ve." 27 Nurã ga soldado'ga
mondoukari cadeia pype togweru ti ga João'ga akağa javo. 28 Igwete soldado'ga hoi ahe
akamomboa cadeia pype aheakağa rerua nhaembeva pype. Igwete ga imondoi kujahẽa
po pe hẽa herohoi oyhẽa pe heroviaruka hẽa pe Joãova'ea jukaagwera. 29 Nahã Herodes'ga
ahe akamomborukari raikwehe. Ikwahavame Joãova'ea remimbo'ehara'ğa hoi ahera'oa
pyhyga herogwovo inoğa ityma raikwehe.

Jesus'ga ombohe'yi mbatera cinco milva'ea pe
(Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)

30 Aerẽ dozeve'ğa jivyri Jesus'ga pyri a'ero – ğahã Jesus'ga omondomondouka Tupana'ga
nhi'iğa mombe'uuka. Ojivyrame ğa imombe'upavi Jesus'ga pe ğwemimbo'eagwera.
Ğatetirũa mombigagwera ğa omombe'u ga pe no.

—Orombojipe'a ore anhaã ã hugwi, ei ã imombe'gwovo ga pe no.
31 A'ea rupi he'yjuhuve'ã nhopondekwandekwavi ua Jesus'ga pyri onhimongyavo.
Igwete ã ndo'uukari Jesus'ã pe. Nurã Jesus'ga ei dozeve'ã pe:
—Nhande tehe ti xaho ongae'ỹi me tapepytu'uahi'vi ti javoji, ei ga ã pe.
32 Jesus'ã tehe ã avi yhara pype a'ero ogwovo ongae'ỹi me. 33 Emo pevove'ã gwepia
ãahoa. Igwete ã ei ojohupe onhimongyavo:
—Kiro ã hoi Jesus'ã. Pea rupi ti xaho ã ndeviri a'ero, ei ã ojohupe.
Igwete ã hoi nhandaipe ypiahua rembeyvyra rupi ogwovo cidades hugwi nhaporemo.
Igwete ã na'ẽ ã vahemi pevo Jesus'ã nenonde. 34 Ohemame Jesus'ga he'yjuhuve'ã
ndepiagi. Igwete ã poria'iro ga pe onhimongyavo. A'ereki ga pe ko ã ovelhas ja
ovelhas gwepiakatuhara'ga rerekoe'ymame. Na jitehe ndipokokavi ã. Igwete Jesus'ga
ã mbo'embo'ei.
35 Kwara hoõgwerĩa rupi garemimbo'ehara'ã nduri ga pyri javo.
—Kiro ihohetei kwara. Ndogwerekoi onga avo ã pe, ei ã. 36 Ere ti ã pe a'ero toho
ti ã kopeve'ã pyri cidades'i pe ira'agweva'e pe. Pevo po ti ã ipyhygi mbatera ojive
i'uhavamo, ei ã Jesus'ga pe.
37 Igwete ga ei ã pe:
—Pehe ti pemondo mbatera ã pe to'u ti ã javoji.
—Maranuhũ naerũ? ei ã. He'yjuhuva'ea duzentos itambere'ia po ti ore herohoi
imondovo pão rehe ã pe naerũ? ei ã ga pe.
38 Igwete Jesus'ga ei ã pe:
—Maramomi pe herekoi pães? Peho hepiaga.
Igwete ã hoi hepiaga, ã nduri imombe'gwovo ga pe.
—Cinco, ei ã. Dois ã gwereko pira no, ei ã ga pe.
39 Igwete Jesus'ga he'yjuhuve'ã mbojatykapavi ã mboapyga ã noã nhungwa'via
rehe. 40 Ojopyri ã apyapygi upa a'ero. Pea hovai ã cem. Ã hovai cinquenta. Hovaive'ã
cem no. Nahã ã apyapygi ojogwerojuva. 41 Igwete Jesus'ga ipyhygi pães pira reheve.
Igwete ga jovavuri onhi'iã Tupana'ga pe.
—Ndepyry hete nde imbuhua mbatera ore ve, ei ga Tupana'ga pe.
Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondovo ãwemimbo'ehara'ã pe pema'ema'ẽ
ã pe javo. Na jitehe ga ima'ema'ẽukari pira imondovouka ã pe nhaporemo. 42 Igwete
ã nhaporemo i'ui'ui onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu hete
mbatera ã pe. 43-44 He'yjuhu hete ko ã cinco mil akwaimba'ero. Kunhangwera'ã
na jitehe he'yjuhu tayri'ã pavẽi. Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ã imono'ono'oã
pães rembyruera pira'ia rembyruera reheve imondovo inoã yrua pype. Dozeva'ea ã
imotynahenahembavi yrua.

Jesus'ga oho yjapea rehe
(Mateus 14.22-33; João 6.15-21)

45-46 Igwete Jesus'ga ei ãwemimbo'ehara'ã pe:
—He peji'ava yharuhua pype, ei ga. Pero'yaha ti aherovai ji renonde herogwovo cidade
de Betsaida pe, ei ga ã pe.
He'yjuhuve'ã pe ga ei:
—Kiro ji hoi na'ẽ nhinhi'iã Tupana'ga pe, ei ga. He pejigwovo a'ero pejivya penhonga
pe kiro, ei ga ã pe.
Igwete ga hoi yvytyruhua rupi. 47 Ypytunimo ga tehe ga rekoi yvytyruhua arimo.
Garemimbo'ehara'ã ki a'e te oko yhara pype ypyteri pe. 48 Igwete ga hepiagi ã
ipyvupyvurahyrame. A'ereki yvyturanuhũa ãwovatĩvatĩ ã. Ko'eãtue'yma rupi ga hoi
ã pyri a'ero opyruã yhya rehe ogwovo. Okwa ãwerĩ ga ãandova yvyri novĩa. 49 Emo
hepiagame gapyruã yhya japea rehe ã nahenahemamo upa.
—Anhaã po, e ko ã novĩa.
50 A'ereki ã nhaporemo gwepia ga. Ã̃apy'a juahi a'ero. Emo kotihĩ ga nhi'iã ã pe.
—Penoãtu ti pejipy'a, ei ga. Jihi ko koro ako. Tapekyhyjia'javi ti, ei ga ã pe.

[51] Igwete ga avi yhara pype ã̃ga pohe. Kiro ipigi yvyturanuhũa. Igwete ã̃ga nhi-
momby'ahetei a'ero. [52] A'ereki ã̃ga ndaheaporoã̃gitakatui pães mbohe'yjuhuagwera rehe.
Noangari ã̃ga ikwahave'yma Jesus'ga popoakara.

Jesus'ga omombi ahetetirũa Genesaré pe
(Mateus 14.34-36)

[53] Igwete Jesus'ã̃ga hero'yahavi herovahema Genesarépeve'ã̃ga gwyri pe nhapytiamo.
[54] Ã̃ga ẽrame yhara hugwi pevove'ã̃ga nhimombaragwahavipei Jesus'ga rehe. [55] Igwete ã̃ga
hoã̃gahoi ogwyra rupi itetirũave'ã̃ga nderunderua ã̃gakupeupava rehe ã̃ga noã̃ga Jesus'ga pyri.
Henduvame Jesus'ga hoa jipi, pevo ã̃ga ã̃ga nderuri ga pyri. [56] Igwete ga imbojoapiapi ogwovo
cidades pe. Nhu me ga hogahoi no. Perope ga oho – pevo nhaporemo ã̃ga itetirũave'ã̃ga
nderuri ã̃ga noã̃ga mytu'ẽ me – perope ã̃ga ojatyka jipi. Igwete ã̃ga eã̃ga'ei Jesus'ga pe:

—Na ã̃ga pokogi ndepira rembe'yva rehe vehevi.

Ã̃ga pokogame hehe a'ero ipipavi ã̃gatetirũa ã̃ga hugwi.

7

Judeus'ã̃ga namonhava'ea remimbo'eagwera
(Mateus 15.1-9)

[1] Igwete fariseus'ã̃ga jatykai ua Jesus'ga pyri judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga pavẽi. Uhu ã̃ga ga
pyri Jerusalém hugwi. [2] Igwete ã̃ga hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga jikwakuve'yma.

—Ndokoi ã̃ga nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi, ei ã̃ga. A'ereki ã̃ga ndojikwakuvi
ojipogweja rehe mbatera ua renonde, ei ã̃ga ojohupe.

[3] A'ereki judeus'ã̃ga namonhava'ea koi na ojikwaku ymya vehevi. I'ua renonde ahe
jipogwepogwei jipi. A'ereki ahe e'i tehe: "Nhandejipogwepogweje'ymame po ti nhande
nianhimombyryvi Tupana'ga pe," e'i tehe ahe. Nurã ko judeus'ã̃ga – kiroki ã̃ga fariseusramo
– ã̃ga ko koji'i e'i: "Xajikwaku hete nhandekovo nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera
rehe," e ko ã̃ga. Nurã ã̃ga ojipogweje'ymame ndo'ui mbatera jipi. [4] Herurame mbatera
ima'ẽhava hugwi na jitehe ã̃ga ndo'ui ojipogweje'ymame. I'uhava ã̃ga ipyhepyhei im-
boapykava. Nahã ã̃ga jikwakukwakuvi jipi ã̃gwamonhava'ea remimbo'eagwera rehe okovo
xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo novĩa.

[5] Igwete fariseus'ã̃ga jatykai Jesus'ga pyri judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga pavẽi. A'ero ã̃ga hepiagi
Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga jikwakuve'yma. Igwete ã̃ga ei Jesus'ga pe:

—Neremimbo'ehara'ã̃ga ndojipogwejuhu i'ua renonde, ei ã̃ga. Maraname ã̃ga ndokoi
nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi ojikwakuve'yma? ei ã̃ga.

[6-8] Nahã Jesus'ga ei javo ã̃ga pe a'ero:

—Pehe ko pekokatu'ãva'ero peko! ei ga. Penhi'ĩpo'ru hete pe Isaíasva'ea kiro.
Ymya Isaíasva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iã̃ga ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga. Nahã
Tupana'ga ei hako:

"Avove'ã̃ga onhi'iã̃gatu tehe
torombohete Tupana'ga javo," ei ga.
"Emo ã̃ga nanhiarõi
imondoe'yma gweaporoã̃gita imohina ji rehe," ei Tupana'ga hako, ei ga.
"Ji mbohete tehe ã̃ga.
A'ereki nhinhi'iã̃ga rehe rũi ã̃ga ombo'e," ei ga.
"Yvyakotyve'ã̃ga nemimbo'etehea rehe ã̃ga ã̃ga mbo'ei
a'ea ko Tupana'ga nhi'iã̃ga javo tehe jupe," ei Tupana'ga hako.

Nahã Isaíasva'ea ikwatijari ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Igwete ga ei ã̃ga pe a'ero:

—Ahemombe'ua ko pemombe'uaã̃wama reki. A'ereki ahe javijitehe ko pe peko
pekokatu'aã̃uhũva'ero. Pemoandyandyi pe ojipe'ã̃ga jipi orombohete Tupana'ga javo
tehe, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Pepohi reki pe Tupana'ga nhi'iã̃ga hugwi. Emo yvyakotyve'ã̃ga
nemimbo'eagwera pe pehendu katu, ei ga.

9 —Pyry hete reki pe me pe imbogwavame Tupana'ga nhi'iĩga xako ti
nhaneremimbo'eagwera rehe javo, ei ga onhi'iĩgahyavo ĩga pe. 10 Moisésva'ea okwatija
Tupana'ga nhi'iĩga imombe'ukatuavo hako, ei ga ĩga pe. Igwete ahe ei:
“Pemondo ti pejeaporoĩgita imohina pejuva'ga rehe penhyhẽa rehe no,” ei ahe.
Igwete ahe ei no ikwatijarame Tupana'ga nhi'iĩga:
“Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhẽa pe no
– tojukauka ti ĩga ga a'ero,” ei Moisésva'ea hako, ei Jesus'ga ĩga pe.
11 Pe ki a'e te ahe atyvi ĩga mbo'ei, ei Jesus'ga. Pepyteripeve'ga po e'i uva'ga pe oyhẽa
pe no: “Opopoko pota ji imondovo mbatera pe me novĩa. Emo ji amondo reki akoja
Tupana'ga pe,” e po ga, ei ga. 12 Ga erame a'ea ĩga pe pe'ji tehe reki pe: “Pyry ga
nomondoi mbatera uva'ĩga pe a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga ĩga pe. 13 Nahã ko pe ĩga
mbo'ei hendukatuuka ĩga pe penamonhava'ea remimbo'eagwera hendukatuukare'yma ĩga
pe Tupana'ga nhi'iĩgagwera, ei ga. Nahanahã pe ndekouhui jipi, ei Jesus'ga ĩga pe.

Ahereaporoĩgitate'varuhua ahembote'varuhuva'ea
(Mateus 15.10-20)

14 A'ero Jesus'ga he'yjuhuve'ĩga mbuhurukara'javi ojipyri imombe'gwovo ojo'java'ea ĩga
pe.
—Pe me nhaporemo ji ei: Pehendu ti ikwahava, ei ga. 15 Mytu'emahugwiva'ea – kiroki
mbatera ahe o'u jipi – a'ea okirame ahe pype nahembote'varuhui. Aheyvyterahugwiva'ea
ki a'e te ahe mbote'varuhu, ei ga. 16 Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei Jesus'ga
ĩga pe.
17 Igwete Jesus'ga hoi onga pe ĩga hugwi. Igwete garemimbo'ehara'ĩga hoi javo ga pe.
—Gara pe nde ei ojo'java'ea mombe'gwovo? ei ĩga ga pe.
18-19 Igwete ga ei ĩga pe:
—Jara'ĩga ja pe ndapekwahavi naerũ? ei ga. A'ereki mytu'emahugwiva'ea aherembi'ua
nahembote'varuhui tuhẽ. A'ereki a'ea nombote'varuhui ahereaporoĩgita. Ndapekwahavi
pe a'ea naerũ? ei ga ĩga pe. Aherembi'ua oho aherevegi pe. Kirẽ ko ahe imbo'apavi
ojihugwi, ei ga. Aherembi'ua nahembote'varuhui tuhẽ a'ero, ei Jesus'ga ĩga pe.
O'erame a'ea ga ei pe'u pa ti mbatera a'ero javo.
20 Igwete Jesus'ga ei ĩga pe no:
—Peyvyterahugwiva'ea reki ko pe mbote'varuhu. 21 A'ereki peyvyteri pe pendea-
poroĩgita te'varuhu, ei ga. Pejeaporoĩgitate'varuhurame ko pe ojipe'ĩga nderekoreko'ihu.
Pemi pe ojipe'ĩga mbatera. Peporojuka pe, ei ga. Ojipe'ĩga nembireko'ĩga pavẽi pe peko.
22 Pepotaruhu pe ojipe'ĩga mbatera. Peko te'varuhu pe, ei ga ĩga pe. Pemoandyandyi
pe ojipe'ĩga. Peakwahavihu pe. Penhimyrõ pe ojipe'ĩga ndehe, ei ga. Pembotegwete
pe ojipe'ĩga. Penhimbohete pe. Pearuivehũ pe, ei ga. 23 Nanongara nhaporemo
pendekote'varuhuva'ea ko peyvyterahugwiva'ea. A'ea reki pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga
ĩga pe.

Judeurũiva'ea ojiko Jesus'ga rehe
(Mateus 15.21-28)

24 Igwete pea hugwi Jesus'ga hoi cidade de Tiro koty. Igwete ga ki onga pe tokwahavyme
ti ĩga jiruva avo javo novĩa. Emo ĩga okwaha reki. 25-26 Igwete hẽa ruripei Jesus'ga pyri.
A'ereki pevove'ĩga omombe'u ga hẽa pe. Hẽara'yrahẽa anhaĩga opojyka ojive. Nurã hẽa ruri
ĩgwenypy'anduruga Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Hẽa ko judeu rũi reki. A'ereki
hẽa siro-fenícíapeve'ĩga gwyripevehẽa. Nanongara'ĩga – ĩga ko judeus'ĩga rũi – judeus'ĩga e'i
nhaĩgwatiĩga ĩga pe okoe'yma ĩga ndehe. Igwete hẽa ruri javo Jesus'ga pe:
—Embojipe'a ti anhaĩga jira'yrahẽa hugwi, ei hẽa ga pe.
27 Igwete Jesus'ga ei hẽa pe:
—Ndapyryvi ji nde pokoga. A'ereki nde judeu rũi, ei ga. Ndapyryvi ahe ipyhygi tayri'ĩga
nembi'ua imomboa nhaĩgwatiĩga pe, ei ga. Tayri'ĩga ypy o'u, ei ga hẽa pe.

28 —Na tuhẽ, ei hẽa. Emo nhaĝwatiĝa vehevi turi mesa gwyri i'gwovo hembyrue'ria
tayri'ĝa nembi'ua ndurugagwera, ei hẽa. Nurã nhaĝwatiĝa javijitehe ji ruri nde pyri ji
poko javo.
29 —Ji nhi'ĩkwepy katu nde, ei Jesus'ga hẽa pe. Nurã heregwovo enhonga pe kiro a'ero,
ei ga. A'ereki anhaĝa ojipe'a reki ndera'yrahẽa hugwi, ei ga hẽa pe.
30 Igwete hẽa jivyri onga pe tayrihẽa repiaga. Anhaĝa ojipe'a tuhẽ hẽa hugwi. A'ero hẽa
nhinoĝatui upa opiro'yro jugwi.

Jesus'ga ĝwendukatuuka ndiapyakwariva'ea pe

31 Igwete Jesus'ĝa jivyri cidade de Tiro hugwi ogwovo. Igwete ĝa hoi okwava cidade
de Sidom rupi Dez Cidades mbytembytera rupi no. Igwete ĝa hoi ypiahua pyri
Galiléiapeve'ĝa gwyri pe. 32 Igwete pevove'ĝa ga reruri Jesus'ga pyri ndiapyakwarive'ga.
Nhi'indy'ndyguhu ga. Igwete ĝa ei Jesus'ga pe:
—Epoko ga rehe hendukatuuka ga pe ga monhi'iĝatuavo.
33 A'ero Jesus'ga ga rerohoi he'yjuhuve'ĝa hugwi opũa mondovo gapyakwari pe. Igwete
ga nyvuni opokoga gakũa rehe. 34 Gwovavuramo Jesus'ga pytuhemamo. Igwete ga ei ga pe:
—Efatá! ei ga. (A'ea ko: "Pepe'a, gapyakwara!")
35 A'ero gapyakwara jipe'ai. Gakũa pyryva'javamo no. Igwete ga nhi'iĝatui reki a'ero.
36 Igwete Jesus'ga ei ĝa pe:
—Tapemombe'ui ti a'ea ojipe'ĝa pe, ei ga ĝa pe novĩa.
Emo ĝa omombe'u reki. Igwaigwavete ga ei ĝa pe tapemombe'ui ti javo novĩa. Emo
igwaigwavete ĝa oho imombe'gwombe'gwovo reki. 37 Igwete ĝa nhimomby'ahetei.
—Okwaha pa hete ga ĝa nderekokatuavo, ei ĝa. Ndiapyakwarive'ĝa pe ga ĝwen-
dukatuuka reki. Onhi'iĝe'ỹve'ĝa ga ĝa monhi'iĝatu no.

8

Jesus'ga ombohe'yi mbatera quatro milva'ea pe
(Mateus 15.32-39)

1 Aerẽ he'yjuhuve'ĝa jatykaa'javi Jesus'ga pyri. Mominame ĝa hugwi mbatera
i'uhavamo Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ei ĝa pe:
2 —Iporia'i ĝa ji ve onhimongyavo, ei ga. A'ereki mokõi ĝa kiri ji pyri. Kiro momina
mbatera ĝa hugwi a'ero, ei ga ĝa pe. 3 Po ti ji ĝa mondoukari ĝanonga pe ĝa mbatera
ue'ymame, a'ero po ti ĝa pytupavahivuhuro ogwovo pea rupi nehẽ. A'ereki jara'ĝa nonga
paivohu, ei ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.
4 Igwete ĝa ei ga pe:
—Maranuhũ po ti nhande ipyhygi pães ĝa pe avo ongae'ỹi me nehẽ? ei ĝa.
5 Igwete ga ei ĝa pe:
—Maramomi pe herekoi pães? ei ga ĝa pe.
—Sete ore herekoi, ei ĝa.
6 Igwete Jesus'ga ĝa mboapypavi ĝa noĝa yvyvo. Igwete ga ipyhygi pães seteva'ea.
Igwete ga nhi'iĝi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo ga pe. Igwete
Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi imondomondovo ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.
—Pema'ema'ẽ kiro he'yjuhuve'ĝa pe to'u ĝa, ei ga ĝa pe.
A'ero ĝa ima'ema'ẽi ĝa pe. 7 Mokoi'ĩ te ĝa herekoi pira'ia no. Igwete Jesus'ga nhi'iĝi
Tupana'ga pe ndepyry hete nde pira mbuhua ore ve javo. Igwete ga ei ĝwemimbo'ehara'ĝa
pe:
—Pema'ema'ẽ pira'ia ĝa pe no.
8-9 Ĝa ima'ẽrame ĝa nhaporemo i'ui a'ero onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga
ombohe'yjuhu mbatera ĝa pe nhaporemo. He'yjuhu ko ĝa – kiroki ĝa o'u – quatro milve'ĝa.
Aerẽ garemimbo'ehara'ĝa imono'ono'oĝi haygweygwera rembyruera imondovo inoĝa
yrua pype. Seteva'ea ĝa imotynahenahembavi a'ero.
Aerẽ Jesus'ga ĝa mondoukari ĝanonga pe. 10 Igwete ga ĝwemimbo'ehara'ĝa ndero'avi
yhara pype ĝa nderogwovo Dalmanutapeve'ĝa gwyri pe ĝa nderovahema.

Fariseusva'ea e'i ahemonhimomby'ava'ea pe
(Mateus 16.1-4)

11 Igwete fariseus'ẽa nduri onhi'iẽayva Jesus'ga pe.
—Timbopoyjayjaryme ti nhande ga ga ikwahave'ymame, ei ẽa ojohupe.
Igwete ẽa ei Jesus'ga pe:
—Eapo ti ore ve ahemonhimomby'ava'ea Tupana'ga popoakara repiuka ore ve, ei ẽa ga pe. A'ero po ti ore nde reroviari nehẽ Tupana'ga ga mbuhuruka tuhẽ javo nehẽ, e'i tehe ẽa ga pe.
12 Igwete Jesus'ga pytuhemamo upa okoveveuhuro.
—Maranuhũrame aẽwamove'ẽa hepiapotaruhui ahemonhimomby'ava'ea? ei ga. Tamombe'u katu ji pe me: Ndahepiukari tuhẽ po ti ji nhimbuhurukara kwahavuka aẽwamove'ẽa pe! ei ga ẽa pe.
13 A'ero Jesus'ga hoi fariseus'ẽa hugwi.

Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga ẽwemimbo'eaatyviva'ea rehe
(Mateus 16.5-12)

Igwete ga ẽwemimbo'ehara'ẽa ndero'avi yhara pype ẽa nderogwovo xaho aherovai javo. 14 Garemimbo'ehara'ẽa ndogwerohoi pão imoka'nhyma. Ojipeji jate ẽa gwereko yhara pype. 15 Igwete yhara pype Jesus'ga imomoranduvi ẽa pe.
—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ẽa apoa rehe Herodes'ẽa apoa rehe no, ei ga ẽa pe.
16 A'ero ẽa nhi'iẽi ojohupe.
—Maraname ga ei pão mbovuhava pe? ei ẽa. Ndirekoi nhande pão nhandejupi. Nurã po ga ei poro, e'i tehe ẽa ojohupe.
Ndokwahavi ẽa Jesus'ga rembi'ea. A'ereki ẽwemimbo'eaatyviva'ea pe ga ei fariseus'ẽa nemimbo'ea pe. Herodes'ẽa nemimbo'ea pe ga ei no a'ea ikwahy hete imbovuhava javijitehe javo.
17 Jesus'ga okwaha ẽanhi'iẽa ojohupe. A'ero ga ei ẽa pe:
—Maranuhũrame pe nhi'iẽi pão rerekoe'yma rehe? ei ga. Ndapekwahavi ve pe jipopoakara naerũ? Napeangari pe? ei ga ẽa pe. 18 Pendeakwa pe novĩa. Ndapehepiagi pe ikwahava naerũ? ei ga. Peapyakwa pe novĩa. Napehendukatui pe naerũ? Pemoka'nhy pe a'ero nhirembiapoagwera pães mbohe'yjuhuagwera? ei ga. 19 Cincova'ea ji ahaygwe'rogwe'ro pães ima'eamouka cinco milve'ẽa pe ikwehe, ei ga. Aerẽ pe imono'ono'oẽi haygwera yrua imotynahema. Maramomi pe imotynahemi yrua naerũ? ei ga ẽa pe.
—Dozeva'ea ore imotynahenahemi ikwehe, ei ẽa ga pe.
20 Igwete ga ei:
—Aerẽ seteva'ea ji haygwe'rogwe'rogi pães ima'eamouka quatro milve'ẽa pe oji'i, ei ga. Maramomi pe imotynahenahemi yrua haygwera imondovo ipype? ei ga ẽa pe.
—Seteva'ea ore imotynahemi oji'i, ei ẽa ga pe.
21 Igwete ga ei ẽa pe:
—Pe ndapekwahavi ve naerũ? ei ga ẽa pe.

Jesus'ga omboheha katu ahe

22 Igwete Jesus'ẽa heruri herovahema cidade de Betsaida pe. Igwete pevove'ẽa hehae'ỹve'ga reruri ga pyri.
—Epoko ti ga rehe ga mbohehakatuavo, ei ẽa ga pe.
23 Igwete Jesus'ga hoi ga popyhyga ga rerogwovo cidade hugwi. A'ero Jesus'ga nyvuni gareakwari pe ga pokogi hehe. Igwete ga ei:
—Erehepia nde mo? ei ga ga pe.
24 Igwete ga ma'ẽi.
—Ahepia ji ẽa novĩa, ei ga. Yva ja ko ẽa. Emo ẽa ohooho ogwovo, ei ga Jesus'ga pe.
25 A'ero Jesus'ga pokoga'javi gareakwara rehe. Igwete ga hepiahetei gwehakaturamo.
26 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Eho enhonga pe kiro. Terehoi ti imombe'gwovo enhimbohehaagwera cidadepeve'ğa pe, ei ga.

Nde Ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21)

27 Igwete Jesus'ga hoi ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi imbojoapiapiavo ogwovo cidades pe – kiroki cidades ira'agwe cidade de Cesaréia de Filipe hugwi. Pea rupi ğa horame ga ei ğa pe:

—Marãi ğa ji ve jipi? ei ga.

28 —"Ga ko João Batista'ga," ei ğa nde ve, ei ğa. Jara'ğa e'i: "Ga ko Elias'ga." Jara'ğa e'i nde ve: "Ga ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea ahepyteripeve'ga – kiroki ahe Tupana'ga nhi'iğa omombe'u ojopy'rovo hako. Okwera ga kiro omanoa hugwi," ei ğa nde ve, ei ğa Jesus'ga pe.

29 —Oro pe, ei ga ğa pe, marãi pe ji ve a'ero?

Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga.

30 Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Teremombe'ui ti a'ea ojipe'ğa pe, ei ga.

Jesus'ga omombe'u omanoağwama
(Mateus 16.21-28; Lucas 9.22-27)

31 Igwete Jesus'ga ğa mbo'embo'ei.

—Tupana'ga ji mbuhuruka avo teremano ti javo ji ve, ei ga. Ndokoi po ti ğa ji rehe nehẽ xava'eve'ğa ahembo'ehara'ğa pavẽi. Mbatera kwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa po ti ndokoi ji rehe nehẽ no, ei ga ğa pe. He'yjuhuva'ea po ti ğa imbuhurukari hahyva'ea ji ve nehẽ. Igwete po ti ğa ji jukaukari nehẽ. Mokõi pe kirirẽ po ti ji kwerava'javi nehẽ, ei ga ğa pe.

32 Jesus'ga omombe'u katu ğa pe okoağwama. Igwete Pedro'ga ga rerohoi'i onhi'iğahyavo ga pe.

—Na rũi po ti nde reaporoğitaro hamo, ei ga Jesus'ga pe.

33 Emo Jesus'ga opyryrỹ ğwemimbo'ehara'ğa ndepiaga onhi'iğahyavo Pedro'ga pe.

—Ejipe'a ti ji hugwi, ei ga. A'ereki Satanás'ga nde monhi'ĩ poro. Tupana'ga opota reki nhimanoa, ei ga. Nde nderekoi Tupana'ga reaporoğita rehe. Yvyakotyve'ğa ndeaporoğita rehe nde ereko, ei ga Pedro'ga pe.

34 Igwete Jesus'ga ğa mbuhurukari ojipyri ğwemimbo'ehara'ğa he'yjuhuve'ğa pavẽi. Igwete ga ei ğa pe:

—Pe ndekopotarame nhiremimbo'eharamo pepohi ti penhimimbotarimova'ea hugwi tako ti Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi javo, ei ga. Po ti ğa imbohahyukari pe me pe jukavo vehevi nehẽ jireheva'ero pejikovo ğwaramo nehẽ, peko jitehe ti nhiremimbotarimova'ea rupi pejipohire'yma ji hugwi. Peko tuhẽ ti nhinhi'iğa rupi, ei Jesus'ga ğa pe.

35 Igwete ga ei no:

—Po ti ğa pe jukai jireheva'ero ğwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. Po ti ğa pe jukai ji mombe'uro ğwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri pejikovo nehẽ, ei ga ğa pe. Po ti pe ei: "Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tajijukayme ti ğa", a'ero po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei ga.

36 —Po pe ei: "Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tapyhy pa ti mbatera jijive", a'ero po ti pe herekotehei penhimbaterahetea aerẽ pejigwovo reki hahyva'ea ruvihava pype, ei ga. 37 A'ereki ahe nomondoi mbatera ohohava ikwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei ga ğa pe.

38 Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:

—Ağwamove'ğa opohi Tupana'ga hugwi okote'varuhuavo, ei ga. Po ğapyteripeve'ğa ei: "Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rũi ako heroviare'yma ganhi'iğa." Po ğa ei poro, a'ero jirura'javame po ti ji ei ğa pe nehẽ: "Ğa ko nhiremimbo'eharamo rũi oko", ei ga. Ajivyra'ja po ti ji Tupana'gapyrive'ğa pavẽi Tupana'ga popoakara rerekovo nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

9

1 —Amombe'u katu ji pe me, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Omanoe'ymame po ti agwa'ã̃ga pyteripeve'ã̃ga hepiagi Tupana'ga popoakara nehẽ ji rekorame ã̃anduvihavuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ga pe.

Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki
(Mateus 17.1-13; Lucas 9.28-36)

2 Seis okirirẽ Jesus'ga trêsve'ã̃ga nderohoi ojupi. Pedro'ga ga gweroho Tiagova'ea João'ga no. Ã̃ga tehe ga gweroho yvytyruhua rupi yvateuhuva'ea rupi ã̃ga nderojiupia. Igwete Jesus'ga ra'oa jirojijyi ã̃andovaki. 3 Gapira hendy'jandy'ja, tiã̃ahivuhu hete. Nanongara tegwete nhande ve ipotukarame tapy'ynhapira imotiã̃ahivuhuavo. 4 Igwete ahe jipiukari ã̃ga pe Eliasva'ea Moisésva'ea pavẽi – kiroki ahe ymyahũ hete omano. Onhi'inhi'ĩ ahe Jesus'ga pe. 5-6 Igwete Pedro'ga ei oyvyteri pe: "Marã po ti ji ei a'ero?" ei ga. A'ereki ã̃apy'a juahi ã̃ga nhimomby'arame ahe repiaga. Igwete Pedro'ga ei:

—Jesus, pyry nhande rekoi avo, ei ga. Na ore japoi na'ẽ tapyimbovyra pe me a'ero trêsva'ea. Ojipeji po ti ore japoi nde ve, ojipea po ti ore japoi Moisés'ga pe, ojipea po ti Elias'ga pe nehẽ nohõ, ei ga Jesus'ga pe.

7 Nanime ijyvi yvã̃atiã̃ga ã̃ga arimo ã̃ga mongovo o'ã̃gi pe. Igwete Tupana'ga nhi'iã̃gi yvã̃atiã̃ga hugwi.

—Gaha ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei ga Jesus'ga mombe'gwovo. Pehendu katu ti ganhi'iã̃ga, ei Tupana'ga ã̃ga pe.

8 Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga harekoi novĩa. Emo ã̃ga ndohepiaga'javi ahe. Jesus'ga tehe ã̃ga gwepia ojipyri. 9 Igwete ã̃ga jyvi yvytyruhua hugwi ojivya. Igwete Jesus'ga ei trêsve'ã̃ga pe:

—Tapemombe'ui na'ẽ ti ã̃ga pe penhimbiepiaga, ei ga. Ji kweravirẽ gwe nhimanoa hugwi, a'ea rupi ti pemombe'u a'ero, ei ga ã̃ga pe.

10 Ojapyaka ã̃ga ganhi'iã̃ga rehe. Igwete ã̃ga ei ojohupe:

—Gara pe ga ei: "Akwera po ti ji nhimanoa hugwi"? ei ã̃ga ojohupe.

11 Aerẽ ã̃ga ei Jesus'ga pe:

—Marã a'ero? ei ã̃ga. Orembo'ehara'ã̃ga e'i: "Elias'ga na'ẽ uhu, aerẽ Cristo'ga ruri a'ero," ei ã̃ga, ei ã̃ga. Maraname ã̃ga ei a'ea? ei ã̃ga Jesus'ga pe.

12 Igwete ga ei ã̃ga pe:

—A'iti tuhẽ Eliasva'ea uhu na'ẽ ã̃andeaporoã̃gita rerojijyipava, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Pejapyaka ti kiro nhimombe'uagwera rehe no, ei ga. A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve ji mombe'gwovouka hako no. Nahã ahe ei: "He'yiva'ea po ti ã̃ga imondoi hahyva'ea ga pe okote'varuhuavo nehẽ ndorokoi ore nde rehe javo nehẽ." Poha ahe ei ji mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ã̃ga pe. 13 Kiro ji ekatui pe me a'ero, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu reki ikwehe. A'ero ã̃ga ndekote'varuhui ahe ve ã̃gwemimbotarimova'ea rehe okovo ã̃gwaramo, ei ga. Na tuhẽ Tupana'ga rembikwatijarukara ahe mombe'u nhoã̃gwenonde hako, ei Jesus'ga ahe ko João Batistava'ea javo ã̃ga pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhã̃ga ahera'yrava'ea hugwi
(Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43a)

14 Igwete Jesus'ga jivyra'javi trêsve'ã̃ga pavẽi ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pavẽi. Igwete ã̃ga nduri jara'ã̃ga pyri noveve'ã̃ga pyri. Urame ã̃ga he'yjuhuve'ã̃ga ndepiagi noveve'ã̃ga pyri Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga pyri. A'ereki judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga ã̃ga nhi'iã̃gayva. 15 Nanime he'yjuhuve'ã̃ga Jesus'ga repiagi onhimomby'avo ga mboha'uve'yma.

—Kiro ga ruri Jesus'ga, ei ã̃ga ojohupe.

Igwete ã̃ga nhani ogwovo ga pyri. 16 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:

—Manongara rehe pe nhonhi'iã̃gayvayvaruhui?

17 Igwete ã̃apyteripeve'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Aru ji jira'yra'ga nde pyri ko novĩa. A'ereki anhã̃ga opojyka ga jipi, ei ga. Nomonhi'iã̃gukari jira'yra'ga a'ero, ei ga ga pe. 18 Ga pojykarame ga mbo'ambo'ari ga noã̃ga. Hendyjuiporuhu ga. Haingyryngyryi ga no. A'ero ga yvyrakwenamo, ei ga. Igwete ji ei

neremimbo'ehara'ãga pe: “Pembojipe'a anhaã ga hugwi,” a'e ji ã pe novĩa. Tegwete reki
ã pe ipe'ahava ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.
19 Igwete Jesus'ga ei ã pe:
—Pe ndapejikoguhui ji rehe jipi, ei ga. Manamehũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ?
A'ereki ji jikwerajahivuhu pe ndehe, ei Jesus'ga ã pe. Peru ga ji pyri a'ero, ei ga ã pe.
20 Igwete ã tayri'ga reruri Jesus'ga pyri. Anhaã Jesus'ga repiagame tayri'ga moheõ'ari.
Igwete ga ari yvyvo ojovajirejireva. Hendyjuipo hete ga. 21 Igwete Jesus'ga ei garuva'ga pe:
—Maramomi kwara ga pojyka rehe?
—Gavoja'iagwera jate ga pojykai, ei ga. 22 Igwete ga mombomombori tata pyteri pe jipi.
Ypy pe ga mombomombori no tajuka ga javo novĩa, ei ga. Po nde ikwahavi ore pokoga,
ore porogwety ti a'ero, ei ga Jesus'ga pe.
23 —“Po nde ikwahavi,” ere nde ji ve naerũ? ei Jesus'ga ga pe. Tupana'ga okwaha pa ã
pokoga jipi – kiroki ã ojiko ga rehe, ei ga.
24 Igwete garuva'ga ei:
—Ajiko ji ga rehe novĩa. Ji poko ti a'ero ji mbojikoheteavo Tupana'ga rehe nehẽ, ei ga.
25 Igwete he'yjuhuve'ã nhani ojatykavo ga pyri. Ãandura repiagame Jesus'ga nhi'iãahyi
anhaã pe – kiroki nomonhi'iã'javi tayri'ga mboapyagweva no. Igwete ga ei jupe:
—Jihi a'e nde ve: Ejipe'a ga hugwi. Terepojykaa'javi ti ga, ei Jesus'ga jupe.
26 Igwete anhaã hapukai tayri'ga momanoahiva ojipe'avo ga hugwi. Omanova'ea ja ga
rekoi upa. Nurã he'yive'ã etehei ga pe:
—Omano ga upa.
27 A'ero Jesus'ga ga popyhygi ga mbovya. Igwete ga po'ami okovo. A'ereki ga pyry hete
kiro.
28 Aerẽ Jesus'ga hoi onga pype. Igwete garemimbo'ehara'ã hoi javo ga pe ojipe'ã
ndovakie'ỹ.
—Marã ore norombojipe'akwahavi anhaã ga hugwi? ei ã Jesus'ga pe.
29 —Penhi'iãame jate Tupana'ga pe po ti pe imbojipe'aukari nanongara, ei Jesus'ga ã
pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaãwama
(Mateus 17.22-23; Lucas 9.43b-45)

30 Aerẽ Jesus'ã hoi pea hugwi ogwoogwovo Galiléiapeve'ã gwyra rupi. Jesus'ga
ndopotari ohoa kwahava. 31 A'ereki ga ãwemimbo'ehara'ã mbo'e pota omanoaãwama
rehe.
—Ji mondouka po ti ã nhiarõe'ỹve'ã po pe nehẽ ji jukavouka nehẽ, ei ga. Mokõi ti pe
kiri ji jukarẽ nehẽ. Kirẽ ti ji kwerava'javi nehẽ, ei ga ã pe novĩa.
32 Emo ã ndokwahavi garembi'ea ma gara pe ga ei javo ojohupe. Ga pe ã nde'ia'uvi
reki.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48)

33-34 Pea rupi Jesus'ã hoi ogwovo. Oro Jesus'ga remimbo'ehara'ã, onhi'iãayva ã
ojohupe.
—Manamo nhandejoheva'ero? Ji ko koji'i pe hohe, ei ã ojohupe.
Igwete ã nduri ovahema cidade de Cafarnaum me. Ohorame onga pe Jesus'ga ei ã pe:
—Manongara rehe pe nhonhi'iãayvayvari nhande rurame pea rupi? ei ga.
Igwete ã nonhi'iãi opoyjayjare'ymamo. A'ereki ã onhonhi'iãayva onhimboheteavo
pea rupi ogwovo ji ko pe hohe javo ojohupe.
35 A'ero Jesus'ga apygi ã mbuhurukapava ojipyri. Igwete ga ei ã pe:
—Pejikopotarame ãahoheva'ero penhimongo na'ẽ ti okoteheva'ero ojipe'ã
pokopokoga jipi, ei ga ã pe.
36 A'ero ga tayri'ga mbuhurukari ga rerua ãapyteri pe ga anhuvana. Igwete ga ei
ãwemimbo'ehara'ã pe:

37 —Pehepia tayri'ga, ei ga. Kiroki ã̃ga oko nanongara'ã̃ga ndehe ã̃ga ko Jesus'gareheva'ero
javo – ã̃ga oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ã̃ga oko ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ji
rehe jate rũi ã̃ga oko. Ã̃ga oko nhimbuhurukara'ga rehe no, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Ã̃gahã̃ nhande repy, ei Jesus'ga
(Lucas 9.49-50)

38 Igwete João'ga ei Jesus'ga pe:
—Orohepia ore hajiheve'ga oji'i, ei ga. Ombojipe'a ga anhaã̃ga ojipe'ã̃ga hugwi. Ombo-
jipe'a ga ndepopoakara pyvõ nde renoina, ei ga Jesus'ga pe. Nurã ore ei ga pe: "Terem-
bojipe'ai anhaã̃ga ã̃ga hugwi Jesus'ga renoina," oro'e ore ga pe. A'ereki ga nhandereheva'ea
rũi, ei João'ga ga pe.
39 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Tape'ei poa ga pe, ei ga. Japovame ahemonhimomby'ava'ea jipopoakara pyvõ po ti ã̃ga
nanhimbotegwetei kotihĩ nehẽ, ei ga. 40 Kiroki ã̃ga nianemovahĩ – ã̃gahã̃ nhande repy a'ero, ei
Jesus'ga ã̃ga pe. 41 Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Kiroki ã̃ga pe poko ã̃ga ko Cristo'gareheve'ã̃ga
javo – ã̃ga pe po ti Tupana'ga ikwepygi imondokatuavo nehẽ. Yhya vehevi ã̃ga imbuhurame
pe me pey'gwavamo, a'ero po ti ga ikwepykatui tuhẽ ã̃ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Tiruahũ hete ã̃ga pe, ei Jesus'ga
(Mateus 18.6-9; Lucas 17.1-2)

42 Igwete Jesus'ga ei no:
—Tapembo'e ti ji ojipe'ga rehe kiro. Po ã̃ga nhapytĩ itaruvihavuhua gajura rehe ga
momboa ypy pe, a'ero po tiruahũ ga pe, ei ga. Koji'i hete po ti tiruahũ ga pe ga jireheve'ã̃ga
mbote'varuhurame tayri'ã̃ga huvihava'ã̃garũive'ã̃ga, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
43-44 Igwete ga ei no:
—Po pe ndekote'varuhui pejipoa pyvõ, marã re po ti pe napemondohoguhui pejipoa
imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ã̃ga pe. Tiruahũ po pe me pe ojipeji
herekorame pejipoa novĩa, ei ga. Po ti pe mokõi pejipoa rerohoi hahyva'ea ruvihava
pype pejikote'varuhua pige'yma ã̃gwaramo nehẽ, a'ero po ti koji'iete'i tiruahũ pe me nehẽ.
A'ereki pevova'ea tata ndogweva'javi nehẽ, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi pejipoe'yma
vehevi yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
45-46 —Po pe hoi pejikote'varuhuavo pejikovo, marã re po ti pe napemondohoguhui
pejipya imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ã̃ga pe. Tiruahũ po pe me pe
herekorame ojipeji pejipya novĩa, ei ga. Po ti pe mokõi pejipya rerohoi hahyva'ea ruvihava
pype pejikote'varuhua pige'yma ã̃gwaramo nehẽ, a'ero po ti koji'iete'i tiruahũ pe me nehẽ,
ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi yvagi pe pejipye'yma vehevi nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
47 —Po pe pejeakwara pyvõ hepiagi ite'varuhuva'ea – kiroki onhimbohepia'ngi pe me,
marã re po ti pe ndapehekyjuhui pejeakwara torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ã̃ga
pe. Tiruahũ po pe me pe ojipeji herekorame pejeakwara novĩa, ei ga. Po ti pe mokõi
pejeakwara rerohoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ pejikote'varuhua pige'yma ã̃gwaramo
nehẽ, a'ero po ti koji'iete'i tiruahũ pe me nehẽ, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi ojipeji
vehevi nhanderuvihava'ga pyri Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga ã̃ga pe. 48 A'ereki
"hahyva'ea ruvihava pype ndopiga'javi ahe hugwi hahyhetea.
Ndogweva'javi tata", ei Jesus'ga ã̃ga pe.
49 —Nhande nhikwava'eã̃game Tupana'ga pe po ti tata'java'ea hahyva'ea nhande rerekoi
nehẽ, ei ga. Peko tuhẽ ti ji pavẽi jireheva'ero. Tapepohiri ti ji hugwi, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
50 —Pyry ko jukyra, ei ga. A'ereki a'ea oko mbatera pavẽi heheva'ero. Pyryve'ymame
ndikwahya'javi. Nurã ji ei pe me: Peko pyry ti ji pavẽi jireheva'ero. Pejikoty'a tuhẽ ti ji
pavẽi. Pejogwereko katu ti no, ei Jesus'ga ã̃ga pe ogwovo pea hugwi.

10

Ahepohira hembirekoa hugwi
(Mateus 19.1-12; Lucas 16.18)

[1] Aerẽ Jesus'ga hoi Judéiapeve'ga gwyra rupi. Igwete ga herohoi rio Jordão aherovai
herogwovo. A'ero pevove'ga jatykaa'javi Jesus'ga pyri onhimongyavo. Igwete ga ga
mbo'ei. A'ereki na tuhẽ ga ga mbo'embo'ei jipi ga nderekovo. [2] Igwete fariseus'ga nduri.
"Tihendu ganhi'iga nhande ve. A'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehẽ," ei ga ojohupe.
Igwete ga ei Jesus'ga pe:
—Marã naerũ? ei ga. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ga ndekoi opohirame
gwembireko'ga hugwi kunhangwera'ga hugwi naerũ? ei ga ga pe.
[3] Igwete Jesus'ga ei:
—Marã Moisésva'ea ikwatijari pe me gwemimbo'eagwera nog̃a hako naerũ? ei ga ga pe.
[4] Igwete ga ei:
—Moisésva'ea e'i:
"Tokwatija na'ẽ ti ga inog̃a kunhangwera'ga pe
apohi ji kiro nde hugwi javo," ei ahe.
"A'ero po ti ga pohiri gwembireko'ga hugwi," ei ahe ikwatija hako, ei ga Jesus'ga pe.
[5] —Napeangarihu pe pejikoe'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ga
pe. Nurã Moisésva'ea okwatija a'ea pe me gwemimbo'eagwera nog̃a, ei ga. [6] Jypya ko na
rũi reki hako. Jypya yvyakotyve'ga aporame
"Tupana'ga ga apoi akwaimbae'ga kunhahẽa reheve", ei Jesus'ga.
Nahã e'i Tupana'ga rembikwatijarukara, ei ga.
[7] "Nurã ko akwaimbae'ga ja'ogi uva'ga hugwi oy'ga hugwi gwembirekokaturo.
[8] Igwete ga ojogwerekoro gwaramo ojipejiva'ea ja akwaimbae'ga garembirekohẽa pavẽi,"
ei ikwatijara, ei ga.
A'ero ga mokonha ja rũi. Ojipejiva'ea ja reki ga ndekoi, ei ga ga pe. [9] Tupana'ga ko ga
mbojogwerekouka. Nurã po ga ndopohiri ojohugwi hamo, ei ga ga pe.
[10] Aerẽ onga pe Jesus'ga remimbo'ehara'ga ea'javi ga pe:
—Marãi re ko nde imombe'gwovo ga pe ko?
[11] Igwete ga ei ga pe:
—Kiroki ga opohi gwembirekohẽa hugwi ojipehẽa rerekovo – oajuajuro gwaramo ga
rekote'varuhui gwembirekoypyvehẽa pe, ei ga. [12] Na jitehe hẽa opohirame gwembireko'ga
hugwi ojipe'ga rerekovo hẽa rekote'varuhui gwembirekoypyve'ga pe a'ero. A'ereki hẽa
ajuajuri, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombyry tay'riva'ea pe
(Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17)

[13] Igwete pevove'ga tayri'ga nderunderuri Jesus'ga pyri topoko ti ga ga ndehe javo.
—Ere ti Tupana'ga pe tomombyry ga ga pe javo, ei ga ga pe.
Emo Jesus'ga remimbo'ehara'ga e'i ga pe:
—Taperuruhui ga ga pyri, ei ga.
[14] Hepiagame Jesus'ga nhimonha'ngahetei o'ama. Igwete ga ei gwemimbo'ehara'ga pe:
—"Taperuruhui ga," tape'euhui ga pe, ei ga. Tuhu tuhẽ ti ji pyri tayri'ga. A'ereki
nanongara'ga'jave'ga pe Tupana'ga pyry hete okovo ga jikogame ojihe, ei ga ga pe.
[15] Tamombe'u katu ti pe me: Tayri'ga ojiko uva'ga ndehe okovo ganemimbotarimova'ea
rehe, ei ga. Kiroki ga oko tayri'ga ja rũi – ga ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma
garemimbotarimova'ea rehe. Ga po ti nomongoi Tupana'ga gwuvihavuhuhetero nehẽ,
ei Jesus'ga ga pe.
[16] Igwete ga tayri'ga anhuvani opokoga ga ndehe. Igwete ga ei Tupana'ga pe:
—Emombyry ga pe, ei Jesus'ga javo ga pe.

Imbateheteva'ea nomondopapotari
(Mateus 19.16-30; Lucas 18.18-30)

[17] Jesus'ga horame pea rupi kiro ojipe'ga ruri onhana. Igwete ga renypy'andurugi
Jesus'ga pyri ta'e ti gambo'ehara'ga pe javo.
—Jesus, ei ga. Marãva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehẽ jirekoagwamamo
Tupana'ga pyri avuirama nehẽ? ei ga ga pe.

18 Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iã̃ga jate ko pyry, ei ga ga pe.
19 Nde erekwaha Tupana'ga remimbo'eagwera Moisésva'ea pe hako, ei Jesus'ga. A'ereki
Tupana'ga e'i:
"Terejukai ojipe'ã̃ga.
Tererekoi ojipe'ã̃ga nembireko'ã̃ga.
Teremimi ojipe'ã̃ga mbatera.
Tane'mbei ojipe'ã̃ga mombe'gwovo.
Teremoandyandyi ojipe'ã̃ga ã̃gambatera rerogwovo.
Emondo ejeaporoã̃gita imohina ejuva'ga rehe eyhẽa rehe no," ei Tupana'ga, ei ga ga pe.
20 Igwete ga ei Jesus'ga pe:
—Jivoja'irame vehevi ji hendukatupavi garemimbo'eagwera jipi, ei ga.
21 Ga repiagame Jesus'ga ga arõhetei. Igwete ga ei ga pe:
—Nahã na'ẽ po ti nde rekoi a'ero hamo. Eho na'ẽ ti embatera imondopava itambere'ia
rehe imondovo itambere'ia imbatere'ỹve'ã̃ga pe nehẽ, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga
imombyryvi nde ve yvagi pe nehẽ, ei ga ga pe. Imondopavirẽ embatera ti ejo ji pyri ekovo
nhiremimbo'eharamo. Ji rehe jate ejiko, ei Jesus'ga ga pe.
22 Jesus'ga nhi'iã̃ga renduvame ga ndovy'ari ogwovo. A'ereki he'yjuhu gambatera.
23 Igwete Jesus'ga jirovagi javo ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe.
—Kiroki ã̃ga imbate hete – hahy ã̃ga pe ã̃ga erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhuhetero
javo. A'ereki ã̃ga okoheterame ombatera rehe ndokoi garembi'ea rupi, ei ga ã̃ga pe.
24 Henduvame ganhi'iã̃ga garemimbo'ehara'ã̃ga nhimomby'ai a'ero. Igwete Jesus'ga
ea'javi ã̃ga pe:
—Hahy imbateheteve'ã̃ga pe ã̃ga erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhuhetero javo, ei
ga ã̃ga pe. 25 Tegwete yuranuhũa'javuhuva'ea camelo ikihava agulha kwa'ria rupi. Tegwete
hete reki imbateheteve'ã̃ga hohava Tupana'ga rembi'ea rupi okoheterame ombatera rehe,
ei Jesus'ga ã̃ga pe.
26 Kiro ã̃ga nhimomby'ahetei a'ero. Igwete ã̃ga ei ojohupe:
—Ma'ã̃ga po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ naerũ?
27 Igwete Jesus'ga ã̃ga ndepiagi javo ã̃ga pe.
—Tegwete tuhẽ ã̃ganhimondohava ga pyri, ei ga. Tupana'ga jate ã̃ga mondoukari ojipyri.
A'ereki Tupana'ga ikarakatu pa hete, ei ga ã̃ga pe.
28 Igwete Pedro'ga ei ga pe:
—Jesus, ei ga. Oropohi katu ore orombatera hugwi orogwovo nde rupi
neremimbo'eharamo, ei ga.
29 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Tamombe'u katu ti ji pe me: Okopotarame jireheva'ero ã̃ga pohiri tuhẽ tamombe'u ti
Jesus'ga ojipe'ã̃ga pe javo, ei ga ã̃ga pe. Jara'ã̃ga opohi ã̃gwonga hugwi, ei ga. Jara'ã̃ga opohi
oirũ'ã̃ga hugwi. Jara'ã̃ga opohi okuvyra'ã̃ga hugwi. Jara'ã̃ga opohi ã̃gwendyra'ã̃ga hugwi, ei ga.
Jara'ã̃ga opohi oy'ã̃ga hugwi uva'ã̃ga hugwi no tamombe'u Jesus'ga ojipe'ã̃ga pe javo, ei ga.
Jara'ã̃ga opohi gwa'yra'ã̃ga hugwi. Jara'ã̃ga opohi ogwyra hugwi tamombe'u Jesus'ga ã̃ga pe
javo, ei ga. 30 Kiroki ã̃ga jireheva'ero opohi ombatera hugwi, gwe'yja'ã̃ga hugwi – gwereko
po ti ã̃ga he'yjuhuheteva'ea aã̃gwamo nehẽ ã̃gwonga oirũ'ã̃ga no okuvyra'ã̃ga ã̃gwendyra'ã̃ga no
oy'ã̃ga no gwa'yra'ã̃ga no ogwyra nehẽ no, ei ga ã̃ga pe. Aerẽ po ti ã̃ga hohetei Tupana'ga
pyri nehẽ no. Nane'ymi po ti ã̃ga ndekoi ga pyri a'ero nehẽ, ei ga. Emo nhiarõe'ỹve'ã̃ga po
ti imbohahyukari na'ẽ ã̃ga pe aã̃gwamo nehẽ, ei ga ã̃ga pe. 31 Kiroki ã̃ga huvihava aã̃gwamo –
he'yive'ã̃ga po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo aerẽ nehẽ. Kiroki ã̃ga huvihava
rũi aã̃gwamo – ã̃gahã po ti huvihavamo oko nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaã̃gwama
(Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-34)

32 Igwete Jesus'ã̃ga hoi pea rupi ogwovo Jerusalém me. Ga na'ẽ oho dozeve'ã̃ga nenonde.
Igwete ã̃ga nhimomby'ai ga rehe ogwovo. Ojipe'ã̃ga oho ã̃gandeviri okyhyjiavo ogwovo.

Igwete Jesus'ga dozeve'ğa nderohoi'i ğa hugwi aerẽva'ea mombe'gwovo ğa pe. Igwete ga ei ğa pe:
33 —Pehendu ti nhinhi'iğa, ei ga. Kiro po ti nhande hoi Jerusalém me nehẽ, ei ga. Igwete
po ti ğa ji mondoukari ahembo'ehara'ğa po pe nehẽ ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa po pe
nehẽ no, ei ga ğa pe. "Eremano po ti nde hamo," e po ti ğa ji ve nehẽ, ei ga. Nurã po ti ğa ji
mondoukari judeus'ğarũive'ğa pe a'ero nehẽ, ei ga ğa pe. 34 Ğahã po ti ji rerekomemuahũ
nehẽ, ei ga. Onyvũ po ti ğa ji rehe ji nupanupamo ipira apopyra pyvõ nehẽ. Igwete po ti
ğa ji jukai nehẽ, ei ga. Emo mokõi pe kirirẽ po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehẽ, ei
Jesus'ga onhimombe'gwovo ğa pe.

Zebedeuva'ea ra'yrava'ea oko pota memei huvihavamo
(Mateus 20.20-28)

35 Aerẽ Zebedeu'ga ra'yra'ğa nduri Jesus'ga pyri Tiagova'ea João'ga pavẽi. Igwete ğa ei
ga pe:
—Jesus, oropota ore nderekoağwama oreremimbotarimova'ea rehe, ei ğa ga pe.
36 —Gara pe pepota naerũ? ei ga ğa pe.
37 —Toromoirũ ti nde yvyakotyve'ğa nduvihavamo nde rekorame ğa mondomondovo
nehẽ. Toroapy ti ore nde pyri nde mbojogwovaita a'ea rupi nehẽ, ei ğa Jesus'ga pe.
38-39 Igwete Jesus'ga ei ğa pe:
—Ndapekwahavi pe nanongara pe'erame, ei ga ğa pe. Aerẽ po ti hahy hete ji ve nehẽ.
Po pe ji moirũi, a'ero hahy hete pe me nehẽ no, ei ga. Marã a'ero? Peko pe nanongara
rehe naerũ? ei ga ğa pe.
—Toronhimboita ti ore jupe, ei ğa.
—Aerẽ po ti ğa ji jukai nehẽ no. A'ero po ti ğa pe jukapotari nehẽ no. Marã a'ero? ei ga
ğa pe.
—Na ğa ore jukai nehẽ no, ei ğa.
—Ombuhu tuhẽ po ti ğa hahyva'ea ji ve ji jukavo nehẽ. Na tuhẽ po ti ğa pe nderekoi
nehẽ no, ei Jesus'ga ğa pe. 40 Emo ji rũi po ti amboapyguka ğa jijipyri nehẽ tombojogwovai
ğa ji rehe javo, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga omboavujikwe ğandekohavağwama ji pyri.
Ğahã po ti ji moirũ ğa mondomondovo a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.
41 Jara'ğa dezve'ğa henduvame João'ğa nhi'iğa Jesus'ga pe ğa nhimonha'ngai ğa ndehe.
42 Igwete Jesus'ga ğa mbuhurukapavi ojipyri ğwemimbo'ehara'ğa. Igwete ga ei ğa pe:
—Pejapyaka ti nhinhi'iğa rehe, ei ga. Pekwaha pe hajiheve'ğa ndeaporoğita – kiroki
ğa e'i ore ko ğanduvihava javo. Ğa omboporavykyuhu ogwyripeve'ğa jipi ğa mbovav-
aguhuavo ğa nderekovo, ei ga ğa pe. 43 Pe po na rũi pejogwereko hamo jireheva'ero
ğwaramo, ei ga ğa pe. Po ti pe ndekopotari jara'ğa nduvihavamo, a'ero po ti pe ğa pokogi
hamo. 44 Po ti pe ndekopotari ğahohepava'ero, koji'i po ti pe ğa pokopahetei hamo, ei
ga. 45 A'ereki ji vehevi ajo tapoko pa ti ğa javo. Ji ndajori ji pokopoko javo ğa pe, ei ga.
Tamano javo ji ruri ğa ndepyga yvya koty. Nahã po ti ji he'yjuhuve'ğa mbopiro'yi ğa
ndekote'varuhua hugwi nehẽ, ei ga ğa pe.

Jesus'ga omboheha katu Bartimeuva'ea
(Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43)

46 Aerẽ Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa nderohoi ğa nderovahema cidade de Jericó pe ğa
nderokwava hupi. He'yjuhu ğa ogwovo ğa ndupi no. Ğa horame jugwi Bartimeu'ga
onhi'iğa mbuhuri Jesus'ga pe. A'ereki Bartimeu'ga heakwagweva'ero oko Timeu'ga
ra'yra'ga. A'ero ga apygi pea rovai itambere'ia rehe oporanduranduva upa. 47 Igwete
pevove'ğa ei:
—Kiro ki ga u Jesus'ga Nazarépeve'ga.
Henduvame Bartimeu'ga onhi'iğa mbuhuri Jesus'ga pe a'ero.
—Jesus, nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga ga pe. Ji
porogwety ti, ei ga.
48 Igwete ğa nhi'iğahyi ga pe onhimongyavo epi te javo. Igwaigwavete reki ga onhi'iğa
mbuhuri ga pe.

—Nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara. Ji porogwety ti, ei ga ga pe.
49 Igwete Jesus'ga pytai.
—Pe'e ga pe tuhu ga ji pyri a'ero, ei ga ğa pe.
Igwete ğa ei heakwagweve'ga pe:
—Enoğatu ti epy'a, ei ğa ga pe. Epo'ã ejoa ga pyri. "Tuhu ga ji pyri," ei ga nde ve, ei ğa ga pe.
50 Igwete ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea nhandaipe ua Jesus'ga pyri. 51 Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Gara nde erepota?
—Jesus, tajireha katu ti, ei ga ga pe.
52 —Heregwovo a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Nde erejiko ji rehe. Nurã nde reharo kiro, ei ga.
Igwete ga reakwakaturo a'ero. Jesus'ga rupi ga hoi a'ero pea rupi ogwovo.

11

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos
(Mateus 21.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

1 Ohorame Jerusalém me yvytyruhu pe na'ẽ Jesus'ğa vahemi oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Ira'agwe cidades ojopyjopyri tuvi Betfagé Betânia pavẽi. Igwete Jesus'ga ei mokonha'ğa pe ğwemimbo'ehara'ğa pe:
2 —Hepejigwovo cidade pe penhinondeva'e pe, ei ga. Pevahemame ti pe hepiagi jumentinho i'ama nehẽ, ei ga ğa pe. Ojugwa ğa imo'ama yva rehe. Ndohoi ve ğa i'arimo, ei ga. Pekwahara ti herua, ei ga. 3 Po ti ğa ei pe me: "Maraname pe ikwaharavi a'ea?", pe'ji ti ğa pe: "Nhandepojykaharete'ga ti togwereko'ã na'ẽ. Kotihĩ po ti ga imbuhura'javi avo nehẽ," pe'ji ti ğa pe, ei ga ğa pe.
4 Igwete ğa hoi hepiaga jumentinho. A'ereki pevove'ğa ojugwa imo'ama pea rupi onga jurukwara pyri. Kiro ğa ikwaharavi a'ero. 5 Pevove'ğa ğa ndepiagame e'i ğa pe:
—Maranuhũrame pe ikwaharavuhui ta'yra?
6 Igwete ğa imombe'ui ğa pe Jesus'ga rembi'ea.
—Peroho ti ga pe a'ero, ei ğa ğa pe.
7 Igwete ğa heruri jumentinho Jesus'ga pe. Igwete ğa inoği oapoa tapy'ynhapira ikupepytera rehe. A'ero Jesus'ga hoi i'arimo. 8 Igwete he'yive'ğa heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi inoğa timbojigwa pehea ga pe javo. Ojipe'ğa omondohondoho pindova rohova nhu me herua. Igwete ğa imondomondoi pea rupi imbokatuavo ga pe. Nahã ğa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga kiro u javo. 9 Kiro garenondeve'ğa hapukai garevirive'ğa pavẽi.
"Timbohete Tupana'ga!" ei ğa.
"Nhandepojykaharete'ga ti tomombyry ga pe
– kiroki ga nhandepojykaharete'ga ombuhuruka nhande pyri ga mongovouka nhanderuvihavuhuhetero," ei ğa.
10 "Tupana'ga tomombyry nhaneramonhava'ea'jave'ga pe Daviva'ea'jave'ga pe kiro ga rurame nhanderuvihavuhuhetero," ei ğa.
"Timbohete Tupana'ga yvagipeheteve'ga a'ero!" ei ğa.
11 Igwete Jesus'ğa vahemi Jerusalém me ogwovo ğajatykahavuhua rokari pe o'ama. Oharekorẽ mbatera rehe nhaporemo Jesus'ga dozeve'ğa nderohoi Betânia pe ğa nderokia. A'ereki oho kwara.

Jesus'ga e'i figueira pe
(Mateus 21.18-19)

12 Ko'emame Jesus'ğa jivyri Betânia hugwi. Igwete ga jukai ty'ara. 13 Irupe ga hepiagi figo'yva figueira ka'a rerekojiperame. Igwete ga hoi tahepia yva'ia javo novĩa. Ovahemame ga ka'atehea hepiagi. A'ereki a'ea rupi ndi'ai ve tuhẽ jipi yva'ia. 14 Igwete ga ei yva pe:

—Ndehe po ti nande'aa'javi nehẽ ãnembi'uhavamo nehẽ, ei ga jupe.
Garemimbo'ehara'ãa ãwendu ganhi'iãa a'ero.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

15 Aerẽ Jesus'ãa vahemi ua Jerusalém me. Igwete ãa nduri ãajatykahavuhua rokari pe.
Pevove'ãa oma'ema'ẽ mbatepyryva ojipe'ãa pe jipi inambu'ia no. A'ereki a'ea ãa omondo
ikwava'ẽhara'ga pe tomondo ti ga Tupana'ga pe javo. Itambere'ia rehe ãa oma'ema'ẽ ãa
pe ãa moandyandyjuhuavo jipi. Mesas pyri ojipe'ãa neni hajiheve'ãa itambere'ia pyhypy-
hyga judeus'ãa itambere'ia kwepykwepyga imondovo ãa pe. Igwete Jesus'ãa nduri okari
pe ãa ndepiaga. Kiro ga nhimonha'ngai ãa ndehe a'ero ãa mo'emo'embava pea hugwi.
Igwete ga imbojirejirevi itambere'ia kwepykara'ãa mesas. Ga imbojirejirevi ãa'apykava
ãa hugwi no – kiroki ãa oma'ema'ẽ inambu'ia oina. 16 Igwete ga ndogwerokwarokwarukari
mbatera ãajatykahavuhua rokara pytera rupi. 17 A'ero ga ei ãa pe ãa mbo'eavo.
—Tupana'ga okwatijaruka onhi'iãa hako, ei ga. Nahã Tupana'ga ei a'ero hako:
"Yvyakotyve'ãa nhaporemo ti tonhi'ĩ ji ve nhironga pype," ei Tupana'ga hako, ei ga.
Pe ki a'e te pe'e pejohupe: "Timoandyandyjuhu ti ãa ikwepykwepygame Tupana'ga
ronga pype," pe'e pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ãa
nduhavamo, ei Jesus'ga ãa pe.
18 Aerẽ ikwava'ẽhara'ãa nduvihava'ãa ikwahavi Jesus'ga nhi'iãa ãa pe judeus'ãa
mbo'ehara'ãa pavẽi. Igwete ãa ei:
—Marã re po ti nhande ga rerekoi ga jukavo nehẽ? ei ãa ojohupe. Tijukaukaryme ti
ga he'yjuhuve'ãa ndovaki, ei ãa. A'ereki ãa onhimomby'a pa garemimbo'ea repiaga, ei ãa
ojohupe.
Nurã ãa kyhyji ga pyhyge'yma.
19 Ka'aru hete Jesus'ãa hoa'javi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo Betânia pe okia.

Pejiko ti Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga
(Mateus 21.20-22)

20 Ko'emame ojivyrame Jesus'ãa kwavi pea rupi. Igwete ãa hepiagi akoja figo'yva.
Inhymba reki. Hapoa vehevi inhymba. 21 A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iãa
jupe. Igwete ga ei ga pe:
—Jesus, ehepia! ei ga. Erenhi'iãahy nde figo'yva pe kirame oji'i. Kiro inhymbavamo
a'ero, ei ga ga pe.
22 Igwete Jesus'ga ei ãa pe:
—Pejiko ti Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga. 23 Tamombe'u katu ti pe me: Ã
jikogame Tupana'ga rehe oporanduva ga pe Tupana'ga po ti ãwendu katu nhinhi'iãa
javo, na ja po ti hekoi ãa pe a'ero nehẽ, ei ga. Po ti ãa ei Tupana'ga pe tojipe'a ti
yvytyruhua onhimomboa ypiahua pype javo, a'ero po ti Tupana'ga imbojipe'ai ãa pe,
ei ga. Po ti ãa ndogweroviarihihũ mara'ngu po ti ojipe'avo javo, a'ero po ti Tupana'ga
nombojipe'aukari ãa pe nehẽ, ei ga. 24 A'ero ji ei pe me: Peporanduvame Tupana'ga pe
penhimimbotarimova'ea rehe, perovia ti garemimbuhuraãwama pe me. A'ero po ti ga
imbuhuri pe me nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe. 25 Po ojipe'ga oko te'varuhu pe me. A'ero po
pepy'a heahemuhũro ga rehe. Penhi'iãame Tupana'ga pe penhi'ama tapekwahava'javi ti
akoja'ga rekote'varuhua, ei ga. Pe ikwahava'jave'ymame garekote'varuhua henonhe'yma
po ti nhanderuvete'ga yvagipeve'ga ndokwahava'javi pendekote'varuhua imomboa pe
hugwi nehẽ, ei ga. [26 Pe ikwahava'javame akoja'ga rekote'varuhua po ti nhanderuvete'ga
nomombori pendekote'varuhua nehẽ no.]

Ma'ãa nde mbuhurukaruhu? ei ahe Jesus'ga pe
(Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8)

27 Igwete Jesus'ãa hoa'javi Jerusalém me. Ãajatykahavuhua rokara rupi Jesus'ga hoi
okovo. A'ero ikwava'ẽhara'ãa nduvihava'ãa nduri ga pyri judeus'ãa mbo'ehara'ãa pavẽi
xava'eve'ãa pavẽi. 28 Igwete ãa euhui ga pe:

—Ma'ã̃ga nde mbuhurukaruhu raji'i? Ma'ã̃ga e'i nde ve: “Emo'emo'ẽ ti ã̃ga mondovo jugwi?” ei ã̃ga Jesus'ga pe. Here javo ore ve, ei ã̃ga.
[29] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pe na'ẽ ti pe'ji ji ve, ei ga. Pe ji nhi'ĩpondekwakaturame po ti ji nhimbuhurukara'ga mombe'ukatui pe me nehẽ no, ei ga ã̃ga pe. [30] Pe'ji ti ji ve a'ero: Ma'ã̃ga João Batistava'ea mbuhuruka ã̃ga mobatizavouka raikwehe? ei ga. Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe? Ma'ã̃ga e'i ahe ve teremobatiza ã̃ga javo? Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe naerũ? ei ga. Pe'ji ti javo ji ve! ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[31] Igwete ã̃ga nhombo'embo'ei upa.
—Marãi po ti nhande a'ero nehẽ? ei ã̃ga. Po ti nhande ei ga pe: “Tupana'ga po ombuhuruka João Batistava'ea ã̃ga mobatizauka raikwehe”, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviarihu ahenhi'iã̃gagwera naerũ?” e po ti ga nhande ve nehẽ, ei ã̃ga ojohupe. [32] Po ti nhande ei ga pe: “Yvyakotyve'ga po ahe mbuhuruka raikwehe”, a'ero po ti avove'ã̃ga nhimboahivuhupavi nhande ve nehẽ, ei ã̃ga ojohupe.
Okyhyji ã̃ga he'yjuhuve'ã̃ga hugwi. A'ereki ã̃ga e'i pa João Batistava'ea pe: “Tupana'ga tuhẽ ahe mbuhuruka onhi'iã̃ga mombe'uharamo raikwehe,” ei ã̃ga.
[33] Nurã ã̃ga ei reki Jesus'ga pe:
—Ma'ã̃ga po ombuhuruka ahe raikwehe? Ndorokwahavi ore, ei ã̃ga ga pe.
—Napemombe'ujuhu pe ji ve João Batistava'ea mbuhurukara'ga, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Nurã po ti ji na jitehe namombe'ui ga pe me nehẽ no – kiroki ga e'i ji ve: “Emo'emo'ẽ ã̃ga onga hugwi,” ei Jesus'ga ã̃ga pe.

12

Garemitymipyra repiakatuhara'ã̃ga okote'varuhuve'ã̃ga
(Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19)

[1] Igwete Jesus'ga imombe'ui ã̃ga pe ojo'java'ea. Igwete ga ei imombe'gwovo:
—Kohoa jara'ga otỹotỹ ko pe yhypoa'javuhuva'ea uva'yva videira. “Aerẽ ti ta'u yva'ia ryhya,” ei ga, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Igwete ga hokairuã̃gi ã̃gwemityma. Aerẽ ga japoi uva mu'umu'ũhava tyhya rupiaramo. Tapyjo'ara ga japoi ita pyvõ imondovo imohina ko pe hepiakatuhavamo. Igwete ga ei ojipe'ã̃ga pe: “Kiro po ti ji hoi paivohu mbaigwe jitua nehẽ,” ei ga. “Pehepia katu ti nhiremityma ji ve,” ei ga ã̃ga pe. “A'ero po ti pe imboja'ogi yva'ia pejive nehẽ. Jara ti pemombyta ji ve nehẽ,” ei ga ã̃ga pe, ei ga. “Kwa,” ei ã̃ga. Igwete ijara'ga hoi ã̃ga ndeja, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ga pe. [2] Aerẽ yva'ia jykyhava rupi ga ojipyrive'ga mondoukari hepiakatuhara'ã̃ga pyri togweru ti ga yva'ia ji ve javo novĩa. [3] Emo hepiakatuhara'ã̃ga ga pyhy ga nupanupamo ga momboa. Gapojate ojivy a'ero, ei ga. [4] Aerẽ ijara'ga ojipe'ga mondoi yva'ia reruruka novĩa. Igwete ã̃ga ga akanupanupãi ojigwaraita ga rehe, ei ga. [5] Aerẽ ga ojipe'ga mondoukari ã̃ga pyri. Igwete ã̃ga ga jukai, ei ga. Koji'ive'ã̃ga ga ã̃ga mondomondoi ã̃ga pyri. Igwete jara'ã̃ga ã̃ga ã̃ga nupanupãi. Jara'ã̃ga ã̃ga ã̃ga jukahetei, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ga pe.
[6] —Mbapavamo ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ã̃ga pyri. A'ereki ga jate oko ga pyri gara'yra'ga garemia'nguhete'ga. “Omondo po ti ã̃ga imohina jira'yra'ga rehe,” ei ga oyvyteri pe novĩa, ei Jesus'ga.
[7] —Igwete ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ã̃ga pyri mbapavamo. Ga repiagame hepiakatuhara'ã̃ga ei ojohupe: “Kiro ga ruri ijara'ga ra'yra'ga,” ei ã̃ga. “Avova'ea po ti gagwyrã̃gwama nehẽ,” ei ã̃ga. “Tijuka ti ga a'ero. Aerẽ po ti nhande ipojykai yvya nhandejive nehẽ,” ei ã̃ga ojohupe, ei ga. [8] Igwete ã̃ga ga pyhygi ga jukavo ga momboa garuva'ga remityma hugwi.
A'ea Jesus'ga e'i ã̃ga pe ojo'java'ea mombe'gwovo.
[9] Igwete Jesus'ga ei no:
—Marã po ti ijara'ga rekoi a'ero nehẽ? ei ga. Uhu po ti ga ã̃ga jukavo nehẽ gwa'yrava'ea repyga nehẽ, ei ga. Igwete ojipe'ã̃ga po ti ga ã̃ga mongoi ã̃gwemityma repiakatuharamo nehẽ,

ei Jesus'ga ã pe. [10] Nonhi'iã̃i pe me Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? ei ga. Nahã i'ei
a'ero:
"Onga apohara'ã̃ja japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.
A'ea ã̃ imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe," e'i.
"Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo," e'i, ei ga.
[11] "Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo.
Hepiagame nhande nhimomby'ai
nanongara ko pyry hete javo," e'i ikwatijara, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã pe.

[12] A'ea Jesus'ga omombe'u judeus'ã̃ nduvihava'ã̃ pe ojo'java'ea. Igwete ã̃ ga pyhypotari novĩa. A'ereki ã̃ okwaha reki onhimombe'ua. A'ereki ã̃ yva'ia repiakatuhara'ã̃ja. Onga apohara'ã̃ja ko ã̃ no. A'ereki ã̃ Jesus'ga mombo pota. Kiro ã̃ Jesus'ga pyhypotari a'ero novĩa. Emo ã̃ okyhyji he'yjuhuve'ã̃ hugwi – kiroki ã̃ e'i: "Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'iã̃ mombe'uharamo oko." Nurã judeus'ã̃ nduvihava'ã̃ ga rejari ogwovo.

César'ga rembiapoa itambere'ia
(Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26)

[13] Aerẽ judeus'ã̃ nduvihava'ã̃ fariseus'ã̃ mondoukari Jesus'ga pyri. Herodes'gareheve'ã̃ ã̃ ã̃ mondoi ga pyri no. "Pemonhi'ĩ te'varuhu ti Jesus'ga tombotegwete ti ga nhanderuvihavuhu'ga," ei ã̃ ã̃ pe ã̃ mondorame. [14] Igwete ã̃ nduri javo Jesus'ga pe.

—Orokwaha ore neremimbo'ekatua. A'ereki a'itituhẽva'ea rupi katu nde eremombe'u, ei ã̃ ga pe. Nde eremohemba ã̃ pe nhaporemo. A'ereki nde nderepojihuvi ã̃ javo ã̃ pe. Nde nderekoi huvihava'ã̃ ndehe jate. A'ereki ahe ojo'jajo'ja nde ve, ei ã̃. Erembo'e katu nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Marã ndereaporoõgita a'ero? ei ã̃ ga pe. César'gareheve'ã̃ e'i: "Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oõgukarame," ei ã̃, ei ã̃. Marã naerũ? Timondo po nhande ga pe hamo ã̃ poranduvame nhande ve? Mara'ngu po nde javo timondoyme po ga pe hamo? ei ã̃ Jesus'ga pe.

[15] Jesus'ga okwahavipe reki ã̃andeaporoõgitate'varuhua.

—Maranuhũrame pe nhinhi'iã̃ mbote'varuhupotari? ei ga ã̃ pe. Peru itambere'ia moeda, ei ga.

[16] Igwete ã̃ heruri a'ero.

—Pemombe'u kiro ji ve a'ero, ei ga ã̃ pe. Ma'ã̃ ra'angava agwa? Ma'ã̃ ndera ã̃ okwatija inoõ̃a hehe? ei ga.

A'ero ã̃ ei ga pe:

—César'ga ra'angava, ei ã̃. Garera ã̃ okwatija inoõ̃a hehe no, ei ã̃ ga pe.

[17] Igwete Jesus'ga ei ã̃ pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ã̃ pe.

Yvyakotyve'ã̃ pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ã̃ onhikwava'eã̃ ga pe javo.

Igwete ã̃ nhimomby'ai ga rehe onhi'iã̃tu reki ga javo.

Ombogweravirẽ omanove'ã̃ nahembirekoa'javi
(Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-40)

[18] Aerẽ saduceus'ã̃ nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ã̃ ndogweroviari omanove'ã̃ mbogwerahava novĩa. Igwete ã̃ nduri Jesus'ga pyri a'ero tihepia ti ganhi'iã̃tua nhande ve javo. Igwete ã̃ ei ga pe:

[19] —Jesus, Moisésva'ea okwatija inoõ̃a nhande ve hako. Nahã ahe ei hako:
"Po ga manoi gwa'yre'ymame ã̃wembirekohẽa mombytavo
gairũ'ã̃ po hẽa rerekoi a'ero hamo," ei ahe.
"Gaha po ta'y hẽa pe nhiirũva'ea togwereko gwakykwepohara'ã̃ javo," ei Moisésva'ea
hako, ei ã̃ Jesus'ga pe.

[20] Oro marã a'ero? ei ğa. Sete ahe onhoirũramo, ei ğa. Igwete ojihuvypyva'ea
rembirekoro. Igwete omanorame ahe ndata'yri, ei ğa. [21] Igwete aheakoindava rembirekoro
aherembirekokwerava'ea pavẽi oirũva'ea py'rovo. Igwete ahe manoi gwa'yre'ymame.
Igwete ahe mbyteramo ahe javijitehe kunhangwerava'ea rerekoi, ndata'yri ve omanomo.
[22] Jarava'ea na jitehe no, ei ğa ga pe. Seteva'ea gwereko pa ahe ojopy'ropy'rovo novĩa
omanombava gwa'yre'ymamo. Aerẽ kunhangwerava'ea manoi no, ei ğa. [23] Marã a'ero? ei
ğa Jesus'ga pe. Ma'ğa nembirekoa po ti kunhangwerava'ea rekoi nehẽ ahe kwerava'javame
nehẽ? A'ereki seteva'ea gwereko pa kunhangwerava'ea, ei ğa ga pe.
[24] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:
—Tupana'ga nhi'iğa atyvihu ko penhi'iğa, ei ga saduceus'ğa pe. A'ereki pe ndapekwa-
havihu Tupana'ga rembikwatijarukara. Ndapekwahavi pe Tupana'ga popoakara no,
ei ga. [25] Okwerava'japavame po ti ğa nahembirekoa'javi nehẽ. Tupana'gapyrive'ğa ja
yvagipeve'ğa ja ğa ndekoi ğwembirekoe'ymamo nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe. [26] Ğakwerava pe
pe ei, ei ga. Napenhi'iği pe Moisésva'ea rembikwatijara pe naerũ? A'ereki Tupana'ga i'yva
hugwi ikaja pytera hugwi onhi'iğa mondo Moisésva'ea pe hako, ei ga. A'ero Moisésva'ea
ikwatijari Tupana'ga nhi'iğa ojive inoğa. Tupana'ga e'i ahe ve:
"Jihi ko Tupanamo ako.
Abraão'ga ji mbohete.
Isaque'ga ji mbohete.
Jacó'ga ji mbohete," ei Tupana'ga ahe ve, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.
[27] Abraãova'ea manorẽ reki Tupana'ga ei Moisésva'ea pe: "Abraão'ğa ji mbohete," ei ga. Ga
nde'i: "Ahe ji mbohete." A'ereki ğa okoji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iğa atyvi
ko penhi'iğa a'ero pe erame omanove'ğa ndokwerava'javi nehẽ, ei Jesus'ga saduceus'ğa pe.

Manamo Tupana'ga remimbo'eagwera joheva'ero?
(Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28)

[28] Igwete judeus'ğa mbo'ehara'ga ruri. Ğwendu ga ğa Jesus'ga monhi'inhi'iğame.
"Jesus'ga onhi'ĩkwepy katu reki ğa," ei ga oyvyteri pe. Igwete ga ruri javo Jesus'ga pe:
—Jesus, ei ga, manamo Tupana'ga remimbo'eagwera huvihavuhu joheva'ero?
[29-30] Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Moisésva'ea omombe'u ikwatija hako, ei ga. Jara hoheva'ea ko nahã:
"Israelitas, pehendu katu ti!
Nhandepojykaharete'ga ko Tupana'ga.
Gaha jate ko nhandepojykaharetero," ei ahe, ei ga.
"Pearõ hete tuhẽ ti pejipojykaharete'ga Tupana'ga.
Pearõ hete tuhẽ ti ga pejipy'a pe.
Pearõ hete tuhẽ ti ga imondovo pejeaporoğita imohina ga rehe.
Pearõ hete tuhẽ ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi javo.
Pearõ hete tuhẽ ti pejirokwa pejikovo ga nhi'ĩpo'ruavo," ei Moisésva'ea, ei Jesus'ga ga pe.
[31] Moisésva'ea omombe'u hehohyva'ea no, ei ga.
"Penhiarõ pe.
Na jitehe ti pearõ hete pejikotyve'ğa no," ei ahe, ei ga.
A'ea memei Tupana'ga remimbo'eagwera jara hoheva'ero, ei Jesus'ga ga pe.
[32] Igwete judeus'ğa mbo'ehara'ga ei ga pe:
—Na tuhẽ. A'itituhẽva'ea nde ei ji ve, ei ga. A'ereki gaha jate oko Tupanamo tuhẽ.
Ahã ojipe'ğa Tupanamo, ei ga Jesus'ga pe. [33] Nhande mbatera kwava'eğame ga pe pyry
ga pe novĩa, ei ga. Emo pyryheteva'ea ga pe ko na: Tiarõ hete tuhẽ nhande Tupana'ga
nhandepy'a pe hamo, ei ga ga pe. Tiarõ hete tuhẽ nhande ga nhandekovo garemimbo-
tarimova'ea rupi hamo, ei ga. Tiarõ hete nhande ojipe'ğa nhanenhiarõhetea javijitehe
hamo. A'ereki nhaneremiarõa koji'iete'i pyry Tupana'ga pe nhanerembikwava'eğa hohe,
ei ga Jesus'ga pe.
[34] Jesus'ga ğwendu onhi'iğatua upa. Igwete ga ei ga pe:
—Erenhimongo ğwerĩ nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi kiro, ei Jesus'ga ga pe.

Kirẽ ojipe'ãga ndopojihuva'javi javo Jesus'ga pe a'ero.

Daviva'ea rymymino'ga ko ahepojykaharetero
(Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44)

35 Igwete Jesus'ga ãgajatykahavuhupeve'ãga mbo'embo'ei okari pe ãga mbojapyakavo. Igwete ga ei:
—Pe'ji ji ve a'ero. Marã ahembo'ehara'ãga ei Cristo'ga pe Tupana'ga remimbuhurukara'ga pe ga ko Daviva'ea rymyminoro javo? ei Jesus'ga ãga pe. 36 A'ereki Daviva'ea tuhẽ omombe'u nhoõgwenonde hako. Nahã ahe ei hako:
"Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:
'Eapy ji pyri ekovo huvihavamo,' ei ga," ei ahe.
" 'Tamongo ti nearõe'ỹve'ãga neremimbotarimova'ea rehe.'
A'ea Tupana'ga ei jipojykaharete'ga pe," ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.
A'ereki Tupana'ga ra'uva Daviva'ea mbo'euka a'ea rehe ikwatijaruka hako, ei ga ãga pe.
37 Daviva'ea e'i Cristo'ga pe jipojykaharete'ga a'ero, ei ga. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ãga pe ãga mbojapyakavo.
Oarõ hete ãga ganhi'iãga a'ero onhimongyheteavo.

Judeus'ãga mbo'eharava'ea onhimbohete tehe
(Mateus 23.1-36; Lucas 20.45-47)

38 Igwete Jesus'ga ei ãga mbo'eavo:
—Ahembo'ehara'ãga ja rũi ti peko, ei ga. A'ereki ãga onhimbohete hete. Oko hete ãga opipukuhua rehe tajirepia ãga javo, ei ga. Opota hete ãga ojipe'ãga nhi'iãgaturame ojive ima'ẽhai pe pe ko orembo'ehara javo ãga pe. 39 Ãgajatykahava pype ãga apypotari huvihava'ãga apykava rehe. Toryva jara'ãga pyri ãga o'u pota toryvi pe oina, ei Jesus'ga ãga pe. 40 Opojyka ãga aherembirekokwera'ãga mbatera. Igwete ãga nhi'imbukuhui Tupana'ga pe novĩa ojipe'ãga ti te'i pyry ore ve javo. Hahyva'ea po ti kaitu Tupana'ga imondoi ãga pe a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ãga pe.

Aherembirekokwerava'ea remimondoa
(Lucas 21.1-4)

41 Igwete Jesus'ga apygi upa ãgajatykahavuhua pype itambere'ia ryru'ia pyri. He'yjuhuve'ãga ga gwepia ãga inoõame itambere'ia Tupana'ga pe hyru'ia pype. Imbateheteve'ãga he'yi inoõi ipype novĩa. 42 Nanime imbatere'ỹvehẽa ruri aherembirekokwerahẽa. Igwete mokoi'ĩ hẽa inoõi itambere'ia moedas ipype. 43 Igwete Jesus'ga ei ãgwemimbo'ehara'ãga pe:
—Hepejijo aherembirekokwerahẽa repiaga imbatere'ỹvehẽa, ei ga ãga pe. Tamombe'u katu ti pe me: Hẽaremimondoa koji'i pyry Tupana'ga pe ojipe'ãga nemimondoa hohe.
44 A'ereki he'yiva'ea ãga omombyta ojive itambere'ia imondorame, ei ga. Hẽa ki a'e te mokoi'ĩ jate gwereko itambere'ia novĩa. Emo hẽa omondo pa ipype, ei Jesus'ga ãga pe.

13

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaõwama, ei Jesus'ga
(Mateus 24.1-2; Lucas 21.5-6)

1 Jesus'ga horame ãgajatykahavuhua hugwi garemimbo'ehara'ga ei ga pe:
—Jesus, ehepia! Ikatu hete nhandejatykahavuhua, ei ga. Itaruvihavuhua pyvõ ãga japojapoi po raka'e, ei ga Jesus'ga pe.
2 Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Erehepia nde nhandejatykahavuhua novĩa? ei ga. Aerẽ po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itaruvihavuhua nehẽ. Omonduru pa po ti ãga ojohugwiugwi inoõa nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Hahyheteaõwama Jesus'gareheve'ãga pe
(Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19)

[3] Aerẽ Jesus'ga hoi yvytyruhu pe – perope oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe.
Pevo ga apygi oina ãjatykahavuhua rovai pyteri pe. Igwete ãa nduvi ga pyri Pedro'ga
Tiagova'ea no João'ga André'ga. Jara'ãa ndovakie'ỹ ãa ei Jesus'ga pe:
[4] —Emombe'u ti ore ve, ei ãa. Maname po ti ãa nhandejatykahavuhua mondurundurupavi inoãa nehẽ? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ẽ ahemonhimomby'ava'ea nehẽ
ira'agwe hekopavame nehẽ? ei ãa ga pe.
[5] Igwete Jesus'ga ei ãa pe:
—Penhimboko'i ti pejikovo penhimoandyandyja hugwi. [6] Aerẽ po ti ãa nduãanduri
onhimongyavo javo tehe nehẽ. Nhira'ãra'ãteheavo po ti ãa ei: "Jihi ko Cristoramo ako
Tupana'ga remimbuhurukaramo," e'i tehe po ti ãa nehẽ, ei ga. A'ea rehe po ti ãa
he'yjuhuve'ãa moandyandyi nehẽ, ei ga. [7] Nahã po ti nehẽ no. Aerẽ po ti ãa imombe'ui
nehẽ: "Ira'agwe ãa otavuka ãa pe kiro. Paivohu ojipe'ãa tavukari ãa pe no," e'i po ti ãa pe
me nehẽ, ei ga. Tapembojui ti pejipy'a a'ea rehe, ei Jesus'ga ãa pe. Na tuhẽ ti hekoi nehẽ.
Emo po ti a'ea rupi mbapavakotyva'ea rũi nehẽ, ei ga ãa pe. [8] Ojipe'ãa gwyripeve'ãa po ti
otavukavuka ojipe'ãa gwyripeve'ãa pe nehẽ, ei ga. Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po
ti yvya imyimyi nehẽ no. Momina po ti mbatera i'uhavamo nehẽ, ei ga. Nahã po ti hahy
rambugwe yvyakotyve'ãa pe nehẽ, ei ga. Kunhangwera'ãa gwa'yra'ãa mbo'aãwerĩrame
hahy rambugwe ãa pe. Na jitehe po ti hahy rambugwe yvyakotyve'ãa pe nehẽ mbapava
koty nehẽ no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ãa pe.
[9] —Penhimboko'i ti, ei ga ãa pe. Pe jireheva'ea ãwaramo po ti nhiarõe'ỹve'ãa pe pyhygi
pe nderogwovo imohiãatuhara'ãa pyri nehẽ. Ojatykahava pype po ti ãa pe nupanupãi
nehẽ, ei ga. Ã po ti pe nderohoi gwuvihavuhu'ãa pyri governadores'ãa pyri nehẽ no ãa
ko Jesus'gareheva'ero javo nehẽ. Pevo po ti pe ami a'ero penhimombe'ukatuavo ãa pe
nehẽ, ei ga. [10] Jireheve'ãa po ti imombe'umbe'ui na'ẽ pyryva'ea ojipe'ãa gwyripeve'ãa
pe nhaporemo ji mombe'gwovo ãa pe nehẽ. Aerẽ po ti ihoi mbapavakotyva'ea apiavo
nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe. [11] Ã po ti pe pyhy pe nderogwovo imohiãatuhara'ãa pyri nehẽ.
Pe nderohorame tapemomyi ti pejipy'a penhi'iãaãwama rehe nehẽ marãi po ti ji ãa pe
javo nehẽ, ei ga ãa pe. Ihorame penhi'iãa apiavo po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari pe
me pe mbo'eavo nehẽ, ei ga. A'ero po ti pehe jate rũi pe nhi'iãi nehẽ. Tupana'ga ra'uva pe
monhi'ĩ nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.
[12] —Gwe'yja'ãa vehevi po ti ãa ãa mondoukari ãapo pe nehẽ tojuka ti ãa ãa javo nehẽ.
Jara'ãa po ti oirũ'ãa mondoukari ãapo pe nehẽ, ei ga. Jara'ãa po ti gwa'yra'ãa mondoukari
tojuka ãa javo. Jara'ãa po ti ãa nhimonha'ngai uva'ãa ndehe ãa jukavouka nehẽ, ei Jesus'ga
ãa pe. [13] Okouhu pa po ti ãa pe ndehe nehẽ pe jireheva'ero ãwaramo nehẽ. Po ti pe
nhimboitai avuirama pejipohire'yma ji hugwi nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga pe mongoi
ojipyri nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ãa pe.

Jesus'ga omombe'u aerẽva'ea hahyheteva'ea
(Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24)

[14] Igwete Jesus'ga ei ãwemimbo'ehara'ãa pe no:
—Aerẽ po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea i'ama nehẽ – pevo po no'amuhũi ramo,
ei ga. Tupana'ga noaronhuhũ a'ea opohia judeus'ãa jatykahavuhua hugwi a'ea rehe
nehẽ, ei ga. (Kiroki ga onhi'ĩ kiro ikwatijara pe – tokwaha ti ga a'ea.) Aerẽ po ti pe
a'ea repiagi pevo nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe. Pe hepiagame Judéiapeve'ãa ti toka'nhyka'nhy
onhana yvytyruhu pe xamanoyme ti javo nehẽ, ei ga. [15] Kiroki ãa oko ongapereuhuva'ea
arimo a'ea rupi – tojyvipe ti ãa ogwovo okie'yma onga pype ombatera rerogwovo nehẽ.
Toka'nhymipe ti ãa onhana, ei ga. [16] Kiroki ãa oporavyky ko pe a'ea rupi – tojivyryme ti ãa
onga pe tapy'ynhapira rerogwovo nehẽ, ei Jesus'ga ãa pe.
[17] —Iporia'i po ti ipuru'ave'ãa a'ea rupi oka'nhypotarame nehẽ. Iporia'i po ti
omoka'mbuve'ãa no gwa'yra'ãa nenonhambotarame nehẽ, ei ga. [18] Pe'ji ti Tupana'ga pe
a'ero turyme ti akoja hahyva'ea yapohua rupi. A'ereki ahe nonhani gwerevi oka'nhyma
a'ea rupi, ei Jesus'ga ãa pe. [19] Ite'varuhuheteheteva'ea urame po ti hahy hete ãa pe
nehẽ. Nanongara ndogwerekoa'javi Tupana'ga rembiapoagwera jate hako. Aerẽ po ti

ndogwerekoa'javi nanongara nehẽ no, ei Jesus'ga ã̃ga pe. [20] Hahyheteva'ea po ti tiruahũ
ranuhũ ã̃ga pe nehẽ, ei ga. Hahyheteva'eã̃wama rehe ojapyakarame Tupana'ga ei hako:
“Po ti okombegwe hahyheteva'ea ã̃ga pe nehẽ, a'ero po ti ã̃ga papavi nehẽ,” ei ga hako, ei
Jesus'ga ã̃ga pe. Tupana'ga nhã̃gataruhu a'ero ã̃ga ndehe okovo – kiroki ã̃ga ga omo'emo'ẽ
ojive. Nurã ga ei: “Namombegweukari ti ji hahyva'ea ã̃ga pe a'ero nehẽ,” ei Tupana'ga
hako, ei ga imombe'gwovo ã̃ga pe.
[21] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe no:
—Po ti ojipe'ã̃ga etehei pe me nehẽ: “Pehepia. Agwa ko Cristo'ga Tupana'ga remim-
buhurukara'ga.” Taperoviari ti ã̃ga a'ero nehẽ, ei ga ã̃ga pe. Po ti ojipe'ã̃ga etehei
pe me nehẽ: “Pehepia. Cristo'ga ko pevo u.” Taperoviari ti ã̃ga na jitehe no, ei
Jesus'ga ã̃ga pe. [22] Aerẽ po ti ojipe'ã̃ga nduã̃ganduri nehẽ jihi ko ako Cristoramo Tupana'ga
remimbuhurukaramo javo tehe nehẽ. Ojipe'ã̃ga po ti ã̃ga nduã̃ganduri nehẽ no jihi Tupana'ga
nhi'iã̃ga mombe'uharamo javo tehe nehẽ, ei ga. Ahemonhimomby'ava'ea po ti ã̃ga japojapoi
hepiuka nehẽ timoandyandyi ti ã̃ga javo nehẽ. Tupana'ga remimo'ẽhara'ã̃ga vehevi po ti ã̃ga
ã̃ga moandyandyipotari nehẽ novĩa, ei ga ã̃ga pe. [23] Penhimboko'i ti a'ero pejikovo. A'ereki ji
amombe'u jipe pe me pe momoranduva tapemoandyandyjukaryme ti ã̃ga javo, ei Jesus'ga
imombe'gwovo ã̃ga pe.

Jesus'ga rura'javã̃wama
(Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28)

[24] Igwete Jesus'ga ei ã̃wemimbo'ehara'ã̃ga pe no:
—Hahypavirẽ
“po ti igwevi kwara nehẽ.
Jahya po ti nombokojahua'javi nehẽ no”, ei ga.
[25] “Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehẽ.
Yvagipeva'ea po ti iã̃wyã̃wymi nehẽ ipopoakava'ea”, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[26] A'ero po ti yvyakotyve'ã̃ga jirura'java repiagi nehẽ. Yvã̃atiã̃ga pype po ti ji ruri nehẽ
jipopoakahetea pyvõ. Nhirendy'ja hete po ti ji jitua nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe. [27] A'ero po ti ji ei
jipyrive'ã̃ga pe yvagipeve'ã̃ga pe nehẽ: “Peho ti kiro nhiremimo'ẽhara'ã̃ga nderua nehẽ,” a'e
po ti ji javo ã̃ga pe nehẽ, ei ga. A'ero po ti ã̃ga hoi ã̃ga mono'oã̃ga ã̃ga nderupava ã̃agwyã̃agwyra
hugwi nhaporemo nehẽ. Gweru po ti ã̃ga ã̃ga kwara pora hugwi kwara hoa hugwi no tyapyra
hugwi nhimbya hugwi no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ga pe.

Figo'yva figueira ahe mbo'e
(Mateus 24.32-35; Lucas 21.29-33)

[28] Igwete Jesus'ga ei ã̃wemimbo'ehara'ã̃ga pe no:
—“Maname po ti ihoi japiavo nehẽ?” pe'ji ko pe ji ve ko. Penhimbo'e ti a'itituhẽva'ea
rehe figo'yva repiaga a'ero, ei ga ã̃ga pe. Pe hepiagame figo'yva huangy'ria, a'ero pe ei jipi:
“Kwaria ã̃werĩ kiro.” [29] Na jitehe hepiagame hahyheteva'ea po ti pe ei nehẽ: “Kiro mbapava
koty,” ei Jesus'ga ã̃ga pe. [30] Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Aã̃wamove'ã̃ga ndekojirame po ti
akoja ihopavi japiavo nehẽ, ei ga. [31] Aerẽ po ti ahana'ja kwara. Yvya po ti ahana'ja nehẽ no.
Nhirembi'ea ki a'e te okoe'ymi a'itituhẽva'ero opopoakaramo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga
imombe'gwovo ã̃ga pe.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehẽ?
(Mateus 24.36-44)

[32] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Ahe ndokwahavi kwara jirura'javame nehẽ marananime po ti nehẽ javo, ei ga.
Tupana'gapyrive'ã̃ga yvagipeve'ã̃ga ndokwahavi. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi
no, ei ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava, ei ga ã̃ga pe. [33] Penhimboko'i ti. Pejirokwa ti
nhinhi'iã̃ga rendukatua rehe ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava, ei ga ã̃ga
pe.
[34-36] Igwete ga ei ã̃ga pe no:

—Tamombe'u ti pe me jirura'java javijiteheva'ea a'ero, ei ga. A'ereki ji ko onga jara'ga ja – kiroki ga oho ojipe'ga gwyri pe. Ohorame ga ei ojipyrive'ga pe: "Pereko katu ti nhimbatera ji ve jirakykweri," ei ga ga pe, ei ga. Ga mbojogwetavamo ga ga mboporavykyi a'ero ga mbojogwerekovo. Ojipe'ga pe ga ei: "Mytu'e me e'a hepiakatuavo nhironga," ei ga, ei ga. Ga ndokwahavi reki ijara'ga ruragwama, ei Jesus'ga ga pe. Po ti hepiakatuhara'ga ndohepiakatui garonga okia ga rura'javame nehe, a'ero po ti ijara'ga hepiagi ga kirame nehe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

—Na jitehe ji ei pe me a'ero: Pejirokwa ti nhinhi'iga rendukatua rehe, ei Jesus'ga ga pe. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava nehe. Mara'ngu po ti ypytunimo jitua nehe ypyhaji katu nehe? ei ga. Mara'ngu po ti ko'ega tue'yma rupi jitua nehe? ei ga ga pe. Pe nhimboha'uve'ymame po ti ji rura'javi nehe, ei ga. Po ti pe ndapejirokwari nhinhi'iga rendukatua rehe ji rura'javame nehe, a'ero po ti ji hepiagi pejirokware'yma nehe! ei ga. [37] Pejirokwa ti hehe a'ero, a'e ji pe me, ei ga. Poro jitehe ji ei jireheve'ga pe nhaporemo no. Pejirokwa tuhe ti hehe, ei Jesus'ga ga pe.

14

Ojuka pota ahe Jesus'ga
(Mateus 26.1-5; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

[1] Aere judeus'ga japoewerrame toryva ikwava'ehara'ga nduvihava'ga nhomonhi'igi ojogwerekovo judeus'ga mbo'ehara'ga pavei. Yapoa rupie'ymi judeus'ga mokoi japoi toryva. A'ea rupi memei ga japyakai gwamonhava'ea ruragwera rehe Egitopeve'ga gwyra hugwi. Ojipejiva'ea pe ga ei Páscoa. Ojipea rupi toryva rupi ko ga i'ui pão ndovuriva'ea jipi. Kiro judeus'ga toryva japoewerrame ikwava'ehara'ga nduvihava'ga nhomonhi'igi judeus'ga mbo'ehara'ga pavei ojogwerekovo.

—Mara re po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukavouka nehe? ei ga ojohupe. Mokoi nhande kirame po ti nhande japoukari toryva nehe, ei ga. [2] A'ea rupi rui po ti nhande ga pyhygukari he'yjuhuve'ga ti tojogwayvayvaryme ga rehe, ei ga ojohupe.

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaga rehe
(Mateus 26.6-13; João 12.1-8)

[3] Igwete Jesus'ga rekoi cidade de Betânia pe. Igwete ga i'ui mbatera ijaijauhugwera'ga ronga pe Simão'ga ronga pe. Nanime hea heruri perfume nhandya hyru'ia pype. He'yjuhu hea omondo itambere'ia nhandya rehe imombaravipyre'yva'ea rehe. Igwete hea heruri ika'mbiga hovapytymbava heka'voga Jesus'ga akaga rehe. [4] A'ero jara'ga nhimonha'ngai hea rehe.

—Maranuhurame hea jigwaraiteheuhui nhandya rehe? ei ga ojohupe. [5] He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po ga ikwepygi hea pe nhandya rehe ramo. A'ero po hea imondoi itambere'ia imbatere'yve'ga pe ramo, ei ga. Emo hea gweka'vopavipe reki Jesus'ga akaga rehe, ei ga ojohupe.

Igwete ga nhimboahivi onhi'igahyavo hea pe. [6] Emo Jesus'ga e'i ga pe:

—Na hea rekoi jate. Maranuhurame pe hea mbote'varuhu pota? ei ga ga pe. A'ereki hea oko katu katu imbuhua ji ve, ei ga. [7] Nane'ymi po ga ndekoi pe pavei imbatere'yve'ga jipi. Pe ga pokopotarame po pe ga pokogi jipi. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehe, ei Jesus'ga ga pe. [8] Nanongara jate hea gwereko, nanongara hea ombuhu ji ve. Ji manoa renonde hea imongyi nhandya jira'oa rehe nhityhava rupiaramo, ei ga. [9] Tamombe'u katu ti pe me: Yvyakotyve'ga pe nhaporemo ti ga imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo nehe. A'ea rupi ti ga hea mombe'ui nehe no tokwaha pa ti ga hearemimbuhuragwera, ei Jesus'ga ga pe.

Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judasva'ea
(Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6)

[10] Aere Judas Iscariotesva'ea – ahe ko dozeve'ga pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea novia – kiro ahe hoi ikwava'ehara'ga nduvihava'ga pyri. Igwete ahe ei ga pe:

—Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judas Iscariotesva'ea ã pe.
11 Igwete ã ndoryndoryvamo ahe renduvame.
—Toromondo ti itambere'ia nde ve gapyhygukara ikwepykavamo a'ero, ei ã ahe ve.
Aerẽ ahe jirokwapotari hehe a'ero, marã po ti ji ga pyhygukari ã pe javo.

Jesus'ga o'u ũwemimbo'eharava'ea pavẽi Páscoa rupi
(Mateus 26.17-25; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

12 Kiro Jesus'ga remimbo'ehara'ã nduri Jesus'ga pyri. A'ereki judeus'ã oapouka kiro toryva – kiroki a'ea rupi ã o'u pão ndovuriva'ea. A'ea rupi jitehe judeus'ã ojuka cordeiros Páscoa rupiaramo ti'u javo. Cordeiros jukahava rupi garemimbo'ehara'ã nduri Jesus'ga pyri. Igwete ã ei ga pe:
—Mome po ti ore hoi Páscoa rupiara imboavujikwea nde i'ui nehẽ? ei ã ga pe.
13 Igwete ga ei mokonha'ã pe:
—Hepejigwovo cidade pe. A'ero po ti pevove'ga pe novatĩ yhya rerua hyrua pype nehẽ, ei ga. Peho ti ga reviri. 14 Ga horame onga pype ti pe'ji onga jara'ga pe, ei ga. Pe'ji ti ga pe: "Nhanembo'ehara'ga e'i nde ve: 'Mome i'ukava ruvi? Ta'u ti mbatera pevo nhiremimbo'ehara'ã pavẽi,' ei ga nde ve." Peho ti javo ga pe a'ero, ei Jesus'ga ã pe. 15 A'ero ti ga hepiukari pe me i'ukavuhua onga jo'aripeva'ea. Pevo gwereko jipe mesa aheapykava. Pevo ti pemboavujikwe mbatera nhande ve a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ã pe.
16 Nahã ga mokonha'ã mondoukari cidade pe. Igwete ã hepiapavi garemimombe'ua. Igwete ã imboavujikweri mbatera inoã Páscoa rupiara.
17 Ypytunimo Jesus'ga dozeve'ã nderohoi pevo ã nderokiavo. 18 Igwete ã i'ui ojopyri upa. Igwete Jesus'ga ei ã pe:
—Amombe'u katu ji kiro pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka ji mondovouka ãpo pe nehẽ, ei ga. O'u ga kiro ji pavẽi, ei ga ã pe.
19 A'ero ã ndovy'ari okovo. Onhinanhinani ã ei ga pe:
—Ji rũi re po? ei ã ga pe.
20 —Ga ko opymi pão tyhya pype ji pavẽi i'gwovo pepyteripeve'ga, ei Jesus'ga dozeve'ã pe. 21 Kiro po ti ji manoi nehẽ. A'ereki kiro oho japiavo nhimombe'upyra – kiroki a'ea ahe okwatija ji mombe'gwovo hako, ei ga. Emo tiruahũ hete ti ga pe – kiroki ga ji mondouka ãpo pe. Po ga ndojihuvi hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo. Tupana'ga po ti ombohahy hete ga pe nehẽ, ei ga.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve
(Mateus 26.26-30; Lucas 22.15-20; 1 Coríntios 11.23-25)

22 Ã i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Igwete ga nhi'iĩ Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga haygwe'rogi ima'ema'eamo ũwemimbo'ehara'ã pe. Igwete ga ei ã pe:
—Pepyhy i'gwovo. A'ea ko jira'oa, a'e ji jupe, ei ga.
23 Aerẽ ga ipyhygi copo – kiroki gwereko vinho. Igwete ga nhi'iĩ Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua javo. A'ero ga imondoi ã pe. Igwete ã nhaporemo i'ui jugwi a'ero upa. 24 Igwete Jesus'ga ei ã pe:
—A'ea ko jirekoa, a'e ji jupe, ei ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ã pe jijijukauka nehẽ, ei ga. Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'ã ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: "Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ãndekote'varuhua ã hugwi," ei ga. Nurã jirekoa reka'voga ũwaramo a'iti hete tuhẽ po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuve'ã ndekote'varuhua ã hugwi nehẽ ũwembi'ea rupi nehẽ, ei Jesus'ga ã pe. 25 Amombe'u katu ji pe me: Kiro ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehẽ. Aerẽ po ti nhanderuvihavuhuhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ũwonga pe yvagi pe nehẽ. A'ea rupi po ti ji japoi toryva nhande ve a'ero nehẽ hajiheva'ea ipyahuva'ea, ei Jesus'ga ã pe.
26 Igwete ã nhimby'yi Tupana'ga mboheteavo aerẽ ogwovo monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo
(Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

[27] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pepohi pa ti pe ji hugwi nehẽ, ei ga. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u nhoã̃wenonde a'ea, ei ga. Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iã̃ga hako.
"Tupana'ga e'i:
'Tajukauka ti ovelhas repiakatuhara'ga nehẽ,' ei ga.
'Ga jukarame po ti ovelhas nhiã̃waheã̃wahemi nehẽ,' ei Tupana'ga hako," ei ga.
Igwete Jesus'ga ei no:
—Pe po ti na jitehe a'ero nehẽ no. Ã̃ga ji jukarame po ti pe nhiã̃wahembavi nehẽ no, ei ga. [28] Emo nhimbogweravirẽ nhimanoa hugwi po ti ji hoi Galiléiapeve'ã̃ga gwyri pe jitekovo pe nenonde nehẽ, ei ga ã̃ga pe.
[29] Igwete Pedro'ga ei ga pe:
—Jara'ã̃ga po ti opohipavipe nde hugwi. Jihi po ti ndapohirã̃wami nde hugwi, ei ga Jesus'ga pe novĩa.
[30] Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—A'itituhẽva'ea ti ji ei nde ve: Kiroã̃we ypytunimo inamutiã̃ga nhi'iã̃ga renonde po ti nde ei ji ve nehẽ: "Ji ndakwahavi Jesus'ga." Três po ti nde ea'jaa'javi ji ve nehẽ. Kirẽ po ti mokõi inhi'iã̃ga'javi inamutiã̃ga nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
[31] Igwete Pedro'ga nhi'iã̃gahyi ga pe:
—Po ti ã̃ga ji jukai nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei tuhẽ te a'ea nde ve nehẽ, ei ga.
A'ea jitehe jara'ã̃ga ei Jesus'ga pe no.

*Jesus'ga oko matetỹ*hava pype Getsêmani pe
(Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46)

[32] Igwete Jesus'ã̃ga hoi Getsêmani pe. Igwete ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe:
—Avo pejuvete pejiapyapyga, ei ga. Taho na'ẽ ti nhinhi'iã̃ga Tupana'ga pe, ei ga ã̃ga pe.
[33] Igwete ga ã̃ga nderohoi Pedro'ga Tiagova'ea. João'ga ga gweroho no. Kiro omboju hete Jesus'ga opy'a. Ndovy'arihu hete ga. [34] Igwete ga ei ã̃ga pe:
—Jivy'are'yma ji juka ã̃werĩ, ei ga. Avo ti pepyta pejikire'yma, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[35] Hehemo'i ga hoi a'ero. Igwete ga nhinoã̃i ojovapyvo onhi'iã̃ga Tupana'ga pe.
—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji apiavouka, ei Jesus'ga ga pe. [36] Apĩ, ei ga, nde erekwaha imongopava neremimbotarimova'ea rehe. Nurã ji ei nde ve: Terembuhurukari hahyva'ea ji ve a'ero, ei ga. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rũi ti eko. Enhimimbotarimova'ea rupi ti eko, ei Jesus'ga ga pe.
[37] Kirẽ ga jivyra'javi ua trêsve'ã̃ga ndepiaga. Oki pa reki ã̃ga upa. Igwete ga ei Pedro'ga pe:
—Simão Pedro, ei ga. Ereki nde ejupa? Nerenhimomiranami'i'ĩ nde ejopehyja pe naerũ? ei ga ga pe. [38] Tapekiri ti, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti ore," pe'ji ti Tupana'ga pe, ei ga. Peko pota pe Tupana'ga nhi'iã̃ga rupi novĩa. Emo Tupana'ga pe pokoge'ymame pe napenhimomiranami pete'varuhuro ã̃warамo, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[39] Igwete Jesus'ga hoa'javi onhi'iã̃ga Tupana'ga pe.
—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji ve, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.
[40] Aerẽ ga rura'javi trêsve'ã̃ga pyri. Okipava'ja ã̃ga upa. A'ereki ura'ja ã̃ga pe ã̃ga ndopehyihetea. Nonhi'iã̃ga'uvi ã̃ga ga pe a'ero.
[41] Igwete ga hoa'javi onhi'iã̃ga Tupana'ga pe. Aerẽ ga jivyra'javi trêsve'ã̃ga pyri.
—Pekirijiuhu pe pejijupa? ei Jesus'ga ã̃ga pe. Kirupi pekiratete, ei ga. Kiro ihoi japiavo ji pyhygukahava. Kiro po ti ã̃ga ji kwava'eã̃i okote'varuhuve'ã̃ga po pe nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe. [42] Pevy kiroã̃we. Pehepia. Kiro ki ga u jipyhygukahara'ga. Xaho ga rovatiamo a'ero, ei ga ã̃ga pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga
(Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

[43] Jesus'ga nhi'iã̃game ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe kiro Judasva'ea ruri pea rupi – kiroki ahe dozeve'ã̃ga pyteripeva'ea garemimbo'eharava'ea novĩa. He'yjuhuve'ã̃ga ahe gweru ojupi. A'ereki xava'eve'ã̃ga ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga no judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga no –

judeus'ga moğitahara'ğa nhaporemo ombuhuruka he'yjuhuve'ğa Judasva'ea rupi topyhy
ti ğa Jesus'ga javo. Ğa gweru itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve a'ero. 44 Judasva'ea
e'i jipe ğa pe:
—Tabeija na'ẽ ti Jesus'ga repiuka pe me. A'ero ti pepyhygahy ga rerogwovo, ei ahe ğa
pe.
45 Kiro Judasva'ea ruri a'ero ogwovo Jesus'ga rehei katu.
—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.
Igwete ahe Jesus'ga beijai. 46 Kiro ğa Jesus'ga pyhygi a'ero. 47 Pevo Jesus'gareheve'ga
rekoi o'ama Jesus'ğa pavẽi. Igwete ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea takyti ğa javo novĩa.
A'ea ga imondoi ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'gapyrive'ga rehe ga nambi'oga novĩa.
48 Igwete Jesus'ga ei pevove'ğa pe:
—Amovahĩ po ji governo naerũ? ei ga. Nurã pe heruruhui itakyhea'javuhuva'ea
mbuahava reheve ji pyhyga naerũ? ei ga ğa pe. 49 Nane'ymi ji rekoi pe pavẽi nhande-
jatykahavuhua rokari pe ğa mbo'eavo jipi, ei ga. A'ea rupi pe ndajipyhyguhui oji'i. Emo
pe ji pyhyguka kiro aherembikwatijaragwera rupi ahenhi'ĩpo'ruavo, ei Jesus'ga ğa pe.
50 Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pohipavi ga hugwi onhana oka'nhyma. A'ero
Jesus'ga pyhyhara'ğa ga rerohoi ga rerekovo.
51 Igwete ipyahuve'ga ruri Jesus'ga reviri. Ojipeji opira ga omongi herua i'arimova'ea
jate. Igwete Jesus'ga pyhyhara'ğa ga pyhypotari novĩa. Emo gapiratehea ğa opyhy.
52 Igwete ga hemi jugwi taka'nhy ti ğa hugwi javo. Igwete ga henonhani opire'yma
rerogwovo a'ero.

Jesus'ga oko judeusva'ea moğitaharava'ea rovai pyteri pe
(Mateus 26.57-68; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.13-14, 19-24)

53-56 Igwete ğa Jesus'ga rerohoi ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga ronga pe Caifás'ga ronga
pe. Oro Pedro'ga, irupe ga ruri Jesus'ga reviri okari pe ovahema. Pevo ga apygi guardas'ğa
pavẽi ojipe'eavo tata ypyvo.
Igwete ğa Jesus'ga rerohoi onga pe. A'ero judeus'ğa moğitahara'ğa jatykatyka-
pavi ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa jara'ğa pavẽi. Ğahã tuhẽ ojatyka jipi henduva
judeus'ğa nhi'iğa ğa imbojarame mbatera ojipe'ğa ndehe. Igwete judeus'ğa moğitahara'ğa
nhaporemo ojipe'ğa ndekari kiro tombojamboja ti ğa ite'varuhuva'ea Jesus'ga rehe javo.
A'ereki ğa ojukauka pota ga. He'yi reki ğa novĩa – kiroki ğa u o'mbeo'mbero nahã Jesus'ga
rekote'varuhui javo tehe. Emo ndojo'jajo'javi reki ğanhi'iğa. Nurã ğamoğitahara'ğa nde'i:
"A'iti gamombe'ua. Nurã tijuka ga," nde'i ğa.
57-58 Aerẽ ojipe'ğa po'ami o'mbero ğa pe. Igwete ğa etehei:
—Orohendu ore Jesus'ga nhi'iğa ikwehe, ei ğa. "Tamondurunduru ti ağa Tupana'ga
ruhava," e ko ga ikwehe, e'i tehe ğa. "Akwaimbae'ğa oapo agwa," ei ga. "Emo mokõi
ti ji herokiri japopava irũa nehẽ – kiroki yvyakotyve'ğa ndoapokwahavi," ei ga, ei ğa
imombe'uteheavo ğa pe novĩa.
59 Emo ğanhi'iğa vehevi ndojo'javi.
60 Igwete Caifás'ga po'ami ua ğandovai pyteri pe. Igwete ga ei Jesus'ga pe:
—Marãi nde a'ero ejihe ğa imbojambojarame naerũ? ei ga. Nerenhimombe'uuhui nde
ekovo naerũ? ei ga Jesus'ga pe.
61 Jesus'ga nonhi'iği reki upa onhi'ĩpotare'yma ğwaramo. Igwete ga ea'javi Jesus'ga pe:
—Ndehe re koi Cristoramo ereko naerũ Tupana'ga remimbuhurukaramo? Nde ereko
nhaneremimbohetehara'ga ra'yramo Tupana'ga ra'yramo? ei ga. Enhimombe'u katu ti
ore ve a'ero, ei ga ga pe.
62 —A'ea ko ji. Tupana'ga ji mbuhuruka avo yvya koty, ei Jesus'ga ga pe. Igwete po ti pe
ji repiagi nehẽ ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri jitekovo huvihavamo
nehẽ, ei ga. Pehepia po ti pe ji rura'javame yvağatiğa pype ua yvya koty nehẽ no, ei
Jesus'ga ga pe.
63 Igwete Caifás'ga nhimboahihetei Jesus'ga nhi'iğa henduvame. Nurã ga imbotararagi
opira onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero javo. Igwete ga ei jara'ğa pe:

—Kirupi tuhẽ ojipe'ga nemimombe'ua nhande ve. A'ereki ga tuhẽ e'iuhu ojive, ei ga.
64 Pehendu ko pe ganhi'iga ko. Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero, ei ga. Marã po ti
nhande ga rerekoi naerũ? Marãi pe ga pe? ei ga jara'ga pe.
Igwete ga epavi ga pe:
—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomano po ga hamo! ei ga.
65 Kiro ga nyvuni ga rehe. Igwete ga hovapiari gareakwara tapy'ynhapira pyvõ. Igwete
ga kwagakwari ga rehe.
—Ma'ga okwa nde rehe? Ekwaha ti, ei ga ga pe ga rerekomemuamo.
Igwete guardas'ga ga rovapetepetegi no.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'jaa'ja Pedrova'ea
(Mateus 26.69-75; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

66 A'ea ja okari pe Pedro'ga apygi guardas'ga pavẽi ojipe'eavo. Igwete Caifás'gapyrivehẽa
ruri. 67 Pedro'ga repiagame hẽa ga repiahetei.
—Nde ko Nazarépeve'gapavẽiva'ea Jesus'gapavẽiva'ea, ei hẽa ga pe.
68 —A'ea rũi ji! ei Pedro'ga o'mbero. Gara pe nde ei? ei ga hẽa pe.
A'ero ga hoi ahehohava rupi. Nanime inamutiga nhi'igi. 69 Igwete hẽa ga repiagi pevo.
Hẽa ea'javi pevove'ga pe:
—Agwa'ga ko Jesus'gapavẽive'ga.
70 Igwete Pedro'ga ea'javi o'mbero:
—A'ea rũi ko ji!
Aere'ĩ pevove'ga ea'javi Pedro'ga pe:
—A'iti nde gapavẽiva'ea. A'ereki nde Galiléiapeva'ea no, ei ga ga pe.
71 Igwete Pedro'ga nhi'igahyi ga pe:
—A'itituhẽva'ea ji a'e pe me. Ji ndakwahavi tuhẽ akoja'ga, ei ga ga pe. Ji mberame pe
me po ti Tupana'ga imbohahyi ji ve hamo, ei Pedro'ga ga pe novĩa.
72 Nanime inamutiga nhi'iga'javi. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'igagwera
ojive. A'ereki opyhyga renonde Jesus'ga omombe'u jipe ga pe javo. "Inamutiga
nhi'iga'java rupi po ti três nde ea'jaa'javi ji ve: 'Ji ndakwahavi Jesus'ga'," e'i jipe Jesus'ga
Pedro'ga mbeagwama mombe'gwovo ga pe.
Kiro Pedro'ga ikwahava'javi ganhi'igagwera. Omboju Pedro'ga py'a. A'ero ga
jehe'ohetei o'ama.

15

Pilatosva'ea eagwera Jesus'ga pe
(Mateus 27.1-2, 11-14; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

1 Ypyhajive judeus'ga mogitahara'ga jatykatykaa'javi ikwava'ẽhara'ga nduvihava'ga
xava'eve'ga pavẽi judeus'ga mbo'ehara'ga pavẽi. Igwete ga nhaporemo ga jatykai
nahanahã ti tireko Jesus'ga a'ero javo. Igwete ga Jesus'ga kwarukari ga rerogwovouka
governador'ga pyri Pilatos'ga pyri. 2 Igwete Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:
—Nde ko judeus'ga nduvihavuhuhetero ereko naerũ?
Igwete Jesus'ga ei:
—Ndehe ko ere poha.
3 Igwete ikwava'ẽhara'ga nduvihava'ga imbojambojatehei Jesus'ga rehe. Emo Jesus'ga
nonhi'ĩkwepygi ga onhi'ĩpotare'yma gwaramo ga pe. 4 Igwete Pilatos'ga ea'javi ga pe:
—Nerenhi'igihũ nde ga pe naerũ? ei ga. Erehendu nde ganemimbojaruhua ejihe, ei ga
Jesus'ga pe novĩa.
5 Emo Jesus'ga nonhi'ĩkwepygi ga no. Nurã Pilatos'ga nhimomby'ai ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga
(Mateus 27.15-26; Lucas 23.13-25; João 18.39–19.16)

6-11 Kiro he'yjuhuve'ga nduri javo Pilatos'ga pe.
—Páscoa japoa nanani nde cadeiapypeve'ga mbopiro'yi ga mohema cadeia hugwi
oreremimbotarimo. Emohemuka ga kiro a'ero, ei ga Pilatos'ga pe.

Igwete Pilatos'ga ei ã̃ga pe:

—Tamohemuka ti ga a'ero – kiroki ga pe ã̃ga ei judeus'ã̃ga nduvihavuhuhete'ga, ei ga. Ga mohema pe pepota a'ero? ei ga ã̃ga pe.

A'ea Pilatos'ga ei he'yjuhuve'ã̃ga pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: "Ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga onhimyrõ reki Jesus'ga rehe," ei ga. "Nurã ã̃ga ga pyhygukari ga reruruka ji pyri," ei Pilatos'ga. Nurã ga ei he'yjuhuve'ã̃ga pe: "Gamohema pe pepota?" Emo ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga omomymomyi he'yjuhuve'ã̃ga Barrabás'ga pe pe'ji javo. A'ea ja Barrabás'ga oko cadeia pype ojipe'ã̃ga pavẽi. A'ereki ã̃ga otavuka gwuvihava'ga pe. Igwete Barrabás'ga gwuvihava'gareheva'ea jukai. Emo ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga omomyi he'yjuhuve'ã̃ga Barrabás'ga pe pe'ji javo Pilatos'ga pe. Nurã ã̃ga eã̃ga'ei ga pe:

—Barrabás'ga koi emohemuka ore ve, ei ã̃ga ga pe.

12 Igwete Pilatos'ga ea'javi ã̃ga pe:

—Oro ga – kiroki ga pe pe ei oreruvihavuhuhete'ga – marã po ti ji ga rerekoi nehẽ naerũ?

13 —Ekutuguka ga yva rehe ga mbovyruka tomano ga, ei ã̃ga onhi'iã̃ga mbuhua ga pe.

14 —Maranuhũrame ti ji ga kutugukari naerũ? Marã tuhẽ garekote'varuhua naerũ? ei Pilatos'ga ã̃ga pe.

Igwaigwavete reki ã̃ga onhi'iã̃ga mbuhuri ga pe a'ero.

—Embovyruka tuhẽ ga.

15 Nurã Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari tonhimohẽ ti ã̃ga ji rehe javo. Igwete ga Jesus'ga nupanupãukari ipira apopyra pyvõ ga mondovo soldados'ã̃ga po pe tokutu ã̃ga ga yva rehe a'ero javo.

Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga
(Mateus 27.27-31; João 19.2-3)

16 Igwete soldados'ã̃ga Jesus'ga rerohoi okihavuhua pype governador'ga rongaruvihava pype. Igwete ã̃ga jara'ã̃ga mbuhurukapavi tirekomemua ga javo. 17 A'ero ã̃ga imongiukari ga pe tapy'ynhapiã̃wã̃gahiva'ea nanongara huvihava'ã̃ga omongi javo ga pe. Igwete ã̃ga ipovãpovani yhypoa hatiuhũva'ea onhatimã̃gatuva'ea apovo inoã̃ga Jesus'ga akã̃ga rehe ã̃ga huvihava'ã̃ga akanitara javo tehe jupe. 18 Igwete ã̃ga eã̃ga'ei ga pe:

—Ejoryjory ti judeus'ã̃ga nduvihavuhuhetero, ei ã̃ga ga pe ga rerekomemuamo.

19 Ojopy'rupy'ru ã̃ga ga akanupanupamo yvyra pyvõ. Onyvunyvũ ã̃ga ga rehe. Igwete ã̃ga nenypy'andurundurugi ga pyri timbohete ga javo tehe. 20 Nahã ã̃ga ga rerekomemui. Aerẽ ã̃ga hekyi iã̃wã̃gahiva'ea ga hugwi gapiretea mongirukara'java ga pe. Igwete ã̃ga ga rerohoi tikutu ga yva rehe kiro javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya
(Mateus 27.32-44; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

21 Kiro ã̃ga Jesus'ga rerohoi cidade hugwi. Nanime Simão'ga ruri cidade pe. Ga ko cidade de Cirenepeva'ero. Alexandre'ga ko gara'yra'ga Rufo'ga pavẽi. Kiro Simão'ga ruri nhuhũa hugwi. A'ero soldados'ã̃ga herohoukarahai Simão'ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara. 22 Igwete ã̃ga Jesus'ga rerohoi ga rerogwovo yvytyruhua arimo Gólgota arimo. Gólgota pe nhande ei Aheapindava. 23 Igwete ã̃ga imondoi ga pe vinho mohã̃ga pavẽi mirra pavẽi tahahyyme ti ga pe javo novĩa. Emo ga ndo'ui. 24 Igwete ã̃ga ga noã̃gi yva rehe ga kutukutuga hehe. A'ero ã̃ga ga mbovyri ga mo'ama. Kiro soldados'ã̃ga ipyhygi Jesus'ga pira tima'ẽ ti javo. A'ero ã̃ga imombori ita'java'ea dados'java'ea ji koha javo jupe. Nahã ã̃ga ima'ẽi tapy'ynhapira ojohupeupe.

25 Nove horas rupi ã̃ga ga kutugi yva rehe. 26 Igwete ã̃ga ikwatijari ã̃ganemimbojaragwera Jesus'ga rehe. "Agwa'ga ko judeus'ã̃ga nduvihavuhuhete'ga," e'i ikwatijara. Nahã ã̃ga ikwatijari imbojaragwera yva raygwera rehe ikutuga ga arimo yva rehe inoã̃ga.

27 Igwete soldados'ã̃ga mokonhava'ea jukai ojipea rehe yva rehe ahe monguva no. A'ereki ahe ko governo movahiuhũva'ea. Igwete ã̃ga ahe mbojogwovai Jesus'ga rehe ahe mo'ama.

[[28] Na tuhẽ Tupana'ga rembikwatijarukara ga mombe'unhoğwenondei hako. A'ereki
omombe'u ğanhi'iğa ga pe. “Oko te'varuhu ko ga,” ei ğa ga pe, e'i ikwatijara hako. Na
tuhẽ reki ğa ei Jesus'ga pe a'ero.]
[29] Igwete ğa – kiroki ğa okwa ga pyvõ – ğa nhakambovavagi ga rerekomemuamo ga
mbotegweteavo ga rerekovo. Igwete ğa ei ga pe:
—Eh! Ere tuhẽ nde raikwehe: “Tamondurunduru ti nhandejatykahavuhua mokõi
herokia japopava irũa,” ere nde raikwehe novĩa, ei ğa. [30] Epopoakaro ğwaramo ejy ti yva
hugwi a'ero teremanoyme ti, ei ğa Jesus'ga pe ga rerekomemuamo.
[31] Na jitehe ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa ga rerekomemui onhi'iğa ojohupe judeus'ğa
mbo'ehara'ğa pavẽi. Igwete ğa ei:
—Ojipe'ğa ga nomomanoukari. Emo re ki ga omano kiro a'ero! ei ğa ojohupe. [32] E'i tehe
ga ojive: “Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty. Ji ko ğanduvihavuhuhetero israelitas'ğa
nduvihavuhuhetero ako,” e'i tehe ga ojive, ei ğa. Na ga jyvi kiro yva hugwi a'ero, ei ğa. Ga
jyvame po ti nhande ga repiagi ga rerovia nehẽ! ei ğa ojohupe.
Igwete ahe Jesus'ga mbotegwetei no – kiroki ahe o'ã yva rehe omanomo Jesus'ga pyri.

Jesus'ga omano
(Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

[33] Ahaji katu igwehetei kwara ipyryrymame. Ypytunahimba hete ğagwyri pe
nhaporemo imonga'aruga. Três horas rupi kwara imbokojahua'javi. [34] Três horas rupi
jitehe Jesus'ga onhi'iğa mondoahyahivi Tupana'ga pe.
—Eloí, Eloí, lemá sabactani? ei ga.
A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?”
A'ea Jesus'ga ei ga pe. [35] Jararamo pevove'ğa ğwendu ganhi'iğahyahiva novĩa. Emo ğa
e'i tehe:
—Pehendu. E'i po ga Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pyri ji pokoga javo, e'i tehe ğa ojohupe.
[36] Igwete ojipe'ga nhani ipyhyga jyruhu'iva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype
herua. Igwete ga ipimombygi yvyra rehe imbovya imondovo Jesus'ga juru pe topyte ga
javo. Igwete ga ei jara'ğa pe:
—Tihepia na'ẽ ti Eliasva'ea rura ga mbojyva naerũ, ei ga.
[37] Igwete Jesus'ga hapukajahivi omanomo.
[38] Nanime ğajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiakava itararagi mbytera rupi
yvatea hugwi ojyva ua yvyvo. [39] Jesus'ga rovai pyteri pe soldados'ğa nduvihava'ga ami.
Igwete ga hepiagi gamanoa.
—Tupana'ga ra'yra tuhẽ po ahe, ei ga javo.
[40-41] Irupe kunhangwera'ğa hepiagi gamanoa no – kiroki ğa ohooho Jesus'ga rupi.
Galiléiapeve'ğa gwyra rupi ga horame ğa hoi ga rupi imondomondovo mbatera ga pe jipi.
Ğa ko Maria Madalenahẽa Saloméhẽa no Mariahẽa no. Hẽara'yra'ğa ko José'ga Tiago'ga
no ipyahuve'ga. Ojipe'ğa pevo u gamanoa repiaga onhimongyavo no kunhangwera'ğa –
kiroki ğa uhu Jerusalém me Jesus'ga rupi.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype
(Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

[42] Kiro ka'aru hete. A'ero judeus'ğa imboavujikweri mbatera. A'ereki ğa e'i: “Ko'emame
ko sábado. A'ea rupi po ti nhande ndiaporavykyi mbatera apovo,” ei ğa. [43] Igwete José'ga
cidade de Arimatéiapeve'ga ndopojihuvi ogwovo Pilatos'ga pyri oporanduva Jesus'ga
ra'oa rehe. José'ga ko judeus'ğa moğitahara'ğa pyteripeve'ga. Ojipe'ğa e'i ga pe pyry hete
ga javo. Ymya ga Cristo'ga rura pota toko ti ga nhanderuvihavuhuhetero javo. Igwete ga
ndopojihuvi oporanduva Jesus'ga ra'oa rehe.
—Taroho ti Jesusva'ea ra'oa yva hugwi? ei ga Pilatos'ga pe.
[44] Igwete Pilatos'ga ei oyvyteri pe: “A'iti re po ahe manojipei?” Igwete ga ga
mbuhurukari ojipyri soldados'ğa nduvihava'ga javo ga pe.
—Omano Jesusva'ea a'ero?
[45] —Omano tuhẽ ko ahe, ei ga imombe'gwovo ga pe.

Henduvame ganhi'iğa Pilatos'ga ei José'ga pe:
—Eroho ti ahera'oa a'ero.
46 Igwete José'ga hoi ipyhyga tapy'ynhapipyryva herogwovo Jesus'ga ra'oa pyri. A'ero
José'ğa gara'oa mbojyvi yva hugwi imamana tapy'ynhapira pyvõ. Igwete ğa gara'oa
rerohoi herokia itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype inoğa heja. Igwete
ğa hovapytymi ikwaruhua itauhua moanhana imohina jurukwari pe. 47 Maria Madalena'ğa
gwepia gara'oa nongava. Mariahẽa gwepia no – kiroki hẽa Tiago'ğa yhẽa.

16

Jesus'ga okwera omanoa hugwi
(Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

1 Ihopavame kwara sábado rupi ğaporavykye'yma rupi, a'ero kunhangwera'ğa hoi
ipyhyga nhandya'java'ea perfume timongy ti ahera'oa rehe javo. Maria Madalenahẽa
hoi Saloméhẽa no Mariahẽa no – kiroki hẽa Tiago'ğa yhẽa. 2 Ko'emame domingo rupi ğa
herohoi a'ero itaruvihavuhua kwaruhu pe gara'oa nongai pe. Ypyhajive ğa herohoi kwara
po'ria rupi. 3 Herohorame ğa ei ojohupe:
—Ma'ğa po ti ope'a itauhua nhande ve nehẽ imoanhana jurukwara imongovo nehẽ? ei
ğa. A'ereki ipohyi hete nhande ve, ei ğa ojohupe novĩa.
4 Hepiakaturame ğa nhimombaragwahavi reki imoanhanipyra rehe itauhua rehe.
—Ope'a jipe ğa jugwi ra'e, ja'gwy, ei ğa.
5 Igwete ğa ki ikwaruhua pype. A'ero ğa ipyahuve'ga repiagi. Kokoty ga reni ipype.
Ipukuhu gapira. Tiğahivuhu hete. Onhimomby'a hete ğa ga repiagame okyhyjiavo.
6 Igwete ga ei ğa pe:
—Tapenhimomby'aa'javi, ei ga. Peheka pe Jesus'ga Nazarépeve'ga – gaha ğa ojuka
yva rehe oji'i novĩa, ei ga ğa pe. Ga okwerava'ja. Avo rũi ga rekoi kiro. Pehepia
ganongavagwera, ei ga kunhangwera'ğa pe. 7 Hepejigwovo kiro gakwerava mombe'gwovo
garemimbo'ehara'ğa pe Pedro'ğa pe, ei ga ğa pe. Pe'ji ti ğa pe: "Oho ti Jesus'ga Galiléia pe
ğa nenonde. Pevo ti ğa ga repiagi nehẽ. E'i jipe ga a'ea ğa pe ikwehe!" A'ea ti pe'ji Jesus'ga
remimbo'ehara'ğa pe, ei ga kunhangwera'ğa pe.
8 A'ero ğa ẽi ikwaruhua hugwi onhana ohyhyipava. A'ereki ğa omboju opy'a.
Nomombe'ui ve ğa Jesus'ga kwerava ojipe'ğa pe okyhyjihetero ğwaramo.

Jesus'ga ojipiuka Maria Madalenava'ea pe
(Mateus 28.9-10; João 20.11-18)

[9 Domingo rupi ko'eğatue'yma rupi Jesus'ga kwerava'javi omanoa hugwi. Okweravirẽ
ga jipiukari Maria Madalenahẽa pe ypy – hehã hugwi Jesus'ga ombojipe'ape'a anhağa
seteva'ea. Igwete Jesus'ga jipiukari hẽa pe. 10-11 A'ero hẽa hoi Jesus'gapavẽive'ğa pyri
tamombe'u ğa pe javo. Ojehe'o hete ğa upa okoveveuhuro omano Jesusva'ea javo tehe.
Igwete hẽa ei ğa pe:
—Okwerava'ja ga kiro, ei hẽa. Ahepia ji ga ko, ei hẽa ğa pe novĩa.
Emo ğa ndogweroviarihu reki hẽanhi'iğa.

Jesus'ga gwupiti mokonhava'ea ogwovo Emaús pe
(Lucas 24.13-35)

12 Aerẽ mokonha'ğa horame nhu me Jesus'ga jipiukari ğa pe ojirojijyita. 13 Igwete ğa jivyri
a'ero imombe'gwovo Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pe.
—Jesus'ga okwerava'ja kiro, ei ğa. Orohepia ore ga ko, ei ğa ğa pe novĩa.
Emo ğa ndogweroviari jitehe ğa.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe
(Mateus 28.16-20; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)

14 Aerẽ mbatera ua rupi Jesus'ga jipiukari onzeve'ğa pe no ğwemimbo'ehara'ğa pe.
Igwete ga nhi'iğahyi ğa pe.

—Napeangarihu pe heroviare'yma, ei ga. A'ereki pe ndaperoviarihu ãga – kiroki ãga ji repia ji kweravirẽ, ei ga ãga pe.
[15] Igwete ga ei ãga pe no:
—Peho ti ojipe'ãga gwyri pe nhaporemo, ei ga. Pemombe'u hete ti pyryva'ea ji mombe'gwovo yvyakotyve'ãga pe nhaporemo, ei ga ãga pe. [16] Po ti ãga jikogi ji rehe onhimobatizavouka nehẽ, a'ero po ti ãga hoi Tupana'ga pyri okovo avuirama nehẽ, ei ga. Po ti ãga ndojikogi ji rehe, a'ero po ti Tupana'ga ei peko te'varuhu pe javo ãga pe nehẽ. A'ero po ti ãga hoi hahyva'ea ruvihava pype avuirama nehẽ, ei Jesus'ga ãga pe. [17] Kiroki ãga ojiko ji rehe – ãga pe po ti Tupana'ga japoukari ahemonhimomby'ava'ea nehẽ. Ombojipe'a po ti ãga anhaã Diabo'gapyriva'ea ojipe'ãga hugwi jipopoakarimo nehẽ. Tupana'ga po ti omongo ãnhi'iãga hajiheva'ero nehẽ aherembikwahavipyre'ymamo nehẽ, ei ga ãga pe. [18] Po ti ãga ipyhygi mboja nehẽ, a'ea po ti nombote'varuhui ãga momanoukare'yma nehẽ. Po ti ãga i'ui ahejukava'ea nehẽ, ndikwahyi po ti ãga pe nehẽ, ei ga. Po ti ãga pokogi itetirũave'ãga ndehe nehẽ, a'ero po ti ãga nhimohiãgatui nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ãga pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype
(Lucas 24.50-53; Atos 1.9-11)
[19] Igwete Jesus'ga ãpojykaharete'ga nhi'imbavi ãwemimbo'ehara'ãga pe. A'ero Tupana'ga ga rupirukari yvagi pe ga mbuhuruka. Pevo ga apygi oina Tupana'ga pyri ga moiruamo.
[20] Aerẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ãga hoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ãpe'ãga gwyri pe. Igwete Jesus'ga ãpojykaharete'ga ãga pokopokogi japovouka ahemonhimomby'ava'ea ãga pe. Nahã ga heroviarukari ãnemimombe'ua ojipe'ãga pe a'itituhẽva'ea javo jupe.]

LUCASVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA
O Evangelho de Lucas

Lucasva'ea okwatija Teófilova'ea pe

1 Kiro ji ikwatijari nde ve, Teófilo, terekwaha hete ti huvihavamo javo. Ojikwe he'yive'ğa
okwatija imombe'gwovo orerembikwahava nahanahã Cristo'ga oko ojiheve'ğa pyteri pe
ğa mbojikoguka ojihe javo. 2 Okwatija ğa Jesus'garupive'ğa nemimombe'ua – kiroki a'ea
ğa omombe'u ore ve Jesus'gareheva'ea pe. Ğa omombe'u Jesus Cristo'ga rura avo yvya
koty garuva ahe pyri no. Ğa omombe'u Jesus'ga remimbo'ea ojive no. Ğanemimombe'ua
he'yive'ğa okwatija a'ero.
3 Jihi no, ji ikwahapavi, Teófilo. A'ereki ymyahũ ji anhimbo'e Jesus'ga rura rehe garea-
poroğita rehe no garemimbo'ea rehe no. Ajapyaka ji hendukatuavo Jesus'garupive'ğa
ga mombe'urame. Pyry ji ve no ji ikwatijari Jesus'ga rehe terekwaha ti javo. Kiro po
ti ji ikwatijapavi Jesus'ga mombe'ukatuavo nehẽ. 4 Nahã po ti ji nde mbo'epavi Jesus'ga
rehe nehẽ. Ymya nde henduvi Jesus'ga mombe'ua. Kiro po ti ji ikwahaheteukari nde ve
ikwatijarame imombe'upava nde ve nehẽ.

Tupana'gapyrive'ga omombe'u João Batistava'ea arağwama

5 Ymyahũ Herodesva'ea rekoi israelitas'ğa nduvihavuhuro ğagwyri pe Judéia pe. A'ea
rupi Zacariasva'ea rekoi ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe. A'ereki aheremboypya Abi-
asva'ea. A'ero ahe poravykyi Abiasva'ea rakykwepohara'ğa pavẽi gwe'yja'ğa jatyka-
havuhua pype templo pype. Zacariasva'ea rembirekova'ea ko ikwava'ẽharava'ea rakykwe-
poharamo oko no. Aherera Isabel. 6 Ahe memei Tupana'ga reroviahetei ga nhi'īpo'rupava
Zacariasva'ea Isabelva'ea pavẽi. Ahe oko katu jipi.
—Pepyry pe, ei Tupana'ga ahe ve a'ero.
7 Ahe ndata'yri. Ahe jogwerekoypyrame Isabelva'ea ndata'yri. Aerẽ ahe memei ixava'e,
a'ero kaitu ahe ndata'yri.
8 Kiro Zacariasva'ea poravykyi gwe'yja'ğa jatykahavuhua pype templo pype Abiasva'ea
rakykwepohara'ğa pavẽi jara'ğa py'ruavo ikwava'ẽharamo. 9 Ojopy'rupy'ru ğa im-
bokaita incenso perfume apopyra Tupana'ga pe jipi ojatykahavuhua pype. A'ero kiro
Zacariasva'ea herohoi perfume apopyra imbokaita Tupana'ga pe. 10 Ahe imbokairame
he'yjuhuve'ğa nduvi onhimongyavo okari pe ojatykahavuhua pyri templo pyri onhi'iğa
Tupana'ga pe.
11 Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari ua o'ama Zacariasva'ea pyri. Per-
fume apopyra kaihava pyri ojohukoty rũi ga ruri Zacariasva'ea imbokairame perfume
apopyra hehe. 12 Zacariasva'ea py'a oko tehe ga repiagame. Okyhyji hete ahe ga hugwi.
Oyvyteri pe ahe ei: "Marã po ti ji rekoi nehẽ naerũ?" ei ahe.
13 A'ero Tupana'gapyrive'ga ei:
—Terekyhyji, ei ga Zacariasva'ea pe. A'ereki Tupana'ga ğwendu katu nde nhi'iğame ga
pe. Nurã po ti nde ra'yramo enhimbirekohẽa pe Isabelhẽa pe nehẽ, ei ga Zacariasva'ea pe.
João ti pemondo inoğa gareraramo peja'yra'ga reraramo, ei ga. 14 Ga arame po ti nde vy'ari
ejoryjoryvamo nehẽ. He'yjuhuve'ğa po ti ovy'a gworygworyvamo nehẽ no.
15 —Aerẽ po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ: "Huvihava ko ga." Nahã po ti Tupana'ga ei
ndera'yra'ga pe nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga. Nurã po ti pe ndoryndory-
vamo nehẽ. Ndo'ui po ti ga vinho nehẽ. Ojipe'ia no ahemboheagwyryva'ea po ti ga ndo'ui
nehẽ. Tupana'ga ra'uva po ti ndojipe'ai ga hugwi ga pojykavo nehẽ ga arypyrame nehẽ ga
nhimomboakarame nehẽ no.
16 —Gaha po ti e'i israelitas'ğa pe nehẽ: "Penhi'īpo'rua'ja ti Tupana'ga," e po ti ga
nehẽ. A'ero po ti he'yive'ğa Tupana'ga nhi'īpo'rui ojikoga ga rehe nehẽ ndehe ko
orepojykaharetea javo ga pe, ei Tupana'gapyrive'ga.

17 —Ndera'yra'ga po ti oho nhandepojykaharete'ga renonde nehẽ, ei ga Zacariasva'ea
pe. Ymyahũ Tupana'ga ra'uva opojyka Eliasva'ea ahe moiruamo ga mbopopoaka, ei
Tupana'gapyrive'ga. Na jitehe po ti Tupana'ga ra'uva ndera'yra'ga pojykai ga moiruamo
ga mbopopoaka nehẽ. A'ero po ti ndera'yra'ga akwaimbae'ga mbo'embo'ei nehẽ. "Pearõ
ti peja'yra'ga." A'ea po ti ga ei ga arõukara'java ga pe nehẽ, ei ga. Kiroki ga ndokoi
Tupana'ga nhi'iga rupi – gahã po ti ga ombojapyaka katu nehẽ. Pyryve'ga ja po ti ga oko
a'ero gweaporogitakaturo nehẽ. Nahã po ti ndera'yra'ga ga mboavujikweri Tupana'ga
pe nehẽ toko ti ga Tupana'gareheva'ero javo. O'arame nahã po ti ga rekoi nehẽ, ei
Tupana'gapyrive'ga Zacariasva'ea pe.
18 —Marã po ti ji heroviari tayri'ga rehe nehẽ? ei Zacariasva'ea. A'ereki ji jixava'e
nhirembirekohẽa pavẽi, ei ahe.
19 A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ahe ve:
—Jirera ko Gabriel. Jihi Tupana'gapyriva'ea jitekovo ga pyri jipi, ei ga Zacariasva'ea
pe. Gaha Tupana'ga ji mbuhurukari nde pyri emombe'u ti Zacarias'ga pe javo. A'ero
ji ruri imombe'ukatuavo nde ve pyryva'ea. 20 Nahã po ti ndera'yra'ga, a'e ko ji nde ve
ko, ei ga Zacariasva'ea pe. Aerẽ Tupana'ga erame po ti ji'eagwera apiavo ihoi nehẽ,
ei Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga. Nde ndereroviari reki ji'ea, ei ga. Nurã po ti nde
nerenhi'iga'javi nehẽ, ei ga. Ji rendu ti! Ndera'yra'ga arirẽ jate po ti nde nhi'iga'javi nehẽ,
ei ga Zacariasva'ea pe.
21 Ojatykahavuhua pyri templo pyri Zacariasva'ea re'yja'ga nduvi okari pe Zacarias'ga ti
tohẽ jugwi kiro javo. Oyvyteri pe ga ei: "Maraname ga nohemuhũi naerũ ore ve?" ei ga
onhimomby'avo.
22 Aerẽ ahe hemame gajatykahavuhua hugwi ua ga pyri tegwete ganhi'ĩhava ga pe. A'ero
ga ei:
—Maragatu ga nonhi'iga'javi? ei ga. Po Tupana'ga gwepiuka mbatera ga pe, ei ga.
A'ereki opoa pyvõ ahe nhi'inhi'ĩpotari ga pe. Nohema'javi ve reki ahenhi'iga ahe hugwi.
A'ero ga hoi ogwovo.
23 Aerẽ Zacariasva'ea poravykya'javi ojatykahavuhua pype templo pype. Mbohapyra te
ahe kiri oporavykyavo. Oporavykypavirẽ ahe jivyri ogwovo gwonga pe.
24 Aerẽ Zacariasva'ea rembirekova'ea Isabelva'ea puru'aro. Isabelva'ea ndohoi gwonga
hugwi. Cinco ahe jahya mondoi ohoe'ymame gwonga hugwi. Ahe e'i:
25 —Ji poko Tupana'ga. A'ereki ga ombuhu jira'yra'ga ji ve nhirembireko'ga pe no, ei ahe.
Ymya ga ji jai nandera'yri javo. Kiro po ti ga nde'ia'javi ji ve nehẽ, ei ahe.

Tupana'gapyrive'ga omombe'u Jesus'ga aragwama

26 Opuru'arame seis Isabelva'ea jahya mondoi. A'ea rupi Tupana'ga ojipyrive'ga
mondoukari Gabriel'ga cidade de Nazaré pe – perope Galiléiapeve'ga gwyri pe. 27 Pevo
Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga hoi ojyva imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iga Mariava'ea
pe. Akwaimbae'ga ndogwerekoi ve ahe.
—Hehã ti tahembireko tuhẽ Daviva'ea rymymino'ga pavẽi nehẽ José'ga pavẽi nehẽ, ei
ahepo'ria.
Mariava'ea nahembirekoi ve Joséva'ea pavẽi Tupana'gapyrive'ga rurame Mariava'ea
pyri. 28 Kiro Tupana'gapyrive'ga ruri Mariava'ea pyri javo ahe ve:
—Ejoryjory ti, ei ga. A'ereki Tupana'ga omombyry nde ve okovo nde pyri. Koji'i
Tupana'ga imombyryvi nde ve kunhangwera'ga pe hohe, ei ga Mariava'ea pe.
29 Omyi Mariava'ea py'a Tupana'gapyrive'ga imombe'urame ahe ve. Oyvyteri pe ahe
ei: "Maragatu ga ei ji ve ra'e?" A'ea ahe ei ojapyakavo hehe ikwahave'yma. 30 A'ero
Tupana'gapyrive'ga ei:
—Maria, ei ga ahe ve. Terekyhyji! A'ereki Tupana'ga imombyryvi nde ve. 31 Ji
rendu ti! Ndepuru'a po ti nde nehẽ, ei ga. A'ero po ti nde eja'yra'ga mbo'ari nehẽ,
ei ga Mariava'ea pe. Jesus emondo ti inoga gareraramo. 32 Huvihavuhu hete po ti
ga nehẽ, ei ga. Nhandepojykaharete'ga Tupana'ga koji'i ipopoaka hete ga hohe pa.
Jesus'ga pe po ti ga ei nehẽ jira'yra'ga. Tupana'ga tuhẽ po ti ga mongoi nehẽ eko

ti huvihavuhuhetero javo. Nahã po ti ga huvihavuhuhetero ẽwamonhava'ea py'rovo
Daviva'ea py'rovo nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga. 33 Nane'ymi jipi po ti ga rekoi Jacóva'ea
rakykwepohara'ẽa nduvihavuhuhetero gwe'yja'ẽa nduvihavuhuhetero nehẽ. Avuirama
po ti ga rekoi huvihavamo nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga Mariava'ea pe.
34 Kiro Mariava'ea ei:
—Akwaimbae'ẽa ndajirerekoi ve, ei ahe Tupana'gapyrive'ga pe. Ma po ti ji puru'aro
nehẽ naerũ? ei ahe ga pe.
35 A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ahe ve:
—Pyry hete Tupana'ga ra'uva. Tupana'ga ipopoaka hete ojipe'ẽa hohe pa. Aerẽ po ti
gara'uva jyvi ua nde pyri nehẽ. Opopoakara pyvõ po ti Tupana'ga tayri'ga mondoi nde
pype a'ero nehẽ. Nahã po ti ga ndera'yra'ga apoi nde ve nehẽ, ei ga Mariava'ea pe. Nurã
ombo'arame po ti ndera'yra'ga pyryhetero nehẽ. "Tupana'ga ra'yra'ga," e po ti ẽa ga pe
nehẽ, ei ga ahe ve.
36 —Ji rendu ti! ei ga ahe ve. Erekwaha nde eje'yjahẽa Isabelhẽa. Hẽa ipuru'a no.
Iẽwaivĩ hẽa kiro a. Ymya ẽa ei: "Ndata'yri tuhẽ hẽa." Nahã ẽa ei. Emo seis hẽa omondo
jahya opuru'arame. Kiro po ti hẽa gwa'yra'ga mbo'ari nehẽ. 37 A'ereki Tupana'ga pe ahã
onhimiva'ea, ei ga imombe'gwovo.
38 A'ero Mariava'ea ei Tupana'gapyrive'ga pe:
—Ji ko Tupana'gareheva'ea. Na ti ji puru'aro a'ero nehẽ ganhi'iẽa rupi nehẽ – kiroki
a'ea nde eremombe'u ji ve, ei ahe ga pe.
A'ero Tupana'gapyrive'ga hoi ahe hugwi.

Mariava'ea oho Isabelva'ea repiaga

39 Aerẽ Mariava'ea herekokatui ombate'ria. Kotihĩ ahe herohoi yvytyruhua rupi
Judéiapeve'ẽa gwyri pe yvytyruhupeve'ẽa gwyri pe ogwovo pevove'ẽa cidade pe. 40 Pevo
Zacariasva'ea ronga pe ahe hoi ogwovo Isabelva'ea pyri.
—Kiroẽwe ji ruri, ei ahe Isabelva'ea pe.
41 A'ero Isabelva'ea ra'yrava'ea Isabelva'ea avykyi aheyvyteri pe ahe Mariava'ea nhi'iẽa
renduvame. Kiro Tupana'ga ra'uvapyryva ruri Isabelva'ea pyri ahe pojykavo. 42 Nurã
Isabelva'ea nhi'iẽa hahyahi hẽa erame:
—Koji'i Tupana'ga imombyryvi nde ve kunhangwera'ẽa pe hohe, ei Isabelva'ea Mari-
ava'ea pe. Aerẽ po ti Tupana'ga imombyryvi ndera'yra'ga pe nehẽ no. 43 Nde ko
jipojykaharete'ga yhẽa reki. Kiro po ti nde ga mbo'a nehẽ. A'ero nde huvihava. Jihi
okoteheva'ea ko ji. Emo nde erejo jitehe ji repiaga! ei ahe Mariava'ea pe onhimomby'avo.
44 Nenhi'iẽa ji henduvame kotihĩ jira'yra'ga roryroryvamo ji avykyavo jiyvyteri pe ko, ei
ahe Mariava'ea pe. 45 Pyry hete nde ve. A'ereki nde Tupana'ga nhi'iẽa rerovia na tuhẽ po
ti a'ero nehẽ javo, ei Isabelva'ea Mariava'ea pe. Tupana'ga po ti nopiriani tuhẽ onhi'iẽa
nde ve nehẽ, ei Isabelva'ea.

Mariava'ea ombohete Tupana'ga

46 A'ero Mariava'ea ei:
—Ambohete tuhẽ ji Tupana'ga jipojykaharete'ga jipy'a pe.
Huvihavuhu ko nde epyryvamo, a'e ji ga pe.
47 Tupana'ga ji mbohoryory ojihe, ei ahe.
Jiyvyteri pe ji jiroryrory.
A'ereki ga nhimbopiro'yharamo oko.
48 Ji ko gareheva'ero, ei ahe. Ji rendu ti! Kiro ji ndakotehea'javi reki.
A'ereki ga ji repia katu ji moka'nhyme'yma.
Nurã kiro po ti yvyakotyve'ẽa epavi nehẽ
pyry hete hẽa pe javo ji ve, ei Mariava'ea.
49 A'ereki Tupana'ga ipopoakaheteve'ga ji poko hete.
Anhimomby'a ji ga rehe.
Pyry hete tuhẽ ga.
50 Nane'ymi ga ẽa arõhetei ẽa pokoga

– kiroki ğa ganhi'iğa rupi oko ga mbohetepota.
Oporogwety ga ğanda'yra'ğa ğanymymino'ğa no
– kiroki ğa ganhi'iğa rupi oko ga mbohetepota.
Oporogwety ga ğanamonha'ğa no
– kiroki ğa ganhi'iğa rupi oko ga mbohetepota, ei Mariava'ea.
51 Ga okwahavuka opopoakara.
Ombokwaki'o ga onhimboheteve'ğa.
52 Ga omombo huvihava'ğa
tapekoa'javi ti huvihava kiro javo ğa pe.
Okoteheve'ğa ga omongouka reki
eko ti huvihavamo kiro javo ğa pe, ei Mariava'ea.
53 Ga omondo pyryva'ea imbatere'ỹve'ğa pe.
Imbateve'ğa ga omondouka reki ojihugwi.
Ğapojate oho a'ero.
54 Tupana'ga nomoka'nhymi onhi'iğagwera ojiheva'ea pe israelitasva'ea pe.
Oko ga ğwembi'ea rupi ahe pokoga, ei Mariava'ea.
55 Ymyahũ ga nhi'iğatui nhaneramonhava'ea pe Abraãova'ea pe.
Aerẽ ga nhi'iğatui aherakykwepoharava'ea pe israelitasva'ea pe.
"Nane'ymi ji pe pokogi jipi," ei Tupana'ga ahe ve.
"Penymymino'ğa po ti ji ğa pokogi nehẽ no," ei ga. Na tuhẽ reki.
Nomoka'nhymi ga ahe pokoga.
Ga po ti nhande pokogi nehẽ no, ei Mariava'ea.
Nhanenymymino'ğa po ti ga ğa pokogi nehẽ no.
Ğanymymino'ğa po ti ga ğa pokogi nehẽ no, ei Mariava'ea.
56 Kirẽ Mariava'ea três jahya mondoi gwerevi opytavo Isabelva'ea pyri. Aerẽ ahe jivyri ogwovo ğwonga pe.

João Batistava'ea o'a

57 Kiro Isabelva'ea ra'yrava'ea ahava. A'ero ahe gwa'yrava'ea mbo'ari. 58 Aherongapypeve'ğa okwaha ahere'yja'ğa pavẽi Tupana'ga pyryhetea ahe ve ga ahera'yrava'ea mbo'arukaro ğwaramo ahe ve. A'ero ğa ndoryndoryvamo Isabelva'ea pavẽi.

59 Sete tay'riva'ea kiri o'arirẽ. Ko'emame aherakwanhapi'ria kytihava. A'ero ğande'yja'ğa nduri hepiaga. Tay'riva'ea rehe ğa inombotari ahererararamo ahepo'ria rera Zacarias po ti garera nehẽ javo. 60 A'ero ahe'yembora ei:

—Ahã te! Poi rũi po ti garera nehẽ. Garera po ti João nehẽ, ei Isabelva'ea.

61 A'ero ğa ei ahe ve:

—Maraname nde ei nahã? Ndogwerekoi ndere'yja'ğa a'ea gwera, ei ğa.

62 Opoa pyvõ ğa ei tay'riva'ea po'ria pe marãva'ea nde erepota garera naerũ javo. 63 A'ero Zacariasva'ea poeruri peru ti ji ve ikwatijahava javo. A'ereki ahe nonhi'iği. Ğa imondorame ikwatijahava ahe ve, ahe ikwatijari inoğa: "Garera ko João." Ğa nhimomby'apavi aherera repiaga.

64 Kiro kotihĩ Zacariasva'ea nhi'iğa'javi a'ero.

—Pyry hete Tupana'ga, ei ahe ga mboheteavo.

65 Zacariasva'ea nhi'iğame ahekotyve'ğa kyhyjipavi. Hehe ğa nhomonhi'inhi'iği imombe'gwombe'gwovo pa yvytyvytyruhupeve'ğa pe nhaporemo Judéiapeve'ğa pe. 66 Kiroki ğa ğwendu Zacariasva'ea mombe'ua tay'riva'ea mombe'ua no – ğa nhaporemo ojapyaka hehe. A'ero ğa ei:

—Tayri'ga po ti oko huvihavuhuro a'ero nehẽ! ei ğa.

A'ereki Tupana'ga popoakahetea oko tay'riva'ea rupi.

Zacariasva'ea omombe'u gwa'yrava'ea

67 Tay'riva'ea po'ria Zacariasva'ea, ahe kiro Tupana'ga ra'uva ahe pojykai. A'ero ahe imombe'ui Tupana'ga rembikwahavukara javo:

68 —Timbohete ti nhandepojykaharete'ga israelitas'ğa pojykaharete'ga Tupana'ga!
A'ereki ga uhu nhande pokoguka ojiheva'ea pokoguka nhande mbopiro'yavouka, ei Zacariasva'ea.
69 Ga ombuhuruka ipopoakaheteve'ga
toko ti ga ğambopiro'yharamo javo.
Garamonhava'ea ko Daviva'ea Tupana'gareheva'ea, ei Zacariasva'ea.
70 Ymyahũ hete Tupana'ga omombe'u jipe ipopoakaheteve'ga rura
pyryva'ea pe onhi'iğa mombe'uharava'ea pe.
A'ero Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea garura mombe'ui nhaneramonhava'ea pe.
71 Ahe e'i: "Tianembopiro'y ti ipopoakaheteve'ga nhanearõe'ỹve'ğa hugwi nehẽ."
A'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea ei nhaneramonhava'ea pe Tupana'ga remimbotarimova'ea mombe'gwovo, ei Zacariasva'ea.
72 A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i hete nhaneramonhava'ea pe:
"Amombyry po ti ji pe me
imoka'nhyme'yma nhinhi'iğa Abraãova'ea pe nehẽ," ei Tupana'ga, ei Zacariasva'ea.
73 Ymyahũ Tupana'ga onhi'ĩ nhaneramonhava'ea pe Abraãova'ea pe, ei Zacariasva'ea.
74 Abraãova'ea pe ga ei:
"Ambopiro'y po ti ji nderakykwepohara'ğa ğa'arõe'ỹve'ğa hugwi nehẽ.
A'ero ti ğa toko nhinhi'iğa rupi ji mboheteavo okyhyjie'yma nehẽ," ei Tupana'ga.
75 "Nane'ymi ti nderakykwepohara'ğa toko pyry okovo jireheva'ero
ji mboheteavo okokatuavo jipi nehẽ," ei Tupana'ga nhaneramonhava'ea pe, ei Zacariasva'ea imombe'gwovo ğa pe.

76 —Tapihã, ei Zacariasva'ea gwa'yrava'ea pe.
Nde ypy ti ereho Tupana'ga renonde nehẽ
imboavujikwea ga pe garura renonde nehẽ.
Nurã po ti ga ei nde ve nehẽ
ereko ti nde nhinhi'iğa mombe'uharamo nehẽ javo.
Gaha oko ojipe'ğa hohe pa Tupana'ga, ei Zacariasva'ea gwa'yrava'ea pe.
77 Nde po ti eremombe'u pyryva'ea Tupana'ga nhi'iğa gareheve'ğa pe ğa moğitavo nehẽ.
A'ero po ti nde ei ğa pe nehẽ:
"Uhu po ti ipopoakaheteve'ga nhande mbopiro'yavo nhanderekote'varuhua hugwi nehẽ.
A'ereki ga a'ea omombo nhande hugwi ikwahava'jave'yma."
A'ea po ti nde ei ğa pe nehẽ, ei Zacariasva'ea gwa'yrava'ea pe.
78 Nahã po ti nehẽ. A'ereki Tupana'ga omombyry nhande ve nhande repiakatuavo.
Opyryvamo ğwaramo po ti ga ipopoakaheteve'ga mbuhurukari nhande pyri yvaga hugwi nehẽ.
79 Urame po ti ipopoakaheteve'ga ei ikwahavuka nhande ve nehẽ.
"Pejiko ti ji rehe imomboruka pejikote'varuhua ji ve.
A'ero po ti ji pe nderohoukari yvagi pe
pe mombytavo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ.
A'ero po ti pe ndapehoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ."
A'ea po ti ga ei ikwahavuka nhande ve nehẽ.
A'ereki nhande ndikwahavi nhandekote'varuhuavo
nhandekyhyjiavo hahyva'ea ruvihava hugwi okovo ğa ja
– kiroki ğa oho ypytuna rupi.
"Mome po pehea?" ei ğa ikwahave'yma.
Ipopoakaheteve'ga po ti ikwahavukari nhande ve
imbokojahuavo nhaneakaği pe inoğatuavo nhandepy'a
ji rupi po ti pe hoi yvagi pe nehẽ javo, ei Zacariasva'ea gwa'yrava'ea pe.

80 Aerẽ tay'riva'ea nhimomboakari oky'rahu'iro Zacariasva'ea ra'yrava'ea. Pyry hete
tuhẽ tay'riva'ea reaporoĝita okovo. Aerẽ oyvuakarame ahe ruvi ongae'ỹi me upa. Aerẽ
ahe oje'yja'ĝa moĝitai israelitas'ĝa moĝitai Tupana'ga nhi'iĝa rehe.

2

Jesus'ga aragwera
(Mateus 1.18-25)

1 João Batistava'ea arirẽ César Augustova'ea oko huvihavuhuro tuhẽ romanova'ea. A'ero
ahe ei ogwyripeve'ĝa pe nhaporemo ĝa mondovouka ikwatijaruka ĝandera. 2 A'ea rupi
ĝa hoypyi ikwatija. A'ea rupi Cirênio'ga oko governador'ga Síriapeve'ĝa gwyri pe. 3 Ĝa
nhaporemo ĝa hoĝahoi ĝwamonhava'ea cidade pe ĝwamonhava'ea aragweri pe imondovo
gwera.
4 Nurã Joséva'ea hoi cidade de Nazaré hugwi. Ogwyra hugwi ahe hoi Galiléia hugwi
ogwovo. Judéiapeve'ĝa gwyri pe ahe hoi cidade de Belém me – perope ymyahũ Daviva'ea
o'a Joséva'ea ramonhava'ea. 5 Nurã pevo Belém me Joséva'ea hoi imondovo gwera
Mariava'ea pavẽi.
Mariava'ea aherembirekoruama, ymya ahe ipuru'a okovo. 6 Kiro ahera'yra'ga ahava
reki ahe vahemame pevo. 7 A'ero ahe gwa'yra'ga mbo'ari upa. Gaha ahera'yrypya. Ahe
ga mamãgatui tapy'ynhapira pyvõ ipukuhuva'ea pyvõ ga mondovo ga noĝa yuranuhũa
poitava pype – perope ĝa omondo mbatera yuranuhũa pe. A'ereki ahã ahe ve ahekihava
pevo ĝanonga pype. Nurã yuranuhũa rokaja pype Mariava'ea ombo'a gwa'yra'ga.

Ovelhas repiakatuharava'ea Tupana'gapyrive'ĝa pavẽi

8 Belém kotyi ve ĝa nduvi nhuhũ me ovelhas repiakatuhara'ĝa. Gwepia katu ĝa ovelhas
he'yjuhuva'ea ypytunimo okovo.
9 Kotihĩ hete nhandepojykaharete'gapyrive'ga Tupana'gapyrive'ga jipiukari ĝa pe yvaga
hugwi. Nhandepojykaharete'ga rendy'jandy'java imbokojahupavi ĝa pe. Ohyhyi ĝa
okyhyjiavo. 10 A'ero Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga ei ĝa pe:
—Tapekyhyji te, ei ga ĝa pe. Ji rendu ti! Ajo ji tamombe'u Tupana'ga nhi'iĝa pe me
pyryva'ea pe me, ei ga. Henduvame horyory pa hete po ti ĝa nehẽ pegwyripeve'ĝa
israelitas'ĝa. 11 Kiro ji imombe'ui pe me pyryva'ea. Ga o'a ko nhandepojykaharete'ga
Cristo'ga. Ga ko pembopiro'yharamo oko, ei ga. Daviva'ea cidade pe ga ari ko. 12 Kiro ji
ga mombe'ukatui pe me. Nurã po ti pe mbaragwahavi ga rehe nehẽ ga rekarame nehẽ.
Yuranuhũa poitava pype po ti pe ga repiagi nehẽ. Tapy'ynhapira pyvõ hẽa ga mamani ga
noĝa ipype, ei Tupana'gapyrive'ga ĝa pe.
13 Kotihĩ he'yjuhuve'ĝa yvagipeve'ĝa jipiukari yvaga hugwi Tupana'gapyrive'ga pyri. Ĝa
ko Tupana'gapyrive'ĝa soldados'ĝa'jave'ĝa. Tupana'ga mboheteavo ĝa ei:
14 —Kiro yvagi pe hete yvagipeve'ĝa ombohete Tupana'ga tayri'ga rehe, ei ĝa.
Yvaga gwyra yvya koty kiro u katu pa yvyakotyve'ĝa py'a no tayri'ga rehe.
A'ereki Tupana'ga hory ĝa ndehe, ei Tupana'gapyrive'ĝa.
15 Onhi'imbavirẽ Tupana'gapyrive'ĝa jivypavi ogwovo ojiupia yvagi pe. Ĝa horame
ovelhas repiakatuhara'ĝa ei ojohupe:
—Tupana'ga ombuhuruka ĝa nhande pyri ikwahavuka nhande ve ipita'ngive'ga ara. He
xaho pevo cidade de Belém me ga repiaga a'ero nehẽ, ei ĝa.
16 A'ero ĝa ovelhas rejari nhuhũ me onhana pea rupi ua Belém me. Pevo ĝa ga rekari ga
repiaga a'ero Mariava'ea reheve Joséva'ea reheve. Ipita'ngive'ga ĝa ga repiagi yuranuhũa
poitava pype.
17 Ga repiagame ovelhas repiakatuhara'ĝa imombe'umbe'upavi Tupana'gapyrive'ga
nhi'iĝa.
—"Belém me pepojykaharete'ga Cristo'ga ari pembopiro'yharamo," ei ga tayri'ga
mombe'gwovo, ei ovelhas repiakatuhara'ĝa.
18 Onhimomby'a pa ĝa – kiroki ĝa ĝwendu ĝanhi'iĝa. 19 Mariava'ea reki ahe japyakapavi
hehe oyvyteri pe. Nomoka'nhymbavi ahe.

[20] Aerẽ ovelhas repiakatuhara'ğa jivyri ogwovo ğwenymbava pyri Tupana'ga mboheteavo.
—Pyry hete Tupana'ga, ei ğa. Gaha ahe mbojiko ojihe. A'ereki ga okwahavuka tayri'ga ara nhande ve. A'ero nhande tayri'ga repiagi reki. Tupana'gapyrive'ga omombe'u katu nhande ve, ei ğa Tupana'ga mboheteavo.

Jesus ko garera

[21] Aerẽ sete tayri'ga kiri o'arirẽ. Kiro Mariava'ea garakwanhapi'ria kytiukari Joséva'ea pavẽi. Jesus ahe inoğı gareraramo ga rehe. A'ereki Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga e'i jipe: "Eno ti gareraramo ga rehe Jesus." A'ea ga e'i Mariava'ea pe ahe ra'yre'ymame.

Gweroho ahe Jesus'ga gwe'yjava'ea jatykahavuhu pe

[22-24] He'yiva'ea quarenta okirirẽ Mariava'ea gwa'yra'ga rerohoi cidade de Jerusalém me Joséva'ea pavẽi tihepiuka ti ga Tupana'ga pe javo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve nahã kunhangwera'ğa ti toko gwa'yrypyve'ğa arirẽ nehẽ javo.
"He'yiva'ea quarenta okira rupi ti hẽa tojikwaku gwa'yra'ga arirẽ," ei Tupana'ga ikwatijaruka.
"Quarenta okirirẽ mokõi ti hẽa togweru ji pyri pykahu'ia ikwava'eğa ji ve.
Herekoe'ymame pykahu'ia mokõi ti hẽa togweru pykahua'java'ea ra'yra ji ve nehẽ.
A'ea rupi po ti ji ğa mombyryvi a'ero nehẽ," ei Tupana'ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka.
E'i ga no:
"Akwaimba'eva'ea ojihuvypyva'ea jiapoa tuhẽ ğanenymbava.
Akwaimbae'ğa ojihuvypyve'ğa jiapoa tuhẽ no ğanda'yrypyve'ğa.
Nurã ti ğa tombuhu ojihuvypyve'ğa ojihuvypyva'ea reheve ji ve nehẽ," ei Tupana'ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka.
Nurã Moisésva'ea rembikwatijara rendukatuavo ğwaramo Mariava'ea gwa'yra'ga rerohoi cidade de Jerusalém me ojikwakupavame. Ogwyripeve'ğa jatykahavuhua pype templo pype ahe gwa'yra'ga rerohoi pykahu'ia reheve. Ovahemame ahe mokõi imondoi pykahu'ia ikwava'ẽhara'ga pe.
—Ekwava'ẽ ti Tupana'ga pe, ei Mariava'ea Joséva'ea pavẽi ga pe. Xako ti Tupana'ga rembikwatijarukara rupi, ei ahe.
—Kwa, ei ga ahe ve ikwava'eğa.
[25] Nanime Tupana'ga ra'uva Simeãova'ea reruri ahegwyripeve'ğa jatykahavuhua pype templo pype. Oko katu Simeãova'ea Tupana'ga rendukatuavo. Jerusalém me ahe ruvi. Ymya Simeãova'ea e'i: "Ymya ji ei garura pota: Aerẽ po ti ga ruri nehẽ – kiroki ga onoğatu nhandepy'a nehẽ israelitas'ğa py'a nehẽ, a'e ji," ei ahe. A'ereki ymya Tupana'ga ra'uva opojyka Simeãova'ea. [26] A'ero i'ei ahe ve: "Nde manoe'ymame po ti Tupana'ga Cristo'ga repiukari nde ve nehẽ. Gaha Tupana'ga ombuhu toko ti ga nderuvihavuhuhetero javo," e'i Tupana'ga ra'uva ymya ahe ve.
[27] Kiro Tupana'ga ra'uva Simeãova'ea reruri ahe rerovahema ahegwyripeve'ğa jatykahavuhua pype templo pype a'ero. A'ea rupi Mariava'ea tayri'ga reruri ga rerovahema pevo Joséva'ea pavẽi tihepiuka ti ga Tupana'ga pe nhandekovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi javo.
[28] Kiro Simeãova'ea Jesus'ga pyhynhyrõi opoti'a rehe ga mondovo ga noğa. Tupana'ga pe ahe ei ga mboheteavo:
[29] —Jipojykaharetero ndepyry hete nde.
Eremombe'u katu ko nde ji ve, ei ahe.
Na ti ji manoi kiro a'ero.
A'ereki jipy'a u katu kiro, ei ahe.
A'ereki nde ere'e ji ve ejiheva'ea pe:
"Nde manoe'ymame po ti ji ga repiuka nde ve nehẽ." Nahã nde ei.
[30] Kiro ji ga repiagi tuhẽ.
Ga po ti ore mbopiro'yi okovo nenhi'iğa rupi.

31 Gaha nde eremongo
eko ti ãgambopiro'yharamo javo ga pe, ei Simeãova'ea.
Yvyakotyve'ãga po ti gwepia pa ga nehẽ
ga ko nhanembopiro'yharamo oko javo.
32 Ji rupi ahe oho Tupana'ga pyri javo,
gaha po ti oko hyapehava ja hepiuka ndeviara judeus'ãgarũive'ãga pe gentios'ãga pe nehẽ, ei ahe.
Ore ko ndereheva'ero israelitasva'ero.
Ore mboheteuka po ti ga nehẽ, ei Simeãova'ea Tupana'ga pe.
33 Onhimomby'a Jesus'ga yembora Joséva'ea pavẽi Jesus'ga mombe'ua renduvame.
34 —Tupana, ei Simeãova'ea Tupana'ga pe. Emombyry ti José'ga pe Mariahẽa pe no tayri'ga pe no, ei ahe.
Mariava'ea pe Simeãova'ea ei:
—Ji rendu ti! ei ahe Jesus'ga yembora pe. Agwa'ga ko ji amombe'u kiro nde ve ndera'yra'ga. Ymyahũ Tupana'ga ei ga mombe'gwovo: "Nahã po ti ga pe nehẽ. Ga rehe po ti jara'ãga nduri ji pyri he'yive'ãga israelitas'ãga nehẽ xako ti gareheva'ero javo. Nduri po ti jara'ãga ji pyri ga rehe jave'yma he'yive'ãga israelitas'ãga nehẽ. Ã̃a po ti ndokopotari gareheva'ero nehẽ," ei Tupana'ga. "Tohepiuka ti ga jireaporoĝita ãga pe nhaporemo nehẽ. A'ero po ti he'yive'ãga nhi'ĩte'varuhui ga pe okote'varuhuro ga pe nehẽ. 35 Nahã po ti ndera'yra'ga pe nehẽ tomboukwaha ti ga he'yive'ãga ndeaporoĝita nehẽ," ei Tupana'ga, ei Simeãova'ea Mariava'ea pe. Ndehe, ei ahe Mariava'ea pe, hahy hete po ti nde ve nehẽ no, ei Simeãova'ea ahe ve.
36-38 Simeãova'ea nhi'imbavame nanime Anava'ea ruri ahe pyri. Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea Anava'ea. Fanuelva'ea ahepo'ria. Nurã ahe Aserva'ea rakykwepoharamo. Sete ahe ombokwara'a ĝwembirekova'ea rerekorame. Aerẽ ahe omano Anava'ea hugwi. Nahembirekoa'javi Anava'ea a'ero. Aerẽ kiro he'yi ahe imbokwara'ara'ari oitenta e quatro anos ahe imbokwara'ari. Iĝwaivĩ hete ahe. Nane'ymi ahe hoi oje'yja'ãga jatykahavuhua pype templo pype. Ipype ahe ndo'ui onhi'iĝa Tupana'ga pe ypytunimo arimo no tambohete ji ga javo.
Kiro ahe ruri Mariava'ea pyri Joséva'ea pyri no ahe Jesus'ga rerekorame ipype.
—Ndepyry hete nde, ei Anava'ea Tupana'ga pe. A'ereki nde erembuhu tayri'ga Cristo'ga, ei ahe Tupana'ga pe.
A'ero ahe hoi tayri'ga mombe'gwombe'gwovo Jerusalémmeve'ãga pe – kiroki ãga ombopiro'yhara'ga rura pota tuhu ti ga javo.
—Uhu nhanembopiro'yhara'ga, ei Anava'ea ãga pe nhaporemo imombe'gwovo.

Ojivy Mariava'ea cidade de Nazaré pe

39 Mariava'ea onhi'ĩpo'ru pa Tupana'ga nhandepojykaharete'ga Joséva'ea pavẽi – kiroki Tupana'ga nhi'iĝa Moisésva'ea okwatija. Aerẽ ahe jivyri ogwovo ogwyri pe Galiléia pe. Ocidade pe ahe hoi Nazaré pe.
40 Pevo tayri'ga nhimomboakari Jesus'ga. Oata'i ga. Pyry hete tuhẽ gareaporoĝita. Okwaha pa ga. Tupana'ga imombyryvi ga pe.

Jesus'ga oko gwe'yjava'ea jatykahavuhu pe

41 Ano nanani Jesus'ga yembora oho Jerusalém me gapo'ria pavẽi. "Ti'u toryvi pe Páscoa pe pevo ojipe'ãga pavẽi," ei ahe. "Timoka'nhymyme ti Tupana'ga pyryvagwera nhande ve. A'ereki ymyahũ Tupana'ga ombogwavuka nhaneramonhava'ea pyvõ ahera'yrypyva'ea jukaukare'yma," ei ahe. 42 Nurã ahe hoi ano nanani Jerusalém me i'gwovo toryvi pe.
Kiro ahe hoa'javi Páscoa repiaga Jesus'ga vojarame. Doze anos Jesus'ga imbokwara'ari kiro. Jesus'ga rerogwovo ojupi ahe hoi ovahema i'gwovo toryvi pe.
43 Aerẽ Páscoa mominirẽ ahe jivyri pehea rupi ua ĝwonga pe. Opyta Jesus'ga Jerusalém me. Ahe ndokwahavi reki ga pytarame. 44 "Po ga ruri nhandere'yja'ãga ndupi," ei ahe ua. "Po nhanerembikwahave'ãga ndupi ga ruri," ei ahe. A'ereki he'yive'ãga ojivy Jerusalém

hugwi pea rupi ua g̃wonga pe. Ndokiri ve ahe mbytera rupi ve. Ka'arugame ahe ei: “Mome po ga rekoi naerũ?”

Oje'yja'g̃a ma'õ me ahe ga rekarekari novĩa onhimbikwahave'g̃a ma'õ me no. [45] Ga repiage'ymame ahe jivyri Jerusalém me a'ero ga reka. [46] Dois okirirẽ ahe ga repiagi ogwyripeve'g̃a jatykahavuhua pype. Ahegwyripeve'g̃a mbo'ehara'g̃a ma'õ me ga apygi g̃a nendukatuavo. Tupana'ga nhi'iĝa rehe g̃a ombo'e.

—Marã po? Emombe'u katu ti ore ve, ei g̃ambo'ehara'g̃a Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga imombe'ukatui g̃a pe. Kirẽ ga ei g̃a pe:

—Marã po? Pemombe'u katu ti ji ve kiro, ei Jesus'ga g̃a pe.

[47] Onhimomby'a pa reki garenduve'g̃a ga okwaha hete Tupana'ga nhi'iĝa javo.

[48] Ga repiagame ga'yembora nhimomby'ahetei Joséva'ea pavẽi.

—Pi'a, ei Jesus'ga yembora Jesus'ga pe. Maranameuhũ nde orepy'a momynhuhũi? Ndavy'ari ji nderuva'ga pavẽi nde rekarame! Momeuhũ ga? oro'e ore nde ve.

[49] A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Maraname pe ji rekari? Po ji rekoi avo jiruva'ga ronga pe hamo nhandejatykahavuhu pe. Avo Tupana'ga nhi'iĝa rupi ji rekoi. Ndapekwahavi naerũ? ei ga ahe ve.

[50] Ndokwahavi tuhẽ reki ahe gwa'yra'ga ea Mariava'ea Joséva'ea pavẽi. A'ero ahe ei oyvyteri pe: “Marãi ganhi'iĝa ga erame po ji rekoi jiruva'ga ronga pe hamo? Maraname ga ei a'ea?” ei ahe oyvyteri pe.

[51] Kiro ga jivyri o'yembora rupi Joséva'ea rupi ua cidade de Nazaré pe. Opyta ga upa aheronga pe okovo ahenhi'iĝa rupi jipi. Ga'yembora ojapyaka oyvyteri pe ga'ea rehe. Nomoka'nhymi ahe.

[52] Aerẽ Jesus'ga imbokwara'ara'ari. Igwaigwavete Jesus'ga reaporoĝitakaturo. Okwaha pa ga okovo. Jyvuaka ga kiro onhimomboakaruhuavo. Tupana'ga oarõ hete ga. Yvyakotyve'g̃a ga arõ hete no.

3

João Batistava'ea remimombe'ua
(Mateus 3.1-12; Marcos 1.1-8; João 1.19-28)

[1-2] Aerẽ João Batistava'ea pe Zacariasva'ea ra'yrava'ea pe Tupana'ga imbuhurukari onhi'iĝa imombe'gwovouka ahe ve.

—Emombe'u ti nhinhi'iĝa g̃a pe, ei Tupana'ga João Batistava'ea pe.

Tupana'ga nhi'iĝa renduvame João Batistava'ea ruvi ongae'ỹi me upa.

Tupana'ga imbuhurukarame onhi'iĝa João Batistava'ea pe Tibério César'ga he'yjuhuve'g̃a nduvihavuhuro tuhẽ oko. Kiro César'ga he'yi quinze anos g̃werĩ imbokwara'ari g̃anduvihavuhuro. Pôncio Pilatos'ga ko governador'ga Judéiapeve'g̃a gwyri pe. Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'g̃a g̃wemimbotarimova'ea rupi g̃agwyri pe. Herodes'ga irũ'ga Filipe'ga. Filipe'ga omondomondo Ituréiapeve'g̃a g̃wemimbotarimova'ea rupi g̃agwyri pe. Omondomondo ga Traconitespeve'g̃a g̃agwyri pe no. Lisânias'ga ko omondomondo Abilenepeve'g̃a g̃wemimbotarimova'ea rupi g̃agwyri pe. Tibério César'ga gwereko pa g̃a g̃anduvihavuhuro okovo.

A'ea rupi ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'g̃a ko Anás'ga Caifás'ga pavẽi.

A'ea rupi kiro João Batistava'ea pe Tupana'ga imbuhurukari onhi'iĝa imombe'gwovouka emombe'u ti nhinhi'iĝa g̃a pe javo. [3] Nurã João Batistava'ea hoi g̃agwyri pe nhaporemo rio Jordão rembeyvyra rupi imombe'gwovo hete Tupana'ga nhi'iĝa g̃a mbo'eavo.

—Pepohi tuhẽ ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Perojijyjijyi ti pejeaporoĝita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'iĝa rendukatuavo. A'ero po ti ji pe mobatizai yhya pype rio pype nehẽ, ei ahe. A'ero po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ imoka'nhyma nehẽ, ei João Batistava'ea g̃a pe g̃a moĝitavo.

[4] Ymyahũ Isaíasva'ea ko Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea. Isaíasva'ea João Batistava'ea mombe'u nhoĝwenonde. Isaíasva'ea e'i ikwatija hako:

“Hahyahi po ti ganhi'iõga
ga erame õga mbo'eavo ongae'ỹi me nehẽ,” ei Isaíasva'ea.
“E'i po ti ga nehẽ:
‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo.
Pembohupi katu ti pehea ga pe,’ e po ti ga nehẽ,” ei ahe javo õgandeaporoõgita rerojijyja pe
nhandepojykaharete'ga rura renonde.
5 “ ‘Omoypehỹ ti Tupana'ga nhyvyapỹapynuhũa õgwaimbya nehẽ,’ e po ti ga nehẽ.
‘Ombo'gwy'gwyruhu po ti ga jyvy'gwavy'gwajuhua yvytyra reheve imbojo'jakatuavo
nehẽ.
Omohiõgatu po ti ga pehea nhikotĩkoti'ĩuhua nehẽ imondovo nehẽ.
Onoõgatu po ti ga nhyvyapỹapy'ndiuhua pea rupi nehẽ.
6 Tupana'ga po ti gwepiuka yvyakotyve'õga mbopiro'yhara'ga nehẽ,’ e po ti ga nehẽ.”
A'ea Isaíasva'ea ei ymyahũ ikwatija hako João Batistava'ea nhi'iõga mombe'unhoõgwenondeavo hako.

7 Kiro João Batistava'ea ruvi ongae'ỹi me ogwovo rio Jordão rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'õga nduri onhimono'ono'oõguhũavo João Batistava'ea pyri tianemobatiza ti javo ahe ve. A'ero João Batistava'ea ei õga pe:

—Tiruahũ pendeaporoõgita! Pe'euhu pe pejohupe pejikokatupotare'yma õgwaramo. Pe'e pe: “Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehẽ. Ndahahyi po ti nhande ve a'ero nehẽ.” Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhẽ penhimbo'e nava'ea rehe, ei João Batistava'ea õga pe.

8 —Ji a'e pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei João Batistava'ea. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: “Ndovy'ari õga okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijyita ojeaporoõgita. Nanhimonha'ngaa'javi ji õga ndehe a'ero.” Nahã po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehẽ, ei João Batistava'ea õga pe.

—Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarõ hete Abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehẽ.” A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea rymymino'õga ndehe õga ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'õga pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aõga ita Abraãova'ea rymyminoro õga mongovo, ei João Batistava'ea õga pe.

9 Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea õga pe. Õga mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa õgwerĩ jykwa'ria pyvõ tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehẽ. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoõgwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma õgwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea õga pe imombe'gwovo.

10 João Batistava'ea renduvame õga ei ahe ve onhimongyavo:

—Marã po ti ore rekokatui a'ero nehẽ?

11 A'ero ahe ei õga pe:

—Kiroki ga gwereko mokõi tapy'ynhapira – gaha ti tomondo ojipeji herekoe'ỹve'ga pe. Kiroki ga gwereko mbatera – gaha ti tomondo herekoe'ỹve'ga pe to'u ti ga javo. Nahã ji ei pe me pemondo ti javo, ei ga õga pe.

12 Kiro itambere'ia mono'ono'õhara'õga nduri João Batistava'ea pyri. Omono'oõguhũ õga itambere'ia governo pe. Õga uhu tianemobatiza ti João Batista'ga javo.

—Nhanembo'eharamo emombe'u ore ve, ei õga ga pe. Marã po ti ore rekokatui a'ero nehẽ? ei õga.

13 A'ero ahe ei õga pe:

—Penhi'ĩpo'ru ti penduvihava'õga. Õanhi'iõga rupi te ti pemono'ono'oõgatu itambere'ia ahe hugwi, ei ahe. Tape'ei ti ahe ve: “Koji'i ti embuhu ji ve.” A'ea ti tape'ei, ei João Batistava'ea õga pe.

[14] Kiro soldados'ã nduri João Batistava'ea pyri no. Ahe ve ã ei:
—Oro ore, marã po ti ore rekokatui nehẽ? ei ã.
A'ero ahe ei ã pe:
—Tapepojykai ti ojipe'ã itambere'ia ã hugwi. Tapenupanupãi ti ã ãitambere'ia rerohoahae'yma nehẽ. Tape'ei ti ojipe'ã pe: "Pembuhu ti ore ve itambere'ia. Po pe napembuhuri ore ve, a'ero po ti ore imbojari pe ndehe nehẽ." Tape'mbei ti javo nanongara pe ã mongyhyjiavo imbuhuruka pejive. Pejoryjory ti peitambere'ia rehe – kiroki a'ea penduvihava'ã imondoi pe me peporavykya repyra, ei ahe ã pe.
[15] João Batistava'ea renduvame ã epavi oyvyteri pe: "Mara'ngu po João Batista'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga Cristo'ga? Ga tuhẽ po," ei ã oyvyteri pe ipota garura.
[16] A'ero João Batista'ga ei ã pe:
—Uhu po ti ga nehẽ – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhuhetero ãwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te ako tehe. Jihi opomobatiza yhya pyvõ jate. Nahã ji ikwahavukari ã pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoãita rerojijyja reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerẽve'ga nehẽ. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombyryvuka nehẽ, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo ã pe.
[17] Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ã pe. Ã mbo'eavo ga ei:
—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'õ po ti ga oapoa trigo inhã hyrua pype nehẽ. Japira po ti ga imbokai tata pyvõ nehẽ. Ndogwevi po ti tata upa nehẽ, ei João Batistava'ea.
—Na jitehe po ti jihoheheteve'ga huvihavuhuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ã okote'varuhuve'ã hugwi okovo pyryve'ã pojykaharetero nehẽ, ei João Batistava'ea ã pe. "Tuhu ti pyryve'ã ji pyri yvagi pe upa avuirama nehẽ," e po ti jihoheheteve'ga nehẽ. "Toho ti okote'varuhuve'ã ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehẽ ojivyre'yma," e po ti jihoheheteve'ga nehẽ, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ã pe.
[18] Ojipea rehe he'yiva'ea rehe João Batistava'ea ã mbo'embo'ei. Nahã ahe imombe'ukatui pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua ã pe.
[19] Ojikwe João Batistava'ea onhi'iãhy Herodes'ga pe. Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ã ãwemimbotarimova'ea rupi ãgwyri pe. Herodiashẽa rehe Herodes'ga irũ'ga rembirekohẽa rehe João Batistava'ea onhi'iãhy ga pe. Herodes'ga tiruahũ ranuhũ. Nurã João Batistava'ea ei ga pe:
—Nane'ymi nde ereko te'varuhu. Kiro nde neirũ'ga rembirekohẽa rerekoi no. Ã̃wia ahe ndoapoi te ite'varuhuva'ea, ei João Batistava'ea ga pe.
[20] Koji'i Herodes'ga tiruahũ a'ero. A'ereki kiro ga João Batistava'ea momboruka cadeia pype.

João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga
(Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11)

[21] Cadeia pype Herodes'ga João Batistava'ea momborukare'ymame ahe he'yive'ã mobatizapavi. Ahe Jesus'ga mobatizai no. A'ea rupi Jesus'ga nhi'iãme Tupana'ga pe Tupana'ga ipe'ai yvaga. [22] Tupana'ga ra'uva jyvi yvaga hugwi Jesus'ga rehe. Inamburo gara'uva nhimbotei ua Jesus'ga rehe. Yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iãi javo:
—Ndehe ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tupana'ga Jesus'ga pe. Anhimohẽ hete ko ji nde rehe, ei ga.

Jesus'ga ramonhava'ea
(Mateus 1.1-17)

[23] He'yiva'ea trinta anos Jesus'ga imbokwara'ara'ari yvyakotyve'ã mbo'eypyrame Tupana'ga nhi'iã rehe. Javo tehe ã ei ga pe:
—Po Jesus'ga José'ga ra'yra'ga, ei ã.
Joséva'ea Eliva'ea ra'yrava'ea.

[24] Eliva'ea Matateva'ea ra'yrava'ea.
Matateva'ea Leviva'ea ra'yrava'ea.
Leviva'ea Malquiva'ea ra'yrava'ea.
Malquiva'ea Janaiva'ea ra'yrava'ea.
Janaiva'ea Joséva'ea ra'yrava'ea.
[25] Joséva'ea Matatiasva'ea ra'yrava'ea.
Matatiasva'ea Amósva'ea ra'yrava'ea.
Amósva'ea Naumva'ea ra'yrava'ea.
Naumva'ea Esliva'ea ra'yrava'ea.
Esliva'ea Nagaiva'ea ra'yrava'ea.
[26] Nagaiva'ea Maateva'ea ra'yrava'ea.
Maateva'ea Matatiasva'ea ra'yrava'ea.
Matatiasva'ea Semeiva'ea ra'yrava'ea.
Semeiva'ea Joséva'ea ra'yrava'ea.
Joséva'ea Jodava'ea ra'yrava'ea.
[27] Jodava'ea Joanãva'ea ra'yrava'ea.
Joanãva'ea Resava'ea ra'yrava'ea.
Resava'ea Zorobabelva'ea ra'yrava'ea.
Zorobabelva'ea Salatielva'ea ra'yrava'ea.
Salatielva'ea Neriva'ea ra'yrava'ea.
[28] Neriva'ea Melquiva'ea ra'yrava'ea.
Melquiva'ea Adiva'ea ra'yrava'ea.
Adiva'ea Cosãva'ea ra'yrava'ea.
Cosãva'ea Elmadãova'ea ra'yrava'ea.
Elmadãova'ea Erva'ea ra'yrava'ea.
[29] Erva'ea Josuéva'ea ra'yrava'ea.
Josuéva'ea Eliézerva'ea ra'yrava'ea.
Eliézerva'ea Jorimva'ea ra'yrava'ea.
Jorimva'ea Matateva'ea ra'yrava'ea.
Matateva'ea Leviva'ea ra'yrava'ea.
[30] Leviva'ea Simeãova'ea ra'yrava'ea.
Simeãova'ea Judáva'ea ra'yrava'ea.
Judáva'ea Joséva'ea ra'yrava'ea.
Joséva'ea Jonãva'ea ra'yrava'ea.
Jonãva'ea Eliaquimva'ea ra'yrava'ea.
[31] Eliaquimva'ea Meleáva'ea ra'yrava'ea.
Meleáva'ea Menava'ea ra'yrava'ea.
Menava'ea Matatava'ea ra'yrava'ea.
Matatava'ea Natãva'ea ra'yrava'ea.
Natãva'ea Daviva'ea ra'yrava'ea.
[32] Daviva'ea Jesséva'ea ra'yrava'ea.
Jesséva'ea Obedeva'ea ra'yrava'ea.
Obedeva'ea Boazva'ea ra'yrava'ea.
Boazva'ea Salava'ea ra'yrava'ea.
Salava'ea Nassomva'ea ra'yrava'ea.
[33] Nassomva'ea Aminadabeva'ea ra'yrava'ea.
Aminadabeva'ea Admimva'ea ra'yrava'ea.
Admimva'ea Arniva'ea ra'yrava'ea.
Arniva'ea Esromva'ea ra'yrava'ea.
Esromva'ea Peresva'ea ra'yrava'ea.
Peresva'ea Judáva'ea ra'yrava'ea.
[34] Judáva'ea Jacóva'ea ra'yrava'ea.
Jacóva'ea Isaqueva'ea ra'yrava'ea.
Isaqueva'ea Abraãova'ea ra'yrava'ea.

Abraãova'ea Terava'ea ra'yrava'ea.
Terava'ea Nacorva'ea ra'yrava'ea.
35 Nacorva'ea Seruqueva'ea ra'yrava'ea.
Seruqueva'ea Ragaúva'ea ra'yrava'ea.
Ragaúva'ea Falequeva'ea ra'yrava'ea.
Falequeva'ea Éberva'ea ra'yrava'ea.
Éberva'ea Salava'ea ra'yrava'ea.
36 Salava'ea Cainãva'ea ra'yrava'ea.
Cainãva'ea Arfaxadeva'ea ra'yrava'ea.
Arfaxadeva'ea Semva'ea ra'yrava'ea.
Semva'ea Noéva'ea ra'yrava'ea.
Noéva'ea Lamequeva'ea ra'yrava'ea.
37 Lamequeva'ea Metusalémva'ea ra'yrava'ea.
Metusalémva'ea Enoqueva'ea ra'yrava'ea.
Enoqueva'ea Jareteva'ea ra'yrava'ea.
Jareteva'ea Maleleelva'ea ra'yrava'ea.
Maleleelva'ea Cainãva'ea ra'yrava'ea.
38 Cainãva'ea Enosva'ea ra'yrava'ea.
Enosva'ea Seteva'ea ra'yrava'ea.
Seteva'ea Adãova'ea ra'yrava'ea.
Adãova'ea Tupana'ga ra'yrava'ea.
Nahã ko Jesus'ga ramonhava'ea.

4

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga
(Mateus 4.1-11; Marcos 1.12-13)

1 Aerẽ João Batistava'ea omobatizarame Jesus'ga hoi rio de Jordão hugwi ojivya.
Tupana'ga ra'uva ga pojykahetei ga rerogworogwovo ongae'ỹi me.
2 Okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga ko Diabo'ga. Satanás garera no. He'yiva'ea quarenta
ga kiri ogwoogwovo Jesus'ga rupi Jesus'ga mongote'varuhupota novĩa. A'ea rupi Jesus'ga
ndo'ui. Quarenta Jesus'ga kirirẽ pevo ty'ara ga jukai. 3 A'ero Diabo'ga ei Jesus'ga pe:
—Ere jipe ndehe: "Jihi ko Tupana'ga ra'yramo." A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo
ti ere kia pe ita pe a'ero: "Enhimbote ti pãoramo nhirembi'uramo." A'ea ti ere jupe, ei
Diabo'ga Jesus'ga pe.
4 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Nda'ei po ti ji jupe nehẽ, ei ga. Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoõguka hako.
Aherembikwatijara e'i:
"Mbatera ua pyvõ jate rũi nhande rekoi.
Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvõ nhande rekoi," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.
5 Aerẽ Diabo'ga ga rerohoi ga rerojiupia yvytyruhua rehe. Pea hugwi kotihĩ Diabo'ga
hepiukapavi yvyakotyve'gã nduvihavuhu'gã gwyra Jesus'ga pe. 6 Kiro ga ei Jesus'ga pe:
—Kia jiapoa tuhẽ gãgwyra. Nurã ji imondopotarame ahe ve amondo po ti ji nehẽ, ei ga.
Nde ve tuhẽ po ti ji imondopavi nehẽ. A'ero po ti nde gãnduvihavuhuro nehẽ, ei Diabo'ga.
A'ero po ti nde roryroryvamo herekopava nehẽ. 7 Po nde ji mbohetei nde ko Tupanamo
javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehẽ, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.
8 —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoõguka
hako. Aherembikwatijara e'i:
"Embohete ti Tupana'ga.
Gaha ndepojykaharete'ga.
Gaha jate ti embohete
ejikovo ganhi'iõga rupi jate," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

[9] Aerẽ Diabo'ga Jesus'ga rerohoi cidade de Jerusalém me a'ero. Yvate ga ga rerojiupiri
gare'yja'ğa jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe. Ga rerovahemame
pevo ga ei Jesus'ga pe:
—Ere jipe nde: "Jihi ko Tupana'ga ra'yramo." A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo
ti epo avo hugwi japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa po ti
nanembohirukarahyi yvyvo nehẽ. A'ero po ti ndahahyi nde ve nde porame japyra hugwi
nehẽ. [10] A'ereki ymyahũ a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako, ei Diabo'ga
Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:
"Tupana'ga po ti ojipyrive'ğa mondoukari nde pyri nehẽ yvagipeve'ğa.
'Pea'ngu ti ga repiakatuavo,' e po ti ga ojipyrive'ğa pe nehẽ.
[11] 'Pepyhy katu ti ga rerogwovo
tahahyyme'i'i ti ga pe javo,' e po ti Tupana'ga ojipyrive'ğa pe nehẽ," e'i aherembik-
watijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.
[12] A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoğuka hako. Aherembikwatijara e'i:
"Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.
Gareaporoğita rehe jate ti eko.
A'ero po ti ga nde pokogi nehẽ.
Ejeaporoğitatehea rehe rũi ti eko
ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga
pe.
[13] Diabo'ga Jesus'ga mongote'varuhupotara'jara'ja novĩa. Aerẽ Diabo'ga hoi ga hugwi
ogwovo.
—Aerẽ po ti ji ga mongote'varuhui nehẽ, ei ga novĩa.

Jesus'ga ombo'e Galiléiapeva'ea na'ẽ
(Mateus 4.12-17; Marcos 1.14-15)

[14] Tupana'ga ra'uva popoakara Jesus'ga pojyka. Nahã Jesus'ga hoi ongae'yma hugwi
ojivya Galiléiapeve'ğa gwyri pe ovahema ğa pyri. Pevove'ğa ga mombe'umbe'upavi
ogwyripeve'ğa pe nhaporemo. [15] Tupana'ga nhi'iğa rehe ga ğa mbo'embo'ei ğajatykahava
pype. Ombohete pa ğa ga a'ero.

Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe
(Mateus 13.53-58; Marcos 6.1-6)

[16] Kiro ga ruri ua cidade de Nazaré pe. Pevo ganhimomboakahava ymya. Nane'ymi ga
oho ğajatykahai pe judeus'ğa poravykye'yma rupi sábado rupi jipi. Kiro ga hoi jupe a'ero
sábado rupi. Tanhi'ĩ Tupana'ga rembikwatijarukara pe javo ga ami. [17] A'ero ğajatykahava
repiakatuhara'ga imondoi Jesus'ga pe Isaíasva'ea rembikwatijara. Ymyahũ Isaíasva'ea ko
Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea. Kiro Jesus'ga ipyhygi aherembikwatijara ga hugwi
ipe'avo. Tohendu ti ğa javo ga nhi'iği jupe – perope e'i:
[18] "Tupana'ga ra'uva ji pojyka.
A'ereki Tupana'ga a'ea mongo ji pyri ikwehe'i.
A'ero ga ei ji ve: 'Emombe'u ti pyryva'ea iporia'ive'ğa pe.
Kiroki ğa ndovy'ari – ğa pe ti ere:
Kiro ji pe mbovy'ari pe nderekokatuavo. A'ea ti ere ğa pe.
Eho ti imombe'gwombe'gwovo aherembipyhyhara'ğa pe,' ei ga ji ve. 'Ere ti ğa pe:
Pepiro'y pe pepyhyhara'ğa hugwi. A'ea ti ere ğa pe.
Heakwagweve'ğa pe ti ere:
Kiro ji pe mboheakwakatui. A'ea ti ere ğa pe.
Kiroki ğa hahyva'ea kwaha – ğa pe ti ere:
Kiro ji pe mbopiro'yi hahyva'ea hugwi. A'ea ti ere ğa pe.
[19] Eho ti imombe'gwombe'gwovo yvyakotyve'ğa pe. Ere ti ğa pe:
Kiro po ti Tupana'ga pepojykaharete'ga imombyryvi pe me nehẽ. A'ea ti ere ğa pe,'
ei ga ji ve."

A'ea Jesus'ga ei onhi'iõa Isaíasva'ea rembikwatijara pe tohendu ti õa javo.
[20] Onhi'imbavame jupe Jesus'ga imbotyva'javi Isaíasva'ea rembikwatijara imondoa'java
õajatykahava repiakatuhara'ga pe. A'ero Jesus'ga apygi tambo'e ti õa javo. Nurã
õajatykahavapypeve'õa nhaporemo ga repiahetei.
[21] —Kiroõwe pe henduvi Tupana'ga nhi'iõa Isaíasva'ea pe ymyahũva'ea pe ji nhi'iõame
jupe, ei Jesus'ga õa pe. Kiroõwe pe henduvame, Isaíasva'ea rembikwatijara po'rua japiavo
ihoi, ei Jesus'ga õa pe imombe'gwombe'gwovo õa pe.
[22] Jesus'ga renduvame õa ei:
—Maraname Jesus'ga omombe'u kwaha naerũ? ei õa onhimomby'avo. A'ereki ga
José'ga ra'yra'ga jate reki, ei õa.
[23] A'ero Jesus'ga ei õa pe:
—Aerẽ po ti pe ji moõitai ikwahapyra'õa eagwera rehe nehẽ. A'ero po ti pe ei tuhẽ ji ve
nehẽ: "Ahepohanoharamo enhipohanoõatu ti enhimbogwerava." Nahã po ti pe ji moõitai
ikwahapyra'õa na'ana'aõa pe'erame ji ve nehẽ, ei ga. Pe'e tuhẽ po ti pe ji ve nehẽ: "Ojipe'õa
nde mombe'u ore ve. 'Cidade de Cafarnaum me Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea
he'yive'õa pohanoõa,' ei õa ore ve. Kiro na jitehe ti eapo ahemonhimomby'ava'ea
orepyteri pe nhandegwyri pe." Nahã po ti pe ei ji ve nehẽ, ei Jesus'ga õa pe ikwahavipeavo
õandeaporoõita.
[24] —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga nhi'iõa mombe'uhara'õa gwyripeve'õa
nohendukatui õandeaporoõita õa arõe'yma, ei Jesus'ga õa pe. [25] Pehepia ti Eliasva'ea.
Kiro ji imombe'ui a'itituhẽva'ea pe me, ei Jesus'ga. Ymyahũ Tupana'ga nhi'iõa
mombe'uharava'ea Eliasva'ea oko israelitasva'ea gwyri pe upa, ei ga. Três anos e meio
rupi ndokyra'javi israelitas'õa gwyri pe. Nurã ahã mbatera ahe ve. Ty'ara ahe jukai,
ei Jesus'ga imombe'gwovo õa pe. A'ea rupi he'yjuhu kunhangwerava'ea israelitasva'ea
aherembirekokwerava'ea. [26] Tupana'ga nomondoukari reki Eliasva'ea israelitasva'ea pyri
epoko ti õa javo. Sidompeva'ea pyri jate aherembirekokwerava'ea pyri ga ahe mondoukari
epoko ti hẽa javo. Perope cidade de Sarepta pe ahe ruvi Sidompeva'ea gwyri pe, ei Jesus'ga
imombe'gwovo õa pe.
[27] —Eliseuva'ea oko no Tupana'ga nhi'iõa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga
imombe'gwovo. Ymyahũ ahe oko israelitasva'ea gwyri pe upa. A'ea rupi he'yjuhu
ijaijauhuva'ea pevo. Eliseuva'ea nomonhimohiõatui reki israelitasva'ea ijaijauhuva'ea.
Síriapeva'ea tehe Naamãva'ea tehe ahe ahe monhimohiõatui, ei Jesus'ga imombe'gwovo
õa pe.
[28] Jesus'ga renduvame õa nhimboahipavi õajatykahavapypeve'õa. [29] A'ero õa po'ami ga
pyhyga ga rerogwovo mytu'ẽ me cidade hugwi. Cidade oko yvytyra rehe gwerevi. Yvytyra
rehe õa ga rerohoi timombo ti ga jugwi javo novĩa. [30] Õapytera rupi reki ga hoi ogwovo õa
hugwi.

Jesus'ga ombojipe'a anhaõa ahe hugwi
(Marcos 1.21-28)

[31] A'ero Jesus'ga hoi cidade de Cafarnaum me. Cafarnaum oko Galiléiapeve'õa gwyri pe.
Pevo ga õa mbo'ei sábado rupi õajatykahava pype. [32] Ga õa mbo'ekatui huvihava'ga ja.
Nurã õa nhimomby'ai.
[33] Pevo õajatykahava pype ojipe'ga rekoi anhaõa rembipojykahara'ga Diabo'gapyriva'ea
rembipojykahara'ga. Hahyahi gahapukaja ga erame:
[34] —Ah! Jesus, Nazarépeva'ero, maranameuhũ nde ore avykyi? e'i anhaõa Jesus'ga pe.
Ore mombapava nde ruri naerũ? e'i Jesus'ga pe. Orokwaha ji. Ndehe ko pyryheteva'ero
Tupana'ga remimbuhurukaramo, e'i anhaõa Jesus'ga pe.
[35] A'ero Jesus'ga ei anhaõa pe:
—Terenhi'iõa'javi! Ejipe'a ti ga hugwi!
Jesus'õa mbyteri pe anhaõa akoja'ga mombori yvyvo. Ga momborame ijipe'ai ga hugwi
imondoe'yma hahyva'ea ga pe.
[36] Onhimomby'a pa õa hepiaga. A'ero õa ei ojohupe:

—Maraname Jesus'ga popoakaruhuro javo? A'ereki ga omondouka huvihavuhu'ga ja, ei ãga. E'i ga anhaã pe pejipe'a ti javo. A'ero ijipe'ai tuhẽ reki ãga hugwi, ei ãga onhimomby'avo.
37 Ojipe'ãape'ãga pe ãga Jesus'ga mombe'ui ga kwahavukapava ojigwyri pe.

Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirũa
(Mateus 8.14-17; Marcos 1.29-34)

38 Ãajatykahava hugwi Jesus'ga hemi ogwovo Simão'ga ronga pe ovahema. Pevo Simão'ga rembirekohẽa yhẽa itetirũa. O'a hete hẽa rehe. A'ero ãga hẽa mombe'ui Jesus'ga pe epohano ti hẽa javo. 39 A'ero ga hoi hẽa pyri o'ama.
—Epi hete, ei ga karugwara pe.
A'ero ipigi hẽa hugwi. Kotihĩ hẽa vyri reki ogwovo herua mbatera ãga pe to'u ãga javo.
40 Aerẽ kwara ihoi. A'ea rupi ãga ãga nderupavi itetirũave'ãga ombyteripeve'ãga Jesus'ga pyri topohano ti ga ãga javo. Ojoparapara ãatetirũa. Itetirũave'ãga ndehe nanani Jesus'ga pokopokogi ãga ndehe nhaporemo imombimombipava karugwara ãga hugwi. 41 Jesus'ga anhaã mbojipe'ai jara'ãga hugwi. Ohapukapukai anhaã ojipe'avo ãga hugwi onhimongyavo. Hahyahi inhi'iã i'erame Jesus'ga pe:
—Ndehe ko Cristo Tupana'ga ra'yra, e'i Jesus'ga pe.
A'ero Jesus'ga ei jupe:
—Tapenhi'iã'javi! ei ga imombiga inhi'iã.
A'ereki anhaã ga kwaha ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo javo.

Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe
(Marcos 1.35-39)

42 Aerẽ ypyhaji ve ga hoi cidade hugwi ogwovo ongae'ỹi me. Pevove'ãga gweka ga repiaga onhimongyavo. Terehoi ti ore hugwi javo ãga hoi opytavo ga pyri. 43 A'ero Jesus'ga ei ãga pe:
—Tamombe'u tuhẽ ti ji pyryva'ea ojipe'ãga pe no cidadespeve'ãga pe. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: "Eho ti ji mombe'gwovo ãga pe nhaporemo. Tako ti ji ãanduvihavuhuhetero," ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.
44 A'ero Jesus'ga hogahoi judeus'ãga gwyri pe Judéia pe. Pevo ga ãga mbo'epavi Tupana'ga nhi'iã rehe ãajatykahava pype.

5

*Jesus'ga omo'emo'*ẽ ypy ãwemimbo'eharamo
(Mateus 4.18-22; Marcos 1.16-20)

1 Aerẽ Jesus'ga hoi o'ama okovo ypiahua rembeyvyri pe Genesaré rembeyvyri pe. Ga pyri he'yjuhuve'ãga nduvi. Onhombotymbotyvahi ãga upa ga mbotyva no tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iã javo. 2 O'amame pevo mokõi Jesus'ga hepiagi yharuhua ypiahua rembeyvyri pe. Ahã ãga ipype. A'ereki ãga oheohei pira mboahava upa. 3 Simão Pedro'ga yharuhua pype Jesus'ga avi javo ga pe:
—Emoanha'ndi eyharuhua yembe'yva hugwi, ei ga Simão Pedro'ga pe.
A'ero ãga herojipe'ai yembe'yva hugwi. Yharuhua pype Jesus'ga reni yembeyvyripeve'ãga mbo'eavo.
4 Aerẽ ãga mbo'epigame ga ei Simão'ãga pe:
—He xaho herogwovo ypyteri pe. Pemombo ti ipypira imboahava, ei ga Simão'ãga pe.
5 A'ero Simão'ga ei:
—Oroho jipe ore ypytunimo pira rehe ko. Oromoõgo'ẽ ore. Norombo'ari reki ore! Emo kiro nde ei ore ve pembo'a ti pira javo. Nurã po ti ji hoa'javi kiro imomboa nenhi'iã rupi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.
6 A'ero ãga hoi ypyteri pe imomboa ipypira imboahava. Imotynyhemi reki pira mboahavuhua. Otarararara gwere pira pohyja rerekovo. 7 Nurã ãga jipoerueruri onhimoirũhara'ãga pe jara pype yharuhua pype togweru ti ãga ore pokoga javo. A'ero ãga heruri oyharuhua ovahema ãga pokoga. Oyharuhua memei ãga imotynyhenyhemi pira pyvõ. A'ero ãga nderohoi gwerevi ypy pe!

[8] Hepiagame Simão Pedro'ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri.
—Jipojykaharetero ejipe'a ti ji hugwi. A'ereki nde ndepyry hete ekovo Tupana'ga nhi'iõg̃a rupi. Jihi reki ndajipoyjayjari jirekote'varuhuavo g̃waramo. A'ereki ji ndakopavi Tupana'ga nhi'iõg̃a rupi.
[9] Nahã Pedro'ga ei. A'ereki ga onhimomby'a pira mbo'aruhua rehe. Onhimomby'a pa gapavẽive'g̃a hehe no. [10] Simão Pedro'ga moirũhara'g̃a Zebedeu'ga ra'yra'g̃a onhimomby'a no Tiagova'ea João'ga pavẽi.
A'ero Jesus'ga ei Simão'ga pe:
—Terekyhyji, ei Jesus'ga. Pira nde ereru oji'i. Kiro nane'ymi po ti nde ji mombe'ui ojipe'g̃a pe nehẽ g̃a mbuhuruka ji pyri nehẽ toko ti g̃a Jesus'ga nhi'iõg̃a rupi javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.
[11] A'ero g̃a heruri yharuhua memei inog̃a imboja yembe'yi pe. Ombatera g̃a hejapavi. Jesus'ga remimbo'eharamo g̃a ndekoi kiro ogwovo ga rupi jipi.

*Jesus'ga omoka'*ẽ ahejagwa
(Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45)

[12] Aerẽ Jesus'ga ruvi cidade pe pevo. Kiro ijaijauhuve'ga ruri. Ohy ga rehe gajagajauhua gara'oa rehe. Jesus'ga repiagame ga hoi onhinog̃a ojovapyvo yvyvo Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Ga e'i:
—Nde eremoka'ẽ kwaha jijagwa ji hugwi jipojykaharetero. Po nde imoka'ẽpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ẽi nehẽ, ehetei ga Jesus'ga pe.
[13] A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe javo ga pe:
—Apota ji. Eka'ẽ ga hugwi! ei Jesus'ga.
Kotihĩ ika'ẽi ga hugwi a'ero.
[14] Jesus'ga e'i ga pe:
—Teremombe'ui tuhẽ ti ojipe'g̃a pe, ei ga. Eho ti ejipiuka ikwava'ẽhara'ga pe oka'ẽ jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ẽ ti ga Tupana'ga pe okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi – kiroki a'ea omombe'u ika'ẽagwera. Nde imondorame ga pe po ti pevove'g̃a nde repiagi nehẽ. A'ero po ti g̃a ikwahavi nehẽ gajagwa oka'ẽ javo.
Nahã Jesus'ga ei po g̃a nanhimombe'umbe'ui ojipe'g̃a pe hamo javo novĩa.
[15] Emo g̃a omombe'umbe'u ojipe'g̃a pe. Kotihĩ a'ero he'yjuhuve'g̃a ikwahavi. Koji'i reki g̃a uhu Jesus'ga rendupota onhipohanoanog̃uka ga pe.
[16] Aerẽ Jesus'ga hoi g̃a hugwi ogwovo ongae'ỹi me. Pevo ga nhi'iõg̃i Tupana'ga pe okovo.

Jesus'ga omopo'ã nomyiva'ea
(Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12)

[17] Aerẽ Jesus'ga g̃a mbo'ea'javame fariseus'g̃a apygi ga pyri upa judeus'g̃a mbo'ehara'g̃a pavẽi. Ẽambo'ehara'g̃a ombo'e jipi Moisésva'ea rembikwatijara rehe. Uhu g̃a Galiléiapeve'g̃a cidade hugwi nanani Judéiapeve'g̃a cidade hugwi nanani no. Uhu g̃a cidade hugwi Jerusalém hugwi no. Opopoakara pyvõ Tupana'ga imombigukari Jesus'ga pe karugwara itetirũave'g̃a hugwi.
[18] Nanime jara'g̃a ga reruri itetirũave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Gweroho pota g̃a ga onga pype Jesus'ga pyri novĩa. [19] Ẽa ndogwerohoi ga ipype reki Jesus'ga pyri. A'ereki he'yjuhuve'g̃a onhombotymbotyvahi onga pype. Nurã g̃a ga rerojiupiri g̃ajiupihava rupi onga arimo iperehuva'ea arimo. Ẽa ipe'ape'ai tujuga apopyra onga arimova'ea japovo ikwara. Ikwara rupi g̃a ga mbojyvi Jesus'ga pyri gakupeupava pype he'yjuhuve'g̃a mbyteri pe.
[20] Ẽa ndepiagame Jesus'ga ei oyvyteri pe: "Ojiko hete g̃a ji rehe ga rerua ji pyri tomopo'ã ti ga ga javo," ei Jesus'ga oyvyteri pe.
—Kwãi, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.
A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua javo.
[21] Kiro judeus'g̃a mbo'ehara'g̃a noarõi Jesus'ga ea fariseus'g̃a pavẽi.

—Maranuhũ po Jesus'ga naerũ? ei ğa ojohupe. Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero!
ei ğa. A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: "Amombo ji nderekote'varuhua." Tupana'ga jate
e'i a'ea, ei ğa. A'ea po Jesus'ga nde'i hamo, ei ğa.
22 Jesus'ga ikwahahetei ğa nhi'iğame ojohupe. A'ero ga ei ğa pe:
—Maraname pe japyakauhui javo? "Maranameuhũ Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga
Tupana'ga rũi." Nahã pe pe'e. 23 A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua
nde hugwi, ei Jesus'ga ğa pe. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero
pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga ğa pe. Po ji ei ga pe nehẽ: Epo'ã egwovo, a'ero po ti pe
hepiagi gahoa nehẽ. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehẽ.
24 —Nurã po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehẽ: "Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya
koty ga mongovouka yvyakotyve'ğa ndekote'varuhua momboharamo," ei Jesus'ga ğa pe.
Nurã Jesus'ga ei nomyive'ga pe:
—Kiro ji ei nde ve: Epo'ã ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga
monhimohiğatuavo.
25 Nanime nomyive'ga po'ami pevove'ğa gwepiagame onhimongyavo. Ga ipyhygi
ojikupeupava herogwovo ğwonga pe Tupana'ga mboheteavo. 26 Onhimomby'a pa ğa
okyhyjiheteavo. A'ero ğa Tupana'ga mbohetei.
—Korogwe nhande hepiagi ahemonhimomby'ava'ea, ei ğa ojohupe.

Jesus'ga Leviva'ea pavẽi
(Mateus 9.9-13; Marcos 2.13-17)

27 Aerẽ Jesus'ga hoi cidade hugwi. Ogwovo Jesus'ga gwepia itambere'ia mono'õhara'ga
Levi'ga. Itambere'ia ryrua pype Levi'ga õi ipyhyga itambere'ia judeus'ğa hugwi imono'oğa
governo pe. Ga pe Jesus'ga ei:
—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.
28 A'ero Levi'ga oapoa rejapavi opo'ama ogwovo Jesus'ga rupi okovo
garemimbo'eharamo. Nomono'oğa'javi ga itambere'ia governo pe. 29 Jesus'ga pe ga
japoi toryva ğwonga pype. Hehanhuhũva'ea ga oapo. He'yjuhuve'ğa nduri itambere'ia
mono'õhara'ğa ojipe'ğa pavẽi. A'ero ğa apygi i'gwovo Jesus'ga pyri Levi'ga pyri
no. Judeus'ğa e'i ğa pe jipi ğa ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea
remimbo'eagwera javo. Ğahã uhu Jesus'ga pyri i'gwovo.
30 A'ero fariseus'ğa ndopotari judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi. Ğambo'ehara'ğa ko
fariseus'ğa no. Fariseus'ğa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ğa pe:
—Maranameuhũ pe i'uuhui nanongara'ğa pyri itambere'ia mono'õhara'ğa pyri
okote'varuhuve'ğa pyri no? ei ğa.
31 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Kiroki ğa e'i ojive: "Nanhitetirũi ji" – ğahã ahepohanohara'ga ndopokogi ğa po-
hanoğe'yma. Kiroki ğa e'i ojive: "Nhitetirũa ji" – ğahã ahepohanohara'ga ğa pokogi
ğa pohanoğa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ğa pokogi jijihe'a ğa ndehe topohi ti ğa
okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga.
32 —A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty tapoko ti ji ğa javo – kiroki ğa e'i ojive: "Ako
te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehẽ?" Ta'e ti ji ğa pe: Perojijyi ti pejeaporoğita
a'ero. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe. Nahã ti ji ta'e
okote'varuhuve'ğa pe. Ojipe'ğa pyri rũi ji ajo javo – kiroki ğa e'i ojive: "Jipyry hete ji."

Ndo'ui ahe xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo
(Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22)

33 Ğa e'i ga pe:
—Nane'ymi João Batista'ga remimbo'ehara'ğa ndo'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe
javo. Na jitehe fariseus'ğa nemimbo'ehara'ğa ndo'ui xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo.
Neremimbo'ehara'ğa ki a'e te nane'ymi o'u reki. Maraname ore ja rũi ğa ndekoi? ei ğa
Jesus'ga pe.
34 A'ero Jesus'ga ei a'ea kwahavuka ğa pe:

—Kiro ji hẽarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hẽarembirekohava apiavo. A'ero ã i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ã ojikoty'a ga pavẽi. Po ahe nde'i te ã pe a'ero: "Tape'ui ti." Ahe erame a'ea po ã ndokoi ahenhi'iã rupi, ei Jesus'ga. [35] Aerẽ po ti tiruahũve'ã hẽarembirekoruama'ga rerohoi nehẽ. Kiroki ã ojikoty'a ga pavẽi – ã hugwi po ti ã ga rerohoi nehẽ. A'ero po ti ã ndo'ua'javi nehẽ.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ã pe onhimombe'gwovo ẽwemimbo'ehara'ã mombe'gwovo no.

[36] Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ã pe. Ã mbo'eavo ga ei:

—Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymyana, a'ero ahe ndohaygwe'rogi tapy'ynhapirapyahua imondovo tapy'ynhapirymyana itararaga rehe imboja hehe, ei Jesus'ga. Ahe haygwe'rogame ipyahuva'ea tamboja ymyahũva'ea rehe javo, a'ero ahe imbotegwetei ipyahuva'ea. Ipyahuva'ea ndojihe'akatujuhu ymyahũva'ea rehe no, ei Jesus'ga.

[37] —Vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymyana pype, a'ero vinho imombugi ipirymyana otururupava jugwi. Nahã vinho imbotegwetei mbiara pira. [38] Ipipyahua pype tuhẽ ahe toheka'vo vinhopyahua, ei Jesus'ga. [39] Kiroki ga o'uo'u vinhoymyana – ga ndougwei vinhopyahua. A'ereki ga e'i: "Pyry hete nhymyana," ei ga, ei Jesus'ga.

A'ea ojo'java'ea Jesus'ga omombe'u ahe ndopotari moroõitapyahua moroõitaymyana ipotarame javo.

6

Nahanahã ti ahe toko sábado rupi, ei Jesus'ga
(Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28)

[1] Judeus'ã poravykye'yma rupi sábado rupi Jesus'ga hoi kohoa rupi garemimbo'ehara'ã pavẽi. Trigo kopeva'ea pevo onhimongy. Ohorame garemimbo'ehara'ã ika'mbika'mbigi trigo jykyavo ikytykytygi jape'ia opovo i'gwovo.

[2] A'ero fariseus'ã ei ã pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea e'i ikwatija hako: "Tapeporavykyi ti sábado rupi." Nahã ahe ei hako. Pe napehendukatui reki. A'ereki pe peporavyky ika'mbika'mbiga trigo sábado rupi, ei fariseus'ã ã pe.

[3] A'ero Jesus'ga ei fariseus'ã pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iã. Garembikwatijarukara omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'ĩ pe me novĩa. Ymyahũ ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavẽiva'ea pavẽi hako. [4] A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype. Ipype ikwava'ẽhara'ã omondo pão Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ã ikwava'eẽirẽ Tupana'ga pe ga gwerohouka ã pe ã gahã jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ã po ndo'ui hamo novĩa. Emo Daviva'ea hoi Tupana'ga ronga pype ipyhyga pão i'gwovo. Onhipavẽiva'ea pe ahe imondoi to'u ti ã no javo hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ã pe.

[5] —Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jihi ta'e: Nahanahã ti ahe toko sábado rupi. Nurã ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ã pe a'ero ã ika'mbigame trigo sábado rupi, ei Jesus'ga ã pe.

Jesus'ga iponhimamava'ea pavẽi
(Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6)

[6] Irũa rupi judeus'ã poravykye'yma rupi Jesus'ga hoi ãjatykahava pype. Okiavo ga ã mbo'ei Tupana'ga nhi'iã rehe. Ipype iponhimamave'ga rekoi. Ojohukoty rũi ga iponhimama.

7 Pevo ğa ndekoi no judeus'ğa mbo'ehara'ğa fariseus'ğa pavẽi. Jesus'ga repiaheteavo
ğa ei oyvyteri pe: “Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhan-
deporavykye'yma rupi sábado rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga
mbotegweteuhui nehẽ,” ei ğa ovyteri pe gweaporoğitate'varuhuavo.
8 Ğayvytera rehe Jesus'ga ombaragwaha javo oyvyteri pe: “Omboja pota ğa
ite'varuhuva'ea ji rehe,” ei ga.
Iponhimamave'ga pe Jesus'ga ei:
—Epo'ã ejoa avo orepyteri pe e'ama.
A'ero ga ruri o'ama ğapyteri pe. 9 A'ero Jesus'ga ei fariseus'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa
pe no:
—Ojipeji jate po ti ji ei pe me kiro. Pemombe'u ti ji ve. Marã nhande xako nhande-
poravykye'yma rupi hamo? Marãi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma
mombe'gwovo sábado mombe'gwovo? Pyry nhande imombyryvi ahe ve sábado rupi?
Marãi? Pyry nhande nimombyryvi ahe ve sábado rupi? Marãi ikwatijara? Pyry nhande
imbote'varuhui ahe ve sábado rupi? Marãi? Pyry nhande nimbote'varuhui ahe ve sábado
rupi? Marãi ikwatijara? Pyry nhande nimomanoukari ahe sábado rupi? Marãi? Pyry
nhande ahe moka'nhymbavi sábado rupi? Marãi ikwatijara? ei Jesus'ga.
A'ea Jesus'ga ei ğa pe tojapyaka katu ti ğa javo.
10 A'ero Jesus'ga ğa ndepiahetei. Iponhimamave'ga pe ga ei:
—Ejipoapyho!
A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'īpo'rurame. 11 A'ero ğa
nhimboahivi onhimonha'ngavo hepiagame. Ojohupe ğa ei:
—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga rerekouhui nehẽ naerũ? ei ğa.

*Jesus'ga omo'emo'*ẽ dozeva'ea onhimoirũharamo
(Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19)

12 Aerẽ Jesus'ga hoi ojiupia yvytyvytyruhua rupi tanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Oho ga
opytavo pevo. Ypytunimo ga nhi'inhi'iği Tupana'ga pe imoğo'eamo.
13 Iko'emame ga ğa mbuhurukari ojipyri ğwemimbo'ehara'ğa. Ğwemimbo'ehara'ğa
hugwi Jesus'ga dozeve'ğa mo'emo'ẽi toko ti ğa nhimoirũharamo javo. Ğa ko nahã:
14 Mokonha'ğa ko Simão'ga André'ga pavẽi onhoirũ'ğa. Pedro irũa Simão'ga rera. A'ereki
ga rehe Jesus'ga ono Pedro.
Mokonha'ğa ko Tiagova'ea João'ga pavẽi.
Mokonha'ğa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavẽi.
15 Mokonha'ğa ko Mateus'ga Tomé'ga pavẽi.
Mokonha'ğa ko Tiago'ga Simão'ga pavẽi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga. Simão'ga ko
zelotes'ğa nde'yja'ga – kiroki ğa ndokoi governo rehe romanos'ğa ndehe.
16 Mokonha'ğa ko Judas'ga Judas Iscariotesva'ea pavẽi. Judas'ga ko Tiago'ga irũ'ga. Judas
Iscariotesva'ea aerẽ Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ğa pe ga pyhyguka ğa pe.
Nahã dozeve'ğa nhaporemo Jesus'ga moirũhara'ğa.

Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara
(Mateus 4.23-25)

17 Aerẽ Jesus'ga jivyri ojyva yvytyruhua hugwi omoirũhara'ğa ndupi. Uhu ğa nhuhũ
me – perope ga opyta o'ama. He'yjuhu garemimbo'ehara'ğa onhimono'oğa perope ga
pyri. Ojipe'ğa ndupavi ogwyra hugwi Judéia hugwi Jesus'ga pyri. Cidadespeve'ğa nduri
Jerusalém hugwi Tiro hugwi no Sidom hugwi no. Oko cidades Tiro Sidom pavẽi ypiahua
ruvihava rembeyvyri pe. He'yjuhu hete ko ğa ua Jesus'ga pyri tihendu ti ga javo.
Itetirũave'ğa nduri no emombi karugwara ore hugwi javo ga pe. 18 Kiroki ğa anhağa
oavykyuhu – ğa hugwi Jesus'ga anhağa mbojipe'ai. Tiruahũ anhağa Diabo'gapyriva'ea.
19 Opoko pota pa pevove'ğa Jesus'ga rehe onhimongyavo. A'ereki Tupana'ga omondo
opopoakara Jesus'ga hugwi imombipavuka Jesus'ga pe karugwara ğa hugwi.

Pyry hete pe me, ei Jesus'ga
(Mateus 5.1-12)

20 Kiro Jesus'ga hepiagi g̃wemimbo'ehara'g̃a g̃a nhimongyrame pevo. G̃a pe ga ei:
—Pyry hete pe me peporia'iva'ea pe!
A'ereki penduvihavuhuhetero Tupana'ga pe ndepia katu imombyryva pe me, ei Jesus'ga.
21 Pyry hete pe me okoteheva'ea pe!
A'ereki a'ea Tupana'ga remimondoag̃wama pe me.
Pyry hete pe me pejehe'ova'ea pe!
A'ereki a'ea penembipukaag̃wama.
22 Pyry hete pe me ojipe'g̃a pe arõe'ymame pe ndekoro g̃waramo jireheva'ero, ei Jesus'ga g̃a pe yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
G̃a euhurame pe me pe mondovo ojihugwi pe ndekoro g̃waramo jireheva'ero, pyry hete pe me.
G̃a pe mbotegweterame petiruahũ pe javo o'mbero pe ndekoro g̃waramo jireheva'ero, pyry hete pe me, ei Jesus'ga.
23 —Pejoryjory ti g̃a ndekote'varuhurame pe me nahã. Pepopepo tuhẽ ti pendoryndoryva g̃waramo.
A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteva'ea.
Aerẽ po ti ga imondoi pe me nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe. A'ereki pe peko ymyahũva'ea ja Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahũ ag̃wamove'g̃a namonhava'ea gwereko te'varuhu Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uharava'ea no, ei Jesus'ga g̃a pe.

Tiruahũ pe me, ei Jesus'ga

24 —Tiruahũ hete pe me pembateva'ea pe! ei Jesus'ga. A'ereki avo jate yvya koty jate pe pendoryndory.
Aerẽ po ti pe ndapehoryvi nehẽ, ei Jesus'ga.
25 Tiruahũ hete pe me herekopava'ea pe!
Aerẽ po ti ahana'ja pe me nehẽ.
Tiruahũ hete pe me pepukava'ea pe!
Aerẽ po ti pe jehe'oi pejikoveveuhuheteavo nehẽ, ei Jesus'ga.
26 Tiruahũ hete pe me ojipe'g̃a ekatupavame pe me pe mboheteavo! Ymyahũ na jitehe g̃anamonhava'ea e'i katu pa Tupana'ga nhi'ig̃aatyviva'ea mombe'uharava'ea pe ahe mboheteavo, ei Jesus'ga.

Pearõ hete ti penhiarõe'ỹve'g̃a, ei Jesus'ga
(Mateus 5.38-48)

27 —Kiro nhirenduva'ea pe ji ei, ei Jesus'ga. Pearõ hete ti penhiarõe'ỹve'g̃a. Peko katu ti g̃a pe g̃a pe arõe'ymame. 28 Po g̃a ei pe me: "Tuhu ti hahyva'ea pe me." G̃a euhurame na pe me pe'ji ti g̃a pe: "Tupana'ga ti tomombyry pe me." Nahã ti pe'ji g̃a pe. Po g̃a jigwarai pe ndehe, a'ero ti penhi'ĩ Tupana'ga pe emombyry ti g̃a pe javo, ei Jesus'ga.
29 —Po ojipe'ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo jiretyvapea rehe javo. Po ojipe'ga hekyi ndepaletó nde hugwi, a'ero na ga hekyi ojipea ndecamisa nde hugwi no, ei Jesus'ga. 30 Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ipyhygahyi ndeapoa nde hugwi, a'ero ti terei ga pe embuhura'ja ti jiapoa ji ve javo.
31 —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: "Po ojipe'g̃a oko katu nhande ve hamo." Po nahã pe ei, a'ero na jitehe tuhẽ ti peko katu g̃a pe, ei Jesus'ga.
32 —Po pe pearõ hete penhiarõheteve'g̃a jate, a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe okote'varuhuve'g̃a ja reki." Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'g̃a oarõ oarõheteve'g̃a jate, ei Jesus'ga.

33 —Po pe peko katu pejerekokatuve' g̃a pe jate, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe
okote'varuhuve'g̃a ja.” Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'g̃a oko katu
ojerekokatuve'g̃a pe jate, ei Jesus'ga.
34 —Po pe ei pejiyvyteri pe imondorame ojipe'g̃a pe: “Aerẽ po ti g̃a imbuhuri nhande ve
nehẽ no.” Po pe ei na, a'ero Tupana'ga ei pe me: “Pe okote'varuhuve'g̃a ja.” Nahã ga ei pe
me. A'ereki okote'varuhuve'g̃a omondo ojipe'g̃a pe okote'varuhuve'g̃a pe tombuhu ti g̃a
nhande ve nehẽ no javo, ei Jesus'ga.
35 —Pearõ hete ti penhiarõe'ỹve'g̃a pejikokatuavo g̃a pe. Pemondo'ã ti g̃a pe g̃a erame pe
me. Imondorame g̃a pe, tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Aerẽ po ti g̃a imbuhuri nhande ve nehẽ
no.” Pe ee'ymame g̃a arõheteavo po ti Tupana'ga imbuhuhetei pe me nehẽ. Tupana'ga
ra'yramo po ti pe ndekoi nehẽ no g̃ahoheve'ga ra'yramo nehẽ. Nde'i he'yjuhuve'g̃a
Tupana'ga pe: “Ndepyry nde ore rerekokatuavo.” A'ea g̃a nde'i Tupana'ga pe. Tupana'ga
opoko reki g̃a okote'varuhuve'g̃a ndeheve. 36 Tupana'ga penduvete'ga oporogwety g̃a.
A'ero ga g̃a pokogi. Na jitehe ti peporogwety g̃a. Pepoko ti g̃a a'ero, ei Jesus'ga.

Tape'epe'ei ti g̃a pe, ei Jesus'ga
(Mateus 7.1-5)

37 —Tape'epe'ei ti ojipe'g̃a pe: “Nahanahã g̃a okote'varuhu.” Tape'euhui ti a'ea. A'ero
po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehẽ no. Tape'ei ti ojipe'g̃a pe: “Oko te'varuhu
tuhẽ g̃a. Oja g̃a ndehe.” Tape'ei ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me
nehẽ no. Tapehenonha'javi g̃andekote'varuhua. A'ero po ti Tupana'ga ndokwahava'javi
pendekote'varuhua nehẽ no, ei Jesus'ga.
38 —Pemondo ti ojipe'g̃a pe. Aerẽ po ti Tupana'ga imbuhukatui pe me nehẽ. Hupi hete
po ti ga ombuhuruka saca pype imbohygahivuka imbovavaguka saca tamotynahẽ tuhẽ
javo imoakag̃a nehẽ. Nahã po ti ga imbuhukatui pe me nehẽ. Pemondo ti g̃a pe a'ero.
Xunhiva'ea pe imondorame g̃a pe xunhiva'ea po ti Tupana'ga imbuhuri pe me nehẽ no.
He'yjuhuva'ea pe imondorame g̃a pe he'yjuhuva'ea po ti Tupana'ga imbuhuri pe me nehẽ
no, ei Jesus'ga g̃a pe.
39 Kiro Jesus'ga g̃a mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. A'ea pyvõ ga ei:
—Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ga ja ndohepiagi, a'ero po ti g̃a
memei ohi ikwara pype nehẽ. A'ereki g̃a memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.
40 —Ã̃mbo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'g̃a hohe. Ga g̃a mbo'epavame g̃a ga
javijitehe, ei Jesus'ga.
41 Ã̃a mbo'eavo Jesus'ga ei:
—Ererekouhu nde ejikotyve'ga. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko ndereakwari pe,”
ere nde. Maranameuhũ nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve:
Okyta reki oko ndereakwari pe, ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga
hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.
42 Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji
hekyi hay'iuhua ndereakwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta repiage'ymame ejeakwara
pype naerũ. A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame
ejeakwari pe. Okokatu'ãva'ero ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ỹve'ga ja nde ere'e: “Ji
ndarekoi jireakwari pe,” ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde
hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga.

I'yva yva'ia pavẽi
(Mateus 7.16-20; 12.33-35)

43 —I'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua. 44 Ahe
okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga. A'ereki ahe
ndoykyi figo g̃wakag̃wa'yva hugwi. A'ereki g̃wakag̃wa'yva figo'yva rũi figueira rũi. Na
jitehe ahe ndoykyi uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rũi videira rũi, ei
Jesus'ga.

45 —Nane'ymi pyryve'ga reaporoğitaro pyryva'ea rehe. Nurã ga ekatui jipi, ei Jesus'ga.
A'ereki oyvyteri pe ga pyry hete, ei Jesus'ga ğa pe. Nane'ymi ite'varuhuve'ga reaporoği-
taro ite'varuhuva'ea rehe. Nurã ga ete'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki oyvyteri pe ga
ite'varuhu hete, ei Jesus'ga ğa pe.

Ahe ko onga apohara'ga ja
(Mateus 7.24-27)

46 Kiro Jesus'ga ei:
—Pe'e pe ji ve: "Ga ko nhandepojykaharetero." Nahã pe ji renoi novĩa. Emo pe ndapekoi
nhinhi'iğa rupi, ei Jesus'ga.
47 —Kiroki ga uhu ji pyri ji rendukatuavo okovo nhinhi'iğa rupi – gaha ji ga mombe'ui
pe me kiro, ei Jesus'ga. 48 Gaha onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo onga hyvykoita yvy
pe. Ipukuhu ga imondoi hyvykoita yvy pe itauhua apiavo. Itauhua rehe ga imondoi
okyta ikwara pype. Nahã ga japoi onga imohina, ei Jesus'ga. Aerẽ hehanhuhũ yhya ua
onhimombomomboa onga rehe novĩa. Yhya nomoğatãi onga. A'ereki imondovo itauhua
rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.
49 —Jara'ga ji rendu novĩa. A'ereki ga ndokoi nhinhi'iğa rupi. Gaha onga apohara'ga ja
– kiroki ga oapo onga hyvykoje'yma imbovyre'yma okyta ikwara pype, ei Jesus'ga. Yvya
rehe jate ga japoi onga imohina. Aerẽ hehanhuhũ yhya ua onhimombomomboa onga rehe
imoğatağatamo. Kotihĩ onga o'arahy upa opepẽpepenuhũavo, ei Jesus'ga ğa mbo'eavo.

7

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi
(Mateus 8.5-13)

1 Imombe'upavirẽ ğa pe Jesus'ga hoi ğa hugwi ogwovo cidade de Cafarnaum me.
2 Pevo soldados'ğa nduvihava'ga ruvi judeu'garũive'ga romano'ga. Gapyrive'ga itetirũa.
Omano ğwerĩ ga. Soldados'ğa nduvihava'ga ga arõhetei. 3 Nurã Jesus'ga rura kwahavame
Cafarnaum me ga ei xava'eve'ğa pe:
—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe tuhu ti ga jipyrive'ga pyri karugwara mombiga ga
hugwi, ei ga xava'eve'ğa pe.
4 A'ero xava'eve'ğa hoi Jesus'ga pyri ovahema javo ga pe:
—"Tuhu ti ga," ei soldados'ğa nduvihava'ga nde ve. "Tuhu ti ga jipyrive'ga pyri
karugwara mombiga ga hugwi," ei ga nde ve, ei xava'eve'ğa Jesus'ga pe. Eho tuhẽ ti a'ero,
e'i hete xava'eve'ğa Jesus'ga pe. Emombo ti karugwara gapyrive'ga hugwi. A'ereki ga
pyry hete soldados'ğa nduvihava'ga. 5 Pyry hete ga nhandere'yja'ğa pe ğa arõheteavo ğa
nderekokatuavo. Ga oapouka onga nhandejatykahava, ei xava'eve'ğa Jesus'ga pe.
6 A'ero Jesus'ga hoi ğa ndupi tahepia ti ga javo. Ovahẽ ğwerĩ ga soldados'ğa nduvihava'ga
ronga pe. Kiro soldados'ğa nduvihava'ga ei ğa pe – kiroki ğa ojikoty'a ga pavẽi – ğa pe ga
ei ğa mondouka Jesus'ga rovatiamouka.
—Peho ti Jesus'ga rovatiamo, ei ga ğa pe. Pe'ji ti ga pe: "Omondo soldados'ğa ndu-
vihava'ga onhi'iğagwera nde ve. Ga e'i: 'Jipojykaharetero nde ereko huvihavamo ji hohe.
Nurã po ti nde nderejori ji pyri nehẽ hamo. 7 Ji tuhẽ ndahoa'uvi nde pyri nde huvihavuhuro
ğwaramo ji hohe. Irupeuhu ti embuhu epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara
jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohiğatui nehẽ. 8 Akwaha ji ndepopoakara mondoa
irupeuhu. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ğa jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no
nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoi ganhi'iğa rupi. Jihi soldados'ğa nduvihavamo ako
no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'iğa
rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo ji ve. A'ero ga ruri okovo nhinhi'iğa
rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga japoi,' ei ga." A'ea ti pe'ji Jesus'ga pe,
ei soldados'ğa nduvihava'ga ğa pe imondovouka onhi'iğagwera.
9 A'ero ğa hoi okovo ganhi'iğa rupi Jesus'ga rovatiamo. Ğa omombe'u pa ganhi'iğagwera
Jesus'ga pe. Ganhi'iğagwera renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Opyryrỹ Jesus'ga.
Pevove'ğa pe – kiroki ğa oho ga rupi onhimongyavo – ğa pe Jesus'ga ei:

—Soldados' g̃a nduvihava'ga ojiko hete tuhẽ ji rehe! Jire'yja'g̃a hohe israelitas'g̃a hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me, ei Jesus'ga.

10 Kiroki g̃a ojikoty'a soldados'g̃a nduvihava'ga pavẽi – g̃ahã jivyra'javi soldados'g̃a nduvihava'ga ronga pe. Ovahemame g̃a gapyrive'ga repiagi. Onhimohiĝatua'ja ga!

Jesus'ga ombogwera aherembirekokwerava'ea ra'yrava'ea

11 Aerẽ Jesus'ga hoi cidade de Naim me. Garemimbo'ehara'g̃a hoi ga rupi. Ojipe'g̃a hoi ga rupi no he'yjuhuve'g̃a. 12 Ovahẽ g̃werĩ ga cidade apoa pe portão pe.

Nanime ojipe'g̃a ivojave'ga ra'oa rerohoi pea rupi cidade hugwi Jesus'ga rovatiamo. Gweroho g̃a ivojave'ga ra'oa gakupeupava pype titỹ ti javo. Oho hẽa g̃a ndupi ivojave'ga yhẽa. Ga tehe ko hẽara'yramo. A'ero kiro hẽa tehe hẽa rekoi aherembirekokwerahẽa. He'yjuhuve'g̃a oho hẽa rupi cidade hugwi. 13 Hepiagame Jesus'ga nhandepojykaharete'ga hẽa porogwetygi. A'ero ga ei hẽa pe:

—Terejehe'oa'javi.

14 Hẽara'yra'ga pyri ga hoi opokoga gakupeupava rehe. Nurã gara'oa rerohohara'g̃a heropytai o'ama.

—Tapihã, ei ga ivojave'ga pe. A'e ji nde ve: Evy! ei Jesus'ga.

15 A'ero ga vyri onhi'iĝa oina okwerava'java. Jesus'ga okwerava'jave'ga mondo gayhẽa pe. 16 Okyhyji hete pa pevove'g̃a onhimomby'avo ga repiagame. A'ero g̃a Tupana'ga mbohetei. A'ereki g̃a e'i ojohupe Jesus'ga mombe'gwovo:

—Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharuhu'ga ruri kiro ojipiuka nhande pyteri pe upa, ei g̃a. Nahã Tupana'ga nhande pokogi, ei g̃a.

17 A'ero g̃a Jesus'ga mombe'umbe'ukatui jara'g̃a pe garembiapoa reheve Jesus'ga ga mbogwerava'javi javo. Nahã Judéiapeve'g̃a hendupavi Jesus'ga mombe'ua Judéia rembeyvyripeve'g̃a pavẽi.

João Batistava'ea remimbo'eharava'ea oho Jesus'ga pyri
(Mateus 11.2-19)

18 Aerẽ João Batistava'ea remimbo'ehara'g̃a Jesus'ga mombe'upavi João Batistava'ea pe. Jesus'ga rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea g̃a imombe'ui ahe ve no. 19 A'ero João Batistava'ea mokonha'g̃a mbuhurukari ojipyri g̃wemimbo'ehara'g̃a. Ã̃a pe ahe ei:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: "Ymyahũ Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea imombe'ui aerẽ po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehẽ javo. Ma'g̃a po ahe omombe'u ymyahũ? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei aheremimombe'uhara'ga rurapota." A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: "Marãi nde a'ero?" ei João Batistava'ea mokonha'g̃a pe g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.

20 —Kwa, ei g̃a.

A'ero g̃a hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema.

—João Batista'ga ore mondoukari nde pyri, ei g̃a Jesus'ga pe. Ga e'i ore ve: "Pe'ji ti Jesus'ga pe: 'Ymya Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea imombe'ui aerẽ po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehẽ javo. Ma'g̃a po ahe omombe'u ymyahũ? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahã ore ei aheremimombe'uhara'ga rurapota.' Nahã ti pe'ji Jesus'ga pe," ei João'ga ore ve ore mondouka nde pyri, ei mokonha'g̃a Jesus'ga pe.

21 Emo Jesus'ga nomondoi ve onhi'iĝa João Batistava'ea pe. Oapo na'ẽ ga ahemonhimomby'ava'ea. Oapo ga ikwahavuka João Batistava'ea remimbo'ehara'g̃a pe a'ea ti pemombe'u João'ga pe javo.

Kiro Jesus'ga imombigi karugwara he'yjuhuve'g̃a hugwi. Ojipe'g̃a pe hahy hete. Ã̃a hugwi ga imombipavi karugwaretea. Anhag̃a ga g̃a mbojipe'ai ojipe'g̃a hugwi no. Heakwagweve'g̃a ga g̃a moma'eĝatuhetei he'yive'g̃a.

22 Kiro Jesus'ga ei mokonha'g̃a pe João Batistava'ea remimbo'ehara'g̃a pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: "Oma'eĝatu kiro heakwagweve'g̃a okovo.

Opo'ağatu kiro ipyka'naka'nauhũve'ğa ogwovo katu. Oka'ẽ ğajagwa ijaijauhuve'ğa hugwi. Ğwendu katu kiro japyakware'ỹve'ğa okovo. Okwera tuhẽ omanove'ğa kiro okovo. Imbatere'ỹve'ğa ğwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua." A'ea nhaporemo ti pemombe'u João Batista'ga pe.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo – kiroki ga Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea omombe'u ymyahũ.

23 —"Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe." A'ea ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ğa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ğa pe.

24 A'ero ğa hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ğa horẽ Jesus'ga ei pevove'ğa pe he'yjuhuve'ğa pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ga e'i:

—Ymya'ĩ pe peho ongae'ỹi me. Pevo pe pehepia João Batista'ga. Marãi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: "Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka yvytua pe." Pe ndape'ji tuhẽ reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rũi. Ga ndokondoko'iuhui ojipe'ğa remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ğa pe.

25 —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: "Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapira." A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ğa omongi ikatuheteva'ea – ğahã u huvihavuhu'ğa nonga pype. He'yjuhu ğambatekatua no.

26 —Marãi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: "Xaho Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga repiaga." A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga tuhẽ. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharuhu'ga jate rũi ko ga, ei Jesus'ga ğa pe.

27 —Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iğa mombe'ui nehẽ javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:
"Nahã Tupana'ga ei Cristo'ga pe:
'Nde renonde po ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iğa nehẽ.
Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,' ei Tupana'ga," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

28 —Ağwamo Tupana'ga rembiepiakatuhava. Ağwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ğa nduvihavuhuhete'ga nehẽ, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahũva'ea hohe pa. Emo ağwamove'ğa reki Tupana'ga rembiepiakatuhara'ğa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ğapyteripeve'ğa huvihava rũi – ğa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ğa pe.

29 Jesus'ga nhi'iğa rendupavame ğa ei Tupana'ga pe itambere'ia mono'õhara'ğa pavẽi:

—Ndehe ko erekwaha hete epyryvamo João Batista'ga mbuhua ore pyri te'i ti ga ğa pe javo.

A'ea ğa ei. A'ereki ğa onhimobatizauka João Batistava'ea pe opohia okote'varuhua hugwi ahe erame. 30 Fariseus'ğa ki a'e te judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi nohendukatui João Batistava'ea nhi'iğa ikwahapotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea ojive. A'ereki ğa nonhimobatizaukari ahe ve opohire'yma okote'varuhua hugwi.

31 —Marã po ti ji ei pe me ağwamova'ea pe a'ero nehẽ? ei Jesus'ga. Gara ja pe ndekoi a'ero? ei ga. 32 Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ğa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ğa ima'ẽhai pe feira pe. A'ero ğa hapukai ojohupe. Onhi'iğa mondovo ğa ei:
"Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.
Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.
Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.
Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu."
Nahã tayri'ğa ei ojohupe, ei Jesus'ga.

33 —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ti ji Tupana'ga javo, ei

Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: “Anhaã̃ga opyhy ga.” Nahã̃ pe João Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

34 —Tayri'ã̃ga ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji mombe'gwovo: “Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heagwyryve'ga vinho i'gwovo,” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. “Kiroki ã̃ga omono'õ itambere'ia governo pe ite'varuhuve'ã̃ga – ã̃ga pavẽi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ã̃ga pavẽi no okote'varuhuve'ã̃ga pavẽi,” pe'e pe. Nahã̃ pe euhui ji mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

35 —Ojipe'ã̃ga ndekokatua repiaga ã̃waramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ã̃ga pe ã̃ga mongokatuavo, ei Jesus'ga. Ojipe'ã̃ga ndekote'varuhua repiaga ã̃waramo nhande ei: Tupana'ga rũi omongo ã̃ga ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga ã̃ga mbo'eavo.

Jesus'ga pyheja fariseuva'ea ronga pype

36 Aerẽ Simão'ga fariseu'ga ei Jesus'ga pe:

—Ejo ti nhironga pype i'gwovo ji pyri.

—Kwa, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga hoi ga rupi garonga pype oapyga mesa pyri ga pavẽi.

37 Nanime cidadepevehẽa – kiroki hẽa oko te'varuhu – hẽa ikwahavi Jesus'ga hoa fariseu'ga ronga pype. Ga i'urame hẽa heruri perfume nhandya hyrua pype. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. 38 Gapya koty hẽa ami ga reviri ojehe'gwovo okote'varuhua rehe. Hẽareahya imoakymi gapya. A'ero hẽa gapya monduvynduvyri o'ava pyvõ gapya beijavo. A'ero perfume hẽa imongyi gapya rehe. A'ereki hẽa ga arõ hete.

39 Hẽa repiagame fariseu'ga – kiroki ga e'i Jesus'ga pe ejo ti i'gwovo ji pyri javo – kiro ga ei oyvyteri pe: “Hehã̃ okote'varuhuvehẽa. Mara'ngu po Jesus'ga Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uhara naerũ? Po Jesus'ga Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uhara tuhẽ, a'ero po ga ombaragwaha hẽa rehe hamo. Po ga ei hẽa pe hamo: ‘Tanhimbote'varyme ti epokoga ji rehe,’ e po ga okote'varuhuvehẽa pe hamo. Jesus'ga nombaragwahavi reki hẽa rehe,” ei fariseu'ga oyvyteri pe.

40 A'ero Jesus'ga ei fariseu'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Tamombe'u ti nde ve.

—Orembo'eharamo emombe'u ti ji ve a'ero, ei Simão'ga Jesus'ga pe.

41 Ga mbo'eavo Jesus'ga imombe'ui ga pe. Ga e'i:

—Itambere'ia mondo'ãhara'ga pe mokonha'ã̃ga ei momi ti embuhu'rã itambere'ia ore ve javo. A'ero ga imondo'ã̃gi ã̃ga pe tombuhura'ja ti ã̃ga koa irũ reheve ji ve nehẽ javo. He'yiva'ea quinhentos itambere'ia ga imondo'ã̃gi ojipe'ga pe. Ndahe'yiva'ea cinquenta itambere'ia ga imondo'ã̃gi ojipe'ga pe. Ã̃ga memei gweroho ga hugwi a'ero. 42 Aerẽ ã̃ga ipo'rupavi herekoe'yma. Nurã̃ ã̃ga ndogwerekoi ikwepykavamo. A'ereki ahã̃ ã̃ga pe. Itambere'ia mondo'ãhara'ga oporogwety reki ã̃ga. Nurã̃ ga ihypavi reki ã̃gaconta hugwi tapembuhura'javi ti itambere'ia ji ve a'ero javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—Manamo ã̃ga ga arõhetei? Manamo ã̃ga ga aroi'ĩ? ei Jesus'ga Simão'ga pe.

43 A'ero Simão'ga ei ga pe:

—Po ga – kiroki ga gweroho koji'iva'ea ga hugwi quinhentos itambere'ia – po gaha itambere'ia mondo'ãhara'ga arõ hete. A'ereki gaconta hugwi imondo'ãhara'ga ohy he'yiva'ea, ei ga.

—Na tuhẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga gweroho koji'iva'ea – gaha oarõ hete itambere'ia mondo'ãhara'ga.

44 Kiro Jesus'ga ojirova hẽa koty. Simão'ga pe ga ea'javi:

—Erehepia nde hẽa? Ji ruri nenonga pype nde repiaga. Ndehe nerembuhuri yhya ji ve jipyheitava ekoe'yma nhaneramonhava'ea moã̃gitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ã̃ga javo. Hẽa ki a'e te hẽareahya omoakỹ jipya. Omonduvynduvy hẽa jipya o'ava pyvõ. Nahã hẽa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga.

45 —Ndehe nanhibeijai tuhẽ ekoe'yma nhaneramonhava'ea moğitagwera rehe – kiroki
a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ğa javo. Hẽa ki a'e te jipya nobeijabeijapigi ji rurirẽ
nenonga pype. Nahã hẽa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga.
46 —Ndehe neremongyi ikava nhiakağa rehe ekoe'yma nhaneramonhava'ea moğitag-
wera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ğa javo. Hẽa ki a'e te omongy
perfume jipya rehe. Nahã hẽa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga fariseu'ga pe.
47 —Nurã ji ei nde ve: Tupana'ga ihyjipei hẽarekote'varuhua ikwahava'jave'yma.
He'yjuhu hẽarekote'varuhua, ei Jesus'ga. Hẽa hugwi Tupana'ga imombori. Nurã hẽa
Tupana'ga arõhetei gworygworyva repiuka nhandepyteri pe, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga
okote'va gwere. Tupana'ga garekoteva'ria hypavame oarõ gwere ga Tupana'ga gwory'viro
ga rehe, ei Jesus'ga Simão'ga pe.
48 Hẽa pe Jesus'ga ei kiro:
—Amomboripe ji nderekote'varuhua nde hugwi, ei ga.
49 Kiroki ğa oapy mesa pyri ga pavẽi – ğa ei oyvyteri pe: "Ma'ğa Jesus'ga naerũ?
Maranuhũrame ga hẽarekote'varuhua mombori naerũ?" ei ğa.
50 A'ero Jesus'ga ei hẽa pe:
—Nde jikoga ğwaramo ji rehe ji imombori nderekote'varuhua nde hugwi. Tu katu
ndepy'a nde horame a'ero, ei ga.

8

Kunhangwerava'ea oho Jesus'ga rupi

1 Aere'ĩ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiapava cidades'ia repiapava. He'yjuhu cidades
cidades'ia pavẽi. Pyryva'ea ga imombe'ui cidadespeve'ğa pe. Ğa pe ga ei:
—Perojijyjijyjuka ti pejeaporoğita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe
pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero
nehẽ.
Nahã Jesus'ga ei ğa pe ogwovo ğa pyğapyri. Ga rupi dozeve'ğa hoğahoi.
2 Kunhangwera'ğa ğa hoğahoi ga rupi no. Jara'ğa hugwi Jesus'ga ombojipe'a jipe anhağa.
Jara'ğa hugwi ga imombigi karugwara. Mariahẽa hugwi Jesus'ga ombojipe'a jipe sete
anhağa Diabo'gapyriva'ea. Mariahẽa pe ahe ei: Madalapevehẽa. 3 Ojipehẽa rera Joana.
Joanahẽa rembireko'ga ko Cuza'ga. Ga ko Herodes'ga mbatera repiakatuhara'ga. Ojipehẽa
rera Susana. Ğahã oho Jesus'ga rupi. Ojipe'ğa kunhangwera'ğa hoi ga rupi no. Imondovo
ga pe ombatera ğa Jesus'ga repiakatui. Dozeve'ğa pe ğa imondoi no.

Ha'ynha mohãihara'ga
(Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9)

4 Cidades nanani ojipejipea hugwi he'yjuhuve'ğa nduri Jesus'ga pyri. Ojo'java'ea pyvõ
ga ğa mbo'embo'ei. Ğa pe ga ei:
5 —Ha'ynha mohãihara'ga hoi ko pe imohaina ha'ynha. Nahã ga itymi ha'ynha. Ga
imohãirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvyra rupi. A'ero ahe pyruği hehe
ohorame pehea rupi. Ua gwyra'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.
6 —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongy-
heteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe yhya no. Henhunhame kotihĩ he'ouhũ
omanomo. A'ereki ahã yhya jupe.
7 —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea
ra'ynha pyteri pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. A'ero
nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.
8 —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo
o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Ahara pype turi cem ha'ynha, ei Jesus'ga ha'ynha
mohãihara'ga mombe'gwovo.
Onhi'iğa mondovo Jesus'ga ei ğa pe:
—Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ğa pe imombe'gwovo
ojo'java'ea.

Jesus'ga okwahavuka ha'ynha mohãihara'ga mombe'ua
(Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20)

9 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga ei ga pe:

—Orohendu ore novĩa nde'eagwera ojo'java'ea. Ndorokwahavi reki ore. Ore ve ti emombe'u a'ea.

10 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ga onhimiva'ea nhirembiepiakatuhava javo, ei Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga yvyakotyve'ga ndepiakaturame okovo ganduvihavuhuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe. Ojipe'ga pe ji imombe'ui ojo'java'ea. A'ero
"hepiagame ga gwepia tehe reki.
A'ereki ga nombaragwahapotari hehe.
Henduvame ga gwendu tehe reki.
A'ereki ga ndokwahapotari", ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

11-12 —Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me ikwahavuka ha'ynha mohãihara'ga mombe'ua nehẽ, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'ga pe.

—Ha'ynha ko Tupana'ga nhi'iga, ei Jesus'ga. Kiroki ga gwendu Tupana'ga nhi'iga novĩa ikwahave'yma – ga pyri ahemoandyandyihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua gapy'a hugwi imoka'nhymbavuka ga pe tomomborukaryme ti ga Tupana'ga pe okote'varuhua javo, ei Jesus'ga. Ga pe ji ei a'ero imombe'urame ha'ynha indurugagwera pehea rembeyvyra rupi.

13 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki a'ea onduru ita rehe. Henhui ha'ynha novĩa. A'ereki yhya rerekoe'yma gwaramo, kotihĩ nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.

—A'ea ja ga ndekoi – kiroki ga gwendu nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua gworygworyvamo hehe novĩa. Aerẽ ojipe'ga mbote'varuhu pota ga imohepia'ngiavo ite'varuhuva'ea ga pe. Nurãro gwaramo ga nonhimomiranami a'ero kotihĩ opohia nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua gayvyteri pe.

14 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki a'ea onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĩava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerẽ igwaigwavete hatĩava'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ga ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ga gwendu ojipe'ga erame ga pe: "Tupana'ga nhande poko katu kiro nhanderuvihavuhuhete'ga." A'ea ga gwendu katu novĩa. Aerẽ ga agataruhuramo ojihe javo: "Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ naerũ?" ei ga oyvyteri pe. A'ea nonogatuukari gapy'a. A'ereki ga opotaruhu itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. "Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia," e'iuhu ga, ei Jesus'ga. Toryva rehe ikatuva'ea rehe ga japyakauhui. A'ea nhaporemo nohenduva'javukari nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua. A'ero igwaigwavete ga ndojapyakaa'javi tuhẽ gamombe'ua rehe. A'ero ga ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ga pe oporavykye'yma ga pe.

15 —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype. A'ea ja ojipe'ga ndekoi yjakatuapypeva'ea ja. Gwendu katu ga nhanderuvihavuhuhete'ga mombe'ua ojikoheteavo ga rehe gweaporogitakaturo. Onhimomirana hete ga oporavykyavo ga pe ga nhi'ĩpo'rupava okokatuavo ojipe'ga pe.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka gwemimbo'ehara'ga pe.

A lamparina
(Mateus 5.15; Marcos 4.21-25; Lucas 11.33)

16 —Imondygame lamparina nhande ndihovapygi hyrua pyvõ, ei Jesus'ga. Nimondoi nhande lamparina nhanenhinongava gwyri pe cama gwyri pe. Pyte'mbia rehe nhande timondo lamparina. Nurã okirame onga pype ojipe'ga gwepia kojahua.

17 —Na jitehe po ti Tupana'ga imboukwahavi nehẽ. Onhimiva'ea po ti ga hepiukari
ikwahavuka henduvukapava nehẽ.
18 —Ji rendu katu ti a'ero pejeaporoğitaro. Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ik-
wahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti ga ikwahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndok-
wahavi – po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga ikwahava'jave'ymukari
ga pe nehẽ, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa mbo'eavo.

Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi
(Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35)

19 Kiro Jesus'ga yembora ruri Jesus'ga repiaga gairũ'ğa pavẽi. Ndoki ğa onga pype ga
pyri. A'ereki pevove'ğa ga mbotymboty gwe'yjuhuro. 20 Ğapyteripeve'ğa e'i Jesus'ga pe:
—Neyhẽa uhu nde repiaga neirũ'ğa pavẽi. Pevo ğa ami okari pe.
21 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Kiroki ğa Tupana'ga nhi'iğa rendu katu ga nhi'īpo'ruavo – ğa pe ji ei nhiy'ğa. A'e ji ğa
pe no nhiirũ'ğa, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombi yvytua typepemuhũa reheve
(Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41)

22 Aerẽ Jesus'ga avi yharuhua pype ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi. Ğa pe ga ei:
—He xaho ypiahua aherovai.
A'ero ğa imoanhani herogwovo. 23 Ğa gwerohorame Jesus'ga ropehyiro okia. Yvytu-
ranuhũa ruri ojyva ypiahua rehe. Yharuhua pype yvytua yhya mbo'ambo'avi. Gweroho
ğwerĩ ypy pe. 24 A'ero ğa hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva.
—Kiro nhande hoi ypy pe nhandepapava nehẽ! ei ğa ga pe ombo'ehara'ga pe.
A'ero ga ma'ẽi onhi'iğa yvyturanuhũa pe typepemuhũa pe no topi ti javo. A'ero yvytua
ipigi. Notymynha'javi yhya no. 25 Ğa pe Jesus'ga ei:
—Ndapejikogi ji rehe naerũ? ei ga.
A'ero ğa kyhyji onhimomby'avo javo ojohupe:
—Marã te ga rekoi naerũ? Yvytua vehevi re po ğwendu katu ganhi'iğa yhya pavẽi, ei ğa.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa ahe hugwi
(Mateus 8.28-34; Marcos 5.1-20)

26 Aerẽ ğa hoi ypiahua aherovai Galiléia aherovai ovahema Gerasapeve'ğa gwyri pe.
27 Jesus'ga hemame yharuhua hugwi cidadepeve'ga ruri Jesus'ga repenhana. He'yjuhu
anhağa Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo ga pojykavo. Ymyahũ ga ndipiri. Ga nduva'javi
onga pype. Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe ga ruvi aheryvya pyteri pe. 28 Jesus'ga
repiagame ga hapukai ğwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe. Ga hapukajahivi javo:
—Jesus! ei ga. Terejori ji avykyavo Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'ğahoheve'ga
ra'yramo? ei ga Jesus'ga pe. A'e hete ji nde ve: Terembuhuri ti hahyva'ea ji ve.
29 A'ea ga ei. A'ereki Jesus'ga e'i jipe anhağa pe:
—Ejipe'a ga hugwi.
Ymyahũ anhağa ga pyhypokãpokaği ga pojykavo jipi. Nurã pevove'ğa itanhuramuhũa
pyvõ gapoa kwari. Ğa gapya kwari no. Nahã ğa ga mombytapotari ga repiakatuavo
novĩa. Ga omondohondoho itanhuramuhũa reki. Anhağa ga pojykai ga renonhaheteavo
ga mondovo ongae'ỹi me. Nahã ga rerekoi ymya.
30 Kiro Jesus'ga ei ga pe:
—Gara nderera?
A'ero ga ei:
—He'yjuhu.
Nahã garera. A'ereki he'yjuhuva'ea anhağa opojyka ga. 31 Anhağa e'i hete Jesus'ga pe:
—Toremondoi ti yvykwara ruvihavuhua pype hahyva'ea ruvihava pype, e'i ga pe.
32 Yvytyra rehe porcos tuvi i'gwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos. Jesus'ga pe
anhağa ehetei:
—Ore mondouka ti porcos pojykauka ore ve, e'i.

—Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.
33 Cidadepeve'ga hugwi anhaã jipe'ai a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ĩpo'ruavo porcos
pojykavo herogwovo. Porcos nhaporemo inhahetei ojyva yvyty'ramuhũa hugwi ogwovo
ypiahua pype otypyvygamo omanomo.
34 Porcos manoa repiagame porcos repiakatuhara'ã nhani ogwovo jugwi. Ogwovo ã
imombe'upavi cidadepeve'ã pe cidadekotyive'ã pe no. 35 A'ero pevove'ã nduri ua toro-
hepia katu javo. Ovahemame Jesus'ã pyri ã ga repiagi anhaã rembipojykaagwera'ga.
Oapy ga Jesus'ga pya pyri tapy'ynhapira mongijipeavo ojapyakakatuavo. A'ero ã kyhyji.
36 Kiroki ã gwepia Jesus'ga anhaã mbojipe'arame ga hugwi – ã imombe'upavi ã pe javo:
—Ga pyryvamo reki kiro. A'ereki Jesus'ga ombojipe'a anhaã ga hugwi imondovo, ei ã
ga mombe'gwovo ã pe.
37 Okyhyji hete pa ã Gerasapeve'ã. Nurã ã ei Jesus'ga pe:
—Heregwovo ore hugwi!
A'ero Jesus'ga avi yharuhua pype tajivy javo. 38 A'ero anhaã rembipojykaagwera'ga
ehetei Jesus'ga pe:
—Taho ti nde rupi jijikoty'a nde pavẽi! ei ga.
Jesus'ga ndogwerohoi ga reki. A'ereki ga e'i ga pe:
39 —Epyta. Ejivy ti enhonga pe imombe'gwovo. Ere ti ã pe: "Tupana'ga ipopoaka hete.
Ji poko hete ga!" Nahã ti ere ã pe, ei Jesus'ga ga pe.
A'ero ga hoi imombe'gwovo ã pe nhaporemo cidadepeve'ã pe.
—Pyry hete Jesus'ga ji ve ji pokoga anhaã mbojipe'avo ji hugwi. Ga popoakahetero, ei
ga imombe'gwovo.

Jesus'ga opoko Jairova'ea ra'yrava'ea gwypova'ea reheve
(Mateus 9.18-26; Marcos 5.21-43)

40 Gerasapeve'ã hugwi Jesus'ga jivyri ua ovahema aherovai. Ã nhaporemo ga repen-
hani gworygworyvamo ga rehe. A'ereki pevo ã oko tuhu tuhẽ ti ga javo.
41 Nanime ga pyri Jairo'ga ruri. Jairo'ga ko huvihavamo oko judeus'ã jatykahava pype.
Ga ruri onhinoã ojovapyvo yvyvo Jesus'ga pya pyri jihoheva'ero ji poko javo.
—Herejo nhironga pe, ei ga Jesus'ga pe. 42 A'ereki jira'yrahẽa omano ã gwerĩ, ei ga.
Hehã jate ko gara'yra. Ivoja hẽa. Doze anos hẽa imbokwara'ari ojihe.
Jesus'ga horame tahepia ti ji tayrihẽa javo, he'yive'ã ga mbotyvahivi ua ga rupi onhi-
mongyavo. 43 Ga reviri hẽa ruri no itetirũavehẽa gwypovehẽa. He'yi doze anos hẽatetirũa
imbokwara'ari hẽa rehe opige'yma hẽa hugwi. Omondo pa hẽa opohanohara'ã pe novĩa.
A'ereki ã nomombigi reki hẽatetirũa. 44 Kiro hẽa ruri Jesus'ga reviri opokoga gapira
rembeyvyra rehe. Kotihĩ hẽa ndagwypora'javi a'ero.
45 —Ma'ã opoko ji rehe? ei Jesus'ga.
A'ero ã epavi:
—Ore rũi! Ndoropokogi nde rehe, ei ã.
—Nde mbotymboty pa ã nde atimana he'yive'ã! Nde mbotyva ã gwaramo ã pokogi
nde rehe.
Nahã Pedro'ã ei Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.
46 A'ero Jesus'ga ei:
—A'ea rũi. Opoko aha ã ji rehe. Akwaha ji jiyvyteri pe. A'ereki ji hugwi ihoi jipopoakara
ã ndehe, ei ga.
47 A'ero hẽa ei oyvyteri pe: "Okwaha reki ga ji pokogame ga rehe." A'ero hẽa ruri
ohyhyipava okyhyjiavo ã gwenypy'anduruga yvyvo garovai pyteri pe onhimombe'gwovo
ã andovaki pa. Hẽa e'i:
—Ymyahũ ji tetirũaramo gwyporo. Nurã ji pokogi nde rehe tomombi ti ga ji hugwi javo.
Kotihĩ nhitetirũa pigi tuhẽ ko, ei hẽa.
48 —Kui'i, ei Jesus'ga hẽa pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã netetirũa pigi nde hugwi. Ndepy'a
rukaturo ã gwaramo kiro heregwovo katu, ei ga.
49 Jesus'ga nhi'imbige'ymame hẽa pe Jairo'ga rongapypeve'ga ruri javo Jairo'ga pe:

—Ndera'yrava'ea omano. Tohoa'javyme ti nhanembo'ehara'ga kiro neronga pe. A'ereki ahe omano jipe.
50 Ga renduvame Jesus'ga ei Jairo'ga pe:
—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete jitehe ji rehe. A'ero po ti hẽa kwerava'javi nehẽ, ei Jesus'ga.
51 Ovahemame Jairo'ga ronga pe Jesus'ga ã̃ mongiukari ojupi onga pype Pedro'ga João'ga no Tiagova'ea no. Kujahẽa ruva'ga ga ga mongiukari kujahẽa yhẽa no. Ojipe'ã̃ pe Jesus'ga ei:
—Tapeki ti onga pype, ei ga ã̃ pe.
52 Ojehe'o hete pevove'ã̃ kujahẽa rehe okovo. A'ero Jesus'ga ei ã̃ pe:
—Tapejehe'oi! Nomanoi hẽa. Oki reki hẽa upa.
53 A'ero ã̃ ga ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo. A'ereki ã̃ okwaha ahemanoa.
54 Ã̃ mondopavirẽ onga hugwi ga kujahẽa popyhygi. Hẽa pe ga ei:
—Kui'i! Epo'ã!
55 Kiro hẽa kweravi. Kotihĩ hẽa po'ami. A'ero Jesus'ga ei ã̃ pe:
—Pemondo ti mbatera hẽa pe to'u ti hẽa.
56 Onhimomby'a hẽaruva'ga hẽayhẽa pavẽi. Jesus'ga ei ã̃ pe:
—Tapemombe'ui tuhẽ ti nhiremimbogweravahẽa nhiremimonhimomby'ava'ea ojipe'ã̃ pe, ei ga.

9

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iã̃ga
(Mateus 10.5-15; Marcos 6.7-13)

1 Aerẽ Jesus'ga ã̃ mbuhurukari ojipyri ã̃wemimbo'ehara'ã̃ga dozeve'ã̃ga ã̃ga mbopopoaka. Ga ombopopoaka ã̃ga tombojipe'a ti ã̃ga anhã̃ga Diabo'gapyriva'ea ojipe'ã̃ga hugwi javo. Nahã ã̃ga popoakaramo anhã̃ga hohe pa. Ga ombopopoaka ã̃ga tokwaha pa ti ã̃ga karugwara imombiga itetirũave'ã̃ga hugwi javo.
2 —Kiro po ti ji pe mondoi ojipe'ã̃ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga. Pemombe'u katu ti Tupana'ga ã̃ga pe. Pe'ji ti ã̃ga pe: "Tupana'ga oko ã̃werĩ nhanderuvihavuhuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iã̃ga rupi." A'ea ti pe'ji ã̃ga pe, ei Jesus'ga dozeve'ã̃ga pe. Pemombi ti karugwara itetirũave'ã̃ga hugwi. 3 Taperohoi ti mbatera pejive pehorame imombe'gwovo ã̃ga pe. Taperohoi ti yvyra pejikohavamo. Taperohoi ti sacola, pão, itambere'ia. Taperohoi ti irũa tapy'ynhapira camisa'java'ea, ei Jesus'ga dozeve'ã̃ga pe.
4 —Pe vahemame ã̃gacidades pe po ã̃gande'yja'ga ei pe me: "Hepejijo pejipytavo nhironga pype." Ga erame na pe me peho ti garonga pe a'ero, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Ga pyri jate ti peju. Aerẽ po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehẽ. A'ero jate po ti pejijyi garonga hugwi pejigwovo a'ero nehẽ, ei Jesus'ga. 5 Po ongapypeve'ã̃ga ndohoryvi pe ndehe tapepytai ti javo pe me pe vahemame ã̃gacidade pe. Pehorame ã̃gacidade hugwi ti pemonduru otimbuguhua pejipya hugwi oropohi ore pe hugwi javo. Pe'ji ti ã̃ga pe: "Peko te'varuhu pe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iã̃ga," ei Jesus'ga ã̃wemimbo'ehara'ã̃ga pe.
6 Kiro ã̃ga hoi a'ero Jesus'ga nhi'iã̃ga rupi cidades pe imbojoapiapiavo. Pevove'ã̃ga pe ã̃ga imombe'ui pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua. Itetirũave'ã̃ga hugwi ã̃ga imombimombigi karugwara.

Marã Jesus'ga naerũ? ei Herodesva'ea
(Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29)

7 A'ea rupi Herodes'ga hendupavi Jesus'ga rembiapoa mombe'ua garemimonhimomby'ava'ea mombe'ua. Herodes'ga omondomondo ã̃wemimbotarimova'ea rupi Galiléiapeve'ã̃ga gwyri pe.
—Marã Jesus'ga naerũ? ei ga.
A'ea ga ei ikwahave'yma. A'ereki jara'ã̃ga e'i:
—Jesus'ga ko João Batista'ga reki. João Batista'ga ovy gwyvya hugwi, ei ã̃ga.
8 Jara'ã̃ga e'i:

—Jesus'ga ko Elias'ga. Elias'ga ojipiuka ore ve ko, ei ã̃ga.
Ojipe'ã̃ga e'i:
—Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea pyteripeve'ga – kiroki ymyahũve'ga. Ovy ga gwyvya hugwi, ei ã̃ga.
[9] A'ero Herodes'ga ei:
—Jesus'ga ko João Batistava'ea rũi. A'ereki ji Joãova'ea akã̃ga momboruka ikwehe'i. Maranuhũ Jesus'ga naerũ? Omombe'u ã̃ga ji ve garemimonhimomby'ava'ea. Tahepia ji gara'oa a'ero, ei ga.
Herodes'ga gwepia pota hete Jesus'ga okovo.

Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe
(Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14)

[10] Aerẽ ojivyrame Jesus'ga pyri Jesus'ga moirũhara'ã̃ga dozeve'ã̃ga imombe'upavi ã̃gwembiapoa ga pe. Ojupi Jesus'ga ã̃ga nderohoi jara'ã̃ga hugwi a'ero ã̃ga nderogwovo ongae'ỹi me cidade kotyi ve Betsaida kotyi ve.
[11] Gahoa kwahavame he'yive'ã̃ga hoi gareviri tihendu ti ga javo. Ã̃ga ndurame ga pyri ga roryvamo ã̃ga ndehe Tupana'ga mombe'gwovo ã̃ga pe. Ga e'i:
—Perojijyjijyjuka ti pejeaporoã̃ita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
Itetirũave'ã̃ga hugwi Jesus'ga imombigi karugwara.
[12] Ka'arugame dozeve'ã̃ga Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga, kiro ã̃ga nduri Jesus'ga pyri javo:
—Ahã onga avo. A'ero ti toho agwa'ã̃ga cidades'i pe kopeve'ã̃ga pyri no. Pevo ti ã̃ga to'u okia.
A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga ei Jesus'ga pe ã̃ga mondoukapota ga pe.
[13] —Pehe ti pemondo mbatera ã̃ga pe to'u ti ã̃ga javo, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
A'ero ã̃ga ei:
—Ndorogwerekoi te! Cinco pães orogwereko dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ã̃ga ndehe nehẽ. Toropyhy po ti ore nehẽ naerũ? Orohorame jate ipyhyga mbatera nehẽ itambere'ia rehe ã̃ga pe nehẽ, po ti ore imbohygi mbatera ã̃ga ndehe nehẽ to'u pa ti ã̃ga javo, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga Jesus'ga pe.
[14] A'ereki he'yjuhuve'ã̃ga cinco milve'ã̃ga uhu pevo Jesus'ã̃ga pyri akwaimba'ero. Kiro Jesus'ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe:
—Pemboapy ti ã̃ga yvyvo ã̃ga mbojatykavo. Cinquentave'ã̃ga ti pemboapy avo. Cinquentave'ã̃ga ti pemboapy pevo. Cinquentave'ã̃ga ti pemboapy irupe'i. Nahã ti pemboapy pa ã̃ga ojohugwi, ei ga.
[15] Ganhi'iã̃ga rupi ã̃ga ã̃ga mboapypavi a'ero.
[16] Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.
—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.
Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães pira reheve imondomondovo ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe tomondo ti ã̃ga ã̃ga pe javo. A'ero ã̃ga imondomondoi ã̃ga pe.
[17] Ã̃ga nhaporemo ã̃ga i'ui onhimoytaromouka.
Ã̃ga i'urẽ Jesus'ga moirũhara'ã̃ga imono'oã̃i hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ã̃ga ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahẽ. Nahã Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ỹva'ea imbovua imondovo ã̃ga pe.

Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Mateus 16.13-19; Marcos 8.27-29)

[18] Aerẽ Jesus'ga hoi he'yjuhuve'ã̃ga hugwi. Ga jate ga nhi'iã̃i Tupana'ga pe. Ga nhi'iã̃ame garemimbo'ehara'ã̃ga oko ga pyri. Ã̃ga pe ga ei:
—Marãi ã̃ga ji ve jipi?
[19] A'ero garemimbo'ehara'ã̃ga ei ga pe:

—“Ga ko João Batista'ga,” ei ã̃ga nde ve, ei ã̃ga Jesus'ga pe. Ojipe'ã̃ga e'i nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ã̃ga e'i nde ve: “Ga ko Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea pyteripeve'ga – kiroki ga ovy gwyvya hugwi ymyahũve'ga.” Nahã ã̃ga ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga Jesus'ga pe.

[20] A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:

—Pehe, marãi pe ji ve jipi?

A'ero Pedro'ga ei:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko.

Jesus'ga omombe'u omanoaã̃wama
(Mateus 16.20-28; Marcos 8.30–9.1)

[21] A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:

—A'e tuhẽ ji pe me: Tape'ei tuhẽ ti ojipe'ã̃ga pe ga ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo. A'ea ti tape'ei ji mombe'gwovo. [22] He'yiva'ea po ti ã̃ga imondomondoi hahyva'ea ji ve nehẽ ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Nanhiarõi po ti xava'eve'ã̃ga ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pavẽi judeus'ã̃ga mbo'ehara'ã̃ga pavẽi, ei ga. Nanhiarombavi po ti ã̃ga ji rendukatue'yma nehẽ. A'ero po ti ã̃ga ji jukaukari nehẽ. Mokõi ji kirirẽ po ti nhimbogwerahava nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

[23] Kiro Jesus'ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe he'yjuhuve'ã̃ga pe no. Ã̃ga pe nhaporemo ga ei:

—Kiroki ã̃ga oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ã̃ga ã̃gwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Po ti ojipe'ã̃ga imbohahyukari ã̃ga pe ã̃ga jukavo vehevi nehẽ peko pe Jesus'gareheva'ero javo ã̃ga pe, toko jitehe ti ã̃ga jipi nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yma ji hugwi, ei Jesus'ga.

[24] —Kiroki ã̃ga ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti ã̃ga javo – ã̃ga po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga.

—Kiroki ã̃ga ojipe'ã̃ga ã̃ga jukai ã̃gajikoga ã̃gwaramo ji rehe – omanorẽ po ti ã̃ga oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

[25] —Ojipe'ã̃ga – kiroki ã̃ga e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'õ ti ji mbatera jijive javo” – po ã̃ga imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero ã̃ga imono'ono'õtehei ojive novĩa ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga.

[26] —Aerẽ po ti ji rura'javi avo yvyakotyve'ã̃ga pyri nehẽ. Orerendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoi jijoa nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. Orerendy'jandy'java ko jikatua, jiruva'ga katua, gapyrive'ã̃ga katua. Po pe ei: “Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rũi ako,” heroviare'yma nhinhi'iã̃ga, a'ero jirura'javame po ti ji ei nehẽ: Ã̃ga ko nhiremimbo'eharamo rũi oko, ei Jesus'ga.

[27] —Kiroki ã̃ga o'ã Jesus'ga pyri – ã̃ga pe Jesus'ga ei: A'itituhẽva'ea mombe'ukatuavo ji ei pe me: Omanoe'ymame po ti agwa'ã̃ga pyteripeve'ã̃ga ikwahavi nehẽ Tupana'ga oko yvyakotyve'ã̃ga nduvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga ã̃ga pe nhaporemo.

Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki
(Mateus 17.1-13; Marcos 9.2-8)

[28] Aerẽ oito ã̃gwerĩ okirirẽ Jesus'ga ã̃ga nderohoi ojupi Pedro'ga João'ga reheve Tiagova'ea reheve no. Jesus'ga ã̃ga nderohoi ã̃ga nderojiupia yvytyruhua rupi tanhi'ĩ ti ji Tupana'ga pe javo.

[29] Pevo Jesus'ga nhi'iã̃game Tupana'ga pe Jesus'ga rova jirojijyi. Ga'apoa tapy'ynhapira hendy'jandy'ja otiã̃ahivuhuhetero. [30] Nanime mokonhava'ea jipiukari yvagahugwiva'ea Moisésva'ea Eliasva'ea pavẽi onhi'iã̃ga Jesus'ga pe. [31] Ahe katukaturo ã̃gwendy'jandy'javamo. Jesus'ga pe ahe ei:

—Nahanahã po ti ga manoi cidade de Jerusalém me nehẽ, ei Tupana'ga nde mombe'gwovo ore ve.

Nahã ã̃ga ei onhomonhi'iã̃ga Jesus'ga pavẽi.

—Nahã tuhẽ po ti nehẽ, ei Jesus'ga ikwahavipeavo.

[32] Pedro'ã̃ga hopehyi okia reki. Kiro ã̃ga ma'eã̃atui hepiaga Jesus'ga katua garendy'jandy'java. Gwepia ã̃ga mokonhava'ea amame Jesus'ga pyri. [33] Kiro ahe hoi

Jesus'ga hugwi. Ahe horame Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko orembo'eharamo javo:

—Pyry nhanderekoa avo, ei Pedro'ga. Na ore japoi três tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe.

A'ea Pedro'ga ei kotihĩ onhi'inhi'iğa ikwahave'yma. [34] Ga nhi'iğame yvağatiğa ijyvi ğa arimo ğa mongovo o'aği pe ua tuhẽ. A'ero Pedro'ğa kyhyjihetei.

[35] Kiro yvağatiğa hugwi Tupana'ga nhi'iği. Jesus'ga mombe'gwovo ga ei:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Pehendu katu ti ganhi'iğa, ei Tupana'ga.

[36] Ga nhi'imbavame Jesus'ga jate Pedro'ğa ga repiagi. Ojipe'ğa pe ğa nonhi'iği a'ea rehe. Manameuhũ ğa imombe'ui onhimbiepiaga.

Jesus'ga ombojipe'a anhağa ahera'yrava'ea hugwi
(Mateus 17.14-21; Marcos 9.14-29)

[37] Ko'emame Jesus'ga jyvi yvytyra hugwi ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi ogwovo. Ã̃ga jyvirẽ he'yive'ğa Jesus'ga repenhani. [38] Nanime ğapyteripeve'ga hapukai Jesus'ga pe.

—A'e hete ji nde ve ahembo'ehara pe, ei ga Jesus'ga pe. Ehepia ti jira'yra'ga ga monhimohiğatuavo. A'ereki gaha jate jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. [39] Ji rendu ti. Anhağa ga pojyka jipi Diabo'gapyriva'ea. Opojykarame kotihĩ ga ohapukai. Anhağa omombomombo ga mohendyipoipoa okote'varuhuavo ga pe. Ndojipe'apotari ga hugwi. Ga mu'umu'umbavame jate ihoi ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.

[40] —Neremimbo'ehara'ğa pyri ji ga reruri. A'e hete ji ğa pe novĩa: Pembojipe'a ti anhağa jira'yra'ga hugwi. Nombojipe'ai reki ğa ga hugwi. A'ereki ğa ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe imombe'gwovo.

[41] A'ero Jesus'ga ei pevove'ğa pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pejikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejijuva. Manameuhũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? ei Jesus'ga ğa pe.

A'ero Jesus'ga ei garuva'ga pe:

—Eru ti ndera'yra'ga avo ji pyri.

[42] Gara'yra'ga rurame anhağa ga mbo'ari ga moheõ'a. A'ero Jesus'ga ei jupe:

—Ejipe'a ga hugwi.

Nahã Jesus'ga ga monhimohiğatui ga mondoa'java garuva'ga pe. [43] A'ero pevove'ğa nhimomby'ai Tupana'ga popoakahetea rehe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoağwama
(Mateus 17.22-23; Marcos 9.30-32)

Ã̃ga nhimomby'apavame Jesus'ga rembiapopava rehe, Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:

[44] —Pehe ti peapyakwapupu hete nhinhi'iğa rehe. Ji rendu ti kiro. Uhu ğwerĩ nhimondohava apiavo ğapo pe nehẽ. Ji pyhy po ti ğa nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

[45] Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ndohekatui ga'ea rehe. A'ereki onhimiva'ea ganhimombe'ua ğa pe. Nurã ğa ei oyvyteri pe: "Ma gara pe ga ei?" Oyvyteri pe ğa ei a'ea. A'ereki Jesus'ga pe ğa nde'ia'uvi: "Ore mbo'e ti nde'ea rehe." Nde'i ğa a'ero.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe
(Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37)

[46] Aerẽ garemimbo'ehara'ğa nhomonhi'iği. Ojohupe ğa ei:

—Manamo nhande joheva'ero huvihavamo?

Oyvyteri pe ğa ei ojive: "Jihi ko."

[47] Jesus'ga okwaha ğa erame nahã oyvyteri pe. A'ero ga tayri'ga pyhygi ga rerekovo ojipyri. [48] A'ero ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:

—Kiroki ğa jireheva'ero ğwaramo gwereko katu tayri'ga – jihi tuhẽ reki ğa ji rerekokatui. Kiroki ğa ji rereko katu nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ğa nhimbuhurukara'ga rerekokatui reki. Pepyteripeve'ga – kiroki ga nonhimbohetei tayri'ga ja – ga pe po ti

Tupana'ga ei nehẽ: “Gaha huvihavuhua.” Nahã po ti Tupana'ga ei ga pe ga mboheteavo nehẽ, ei Jesus'ga.

Gaha nhande repy, ei Jesus'ga
(Marcos 9.38-40)

49 Jesus'ga pe João'ga ei:
—Oji'i ore orohepia akwaimbae'ga. Ombojipe'ape'a ga anhaã̃ga Diabo'gapyriva'ea ojipe'ã̃ga hugwi ndepopoakara pyvõ nde renoina. Jupe ga ei: “Jesus'ga pe mondo pe mbojipe'avo ã̃ga hugwi.” Nurã ore ei ga pe: Terei ti nahã Jesus'ga renoina, oro'e ore. A'ereki ga nhandereheva'ea rũi, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.
50 A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Tapemombigi ga. A'ereki kiroki ga nianemovahĩ – gaha nhande repy a'ero, ei Jesus'ga.

Topytayme ti Jesus'ga avo, ei Samariapeva'ea

51 Aerẽ oho ã̃werĩ Jesus'ga hohava agwa hugwi yvya hugwi yvagi pe. Nurã ga ei:
—Aho aha po ti ji kiro Jerusalém me na'ẽ nehẽ, ei ga.
52 A'ero ga jara'ã̃ga mondoi ã̃wenonde. A'ero ã̃ga hoi ga renonde ovahema Samariapeve'ã̃ga cidade pe timboavujikwe ti Jesus'ga pe javo. 53 Cidadepeve'ã̃ga ndohoryoryvi Jesus'ga rehe reki. A'ereki ã̃ga e'i ojohupe:
—Aerẽ po ti ga hoi Jerusalém me nehẽ ta'u ti ji Páscoa pevo javo, ei ã̃ga.
Nurã ã̃ga ei Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga pe:
—Topytayme ti Jesus'ga avo a'ero, ei ã̃ga ã̃ga pe.
54 Ikwahavame ã̃ga'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga hoi imombe'gwovo Jesus'ga pe Tiagova'ea João'ga pavẽi. Nde ko orepojykaharetero javo ã̃ga ei Jesus'ga pe:
—Orombojy pota ore tata yvaga hugwi ã̃ga ndehe ã̃ga mbokaipava a'ero. Ymyahũ nahã Eliasva'ea ombojy. Marã po? A'ea pyry nde ve?
55 A'ero Jesus'ga pyryrymi ã̃ga novatiamo javo hete ã̃ga pe:
—Ndapyryvi ji ve! ei ga. Napembaragwahavi pejihe. 56 Tapoko yvyakotyve'ã̃ga javo ji ruri imomboa ã̃andekote'varuhua ã̃ga hugwi. Ã̃ga jukae'yma ji ruri yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
Ojipe pe cidade pe ã̃ga hoi ogwovo a'ero.

Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo
(Mateus 8.18-22)

57 Ã̃ga horame pea rupi ojipe'ga ei Jesus'ga pe:
—Ji po ti neremimbo'ehara'ga nehẽ. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehẽ.
58 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ereho pota tuhẽ nde ji rupi? ei Jesus'ga. Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara yvy pe okia ipype. Gwyra'ia ikiri hakã rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki ndarekoi jikihava yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga ga pe. Nde horame ji rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.
59 Ojipe'ga pe Jesus'ga ei:
—Ji rupi nanani ti ejo, ei Jesus'ga.
A'ero ga ei reki Jesus'ga pe:
—Aerẽ po ti ji hoi ndehoa nanani nehẽ. Na ji hoi na'ẽ jipo'ria tyma, ei ga nde ko jipojykaharetero javo Jesus'ga pe.
60 Emo Jesus'ga ei ga pe:
—Terehoi ti pevo. Omanove'ã̃ga'jave'ã̃ga – kiroki ã̃ga noarõi Tupana'ga nhi'iã̃ga – ã̃ga tuhẽ ti totỹ gwe'yja'ã̃ga. Ndehe, ehoeho ti imombe'gwombe'gwovo he'yjuhuve'ã̃ga pe. Ere ti ã̃ga pe: “Perojijyjijyjuka ti pejeaporoã̃gita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehẽ imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehẽ.” A'ea ti ere ã̃ga pe, ei Jesus'ga ga pe.
61 Kiro ojipe'ga ei Jesus'ga pe:
—Ji po ti neremimbo'ehara'ga nehẽ. Na ji hoi na'ẽ nhirongapypeve'ã̃ga pe javo. Kiro ji hoi, ta'e ti ji ã̃ga pe, ei ga nde ko jipojykaharetero javo Jesus'ga pe.

62 Emo Jesus'ga ei ga pe:
—Oporavykyrame ji ve ahe tomohepia'ngiukaryme ti ojipea ojive. Ojipea imohepia'ngiukarame ojive ahe ndapyryvi nhirembipo'ruhavamo. Ndapo'rui ji ahe a'ero.

10

Setentava'ea oko Jesus'ga nhi'iĝa rupi

1 Aerẽ Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ĝa mo'emo'ẽi ojipe'ĝa setentave'ĝa. Ĝa pe ga ei:
—Penhomoirũ ti Tupana'ga nhi'iĝa mombe'gwovo ojipe'ĝa pe.
A'ea ga ei mokonha'ĝa mondomondovo ĝwenonde. Cidades pe nanani – perope ga oho pota – pevo nanani ga setentave'ĝa mondoi. Mokomokõi ĝa hoi onhomoiruamo a'ero.
2 Ĝahoa renonde Jesus'ga ei ĝa pe:
—Pevove'ĝa ko koapora ja ĝanemimondoroĝwerĩva'ea ja – kiroki ĝa tohendu Tupana'ga nhi'iĝa, ei Jesus'ga ĝa pe. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ĝa ndohygi reki hehe. A'ereki ĝa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: "Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja imondorove'ĝa ĝa pyri imondoroguka ko pe." A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.
—Na jitehe pevove'ĝa koapora ja. A'ereki ĝa he'yjuhu ranuhũ. Ndahe'yi reki imondorove'ĝa'jave'ĝa – kiroki ĝa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iĝa ĝa pe tojiko ti ĝa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga. Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero koapora jara'ga'jave'ga pe: "Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ejiheve'ĝa ĝa pyri. Tomombe'u ti ĝa nenhi'iĝa he'yjuhuve'ĝa pe tojiko ti ĝa nde rehe. A'ero po ti ĝa ndekoi nde pyri upa avuirama nehẽ." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga setentave'ĝa pe.
3 —Kiro po ti ji pe mondoi nehẽ. Ji rendu ti. Jihi kiro po ti pe mondo okote'varuhuve'ĝa pyteri pe. Peko po ti pe cordeiros ja ipopoakare'ỹva'ea ja pejigwovo ĝapyteri pe nehẽ. Onharõ ja'gwara'java'ea lobos cordeiros pyhyga otiruahũro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ĝa tiruahũro pe me nehẽ, ei Jesus'ga.
4 —Taperohoi ti sacola, itambere'ia, sandálias irũa. Tapepytai'i'i ti pea rupi penhinhi'iĝe'yma ojipe'ĝa pe. 5 Pevahemame onga pe ti pe'ji na'ẽ ongapypeve'ĝa pe: "Tu katu ti pepy'a!" 6 Po ongapypeve'ga ipota tu katu ti jipy'a a'ero javo, a'ero po ti gapy'a rukatui tuhẽ nehẽ, ei Jesus'ga. Po ongapypeve'ga ndopotari, a'ero po ti gapy'a ndukatui nehẽ, ei Jesus'ga setentave'ĝa pe.
7 —Ongapypeve'ĝa ipotarame pekia ĝwonga pype ti pepyta ĝanonga pype a'ero. Pe'u ti ĝambatera – kiroki a'ea ĝa ombuhu pe me. A'ereki po ĝa pe poraka pe pokoga hamo. Pepyta ti ĝanonga pype jate pejijyjijyje'yma ojipejipea pype onga pype, ei Jesus'ga.
8 —Po ĝa horyory pe ndehe pe mboapyga imondovo pe me pe vahemame cidade pe, a'ero ti pe'u ĝambatera – kiroki a'ea ĝa ombuhu pe me. 9 Pemombi ti karugwara itetirũave'ĝa hugwi pevo. Pe'ji ti ĝa pe: "Koro Tupana'ga gwepiuka opopoakara pe me okovo ĝwerĩ penduvihavuhuhetero." A'ea ti pe'ji ĝa pe imombe'gwovo, ei Jesus'ga.
10 —Po ĝa ndohoryoryvi pe ndehe pe mboapyge'yma imondoe'yma pe me pe vahemame cidade pe, a'ero ti peho pehea rupi cidade rapea rupi. Pe'ji ti: 11 "Pehepia ti otimbuguhua orepya rehe pecidadeva'ea. Koa otimbuguhua ore ihyvi kiro javo: Napehendupotari pe Tupana'ga nhi'iĝa ore imombe'urame pe me. Pe hendupotare'ymame ti pekwaha: Koro Tupana'ga gwepiuka opopoakara okovo ĝwerĩ huvihavuhuhetero pe pyri." A'ea ti pe'ji ĝa pe, ei Jesus'ga setentave'ĝa pe.
12 —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Aerẽ mbapava koty po ti ĝa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ĝa mono'ombavame ĝa ndeheve nehẽ. Ĝa mono'ombava po ti ga ei ĝa pe nhaporemo peko te'varuhu pe javo. A'ereki ĝa nohendupotari ganhi'iĝa. Koji'i po ti hahy ĝa pe Sodomapeve'ĝa pe hohe, ei Jesus'ga setentave'ĝa pe.

Tiruahũaĝwama cidadespeva'ea pe
(Mateus 11.20-24)

13 Kiro Jesus'ga nhi'iĝahyi cidadespeve'ĝa pe Corazimmeve'ĝa pe Betsaidapeve'ĝa pe no. Javo ĝa pe ga ei:

—Tiruahũ ti pe me nehẽ! ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novĩa ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadespeve' g̃a pe Corazimmeve'g̃a pe Betsaidapeve'g̃a pe no.

—Ymyahũ Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavẽi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahũ ji japoi ahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihĩ ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakag̃a rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

[14] —Ymyahũ Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yma Sidommeva'ea pavẽi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehẽ Tupana'ga omanove'g̃a mono'ombavame nehẽ ahe reheve nehẽ. Ã̃ga mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemo nehẽ peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

—A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehẽ, a'e ji pe me, ei Jesus'ga Corazimmeve'g̃a pe Betsaidapeve'g̃a pe no. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehẽ no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'g̃a pe Betsaidapeve'g̃a pe no.

Kiro Jesus'ga ei ojipe'g̃a pe cidadepeve'g̃a pe Cafarnaummeve'g̃a pe. E'i ga:

[15] —Marãi pe pejive? "Nhande huvihava jara'g̃a hohe pa." Nahã ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'g̃a pe.

[16] Setentave'g̃a pe Jesus'ga ei:

—Kiroki ga pe nendu – gaha ji rendu reki. Kiroki ga napenendukatui pe arõe'yma – gaha nanhirendukatui reki. Kiroki ga nanhirendukatui ji arõe'yma – gaha nohendukatui nhimbuhurukara'ga, ei Jesus'ga setentave'g̃a pe.

Ojivy setentava'ea

[17] Kiro setentave'g̃a hog̃ahoi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ĩpo'ruavo imombe'gwombe'gwovo Tupana'ga nhi'ig̃a. Aerẽ g̃a jivyri Jesus'ga pyri gworygworyvamo. Orepojykaharetero javo Jesus'ga pe g̃a ei:

—Nderera pyvõ ore erame anhag̃a pe Diabo'gapyriva'ea pe a'ea oko orenhi'ig̃a rupi ojipe'avo g̃a hugwi.

[18] A'ero Jesus'ga ei g̃a pe:

—Kwa. Ahepia katu ji Satanás'ga hira yvaga hugwi okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga hira. Kotihĩ ga hihetei overavava'ea ja. [19] Ji rendu ti. Opombopopoaka ji. Nurã pe pyrug̃ame mboja rehe jagwa'jyra rehe po ti ndahahyi pe me nehẽ. Opombopopoaka ji. Nurã pe popoakaramo Satanás'ga hohe Diabo'ga hohe. A'ero Satanás'ga imondorame hahyva'ea pe me po ti pe nhimomiranami nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

[20] —Pe nhi'ig̃a rupi anhag̃a rekoro g̃waramo rũi ti pejory. Tupana'ga okwatija pendera inog̃a ga'apoa rehe livro rehe yvagi pe. Pendera nog̃a g̃waramo ti pejoryjory, ei Jesus'ga setentave'g̃a pe.

Horyory Jesus'ga
(Mateus 11.25-27; 13.16-17)

[21] A'ea rupi Tupana'ga ra'uva Jesus'ga mbohoryoryvi. A'ero Jesus'ga roryroryvamo Tupana'ga mboheteavo javo ga pe:

—Apĩ, ei ga. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'g̃a nduvihavuhuhetero yvyakotyve'g̃a nduvihavuhuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhẽva'ea ikwahapyra'g̃a pe heaporog̃itave'g̃a pe no. Onhimbo'ee'ỹve'g̃a pe tayri'g̃a'jave'g̃a pe nde erekwahavuka a'itituhẽva'ea. Na tuhẽ, Apĩ. A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

[22] Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe' g̃a hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'g̃a ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga. Okwaha g̃a ga ji ga mboukwahapotarame jate g̃a pe, ei Jesus'ga g̃a pe.

23 A'ero Jesus'ga pyryrymi g̃wemimbo'ehara'g̃a pe. Onhi'iĩga g̃a pe jate ga ei:

—Pe me pyry hete. A'ereki pe pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma Tupana'ga rembiapoa repiaga. Pyry hete ti g̃a pe no – kiroki g̃a gwepia penembiepiaga ikwahava, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe. 24 A'ereki ymyahũ ko Tupana'ga nhi'iĩga mombe'uharava'ea gwepia pota hete penembiepiaga aheruvihavuhuva'ea pavẽi. He'yiva'ea gwepia pota. Ahe ndohepiagi reki. G̃wendu pota hete ahe penemienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.

Pyry hete Samariapeva'ea ahe hohe

25 Aerẽ judeus'g̃a mbo'ehara'ga o'ã Jesus'ga pyri. "Tahepia ti Jesus'ga reaporoĩgita," ei ga oyvyteri pe. "Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka ji ve ga nhi'iĩgame nehẽ?" ei ga.

A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Marã po ti jipyryhetea hamo nehẽ? A'ero po ti ji rekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

26 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Marãi Moisésva'ea rembikwatijara? Marã nde imonhi'iĩgi aherembikwatijara?

27 A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Nahã Moisésva'ea rembikwatijara e'i:

"Pearõ hete tuhẽ ti pejipojykaharete'ga Tupana'ga.
Pearõ hete tuhẽ ti ga pejipy'a pe.
Pearõ hete tuhẽ ti ga imondovo pejeaporoĩgita imohina ga rehe.
Pearõ hete tuhẽ ti ga pejirokwa pejikovo ga nhi'ĩpo'ruavo.
Pearõ hete tuhẽ ti ga tako
ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo.
Penhiarõ hete pe.
Na jitehe ti pearõ pejikotyve'g̃a."

A'ea Moisésva'ea rembikwatijara ei, ei g̃ambo'ehara'ga Jesus'ga pe.

28 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Na tuhẽ. Eko pyry ti Moisésva'ea rembikwatijara rendukatuavo, a'ero po ti nde rekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

29 Oyvyteri pe g̃ambo'ehara'ga ei: "Po nhirenduve'g̃a ei ji mombe'gwovo hamo gaha okwaha hete javo ji ve hamo," ei ga oyvyteri pe. Nurã ga ei Jesus'ga pe:

—"Pearõ ti pejikotyve'g̃a," ei Moisésva'ea, ei ga. Ma'g̃a ko jikotyve'g̃a naerũ? Ta'arõ ji g̃a a'ero, ei ga Jesus'ga pe.

30 A'ero Jesus'ga ei imombe'gwovo ga pe ga mbo'eavo.

—Judeu'ga hoi pea rupi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo, ei Jesus'ga. Ojipe pe ga hoi cidade de Jericó pe. Ga horame pea rupi iporomive'g̃a ndekoi ga rehe imima ga hugwi ga mu'umu'uma ga noĩga. Gwekyi g̃a gapira vehevi ga hugwi herogwovo ga reja. Kiro ga manoĩgwerĩ.

31 —Kiro ikwava'ẽhara'ga ruri pea rupi judeu'ga. Imu'umu'umbyra'ga repiagame ga hoi pea aherovai ga hugwi okwava ogwovo. 32 Na jitehe levita'ga rekoi judeu'ga. Uhu ga pea rupi. Urame ga imu'umu'umbyra'ga repiagi no. Pea aherovai ga hoi ga hugwi okwava ogwovo.

33 —Aerẽ Samariapeve'ga ruri pea rupi no, ei Jesus'ga.

Samariapeve'g̃a noarõi judeus'g̃a.

—Emo imu'umu'umbyra'ga repiagame Samariapeve'ga ga porogwetygi reki. "Po hahy hete ga pe," ei ga, ei Jesus'ga. 34 Uhurame ga pyri ga ga pohanoĩgi a'ero. Gweka'vo ga óleo vinho reheve gamohumbygagwera rehe ga pohanoĩga. Ouvã ga gamohumbygagwera tapy'ynhapira pyvõ. A'ero ga ga mondoi g̃wenymbava arimo yuhua'javuhuva'ea arimo ga rerogwovo. Onga pype ahekihavuhua pype ga ga rerohoi ga repiakatuavo pevo.

35 —Ko'emame ohorame ga ipe'ai oitambere'ia hugwi mokõi moeda pratava'ea. He'yi
hehe moeda rehe itambere'ia rehe. Onga jara'ga pe ga imondoi. "Ehepia katu ti
ga," ei ga imondovo ga pe. "Mara'ngu po ti mokõi itambere'ia ihyge'yma nehẽ nde
ipyhygame mbatera ga pe nehẽ? Po ti ndohygi itambere'ia ndehe ipyhygame mbatera
ga pe nehẽ, a'ero po ti ji imondoi koji'iva'ea nde ve nehẽ jirura'javame nde pyri nehẽ," ei
Samariapeve'ga onga jara'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ãmbo'ehara'ga pe.
36 —Ejapyaka ti. Manamo trêsve'ã – kiroki ã gwepia imu'umu'umbyra'ga pea rupi –
manamo ã gwereko katu ga gakotyva'ero? ei Jesus'ga ga pe.
37 A'ero ãmbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:
—Kiroki ga ga pohano – gaha oko gakotyva'ero ga pokoga.
A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ga ja ti eko ojipe'ã pokoga – kiroki ã iporia'i.

Jesus'ga Martava'ea pavẽi Mariava'ea pavẽi

38 Aerẽ Jesus'ga hogahoi ẽwemimbo'ehara'ã pavẽi pea rupi ogwovo cidade'i pe. Pevo
Marta'ã nonga pe ga hoi ovahema. Martahẽa ga mboapygi ẽwonga pype gworygwory-
vamo ga rehe. 39 Gwereko hẽa oirũhẽa. Hẽarera ko Maria. Mariahẽa apygi Jesus'ga pyri
gapya koty hendukatuavo ganhi'iã.
40 Kiro Martahẽa nhimbaekwahivi japovo mbatera ti'u ti javo. Nurã hẽa ruri opy-
taahi'viavo Jesus'ga pyri javo ga pe:
—Pyry nde ve nhiirũhẽa ji pokoge'ymame? Jihi jate ji poravykyi. Orepojykaharetero
ere hẽa pe a'ero tajipoko hẽa japovo.
41 A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei:
—Marta! ei ga hẽa pe. Nda'ei po ti ji nahã hẽa pe nehẽ. Ndehe, terenhimbaekwahivuhui
ti ejapyakauhuavo mbatera rehe! ei Jesus'ga Martahẽa pe. 42 Koji'i ko pyryvamo ahe
nhinhi'iã renduvi. Mariahẽa ji rendu potaripe okovo. Na hẽa ji renduvi a'ero, ei ga
Martahẽa pe.
Ã ndepiapavirẽ ga oho ogwovo.

11

Marã ore nhi'iãi Tupana'ga pe? ei ahe
(Mateus 6.9-13; 7.7-11)

1 Aerẽ Jesus'ga nhi'iãi Tupana'ga pe okovo. Ga nhi'imbavirẽ garemimbo'ehara'ga ei
Jesus'ga pe:
—João'ga ombo'e ẽwemimbo'ehara'ã nahanahã ahe nhi'iãi Tupana'ga pe javo. Oro ore,
marã ore nhi'iãi Tupana'ga pe? Ndehe ore mbo'e ti hehe jipojykaharetero, ei ga Jesus'ga
pe.
2 A'ero Jesus'ga ei ẽwemimbo'ehara'ã pe:
—Kwa. Opombo'e po ti ji kiro. Penhi'iãame Tupana'ga pe ti pe'ji ga pe:
"Apĩ, nde ereko katu hete.
Tanerenoiãatu ti ã nhaporemo a'ero
nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.
Herejo ti yvyakotyve'ã nduvihavuhuhetero ekovo.
3 Nane'ymi ti embuhu ore ve mbatera toro'u ti.
4 Ore ndorokwahava'javi ojipe'ã ndekote'varuhua orojive henonhe'yma ã pe
nhaporemo.
Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.
Ore poko ti toronhi'ĩpo'ruyme ti Satanás'ga
orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi."
A'ea Jesus'ga ei ẽwemimbo'ehara'ã mbo'eavo nahã ti penhi'ĩ Tupana'ga pe javo.
5-6 Koji'iva'ea ga ei ã pe:
—Po ga – kiroki ga ojikoty'a pe pavẽi – po ga uhu penonga pe ohoa pyteri pe ypyhaji
katu pe ndepiaga, ei Jesus'ga. Momina po pembatera. Nurã ahã imondoa ga pe. Marã po

pe ndekoi a'ero? Peho po pe ojipe'ga ronga pe – kiroki ga ojikoty'a pe pavẽi no. Pe'e po pe ga pe: "Embuhu'ri ore ve três pães. A'ereki ojipe'ga uhu oreronga pe ohoa pyteri pe – kiroki ga ojikoty'a ore pavẽi. Ndorogwerekoi ore mbatera to'u ti ga javo."

7 —A'ero po ga ei pe me: "Ndavypotari ji jikira g̃waramo. Ahovapytymbavipe ji. Anhino ji jira'yra'g̃a pavẽi. Nurã ji ndavyri imondovo pe me," e po ga pe me, ei Jesus'ga.

8 —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Pe pavẽi ojikoty'aro g̃waramo rũi ga vyri imondovo pe me. Pe porandupige'yma g̃waramo ga hugwi ga vyri imondopava penemimbotarimova'ea, ei Jesus'ga.

9 —Penhi'iãame Tupana'ga pe na jitehe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga imondoukari pe me nehẽ. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehẽ. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehẽ, ei Jesus'ga. 10 A'ereki kiroki g̃a onhi'ĩ Tupana'ga pe ore poko javo – g̃a pe nhaporemo Tupana'ga omondouka okovo imombyryva oporanduve'g̃a pe hekahara'g̃a pe okwaokwave'g̃a pe, ei Jesus'ga.

11 —Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rũi po pe imondoi ga pe. 12 Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve hupi'a javo, a'ero jagwa'jyra rũi po pe imondoi ga pe.

13 —Ite'varuhue'ỹve'ga ja po pe pekwaha imondovo peja'yra'g̃a pe. Peko te'varuhu pe reki. Po pe g̃anduvamo pekwaha imondovo peja'yra'g̃a pe, a'ero koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga pyryheteve'ga ikwahahetei gwa'uva mondovouka pe me pe poranduvame ga pe. Pyry hete gara'uva, ei Jesus'ga g̃a pe.

O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga
(Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27)

14 Aerẽ anhag̃a opojyka akwaimbae'ga okovo. Nonhi'iĩgi anhag̃a Diabo'gapyriva'ea. Nurã nomonhi'iĩgukari akwaimbae'ga pe. Jesus'ga anhag̃a mbojipe'arame ga hugwi akwaimbae'ga nhi'iĩgi reki. A'ero pevove'g̃a nhimomby'ai onhimongyavo. 15 Hepiaga jara'g̃a ei:

—Belzebu'ga anhag̃a ruvihavuhu'ga opokogame Jesus'ga popoakaro. Nurã Jesus'ga anhag̃a mbojipe'ai g̃a hugwi imondovouka, ei g̃a o'mbero.

Belzebu, ei g̃a Diabo'ga pe. Irũa garera Satanás.

16 Ojohupe ojipe'g̃a ei:

—Tihepia ti Jesus'ga popoakara, ei g̃a. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei nehẽ, ei g̃a ojohupe. Nurã g̃a ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Mara'ngu po Tupana'ga japouka nde ve nde pokoga? Torohepia ti, ei g̃a ga pe.

17 Jesus'ga okwaha g̃andeaporog̃itate'varuhua. A'ero ga ei g̃a pe:

—Po g̃agwyripeve'g̃a otavuka ojohupe, a'ero po ti g̃a nhomoka'nhymbavi nehẽ. Po ongapypeve'g̃a otavuka ojohupe, a'ero po ti g̃a nhomoka'nhymbavi nehẽ no, ei Jesus'ga g̃a pe. 18 Po na jitehe Satanás'gapyriva'ea otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehẽ no. Marã po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyriva'ea ahana'javame nehẽ? ei Jesus'ga g̃a pe. A'ea ji ei. A'ereki pe pe'e: "Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyriva'ea mbojipe'auka ga pe." Nahã pe pe'e, ei Jesus'ga g̃a pe.

19 —Ma'g̃a ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea pendeheve'g̃a pe naerũ? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe g̃a pe: "Belzebu'ga ombojipe'auka g̃a pe." A'ea rũi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rũi g̃a poko ojipyriva'ea mbojipe'auka g̃a pe, a'ero ga rũi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: "Belzebu'ga Jesus'ga poko." Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'g̃a ete'varuhui pe me nehẽ no pe'mbe pe javo pe me nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

20 —Tupana'ga ipopoaka hete. Gapopoakara ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

21 Kiro Jesus'ga Tupana'ga popoakara mombe'ui ga ojipe'g̃a hohe javo. Imombe'gwovo ga ei g̃a pe g̃a mbo'eavo:

—Ipopoakave'ga opyhy pa gwy'yva toavykyyme ti ojipe'ga nhironga javo. Ga hepiakaturame ẽwonga u katu gambatera. [22] Ojiko ga gwy'yva rehe. Aerẽ ojipe'ga ruri otavuka ipopoakave'ga pe. Gaha koji'i ipopoaka ipopoakave'ga hohe. Nurã ga gapopoakara mombigi ipyhypava gary'yva ga hugwi gambatera no. A'ero ga ima'ẽi gambatera.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahã Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

[23] —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oẽi ji pavẽi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ẽa ji rehe javo.

Ojivy anhaẽa ahe pyri
(Mateus 12.43-45)

[24] —Kiro po ti ji imombe'ui anhaẽa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Nahã ja aẽwamove'ẽa ndekoi ite'varuhuve'ẽa – kiroki ẽa opohi okote'varuhua hugwi novĩa ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhaẽa Diabo'gapyriva'ea ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahũro ga pe. Aerẽ anhaẽa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'ỹi me okwaokwava. "Mome po ti ji ruvi nehẽ?" e'i oyvyteri pe heka. Ndohepiagi reki. Nurã i'ei: "Ajivy po ti ji nhironga pe ipojykaa'java akwaimbae'ga pojykaa'java," e'i. Akwaimbae'ga pe anhaẽa i'ei nhironga.

[25] —A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ovahemame ga pyri anhaẽa i'ei: "Ikatu hete nhironga imboavujikweripyra," e'i anhaẽa.

[26] —A'ero ihoi seteva'ea rerua anhaẽa rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojykai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga pojykarame. Aerẽ koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojykarame, ei Jesus'ga.

*Horyory tuh*ẽ ahe

[27] Ga nhi'iẽame hahyahi pevove'ẽa pyteripevehẽa nhi'iẽa ga pe:

—Pyry hete hẽa pe – kiroki hẽa nde mbo'a nde moka'mbuka'mbuavo, ei hẽa.

[28] A'ero Jesus'ga ei:

—Na tuhẽ. Emo koji'i pyry hete ẽa pe – kiroki ẽa Tupana'ga nhi'iẽa rendu katu okovo ganhi'iẽa rupi, ei ga.

Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve
(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Marcos 8.11-12)

[29] He'yive'ẽa nhombotymbotyvame Jesus'ga pyri ga ei ẽa pe:

—Peko te'varuhu pe aẽwamova'ero! A'ereki pe pe'e: "Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehẽ: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehẽ." A'ea pe ei, ei Jesus'ga ẽa pe.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehẽ. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame ymyahũ hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehẽ jihi Jesus'ga poko javo, ei Jesus'ga. Ymyahũ Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uharava'ea hako. [30] Pekwahava'ja ti Jonasva'ea pejapyakavo. Ymyahũ Tupana'ga Jonasva'ea mondoukari cidadepeva'ea pyri Nínivepeva'ea pyri tokwaha ti ẽa jipopoakara javo. Na jitehe Tupana'ga ji mbuhurukari pe pyri aẽwamova'ea pyri tokwaha ti ẽa jipopoakara javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Nahã Jesus'ga Jonasva'ea mombe'ui ahe ve tokwahava'ja ti ẽa Tupana'ga popoakara Jonas'ga mbogwerava reheve javo. A'ero ga ei:

[31] —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ẽa mono'ono'ombavi nehẽ pe ndeheve nehẽ, ei Jesus'ga. Pe mono'ombavame po ti ga ei pe me ẽa pe nhaporemo nehẽ peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehẽ no kunhangwerava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ. A'ereki ymyahũ ahe uhu Salomãova'ea pyri paivohuhetea hugwi hako tahendu ti ganhi'iẽa javo. "A'ereki ga okwaha hete," ei ahe ua, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ã̃ga pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomãova'ea hohe, ei Jesus'ga. Ag̃wamova'ero pe napehendupotari nhinhi'iã̃ga ikwahapotare'yma a'itituhẽva'ea. Nurã po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

32 —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ã̃ga mono'ono'ombavi pe ndeheve nehẽ, ei Jesus'ga. Pe mono'ombavame po ti ga ei pe me ã̃ga pe nhaporemo nehẽ peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehẽ no. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ. A'ereki ymyahũ Nínivepeva'ea g̃wendu katu Tupana'ga nhi'iã̃ga hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahũ hendukatuavo Tupana'ga nhi'iã̃ga Jonasva'ea imombe'uro g̃waramo hako, ei Jesus'ga ã̃ga pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ã̃ga pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iã̃ga Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Ag̃wamova'ero pe napehendupotari nhinhi'iã̃ga pepohire'yma pejikote'varuhua hugwi. Nurã po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

Kojahuva'ea'javuhuva'ea
(Mateus 5.15; 6.22-23; Lucas 8.16)

33 —Imondygame lamparina ahe nomondoi imihava pype. Ndohovapygi ahe lamparina hyrua pyvõ. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Nurã okirame onga pype ahe gwepia kojahua, ei Jesus'ga.

34 —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve. Ejeakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo kojahua rupi ikwahava nehẽ. Na jitehe ejeaporoõgitakaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehẽ, ei Jesus'ga.

—Ejeakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yma nehẽ. Na jitehe ejeaporoõgitate'varuhurame ekopotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi nehẽ, ei Jesus'ga.

35 —Ekwaha ti a'ero imbaragwahava mara'ngu po ji jireaporoõgitakatue'yma javo. Ejeaporoõgita katu ti takote'varuhuyme ti javo. 36 Lamparina imbokojahuheterame nde ve nde hoi pehea rupi katu ikwahava. Na jitehe ekokatukwahavame po ti nde ikwahahetei nehẽ nahanahã Tupana'ga opota ji ve javo. Po nandereaporoõgitate'varuhui'i'i, a'ero po ti nde rekokatukwahapavi nehẽ.

Tiruahũ ti fariseusva'ea pe
(Mateus 23.1-36; Marcos 12.38-40)

37 Jesus'ga nhi'iã̃girẽ fariseu'ga ei ga pe:

—Herejo nhironga pype i'gwovo ji pyri.

A'ero Jesus'ga hoi ga rupi garonga pype oapyga mesa pyri. 38 Jesus'ga ndojipogwei na'ẽ ojikwakuve'yma. A'ero fariseu'ga ei oyvyteri pe: “Garamo Jesus'ga nohendukatui nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerũ? Nhaneramonhava'ea e'i: ‘Nahanahã nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturo g̃waramo nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe,’ ei ahe.” A'ea ga ei oyvyteri pe onhimomby'avo Jesus'ga rehe ga ndojipogwei i'ua renonde javo.

39 A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei fariseu'ga pe:

—Pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'iã̃ga rupi pendekoe'ymame ganhi'iã̃ga rupi pejiyvyteri pe fariseusva'ero, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei ji'erame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. G̃waimbya pe ndapepyhei reki. Nahã ji ei, ei Jesus'ga. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhuavo. 40 Peko ikwahave'ymuhũva'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ã̃ga pe.

—Tupana'ga oapo pa. Oapo ga ahe'ara. Oapo ga aheyvytera no. 41 Po peyvytera ikatu, a'ero po ti pe ima'ẽi jara penhimbatera imbatere'ỹve'ã̃ga pe nehẽ. A'ero po ti pyrypavamo pembatera pe me nehẽ. A'ero po ti ndapejikwakuva'javi nehẽ, ei Jesus'ga.

42 —Tiruahũ ti pe me! A'ereki fariseusva'ero pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ã̃ga pe. Tiruahũ ti pe me. A'ereki napearõi Tupana'ga. Pemondo pe Tupana'ga pe novĩa. Petỹ imboheva'ea: hortelã, arruda, verduras. Pe herekorame dez itymipyra pe pemondo ojipeji

ga pe. A'ea pyry Tupana'ga pe. Emo pe ndapekokatupavi pejikokatue'yma ojipe'ğa pe, ei
Jesus'ga. A'ea ndapyryvi Tupana'ga pe. Peko katu po pe pejikokatuavo ojipe'ğa pe hamo.
Pearõ hete po pe Tupana'ga hamo no. Pemondo ti Tupana'ga pe pejikokatuavo ojipe'ğa
pe no Tupana'ga arõheteavo no. Nahã pyry hete Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.
43 —Tiruahũ ti pe me! ei Jesus'ga. A'ereki fariseusva'ero pe pe'e: "Tianderepia pa ti
ğa nhande mboheteavo. A'ereki nhande ğanduvihavuhuro xako," pe'e pe pejiyvyteri
pe. Nurã pe apypotaruhui nhanderuvihava'ğa apykava rehe nhandejatykahava pype,
ei Jesus'ga. Ikatuuhu pe me ğa mbaragwahavame pe ndehe ima'ẽhai pe feira pe
onhi'iğatuavo pe me pe ko orembo'eharamo javo pe me, ei Jesus'ga.
44 —Pe ko ahemoandyandyiva'ero! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe fariseus'ğa
pe no. Tiruahũ ti pe me nehẽ! A'ereki pe aheryvya ja. Ndiukwahavame aheryvya ahe
ndohepiagi. A'ero ahe pyruği hehe ikwahave'yma inema ipype. Na jitehe pe kwavame
ahe ndokwahavi pendekote'varuhua peyvyteri pe, ei Jesus'ga ğa pe.
45 A'ero judeus'ğa mbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:
—Orembo'eharamo nde erame na ğa pe, ore ve nde ei nava'ea rehe no ore
mbotegweteavo.
46 A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Pe me ti tiruahũ no! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe. A'ereki pe ojipe'ğa
mbo'e hahyva'ea rehe. A'ereki penhi'iğa rupi ğa ndekorame hahy ğa pe. Pe'e pe ğa
pe: "Nahanahã ti peko Moisésva'ea nhi'iğagwera rupi orenhi'iğa rupi no," pe'e hete
pe ğa pe. Pe tuhẽ ndapekopavi ahenhi'iğagwera rupi reki. Peko pa po pe hupi hamo.
Penhimbi'eagwera pe pepirĩa reki no. Ã ja pe peko – kiroki ğa omondo ipohyjuhuva'ea
ojipe'ğa arimo ğa pokoge'yma, ei Jesus'ga.
47 —Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe peapo katu tehe tapyja aheryvya rehe Tupana'ga
nhi'iğa mombe'uharava'ea ryvya rehe. Ymyahũ penamonhava'ea Tupana'ga nhi'iğa
mombe'uharava'ea jukai. 48 Pehe peapo katu aheryvya. Jukwaha reki ahemanoa pyryvamo
pe me. A'ereki pe napehendukatui imombe'uharava'ea nhi'iğa no, ei Jesus'ga.
49 —Nurã ymyahũ Tupana'ga reaporoğitaro. Ga e'i: "Amondouka po ti ji ğa pyri
nhinhi'iğa mombe'uhara'ğa nhimoirũhara'ğa ndeheve nehẽ. Jara'ğa po ti ğa ğa jukai
nehẽ nhinhi'iğa mombe'uhara'ğa nhimoirũhara'ğa ndeheve nehẽ. Jara'ğa po ti ğa ğa
monhani okote'varuhuavo ğa pe nhinhi'iğa mombe'uhara'ğa pe nhimoirũhara'ğa pe nehẽ
no ogwovo ğa ndeviri nehẽ," ei Tupana'ga ymyahũ, ei Jesus'ga.
50 —A'ero ahemanoa rehe nhaporemo po ti Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehẽ,
ei Jesus'ga ğa pe. "Pejuka pa pe nhinhi'iğa mombe'uharava'ea," e po ti Tupana'ga
pe me ağwamova'ea pe nehẽ. "Ji japoypyrẽ yvya yvaga reheve penamonhava'ea ahe
jukai. 51 Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Aerẽ penamonhava'ea he'yiva'ea jukai.
Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea ymyahũ hako. Omano Zacariasva'ea pejatyka-
havuhua pyri templo pyri okara pyteri pe ikwava'ẽhava pyri." Nahã po ti Tupana'ga
ei pe me imondovo hahyva'ea pe me imboja ahejukaagwera pe ndehe nehẽ, ei Jesus'ga
imombe'gwovo.
52 —Tiruahũ ti pe me nehẽ! ei Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe. A'ereki pe
napembo'ekatui Tupana'ga nhi'iğa rehe herojijyita. Nurã hajihea rehe pe ğa mbo'ei ğa
moandyandyita. Pereko pe Tupana'ga nhi'iğa aherembikwatijara novĩa timonhi'ĩ javo.
A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'iğa rupi pejikoge'yma ga rehe. Ã ndekopotarame
ganhi'iğa rupi pe napemombe'ukatui ğa pe. Nahã pe napemongoi ğa ganhi'iğa rupi ğa
mbojikoge'yma ga rehe, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe.
53 Nanime ğambo'ehara'ğa ndekote'varuhui ga pe ga arõe'yma fariseus'ğa pavẽi. A'ero
ğa ei ga pe:
—Herejo ore mbo'eavo he'yiva'ea rehe. Maramarã po? Koji'i ore mbo'e.
Nahã ğa ei ga pe. 54 A'ereki ğa e'i ojohupe:
—He timombe'uuka ti ga pe. Po ti ga nde'ikatui he'yjuhuva'ea mombe'urame nehẽ,
a'ero po ti ore ga mbotegwetei nehẽ, ei ğa ojohupe.

12

Tupana'ga omboukwaha onhimiva'ea nehẽ
(Mateus 10.26-27)

1 A'ea rupi he'yjuhuranuhũve'ğa nduğanduri onhimono'ono'oğa tihendu Jesus'ga javo.
Opyrũpyrũ ğa ojogwehe onhimongyavo.
Kiro Jesus'ga nhi'ina'ẽi ğwemimbo'ehara'ğa pe. A'ero ga ei ğa pe:
—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ğa apoa rehe. A'ea ji ei tapehendukatui
ti fariseus'ğa nemimbo'ea javo. A'ereki ğa ahe moandyandyi ojihe. Nurã ahe ei pyry hete
ğa javo novĩa. Emo ğa oko te'varuhu reki. Ğa ja rũi ti peko. Pão mbovuhava onhinhamba
pão pype. Na jitehe fariseus'ğa ndekote'varuhua oki pa peyvyteri pe ğa pe mbo'erame.
2 —Jahovipyra ahe ohaja'vo hepiuka. Na jitehe po ti Tupana'ga imboukwahavi nehẽ.
Onhimiva'ea po ti ga hepiukari ikwahavuka henduvukapava nehẽ, ei Jesus'ga. 3 Kiroki
a'ea pe pemombe'u ypytunimo ahe ve – a'ea jitehe po ti ahe imombe'ui arimo ojipe'ğa pe
nehẽ. Kiroki a'ea pe pemombe'u nhimi okipe ahe ve – a'ea jitehe ti ahe imombe'uahyahivi
ğandovaki tohendu pa ti ğa javo.

Tapekyhyji ti ğa hugwi, ei Jesus'ga
(Mateus 10.28-31)

4 —Pejikoty'a pe ji pavẽi, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. A'e ji pe me: Tapekyhyji ti
pejukapotave'ğa hugwi. Pe jukarẽ tegwete ğa pemondohavağwama hahyva'ea ruvihava
pype, ei Jesus'ga. 5 Kiro ji Tupana'ga mombe'ui pe me. Ga hugwi ti pekyhyji. Gaha
ipopoaka hete. Ahe jukarẽ ga omombo ahe tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame.
A'e ji pe me: Ga hugwi ti pekyhyji, ei Jesus'ga ğa pe.
6 —Maramomi itambere'ia gwyra'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Cinco rehe gwyra'ia rehe
po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwyra'ia repiapavi herekovo ikwahapava. Nurã ga
nomoka'nhymi ojipeji gwyra'ia!
7 —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava
nhaporemo vehevi he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemo vehevi he'yje'ỹva'ea.
Nahã ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo. Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe
me: "Ahepia katu ji gwyra'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo," ei
Tupana'ga, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Po nahã ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga
(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 —Ğwemimbo'ehara'ğa pe Jesus'ga ei: A'e ji pe me: Po ahe ei ji mombe'gwovo: "Ajiko
ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ko jipojykaharetero." Po nahã ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji
ei Tupana'gapyrive'ğa pe yvagipeve'ğa pe nehẽ: Ğa oko jireheva'ero. A'ea po ti ji ei ahe
mombe'gwovo nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
9 —Po ojipe'ğa ei ji mombe'gwovo: "Ndajikogi ji Jesus'ga rehe. Ga ndokoi jipojyka-
haretero." Po nahã ğa ei ji mombe'gwovo, a'ero po ti ji ei Tupana'gapyrive'ğa pe
yvagipeve'ğa pe ğa mombe'gwovo nehẽ: Ğa ndokoi jireheva'ero. A'ea po ti ji ei nehẽ, ei
Jesus'ga ğa pe.
10 —Po ğa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori
ğandekote'varuhua ğa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ğa
ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomombor-
ağwami tuhẽ ğandekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.
11 —Aerẽ po ti ojipe'ğa pe nderohoahyi ahejatykahava pype ipypeve'ğa nduvihava'ğa
ndovai pyteri pe governador'ğa ndovai pyteri pe no huvihavuhu'ğa ndovai pyteri pe nehẽ
no. Ğandovai pyteri pe po ti ğa pe nderohoi timboja tehe ti ğa ndehe javo.
—Ğa pe nderohorame tape'ei na'ẽ ti pejiyvyteri pe: "Maramarã po ti nhande nhi'iği
ğa pe nehẽ? Gara po ti nhande ei ğa pe nehẽ?" A'ea ti tape'ei pevy'are'yma. 12 Ğa pe
nderohorame po ti Tupana'ga ra'uva pe mbo'euka nehẽ nahanahã ti pe'ji ğa pe javo.

Jesus'ga omombe'u imbateve'ga okote'varuhuve'ga

[13] Kiro he'yjuhuve'ğa pyteripeve'ga ei Jesus'ga pe:
—Ahembo'eharamo ere ti nhiirũ'ga pe ima'ẽuka ga pe. Toma'ẽ ga orepo'ria mbateragwera ore ve memei.
[14] A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ji rũi ko ima'ẽharamo ahe ve.
[15] Pevove'ğa pe Jesus'ga ei:
—Penhimboko'i ti! Tapepotaruhuhetei itambere'ia mbatera reheve. A'ereki mbaterahetea ğwaramo rũi pe ndekoi, ei Jesus'ga ğa pe.
[16] Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. Ğa mbo'eavo ga ei:
—Imbateve'ga gwereko yvykatua. Horyory garemityma. Ohy hete! [17] Oyvyteri pe ga japyakai javo: "Marã re po ti ji herekoi koapora a'ero nehẽ? Mome po ti ji imondoi hepiakatuavo nehẽ imono'ono'oğame nehẽ?" ei ga ojapyaka.
[18] —Aerẽ ga ei oyvyteri pe: "Nahã po ti ji rekoi a'ero nehẽ," ei ga. "Apivohi po ti ji nhimbatera tuha'via nehẽ. A'ero po ti ji japoi hehanhuhũva'ea tuhava nehẽ. A'ea pype po ti ji imongipavi nehẽ jiapoa: trigo ojipea reheve nhimbatera reheve nehẽ. [19] A'ero po ti ji ei jiyvyteri pe nehẽ: Mbaterahetea ji herekoi hepiakatuavo. Mbaigwe po ti ipavi nhimbatera nehẽ. Nurã po ti ji ndaporavykya'javi nehẽ. Toryva rehe jate po ti ji rekoi nehẽ i'uheteavo vinho gwovo jiroryroryvamo nehẽ. Nahã po ti ji ei jiyvyteri pe nehẽ," ei imbateve'ga.
[20] —A'ero Tupana'ga ei ga pe: "Kiro ypytunimo po ti nde manoi nehẽ ikwahave'ymuhũva'ero! Oro nembatera po ti nehẽ naerũ? – kiroki a'ea nde eremono'ono'oğuhũ. A'ea po ti ojipe'ga gwereko nde manorame nehẽ," ei Tupana'ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
[21] —Na jitehe ga rekoi – kiroki ga omono'ono'oğuhũ mbatera ojive jate okoe'yma Tupana'ga nhi'iğa rupi. Oko tehe po ti ga Tupana'ga rovai pyteri pe nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

Tape'ağataruhui ti mbatera rehe, ei Jesus'ga
(Mateus 6.25-34)

[22] Kiro Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:
—Nurã ji ei pe me: Tape'ağataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: "Maramarã po ti ji rekoi nehẽ? Gara po ti ji a'u nehẽ? Ahã po ti ji ve mbatera nehẽ. Gara po ti ji amongi nehẽ? Aerẽ po ti jipira itoropavi nehẽ." Tape'ei ti nahã penhi'ağataruhue'yma.
[23] —Tapekouhui ti penhimbi'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me mbatera nehẽ to'u ti ğa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me nehẽ. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.
[24] —Pehepia te gwyra'ia corvos ikwahava. Notymi ojive corvos. Ndohetygi ğwemityma i'gwovo a'ero. Nomono'oği mbatera opoitava ryrua pype aerẽ po ti ti'u javo. O'u reki corvos. A'ereki Tupana'ga ouka jupe. Pe me ga ei: "Koji'i ji rekoi pe ndehe," ei Tupana'ga pe me. Nurã po ti ga imondoi pe me nehẽ no, ei Jesus'ga.
[25] —Pe'ağataruhu po pe javo: "Koji'i po ji nhimomboakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimomboakara'javi nehẽ." Nahã po pe ei. Pe'ağataruhu po pe a'ea rehe javo novĩa. Napenhimomboakara'javi tuhẽ po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga. [26] Nenhimomboakahava nonhimimi'i'i Tupana'ga pe. Pehe reki ndapekwahavi a'ea pejikovo. A'ero ti ojipea rehe tape'ağataruhui no!
[27] —Pehepia ti yvoty'ria. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndoporavykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapoi opi'ria. A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomãova'ea omongi tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhẽ ahepipyryva onhimongyavo. Ahepipyryva hohe reki yvoty'ria ikatuhetero. [28] Tupana'ga ombokatu ipira nhungwavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory nhuhũ me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.
—Koji'i Tupana'ga pe arõi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi hete pe pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

[29] —Tape'ağataruhui ti penhimbi'ua rehe! Tape'ağataruhui ti hehe pejipy'a
noğatuukare'yma. [30] A'ereki yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa nhağataruhu a'ea rehe
nhaporemo – kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'ağataruhui ti hehe a'ero.
A'ereki gaha penduvete'ga okwaha pe mbatere'ymame togwereko ti ğa ğwiğwia javo, ei
Jesus'ga.
[31] —Tupana'ga ko penduvihavuhuhete'ga. Pejirokwa ti pejikovo ganhi'iğa rupi gaha
ko jiruvihavuhuhete'ga javo, ei Jesus'ga. Pe ndekorame ganhi'iğa rupi po ti Tu-
pana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehẽ togwereko paravuhu ti ğa javo, ei Jesus'ga
ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Ikatuheteva'ea yvagi pe
(Mateus 6.19-21)

[32] Kiro Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:
—Pe ko napende'yi jireheva'ero. Tapekyhyji ti. A'ereki Tupana'ga e'i pe me:
"Opomongo pota ji huvihavamo ji pavẽi." [33] Pemondo ti penhimbatera ojipe'ğa pe
itambere'ia pyhyga ğa hugwi. Itambere'ia ti pemondo a'ero imbatere'ỹve'ğa pe. Po nahã
pe ndekokatui, a'ero po ti pe herekoi pejive yvagi pe nehẽ. Ikatu hete po ti peapoa pevo
gwe'yjamo a'ero nehẽ. Niymyani po ti nehẽ. Namomini po ti nehẽ. Iporomive'ga ndohoi
yvagi pe imima aheapoa. Mbatera nombote'vari aheapoa yvagi pe.
[34] —Nurã ji ei pe me: Penhiitambere'ia ti pemondo imbatere'ỹve'ğa pe. Po avo yvya
koty peapoa uvame, a'ero yvyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita jipi. Po yvagi
pe peapoa uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita imohina jipi, ei
Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Ndokiri huvihava'gapyrive'ga
(Mateus 24.43-44)

[35] —Peko katu ti jirura'jahava pota. Peko ti ğa ja – kiroki ğa omongi oku'ayvira
xanhimboavujikwe ti javo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. Peko ti ğa ja no – kiroki ğa
ombojapy'u lamparina tihepia katu ti ikwahava javo. [36] Peko ti ğa ja – kiroki ğa e'i: "Aerẽ
po ti nhandepojykahara'ga ruri. Uhu po ti ga toryva hugwi ojipe'ğa mohembirekohava
hugwi," ei ğa gajivyhava pota. Ga rurame okwaokwa porta rehe, kotihĩ ğa ipe'ai ga pe.
[37] —Pyry hete po ti ğa pe nehẽ – kiroki ğa ndokiri opojykahara'ga rurame, ei Jesus'ga ğa
pe. Amombe'u katu ji pe me: Onhimboavujikwe ti ğapojykahara'ga imongiavo oku'ayvira
nehẽ ta'apo ti ji mbatera ğa pe javo. A'ero po ti ga ğa mboapygi mesa pyri herua mbatera
imondovo ğa pe nehẽ to'u ti ğa javo. "Pepyry hete pe jirura potari," e po ti ga nehẽ
imondovo ğa pe nehẽ.
[38] —Po ğapojykahara'ga jivyrame toryva hugwi ypyhaji'i, pyry hete po ti ndokirive'ğa
pe nehẽ. A'ereki ga gwepia ğakire'yma. Pyry hete po ti ndokirive'ğa pe nehẽ ga jivyrame
ko'ema koty. A'ereki ga gwepia ğakire'yma, ei Jesus'ga ğa pe ğa mbo'eavo ojo'java'ea pyvõ.
[39] —Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ğwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha,
gwepia katu po ga ğwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yma hamo, ei
Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.
[40] —Nurã ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji
mbuhua, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa pe. Pe nhimboha'uve'ymame po ti ji ruri
yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

Nahã ahe ombojikoguka ojihe
(Mateus 24.45-51)

[41] A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Ma'ğa pe nde imombe'ui a'ea ojo'java'ea? Mara'ngu po ore ve jate nde imombe'gwovo
torohendu katu ti? Mara'ngu po ojipe'ğa pe no nde imombe'gwovo tohendu katu ti ğa ore
pavẽi? ei ga Jesus'ga pe.
[42] A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei Pedro'ga pe:

—Kiroki ga ombojikoguka opojykahara'ga pe ojihe gweaporoõgitakaturo – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me pe mbo'eavo ojo'java'ea pyvõ. Gwepia katu ga opojykahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojykahara'ga ei a'ero ohorame: "Nde po ti jipyrive'gã ndepiakatuharamo. Ema'ẽ ti nhimbatera gã pe gãndetakwera ja jipi to'u ti gã javo." Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

43 —A'ero gapyrive'ga jara'gã ndepiakatui imondovo gã pe gã nderekovo gãndepiakatuharamo ga horame.

—Aerẽ gapojykahara'ga jivyri ua. Õa ndepiagame ga ei: "Õa ndepia katu reki ga imondovo gã pe," ei ga.

—Pyry hete gãndepiakatuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. 44 Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti gapojykahara'ga ei ga pe nehẽ: "Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyra reheve nhimbatera reheve no." Nahã po ti ga ei nehẽ toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

45 —Po gãndepiakatuhara'ga ei oyvyteri pe opojykahara'ga rure'ymame: "Mbaigwe po ti jipojykahara'ga jivyri nehẽ," e po ga. A'ero po ga ndohepiakatui opojykahara'gapyrive'gã, ei Jesus'ga. Onupã po ga gã akwaimbae'gã kunhangwera'gã ndeheve gã poravykyrame. O'u hete po ga gambatera. Heagwyry po ga no. 46 Nomboha'uvi ga ga upa nduri po ti jipojykahara'ga kiro nehẽ javo.

—A'ea rupi po ti gapojykahara'ga ruri ovahema nehẽ, ei Jesus'ga. Gapojykahara'ga ga rovaja'rogukari. A'ereki ga ndokoi ganhi'iõa rupi. Nahã po ti gapojykahara'ga ga mongoukari ahe pyri nehẽ – kiroki ahe nohendukatui, ei Jesus'ga imombe'gwovo gwemimbo'ehara'gã pe.

47 Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea gã pe. Õa mbo'eavo ga ei:

—Ojipe'ga okwaha opojykahara'ga remimbotarimova'ea. Emo ga ndokoi ganhi'iõa rupi onhimboavujikwere'yma. A'ero po ti gapojykahara'ga ga nupanupãheteukari nehẽ, ei Jesus'ga. 48 Ojipe'ga ndokwahavi opojykahara'ga remimbotarimova'ea. Ga rekote'varuhurame po ti gapojykahara'ga ga nupãi hamo. Emo po ti gapojykahara'ga ga nupa'ĩukari nehẽ, ei Jesus'ga.

—Na tuhẽ. Kiroki gã pe ahe omondo hete – gã na jitehe po ti tomondo hete hamo. Kiroki gã pe ahe koji'i omondo – gã po ti koji'i tomondo hamo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

*Ojogwayva po ti gã ji rehe neh*ẽ, ei Jesus'ga
(Mateus 10.34-36)

49 —Ajo ji yvya koty jitekovo tamboukwaha yvyakotyve'gã ndeaporoõgita javo. Po kiro gãndeaporoõgita ji amboukwaha ojikwe ramo. A'ereki nahã jiporavykyhava, ei Jesus'ga. 50 Tupana'ga e'i ji ve: "Aerẽ po ti ojipe'gã imondoi hahyva'ea nde ve nde jukavo nehẽ," ei ga ji ve. Tuhu ti hahyva'ea ji ve a'ero. A'ereki ji ga nhi'ĩpo'ru pota. Anhimbaekwahi ji jivy'are'yma hahyva'ea imbuhua.

51 —Marãi pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga. "Jesus'ga rura gwaramo po ti yvyakotyve'gã py'a rukatui nehẽ." Nahã po pe ei pejiyvyteri pe naerũ? A'e ji pe me: Tape'ei ti a'ea. Jirura gwaramo po ti gãpy'a ndukatui nehẽ. Ojogwayva po ti gã ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga.

—Ojipe'gã po ti ji arõhetei nehẽ. Ojipe'gã po ti nanhiarõi nehẽ. Nurã po ti gã jogwayvari ji rehe nehẽ.

52 Kiro po ti ongapypeve'gã cincove'gã jogwayvari nehẽ.
Trêsve'gã po ti doisve'gã rayvari nehẽ.
Doisve'gã po ti trêsve'gã rayvari nehẽ.
53 Akwaimbae'ga po ti gwayva gwa'yra'ga nehẽ.
Gara'yra'ga po ti ga rayva nehẽ no.
Kunhangwerahẽa po ti gwayva gwa'yrahẽa nehẽ.
Hẽara'yrahẽa po ti hẽa rayva nehẽ no.
Gwayva po ti kunhangwerahẽa o'aihẽa nehẽ.
Hẽa'aihẽa po ti hẽa rayva nehẽ no, ei Jesus'ga gwemimbo'ehara'gã pe.

Ikwahavukahava
(Mateus 16.2-3)

54 Kiro Jesus'ga ei pevove'ã̃ga pe:
—Po kwara ihoa koty hovagwevagwe ã̃werã̃ kwara, a'ero pe ei: “Nimbegwei amana,” pe'e
pe. Oky tuhẽ a'ero. 55 Po nhimbya hugwi yvytua uhu, a'ero pe ei: “Kwarahyahi po ti nehẽ.”
Kwarahyahi tuhẽ a'ero. 56 Pe pehepia yvaga ikwahava aerẽva'ea. Nurã pe ei: “Aerẽ po ti
ikyri nehẽ.” Pe pehepia avova'ea ikwahava aerẽva'ea. Nurã pe ei: “Aerẽ po ti kwarahyahi
nehẽ.” A'ea pe pekwaha katu.
—Emo imbaragwahave'ỹve'ã̃ga ja po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea ag̃wamova'ea
– kiroki a'ea ikwahavuka aerẽva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki aerẽva'ea rehe,
ei Jesus'ga ã̃ga pe. Pe ko ahemoandyandyiva'ero! ei Jesus'ga. Maranameuhũ pe
napembaragwahavi ag̃wamova'ea rehe nhinhi'iã̃ga renduvame! Onhimiva'ea nhinhi'iã̃ga pe
me naerũ?

Pejeaporoã̃gita ti, ei Jesus'ga
(Mateus 5.25-26)

57 —Pe tuhẽ pekwaha hamo! ei Jesus'ga. Maranameuhũ pe napendeaporoã̃gitakatui
naerũ ikwahave'yma? Pekwaha ti! ei Jesus'ga. 58 Kiro po ti ji imombe'ui pe me ikwahavuka
pe me nahã ti pejeaporoã̃gita katu javo. Ji rendu ti a'ero.
—Po nde te'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehẽ: “Xaho tuhẽ ji rupi
juiz'ga pyri,” e po ti ga nehẽ. “Ga pe po ti ji nderekote'varuhua mombe'ui nehẽ te'i ti
ga nhandereaporoã̃gita pe javo,” e po ti ga nde ve nehẽ. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri
ejirokwa ti javo ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: “Nhande tuhẽ ti
xanhimbovyvy na'ẽ.” A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehẽ,
a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe
nehẽ. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehẽ. 59 A'e ji pe me: A'ea pype po ti nde pytai
nehẽ. Nde imondokatupave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanerenohema'javi
nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ga pe.

13

Pemano pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ

1 A'ea Jesus'ga imombe'urẽ pevove'ã̃ga pyteripeve'ã̃ga ei Jesus'ga pe:
—Pilatos'ga ahe jukaukari ojiheva'ea Galiléiapeva'ea ko. Okwava'ẽ pota Galiléiapeva'ea
mbatepyryva ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga pe okovo. Ahe mbatepyryva jukarame
Pilatos'ga ahe jukaukari. Aherekoa ono'õ mbatepyryva rekoa pavẽi ga ahe jukaukarame,
ei ã̃ga Jesus'ga pe.
2 A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Tiruahũ ahe Galiléiapeva'ea ogwyripeve'ã̃ga hohe. Nurã
Pilatos'ga ahe jukaukari.” A'ea po pe ei naerũ? ei Jesus'ga ã̃ga pe.
3 —A'e ji pe me: Pe ndapekwahavi pe'erame nanongara. A'ereki ahegwyripeve'ã̃ga oko
te'varuhu ahe ja. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikovo. Pepohire'ymame jugwi pe
nhaporemo po ti pemano no pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.
4 —O'a onga jo'ajo'ara Jerusalémmeva'ea rehe dezoitova'ea rehe ahe jukavo Siloépeve'ã̃ga
gwyri pe. Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Tiruahũ dezoitova'ea ojipe'ã̃ga hohe Jerusalém-
meve'ã̃ga hohe. Nurã ahe rehe onga jo'ajo'ara ari.” A'ea po pe ei naerũ?
5 —A'e ji pe me: Pe ndapejapyakakatui ahe rehe. A'ereki Jerusalémmeve'ã̃ga oko
te'varuhu ahe ja. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pepohire'ymame jugwi pe
nhaporemo po ti pemano no pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Ahã yva'ia figueira rehe

6 Kiro Jesus'ga imombe'ui ã̃ga pe ojo'java'ea. Ã̃ga mbo'eavo ga ei ã̃ga pe:
—Akwaimbae'ga oho ko pe uva tymipyra pype. Pevo i'yva ami figueira. Oho ga
heka hehe yva'ia figo ta'u ti javo. Ndogwerekoi yva'ia figo hehe reki. 7 A'ero ga ei

ɡ̃wemitymipyra repiakatuhara'ga pe: "Três anos imbokwara'ara'ari ji rujirurame avo heka figo figueira rehe. Ahã reki. Eha ti a'ero. A'ereki o'ã novĩa yvya po'ruavo," ei ga.

8 —A'ero garemitymipyra repiakatuhara'ga ei: "Na ti ojipeji um ano imbokwara'ari hehe
nehẽ. Kiro po ti ji hyvykoi yvya imondovo i'atagwera yvapoa pyri nehẽ. 9 Po i'a nehẽ, a'ero
pyry. Po ndi'ai nehẽ, a'ero ti emboharuka," ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Jesus'ga omombi onhimombeva'ea karugwara

10 Aerẽ sábado rupi kiro Jesus'ga ɡ̃a mbo'ei gwe'yja'ɡ̃a jatykahava pype. 11 Ipype
kunhangwerahẽa rekoi. He'yiva'ea dezoito anos imbokwara'ari hẽatetirũa rehe. A'ea
rupi hẽa nopo'aɡ̃atui. Onhimombe hẽa okovo. A'ereki anhaɡ̃a nomopo'aɡ̃atuukari hẽa
pe. 12 Hẽa repiagame Jesus'ga ei hẽa pe:

—Kunha, ei ga. Avo ejo.

Hẽa rurame ga pyri ga ei hẽa pe:

—Ndepiro'y nde netetirũa hugwi kiro, ei ga.

13 Hẽa rehe ga pokogi kiro. A'ero kotihĩ hẽa po'aɡ̃atui. Tupana'ga mboheteavo hẽa ei:

—Pyry hete Tupana'ga ji ve, ei hẽa gworygworyvamo ga rehe.

14 Kiro huvihava'ga judeus'ɡ̃a jatykahava pype ga nhimboahivi Jesus'ga pe. A'ereki
sábado rupi Jesus'ga omombi hẽatetirũa judeus'ɡ̃a poravykye'yma rupi. A'ero huvi-
hava'ga ei ipypeve'ɡ̃a pe:

—Oporavyky po ahe ojipea rupi seis dias rupi hamo. A'ea rupi ti pejo tomombi ga
petetirũa. Sábado rupi rũi po ti ga tomombi petetirũa nehẽ, ei ga ɡ̃ajatykahava jaramo.

15 A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei ijara'ga pe ipypeve'ɡ̃a pe no:

—Pe'e pe ji ve: "Oko te'varuhu ga. A'ereki ga oporavyky sábado rupi." Nahã pe ei
ji ve, ei Jesus'ga. Pehe reki okokatu'ãva'ero peko. Pe nhaporemo peporavyky sábado
rupi no! A'ereki sábado rupi pembopiro'y penhenymbava boi burro reheve hapyja hugwi
herogwovo y pe imboy'gwovo.

16 —Hẽa reki, Abraãova'ea rakykwepoharamo ko hẽa, ei Jesus'ga. Satanás'ga
okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga anhaɡ̃a ruvihavuhu'ga, gaha hẽa pojykauka
ojipyriva'ea pe. Nurã hẽa nopo'aɡ̃atua'javi. He'yiva'ea dezoito anos imbokwara'ara'ari
hẽa pojykaukarame. Jihi a'e: Pyry ji imbopiro'yi karugwara hẽa hugwi sábado rupi, ei
Jesus'ga.

17 Ga nhi'iɡ̃ame ga'arõe'ỹve'ɡ̃a ndipoyjayjari. Ipypeve'ɡ̃a reki ɡ̃a ndoryndoryvamo
Jesus'ga rehe onhimongyavo. A'ero ɡ̃a ei:

—Oapo hete Jesus'ga ahemonhimomby'ava'ea pyryva'ea. Ipopoaka hete ga, ei ɡ̃a
gworyvamo garembiapopava rehe.

Mostarda ra'ynha xunhiheteva'ea
(Mateus 13.31-32; Marcos 4.30-32)

18 Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ɡ̃a mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ɡ̃a pe ɡ̃a erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko
javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei
Jesus'ga. 19 Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga.
Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerẽ yvovouhuro tuhẽ. A'ero gwyra'ia ruri
onhimongyavo upa hakã rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'ỹve'ɡ̃a po ti he'yjuhu
nehẽ javo.

Pão imbovuhava
(Mateus 13.33)

20 Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ɡ̃a mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro yvyakotyve'ɡ̃a pe ɡ̃a erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko
javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei
ga. 21 Kunhangwerahẽa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga.
Trigo pype hẽa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pão javo. A'ero hẽa igwaragwarai

humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ã herojijyi ojeaporoĝita nehẽ javo.

Porta'ia ndipypiriva'ea
(Mateus 7.13-14, 21-23)

22 Aerẽ Jesus'ga hogahoi ojipejipe pe cidades pe. Cidades'i pe ga hoi no. Pevopevo ga ã mbo'embo'eavo ogwovo Jerusalém me.
23 Pevove'ga e'i Jesus'ga pe:
—Orepojykaharetero emombe'u ore ve. Tupana'ga omombo aherekote'varuhua ahe hugwi okovo. Maramomi ã hugwi po ti Tupana'ga imombori ãandekote'varuhua ã nderogwovo yvagi pe nehẽ toko ti ã jireheva'ero javo? Ndahe'yi po ã? ei ga Jesus'ga pe.
A'ero Jesus'ga ei ã pe:
24 —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa. Pejirokwa hete ti penhimongiavo Tupana'ga ronga pype porta'ia rupi ndipypiriva'ea rupi ga pyri. A'e ji pe me: Pejirokwa hete ti penhimongiavo. A'ereki he'yjuhuve'ã oki pota garonga pype novĩa. Emo ã ndoki.
25 —Aerẽ po ti Tupana'ga po'ami hovapytyma porta nehẽ. Po pe ami mytu'ẽ me a'ea rupi, a'ero po ti pe kwapekwari porta rehe novĩa nehẽ. A'ero po ti pe ei nehẽ: "Ehovapytymba'vo ti porta ore ve orepojykaharetero."
—A'ero po ti ga ei pe me nehẽ: "Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehẽ. Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero," e po ti ga nehẽ.
26 —A'ero po ti pe ei nehẽ: "Oro'u ko ore nde pyri ikwehe. Erembo'e nde pehea rupi orecidade rapea rupi ikwehe."
27 —A'ero po ti ga ei pe me nehẽ: "A'e ji pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a pa ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'ymi pe pekote'varuhu." A'ea po ti ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga ã pe.
28 A'ea rupi po ti pe ã ndepiagi nehẽ: Abraão'ga, Isaque'ga, Jacó'ga nehẽ. Pe ã ndepiapavi Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ã nehẽ no. Okipavipe po ti ã Tupana'ga ronga pype pe ã ndepiagame nehẽ. Tupana'ga napemongiukari ã̃wonga pe nehẽ. A'ea rupi po ti pe jehe'oi pejihe penhimonha'ngavo hahyrame pejive pevo nehẽ, ei Jesus'ga.
29 —Uhu po ti ojipe'ã nehẽ. Kwara ipora hugwi po ti ã nduĝanduri kwara ihoa hugwi no, tyapyra hugwi no, nhimbya hugwi no. Ã uhu oapyga nehẽ ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei Jesus'ga ã pe.
30 —Pehendu ti! ei Jesus'ga. Kiroki ã huvihava rũi aã̃wamo – jara'ã po ti huvihava nehẽ. Kiroki ã huvihava aã̃wamo – jara'ã po ti ndokoa'javi huvihavamo nehẽ, ei Jesus'ga ã pe.

Jesus'ga oarõ hete Jerusalém
(Mateus 23.37-39)

31 Kiro fariseus'ã nduri ovahema Jesus'ga pyri. Ga pe ã ei:
—Heregwovo avo hugwi. A'ereki Herodes'ga nde juka pota, ei ã.
32 A'ero Jesus'ga ei ã pe:
—Ga ko huvihavatehea jagwa'ria'java'ea ja raposa ja. Peho ji mombe'gwovo ga pe. Pe'ji ti ga pe: " 'Ehendu ti!' ei Jesus'ga nde ve. 'Kiro ji ambojipe'ape'a ahe hugwi anhaã Diabo'gapyriva'ea. Amombimombi ji ahetetirũa ahe hugwi no aã̃wamo. Nahã ji poravykyi kiro. Ko'emame na jitehe ti. A'ea py'rovo po ti ji poravykypavi nehẽ.' A'ea Jesus'ga ei nde ve." A'ea ti pe'ji Herodes'ga pe, ei Jesus'ga ã pe.
33 —Pe'e katu pe pe'erame ji ve: "Heregwovo." Na tuhẽ. Taho ti ji jigwovo pea rupi kiro ko'emame no a'ea py'rovo no jigwovo cidade de Jerusalém me. A'ereki Jerusalém me jate ã Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea juka pota jipi. Pevo jitehe po ti ã tajijuka nehẽ naerũ! ei Jesus'ga ã pe.
Kiro Jesus'ga ei cidadepeve'ã pe Jerusalémmeve'ã pe:
34 —Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga. Tupana'ga ahe mondoukarame pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiĝa omono'ono'õ gway'ria opepoa gwyri pe. Na jitehe he'yjuhuva'ea rupi ji

pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiĝa ja pe nderekokatupota novĩa. Emo pe ndapepotaruhui, ei Jesus'ga.

35 —Pehendu ti a'ero! Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehẽ. Ga ndohepiakatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehẽ. Pe tehe po ti peko a'ero nehẽ. Pe ndajirepiaga'javi nehẽ, a'e katu ji pe me. Aerẽ jate po ti ji rura'javi nehẽ. A'ea rupi po ti pe ei nehẽ: "Tupana'ga ti tomombyry Jesus'ga pe. Gaha Tupana'ga ga mbuhuruka," pe'e po ti pe nehẽ, ei Jesus'ga.

14

Jesus'ga omombi ahevuvura ahe hugwi

1 Aerẽ sábado rupi Jesus'ga hoi fariseus'ĝa nduvihava'ga ronga pe ta'u ji pevo javo. Ga vahemame garonga pe ĝa Jesus'ga repiahetei fariseu'ga fariseu'ga pavẽive'ĝa pavẽi javo ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga okote'varuhuavo nehẽ? Po nahã, a'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehẽ, ei ĝa ojohupe.

2 Jesus'ga rovai pyteri pe oko itetirũave'ga. Ovuvu pa ga hugwi gapya gajyva. 3 Kiro Jesus'ga ei judeus'ĝa mbo'ehara'ĝa pe a'ero – kiroki ĝa ombo'e jipi Moisésva'ea rembik-watijara rehe. Ĝa pe fariseus'ĝa pe no Jesus'ga ei:

—Mahã po pyry? Mara'ngu po sábado rupi ahe imombiga ĝatetirũa ĝa hugwi? Mara'ngu po ahe imombige'yma ĝatetirũa sábado rupi? Mahã po pyry?

A'ea Jesus'ga ei ĝa pe tonhi'ĩpondekwa ti ĝa javo.

4 Emo ĝa nonhi'ĩpondekwavi. A'ero Jesus'ga pokogi itetirũave'ga rehe imombiga gavuvura ga mondouka garonga pe. 5 Ĝa pe Jesus'ga ei:

—Erereko po nde jumento. Boi po nde erereko. Po nerenymbava ihiri ikwaruhua pype, a'ero po kotihĩ nde ipyhygi enhenymbava henohema jugwi sábado rupi. Nahã nde enhenymbava rereko katu. A'ereki pyry nerenymbava nde ve.

A'ea Jesus'ga ei fariseus'ĝa pe judeus'ĝa mbo'ehara'ĝa pe no pyry ji itetirũave'ga pokogi sábado rupi no javo.

6 Nonhi'ĩpondekwavi ĝa. A'ereki ĝa ĝwenohẽ tuhẽ sábado rupi.

Nonhimbohetei po ahe hamo

7 Kiro ĝa nduri fariseus'ĝa ojipe'ĝa ndeheve – kiroki ĝa fariseu'ga ĝa mono'oĝuka ĝa mbuhuruka ĝwonga pe i'gwovouka ĝa pe. Oapy ĝa huvihava'ĝa apykava rehe ikatuva'ea rehe. "Tianderepia pa ti ĝa nhande mboheteavo," ei ĝa. "A'ereki nhande ĝa hohe," ei ĝa oyvyteri pe.

Ĝa apygame hehe Jesus'ga ĝa ndepiagi. A'ero ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea ĝa pe. Ĝa pe ga ei:

8 —Po toryva jara'ga pe mono'oĝukari pe'u ti javo toryvi pe ĝamohembirekohai pe. Pehorame toryva repiaga ti tapeapygi huvihava'ĝa apykava rehe ikatuva'ea rehe tianderepia pa ti ĝa jave'yma. Mara'ngu po ijara'ga javo ndehoheve'ga pe: "Herejo toryva repiaga"? 9 A'ero po ti ga ruri nehẽ. Nurã po ti ijara'ga ei pe me nehẽ: "Na ga apygi pe py'rovo huvihava'ga apykava rehe ikatuva'ea rehe." Ga erame na pe me, a'ero po ti pe ndapepoyjayjari nehẽ pejigwovo peapyga irupe okoteheve'ĝa apykava rehe nehẽ, ei Jesus'ga ĝa pe.

10 —Po toryva jara'ga pe mono'oĝukari toryva repiagauka pe me nehẽ. Peapy na'ẽ ti okoteheve'ĝa apykava rehe. Aerẽ po ti ijara'ga ruri javo pe me nehẽ. "Pejikoty'a pe ji pavẽi," e po ti ga pe me nehẽ. "Ikatuva'ea rehe ti peapy huvihava'ĝa apykava rehe." Ga erame na, po ti ojipe'ĝa ga renduvi – kiroki ĝa oapy pe pyri. A'ero po ti ĝa ei pe mombe'gwovo: "Ĝahã ore hohe." Nahã po ti ĝa ei pe mboheteavo nehẽ, ei Jesus'ga.

11 —Po pe ei: "Jihi ko huvihavamo ojipe'ĝa hohe pa." Po pe ei a'ea penhimboheteavo pepopoakaramo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Pe ndapekoi huvihavamo. Napenhimbohetei po pe hamo a'ero!" A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei ojipe'ĝa pokokatuavo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Peko ti huvihavamo." A'ea po ti ga ei pe me nehẽ, ei Jesus'ga ĝa pe.

12 Jesus'ga ei fariseu'ga pe – kiroki ga ombuhuruka ga g̃wonga pe e'u ti ji pyri javo. Ga
pe Jesus'ga ei:
—Nde japorame mbatera to'u ti g̃a javo, terembuhurukari ti g̃a ejipyri – kiroki g̃a
ojikoty'a nde pavẽi. Terembuhurukari ti neirũ'g̃a, eje'yja'g̃a, imbateve'g̃a. Terembuhu-
rukari ti nanongara'g̃a arimo ypytunimo no to'u ti g̃a javo. Po nde g̃a mbuhurukari, aerẽ
po ti g̃a ei nde ve nehẽ: "Herejo i'gwovo kiro oreronga pe." Nahã po ti g̃a toryva kwepygi
nde ve nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
13 —Po nde japorame toryva koji'i pyry nde g̃a mbuhurukari imbatere'ỹve'g̃a,
ika'naka'nauhũve'g̃a, ipyka'naka'nave'g̃a, heakwagweve'g̃a. Nanongara'g̃a embuhuruka
ti to'u ti g̃a ji pyri javo. 14 A'ero po ti pyryhetero nde ve nehẽ. G̃a po ti ndokwepygi toryva
nde ve nehẽ. Tupana'ga reki ga pyryhetero nde ve nehẽ omanove'g̃a mbogweravame
pyryve'g̃a mbogweravame nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Hehanhuhũ toryva
(Mateus 22.1-10)

15 Jesus'ga pyri g̃a i'ui oapyga mesa pyri Jesus'ga renduva. G̃apyteripeve'ga ei Jesus'ga
pe:
—Horyory po ti ga nehẽ – kiroki ga o'u Tupana'ga ruhava pype Tupana'ga rekorame
nhanderuvihavuhuhetero, ei ga Jesus'ga pe.
16 A'ero Jesus'ga ga mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. Imombe'gwovo ga ei ga pe:
—Marã Tupana'ga yvyakotyve'g̃a nderekoukari okorame g̃anduvihavuhuhetero? A'ea
rehe po ti ji nde mbo'ei ikwahavuka nde ve imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ga
pe. Akwaimbae'ga ei he'yjuhuve'g̃a pe: "Kiro po ti ji japoukari toryva. Pe'u ti ji pyri,"
ei ga g̃a pe. A'ero ga hoi japovouka, ei Jesus'ga imombe'gwovo. 17 Omboavujikwepavuka ga
inoõuka. A'ero ga ojipyrive'ga mondoukari g̃a pyri. Ga pe ga ei: "Eho javo g̃a pe: 'Hepejijo
kirog̃we. A'ereki ga omboavujikwepavuka mbatera pe me'."
—"Kwa," ei ga ogwovo javo g̃a pe.
18 —Ganhi'iõa renduvame g̃a ndohopotari toryvi pe. Ga pe g̃a eg̃a'ei: "Ndorohoi ore.
A'ereki nahanahã ore oroko," ei g̃a.
—Peropero gapyrive'ga hoi g̃a momorandupava novĩa a'ero. Ojipe'ga pyri na'ẽ
gapyrive'ga hoi javo ga pe: "Herejo i'gwovo. Omboavujikwepavuka jiruvihava'ga nde ve."
—Emo ga ei gapyrive'ga pe: "Apyhy ko ji kohoa itambere'ia mondovo. Taho ji hepiaga.
Nurã ji ei nde ve: Ji mombe'u katu ti nderuvihava'ga pe tonhimonha'ngayme ti ga ji
hoe'ymame i'gwovo ga pyri."
—"Kwa," ei ga a'ero ogwovo.
19 —Ojipe'ga pyri ga hoi ovahema a'ero javo: "Herejo i'gwovo."
—Emo ga ei gapyrive'ga pe: "Apyhy ko ji he'yiva'ea nhirenymbava dez boi itambere'ia
mondovo. Taho ti ji hepiaga ipopoakara toporavyky boi ji ve. Nurã ji ei nde ve: Ji mombe'u
katu ti nderuvihava'ga pe tonhimonha'ngayme ti ga ji hoe'ymame i'gwovo ga pyri."
—"Kwa," ei ga a'ero ogwovo.
20 —Ojipe'ga pyri ga hoi ovahema a'ero.
—Emo gaha e'i gapyrive'ga pe: "Nhirembireko ji hẽa pavẽi ko. Nurã ji ndahoi i'gwovo
ga pyri," ei ga gapyrive'ga pe.
21 —A'ero gapyrive'ga jivyri ua gwuvihava'ga pyri. Omombe'u pa ga ga pe
g̃anhi'iõagwera. "Nduri tuhẽ g̃a," ei ga. "A'ereki nahanahã g̃a oko."
—A'ero garuvihava'ga nhimboahivi g̃anhi'iõagwera renduvame. A'ero ga ei ojipyrive'ga
pe: "Haite! Eho ti pehea rupi cidade rapea rupi ja'oga rupi cidade pe. Eru ti g̃a:
imbatere'ỹve'g̃a, ika'naka'nauhũve'g̃a, ipyka'naka'nave'g̃a, heakwagweve'g̃a. Emongi ti
g̃a nhironga pype to'u ti g̃a."
22 —Kotihĩ gapyrive'ga hoi ga nhi'ĩpo'ruavo. Iporia'ive'g̃a pe nhaporemo ga ei: "Hepejijo
ji rupi. Pe'u ti jiruvihava'ga pyri." Nahã ga g̃a nderuri gwuvihava'ga ronga pe g̃a
nderovahema g̃a mongiavo ipype. A'ero ga hoi gwuvihava'ga pyri javo: "Aru pa ji g̃a.
Ndohygi reki g̃a mesa rehe," ei ga gwuvihava'ga pe.

23 —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Eho ti cidade hugwi pepukuhua rupi pehe'ia
rupi no pevove'ğa mbuhuruka tuhẽ nhironga pe. Ohygahi ti ğa nhironga rehe nehẽ.
24 A'ereki ji a'e nde ve: Jypyve'ğa – kiroki ğa nde hoypyrame nduri – ğa ndo'ui'i'i
po ti nhiremimboavujikwerukava'ea. Iporia'ive'ğa jate po ti o'u,” ei ga, ei Jesus'ga
imombe'gwovo ğa pe.

Jesus'ga arõheterame ahe oko garemimbo'eharamo
(Mateus 10.37-39)

25 Aerẽ Jesus'ga hogahoi pehea rupi taho ti ji Jerusalém me javo. Ga rupi he'yjuhuve'ğa
hoğahoi. Opyryryma Jesus'ga ei ğa pe:
26 —Po ga uhu ji pyri tako ji neremimbo'eharamo javo. Ji arõheterame po ti ga rekoi
nhiremimbo'eharamo nehẽ. Koji'i ti ga tanhiarõ hete gwuva'ga arõa hohe, oyhẽa arõa
hohe, ğwembirekohẽa arõa hohe, gwa'yra'ğa arõa hohe, oirũ'ğa arõa hohe, okuvyra'ğa
arõa hohe ğwendyra'ğa arõa hohe. Koji'i ji arõheterame ğa'arõa hohe po ti ga rekoi
nhiremimbo'eharamo nehẽ. Koji'i ga ğa arõrame nhiarõa hohe, namongoi po ti ji ga
nhiremimbo'eharamo nehẽ. Ğwemimbotarimo rehe ga rekorame po ti ji namongoi ga
nhiremimbo'eharamo nehẽ. Ji rehe jate ti ga toko ji arõheteavo, ei Jesus'ga.
27 —Po ti ojipe'ğa imbohahyukari ga pe ga jukavo vehevi nehẽ ereko nde Je-
sus'gareheva'ero javo ga pe, toko jitehe ti ga nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma
ji hugwi. Okoe'ymame nhiremimbotarimova'ea rehe ti ga tokoyme nhiremimbo'eharamo
nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.
28 —Po peapo pota onga jo'ara, a'ero pe peapyna'ẽi pejapyakakatuavo hehe. Pejiyvyteri
pe pe ei nehẽ: “Marã? Ohy re po ti hehe nhiitambere'ia ikwepykavamo ji japorame
nehẽ? Marã? Ndohygi po ti nhiitambere'ia hehe ikwepykavamo nehẽ?” A'ea pe ei
pejapyakakatuavo ikwahava. Ihygame jate po ti pe japoi nehẽ, ei Jesus'ga.
29 —Pejapyakakatue'ymame ikwahave'ymame po ti pe imbovyri okyta tehe
japopave'yma nehẽ herekoa'jave'ymame itambere'ia nehẽ. Hepiagame ğa nhaporemo
ğa e'ie'i pe me pe jaita a'ero nehẽ. 30 “Pehepia ti ğa! Ndoapoi gweuhu ğa,” e po ti ğa pe
mombe'gwovo nehẽ, ei Jesus'ga.
31 —Po huvihavuhu'ga oho pota ojipe'ğa nduvihavuhu'ga rovatiamo ga rurame otavuka
ga pe, a'ero ga apyna'ẽi ojapyakakatuavo hehe. Oyvyteri pe ga ei nehẽ:
—“Nhipavẽive'ğa ko he'yive'ğa dez milve'ğa soldados'ğa. Emo vinte milve'ğa solda-
dos'ğa ko gapavẽive'ğa. Gapavẽive'ğa he'yjuhu hete nhipavẽive'ğa hohe reki. Marã po
ti nhipavẽive'ğa ğa nderekoi ğa novatiamo ğa ndurame otavuka ji ve nehẽ? Mara'ngu po
ti ğa ğa jukavo nehẽ?” ei ga oyvyteri pe.
32 —Ojapyakarẽ hehe ga ei oyvyteri pe: “Nhipavẽive'ğa po ti ndipopoakari ğa pe nehẽ.
Nduri ve ga. Irupe hete ga ji hugwi. Amondouka po ti ji ojipejipejiteve'ğa nhipavẽive'ğa
ga pyri nehẽ te'i katu ti ğa ga pe ga ma'ngoma'ngoga. Nurã ndura'javi po ti ga otavuka ji
ve nehẽ.” A'ea huvihavuhu'ga ei ikwahava ojapyakakatuavo, ei Jesus'ga.
33 —Na jitehe penhimbopiro'y ti pejeaporoğita hugwi peapoa hugwi no pejapyakakat-
uavo na'ẽ. Pe'ji ti: “Kiro ti ji tako Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi jate. Jiapoa ko
ga'apoa kiro.” Po pe ndape'ei a'ea penhimbopiro'ye'yma pejeaporoğita hugwi, a'ero po
ti pe ndapekoi nhiremimbo'eharamo nehẽ, ei Jesus'ga.

Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera
(Mateus 5.13; Marcos 9.50)

34 —Jukyra ko pyry. A'ereki omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbat-
era a'ero, ei Jesus'ga. Po jukyra ndapyryva'javi, marã po ti ahe imombyryva'javi jukyra
a'ero nehẽ? Ahe nombyryva'javi tuhẽ jukyra! ei Jesus'ga. 35 A'ero ahe ndopo'rua'javi
jukyra. Ahe nomondoi yja pype tombohory nhiremityma javo. A'ereki nombohoryvi
aheremityma. Ahe nombojihe'arukari i'atagwera rehe imondovo yja pype nhiremityma
tombohory javo. A'ereki jukyra ndapyryva'javi. Omombo ahe a'ero.

—Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhũ pe ojipe' g̃a mongokatui naerũ? Maranuhũ po ti ji nhimoirũukara'javi pe me nehẽ pehepiuka ti Tupana'ga pyryva g̃a pe javo pe me naerũ? Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga g̃a pe.

15

Ovelha ika'nhymipyra
(Mateus 18.12-14)

1 Aerẽ itambere'ia mono'õhara'g̃a ndug̃anduri Jesus'ga pyri okote'varuhuve'g̃a pavẽi. G̃a uhu pa onhimono'og̃a Jesus'ga pyri tihendu Jesus'ga javo. 2 Fariseus'g̃a g̃ambo'ehara'g̃a pavẽi ndopotari okote'varuhuve'g̃a ndurame Jesus'ga pyri. A'ero g̃a ei:

—Ojihe'a Jesus'ga okote'varuhuve'g̃a ndehe gworygworyvamo g̃a ndehe! G̃a pyri ga i'ui no, ei g̃a.

3 Nurã Jesus'ga imombe'ui fariseus'g̃a pe ojo'java'ea. G̃a mbo'eavo ga ei:

4 —Po pe pereko penhenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy pe hugwi, ndapehoi re po pe heka naerũ? Peheja po pe naerũ he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ongae'ỹi me pejigwovo hekapige'yma ojipeji ika'nhymava'ea repiaga. 5 Hepiagame po pe imondoi peahavi pejoryjoryvamo herua. 6 Pevahemame penhonga pe po pe g̃a mbuhurukari pejipyri pejikoty'ave'g̃a pejikotyve'g̃a ndeheve. Pe'e po pe g̃a pe: "Pejoryjory ti ore pavẽi. A'ereki ore orohepia orerenymbava ovelha ika'nhymipyra." Nahã po pe ei, ei Jesus'ga.

7 —Na jitehe yvagipeve'g̃a ndoryndoryhetero yvagi pe okote'varuhuve'ga pohirame okote'varuhua hugwi. Tupana'ga ga rerura'ja ojipyri. Noka'nhyma'javi ga Tupana'ga hugwi. Oka'nhyve'g̃a ja rũi noventa e nove pyryve'g̃a ndekoi, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Koji'i yvagipeve'g̃a ndoryndoryvamo ojipeji'ga rehe oka'nhymipyra'ga rehe ga pohirame okote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga g̃a pe.

Itambere'ia ika'nhymipyra

8 Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea. G̃a mbo'eavo ga ei:

—Po kunhangwerahẽa gwereko itambere'ia dez moedas de prata, ei Jesus'ga. Po hẽa omoka'nhy ojipeji g̃wonga pype, a'ero po hẽa imondygi lamparina tahepia ti itambere'ia javo. Opehipehi katu po hẽa g̃wonga pype ytya mbojatyka itambere'ia rekapige'yma hepiaga, ei Jesus'ga. 9 Itambere'ia repiagame po hẽa g̃a mbuhurukari ojipyri ojikoty'ave'g̃a okotyve'g̃a no. A'ero po hẽa ei g̃a pe: "Pejoryjory ti ji pavẽi. A'ereki ji ahepia itambere'ia nhiremimoka'nhymipyra," e po hẽa, ei Jesus'ga imombe'gwovo g̃a pe.

10 —Na jitehe Tupana'gapyrive'g̃a yvagipeve'g̃a ndoryndoryvamo okote'varuhuve'ga pohirame okote'varuhua hugwi ojipejive'ga. Noka'nhyma'javi ga Tupana'ga hugwi. A'ereki Tupana'ga ga rerura'ja ojipyri, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'g̃a pe.

Gara'yra'ga oka'nhymipyra'ga

11 Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea. G̃a mbo'eavo ga ei:

—Mokõi akwaimbae'ga ra'yra'g̃a. 12 Uva'ga pe ipyahuve'ga ei: "Apĩ," ei ga. "Aheruva'ga ti tomo'ẽ ombatera gwa'yra'g̃a pe g̃a yvuakarame. Emo'ẽ ti kiro a'ero. Embuhu ji ve kiro jiapoa," ei ga. A'ero garuva'ga imo'embavi ombatera he'yiva'ea gwa'yra'g̃a pe imondovo, ei Jesus'ga.

13 —Aere'ĩ ipyahuve'ga imono'ombavi ombatera. Kiro ga herohoi. Paivo ga hoi upa. Pevo gwe ga hogahoi hepia'ngia rehe. Nharuiveuhũ ga okovo.

14 —Oitambere'ia ga imondopavi a'ero hehe. A'ea rupi tiruahũ g̃agwyri pe. A'ereki itymipyra nahenhui. Ahã tuhẽ mbatera pevo a'ero. Kiro g̃a jukapahetei ty'ara. Ga ndogwerekoa'javi ojive no. A'ero ty'ara ga jukai. 15 Nurã ga hoi oporavykyavo pevove'ga pe tapyhy mbatera jijive javo. Pevove'ga omboporavyky ga a'ero ga mondovo nhuhũ me. "Ehepia katu ti porcos tohoyme ti a'ea hugwi i'urame," ei ga ga pe.

16 —A'ero ga hepiakatui porcos ga pe okovo. Ougwei ga ipoitava reki tanhimoytaro-mouka javo novĩa. A'ereki g̃a nomondoi ga pe, ei Jesus'ga.

17 —Aerẽ ga japyakwapupugamo. “Garamo ji pytauhui avo naerũ?” ei ga oyvyteri pe.
“O'u katu g̃a mbatera – kiroki g̃a oporavyky jiruva'ga pe. Ã̃ndohygi reki hehe. He'yiva'ea
hembyruera g̃a gwereko a'ero. Emo jihi kiro po ti amano avo jitekovo. A'ereki ji juka hete
ty'ara,” ei ga oyvyteri pe.
18 —“Aho aha po ti ji nhivahema apina'ga pyri nehẽ. A'e po ti ji ga pe nehẽ: Apĩ, ji
rekote'varuhui Tupana'ga pe yvagipeve'ga pe. Nde ve ji rekote'varuhui no. 19 Ere'e po nde
ji ve hamo: ‘Jira'yra'ga rũi kiro ga rekoi ji ve.’ A'ea po nde ei ji ve hamo. Na ji poravykyi
nde ve nehẽ oporavykyve'g̃a ja a'ero nehẽ. A'ea po ti ji ei jiruva'ga pe nehẽ.” A'ea ga ei
oyvyteri pe ojapyakavo oina, ei Jesus'ga. 20 Ovy ga a'ero opohia oporavykya hugwi porcos
reja ua pea hugwi.
—Ovahẽ g̃werĩ ga uva'ga ronga pe ua. Irupe garuva'ga gwa'yra'ga repiagi. “Kirog̃we
jira'yra'ga jivyra'javi ji pyri. Aporogwety ji ga,” ei ga. A'ero ga nhani ga repenhana. Obeija
ga ga gworygworyvamo ga rehe ga anhuvana.
21 —Kiro ipyahuve'ga ei uva'ga pe: “Apĩ,” ei ga. “Ji rekote'varuhui Tupana'ga pe
yvagipeve'ga pe oji'i. Nde ve ji rekote'varuhui no. Ere'e po nde ji ve hamo: ‘Jira'yra'ga
rũi kiro ga rekoi ji ve.’ A'ea po nde ei ji ve hamo,” ei ga.
22 —Emo garuva'ga e'i ojipyrive'g̃a pe: “Haite! Peru ti tapy'ynhapikatua – kiroki a'ea
koji'i ikatu. Pemongiuka ti ga pe. Pemondo ti gapoakag̃areheva'ea gapoakag̃a rehe.
Pemondo ti ga pe sandálias no,” ei ga g̃a pe. 23 “Peho ti herua imboky'rauhu'iva'ea bezerro
yuranuhũa ra'yra. A'ea nhande iporakahetei. A'ea pejuka ti,” ei ga. “Ti'u ti. Tiapo ti
toryva. 24 A'ereki jira'yra'ga horame ji hugwi ji ei: Omano ga. A'ereki ji a'e ikwehe'i:
Ji ndahepiaga'javi po ti ga nehẽ. Kiro ga jivyra'javame ji pyri ji ei: Okwerava'ja ga.
Oka'nhymypy ko ga ji hugwi ohorame ji hugwi. Kiro ji ga repiaga'javi,” ei ga ojipyrive'g̃a
pe.
—“Kwa,” ei g̃a ogwovo. Kiro g̃a japoi toryva.
25 —Ojihuvypyve'ga rekoi ko pe. Kiro ga ruri ojivya onga pe. Ovahemame ga henduvi.
A'ero ga ei oyvyteri pe: “Opy po g̃a imonhi'ig̃a,” ei ga.
26 —Ojipyri ga ojipyrive'ga mbuhurukari javo ga pe: “Maraname g̃a japoi toryva?” ei ga.
27 —“Neirũ'ga uhu,” ei gapyrive'ga ga pe. “Nderuva'ga ga rerekokatua'ja. ‘Nitetirũi ga,’
ei nderuva'ga. ‘Okoji jira'yra'ga,’ ei ga. Nurã nderuva'ga ojukauka imboky'rauhu'iva'ea
bezerro,” ei ga.
28 —Ojihuvypyve'ga onhimonha'nga henduvame. Ndokipotari tuhẽ ga onga pype toryva
repiaga. A'ero garuva'ga hemi ua ga pyri. “Herejo tuhẽ,” ei ga gwa'yra'ga pe. A'ea ga ega'ei
ga pe.
29 —A'ero ojihuvypyve'ga ei uva'ga pe: “Ji rendu ti! Imbokwara'ara'arame jihi aporavyky
hete nde ve jitekovo. Nane'ymi nenhi'ig̃a rupi ji ako katu. Ji ve nde nerembuhuri'i'i
xunhiva'ea cabrito. Poi nde nerembuhuri ji ve toapo ti ga toryva javo ojikoty'ave'g̃a pavẽi.
30 Gaha reki, ndera'yra'ga, ga jigwaraipavi neitambere'ia rehe imondovo ahe'upahara'g̃a
pe. Ga rura'javame nde ijukaukari ga pe imboky'rauhu'iva'ea bezerro,” ei ojihuvypyve'ga
uva'ga pe.
31 —“Pi'a,” ei garuva'ga ga pe. “Nane'ymi nde ruvi ji pyri. Nhimbatepava nembatera
tuhẽ okovo. 32 Pyry nhande roryroryvamo. Nurã ti tiapo toryva. A'ereki neirũ'ga horame
nhande hugwi nhande ei: Omano ga. A'ereki nhande xa'e ikwehe'i: Ndihepiaga'javi
po ti nhande ga nehẽ. Kiro ga jivyra'javame nhande pyri nhande ei: Okwerava'ja ga.
Oka'nhymypy ko ga nhande hugwi ohorame nhande hugwi. Kiro nhande ga repiaga'javi,”
ei garuva'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

16

Akwaimbae'ga omoandyandyi gwuvihava'ga

1 Kiro Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe imombe'gwovo ojipea. Ã̃ga mbo'eavo ga ei:
—Imbateheteve'ga ei ojipyrive'ga pe: “Ehepia katu nhimbatera ji ve ima'eamo ipyhyga
itambere'ia ji ve,” ei ga ga pe.

—“Kwa,” ei ga.

—Aerẽ imbateve'ga pyri ã̃ga uhu javo ga pe: “Ndepyrive'ga ojigwarajuhu nembatera rehe,” ei ã̃ga imbateve'ga pe.

2 —Imbateve'ga ombuhuruka ojipyrive'ga a'ero. Ga pe ga ei: “Garamo nde rekouhui? Nde mombe'u ã̃ga ji ve. Maraname nde jigwarai nhimbatera rehe? Ekwatija ti ji ve imombe'gwovo enhimima'ẽa. Tahepia ji. Nde po ti ndereporavykya'javi ji ve hepiage'yma nhimbatera ji ve nehẽ,” ei ga ga pe.

3 —A'ero gapyrive'ga ei oyvyteri pe: “Marã po ti ji rekoi a'ero nehẽ? Kiro po ti jiruvihava'ga ji mondohetei ojihugwi ji mboporavykya'jave'yma ojive nehẽ. Ndajipopoakari ji. Nurã ndahyvykoi ko pe. Naporanduva'uvi ji mbatera ojipe'ã̃ga hugwi. Marã po ti ji rekoi ipyhyga mbatera jijive nehẽ?” ei ga. 4 Ojapyaka ga. “Ah! Kiro ji akwaha!” ei ga. “Nahanahã po ti ji rekoi ã̃ga mbohoryoryva ji rehe nehẽ. A'ero po ti ã̃ga ji mboapygi ã̃gwonga pype ji rerekokatuavo nehẽ ji poravykya'jave'ymame ga pe nehẽ,” ei ga oyvyteri pe.

5 —A'ero ã̃ga mbojopy'rupy'ruavo ga ã̃ga mbuhupavukari ojipyri – kiroki ã̃ga ndokwepygi ve garuvihava'ga pe. Urypyve'ga rurame ga ei ga pe: “Maramomi nde nderekwepygi ve jiruvihava'ga pe?” ei ga.

6 —A'ero ga ei gapyrive'ga pe: “He'yiva'ea ikava cem tambores de azeite,” ei ga.

—A'ero gapyrive'ga ei ga pe: “Koro neconta ikwatijara. Haite! Eapy ti ikwatijara'java he'yiva'ea rerojijyita. Ndahe'yiva'ea cinquenta tambores jate ti ekwatija. A'ea po ti nde ikwepygi ga pe nehẽ,” ei ga. A'ero a'ea ga ikwatijari.

7 —Ojipe'ga pe ga ei ga rurame: “Maramomi nderekwepygi ve jiruvihava'ga pe?”

—A'ero ga ei ga pe: “He'yiva'ea ha'ynha cem alqueires de trigo.”

—A'ero gapyrive'ga ei ga pe: “Koro neconta ikwatijara. Haite! Eapy ti ikwatijara'java he'yiva'ea rerojijyita. Ndahe'yiva'ea oitenta alqueires jate ti ekwatija. A'ea po ti nde ikwepygi ga pe nehẽ,” ei ga. A'ero a'ea ga ikwatijari.

8 —Aerẽ ikwahavame garuvihava'ga ei: “Heaporoã̃gita jipyrive'ga ojapyakaheteavo ji moandyita ikwahava.” A'ea ga ei ojipyrive'ga omoandyirame, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—A'ereki okote'varuhuve'ã̃ga okwaha ojogwerekovo gweaporoã̃gitaro. A'ea ã̃ga ikwahavi pyryve'ã̃ga hohe jireheve'ã̃ga hohe kojahuarupive'ã̃ga hohe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ga pe.

9 —Jihi a'e pe me, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Pemondo ti iporia'ive'ã̃ga pe penhiitambere'ia tohoryory ti ã̃ga pejihe. A'ero aerẽ pe manorame ipyhyga'jave'yma itambere'ia, po ti ã̃ga ndoryndoryvamo jitehe pe ndehe nehẽ pe mboapyga ojipyri pevo yvagi pe nehẽ – kiroki a'ea ndopavi nehẽ. Pevo nane'ymi po ti nde ruvi ã̃ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

10 —Kiroki ga ndahe'yiva'ea repia katu – gaha he'yjuhuva'ea repia katu no ahe mbojikoga ojihe. Kiroki ga ndahe'yiva'ea rehe omotetirũa – gaha he'yjuhuva'ea rehe omotetirũa no ahe mbojikoge'yma ojihe, ei Jesus'ga. 11 Po pe ndapepo'rukatui yvyakotyva'ea penhiitambere'ia, a'ero po ti Tupana'ga nomondoi oapoa pyryheteva'ea yvagipeva'ea pe me nehẽ topo'ruyme ti ã̃ga javo. 12 Po pe ndapehepiakatui aheapoa ahe ve ahe mbojikoge'yma ojihe, a'ero po ti Tupana'ga nomondoi peapoa pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

13 —Kiro po ti ji ã̃ga mombe'ui mokonha'ã̃ga ahepojykahara'ã̃ga pe me pe mbo'eavo, ei Jesus'ga. Tiruahũ ahe poravykyrame mokonha'ã̃ga pe opojykahara'ã̃ga pe. Po ahe oporavyky mokonha'ã̃ga pe, a'ero po ahe ojipe'ga arõhetei ojipe'ga arõe'yma. Ovy'a hete po ahe onhimiarõve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'ĩpo'rukatui Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe.

Tupana'ga okwaha aherekote'varuhua
(Mateus 11.12-13; 19.9; 5.31-32; Marcos 10.11-12)

14 Jesus'ga imombe'urame ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe fariseus'ã̃ga ga rendupavi. Fariseus'ã̃ga opotaruhu itambere'ia. Nurã ã̃ga ndopotari Jesus'ga remimombe'ua. A'ero ã̃ga Jesus'ga jaihetei ga rerekomemuamo.

15 Kiro Jesus'ga ei fariseus'ã̃ga pe:

—Pehe peko katu ahe pejepiagame jate. A'ero ahe ei: “Tupana'ga roryroryvamo ã
ndehe ãandekokatua rehe.” Ikwahave'yma ahe ei nahã ombaragwahave'yma ãwaramo
pendekote'varuhua rehe. Tupana'ga ki a'e te okwaha pendekote'varuhua. Aheremimbo-
heteva'ea pe Tupana'ga ei: “Ite'varuhu hete!” ei ga.
16 —Ymyahũ ymyahũva'ea ahe mbo'ei Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Tupana'ga
nhi'iã mombe'uharava'ea nhi'iãgwera rehe no. A'ea rehe ymyahũve'ã ã mbo'ei
ikwehe'i no nahanahã ti peko katu javo. Kiro João Batista'ga aãwamove'ã mbo'ei
pyryva'ea rehe ji pavẽi, ei Jesus'ga. Ã mbo'eavo ore ei ã pe: Kiro Tupana'ga
oko nhanderuvihavuhuhetero nhande repiakatuavo. Orerenduve'ã heroviapotahetei
orenhi'iã. A'ero ã ei: “Toko ti ga oreruvihavuhuhetero.” A'ea ã ei ipotaheteavo ojikoga
Tupana'ga rehe.
17 —Po yvaga opa. Po yvya opa. Moisésva'ea remimbo'eagwera ki a'e te ndopavi'i'i.
Xunhi'i'ĩva'ea rũi po ti ipavi jugwi nehẽ, ei Jesus'ga.
18 —Kiroki ga opohi ãwembirekohẽa hugwi hẽa mondoheteavo – gaha ite'varuhu
ojipehẽa rerekorame. Tupana'ga ndopotari ga ojipehẽa rerekorame. Hẽa rerekorame
ga ajuajuri. A'ereki ga hembireko jitehe jypyvehẽa pavẽi. Na jitehe – kiroki ga gwereko
garembirekoypyvehẽa ga pohirame hẽa hugwi – gaha ite'varuhu hẽa rerekorame. A'ereki
ga gwereko garembirekohẽa. Tupana'ga ndopotari nanongara, ei Jesus'ga ã mbo'eavo.

Imbateheteva'ea Lázarova'ea pavẽi

19 Kiro Jesus'ga imombe'ui ã mbo'eavo. A'ero ga ei:
—Ahe gwereko pa imbateheteva'ea. Nane'ymi ahe omongi tapy'ynhapipyryva
ikatuheteva'ea. He'yi hehe. Huvihava'ã pira'java'ea ko ahepira hovy'iva'ea linho
apopyra no pyryva'ea. Nane'ymi ahe herekoi ikatukatuva'ea jate i'gwoi'gwovo gworyg-
woryvamo.
20 —Aherongauhua apoa pyri porta pyri Lázarova'ea nhinoõi. Ono ã ahe pevo jipi.
Iporia'i Lázarova'ea ombatere'ymamo ojagwuhuro. He'yjuhu ahejagwa. 21 Ougwei ahe
imbateva'ea rembi'uagwera. “Po ga imbuhurukari ji ve hamo – kiroki ohiohi gajurua
hugwi yvyvo ga i'urame,” ei ahe oyvyteri pe. Nhaãwatiã uhu ahejagwa rererereva okovo!
22 —Aerẽ iporia'iva'ea manoi Lázarova'ea. A'ero Tupana'gapyrive'ga ahera'uva rerohoi
imondovo Abraãova'ea pyri yvagi pe.
—Imbateva'ea manoi no. A'ero ã ahe tymi. 23 Omanove'ã gwyri pe imbateva'ea ra'uva
rekoi. Hahy hete imbateva'ea pe pevo. Kiro ahe jovavuri. Paivo ihoi ahema'ẽa Abraãova'ea
repiaga. Ahe gwepia Lázarova'ea rekorame Abraãova'ea pyri hete. 24 A'ero imbateva'ea
onhi'iã mondoi: “Amoi! Abraão!” ei ahe. “Ji porogwety po nde hamo! Embuhuruka ti
Lázarova'ea ji pyri. Tomonde ti ahe opoakãtĩapy'ria yhya pype herua imbuhua nhikũa
rehe imbohakuvia nhikũa. A'ereki hahyuhu ji ve tata pype.”
25 —A'ero Abraãova'ea ei: “Pi'a,” ei ahe. “Nahembuhurukari ji. Ekwahava'ja ti.
Emanoe'ymame nde erereko embatera ikatuva'ea ejoryjoryvamo. Lázarova'ea pe ki a'e
te ite'varuhu hete omanoe'ymame. Kiro Lázarova'ea py'a u katu avo ji pyri. Nde ve kiro
hahy hete. 26 Nhanema'õ me oko yvya kwaruhua. Nurã ahe ndohahavi ore hugwi pe pyri.
Na jitehe ahe ndohahavi pe hugwi ore pyri,” ei Abraãova'ea ahe ve.
27-28 —A'ero imbateva'ea ei: “Amoi!” ei ga. “Ji rendu! Emondouka ti Lázarova'ea jiruva'ga
ronga pe a'ero nhiirũ'ã pyri cincove'ã pyri. Tomombe'u ti ahe ã pe jirekote'varuhua
kwepykava topohi ti ã okote'varuhua hugwi. A'ero nduri po ti ã avo ji pyri hahyva'ea
ruvihava pype nehẽ,” ei imbateva'ea Abraãova'ea pe.
29 —A'ero Abraãova'ea ei: “Gwereko ã Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwati-
jara. Gwereko ã Tupana'ga nhi'iã mombe'uharava'ea nhi'iãgwera aherembikwatijara.
Na ã aherembikwatijara rendukatui xako hehe javo,” ei Abraãova'ea ahe ve.
30 —“Amoi,” ei ahe Abraãova'ea pe. “Nohenduvi po ti ã aherembikwatijara okoe'yma
hehe. Po ti ahe vyri omanoa hugwi ogwovo ã pyri imombe'gwovo ã pe nehẽ, a'ero po ti
ã pohiri okote'varuhua hugwi nehẽ,” ei imbateva'ea.

31 —A'ero Abraãova'ea ei ahe ve: “Po ã̃ga nohendukatui Moisésva'ea remimbo'eagwera
Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea nhi'iã̃gagwera reheve, a'ero po ti ã̃ga ndogweroviari
ahe vyrame omanoa hugwi ogwovo ã̃ga pyri imombe'gwovo ã̃ga pe nehẽ. Nurã po ti ji
namondoukari ahe pevo nehẽ,” ei Abraãova'ea imbateva'ea pe.
A'ea Jesus'ga imombe'ui fariseus'ã̃ga pe ã̃ga mbo'eavo.

17

Tiruahũ hete ã̃ga pe, ei Jesus'ga
(Mateus 18.6-7, 21-22; Marcos 9.42)

1 Ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe Jesus'ga ei:
—Jara'ã̃ga ombote'varuhu jipi. Na tuhẽ po ti jipi nehẽ, ei Jesus'ga. Ã̃a pe ti tiruahũ
hete nehẽ – kiroki ã̃ga ombote'va ojipe'ã̃ga mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga.
2 Omano jipe po ã̃ga hamo tombote'varyme ti ã̃ga jireheve'ã̃ga – kiroki jireheve'ã̃ga aã̃gwamo
gwe ojiko Tupana'ga rehe ikwahapave'yma Tupana'ga nhi'iã̃ga, ei Jesus'ga. Po ahe opytĩ
ã̃gajurimo itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ã̃ga momboa ypiahua ruvihava
pype ã̃ga mbotypyvyga, a'ea ko tiruahũhetero ã̃ga pe. Koji'i tiruahũ hete ã̃ga pe ã̃ga jireheve'ã̃ga
mbote'varuhurame, ei Jesus'ga ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe.
3 —Eko katu ti! Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja. Po
ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti ere ga pe: “Nahanahã nderekote'varuhua ji ve. Na rũi ahe
japoi.” A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga.
—Po ga ei nde ve: “Jite'varuhu ko ji ko. Ndajite'varuhua'javi po ti ji nde ve a'ero
nehẽ,” e po ga nde ve. Po ga pohiri okote'varuhua hugwi, a'ero terehenonha'javi ti
garekote'varuhua.
4 —Po he'yjuhurame po seterame ga te'varuhua'jaa'javamo nde ve ara rupi ve. Po
he'yjuhurame po seterame ga ea'jaa'javi nde ve: “Jite'varuhu ko ji ko,” e po ga nde ve.
“Ndajite'varuhua'javi po ti ji nde ve a'ero nehẽ. Apohi ji kiro jirekote'varuhua hugwi,”
e po ga. A'ero he'yjuhurame seterame ti erea'jaa'ja ga pe: “Nahenonha'javi po ti ji
nderekote'varuhua nehẽ.” Nahã ti ere ga pe, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Nahã oko ahe jikogame Tupana'ga rehe

5 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga – kiroki gamoirũhara'ã̃ga – ã̃ga ei Jesus'ga pe nhande-
pojykaharete'ga pe:
—Orojiko ore Tupana'ga rehe gapopoakara rehe no. Ore poko ti. Koji'i ti embojikoguka
ore ve.
6 A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe gapopoakara rehe no, a'ero po pe ei
agwava'ea pe i'yva pe figueira brava pe: “Ipya rehe vehevi ti ejijyi enhityma'java typya
pype ypiahua ruvihava pype.” Po pe ei a'ea, a'ero ijijyi onhityma'java typya pype, ei
Jesus'ga ã̃ga pe.

Ã̃gapyriva'ero po ã̃ga oporavyky ã̃ga pe hamo

7 Kiro Jesus'ga ei:
—Po pepyrive'ga gwyvykoi ko pe oporavykyavo. Po ga penenymbava repia katu ovelhas
repia katu oporavykyavo. Ga rurame onga pe oporavykyhava hugwi pe ndape'ei ga
pe: “Haite! Herejo eapyga mesa pyri. E'u ti.” Pe ndape'ei na ga pe. 8 Pe pe'e ga pe:
“Emboavujikwe pa ti mbatera ji ve ta'u. A'ero ti enhimboavujikwe herua mbatera imbuhua
ji ve. Ji i'urẽ po ti nde i'ui ji py'rovo nehẽ,” pe'e pe pejipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.
9 —Pe ndape'ei ga pe: “Ndepyry hete nde eporavykyavo ji ve ekoheteavo nhinhi'iã̃ga
rupi.” A'ea rũi pe ei ga pe. Pepyriva'ero ã̃gwaramo oporavyky po ga pe me hamo.
10 —Na jitehe pejipyrive'ga ja pe tuhẽ ti peko. Pekopavame Tupana'ga nhi'iã̃ga rupi ti
pe'ji Tupana'ga pe: “Ore rekopavame enhi'iã̃ga rupi, terei ti ore ve pepyry hete pe javo.
Ndepyriva'ero ã̃gwaramo oroporavyky po ore nde ve hamo.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei
Jesus'ga ã̃ga pe.

Jesus'ga omombi dezva'ea hugwi ahejagwa

11 Aerẽ Jesus'ga hogahoi taho ji Jerusalém me javo. Ohorame ga okwa Galiléiapeve' g̃a
gwyri pe Samariapeve'g̃a gwyri pe no. 12 Pevo ga vahemi cidade'i pe. Cidade'ia rembeyvyri
pe ijaijauhuve'g̃a ga rovatĩ dezve'g̃a. Irupe g̃a pytai ga hugwi. 13 Jesus'ga pe g̃a onhi'iĝa
mondoi javo:

—Jesus! ei g̃a ga pe. Ore porogwety po nde hamo, ei g̃a Jesus'ga pe ga renoina nde ko
orembo'eharamo javo ga pe.

14 Ã̃a ndepiagame Jesus'ga ei g̃a pe:

—Peho ti pejipiuka ikwava'ẽhara'g̃a pe pejijagwa repiuka g̃a pe.

Ã̃a horame g̃ajagwa pigi g̃a hugwi. 15 Ojagwapihava repiagame ojipeji'ga jivyri Jesus'ga
pyri. Hahyahi ganhi'iĝa ga erame Tupana'ga mboheteavo gworygworyvamo ga rehe.

16 —Ndepyry hete nde! ei ga Jesus'ga pe. Erepohano kwaha hete nde.

A'ea ga ei onhinoĝa upa ojovapyvo Jesus'ga pyri ndehe koji'i ji hohe javo. Ga ko
Samariapeve'ga. 17-18 Nurã Jesus'ga ei:

—Nhandegwyripeve'ga rũi – gaha jate ga jivyri ji pyri gworygworyvamo Tupana'ga
rehe ga mboheteavo. Amombi ji dezve'g̃a jagwa g̃a hugwi. Ma jara'g̃a naerũ, noveve'g̃a
judeus'g̃a? Po g̃a jivyri Tupana'ga mboheteavo hamo!

19 Samariapeve'ga pe Jesus'ga ei:

—Epo'ã heregwovo enhonga pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã ndejagwa pigi nde hugwi.

Maname po ti Tupana'ga oko aheruvihavuhuhetero nehẽ?
(Mateus 24.23-28, 37-41)

20 Aerẽ fariseus'g̃a ei Jesus'ga pe:

—Maname po ti Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero avo yvya koty nehẽ?

A'ero Jesus'ga ei g̃a pe:

—Ndiukwahavi Tupana'ga rekorame huvihavuhuhetero yvya koty nehẽ. 21 Nurã po
ti g̃a nde'i nehẽ: "Pehepia! Avo ko ga rekoi huvihavuhuhetero! Pehepia! Pevo ko
ga rekoi huvihavuhuhetero!" A'ea rũi po ti g̃a ei nehẽ. A'ereki Tupana'ga oko jipe
huvihavuhuhetero aheyvyteri pe ahe jikogame ga rehe, ei Jesus'ga fariseus'g̃a pe.

22 Ã̃gwemimbo'ehara'g̃a pe Jesus'ga ei:

—Aerẽ po ti pe ei nehẽ: "Po ti ga rura'javi opytaahi'viavo nhande pyri nehẽ hamo."
Nahã po ti pe ei ji repiaga'japotaheteavo nehẽ novĩa. Pe ndajirepiagi nehẽ, ei Jesus'ga
yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

23 —O'mbero po ti g̃a ei pe me nehẽ: "Pehepia! Pevo ko Cristo'ga! Pehepia! Avo ko
Cristo'ga!" Nahã po ti g̃a ei pe me o'mbero nehẽ. Tapehoi ti g̃a ndupi hepiaga. Taperoviari
ti g̃a.

24 —Jijipiukarame ji rura'jahava rupi tupã verava ja po ti ji rekoi nehẽ. Tupã verav-
eravame kikoty yvaga rehe ombokojahu pa kokoty yvaga rehe no. A'ero ahe gwepia
pa kojahua. Na jitehe po ti g̃a nhaporemo ji repiagi ji rura'javame yvaga hugwi nehẽ,
ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. 25 Kiro po ti g̃a imbuhuna'ẽi he'yiva'ea
hahyva'ea ji ve avo nehẽ. Aĝwamove'g̃a po ti nanhiarõi ji reroviare'yma kiro nehẽ.

26 —Noéva'ea nhinhaĝa renondehava yhara ruvihavuhua pype ojo'ja jirura'java renon-
dehava pavẽi, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. 27 Ymyahũ Noéva'ea nhin-
haĝa renonde yhara ruvihavuhua pype ahegwyripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo
hako. Ahegwyripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea
mohembirekoi no. Nahã ahegwyripeva'ea rekoi okovo imboha'uve'yma Noéva'ea avame
yhara ruvihavuhua pype yhya hehanhuhũa rurame ahegwyripeva'ea mbotypyvypava
nhatymbava hako – kiroki ahegwyripeva'ea ndo'avi yhara ruvihavuhua pype.

28 —Na jitehe Lóva'ea hoa renondehava Sodoma hugwi. Sodomapeva'ea i'ui'ui jipi
gworygworyvamo. Mbatera ahe ipyhygi itambere'ia pyvõ aerẽ imondovo mbatera
itambere'ia rehe. Ko pe ahe itymi. Onga ahe japoi. Nahã Sodomapeva'ea rekoi
okovo ikwahave'yma ombokajaĝwama. 29 Lóva'ea hemame cidade hugwi Sodoma hugwi

ogwovo Tupana'ga imbohirukari yvaga hugwi tata enxofre reheve ojapy'uva'ea reheve
Sodomapeva'ea rehe ahe jukapavuka.
30 —Na jitehe po ti yvyakotyve'ğa ndekoi okovo ikwahave'yma jirura'javağwama nehẽ,
ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
31 —Ji jipiukarame ti ga tokiyme ğwonga pype ombatera renoheme'yma jugwi – kiroki ga
oko ongapereuhua arimo. Na jitehe ti ga tohoa'javyme ğwonga pe nehẽ – kiroki ga oko ko
pe ji jipiukarame nehẽ, ei Jesus'ga. 32 Tapemoka'nhymi ti Lóva'ea rembirekova'ea! Ohoa'ja
pota ahe ğwonga pe omanomo, ei Jesus'ga imombe'gwovo. 33 Kiroki ğa e'i: "Ndakoi ti ji
Jesus'ga remimbo'eharamo tajijukayme ti javo" – a'ero po ti ğa manoi ogwovo hahyva'ea
ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ğa ojipe'ğa ğa jukai ğa jikoga ğwaramo ji rehe –
omanorẽ po ti ğa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.
34 —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Ji rura'javame po ti mokonha'ğa kiri onhinongava rehe
ypytunimo. Ojipeji ğanhinongava. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga
rejahava nehẽ, ei Jesus'ga. 35 Kunhangwera'ğa mokonha'ğa po ti ombo'i ombo'ihava pyvõ
ojopyri. Kiro po ti ojipehẽa rerohohava nehẽ. Kiro po ti ojipehẽa rejahava nehẽ, ei
Jesus'ga. 36 Mokonha'ğa po ti oko ko pe akwaimbae'ğa nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava
nehẽ. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.
37 A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei ga pe:
—Nhandepojykaharetero emombe'u ti ore ve. Mome po ti nanongara nehẽ?
A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Jukwaha po ti nehẽ. Ahe manorame po ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehẽ ti'u
javo.
A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha ji rura'javame nehẽ javo.

18

Aherembirekokwerava'ea juizva'ea pavẽi

1 Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ğa pe. A'ea pyvõ ga ğa mbo'ei ğanhi'iğa rehe
Tupana'ga pe tapenhi'ĩ jipi pejikweraje'ymamo javo ğa pe. 2 Ğa mbo'eavo hehe ga ei:
—Juiz'ga oko cidade pype upa. Ndokoi ga Tupana'ga nhi'iğa rupi okyhyjie'yma
ga hugwi. Ndojirovagi ga akwaimbae'ğa koty no okyhyjie'yma ğa hugwi.
3 Aherembirekokwerahẽa oko akoja pype cidade pype upa no. Uhuuhura'ja hẽa juiz'ga
pyri jipi ja'javo ga pe: "Ji repy ti ga rehe. A'ereki ga ite'varuhu ji ve," ei hẽa juiz'ga pe jipi.
4 —Ndohepypotari ga hẽa. Ga ndopokona'ẽi hẽa. Aerẽ reki ga ei oyvyteri pe: "Ndakyhyji
ji Tupana'ga hugwi akwaimbae'ğa hugwi no ğa mbopogwee'yma. Jikyhyjiavo ğwaramo rũi
po ti ji aherembirekokwerahẽa pokogi nehẽ. 5 Nhimbokweraja ğwaramo po ti ji hẽa pokogi
nehẽ. Po ti ji ndahepygi hẽa nehẽ, a'ero po ti hẽa ji mohe'ouhũ u'ua ji pyri nehẽ. Kiro po
ti ji hẽa repygi a'ero," ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.
6 —Pejapyaka ti juiz'ga nhi'iğa rehe ndapyryvive'ga nhi'iğa rehe, ei Jesus'ga nhandepo-
jykaharete'ga. 7 Marã po ti Tupana'ga hekoi ğwemimo'ẽhara'ğa nderekovo nehẽ? Gwepy
po ti ga ğa naerũ? – kiroki ğa onhi'ĩ hete ga pe arimo ypytunimo no ore poko ti javo.
Marãi pe? Mbegwe po ti ga ğa pokoga nehẽ naerũ? Marãi pe? 8 A'e ji pe me: Ga kaitu
ğa pokogi kotihĩ nehẽ ji mbuhura'java avo yvya koty nehẽ. Ji rura'javame mara'ngu po ti
yvyakotyve'ğa ojikoga ji rehe nehẽ? ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Fariseu'ga itambere'ia mono'õhara'ga pavẽi

9 Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea ojo'java'ea jara'ğa pe – kiroki ğa e'i oyvyteri pe:
"Orepyry hete ore. Ojipe'ğa tiruahumba." A'ea ğa ei ojirovage'yma ğa koty. Ğa pe Jesus'ga
ei pehe po ti ji pe mombe'ui kiro javo.
10 —Mokonha'ğa oho ojatykahavuhua pype templo pype xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo.
Ojipe'ga ko fariseu'ga. Ojipe'ga ko itambere'ia mono'õhara'ga, ei Jesus'ga.
11 —Fariseu'ga o'ã onhi'iğa oyvyteri pe. "Tupana," ei ga Tupana'ga pe. "Jiroryrory ji
nde rehe. A'ereki nde ji mongo ojipe'ğahoheva'ero. Nurã ğa ja rũi ji rekoi. A'ereki ğahã
ahe moandyandyi ipyhyga ğambatera. Ndapyryvi ğa. Gwereko ğa ojipe'ğa nembireko'ğa.

Avove'ga ja rũi itambere'ia mono'õhara'ga ja rũi ji rekoi nohõ. [12] A'u ji cinco jikira rupi.
Dois jikira rupi ji nda'ui tanhi'ĩ Tupana'ga pe javo. Nahã ji rekoi jipi. Amondo ji nde ve
nhimbatera jipi. Ji herekorame dez mbatera ji amondo nde ve ojipeji," ei fariseu'ga, ei
Jesus'ga ga mombe'gwovo ğa mbo'eavo.

[13] —Itambere'ia mono'õhara'ga ki a'e te irupe ga o'ã ojipe'ğa hugwi. Ndojovavuri
ga hepiage'yma yvaga koty. Onupanupã ga opoti'a opoa pyvõ ovy'are'yma ğwaramo.
Tupana'ga pe ga ei: "Tupana, ako te'varuhu ji. Terenhimonha'ngai ji rehe. Ji porogwety
kiro!" ei itambere'ia mono'õhara'ga Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

[14] —A'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'õhara'ga hugwi Tupana'ga imom-
bori garekote'varuhua. A'ero ga jivyrame ğwonga pe Tupana'ga ei ga mombe'gwovo:
"Pyry kiro itambere'ia mono'õhara'ga."

—Ojipe'ga pe fariseu'ga pe Tupana'ga nde'i: "Ndepyry nde." A'ea rũi Tupana'ga ei.
Kiroki ga e'i jihi ko huvihavamo ojipe'ğa hohe pa javo – po ga ei a'ea onhimboheteavo
onhimongovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ: "Nderekoi nde
huvihavamo. Nerenhimbohetei po nde hamo a'ero." A'ea po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ,
ei Jesus'ga.

—Po ga nonhimbohetei ojipe'ğa nderekokatuavo, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ:
"Eko ti huvihavamo." A'ea po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombyry tay'riva'ea pe
(Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16)

[15] Aerẽ tayri'ğa no, ojipe'ğa ğa nderuri Jesus'ga pyri topoko ti ga ğa ndehe imombyryva
ğa pe javo. Tayri'ğa nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa ei ğa pe:

—Taperuri tayri'ğa Jesus'ga pyri, ei ğa.

[16] Jesus'ga ki a'e te e'i:

—Tuhu tuhẽ ti tayri'ğa ji pyri, ei ga. Tapemombigi ti ğandura. A'ereki Tupana'ga pyry
hete nanongara'ğa'jave'ğa pe okovo ğanduvihavuhuhetero ğa jikogame ojihe, ei Jesus'ga.
[17] Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tayri'ğa ojiko uva'ğa ndehe okovo ğanemimbotarimova'ea
rehe. Kiroki ğa oko tayri'ğa ja rũi – ğa ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma garemimbota-
rimova'ea rehe. Ã̃ga po ti nomongoi Tupana'ga gwuvihavuhuhetero a'ero nehẽ, ei Jesus'ga
ğa pe.

Imbateheteva'ea nomondopapotari
(Mateus 19.16-30; Marcos 10.17-31)

[18] A'ero huvihava'ga ei Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe:

—Marãva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehẽ jirekoağwamamo Tupana'ga pyri
avuirama nehẽ? ei ga Jesus'ga pe.

[19] A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iğa jate ko pyry, ei Jesus'ga.
[20] Erekwaha ko nde Tupana'ga remimbo'eukaragwera Moisésva'ea pe ymyahũ. Ga e'i ahe
ve:
"Tererekoi ti ojipe'ğa nembireko'ğa.
Terejukai ti ojipe'ğa.
Teremimi ti ojipe'ğa hugwi.
Tane'mbei ti ojipe'ğa mombe'gwovo tehe.
Emondo ti ejeaporoğita imohina ejuva'ga rehe eyhẽa rehe no," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga.

[21] A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimom-
boakari ahendu katu ve ji, ei ga.

[22] Ga renduvame Jesus'ga ei ga pe:

—Ojipeji rehe nderehygi ve Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Emondo pa ti
embatera itambere'ia pyhyga. Kirẽ ti ema'ẽ eitambere'ia imbatere'ỹve'ğa pe, ei Jesus'ga.
A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehẽ, ei Jesus'ga. Nurã ji ei nde ve:

Emondo pa ti eitambere'ia kiro. Imondopavirẽ ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo
ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ga pe.
23 Jesus'ga renduvame ga ndovy'ahetei. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero
ɡ̃waramo. 24 Gavy'are'yma repiaga Jesus'ga ei:
—Hahy imbateve'ɡ̃a pe ɡ̃a erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhuhetero javo. Po
ɡ̃a nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari ɡ̃a garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei
Jesus'ga. 25 Tegwete yuranuhũa'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi.
Tegwete hete imbateheteve'ɡ̃a hohava Tupana'ga nhi'iɡ̃a rupi okoheterame ombatera
rehe. Nurã po ti ɡ̃a ndojikogi ga rehe, ei Jesus'ga.
26 A'ero garenduve'ɡ̃a ei:
—Ma'ɡ̃a po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ naerũ?
27 A'ero Jesus'ga ei:
—Na tuhẽ yvyakotyve'ɡ̃a nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ɡ̃a pe. Tupana'ga pe
reki nonhimimi. A'ereki ga ɡ̃a mbojiko ojihe ɡ̃a mbuhuruka ojipyri, ei Jesus'ga.
28 A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa ore orombatera hugwi orojikovo
neremimbo'eharamo.
29 A'ero Jesus'ga ei ɡ̃a pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei pe me pe'jave'ɡ̃a pe no – kiroki ɡ̃a pe ja opohi ombatera hugwi
gwe'yja'ɡ̃a hugwi no xako ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi javo. A'e ji: Pyry hete
po ti ga pe nehẽ – kiroki ga opohi ɡ̃wonga hugwi, gwuva'ga hugwi, oyhẽa hugwi, oirũ'ɡ̃a
hugwi, ɡ̃wembirekohẽa hugwi, gwa'yra'ɡ̃a hugwi. 30 Po ga opohi pa ɡ̃wonga hugwi ɡ̃a
hugwi no taho ti Jesus'ga rupi javo, a'ero aɡ̃wamo koji'i Tupana'ga imombyryhetei ga pe
nehẽ. Aerẽ po ti Tupana'ga ga mongoi ojipyri ga mombytavo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga
ɡ̃a pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaɡ̃wama
(Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34)

31 Kiro Jesus'ga dozeve'ɡ̃a nderohoi irupe'i jara'ɡ̃a hugwi. Dozeve'ɡ̃a pe ga ei a'ero:
—Ji rendu ti. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. A'ero ihoi Tupana'ga nhi'iɡ̃a
mombe'uharava'ea rembikwatijapava rupi – kiroki a'ea ji mombe'u, ei Jesus'ga. 32 Aerẽ
Jerusalém me po ti nhimondoukahava judeus'ɡ̃arũive'ɡ̃a pe nehẽ. A'ero po ti ɡ̃a ji
rerekomemui okote'varuhuavo ji ve onyvuna ji rehe nehẽ. 33 Ipira apopyra pyvõ po ti ɡ̃a ji
nupanupãi ji mondohondohoga nehẽ. Kirẽ po ti ɡ̃a ji jukai nehẽ. Ko'emameva'ea py'rovo
mokõi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga
dozeve'ɡ̃a pe.
34 Dozeve'ɡ̃a nombaragwahavi ganhimombe'ua rehe reki. A'ereki onhimiva'ea ɡ̃a pe.
Oyvyteri pe ɡ̃a ei:
—Marã ga'ea? Maraname ga ei na onhimombe'gwovo? ei ɡ̃a.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea
(Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52)

35 Aerẽ Jesus'ga hogahoi. Kiro ga vahemi ɡ̃werĩ cidade de Jericó pe. Pevo heakwagw-
eve'ga apygi pehea rembeyvyri pe oporanduva itambere'ia rehe. 36 Ɡ̃wendu ga he'yive'ɡ̃a
kwavame onhipyvõ onhimongyavo. A'ero ga ei:
—Maraname ɡ̃a kwaɡ̃akwavi?
37 A'ero ɡ̃a ei ga pe:
—Jesus'ga kwavi kiro Nazarépeve'ga.
38 A'ero ga onhi'iɡ̃a mondoi tanhirendu ti Jesus'ga javo.
—Jesus! Nde ko Daviva'ea rymyminoro! ei ga.
Nahã ga ei Jesus'ga pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti
ɡ̃anduvihavuhuhetero javo.”
—Ji poko ti! ei ga Jesus'ga pe.
A'ea ga ei tanhimboheakwa katu ti ga opopoakara pyvõ javo.

39 A'ero tenondeve' g̃a ei ga pe:
—Epi! ei g̃a ga pe tonhi'imbi ga javo.
Koji'i ga onhi'ig̃a mondoi reki.
—Daviva'ea rymyminoro ji poko ti! ei ga Jesus'ga pe.
40 A'ero Jesus'ga pytai ga reruruka ojipyri. Ga rurame Jesus'ga ei ga pe:
41 —Marã po ti ji nde rerekoi nehẽ? Gara nde erepota?
A'ero ga ei:
—Ji mboheakwa katu jipojykaharetero, ei ga.
42 —Ehepia ti a'ero! ei Jesus'ga ga pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã nde reakwakaturo kiro, ei Jesus'ga.
43 Kotihĩ hete ga hepiagi a'ero. Ogwovo Jesus'ga rupi ga Tupana'ga mbohetei.
—Ndepyry hete nde ji ve, ei ga Tupana'ga pe.
Pevove'g̃a na jitehe g̃a ei gareakwakatua repiagame:
—Ndepyry hete nde ga mboheakwakatuavo! ei g̃a Tupana'ga pe onhimongyavo.

19

Jesus'ga Zaqueuva'ea pavẽi

1 Kiro Jesus'ga hoi ovahema cidade de Jericó pype ogwovo mbytera rupi. 2 Pevo Zaqueu'ga ruvi itambere'ia mono'õhara'g̃a nduvihava'ga. Imbate hete ko ga. 3 Ga Jesus'ga repia pota. "Marã po ga rekoi?" ei ga oyvyteri pe. Zaqueu'ga yvyive. Nurã ga ndohepiagi Jesus'ga he'yive'g̃a ga mbotyvahivame. 4 Nurã ga nhani g̃a pyvõ okwava ogwovo g̃a nenonde ojiupia i'yva rehe amoreira rehe. "Avo hugwi po ti ji Jesus'ga repiagi nehẽ," ei ga oyvyteri pe. A'ereki Jesus'ga okwa g̃werĩ i'yva pyvõ.
5 Ovahemame Jesus'ga rovavuri Zaqueu'ga koty ga repiaga javo ga pe:
—Zaqueu! Haite! Ejy! Ag̃wamo ji tapyta neronga pype, ei Jesus'ga.
6 Kotihĩ ga jyvi i'yva hugwi a'ero gworygworyvamo Jesus'ga rehe ga rerogwovo g̃wonga pype. 7 A'ea ojipe'g̃a ndopotaruhui onhimongyavo. A'ero g̃a ei:
—Maranameuhũ okote'varuhuve'ga ronga pype Jesus'ga oki opytapota pevo?
8 Aerẽ Zaqueu'ga ami onhi'ig̃a nhandepojykaharete'ga pe Jesus'ga pe.
—Ji rendu jipojykaharetero, ei ga Jesus'ga pe. Ambohovaja ti nhimbatepava imondovo hovajara imbatere'ỹve'g̃a pe nehẽ. Ji ojipe'g̃a moandyandyi ipyhygahyavo g̃a hugwi ikwehe. Kiro po ti ji imondoa'javi g̃a pe a'ero nehẽ. Po ojipeji mbatera ji apyhygahy g̃a hugwi, a'ero po ti ji imondoi quatro g̃a pe nehẽ. Nahã po ti ji imondoa'javi koji'i hete g̃a pe nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.
9 —Zaqueu, ei Jesus'ga ga pe. Ag̃wamo pe pejiko ji rehe, ndehe nenongapypeve'g̃a pavẽi, imomboruka ji ve pejikote'varuhua pe hugwi. Orombojikoguka ji jijihe. A'ereki nde ko Abraãova'ea rakykwepohara no, ei Jesus'ga Zaqueu'ga pe. 10 A'ereki ji ajo yvya koty taheka ti ji yvyakotyve'g̃a imomboa g̃andekote'varuhua g̃a hugwi g̃a mbojikoguka jijihe javo. Kiroki g̃a ndogwerekoi gwepiakatuhara'g̃a oka'nhyve'g̃a ja – g̃andekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jijoa yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

Huvihava'ga omondo oitambere'ia dezve'g̃a pe
(Mateus 25.14-30)

11 G̃a g̃wenduvame ga imombe'ui ojo'java'ea. A'ereki ga uhu g̃werĩ Jerusalém me. Omombe'u katu ga g̃a pe. A'ereki g̃a e'i oyvyteri pe: "Nambegwei po ti Tupana'ga oko yvyakotyve'g̃a nduvihavuhuhetero Jerusalém me ore pyri nehẽ," ei g̃a hepiapota. 12 Nurã Jesus'ga ei g̃a pe:
—Marã po ti hekoi yvyakotyve'g̃a pe g̃a erame Tupana'ga nhanderuvihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Huvihava'ga hoi paivouhu ojipe'g̃a gwyri pe. A'ereki ga e'i: "Pevove'ga huvihavuhu'ga ti te'i ji ve eko ti kiro ejigwyripeve'g̃a nduvihavuhuro javo," ei ga.
13 —Ohoa renonde ga g̃a mbuhurukari ojipyri dezve'g̃a ojipyrive'g̃a. G̃a pe ga imondomondoi ojipeji itambere'ia g̃a ndetakwera'ja tombohe'yjuhu ti g̃a ji ve javo. A'ero ga

ei ã̃ga pe: “Pepyhypyhy ti mbatera nhiitambere'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia pyhyga koji'iva'ea. Nahanahã ti peporavyky nhiitambere'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oã̃ga aerẽ imbuhua ji ve,” ei ga ã̃ga pe.

—Kiro ga hoi ã̃ga hugwi a'ero ogwovo paivouhu ojipe'ã̃ga gwyri pe, ei Jesus'ga.

14 —Gagwyripeve'ã̃ga noarõhetei ga. Nurã ã̃ga ei: “Tokoyme ti ga oreruvihavuhuro. Jararamo nhande xaho ga reviri javo a'ea huvihavuhu'ga pe,” ei ã̃ga. A'ero paivouhu ã̃ga hoi ovahema imombe'gwovo huvihavuhu'ga pe novĩa. 15 A'ereki ga e'i jipe ga pe eko ti ã̃ganduvihavuhuro javo.

—A'ero ã̃ganduvihavuhuro ga jivyri paivouhua hugwi ua ogwyri pe. Ovahemame kiro ga ojipyrive'ã̃ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ã̃ga pe ga omondo ojipeji oitambere'ia. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Maramomi kiro nhiitambere'ia ã̃ga imbohe'yjuhurame? Koji'iva'ea po ã̃ga ipyhygi ji ve jirakykweri,” ei ga oyvyteri pe, ei Jesus'ga.

16 —Kiro gapyrive'ga ruri ga pyri javo ga pe: “Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ikwepygame ji ipyhygi dez,” ei ga.

17 —A'ero ga ei ojipyrive'ga pe: “Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Ojipeji te nde erembohe'yjuhu ji ve. Pevo ko dez cidades teni. Akojapeve'ã̃ga nduvihavamo ti eko kiro,” ei ga ojipyrive'ga pe.

18 —Kiro ojipe'ga gapyrive'ga ruri ga pyri javo ga pe: “Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ikwepygame ji ipyhygi cinco,” ei ga.

19 —A'ero ga ei ojipyrive'ga pe:

—“Kwa. Pevo ko cinco cidades teni. Akojapeve'ã̃ga nduvihavamo ti eko kiro,” ei ga ojipyrive'ga pe.

20 —Kiro ojipe'ga gapyrive'ga ruri ga pyri javo ga pe: “Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ehepia neitambere'ia – akoja jitehe!” ei ga opojykahara'ga pe. “Auvã ji neitambere'ia tapy'ynhapira pyvõ hepiakatuavo. 21 A'ereki ji akyhyji nde hugwi. A'ereki nde netiruahũ. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ã̃ga hugwi ejive. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ã̃ga nemitymipyra ejive,” ei ga opojykahara'ga pe.

22 —A'ero ga ei ojipyrive'ga pe: “Ereko te'varuhu nde! Oja nde rehe nde ero ã̃gwaramo ji ve. Nde tuhẽ ere ji ve: ‘Netiruahũ nde ipyhyga ejive eporavykye'yma. Nde neretymi. Emo nde eremondoro ojipe'ã̃ga nemitymipyra ejive.’ Nahã nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitambere'ia nde ve embohe'yi ti javo. 23 Maraname nde neremondoi nhiitambere'ia ikwepykara'ã̃ga pe banco pype? A'ero imbuhu'rã̃girẽ ojipe'ã̃ga pe po ã̃ga ombuhu koji'iva'ea nde ve ramo. Nahã po nde herekoi nhiitambere'ia jirakykweri ramo. A'ero jirura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitambere'ia koji'iva'ea reheve ramo,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

24 —Ã̃ga pe – kiroki ã̃ga o'ã̃ ga pyri – ã̃ga pe ga ei: “Pepyhy nhiitambere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitambere'ia nahã herekovo dez itambere'ia,” ei gapojykahara'ga, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga renduve'ã̃ga ei Jesus'ga pe:

25 —Tere'ei na orepojykaharetero. Gwereko jipe ga dez itambere'ia.

26 A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:

—A'e ji pe me: Kiroki ga gwereko a'ea pyvõ oporavykypota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvõ javo, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

27 —Nurã ã̃gapojykahara'ga ei javo ojipyrive'ã̃ga pe, ei Jesus'ga. Koji'iva'ea ga ei javo: “Nhiarõe'ỹve'ã̃ga – kiroki ã̃ga ndopotari tokoyme ti ga nhanderuvihavuhuro javo ji ve – peho ti ã̃ga nderua avo ã̃ga jukavo jirovai pyteri pe,” ei ga, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga imombe'ui ã̃ga pe ojo'java'ea.

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos
(Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19)

[28] Imombe'urẽ ga hoi ã̃ga nenonde taho ji Jerusalém me javo. [29] Ogwovo ga vahemi
cidades'ia kotyi ve. Mokõi cidades'ia teni pevo. Ojipea ko Betfagé. Ojipea ko Betânia.
Ohĩ cidades'ia yvytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.
Kiro ga ei mokonha'ã̃ga pe ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe ã̃ga mondouka.
[30] —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'e pe, ei Jesus'ga. Pevahemame po ti pe
hepiagi yuhua'javuhuva'ea ra'yra jumentinho nehẽ. Ojugwa ã̃ga imo'ama yva rehe pevo.
Ahe ndohoi ve i'arimo. Pekwahara ti herua avo. [31] Po ti ã̃ga ei pe me nehẽ: "Maraname
pe ikwaharavi?" Po ã̃ga ei na, a'ero ti pe'ji ã̃ga pe: "Gaha – kiroki ga pe nhande ei
nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: 'Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo'." Nahã ti pe'ji
ã̃ga pe imbuhuruka, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[32] —Kwa, ei ã̃ga. Ogwovo ã̃ga vahemi hepiapava garemimombe'ua.
[33] Ã̃ga jumentinho kwaharavame ijara'ã̃ga ã̃ga ndepiagi. A'ero ijara'ã̃ga ei:
—Maraname pe ikwaharavi ta'yra?
[34] A'ero ã̃ga ei:
—Gaha – kiroki ga pe nhande ei nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: "Tareko'ã ti ji taho
ti ji i'arimo javo."
—Kwa, ei ã̃ga.
[35] Jesus'ga pe ã̃ga heruri a'ero herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ã̃ga
heropori inoã̃ga ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe. A'ero ga hoi i'arimo. [36] Kiro
ta'yra ga rerohoi pea rupi. Ga rerohorame ã̃ga heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi im-
bokatuavo pehea ga pe. Nahã ã̃ga Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga
kiro u javo.
[37] Nahã Jesus'ga rerohoi pea rupi ga rerogwovo yvytyra hugwi ga rerojyva ã̃gw-
erĩ monte das Oliveiras hugwi. Nahã ga rerovahemi ã̃gwerĩ Jerusalém me. A'ea
rupi garemimbo'ehara'ã̃ga ndoryndoryvamo Tupana'ga mboheteavo he'yjuhuve'ã̃ga.
Hahyahi hete ã̃ganhi'iã̃ga ã̃ga erame ga mboheteavo garemimonhimomby'aheteva'ea rehe
nhaporemo gapopoakara rehe ã̃gwembiepiaga rehe nhaporemo. [38] Ã̃ga e'i:
—"Ga pe ti nhandepojykaharete'ga tomombyry!
A'ereki nhandepojykaharete'ga ga mbuhuruka avo eko ti ã̃ganduvihavuhuhetero javo ga
pe," ei ã̃ga.
"U katu yvagipeve'ga py'a ga rehe.
Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!" ei ã̃ga.
[39] He'yive'ã̃ga pyteri pe fariseus'ã̃ga oko. Ndopotari jara'ã̃ga Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga
erame Jesus'ga mboheteavo. Nurã ã̃ga ei Jesus'ga pe:
—Ahembo'eharamo emombi ti neremimbo'ehara'ã̃ga, ei fariseus'ã̃ga.
[40] A'ero Jesus'ga ei fariseus'ã̃ga pe:
—A'e ji pe me: Po ã̃ga ji mbohetepigi jave'yma, a'ero hahyahi po ti ita nhi'iã̃ga a'ea tuhẽ
i'erame ji mboheteavo nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Jesus'ga ojehe'o Jerusalém rehe ipypeva'ea rehe

[41] Kiro Jesus'ga vahẽã̃gwerĩ cidade de Jerusalém me. Hepiagame ga jehe'oi hehe
ipypeve'ã̃ga ndehe no. [42] Ojehe'gwovo ga ei:
—Jerusalémmeva'ero po aã̃gwamo vehevi pe pemongiuka Tupana'ga nhi'iã̃ga pejipype
ramo nahã imbaragwahava pepy'a noã̃gatua rehe ramo. A'ea ji apota novĩa. Emo pe
napehendukatui. A'ero kiro pepy'a noã̃gatua onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga.
[43] —Aerẽ po ti pearõe'ỹve'ã̃ga pecidade apẽi yja japovo hovapiaramo pecidade rekihyma
nehẽ. Nahã po ti ã̃ga pe atimani pe mohemukare'yma jugwi otavuka pe me nehẽ,
ei Jesus'ga. [44] A'ero po ti ã̃ga imondurupavi pecidade pe moka'nhymbava ipype nehẽ.
Ndojikojikoga'javi ita ojogwehe penonga rehe ita apopyra rehe. Tupana'ga ji mbuhuruka
pe pyri emombo ti ã̃gandekote'varuhua ã̃ga hugwi javo. Emo pe napemomborukari ji
ve pejikote'varuhua pemongiukare'yma Tupana'ga nhi'iã̃ga pejipype penhimombaragwa-
hapotare'yma pepy'a noã̃gatupotara rehe. Nurã po ti ga pe moka'nhymbavukari ã̃ga pe
nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Mateus 21.12-17; Marcos 11.15-19; João 2.13-22)

45 Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ğa jatykahavuhu pe Tupana'ga mbohetehai pe ovahema. Pevo
okara hugwi mytu'ẽva'ea hugwi ga ğa mo'embavi ima'ẽhara'ğa ipyhyhara'ğa ndeheve –
kiroki ğa oma'ẽ mbatera ipyhyga pevo ojatykahavuhua pyri. 46 Ğa pe ga ei:
—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:
"Tonhi'ĩ ti ğa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga
ğa pe.
—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: "Timoandyandyjuhu ti ğa ikwepykwepyga mbatera pyvõ
Tupana'ga ronga pype," pe'ji pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari
iporomive'ğa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepykara'ğa pe.
47 Nane'ymi Jesus'ga judeus'ğa mbo'embo'ei ğajatykahavuhua pype. Emo ik-
wava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa ojuka pota Jesus'ga judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi huvi-
hava'ğa pavẽi no.
48 —Maramarã po ti nhande ga jukai nehẽ? ei ğa ojohupe.
Ndohekatui ğa gajukahava rehe. A'ereki pevove'ğa ğwendu pota hete Jesus'ga nhi'iğa
ovy'aheteavo ga rehe onhimongyavo.

20

Ma'ğa nde mbuhurukaruhu avo? ei ahe Jesus'ga pe
(Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33)

1 Aerẽ Jesus'ga ğa mbo'ei ğajatykahavuhua pype templo pype. Omombe'u katu ga ğa
pe pyryva'ea onhimombe'ua. Ga nhi'iğame uhu ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa judeus'ğa
mbo'ehara'ğa pavẽi xava'eve'ğa pavẽi no. 2 Jesus'ga pe ğa ei:
—Emombe'u ti ore ve. Ma'ğa nde mbuhurukaruhu avo nahanahã ti eko javo? Ma'ğa e'i
a'ea nde ve? ei ğa Jesus'ga pe.
3 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Ji nhi'ĩpondekwa ti imombe'gwovo ji ve. 4 Ma'ğa ombuhuruka João Batistava'ea?
A'ero ga ğa mobatiza okovo garemimbotarimova'ea rupi. "Tupana'ga yvagipeve'ga
ombuhuruka ahe," pe'ji po pe. "Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe," pe'ji po pe. Marã
pendeaporoğita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ğa pe.
5 A'ero ğa eğa'ei ojohupe:
—Po ti nhande ei: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ:
"Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'iğagwera naerũ?" Nahã po ti Jesus'ga ei
nhande ve nehẽ. 6 Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po
ti nhandegwyripeve'ğa henduvi nhanenhi'iğa imombomomboa ita nhande rehe nhande
jukavo ipyvõ nehẽ. A'ereki nhandegwyripeve'ğa e'i oyvyteri pe: "João Batistava'ea ko
Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a."
Nahã nhandegwyripeve'ğa heroviari javo ahe ve oyvyteri pe, ei ğa ojohupe.
7 Nurã ğa ei Jesus'ga pe:
—Ma'ğa po ombuhuruka João Batistava'ea? Ma'ğa e'i ga pe, a'ero ga omobatiza ğa?
Ndorokwahavi, ei ğa javo tehe ga pe.
8 A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo
– gaha po ti ji namombe'ui pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

Garemitymipyra repiakatuhara'ğa okote'varuhuve'ğa
(Mateus 21.33-46; Marcos 12.1-12)

9 A'ero pevove'ğa pe Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea. Ğa mbo'eavo ga ei:
—Akwaimbae'ga itymi yhypoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga. Aerẽ ga ei
ojipe'ğa pe: "Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikohoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po
ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehẽ. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero
nehẽ no," ei kohoa jara'ga ğa pe.

—“Pyry,” ei ğa. A'ero ğa pytai ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.
—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehẽ javo, ei Jesus'ga.
10 —Aerẽ kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe: “Eho ti
ğa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ğa pyri. Toyky ti ğa yva'ia imbuhuruka jiapoa ji
ve,” ei ga.
—“Kwa,” ei ga. Ogwovo ga vahemi ğa pyri imombe'gwovo ganhi'iğa ğa pe.
—Emo ğa nomondopotari yva'ia ga pe ga nupanupamo ga mondovo ojihugwi. Gapojate
oho ğa hugwi a'ero.
11 —Aerẽ kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ojipyrive'ga togweru ti ga yva'ia ğa hugwi javo
novĩa. A'ero gapyrive'ga hoi. Ga vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ğa ga
nupanupãi ojigwaraita ga rehe ga mondovo ojihugwi. Gapojate oho ğa hugwi a'ero.
12 —Aerẽ kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ğa pyri novĩa ojipyrive'ga. Gapyrive'ga
vahemame ğa pyri ğa ga kyti ga mu'umu'uma ga momboa.
13 —A'ero kohoa jara'ga ei: “Marã po ti ji nhiremitymipyra repiakatuhara'ğa nderekoi?
Amondo po ti ji jira'yra'ga ğa pyri nhiremia'nguhete'ga nehẽ. Po ti ğa ga rerekokatui
imondovo ga pe ga repiagame nehẽ,” ei ga gwa'yra'ga mondovo novĩa.
14 —Ogwovo gara'yra'ga vahemi uva'ga remitymipyra repiakatuhara'ğa pyri.
Gara'yra'ga repiagame ğa ei ojohupe: “Avova'ea ko gayvyağwama. Tijuka ti ga. A'ero po
ti nhande tireko pa yvya nehẽ,” ei ğa.
15 —A'ero ğa gara'yra'ga mombori kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.
Marã po ti kohoa jara'ga ğa nderekoi a'ero nehẽ? 16 Ovahẽ po ti ga onhimitymipyra
repiakatuhara'ğa moka'nhymbava gwa'yra'ga repyga nehẽ. A'ero ga ojipe'ğa mongoi
ğwemitymipyra repiakatuharamo, ei Jesus'ga.
Jesus'ga nhi'iğa renduvame pevove'ğa ei:
—Po ti na rũi nehẽ hamo!
17 Ğa ndepiaheteavo Jesus'ga ei ğa pe:
—Nahã tuhẽ po ti nehẽ. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:
“Onga apohara'ğa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.
A'ea ğa imombori ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe.
Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo.”
A'ea ikwatijaripyra e'i, ei Jesus'ga oarõe'yma mombe'gwovo ğa pe.
18 —Kiroki ğa o'a akoja rehe ita rehe – ğahã po ti onhika'mbika'mbi nehẽ, ei Jesus'ga. Po
ti akoja ita ihiri ğa ndehe nehẽ, a'ero po ti ita ğa ka'mbika'mbigi ğa mongu'iuhuavo nehẽ.
A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarõe'ỹve'ğa mbote'vara.

Césarva'ea rembiapoa itambere'ia
(Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17)

19 A'ea rupi ğa ei ojohupe Jesus'ga mombe'gwovo judeus'ğa mbo'ehara'ğa ik-
wava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pavẽi. Ga arõe'yma ğa ei:
—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande ve imombe'urame ojo'java'ea
peko akoja'ğa ja javo nhande ve, ei ğa.
Nurã ğa Jesus'ga pyhypotarahivi kiro. Emo ğa okyhyji pevove'ğa hugwi. A'ereki
pevove'ğa oarõ hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga
javo. 20 Nurã ğambo'ehara'ğa ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pavẽi Jesus'ga rapekouhui
okovo ganhi'iğa rerojijyi pota. Ojipe'ğa pe ğa enhimimi:
—Peho ti Jesus'ga pyri ga renduva. Pekokatu'ã ti ga pyri tokwahavyme ti ga
omoandyandyja. Po ti ga nomombe'ukatui a'itiheteva'ea, a'ero po ti ore ga mbotegwetei
ga mondovo governador'ga pyri nehẽ. A'ero po ti ga ga pyhygukari ga rerekovo nehẽ, ei
ğa ğa mondovouka Jesus'ga pyri.
—Kwa, ei ğa ogwovo.
Ovahẽ ğa Jesus'ga pyri. 21 Kiro ğa ei Jesus'ga pe:

—Hupi hete nde eremombe'u orembo'eharamo. A'itituhẽva'ea rehe nde ore mbo'e. A'ea rehe jate nde rekoi ekyhyjie'yma ojipe' g̃a hugwi ekoe'yma huvihava'g̃a ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehea rehe no. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde ore mbo'e katu, ei g̃a Jesus'ga pe. [22] Marã ndereaporog̃ita? César'gareheve'g̃a e'i: "Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'og̃ukarame," ei g̃a. Mara'ngu po nde javo: "Timondo ti"? Mara'ngu po nde javo: "Timondoyme ti"? Marãi nde? ei g̃a Jesus'ga pe.

[23] Ojohupe g̃a ei:

—"Tapemondoi ti César'ga pe," e po ti ga nhande ve nehẽ hamo, ei g̃a ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehẽ. A'ero po ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehẽ, ei g̃a ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurã ga ei g̃a pe:

[24] —Pehepiuka ti ji ve itambere'ia moeda.

A'ero g̃a hepiukari ga pe. A'ero ga ei:

—Ma'g̃a ra'angava hehe? Ma'g̃a ndera g̃a okwatija inog̃a hehe? ei Jesus'ga.

A'ero g̃a ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhẽ g̃a okwatija inog̃a hehe.

[25] A'ero Jesus'ga ei g̃a pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei Jesus'ga g̃a pe.

Yvyakotyve'g̃a pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti g̃a onhikwava'eg̃a ga pe javo.

[26] Hupi hete Jesus'ga imombe'ui tomondo ti g̃a César'ga pe javo. A'ero tegwete g̃a pe Jesus'ga moandyandyihava pevove'g̃a ga renduvame a'ero. Onhimomby'avo Jesus'ga nhi'ig̃a rehe g̃a nonhi'ig̃a'javi.

*Ombogwerahavir*ẽ omanove'g̃a nahembirekoa'javi
(Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27)

[27] Kiro saduceus'g̃a nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'g̃a ndogweroviari omanove'g̃a mbogwerahava. Ua g̃a ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbotegweteavouka nhande ve onhi'ig̃ame nehẽ?

A'ea g̃a ei ojohupe ua ovahema Jesus'ga pyri.

[28] Nde ko orembo'eharamo javo, g̃a ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti g̃a javo. Aherembikwatijara e'i:

"Po akwaimbae'ga irũ'ga manoi ta'yre'ymame g̃wembirekohẽa pe,
a'ero ti ga tahembireko hẽa pavẽi.
Ta'y ti ga hẽa pe nhiirũva'ea togwereko gwakykwepohara'g̃a javo."

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei g̃a Jesus'ga pe.

[29] Kiro g̃a imombe'ui omanove'g̃a Jesus'ga pe. G̃a e'i:

—Ymya seteva'ea onhoirũva'ea hako, ei g̃a Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerẽ akwaimba'eva'ea manoi. [30] A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi oirũva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'ĩpo'ruavo. Ndata'yri ahe aherembirekokwerava'ea pe. Aerẽ ahe manoi no. [31] Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei g̃a. Na jitehe jarava'ea onhoirũva'ea nhaporemo ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavẽi. Ndata'ypavi reki seteva'ea aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahã ahe rekoi ojopy'ropy'rovo. [32] Aerẽ mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kunhangwerava'ea kako, ei g̃a Jesus'ga pe.

[33] —Marã po ti a'ero nehẽ? ei g̃a Jesus'ga pe. Omanove'g̃a mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehẽ. Ma'g̃a nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehẽ ahe kwerava'javame nehẽ? A'ereki seteva'ea onhoirũva'ea hembireko kunhangwerava'ea pavẽi, ei g̃a. Emombe'u ti ore ve. Marã po ti a'ero nehẽ? ei g̃a Jesus'ga pe.

A'ea ã imombe'utehei heroviare'yma ẽwaramo omanove'ã mbogwerahava.
34 Kiro Jesus'ga ei ã pe:
—Avo yvya koty akwaimbae'ã nembirekoro. Ojipe'ã kunhangwera'ã mohembirekoi
no. 35 Jara'ã pe po ti Tupana'ga ei nehẽ: "Jihi a'e pe me: Pepyry pe. A'ero po
ti ji pe mbogweravi omanove'ã mbogwerahava rupi pe mombytavo ji pyri nehẽ."
Nahã po ti Tupana'ga ei ã pe nehẽ. Ãahã kirẽ nahembirekoa'javi nehẽ akwaimbae'ã
kunhangwera'ã no. 36 Tegwete ãamanoa'java no. A'ereki ã oko Tupana'gapyrive'ã ja
yvagipeve'ã ja. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ã oko omanoe'yma. Na jitehe po ti Tupana'ga
remimbogwerave'ã nomanoa'javi nehẽ no. Tupana'ga ra'yramo ã ndekoi Tupana'ga
remimbogwerava'ero ẽwaramo, ei Jesus'ga.
37 —Moisésva'ea vehevi imboukwahavi nhande ve ikwahavuka ahembogwerahava ik-
watijarame i'yva mombe'ua ikaja pyteripeva'ea mombe'ua. A'ereki imombe'urame a'ea
ahe okwatija javo:
"Tupana'ga ei: 'Jihi ko Tupanamo.
Abraão'ga ji mbohete.
Isaque'ga ji mbohete.
Jacó'ga ji mbohete'."
A'ea Moisésva'ea okwatija Abraãova'ea manorẽ Isaqueva'ea manorẽ Jacóva'ea manorẽ. Ik-
watijarame nahã Moisésva'ea ikwahavukari nhande ve ã okoji javo. 38 A'ereki Moisésva'ea
nde'i: "Tupana'ga ei: 'Abraãova'ea ji mbohete'." A'ea rũi ahe e'i ikwatija. A'ereki
Tupana'ga pe ã okoji. "Oko pa ã avuirama," ei Tupana'ga ikwahava, ei Jesus'ga
saduceus'ã pe.
39 Kiro judeus'ã mbo'ehara'ã ei Jesus'ga pe:
—Ahembo'eharamo hupi hete nde nhi'iĩ ahembogwerahava mombe'gwovo, ei ã
Jesus'ga pe.
40 A'ero ã nhaporemo nde'ia'javãwami tuhẽ Jesus'ga pe maramarã jave'yma. A'ereki
ã okyhyji ga hugwi ga okwaha pa javo.

Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojykaharetea no
(Mateus 22.41-46; Marcos 12.35-37)

41 A'ero Jesus'ga ei ã pe:
—He'yive'ã ei: "Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga ko Daviva'ea rymyminoa."
A'ea ã ei, ei Jesus'ga. Maraname ã ei a'ea ga pe? 42 A'ereki ymyahũ Daviva'ea tuhẽ
okwatija inoã livro de Salmos rehe. Ikwatijarame ahe ei hako:
"Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:
'Eapy na'ẽ ji pyri jijohukoty rũi ekovo huvihavamo epytavo.
43 Tamongo ti ji nearõe'ỹve'ã neremimbotarimova'ea rehe nehẽ,' ei Tupana'ga," ei
Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.
44 A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko
Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ã pe ã mbo-
japyakavo.

Judeusva'ea mbo'eharava'ea onhimbohete tehe
(Mateus 23.1-36; Marcos 12.38-40)

45 Pevove'ã nhaporemo ẽwenduvame Jesus'ga ei ẽwemimbo'ehara'ã pe:
46 —Penhimboko'i ti. Tapekoi ti judeus'ã mbo'ehara'ã ja. A'ereki ã onhimboheteuhu.
Omongi pota ã opipukuhua tianderepia ti ã nhande mboheteavo javo. Ikatuuhu
ã pe ojipe'ã mbaragwahavame ã ndehe ima'ẽhai pe feira pe onhi'iĩgatuavo ã pe
orembo'ehara javo ã pe.
—Nhandejatykahava pype ã oapy nhanderuvihava'ã apykava rehe. A'ereki ã e'i
oyvyteri pe: "Tianderepia pa ti ã nhande mboheteavo," ei ã. "A'ereki nhande
ãanduvihavuhuhetero xako." Na jitehe ã ei oyvyteri pe i'upota toryva jara'ã pyri toryva
repiagame.

47 —Opojykaahy ẽga mbatera aherembirekokwera'ẽga hugwi, ei Jesus'ga. Onhi'imbukuhu
tehe ẽga Tupana'ga pe. Oyvyteri pe ẽga ei: “Nhande renduvame po ti ojipe'ẽga ei nhande ve
oarõ hete ẽga Tupana'ga javo,” ei ẽga oyvyteri pe. Nurã jate ẽga nhi'inhi'iẽgi Tupana'ga pe
ahe moandyandyita, ei Jesus'ga. A'ero kaitu po ti hahy hete ẽga pe nehẽ, ei Jesus'ga ẽga pe.

21

Aherembirekokwerava'ea remimondoa
(Marcos 12.41-44)

1 Kiro judeus'ẽga jatykahavuhu pe Jesus'ga imbateve'ẽga ndepiagi ẽga imondorame itam-
bere'ia hyrua pype. 2 Ga aherembirekokwerahẽa repiagi hẽa imondorame oitambere'ia
ipype imbatere'ỹvehẽa. Mokõi itambere'ia hẽa imondoi ipype duas moedas. 3 A'ero
Jesus'ga ei:
—A'e katu ji nde ve: Kia aherembirekokwerahẽa remimondoa imbatere'ỹvehẽa remi-
mondoa koji'i pyry Tupana'ga pe ẽganemimondoa hohe pa. 4 A'ereki he'yiva'ea ẽga
omombyta itambere'ia ojive imondorame Tupana'ga pe hyrua pype. Hẽa ki a'e te mokoi'ĩ
te hẽa herekoi itambere'ia. Hẽa imondopavi reki oapoa ipype, ei Jesus'ga.

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaẽwama
(Mateus 24.1-2; Marcos 13.1-2)

5 Aerẽ ojipe'ẽga ei:
—Ikatu hete nhandejatykahavuhua ita apopyra. Omondo ẽga itauhua pyryva'ea japokat-
urame ymyahũ. Ombojigwa ẽga ojatykahavuhua a'ea pyvõ ojipea pyvõ no timbohete
Tupana'ga javo.
A'ero Jesus'ga ei:
6 —Pehepia pe nhandejatykahavuhua avo. Aerẽ po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe
itauhua nehẽ. Omonduru pa po ti ẽga inoẽga nehẽ, ei Jesus'ga ẽga pe.

Hahyheteaẽwama Jesus'gareheve'ẽga pe
(Mateus 24.3-14; Marcos 13.3-13)

7 A'ero ẽga ei ga pe:
—Orembo'eharamo emombe'u ore ve, ei ẽga Jesus'ga pe. Maname po ti ẽga imon-
durugi nhandejatykahavuhua nehẽ? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ẽ ahe-
monhimomby'ava'ea nehẽ ikwahavuka nhande ve nehẽ? A'ero po ti nhande ikwahavi
imonduruẽwerĩhava po ti kiro javo, ei ẽga.
8 A'ero Jesus'ga ei:
—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyjukari ti ẽga pe. Aerẽ po ti he'yjuhuve'ẽga uhu ji
ra'ãra'ãteheavo javo nehẽ: “Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo. Kiro
mbapava uhu ahemoka'nhymbahava a'ero,” e'i po ti ẽga o'mbero nehẽ, ei Jesus'ga.
Tapehendukatui ti ẽga a'ero.
9 —Aerẽ po ti ojipe'ẽga tavukari ojipe'ẽga pe nehẽ. Ojipe'ẽga po ti ndokopotari gwuvi-
havuhu'ẽga nhi'iẽga rupi nehẽ. A'ero po ti ẽga ndekoi ojogwehe nehẽ. Imombe'urame pe
me ti tapenhimongyhyjiukari ẽga pe. Otavuka tuhẽ po ti ẽga nehẽ. A'ea rupi rũi po ti
mbapavakotyva'ea nehẽ, ei Jesus'ga.
Ojipea Jesus'ga ei ẽga pe:
10 —Ẽagwyripeve'ẽga po ti oko na'ẽ ojipe'ẽga gwyripeve'ẽga ndehe otavuka ẽga pe nehẽ.
Ojipe'ẽga nduvihavuhu'ẽga po ti omondo ojigwyripeve'ẽga otavuka ojipe'ẽga nduvihavuhu'ẽga
gwyripeve'ẽga pe nehẽ, ei Jesus'ga. 11 Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po ti yvya imyimyi
nehẽ no, ei Jesus'ga. Ahã po ti ẽga pe mbatera avo nehẽ. Pevo po ti ty'ara ẽga jukai nehẽ
no, ei Jesus'ga. Itetiruamba po ti ẽga nehẽ. Opihipihi po ti ẽga karugwara ojohugwi nehẽ, ei
Jesus'ga. Yvaga hugwi ahemongyhyjiva'ea jipiukari ikwahavukava'ea ahe mongyhyjiavo
nehẽ, ei Jesus'ga.
12 —A'ea renonde po ti ẽga pe pyhygi okote'varuhuavo pe me nehẽ. Ẽa po ti pe
nderohoahyi pende'yja'ẽga jatykahai pe ipypeve'ẽga nduvihava'ẽga ndovai pyteri pe pe
mondovouka cadeia pype nehẽ. Ẽa po ti pe nderohoukari huvihavuhu'ẽga ndovai pyteri

pe nehẽ governador'ga ndovai pyteri pe no. Ãandovai pyteri pe po ti ga pe nderohoukari
nehẽ timboja tehe ti ga ndehe javo. Nahã po ti ga ndekote'varuhui pe me pejikoga
gwaramo ji rehe nehẽ, ei Jesus'ga.
13 —A'ea rupi po ti pe ji mombe'ui ga pe nehẽ tojiko ti ga Jesus'ga rehe javo. Nahã po ti pe
pyryva'ea mombe'ui ga pe nehẽ. 14 Tape'ei na'ẽ ti pejiyvyteri pe: "Maramarã po ti nhande
nhi'iĩgi ga pe nehẽ?" A'ea ti tape'ei pevy'are'yma. Pe'ji ti kiro pejiyvyteri pe: "Ndiajapyakai
nhande nhanenhi'iĩga rehe." A'ea ti pe'ji, ei Jesus'ga ga pe. 15 Jihi po ti akwahaheteuka pe
me pe mbo'eavo nehẽ. Nurã po ti pe ekatui penhiarõe'ỹve'ga pe nehẽ. A'ero po ti ga
ndipopoakari pe me pe nhi'iĩgame nahã. Tegwete po ti ga'ete'varuhua penhi'iĩga pe nehẽ,
ei Jesus'ga.
16 —Penduva'ga vehevi po ti pe pyhygukari pey'ga vehevi peirũ'ga vehevi pende'yja'ga
vehevi. Kiroki ga ojikoty'a pe pavẽi – gahã pe pyhyguka no. Ãa nhaporemo po ti
pe pyhygukari pe mondouka gwuvihavuhu'ga pe nehẽ. Jararamo pe ga pe jukauka
nehẽ. 17 Nahã po ti ga ndekopavi pe ndehe pe arõhetee'yma nehẽ pendekoro gwaramo
jireheva'ero, ei Jesus'ga.
18 —A'ero po ti Tupana'ga pe pokogi pe moka'nhymbavukare'yma ga pe nehẽ. Pe'ava
vehevi po ti Tupana'ga hepiakatui nehẽ. 19 Penhimboitaro gwaramo pejikoga ga rehe po ti
pe ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'u Jerusalém mondurugagwama
(Mateus 24.15-21; Marcos 13.14-19)

20 —Aerẽ po ti pe hepiagi soldados'ga cidade de Jerusalém atimaname nehẽ. Nahã po
ti he'yjuhuve'ga tavukari Jerusalémmeve'ga pe nehẽ. A'ea repiagame po ti pe ikwahavi
Jerusalém mondurugwerĩhava nehẽ, ei Jesus'ga. 21 A'ero Judéiapeve'ga ti toka'nhy onhana
yvytyruhu pe onhimima nehẽ xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. Jerusalémmeve'ga ti toho
Jerusalém hugwi nehẽ. Nhuhumeve'ga ti tokiyme Jerusalém me nehẽ xamanoyme ti javo,
ei Jesus'ga. 22 A'ereki Jerusalém monduruga rupi po ti Tupana'ga jipygi nehẽ. Nahã po
ti hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo pa ymyahũva'ea po'ruavo pa. A'ereki ymyahũ ga e'i
ikwatijaruka nahanahã po ti ji jipygi nhiarõe'ỹve'ga ndehe nehẽ javo, ei Jesus'ga.
23 —Iporia'i po ti ipuru'ave'ga a'ea rupi oka'nhypotarame nehẽ. Iporia'i po ti ga nehẽ no
– kiroki ga omoka'mbuka'mbu gwa'yra'ga nenonhapotarame, ei Jesus'ga.
—Tiruahũ hete po ti judeus'ga pe nehẽ. Ndukatui po ti gapy'a nehẽ. Onhimonha'nga
hete po ti Tupana'ga okovouka ga ndehe nehẽ. 24 Judeus'garũive'ga pe ti Tupana'ga ga
jukaukari nehẽ. Itakyhea'javuhuva'ea pyvõ po ti judeus'garũive'ga jara'ga jukai nehẽ.
Ãa po ti opyhy jara'ga nderogwovo ogwyri pe nhaporemo nehẽ no. Nahanahã po ti
ga ga mbokwaki'opavi Jerusalém hugwi nehẽ. A'ero Jerusalém ga imondurupavi nehẽ.
Nahanahã po ti Tupana'ga Jerusalém rerekote'vate'varuhuukari judeus'garũive'ga pe
nehẽ. Emo po ti aerẽ ga ndogwerekoa'javukari ga pe ga mombiguka nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga rura'javagwama
(Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27)

25 —Aerẽ po ti ahemongyhyjiva'ea jipiukari okovo kwara rehe jahya rehe jaytata'ia
rehe ikwahavuka nehẽ. A'ero po ti yvyakotyve'ga gwyripeve'ga py'a ndukatui nehẽ.
Ndovy'arihu po ti ga nehẽ.
—Ipyambu paranauhũa nehẽ. Moumbe hete po ti typepemuhũa nehẽ. A'ero po ti ga
nhimomby'ai ikwahave'yma javo nehẽ: "Maraname po?" e po ti ga.
26 —Ogwygwy po ti ipopoakava'ea yvagipeva'ea nehẽ, ei Jesus'ga. A'ero po ti yvyako-
tyve'ga mano'ãtehei okyhyjiavo nehẽ. "Marã po ti nhande rekoi nehẽ?" e po ti ga
onhimboko'iavo nehẽ.
27 —A'ero po ti ga ji repiagi ji rura'javame yvagatiga pyteri pe nehẽ yvyakotyva'ero
yvagipeva'ero. Jipopoakara po ti ga gwepia nehẽ no. Nhirendy'jandy'java po ti ga hepiagi
nehẽ no jikatuhetea, ei Jesus'ga. 28 Ahemongyhyjihava ugwerĩrame Tupana'ga po ti pe
mbopiro'ygwerĩ pendekote'varuhua hugwi nehẽ. Nurã po ti pepo'ã pejovavua tahepia ti
ji Jesus'ga rura javo pejoryjoryvamo nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Figo'yva figueira ahe mbo'e
(Mateus 24.32-35; Marcos 13.28-31)

29 Kiro Jesus'ga ã mbo'ei ojo'java'ea pyvõ. Imombe'gwovo ga ei:
—Pekwahava'ja ti figo'yva ojipea'yva reheve nhaporemo. 30 Henhunhame huangyra
pe tuhẽ pe'e hepiaga: "Kwaria ãwerĩ kiro," pe'e pe. 31 Na jitehe hepiagame akoja
ahemongyhyjiva'ea po ti pe ikwahavi nehẽ, kiro Tupana'ga oko ãwerĩ yvyakotyve'ã
nduvihavuhuhetero javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã pe.
32 —Imombe'ukatuavo ji ei pe me, ei Jesus'ga. Aãwamove'ã ndekojirame po ti akoja
ihopavi japiavo, ei Jesus'ga. 33 Opa po ti yvaga yvya pavẽi nehẽ. Nhinhi'iã po ti
ndopavaãwami opopoakapige'yma okovo a'itituhẽva'ero avuirama nehẽ, ei Jesus'ga.

Ji mboha'u ti, ei Jesus'ga

34 —Penhimboko'i ti ite'varuhuva'ea hugwi pejikokatuavo ji mboha'uva. Tape'ui ti
ahemboheagwyryva'ea pejigwojigwovo toryvi pe. A'ereki i'urame ahe ndojapyakakatui
jirura'java rehe. Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ?" Tape'ei
ti na. Tapejapyakauhui ti pejihe mbatera rehe no. A'ereki hehe pa pejapyakauhurame
pe napenhimboko'i ji mboha'uve'yma. Naname po ti ji pe mo'mãgi a'ero ji rurame
pendekote'varuhua repiaga nehẽ. 35 Nahã po ti yvyakotyve'ã pe nhaporemo ã ji
mboha'uve'ymame. Noka'nhymi ã ji hugwi jirura'javame nehẽ, ei Jesus'ga.
36 —Penhimboko'i ti ite'varuhuva'ea hugwi pejikokatuavo ji mboha'uva. Pe'ji ti Tu-
pana'ga pe jipi nehẽ: "Ore mbopopoaka ti toromboita ti oroka'nhyma hahyva'ea hugwi
nehẽ aerẽva'ea hugwi nehẽ. Ore mbopopoaka ti torepoyja hete ti oro'ama Jesus'ga rovai
pyteri pe orokoheteavo ãwaramo ganhi'iã rupi." Nahã ti pe'ji Tupana'ga pe jipi nehẽ, ei
Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
37 Nane'ymi arimo Jesus'ga ã mbo'ei ãjatykahavuhua pype templo pype. Ypytuna
nanani ga hoi Jerusalém hugwi ogwovo yvytyri pe monte das Oliveiras pe opytavo pevo
ypytunimo. 38 Ypyhajive ojatykave'ã uhu pa ga pyri ojatykahavuhua pype tihendu ti
ganhi'iã javo.

22

Ojuka pota ahe Jesus'ga
(Mateus 26.1-5; Marcos 14.1-2; João 11.45-53)

1 Kiro judeus'ã japoi ãwerĩ toryva – kiroki toryva pe ã ei: Páscoa. Toryvi pe ã i'ui pão
ndovuriva'ea. 2 Ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã e'i judeus'ã mbo'ehara'ã pavẽi:
—Marã po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehẽ?
Nahã ã ei novĩa. Emo ã okyhyji ojatykave'ã hugwi. A'ereki ojatykave'ã oarõ hete
Jesus'ga onhimongyavo.

Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga javo
(Mateus 26.14-16; Marcos 14.10-11)

3 Kiro Satanás'ga Judasva'ea pojykai. Judas Iscariotes, ei ã ahe ve. Ahe ko Jesus'ga
remimbo'eharava'ea dozeve'ã pyteripeva'ea novĩa. 4 Judasva'ea hoi Jesus'ga hugwi
ogwovo ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã pyri guardas'ã pyri no – kiroki guardas'ã gwepia
katu judeus'ã jatykahavuhua. Ovahemame ã pyri ahe ei ã pe:
—Tapyhyguka ti ji Jesus'ga mondovouka pe me. Marã po ti a'ero nehẽ?
A'ea ahe ei ã pe ã monhi'iã a'ea rehe. 5 Horyory ã ahe renduvame. A'ero ã ei ahe
ve:
—Toromondo ti itambere'ia nde ve a'ero.
6 —Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji ga pe me nehẽ, ei ahe herogwovo.
Aerẽ ahe ei oyvyteri pe gweaporoãitaro: "Maraãatu po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga
pyhygauka ã pe ojatykave'ã ndakykweri nehẽ?" ei ahe oyvyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi
(Mateus 26.17-25; Marcos 14.12-21; João 13.21-30)

7 Aerẽ kiro toryva Páscoa. A'ea rupi jitehe nanani judeus'gã i'ui pão ndovuriva'ea. A'ea
rupi jitehe gã ojuka mbatepyryva cordeiro. 8 Nurã Jesus'ga ei Pedro'ga pe João'ga pe no:
—Peho ti imboavujikwea mbatera nhande ve ti'u ti Páscoa rupi, ei ga.
9 A'ero gã ei ga pe:
—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nehẽ?
10 A'ero ga ei gã pe:
—Ji rendu ti. Peho ti cidade pe. Pe horame po ti akwaimbae'ga pe novatĩ yhya rerua
yhya reruhava pype nehẽ. Peho ti ga reviri. Ga horame onga pype ti peho ga reviri ipype
no. 11 Pe'ji ti onga jara'ga pe: "Nhanembo'ehara'ga ei nde ve: 'Mome po hyrua ruvi? Ta'u ti
mbatera ipype nhiremimbo'ehara'gã pavẽi Páscoa rupi,' ei nhanembo'ehara'ga nde ve."
A'ea ti pe'ji ga pe, ei Jesus'ga. 12 A'ero po ti ga hepiukari pe me hyruhua i'ukava ruhava
onga jo'ari pe nehẽ. Pevo ti pemboavujikwe.
A'ea Jesus'ga ei Pedro'ga pe João'ga pe gã mondovo.
13 A'ero gã hoi cidade pe hepiapava garemimombe'ua. A'ero gã japoi mbatera imboavu-
jikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'iĩgã rupi. A'ero Jesus'gã hoi pevo no ovahema.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve
(Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; 1 Coríntios 11.23-25)

14 Kiro gã o'u g̃werĩ. A'ero Jesus'ga apygi mesa pyri. Dozeve'gã gamoirũhara'gã oapy ga
pyri mesa pyri. 15 Kiro ga ei gã pe:
—Kirog̃weva'ea rupi ji a'u pota hete mbatera pe pavẽi Páscoa rupi jijukahava renonde.
16 A'ereki a'e ji pe me: Kirẽ po ti ji nda'ua'javi te Páscoa rupi nehẽ. Aerẽ nhan-
deruvihavuhuhetero Tupana'ga imondopavame g̃wemimbotarimova'ea rupi jate po ti
gareheve'gã mbopiro'ypahava apiavo ihoi nehẽ. A'ea rupi po ti ji japoi toryva jiroryvamo
gã pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.
17 Copo ga ipyhygi. Ipype oko vinho. Hehe ga nhi'iĩgi Tupana'ga pe nde pyry hete nde
imbuhua ore ve javo. Onhi'iĩgirẽ ga pe ga ei omoirũhara'gã pe:
—Koro, ei ga gã pe imondovo copo gã pe. Pema'ema'ẽ ti pejive i'gwoi'gwovo, ei Jesus'ga
gã pe. 18 A'e ji pe me: Nda'ua'javi te po ti ji vinho nehẽ, ei Jesus'ga. Aerẽ huvihavuhuhetero
Tupana'ga imondopavame g̃wemimbotarimova'ea rupi jate po ti ji japoi toryva jiroryvamo
gareheve'gã pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.
19 Kiro ga ipyhygi pão. Hehe ga nhi'iĩgi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore
ve javo. Onhi'iĩgirẽ ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo omoirũhara'gã pe pe'u ti
javo. A'ero ga ei:
—A'ea ko jira'oa, ei ga imondomondovo pão gã pe. Aere'ĩ po ti hajiheve'gã ji pyhygi
nehẽ ojigwaraita jira'oa rehe ji jukavo nehẽ. Nahã po ti ji manoi pe me pendepykaramo
nehẽ. Ji manorẽ nahã ti pe'ua'ja'ja ojipea pão imoka'nhyme'yma nhimanoa pe me nehẽ,
ei Jesus'ga.
20 Aerẽ gã i'ui mbatera imboavujikweva'ea. Gã i'urẽ mbatera ga ipyhygi copo. Oko vinho
ipype. Kiro ga imondoi vinho gã pe. A'ero ga ei:
—A'ea ko jirekoa, ei ga imondovo vinho gã pe. Aheka'voguka po ti ji jirekoa
gã pe jijukauka nehẽ. Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'gã ndepyga nehẽ. A'ereki
Tupana'ga ipyahuva'ea mombe'gwovo e'i: "Garekoa reka'vogame po ti ji imombori
g̃andekote'varuhua gã hugwi," ei ga. Nurã jirekoa reka'voga g̃waramo a'iti hete tuhẽ po ti
Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ g̃wembi'ea rupi nehẽ, ei Jesus'ga.
21 —Pehepia ti! Kiroki ga ji pyhyguka g̃werĩ jijukahara'gã pe – gaha oapy ji pyri imondovo
opoa mesa rehe! 22 A'iti a. Tamano ti ji yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ereki
Tupana'ga e'i ymyahũ aerẽ ti emano javo ji ve. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mondovouka
jijukahara'gã pe – ga pe po ti tiruahũ hete nehẽ, ei Jesus'ga gã pe.
23 A'ero gã eg̃a'ei ojohupe:
—Manamo po ti nhande Jesus'ga pyhygukari nehẽ? ei gã ojohupe onhimomby'avo.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe

24 Aere'ĩ Jesus'ga moirũhara'gã jogwayvari ojogwehe. Ojohupe gã ei:

—Manamo nhande johe?
[25] A'ero Jesus'ga ei ğa pe:
—Judeus'ğarũive'ğa nduvihavuhu'ğa ipopoaka okote'varuhuavo ogwyripeve'ğa pe ğa mboporavykyheteavo ojive. Jara'ğa inoği ojihe Ahepokohara. Nahã ğa ipotari ojeraramo onhimboheteavo ji apoko jigwyripeve'ğa javo tehe, ei Jesus'ga ğa pe.
[26] —Ğa ja rũi ti pejogwereko pejikovo ğwaramo jireheva'ero. Kiroki ga oko penduvihavamo jireheva'ero – gaha ti toko pejipyrive'ga ja, ei Jesus'ga. [27] Manamo ğa johe? ei Jesus'ga. Mara'ngu po pe javo: "Kiroki ga oapy na'ẽ i'gwovo mbatera ojipyrive'ğa imboavujikwerirẽ ga pe"? Mara'ngu po pe javo: "Kiroki ga omboavujikwe mbatera imondovo mesa rehe to'u na'ẽ ojipe'ğa aerẽ jihi javo"? Marãi pe? ei Jesus'ga. Manamo ğa johe?
—Jihi amombe'u pe me: Gaha – kiroki ga oapy i'gwovo na'ẽ – gaha oko ğa hohe pa. Na tuhẽ. Jihi ako penduvihavamo. Emo pepyrive'ga ja reki ji pe pokogi, ei Jesus'ga.
[28] —Pehe ağwamo vehevi pepyta ji moiruamo jipi pepohire'yma ji hugwi hahyrame ji ve. [29] Nurã po ti ji tuhẽ pe mongoi nehẽ peko ti huvihavuhuro javo. Tupana'ga jiruva'ga ei ji ve: "Ereko ti nde ğanduvihavuhuhetero nehẽ." Nahã ga ei ji ve. Na jitehe po ti ji pe mongoi nehẽ peko ti huvihavuhuro javo.
[30] —A'ero po ti pe i'ui jiapoa pyri mesa pyri ji rekorame yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero nehẽ. Pe po ti peapy ikatuva'ea rehe huvihavuhu'ğa apykava rehe nehẽ pejikovo peje'yja'ğa nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ğa nduvihavuhuro. Doze ko ğa oko huvihavamo ojiheve'ğa pavẽi pende'yja'ğa israelitas'ğa. Pehe po ti peapy oina nehẽ xa'e ti ğa pe ğandeaporoğita rehe javo, ei Jesus'ga omoirũhara'ğa pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo
(Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38)

[31] Kiro Jesus'ga ei Simão Pedro'ga pe:
—Simão, ei Jesus'ga. Ehendu hete. Ombogwa ahe trigo yrupema pyvõ tape'a ti ji ite'varuhuva'ea ikatuva'ea hugwi javo. Na jitehe Satanás'ga pe nderekopotari tahepia ti ji ğajikoga Jesus'ga rehe javo. A'ero Tupana'ga ei Satanás'ga pe: "Ehepia ti ğajikoga a'ero," ei ga. Kiro po ti Satanás'ga pe nderekoi pe mbopohipota ji hugwi a'ero nehẽ ojigwaraita pe ndehe nehẽ, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.
[32] —Ji ikwahavame Satanás'ga penderekopotara, ji nhi'iği Tupana'ga pe nde mombe'gwovo ga pe nde repyga, ei Jesus'ga Simão'ga pe. A'e ji ga pe: Tojiko hete jitehe ti Simão'ga ji rehe nehẽ. Terembojikopigukari ti ga Satanás'ga pe a'ero. A'ea ji ei Tupana'ga pe, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. A'ereki hahy hete nde ve Satanás'ga nde mbopohirame. Aerẽ po ti nde reaporoğitakatua'javamo ejikoga ji rehe nehẽ. Kirẽ ti enhi'ĩ ğa pe nemoirũhara'ğa pe ğa mbovy'a ğa monhimomiranama – kiroki avove'ğa nhiremimbo'ehara'ğa, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe.
[33] A'ero Simão'ga ei Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe:
—Nde pavẽi po ti ji hoi nehẽ. Po ti ğa nde mongi cadeia pype nehẽ, na ğa ji mongi a'ero nehẽ no. Po ti ğa nde jukai nehẽ, na ğa ji jukai a'ero nehẽ no, ei ga.
[34] —Pedro, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. A'e ji nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehẽ: "Ji ndakwahavi Jesus'ga." Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiğa nhi'iğa renonde nehẽ, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

Peroho ti, ei Jesus'ga javo ğa'apoa pe

[35] Kiro Jesus'ga ei omoirũhara'ğa pe:
—Ymya'ĩ ji pe mondoukari Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovouka ahe ve. A'ea rupi a'e ji pe me: Taperohoi ti itambere'ia, sacola, sandálias irũa. Marã pe me a'ea rupi raikwehe? Napembateri? Marã pe ndekoi raikwehe?
A'ero ğa ei ga pe:
—Orogwereko ore a'ea rupi, ei ğa.
[36] —Kiro hajihea ji imombe'ui pe me, ei Jesus'ga ğa pe. Po pe pereko itambere'ia, a'ero ti peroho. Po pe pereko sacola, a'ero ti peroho. Po pe ndaperekoi itakyhea'javuhuva'ea,

a'ero ti pemondo peapoa pepira arimova'ea paletó ipyhyga itambere'ia. A'ero ti pepyhy
itakyhea'javuhuva'ea pejive itambere'ia rehe. 37 A'ereki ji a'e pe me: Kiro po ti nhi-
mombe'ua po'ruavo toho nehẽ – kiroki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i: "Ga jukauka po
ti ãga ei nehẽ: 'Ga ko okote'varuhu'." A'ea ikwatijaripyra e'i ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga.
Nahã kiro hekoi nehẽ. A'ereki ji ahygahi pa ãwerĩ nhimombe'ua rehe, ei Jesus'ga.
38 A'ero Jesus'ga moirũhara'ãga ei Jesus'ga pe:
—Ehepia orepojykaharetero, ei ãga. Agwa ko mokõi itakyhea'javuhuva'ea.
A'ero ga ei ãga pe:
—Kirupi te!

Jesus'ga oko oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe
(Mateus 26.36-46; Marcos 14.32-42)

39 Kiro ga hoi ogwovo yvytyri pe oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe. Oho ga pevo
jipi. Kiro garemimbo'ehara'ãga hoi ga rupi. 40 Ovahemame pevo Jesus'ga ei ãga pe:
—Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti."
Nahã ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.
41 Hehemo'i ga hoi ãga hugwi ãwenypy'anduruga tanhi'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Onhi'ĩ ga
ga pe a'ero.
42 —Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Nde ipotarame ti terembuhurukari hahyva'ea ji ve ji
jukaukare'yma ãga pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rũi ji tako, a'e reki nde ve. Po
nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.
43 Kiro Tupana'gapyrive'ga jipiukari Jesus'ga pe ua yvaga hugwi Jesus'ga mbopopoaka.
44 Hahy hete Jesus'ga yvyteri pe ga rekoveveuhuavo ãwaramo. Nurã ga nhi'ĩhetei
Tupana'ga pe. Gwy'ajyguhu ga. Otururu hete ga hugwi yvyvo gary'aja. Garekoa ja hete
itururui.
45 Aerẽ ga nhi'imbavi Tupana'ga pe opo'ama'java ojivya ãwemimbo'ehara'ãga pyri ãga
ndepiaga. Oki ãga ãwe'ouhũro okoveveuhuavo ãwaramo. 46 A'ero ga ei ãga pe:
—Maraname pe kiri? Pevy ti penhinhi'iãga Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti
torokote'varuhupotaryme ti." Nahã ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ãga pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga
(Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.3-11)

47 Ga nhi'imbige'ymame nanime he'yive'ãga nduri. Judasva'ea ruri ãga nenonde ãga nderua
ãga nderovahema. Judasva'ea ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ãga pyteripeva'ea.
Kiro ahe ruri Jesus'ga beijavo.
48 —Judas, ei Jesus'ga ahe ve. Ji beijavo nde ruri. Nahã nde ji repiukari ãga pe naerũ
togweroho ti ãga ga javo? ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.
49 Hepiagame Jesus'gapavẽive'ãga ei oyvyteri pe: "Kiro po ti ãga Jesus'ga pyhygi!" ei ãga.
A'ero ãga ei Jesus'ga pe:
—Marã? Torokyti ãga itakyhea'javuhuva'ea pyvõ a'ero naerũ? ei ãga Jesus'ga pe.
50 Nanime Jesus'gapavẽive'ãga pyteripeve'ga imondoi itakyhea'javuhuva'ea
ikwava'ẽhara'ãga nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga gajohukoty rũi. 51 A'ero
Jesus'ga ei onhipavẽive'ga pe:
—Kirupi te!
Jesus'ga pokogi ganamihymuhũa rehe ganambia apokatua'java.
52 Kiro Jesus'ga nhi'iãi ikwava'ẽhara'ãga nduvihava'ãga pe xava'eve'ãga pe no guardas'ãga
pe no – kiroki guardas'ãga gwepia katu judeus'ãga jatykahavuhua. A'ereki ãga nhaporemo
uhu ga pyri tipyhy ti ga javo. Ã̃ga pe Jesus'ga ei:
—Amovahĩ po ji governo naerũ? Nurã pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve
ji pyhyga naerũ? 53 Nane'ymi ji rekoi pe pavẽi nhandejatykahavuhua pype templo pype
ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. Korogwe Tupana'ga ji pyhygukari pe
me. Diabo'ga omondomondo ypytunarupive'ãga'jave'ãga. Gaha pe mbuhu ji pyhypota, ei
Jesus'ga ãga pe.

Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea
(Mateus 26.57-58, 69-75; Marcos 14.53-54, 66-72; João 18.12-18, 25-27)

54 A'ero ã̃ga ga pyhygi ga rerogwovo. Ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhu'ga rongauhu pe ã̃ga
ga rerohoi ga rerovahema.
Ga reviri Pedro'ga hoi onhimboyha'iavo ga hugwi tajipyhygyme ti ã̃ga javo. 55 Imondygirẽ
tata okara pyteri pe ã̃ga oapy ojogwerekovo ipyri. A'ero Pedro'ga oapy ã̃ga pyri no.
56 Ga apygame pevo tata pyri ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhu'gapyrivehẽa ga repiagi. Hẽa
gwepia hete ga. A'ero hẽa ei ga mombe'gwovo:
—Agwa'ga ko Jesus'ga pavẽive'ga no, ei hẽa.
57 Pedro'ga nonhimombe'ui reki.
—Kunha, ei ga hẽa pe. Ji ndakwahavi ga, ei ga o'mbero.
58 Aere'ĩ ojipe'ga ga repiagi. Pedro'ga pe ga ei:
—Ndehe no Jesus'ga pavẽiva'ea.
A'ero Pedro'ga ei ga pe o'mbero:
—Ji rũi ko! ei ga.
59 Aerẽ uma hora ikwavame ojipe'ga ehetei Pedro'ga mombe'gwovo:
—Ga tuhẽ Jesus'ga pavẽive'ga no. A'iti a. A'ereki ga Galiléiapeva'ero oko, ei ga.
60 A'ero Pedro'ga ei:
—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga.
Ga nhi'imbige'ymame kotihĩ inamutiã̃ga nhi'iã̃gi. 61 A'ero nhandepojykaharete'ga Jesus'ga
pyryrymi Pedro'ga repiaga. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi ga'eagwera ojive. A'ereki
Jesus'ga e'i jipe ga pe: "Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehẽ ji ndakwahavi Jesus'ga
javo. Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiã̃ga nhi'iã̃ga renonde nehẽ," e'i jipe Jesus'ga
ga pe. 62 Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhũ.

Soldadosva'ea ombotegwete Jesus'ga
(Mateus 26.67-68; Marcos 14.65)

63 Kiroki ã̃ga Jesus'ga mombyta ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhu'ga ronga pype – kiro ã̃ga
eã̃ga'ei ga pe ga jagajaita ga nupanupamo. 64 Tohepiagyme ti ga javo ã̃ga ga reakwapygi.
A'ero garova nupãrame ã̃ga ei ga pe:
—Eko ti Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uhara'ga ja. Emombe'u ti mbatera ore ve a'ero.
Ma'ã̃ga nde nupã?
65 Nahanahã ã̃ga ete'varuhui Jesus'ga pe ga mbotegweteavo.

Jesus'ga oko judeusva'ea moã̃gitaharava'ea rovai pyteri pe
(Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; João 18.19-24)

66 Iko'emame xava'eve'ã̃ga nhimono'oã̃gi ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pavẽi judeus'ã̃ga
mbo'ehara'ã̃ga pavẽi no. Ã̃ga ko judeus'ã̃ga moã̃gitahara'ã̃ga. Kiro ã̃ga Jesus'ga mbuhurukari
gwovai pyteri pe. Ga pe ã̃ga ei:
67 —Enhimombe'u ti ore ve. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhu-
rukara? Nde ko Cristo rũi? Emombe'u ti ore ve, ei ã̃ga.
A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Po ji ei pe me: Jihi Cristoramo, a'ero po ti pe ndaperoviari nhinhi'iã̃ga nehẽ. 68 Po
ji ei pe me: Pemombe'u ti mbatera ji ve, a'ero po ti pe napemombe'ui ji ve nehẽ. Pe
napenhimohemukari nehẽ no. 69 Aere'ĩ po ti ji apygi avuirama ipopoakaheteve'ga pyri
Tupana'ga pyri gajohukoty rũi jitekovo huvihavamo nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero
no, ei Jesus'ga.
70 A'ero ã̃ga epavi ga pe:
—Marãi po nde? Nde ko Tupana'ga ra'yra a'ero naerũ? ei ã̃ga.
A'ero ga ei ã̃ga pe:
—Pehe ko pe'ji poha, ei Jesus'ga.
71 A'ero ã̃ga ei ojohupe:
—Kirupi ojipe'ã̃ga nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! Ore tuhẽ ga rendu ko. Ga e'i ji
Tupana'ga ra'yramo ako javo, ei ã̃ga ojohupe.

23

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe
(Mateus 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38)

1 A'ero ã po'ambavi Jesus'ga rerogwovo Pilatos'ga rovai pyteri pe ga rerovahema. Pi-
latos'ga ko governador'ga Judéiapeve'ã gwyri pe. 2 Kiro ã imbojambojari ite'varuhuva'ea
Jesus'ga rehe Pilatos'ga rovai pyteri pe. O'mbero ã ei ga pe:
—Oropyhy ore Jesus'ga ga orere'yja'ã mongoukarame oreruvihava'ã nhi'iã rupi rũi.
E'i ga ã pe: "Tapemondoi ti itambere'ia César'ga pe nhande ruvihavuhu'ga pe." A'ea ga
ei, ei ã. Ojipea ga ei: "Ji tuhẽ ko Cristo huvihavuhuhetea." A'ea Jesus'ga ei ã pe, ei ã
Pilatos'ga pe o'mbero.
3 A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:
—Marãi nde? Ndehe ko judeus'ã nduvihavuhuhetero ra'e?
A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.
4 A'ero Pilatos'ga ei ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã pe pevove'ã pe no:
—Kiro ji ga mohemukari. A'ereki ndojari ga rehe. Ga ndokote'varuhui governo pe, ei
Pilatos'ga.
5 Koji'i ã eã'ehetei reki Pilatos'ga pe:
—Nombuhukatuukari ga orere'yja'ã py'a pe ã mbo'eavo ã̃waramo. Ga ombo'e pa
Judéiapeve'ã. Galiléiapeve'ã na'ẽ ga ã mbo'ei. Avove'ã vehevi ga ã mbo'ei aã̃wamo,
ei ã Pilatos'ga pe.

Jesus'ga oko Herodesva'ea rovai pyteri pe

6 A'ea renduvame Pilatos'ga ei ã pe:
—Ga po Galiléiapeve'ga ra'e?
7 —Pevove'ga tuhẽ ko, ei ã.
A'ea kwahavame Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari Herodes'ga pyri. A'ereki Herodes'ga
omondomondo Galiléiapeve'ã ã̃wemimbotarimova'ea rupi ã̃agwyri pe. A'ea rupi ga
opytaahi'vi Jerusalém me no.
8 Kiro Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari Herodes'ga pyri a'ero. Horyory Herodes'ga
Jesus'ga repiagame. A'ereki ymya ga ga repia pota gamombe'umbe'ua renduva ã̃waramo.
Ga gwepia pota Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea no. 9 A'ero ga nhi'imbukui Jesus'ga pe.
"Maramarã?" ei ga ga pe novĩa. Jesus'ga nonhi'iã̃i reki ga pe.
10 Kiro ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã ami judeus'ã mbo'ehara'ã pavẽi
onhi'ĩranuhũavo imbojamboja Jesus'ga rehe. 11 A'ero Herodes'ga Jesus'ga mbotegwetei
ga jagajaita onhipavẽive'ã pavẽi soldados'ã pavẽi. Omongiuka ã Jesus'ga pe
tapy'ynhapipyryva i'arimova'ea hendy'java'ea tirekomemua Jesus'ga javo. Aerẽ
ga Jesus'ga mondoukari ga mbojivyruka Pilatos'ga pyri. 12 Ã̃a nonhoarõhetei ymya
Herodes'ga Pilatos'ga pavẽi. Kiro ã nhoarõi Jesus'ga arõe'yma ã̃waramo.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga
(Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39–19.16)

13 Kiro Pilatos'ga ã mono'ono'oã̃ukari ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã judeus'ã nduvi-
hava'ã ndeheve ojipe'ã ndeheve. 14 Ã̃a pe ga ei:
—Pe Jesus'ga reruri jirovai pyteri pe tokwaha ga garekote'varuhua javo. A'ereki pe pe'e:
"Ga he'yjuhuve'ã pe'a ã̃anduvihava'ã hugwi," pe'e tehe pe. Ji rendu! Ji pendovaki pe
nendupavirẽ ji ei ga pe: Marãi nde naerũ? a'e ji ga pe. Erepe'a nde ã ã̃anduvihava'ã
hugwi? Marãi? Nanongara ji eji'ei ga pe takwaha ti ji garekote'varuhua javo. Akwaha
ji a'ero. Ndojari ga rehe a'ea – kiroki a'ea pe ei imbojateheavo ga rehe. 15 Herodes'ga
na jitehe ga ei no ndojari ga rehe javo. A'ereki ga omondoukara'ja Jesus'ga nhande pyri
imbojare'yma ga rehe.

—Ji rendu ti! ei Pilatos'ga. Jukwaha Jesus'ga pyryva. Tojukayme ti ahe Jesus'ga
a'ero. [16] Nurã po ti ji ndajukaukari ga nehẽ. Anupanupãuka po ti ji ga mbo'eavo nehẽ
tokote'varuhua'javyme ti ga nehẽ javo.
A'ea Pilatos'ga ei ã̃ pe ã̃ mbohorypota ojihe.
—A'ero po ti ji ga mohemukari ga mondouka garonga pe nehẽ, ei ga.
[17] A'ereki ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka toryva rupi nanani Páscoa rupi
nanani. A'ereki ymyahũ judeus'ã̃ e'i ga pe: "Emohemuka ti ore ve cadeiapypeve'ga
Páscoa rupi nanani tojivyra'ja ti ga ã̃wonga pe," ei judeus'ã̃ ymyahũ.
Nurã kiro Pilatos'ga ei amohemuka po ti ji Jesus'ga nehẽ javo.
[18] A'ero ã̃ nhaporemo hapukai.
—Ejukauka Jesus'ga, ei ã̃. Emohemuka Barrabás'ga ore ve, ei ã̃ ohapukaita.
[19] Omongia renonde Barrabás'ga ahe juka. Omovahĩ Barrabás'ã̃ gwuvihavuhuva'ea
cidade de Jerusalém me no. Nurã Pilatos'ga ga mondoukari cadeia pype.
[20] Kiro Pilatos'ga ea'javi ã̃ pe. A'ereki ga Jesus'ga mohemuka pota. [21] Ga renduvame ã̃
hapukajahiva'javi ga pe:
—Embovyruka ga! Embovyruka ga!
A'ea ã̃ ei ga pe tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.
[22] Mokõi Pilatos'ga onhi'iã̃ipe ã̃ pe. Kiro ga ea'javi:
—Maranameuhũ naerũ! Gara garekote'varuhua naerũ? Ndojari ga rehe, a'e ji pe me
ko. Tojukayme ti ahe Jesus'ga. A'ereki ga pyry. Nurã po ti ji ndajukaukari ga nehẽ.
Anupanupãuka po ti ji ga mbo'eavo nehẽ tokote'varuhua'javyme ti ga nehẽ javo. A'ero
po ti ji ga mohemukari nehẽ, ei ga.
[23] Koji'i ã̃ hapukapukajahivi a'ero ikwava'ẽhara'ã̃ nduvihava'ã̃ pavẽi. Ga
nhi'iã̃ayvayvari ko ã̃.
—Embovyruka ga! Embovyruka ga!
A'ea ã̃ ei ohapukaita tomano ti Jesus'ga yva rehe javo. Ã̃a hapukapukaita ã̃waramo
Pilatos'ga ei:
—Kwa. [24] Na tuhẽ po ti a'ero nehẽ naerũ! ei ga okovo ã̃nhi'iã̃ rupi.
[25] Nurã Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi ga mondovo ã̃ pyri – kiroki
ga ahe juka gwuvihavuhuva'ea movahĩ no. Ga rehe ã̃ oporandu tomohemuka ga javo.
Soldados'ã̃ pe Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari reki tojuka ti ã̃ ga javo. A'ereki judeus'ã̃
nduvihava'ã̃ ã̃andeheve'ã̃ pavẽi e'ie'i embovyruka ga javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya
(Mateus 27.32-44; Marcos 15.21-32; João 19.17-27)

[26] Kiro soldados'ã̃ Jesus'ga rerohoi a'ero tijuka ti ga javo. Uhu Simão'ga cidadepeve'ga
Cirenepeve'ga pea rupi nhuhũa hugwi. Ga rurame ã̃ ga pyhyguhui imondovo yva ga
arimo Jesus'ga jukahava rupiara togweroho ti ga Jesus'ga reviri javo.
[27] He'yjuhuve'ã̃ hoi Jesus'ga reviri. Kunhangwera'ã̃ hoi ã̃ pavẽi ga reviri no
ojehe'oranuhũavo kiro po ti ga manoi nehẽ javo. [28] A'ero Jesus'ga pyryrymi ã̃andovai.
—Kunha, Jerusalémmeva'ero ti tapejehe'oi ji rehe. Pejihe ti pejehe'o peja'yra'ã̃ ndehe
no. [29] Ji rendu! Aerẽ po ti avove'ã̃ ei nehẽ: "Pyry hete kunhangwera'ã̃ ndekorame
ndata'yriva'ero ã̃ambo'are'ỹva'ero ã̃amoka'mbue'ỹva'ero," e po ti ã̃ nehẽ. [30] Aerẽ po ti
avove'ã̃ manopotari hahyhetero ã̃waramo ã̃ pe nehẽ. A'ero po ti ã̃ ei yvytyruhua
pe nehẽ: "E'a ore rehe." Nhyvyapyna pe po ti ã̃ ei nehẽ: "Ore tỹ ti," e po ti ã̃ jupe
nehẽ, ei Jesus'ga. [31] Po aã̃wamo ji ve okopyryva'ea pe turi hahyva'ea, a'ero kaitu po ti
hahyheteva'ea ruri pe me penda'yra'ã̃ pe nehẽ no, ei Jesus'ga kunhangwera'ã̃ pe.
[32] Jesus'ga reheve soldados'ã̃ mokonhava'ea rerohoi no tijuka ti ã̃ javo. A'ereki
mokonhava'ea ndokoi gwuvihava'ga nhi'iã̃ rupi okote'varuhuavo. [33] A'ero ã̃ ahe rerohoi
pevo yvytyri pe A Caveira pe ahe rerogwovo i'arimo Jesus'ga reheve. Xa'e nhande A
Caveira pe Aheapina. Pevo ã̃ Jesus'ga kutugi yva rehe ga mbovya hehe. Ombovy ã̃
mokonhava'ea yva rehe no – kiroki mokonhava'ea okote'varuhu. Soldados'ã̃ ojipeva'ea
mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rũi. Gajohukoty ã̃ ojipeva'ea mbovyri.

[34] Kiro Jesus'ga nhi'iĝi Tupana'ga pe.
—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Emombo ĝandekote'varuhua ĝa hugwi ikwahava'jave'yma. A'ereki ĝa ndokwahavi okote'varuhuavo ji ve, ei Jesus'ga.
Kiro soldados'ĝa ima'ẽi Jesus'ga pira imombomomboa ita'java'ea dados'java'ea manamo nhande tipojyka gapira javo. Nahã ĝa ima'ẽi gapira ojive.
[35] Kiro he'yjuhuve'ĝa ndekoi hepiaga onhimongyavo. Ãnduvihava'ĝa ete'varuhui Jesus'ga rerekomemuamo no javo ga pe:
—Jesus'ga opoko ojipe'ĝa tomanoyme ti ĝa javo, ei ĝa. Po ga oko tuhẽ Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo, a'ero po ga pe Tupana'ga e'i katu eko ti nhiremimbotarimova'ea rupi javo. Po nahã ga rekoi, a'ero po ti ga tojipoko kiro tamanoyme ti ji javo, ei ĝa.
[36] Ãa pavẽi soldados'ĝa Jesus'ga rerekomemui no herua vinho tajahiva'ea ga pe ey'u ti javo.
[37] —Po nde ereko judeus'ĝa nduvihavuhuhetero, a'ero ejipoko tamanoyme ti ji javo, ei soldados'ĝa Jesus'ga pe.
[38] Okwatijaripe ko ĝa imondovo Jesus'ga akaĝa arimo yva rehe. Ikwatijaripyra omombe'u Jesus'ga. Imombe'gwovo i'ei:
—Agwa'ga ko judeus'ĝa nduvihavuhuhete'ga.
Nahã ĝa imondoi ikwatija gregos'ĝa nhi'iĝimo romanos'ĝa nhi'iĝimo no hebreus'ĝa nhi'iĝimo no Jesus'ga mombe'gwovo.
[39] Ojipeva'ea ĝanemimbovyva'ea ete'varuhui Jesus'ga mbotegweteavo. Jesus'ga pe ahe ei:
—Po nde Cristo Tupana'ga remimbuhurukara, ejipoko ti naerũ. Ore poko no xamanoyme ti, ei ahe heroviare'yma.
[40] Ojipeva'ea ĝanemimbovyva'ea, ahe ki a'e te e'i ga pe:
—Tere'ei ti a'ea Jesus'ga pe! Nderekyhyji nde Tupana'ga hugwi naerũ? Po nde erekyhyji ga hugwi hamo. A'ereki ĝa nhande mbovyruka yva rehe ga reheve peko te'varuhu pe javo. [41] Oja hete tuhẽ nhande rehe. Pyry hahyro nhande ve a'ero. A'ereki nhande xako te'varuhu. Jesus'ga ki a'e te ndokote'varuhui, ei ahe.
[42] Jesus'ga pe ga ei:
—Jipojykaharetero ji kwahava'ja ti imombyryva ji ve ekorame huvihavuhuhetero nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.
[43] A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Aĝwamo po ti nde rekoi ji pyri ahererekokatuhai pe yvagi pe nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omano
(Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30)

[44-45] Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete yvya koty nhaporemo. Ka'aruĝwerĩa rupi às três horas kwara imbokojahua'javi. Ãajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi. [46] Tupana'ga pe Jesus'ga hapukajahivi.
—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Kiro ji imondoukari jira'uva nde ve herekokatuuka.
Onhi'iĝirẽ ga pytupavamo omanomo.
[47] Soldados'ĝa nduvihava'ga gwepia pa hahyhava Jesus'ga pe gajukahava. Hepiagame ga ei:
—Ahe ko pyryheteva'ea. A'iti a! ei ga Tupana'ga mboheteavo.
[48] Kiroki ĝa uhu tihepia katu gajukahava javo – ĝa gwepia pa. Ojivy ĝa kiro ogwovo ĝwonga pe. Ojipoti'a rehe okwaokwa ĝa opoa pyvõ okoveveuhuavo ĝwaramo.
[49] Jesus'ga kwahakatuve'ĝa nhaporemo ĝa ami irupe Jesus'ga hugwi hepiapava kunhangwera'ĝa pavẽi – kiroki kunhangwera'ĝa uhu Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ĝa gwyra hugwi ga pokoga.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype
(Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42)

50 Kiro José'ga hoi Pilatos'ga pyri. José'ga ko judeus'ga moğitaharamo. Ojihe'a ko ga
judeus'ga moğitahara'ğa ndehe javo judeus'ğa pe nahanahã ti peko javo ğa pe. Pyry hete
gareaporoğita. A'ereki ga oko Tupana'ga nhi'iğa rupi. 51 Nurã ga noarõi ojipe'ğa ndea-
poroğita judeus'ğa moğitahara'ğa ndeaporoğita ğa erame ojohupe tijukauka Jesus'ga javo.
Ga nde'i a'ea. A'ereki ga ndopotari gajukahava. Ğa Jesus'ga jukaukarame ga nomoirũi ğa
no. Nahã José'ga oko. Gacidadegwera ko Arimatéia gwe'yja'ğa cidade judeus'ğa cidade.
Ymya José'ga Cristo'ga rura pota aerẽ po ti ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero avo yvya
koty nehẽ javo.

52 Kiro José'ga hoi Pilatos'ga pyri ogwovo ovahema javo ga pe:

—Taroho ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

—Kwa. Eroho ti, ei ga José'ga pe.

53 A'ero José'ğa jivyri ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi José'ğa Jesus'ga ra'oa mbojyvi. A'ero
ğa gara'oa uvani tapy'ynhapipyryva pyvõ linho apopyra pyvõ. A'ero ğa gara'oa rerohoi
inoğa itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype. Ndogwerekoi ve ojipeva'ea
ra'oa ipype. Kiro ğa Jesus'ga ra'oa rerohoi inoğa ipype. 54 Mbatera mboavujikwehava sexta-
feira ğa inoği ipype ka'arugame. A'ero ğaporavykye'yma ğwerĩ sábado ğwerĩ.

55 Kunhangwera'ğa – kiroki ğa uhu Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ğa gwyra hugwi – ğahã
oho José'ga rupi ikwaruhu pe. A'ero ğa hepiagi ikwaruhua Jesus'ga ra'oa nongava. José'ğa
gara'oa noğame ipype kunhangwera'ğa hepiakatui nahã ğa ono ahera'oa javo.

56 Aerẽ ğa jivyri ogwovo ğwonga pe imboavujikwea perfume timongy ti ahera'oa rehe
imbojigwaga javo. Perfume ko mohağa'java'ea nhandya'java'ea reheve.

Oporavykye'yma rupi sábado rupi ğa pytu'ui oporavykyhava hugwi. A'ereki ymyahũ
Tupana'ga e'i judeus'ğa mbo'eavo tapeporavykyi ti sábado rupi javo.

24

Jesus'ga okwera omanoa hugwi
(Mateus 28.1-10; Marcos 16.1-8; João 20.1-10)

1 Ğaporavykye'yma py'rovo domingo rupi kunhangwera'ğa heruri Jesus'ga ra'oa nongai
pe itaruvihavuhua kwaruhu pe. Ypyhajive kwara ipoğwerĩrame ğa heruri pevo perfume –
kiroki a'ea ğa omboavujikweripe. 2 Herovahemame ğa hepiagi ikwaruhua rovapytymbava
imoanhanipyra. Irupe'i ikwaruhua hugwi reki iteni hovapytymbava. 3 A'ero ğa ki
ikwaruhua pype. Ğa ndohepiagi reki Jesus'ga ra'oa nhandepojykaharete'ga ra'oa ipype.

4 —Marã naerũ? Mome ahera'oa? ei ğa ojohupe.

Nanime mokonha'ğa jipiukari ğa pe o'ama akwaimbae'ğa'jave'ğa. Overavera ğa'apoa
tapy'ynhapira. 5 A'ero kunhangwera'ğa nhova'apỹhetei ğandovai pyteri pe okyhyjiavo
ğwaramo. A'ero ğa ei kunhangwera'ğa pe:

—Po pe ndapehekari okojive'ga omanove'ğa nongai pe hamo. 6 Nduvi Jesus'ga avo
onongavagwera pype. Ovy reki ga jugwi. Pekwahava'ja ti ganhi'iğagwera. Ymya
uvame Galiléia pe ga omombe'u pe me. 7 Ga e'i pe me: "Okote'varuhuve'ğa po pe ti ğa
tanhimondouka nehẽ. Ğa ti tajijuka ji mbovyruka yva rehe nehẽ. Nhimanorẽ mokõi
jikira py'rovo ti ji takwera nehẽ yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no." A'ea Jesus'ga e'i
onhimombe'gwovo pe me ikwehe'i, ei ğa kunhangwera'ğa pe.

8 A'ero kunhangwera'ğa ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iğagwera. 9 Ğa hemi ikwaruhua
hugwi Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo onzeve'ğa pyri Jesus'ga moirũhara'ğa pyri.
Ovahemame ğa imombe'upavi ğa pe Jesus'gareheve'ğa pe nhaporemo no. 10 Maria Madale-
nahẽa omombe'u Joanahẽa pavẽi. Tiago'ga yhẽa Mariahẽa omombe'u ğapavẽive'ğa
pavẽi kunhangwera'ğa. Ğa nhaporemo omombe'u Jesus'ga moirũhara'ğa pe. 11 Emo ğa
ndogweroviari kunhangwera'ğa remimombe'ua.

—Onhi'ĩ tehe ğa, ei ğa.

12 Pedro'ga ki a'e te ga vyri onhana ogwovo ikwaruhua pyri Jesus'ga ryvyagwera pyri
tahepia ti ji javo. Ovahemame ga apyni hepiaga ikwaruhua pype. A'ero ga hepiagi Jesus'ga
ra'oa hokava. Linho apopyra Jesus'ga ra'oa hokava. A'ea jate ga hepiagi ipype. A'ero ga
hoi g̃wonga pe ojapyakaheteavo hehe onhimomby'avo.

Jesus'ga gwupiti mokonhava'ea ogwovo Emaús pe
(Marcos 16.12-13)

13 A'ea rupi te kiro Cleopas'g̃a homemei cidade'i pe Emaús pe Jesus'gareheve'g̃a.
Emaús oko irupe dez quilômetros gwerevi cidade de Jerusalém hugwi. 14 Ohorame
g̃a nhomonhi'imbavi Jesus'ga rehe gajukahava rehe onhonhi'ĩpondekwava hehe. 15 G̃a
nhomonhi'iğame Jesus'ga tuhẽ g̃a ndupitigi ogwovo g̃a ndupi. 16 G̃a nombaragwahavi
Jesus'ga rehe.
17 Kiro Jesus'ga ei g̃a pe:
—Gara rehe pe nhonhi'ĩpondekwavi pejigwovo ve pea rupi pevy'are'yma? ei Jesus'ga.
A'ero g̃a pytai. 18 Kiro Cleopas'ga ei Jesus'ga pe:
—Nde ko ojipeahugwiva'ero erepytaahi'vi kiro Jerusalém me ikwahave'yma tiru-
ahũva'ea ağwamova'ea Jerusalém me naerũ? Nde jate po nderekwahavi! ei ga.
19 —Gara pe pe ei? ei Jesus'ga.
Ombaragwahave'yma ga rehe g̃a ei:
—Tiruahũva'ea Jesusva'ea pe Nazarépeva'ea pe, ei g̃a. Jesusva'ea ko Tupana'ga nhi'iğa
mombe'uharava'ea, ei g̃a. Ipopoaka hete ahe japovo ahemonhimomby'ava'ea nhandeg-
wyripeve'g̃a mbo'eavo Tupana'ga nhi'iğa rehe. Jukwaha a'ero Tupana'ga nhimohema ahe
rehe. Horyory nhandegwyripeve'g̃a ahe rehe no ga ipopoaka hete javo. 20 Ikwava'ẽhara'g̃a
nduvihava'g̃a nhanderuvihava'g̃a pavẽi omondo Jesusva'ea Pilatos'ga po pe te'i ti ga
pembovy ti Jesus'ga javo. G̃a ahe mbovyruka yva rehe ahe jukauka.
21 —Ore ki a'e te ore roryroryvamo ahe rehe novĩa. Oroyvyteri pe ore ei: Tupana'ga
ga mbuhuruka nhande pyri israelitasva'ea pyri embopiro'y ti g̃a javo. A'ea ore ei novĩa.
A'ereki g̃a ahe jukauka. Kiro mokõi ahe kiri omanorẽ.
22 —Oro kunhangwera'g̃a – kiroki g̃a ojiko Jesusva'ea rehe ore ja – g̃ahã ore monhi-
momby'a hete oji'i. Oho jipe g̃a ypyhaji ve ovahema itaruvihavuhua kwaruhu pe ahenon-
gai pe oji'i. 23 Ndohepiagi g̃a Jesusva'ea ra'oa ipype. A'ero g̃a jivyri ore pyri imombe'gwovo.
E'i g̃a: "Yvagipeve'g̃a Tupana'gapyrive'g̃a ojipiuka ore ve Jesus'ga mombe'gwovo!" ei g̃a.
" 'Okoji Jesus'ga,' ei Tupana'gapyrive'g̃a ore ve." A'ea kunhangwera'g̃a ei oji'i. 24 A'ero
orepyteripeve'g̃a hoi ikwaruhu pe ahenongai pe hepiaga. "Kunhangwera'g̃a omombe'u
katu reki ahenongavagwera ore ve ko," ei g̃a imombe'gwovo ore ve. G̃a ndohepiagi
Jesusva'ea, ei mokonha'g̃a Jesus'ga pe imombe'gwovo.
25 —Ikwahave'ymuhũva'ero pe ndaperoviapapotari Tupana'ga nhi'iğa
mombe'uharava'ea nhi'iğa, ei Jesus'ga mokonha'g̃a pe. 26 Ymyahũ ahe e'i ganhi'iğa
mombe'gwovo: " 'He'yiva'ea ti tahahy Cristo'ga pe nehẽ. Toki ti ga yvagi pe okovo
g̃anduvihavuhuhetero ji pavẽi nehẽ,' ei Tupana'ga," ei ahe. A'ea Tupana'ga opota, ei
Jesus'ga imombe'gwovo g̃a pe. A'ea pe ndaperoviari naerũ? ei Jesus'ga.
27 A'ero ogwovo ve g̃a pavẽi pea rupi Jesus'ga g̃a mbo'e ypy Moisésva'ea rembikwatijara
rehe – kiroki a'ea omombe'u ga. Aerẽ ga g̃a mbo'ei Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea
rembikwatijara rehe nhaporemo – kiroki a'ea omombe'u ga no.
28 Kiro g̃a nduğwerĩ cidade'i pe. A'ea pe mokonha'g̃a ei toropyta avo javo. Jesus'ga oho
g̃werĩ a'ero g̃a hugwi. 29 A'ero g̃a eğa'ei ga pe:
—Epyta ore pyri. A'ereki ka'aru hete kiro. Ypytũ g̃werĩ.
A'ea g̃a ei ga pe ga mombytavo ojipyri. Oki ga g̃anonga pype g̃a ndupi a'ero opytavo g̃a
pyri.
30 Aerẽ oapygame mesa pyri g̃a pavẽi ga ipyhygi pão onhi'iğa Tupana'ga pe hehe ndepyry
hete nde imbuhua ore ve javo. Kirẽ ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo g̃a pe.
31 Kiro g̃a mbaragwahavi ga rehe a'ero ga repiaga ve.
—Jesus'ga tuhẽ reki! ei g̃a.

Nanime ga ndiukwahavi oka'nhyma ẽa hugwi.
—Tenagwe! e te ga.
32 Ojohupe ẽa ei:
—Ikatu hete nhandeyvyteri pe nhande mbohoryoryva ga nhi'iẽame nhande ve onhimombe'gwovo pea rupi nhande mbo'eavo Tupana'ga rembikwatijarukara rehe, ei ẽa.
33 Kotihĩ ẽa po'ami ojivya ogwovo Jerusalém me. Ovahemame ẽa onzeve'ẽa ndepiagi.
Onhimono'oẽipe onzeve'ẽa onhipavẽive'ẽa pavẽi. Mokonha'ẽa pe ẽa ei:
34 —Nhandepojykaharete'ga okwera tuhẽ ovya onongava hugwi Jesus'ga. A'iti a! Okoji ga. Ojipiuka ga Simão Pedro'ga pe heaji'i, ei ẽa mokonha'ẽa pe.
35 A'ero mokonha'ẽa ei ẽa pe:
—Ore ga repia no. Ore horame pea rupi Jesus'ga hoi ore rupi onhimombe'gwovo ore mbo'eavo Tupana'ga nhi'iẽa rehe. A'ea rupi ore norombaragwahavi ve ga rehe. Aerẽ ga haygwe'rogame pão ore mbaragwahavi ga rehe, ei ẽa imombe'gwovo.

Jesus'ga ojipiuka ẽwemimbo'eharava'ea pe
(Mateus 28.16-20; Marcos 16.14-18; João 20.19-23; Atos 1.6-8)
36 Ẽa a'ea mombe'urame nanime Jesus'ga jipiukari o'ama ẽapyteri pe. Ga e'i:
—Tupana'ga ti tonoẽatu pepy'a! ei ga ẽa pe.
37 Anhaẽa po javo ẽa piryiro okyhyjiheteavo. 38 A'ero Jesus'ga ei ẽa pe:
—Maraname pepy'a oko tehe? A'ero pe kyhyjihetei. Maraname pe ndaperoviari? "Mara'ngu po Jesus'ga tuhẽ?" pe'e pe pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga ẽa pe. 39 Pehepia ti jipoa jipya reheve. Hepiagame po ti pe mbaragwahavi ji rehe a'ero. Pepyhy ti jira'oa nhikaẽa reheve ji kwahava. A'ereki anhaẽa ndaha'oi. Nikaẽi. Ji ki a'e te ji ra'oro. Ji kaẽamo, ei Jesus'ga ẽa pe.
40 Onhi'iẽirẽ ga hepiukari ẽa pe opoa opya reheve. 41 Gworygworyva ẽwaramo ẽa ndogweroviari ve. A'ereki ẽa e'i oyvyteri pe onhimomby'avo: "Po Jesus'ga tuhẽ, a'ero pyry hete!" ei ẽa. Ẽa nhimomby'arame Jesus'ga ei ẽa pe:
—Ndaperekoi pe mbatera? Ta'u ji.
42 Pira ẽa imondoi ga pe a'ero hehyripyra heiretea reheve. 43 Ipyhyga ga i'ui ẽa gwepiagame.
44 Aerẽ ga ei ẽa pe:
—Ymya'ĩ ji nhimombe'umbe'ui pe me jiruvame pe pyri. A'e ji pe me: Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijaripyra ji mombe'u Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uharava'ea rembikwatijaripyra pavẽi, a'e ji pe me. Ji mombe'ui no ikwatijaripyra Salmos, a'e ji ikwehe. Tako pa ti ji ikwatijaripyra rupi nehẽ – kiroki a'ea ji mombe'u, a'ea'e ji pe me ikwehe, ei Jesus'ga ẽa pe.
45 Kiro ga ikwahavukari ẽa pe Tupana'ga nhi'iẽa aherembikwatijaripyra. 46 Imombe'gwovo ga ei:
—Ikwatijaripyra e'i: "Tahahy ti Cristo'ga pe. Omano po ti ga nehẽ. Mokõi okira py'rovo ti ga tokwerava'ja gwyvyagwera hugwi. 47 Cristo'gareheva'ero ti ẽa tomombe'u katu Cristo'ga yvyakotyve'ẽa gwyripeve'ẽa pe nhaporemo. Te'i ti ẽa ẽa pe: 'Tapevy'ari ti pejikote'varuhua rehe pejipohia jugwi herojijyjijyita pejeaporoẽita. A'ero po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ ikwahava'jave'yma nehẽ.' A'ea po ti ẽa tomombe'u katu Jerusalémmeve'ẽa pe na'ẽ. Aerẽ po ti ẽa tomombe'u katu ojipe'ẽa pe nhaporemo." A'ea ikwatijaripyra e'i, ei Jesus'ga ẽa pe.
48 —Oro pe, ei Jesus'ga ẽa pe. A'ea pe ikwahapavi. A'ero ti pemombe'u. 49 Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ymyahũ Tupana'ga ei: "Jira'uva po ti pe pojykai nehẽ," ei jiruva'ga pe me, ei Jesus'ga. Pepyta ti cidade de Jerusalém me gara'uva rura pota aerẽ po ti gara'uva tuhu nehẽ javo. A'ero jihi po ti gara'uva mondoukari yvaga hugwi pe pojykauka jupe pe mbopopoakaruka nehẽ, ei Jesus'ga ẽa pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype
(Marcos 16.19-20; Atos 1.9-11)

[50] A'ero Jesus'ga hoi ã̃ga nenonde ã̃ga nderogwovo cidade de Betânia kotyi ve. Opoa
mondovo ã̃ga pe ga ei Tupana'ga pe:
—Emombyry ti ã̃ga pe.
[51] Onhi'iã̃ga ve Tupana'ga pe ga hoi ã̃ga hugwi. Kiro garerohohava yvaga pype.
[52] Ombohete ã̃ga ga. Kirẽ ã̃ga jivyri ogwovo Jerusalém me gworygworyhetero. [53] Nane'ymi
ã̃ga hoi opytavo ojatykahavuhua pype Tupana'ga mboheteavo ndepyry hete nde javo.

JOÃOVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA
O Evangelho de João

Jesus Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga nhande ve

1 Jypya yvya apoa renonde Tupana'ga reaporoğita kwahavukahara'ga rekojipei hako.
Tupana'ga pyri ga ruvi ga rerekovo. Ga ko Tupanamo tuhẽ oko. 2 Yvya apoa renonde
akoja'ga rekoi Tupana'ga pavẽi gakwahavukahara'ga. 3 Ga pe Tupana'ga oapopavuka
mbatera. Ojipe'ğa pe rũi Tupana'ga oapouka. Okwahavukahara'ga pe jate ga oapouka
mbatera hako. 4 Tupana'ga kwahavukahara'ga tuhẽ oko po rimba'e. A'ero ga jara'ğa
mongopavi ğa monguva. Ga yvyakotyve'ğa mongoi. A'ero ga Tupana'ga kwahavukari ğa
pe no. Arimo nhande tihepia katu mbatera kwahavağwama mytu'ẽro ğwaramo. Na ja ga
imomytu'ẽi yvyakotyve'ğa akaği pe tokwaha ti ğa Tupana'ga javo.
5 Ypytunarupive'ğa ndokwahavi hepiage'yma ğwaramo. Ypytunarupive'ğa'jave'ğa –
ğa ndokwahavi Tupana'ga okote'varuhuavo – ğa pe ga Tupana'ga mombe'umbe'ui no
tokwaha ti ğa ga javo. Ğa omombi pota Tupana'ga kwahavağwama novĩa. Ndopigi reki.
A'ereki Tupana'ga mombe'ua ikwahy ve ojipe'ğa ndehe ga kwahavuka ğa pe.
6 Nahã ko ahe ikwehe. Ahe ve ğa ei João Batista. Tupana'ga e'i ahe ve:
—Emombe'u ti ğa pe jikwahavukahara'ga, ei Tupana'ga ahe ve.
7 A'ero Joãova'ea ruri ga mombe'gwovo ikwehe.
—Tamombe'u ti ga pe me tapejiko pa ti ga rehe javoji, ei ahe, kiroki ga Tupana'ga
kwahavuka nhande ve, ei Joãova'ea ikwehe.
8 Ahe ko imomytu'ẽhara'ga rũi.
—Akoja'ga mombe'gwovo reki ji ruri, ei ahe, kiroki ga omomytu'ẽ Tupana'ga kwa-
havuka nhande ve, ei Joãova'ea ikwehe.
9 Gaha ko imomytu'ẽharetero. A'ero ga ruri imomytu'embava yvyakotyve'ğa akaği pe
tokwaha pa ti ğa Tupana'ga javo.
10 Yvya koty ga ruvi ikwehe. A'ea tuhẽ Tupana'ga oapouka ga pe hako yvyakotyve'ğa
ndeheve. Yvyakotyve'ğa ki a'e te ndogweroviari ga. 11 Ogwyri pe ga ruri ikwehe gwe'yja'ğa
pyri judeus'ğa pyri. Ğa ki a'e te ndokoi ga rehe. 12 Kiroki ğa oko reki ga rehe – ğa pe ga ei
a'ero: "Pejiko pe ji rehe," ei ga. "Kiro ji pe mongoi Tupana'ga ra'yramo a'ero," ei ga ğa pe.
13 Yvyakotyve'ğa ko na ta'y. Akwaimbae'ğa ta'y pota ğwembireko'ğa nderekovo. Aerẽ
ğanda'yra'ğa ari ğa hugwi a'ero. Na rũi reki ga nhande mongoi Tupana'ga ra'yramo.
Nhande xajiko Tupana'ga kwahavukahara'ga rehe. A'ero Tupana'ga ei nhande ve:
"Jira'yramo ko pe ndekoi kiro pejikoga ğwaramo ga rehe," ei Tupana'ga.
14 Tupana'ga kwahavukahara'ga onhimongouka yvyakotyva'ero a'ero ikwehe Jesus
Cristo'ga. Igwete ga ruvi orepyteri pe ikwehe. Ga nhande arõ hete imombyryva nhande
ve. Ga okwahavuka katu Tupana'ga nhande ve no. A'ereki ga jate ko Tupana'ga ra'yretero.
Igwete ore nhimombaragwahavi garuvihavuhuhetea rehe garuva'ga ruvihavuhuhetea
rehe.
15 João Batistava'ea omombe'umbe'u ga ikwehe. Ahe e'iahy ğa pe ikwehe:
—Gaha ji amombe'u pe me oji'i, ei ahe. "Aerẽ po ti ga ruri pe nderekovo nehẽ," a'e ji
oji'i, ei ahe. "Ga huvihavuhuhetero. Ji ki a'e te ako tehe reki. Jypya vehevi ji rekoe'ymame
ga okoe'ymi," a'e ji pe me oji'i, ei Joãova'ea ikwehe.
16 Ga pyry hete tuhẽ nhande aromo. A'ero nhande ve nhaporemo ga imombyryvi jipi.
Igwaigwavete ga imombyryva'ja'javi nhande ve. 17 Moisésva'ea pe Tupana'ga ombuhuruka
onhi'iğa hako tohendu katu ti ğa javo. Jesus Cristo'ga pe ki a'e te Tupana'ga nhande
arõheteuka.
—Emombyry ti ğa pe, ei Tupana'ga ga pe. Ji kwahavuka katu ti ğa pe no, ei ga Jesus
Cristo'ga pe.

Na tuhẽ Jesus Cristo'ga rekoi a'ero. [18] Yvyakotyve'ãga ndohepiagangavi Tupana'ga.
Gara'yra'ga jate – ga tehe ko Tupana'ga ra'yretero – gaha jate koi ojikoty'a Tupana'ga
pavẽi. Gaha okwahakatuuka Tupana'ga nhande ve a'ero.

João Batistava'ea onhimombe'u

[19-28] Igwete judeus'ãga nduvihava'ãga ãga mbuhurukari ojipyri mbatera kwava'ẽhara'ãga – ãga
okwava'ẽ mbatera Tupana'ga pe jipi. Igwete ãga ei ãga pe ãgapokohara'ãga pe no levitas'ãga pe.
Ãa pe – ãga ko fariseus'ãga – ãga pe judeus'ãga nduvihava'ãga ei:

—Peho ti João Batista'ga pyri tonhimombe'u ti ga pe me nehẽ, ei ãga ãga pe.

A'ero ãga hoi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo João Batistava'ea pyri – perope ahe ãga
mobatiza paranahũa aherovai Jordão aherovai. Cidade de Betânia ira'agwe te jugwi. Pevo
ãga hoi javo Joãova'ea pe.

—Mome ahe nde? ei ãga ahe ve. Enhimombe'u ti ore ve torokwaha ti nde, ei ãga.

Ahe ni'mbei ãga pe a'ero. Onhimombe'u katu ahe ãga pe tajikwaha ti ãga javo.

—Ji ko ga rũi – kiroki ga pe Tupana'ga e'i: "Amondo po ti ga yvyakotyve'ãga pyri
ãganduvihavuhuhetero nehẽ Cristo'ga," ei ga. Ji ko ga rũi, ei ahe.

—Marã naerũ? ei ãga ahe ve. Nde po Eliasva'ea ekwerava ejyvya hugwi? ei ãga.

—Ji ko ahe rũi, ei ahe.

—Nde ereko Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharamo a'ero – kiroki ga Moisésva'ea
omombe'u hako uhu ti ga javo hako? ei ãga ahe ve.

—A'ea rũi ko ji, ei ahe.

—Mome ahe nde naerũ? Enhimombe'u ti ore ve toromombe'u ti ãga pe – kiroki ãga ore
mbuhu nde pyri, ei ãga. Marã ti nde nhimombe'ui ore ve nehẽ? ei ãga ahe ve.

—Pehendu ti nhinhi'iãga a'ero, ei ahe. Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharava'ea Isaíasva'ea
omombe'u nhoãwenonde ojipe'ga rembi'eaãwama hako, ei Joãova'ea. Nahã Isaíasva'ea ei
hako:

"Ojipe'ga nhi'iãga po ti hahyahi
ga erame ãga mbo'eavo ongae'ỹi me nehẽ," ei ahe.
"E'i po ti ga ãga pe:
'Pemboavujikwe ti pehea imbohupikatuavo huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo,' e po ti ga," ei Isaíasva'ea hako, ei ahe.

Jihi ko a'ea, ei Joãova'ea onhimombe'gwovo ãga pe. A'eahy ji javo ojipe'ãga pe: "Penhim-
boavujikwe ti pejipohia pejikote'varuhua hugwi tuhu ti nhandepojykaharete'ga nhande
pyri javo," a'e ji, ei Joãova'ea onhimombe'gwovo ãga pe.

A'ero ãga ei ahe ve:

—Marã a'ero? Nahã nde ei ore ve: "Ji ko Cristo'ga rũi Tupana'ga remimbuhurukara'ga
rũi," ere ko nde, ei ãga. "Eliasva'ea rũi ko ji no," ere ko nde, ei ãga. "Ji ko akoja'ga rũi
Tupana'ga nhi'iãga mombe'uhara'ga rũi," ere ko nde ore ve, ei ãga. Maranuhũrame nde
okoteheva'ero ãga mobatizai naerũ? ei ãga Joãova'ea pe.

—Jihi amobatiza ãga yhya pyvõ jipi, ei ahe. Pepyteri pe ojipe'ga ami okovo. Emo pe
ndapekwahavi ga, ei ahe ãga pe. Gaha po ti oko pe pyri huvihavuhuhetero nehẽ, ei ahe.
Huvihavuhu hete tuhẽ ga, ei ahe. Ji ki a'e te okoteheva'ea, ei Joãova'ea ãga pe.

Nhanderekote'varuhua mombohara'ga

[29] Ko'emame Joãova'ea Jesus'ga repiagi ga rurame ojipyri. A'ero ahe ei jara'ãga pe:

—Pehepia ga! ei ahe. Pevo ga rekoi – kiroki ga cordeiro ja, ei ahe. Ikwava'ẽhara'ãga ojuka
cordeiros jipi Tupana'ga ti tomombo nhanderekote'varuhua a'ero javo, ei ahe. Cordeiro
ja po ti ga manoi nehẽ no. A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri tomano ti ga
imomboa yvyakotyve'ãga ndekote'varuhua javo, ei Joãova'ea ãga pe. [30] Amombe'u ji ga pe
me oji'i cordeiro'jave'ga, ei ahe. "Pe pyri po ti ga rekoi jihoheva'ero. A'ereki jypya vehevi
ji rekoe'ymame ga okoe'ymi po rimba'e," a'e ji pe me oji'i, ei ahe Jesus'ga mombe'gwovo
ãga pe.

[31] —Ymya ji ei: "Ma'ãga po ti Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri nehẽ tomombo ti
ga ãandekote'varuhua javo?" ei ahe. Kiroãwe ji ga kwahavi. A'ero ji ga kwahavukari

jire'yja'ğa pe israelitas'ğa pe. Nurã ji ruri pe mobatizavo yhya pyvõ tapekwaha ti ga javo,
ei Joãova'ea ğa pe.
32-33 Igwete Joãova'ea Jesus'ga mombe'ukatui ğa pe:
—Ndakwahavi ypy ji ga ma'ğa po ti Tupana'ga ombuhuruka javo, ei ahe. Emo Tupana'ga
– gaha ji mbuhuruka ğa mobatizauka yhya pyvõ – ga e'i ji ve: "Erehepia po ti nde jira'uva
rura ga pyri nehẽ. Ojy po ti jira'uva opytavo ga pyri nehẽ," ei Tupana'ga ji ve, ei ahe.
"Gaha po ti aerẽ pe pojykauka jira'uva pe nehẽ a'ea ti tapemongo Jesus'gareheva'ea javo,"
ei Tupana'ga ji ve, ei ahe. Ahepia tuhẽ ji Tupana'ga ra'uva rura a'ero oji'i, ei ahe. Inambua
ja koi ijyvi yvaga hugwi opytavo ga pyri oji'i. 34 Ahepia tuhẽ ko ji oji'i, a'e ji, ei ahe. Nurã ji
ei pe me: Akoja'ga tuhẽ koi Tupana'ga ra'yra'ga, ei Joãova'ea.

Jesus'ga remimbo'eypyharava'ea

35 Ko'emame Joãova'ea rekoa'javi onhi'iğa mokonha'ğa pavẽi ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi
o'ama. 36 Igwete ahe hepiagi Jesus'ga kwava.
—Pevo ga hoi cordeiro'jave'ga! ei Joãova'ea ga mombe'gwovo ğa pe. Cordeiro ja
po ti ga manoi nehẽ. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka ga nhande pyri tomano ti ga
ğandekote'varuhua imomboa javo, ei ahe.
37-40 Joãova'ea remimbo'ehara'ğa ğwendu memei ahenhi'iğa André'ğa. A'ero ğa hoi
Jesus'ga reviri. Igwete Jesus'ga jirovagi ğa ndepiaga gweviri.
—Gara? ei ga.
—Mome nde ruvi? ei ğa ga pe.
—He pejijo hepiaga, ei ga ğa pe.
A'ero ğa hoi ga rupi garuhava repiaga. Ka'aru quatro horas rupi ğa hoi. Igwete ğa
nhomonhi'inhi'iği upa kwara hoa rupi. 41 Kiro André'ga hoi na'ẽ oirũ'ga pyri Simão
Pedro'ga pyri.
—Orohepia ore Messias'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga, ei ga Simão'ga pe.
(Cristo'ga pe judeus'ğa e'i Messias.)
42 A'ero André'ga Simão'ga reruri Jesus'ga pyri. Simão'ga repiagame Jesus'ga ei ga pe:
—Ndehe ko Simão João'ga ra'yra, ei Jesus'ga ga pe. Cefas po ti nderera nehẽ, ei ga
Simão'ga pe. (Cefas'ga pe judeus'ğa e'i Pedro. A'ea ko Ita.)

Jesus'ga ombuhuruka ahe ojiheva'ero

43 Ko'emame Jesus'ga ei:
—Taho ti Galiléiapeve'ğa gwyri pe.
Oho na'ẽ ga Filipe'ga pyri.
—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Filipe'ga pe.
44 Filipe'ga ko cidade de Betsaidapeve'ga – perope André'ga u Pedro'ga pavẽi. 45 Aerẽ
Filipe'ga hoi Natanael'ga pyri javo.
—Orohepia ore ga – kiroki ga Moisésva'ea omombe'u ikwatijarame ğwemimbo'eagwera
hako, ei Filipe'ga ga pe. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea okwatija ga no ga
mombe'gwovo hako, ei ga. Ga tuhẽ ore orohepia. Ga ko Jesus'ga Joséva'ea ra'yra'ga.
Cidade de Nazaré pe ga ruvi, ei ga Natanael'ga pe.
46 —Nazaré! ei Natanael'ga. Imombyryva'ea nduri tuhẽ pea hugwi, ei ga ga pe.
—Herejo xaho ji rupi a'ero terehepia ti ga, ei Filipe'ga ga pe.
47 Natanael'ga rurame Jesus'ga ga repiagi.
—Kiro ki ga u israelitapyryvamo, ei Jesus'ga ga mombe'gwovo. Ga ni'mbeangavi jipi
ojipe'ğa moandyje'yma, ei ga Natanael'ga mombe'gwovo.
48 —Marã nde ikwahavi jireaporoğita naerũ? ei Natanael'ga ga pe.
A'ero Jesus'ga ei ga pe:
—Irupe ko nde rekoi oji'i novĩa, ei ga. Filipe'ga ea renonde nde ve ji orohepia reki.
Figueira aĝi pe nde reni, ei Jesus'ga ga pe.
49 —Jesus, ei Natanael'ga. Tupana'ga ra'yra tuhẽ ko nde! ei ga. Nde ko israelitas'ğa
nduvihavuhuhetea tuhẽ! ei ga Jesus'ga pe.
50 Igwete Jesus'ga ei ga pe a'ero:

—A'e ko ji nde ve ko: “Orohepia ko ji nde rename figueira aĝi pe.” A'ero nde jikogi ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Aerẽ po ti ji koji'iheteva'ea japoi nehẽ ahemonhimomby'aheteva'ea nehẽ. A'ea po ti nde erehepia nehẽ no, ei ga Natanael'ga pe.
51 Igwete Jesus'ga ei ĝa pe:
—Tamombe'u katu tuhẽ kiro pe me, ei ga. Tamombe'u ti jijihe'ara Tupana'ga rehe, ei ga. A'ea'java'ea ko nahã a'ero. Pehepia po ti pe yvaga rovapytymba'vogipyra, ei ga. Pehepia po ti pe Tupana'gapyrive'ĝa jiupiupira ĝajivyjivyra ji pyri nehẽ no, ei ga. Nahã ko ji ajihe'a Tupana'ga rehe nhiremimbuhurukara'ga rehe, ei Jesus'ga. Oronhomonhi'inhi'iĝe'ymi ore orojogwerekokatuavo ga pavẽi. Nahã po ti pe me nehẽ no, ei Jesus'ga ĝa pe.

2

Jesus'ga ombote yhya vinhoramo

1-2 Mokõi Jesus'ĝa kiri ogwovo toryvi pe cidade de Caná pe – perope Galiléiapeve'ĝa gwyri pe. A'ereki ĝa Jesus'ga mondouka ĝanembirekohava repiagauka. Ĝa Jesus'ga remimbo'ehara'ĝa mondouka no. Igwete Jesus'ĝa hoi hepiaga toryva. Jesus'ga yembora pevo oko ĝa pyri no. Toryva apopave'ymame momina ĝa hugwi vinho. 3 A'ero Jesus'ga yembora ei Jesus'ga pe:
—Momina kiro vinho ĝa hugwi, ei ahe Jesus'ga pe.
4 —Maraname nde ei ji ve kiro a'ea rehe? ei ga ahe ve. A'ereki ndohoi ve hepiukara apiavo. Aĝwamo rũi po ti ji hepiukapavi Tupana'ga popoakara ĝa pe nehẽ, ei ga o'yembora pe.
5 Igwete ahe ei ĝa pe – kiroki ĝa opoko toryva repiakatuhara'ga – ĝa pe ahe ei:
—Jira'yra'ga erame pe me penhi'ĩpo'ru ti ga, ei ahe ĝa pe.
6 Pevo gwereko yhya ryrua ita apopyra. A'ereki judeus'ĝa nane'ymi ojipyhepyhei. Oheohei ĝa mbatera jipi no nahã nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe javo. Nurã gwereko pevo mbohapyrete seis yhya ryrua. Inainani gwereko he'yjuhu cem litros gwerevi ipype tynahemame. 7 Igwete Jesus'ga ei hepiakatuhara'ga pokohara'ĝa pe a'ero:
—Peheka'voka'vo ti yhya ipype. Pemotynahẽ hete ti imohina, ei ga.
A'ero ĝa imotynahenahẽhetei inoĝa hyrua pype. 8 Igwete ga ei ĝa pe:
—Pejara ti kiro yhya herogwovo toryva repiakatuhara'ga pe, ei ga ĝa pe.
A'ero ĝa herohoi yhya ga pe to'u ti ga hepiaga javo. 9 Yhya rũi reki ga i'urame. Vinho reki yhya mbotepyra ga i'ui hepiaga. Ndokwahavi ga yhya mbotea vinhoramo. Gapokohara'ĝa ki a'e te okwaha hete Jesus'ga remimbotea. Igwete ga i'ui hepiaga. A'ero ga hembirekove'ga mbuhurukari ojipyri javo ga pe.
10 —Nde ko ore atyvi, ei ga hembirekove'ga pe. Ore oromondo ypy vinho heheva'ea toryvarupive'ĝa pe, ei ga. Kirẽ ĝa i'uheterame ore imondoi ndaheiva'ea ĝa pe. A'ereki i'uheterame ĝa nonhimombaragwahavi ndaheiva'ea rehe. Nde ki a'e te nerembuhuri ypy heheheteva'ea kiroĝwe imbuhua ore ve, ei ga ga pe.
11 Jesus'ga ombote yhya vinhoramo cidade de Caná pe Galiléiapeve'ĝa gwyri pe ikwehe. A'ea ypy ga oapo ahemonhimomby'ava'ea hepiuka ĝa pe gweaporoĝita Tupanamo. Nurã garemimbo'ehara'ĝa jikohetei ga rehe.
12 Aerẽ Jesus'ĝa hoi cidade de Cafarnaum me. Ga'yembora oho gairũ'ĝa pavẽi. Garemimbo'ehara'ĝa oho ĝa ndupi no. Pevo ĝa pytaahi'vi upa.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Mateus 21.12-13; Marcos 11.15-17; Lucas 19.45-46)

13 Aerẽ Jesus'ĝa hoi cidade de Jerusalém me. A'ereki judeus'ĝa toryva gwereko ĝwerĩ. Páscoa ei ĝa akoja pe. A'ea rupie'ymi judeus'ĝa japyakai uragwera rehe Egitopeve'ĝa gwyra hugwi. 14 Igwete Jesus'ga hoi judeus'ĝa jatykahavuhua rokari pe ĝa ndepiaga. Pevo ĝa ndekoi ima'ema'eamo mbatepyryva itambere'ia pyhyga ĝa hugwi. Yuranuhũa bois ĝa ima'ema'ẽi ovelhas. Inambu'ia ĝa ima'ema'ẽi upa. Mesa pyri jara'ĝa neĝaneni hajiheve'ĝa itambere'ia ipyhypyhyga judeus'ĝa itambere'ia ikwepykwepyga imondovo ĝa pe. 15 Ĝa ndepiagame Jesus'ga japoi yhypohama ĝa nupanupamo ipyvõ ĝa mo'embava ĝa mondovo

ojatykahavuhua rokara hugwi. Ovelhas ga imo'emo'ẽi, bois ga imo'emo'ẽi imonhamonhana imondovo. Ombojirejire ga itambere'ia kwepykara'ã̃ga mesa heka'voka'vogauka ã̃gaitambere'ia jugwi. [16] Igwete ga ei ã̃ga pe – kiroki ã̃ga oma'ema'ẽ inambu'ia:

—Peroho ti kia jugwi! a'e te ji, ei ga. Tapema'ema'ẽa'javuhui mbatera avo jiruva'ga ronga pe! ei ga ã̃ga pe.

[17] A'ero garemimbo'ehara'ã̃ga ikwahava'javi Tupana'ga rembikwatijarukara. Igwete ã̃ga ei ojohupe:

—A'ea pe reki ikwatijara i'ei Cristo'ga nhi'iã̃ga mombe'gwovo, ei ã̃ga. Nahã Cristo'ga nhi'iã̃ga Tupana'ga pe hako:

"Nhi'ã̃gataruhu ji neronga rehe jipi toko katu ti ã̃ga ipype javoji," ei ga.

"Nhi'ã̃gataruhua ji juka hete," ei ga, ei ã̃ga.

Ikwatijara omombe'u jipe Cristo'ga nhi'iã̃gã̃wama, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ga.

[18] Kiro judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga nduri javo Jesus'ga pe a'ero.

—Ma'ã̃ga nde mbuhurukaruhu ã̃ga mo'ẽukarã̃wama avo hugwi? ei ã̃ga. Po Tupana'ga nde mbuhurukari, a'ero po ti nde hepiukari gapopoakara ore ve ahemonhimomby'ava'ea japovo, ei ã̃ga. A'ero po ti ore nde reroviari nehẽ Tupana'ga tuhẽ ga mbuhuruka javo, ei ã̃ga Jesus'ga pe.

[19] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe a'ero:

—Po ti pe imbojypavi ã̃ga Tupana'ga ruhava imbote'varuhuavo nehẽ, aerẽ mokõi nhande kirame ti ji imbovyra'javi imohina nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

[20] Igwete judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ei ga pe:

—Nde ki ere'eteheuhu, ei ã̃ga. He'yjuhuva'ea rupi quarenta e seis anos rupi ã̃ga poravykyvykyi japovo ã̃ga Tupana'ga ryrua, ei ã̃ga. Marã po nde gwehu kotihĩ japoa'javuhui imohina mokõi nhande kirame naerũ? ei ã̃ga ga pe.

[21] Gwa'oa pe reki Jesus'ga ei a'ea ko Tupana'ga ruhava javo. [22] Aerẽ Jesus'ga vyrame omanoa hugwi garemimbo'ehara'ã̃ga ikwahava'javi ga'eagwera. A'ero ã̃ga heroviari ga'eagwera Jesus'ga onhimombe'u katu javo. Igwete ã̃ga heroviari Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve no Jesus'ga ahe omombe'u ga kwatija javo.

Jesus'ga okwaha yvyakotyve'ã̃ga py'a

[23] Toryva rupi Páscoa rupi Jesus'ga rekoi cidade de Jerusalém me a'ero. Igwete ga hepiukari Tupana'ga popoakara ã̃ga pe ahemonhimomby'ava'ea japovo. Nurã ã̃ga jikojikogi ga rehe onhimongyavo. [24] Jesus'ga ki a'e te ndojikogi ã̃ga ndehe a. A'ereki ga okwahapavipe yvyakotyve'ã̃ga py'a. [25] Ga nde'i ojipe'ã̃ga pe: "Marã ã̃gandeaporoã̃gita?" A'ea ga nde'i. A'ereki ga okwahapavipe ã̃ga a.

3

Nicodemosva'ea uhu Jesus'ga pyri

[1-2] Aerẽ Nicodemos'ga ruri Jesus'ga pyri ypytunimo. Ga ko judeus'ã̃ga moã̃gitahara'ga fariseu'ga. Aerẽ ga ruri Jesus'ga pyri xanhomonhi'ĩ ti javo.

—"Gaha ko nhanembo'ehara," oro'e ore nde ve, ei ga Jesus'ga pe. "A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri tombo'e ti ga ã̃ga javo," oro'e ore nde ve, ei ga. Tupana'ga opokogame jate ã̃ga hepiukari Tupana'ga popoakara nde ja ahemonhimomby'ava'ea japovo, ei ga ga pe. Nurã ore ei: "Tupana'ga ombuhuruka ga rerekovo," oro'e ore, ei Nicodemos'ga ga pe.

[3] Igwete Jesus'ga ei ga pe a'ero:

—Tamombe'u katu tuhẽ kiro nde ve, ei ga. Kiroki ã̃ga ojihuva'ja – ã̃ga pe jate po ti Tupana'ga ei: "Jihi ko ã̃ganduvihavuhuhetero," ei Jesus'ga ga pe.

[4] Igwete Nicodemos'ga ei a'ero:

—Marã po jyvuakave'ã̃ga jihuvi naerũ? ei ga. Maranuhũ po ã̃ga kia'javi oy'ã̃ga yvyteri pe o'ara'java naerũ? ei ga Jesus'ga pe.

[5] Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ nde ve. Penhimobatizauka po pe yhya pyvõ imomboruka
pejikote'varuhua pejihugwi hamo, ei ga. Tupana'ga ra'uva po pe mboheaporoğita pyahu
hamo no, ei ga. Nane'ymame po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhuhetero nehẽ penhi-
mobatizaukare'ymame yhya pyvõ gara'uva pe mboheaporoğitapyahue'ymame nehẽ no,
ei Jesus'ga ga pe. [6] Nhaney'ğa nhande mbojihuvame nhande mbo'a, nhandera'o nhande
a'ero yvyakotyva'ero, ei ga. Tupana'ga ra'uva nhande mboheaporoğitapyahurame jate
nhande reaporoğitapyahuro a'ero, ei Jesus'ga ga pe. [7] Terenhimomby'auhui ti nhiremi-
mombe'uagwera rehe ji erame nde ve: "Pejihuva'ja ti." Nahã ti pe ndeaporoğitapyahuro
nehẽ. Erovia ti nhinhi'iğa, ei ga Nicodemos'ga pe. [8] Nahã ko yvytua, ei ga. Ğwemimbo-
tarimo uhu okookovo. Pehendu pe tura novĩa. Emo pe ndapekwahavi ma hugwi te turi
javo. "Mome po ti ihoi nehẽ?" pe'ji pe no, ei ga. A'ea javijitehe ko Tupana'ga ra'uva
ahe mboheaporoğitapyahurame, ei ga. Ğwemimbotarimo gara'uva rekorekoi. Emo pe
ndapekwahavi marã javo. "Ma'ğa po ti gara'uva ğa mboheaporoğitapyahu kiro nehẽ?"
pe'ji pe, ei Jesus'ga ga pe.

[9] —Maranuhũ nanongara? ei Nicodemos'ga. Ndakwahavi ji a'ea, ei ga ga pe.

[10] —Ndehe ko israelitas'ğa mbo'ehara novĩa. Nde nderekwahavi a'ea naerũ? ei ga
Nicodemos'ga pe. [11] Tamombe'u katu tuhẽ nde ve, ei ga. Oromombe'u ore pe me
orerembikwahavipyra. Orerembiepiagipyra ore oromombe'u pe me novĩa. Emo pe
ndaperoviarihu oreremimombe'uagwera, ei Jesus'ga ga pe. [12] Yvyakotyva'ea ji amombe'u
pe me. Emo pe ndaperoviari, ei ga. Ndaperoviari kaitu po ti pe nhinhi'iğa nehẽ ji
imombe'urame yvagipeva'ea pe me nehẽ, ei ga Nicodemos'ga pe. [13] Ndajiupihavi yvagi pe
ikwahava mbatera ojyva imombe'gwovo, ei ga. Jihi jate reki ajy pea hugwi imombe'gwovo
a'itituhẽva'ea pe me. A'ereki Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga imombe'gwovo
Nicodemos'ga pe.

[14] Igwete Jesus'ga Moisésva'ea mombe'ui no. A'ereki ymya Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe
hako:
"Eapouka ti mboja ra'angava imbovya yva rehe imo'ama," ei ga ahe ve hako.
Ongae'ỹi me ahe imbovyri ha'angava imohina a'ero tohepia ti mboja rembihu'upyra'ğa
javo. Kiroki ahe ojovavu hepiaga imohinipyra – oka'ẽ ahe hugwi. Nomanoi ahe a'ero. Aerẽ
Tupana'ga ei: "Moisésva'ea ombovyruka mboja ra'angava yva rehe hako," ei ga. "Na jitehe
po ti ğa ga mbovyri yva rehe no. A'ero po ti ğa ga jukai nehẽ," ei Tupana'ga gwa'yra'ga
mombe'gwovo hako.

[15] Nahã Tupana'ga ga momanoukari toko pyahu ti ğa javo – kiroki ğa ojiko ga rehe.
Aerẽ po ti ğa ndekoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ no. [16] A'ereki Tupana'ga oarõ hete
yvyakotyve'ğa. A'ero ga gwa'yra'ga mbuhuri yvyakotyve'ğa pyri ikwehe. Gara'yra'ga ko
ojipeji hete ko ga rekoi ga pe. Emo Tupana'ga ga mbuhuri nhande pyri ga momanomouka
nhande repyga toho ti ğa yvagi pe nehẽ javo. Nurã nhandejikogame Tupana'ga ra'yra'ga
rehe po ti nhande rekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. Ndiahoi po ti nhande hahyva'ea
ruvihava pype a'ero nehẽ nhanemanorame nehẽ. [17] Gwa'yra'ga mbuhurame nhande koty
Tupana'ga nde'i ga pe: "Eho ti ğa pyri peko te'varuhu pe javo ğa pe." Tupana'ga nde'i a'ea
gwa'yra'ga mbuhurukarame nhande koty. A'ereki ga gwa'yra'ga mbuhuruka avo togweru
po ti ga ğa ji pyri nehẽ javo.

[18] Ğa jikogame gara'yra'ga rehe Tupana'ga nde'ia'javi ğa pe: "Peko te'varuhu pe." Ğa
jikoge'ymame Tupana'ga e'i jipe a'ea ğa pe. Oko te'varuhu tuhẽ nanongara'ğa. A'ereki ğa
ndojikogi Tupana'ga ra'yra'ga rehe – ga ojipeji oko gara'yretero.

[19] Nahã a'ero. Mytu'ẽrame nhande ve nhande hepiagi mbatera ikwahava. A'ea'java'ea
pe Cristo'ga ei a'ero urame yvya koty. "Tamomytu'ẽ ti ğa pe, ei ga. A'ero po ti ğa
Tupana'ga kwahavi okovo katu nehẽ," ei ga novĩa. Emo ğa ndokwahapotari Tupana'ga.
A'ereki ğa okote'varuhue'ymi. Oko hete ğa okote'varuhua rehe jate a'ero – a'ea ypytuna ja
ndokwahavukari ğa pe. Nurã ko Tupana'ga eağwama ğa pe. [20] Okote'varuhurame ğa ndokoi
ga rehe – kiroki ga omomytu'ẽ ahe ve Cristo'ga. Ğa ndokopotari tuhẽ ga pavẽi. A'ereki

ğa e'i ojive: “Po ti ji rekoi Cristo'ga pavẽi, a'ero po ti ga imboukwahavi jirekote'varuhua nehẽ,” ei ğa ojive.

21 Jararamo ki ğa a'e te oko Tupana'ga reaporoğita rupi okovo katu. Nanongara'ğa oko pota tuhẽ Cristo'ga pavẽi – gaha okwahapavuka ahe ve. A'ereki ğa e'i: “Ji rekorame Cristo'ga pavẽi po ti ojipe'ğa ikwahavi jirekokatua nehẽ. A'ero po ti ğa ei ji mombe'gwovo: ‘Tupana'ga ga poko ga mongovo ğwemimbotarimova'ea rehe,’ e po ti ğa ji mombe'gwovo a'ero nehẽ,” ei ğa. Nanongara Jesus'ga imombe'umbe'ui Nicodemos'ga pe ikwehe.

João Batistava'ea omombe'ua'ja Jesus'ga

22 Aerẽ Jesus'ga hoi Judéiapeve'ğa gwyri pe ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi. Igwete Jesus'ğa pytaahi'vi pevove'ğa pavẽi ğa mobatizatizavo. 23 A'ea rupi João Batistava'ea rekoi ojipe'ğa mobatizavo cidade de Enom me – a'ea ojopyri u cidade de Salim pavẽi. A'ereki gwereko hete yhya pevo. Igwete pevove'ğa hoğahoi ahe pyri a'ero onhimobatizavouka ahe ve. 24 A'ereki a'ea rupi soldados'ğa nomongiukari ve Joãova'ea cadeia pype.

25 Aerẽ jararamo Joãova'ea remimbo'ehara'ğa nhi'iğayvari ojipe'ga pavẽi judeu'ga pavẽi.

—João'ga ğa mobatizarame pyry hete okwahyro ğa ndehe, ei aheremimbo'ehara'ğa ga pe.

A'ero judeu'ga ei ğa pe:

—A'ea hohe te ikwahyro ğa ndehe Jesus'ga ğa mobatizarame, ei ga ğa pe.

26 Nurã Joãova'ea remimbo'ehara'ğa hoi ahe pyri javo ahe ve.

—Akoja'ga, ei ğa, kiroki ga oko nde pyri paranauhũa aherovai Jordão aherovai – kiroki ga nde eremombe'u ore ve oji'i, ei ğa, kiro ga ğa mobatizauhui no. Ohopavuhu reki ğa ga pyri a'ero, ei ğa imombe'gwovo ahe ve novĩa.

27 Igwete Joãova'ea ei ğa pe a'ero:

—Pyry hete reki ji ve ğa hopavame ga pyri, ei ahe. Tupana'ga jate ombopopoakarame ahe popoakaramo a'ero okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ahe. Nurã ğa hopavi ga pyri. A'ea ko pyry hete ji ve, ei ahe ğa pe. 28 Pehe tuhẽ pehendu nhinhi'iğagwera oji'i, ei ahe. A'ereki ji a'e katu nhinhimombe'gwovo pe me oji'i. “Ji ko Cristo'ga rũi nhanderekote'varuhua mombohara'ga rũi,” a'e ko ji pe me oji'i, ei ahe. Ga renonde Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Joãova'ea ğa pe.

29 —Nahã ğa nembirekorame jipi, ei Joãova'ea. Hẽapotahara'ga tuhẽ gwereko hẽa, ei ahe. Gairũ'ga reki hẽapotahara'ga pokogi ğanembirekoağwama. A'ero ga roryvamo hẽapotahara'ga nhi'iğa renduva hẽa rerekoa mombe'urame, ei ahe ğa pe. Hẽapotahara'ga irũ'ga ja ko ji, a'e ji pe me. A'ereki ji Jesus'ga poko. A'ero ji roryhetero ğa hopavame Jesus'ga pyri ga rerekovo, ei ahe ğa pe. 30 A'ea ko pyry a'ero, ei ahe. Igwaigwavete po ti ga rekoi tuhẽ huvihavuhuhetero nehẽ. Ji ki a'e te igwaigwavete ji rekotehei tuhẽ nehẽ, ei Joãova'ea ğwemimbo'ehara'ğa pe.

Tupana'ga ombuhu Jesus'ga yvaga hugwi

31 Yvateahugwive'ga ko huvihavuhuhetero oko yvyakotyve'ğa hohe. Yvyakotyve'ğa yvyakotyva'ea rehe jate ğa ndekoi. A'ea rehe jate ğa nhi'iği no. Yvagahugwive'ga ko huvihavuhuhetero tuhẽ oko ğa hohe pa. 32 Ga omombe'u ğwembiepiagipyra ğwemiendu-vipyra reheve. Ğa ki a'e te ndogweroviarihu ganhi'iğa. 33 Kiroki ğa gwerovia ganhi'iğa – ğa e'i a'ero: “A'itituhẽva'ea tuhẽ Tupana'ga nhi'iğa,” ei ğa. 34 A'ereki Tupana'ga remimbuhurukara'ga omombe'u katu Tupana'ga nhi'iğa. A'ereki Tupana'ga omondo gwa'uva ga pyri a'ea ti tokwahavuka pa ga pe javo. Nurã ga omombe'u katu Tupana'ga nhi'iğa. 35 Tupana'ga oarõ hete gwa'yra'ga. A'ero ga ga mbopopoakarukari togwereko pa ti ga ğwemimbotarimo. 36 Kiroki ğa ojiko Tupana'ga ra'yra'ga rehe hendukatuavo ganhi'iğa – ğa ndeaporoğitapyahuro a'ero aerẽ okovo Tupana'ga pyri nehẽ. Kiroki ğa nohendukatui ganhi'iğa ojikoge'yma ga rehe – ğa po ti ndohoi yvagi pe upa Tupana'ga pyri nehẽ. Ga e'i ğa pe jipi peko te'varuhu pe javo.

4

Samariapeva'ea

1 Aerẽ Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a nderohoi Judéiapeve'g̃a gwyra hugwi. A'ereki ga
okwaha ojipe'g̃a nhi'iĩga fariseus'g̃a pe. A'ereki g̃a e'iuhu fariseus'g̃a pe:
—João'ga omongo ojipe'g̃a ojiheva'ero g̃a mobatizavo, ei g̃a. João'gareheve'g̃a hohe'i
tehe reki Jesus'gareheve'g̃a nde'yjuhuro – kiroki g̃a Jesus'ga omobatizauhu, e'iuhu g̃a g̃a
mombe'gwovo fariseus'g̃a pe.
2 Jesus'ga nomobatizai reki g̃a. Ga omobatizauka g̃a g̃wemimbo'ehara'g̃a pe. 3 G̃anhi'iĩga
ikwahavame Jesus'ga g̃wemimbo'ehara'g̃a nderohoi Judéiapeve'g̃a gwyra hugwi a'ero.
—Xajivy ti Galiléiapeve'g̃a gwyri pe a'ero, ei ga.
4 G̃a horame Jesus'ga ei:
—Samariapeve'g̃a gwyra rupi po ti nhande hona'ẽi nehẽ hamo, ei ga g̃a pe.
5 Aerẽ g̃a nduri cidade de Sicar pe a'ero Samariapeve'g̃a gwyri pe. Ira'agwe u Jacóva'ea
koagwera hugwi. Jacóva'ea omondo a'ea gwa'yrava'ea pe Joséva'ea pe hako. 6 Jacóva'ea
apoagwera ykwara pevo u no. Ahaji katu g̃a nduri. Igwete Jesus'ga apygi oina ykwara
pyri. A'ereki ga ipykane'õ.
7-8 Igwete garemimbo'ehara'g̃a hoi cidade pe mbatera pyhyga. Nanime Samariapevehẽa
ruri yhya ti tajara javo. Igwete Jesus'ga ei hẽa pe:
—Embuhu ji ve ya tay'u, ei ga hẽa pe.
9 —Garamo judeuramo nde euhui ji ve embuhu yhya javo ji ve? Ji ki a'e te Samaria-
peva'ea, ei hẽa ga pe. (A'ereki judeus'g̃a ndojihe'ari Samariapeve'g̃a ndehe g̃a arõe'yma.)
10 A'ero Jesus'ga ei hẽa pe:
—A'e ji nde ve: "Embuhu ji ve ya." Emo nde ndajikwahavi, ei ga. Nde nderekwahavi
Tupana'ga remimbuhutehea no, ei ga hẽa pe. Po nde ikwahavi hamo a'ero po nde ei ji
ve embuhu ji ve akoja javo hamo, ei ga. A'ero po ji imondoi yhya ahemongohara nde ve
hamo, ei ga hẽa pe.
11 A'ero hẽa ei ga pe:
—Ndererekoi reki nde ijarahava, ei hẽa. Irupehu yhya reni ykwara pype. Ma hugwi nde
herekoi yhya a'ero ahemongohara? ei hẽa ga pe. 12 Nhaneramonhava'ea Jacóva'ea gweja
ag̃a imohina nhandeygwavamo hako, ei hẽa. Ahe tuhẽ oy'u avova'ea pyvõ gwa'yrava'ea
pavẽi hako. G̃wenymbava yuranuhũa ahe omboy'u ipyvõ no, ei hẽa. "Ji ko koji'i tehe
jiruvihavuhu nhaneramonhava'ea hohe'i tehe," ere po nde ji ve naerũ? ei hẽa ga pe.
13 Igwete Jesus'ga ei hẽa pe:
—Ag̃a pyvõ oy'urẽ po ti g̃a ygweja'javamo nehẽ, ei ga. 14 Nhiremimondoa herekorame
po ti g̃a ndiygweja'javi nehẽ. Nhiremimondoa po ti ikwahy hete g̃a ndehe nehẽ okookovo
g̃ayvyteri pe nehẽ, ei ga. A'ea po ti g̃a mboheaporog̃itapyahui nehẽ, ei ga. A'ero po ti g̃a
mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ no, ei Jesus'ga hẽa pe.
15 —Embuhu ji ve nanongara yhya a'ero tajiygweja'javyme ti a'ero nehẽ, ei hẽa ga pe.
A'ero po ti ji ndajora'javi avo ijara jipi nehẽ, ei hẽa ga pe.
16 —Eho ti enhimbireko'ga rerua, ei ga hẽa pe.
17 —Ji ko nanhirembirekoi, ei hẽa.
—Erenhimombe'u katu nde ji nanhirembirekoi javo, ei ga hẽa pe. 18 A'ereki cinco
nerembirekokwera'g̃a. Korogweve'ga nde erereko tehe, ei ga. Nde nane'mbei tuhẽ javo ji
ve, ei ga hẽa pe.
19 —Kirog̃we ji nde kwahavi, ei hẽa. Tupana'ga nhi'iĩga mombe'uhara ndehe. Nurã
nde ikwahahetei mbatera, ei hẽa ga pe. 20 Marã naerũ? Emombe'u ti ji ve, ei hẽa.
Samariapeva'ero oreramonhava'ea ei pea pe yvytyruhua pe hako: "Avo jate po nhande
Tupana'ga mbohetei hamo," ei ahe hako, ei hẽa ga pe. Pehe judeusramo pe'ji: "Jerusalém
me jate po nhande Tupana'ga mbohetei hamo," pe'ji pe, ei hẽa ga pe.
21 Igwete Jesus'ga ei hẽa pe a'ero:

—Erovia ti nhinhi'iõa, ei ga. Aerẽ po ti õa nde'i avova'ea pe avo ti timbohete nhanderuvete'ga nehẽ javo. Jerusalém me po ti õa nde'i nehẽ no pevo ti timbohete ga javo, ei ga. [22] Samariapeva'ero pembohetetehеuhu pe ga kwahave'yma. Ore judeusramo orokwaha Tupana'ga mboheteavo, ei ga. Ore ve ga ojikwahavuka. Tupana'ga e'i ore ve hako: "Yvyakotyve'õa ndekote'varuhua mombohara'ga po ti o'a judeuramo," ei Tupana'ga, ei ga. "Gaha po ti pe nderu ji pyri yvagi pe nehẽ," ei Tupana'ga ore ve hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo hẽa pe. [23] Aerẽ po ti õa nhanderuvete'ga mbohetekatui a'ero nehẽ, ei ga. Aõwamo vehevi po ti õa ga mbohetei ga kwahaheteavo nehẽ. Gara'uva po ti ga mboheteukari õa pe nehẽ. A'ea Tupana'ga opota nanongara'õa omboheterame, ei Jesus'ga hẽa pe. [24] Ndaha'oi Tupana'ga, ei ga. Kiroki õa ga mbohete – tojipokoguka ti õa gara'uva pe a'ero ga mboheteavo. Tokwaha hete ti õa ga mboheteavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo hẽa pe.

[25] A'ero hẽa ei ga pe:

—Messias'ga po ti uhu tuhẽ nehẽ Tupana'ga remimbuhurukara'ga Cristo'ga, ei hẽa. Urame po ti gaha imombe'upavi mbatera nhande ve nehẽ, ei hẽa Jesus'ga pe.

[26] —Ji tuhẽ Messiasramo kiro ji nhi'iõi nde ve, ei ga onhimombe'gwovo hẽa pe.

[27] Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'õa jivyri cidade hugwi ua ga pyri. Igwete õa nhimomby'ai ga repiaga hẽa monhi'iõame. A'ereki judeus'õa mbo'ehara'õa nonhi'iõi kunhangwera'õa pe jipi. A'ero õa nhimomby'ai Jesus'ga repiaga. Õa nde'i reki ga pe: "Maraname nde nhi'iõuhũi hẽa pe?" nde'i õa. "Gara nde erepota hẽa hugwi?" A'ea õa nde'i Jesus'ga pe.

[28] Kiro hẽa hejari imohina yhya ryrua a'ero ojivya ogwovo cidade pe. Igwete hẽa ei ga mombe'gwovo pevove'õa pe:

[29] —He pejijo xaho ji rupi ga repiaga, ei hẽa. A'ereki ga omombe'u pa ji ve jirekoagwera, ei hẽa õa pe. Mara'ngu po Messias'ga tuhẽ Tupana'ga remimbuhurukara'ga tuhẽ? ei hẽa õa pe ga mombe'gwovo.

[30] A'ero õa nduri cidade hugwi ua Jesus'ga pyri tihepia ti ga javo.

[31] Õa vahema renonde Jesus'ga remimbo'ehara'õa eõa'ei ga pe:

—Jesus, here i'gwovo.

[32] —Nhirembi'ua pe ndapekwahavi reki, ei ga õa pe.

[33] —Marã? ei õa ojohupe a'ero. Mara'ngu po õa herua mbatera ga pe ra'e garembi'uramo? ei õa ojohupe.

[34] Igwete ga ei õa pe:

—Garemimbotarimova'ea rehe ji rekoi – kiroki ga ji mbuhuruka yvya koty, ei ga. Ga ji mboporavyky avo. A'ero ji taporavyky pa katu ga pe, ei ga. A'ea pe ji ei a'ero nhirembi'ua. A'ereki ji rekorame garemimbotarimova'ea rehe a'ea ji mbopopoaka nhirembi'ua ja, ei Jesus'ga õa pe.

[35] —Pe'ji pe: "Quatro jahya ipora rehe po ti itiniõi koapora nehẽ," pe'ji pe, ei ga. Ji ki a'e te a'e pe me: Pehepia ti kohoa. Kiroõwe tuhẽ itiniõi koapora. Kiroõwe po ahe imopeni herua hamo, ei ga õa pe. Tamombe'u katu pe me, ei ga. Ji rehe õambojikoga pe ji ei reki koapora imopena imombe'urame, ei Jesus'ga. Nahã ji ei a'ero: Pe'ji pe pejiyvyteri pe: "Aerẽji po ti nhande õa mbojikojikogi Jesus'ga rehe nehẽ," pe'ji pe, ei ga. Ji ki a'e te a'e pe me: Tape'ei poro. Pehepia ti õa. Kiroõwe õa jikogi õwerĩ ji rehe, a'e ji, ei ga. Kiroõwe tuhẽ po pe õa mbojikojikogi ji rehe hamo, ei ga õa pe.

[36] —Kiroki ga omopemopẽ koapora herua – ga mbohory a'ero koapora, ei ga. Ga javijitehe ojipe'ga roryvamo no – kiroki ga otỹ na'ẽ, ei ga. Õa memei hory hete a'ero ojogwerekovo itỹhara'ga imopẽhara'ga pavẽi, ei ga. Imopẽhara'ga javijitehe ko õa ndoryvamo no – kiroki õa ombojiko ojipe'õa ji rehe. Ojikogame ji rehe po ti õa ndekoi yvagi pe nehẽ no, ei ga õa pe. Kiroki õa ji mombe'u ypy ojipe'õa pe tojiko ti õa ga rehe javo – itỹhara'ga javijitehe ko õa ndoryvamo õambojikohara'õa pavẽi. Õa hory hete a'ero ojogwerekovo nhimombe'uypyhara'õa õambojikohara'õa pavẽi, ei Jesus'ga õa pe.

37 —Nahã ko nhanenhi'iãga jipi, ei ga. “Gaha otỹ. Ojipe'ga reki omopẽ herua ojive,”
xa'e nhande, ei ga. A'itituhẽva'ea tuhẽ ko nhanenhi'iãga. 38 A'ereki na ja jara'ãga ji
mombe'umbe'u tojiko ti ãga ga rehe javo. Pehe reki ãga mbojikojiko ji rehe, ei ga. Ymya
pe nanhimombe'ui pejikovo, ei ga. Aerẽ ji pe mondoukari ãga mbojikojikogukarãgwama
jijihe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ãga pe.
39-40 Kiro Samariapeve'ãga nduri ovahema Jesus'ga pyri a'ero. A'ereki Samariapevehẽa
omombe'u jipe ga ocidadepeve'ãga pe. “Jesus'ga omombe'u pa ji ve jirekoagwera,” ei hẽa
ga mombe'gwovo ãga pe. Hẽanhi'iãga renduva ãgwaramo ãga jikojikogi Jesus'ga rehe a'ero
onhimongyavo. Kiro ãga nduri Jesus'ga pyri a'ero tihepia ti ga javo.

—Epytaahi'vi ti ore pyri, e'ie'i ãga ga pe.

—Kwa, ei ga.

Mokõi ga kiri ãga pyri a'ero. 41 Igwete ga nhimombe'umbe'ui ãga pe. Ganhi'iãga renduva
ãgwaramo jara'ãga jikojikogi ga rehe no onhimongyheteavo. 42 A'ero ãga ei hẽa pe:

—Nenhi'iãga renduva ãgwaramo jate rũi ore jikogi ga rehe kiro, ei ãga hẽa pe.
Ganhi'iãga tuhẽ ore orohendu ikwahava kiro, ei ãga. Nurã ore ei: “Ga ko yvyakotyve'ãga
ndekote'varuhua momboharamo tuhẽ,” ei ãga hẽa pe.

Kiro ndera'yra'ga nhimohiãgatui, ei Jesus'ga ahe ve

43 Mokõi Jesus'ga kiri pevo. A'ero ga hoi Galiléiapeve'ãga gwyri pe upa. 44 A'ereki Jesus'ga
e'i jipe: “Kiroki ãga pevo u Tupana'ga nhi'iãga mombe'uhara'ga gwyri pe – ãga nomondoi
imohina ga rehe jipi,” ei ga. 45 A'ero Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ãga gwyri pe. Ga repiagame
ãga ndoryndoryvamo ga rehe. A'ereki ãga gwepia na'ẽ Jesus'ga cidade de Jerusalém me.
A'ereki ãga oho na'ẽ pevo toryva repiaga. Pevo ãga hepiapavi Jesus'ga japoparavuhurame
ahemonhimomby'ava'ea. Nurã ãga ndoryndoryvamo Jesus'ga rehe ga repiaga ogwyri pe.
46 Aerẽ Jesus'ga hoa'javi cidade de Caná pe Galiléiapeve'ãga gwyri pe jitehe – perope ga
ombote yhya vinhoramo ikwehe. A'evo jitehe Jesus'ga hoi. A'ero ga ruri Jesus'ga pyri
ãganduvihava'gareheve'ga. Gara'yra'ga itetirũa hete ojipe'ãga cidade pe Cafarnaum me.
47 Galiléiapeve'ãga e'i ga pe a'ero:

—Uhu Jesus'ga kiro nhande pyri Judéiapeve'ãga gwyra hugwi, ei ãga ga mombe'gwovo ga
pe.

A'ero ga ruri Jesus'ga pyri javo.

—Herejo xaho ji rupi jira'yra'ga repiaga teremombi ti karugwara ga hugwi, ei ga. A'ereki
ga omano ãgwerĩ, ei ga Jesus'ga pe.

48 Igwete Jesus'ga ei:

—Hepiage'ymame ahemonhimomby'aheteva'ea po pe ndapejikogi tuhẽ ji rehe, ei ga ga
pe.

49 —Xaho tuhẽ ti ji rupi, ei ga Jesus'ga pe. Nde hoe'ymame po ti jira'yra'ga manoi a'ero
nehẽ, ei ga.

50 —Kiro ndera'yra'ga nhimohiãgatui, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo ga pyri a'ero ga
repiaga, ei ga.

Gwerovia ga Jesus'ga nhi'iãga a'ero ogwovo tahepia ti javo. 51 Ga horame pea rupi
gapyrive'ãga nduri ga rovatiamo.

—Onhimohiãgatu kiro ndera'yra'ga, ei ãga ga pe.

52 —Marananime kwara nhimonaname ga rehe raji'i? ei ga ãga pe.

—Kirame ahaji katu nhimonaname ga rehe oji'i, ei ãga imombe'gwovo ga pe.

53 A'ero ga ikwahavi javo.

—A'ea rupi tuhẽ Jesus'ga ei ji ve oji'i: “Kiro ndera'yra'ga nhimohiãgatui,” ei ga.

A'ero ãga jikopavi Jesus'ga rehe gaha ãgwongapeve'ãga pavẽi.

54 Mokõi a'ero Jesus'ga rura'java Galiléiapeve'ãga gwyri pe Judéiapeve'ãga gwyra hugwi.
Urypyrame ga ojipeji oapo ahemonhimomby'ava'ea hepiuka ãga pe. Kiro ura'javame ga
ojipea oapo imombiga karugwara ga hugwi.

5

Jesus'ga omopo'ã ahe

1 Aerẽ judeus'ga japoi toryva Jerusalém me. A'ero Jesus'ga hoi tahepia javo. Igwete
Jesus'ga ipyka'nauhũve'ga repiagi ypia'ia pyri. 2 Jerusalém jupihava pyri ypia'ia u –
perope hovapytymbava pyri. Jurukwara rupi ga heno'eno'ẽi ovelhas jipi. Betezata
ei judeus'ga ypia'ia pe. Gwereko mbohapyrete cinco tapyi'ia ypia'ia pyri. 3 A'ea
gwyri pe itetirũave'ga nhinoĝi upa ypia'ia pyri onhimongyavo jipi. Hehae'ỹve'ga ko
pevo u jipi ipyka'naka'nauhũve'ga pavẽi nomyive'ga pavẽi. [4 A'ereki amoamome
Tupana'gapyrive'ga ojy yhya pype ya momyina. Kirẽ kiroki ga oho ypy yhya pype –
ĝahã onhimohiĝatu a'ero. Nahã ga horame ipype ga rugarurirẽ ĝatetirũaparavuhua
ipigi ga hugwi a'ero. Nurã itetirũave'ga nhinoĝi upa ypia'ia pyri jipi taho ypy ti ipype
javo.] 5-6 Igwete Jesus'ga ipyka'nahũve'ga repiagi pevo. "Ymyahũ hete ga ka'nauhũro," ei
Jesus'ga. A'ereki he'yjuhu trinta e oito kwara gaka'na rehe. Ikwahavame Jesus'ga ei ga pe:

—Ndepyry hete pota nde? ei ga.

7 —Jipyry pota ji novĩa, ei ipyka'nauhũve'ga ga pe. A'ereki nanhimbojyhavi ipype ya
momyiname jipi, ei ga. Ji hopotarame ipype ojipe'ga hojipei ipype ji renonde jipi, ei ga
Jesus'ga pe.

8 A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Epo'ã! Epyhy ti ejikupeupava herogwovo, ei ga.

9 Kotihĩ ga pyryvamo a'ero opo'ama herogwovo. A'ea ko sábado judeus'ga po-
ravykye'yma. 10 Nurã judeus'ga nduvihava'ga ei ika'nauhũgwera'ga pe:

—Kiroĝwe ko sábado, ei ga. Ndapyryvi nde herohoi ejikupeupava kiroĝwe, ei ga ga
pe. A'ereki Moisésva'ea e'i: "Po ahe ndogwerohoi te mbatera sábado rupi nhandepo-
ravykye'yma rupi," ei ahe ikwatija, ei ga ga pe.

11 Igwete ga ei:

—Akoja'ga – kiroki ga ji mopo'ã ko – gaha e'i ji ve: "Epyhy ti herogwovo," ei ga ga pe.

12 —Ma'ga e'iuhu nde ve naerũ herohoukaraĝwama? ei ga ga pe.

13 Ika'nauhũgwera'ga ndokwahavi reki Jesus'ga. A'ereki Jesus'ga oho jipe ĝande'yjuhua
pytera rupi ogwovo.

14 Aerẽ Jesus'ga ga repiagi judeus'ga jatykahavuhua pype. Igwete ga ei ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga ga pe. Erepo'aĝatu nde kiro, ei ga. Terekote'varuhua'javi ti a'ero, ei
ga. Po ti nde nderepohiri ejikote'varuhua hugwi, a'ero po ti koji'i tehe nde mbatera rahya
hepiagi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

15 A'ero ika'nauhũgwera'ga hoi imombe'gwovo judeus'ga nduvihava'ga pe.

—Gaha ji mopo'ã Jesus'ga, ei ga ĝa pe.

16 Nurã ĝa imbote'varuhupotari Jesus'ga pe. A'ereki ga omombimombi ĝatetirũa ĝa
hugwi sábado rupi jipi.

17 Igwete Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga oporavykye'ymi jipi ĝa pokopokoga, ei ga. Ga javijitehe ji aporavykye'ymi
ĝa pokoga no, ei Jesus'ga.

18 Ganhi'iĝa renduvame koji'i ĝa Jesus'ga jukapotari a'ero.

—A'ereki sábado rupi ga oporavykyuhu imombiga ĝatetirũa ĝa hugwi nhaneramon-
hava'ea nhi'iĝa rendukatue'yma, ei ĝa. Johe'i tehe garekote'varuhua. Jiruva'ga ei ga
Tupana'ga pe no, ei ĝa. Nahã ga nhimongopotaruhui Tupanamo a'ero, ei ĝa.

Nurã ĝa Jesus'ga jukapotari a'ero.

Tupana'ga gwa'yra'ga mongoi ĝwemimbotarimova'ea rehe

19 Igwete Jesus'ga ei ĝa pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Jihi Tupana'ga ra'yramo ndakoi nhiremimbo-
tarimova'ea rehe. Akwaha ji Tupana'ga reaporoĝitakatua jitekovo. A'ea rehe jate ji rea-
poroĝitaro a'ero, ei ga. Okoe'ymi ga ĝwemimbotarimova'ea rehe. Garemimbotarimova'ea
rehe javijitehe ji rekoe'ymi no gara'yramo, ei Jesus'ga. 20 A'ereki jiruva'ga ji arõ hete, ei
ga. A'ero ga ikwahapavukari ji ve gweaporoĝitakatua, ei ga. Koji'i po ti ga ikwahavukari ji

ve nehẽ no, ei ga. “Nahanahã po ti nde rekoi ğa monhimomby'avo nehẽ,” e po ti ga ji ve nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

—Pyry hete tuhẽ ji ika'nauhũve'ga mopo'ami, ei ga. Johe'i tehe po ti ji japoi pyryheteva'ea nehẽ. A'ero po ti pe nhimomby'ahetei a'ea rehe nehẽ, ei ga. [21] A'ereki jiruva'ga omanove'ğa mbogwera ğa mongovo, ei ga. Ga javijitehe jihi gara'yramo ğa mbogwerapotarame ji ğa mbogweravi ğa mongovo no, ei Jesus'ga. [22-23] Jihi a'e jara'ğa pe: “Ereko te'varuhu nde. Eho ti hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ,” a'e ji, ei ga. Jara'ğa pe ji ei: “Ndepyry nde ejikoga ji rehe. Yvagi pe ti nde ruvi avuirama nehẽ,” a'e ji, ei ga. Tupana'ga tuhẽ nde'i ğa pe. A'ereki ga e'i ji ve gwa'yramo: “Ndehe ti ere ğa pe tanembohete ti ğa,” ei ga ji ve a'ero, ei Jesus'ga. Ombohete ğa Tupana'ga. Na jitehe po ti ğa tanhimbohete nehẽ no, ei ga. Kiroki ğa nanhimbohetei – ğa nombohetei jiruva'ga no nhimbuhurukara'ga, ei Jesus'ga ğa pe.

[24] —Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Ã̃a hendukaturame nhinhi'iğa ojikoga Tupana'ga rehe nhimbuhurukara'ga rehe, gweaporoğita pyahu ko ğa a'ero, ei ga. A'ero po ti ğa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ no, ei ga. Nda'ei po ti ji ğa pe nehẽ: “Peko te'varuhu pe,” ei ga. A'ereki ğa ndohoa'javi kiro hahyva'ea ruvihava viara rupi. Yvaga viara rupi ğa hoi a'ero Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga. [25] Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei Jesus'ga. Ji ko Tupana'ga ra'yramo ako. Okote'varuhuve'ğa po ti henduvi nhinhi'iğa nehẽ ağwamo vehevi reki. Hendukaturame po ti ğa ndeaporoğitapyahuro nehẽ, ei ga. [26] Tupana'ga hete ahe mongoi ahe monguva. Ga javijitehe ji gara'yramo ahe mongoi no. A'ereki ga ahe mongoukari ji ve. [27] Na jitehe Tupana'ga ei ji ve: “Ndehe ti ere okote'varuhuve'ğa pe peko te'varuhu pe javo,” ei ga ji ve, ei Jesus'ga. A'ereki ji ko yvagipeva'ea. Yvyakotyva'ea ko ji no, ei ga.

[28] —Tapenhimomby'auhui ti nhinhi'iğa renduva, ei ga. Aerẽ po ti ahe nhaporemo henduvi nhinhi'iğa nehẽ. [29] Henduvame po ti omanove'ğa kwerava'javi nehẽ. Okokatuve'ğa po ti okwera okovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ, ei ga. Okote'varuhuve'ğa po ti okwera nehẽ no. A'ero po ti ji ei ğa pe: “Pendekote'varuhuro ğwaramo po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ,” a'e po ti ji ğa pe nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

A'iti tuhẽ Tupana'ga Jesus'ga mbuhuruka

[30] Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:

—Nhiremimbotarimo rũi ji ei ğa pe peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga ji mbo'euka. Garemimbo'ea rupi jate ji ei a'ero, ei Jesus'ga. Nurã hupi katu ji ei jara'ğa pe peko te'varuhu pe javo. Hupi katu ji ei jara'ğa pe no pepyry hete pe javo, ei ga. A'ereki nhiremimbotarimova'ea rehe rũi ji rekoi. Jiruva'ga remimbotarimova'ea rehe ji rekoi nhimbuhurukara'ga rehe, ei Jesus'ga ğa pe.

[31] —Po ti jihi tehe anhimombe'u pe me, a'ero po ti pe ndajireroviari nehẽ hamo ga hete onhimombe'u javo ji ve, ei ga. [32] Ojipe'ga ji mombe'u no jiruva'ga, ei ga. Akwaha hete ji nhimombe'ukatua. A'ereki a'itituhẽva'ea garemimombe'ua, ei ga ğa pe.

[33] —Pehe pemondo ğa João Batista'ga pyri raikwehe tonhimombe'u ti ga javo, ei ga. Onhimombe'urame a'ero ga ei a'itituhẽva'ea pe. A'ereki ga ji mombe'u katu no, ei ga. [34] Ji ve rũi po ojipe'ğa ji mombe'ukatui hamo, a'e ji. Pe me po ğa ji mombe'ukatui hamo tokwaha ti ğa ga javo, ei ga ğa pe. Nurã ji ei João'ga remimombe'uagwera pe taperovia ti. Heroviarame po ti pe jikogi ji rehe nehẽ pejigwove'yma hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

[35] —João'ga ko hyapehava ja. A'ea hendy'javame gwepiuka nhande ve tokwaha ti ğa javo, ei ga. Na jitehe João'ga ji repiukari pe me ikwehe tokwaha ti ğa Jesus'ga javo, ei ga. Ga pe mbo'e katu novĩa. A'ero pe ndoryvamo jiji garemimbo'ea rehe novĩa, ei Jesus'ga ğa pe.

[36] —A'apo ji ahemonhimomby'ava'ea jipi. A'ereki Tupana'ga oapoapouka ji ve, ei ga. Nhirembiapoa tuhẽ ji kwahavukari pe me a'ero, ei Jesus'ga. João'ga nhi'iğa ji kwahavukari pe me no. Koji'i reki nhirembiapoa ji kwahavuka pe me João'ga nhi'iğa hohe, ei Jesus'ga. Nhirembiapoa repiaga ğwaramo po pe'ji hamo: “Tupana'ga ga mbuhuruka tuhẽ kokoty a'ea apovouka ga pe,” pe'ji po pe hamo, ei Jesus'ga ğa pe. [37] Nhimbuhurukara'ga jiruva'ga

ji mombe'u katu no, ei ga. Ndapehepiagangavi pe gara'oa. Pejiapyakwara pyvõ pe
napehenduvangavi ga nhi'iãgame no, ei ga. [38] Pe ndapekopotari ganhi'iãga rupi, ei ga ã pe.
A'ereki pe ndaperoviari nhinhi'iãga. Gaha reki ji mbuhuruka kokoty, ei ga. [39] Pehepiepia
katu pe aherembikwatijara novĩa Tupana'ga mombe'uhara, ei ga. "A'ea repiagame po ti
nhande ikwahavi nhanderekoaãwama yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ," pe'ji po pe pejohupe
novĩa, ei ga. Aherembikwatijara jitehe reki ji mombe'u pe me novĩa, ei Jesus'ga ã pe.
[40] Emo pe ndapejikopotari ji rehe. Ndapejori ko pe ji pyri toroko ti Tupana'ga pyri nehẽ
jave'yma ji ve, ei ga.

[41] —Ji nda'ei ahe ve tanhimbohete ti ã javo, ei Jesus'ga. [42] Pe ki a'e te ji atyvihu, ei
ga. Anhimombaragwaha ji pe ndehe. Pe napearõi tuhẽ Tupana'ga, ei ga ã pe. [43] Ajo ji
jiruva'ga hugwi. A'ereki gaha ji mbuhuruka pepyteri pe ji mombe'u ti ã pe javo, ei ga.
Pe ki a'e te ndapekoi ji rehe. Ojipe'ã ko onhimbuhuteheuhu pepyteri pe. Ã ndehe pe
ndekoi a, ei Jesus'ga ã pe. [44] Pyry pe me pe nhomboheteheteuhui a. Pe ndapekoi reki
Tupana'ga remimbohetea rehe. Ga jate ko Tupanamo, ei ga. Emo pe ndape'ei: "Xako katu
ti Tupana'ga ti tianembohete." A'ea pe ndape'ei. Nurã tegwete pe me pejikoga ji rehe, ei
ga ã pe.

[45] —Ji rũi po ti imombe'umbe'ui Tupana'ga pe pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga ã
pe. Moisésva'ea po ti imombe'ui a'ea ga pe nehẽ, ei ga ã pe. Pe'ji po pe novĩa: "Aerẽ
po ti Moisésva'ea vavagahivi nhande rehe Tupana'ga pyri nehẽ," pe'ji po pe novĩa, ei
ga. Emo po ti ahe omombe'u Tupana'ga pe pendekote'varuhua nehẽ, a'e ji, ei ga ã pe.
[46] Moisésva'ea ji mombe'ukatui reki ji kwatija hako. Po pe Moisésva'ea nhi'iãga reroviari
tuhẽ hamo, a'ero po pe nhinhi'iãga reroviari hamo no, ei ga. [47] Pe ndaperoviari reki
ahenhi'iãga – kiroki a'ea ahe okwatija inoã. Nurã pe ndaperoviari tuhẽ nhinhi'iãga no,
ei Jesus'ga ã pe.

6

Jesus'ga ombohe'yi mbatera cinco milva'ea pe
(Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17)

[1] Aerẽ Jesus'ã hero'yahavi ypiahua aherovai Galiléiapeva'ea aherovai. Tiberíade-
speva'ea ei ã ypiahua pe no. [2] He'yjuhu hete ko ã ogwoogwovo Jesus'ã ndeviri.
A'ereki ã gwepigwepia ahemonhimomby'ava'ea – kiroki Jesus'ga oapoapouka imombiga
ãtetirũa ã hugwi. [3] Igwete Jesus'ga hoi yvytyruhua rehe oina ãwemimbo'ehara'ã pavẽi.
[4] A'ea rupi judeus'ã oapo ãwerĩ toryva cidade de Jerusalém me. Páscoa ko toryva rera.
[5] Igwete Jesus'ga jovavuri he'yive'ã ndepiaga – kiroki ã u ga pyri okovo. A'ero ga ei
Filipe'ga pe:

—Mome po ti nhande ipyhygi mbatera akoja'ã nembi'uaãwama nehẽ? ei Jesus'ga ga
pe.

[6] Jesus'ga okwahavipe reki ãwemimondoaãwama ã pe. Emo oyvyteri pe ga ei tahendu
ti Filipe'ga nhi'iãga ji ve javo. Nurã ga ei Filipe'ga pe: "Mome po ti nhande ipyhygi mbatera
ãnembi'uaãwama?"

[7] Igwete Filipe'ga ei ga pe:

—Po ti he'yjuhuva'ea duzentos nhande imondoi itambere'ia hehe nehẽ ndohygi'i'i po
ti mbatera ã ndehe nehẽ, ei ga. A'ereki ã he'yjuhu hete.

[8] Igwete André'ga – ga ko Jesus'ga remimbo'eharamo no Simão Pedro'ga irũ'ga – igwete
ga ei Jesus'ga pe:

[9] —Avo tapihama'ga mbohapyrete cinco herekoi pães trigo'java'ea apopyra cevada
apopyra, ei ga imombe'gwovo Jesus'ga pe. Dois ga pira'ia herekoi no. Emo mbohapyretero
ãwaramo ndohygi tuhẽ ã ndehe nhaporemo, ei ga ga pe.

[10] Igwete Jesus'ga ei ãwemimbo'ehara'ã pe:

—Pe'ji ti ã pe toapyapy ti ã upa, ei ga.

Ã erame ã pe ã apygi nhungwa'via rehe a'ero. A'ereki nhungwava gwereko pa
pevo. He'yjuhu hete ko akwaimbae'ã cinco mil. Kunhangwera'ã ndehe koji'i tehe ã

nde'yjuhuhetero tayri'ğa ndehe no. [11-12] Kiro Jesus'ga ipyhygi tapihama'ga apoa pães javo
Tupana'ga pe.
—Ndepyry hete nde imbuhuruka pão ore ve, ei ga ga pe.
A'ero ga ima'ema'ẽukari imondovouka ğapo pe – kiroki ğa oapyapy upa. Na jitehe ga
ipyhygi pira'ia javo Tupana'ga pe. A'ero ga ima'ema'ẽukari ğa pe. Ombohe'yjuhu hete
reki ga pães pira'ia reheve ğa moytaromouka. Aerẽ Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:
—Pemono'ono'õ ti hembyruera tipo'ru ti aerẽ nehẽ javo, ei ga.
[13] Kiro ğa hoi imono'ono'oğa hembyruera a'ero imotynahema yrua. He'yiva'ea doze ğa
imotynahemi yrua. A'ereki he'yi pães rembyruera cincova'ea rembyruera ğa i'upavirẽ.
[14] Hepiagame pevove'ğa ei a'ero:
—Ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga oapo pão imbohe'yja nhande ve, ei ğa. Ga ko
Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ga tuhẽ! Moisésva'ea omombe'u ga hako uhu po ti ga
yvya koty javo. Ga tuhẽ reki, ei ğa ojohupe.
[15] Jesus'ga okwahavipe ğandeaporoğita. A'ero ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ğa nduri ji
pyhygahyavo ji rerogwovo oreruvihavuhuhetero ti eko javo ji ve nehẽ,” ei ga. “A'ea rehe
rũi ji ruri yvya koty,” ei ga oyvyteri pe.
Nurã Jesus'ga hoa'javi ogwovo ğa hugwi. Ga tehe oho a'ero yvytyruhua rupi.

Jesus'ga oho yjapea rupi
(Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-52)

[16] Ka'aruheterame Jesus'ga remimbo'ehara'ğa hoi ypiahu pe. [17] Igwete ğa avi yhara pype
xajivy ti Cafarnaum me javo. Ypytunamo ğa pe a'ero ğa horame. Jesus'ga nduri ve ğa pyri.
[18] Kiro yvyruhua ruri imotypepemuhuamo ğa pe. [19] Igwete ğa ipyvupyvuri a'ero. Irupe
cinco quilômetros ğa hoi ypyteri pe. A'ero ğa Jesus'ga repiagi ga rurame. Yhya japea rehe
ga pyrũpyruği ua yhara pyri.
—Gara katu? ei ğa.
A'ereki ğa okyhyji hete hepiagame garura yjapea rupi.
[20] —Tapekyhyji ti, ei Jesus'ga ğa pe. Jihi ko koro ako, ei ga.
[21] A'ero ğa ndoryvamo here'ava ipype javo ga pe. Nanime ğa vahemi aherovai a'ero.

Tiheka ti Jesus'ga, ei ahe

[22-23] Ko'emame jara'ğa ei – kiroki ğa opyta ypiahua aherovai – perope ğa o'u pão Jesus'ga
nhi'iğirẽ Tupana'ga pe hehe. Ko'emame ğa ei o'ama:
—Mome po Jesus'ga hoi? ei ğa ojohupe. A'ereki ojipeji ğa herekoi yhara oji'i. Jesus'ga
remimbo'ehara'ğa avame ipype herogwovo Jesus'ga ndohoi ğa ndupi kirame oji'i. Ahã
ojipea yhara gahohava, ei ğa. Mome po ga rekoi a'ero? ei ğa ojohupe.
Ojipe'ğa gweru yhara cidade de Tiberíades hugwi kiro imboja pevo ğa pyri. [24] Ğayhara
pype ğa ağa'avi upa a'ero xajivy javo. A'ereki ğa ndohepiaga'javi Jesus'ğa pevo. Aerẽ ğa
vahemi cidade de Cafarnaum me tiheka ti Jesus'ga avo javo.

Jesus'ga ko pãohetea'jave'ga

[25] Jesus'ga repiagame ğa ei a'ero:
—Jesus, maname nde ruri kokoty raji'i? ei ğa ga pe.
[26] Igwete Jesus'ga ei:
—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Ahemonhimomby'ava'ea repiaga pe ndape'ei
reki ji ve: “Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukaramo oko. Nurã ti tiheka ga repiaga ga
kwahava.” Ndape'ei pe a'ea, ei ga. Pe'uuhu pe pão nhiremimondoa penhimoytaromouka
oji'i. Nurã ko pe ji rekaruhui toro'ua'ja ti javo, ei ga ğa pe. [27] Tape'ağatarahivuhui
po pe mbatera rehe hamo tiugweugwei nhande javo. Nanongara mbatera opa pa jipi.
Tamombe'u katu ti pe me, ei Jesus'ga ğa pe. A'ea rehe po pe ağatarahivamo hamo
– kiroki a'ea ahe mboheaporoğita pyahu avuirama ahe mongoağwama – a'ea rehe po
pe ağatarahivamo hamo a'ea tipota hete javo, ei ga. Pejikogame ji rehe po ti ji pe
mboheaporoğitapyahui pe mongovo Tupana'ga pyri a'ero nehẽ. A'ereki Tupana'ga

jiruva'ga ji mbopopoaka ahemonhimomby'ava'ea japovouka ji ve, ei ga. Nahã ga hepiukari
pe me jihi Jesus'ga mondouka pe pyri javo pe me, ei Jesus'ga ã̃ pe.
[28] A'ero ã̃ ei ga pe:
—Marã̃ po ti ore rekoi jipi nehẽ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe orokovo nehẽ? ei
ã̃ga.
[29] Igwete Jesus'ga ei:
—Nahã̃ po pe ndekoi hamo, ei ga. Pejiko ti ji rehe. A'ereki Tupana'ga ji mbuhuruka
kokoty, ei ga. Nahã̃ po ti pe ndekoi garemimbotarimova'ea rehe nehẽ, ei ga ã̃ pe.
[30] A'ero ã̃ ei ga pe:
—Marãva'ea po ti nde ereapo ore ve ore monhimomby'avo nehẽ ndereroviarã̃wama
nehẽ? ei ã̃ga Jesus'ga pe. Gara ti nde ereapo hepiuka ore ve nehẽ? ei ã̃ga.
[31] Nhaneramonhava'ea o'uo'u maná mbeju'ia'javuhuva'ea pãoramo ongae'ỹi me hako.
Nahã̃ ikwatijara ei imombe'gwovo: "Yvaga hugwi ahe imbuhurukari pão ahe ve to'u ã̃ga
javo," e'i, ei ã̃ga.
[32] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Moisésva'ea rũi ombuhuruka pe me pão yvaga
hugwi. Jiruva'ga ko ombuhuruka pe me pãohetea yvaga hugwi, ei ga ã̃ga pe. [33] A'ereki
Tupana'ga remimbuhura ojy yvaga hugwi yvyakotyve'ã̃ga mboheaporoã̃itapyahuavo ã̃ga
mongovo avuirama, ei ga ã̃ga pe.
[34] A'ero ã̃ ei ga pe:
—Kotihĩtihĩ ti embuhu a'ea ore ve a'ero, ei ã̃ga.
[35] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Jijive ko ji ei pãohetea. A'ereki jihi ajy Tupana'ga hugwi ikwehe, ei ga. Jihi po ti ã̃ga
mboheaporoã̃itapyahui ã̃ga mongovo nehẽ. Ã̃ga i'urame pão avova'ea po ti ã̃ga jugweja'javi
nehẽ. Oy'urame po ti ã̃ga ygweja'javamo nehẽ, ei ga. Po ti ji rehe ã̃ga jikogame a'ero po ti ã̃ga
ndopotara'javi hajiheve'ã̃ga omombyryharamo. "Jesus'ga jate nhande mombyry nhande
mboheaporoã̃itapyahuavo," e po ti ã̃ga nehẽ. Ã̃ga po ti horyoryve'ymi a'ero jireheva'ero
nehẽ, ei ga ã̃ga pe.
[36] —A'e ko ji pe me ko, ei ga. Ji repia ko pe novĩa. Emo pe ndapejikogi ji rehe, ei ga.
[37] Jiruva'ga ombuhurukarame ji pyri po ti ã̃ga nduri ojikoga ji rehe. Kiroki ã̃ga uhu toroko ti
ndereheva'ero javo ji ve – ji ti nda'eã̃wami ã̃ga pe ji ndopopotari pe jireheva'ero jave'yma
ã̃ga pe, ei ga. [38] A'ereki ji ajy yvaga hugwi tako ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe javo.
A'ereki gaha ji mbuhuruka kokoty, ei ga. Ji ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe a'ero,
ei ga ã̃ga pe. [39] Nahã̃ ga ei ji ve nhimbuhurukara'ga: "Kiroki ã̃ga ji ã̃ga mondouka nde pyri
ndereheva'ero – ereko katu pa ti ã̃ga tohoyme ti ã̃ga hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ,"
ei ga ji ve, ei Jesus'ga. "Embogwera pa ti ã̃ga ã̃manoa hugwi ejivyra'javame yvya koty
nehẽ," ei ga ji ve, ei ga. [40] "Kiroki ã̃ga nhimombaragwahavi nde rehe ojikoga – ã̃ga po ti oko
pyahu okovo ji pyri nehẽ," ei jiruva'ga ji ve, ei ga ã̃ga pe. Jihi po ti ambogwera ã̃ga a'ero
jijivyra'javame nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[41] Kiro judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ete'varuhui ga mombe'gwovo ojohupe a'ero.
—Maranuhũrame ga euhui jihi ko pãohetea javo? "Yvaga hugwi ji jyvi ikwehe," e'iuhu
ga, ei ã̃ga. [42] Ga ko Jesus'ga rũi naerũ José'ga ra'yramo? Orokwaha memei ore ã̃ga garuva'ga
gayhẽa reheve, ei ã̃ga. Maraname te ga euhui naerũ: "Ji ko ajy yvaga hugwi ikwehe"? ei ã̃ga.
[43] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pepi ti pe'ete'varuhua hugwi, ei ga. [44] Jiruva'ga ombojikoge'ymame po ã̃ga ndojikogi
ji rehe a'ero. Ã̃ga jikogame ji rehe po ti ji ã̃ga mbogweravi ã̃manoa hugwi jijivyra'javame
nehẽ, ei ga. [45] Nahã̃ Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea ei ikwatija hako: "Tupana'ga po
ti ã̃ga mbo'epavi nehẽ," ei ahe hako, ei Jesus'ga. Kiroki ã̃ga ã̃wendu katu jiruva'ga nhi'iã̃ga ga
ombo'erame – ã̃ga ojiko ji rehe a'ero, ei ga ã̃ga pe. [46] Ji nda'ei: "Gwepia ã̃ga jiruva'ga." A'ereki
ndohepiagi tuhẽ ã̃ga ga a, ei ga. Jihi jate ahepia jiruva'ga. A'ereki Tupana'ga hugwi ji ruri
ikwehe, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[47] —Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Kiroki ã̃ga ojiko ji rehe – ã̃ga heaporoã̃ita pyahu
kiro. Aerẽ po ti ã̃ga ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ no, ei ga. [48] Jihi ko pãoheteramo

ako. Jihi amboheaporoğita pyahu ğa mongovo avuirama, ei ga. [49] Penamonhava'ea o'uo'u
maná pãoramo ongae'ỹi me jipi, ei ga. Emo ahe omano, ei ga. [50] Pãohetea ki a'e te ojy
yvaga hugwi. Nanongara i'urame po ti ğa ndekoi Tupana'ga pyri okovo nehẽ, ei ga. [51] Jihi
ko pãoheteramo ako jijyva yvaga hugwi ğa mongovouka. Po ğa jikogame ji rehe a'ero po ti
ğa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga. Pãohetea – akoja ti ji amondo pe me nehẽ
tape'u ti javo – a'ea ko jira'oramo, ei ga. A'ea po ti ji imondoi yvyakotyve'ğa ndepyga ğa
mongovouka nhimanorame nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

[52] Ganhi'iğa renduvame judeus'ğa nduvihava'ğa nhonhi'iğayvari a'ero.

—Marã po ti ga imbuhurukaruhui gwa'oa nhande ve nehẽ tape'u ti javo? ei ğa ojohupe.

[53] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga ğa pe. Po
ti pe i'ue'ymame jira'oa jirekoa reheve, a'ero po ti pe napendeaporoğitapyahui avuirama
nehẽ, ei ga. [54] Kiroki ğa o'u jira'oa jirekoa reheve – ğa ko heaporoğita pyahu avuirama.
Aerẽ po ti ji ğa mbogweravi jijivyra'javame nehẽ, ei ga. A'ero po ti ğa ndekoi avuirama
Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga. [55] A'ereki jira'oa ğanembi'ua tuhẽ jirekoa pavẽi. [56] Kiroki ğa
o'u jira'oa jirekoa reheve – ğahã ojihe'a hete ji rehe. Jihi ajihe'a hete ğa ndehe no, ei ga.
[57] Jiruva'ga ji mbuhuruka kokoty. Gaha ojipe'ğa mongouka. Gaha ji mongouka no, ei ga.
Na jitehe kiroki ğa o'u jira'oa – jihi ti ğa mongo pyahu nehẽ no, ei ga ğa pe. [58] Jira'oa ko
pãoheteramo – a'ea ojy yvaga hugwi. A'ea ko akoja atyvi – kiroki penamonhava'ea o'u aerẽ
omanomo hako, ei ga. Pãohetea ğa i'urame po ti ğa ndeaporoğitapyahuro nehẽ. Aerẽ po
ti ğa ndekoi Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

[59] A'ea Jesus'ga ei judeus'ğa jatykahava pype Cafarnaum me. Onhimi reki Jesus'ga nhi'iğa
ğa pe ga erame to'u ti ğa jira'oa jirekoa reheve javo. A'ereki Jesus'ga e'i reki ğajikoga pe
ojihe.

Opohi ahe Jesus'ga hugwi

[60] Nahã Jesus'ga he'yive'ğa mbo'embo'ei ğa nderekovo. Henduvame ganhi'iğa ğa ei
ojohupe:

—Onhimi hete ganhi'iğa nhande ve, ei ğa. Nohendukatui po ahe a'ea, ei ğa.

[61] Jesus'ga oyvyteri pe okwahavipe ğa'ete'varuhua ojive. A'ero ga ei ğa pe:

—Nhinhi'iğa pe monhimboahivuhui naerũ? ei ga. [62] Po ti pe hepiagi jijiupira yvagi pe
nehẽ – perope ji ajuvypy – marãi po ti pe nehẽ naerũ? ei ga ğa pe. [63] Tupana'ga ra'uva om-
boheaporoğita pyahu yvyakotyve'ğa mongovo. Yvyakotyve'ğa nomboheaporoğitapyahui
ojipe'ğa mongovo, ei ga. Pe nhinhi'iğa rendukaturame ji pe mboheaporoğitapyahuukari
Tupana'ga ra'uva pe pe mongovouka. [64] Jararamo ko pe ndaperoviari nhinhi'iğa, ei ga ğa
pe.

A'ereki Jesus'ga okwahavipe ğandeaporoğita. Ğa mbo'eypyrame vehevi ko ga okwa-
havipe gweroviare'ỹve'ğa. Okwahavipe ga ga no – kiroki ga aerẽ ga mondouka guardas'ğa
po pe ga pyhygauka ğa pe.

[65] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Jararamo pe ndaperoviari nhinhi'iğa, ei ga. Nurã ji ei pe me ko: "Jiruva'ga
ombojikoge'ymame po ğa ndojikogi ji rehe," ei ga ğa pe.

[66] A'ero jara'ğa pohiri Jesus'ga hugwi onhimongyavo. Ombo'embo'e ga ğa novĩa. Kiro ğa
ndohopotara'javi ga rupi. [67] A'ero Jesus'ga ei dozeve'ğa pe ğwemimbo'ehara'ğa pe:

—Pehe peho pota ji hugwi no? ei ga ğa pe.

[68] Igwete Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ma'ğa pyri po ore hoi? ei ga. Ndehe jate ere'e ore ve: "Nahã ti pe
ndeaporoğitapyahuro pejikovo nehẽ," ere ko nde ore ve, ei ga. [69] Orokwaha hete ore nde
rerovia. Nde ko pyryheteva'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei Pedro'ga ga pe.

[70] Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Opomo'emo'ẽ ji jijive dozeva'ero ikwehe novĩa, ei ga ğa pe. Pepyteripeve'ga reki
Diabo'gareheva'ero oko, ei Jesus'ga ğa pe.

[71] Judasva'ea pe Jesus'ga e'i Simão Iscariotes'ga ra'yrava'ea pe. Jesus'ga remimbo'ehara'ga ko dozeve'ga novĩa. Judasva'ea ki a'e te aerẽ Jesus'ga pyhyguka ga mondovouka.

7

Jesus'ga irũva'ea

[1] Aerẽ Jesus'ga hoi imbojoapiapiavo cidades repirepiaga Galiléiapeve'ga gwyri pe. Ga ndohopotari Judéiapeve'ga gwyri pe. A'ereki pevove'ga nduvihava'ga e'i tijuka ga javo. [2] A'ea rupi ko judeus'ga oapo ẽwerĩ toryva huvihava. A'ea japorame ẽa oapo tapyi'ia okihavamo. [3] Igwete Jesus'ga irũ'ga ei ga pe:

—Pevo ti eho Judéiapeve'ga gwyri pe, ei ga. Nde erembo'embo'e ẽa pevo ikwehe. Ehoa'ja ti ẽa pyri a'ero tohepia ti ẽa nerembiapoa ahemonhimomby'ava'ea, ei ẽa Jesus'ga pe. [4] Oukwahahetepotarame po ahe hepiukari ojipe'ga pe ẽwembiapoa hamo. Nde japorame ahemonhimomby'ava'ea ejipiuka ti ẽa pe nhaporemo a'ero, e'i tehe ẽa Jesus'ga pe.

[5] A'ereki gairũ'ga vehevi ndojikogi reki ga rehe.

[6] Igwete Jesus'ga ei ẽa pe:

—Ndohoi ve jihohava apiavo toryvi pe, ei ga. Kiromo jate pyryvamo pehoa, ei ga ẽa pe. [7] Kiroki ẽa noarõi Tupana'ga – ẽa nonhimonha'ngai pe ndehe. Emo ji rehe ko ẽa nhimonha'ngauhui jipi. A'ereki ji amombe'u katu ẽa pe jipi ẽandekote'varuhua, ei Jesus'ga ẽa pe. [8] Pehe ti peho toryvi pe a'ero, ei ga. Jihi ndahoi ve kiro. A'ereki ndohoi ve jihohava apiavo, ei Jesus'ga ẽa pe.

[9] Onhi'iẽirẽ ẽa pe Jesus'ga pytaahi'vi pevo a'ero Galiléiapeve'ga gwyri pe.

Jesus'ga hoa toryvi pe

[10] Igwete Jesus'ga irũ'ga hoi toryvi pe. Aerẽ Jesus'ga hoi no. Ojipiukare'yma ga hoi ojipe'ga ndovakie'ỹ. [11] Igwete judeus'ga nduvihava'ga ga rekarekaruhui toryva rupi mahã akoja'ga naerũ javo.

[12] Igwete he'yive'ga nhonhi'iẽayvayvari Jesus'ga rehe. Jara'ga ei:

—Pyry hete ga.

Jara'ga etehei ga pe:

—Ga iporomoandyandyjuhu, ei ga o'eavo tehe ga pe.

[13] Okyhyji reki judeus'ga gwuvihava'ga hugwi. Nurã ẽa nonhi'iẽi ojipe'ga ndovaki Jesus'ga mombe'gwovo tianerenduvyme ti ẽa javo ẽwaramo.

[14] Três Jesus'ga kiri ẽa japorame toryva. Japopave'ymame ga hoi ẽajatykahavuhua pyri pevove'ga mbo'eavo. [15] Igwete judeus'ga nduvihava'ga nhimomby'ai ganhi'iẽa renduva.

—Marã po ga ikwahahetei mbatera? ei ẽa. A'ereki ikwahavipyra'ga nombo'eangavuhui ga, ei ẽa.

[16] Igwete Jesus'ga ei ẽa pe:

—Nhiremimbo'ea rũi reki. A'ea ko Tupana'ga remimbo'ea nhimbuhurukara'ga remimbo'ea, ei ga ẽa pe. [17] Kiroki ẽa oko pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe – ẽahã po ti onhimombaragwaha Tupana'ga remimbo'ea rehe ji imombe'urame ẽa pe nehẽ, ei ga. "Tupana'ga remimbo'ea tuhẽ ga imombe'ui," e po ti ẽa ji ve nehẽ, ei ga. "Ẽwemimbo'etehea rũi ga omombe'u," e po ti ẽa nehẽ ji mombe'urame ẽa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

[18] —Kiroki ẽa omombe'u ẽwemimbo'etehea – ẽahã e'i ji mbohete ti javo, ei ga. Jara'ga ki a'e te e'i: "Gaha ti pembohete ga – kiroki ga ji mbuhuruka avo." Kiroki ẽa e'i poro – ẽa nomoandyandyi ojipe'ga. A'itituhẽva'ea ẽa omombe'u, ei ga. [19] Moisésva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iẽa inoẽa pe me hako. Emo pe napehendukatupavi aheremimbo'eagwera, ei ga. Maraname pe ji jukapotaruhutehei? ei Jesus'ga ẽa pe.

[20] A'ero he'yjuhuve'ga ei ga pe:

—Anhaẽa nde pojykauhu nde mboheagwyryva Diabo'gapyriva'ea! Nurã po nde ei poro, ei ẽa. Ma'ẽa nde juka potaruhu naerũ? e'i tehe ẽa Jesus'ga pe.

A'ereki ã̃ga ndokwahavi ve gwuvihava'ã̃ga nembijukapotara ga rehe.
[21] Igwete Jesus'ga ei:
—Ojipeji ji japoi ahemonhimomby'ava'ea sábado rupi, ei ga. Hepiagame pe euhui ji ve: "Maraname ga japouhui sábado rupi nhandeporavykye'yma rupi?" pe'euhu pe ji ve, ei ga. [22] Pehe na jitehe peapo mbatera sábado rupi no. A'ereki a'ea rupi pe peja'yra'ã̃ga nakwanha ikyti no Moisésva'ea nhi'ĩpo'rurame, ei ga. Moisésva'ea rũi reki e'i ypy jupe. Aherenondeva'ea penemboypya e'i ypy jupe hako, ei ga. "Pekyti ti peja'yra'ã̃ga nakwanha pi'ria sete pekirirẽ ã̃ga'ara rehe," ei ahe hako, ei ga. [23] Po pekipava horame sábado apiavo a'ero sábado rupi tuhẽ pe ã̃ga kyti tihendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera javo. Ji ki a'e te sábado rupi amombi pa akoja'ga ka'nahũa gara'oa hugwi, ei ga. Maraname pe nhimonha'ngauhui ji rehe naerũ? ei ga ã̃ga pe. [24] Tape'euhui ti ikwahahetee'ymame i'ara tehe hepiagame. A'itituhẽva'ea rupi katu po pe ei hamo, ei ga ã̃ga pe.

Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo

[25] Igwete jara'ã̃ga Jerusalémmeve'ã̃ga ei ojohupe:
—Akoja'ga rũi naerũ – kiroki ga nhanderuvihava'ã̃ga ojuka potaruhu ga? ei ã̃ga. [26] Pehepia ti, ei ã̃ga. Ã̃andovaki hete ga nhi'inhi'iã̃gi. Emo ã̃ga nde'i reki ga pe, ei ã̃ga. Mara'ngu po ã̃ga javo kiro ga pe: "Ga ko Cristoramo tuhẽ Tupana'ga remimbuhurukaramo"? Poha po ã̃ga euhui ga pe naerũ? ei ã̃ga ojohupe. [27] Ga ko a'ea rũi reki. Cristo'ga jipiukarame po ti nhande ndikwahavi garura ma hugwi po ga ruri javo, ei ã̃ga. Akoja'ga gwyruera reki nhande tikwaha hete, ei ã̃ga ojohupe.
[28] A'ero Jesus'ga eahyahivi ã̃ga mbo'erame ã̃gajatykahavuhua pype.
—"Tikwaha hete nhande ga," pe'jiuhu pe ji ve naerũ? ei Jesus'ga. "Tikwaha hete nhande gagwyruera," pe'jiuhu pe no, ei ga. Nhiremimbotarimo rũi reki ji ruri. Kiroki ga ji mbuhuruka kokoty – ga ko a'itituhẽve'ga. Gaha pe ndapekwahavihu, ei ga. [29] Jihi reki akwaha ga. A'ereki ga hugwi ji ajo. Gaha ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
[30] A'ero jara'ã̃ga Jesus'ga pyhypotari. Ndopokogi reki ã̃ga ga rehe ga pyhyga. A'ereki ndohoi ve gapyhyhava apiavo. [31] He'yjuhu hete reki ã̃ga – kiroki ã̃ga ojiko Jesus'ga rehe. A'ero ã̃ga ei ojohupe:
—Jesus'ga oapo pa ahemonhimomby'ava'ea, ei ã̃ga. Ndia'ei po nhande a'ero: "Cristo'ga rurame koji'i tehe po ti ga japoi ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga hohe nehẽ." Poa po nhande ndia'ei, ei ã̃ga. A'ereki Jesus'ga oapopavipe ahemonhimomby'ava'ea jipi, ei ã̃ga. Ga ko Cristoramo tuhẽ a'ero, ei ã̃ga.

Guardasva'ea uhu tipyhy Jesus'ga javo

[32] Igwete he'yjuhuve'ã̃ga imombe'ui nahanahã ko Jesus'ga rekoi javo. Ã̃anhi'iã̃ga renduvame fariseus'ã̃ga ei a'ero ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pavẽi:
—Tipyhyguka ti Jesus'ga.
A'ero ã̃ga ei guardas'ã̃ga pe – kiroki ã̃ga gwepia katu judeus'ã̃ga jatykahavuhua. A'ero ã̃ga ei ã̃ga pe:
—Pepyhy ti Jesus'ga rerua ore pyri, ei ã̃ga.
[33] Igwete Jesus'ga ei onhimombe'gwovo pevove'ã̃ga pe:
—Apytaahi'vi po ti ji pe pyri nehẽ, ei ga. A'ero po ti ji hoa'javi ga pyri nehẽ – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. [34] Pe po ti ji rekarekari nehẽ tiandepoko ti ga javo ji ve nehẽ novĩa. Emo po ti pe ndajirepiaga'javi nehẽ, ei ga. A'ereki tegwete pehohava ji pyri – perope ji aju, ei ga ã̃ga pe.
[35] Igwete judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ei ojohupe:
—Marã ga euhui ndajirepiaga'javi po ti pe nehẽ javo? Mome tuhẽ po ti ga houhui a'ero nehẽ naerũ? ei ã̃ga. Nhandere'yja'ã̃ga pyri po ti ga hoi nehẽ naerũ? ei ã̃ga, kiroki ã̃ga okwaki'o judeus'ã̃garũive'ã̃ga gwyri pe? ei ã̃ga. Ombo'e po ti ga judeus'ã̃garũive'ã̃ga pevo nehẽ naerũ? ei ã̃ga novĩa. [36] A'ereki ga e'i: "Ji rekareka po ti pe nehẽ novĩa. Emo po ti pe ndajirepiaga'javi tuhẽ nehẽ," ei ga, ei ã̃ga. "Tegwete pehohava ji pyri – perope ji aju," ei ga, ei ã̃ga. Gara pe po ga euhui naerũ? ei ã̃ga ojohupe.

Yhya'java'ea

37 Okioki ẽa toryva apovo. Aerẽ mbapavava'ea rupi huvihava rupi Jesus'ga po'ami
onhi'iẽa hahyahi ẽa pe:
—Kiroki ẽa yhya pota oygwejamo – tuhu ti ẽa ji pyri oy'gwovo a'ero, ei ga ẽa pe. Nahã
a'ero, a'e ji, ei ga. Kiroki ẽa opota Tupana'ga ra'uva rekoa onhipavẽi – tojiko ti ẽa ji rehe
a'ero. A'ero po ti ẽa herekoi a'ea nehẽ yhya'java'ea – kiroki a'ea ẽa mboheaporoẽita pyahu
ẽa mongovo, ei ga ẽa pe. 38 Ẽa jikogame ji rehe po ti ẽa herekohetei yhya'java'ea nehẽ. Ji
mombe'umbe'u po ti ẽa ojipe'ẽape'ẽa pe nehẽ, ei ga. Henduvame po ti ẽa jikogi ji rehe no
herekoheteavo yhya'java'ea. A'ea po ti ẽa mboheaporoẽitapyahui ẽa mongovo Tupana'ga
pyri nehẽ no, ei ga. A'ea jitehe Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u no, ei Jesus'ga
ẽa pe.
39 Tupana'ga ra'uva pe Jesus'ga ei a'ero a'ea ko yhya'java'ea javo. A'ereki ga e'i:
—Ẽa jikogame ji rehe yhya'java'ea po ti ji imondoi ẽa pyri nehẽ a'ea ti togwereko katu
ẽa javo nehẽ, ei ga.
A'ea rupi Jesus'ga nomondoi ve gara'uva ojiheve'ẽa pyri. A'ereki ga nomanoi ve. A'ero
Tupana'ga nombogweravi ve ga rupia ojipyri ga mboheteavo. Ohoe'ymame Jesus'ga
nomondoi ve gara'uva ojiheve'ẽa pyri.

Onhonhi'iẽayva ahe Jesus'ga rehe

40 He'yive'ẽa ẽwendu Jesus'ga nhi'iẽame. A'ero jara'ẽa ei:
—Ga ko Tupana'ga nhi'iẽa mombe'uharamo tuhẽ Moisésva'ea remimombe'uhara'ga, ei
ẽa.
41 Jara'ẽa ei:
—Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.
—Ahã, e'i tehe jara'ẽa ẽa pe. Jesus'ga ko Galiléiapeve'ga. Cristo'ga po ti Galiléiapeve'ga
rũi nehẽ! ei ẽa. 42 Tupana'ga rembikwatijarukara e'i: "Cristo'ga po ti oko Daviva'ea
rymyminoro nehẽ," e'i. "O'a po ti ga cidade de Belém me – perope Daviva'ea uvypy,"
e'i ikwatijara, ei ẽa.
43 Nahã ẽa nhonhi'iẽayvayvari Jesus'ga rehe upa. 44 Jara'ẽa ga pyhy pota novĩa. Emo ẽa
ndopokogi ve ga rehe a.

Judeusva'ea ruvihavava'ea ndojikogi Jesus'ga rehe

45 A'ero guardas'ẽa jivyri ikwava'ẽhara'ẽa nduvihava'ẽa pyri fariseus'ẽa pyri no. Igwete
ẽa ei guardas'ẽa pe:
—Maranuhũrame pe ndapepyhygi Jesus'ga rerua ra'e? ei ẽa ẽa pe.
46 Igwete guardas'ẽa ei:
—A'ea ko jara'ẽa nhi'iẽa ja rũi ga nhi'iẽame, ei ẽa. Norohenduvangavi ore nanongara,
ei ẽa ẽa pe.
47 Igwete fariseus'ẽa ei ẽa pe:
—Pehe na jitehe ga pe moandyandyjuhu? 48 Ndapekwahavihu pe? ei ẽa ẽa pe. Judeus'ẽa
nduvihava'ẽa ndojikogi pa ga rehe. Ore na jitehe fariseusramo ndorojikogi pa ga rehe no,
ei ẽa. 49 Avove'ẽa ki a'e te okoteheuhu onhimongyavo. Ẽahã ndokwahavihu Moisésva'ea
remimbo'eagwera, ei ẽa ẽa pe. Nanongara'ẽa reki ojiko Jesus'ga rehe. Tupana'ga po ti
imbohahyi ẽa pe nehẽ peko te'varuhu pe javo, etehei ẽa guardas'ẽa pe.
50 Igwete Nicodemos'ga ei fariseus'ẽa pe javo. Nicodemos'ga ko fariseuramo oko no.
Gaha ko oho na'ẽ Jesus'ga pyri raikwehe tahendu ti ganhi'iẽa javo. Igwete ga ei ẽa pe:
51 —Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i nhande ve: "Pehendu na'ẽ ti ẽa nhimombe'urame
pe me. Ikwahavirẽ ẽandeaporoẽita ti pyry pe ei ẽa pe," e'i aherembikwatijara nhande
ve, ei ga ẽa pe. Jesus'ga nhi'iẽa renduve'ymame xa'ete'varuhuyme ti ga pe a'ero, ei
Nicodemos'ga ẽa pe.
52 Nurã ẽa ei Nicodemos'ga pe:
—Nde ko Galiléiapeva'ero jitehe naerũ? Nurã nde vavagahivuhui ga rehe a, ei ẽa
Nicodemos'ga pe. Ehepia ti Tupana'ga rembikwatijarukara ikwahava a'ero, ei ẽa. A'ereki

a'ea nde'iangavi: “Tupana'ga nhi'iõa mombe'uhara'ã Galiléiapeva'ero oko,” nde'i, e'i tehe ã. Jesus'ga ki a'e te Galiléiapeva'ero, ei ã ga pe.

[53 Igwete ã kwaki'opavi ogwovo ẽwonga pype upa.

8

Ahe gwereko ẽwembirekova'earũiva'ea

1 Kiro Jesus'ga hoi oliveira ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. 2 Ypyhajive ga rura'javi
judeus'ã jatykahavuhua rokari pe. Kiro ã ndupavi a'ero onhimongyavo ga pyri. A'ero
ga reni ã mbo'embo'eavo. 3 A'ea rupi judeus'ã mbo'ehara'ã hẽa pyhygi hẽa rerua
fariseus'ã pavẽi. Hẽa ẽwembireko'garũive'ga rerekorame ã hẽa pyhygi hẽa rerua hẽa
mo'ama Jesus'ã pyteri pe. 4 Igwete ã ei Jesus'ga pe:

—Jesus, gwereko hẽa ẽwembireko'garũive'ga. Nurã ore hẽa pyhygi hẽa rerua, ei
ã. 5 Ahe mbo'erame Moisésva'ea ei ikwatija hako: “Peapi ti nanongara'ã jukavo
kunhangwera'ã,” ei ahe hako. Oro nde? ei ã Jesus'ga pe. Marãi re po nde naerũ? Toroapi
ti hẽa naerũ? ei ã.

6 A'ereki ã e'i jipe ojohupe:

—Tihendu ti ganhi'iõa, ei ã. Ga nhanenhi'ĩpondekwate'varuhurame po ti nhande
imombe'ui nhanderuvihava'ã pe nehẽ. “Nohendukatui ga Moisésva'ea nhi'iõa,” xa'e ti
ga mombe'gwovo a'ero ã pe nehẽ, ei ã ojohupe.

Nurã ã ei Jesus'ga pe: “Marãi re po nde naerũ?” Kiro Jesus'ga nhova'apyni oina opũa
pyvõ ikwatija yvya rehe. 7 Ndopigi reki ã ja'javo ga pe. A'ero ga po'ami javo ã pe:

—Kiroki ga ndokote'varuhuangavi – ga ypy ti toapi hẽa, ei Jesus'ga ã pe.

8 Igwete ga nhova'apyna'javi oina a'ero yvya rehe ikwatijara'java. 9 Ganhi'iõa renduvame
kiro onhinanhinani ã hoõahoi. Xava'eve'ã ypy oho. A'ero ã hopavi Jesus'ga reja
– kiroki ã gweru hẽa. Pevo hẽa ami a'ero ga pyri jara'ã pyteri pe. 10 Kiro Jesus'ga
po'ama'javi javo hẽa pe.

—Mahã akoja'ã naerũ? ei ga. Ã nde'ia'javi nde ve teremano javo? ei ga hẽa pe.

11 —Ahã tuhẽ, ei hẽa.

—Ji na jitehe nda'ei nde ve, ei ga. Heregwovo a'ero, ei ga. Epohi ti kiro ekote'varuhua
hugwi, ei Jesus'ga hẽa pe.]

*Jesus'ga omomytu'*ẽ nhande ve

12 Aerẽ Jesus'ga nhi'iõa'javi he'yive'ã pe:

—Arimo ko nhande hepiakatui mbatera ikwahavaõwama. A'ereki mytu'ẽ nhande ve, ei
ga. Na jitehe ji amomytu'ẽ yvyakotyve'ã pe. A'ereki ji akwahavuka Tupana'ga ã pe, ei
Jesus'ga ã pe. Kiroki ã ojiko ji rehe ji nhi'ĩpo'ruavo – ã po ti nde'ia'javi: “Ndakwahavi
ji Tupana'ga,” ei ga. Okwaha tuhẽ po ti ã Tupana'ga gweaporoõitapyahuro nehẽ, ei ga ã
pe.

13 Igwete fariseus'ã ei ga pe:

—Nde tehe erenhimombe'u, ei ã. Nurã ore ndorogweroviari nenhi'iõa ndetehero
ẽwaramo, ei ã ga pe.

14 A'ero ga ei ã pe:

—A'iti ji tehe anhimombe'u pe me. Emo a'itituhẽva'ea rupi katu nhinhimombe'ua a,
ei ga. A'ereki ji hete tuhẽ akwaha jiruhava – perope ji ajo jugwi – perope ji aho jupe no,
ei ga. Pe ki a'e te ndapekwahavi pea – perope ji ajo jugwi – perope ji aho jupe, ei ga ã
pe. 15 Ojipe'ã ara tehe pe pehepia. Ikwahahetee'yma pe etehei ã pe a'ero peko te'varuhu
pe javo, ei ga. Nahã ko yvyakotyve'ã jipi. Ji ki a'e te nda'ei poa ojipe'ã pe, ei Jesus'ga
ã pe. 16 Ji erame poa ã pe a'itituhẽva'ea rupi katu nhirembi'ea a'ero. A'ereki ji tehe
rũi a'e. Ore memei oro'e jihi jiruva'ga pavẽi nhimbuhurukara'ga pavẽi, ei ga. 17 Peapoa
aherembikwatijara e'i no: “Mokonha'ã imombe'urame mbatera na tuhẽ javo a'ero hupi
katu ãnembi'ea,” e'i. “A'ereki ã memei e'i a jupe,” e'i ikwatijara, ei Jesus'ga. 18 Jihi
anhimombe'u, ei ga. Jiruva'ga ji mombe'u jitehe no nhimbuhurukara'ga, ei ga. Ore memei
ji mombe'u a'ero, ei Jesus'ga ã pe.

19 A'ero ã̃ga ei ga pe:
—Mahã̃ nderuva'ga naerũ? ei ã̃ga ga pe.
—Pe ndajikwahavi tuhẽ, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi jitehe pe jiruva'ga a'ero, ei ga ã̃ga pe.
Po pe ji kwahavi tuhẽ hamo, a'ero po pe jiruva'ga kwahavi hamo no, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
20 A'ea Jesus'ga ei ã̃ga mbo'erame judeus'ã̃ga jatykahavuhua pype – perope hyru'ia pyri.
A'ea pype judeus'ã̃ga omondomondo itambere'ia Tupana'ga pe jipi. Pevo Jesus'ga ei ã̃ga pe
ã̃ga mbo'eavo. A'ero jara'ã̃ga ga pyhypotari novĩa. Emo ã̃ga ndopyhygi ga. A'ereki ndohoi ve
gapyhyhava apiavo.

Jesus'ga onhimombe'u ahe ve

21 Aerẽ Jesus'ga nhi'iã̃ga'javi judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pe:
—Aho po ti ji avo hugwi nehẽ, ei ga. Ji reka po ti pe nehẽ ore poko ti javo nehẽ novĩa.
Pejikote'varuhua momborukare'ymame po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava
pype nehẽ, ei ga. Perope ji aho – pevo ki a'e te tegwete pehohava ji pyri, ei Jesus'ga ã̃ga
pe.
22 Igwete judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ei ojohupe:
—Marãi ga a'ero? Ojijukauhu po ti ga nehẽ naerũ? ei ã̃ga. A'ereki ga e'i: "Perope ji aho –
tegwete pehohava ji pyri," ei ga, ei ã̃ga. Gara pe po ga ei? ei ã̃ga ojohupe.
23 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pe ko yvyakotyva'ea. Ji ki a'e te yvagipeva'ea, ei ga. Pendeaporoã̃gita te'varuhu pe
yvyakotyva'ero ã̃gwaramo. Ji ko na rũi, ei ga ã̃ga pe. 24 Nurã ji ei pe me ko: "Pemano po
ti pe imomborukare'ymame pejikote'varuhua nehẽ," ei ga ã̃ga pe. Na tuhẽ, ei ga. Ji ko
Tupanamo ako. Po ti pe ndaperoviari a'ea nehẽ, a'ero po ti pe manoi pejikote'varuhuro
ã̃gwaramo nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
25 —Mome ahe tuhẽ nde naerũ? ei ã̃ga ga pe.
—A'ea ypy tuhẽ ko ji a'e pe me, ei Jesus'ga ã̃ga pe. 26 Opomombe'uahivuhu tuhẽ po ji
hamo pe ndekote'varuhuro ã̃gwaramo. Emo ganhi'iã̃ga jate ko ji amombe'u yvyakotyve'ã̃ga
pe nhiremienduvamo, ei ga. Ganhi'iã̃ga ko a'itituhẽva'ea nhimbuhurukara'ga nhi'iã̃ga, ei
Jesus'ga ã̃ga pe.
27 Gwuva'ga pe Tupana'ga pe Jesus'ga ei gaha ji mbuhuruka javo. A'ea onhimi reki
judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga pe ga erame ã̃ga pe. 28 Nurã Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Ji ko Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga. Pe ji mbovyrame ji mo'ama yva rehe po
ti pe ji kwahavi nehẽ, ei ga. "Ga ko Tupanamo tuhẽ oko," pe'ji po ti pe ji ve nehẽ, ei
ga. "Ga ko ndokoi ã̃gwemimbotarimova'ea rehe. Uva'ga remimbo'ea jate ga omombe'u
okovo," pe'ji po ti pe ji ve nehẽ, ei ga ã̃ga pe. 29 Kiroki ga ji mbuhuruka – gaha ji pavẽi
oko jipi. Ga ndopohiri ji hugwi, ei ga. A'ereki ji ako garemimbotarimova'ea rehe jipi
ganhimohemaã̃gwama ji rehe, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
30 Henduvame ganhi'iã̃ga jara'ã̃ga jikogi ga rehe onhimongyavo.

Ipiro'y ahe

31 Igwete Jesus'ga ei judeus'ã̃ga pe – kiroki ã̃ga ojiko ga rehe:
—Po ti pe ndekoi nhinhi'iã̃ga rupi jipi jireheva'ea tuhẽ po ti pe ndekoi nehẽ, ei ga.
32 Igwete po ti pe Tupana'ga kwahavi nehẽ a'itituhẽve'ga. Ga kwahava ã̃gwaramo po ti pe
piro'yro nehẽ, ei ga ã̃ga pe.
33 Igwete ã̃ga ei ga pe:
—Maraname nde euhui poha ore ve? ei ã̃ga ga pe. Oreremimbotarimova'ea rehe jate
tuhẽ ore rekoi. Ore ko Abraãova'ea rymyminoro oroko, ei ã̃ga. Orepiro'y tuhẽ ore ojipe'ã̃ga
hugwi jipi. Ndipopoakari tuhẽ ã̃ga ore rehe, ei ã̃ga. Marãi nde ore ve naerũ: "Pepiro'y po ti
pe nehẽ"? ei ã̃ga ga pe.
34 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Kiroki ã̃ga oko te'varuhu jipi – ã̃ga ndipiro'yi
tuhẽ okote'varuhua hugwi. Ã̃andekote'varuhua ipopoaka hete ã̃ga ndehe a'ero, ei ga
ã̃ga pe. 35 Nahã aherongapypeve'ã̃ga, ei ga. Xava'eve'ga po omondomondo ojipyrive'ã̃ga
okoteheve'ã̃ga jipi. Ã̃ga potara'jave'ymame ga ã̃ga mondohetei ojihugwi, ei ga. Gwa'yra'ga

ki a'e te ga nomondoi tuhẽ. Gae'ỹe'ymi opyta uva'ga pyri gara'yra'ga g̃waramo, ei ga. [36] Ji
ko Tupana'ga ra'yramo, ei ga g̃a pe. Gara'yra g̃waramo ji imombigi aherekote'varuhua
popoakara ahe hugwi. Po ti ji imombigi pe hugwi nehẽ, a'ero po ti ndipopoakari tuhẽ
pe ndehe nehẽ, ei ga. [37] Pe ko Abraãova'ea rymyminoro peko novĩa. Emo pe ji juka pota
reki. A'ereki pe me ndatekwavi nhiremimbo'ea rehe, ei ga. [38] Ahepia ji jiruva'ga rekoa.
Nhirembiepiaga ji amombe'u katu pe me a'ero, ei ga. Pehe pehendu penduva'ga Diabo'ga.
Penemienduva pe pehendu katu a'ero, ei Jesus'ga g̃a pe.

[39] —Abraãova'ea ko oreramonhava'ea, ei g̃a ga pe.

Igwete Jesus'ga ei:

—Abraãova'ea rymyminoro po pe ndekoi, a'ero po ahe javijitehe pe ndekokatui hamo,
a'e ji pe me, ei ga g̃a pe. [40] Pe ki a'e te ji juka potaruhu, ei ga. Amombe'umbe'u ji pe me
a'itituhẽva'ea Tupana'ga remimombe'ua. Pe ki a'e te ji juka potaruhu, ei ga. Na rũi ko
Abraãova'ea rekoi hako! [41] Pejijuvete'ga javijitehe ko pe ndekote'varuhui! ei ga g̃a pe.

A'ero g̃a ei ga pe:

—Tupana'ga ra'yreteramo jate ore rekoi, ei g̃a. Ndorogwerekoi ore jara'ga orojuvetero,
ei g̃a ga pe.

[42] Igwete Jesus'ga ei g̃a pe:

—Po Tupana'ga penduvetero oko hamo, a'ero po pe ji arõhetei hamo, ei ga g̃a pe.
A'ereki ji Tupana'ga hugwi ajo. Ji nanhimbuhuri avo. Gaha ji mbuhuruka kokoty, ei
ga g̃a pe. [43] Marã pe ndapekwahavihu nhinhi'iã naerũ? ei ga. Pe napehendupotari
nhiremimombe'ua. Nurã pe ndapekwahavihu, ei ga g̃a pe. [44] Pe ko Diabo'ga ra'yramo
tuhẽ peko okote'varuhuve'ga ra'yramo. A'ero pe ndekote'vapotaruhui Diabo'ga remim-
botarimova'ea rehe pejikovo, ei ga g̃a pe. Tupana'ga rembiapoypyagwera jate Diabo'ga
ahe momanomanoukari kiromo jate. Ga ndokoi a'itituhẽva'ea rehe. A'ereki a'itituhẽva'ea
rehe ndatekwava'javi ga pe, ei ga g̃a pe. O'mberame ga rekoi gweaporoõita rupi. A'ereki
ga i'mbeuhuve'ga tuhẽ. Gaha ahe mo'mbeuhu okovo no, ei ga. [45] Peroviaruhu pe ga'mbea
jipi. Nurã ko pe ndajireroviarihu reki a'ero. A'ereki ji a'itituhẽva'ea mombe'u pe me, ei ga
g̃a pe. [46] Manamo po ti pe hepiukari jirekote'varuhua naerũ? Ndapehepiukari tuhẽ po ti
pe jirekote'varuhue'yma g̃waramo, ei ga. Marã naerũ? Ji a'itituhẽva'ea mombe'urame pe
me maraname pe ndajireroviarihu naerũ? ei ga g̃a pe. [47] Tupana'gareheve'g̃a g̃wendu katu
ganhi'iã. Pe ki a'e te napehendukatui ganhi'iã gareheva'ero pejikoe'yma g̃waramo, ei
ga g̃a pe.

Abraãova'ea renonde Jesus'ga oko

[48] Igwete judeus'g̃a nduvihava'g̃a ei Jesus'ga pe:

—Nde ko judeuramo rũi reki, e'i tehe g̃a. Nde ko Samariapeva'ea ekote'varuhuva'ea.
Anhag̃a nde pojykauhu Diabo'gapyriva'ea, ei g̃a. Oromombe'u katu nde a, e'i tehe g̃a
Jesus'ga pe.

[49] Igwete Jesus'ga ei g̃a pe:

—Anhag̃a ndajipojykai tuhẽ, ei ga. Jihi ambohete jiruva'ga. Pe ki a'e te ji mbotegwe-
teuhu, ei ga g̃a pe. [50] Ji nda'ei reki ojipe'g̃a pe tanhimbohete ti g̃a javo. Ojipe'ga e'i
nhimbohetea rehe tombohete ti g̃a ga javo. Gaha okwaha hete javo a'itituhẽva'ea rupi
katu Tupana'ga, ei ga g̃a pe. [51] Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Kiroki g̃a g̃wendu katu
nhinhi'iã – okoe'ymi po ti g̃a nehẽ, ei ga g̃a pe.

[52] Igwete g̃a ei Jesus'ga pe:

—Nurã ore kiro ikwahahetei a'ero. Anhag̃a nde pojyka tuhẽ, ei g̃a ga pe. Abraãova'ea
omano hako. Tupana'ga nhi'iã mombe'uharava'ea na jitehe omanomba hako, ei g̃a. Marã
kiro nde euhui naerũ? "Kiroki g̃a g̃wendu katu nhinhi'iã – g̃a po ti okoe'ymi nehẽ,"
ereteheuhu nde, ei g̃a ga pe. [53] Omano ko oreramonhava'ea Abraãova'ea hako. Tupana'ga
nhi'iã mombe'uharava'ea omano jitehe no, ei g̃a. Nde po nderuvihavuhu Abraãova'ea
hohe naerũ nhirendukatuve'g̃a po ti okoe'ymi javo naerũ? ei g̃a. Mome ahe tuhẽ nde
naerũ poha nde eag̃wama? ei g̃a ga pe.

[54] Igwete Jesus'ga ei g̃a pe:

—Po jiteheuhu anhimbohete, a'ea po ndapyryvi hamo, ei ga. Jiruva'ga reki ji mbohete
Tupana'ga – ga pe jitehe pe'e tehe reki orombohete ore ga javo tehe, ei ga ã̃ pe. [55] Pe
ndapekwahavi reki ga. Ji ki a'e te akwaha ga. Po ji ei hamo ji ndakwahavi ga javo, a'ero po ji
mbero pe javijitehe hamo no, ei ga ã̃ pe. Ji ki a'e te akwaha tuhẽ ga. Igwete ji hendukatui
ganhi'iã̃ no, ei ga. [56] Penamonhava'ea Abraãova'ea jiruraã̃wama gwepia potarahi hete
hako. Igwete ahe hepiagi reki gworygworyvamo hehe, ei Jesus'ga ã̃ pe.
[57] Igwete ã̃ ei ga pe:
—Nandexava'ejuhu nde. Cinquenta kwara ndohoi ve nde rehe, ei ã̃. Marã nde
Abraãova'ea repiaguhui naerũ? ei ã̃ ga pe.
[58] —Tamombe'u katu tuhẽ ti pe me, ei Jesus'ga ã̃ pe. Abraãova'ea are'ymame kiromo
tuhẽ ji rekoi Tupanamo, ei ga ã̃ pe.
[59] A'ero ã̃ ipyhygi ita tiapi ti ga javo. "A'ereki ga onhimongo Tupanamo o'mbero," ei ã̃
ojohupe. Kiro Jesus'ga nhimimi ã̃ hugwi a'ero ogwovo judeus'ã̃ jatykahavuhua rokara
hugwi.

9

Jesus'ga ahe mboheha katu

[1] Aerẽ ohorame Jesus'ga hehae'ỹve'ga repiagi. O'arypyrame vehevi ga ndahehai. [2] Kiro
Jesus'ga remimbo'ehara'ã̃ ei Jesus'ga pe a'ero:
—Ma'ã̃ ndekote'varuhua ga mbohehate'varuhui? Garekote'varuhua tuhẽ? ei ã̃.
Mara'ngu po garuva'ã̃ ndekote'varuhua ga mbohehate'varuhuavo? Marã? ei ã̃ ga pe.
[3] A'ero Jesus'ga ei ã̃ pe:
—Garekote'varuhua rũi ga mbohehate'varuhui, ei ga ã̃ pe. Garuva'ã̃ ndekote'varuhua
rũi ga mbohehate'varuhui no, ei Jesus'ga. Tupana'ga omboukwaha pota nhande ve
opopoakara ga rehe nehẽ. Nurã ga ndahehai, ei ga.
[4] Igwete Jesus'ga ei no:
—Kiro arimo nhande poravykyi nhandekovo, ei ga. A'ereki aerẽ ypytunimo tegwete
nhandeporavykyhava. A'ea rupi nhande ndiaporavykya'javi a'ero, ei ga. Na jitehe
aã̃wamo ti xaporavyky a'ero. Timboukwaha ti ã̃ pe Tupana'ga popoakara nhimbuhu-
rukara'ga popoakara, ei ga. A'ereki aerẽ nhande manorẽ tegwete nhande ve Tupana'ga
mboukwahahava, ei ga ã̃ pe. [5] Arimo mytu'ẽ nhande ve. Nurã nhande hepiagi
ikwahavaã̃wama. Na jitehe ji ruvame yvya koty ji imomytu'ẽi yvyakotyve'ã̃ akaã̃i pe
tokwaha ti ã̃ Tupana'ga javo.
[6] Onhi'iã̃rẽ Jesus'ga nyvuni yja rehe ikotiamo. A'ea ga imongyi hehae'ỹve'ga ropepira
rehe a'ero.
[7] —Heregwovo ejovaheita kiro, ei Jesus'ga ga pe. Pevo ypia'i pe Siloé pe ti eho, ei ga.
(Siloé ko Imondopyra.)
Pevo hehae'ỹve'ga hoi a'ero. Ojovaheirẽ ga hepiakatui ua. Judeus'ã̃ poravykye'yma
rupi sábado rupi Jesus'ga japoi yja kotimbyra a'ea pyvõ ga mbohehavo katu. [8] Aerẽ
hehae'ỹgwera'ga rongakotyve'ã̃ ga repiagi. Igwete ã̃ ei jara'ã̃ pavẽi – kiroki ã̃
hehae'ỹve'ga repia ga poranduranduvame itambere'ia rehe jipi – igwete ã̃ ei:
—Akoja'ga rũi novĩa? ei ã̃ ojohupe, kiroki ga oporandurandu itambere'ia rehe jipi oina,
ei ã̃.
[9] —Ga tuhẽ, ei jara'ã̃.
Emo jara'ã̃ e'i:
—Akoja'ga'jave'ga tehe, ei ã̃.
Hehae'ỹgwera'ga e'i ã̃ pe a'ero:
—Ji tuhẽ ko a'ea, ei ga.
[10] —Marã nde rehakaturamo kiroã̃we a'ero? ei ã̃ ga pe.
[11] —Uhu ga ji pyri – Jesus ei ã̃ ga pe, ei ga. Igwete ga ikotĩ yja ã̃wendya pyvõ imongyavo
jiropepira rehe, ei ga. A'ero ga ji mondoi ypia'i pe Siloé pe ji mbojovaheita, ei ga. Ganhi'iã̃
rupi ji hoi a'ero. Jijovaheipavame kiro ji ma'eã̃atui, ei ga ã̃ pe.

12 —Mahã ga naerũ? ei ã̃ga ga pe.
—Ji ndakwahavi, ei ga.

*Fariseusva'ea e'ie'i hehae'*ỹgwerava'ea pe

13-14 Judeus'ã̃ga poravykye'yma rupi sábado rupi Jesus'ga japoi yja kotimbyra a'ea pyvõ ga mbohehavo katu. Kiro ã̃ga hehae'ỹgwera'ga rerohoi fariseus'ã̃ga pyri a'ero. 15 Igwete fariseus'ã̃ga ei ga pe no:
—Marã nde rehakaturamo ag̃wamo naerũ?
—Omongy ga yja kotimbyra jiropepira rehe, ei ga. Igwete ji jovahei nhima'eã̃gatuag̃wama, ei ga ã̃ga pe.
16 Jararamo ã̃ga ei ga pe a'ero:
—Akoja'ga koi Tupana'ga nombuhurukari ga, ei ã̃ga. A'ereki ga oapo mbatera sábado rupi nhaneramonhava'ea nhi'ĩpo'rue'ymamo. Oko te'varuhu ga a'ero, ei ã̃ga.
Jara'ã̃ga e'i:
—Po ga rekote'varuhui hamo, a'ero po ga ndoapoi nanongara ahemonhimomby'ava'ea jipi hamo, ei ã̃ga.
A'ero ã̃ga nhonhi'iã̃gayvari ga rehe. 17 Igwete ã̃ga ea'javi hehae'ỹgwera'ga pe:
—Oro nde? ei ã̃ga ga pe. Po ga nde mbohehakatui marãi re po nde ga pe a'ero? ei ã̃ga.
—Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uhara'ga po, a'e ji, ei ga ã̃ga pe.
18 Emo judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ndogweroviapotari ga mbohehakatua.
—Ndahehai po ga raji'i, ei ã̃ga novĩa.
A'ero ã̃ga hehae'ỹgwera'ga ruva'ga mbuhurukari ojipyri gayhẽa reheve.
19 —Pe'ji katu ti ore ve, ei ã̃ga ã̃ga pe. Gaha ko ndera'yramo? A'iti ga ndahehai o'arame novĩa? ei ã̃ga. Pe'ji ti ore ve. Marã kiro ga rehauhuro naerũ? ei ã̃ga ã̃ga pe.
20 —Ga orera'yra'ga tuhẽ, ei ã̃ga. A'iti tuhẽ ko ga ndahehai o'arame ikwehe novĩa. A'ea ore orokwaha hete, ei ã̃ga ã̃ga pe. 21 Emo gambohehakatuagwera – a'ea ore ndorokwahavi. Marã po ga ma'eã̃gatui kiro? oro'e ore, ei ã̃ga. Ma'ã̃ga omboheha katu ga naerũ? oro'e ore. A'ereki ore ndorokwahavi gambohehakatuagwera, ei ã̃ga ã̃ga pe. Pe'ji ti ga pe a'ero. A'ereki ga yvuakaruhu. Gaha po ti onhimombe'u pe me nehẽ, ei ã̃ga ã̃ga pe.
22 A'ea ã̃ga ei okyhyjiavo. A'ereki ojikwe judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga e'i ojohupe: "Kiroki ã̃ga e'i Jesus'ga pe: 'Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo' – timo'ẽuka hete ti ã̃ga mondovouka avuirama nhandejatykahava hugwi nehẽ tura'javyme ti ã̃ga ipype javo nehẽ," e'i jipe judeus'ã̃ga nduvihava'ã̃ga ojohupe. 23 Nurã hehae'ỹgwera'ga ruva'ã̃ga ei ã̃ga pe: "Orera'yra'ga yvuakaruhu. Pe'ji ti ga pe a'ero tomombe'u ti ga ombohehakatuagwera javo," ei ã̃ga ã̃ga pe. A'ereki ã̃ga okyhyji hete gwuvihava'ã̃ga hugwi.
24 Kiro fariseus'ã̃ga hehae'ỹgwera'ga mbuhurukara'javi ojipyri a'ero.
—Ere ti kiro ore ve: "A'itituhẽva'ea jate ti ji amombe'u. A'ereki Tupana'ga ji rendu." Ere ti poro kiro, ei ã̃ga ga pe. A'ereki ore orokwaha hete akoja'ga rekote'varuhua, ei ã̃ga.
Jesus'ga pe ã̃ga ei o'mbero oko te'varuhu ga javo.
25 —A'ea ji ndakwahavi, ei ga. Mara'ngu po ga okote'varuhuavo? ei ga. Emo ymya ji ndajirehai hepiage'yma. Ag̃wamo ji rehakaturo hepiakatuavo. A'ea ji akwaha hete reki jitekovo, ei ga ã̃ga pe.
26 Igwete ã̃ga ei ga pe:
—Marã ga nde rerekoi nde mbohehakatuavo? ei ã̃ga ga pe.
27 —Amombe'u ko ji pe me ko, ei ga ã̃ga pe. Pe ki a'e te napehendukatui, ei ga ã̃ga pe. Maranuhũrame pe hendupotara'javuhui naerũ? Peko pota pe gareheva'ero no naerũ? ei ga ã̃ga pe.
28 A'ero ã̃ga ete'varuhuhetei ja'javo ga pe.
—Ndehe tehe reki erekouhu akoja'gareheva'ero, ei ã̃ga ga pe. Ore ki a'e te Moisésva'eareheva'ero oroko, ei ã̃ga. 29 Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ahe rerekovo hako. A'ea ore orokwaha orokovo, ei ã̃ga. Akoja'ga reki ma'ã̃ga e'i ga pe ga mbuhurukarag̃wama? A'ea ore ndorokwahavi, ei ã̃ga ga pe.

30 —Mbiperanuhũ ko a'ea! Anhimomby'a hete ji pe nenduvame, ei ga ã̃ga pe. Ga ji
mboheha katu. Emo pe ndapekwahavi ga ma'ã̃ga ga mbuhuruka javo, ei ga ã̃ga pe ã̃ga
nderekomemuamo. 31 Tupana'ga nohenduvi te okote'varuhuve'ã̃ga nhi'iã̃ga jipi. Tikwaha pa
nhande a'ea, ei ga. Ã̃ga ki a'e te – kiroki ã̃ga ga mbohete tuhẽ okovo garemimbotarimova'ea
rehe – nanongara'ã̃ga Tupana'ga ã̃gwendu katu, ei ga ã̃ga pe. 32 Yvya apoagwera jate ahe
nohenduvangavi hehae'ỹve'ã̃ga moma'eã̃gatua – kiroki ã̃ga ndahehai o'arame. Kiromo jate
nhande nihenduvi no, ei ga ã̃ga pe. 33 Po Tupana'ga rũi ga mbuhuruka hamo, a'ero po ga
ndoapoi ahemonhimomby'ava'ea hepiuka nhande ve hamo, ei ga ã̃ga pe.
34 Igwete ã̃ga ei ga pe:
—Na tuhẽ ko nde e'a ereko te'varuhu, ei ã̃ga. Kiro nde ore mbo'epotaruhui naerũ? ei ã̃ga
ga pe.
A'ero ã̃ga ga mombori pea hugwi.

*Hehae'*ỹve'ã̃ga'jave'ã̃ga

35 Aerẽ Jesus'ga henduvi ga mombe'ua.
—Omombo ã̃ga hehae'ỹgwera'ga onga hugwi, ei ã̃ga ga mombe'gwovo.
Igwete Jesus'ga hoi ga reka. Ga repiagame ga ei ga pe:
—Erejiko pota nde Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe? ei Jesus'ga ga pe.
36 —Ma'ã̃ga naerũ? ei hehae'ỹgwera'ga. Tajiko ti ga rehe a'ero javoji, ei ga ga pe.
37 —Erehepia nde ga'ama ejipyri a, ei Jesus'ga. Erehendu nde ganhi'iã̃ga no, ei ga. Jihi ko
a'ea, ei ga ga pe.
38 —Ajiko ji nde rehe, ei ga Jesus'ga pe a'ero.
Igwete ga Jesus'ga mbohetei jipojykahara'ga javo ga pe.
39 Aerẽ Jesus'ga ei:
—Jirura ã̃gwaramo ti ji avove'ã̃ga mboja'oja'ogi ojohugwi, ei ga. Jara'ã̃ga po ti ojiko ji rehe.
Jara'ã̃ga po ti ndojikogi ji rehe, a'e ji, ei ga. Jukwaha reki ã̃gandekote'varuhua a'ero, ei ga.
Nahã, ei Jesus'ga. Hehae'ỹve'ã̃ga ndokwahavi jipi hepiage'yma ã̃gwaramo. Yvyakotyve'ã̃ga
hehae'ỹve'ã̃ga ja a'ero, ei ga ã̃ga pe. Jara'ã̃ga e'i reki: "Ore ko hehae'ỹve'ã̃ga ja ikwahave'yma.
Ekwahavuka ti ore ve a'ero," ei ã̃ga ji ve, ei ga. Nurã po ti ã̃ga Tupana'ga kwahavi tuhẽ a'ero
nehẽ ojikogame ji rehe nehẽ, ei ga. Jara'ã̃ga ki a'e te e'i tehe ojive: "Ore ko hehae'ỹve'ã̃ga ja
rũi oroko. Orokwaha hete ore," ei ã̃ga novĩa, ei ga. Ki ã̃ga tuhẽ po ti ndokwahavi Tupana'ga
a'ero nehẽ. A'ereki ã̃ga ndojikopotari ji rehe. Ã̃ga nde'i ji ve: "Ekwahavuka ti ore ve," ei
Jesus'ga ã̃ga pe.
40 Jararamo fariseus'ã̃ga ã̃gwendu ganhi'iã̃ga okovo ga pyri. Igwete ã̃ga ei ga pe:
—Ore ve po nde ei naerũ: "Ã̃ga ko hehae'ỹve'ã̃ga ja ndokwahavi"? ei ã̃ga ga pe.
41 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:
—Pyry po pe ei hamo: "Ore ko hehae'ỹve'ã̃ga ja ndorokwahavi. Ekwahavuka ti ore ve
a'ero," pe'ji po pe hamo, ei ga ã̃ga pe. Po pe ei poha hamo, a'ero po pe napenhimon-
gote'varuhui hamo. Emo pe pe'ji: "Ore ko hehae'ỹve'ã̃ga ja rũi. Orokwaha hete ore,"
pe'ji pe, ei ga. A'ero pe nhimongote'varuhui jipi, ei ga. Naname Tupana'ga nomombori
pendekote'varuhua pe hugwi a'ero, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

10

Ovelhas repiakatuhara'ga

1-2 Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe ã̃ga mbo'eavo:
—Tamombe'u katu tuhẽ ti pe me, ei ga. Ovelhas repiakatuhara'ga oki ogwovo
ovelhas rokaja pype jurukwara rupi, ei ga. Kiroki ga jurukwara rupi rũi oki ipype –
ga ko iporomive'ga ahe moandyandyita. Ojiupi ga hokairungava rehe tapyhygahyahi ti
herogwovo javo, ei ga. Hepiakatuhara'ga ki a'e te uhu hovapytymbava rerekohara'ga
pyri. 3 A'ero ga hovapytymba'vogi hepiakatuhara'ga pe toki ti ga ipype javo, ei ga. Igwete
hepiakatuhara'ga ki ua ã̃gwenymbava pyri hera nanani henoina heno'eamo tokaja hugwi
herogwovo, ei ga. A'ea ã̃gwendu katu ganhi'iã̃ga. 4 Herohorame ga hoi henonde okovo ji
reviri tuhu katu javo. A'ereki garenymbava okwaha ganhi'iã̃ga, ei ga. 5 Hajiheve'ga reviri

ovelhas ndohoi tuhẽ. A'ereki ndokwahavi hajiheve'ga nhi'iãga. Oka'nhy reki nanongara'ga hugwi a'ero, ei ga ãga pe.

6 Nahã Jesus'ga ei moroãitapyahua mombe'gwovo ojo'java'ea mombe'gwovo ãga pe. Emo ãga ndokwahavi okovo.

—Maraname ga imombe'ui poa nhande ve? ei ãga ojohupe.

Jesus'ga ko jurukwara'jave'ga

7 A'ero Jesus'ga ei ãga pe no:

—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Jurukwara rupi ovelhas oho okovo tokaja pype. A'ea rupi jitehe hepiakatuhara'ãga hoi ovelhas pyri herekovo, ei ga. Ji ko jurukwara'java'ea, ei Jesus'ga. A'ereki ji rupi jate yvyakotyve'ãga oho Tupana'ga viara rupi. A'ereki jihi jate ãga mongo gareheva'ero, ei ga. Jihi jate ãga mbo'euka ãgandepiakatuhara'ãga pe no, ei ga. 8 Kiroki ãga ji renonde oko timbo'e ti Tupana'gareheve'ãga javo novĩa – iporomive'ãga ja ãga ahe moandyandyi pota, ei ga. Onhimbuhu tehe ãga Tupana'gareheve'ãga pyri ãga nderekote'varuhuavo. Tupana'gareheve'ãga ki a'e te nohenduvi ãanhi'iãga, ei ga ãga pe. 9 Ji ko jurukwara'java'ea, a'e ji, ei Jesus'ga ãga pe. Ji pyri ãga nduri javo. "Nde rupi ti toroho Tupana'ga pyri," ei ãga ji ve, ei ga. Ãga erame ji ve po ti ji ãga mongoi Tupana'gareheva'ero ãga nderekokatuavo nehẽ. A'ero po ti ãga inoãgatui opy'a okovo nehẽ, ei ga. Igwete po ti ji imombyryvi ãga pe nehẽ ãga ndepiakatuavo ãga nderekovo nehẽ, ei ga ãga pe. 10 Iporomive'ãga uhu jipi tapyhy ti herogwovo javo. "Tajuka ti," ei ãga. A'ea rehe jate ãga nduri. Ji ki a'e te ajo tamboheaporoãgita pyahu ti ãga mbohoryva javo, ei ga. Tamongo ti ãga Tupana'ga pyri nehẽ no, a'e ji, ei ga ãga pe.

Jesus'ga ko ovelhas repiakatuharete'ga'jave'ga

11 —Ji ko ovelhas repiakatuhara'ga'java'ea jipyryheteva'ea jitekovo, ei Jesus'ga javo ãga pe. A'ereki ji ahepia katu jijiheve'ãga. Ãandepykavamo po ti ji manoi nehẽ tomanoyme ti ãga javoji, ei Jesus'ga ãga pe. 12 Ji ko ojipe'ga ja rũi – kiroki ga e'i tehe ovelhas repiakatuhara'ga pe tahepia ti nerenymbava nde ve javo tehe, ei ga. Ãwenymbava rũi ãwaramo ga ndogwerekokatui reki ovelhas. Nurã ja'gwara'java'ea lobo rurame hehe ta'u javo, kiro ga pohipavi ovelhas hugwi a'ero onhana ogwovo, ei ga. A'ero lobo ruri ipyhyga ovelhas herogwovo ojive. Jara okwaki'o pa ojohugwiugwi, ei ga. 13 Oka'nhy ga ogwovo ovelhas reja. A'ereki ga ni'ãgataruhui ovelhas rehe hepiakatuhara'ga rũi okovo ãwaramo, ei ga ãga pe. Ji ko ga ja rũi a'ero, ei Jesus'ga.

14-15 —Jihi ko hepiakatuhara'ga'java'ea jipyryheteva'ea, ei Jesus'ga. Jiruva'ga ji kwaha hete. Akwaha hete ji ga no, ei ga. Na jitehe ji akwaha hete jijiheve'ãga. Ãa ji kwaha hete no. Aerẽ ti ji manoi ãandepykavamo nehẽ no, ei ga. 16 Ãa ndeheve ji areko hajiheve'ãga jijiheva'ero no. Ãa ko judeus'ãarũive'ãga, ei ga. Ambojikoguka po ti ji ãga jijihe nehẽ. A'ero po ti ãga hendukatui nhinhi'iãga nehẽ, ei ga. A'ero po ti ãga nhaporemo ãga ndekoi jireheva'ero nehẽ ojihe'ae'a ojogwehe ojipenhindyvamo nehẽ judeus'ãga judeus'ãarũive'ãga, ei ga. Ji tehe po ti ãandepiakatuhara nehẽ ãga ndepiakatupava nehẽ, ei ga ãga pe.

17 —Jiruva'ga ji arõ hete, ei ga. A'ereki ji a'e: Ji ti amano jiji ãandepykavamo nehẽ takwerava'ja ti ji javo, ei ga. 18 Ji jijukaukare'ymame nhiarõe'ỹve'ãga pe po ti tegwete ãga pe jijukahava nehẽ. Emo nhiremimbotarimo po ti ji jijukaukari ãga pe nehẽ, ei ga. Jipopoaka ji jijijukavouka nhinhimbogweravuka no, ei ga. A'ereki jiruva'ga e'i ji ve a'ea rehe: "Nahã po ti nde rekoi nehẽ", ei Jesus'ga ãga pe.

19 Kiro judeus'ãga nduvihava'ãga nhonhi'iãgayvara'javi Jesus'ga nhi'iãga renduva. Jara'ãga e'i onhimongyavo:

20 —Anhaã opojyka ga mboheagwyryvuhuavo Diabo'gapyriva'ea, ei ãga. Maraname pe henduvuhui ganhi'iãga naerũ? ei ãga jara'ãga pe.

Jara'ãga ki a'e te e'i:

21 —Ãa nde'i te nanongara pe anhaã opojykarame, ei ga. Anhaã nomoma'eãgatui reki hehae'ỹve'ãga a, ei ãga.

Nahã judeus'ga nduvihava'ga nhonhi'iãgayvari Jesus'ga nhi'iãga rehe.

Ahe ndokoi Jesus'ga rehe

22-23 Aerẽ Jesus'ga rekoi judeus'ga jatykahavuhua pype. Igwete ga hoi okovo onga
rembe'yvuhu pe ãambo'ehai pe – a'ea pe ãga ei Salomãova'ea apoa. Kiro yapouhua.
Igwete judeus'ga japoi toryva pevo cidade de Jerusalém me. A'ea rupi ãga ojapyakaaka
ojatykahavuhua apopava rehe. A'ereki ymya onga apopavame ahe okwava'ẽ Tupana'ga pe
ãwino teni javo ga pe. 24 Igwete Jesus'ga hoi okovo onga rembe'yvuhu pe. A'ero judeus'ga
nduvihava'ga nduri Jesus'ga pyri ga atimana javo ga pe.

—Manamehũ po ti nde nhimombe'ui ore ve nehẽ? ei ãga Jesus'ga pe. Po nde Cristoramo
Tupana'ga remimbuhurukaramo, enhimombe'u katu ti ore ve a'ero tonhimimyme ti ore
ve, ei ãga ga pe.

25 —Anhimombe'u tuhẽ ko ji pe me jipi, ei Jesus'ga ãga pe. Emo pe ndaperoviapotaruhui
nhinhi'iãga. Nhirembiapoa – a'ea Tupana'ga oapouka ji ve – a'ea po ji kwahavukari
pe me hamo, ei ga ãga pe. 26 Emo pe ndaperoviapotari. A'ereki pe jireheva'ea rũi,
ei ga. 27 Jireheve'ãga ãwendu katu nhinhi'iãga, ei ga. Akwaha hete ji ãga. Igwete
nhiremimbotarimova'ea rehe ãga ndekoi jipi, ei ga ãga pe. 28 Amboheaporoãgita pyahu ko ji ãga
kiro, ei ga. Aerẽ po ti ji ãga nderohoi yvagi pe ãga mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ
no. A'ero po ti ãga ndohoa'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei ga ãga pe. Ndipe'akavi ãga
ji hugwi, ei ga. 29 Jiruva'ga – gaha ãga mbojikoguka ji rehe – ga popoakahetero jara'ãga hohe
pa. Nurã ndipe'akavi ãga ga hugwi, ei ga. 30 Ojipeji ko ore rekoi Tupanamo jihi jiruva'ga
pavẽi, ei ga ãga pe.

31 A'ero judeus'ga nduvihava'ga ipyhygi ita tiapi ti ga javo. 32 Igwete Jesus'ga ei ãga pe:

—Pehepiepia pe nhirembiapoa novĩa, ei ga. He'yiva'ea Tupana'ga oapouka ji ve
pyryva'ea. Marãva'ea rehe pe ji apipotaruhui naerũ? ei Jesus'ga ãga pe.

33 —Pyryva'ea rehe rũi ore nde apipotari, ei ãga ga pe. Nde euhurame ite'varuhuva'ea
rehe ore nde apipotari. A'ereki nde Tupana'ga mbotegwetei javo tehe ga pe. A'ereki nde
yvyakotyva'ero tehe erenhimongo potaruhu Tupanamo, ei ãga ga pe.

34-35 Igwete Jesus'ga ei ãga pe:

—Pekwaha pe pejiapoa ikwatijara novĩa. Kiha ko omombe'u Tupana'ga nhi'iãga ahe ve
hako, ei ga ãga pe. A'ereki Tupana'ga e'i ahe ve hako: "Pe'e ti ojipe'ãga pe ji py'rovo," ei
ga. Ahe ve jitehe ga ei a'ero: "Pe ko tupanamo," ei ga. Ikwatijara – kiroki omombe'u
Tupana'ga nhi'iãga – kia koi a'itituhẽva'ea, ei Jesus'ga ãga pe. Tupana'ga e'i ahe ve hako
pe ko tupanamo javo. 36 Maranuhũrame pe euhui ji ve naerũ ji nhimombe'urame ji ko
Tupana'ga ra'yramo javo, ei ga ãga pe. "Nde erembotegwete Tupana'ga," pe'ji tehe pe ji ve,
ei ga. Emo ji ve tuhẽ Tupana'ga ei: "Ndehe ti eho yvya koty ekovo nhiremimbotarimova'ea
rehe nehẽ," ei ga ji ve, ei ga. 37-38 Pe ndaperoviarihu nhinhi'iãga, ei ga. Ji ko Tupana'ga
remimbotarimova'ea rehe ako tuhẽ japovo ahemonhimomby'ava'ea. Po ji japoe'ymame
taperoviari ti nhinhi'iãga a'ero. Ji japorame ahemonhimomby'ava'ea po pe hepiagame
heroviari hamo, ei ga. Perovia ti a'ero tapekwaha orejikoty'ara onhopavẽi jihi jiruva'ga
pavẽi. A'ereki jiruva'ga ojikoty'a ji pavẽi okovo. Jihi ajikoty'a jiruva'ga pavẽi no, ei ga ãga
pe.

39 Kiro ãga Jesus'ga pyhypotara'javi a'ero novĩa. Igwete ga nhimbojirevi ogwovo ãga hugwi.

40 Igwete Jesus'ga jivyra'javi rio Jordão aherovai opytavo – perope Joãova'ea ãgamobati-
zagweri pe. 41 Kiro he'yjuhuve'ãga nduri Jesus'ga pyri. Igwete ãga ei ojohupe:

—João'ga ndoapoangavi ahemonhimomby'ava'ea, ei ãga ahe mombe'gwovo. Emo
Jesus'ga mombe'urame ga omombe'u katu pa, ei ãga ojohupe.

42 A'ero pevove'ãga jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo.

11

Lázarova'ea manoagwera

1-2 Ojipe'ga kiro itetirũa. Garera ko Lázaro. Cidade de Betânia pe ga ruvi ãwendyra'ãga
pavẽi. Ãa ko Martahẽa Mariahẽa pavẽi. (Mariahẽa ko akojahẽa – kiroki hẽa aerẽ

omongy nhandya perfume nhandepojykaharete'ga pya rehe Jesus'ga pya rehe. A'ero
hẽa imomikaĝi gapya o'ava pyvõ.) Hẽakuvyra'ga Lázaro'ga kiro itetirũa. [3] Nurã Maria'ĝa
ojipe'ga mondoukari Jesus'ga pyri.
—Ere ti nhandepojykaharete'ga pe itetirũa hete kiro garemiarõhara'ga javo ga pe, ei ĝa
ga pe imondovouka onhi'iĝa Jesus'ga pe.
A'ero ga hoi ĝanhi'iĝa imombe'gwovo Jesus'ga pe.
[4] Henduvame Jesus'ga ei:
—Lázaro'ga tetirũa nomomanoukaraĝwami ga, ei ga. Gatetirũa ko Tupana'ga ruvi-
havuhuhetea repiukaraĝwama tokwaha ti ĝa jiruvihavuhuhetea no, ei ga. Gatetirũaro
ĝwaramo po ti ĝa ei ji ve nehẽ ipopoaka hete Tupana'ga ra'yra'ga javo ji ve nehẽ, ei
Jesus'ga.
[5] Jesus'ga oko hete Marta'ĝa ndehe ĝakuvyra'ga rehe no Lázaro'ga rehe. [6] Emo
imombe'urame Lázaro'ga tetirũa ga pe Jesus'ga opytaahi'vi na'ẽ pevo upa. Mokõi ga kiri
pevo jitehe. [7] Kirẽ ga ei ĝwemimbo'ehara'ĝa pe a'ero:
—Xajivy ti kiro Judéiapeve'ĝa gwyri pe a'ero, ei ga ĝa pe.
[8] —Jesus, ei ĝa. Judéiapeve'ĝa nde apipotaruhu pevo oji'i. Kiro nde hopotara'javamo
pevo jitehe naerũ? ei ĝa Jesus'ga pe.
[9-10] Igwete Jesus'ga ei nahã javo ĝa pe:
—Ara rupi ve gwereko doze horas, ei ga. Arimo nhandehorame nhandekovo nhande
ndi'ari yvya rehe hepiakatuavo ĝwaramo. A'ereki nhanderyapehava omomytu'ẽ nhande
ve, ei ga ĝa pe. Ypytunimo nhandehorame nhande ari a'ero hepiage'yma ĝwaramo.
Tegwete nhande ve a. A'ereki nianderyapehavi ypytunimo, ei ga ĝa pe. Aĝwamo ko
arimova'ea ja nhande ve. Aĝwamo nhande rekorame Tupana'ga remimbotarimova'ea
rehe nianemombikavi, ei ga. A'ereki Tupana'ga omomytu'ẽ ĝwemimbotarimova'ea
nhaneakaĝi pe nhande pokoga jipi, ei ga. Aerẽ po ti ypytuna ja nhande ve nehẽ. A'ereki
aerẽ nhande manorame tegwete nhande ve, ei ga. Xaho tuhẽ ti kiro a'ero. A'ereki ndohoi
ve nhimomanohava apiavo, ei ga ĝa pe imombe'gwovo.
[11] Aerẽ Jesus'ga ei ĝa pe no:
—Nhaneremiarõhara'ga kiro oki upa Lázaro'ga, ei ga. Taho ti ga moma'eamo a'ero, ei
ga ĝa pe.
[12] Igwete garemimbo'ehara'ĝa ei:
—Po ga kirame kiro a'ero po ti ga nhimohiĝatui nehẽ, ei ĝa ga pe novĩa.
[13] "Lázaro'ga kira pe po ga ei ra'e," ei ĝa oyvyteri pe. Lázaro'ga manoa pe Jesus'ga ei reki.
A'ero ga imombe'ukatui ĝa pe:
[14] —Lázarova'ea omano ra'e, ei ga ĝa pe. [15] Ji rekoe'yma ĝwaramo ahe pyri ahe manorame
a'ero po ti ji pe monhimomby'ahetei nehẽ tapejiko hete ti ji rehe javo. Nurã ji roryvamo
jirekoe'yma rehe pevo, ei Jesus'ga. Xaho ti kiro ahe pyri a'ero, ei ga ĝa pe.
[16] Igwete Tomé'ga – o Gêmeo ei ĝa ga pe – igwete ga ei jara'ĝa pe:
—Xaho ti Jesus'ga rupi xamano ti ga pavẽi a'ero nehẽ, ei Tomé'ga ĝa pe.
A'ero ĝa hoi cidade de Betânia pe pea rupi ogwovo.

Jesus'ga ko ĝambogwerahavamo

[17] Jesus'ĝa horame Betânia pe ĝa imombe'ui Lázaro'ga manoagwera ĝa pe.
—Mbohapy'ri quatro ore kiri kiro ahera'oa mongirẽ itaruvihavuhua kwaruhua pype ahe
noĝa, ei ĝa imombe'gwovo Jesus'ĝa pe.
[18] Jerusalém ko ira'agwe Betânia hugwi três quilômetros. [19] Pevove'ĝa ohooho a'ero
Martahẽa pyri Mariahẽa pyri no ĝa porogwetyga. [20] Igwete Martahẽa henduvi Jesus'ga
rura mombe'urame. A'ero hẽa hoi tahovatĩ ti ga javo. Mariahẽa ki a'e te onga pype hẽa
reni upa. [21] Igwete Martahẽa hoi ovahema Jesus'ga pyri.
—Jesus, ei hẽa ga pe. Avo po nde rekoi raji'i hamo, a'ero po jikuvyrava'ea nomanoi
raji'i hamo! ei hẽa Jesus'ga pe. [22] Kiroĝwe vehevi nde erame Tupana'ga pe po ti ga nde
rendukatui hamo, ei hẽa ga pe. A'ea ji akwaha hete, ei hẽa ga pe.
[23] —Okwera po ti ndekuvyrava'ea nehẽ, ei Jesus'ga hẽa pe.

[24] —Akwaha ji ahekweravaẽwama aerẽ mbapava koty Tupana'ga omanove'ẽga mbogwer-
apavame nehẽ, ei hẽa.
[25] Igwete Jesus'ga ei hẽa pe:
—Jihi ko ẽa mbogweraharamo ako ẽa mongovo, ei ga. Kiroki ẽa ojiko ji rehe –
omanorame vehevi po ti ẽa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga hẽa pe. [26] Kiroki
ẽa heaporoẽita pyahu ojikoga ji rehe – ẽahã po ti ndohoi tuhẽ hahyva'ea ruvihava pype
nehẽ. Oko hete po ti ẽa Tupana'ga pyri avuirama okovo nehẽ, ei ga. Ererovia nde a'ea? ei
Jesus'ga hẽa pe.
[27] —Arovia ji, ei hẽa ga pe. A'ereki nde ko Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko
Tupana'ga ra'yramo ereko, ei hẽa. A'ereki nde ve ko Tupana'ga e'i hako toho ti ga yvya
koty javo, e ko ga nde ve, ei hẽa ga pe.

Jesus'ga ojehe'o

[28] O'erẽ Jesus'ga pe Martahẽa jivyri ua onga pe. Igwete hẽa hoi oirũhẽa pyri Mariahẽa
pyri. Ẽandovakie'ỹ hẽa hoi javo hẽa pe.
—Uhu ga nhanembo'ehara'ga, ei hẽa. "Tuhu ti hẽa ji pyri," ei ga nde ve, ei hẽa Mariahẽa
pe.
[29] A'ea renduvame kotihĩ hẽa po'ami ogwovo ga pyri Mariahẽa. [30] Jesus'ga novahemi ve
cidade pe. A'evo ga rekoi – perope Martahẽa oho ga rovatiamo. [31] Kiro Mariahẽa po'ami
nhandaipe ogwovo ga pyri a'ero. Kiroki ẽa hẽa pavẽi oko onga pype hẽa porogwetyga –
gwepia ẽa hẽahoa. Nurã ẽa ei ojohupe novĩa:
—Kiro hẽa hoi aheryvy pe tajehe'o ti ahe pyri javo, ei ẽa novĩa. Xaho ti hẽa reviri a'ero,
ei ẽa ojohupe a'ero.
[32] Kiro Mariahẽa hoi Jesus'ga pyri a'ero. Ga repiagame hẽa ndurugi ẽwenypy'amo gapya
pyri.
—Jesus, ei hẽa. Avo po nde rekoi raji'i hamo, a'ero po jikuvyrava'ea nomanoi raji'i hamo!
ei hẽa ga pe.
[33] Jesus'ga gwepia hẽajehe'oa ẽajehe'oa reheve – kiroki ẽa uhu hẽa rupi. Omynhete
gapy'a a'ero. [34] Igwete ga ei:
—Mome pe ahe noẽi raji'i? ei ga ẽa pe.
—Herejo hepiaga, ei ẽa ga pe.
[35] Igwete Jesus'ga jehe'oi.
[36] —Pehepia. Ga oarõ hete ahe! ei ẽa gajehe'oa repiaga.
[37] Jara'ẽa ki a'e te e'i:
—Ga omoma'eẽatu hehae'ỹve'ga raji'i, ei ẽa. Tegwete po ga pe naerũ Lázarova'ea
manoaẽwama mombiga raji'i naerũ? ei ẽa ojohupe.

Ombogwera ga Lázarova'ea

[38] Jesus'ga py'a omynhetea'ja. Igwete ga ruri garyvy pe ikwaruhu pe. Jurukwara pype u
itauhua imohinipyra hovapytymbavamo.
[39] —Pepe'a ti itauhua, ei Jesus'ga pevove'ẽga pe.
A'ero Martahẽa ei ga pe:
—Ah, Jesus, kiro inemahivamo jikuvyrava'ea ra'oa. A'ereki he'yi'i quatro ore kiri ahe
manorẽ, ei hẽa ga pe.
[40] Igwete Jesus'ga ei hẽa pe a'ero:
—A'e ko ji nde ve ko: "Po ti nde jikogi ji rehe, a'ero po ti nde hepiagi Tupana'ga
ruvihavuhuhetea nehẽ," ei ga hẽa pe.
[41] A'ero ẽa ipe'ai itauhua jugwi. Igwete Jesus'ga jovavuri yvagi pe javo.
—Apĩ, ei ga. Ndepyry hete nde ji rendukatuavo kiro, ei ga Tupana'ga pe. [42] Nde
ji rendu katu tuhẽ jipi. Emo ji a'e poa nde ve avove'ẽga ndovaki togwerovia ti ẽa
neremimbuhuragwera ji rehe, ei ga Tupana'ga pe.
[43] Onhi'iẽirẽ Tupana'ga pe Jesus'ga eahyi:
—Lázaro, ei ga. Here ehema! ei ga ga pe.

44 A'ero Lázaro'ga vyri omanoa hugwi ohema ikwaruhua hugwi. Imamanipyra ga
gweru opya opoa reheve. Ga'akaã na jitehe gwereko tapy'ynhapira ojihe no. A'ereki
judeus'ã omamamama ahera'oa tapy'ynhapipukuhua pyvõ jipi ahe mondorame ahe noã
ita kwaruhua pype jipi.
—Pemama'ndo ti ga hugwi tapy'ynhapira kwaharava ga hugwi toho ti ga, ei Jesus'ga ã
pe.

Ahe ojuka pota Jesus'ga
(Mateus 26.1-5; Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2)

45 Kiro he'yjuhuve'ã jikogi Jesus'ga rehe a'ero judeus'ã – kiroki ã uhu Mariahẽa
pyri. A'ereki ã gwepia Jesus'ga remimbogwerava. 46 Jara'ã ki a'e te oho fariseus'ã pyri
imombe'gwovo.
—Jesus'ga ombogwera Lázaro'ga gamanoa hugwi! ei ã ã pe Jesus'ga mombe'gwovo.
47 A'ero fariseus'ã ei ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã pavẽi:
—Timbojatyka jara'ã a'ero ãmoãitahara'ã.
Igwete judeus'ã moãitahara'ã jatykapavi javo ojohupe.
—Marã po ti nhande rekoi nehẽ naerũ? ei ã ojohupe. A'ereki he'yjuhu akoja'ga
oapoapouhu ahemonhimomby'ava'ea jipi, ei ã Jesus'ga mombe'gwovo. 48 Po ti nhande
nimombigi ga, a'ero po ti ã nhaporemo ã jikogi ga rehe nehẽ, ei ã. "Gaha jate kiro
oko nhanderuvihavuhuhetero," e po ti ã ga pe a'ero nehẽ, ei ã ojohupe. Huvihavuhu'ga
ikwahavame cidade de Roma pe po ti ga ei nehẽ: "Judeus'ã po ti nanhirendukatua'javi
kiro a'ero nehẽ," e po ti ga nehẽ, ei ã. A'ero po ti ga soldados'ã mbuhurukari nhande
pyri tapemomba pa ti pe judeus'ã javo. "Ãjatykahavuhua po ti pemomba pa nehẽ no,"
e po ti ga soldados'ã pe nehẽ, ei ã ojohupe.
49 A'ero Caifás'ga – ga ko ikwava'ẽhara'ã nduvihavuhu'ga a'ea rupi – kiro ga ei ã pe:
—Ndapekwahavihu pe! ei ga. 50 Omano po ga hamo, ei ga javo. A'ero po ti ã nianemo-
manoukari pa nehẽ. Na ti ojipejive'ga manoi nhande py'rovo a'ero xamanombavyme ti
nhande judeusramo, ei ga ã pe. Nanongara po ti pyry pe me nehẽ, ei ga. Pejapyaka katu
ti a'ea rehe a'ero, a'e ji, ei Caifás'ga ã pe.
51 Ga rũi onhimbo'e a'ea rehe javo. Tupana'ga reki ombo'euka ga hehe. A'ereki a'ea
rupi Caifás'ga ikwava'ẽhara'ã nduvihavamo oko. Tupana'ga ombo'euka ga ãwemim-
botarimova'ea rupi. A'ero Caifás'ga ei ã pe imombe'gwovo Jesus'ga manoaãwama
judeus'ã ndepykavamo. 52 Judeus'ã pe jate rũi reki Jesus'ga manoi. He'yjuhuve'ã pe
judeus'ãarũive'ã pe ga manoi no – kiroki ã ojiko Tupana'ga rehe ogwyri pe nhaporemo.
Omano ga Tupana'gareheve'ã pe nhaporemo tojihe'ae'a ti ã ojogwehe ojipenhindyvamo
javo.
53 Igwete Caifás'ga ei ã pe imombe'gwovo Jesus'ga manoaãwama. A'ero judeus'ã
nduvihava'ã nhomonhi'iãi javo jipi.
—Marã po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehẽ? ei ã javo ojohupe.
54 Nurã Jesus'ga ndokoa'javi judeus'ã ndovaki. Pea hugwi ga hoi cidade de Efraim me
a'ero upa ongae'yma koty. Efraim me ga pytai a'ero ãwemimbo'ehara'ã pavẽi.
55 Kiro judeus'ã oapo ãwerĩ toryva. Páscoa ei ã jupe. A'ero ã hoãahoi kiro ogwyra
hugwi onhimongyavo tihepia ti toryva javo. Toryva renonde ã hoi Jerusalém me
onhimboavujikwejikwea nahanahã nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe javo. 56 A'ero ã
Jesus'ga rekarekari novĩa. Igwete ã nhomonhi'inhi'iãi ojatykahavuhua pype o'ama.
—Marãi pe a'ero naerũ? ei ã ojohupe. Uhu po ti ga toryvi pe nehẽ? ei ã. Mara'ngu po
ti ga ure'yma nehẽ? ei ã ojohupe.
57 Ojikwe vehevi ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã ei ã pe fariseus'ã pavẽi:
—Po ti pe ikwahavi garekohava, pemombe'u ti ore ve toropyhy ti ga, e'i jipe ã ã pe.

12

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga pya rehe
(Mateus 26.6-13; Marcos 14.3-9)

[1] Aerẽ Jesus'ga ei g̃wemimbo'ehara'g̃a pe:
—Mbohapyrete cinco po ti nhande kiri. A'ero po ti g̃a japoi toryva Páscoa Jerusalém me nehẽ, ei ga g̃a pe. Xaho na'ẽ ti Betânia pe, ei ga g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
Igwete g̃a hoi Lázaro'ga pyri – akoja'ga Jesus'ga ombogwera gamanoa hugwi. [2] A'ero pevove'g̃a japoi mbatera Jesus'g̃a pe to'u katu ti g̃a ore pyri javo. Igwete Martahẽa heruerui mbatera g̃a pe. Lázaro'ga oapy oina Jesus'ga pyri jara'g̃a pavẽi. Igwete g̃a i'ui. [3] Kiro Mariahẽa heruri perfume nhandya. Nardo ei g̃a jupe nomombaraviva'ea. He'yjuhuva'ea itambere'ia hẽa omondo hehe. Meio litro hẽa gwereko. Kiro hẽa heruri heka'voga Jesus'ga pya rehe. A'ero hẽa imomikag̃i gapya o'ava pyvõ. Ikatig̃ahiva ohygahi onga rehe. [4] A'ero Jesus'ga remimbo'eharava'ea Judas Iscariotesva'ea – ahe ko aerẽ opyhyguka Jesus'ga – a'ero ahe ei:
[5] —Maranuhũrame hẽa nomondojuhu kia itambere'ia kwepygauka g̃a pe? ei ahe. He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po g̃a ikwepygi hẽa pe nhandya rehe ramo, ei ahe. Imbatere'ỹve'g̃a pe po hẽa imondoi itambere'ia a'ero ramo, ei ahe g̃a pe.
[6] Judasva'ea ni'ag̃ataruhui reki imbatere'ỹve'g̃a ndehe Mariahẽa pe ja'javo. Ahe ko iporomiva'ea. Gwereko ahe Jesus'g̃a pe g̃aitambere'ia ryru'ia herekokatuhava. A'ero ahe ipyhygi itambere'ia jugwi imima ojive jipi. Nurã ahe nhi'ig̃ahyi Mariahẽa pe itambere'ia potaruhuavo.
[7] A'ero Jesus'ga ei:
—Na hẽa rekoi jate g̃wemimbotarimo, ei ga. Hẽa gwereko a'ea nhitỹhava rupiaramo, ei Jesus'ga. [8] Okoe'ymi imbatere'ỹve'g̃a pe pyri. Imondopotarame po pe imondoi a'ero g̃a pe jipi hamo, ei ga. Ji po ti a'e nakombegwei pe pyri nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

Ahe ojuka pota Lázarova'ea

[9] Kiro judeus'g̃a ikwahavi Jesus'ga ruva pevo Betânia pe. A'ero g̃a nduri ga repiaga onhimongyavo. Lázaro'ga repiaga g̃a nduri no – akoja'ga Jesus'ga ombogwera. [10] Nurã ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a – g̃a e'i jipe tijuka ti Jesus'ga javo – igwete g̃a ei ojohupe kiro:
—Tijuka ti Lázaro'ga no, ei g̃a.
[11] A'ereki he'yjuhuve'g̃a judeus'g̃a opohi kiro g̃a hugwi Jesus'ga rehe okovo. Lázaro'ga mbogwerava g̃waramo g̃a jikogi Jesus'ga rehe a'ero opohia ikwava'ẽhara'g̃a nduvihava'g̃a hugwi. Nurã g̃a Lázaro'ga jukapotari kiro.

Jesus'ga ovahẽ Jerusalém me Domingo dos ramos
(Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40)

[12-18] Ko'emame Jesus'ga ipyhygi jumentinho taho ti Jerusalém me i'arimo javo. A'ea ja Jerusalém me g̃a Jesus'ga mombe'ui.
—Kiro po ti ga ruri nehẽ, ei g̃a.
A'ero he'yjuhuve'g̃a – kiroki g̃a uhu toryva repiaga Páscoa repiaga – a'ero g̃a ei:
—Xaho ti ga rovatiamo, ei g̃a.
A'ereki ojipe'g̃a omombe'umbe'u Lázaro'ga mbogwerava g̃a pe.
—Orohepia ore Jesus'ga oji'i, ei g̃a. Lázaro'ga manorame Jesus'ga hoi ikwaruhua pyri. Ga onhi'ig̃a mondoi ga pe ga mbojipe'avo ga mbuhua jugwi, ei g̃a. Nahã ga ga mbogweravi gamanoa hugwi oji'i, ei g̃a imombe'gwovo g̃a pe.
A'ea renduvame he'yjuhuve'g̃a ei a'ero:
—Jesus'ga oapo hete ahemonhimomby'ava'ea, ei g̃a. Xaho ti ga repiaga a'ero Lázaro'ga mbogwerahara'ga, ei g̃a ojohupe.
Nurã Jesus'ga rura kwahavame g̃a hoi ga rovatiamo. Igwete g̃a hakã vondogi pindova rova ipyhyga herogwovo imbovavaga timbohete ti Jesus'ga javo. Igwete g̃a ga mbojiroviari ga rerua ga rerovahema. A'ero g̃a ei ga mombe'gwovo:
"Timbohete ti Tupana'ga," ei g̃a.
"Nhandepojykaharete'ga ti tomombyry ga pe
– kiroki ga nhandepojykaharete'ga Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri," ei g̃a.

“Tupana'ga ti tomombyry hete ga pe
– kiroki ga oko nhanderuvihavuhuhetero israelitas'ga nduvihavuhuhetero,” ei ga.
Kiro Jesus'ga ruri jumentinho arimo ua a'ero. A'ereki na tuhẽ Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve imombe'ujipei garuraĝwama.
“Tapekyhyji ti Jerusalémmeva'ero,” ei ahe.
“Pehepia. Kiro ki ga u penduvihavuhuhete'ga jumenta ra'yra arimo oina,” ei ahe ikwatija hako.
Jesus'ga rurame garemimbo'ehara'ga nonhimombaragwahavi garura rehe.
—Maraname tuhẽ Jesus'ga ruri nahã naerũ? ei ga ojohupe.
Jesus'ga kweravirẽ ogwovo Tupana'ga pyri, a'ea rupi ga ikwahava'javi Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve. A'ero ga ei: “Aherembikwatijara omombe'u jipe tuhẽ reki Jesus'ga ruraĝwama,” ei ga ikwahava. “Na tuhẽ ga ruri Jerusalém me a'ero ikwehe,” ei ga. “Na tuhẽ nhande rekoi ga rerekovo ahe nhi'ĩpo'ruavo no ikwehe,” ei ga ojohupe. Emo ga rurame ga nonhimombaragwahavi hehe maraname ga ruri nahã javo.
[19] Igwete fariseus'ga ei ojohupe:
—Pehepia pe ĝahoahivuhua ga pyri, ei ga ojohupe. Xa'exa'e nhande ga pe novĩa tapejikogi ga rehe javo ga pe novĩa. Emo ga oho pa ga pyri ga rehe gworygworyvamo, ei ga ojohupe.

Gregosva'ea gwepia pota Jesus'ga

[20] Jararamo gregos'ga uhu Jerusalém me ga ndupi no – kiroki ga uhu toryvi pe timbohete ti Tupana'ga javo. Gregos'ga ko judeus'garũive'ga. [21] Kiro ga hoi javo Filipe'ga pe. Filipe'ga cidade ko Betsaida Galiléiapeva'ea. Igwete gregos'ga hoi javo ga pe.
—Filipe, ei ga, orohepia pota ore Jesus'ga.
[22] Igwete Filipe'ga hona'ẽi imombe'gwovo André'ga pe. A'ero ga jogwerohoi Jesus'ga pyri imombe'gwovo gregos'ga nhi'igagwera ga pe. [23] A'ero Jesus'ga ei pevove'ga pe:
—Ji ko Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga. A'ero oho ĝwerĩ kiro japiavo jiruvihavuhuhetea ukwahava apiavo. A'ereki ji amano ĝwerĩ, ei Jesus'ga ga pe. [24] Tamombe'u katu tuhẽ pe me. Ha'ynha ityme'ymame a'ea tehe opyta ojipeji jate, ei ga. Ga itymame ha'ynha omano ramenhumi. Omano'ağirẽ henhunhamo. Kirẽ po o'aramo ha'ynha herekoahivuhui, ei ga ga pe.
Omanoağwama pe Jesus'ga ei ha'ynha mombe'urame. A'ereki omanorẽ ga okwerava'ja. He'yjuhu gareheve'ga a'ero ga ga mboheaporoğitapyahurame.
[25] Igwete Jesus'ga ei:
—Kiroki ga oko hete ojihe ji arõe'yma – ga po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei ga ga pe. Kiroki ga ndokohetei ojihe ağwamo ji arõheteavo – ga po ti oko hete aerẽ ogwovo Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga ga pe. [26] Kiroki ga jireheva'ero oko – nhiremimbotarimova'ea rehe po ga ndekoi hamo. Perope ji ako a'ero – pevo jitehe po ti ga ndekoi ji pyri nehẽ no, ei Jesus'ga. Kiroki ga jireheva'ero oko – ga pe po ti jiruva'ga ei pepyry hete pe javo nehẽ, ei ga ga pe.

Jesus'ga omombe'u omanoağwama

[27] Igwete Jesus'ga ei:
—Omynhete jipy'a kiro, ei ga. Marãi po ti ji a'ero nehẽ? Nda'ei po ti ji Tupana'ga pe: Apĩ, terembohahyukari ti ji ve nehẽ. Poa po ti ji nda'ei ga pe nehẽ, ei ga. A'ereki a'ea rehe tuhẽ ji ajo yvya koty tapo'ru ti ji hahya nhimanomo javo, ei Jesus'ga. [28] Apĩ, ehepiuka ti ga pe ejuvihavuhuhetea, ei ga Tupana'ga pe.
A'ero ga ei Jesus'ga pe yvaga hugwi:
—Ahepiuka ko ji ikwehe, ei ga. Aerẽ po ti ji hepiukara'javi nehẽ no, ei ga Jesus'ga pe.
[29] Yvagahugwiva'ea renduvame he'yjuhuve'ga ei ojohupe o'ama:
—Gara poro?
Jara'ga e'i ojohupe:
—Onaraĝuhũ po.
Jara'ga e'i:

—Tupana'gapyrive'ga po onhi'ĩ Jesus'ga pe, e'i tehe ã̃ ojohupe.
30 Jesus'ga e'i ã̃ pe:
—Ji ve rũi ko Tupana'ga ei, ei ga ã̃ pe. Pe me ko ga ei tokwaha ti ã̃ javo, ei ga. 31 Kiroõ̃we
po ti ihoi japiavo Tupana'ga nhi'iã̃ nhiarõe'ỹve'ã̃ pe nehẽ. “Oko te'varuhu pa ã̃,” e po
ti ga ã̃ pe nehẽ, ei ga. Kiroõ̃we po ti Tupana'ga imombigi nhiarõe'ỹve'ã̃ nduvihavuhu'ga
popoakara Diabo'ga popoakara ga hugwi nehẽ, ei ga. 32 Nhimbovyrame yva rehe po ti ji
imbuhurukapavi yvyakotyve'ã̃ ndeaporoõ̃ita tojiko ti ã̃ ji rehe javo, ei Jesus'ga ã̃ pe.
33 A'ea erame ga imombe'ui ã̃ pe omanoaã̃wama nahã po ti ã̃ ji jukai yva rehe nehẽ
javo.
34 Igwete he'yjuhuve'ã̃ ei ga pe:
—Marã naerũ? ei ã̃ ga pe. Ere'e ko nde ore ve: “Ji ko Tupana'ga remimbuhurukaramo,”
ere ko nde ore ve. “Ji mbovy po ti ã̃ yva rehe ji jukavo nehẽ,” ere ko nde ore ve, ei
ã̃ ga pe. Nhandeapoa ikwatijara ki a'e te omombe'u Cristo'ga okoji po ti ga avuirama
nehẽ javo. Nomanoi po ti ga a'ero nehẽ, ei ã̃. Marã po nde imombe'ui ore ve Tupana'ga
remimbuhurukara'ga manoaã̃wama naerũ? Ga ko Cristo'ga rũi naerũ? ei ã̃ Jesus'ga pe.
35 Igwete Jesus'ga ei ã̃ pe:
—Amomytu'ẽ ji jiji tapekwaha ti a'itituhẽva'ea javo, ei ga. Kirẽ po ti ji namomytu'ẽa'javi
pe me nehẽ. Imomytu'ẽrame ti pekwaha a'itituhẽva'ea a'ero pejikoga ji rehe, ei ga. Ji
imomytu'ẽe'ymame po ti pe ypytunahivarupive'ã̃ ja ndapekwahahetei. A'ereki ypytuna
rupi ohorame ahe ndokwahavi tuhẽ hepiage'yma, ei Jesus'ga ã̃ pe. 36 Ji imomytu'ẽrame
pe me ti pe jikogi ji rehe. A'ero po ti pe ikwahapyramo tuhẽ jireheva'ero nehẽ, ei Jesus'ga
ã̃ pe.

Judeusva'ea ndojikogi Jesus'ga rehe

Jesus'ga epavame ga hoi onhimima ã̃ hugwi. 37-38 Ojikwe Jesus'ga oapoapo ahemon-
himomby'ava'ea ã̃pyteri pe novĩa. Ndojikogi reki ã̃ ga rehe Isaíasva'ea nhi'iã̃agwera
po'ruavo. Ahe ko Tupana'ga nhi'iã̃ mombe'uharava'ea. Igwete ahe ikwatijari onhi'iã̃
Tupana'ga pe hako.
“Ndiroviahavi oreremimombe'ua,” ei ahe Tupana'ga pe.
“Ndepopoakara ndiukwahavi ã̃ pe nhaporemo,” ei Isaíasva'ea ikwatija hako.
39 Tegwete ã̃ pe ã̃ajikohava Jesus'ga rehe. A'ereki ã̃ Isaíasva'ea nhi'ĩpo'ru. A'ereki ahe
e'ia'ja ikwatija hako:
40 “Tupana'ga omotiruahũ ã̃'akaã̃,” ei ahe.
“Ga nomombugi ã̃'apyha.
A'ereki ã̃ e'iuhu jipi
tokiyme ti ganhi'iã̃ nhande py'a pe javo,” ei ahe.
“ ‘Tikwahavyme ti nhande a'ea,’ ei ã̃,” ei ahe.
“ ‘Tirojijyjyme ti nhandereaporoõ̃ita
tomomboryme ti ga nhanderekote'varuhua javo,’ ei ã̃,” ei ahe hako.
41 Isaíasva'ea omombe'u reki Jesus'ga a'ea ikwatijarame hako. A'ereki ahe gwepia
nhoõ̃wenonde Jesus'ga ruvihavuhuheteã̃wama.
42 Ã̃ande'yjuhua ojiko reki Jesus'ga rehe judeus'ã̃ nduvihava'ã̃. Nonhimombe'ui reki
ã̃ ojipe'ã̃ ndovaki. A'ereki ã̃ okyhyji fariseus'ã̃ hugwi. Nomombe'ui ã̃ ojikoga
Jesus'ga rehe tianemo'ẽuhuukaryme ti ã̃ nhandejatykahava hugwi javo. 43 Tupana'ga
omboheterame ã̃ ndokoi hihũ hehe. Koji'i pyry hete ã̃ pe ojipe'ã̃ ã̃ mboheterame.

Jesus'ga nhi'iã̃ omboukwaha aherekote'varuhua

44 Aerẽ Jesus'ga eahyahivi ã̃ pe:
—Kiroki ã̃ ojiko ji rehe – ji rehe jate rũi ã̃ jikogi. Ga rehe ã̃ jikogi no – kiroki ga
ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ã̃ pe. 45 Kiroki ã̃ ji repia ji kwahava ga ko Tupana'ga
ra'yramo javo ji ve – ã̃ okwaha ga no – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. 46 Ajo
ji yvya koty ikwehe tamomytu'ẽ ti ã̃ pe javo, ei ga. Kiroki ã̃ ojiko ji rehe a'ero –
ypytunarupive'ã̃ ja rũi po ã̃ toko a'ero hamo, a'e ji. Tokwaha hete ti ã̃ okokatuavo
a'ero. A'ereki mytu'ẽ ã̃'akaã̃i pe, ei Jesus'ga ã̃ pe.

47 Kiroki ãga ãwendu tehe nhinhi'iãga okoe'yma hehe – ji nda'ei te ãga pe oko te'varuhu
ãga javo, ei ga. A'ereki a'ea rehe rũi ji ajo javo yvyakotyve'ãga pe. Ajo ji tamombo ti
ji pendekote'varuhua pe hugwi javo ãga pe, ei ga. 48 Kiroki ãga ndokoi ji rehe nhinhi'iãga
rehe okoe'yma – ãgandekote'varuhua po ti jukwahavamo nehẽ ãga nhinhi'iãgwera ren-
dukatue'yma ãwaramo nehẽ, ei ga. Nhinhi'iãgwera jitehe po ti ãgandekote'varuhua
mboukwahahetei ji jivyra'javame nehẽ mbapava koty nehẽ, ei Jesus'ga ãga pe.
49 Ji nanhi'iãi nhiremimbotarimo, ei ga. Jiruva'ga nhimbuhurukara'ga ji mbo'e ji
monhi'iãga, ei ga. 50 Jiruva'ga nhi'iãga rendukatua ko ãgandekoãwama ga pyri. A'ea ji akwaha
hete, ei ga. Nhirembi'ea ko a'ea jitehe – kiroki a'ea rehe jiruva'ga ji mbo'ei no, ei Jesus'ga
ãga pe.

13

Jesus'ga ohei ãwemimbo'eharava'ea pya

1 Aerẽ Jesus'ga ei oyvyteri pe: "Kiro po ti ãga japoi toryva Páscoa nehẽ," ei ga. "Oho kiro
a'ero nhimanoa apiavo. A'ero po ti ji hoi yvagi pe jiruva'ga pyri nehẽ," ei ga oyvyteri pe.
Oarõhetee'ymi ko Jesus'ga ojiheve'ãga. Omanorame ga gwepiuka hete ãga pe ãwemi-
arõhetea a'ero.
2 Kiro Jesus'ga i'ui mbatera ãwemimbo'ehara'ãga pavẽi. Ojikwe Diabo'ga omboheapo-
roãgita te'varuhu Judas Iscariotesva'ea Simão'ga ra'yrava'ea raikwehe. Nurã ahe ei
oyvyteri pe:
—Tamondouka ti Jesus'ga guardas'ãga po pe topyhy ti ãga ga javoji, ei ahe.
3 Kiro Jesus'ga i'ui ãwemimbo'ehara'ãga pavẽi. Igwete ga ei oyvyteri pe: "Tupana'ga ji
mbopopoakaruka togwereko pa ti ga ãwemimbotarimo javo," ei Jesus'ga. "Ajo ji Tupana'ga
hugwi ikwehe. Kiro po ti ji hoa'javi ga pyri jitehe nehẽ no," ei Jesus'ga oyvyteri pe.
4 A'ea kwahava Jesus'ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea ojihugwi. Igwete ga
ipyhygi imomikãhava a'ea pyvõ onhimamana oku'a rupi. 5 Igwete ga heka'vogi yhya
nhaembeva pype ãwemimbo'ehara'ãga pya iheiheita imomikamikãga tapy'ynhapira pyvõ
oku'arupiva'ea pyvõ. 6 Igwete ga ruri Simão Pedro'ga pyri tahei ti ndepya kiro javo. A'ero
Pedro'ga ei ga pe:
—Jesus, ji ako tehe tuhẽ. Nderehei po ti nde jipya hamo, ei Pedro'ga ga pe.
7 Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Kiroãwe nde nderekwahavi maraname nde ihejuhui jipya javo, ei ga. Aerẽ gwe po ti
nde ikwahavi a'ea nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
8 —Nderehei tuhẽ po ti nde jipya nehẽ, ei Pedro'ga ga pe.
—Ji ndepya heje'ymame po ti nde jireheva'ea rũi a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
9 —Jesus, jipya jate rũi ti ehei a'ero. Jipoa ti ehei no nhiakãga reheve, ei Pedro'ga ga pe.
10 Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Kiroki ga ojahu – ndojipyheipava'javi a'ero, ei ga. Opya jate ga ihei a'ero. A'ereki
ga ndiky'ai'i'i, ei ga. Na jitehe pe pepyry kiro. A'ereki ji amombo pendekote'varuhua pe
hugwi, ei ga Pedro'ga pe. Pe hugwi nhaporemo rũi reki ji amombo. A'ereki ojipejive'ga
hugwi ji namombori garekote'varuhua, ei ga ga pe.
11 Jesus'ga okwahavipe reki ojipeva'ea rekote'varuhua. Oyvyteri pe ga ei a'ero: "Ji
mondouka po ti ga guardas'ãga po pe ji pyhygauka nehẽ," ei ga oyvyteri pe. Nurã ga ei
Pedro'ga pe: "Pe hugwi nhaporemo rũi ji amombo pendekote'varuhua," ei ga javo ga pe.
12 Ãgapya iheipavirẽ Jesus'ga imongia'javi opira ojivyra'java mesa pyri oina. Igwete ga ei
ãwemimbo'ehara'ãga pe:
—Ndapekwahavi pe maranuhũrame ga ihejuhui nhandepya javo, ei ga. Tamombe'u ti
kiro pe me a'ero, ei ga. 13 Pe'ji pe ji ve nhanembo'ehara'ga. Nhandepojykaharete'ga pe'ji
pe ji ve no, ei ga ãga pe. Pyry hete pe ei poa ji ve. A'ereki na tuhẽ ko ji, ei ga. 14 Ji pepya
ihei reki pe pokoga pepojykaharetero pembo'eharamo. Ji javijitehe po pe jopokopokogi
hamo, ei ga. 15 Opopoko ji hepiuka pe me tapepoko ti ojipe'ãga ji javijitehe, ei Jesus'ga ãga
pe. 16 Tamombe'u katu tuhẽ pe me: Okoteheve'ga ko garuvihava'ga hohe rũi. Kiroki ga oho

okovo okoteheva'ero – ga ko omondohara'ga hohe rũi, ei Jesus'ga ã̃ pe. Pepojykaharetero
ji pe pokogi nhinhimbohetee'yma, ei ga. Pe ko ji hohe rũi reki. Nurã ti tapenhimbohetei
a'ero ndorojopokogi po ti ore jave'yma, ei Jesus'ga ã̃ pe. 17 Pekwaha pe nhinhi'iã̃ kiro. Pe
ji nhi'ĩpo'rurame po ti pyryvamo pe me nehẽ, ei ga ã̃wemimbo'ehara'ã̃ pe.
18 —Pe nhaporemo rũi ji opomombe'u pyry po ti pe me javo, ei Jesus'ga. A'ereki ji akwaha
pa pendeaporoã̃ita pemo'ẽrame ikwehe, ei ga. Akwaha ji okote'varuhuve'ga reaporoã̃ita
a'ero. Opo'ru ti ga Tupana'ga rembikwatijarukaragwera, ei ga. Nahã ko Tupana'ga
okwatijaruka ahe ve nhinhi'iã̃ã̃wama mombe'gwovo hako:
"Kiroki ga o'u pão ji pavẽi – oko te'varuhu reki ga ji ve," ei ahe ikwatija nhinhi'iã̃ã̃wama
mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ã̃ pe.
19 Amombe'u jipe ko ji pe me kiro garekote'varuhua, ei ga. A'ero ga rekote'varuhurame ji
ve po ti pe heroviari nhiremimombe'uagwera nehẽ. A'ero ti pe ei pa ji ve ga ko Tupanamo
tuhẽ javo nehẽ, ei ga. 20 Tamombe'u katu tuhẽ pe me: Kiroki ã̃ oko nhiremimondohara'ga
rehe – ã̃ oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ã̃ oko ji rehe – ã̃ oko nhimbuhurukara'ga rehe no,
ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ pe.

Jesus'ga omombe'u jipe opyhygukaharava'ea
(Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23)

21 Jesus'ga erame ã̃ pe omyi hete gapy'a. Igwete ga ekatui ã̃wemimbo'ehara'ã̃ pe:
—Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Pepyteripeve'ga tuhẽ po ti ji mondouka ã̃ pe ji
pyhygauka nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã̃ pe.
22 A'ero garemimbo'ehara'ã̃ nhimomby'ahetei onhi'iã̃ renduva ojogwepigwepiaga
ma'ã̃ pe Jesus'ga ei javo ojohupe. 23 Jesus'ga remiarõhara'ga oko Jesus'ga ypyvo mesa
pyri. 24 Ga pe Simão Pedro'ga pova'eã̃i javo.
—Ere ti Jesus'ga pe ma'ã̃ nde eremombe'u javo, ei Pedro'ga ga pe.
25 A'ero ga jitygi Jesus'ga pyri javo ga pe.
—Jesus, ei ga. Ma'ã̃ nde eremombe'u ore ve ko? ei ga.
26 —Ga pe po ti ji imondoi pão raygwe'ria imondevirẽ tyhya pype, ei Jesus'ga ga pe. Ga
pe ko ji ei ko: "Gaha po ti ji pyhyguka ã̃ pe nehẽ," ei ga.
A'ero Jesus'ga imondevi pão raygwe'ria tyhya pype imondovo Judasva'ea pe Simão
Iscariotes'ga ra'yrava'ea pe. 27 A'ero Judasva'ea ipyhygi ga hugwi. Ipyhygame Satanás'ga
ahe pojykai ahe rerekovo. A'ero Jesus'ga ei ahe ve:
—Haite a'ero. Heregwovo ekovo enhimimbotarimova'ea rupi naerũ, ei ga Judasva'ea
pe.
28 Igwete jara'ã̃ ei – kiroki ã̃ u mesa pyri ã̃ pavẽi – igwete ã̃ ei oyvyteri pe: "Maraname
po Jesus'ga ei poro ga pe naerũ?" ei ã̃. 29 "Mara'ngu po ga ga mondovo mbatera
pyhygauka toryva rupiaramo?" e'i tehe ã̃ oyvyteri pe. "Mara'ngu po Jesus'ga ga
mondovo imbatere'ỹve'ã̃ pyri tomondo ti ga itambere'ia ã̃ pe javo?" e'i tehe ã̃ oyvyteri
pe. A'ereki Judasva'ea gwereko ã̃ pe ã̃aitambere'ia jipi. Nurã ã̃ etehei a'ea oyvyteri pe
Jesus'ga ahe mondorame.
30 Ipyhygame pão raygwe'ria Jesus'ga hugwi Judasva'ea hoi ã̃ hugwi ogwovo. Kiro
ypytunimo a'ero.

Jesus'ga omombe'u ipyahuva'ea

31 Judasva'ea horẽ Jesus'ga ei jara'ã̃ pe:
—Kiro po ti ji manoi nehẽ, ei ga. Ji manorame po ti jukwahavamo pe me jiru-
vihavuhuhetea Tupana'ga apoa'java'ea nehẽ. Amboukwaha po ti ji Tupana'ga ruvi-
havuhuhetea no, ei Jesus'ga ã̃ pe. 32 Ji imboukwahavame Tupana'ga ruvihavuhuhetea po
ti ga tuhẽ imboukwahavi jiruvihavuhuhetea nehẽ. Kotihĩ tuhẽ po ti ga imboukwahavi a'ea
nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ pe.
33 —Kiro ji ei pe me jira'yra'java'ea pe, ei ga. Kotihĩ po ti ji hoi pe hugwi kiro, ei ga. Ji
reka tehe po ti pe a'ero nehẽ novĩa, ei ga. A'e ko ji judeus'ã̃ nduvihava'ã̃ pe ikwehe. Kiro
ji ei a'ea pe me no: Tegwete pehohava pevo – perope ji aho kiro, ei Jesus'ga ã̃ pe.

34 —Ipyahuva'ea ji imombe'ui pe me kiro, ei Jesus'ga ã̃ga pe. Penhoarõ hete ti, a'e
ji pe me a'ero, ei ga. Ji opoarõ hete pe nderekokatuavo. Na jitehe ti penhoarõarõ
hete a'ero pejogwerekokatuavo, ei ga ã̃ga pe. 35 Penhoarõheterame po ti ojipe'ã̃ga epavi
Jesus'gareheve'ã̃ga javo pe me nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo
(Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34)

36 Igwete Simão Pedro'ga ei Jesus'ga pe:
—Jesus, mome po ti nde hoi nehẽ? ei ga ga pe.
—Tegwete ndehohava ji pyri kiro – perope ji aho, ei Jesus'ga ga pe. Aerẽ po ti nde hoi
tuhẽ ji pyri nehẽ, ei ga ga pe.
37 —Jesus, maranuhũrame tegwete jihohava nde pyri naerũ? ei Pedro'ga ga pe. Po ti
nhimanoa jihoã̃gwamamo nde pyri nehẽ, a'ero po ti ji manoi nderepykavamo nehẽ, e'i
tehe ga Jesus'ga pe.
38 —"Amano po ti ji nde repykavamo nehẽ," ere tehe nde ji ve? ei Jesus'ga ga pe.
Tamombe'u katu tuhẽ nde ve: Inamutiã̃ga nhi'iã̃ga renonde po ti três nde ea'jaa'javi ji ve
nehẽ: "Ji ndakwahavi Jesus'ga," ei ga Pedro'ga pe.

14

Jesus'ga ko Tupana'ga viaramo

1 Igwete Jesus'ga ei ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe:
—Tapemomyi ti pejipy'a, ei ga ã̃ga pe. Pejiko ti Tupana'ga rehe. Ji rehe ti pejiko no,
ei Jesus'ga ã̃ga pe. 2 He'yjuhu hete aheruhava jiruva'ga ronga pype, ei ga. Aho po ti ji
imboavujikwea penduhava a'ero pe nenonde nehẽ. Po na rũi hamo a'ero po ji namombe'ui
nanongara pe me hamo, ei ga ã̃ga pe. 3 Jihorẽ penduhava imboavujikwea po ti ji jivyra'javi
pe nderogwovo pe noã̃ga jijipyri nehẽ. A'ero po ti ji pyri tuhẽ pe nduvi nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ga
pe. 4 Pekwaha pe pevova'ea viara – perope ji aho kiro, ei ga.
5 Igwete Tomé'ga ei a'ero:
—Jesus, mome nde hoi? Ndorokwahavi tuhẽ ore, ei ga. Marã po ore ikwahavi pevova'ea
viara rekoa naerũ? ei Tomé'ga ga pe.
6 Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Jihi ko jiruva'ga viaramo. A'ereki ji rupi yvyakotyve'ã̃ga hoi ga pyri, ei ga. Jihi ambouk-
waha yvyakotyve'ã̃ga pe a'itituhẽva'ea jiruva'ga mombe'gwovo. Jihi amboheaporoã̃gita
pyahu ã̃ga mongovouka, ei ga ã̃ga pe. Ojikoty'arame jate ji rehe ã̃ga ndekoi jiruva'ga pavẽi, ei
ga Tomé'ga pe. 7 Po pe ji kwahavi, a'ero po pe jiruva'ga kwahavi no, ei ga ã̃ga pe. Kiro po ti
pe jiruva'ga kwahavi tuhẽ a'ero nehẽ. Ji repiaga ã̃gwaramo pe ga repiagi nehẽ, ei ga ã̃ga pe.
8 Igwete Filipe'ga ei ga pe:
—Jesus, ehepiuka na'ẽ ti ejuva'ga ore ve. A'ero ti toroko jate, ei ga Jesus'ga pe.
9 —Ymya ji rekoi pe pavẽi, Filipe, ei ga. Nde ndajikwahavi ve tuhẽ naerũ? ei Jesus'ga
ga pe. Kiroki ã̃ga ji repia – ki'ã̃ga gwepia jiruva'ga no, ei ga. Marã nde euhui ji ve naerũ:
"Ehepiuka ti ejuva'ga ore ve"? ei Jesus'ga ga pe. 10 Ji ko ako Tupana'ga pavẽi. Tupana'ga
oko ji pavẽi no. Ndereroviari nde a'ea naerũ? ei ga Filipe'ga pe.
—Nhinhi'iã̃ame pe me ji ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe, ei Jesus'ga ã̃ga pe.
Tupana'ga reki ji monhi'ĩ. Jipavẽiva'ero ga ji mongo ã̃gwemimbotarimo jipi, ei ga ã̃ga pe.
11 Ji ko ako Tupana'ga pavẽi, a'e ko ji pe me, ei ga. Tupana'ga oko ji pavẽi no, a'e ko ji
no, ei ga. Perovia ti a'ea a'ero. Nhinhi'iã̃ga reroviare'ymame perovia ti nhirembiapoa
repiagame a'ero, ei Jesus'ga ã̃ga pe. 12 Tamombe'u katu tuhẽ pe me, ei ga. Kiroki ã̃ga
ojiko ji rehe – ji javijitehe po ti ã̃ga hepiukari ahemonhimomby'ava'ea nehẽ no. Koji'i
tehe po ti ã̃ga ã̃ga monhimomby'ai hepiuka ã̃ga pe nehẽ, ei ga. A'ereki ji kiro aho jiruva'ga
pyri jitupa, ei Jesus'ga ã̃ga pe. 13 Pe poranduvame ji hugwi pejikovo jireheva'ero, a'ero
po ti ji hendukatupavi penhi'iã̃ga nehẽ takwahavuka ti ã̃ga pe jiruva'ga ruvihavuhuhetea
javo. A'ero po ti ã̃ga ga mbohetei nehẽ, a'e ji, ei Jesus'ga. 14 A'ea ja ji pe me: Pe

poranduvame ji hugwi pejikovo jireheva'ero, a'ero po ti ji hendukatui penhi'iõa nehẽ, ei ga õwemimbo'ehara'õa pe.

Amondouka ji Tupana'ga ra'uva pe pyri, ei Jesus'ga

15 —Ji arõheterame po ti pe hendukatui nhinhi'iõa nehẽ, ei Jesus'ga õa pe. 16 A'ero po ti
ji ei jiruva'ga pe tombuhu ti ga irũa ji'java'ea pe pyri nehẽ. A'ea po ti ga imbuhuri a'ero
pepokohara nehẽ topyta hete ti õa pyri avuirama nehẽ javo, ei Jesus'ga õa pe. 17 A'ea ko
Tupana'ga ra'uva – a'ea omboukwaha a'itituhẽva'ea Tupana'ga kwahavuka, ei ga. Tegwete
Tupana'ga arõe'ỹve'õa ndehe gara'uva rembipokoga. A'ereki õa ndokwahavi a'ea rekoa.
A'ea onhimi õa pe, ei ga. Pe ki a'e te pekwaha Tupana'ga ra'uva, ei ga. A'ereki a'ea ko
opyta pe pyri. Igwete po ti a'ea jikoty'ari pe pavẽi nehẽ opohira'jave'yma pe hugwi nehẽ,
ei Jesus'ga õa pe.
18 —Ji horame po ti pe ndapeporia'i nehẽ. A'ereki ji ajivyra'ja pe pyri, ei Jesus'ga õa pe.
19 Kotihĩ po ti nhiarõe'ỹve'õa ndajirepiaga'javi nehẽ. Pe ki a'e te ji repiaga'ja nehẽ, ei ga õa
pe. Akwerava'ja po ti ji jitekovo nehẽ. A'ero po ti pe kweravi pejikovo nehẽ no, ei Jesus'ga.
20 Ji kweravirẽ po ti pe ikwahavi jijikoty'ara jiruva'ga pavẽi, ei ga. Pejikoty'a po ti pe ji pavẽi
nehẽ no. Ji po ti ajikoty'a pe pavẽi nehẽ no. Pekwaha po ti pe nhandejikoty'ara onhopavẽi
a'ero nehẽ, ei ga õa pe.
21 —Kiroki ga oko nhinhi'iõa rehe hendukatuavo – gaha ji arõ hete, ei ga. Kiroki
ga ji arõ hete – Tupana'ga oarõ hete ga no. Igwete po ti ji nanongara'ga arõhetei
nhinhimboukwahava ga pe nehẽ no, ei Jesus'ga õa pe.
22 Igwete Judas'ga ei – kiroki ga Judas Iscariotesva'earũive'ga – igwete ga ei Jesus'ga pe:
—Jesus, maraname po ti nde nhimboukwahavi ore ve jate earõe'ỹve'õa pe enhimbouk-
wahave'ymame nehẽ naerũ? ei Judas'ga ga pe.
23 Igwete Jesus'ga ei:
—Kiroki ga ji arõ hete – ga po ti õwendu katu nhiremimbo'ea nehẽ. Igwete po ti jiruva'ga
ga arõhetei nehẽ, ei ga. Igwete po ti ore jogweruri ga pyri nehẽ jihi jiruva'ga pavẽi nehẽ.
Igwete po ti ore ruvi ga pyri oropytavo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga õa pe. 24 Kiroki ga
nanhiarõi – ga nohendukatui nhiremimbo'ea nehẽ, ei ga. Nhiremimbo'ea rũi reki pe
pehendu. Ji amombe'u pe me jiruva'ga remimbo'ea nhimbuhurukara'ga remimbo'ea, ei
Jesus'ga õa pe.
25 —Amombe'u pa ko ji a'ea pe me jitekovo pe pyri, ei Jesus'ga õa pe. 26 Aerẽ po ti jiruva'ga
imbuhurukari gwa'uva pe pyri ji py'rovouka jupe nehẽ, ei ga. Pepokohavamo po ti a'ea
pe mbo'epavi nehẽ ikwahava'javuka pe me nhiremimombe'uagwera nhaporemo nehẽ, ei
Jesus'ga õa pe.
27 —Anoõatu po ti ji pepy'a nehẽ, ei Jesus'ga õa pe. Jipy'a u katu jipi. Jipy'a javijitehe ti
ji inoõatui pepy'a nehẽ, ei ga õa pe. Yvyakotyve'õa ko e'i tehe poa pe me toronoõatu ti
ore pepy'a javo tehe pe me, ei ga. Ji ko na rũi. Anoõatu tuhẽ ti ji pepy'a nehẽ, ei ga õa pe.
Tapemomynhyme ti pejipy'a a'ero. Penhimboitakwerimo ti peko, ei ga õa pe.
28 —Pehendu pe ji erame pejive ra'e. "Kiro po ti ji hoi nehẽ. Ajora'ja ti ji pe pyri nehẽ,"
a'e ko ji pe me ko, ei Jesus'ga õa pe. Ji arõ hete po pe hamo, a'ero po pe ndoryndoryvamo
jihoa rehe hamo. A'ereki jiruva'ga pyri ji aho kiro jihoheheteve'ga pyri, ei ga. 29 Amombe'u
jipe ko ji kiro pe me jihoaõwama ji horẽ ti pe perovia nhinhi'iõa nehẽ javo, ei Jesus'ga
õa pe. 30 Nanhi'ĩhetei po ti ji pe me nehẽ. Nhiarõe'ỹve'õa nduvihavuhu'ga po ti uhu
kiro ji pyri nehẽ Satanás'ga, ei ga. Ndipopoakari reki ga ji rehe. 31 Emo ti ji manoi tuhẽ
a'ero nehẽ yvyakotyve'õa ti tokwaha jireaporoõita javo. "Oarõ hete ga uva'ga ganhi'iõa
rendukatupava," te'i ti õa ji ve a'ero nehẽ. Ji manorame ti õa te'i ji ve nehẽ, ei ga.
—Xaho ti a'ero, ei Jesus'ga õa pe.

15

Jesus'ga ko i'yvetea'jave'ga

1 —Pekwaha pe uva'yva videira, ei Jesus'ga õa pe. Nanongara'java'ea ko ji imombe'ui
pe me kiro. I'yvetea'java'ea ko ji a'ero videiretea'java'ea, a'e ji pe me, ei ga. Jireheve'õa

ko videira rakã'jave'ğa, ei ga. Jiruva'ga ko videira repiakatuhara'ga'jave'ga a'ero, ei ga.
[2] Videira repiakatuhara'ga ğwakãvondo imondovo yva hugwi – kiroki hakã ndi'aiva'ea.
Na jitehe Tupana'ga omondo hete ğa ji hugwi – kiroki ğa e'i tehe ji ve: "Ore ko
Jesus'gareheva'ea," ei Jesus'ga. Videira rakã i'agwereuhurame videira repiakatuhara'ga
gwaygwe'rogwe'ro hakã jahykavipeva'ea ti'a hete ti aerẽ javo, ei ga ğa pe. Na jitehe jire-
heve'ğa ndekokatuhihũe'ymame Tupana'ga ğa mbopohirukari ğandekote'varuhua hugwi
toko katu hete ti ğa javo. [3] Pe nhinhi'iğa rendukaturo ğwaramo jiruva'ga omomboripe
pendekote'varuhua pe hugwi, ei Jesus'ga ğa pe.

[4] —Pejikoty'a tuhẽ ti ji pavẽi pejikoga ji rehe. A'ero po ti ji jikoty'ari pe pavẽi nehẽ no,
ei ga. Hakã jikoty'arame jate yva pavẽi, a'ero jate ko i'aramo. Hakã tehe ndi'ai, ei ga. Na
jitehe peteherame ndapekokatui pejikove'ỹ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ga. Ji
pavẽi pe jikoty'arame jate pe ndekokatui a'ero pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea
rehe, ei Jesus'ga ğa pe.

[5] —Ji ko videira'java'ea, a'e ji, ei Jesus'ga. Pe ko videira rakã'java'ea, ei ga. Kiroki ga
ojikoty'a ji pavẽi, ji ajikoty'a ga pavẽi no – gaha po ti oko katu hete okovo Tupana'ga
remimbotarimova'ea rehe. A'ereki ji pe pokoge'ymame ndapekokatui'i'i a'ero pe-
jikove'ỹ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ga. [6] Hakã i'ae'ymame hepiakatuhara'ga
ğwakãvondo imomboa jugwi. A'ero hakã itiniğame ğa imbojatykai imomboa tata pe
imbokaita, ei ga. A'ea ja ko ğa – kiroki ğa ndojikoty'ari ji pavẽi, ei ga. [7] Pejikoty'arame
ji pavẽi hendukatuavo nhinhi'iğa po ti pe poranduvi penhimimbotarimova'ea rehe nehẽ.
A'ero po ti Tupana'ga rekopavi penhi'iğa rupi nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe. [8] Pendekokatua po ti
hepiukari Tupana'ga ruvihavuhuhetea ojipe'ğa pe nehẽ. A'ero po ti ğa ei pe me nehẽ: "Ğa
ko Jesus'ga remimbo'ehara'ğa," e po ti ğa pe mombe'gwovo nehẽ, ei ga. [9] Tupana'ga ji arõ
hete, ei Jesus'ga. Na jitehe ji pe arõhetei no, ei ga. Pejikoty'a ti ji pavẽi. A'ero po ti ji pe
arõhetei, ei ga. [10] Ji ahendu katu jiruva'ga nhi'iğa jijikoty'a ga pavẽi. Nurã ga ji arõhetei, ei
Jesus'ga. Na jitehe po ti pe nehẽ. Po ti pe hendukatui nhinhi'iğa pejikoty'a ji pavẽi nehẽ,
a'ero po ti ji pe arõhetei nehẽ no, ei ga ğa pe.

[11] —Amombe'u pa ji poha pe me pendory hete ti pe ji javijitehe nehẽ javo, ei Jesus'ga
ğa pe. [12] Opoarõ hete ji. Na jitehe ti penhoarõ hete jipi. Poha ji ehetei pe me, ei
ga. [13] Nhande manorame nhaneremiarõhara'ğa ndepykavamo a'ero nhande hepiukari
nhaneremiarõhetea ğa pe, ei ga ğa pe. [14] Pe hendukaturame nhinhi'iğa nhiremiarõhara
ko pe a'ero, ei ga. [15] Ji nda'ea'javi pe me okoteheva'ea. A'ereki okoteheve'ğa pe
ğapojykahara'ga nde'i: "Nahanahã po ti ji japoi nehẽ." Ji a'e pe me nhiremiarõhara.
A'ereki ji amombe'u pa pe me jiruva'ga nhi'iğagwera nhiremienduva, ei Jesus'ga ğa pe.
[16] Pe ndape'ei ji ve: "Ndereheva'ero po ti ore rekoi nehẽ." Jihi ypy koi a'e pe me: "Pe po ti
jireheva'ero nehẽ," ei Jesus'ga ğa pe. Ji opomo'ẽ tapeho ti ojipe'ğa mbojikoga ji rehe nehẽ
javo. Ojikoge'ymi po ti ğa ji rehe a'ero nehẽ, a'e ji, ei ga. A'ero pe poranduvame jiruva'ga
hugwi po ti ga hendukatupavi penhi'iğa nehẽ pe jireheva'ero ğwaramo nehẽ, ei Jesus'ga
ğa pe. [17] Penhoarõarõ hete ti a'ero, a'e ji pe me, ei ga ğa pe.

*Tupana'ga arõe'*ỹve'ğa noarõi Jesus'gareheve'ğa

[18] —Tupana'ga arõe'ỹve'ğa po ti napearõi okote'varuhuavo pe me nehẽ, ei Jesus'ga ğa
pe. Ji ypy nanongara'ğa nanhiarõi okote'varuhuavo ji ve no. Pekwahava'ja ti a'ea ğa pe
arõe'ymame a'ero nehẽ, ei ga ğa pe. [19] Po pe Tupana'ga arõe'ỹve'ğandeheva'ero hamo,
a'ero po ğa pe arõ hete hamo ğa ko orereheva'ea javo pe me hamo, ei Jesus'ga ğa pe.
Ji opomo'ẽ reki jijive Tupana'ga arõe'ỹve'ğa hugwi pe ko ğandeheva'ea rũi kiro javo.
Nurã Tupana'ga arõe'ỹve'ğa napearõi okote'varuhuavo pe me, ei ga. [20] Pekwahava'ja ti
nhinhi'iğagwera pejive. A'ereki ji a'e pe me oji'i: Okoteheve'ğa ko huvihava'ga hohe rũi,
a'e ko ji pe me oji'i, ei ga. Na jitehe ko pe ji hohe rũi. Ojipe'ğa ombohahy ji ve oji'i. Nurã
po ti nanongara'ğa imbohahyi pe me na jitehe nehẽ no, ei Jesus'ga ğa pe. Ojipe'ğa ki a'e
te nhinhi'iğa rendu katu. Nurã po ti nanongara'ğa penhi'iğa rendukatui na jitehe nehẽ
no, ei ga. [21] Pe jireheva'ero ğwaramo po ti Tupana'ga arõe'ỹve'ğa imbohahyi pe me nehẽ.

A'ereki ã̃ ndokwahavi Tupana'ga nhimbuhurukara'ga, ei ga. 22 Po ji ndajori Tupana'ga
nhi'iã̃ mombe'gwovo ã̃ pe hamo, a'ero po ã̃nembikwahave'yma ndojari ã̃ ndehe hamo,
ei Jesus'ga ã̃ pe. Okwaha tuhẽ reki ã̃ novĩa. A'ereki ji ajo imombe'gwovo ã̃ pe ikwehe
novĩa, ei ga. Nurã̃ po ã̃ nde'ia'javi hamo: "Ndorokwahavi ore Tupana'ga nhi'iã̃. Nurã̃
ore ndorokoi hupi." Nde'ia'javi po ã̃ hamo, ei Jesus'ga ã̃ pe.
23 —Kiroki ã̃ nanhiarõi – ã̃ noarõi jiruva'ga no, ei ga. 24 A'apo hete ko ji ã̃apyteri pe
ahemonhimomby'ava'ea ikwehe. Ojipe'ã̃ nhaporemo ko ndoapoangavi reki nanongara,
ei ga. Po ã̃ ndohepiagi nhirembiapoa hamo, a'ero po ã̃ ei ji ve hamo: "Ndorogweroviari
ore Jesus'ga popoakara hepiage'yma garembiapoa," e po ã̃ a'ero hamo, ei Jesus'ga
ã̃ pe. Ã̃ ko gwepia reki nhirembiapoa. Emo ã̃ nanhiarõi jihi jiruva'ga reheve, ei
ga. 25 Nahã̃ ã̃ ndekouhui Tupana'ga rembikwatijarukara rupi. A'ereki ymya ã̃a'apoa
aherembikwatijara omombe'u jipe nhinhi'iã̃ã̃wama hako. Igwete i'ei: "Ã̃ nanhiarõi
tehe," e'i jipe aherembikwatijara, ei Jesus'ga. Igwete ã̃ nanhiarõi kiro ahe nhi'ĩpo'ruavo,
ei ga ã̃ pe.
26 —Tupana'ga hugwi po ti ji amondouka pe pyri pepokohara nehẽ Tupana'ga ra'uva.
A'ea omboukwaha a'itituhẽva'ea Tupana'ga kwahavuka yvyakotyve'ã̃ pe, ei Jesus'ga ã̃
pe. Urame Tupana'ga hugwi po ti a'ea ji mombe'ui pe me nehẽ, ei ga. 27 Pehe po ti ji
mombe'u ojipe'ã̃ pe nehẽ no. A'ereki ji pavẽi pe peko ji ahe mbo'eypyrame kiromo jate
pejikovo ji pavẽi, ei Jesus'ga ã̃ pe.

16

1 —A'e ko ji poha pe me tapejikopigyme ti ji rehe, ei Jesus'ga ã̃ pe. 2 Aerẽ po ti ã̃ pe
mondoukahetei pejatykahava hugwi nehẽ. Aerẽ po ti ã̃ pe jukai nehẽ no nahã nhande
tipoko Tupana'ga javo tehe nehẽ, ei ga. 3 Nahã po ti ã̃ ndekote'varuhui pe me nehẽ.
A'ereki ã̃ ndokwahavi jiruva'ga okoe'yma ga pavẽi. Ã̃ ndajikwahavi okoe'yma ji pavẽi no,
ei Jesus'ga ã̃ pe. 4 A'e ko ji poa pe me kiro tapekwahava'ja ti nhinhi'iã̃ aerẽ nehẽ. Ihorame
ã̃andekote'varuhua japiavo po ti pe ei a'ero nehẽ: "Jesus'ga omombe'u nhoã̃wenonde a'ea
nhande ve," pe'ji po ti pe nehẽ, ei ga.

Tupana'ga ra'uva rekoa

Igwete Jesus'ga ei:

—Pe mbo'eypyrame ji nda'ei poa pe me ikwehe, ei Jesus'ga ã̃ pe. A'ereki a'ea rupi pe
pavẽi ji rekoi ikwehe, ei ga.
5 —Aã̃wamo po ti ji hoi ga pyri nehẽ – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ã̃
pe. Emo pe ndape'ei pa ji ve: "Mome tuhẽ po ti nde hoi nehẽ?" 6 Jihoa imombe'uro
ã̃waramo pe me pekoveveuhu pe a'ero, ei ga. 7 A'itituhẽva'ea ji imombe'ui pe me. Jihoa po
ti pyry hete tuhẽ pe me nehẽ, ei ga. Ji hoe'ymame nduri po ti pepokohara pe pyri nehẽ
Tupana'ga ra'uva. Ji horame po ti ji a'ea mbuhurukari pe pyri nehẽ, ei ga ã̃ pe. 8-11 Urame
po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari nhiarõe'ỹve'ã̃ pe ã̃andekote'varuhua rehe. A'ereki
ojikoge'ymame ji rehe ã̃ oko te'varuhu a'ero, ei Jesus'ga. Urame po ti Tupana'ga ra'uva
ikwahavukari ã̃ pe ã̃andeaporoã̃itakatue'yma jipyryhetea rehe no. A'ereki jipyryva
ã̃waramo jiruva'ga ji mbuhurukari kiro ojipyri. A'ero po ti pe ndajirepiaga'javi nehẽ, ei
ga ã̃ pe. Tupana'ga ra'uva urame po ti ikwahavukari nhiarõe'ỹve'ã̃ pe ã̃andeaporoã̃i-
takatue'yma Tupana'ga ea rehe no. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ã̃anduvihavuhu'ga pe
Satanás'ga pe: "Ereko te'varuhu nde. Ereho po ti nde hahyva'ea ruvihava pype ejiheve'ã̃
pavẽi nehẽ," e'i jipe Tupana'ga ga pe, ei ga. A'ea nhaporemo po ti Tupana'ga ra'uva
ikwahavukari nhiarõe'ỹve'ã̃ pe nehẽ a'ea urame hepiuka nehẽ, ei Jesus'ga ã̃ pe.
12 —Koji'i tehe po ji imombe'ui pe me hamo. Emo aã̃wamo ndoki a'ea peakaã̃i pe, ei
Jesus'ga ã̃ pe. 13 Tupana'ga ra'uva urame pe pyri po ti okwahavuka pa a'itituhẽva'ea pe
me a'ero Tupana'ga mombe'gwovo nehẽ, ei ga ã̃ pe. Gweaporoã̃ita pyvõ rũi po ti gara'uva
nhi'iã̃i nehẽ. Ã̃wemienduva ti imombe'ui nehẽ. Aerẽva'ea po ti a'ea imombe'ui pe me nehẽ
no, ei Jesus'ga ã̃ pe. 14 Tupana'ga ra'uva po ti henduvi nhinhi'iã̃ ji imombe'urame jupe
jireaporoã̃ita Tupanamo nehẽ, ei ga. A'ero po ti gara'uva imombe'ui a'ea jitehe pe me

nehẽ. Nahã po ti imboukwahavi pe me jiruvihavuhuhetea Tupana'ga ruvihavuhuhetea
nehẽ, ei ga g̃a pe. 15 Jireaporoĝita ko jiruva'ga reaporoĝita javijitehe, ei ga. Nurã ji ei pe
me ko: "Tupana'ga ra'uva po ti henduvi nhinhi'iĝa ji imombe'urame jireaporoĝita jupe
nehẽ," a'e ji. "A'ero po ti imombe'ui a'ea jitehe pe me nehẽ," a'e ko ji pe me ko, ei Jesus'ga
g̃a pe.

Aheroryvaĝwama

16 —Kotihĩ po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerẽ po ti pe ji repiaga'javi nehẽ, ei Jesus'ga
g̃wemimbo'ehara'g̃a pe.
17 Nurã jararamo Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a ei ojohupe:
—Marãi ga poro javo nhande ve? ei g̃a. A'ereki ga e'i: "Kotihĩ po ti pe ndajirepiagi jiji.
Aerẽ po ti pe ji repiaga'javi nehẽ," e ko ga ko, ei g̃a. "A'ereki ji aho kiro jiruva'ga pyri," e
ko ga nhande ve ko, ei g̃a ojohupe. 18 Gara pe po ga ei kotihĩ po ti nahã nehẽ javo? ei g̃a.
A'ereki nhande ndikwahavi a'ea, ei g̃a.
19 Jesus'ga okwahavipe g̃anhi'iĝa ojohupe. "Toro'e po ga pe," ei g̃a ji ve novĩa, ei ga
oyvyteri pe.
Nurã ga ei g̃a pe:
—"Marãi ga?" pe'ji pe ojohupe ra'e, ei Jesus'ga g̃a pe. A'ereki ji a'e pe me ko: "Kotihĩ
po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerẽ po ti pe ji repiaga'javi nehẽ," a'e ko ji pe me ko, ei
ga. 20 Tamombe'u katu tuhẽ pe me a'ero, ei ga. Pejehe'o hete po ti pe ji rehe nehẽ
pejikoveveuhuro ji manorame nehẽ. Nhiarõe'ỹve'g̃a po ti a'ea horyory ji manorame nehẽ,
ei ga. Pekoveveuhu jiji po ti pe nehẽ. Emo kotihĩ po ti pendekoveveuhua ipigi pe hugwi
nehẽ. A'ero po ti pe ndoryva'javamo nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.
21 —Tamombe'u ti pe me a'ea javijiteheva'ea, ei ga. Kunhahẽa gwa'yra mbo'aĝwerĩrame
okoveveuhu jiji a'ero hahya rehe. Aerẽ gwa'yra mbo'arirẽ hẽa roryva'javamo okovo
ipita'ngia rehe, ei ga. Omoka'nhy hẽa hahya a'ero. A'ereki hẽa hory hete gwa'yra rehe, ei
ga g̃a pe. 22 Na jitehe po ti pe peko a'ero nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe. Kiroĝwe pe ndekoveveuhui
jiji. Emo aerẽ ji pe ndepiaga'javame po ti pe ndoryva'javamo nehẽ. A'ero po ti g̃a
nomombigi tuhẽ pendoryva pe hugwi nehẽ, ei ga g̃a pe.
23 —A'ea rupi po ti pe ndape'ea'javi ji ve nehẽ marã nanongara javo nehẽ, ei Jesus'ga g̃a
pe. Tamombe'u katu tuhẽ pe me. Pe poranduvame jiruva'ga hugwi pejikovo jireheva'ero
a'ero po ti ga pe nhi'ĩpo'rui nehẽ, ei ga g̃a pe. 24 Jireheva'ero pe napeporanduvi ve ga hugwi.
Peporandurandu ti kiro. A'ero po ti Tupana'ga pe nhi'ĩpo'rui nehẽ, ei ga. A'ero po ti pe
ndoryndoryhetero pejikovo nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.

Penhimboitakwerimo ti peko

25 —Opombo'embo'e ji jipi ojo'java'ea pyvõ onhimiva'ea pyvõ, ei Jesus'ga g̃a pe. Aerẽ po
ti ji a'ea pyvõ rũi pe mbo'ei nehẽ. Amombe'u katu po ti ji jiruva'ga pe me nehẽ, ei ga g̃a
pe. 26 A'ea rupi po ti pe poranduvi jiruva'ga hugwi pejikovo jireheva'ero nehẽ, ei ga. Ji rũi
po ti aporandu ga hugwi pe ndepyga nehẽ, a'e ji, ei ga. 27 Pe tuhẽ po ti peporandu pejive
ga hugwi nehẽ. A'ero po ti ga pe nhi'ĩpo'rui nehẽ. A'ereki jiruva'ga jitehe pe arõ hete.
A'ereki pe ji arõ hete herovia jiruragwera Tupana'ga hugwi, ei ga g̃a pe. 28 Ajo tuhẽ ko ji
jiruva'ga hugwi ua yvya koty ikwehe. Kiro po ti ji hoa'javi yvya hugwi nhimanorame nehẽ
jigwovo jiruva'ga pyri jitehe nehẽ, ei Jesus'ga g̃a pe.
29 Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a ei ga pe:
—Kiroĝwe nonhimimi ore ve nenhi'iĝa, ei g̃a ga pe. Eremombe'u katu nde kiro. 30 Nurã
ore ei nde ve: Erekwaha pa nde mbatera. A'ereki nde erekwahavipe orereaporoĝita ore
epotarame nde ve marã javo, ei g̃a. Nurã ore heroviahetei nderuragwera Tupana'ga hugwi,
ei g̃a Jesus'ga pe.
31 —A'iti pe perovia kiro pejikoga ji rehe naerũ? ei Jesus'ga g̃a pe. 32 Kiroĝwe tuhẽ po
ti pe nhiĝwahembavi ji reja penhinhana pejigwovo penhonga pe nehẽ. Emo ji tehe rũi
ako. Tupana'ga okoe'ymi ji pavẽi jipi, ei ga g̃a pe. 33 Amombe'u ji a'ea pe me tu katu ti
pepy'a ji rehe pejikoty'aro g̃waramo, ei ga. Nhiarõe'ỹve'g̃a po ti okwahavuka hahyva'ea

pe me nehẽ, ei ga. Penhimboitakwerimo ti peko, ei ga. A'ereki ji amombi nhiarõe'ỹve'ğa nduvihava'ga popoakara, ei Jesus'ga ğa pe.

17

Jesus'ga nhi'iğa Tupana'ga pe

1 Onhi'imbavame ğwemimbo'ehara'ğa pe Jesus'ga jovavuri yvagi pe tanhi'ĩ Tupana'ga pe javo.

—Apĩ, ei Jesus'ga ga pe. Oho kiro japiavo jiruvihavuhuhetea repiukara apiavo, ei ga. Ehepiuka ti kiro ğa pe jiruvihavuhuhetea ji tahepiuka nderuvihavuhuhetea ğa pe nehẽ no, ei Jesus'ga Tupana'ga pe. Ndera'yramo ji ei poro nde ve. 2 A'ereki nde ere'e jipe ji ve: "Emongo pa ti yvyakotyve'ğa enhimimbotarimova'ea rehe teremboheaporoğita pyahu ti ğa – kiroki ğa ji ambojikoguka nde rehe," ere ko nde ji ve, ei Jesus'ga javo uva'ga pe. 3 Nahã ğa ndeaporoğitapyahurame a'ero, ei ga. Ã̃a nde kwaha hete ojikoga nde rehe gaha jate ko Tupanamo javo. Ã̃a ji kwaha hete ojikoga ji rehe no ga ko Jesus Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo javo, ei Jesus'ga. 4 Ymya nde ei ji ve: "Ji mombe'umbe'u ti eporavykyavo ji ve," ere ko nde ji ve, ei ga Tupana'ga pe. Kiro ji poravykypavi nde ve a'ero. A'ereki ji oromombe'u pa ğa pe, ei ga. Nahã ji hepiukari nderuvihavuhuhetea ğa pe avo yvya koty, ei ga Tupana'ga pe. 5 Apĩ, ymya yvya apoa renonde ji herekoi nderuvihavuhuhetea hako, ei Jesus'ga. Erekoukara'ja ti ji ve a'ea jitehe ejipyri nehẽ, a'e ji nde ve, ei ga Tupana'ga pe.

6 A'ero Jesus'ga ei ğwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo Tupana'ga pe:

—Akwahavuka nderuvihavuhuhetea ğa pe – kiroki ğa nde erembojikoguka ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Ã̃a ko ndereheve'ğa. Nde eremo'emo'ẽ ğa ejive yvyakotyve'ğa hugwi, ei ga. A'ero nde ğa mbojikogukari ji rehe. Igwete ğa ndekohetei nenhi'iğa rupi ji imombe'urame ğa pe, ei ga ga pe. 7 Kiro ğa ei a'ero: "Tupana'ga reki ombo'e Jesus'ga mbatera rehe nhaporemo," ei ğa, ei ga. 8 A'ereki ji amombe'u ğa pe nenhi'iğa. A'ero ğa ndekoi nenhi'iğa rupi, ei ga ga pe. Okwaha hete ğa jiruragwera nde hugwi. Gwerovia hete ğa a'ero ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo, ei Jesus'ga ğwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo Tupana'ga pe.

9 —Ã̃a ndepyga ji nhi'iği nde ve teremombyry ti ğa pe javo, ei ga Tupana'ga pe. Ji nanhi'iği nearõe'ỹve'ğa ndepyga, ei ga. Emo kiroki ğa nde erembojikoguka ji rehe – ğahã ko ji ahepy javo nde ve. A'ereki ğa ndereheva'ero, ei Jesus'ga ga pe. 10 Kiroki ğa ojiko ji rehe – ğa nhaporemo ko ndereheve'ğa. Ndereheve'ğa jitehe ko jireheva'ero no, ei ga. Igwete po ti ğa hepiukari jiruvihavuhuhetea nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

11 —Apĩ, kiro po ti ji hoi nde pyri nehẽ, ei ga ga pe. Ndajuva'javi ji avo yvya koty a'ero. Jireheve'ğa ki a'e te u ve kokoty, ei Jesus'ga ga pe. Apĩ, ndepyry hete nde. Ereko katu ti ğa ndepopoakarimo – a'ea nde erembuhu ji ve jipi ejipopoakara, ei ga ga pe. Ereko katu ti ğa toko ti ğa nhande ja a'ero nehẽ. Ojo'ja nhandereaporoğita jipi. Ã̃andeaporoğita po ti ojo'ja a'ero nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe. 12 Jiruvame ğa pyri ji ğa nderekokatui jipi ndepopoakarimo. Ejipopoakara jitehe nde erembuhu ji ve nohõ, ei ga ga pe. A'a'ngu ji ğa nderekovo jipi. A'ero po ti ğa nhaporemo ndopo'rui hahyva'ea nehẽ, ei ga. Gaha jate po ti opo'ru hahyva'ea – kiroki ga garekote'varuhua gahoağwama hahyva'ea ruvihava pype. Opo'ru tuhẽ ti ga nerembikwatijarukara – kiroki ikwatijara ga mombe'u nhoğwenonde hako, ei Jesus'ga ga pe.

13 —Apĩ, kiro po ti ji hoi nde pyri a'ero nehẽ, ei ga. Poa nhaporemo ji ei kiro ğandovaki jihoa renonde tohoryory hete ti ğa. Ã̃andoryhetea po ti jiroryhetea javijitehe nehẽ, ei ga ga pe. 14 Amombe'u ji nenhi'iğa ğa pe jipi, ei ga. A'ero nearõe'ỹve'ğa noarõhetei ğa. A'ereki ğandeaporoğita ko nearõe'ỹve'ğa ndeaporoğita ja rũi, ei ga. Ã̃a ko ji javijitehe a'ero. A'ereki jireaporoğita ko nearõe'ỹve'ğa ndeaporoğita ja rũi no, ei Jesus'ga ga pe.

Igwete ga ei Tupana'ga pe ğwemimbo'ehara'ğa mombe'gwovo:

15 —Apĩ, ji nda'ei nde ve: Eroho ti ğa yvya hugwi, ei ga. Nahã ji ei: Ereko katu ti ğa Diabo'ga ti tombo'eyme ğa okote'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. 16 Jireaporoğita ko

nearõe'ỹve'ğa ndeaporoğita ja rũi. Na jitehe jireheve'ğa ndeaporoğita ko nearõe'ỹve'ğa
ndeaporoğita ja rũi no, ei ga ga pe. [17] Emongo ti ğa enhimimbotarimova'ea rehe enhi'iğa
pyvõ a'itituhẽva'ea pyvõ, ei ga. [18] Nde ji mbuhuruka avo yvyakotyve'ğa pyteri pe
tomombe'u ti ga nhinhi'iğa ğa pe javo. Na jitehe ji nhiremimbo'ehara'ğa mondoukari
ğapyteri pe no tomombe'u ti ğa nhinhi'iğa ğa pe javo, ei ga ga pe. [19] Anhimongo ji
neremimbotarimova'ea rehe nhinhikwava'eğa nde ve. Ğa ndepyga ji nhimongoi a'ea rehe
nhiremimbo'ehara'ğa ti toko tuhẽ neremimbotarimova'ea rehe nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe
ğa mombe'gwovo.

[20] —Apĩ, nhiremimbo'ehara'ğa jate rũi ji ğa ndepygi nhinhi'iğa nde ve, ei ga. Aerẽ po ti
nhiremimbo'ehara'ğa ji mombe'umbe'ui ojipe'ğa pe nehẽ ğa mbojikoguka ji rehe nehẽ
no. Ğa jitehe ji ğa ndepygi kiro no, ei ga Tupana'ga pe. [21] Anhi'ĩ ji nde ve jireheve'ğa
ndepyga a'ero ğa nhaporemo ti toko ojipejiva'ea'java'ero, ei ga. Nde erejikoty'a ji pavẽi.
Ji ajikoty'a nde pavẽi no, ei ga. Nhande pavẽi ti jireheve'ğa tojikoty'a no nearõe'ỹve'ğa ti
togwerovia nhimbuhurukara nde hugwi a'ero, ei Jesus'ga ga pe. [22] Apĩ, nde ererekouka ji
ve ejuvihavuhuhetea. Na jitehe ji arekouka a'ea ğa pe no toko ti ğa ojipejiva'ea'java'ero
nhande javijitehe nehẽ no, ei ga Tupana'ga pe. [23] Ji ajikoty'a ğa pavẽi. Nde erejikoty'a
ji pavẽi no, ei ga. Nahã ti ğa toko hete ojipejiva'ea'java'ero, nearõe'ỹve'ğa ti tokwaha
nhimbuhurukara nde hugwi, ei ga. Ğa ti toko hete ojipejiva'ea'java'ero nearõe'ỹve'ğa ti
tokwaha neremiarõhetea jireheve'ğa ndehe, ei ga. A'ereki nde ji arõ hete. Na jitehe nde
ğa arõ hete no, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

[24] —Apĩ, ei Jesus'ga. Nde erembojikoguka ğa ji rehe ikwehe, ei ga ojiheve'ğa
mombe'gwovo. Apota hete ji ğanduvağwama jijipyri – perope ji aho kiro jitupa – tohepia ti
ğa jiruvihavuhuhetea Tupanamo nehẽ, ei ga. A'ea nde ererekouka ji ve. A'ereki ymya yvya
apoa renonde nde ji arõ hete, ei ga Tupana'ga pe. [25] Apĩ, ei Jesus'ga. Erekokatue'ymi ko nde.
Nearõe'ỹve'ğa nandekwahavi reki, ei ga. Ji ki a'e te orokwaha nde. Igwete jireheve'ğa
ikwahavi nhimbuhurukara nde hugwi, ei Jesus'ga ğa mombe'gwovo ga pe. [26] Akwahavuka
ji ğa pe ndereaporoğita. Koji'i po ti ji ikwahavukari a'ea ğa pe nehẽ no toarõ hete ti ğa
ojipe'ğa javo, ei ga. A'ereki nde ji arõ hete. Na jitehe po ti ğa ojipe'ğa arõhetei a'ero nehẽ.
Akwahavuka po ti ji ğa pe ndereaporoğita tajikoty'a ti ji ğa pavẽi nehẽ no, ei Jesus'ga ga
pe.

18

Ahe opyhyguka Jesus'ga
(Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53)

[1] Onhi'imbavame Tupana'ga pe Jesus'ga hoi cidade hugwi ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi.
Igwete ğa yahavi yakwa'via aherovai Cedrom aherovai. Matetỹhava pype ğa hoi ovahema.
[2] Kiro Judasva'ea – ahe opyhyguka ğwerĩ Jesus'ga – kiro Judasva'ea soldados'ğa nderuri
Jesus'ğa pyri. A'ereki ahe okwaha hete pea. A'ereki pevo Jesus'ğa onhoğwovatĩ jipi
gaha ğwemimbo'ehara'ğa pavẽi. [3] A'ero Judasva'ea soldados'ğa nderuri guardas'ğa
ndeheve – kiroki guardas'ğa gwepia katu judeus'ğa jatykahavuhua jipi. A'ereki mbatera
kwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa omondouka ğa Judasva'ea rupi fariseus'ğa pavẽi. Gweru
ğa itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve. Yhyga ğa gweru hyapehava reheve onhi-
mongyavo. Nahã Judasva'ea ğa nderuri Jesus'ga pyri a'ero. [4-5] Ojikwe Jesus'ga okwaha
opyhygağwama novĩa. Igwete ga hoi ğa novatiamo. Ğa pyri Judasva'ea rekoi o'ama.

—Mome ahe pe peheka? ei Jesus'ga ğa pe.

—Jesus'ga Nazarépeve'ga, ei ğa ga pe.

—Jihi ko a'ea, ei Jesus'ga ğa pe.

[6] Ga erame poro ğa hyrygi ojakykwe koty o'a yvyvo upa. [7] Igwete Jesus'ga ea'javi ğa pe:

—Mome ahe pe peheka naerũ? ei ga.

—Jesus'ga Nazarépeve'ga, ei ğa ga pe.

[8] —Ji ko a'ea, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Jihi pe ji reka. Na ğa hoi a'ero nhiremimbo'ehara'ğa,
ei ga ğa pe.

[9] A'ereki ojikwe ga ei Tupana'ga pe: “Apĩ, kiroki g̃a nde erembojikoguka ji rehe – a'a'ngu ji g̃a nderekokatuavo,” ei ga. “Nurã po ti g̃a nhaporemo ndopo'rui hahyva'ea nehẽ, a'e ji,” e'i jipe ga Tupana'ga pe. Nurã ga ei kiro soldados'g̃a pe: “Na g̃a hopavi a'ero nhiremimbo'ehara'g̃a.”

[10] Kiro Simão Pedro'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea Malco'ga nambi'oga garovai pytera koty. Malco'ga oporavyky jipi ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga pe gapyriva'ero. Gaha Pedro'ga onambi'o. [11] A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Emondeva'ja ti eitakyhea'javuhuva'ea haimbepirohokava pype, ei ga ga pe. Apo'ru tuhẽ ti ji hahyva'ea nehẽ, ei ga. A'ereki a'ea ko jiruva'ga remimbotarimova'ea ji ve, ei ga Pedro'ga pe.

Ahe gweroho Jesus'ga Anásva'ea pyri

[12] A'ero soldados'g̃a nduvihavuhu'ga Jesus'ga pyhygi ga rerekovo soldados'g̃a pavẽi guardas'g̃a pavẽi no. Igwete g̃a ga pokwari ga rerogwovo. [13] Anás'ga pyri na'ẽ g̃a ga rerohoi. Anás'ga ko Caifás'ga rembirekohẽa ruva'ga. Caifás'ga ko ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga a'ea rupi. [14] Gaha e'i jipe judeus'g̃a nduvihava'g̃a pe g̃a moĝitavo: “Ojipejive'ga po ti omano nhande repykavamo nehẽ hamo,” e'i jipe Caifás'ga g̃a pe. Anás'ga pyri na'ẽ g̃a Jesus'ga rerohoi a'ero.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, ei Pedrova'ea
(Mateus 26.57-58, 69-70; Marcos 14.53-54, 66-68; Lucas 22.54-57)

[15] Igwete Simão Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri. Ga rupi ojipe'ga hoi no Jesus'ga remimbo'ehara'ga jitehe. Ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga okwaha hete reki Pedro'garupive'ga. Nurã ga reki garonga rokari pe Jesus'ga reviri. [16] Pedro'ga ki a'e te opyta jiji o'ama mytu'ẽ me hokairungava rovapytymbava pyri. A'ero akoja'ga – ga ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga okwaha – a'ero ga hoa'javi mytu'ẽ me javo hovapytymbava rerekoharahẽa pe emongiuka ti Pedro'ga javo. Igwete hẽa Pedro'ga mongiukari okari pe ga mo'ama. [17] A'ero hẽa ei Pedro'ga pe:

—Nde nderekoi akoja'ga remimbo'eharamo no naerũ? ei hẽa ga pe.

—Ji ko a'ea rũi, ei ga o'mbero hẽa pe.

[18] Pevo g̃a ami tata rembeyvyri ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'gareheve'g̃a guardas'g̃a pavẽi. A'ereki iroyxaĝahi ypytunimo. Nurã g̃a imondygi tatapynha xajipe'e javo. Pevo g̃a ami tata pyri a'ero. Igwete Pedro'ga hoi o'ama ojipe'eavo g̃a pyri.

Marã? e'ie'i Anásva'ea Jesus'ga pe
(Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71)

[19] Kiro ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga ei Jesus'ga pe:

—Marã neremimbo'ehara'g̃a ndekoi naerũ? ei ga. Gara rehe nde g̃a mbo'embo'ei jipi? ei ga Jesus'ga pe.

[20] —Ojipe'g̃a pe nhaporemo ji imombe'umbe'ui g̃andovaki jipi, ei Jesus'ga ga pe. Judeus'g̃a jatykahava pype ji g̃a mbo'embo'ei jipi judeus'g̃a jatykahavuhua pype no. Ji namombe'unhimimi reki g̃a pe jipi, ei ga ga pe. [21] Marã nde euhui ji ve naerũ gara rehe nde g̃a mbo'ei jipi javo ji ve? ei Jesus'ga ga pe. Nhirenduhara'g̃a koi okwaha nhiremimbo'eagwera. G̃a pe ti emombe'uuka nhinhi'iĝa a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

[22] A'ea erame guarda'ga – kiroki ga ga ypyvo o'ã – ga Jesus'ga rova petegi.

—Maranuhũrame nde ei poa javo ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga pe? ei ga Jesus'ga pe.

[23] A'ero Jesus'ga ei:

—Po ji ete'varuhui, emombe'u ti ji'ete'varuhuagwera a'ero, ei ga. Ji ekaturame po ga ndajirovapetegi ramo, ei Jesus'ga.

[24] Kiro Anás'ga ga rerohoukari Caifás'ga pyri ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga pyri. Opokwariji g̃a Jesus'ga.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'ja Pedrova'ea
(Mateus 26.71-75; Marcos 14.69-72; Lucas 22.58-62)

[25] A'ea ja Pedro'ga jipe'ei tata pyri o'ama. Igwete pevove'ẽga ei ga pe a'ero:
—Nde nderekoi garemimbo'eharamo naerũ? ei ẽga ga pe.
Igwete Pedro'ga ei:
—A'ea rũi ko ji, ei ga o'mbero ẽga pe.
[26] Igwete ojipe'ga ei Pedro'ga pe no – kiroki ga oporavyky ikwava'ẽhara'ẽga nduvihavuhu'ga pe gapyriva'ero. Pedro'ga gare'yja'ga nambi'ogipe itymipyra pyri. Igwete ga ei kiro Pedro'ga pe:
—Orohepia po ji nde Jesus'ga pyri itymipyra pyri raji'i, ei ga ga pe.
[27] —Ji rũi tuhẽ koi oji'i, e'ia'ja Pedro'ga ga pe.
Nanime inamutiẽga nhi'iẽgi o'ama.

Pilatosva'ea e'i marã Jesus'ga rekoa javo
(Mateus 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5)

[28] Ypyhajive judeus'ẽga nduvihava'ẽga Jesus'ga rerohoi Caifás'ga ronga hugwi. Governador'ga rongaruvihai pe ẽga ga rerohoi Pilatos'ga rongaruvihai pe. Igwete ẽga Jesus'ga mondoukari ga mo'amauka Pilatos'ga pyri. Judeus'ẽga nduvihava'ẽga ndoki ipype. A'ereki judeus'ẽga ndoki tuhẽ judeus'ẽarũive'ẽga nonga pype ojihe'are'yma ẽga ndehe jipi. "Po ti nhande hoi ipype, a'ero po ti nhande nhimbote'varuhui Tupana'ga pe nehẽ," ei ẽga. "Nhanenhimbote'varuhurame po ti nhande ndi'ua'javi toryva rupiara nehẽ," ei ẽga. Nurã judeus'ẽga nduvihava'ẽga ndoki Pilatos'ga ronga pype. Igwete ẽga Jesus'ga mondoukari Pilatos'ga pyri. [29] A'ero Pilatos'ga ruri mytu'ẽ me javo ẽga pe.
—Marã pe'eaẽwama Jesus'ga pe naerũ? Marã garekote'varuhua naerũ? ei Pilatos'ga ẽga pe.
[30] Igwete ẽga ei ga pe:
—Po ga ndokote'varuhui jipi hamo, a'ero po ore norokwava'eẽgi ga kiro nde ve hamo, e'i tehe ẽga Pilatos'ga pe.
[31] —Pe tuhẽ ti peroho ga a'ero imbohahyavo ga pe nehẽ penamonhava'ea nhi'ĩpo'ruavo nehẽ, ei ga judeus'ẽga nduvihava'ẽga pe.
Igwete ẽga ei:
—Torojuka ti ga novĩa, ei ẽga. Emo romanosramo pe ndapejukaukari ẽga ore ve, ei ẽga Pilatos'ga pe. Pehe ti pejuka ga a'ero romanosramo, ei ẽga ga pe.
Romanos'ẽga o'erame oko te'varuhu hete ẽga javo, a'ero ẽga ẽga kutugi yva rehe ẽga mbovya ẽga jukavo. Igwete judeus'ẽga ei Pilatos'ga pe: "Pehe ti pejuka Jesus'ga romanosramo," ei ẽga. [32] E'i ẽga a'ea Jesus'ga nhi'ĩpo'ruavo. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe omanoaẽwama yva rehe nahã ti ẽga ji jukai javo.
[33] A'ero Pilatos'ga hoa'javi onga pype Jesus'ga mbuhuruka ojipyri.
—Ndehe ko judeus'ẽga nduvihavuhuhetero naerũ? ei ga Jesus'ga pe.
[34] Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Ndehe tuhẽ erekwaha nanongara? ei ga. Mara'ngu po nahã ojipe'ẽga ji mombe'gwovo nde ve ra'e? ei ga ga pe.
[35] —Jihi ko nda'ei a'ea, ei ga. Ji ko judeu rũi! ei Pilatos'ga. Ndere'yja'ẽga tuhẽ reki nde pyhy nde rerua ji pyri ikwava'ẽhara'ẽga nduvihava'ẽga pavẽi, ei ga. Marã nderekote'varuhua naerũ? Nde ẽanduvihavuhuro tuhẽ ereko naerũ? ei ga Jesus'ga pe.
[36] —Ji ko yvyakotyve'ẽga nduvihava'ẽga atyvi, ei Jesus'ga ga pe. Po ji ẽanduvihava'ẽga ja hamo, a'ero po jireheve'ẽga ẽga avykyi ji repyga hamo tomondoyme ti ẽga ga judeus'ẽga nduvihava'ẽga po pe javo hamo, ei ga. Ji ko avove'ẽga nduvihava'ẽga atyvi reki, a'e ji nde ve, ei ga Pilatos'ga pe.
[37] A'ero Pilatos'ga ei ga pe:
—Nde ko huvihavuhua tuhẽ naerũ? ei ga ga pe.
—Nde ere'e katu ji ve nde ko huvihavuhua javo, ei Jesus'ga ga pe. Ajo ji ji'a yvyakotyva'ero kako tamombe'u ti ẽga pe a'itituhẽva'ea javo, ei ga. Kiroki ẽga oko hete a'itituhẽva'ea rehe – ẽga ẽwendu katu nhinhi'iẽga a'ero, ei ga ga pe.
[38] —Manongara tuhẽ po a'itituhẽva'ea naerũ? ei Pilatos'ga ga pe a'ero.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga
(Mateus 27.15-31; Marcos 15.6-20; Lucas 23.13-25)

A'ero Pilatos'ga hoa'javi mytu'ẽ me judeus'ga pyri.
—Ga ndokote'varuhui'i'i, a'e ji pe me, ei ga. [39] Nahã ji ei pe me kiro a'ero. Kwara nanani
Páscoa aporame pe ei ji ve ipyhygipyra'ga rehe. A'ero ji ga mohemukari cadeia hugwi,
ei Pilatos'ga ã pe. Ma'ã ji amohemuka kiro pe me a'ero? Amohemuka po ti ji pe me
Jesus'ga penduvihavuhuhete'ga? ei ga ã pe.
[40] —Ga rũi tuhẽ! ei ã ohapukaita. Teremohemukari tuhẽ akoja'ga! ei ã. Barrabás'ga ti
emohemuka, ei ã Pilatos'ga pe.
Barrabás'ga ko governo movahĩve'ga okote'varuhuve'ga.

19

[1] A'ero Pilatos'ga Jesus'ga kupepytera nupanupãukari ipira'javuhuva'ea pyvõ. [2] Igwete
soldados'ã Jesus'ga rerekomemuapotari. Nurã ã ipovãpovani yhypoa hatiuhũva'ea on-
hatimãatuva'ea apovo. Igwete ã inoĩ Jesus'ga akã rehe nahã huvihava'ã akanitara
javo tehe. Igwete ã imongiukari ga pe tapy'ynhapiĩwãahiva'ea nanongara huvihava'ã
omongi javo ga pe. [3] Nahã ã Jesus'ga rerekomemui u'ua ga pyri.
—Ejory ti judeus'ã nduvihavuhuhetero, e'iuhu ã onhi'iã mondovo ga pe.
Igwete ã garova petepetegi ga rerekovo. [4] Aerẽ Pilatos'ga hoa'javi mytu'ẽ me judeus'ã
pyri.
—Pehepia ga, ei ga. Kiro ji ga mbuhurukara'javi pe pyri tapekwaha ti ji'ee'yma ga pe.
A'ereki ga ndokote'varuhui'i'i reki, ei Pilatos'ga ã pe.
[5] A'ero Jesus'ga heruri tapy'ynhapiĩwãahiva'ea rerekovo. Hatiuhũva'ea ga gwereko
oakã rehe ipovanipyra. Igwete Pilatos'ga ei:
—Kiro ki ga u! Pehepia ga! ei ga ã pe.
[6] Kiro ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã ga repiagi guardas'ã pavẽi. A'ero ã hapukajahivi
javo:
—Ejukauka ga! ei ã. Embovyruka ga yva rehe!
Igwete Pilatos'ga ei ã pe:
—Pe tuhẽ ti pembovy ga jukavo yva rehe, ei ga ã pe. Ji ki a'e te a'e pe me: Ga
ndokote'varuhui'i'i, ei ga ã pe.
[7] Igwete judeus'ã ei ga pe:
—Oreramonhava'ea e'i ikwatija hako: "Kiroki ga ombotegwete Tupana'ga – pejuka po
pe gaha hamo," ei ahe hako, ei ã. Nurã reki ore ga jukaukapotari kiro. A'ereki ga e'i: "Ji
ko Tupana'ga ra'yramo ako," ei ga, ei ã Pilatos'ga pe.
[8] A'ea renduvame Pilatos'ga kyhyjihetei mara'ngu po ga Tupana'ga ra'yra'ga tuhẽ javo.
[9] Igwete ga hoa'javi ongaruvihava pype javo Jesus'ga pe:
—Mome ahe tuhẽ nde naerũ? ei ga ga pe.
Emo Jesus'ga nonhi'iĩ ga pe. [10] Igwete Pilatos'ga ei ga pe:
—Nerenhi'iĩihũ nde ji ve? ei ga. Nderekwahavi tuhẽ nde jipopoakara naerũ?
Ã̃anduvihavamo ji erame ã pe po ti ã nde mohemi nehẽ, ei ga. Ji erame ã pe po ti
ã nde kutugi yva rehe nde jukavo nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.
[11] Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Tupana'ga nde mbopopoakarame jate po nde popoakaramo ji jukavouka ã pe, a'e
ji nde ve, ei Jesus'ga ga pe. Nurã kiroki ga ji mondouka nde ve – nde hohe'i tehe ga
rekote'varuhui a'ero, ei ga ga pe.
[12] A'ero Pilatos'ga ei oyvyteri pe: "Tamohemuka tuhẽ ti Jesus'ga." Judeus'ã okwaha
a'ea. Nurã Pilatos'ga horame ã pyri ã hapukajahyahivi ga pe:
—Ga mohemukarame po ti nde nderekokatua'javi nhanderuvihavuhu'ga pe César'ga pe.
A'ereki Jesus'ga e'i tehe: "Jihi ko ã̃anduvihavuhuhetero," ei ã. Nanongara'ã ko omovahĩ
César'ga. Jesus'ga mohemukara renduvame po ti César'ga nhimboahihetei nde ve a'ero
nehẽ, ei ã Pilatos'ga pe.

[13] A'ea renduvame Pilatos'ga Jesus'ga mbuhurukari onga hugwi. Igwete ga apygi
juizes'ğa apykava rehe oina – perope ğa omondo itapereuhua yja rehe inoğa. Judeus'ğa
nhi'iğimo pevova'ea rera ko Gabatá. [14] Kiro ko sexta-feira. A'ea rupi judeus'ğa omboavu-
jikwe mbatera toryva rupiara Páscoa rupiara. Ahaji katu Pilatos'ga apygi a'ero, ta'e ti kiro
gareaporoğita pe javo judeus'ğa pe.
—Pehepia te pejuvihavuhuhete'ga! ei ga Jesus'ga repiuka ğa pe.
[15] Emo ğa hapukajahyahivuhui javo ga pe:
—Embovyruka ga! ei ğa. Embovyruka ga! Ejukauka ga yva rehe! ei ğa ga pe.
—A'iti re po ti ji ga mbovyrukari ga jukavouka penduvihavuhuhete'ga nehẽ? ei
Pilatos'ga ğa pe javo.
—César'ga jate ko oreruvihavuhu'ga! ei ğa ga pe. Ndorogwerekoi ore ojipe'ga
oreruvihavuhuro, ei ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa ga pe javo.
[16] A'ero Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari ğapo pe soldados'ğa ti tokutu ga yva rehe ga
mbovya javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya
(Mateus 27.32-44; Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43)

[17] Igwete soldados'ğa Jesus'ga rerohoi a'ero cidade hugwi. Gajati'yva rehe ğa hero-
houkari ga pe yva gajukahava rupiara. Aerẽ ğa Jesus'ga rerovahemi yvytyra rehe. Yvytyra
rera ko Aheapindava. Judeus'ğa e'i jupe Gólgota.
[18-23] Pevo ğa Jesus'ga rerovahemi hekyita gapira ga hugwi. Igwete ğa ga kutugi a'ero yva
rehe ga mbovya ga mo'ama ga jukavo. Ojikwe Pilatos'ga okwatijarukaripe yva raygwera
rehe. Igwete ga imondoukari ikutugauka Jesus'ga arimo. Nahã i'ei ikwatijara: "Agwa'ga
ko Jesus'ga Nazarépeve'ga. Ga ko judeus'ğa nduvihavuhuhete'ga," e'i ikwatijara yva ray-
gwera rehe. Pilatos'ga okwatijaruka a'ea judeus'ğa nhi'iğimo. Okwatijaruka ga romanos'ğa
nhi'iğimo no. Okwatijaruka ga gregos'ğa nhi'iğimo no. Igwete Pilatos'ga imondoukari yva
raygwera ikutugauka yva rehe Jesus'ga arimo. A'ero he'yjuhuve'ğa nhi'iği jupe judeus'ğa.
A'ereki ira'agwe Jesus'ga kutuhava cidade hugwi. A'ero ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa ei
Pilatos'ga pe novĩa:
—Terekwatijarukari: "Ga ko judeus'ğa nduvihavuhuhete'ga," ei ğa ga pe. Nahã
ekwatijaruka: "Agwa'ga e'i ojive: 'Ji ko judeus'ğa nduvihavuhuhetero'." A'ea ekwatijaruka
inoğa hehe, ei ğa Pilatos'ga pe novĩa.
Emo Pilatos'ga e'i ğa pe:
—Na tu ve te nhirembikwatijarukaragwera, ei ga.
Igwete soldados'ğa Jesus'ga kutugi yva rehe ga mbovya ga mo'ama ga jukavo. Igwete
ğa mokonhava'ea mbojogwovai Jesus'ga rehe ahe mo'ama ojipea rehe yva rehe. Jesus'ga
ahepyteri pe o'ã.
Aerẽ soldados'ğa ipyhygi gapira ima'eamo ojohupeupe. Quatrove'ğa onhinanhinani
ipyhygi ojipeji gapira ojive. Aerẽ ğa ojipea ipyhygi nimbojahaviva'ea kirojateva'ea.
[24] Igwete ğa ei ojohupe:
—Kia ti timbotararagyme, ei ğa ojohupe. Manamo po ti nhande herekoi gapira nehẽ?
ei ğa. Timombo'ri ti ita'java'ea herekohavamo, ei ğa ojohupe.
Nurã ğa imombo'ri gapira rehe. Nahã soldados'ğa ndekoi tapy'ynhapira rehe a'ero.
Oma'ema'ẽ ğa Jesus'ga pira ga nhi'ĩpo'ruavo a'ero. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara
omombe'u nhoğwenonde Cristo'ga nhi'iğağwama hako. Nahã Cristo'ga ei:
"Oma'ẽ ğa jipira ojohupe," ei ga.
"Ojipea rehe ğa imombori ita'java'ea," ei ga.
Ikwatijara omombe'u ganhi'iğağwama hako. Na tuhẽ reki soldados'ğa ndekoi gapira
rehe a'ero ipojykavo ojive ikwehe.
[25] Kiro Jesus'ga o'yembora repiagi. Pevo ahe ami Jesus'ga kutuhava pyri. Jesus'ga
yembora irũhẽa pevo o'ã ahe pyri no Mariahẽa no – kiroki hẽa Clopas'ga rembirekohẽa.
Maria Madalenahẽa pevo o'ã ğa pyri no. [26] Kiro Jesus'ga o'yembora repiagi a'ero
ğwemimbo'ehara'ga reheve ğwemiarõhara'ga reheve. A'ero ga ei o'yembora pe:

—Ha'i, ei ga. Gaha po ti oko ndera'yra ja nehẽ ji py'rovo nehẽ, ei ga ahe ve.
[27] Gwemimbo'ehara'ga pe ga ei a'ero:
—Hẽa po ti oko ndehya ja nehẽ, ei ga. Ereko katu ti hẽa a'ero eyhẽaramo, ei Jesus'ga ga pe.
A'ero garemimbo'ehara'ga ahe rerohoi gwonga pe. Igwete ga ahe repiakatui jipi.

Jesus'ga omano
(Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49)

[28] Aerẽ Jesus'ga ei oyvyteri pe: "Anhi'ĩpo'ru pa ji Tupana'ga kiro," ei ga. Kirẽ ga ei:
—Jiygwei ji.
A'ea erame ga onhi'ĩpo'ru ahe. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve Cristo'ga ygwejagwama mombe'gwovo hako.
[29] Gwereko pevo vinho tajahiva'ea ya'ia pype. A'ero ga ipyhygi jyruhuva'ea imondeva vinho pype ipimombyga yvyra rehe hissopo rehe. Igwete ga imbovyri imondovouka Jesus'ga juru pe topyte ti ga javo. [30] Ipyterame Jesus'ga ei a'ero:
—Anhi'ĩpo'ru pa ji, ei ga.
A'ero ga nhova'apyni omanomo.

Oykikutu ahe Jesus'ga

[31] Aerẽ judeus'ga nduvihava'ga hoi javo Pilatos'ga pe:
—Emopenuka ti yvareheve'ga netymakaga tomanogatu ti ga, ei ga ga pe. A'ero po ti ga ahera'oa mbojyvi herogwovo nehẽ, ei ga ga pe.
E'i ga a'ea Pilatos'ga pe. A'ereki a'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava ga pe. Ndopotari ga ahera'oa mo'amipyra yva rehe sábado rupi oporavykye'yma rupi. A'ereki a'ea ko huvihahetea ga pe sábado Páscoa rekoro gwaramo. Nurã ga hoi javo Pilatos'ga pe tomopenuka ti ga ganetymakaga ga jukavouka javo. [32] A'ero Pilatos'ga soldados'ga mondoukari yvareheve'ga pyri. Igwete ga hoi Jesus'ga aherovaive'ga retymakaga nupamo imopena. Kirẽ ga hoi ojipe'ga pyri Jesus'ga rovai garetymakaga nupamo imopena. [33] Urame Jesus'ga pyri ga ei reki:
—Omano jipe po ahe ra'e, ei ga.
Nurã ga nomopeni Jesus'ga retymakaga. [34-37] Emo soldado'ga Jesus'ga ykikutugi ta'akwara pyvõ. Kiro gara'oa hugwi turi garekoa yhya pavẽi. Imopene'ymame Jesus'ga kaga soldados'ga onhi'ĩpo'ru ahe. A'ereki nahã Tupana'ga okwatijaruka ahe ve imombe'uuka hako.
"Nomopeni'i'i po ti ga gakaga nehẽ," e'i ikwatijara hako.
Ojipea Tupana'ga rembikwatijarukara e'i no:
"Gwepigwepia po ti ga gwembikutuhara'ga nehẽ," e'i ikwatijara hako.
Kiroki ga omombe'u kiro pe me – gaha gwepia tuhẽ Jesus'ga manoagwera ikwehe. Omombe'u ga kiro pe me taperovia ti javo. Omombe'u katu ga. Okwaha hete ga a'ea a'itituhẽva'ea ji amombe'u javo.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype
(Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56)

[38-39] Aerẽ José'ga hoi javo Pilatos'ga pe. Cidade de Arimatéia pe José'ga ruvi. Ojiko nhimi ga Jesus'ga rehe. A'ereki ga okyhyji judeus'ga nduvihava'ga hugwi. Igwete ga hoi javo Pilatos'ga pe.
—Taroho ti Jesusva'ea ra'oa, ei José'ga ga pe.
—Kwa, ei Pilatos'ga. Eroho ti a'ero, ei ga ga pe.
A'ero ga hoi Jesus'ga ra'oa pyri Nicodemos'ga pavẽi – gaha ymya oho Jesus'ga pyri ga repiaga ypytunimo raikwehe. Nicodemos'ga gweroho perfume apopyra ojupi. Japopyra ko mirra mohaga'java'ea aloés pavẽi yvahugwiva'ea memei. He'yiva'ea ga gweroho trinta e cinco quilos. Ipohyi hete japopyra. A'ero ga hoi ipyhyga Jesus'ga ra'oa. [40] Igwete ga a'ea imamani tapy'ynhapipyryva pyvõ imondovo perfume apopyra tapy'ynhapira pype inoga. A'ereki nahã judeus'ga omboavujikwe ahera'oa jipi ahetyma renonde. [41] Ira'agwe tuvi itymipyra Jesus'ga jukahava hugwi. Gwereko pevo itaruvihavuhua kwaruhua

ahetỹhavamo. Ndogwerekoangavi ve ahera'oa ipype. 42 Ira'agwe g̃waramo José'g̃a Jesus'ga
ra'oa rerohoi pevo imondovo inog̃a ipype. A'ereki g̃aporavykye'yma sábado u g̃werĩ.

20

Jesus'ga okwera omanoa hugwi
(Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12)

1 Domingo rupi ypyhajive Maria Madalenahẽa hoi itaruvihavuhua kwaruhu pe hepiaga
– perope g̃a ono Jesus'ga ra'oa. Nako'eg̃atui ve hẽa horame. Igwete hẽa hepiagi itauhua
ikwaruhua rovapytymbava.
—Ope'auhu g̃a itauhua jurukwara hugwi! ei hẽa.
2 Igwete hẽa jivyri onhana ua tamombe'u ti Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a pe javo. A'ero
hẽa ruri Simão Pedro'ga pyri ojipe'ga pyri no Jesus'ga remiarõhara'ga. Igwete hẽa
imombe'ui g̃a pe.
—G̃wenohẽ po g̃a nhandepojykahareteva'ea ra'oa ikwaruhua hugwi raji'i, ei hẽa. Ore
ndorokwahavi kiro ahenog̃agwera, ei hẽa g̃a pe.
3 Nurã Pedro'ga hoi ojipe'ga pavẽi ogwovo itakwaruhu pe hepiaga. 4 Onha memei g̃a
ojogwerogwovo. Ojipe'ga koji'i tehe onha Pedro'ga hohe ogwovo. Igwete ga vahemypyi
ikwaruhu pe. 5 A'ero ga apyni tapy'ynhapipyryva repiaga ipype. Emo ga ndoki ipype. 6 Kiro
Simão Pedro'ga vahemi ga reviri okiavo ipype. Igwete ga hepiagi tapy'ynhapipyryva no.
7 Pevo tuvi Jesus'ga akag̃a mamanipyra no. A'ea ko irupe'i tuvi tapy'ynhapipyryva hugwi
onhimamana oina. 8 Kiro ojipe'ga reki ipype a'ero hepiaga – kiroki ga urypy ikwaruhu
pe novĩa. Igwete ga hepiagi herovia Jesus'ga kwerava. 9 A'ea rupi onhimi ve g̃a pe
ikwatijara remimombe'ua. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i jipe: "Okwerava'ja tuhẽ po
ti ga omanoa hugwi nehẽ," e'i ikwatijara hako. Emo a'ea onhimi ve g̃a pe. 10 Igwete g̃a
jogwerojivyra'javi onga pe a'ero ojogwerokuva.

Jesus'ga ojipiuka Maria Madalenava'ea pe
(Mateus 28.9-10; Marcos 16.9-11)

11 Aerẽ Maria Madalenahẽa hoa'javi ojehe'gwovo o'ama mytu'ẽ me ikwaruhua pyri.
Ojehe'orame hẽa nhova'apyni hepiaga ikwaruhua pype. 12 Igwete hẽa mokonha'g̃a
ndepiagi pevo Tupana'gapyrive'g̃a. Tig̃ahivuhu g̃apira. Oapy g̃a oina Jesus'ga nog̃agweri
pe. Ojipe'ga oapy Jesus'ga akag̃agweri pe. Ojipe'ga Jesus'ga pyagweri pe oapy oina.
13 Igwete Mariahẽa g̃a ndepiagi. A'ero g̃a ei hẽa pe:
—Kui'i, maraname nde jehe'oi?
—G̃wenohẽ g̃a jipojykahareteva'ea ra'oa, ei hẽa. Ji ndakwahavi ahenog̃agwera a'ero, ei
hẽa g̃a pe.
14 Onhi'ig̃irẽ hẽa jirovagi Jesus'ga repiaga novĩa ga mombaragwahave'yma. 15 Igwete ga
ei hẽa pe o'ama:
—Kui'i, gara rehe nde jehe'oi e'ama? Ma'g̃a nde ereheka naerũ? ei ga hẽa pe.
Igwete hẽa etehei oyvyteri pe: "Ga ko itymipyra repiakatuhara'ga." Nurã hẽa ei ga pe:
—Po nde ahera'oa rerohoi raji'i emombe'u ti ji ve ahenog̃agwera taroho ti a'ero, ei hẽa
ga pe.
16 —Maria, ei Jesus'ga hẽa pe.
Kiro hẽa jirovapavi ga koty ga repiakatuavo.
—Raboni, ei hẽa ga pe. (A'ea judeus'g̃a e'i ombo'ehara'g̃a pe.)
17 —Tajipyhygi, ei Jesus'ga hẽa pe. A'ereki ji ndajiupiri ve jiruva'ga pyri, ei ga. Eho
ti nhiirũ'g̃a pyri nhiremimbo'ehara'g̃a pyri. Emombe'u ti nhinhi'ig̃a g̃a pe tokwaha ti
g̃a javo, ei ga. Kiro po ti ji jiupiri jiruva'ga pyri g̃anduvete'ga pyri. Gaha ji ambohete
Tupana'ga. Gaha g̃a ombohete no, ei ga. Emombe'u ti g̃a pe tokwaha ti g̃a jihoag̃wama
ga pyri, ei Jesus'ga hẽa pe.
18 Igwete Maria Madalenahẽa hoi Jesus'ga remimbo'ehara'g̃a pyri javo.
—Ahepia ko ji nhandepojykaharete'ga ko! ei hẽa g̃a pe.
Igwete hẽa imombe'upavi Jesus'ga nhi'ig̃a ojive.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe
(Mateus 28.16-20; Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49)

19 A'ea rupi jitehe domingo rupi Jesus'ga remimbo'ehara'ga ndekoi onhimono'oga onga
pype ypytunimo. Hovapytymba katu ga. A'ereki ga okyhyji hete judeus'ga nduvihava'ga
hugwi. Emo Jesus'ga uhu o'ama ojipiuka gapyteri pe.
—Tu katu ti pepy'a, ei ga ga pe.
20 Onhi'igame ga pe ga hepiukari opokutugagwera oykikutugagwera reheve. Ga repi-
agame ga ndoryndoryvamo a'ero. 21 Kiro Jesus'ga ea'javi ga pe:
—Tu katu ti pepy'a, ei ga. Jiruva'ga ji mbuhuruka avo ikwehe tomombe'u ti ga nhinhi'iga
javo ji ve ikwehe. Na jitehe po ti ji pe mondoukari nehẽ no tapemombe'u ti nhinhi'iga
ojipe'ga pe nehẽ no, ei ga ga pe.
22 A'ero ga ipyi ga ndehe.
—Kiro ji imondoi Tupana'ga ra'uva pe me. Peko ti a'ea rehe a'ero, ei ga ga pe. 23 Po ti pe
ei ojipe'ga pe Tupana'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi javo, a'ero ga imombori
tuhẽ ga hugwi, ei ga. Po ti pe ei ga pe Tupana'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi
javo, a'ero ga nomombori tuhẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga ojipiuka Toméva'ea pe

24 Ojipe'ga Jesus'ga remimbo'ehara'ga nduvi pevo jara'ga pyri Jesus'ga jipiukarame ga
pe. O Gêmeo ei ga ga pe Tomé'ga pe. 25 Igwete jara'ga ei ga pe:
—Orohepia ore Jesus'ga oji'i, ei ga imombe'gwovo ga pe novĩa.
E'ia'jaa'ja ga ga pe novĩa. Emo ga ndogweroviarihu ganemimombe'ua ojive. Igwete ga
ei ga pe:
—Ji tahepia na'ẽ ti itaju'ia rembikutugagwera gapo pe, ei ga. Tamondo na'ẽ ti
nhipũa itaju'ia rembikutugagwera rehe. Tapo'ẽ na'ẽ ti gaykikutugagwera pype, ei ga.
Nhipo'ẽe'ymame po ti ji ndaroviari tuhẽ gakwerava'java nehẽ, ei Tomé'ga ga pe.
26 Irũa domingo rupi Jesus'ga remimbo'ehara'ga nhimono'oga'javi onga pype. A'ea rupi
Tomé'ga rekoi ga pyri a'ero. Gwovapytymbava'ja ga onga novĩa. Emo Jesus'ga uhu o'ama
ga pyri ojipiukara'java ga pe.
—Tu katu ti pepy'a, ei ga ga pe.
27 Igwete ga ei:
—Tomé, embuhu ti epũa jipokutugagwera repiaga, ei ga. Epo'ẽ ti jiykikutugagwera
pype. Erovia tuhẽ ti jikweravagwera a'ero, ei Jesus'ga ga pe.
28 A'ero Tomé'ga ei ga pe:
—Nde ko jipojykaharetero tuhẽ! Tupanamo tuhẽ ko nde! ei ga. Orombohete ji nde, ei
ga.
29 —Ji repiaga gwaramo nde heroviari a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Emo pyry hete
jirepiage'ỹve'ga pe ga heroviarame ojikoga ji rehe, ei ga.

Okwatija ahe toko ti ga Tupana'ga pyri javo

30 Jesus'ga oapoapo hete ahemonhimomby'ava'ea gwemimbo'ehara'ga pyteri pe jipi. Ji
namombe'upavi ikwatijarame agwa. 31 Kia ki a'e te ji akwatija taperovia hete ti Jesus'ga
rekohava javoji. A'ero po ti pe ei: "Ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo.
Ga ko Tupana'ga ra'yramo tuhẽ," pe'e po ti pe ga pe. Akwatija ji pe me tapendeaporogita
pyahu ti no pejikogame Jesus'ga rehe. A'ero po ti pe ndekoi avuirama yvagi pe Tupana'ga
pyri nehẽ.

21

Jesus'ga ojipiuka seteva'ea pe

1 Aerẽ Jesus'ga jipiukara'javi gwemimbo'ehara'ga pe a'ero okweravirẽ omanoa hugwi.
Ypiahu pe Tiberíades pe ga jipiukara'javi ga pe. Nahã a'ero. 2 Jesus'ga remimbo'ehara'ga
ojogwereko ojogwerojuva: Simão Pedro'ga, Zebedeu'ga ra'yra'ga, Tomé'ga no – ga pe ga
ei o Gêmeo. Natanael'ga oko ga pyri no – gaha u cidade de Caná pe Galiléiapeve'ga gwyri
pe. Mokonha'ga ojogwereko ga pyri no. 3 Igwete Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Koro ji hoi imomboa pira mboahava, ei ga.

—Toroho ti nde rupi, ei jara'ã̃ga ga pe.

Igwete ã̃ga jogwerohoi onhinhã̃ga yharuhua pype ojogwerogwovo. Nombo'ari'i'i reki ã̃ga imoõ̃g̃o'eamo. [4] Kwara po'rirame Jesus'ga jipiukari o'ama yembe'yi pe. Emo garemimbo'ehara'ã̃ga nonhimombaragwahavi ve ga rehe. [5] Igwete ga ei ã̃ga pe:

—Napembo'ari pe mo? ei ga.

—Norombo'ari ore, ei ã̃ga.

[6] —Pemombo ti pejovai pytera koty, ei ga. A'ero po ti pe imbo'ari nehẽ, ei ga ã̃ga pe.

A'ero ã̃ga imombori ojovai pytera koty. Kiro ã̃ga nombo'ava'javi pira mboahava yharuhua pype a'ero. Tegwete ã̃ga pe. A'ereki ipohyi hete ã̃ga pe pirare'yjuhua rerekovo ã̃gwaramo. [7-8] A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga garemiarõhara'ga ei Pedro'ga pe:

—Nhandepojykaharete'ga ko kiro oko, ei ga.

A'ea renduvame Simão Pedro'ga imongi opira i'arimova'ea nhapytiamo ojihe. A'ereki ã̃ga imbo'arame gwekyi opira. Igwete ga pori y pe ua. A'ereki ã̃ga ira'agwe u yembe'yva hugwi cem metros. Igwete jara'ã̃ga nduri yharuhua pype imoatamo pira mboahava herua pirahetehua reheve. [9] Jesus'ga omoka'ẽ pira tatapynha pyvõ o'ama yembe'yi pe. Pão ga gwereko no. Igwete ã̃ga nduri o'eamo yhara hugwi hepiaga. [10] A'ero Jesus'ga ei ã̃ga pe:

—Peru ti mo penhimimbo'aripyra, ei ga ã̃ga pe.

[11] Kiro Simão Pedro'ga henohemi herohyryryga imboahava herua yembe'yi pe. Tynahẽ hete imboahava pirahetehua rerekovo. A'ereki he'yjuhu pira cento e cinquenta e três. Huvihaviha hete pira. Emo pira mboahava ndotorogi reki. [12] Igwete Jesus'ga ei ã̃ga pe:

—He pejijo i'gwovo mo, ei ga.

Garemimbo'ehara'ã̃ga opojihu javo ga pe manamo nde javo. A'ereki ã̃ga okwahavipe ga ko nhandepojykaharete'ga javo. [13] Igwete Jesus'ga hoi ipyhyga pão pira moka'embyra reheve ima'eamo ã̃ga pe.

[14] Três kiro Jesus'ga jipiukara'javi ã̃gwemimbo'ehara'ã̃ga pe a'ero okweravirẽ omanoa hugwi.

Jesus'ga onhi'ĩ Pedrova'ea pe

[15] Ã̃ga i'upavirẽ Jesus'ga ei Simão Pedro'ga pe João'ga ra'yra'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Enhimombe'u ti kiro ji ve. Jara'ã̃ga hohe'i tehe nde ji arõhetei? ei ga ga pe.

—Na tuhẽ. Ji ko oroarõ hete nde, ei ga. Nde erekwaha nhiremiarõhetea, ei ga Jesus'ga pe.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Nahã ti a'ero. Ovelhas repiakatuhara'ã̃ga gwepia katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ehepia katu jireheve'ã̃ga mbojikoheteavo ji rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.

[16] Kirẽ Jesus'ga ea'javi ga pe:

—Simão, ji arõ hete nde? ei Jesus'ga ga pe.

—Oroarõ hete ko ji ndehe. Nde erekwaha nhiremiarõhetea, ei Simão Pedro'ga.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Hepiakatuhara'ã̃ga gwereko katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ereko katu jireheve'ã̃ga mbo'eavo nhinhi'iã̃ga rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.

[17] Kirẽ Jesus'ga ea'javi ga pe:

—Simão, ji arõ hete nde?

A'ero Simão Pedro'ga rekoveveuhuro a'ea ero ã̃gwaramo ojive. A'ereki três vezes Jesus'ga ea'jaa'javi ga pe: “Ji arõ hete nde?” Nurã ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, erekwaha pa nde mbatera. Nde erekwaha nhiremiarõhetea! ei ga Jesus'ga pe.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Hepiakatuhara'ã̃ga gwepia katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ehepia katu jireheve'ã̃ga mbojikoheteavo ji rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe. [18] Amombe'u katu tuhẽ ji nde ve: Evoja'irame nde eremongi epira egwovo enhimimbotarimova'ea rupi ekovo raikwehe, ei

Jesus'ga ga pe. Aerẽ exava'erame po ti nde epoa pyhoi nehẽ. A'ero po ti ojipe'ga nde kwari nde rerogwovo nehẽ – perope nde nderehopotari, ei ga Simão Pedro'ga pe.

[19] Ga manoaẽwama pe Jesus'ga ei. Omombe'u ga ga pe nahã po ti nde manoi nehẽ javo.

—Nde manorame po ti ojipe'ẽa ei nehẽ: "Simão Pedrova'ea ndopohiri Tupana'ga hugwi omanorame pyry hete Tupana'ga ji ve javo," e po ti ẽa nde mombe'gwovo nehẽ, ei ga. Nahã po ti nde hepiukari Tupana'ga ruvihavuhuhetea ẽa pe emanorame nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

Kirẽ Jesus'ga ei ga pe:

—Eko tuhẽ ti nhiremimbotarimova'ea rupi nehẽ, ei ga Pedro'ga pe.

Pedrova'ea e'i Jesus'ga pe: Marã po ti ga rekoi nehẽ?

[20] A'ero Simão Pedro'ga jirovagi ojipe'ga repiaga. A'ereki ẽa ndeviri ga ruri Jesus'ga remiarõhara'ga – gaha ojity Jesus'ga pyri ẽa i'urame ojogwerojuva Jesus'ga manoa renonde ikwehe. A'ea rupi ga ei Jesus'ga pe ikwehe: "Jesus, ma'ẽa pe nde ei: 'Kiro po ti ga ji mondoukari ẽapo pe topyhy ẽa ga javo'?" ei ga Jesus'ga pe ikwehe. [21] Kiro Pedro'ga jirovagi akoja'ga repiaga ga rurame ojiviri. A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Oro ga, marã po ti ga rekoi aerẽ nehẽ naerũ? ei ga.

[22] Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Ji ipotarame po ti ga rekoji jirura'java repiaga nehẽ, ei ga. Maranuhũ nde rekoi a'ea rehe naerũ? Ndehe ti eko nhiremimbotarimova'ea rupi, a'e ko ji nde ve, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

[23] Aerẽ Jesus'gareheve'ẽa imonhimoanhani javo tehe ojipe'ẽa pe.

—Akoja'ga po ti nomanoi nehẽ Jesus'ga remimbo'ehara'ga, e'ie'i tehe ẽa.

Emo Jesus'ga nde'i reki: "Nomanoi po ti ga nehẽ." Nahã ga e'i: "Ji ipotarame po ti ga rekoji jirura'java repiaga nehẽ. Maranuhũ nde rekoi a'ea rehe naerũ?" A'ea Jesus'ga ei ga mombe'gwovo Pedro'ga pe.

[24] Akoja'ga – ga pe ẽa e'i tehe nomanoi po ti ga javo – gaha omombe'umbe'u pa Jesus'ga reaporoẽita. A'ea jitehe ga okwatijatija inoẽa. Orokwaha tuhẽ ore a'iti tuhẽ garemimombe'ua javo, a'e ji.

[25] Gwereko hete ojipea Jesus'ga rembiapoagwera onhimongyavo. Po ti ahe ikwatijapavi garembiapoagwera a'ero po ti yvya koty ndohypavi aherembikwatijara rehe nehẽ ovuhu, a'e ji.

JESUS'GA MOIRÕHARAVA'EA REAPOROÕITA
Atos dos Apóstolos

1 Teófilo, ymya ypy ji ikwatijari nde ve imondovo ikwehe. Igwete ji imombe'upavi nde
ve Jesus'ga rekohava ga ruvame avo yvya koty ikwehe. Garemimbo'eagwera ji amombe'u
no ikwehe. 2-3 Garupiragwera yvagi pe ji amombe'u no.
Omanorẽ Jesus'ga kwerava'javi raikwehe. A'ero ga ikwahavukavukari okwerava ãga
pe – kiroki ãga ga omo'emo'ẽ ojive omoirũharamo. He'yjuhu ãgakira rupi quarenta dias
rupi ga jipiukaukari ãga pe okovo ãga pyri. Igwete ga ãga mbo'embo'ei Tupana'ga ra'uva
popoakarimo. "Nahanahã a'ero Tupana'ga rekorame ãganduvihavuhuhetero," ei Jesus'ga
imombe'gwovo ãga pe. 4 Aerẽ okorame ãga pyri Jesus'ga ei ãga pe no:
—Tapehoi na'ẽ ti cidade de Jerusalém hugwi, ei ga ãga pe. Amombe'u ko ji pe me
jiruva'ga nhi'iãgagwera ikwehe. A'ereki ymya Tupana'ga e'i hako: "Tamondo ti jira'uva ãga
pyri nehẽ," e ko jiruva'ga hako, ei ga ãga pe. Tapehoi na'ẽ ti a'ero gara'uva imboha'uva,
ei Jesus'ga. 5 João Batistava'ea oko ãga pavẽi ãga mobatizauka yhya pyvõ ikwehe. Emo
nambegwehetei po ti Tupana'ga oko pe pavẽi gwa'uva mondouka pe pyri nehẽ, ei Jesus'ga
ãga pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype

6 Aerẽ Jesus'ga moirũhara'ãga jatykatykaa'javi Jesus'ga pavẽi. Igwete ãga ei ga pe:
—Jesus, ãgwamo nde rekorame huvihavuhuhetero po ti nhande israelitasramo haji-
heve'ãga mondomondoa'javi nehẽ? ei ãga Jesus'ga pe.
7 Igwete Jesus'ga ei:
—Jiruva'ga ãgwemimbotarimo omongo ymyava'ea aerẽva'ea no, ei ga. Ga ndokwa-
havukari reki a'ea pe me, ei ga ãga pe. 8 Gara'uva po ti uhu pe pyri pe pojykavo nehẽ. Nahã
po ti Tupana'ga pe mbopopoakarukari tomombe'u ti ãga Jesus'ga ojipe'ãga pe javo nehẽ, ei
Jesus'ga. Ji mombe'u ti a'ero Jerusalém me Judéiapeve'ãga gwyri pe nhaporemo nehẽ, ei
ga. Samariapeve'ãga gwyri pe ti ji mombe'u nehẽ no irupeheteve'ãga gwyri pe nehẽ no, ei
Jesus'ga ãga pe.
9 Ga nhi'iãgirẽ Tupana'ga ga rupiri ga mondovo ojipyri yvagi pe. Ojovavu ãga hepiaga
gahoa. Yvaãgatiãga pype ga hoi ogwovo. A'ero ãga ndohepiaga'javi ga. 10 Ga horame ãga gwepia
hete yvaga novĩa Jesus'ga moirũhara'ãga. Nanime mokonha'ãga jipiukari ãga pe o'ama ãga
pyri. Ipitiãgahivuhu ãga okupa. 11 Igwete ãga ei Jesus'ga moirũhara'ãga pe:
—Galiléiapeva'ero maranuhũrame pe hepiaguhui yvaga pejijupa? ei ãga ãga pe. Akoja'ga
– kiroki ga Tupana'ga gwupi yvagi pe pe hugwi – ga jitehe ti ojivyra'ja ua kokoty
nehẽ Jesus'ga, ei ãga. Pehepia pe gahoa. Nahã ti ga jivyra'javi nehẽ no, ei ãga Jesus'ga
moirũhara'ãga pe.

Judas Iscariotesva'ea rakykwepoharava'ea

12 Aerẽ Jesus'ga moirũhara'ãga jivyri yvytyruhua hugwi monte das Oliveiras hugwi –
perope oliveiras ndyvuhua u. A'ero ãga hoi cidade de Jerusalém me. A'ereki Jerusalém
ko ira'agwe um quilômetro monte das Oliveiras hugwi. 13 Ovahemame ãga hoi onga jo'ari
pe – perope ãga opytaahi'vi upa. Pevo ãga ndekoi Pedro'ga, João'ga, Tiagova'ea, André'ga,
Filipe'ga, Tomé'ga, Bartolomeu'ga, Mateus'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga.
Simão'ga zelote'ga pevo oko no Judas'ga pavẽi – kiroki ga Tiago'ga ra'yra'ga. 14 Igwete ãga
jatykatykai jipi onhi'iãga Tupana'ga pe ojihe'ae'a kunhangwera'ãga pavẽi. Jesus'ga yembora
Mariava'ea oko ãgapyteri pe Jesus'ga irũ'ãga no.
15 Ojipea rupi ãga jatykaa'javi onhimongyavo Jesus'gareheve'ãga. He'yjuhu ko ãga cento e
vinte. A'ero Pedro'ga po'ami ãgapyteri pe. 16 Igwete ga ei ãga pe:
—Nhiirũ, ymyahũ ko Tupana'ga ra'uva okwatijaruka Daviva'ea pe hako, ei Pedro'ga
ãga pe. A'ero Daviva'ea ikwatijari aerẽva'ea Judasva'ea mombe'unhoãgwenondeavo hako

– kiroki ahe soldados'ga nderoho Jesus'ga pyhygauka ikwehe, ei ga. Judasva'ea oko tuhẽ
Daviva'ea nhi'ĩpo'ruavo, ei Pedro'ga ga pe. [17] Judasva'ea ko orepyteripeva'ero oko novĩa.
A'ereki Jesus'ga ore mo'ẽ ji mombe'u ti ojipe'ga pe javo, ei ga ga pe.
([18] Judasva'ea opyhyguka Jesus'ga ikwehe. Igwete ga ikwepygi itambere'ia imondovo
ahe ve garekote'varuhuva'ea rehe Jesus'ga pyhygukara rehe. Kia pyvõ Judasva'ea
ipyhygukari kohotehea. Igwete ahe hoi pevo ojijugwa ojijuvyga ojijukavo. A'ero ahe
hiri. Aherevega ipugi ojikavo. A'ero ihembavi aheryhea ahe hugwi. [19] Jerusalémmeve'ga
nhaporemo okwaha pa ahemanoa ikwehe. Igwete ga inoĝi Aherekoa gwyra kohoa rehe.
Aceldama ei ga jupe onhi'iĝimo.)
Koji'i Pedro'ga ei Jesus'gareheve'ga pe ga jatykarame:
[20] —Igwete Daviva'ea ikwatijari aerẽva'ea Judasva'ea mombe'unhoĝwenondeavo inoĝa
hako, ei ga. Salmos ko Daviva'ea rembikwatijara rera, ei ga. Nahã ahe ei ikwatija
Judasva'ea mombe'gwovo hako.
"Tipypiaryme po ti aherongagwera oina.
Tuvyme ti ga ipype javoji nehẽ," ei aherembikwatijara, ei Pedro'ga ga pe.
Ojipea ahe ei ikwatija no:
"Ojipe'ga ti toporavyky aherakykwepoharamo a'ero nehẽ," ei aherembikwatijara, ei ga.
[21-22] —Nurã ji ei kiro pe me, ei Pedro'ga ga pe. Ojipe'ga ti toko ore pavẽi a'ero tomombe'u
ti ga Jesus'ga kweravagwera ore pavẽi, ei ga. Nahã ko garekoagwera: Ga oko ypy ore
pavẽi João Batistava'ea ga mobatizarame ikwehe. Ojikoty'a ga ore pavẽi avuirama Jesus'ga
rekorame orepyteri pe ore rerekovo ikwehe. Okoji ga ore pavẽi hepiaga Tupana'ga Jesus'ga
rerohorame yvagi pe no, ei Pedro'ga ga pe. Nanongara'ga ti toko ore pavẽi Judasva'ea
rakykwepoharamo nehẽ, ei ga ga pe.
[23] Henduvame ganhi'iĝa ga nanongara'ga mo'ememei José'ga Matias'ga no. Ojipea ko
José'ga rera Barsabás. Justo garera no. Jara'ga ko Matias'ga. [24-25] A'ero ga nhi'iĝi javo
opojykaharete'ga pe Tupana'ga pe.
—Ndehe erekwaha pa ahereaporoĝita, ei ga ga pe. Ma'ga nde erepota gandekoa ore
pavẽi a'ero? Ehepiuka ga ore ve toporavyky ti ga nemoirũharamo okovo nehẽ, ei ga.
A'ereki Judasva'ea opohi oporavykya hugwi kirẽ ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei ga.
Ekwahavuka ore ve a'ero enhimimbotarimove'ga, ei ga Tupana'ga pe.
[26] Igwete ga ikwatijari Matias'ga rera ita'ia rehe. Ojipea rehe ga ikwatijari José'ga
rera. A'ero ga inomemei ita yru'ia pype imoĝwyĝwyma. Kiroki ita jypya ohi jugwi
– a'ea gwereko Matias'ga rera. A'ero Matias'ga rekoi Jesus'ga moirũharamo. Nurã
gamoirũhara'ga ndekoa'javi dozeramo.

2

Tupana'ga ra'uva ruragwera Jesus'gareheva'ea pyri

[1] Aerẽ toryva rupi Pentecostes rupi ga jatykapavi onga pe – kiroki ga ojiko Jesus'ga rehe.
[2] Kotihĩ ga henduvi yvyruhua'java'ea ipopoakava'ea. Kiro turi yvaga hugwi onga pype
imotynahema – perope ga õi. [3] Igwete ga hepiagi tata'java'ea. Kiro turi oja'oga ga ndehe
nhaporemo o'a. [4] Igwete Tupana'ga ra'uva ga pojykapavi ga nderekovo katu. Igwete a'ea
ga monhi'iĝukari hajihejiheve'ga nhi'iĝimo.
[5-12] Henduvame he'yjuhuve'ga jatykatykai judeus'ga. Ga ko pevo u Jerusalém me
Tupana'gareheve'ga. Hajihejiheve'ga gwyra hugwi nhaporemo ga nduri upa. Ga ko Párti-
apeve'ga gwyripeve'ga. Ojipe'ga ko Médiapeve'ga gwyripeve'ga. Ojipe'ga Elãomeve'ga
gwyripeve'ga, Mesopotâmiapeve'ga gwyripeve'ga no Judéiapeve'ga gwyripeve'ga, Ca-
padóciapeve'ga gwyripeve'ga, Pontopeve'ga gwyripeve'ga, Ásiapeve'ga gwyripeve'ga,
Frígiapeve'ga gwyripeve'ga, Panfíliapeve'ga gwyripeve'ga, Egitopeve'ga gwyripeve'ga,
Cretapeve'ga gwyripeve'ga, Arábiapeve'ga gwyripeve'ga, Líbiapeve'ga gwyripeve'ga –
kiroki ĝayvya u cidade de Cirene pyri. Cidade de Roma hugwi ojipe'ga nduri upa
Jerusalém me no. Jara'ga ko judeus'ga jara'ga pavẽi – kiroki ga onhimongo judeusramo.

Henduvame he'yjuhuve'ğa jatykatykai a'ero onhimomby'apava. A'ereki ğa nhaporemo
ğwendu ojigwyripeve'ğa nhi'iğa ra'ãra'ağa.
—Marağatu? ei ğa ojohupe. Agwa'ğa ko Galiléiapeve'ğa nhaporemo. Marã re po ğa
ndekoi ikwahava nhandegwyripeve'ğa nhi'iğa naerũ? ei ğa ojohupe. A'ereki nhanenhi'iğa
nhaporemo reki ğa ğwa'ağwa'ã. Omombe'umbe'u ğa nhande ve pyryheteva'ea Tupana'ga
rembiapoa, ei ğa ojohupe.
13 Igwete ojipe'ğa Jesus'gareheve'ğa nderekomemumemui.
—Agwa'ğa ko heagwyry vinho i'gwoi'gwovo, e'i tehe ğa ğa pe.

Pedrova'ea nhi'iğa ahe ve

14 Nanime Pedro'ga po'ami onzeve'ğa pavẽi. Hahyahi ganhi'iğa ga erame gwe'yja'ğa pe
judeus'ğa pe:
—Nhiirũ, pehendu ti nhinhi'iğa Jerusalémmeva'ero, ei ga ğa pe. 15 "Heagwyry po
avove'ğa," pe'ji tehe pe ğa pe, ei ga. Avi ğa ndaheagwyryvi reki. Ypyhajive nove horas rupi
ahe ndo'ui jipi, ei Pedro'ga ğa pe. 16 Penemienduva ko Joelva'ea omombe'u nhoğwenonde
hako – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa jipi, ei ga. A'ea pe tuhẽ ahe e'i Tupana'ga
ra'uva po ti oho ğa pyri nehẽ javo, ei ga. Joelva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ikwatija
hako, ei Pedro'ga ğa pe. Nahã Tupana'ga ei a'ero:
17 "Nahã ti ji rekoi yvyakotyve'ğa pavẽi mbapava koty nehẽ," ei Tupana'ga hako, ei ga.
"Amondo ti ji jira'uva ğa pyri nhaporemo.
A'ero po ti penymymino'ğa imombe'ui nhinhi'iğa nehẽ akwaimbae'ğa kunhangwera'ğa
nehẽ no," ei ga, ei ga.
"Akwahavuka ti ji a'itituhẽva'ea hepiuka xava'eve'ğa pe ğa kirame nehẽ.
Ipyahuve'ğa pe ti ji ikwahavukari hepiuka ğa pe ğakire'yma rupi nehẽ no," ei ga, ei ga.
18 "Kiroki ğa oko nhiremimbotarimova'ea rehe
– ğa pyri tuhẽ ti ji imondoi jira'uva a'ea rupi nehẽ akwaimbae'ğa pyri kunhangw-
era'ğa pyri no," ei ga.
"A'ero ti ğa imombe'ui nhinhi'iğa nehẽ," ei ga, ei Pedro'ga imombe'gwovo ğa pe.
Joelva'ea omombe'u nhoğwenonde Tupana nhi'iğa ikwatija hako, ei ga.
19 "Ahepiuka ti ji ahemonhimomby'ava'ea yvagi pe nehẽ yvya koty nehẽ no," ei Tupana'ga,
ei Pedro'ga ğa pe.
"Ahepiuka ti ji gwyhya'javuhuva'ea no tata no.
Tatatiğahivuhua ti ji ahepiuka nehẽ no," ei ga.
20 "Ogwe ti kwara nehẽ," ei Tupana'ga.
"Jahya ti iğwağahi nehẽ gwyhyva'ea ja," ei ga.
"Aerẽ ti ihoi yvyakotyve'ğa mboja'ogukahava apiavo nehẽ.
Huvihavuhuva'ea apiavo oho nehẽ nhiremimboja'ogukahava.
A'ero po ti ji ei yvyakotyve'ğa ndeaporoğita pe nehẽ," ei ga, ei ga.
21 "Kiroki ğa e'i ji ve ji poko ti javo
– ğapojykaharetero po ti ji amboheaporoğita pyahu ğa mongovo jijipyri avuirama
nehẽ," ei Tupana'ga, ei ga.
Nahã Joelva'ea imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa kwatija hako. Joelva'ea rembikwatijara
Pedro'ga omombe'u ğa pe no.
22 Igwete Pedro'ga ei no:
—Pejapyaka ti nhinhi'iğa rehe, ei ga gwe'yja'ğa pe israelitas'ğa pe. Jesus'ga pe
Nazarépeve'ga pe Tupana'ga oapouka ahemonhimomby'ava'ea ikwehe tokwaha ti ğa
nhirembiapoukara ga pe javo, ei ga. Pekwaha pe a'ea hepiaga. A'ereki pepyteri pe
ga oapouka Jesus'ga pe ikwehe, ei Pedro'ga ğa pe. 23 Ojikwe Tupana'ga ei Jesus'ga pe
ğwemimbotarimo: "Aerẽ ti ji nde mondoukari ğapo pe nehẽ. A'ero ti ğa nde mbovyrukari
yva rehe nde jukauka nehẽ," ei Tupana'ga ga pe, ei ga. Pehe koi Jesus'ga jukaukahara
ga mbovyruka yva rehe okote'varuhuve'ğa pe ikwehe, ei Pedro'ga ğa pe. 24 Emo Tupana'ga
Jesus'ga mbogweravi gamanoa hugwi. A'ea ga imombigi gamanoa rahya ga hugwi. A'ereki
tegwete Jesus'ga piro'ye'yma gamanoa hugwi, ei ga gwe'yja'ğa pe. 25 Ymya Daviva'ea

omombe'u Jesus'ga nhi'iğağwama ikwatija hako, ei ga. Tupana'ga rehe Jesus'ga onhi'ĩ.
Nahã Jesus'ga ei a'ero:
"Nane'ymi ko ji jipojykaharete'ga repiagi jirovaki.
Ga ko ji pyri oko jipi ji pokoga
tomomynhyme ti ğa ndepy'a javo ji ve," ei ga onhi'iğa Tupana'ga rehe, ei Pedro'ga.
26 "Nurã ji roryroryvamo.
Avy'a hete ji nde rehe, a'e ji javo nde ve," ei ga Tupana'ga pe, ei ga.
"Yvyakotyva'ero ko ji rekoi novĩa.
Emo ji a'e jipi ombogwera po ti ga jira'oa nehẽ javo," ei ga Tupana'ga pe, ei ga.
27 "Nderepohiri ti nde ji hugwi
ji mombytavo omanove'ğa gwyri pe nehẽ," ei ga, ei ga.
"Neremonemukari po ti nde jira'oa nehẽ no.
A'ereki ji anhikwava'ẽ nde ve," ei ga ga pe, ei Pedro'ga.
28 "Nde erekwahavuka ji ve jihoağwama ejipyri," ei ga.
"Ejikoty'aro ğwaramo ji pavẽi ko nde ji mbohoryhetei nehẽ," ei ga Tupana'ga pe, ei ga.
Nahã ko Daviva'ea omombe'u Jesus'ga nhi'iğağwama ikwatija hako, ei Pedro'ga imombe'gwovo gwe'yja'ğa pe.
29 —Nhiirũ, tamombe'u katu Daviva'ea kiro pe me a'ero nhaneramonhava'ea, ei Pedro'ga ğa pe. Ahe nonhimombe'ui ikwatijarame hako. Jesus'ga nhi'iğağwama Daviva'ea omombe'u nhoğwenonde, ei ga. A'ereki Daviva'ea omano tuhẽ, ahera'oa inemba hako, ei ga. Ahe tymi ahe noğa hako. Kiromo jate tuvi Daviva'ea ryvya nhande pyri, ei Pedro'ga ğa pe.
30 —Daviva'ea ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharamo oko, ei ga. Igwete Tupana'ga ikwahavukari aerẽva'ea Daviva'ea pe hako. Ga omombe'u nhoğwenonde ahe ve Cristo'ga rekoağwama a'ero, ei ga. Nahã Tupana'ga ei Daviva'ea pe hako: "Tupanamo ji ei nde ve kiro," ei ga onhinoina. "Aerẽ ti nde javijitehe nerymymino'ga israelitas'ğa nduvihavuhuhetero toko nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve hako, ei ga. 31 Nurã a'ea kwahavipeavo Daviva'ea imombe'ui Cristo'ga mbogweravağwama, ei Pedro'ga ğa pe. Ahe omombe'u Cristo'ga nhi'iğağwama Tupana'ga pe a'ero, ei ga. "Nde nderepohiri ti ji hugwi ji mombytavo omanove'ğa gwyri pe nehẽ. Neremonemukari ti nde jira'oa nehẽ no," ei ga, ei Pedro'ga.
32 —Jesus'ga reki ahe omombe'u, ei Pedro'ga. A'ereki gaha Tupana'ga ombogwera omanoa hugwi, ei ga. Ga kweravirẽ ore nhaporemo ga repiagi ikwehe, ei ga imombe'gwovo ğa pe. 33 A'ero Tupana'ga ga mondoi ga mongovo oypyvo yvagi pe omoirũharamo ikwehe, ei ga. Igwete ga imondoi gwa'uva Jesus'ga pyri. A'ereki ymya Tupana'ga Jesus'ga ruva'ga e'i Jesus'ga pe: "Tamondo ti jira'uva nde pyri nehẽ," e ko ga hako, ei Pedro'ga ğa pe. Igwete ga imondoi Jesus'ga pyri ikwehe. A'ero Jesus'ga imbuhurukari Tupana'ga ra'uva kiro ore pyri topojyka ğa javo, ei Pedro'ga ğa pe. Pe pehepia tuhẽ kiro Tupana'ga ra'uva rura. Pehendu pe Tupana'ga ra'uva ğa monhi'iğukarame penhi'iğimo no, ei ga ğa pe. 34 Jesus'ga ko oho yvagi pe ikwehe, ei Pedro'ga. Daviva'ea ra'oa ki a'e te ndohoi, ei ga. Omanoe'ymame Daviva'ea omombe'u opojykaharete'ga Jesus'ga. Igwete ahe ei hako:
"Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:
'Eapy ji ypyvo nhimoirũharamo,' ei Tupana'ga," ei Daviva'ea.
35 " 'Kiro ti ji nearõe'ỹve'ğa mongoi neremimbotarimova'ea rehe,' ei Tupana'ga jipojykaharete'ga pe," ei ahe.
Nahã Daviva'ea ei Jesus'ga mombe'gwovo ga ko jipojykaharete'ga javo, ei Pedro'ga ğa pe.
36 Igwete Pedro'ga ei no:
—Jesus'ga jitehe pe ga mondouka yva rehe ga jukavouka ikwehe novĩa, ei ga. Emo Tupana'ga ga mbogwera reki ga mongovo yvagi pe nhandepojykaharetero nhanderuvihavuhuhetero. Pekwaha tuhẽ a'ea pehe nhaporemo israelitasramo, ei Pedro'ga gwe'yja'ğa pe.

37 Henduvame Pedro'ga nhi'iğa ğa imbojui opy'a okote'varuhuro ğwaramo. Igwete ğa ei
Pedro'ğa pe:
—Marã po ti ore rekoi ore nehẽ? ei ğa.
38 Igwete Pedro'ga ei ğa pe:
—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Jesus Cristo'ga rehe, ei ga. Penhimoba-
tizauka ti Jesus'gareheva'ero. A'ero po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe
hugwi nehẽ, ei ga. Igwete po ti Tupana'ga imondoi gwa'uva pe pyri pe moiruamouka
pe nderekovouka nehẽ. 39 A'ereki Tupana'ga e'i jipe pe me tamondo ti jira'uva ğa pyri
javo, ei Pedro'ga. "Penymymino'ğa pyri ti ji imondoi nehẽ no," ei Tupana'ga pe me, ei
ga. Irupeve'ğa pe Tupana'ga ei na jitehe no judeus'ğarũive'ğa pe. Kiroki ğa ga omo'emo'ẽ
ojive – ğa pe nhaporemo nhandepojykaharete'ga ei, ei Pedro'ga imombe'gwovo ğa pe.
40 Pedro'ga ega'ei ğa pe imombe'ukatuavo. Igwete ga ei:
—Pepohi ti ağwamove'ğa hugwi okote'varuhuve'ğa hugwi Tupana'ga ti tombo-
hahyukaryme pe me nehẽ, ei ga ğa pe.
41 Kiroki ğa ğwendu katu Pedro'ga nhi'iğa – kiro ğa nhimobatizaukari Pedro'ğa pe. Três
mil ko ğa onhimongyavo – kiroki ğa ojiko Jesus'ga rehe a'ea rupi Pedro'ğa nderekovo.
42 Kotihĩtihĩ ğa jihe'akatui ojogwehegwehe a'ero. Ğwendu hete ğa Jesus'ga moirũhara'ğa
nemimbo'ea Pedro'ğa nemimbo'ea. O'uo'u ğa mbatera ojopyri no. I'urame ğa japyakai
Jesus'ga manoagwera rehe. Igwete ğa nhi'inhi'iği Tupana'ga pe jipi.

Jesus'gareheva'ea ojogweroju

43 Tupana'ga oapoapouka ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga moirũhara'ğa pe.
—Ja'gwy! ei pevove'ğa hepiaga. Tupana'ga ipopoaka hete, ei ğa onhimomby'apava.
44 Igwete Jesus'gareheve'ğa jihe'akatui jipi ojopokopokoga ombatera rehe. 45 Ombatera
rerekorame ğa imondoi ikwepyguka itambere'ia ima'ema'eamo ojipe'ğa pe imbat-
ere'ymame. 46-47 Nane'ymi ğa nhimono'ono'oği judeus'ğa jatykahavuhua rokari pe. Igwete
ğa hoğahoi onhonga pe mbatera i'gwovo ima'ema'eamo ojohupe gworygworyvamo
Tupana'ga mboheteavo. Ojipe'ğa nhaporemo e'i ğa pe pyry hete ğa javo. Igwete
nhandepojykaharete'ga koji'ive'ğa mbojikojikogukari ojihe jipi. Igwete ga ojiheve'ğa
mbojihe'apavukari ojogwehegwehe.

3

Ipyka'nauhũva'ea po'ağatua

1 Aerẽ Pedro'ga hoi ğajatykahavuhu pe João'ga pavẽi xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo. Ka'aru
três horas rupi ğa hoi. A'ereki a'ea rupie'ymi judeus'ğa oho onhi'iğa Tupana'ga pe.
2 Igwete Pedro'ğa nduri. A'ea ja ojipe'ğa ipyka'nauhũve'ga reruri pea rupi. Nane'ymi
ğa gweru ga ojatykahavuhua jurukwara pyri ga mohina. Jurukwara pe ğa e'i Ikatuva'ea.
Ipyka'naka'nauhũ po ga o'a raka'e. Nopo'ami ga a'ero. Nurã ğa ga reruri ga mohina
toporandu ga itambere'ia rehe javo. Igwete ga porandurandu ojipejipe'ğa pe ğa horame
onga rokari pe. 3 Kiro Pedro'ğa nduri a'ero. Ğa vahemame onga pe ipyka'nauhũve'ga ğa
ndepiagi oina. Igwete ga ei ğa pe:
—Pembuhu ji ve itambere'ia, ei ga.
4 Igwete Pedro'ga ga repiahetei João'ga pavẽi. Pedro'ga e'i ga pe:
—Ejirova ore koty, ei ga ipyka'nave'ga pe.
5 A'ero ga jirovagi ğa koty ğa ndepiaga oina. "Ombuhu po ti ğa mo ji ve nehẽ," ei ga
oyvyteri pe. 6 Igwete Pedro'ga ei ga pe:
—Itambere'ia ji ndarekoi te novĩa. Emo Jesus Cristo'ga popoakara ji areko
Nazarépeve'ga popoakara, ei ga. Nurã ji ei nde ve: Epo'ã egwovo, ei Pedro'ga ga pe.
7 Igwete Pedro'ga ga popyhygi ga mopo'ama. Omopo'amame ga pyitaro a'ero ga
pynhu'ãitaro no. 8 A'ero ga pori opo'ama ogwovo. Igwete ga reki onga rokari pe Pedro'ğa
ndupi okovo. Opoopo ga ogwovo gworygworyvamo. Igwete ga Tupana'ga mbohetehetei.
9 Pevove'ğa nhaporemo gwepia gahoa henduva ganhi'iğa Tupana'ga mboheterame.

10 —Gaha, ja'gwy! ei ğa, kiroki ga õi itambere'ia rehe jipi jurukwara pyri Ikatuva'ea pyri!
ei ğa onhimombaragwahava ga rehe.
Onhimomby'a hete reki ğa gapyita rehe.

Pedrova'ea omombe'umbe'u ahe ve

11 Igwete ika'nauhũgwera'ga Pedro'ğa anhuvani. Kiro pevove'ğa nhambavi ojatykava
upa ğa pyri ğambo'ehai pe onga rembe'yvuhu pe – a'ea pe ğa e'i Salomãova'ea apoa.
Igwete ğa nhimomby'ahetei ika'nauhũgwera'ga repiaga.
12 —Marã ga po'amuhũi? ei ğa ojohupeupe. Ğandura repiagame Pedro'ga ei ğa pe
israelitas'ğa pe:
—Maraname pe ore repiahetei penhimomby'auhuavo gapo'ama rehe? ei ga ğa pe. Pe'e
tehe po pe ore ve naerũ. "Ipaji hete ğa Pedro'ğa. Opyryva ğwaramo ğa agwa'ga mopo'ami
ga mondovo." Poro po pe etehei ore ve naerũ? ei Pedro'ga ğa pe. Na rũi reki, a'e ji pe me, ei
ga. 13-16 Jesus'ga reki omopo'amuka ore ve penembiepiaga'ga penembikwahava'ga. A'ereki
ore orojiko Jesus'ga rehe. Orejikoga ğwaramo ga rehe Jesus'ga ga mopo'ağatui pendovaki,
ei ga ğa pe.
—Nhaneremboypya ojiko hete Tupana'ga rehe hako Abraãova'ea Isaqueva'ea. Jacóva'ea
ojiko ga rehe, ei ga. Gaha ombohuvihavuhu hete Jesus'ga omoirũhara'ga. Pehe ki a'e te
Jesus'ga mondo nhanderuvihava'ğa po pe ikwehe, ei Pedro'ga ğa pe. Igwete governador'ga
Pilatos'ga ei novĩa: "Amohemuka ji ga cadeia hugwi ga mbopiro'yavouka," ei ga. Pe ki a'e
te pe'e Pilatos'ga pe: "Teremohemukari Jesus'ga. A'ereki ga okote'varuhu," pe'eteheuhu
pe Pilatos'ga pe ikwehe, ei ga. Iporojukave'ga reki pe pepota gaha emohemuka ore ve javo.
Pyryheteve'ga ki a'e te pe ndapepotari gahema naerũ, ei ga ğa pe. Gaha ko yvyakotyve'ğa
mongo tuhẽ Jesus'ga. Emo pe pejukauka ga. Tupana'ga ga mbogwera reki gamanoa hugwi
ikwehe, ei ga. Ga mbogweravirẽ ore ga repiaga'javi a'ero, ei Pedro'ga imombe'gwovo ğa
pe.
17 Igwete ga ei gwe'yja'ğa pe no:
—Nhiirũ, pejukauka pe ga ikwehe. A'ereki pe ndapekwahavi tuhẽ nhanderuvihava'ğa
pavẽi, ei ga ğa pe. 18 Ymyahũ Tupana'ga ombo'e nhoğwenonde ahe a'ea rehe hako –
kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa jipi, ei ga. Ahe nhaporemo Cristo'ga mombe'u
nhoğwenonde a'ero okwaha po ti ga hahyva'ea omanomo javo. Pe Cristo'ga jukaukarame
nahã Tupana'ga ahe nhi'īpo'ruukari a'ero, ei Pedro'ga ğa pe.
19 —Perojijyi ti pejeaporoğita a'ero. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tu-
pana'ga rehe tohy ti ga pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ, ei ga. 20 Pepohi ti jugwi pejikoga
nhandepojykaharete'ga rehe tomomby ti ga pepy'a nehẽ. Pepohi ti jugwi pejikoga ga
rehe tombuhura'ja ti ga Jesus Cristo'ga pe pyri, ei ga. Ga pe Tupana'ga e'i nhoğwenonde
tamondoa'ja ti ga ğa pyri nehẽ javo, ei Pedro'ga ğa pe.
21 —Jesus'ga opyta tuhẽ kiro yvagi pe Tupana'ga ti toapokatua'ja na'ẽ yvyako-
tyva'ea ji renonde javo, ei ga. Ymyahũ ko Tupana'ga imombe'ujipei a'ea onhi'iğa
mombe'uharava'ea pe hako tapemombe'u ti jara'ğa pe javo, ei ga. 22 A'ea ko Moisésva'ea
omombe'u a'ero hako. A'ereki ahe e'i:
"Tupana'ga pepojykaharete'ga po ti ji'jave'ga mongoi pepyteri pe nehẽ," ei ahe, ei ga.
"Ga po ti pejigwyripeva'ero oko pe pavẽi nehẽ.
Igwete po ti ga imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa pe me nehẽ," ei Moisésva'ea hako, ei ga.
"Pehendu katu pa ti ganhi'iğa a'ero nehẽ," ei ahe.
23 "Kiroki ğa ndohopotari ganhi'iğa rupi
– ğahã ti ğa tombojipe'a Tupana'gareheve'ğa hugwi ğa jukavo nehẽ," ei ahe hako, ei
Pedro'ga imombe'gwovo ğa pe.
24 —Samuelva'ea omombe'u nhoğwenonde ağwamova'ea no hako, ahepy'rovova'ea
omombe'u no Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei Pedro'ga ğa pe. Tupana'ga
imombe'uukarame ahe ve ahe nhaporemo omombe'u ağwamova'ea hako, ei ga. 25 Pe
ndepyga reki Tupana'ga omombe'uuka nhoğwenonde ağwamova'ea ahe ve hako. Pe
ndepyga jitehe Tupana'ga e'i jipe penamonhava'ea pe hako tamombyry ti ğa pe nehẽ

javo, ei Pedro'ga ã̃ pe. A'ereki Abraãova'ea pe ga e'i jipe hako: “Nerymymino'ga
po ti imombyryvi yvyakotyve'ã̃ pe nhaporemo nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei
Pedro'ga ã̃ pe. [26] Pe pyri na'ẽ Tupana'ga Jesus'ga mbuhurukari a'ero ga mongovo
omoirũharamo tamombyry ti ã̃ pe javo, ei ga. “Tamombyry ti ã̃ pe ã̃ mbopohiruka
pa ã̃andekote'varuhua hugwi,” ei Tupana'ga pe ndepyga, ei Pedro'ga imombe'gwovo ã̃
pe.

4

Onhi'iã̃hy ahe Pedrova'ea pe

[1-4] Igwete João'ga pavẽi Pedro'ga imombe'ui Jesus'ga kwerava ga manoagwera hugwi.
A'ea imombe'urame ã̃ pe ã̃ ei:

—Okwerava ã̃waramo po ti Jesus'ga nhande mbogweravi nehẽ no, ei ã̃.

Henduvame Pedro'ã̃ nhi'iã̃ he'yjuhuve'ã̃ heroviari ojikoga Jesus'ga rehe a'ero. Cinco
mil ko ã̃ a'ero Jesus'gareheve'ã̃ onhimongyavo. Pedro'ã̃ nhi'inhi'iã̃ame ã̃ pe kiro
ã̃ nduri ã̃ pyri. Guardas'ã̃ nduvihava'ga uhu – kiroki ã̃ gwepia katu judeus'ã̃
jatykahavuhua guardas'ã̃. Ã̃anduvihava'ga uhu, mbatera kwava'ẽhara'ã̃ uhu no sa-
duceus'ã̃ pavẽi. Ã̃a ndogweroviari omanove'ã̃ mbogwerava ã̃amanoa hugwi. Nurã ã̃
nhimonha'ngai Pedro'ã̃ ndehe ã̃ omanove'ã̃ mbogwerava mombe'urame ojipe'ã̃ pe.
Kiro ã̃ nduri a'ero Pedro'ã̃ pyhyga ã̃ nderogwovo ã̃ mongiavo cadeia pype ã̃ mongia.
A'ereki kiro ka'aru hete.

[5] Ko'emame judeus'ã̃ nduvihava'ã̃ jatykai Jerusalém me tihendu ti Pedro'ã̃ nhi'iã̃
javo. Xava'eve'ã̃ oko judeus'ã̃ mbo'ehara'ã̃ pavẽi. [6] Anás'ga oko ã̃ pyri no ik-
wava'ẽhara'ã̃ nduvihavuhu'ga. Gare'yja'ã̃ no Caifás'ga João'ga Alexandre'ga jara'ã̃ no.
[7] Igwete ã̃ jatykai Pedro'ã̃ mbuhuruka ã̃ mo'ama ojipyteri pe tihendu ti ã̃anhi'iã̃ javo.
Igwete ã̃ ei Pedro'ã̃ pe:

—Ma'ã̃ popoakara pyvõ pe ga mopo'ami ika'nauhũve'ga? Ma'ã̃ e'iuhu pe me:
“Pemopo'ã̃ ga”? ei ã̃ ã̃ pe.

[8] Nanime Tupana'ga ra'uva Pedro'ã̃ pojykapavi. A'ero ga ei xava'eve'ã̃ pe judeus'ã̃
nduvihava'ã̃ pe no:

[9] —Pe'ji pe ore ve: “Marã pe ika'nauhũve'ga mopo'ã̃atui pyryva'ea apovo ga pe?”
pe'ji pe ore ve naerũ? ei Pedro'ã̃ ã̃ pe. [10] Pekwaha ti a'ero. Nhandere'yja'ã̃
nhaporemo ti tokwaha no israelitas'ã̃, ei ga. Jesus Cristo'ã̃ reki Nazarépeve'ã̃ – gaha
ko omopo'ã̃atuuka ika'nauhũve'ã̃ avo pepyteri pe, ei ga. Pehe Jesus'ã̃ mbovy yva rehe
ã̃ jukavo ikwehe. Tupana'ã̃ ki a'e te ombogwerava'ja ã̃ gamanoa hugwi, ei Pedro'ã̃
imombe'gwovo ã̃ pe. [11] Tupana'ã̃ rembikwatijarukara ko e'i hako, ei ã̃.

“Onga apohara'ã̃ japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.
A'ea ã̃ imombori tiruahũ javo jupe.
Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo,” e'i ikwatijara hako, ei Pedro'ã̃.

Na jitehe ko pe, ei ga. Pe napearõi Jesus'ã̃ tiruahũ ã̃ javo tehe ã̃ pe. Tupana'ã̃ ki a'e te
oarõ hete reki ã̃ pyry hete ã̃ javo ã̃ pe, ei ã̃. [12] Jesus'ã̃ jate reki Tupana'ã̃ ombuhuruka
nhande pyri togweru ti ã̃ ã̃ ji pyri javo. A'ereki yvya koty niandererohohavi tuhẽ. Gaha
jate po ti nhande rerohoã̃wama Tupana'ã̃ pyri nhande mongovo nehẽ, ei Pedro'ã̃ ã̃
pe.

[13] Henduvame Pedro'ã̃ nhi'iã̃ ã̃ nhimomby'ai hehe ojapyaka upa.

—Pedro'ã̃ ndopojihuvi ja'javo João'ã̃ pavẽi, ei ã̃ ojohupe. Marã re po ã̃ ikwahahetei
mbatera? A'ereki ã̃ ko okoteheve'ã̃, ei ã̃. Jesusva'ea pavẽi reki ã̃ ndekoi jipi
onhimbo'eavo, ei ã̃ ojohupe.

[14] Omboja pota ã̃ mbatera Pedro'ã̃ ndehe novĩa. Emo ika'nauhũgwera'ã̃ repiaga ã̃
nde'ia'javi ã̃ ã̃aturo ã̃waramo ã̃ pyri. [15] Kiro ã̃ Pedro'ã̃ mondoukari na'ẽ ojihugwi.
Igwete ã̃ nhomonhi'inhi'iã̃ upa.

16 —Marã po ti nhande ã nderekoi nehẽ naerũ? ei ã ojohupe. A'ereki Pedro'ã oapo
tuhẽ ahemonhimomby'ava'ea Jerusalémmeve'ã ndovaki, ei ã. "Ã ndoapoi," nhande
ndia'ei. A'ereki jukwaha ã pe nhaporemo ika'nauhũve'ã po'aãtua, ei ã ojohupe.
17 Xanhi'iãhyahi ti ã pe a'ero ã mombiga tomonhimoanhanyme ti he'yjuhuve'ã pe,
ei ã. Xa'e ti ã pe tonhi'iã'javyme ti ã ã pe Jesusva'ea renoina, ei ã ojohupe.
18 A'ero ã Pedro'ã mbuhura'javi ojipyri. Igwete ã nhi'iãhyi ã pe novĩa.
—Tapenhi'iã'javi'i'i ti Jesusva'ea renoina ã mbo'eavo ahe rehe, ei ã Pedro'ã pe
novĩa.
19 Emo Pedro'ã e'i ã pe João'ga pavẽi:
—Marã naerũ? ei ã. Toroko po ti ore penhi'iã rehe orokoe'yma Tupana'ga nhi'iã
rehe hamo naerũ? A'ea po pyry Tupana'ga pe naerũ? Pejapyaka katu ti ikwahava, ei ã
ã pe. 20 Oro ore, noromombe'upigi tuhẽ reki oronhimbiepiaga oronhimienduva no, ei
Pedro'ã ã pe.
21 Koji'i ã nhi'iãhyahivi Pedro'ã pe a'ero.
—Pepige'ymame po ti ore pe nupanupãukari nehẽ, ei ã ã pe.
Igwete ã ã mo'ẽukari ã mondouka. Nonupãukari reki ã ã. A'ereki he'yjuhuve'ã
horyory pa Pedro'ã ndehe Tupana'ga mboheteavo ahemonhimomby'ava'ea rehe.
22 A'ereki he'yi kwara quarenta kwara ika'nauhũve'ã rehe Pedro'ã ga mopo'amame.

Jesus'gareheva'ea onhi'ĩ Tupana'ga pe

23 Igwete ã Pedro'ã mo'ẽukari ã mondovo. A'ero Pedro'ã hoi jara'ã pyri Je-
sus'gareheve'ã pyri. Igwete ã imombe'upavi ã pe ikwava'ẽhara'ã nduvihava'ã
nhi'iã ojive xava'eve'ã nhi'iã no. 24 Henduvirẽ onhopavẽi ã nhi'iĩi opojykaharete'ga
pe Tupana'ga pe.
—Ereapo pa nde yvaga, yvya, paranauhũa, ipypeva'ea reheve po rimba'e, ei ã
Tupana'ga pe. 25 Eja'uva pyvõ nde ejiheva'ea monhi'ĩ hako Daviva'ea oreramonhava'ea.
A'ero ahe ei:
"Maraname israelitas'ãrũive'ã nhimboahivuhui nhandepojykaharete'ga pe Tupana'ga
pe?
Maraname ã ndeaporoãitateheuhuro naerũ?" ei Daviva'ea hako, ei ã Tupana'ga pe.
26 "Yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã ojatyka upa.
Omovahĩ ã Tupana'ga remimbuhurukara'ga no Cristo'ga," ei ahe hako.
27 A'ea Jesus'gareheve'ã ei onhi'iãame Tupana'ga pe. Igwete ã ei ga pe no:
—A'iti tuhẽ ã jatykai nemoirũhara'ga movahiamo Jesus'ga movahiamo ikwehe. Ga
pyry hete reki neremimbuhurukara'ga, ei ã Tupana'ga pe. Emo Herodes'ã ojatyka avo
Jerusalém me Pôncio Pilatos'ga pavẽi ikwehe. Israelitas'ã ojatyka israelitas'ãrũive'ã
no Jesus'ga movahiamo, ei ã Tupana'ga pe. 28 Ojikwe nde ei: "Nahanahã ti ã ndekouhui
nehẽ," ere nde hako. A'ereki nde ndepopoaka javo jupe, ei ã. Na tuhẽ reki ã ndekoi
a'ero, ei Jesus'gareheve'ã Tupana'ga pe.
29 —Ehepia kiro ãnhi'iãahya ore ve oji'i. "Pe Jesus'ga mombe'upige'ymame toponu-
panupãuka po ti ore pe nehẽ," ei ã ore ve oji'i, ei ã Tupana'ga pe. Ore poko ti a'ero
toromombe'u katu ti nenhi'iã Jesus'ga mombe'gwovo ã pojihuve'yma nehẽ. A'ereki ore
ndereheva'ero oroko, ei ã ga pe. 30 Ehepiuka ti ejipopoakara imombiga avove'ã tetirũa
ã hugwi, ei ã. Eapouka ti ore ve ahemonhimomby'aheteva'ea Jesus'ga popoakarimo.
A'ereki ga pyry hete nemoirũhara'ga, ei Jesus'gareheve'ã ga pe.
31 Ã nhi'imbavirẽ ga pe kiro iãwyãwyãwyãwymi onga – perope ã ojatyka ipype. Igwete
Tupana'ga ra'uva ã pojykapavi ã nderekokatuavo. A'ero ã imombe'ui Tupana'ga
nhi'iã ojipe'ã pojihuve'yma.

*Jesus'gareheva'ea oma'ema'*ẽ ombatera ojohupe

32 Kiroki ã ojiko Jesus'ga rehe – kiro ã jihe'akatuhetei ojogwehe onhimongyavo.
Ojo'jajo'ja hete ãndeaporoãita. Nde'i ã ombatera pe ndeapoa rũi. A'ereki ã
oma'eãtu ombatera ojohupeupe nhandeapoa javo jupe. 33 Tupana'ga popoakahetea
rerekovo Jesus'ga moirũhara'ã imombe'ui opojykaharete'ga mbogweravagwera Jesus'ga

mbogweravagwera. Igwete Tupana'ga imombyryhetei ãga pe nhaporemo. [34-35] Kiroki ãga
gwereko onga, kiroki ãga gwereko yvya – ãga omondomondo a'ea itambere'ia pyhyga.
Igwete ãga heruri itambere'ia Jesus'ga moirũhara'ãga pe toma'ẽ ti ãga imbatere'ỹve'ãga pe
javo. Nurã ndogwerekoa'javi ãgapyteri pe imbatere'ỹve'ãga. A'ereki ãga herekoe'ymame
ojipe'ãga imondoi mo ãga pe.
[36] José'ga na jitehe imondoi ogwyra itambere'ia rehe herua. Ga ko levitaramo
ypa'omeva'ero Chiprepeva'ero. Jesus'ga moirũhara'ãga ono Barnabé ga rehe. Garera pe
nhande ei: Ã̃ga mbohory ga. [37] Igwete ga imondoi ogwyra itambere'ia herua Jesus'ga
moirũhara'ãga pe toma'ẽ ti ãga ãga pe javo.

5

Ananiasva'ea Safirava'ea pavẽi

[1] Aerẽ ko Ananiasva'ea na jitehe novĩa. Ahe imondoi ogwyra itambere'ia pyhyga
ã̃gwembirekova'ea pavẽi Safirava'ea pavẽi. [2] Ananiasva'ea opojyka reki jara ojive imom-
bytavo inoã̃ga ojipyri. Jara ahe gweru Jesus'ga moirũhara'ã̃ga pe aru pa ji itambere'ia javo
tehe ãga pe. Aherembirekova'ea Safirava'ea okwaha hete ahe'mbea. [3] Igwete Pedro'ga ei
Ananiasva'ea pe:
—Maranuhũrame nde erepojykauka ejeaporoã̃gita Satanás'ga pe e'mbero Tupana'ga
ra'uva pe? A'ereki nde eremombytauhu jara ejive egwyra kwepykava, ei Pedro'ga ahe ve.
[4] Ndeapoa tuhẽ ko ndegwyra imondoa renonde. Imondorẽ ikwepykava na jitehe ndeapoa
no, ei ga ahe ve. Maranuhũrame nde reaporoã̃gitate'varuhuro e'mbero aru pa ji javo tehe?
ei ga Ananiasva'ea pe. Yvyakotyve'ãga pe jate rũi nde mbero. Tupana'ga pe nde mbero, ei
Pedro'ga ahe ve.
[5] Henduvame ganhi'iã̃ga Ananiasva'ea manoi o'a upa. Okyhyji pa hete ã̃ga a'ero ikwa-
havame ahemanoa. [6] Igwete ipyahuve'ã̃ga nduri ahera'oa mamana tapy'ynhapira pyvõ.
Igwete ã̃ga ahe rerohoi ahe tyma.
[7] Koiramehe aherembirekokwerava'ea ruri Pedro'ga pyri no Safirava'ea. Ndokwahavi ve
ahe ã̃gwembirekova'ea manoa. [8] Igwete Pedro'ga ei Safirava'ea pe:
—Emombe'u katu ji ve. Maramomi ikwepykava pe imondorame egwyra? Momi tuhẽ
oji'i?
—Momi tuhẽ itambere'ia, ei ahe ga pe o'mbero.
[9] Igwete ga ei:
—Maranuhũrame pe ememei novĩa: "Tihepia ti nhande imoandyandyi Tupana'ga
ra'uva"? ei Pedro'ga ahe ve. Kiro ki ã̃ga u – kiroki ã̃ga gweroho nerembirekova'ea tyma,
ei ga. Ahe javijitehe po ti ã̃ga nde rerohoi nde tyma nehẽ no, ei Pedro'ga ahe ve.
[10] Nanime Safirava'ea manoi o'a upa a'ero gapya pyri. Igwete ipyahuve'ã̃ga nduri
ahe repiaga. Igwete ã̃ga ahe rerohoi ahe tyma aherembirekova'ea pyri ahe mbojoyvya.
[11] Okyhyji pa hete ã̃ga a'ero Jesus'gareheve'ã̃ga ojipe'ã̃ga no henduvame ahemanoa.

Jesus'ga moirũharava'ea oapo ahemonhimomby'ava'ea

[12] Igwete Jesus'ga moirũhara'ã̃ga japojapoi ahemonhimomby'ava'ea pevove'ã̃ga pyteri pe.
Igwete Jesus'gareheve'ã̃ga nhimono'ombavi jipi ojihe'akatuavo ojogwehe ojatykahavuhua
pype – perope onga rembe'yvuhu pe Salomãova'ea apoa pe. [13] Ojipe'ã̃ga e'ie'i ã̃ga pe pyry
hete ã̃ga javo novĩa. Emo ojikoge'ymame Jesus'ga rehe ã̃ga ipojihuvi ojihe'are'yma ã̃ga
ndehe. [14] Igwaigwavete reki ojipe'ã̃ga jikogi Jesus'ga rehe ojihe'a ã̃ga ndehe onhimongyavo
akwaimbae'ã̃ga kunha'ã̃ga no. [15] Ahemonhimomby'ava'ea repiaga pevove'ã̃ga ã̃ga nderuri
itetirũave'ã̃ga. Igwete ã̃ga ã̃ga noã̃gi pea rupi ã̃gakupeupava rehe. "Ã̃ga ndekorame vehevi
Pedro'ã̃ga aã̃gi pe jate ga kwavame, opi po ti ã̃gatetiruã ã̃ga hugwi nehẽ," ei ã̃ga. [16] He'yjuhuve'ã̃ga
gwerugweru itetirũave'ã̃ga anhaã̃ga rembipojykahara'ã̃ga no. Gweru ã̃ga ã̃ga ojipejipea hugwi
Jerusalémpyriva'ea hugwi. A'ero itetirũave'ã̃ga nhimohiã̃gatuã̃gatupavi. Anhaã̃ga jipe'apavi
ã̃ga hugwi.

Ahe ombohahy Jesus'ga moirũharava'ea pe

17 Igwete ikwava'ẽhara'ga nduvihavuhu'ga nhimyrõi Jesus'ga moirũhara'ga ndehe Pe-
dro'ga ndehe. Gareheve'ga na jitehe onhimyrõ ga ndehe no saduceus'ga. 18 Nurã ga
Pedro'ga pyhygukari ga mongiuka cadeia pype. 19 Emo Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga
ruri ypytunimo ga pyri cadeia pype hovapytymba'voga ga pe ga nenohema jugwi. Igwete
ga ei Pedro'ga pe:
20 —Hepejigwovo kiro pejatykahavuhua rokari pe penhi'ama. Pe'ji ti pevove'ga pe:
Pejikogame Jesus'ga rehe po ti ga imbopyahui pejeaporoĝita nehẽ, pe'ji ti ga pe, ei ga
Pedro'ga pe.
21 Ĝwendu katu ga Tupana'gapyrive'ga nhi'iĝa. Igwete Pedro'ga hoi ko'eĝatue'yma rupi
ĝajatykahavuhua rokari pe ga mbo'eavo.
A'ea ja ikwava'ẽhara'ga nduvihavuhu'ga ruri ojiheve'ga pavẽi. Igwete ga jara'ga
mbojatykapavi. Judeus'ga moĝitaharamo ga guardas'ga mondoukari cadeia pype togweru
ti ga Pedro'ga javo novĩa. 22 Emo ovahemame cadeia pe guardas'ga ndohepiagi reki
Pedro'ga. A'ero ga jivyri imombe'gwovo.
23 —Avi ga ahã pevo! ei guardas'ga ga pe. Ĝwovapytyĝatu po ga novĩa, ei ga. Pero
hepiakatuhara'ga ãtehei hovapytymbava pyri, ei ga ga pe. Igwete ore hovapytymba'vogi
tiroho ti ga javo novĩa. Emo ga nduvi reki ipype! ei guardas'ga imombe'gwovo ga pe.
24 Henduvame guardas'ga nduvihavuhu'ga nhimomby'apavi ikwava'ẽhara'ga nduvi-
hava'ga pavẽi.
—Marã po ti nehẽ naerũ? ei ga ojohupe.
25 Nanime ojipe'ga ruri ga pyri Pedro'ga mombe'gwovo ga pe:
—Akoja'ga – kiroki ga pe ga mondouka ga mongiavo cadeia pype kirame raji'i novĩa –
kiro ga ga mbo'embo'ei o'ama nhandejatykahavuhua rokari pe, ei ga ga mombe'gwovo ga
pe.
26 A'ero guardas'ga hoi gwuvihavuhu'ga rupi Pedro'ga nderua. Maymbeve ga Pedro'ga
nderuri ga nderekovo. A'ereki ga okyhyji he'yjuhuve'ga hugwi. "Pedro'ga pyhygahyrame
po ti ga nhande api nehẽ," ei ga ojohupe.
27 Igwete ga hoi ga nderua ga mo'ama judeus'ga moĝitahara'ga ndovai pyteri pe. A'ero
ikwava'ẽhara'ga nduvihavuhu'ga ei Pedro'ga pe:
28 —"Tapembo'ei ti ga Jesusva'ea remimbo'ea rehe," oro'e ko ore pe me oji'i novĩa, ei ga.
Emo pe pemonhimoanhaanha penhimbi'ea Jerusalémmeve'ga pe nhaporemo, ei ga ga pe.
Igwete pe imbojapotaruhui Jesusva'ea manoagwera ore rehe no, ei ga ga pe.
29 Igwete Pedro'ga ei ga pe jara'ga pavẽi Jesus'ga moirũhara'ga pavẽi:
—Tupana'ga nhi'iĝa po ore hendukatui yvyakotyve'ga nhi'iĝa hohe hamo, ei ga.
30 Tupana'ga rehe nhaneramonhava'ea ojiko hako. Gaha koi ombogwera Jesus'ga gamanoa
hugwi pe ga jukarẽ ga mbovyrukarame yva rehe ikwehe, ei Pedro'ga ga pe. 31 Tupana'ga
omongo Jesus'ga ojipyri a'ero ga mongovo nhanderuvihavuhuhetero. Ga omongo Jesus'ga
nhanembopiro'yharamo no, ei ga. Tupana'ga e'i: "Togwerojijyjijyjuka po ti ga israelitas'ga
ndeaporoĝita topohi ti ga okote'varuhua hugwi. Tomombo po ti ga ĝandekote'varuhua
a'ero ga mbopiro'yavo jugwi," ei Tupana'ga, ei ga ga pe. 32 A'ea ore oromombe'umbe'u
ga pe. Tupana'ga ra'uva na jitehe okwahavuka ga pe no. A'ereki gwa'uva Tupana'ga
ombuhuruka onhi'iĝa rendukatuhara'ga pyri, ei Pedro'ga ga pe.
33 Ĝanhi'iĝa renduvame judeus'ga moĝitahara'ga nhimboahihetei Pedro'ga pe. Igwete
ga ei ojohupe:
—Marã po ti nhande ga nderekoi ga jukavo nehẽ, ei ga ojohupe.
34 Kiro ĝapyteripeve'ga po'ami a'ero Gamaliel'ga. Ga ko fariseu'ga. Moisésva'ea
remimbo'eagwera rehe ga ga mbo'embo'e jipi. Ĝa nhaporemo e'i pyry hete ga pe. Kiro
ga po'ami ĝapyteri pe a'ero Gamaliel'ga. Igwete ga Pedro'ga mondoukari na'ẽ pea hugwi.
35 Ĝa horẽ ga ei jara'ga pe:
—Israelitasramo pejapyaka katu na'ẽ ti penhimbohovajara rehe, ei ga. 36 A'ereki ymya
ko Teudasva'ea uhu ikwehe jihi ko penduvihavamo ako kiro javo. He'yjuhu reki ĝa
quatrocentos ko ĝa jikogi ahe rehe a'ero okovo ahe rupi, ei ga ĝa pe. Emo ojipe'ĝa ahe

jukai, ei ga. A'ero ahereheve'ğa kwaki'okatukatui ikwehe. Ahana'ja reki ahereheve'ğa
a'ero, ei Gamaliel'ga imombe'gwovo ğa pe.
37 —Aerẽ Judasva'ea ruri ikwehe Galiléiapeve'ğa gwyripeva'ea ikwehe, ei ga. A'ea rupi
huvihavuhu'ga okwatijapavuka nhanderera inoğauka, ei ga ğa pe. Igwete Judasva'ea ruri
onhimbopogweuka he'yjuhuve'ğa pe timovahĩ nhanderuvihavuhu'ga javo. Emo ojipe'ğa
ahe jukai. Ahereheve'ğa kwaki'opavi reki ikwehe, ei Gamaliel'ga imombe'gwovo ğa pe.
38 Nurã ji ei pe me kiro: Tapeavykyi ti Pedro'ğa. Na ğa ndekoi jate, ei ga. Po yvyakotyve'ğa
ndeaporoğita rupi ğa ğa mbo'ei ğa nderekovo, a'ero po ti aerẽ momina nehẽ, ei ga ğa pe.
39 Po Tupana'ga reaporoğita rupi Pedro'ğa ğa mbo'ei, a'ero po ti pe napemombigi tuhẽ
Pedro'ğa nehẽ. Pe po ti Tupana'ga movahĩ nehẽ, ei ga. Tapeavykyi ti Pedro'ğa a'ero, a'e ji
pe me, ei Gamaliel'ga ğa pe.
Oho reki ğa Gamaliel'ga nhi'iğa rupi a'ero Pedro'ğa jukaukare'yma. 40 Igwete ğa Pedro'ğa
mbuhurukara'javi ğa nupanupamouka mbiara pira apopyra pyvõ.
—Tapenhi'iğa'javi ti Jesusva'ea renoina, ei ğa ğa pe.
Igwete ğa ğa mo'ẽukari a'ero ğa mondovo. 41 Igwete Pedro'ğa hoi judeus'ğa moği-
tahara'ğa hugwi. Horyory reki ğa hahyva'ea rehe ogwovo. A'ereki ğa e'i ojohupe:
"Tupana'ga e'i reki nhande ve: 'Pepyry hete pe. Nurã ko pyry pe ikwahavi hahyva'ea
Jesus'ga repyga,' ei Tupana'ga nhande ve," ei ğa. Nurã Pedro'ğa ndoryndoryvamo
hahyva'ea kwahava ogwovo. 42 Nane'ymi ğa hoğahoi ojipe'ğa mbo'eavo Jesus'ga ko
Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo. Ojatykahavuhua rokari pe ğa hoi. Ojipe'ğape'ğa
nonga pe ğa hoi no Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe.

6

Seteva'ea opoko Jesus'ga moirũharava'ea

1 Igwaigwavete ojipe'ğa jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo. Aerẽ ğa nhonhi'iğayvari
reki judeus'ğa. Kiroki ğa grego ğanhi'iğa – ğa onhi'iğahy ğa pe – kiroki ğa aramaico
ğanhi'iğa.
—Ğa ndoporakakatui aherembirekokwera'ğa, ei ğa ğa pe. Nomondokatui ğa
orere'yja'ğa pe mbatera ma'ema'ẽrame jipi, ei ğa – kiroki ğa grego ğanhi'iğa.
2 Igwete Jesus'ga moirũhara'ğa dozeve'ğa henduvi ğanhonhi'iğayvara. A'ero ğa Je-
sus'gareheve'ğa mbojatykapavi ojipyri. Igwete ğa ei ğa pe:
—Oreirũ, ndoropohiri po ore Tupana'ga nhi'iğa mombe'ua hugwi hamo ima'ema'eamo
mbatera ğa pe hamo, ei ğa ğa pe. 3 Nurã ti pemo'ẽ nhandere'yja'ğa toma'ema'ẽ ti ğa
mbatera ğa pe, ei ğa. Nanongara'ğa ti pemo'ẽ. Ojipe'ğa e'i ğa pe: "Ğa pyry hete
ikwahaheteavo," ei ğa. "Tupana'ga ra'uva ğa pojyka hete ğa mongokatuavo," ei ğa ğa pe.
Nanongara'ğa ti pemo'emo'ẽ ğa mongovo seteve'ğa, ei dozeve'ğa ğa pe. Ğa pe po ti ore
ima'ẽukari a'ero nehẽ imondokatuuka mbatera aherembirekokwera'ğa pe nehẽ. 4 Ore po ti
oromombe'u Tupana'ga nhi'iğa ojipe'ğa pe jipi nehẽ, ei ğa. Oronhi'inhi'ĩ ti ore Tupana'ga
pe nehẽ no, ei dozeve'ğa ğa pe.
5 —Kwa, ei jara'ğa ğa pe. Toromo'ẽ ti ğa a'ero.
Seteve'ğa ğa ğa mo'ẽi a'ero. Estêvãova'ea pe ğa e'i. A'ereki ahe ojiko hete Jesus'ga
rehe. Tupana'ga ra'uva ahe pojyka hete ahe rerekokatuavo. Ojipe'ğa ğa ğa mo'ẽi no
Filipe'ga, Prócoro'ga, Nicanor'ga, Timom'ga, Pármenas'ga, Nicolau'ga. Antioquiapeva'ero
ko Nicolau'ga oko. Onhimongo ga judeuramo okovo ikwehe. 6 Seteve'ğa ğa ğa mo'ẽi a'ero.
Igwete ğa ğa nderuri Jesus'ga moirũhara'ğa pyri. A'ero ğa nhi'iği Tupana'ga pe seteve'ğa
ndepyga. Igwete ğa pokogi seteve'ğa akağa rehe toporavyky ti ğa mbatera ma'eamo javo.
7 Igwaigwavete Jesus'ga moirũhara'ğa imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iğa ojipe'ğa
pe. Igwaigwavete ğa hendukatui ganhi'iğa a'ero ojikoga Jesus'ga rehe onhimongyavo
Jerusalém me. He'yjuhuve'ğa ojiko Jesus'ga rehe no mbatera kwava'ẽhara'ğa.

Judeusva'ea ruvihavava'ea opyhyguka Estêvãova'ea

[8] Igwete Tupana'ga imombyryvi Estêvãova'ea pe. Igwete ga ahe mbopopoakarukahetei
japovouka ahe ve ãmonhimomby'ava'ea ãpyteri pe. [9] Aerẽ judeus'ãg nduri Estêvãova'ea
pyri ahe movahiamo – kiroki ãg cidade de Cirenepeve'ãg cidade de Alexandriapeve'ãg no.
Ãajatykahava pe ãg ei Ipiro'yve'ãg apoa. Aerẽ ãg nduri Estêvãova'ea pyri Cilíciapeve'ãg
gwyripeve'ãg pavẽi Ásiapeve'ãg gwyripeve'ãg pavẽi no. Ãa ko judeus'ãg jitehe. Igwete ãg
nhi'iãgayvari Estêvãova'ea pe. [10] Emo Estêvãova'ea okwaha hete ãg nhi'ĩkwepyga. A'ereki
Tupana'ga ra'uva okwahavuka ga pe. Nurã ãg nonhi'iãgayvara'javi ahe ve. [11] A'ero ãg
ojipe'ãg monhi'iãgukari ãg mo'mbeavouka itambere'ia mondovo ãg pe. Nurã ãg ei o'mbero:
—Orohendu ore Estêvão'ga ete'varuhua Moisésva'ea pe Tupana'ga pe no, ei ãg o'mbero.
[12] Nahã ãg ojipe'ãg momymomyi. Ãa xava'eve'ãg momymomyi, judeus'ãg mbo'ehara'ãg
momymomyi no. Nurã ãg nduri Estêvãova'ea pyri ahe pyhyga ahe rerogwovo judeus'ãg
moãitahara'ãg pyteri pe ahe mo'ama. [13] Igwete ãg ojipe'ãg mo'mbeukari. A'ero ãg ei
o'mbero:
—Estêvão'ga ndopigi o'ete'varuhuavo nhandejatykahavuhua pe jipi – a'ea nhaner-
amonhava'ea okwava'ẽ Tupana'ga pe hako, ei ãg. Moisésva'ea remimbo'eagwera pe
ga ete'varuhui jipi no, ei ãg o'mbero. [14] Orohendu ore ganhi'iãg oji'i, ei ãg, ahe
mombe'urame oji'i – kiroki ahe Nazarépeva'ero oko Jesusva'ea, ei ãg. "Jesus'ga po
ti omondurunduru nhandejatykahavuhua nehẽ," ei Estêvão'ga oji'i, ei ãg o'mbero ãg
pe. "Jesus'ga po ti nhande mongoukari hajiheva'ea rehe. Ga po ti nianemongoukari
nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rehe – kiroki a'ea rehe Moisésva'ea ombo'embo'e
nhaneramonhava'ea," ei Estêvão'ga oji'i, ei ãg o'mbero ãg pe.
[15] Kiro judeus'ãg moãitahara'ãg Estêvãova'ea repiahetei oina. Aherova ko Tu-
pana'gapyrive'ãg ndova javijitehe ãg pe ãwendy'javamo.

7

Estêvãova'ea omombe'u Abraãova'ea

[1] Igwete ikwava'ẽhara'ãg nduvihavuhu'ga ei Estêvãova'ea pe:
—A'iti nde ei poha? ei ga ahe ve.
[2] Igwete Estêvãova'ea ei ymyahũva'ea mombe'gwombe'gwovo ãg pe a'ero:
—Nhiirũ, peymyana, pehendu ti nhinhi'iãg, ei ahe. Tupana'ga onhimboukwaha
gwuvihavuhuhetero, ei ahe. Igwete ga jipiukari nhaneramonhava'ea pe Abraãova'ea
pe hako. A'ea rupi ahe ndohoi ve cidade de Harã me. Mesopotâmiapeva'ea gwyri pe
Abraãova'ea ruvi hako, ei ahe. Igwete Tupana'ga jipiukari Abraãova'ea pe. [3] Igwete ga
ei ahe ve: "Heregwovo kiro egwyra hugwi eje'yja'ãg ndeja," ei ga ahe ve. "Ahepiuka ti ji
nde ve hajiheve'ãg gwyra nehẽ. Pevo ti eho," ei Tupana'ga ahe ve hako, ei Estêvãova'ea
imombe'gwovo ãg pe.
[4] —A'ero Abraãova'ea hoi Caldéiapeva'ea gwyra hugwi a'ero hako. Harã me ahe hoi
upa, ei ahe. Ahepo'ria manorame Tupana'ga ahe mbuhurukari kokoty – perope xaju, ei
Estêvãova'ea ãg pe. [5] A'ea rupi Tupana'ga ndopojykaukari'i'i ve Abraãova'ea pe ahegwyra.
Emo Tupana'ga e'i ahe ve: "Aerẽji ti ji imondoi avova'ea nde ve ndegwyramo nehẽ
nerymymino'ãg gwyramo nehẽ no – kiroki ãg ndepy'rovove'ãg," ei ga ahe ve, ei ahe. Ahe
ra'yre'ymame Tupana'ga ei ahe ve, ei ahe imombe'gwovo judeus'ãg moãitahara'ãg pe.
[6] —Nahã Tupana'ga ei Abraãova'ea pe no: "Aerẽji ti nerymymino'ãg hopavi agwa hugwi
nehẽ. A'ero po ti ãg nduvi hajiheve'ãg gwyri pe nehẽ," ei ga ahe ve, ei ahe. "Pevove'ãg po ti
ãg mboporavykyuhui ojive ojigwaraita ãg ndehe nehẽ ãg mbopiro'ye'yma ojihugwi nehẽ,"
ei Tupana'ga. "He'yjuhua rupi quatrocentos kwara rupi po ti ãg jigwarajuhui ãg ndehe
nehẽ. [7] Aerẽ po ti ji imbohahyi ãg pe nerymymino'ãg ndepyga nehẽ," ei ga Abraãova'ea
pe. "Aerẽ po ti nerymymino'ãg jivyri ua ji mboheteavo kokoty jitehe nehẽ," ei ga ahe ve
hako, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ãg pe.
[8] —Aerẽ Tupana'ga ea'javi Abraãova'ea pe hako, ei ahe. "Hendukaturame nhinhi'iãg
ejive po ti nde ikytiukari enhakwanhapira nehẽ," ei Tupana'ga. "Ekyti ti eja'yra'ãg
nakwanha pi'ria no," ei ga. "Ndera'yra'ãg na jitehe tokyti gwa'yra'ãg nehẽ no," ei

Tupana'ga ahe ve, ei ahe. "Nahã ti a'ero," ei Abraãova'ea ga pe, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo. Aerẽ Abraãova'ea ra'yramo. Isaque ahe ono gwa'yrava'ea rehe, ei ahe. Oito okirirẽ Abraãova'ea ikyti ipita'ngiva'ea pi'ria a'ero. Aerẽ Isaqueva'ea na jitehe okyti gwa'yrava'ea Jacóva'ea, ei ahe. Aerẽ Jacóva'ea ta'yta'y no. Doze ko ahera'yrava'ea nhaneremboypya, ei ahe. Igwete Jacóva'ea okytikyti gwa'yrava'ea no, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe.

Estêvãova'ea omombe'u Joséva'ea

9-10 —Aerẽ Jacóva'ea ra'yrava'ea nhimyrõi oirũva'ea rehe Joséva'ea rehe hako, ei ahe. Nurã ahe Joséva'ea pyhygi ahe mondovo hajiheva'ea pe itambere'ia kwepygauka toporavyky ti ga ğa pe javo, ei ahe. Igwete hajiheva'ea Joséva'ea rerohoi a'ero ogwyri pe Egito pe. Pevova'ea Joséva'ea mboporavykyuhui hako. Ahe jigwarairame Joséva'ea rehe Tupana'ga gwereko katu ahe mbopiro'yavo hahya hugwi nhaporemo, ei Estêvãova'ea ğa pe. Faraóva'ea ko Egitopeva'ea ruvihavuhuro oko hako. Joséva'ea kwahavame Faraóva'ea e'i ahe ve: "Pyry hete ga." A'ereki Tupana'ga ahe arõuka Faraóva'ea pe, ei Estêvãova'ea. Tupana'ga okwahaheteuka mbatera Joséva'ea pe no. Nurã Faraóva'ea ahe mongoi governadorva'ea hako. Igwete ahe ei Joséva'ea pe: "Ji moirũ ti ğa ndepiakatuavo jigwyripeve'ğa. Ehepia katu pa ti nhimbatera ji ve no," ei ahe Joséva'ea pe hako, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.

11 —Aerẽ Egito pe ipapavi aheremitymagwera. Canaãmeva'ea gwyri pe opa pa aheremitymagwera no, ei ahe. Tiruahũ hete ahe ve a'ero. Ndogwerekoa'javi mbatera nhaneramonhava'ea pe Canaã me a'ero, ei Estêvãova'ea. 12 Emo ojipeva'ea omombe'u Joséva'ea ruvava'ea pe Jacóva'ea pe. "Gwereko ğa mbatera Egito pe," ei ahe imombe'gwovo. Nurã Jacóva'ea gwa'yrava'ea mondona'ẽi pevo peho ti mbatera pyhygauka nhande ve javo. A'ero ahe hoi herua opo'ria pe, ei ahe. 13 Mominame ahe hoa'javi tipyhy javo. A'ea rupi Joséva'ea jikwahavukari oirũva'ea pe. A'ero Faraóva'ea Joséva'ea re'yjava'ea kwahavi no, ei ahe. 14 Igwete Joséva'ea oirũva'ea mondoa'javi opo'ria pyri gwe'yjava'ea pyri tuhu pa ti ğa ji pyri Egito pe javo. He'yi ahere'yjava'ea, setenta e cinco ko ahe, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe. 15 Igwete Jacóva'ea hoi Egito pe a'ero. Pevo ahe manoi. Aerẽ pevo jitehe ahera'yrava'ea manoi no nhaneramonhava'ea, ei ahe. 16 Aerẽ aherymyminova'ea ahera'oa rerohoi Canaã me inoğa itaruvihavuhua kwaruhu pe hako – perope Siquém me Emorva'ea re'yjava'ea gwyragweri pe. Ymya Abraãova'ea opyhy pevova'ea yvya Emorva'ea re'yjava'ea hugwi itambere'ia mondovo ahe ve.

Estêvãova'ea omombe'umbe'u judeus'ğa moğitahara'ğa pe. Igwete ahe ei no:

17 —Aerẽ Jacóva'ea rymyminova'ea nhimohemyhãi hete onhimongyavo Egito pe hako nhaneramonhava'ea, ei ahe. Kiro ihoğwerĩ nhaneramonhava'ea hohava apiavo pea hugwi a'ero. A'ereki ymya Tupana'ga omombe'u nhoğwenonde Abraãova'ea pe ahehoağwama, ei ahe. 18 Ahehoa rupi ojipeva'ea ko oko Egitopeva'ea ruvihavuhuva'ea. Ahe ndokwahavi Joséva'ea. 19 Igwete ahe nhaneramonhava'ea moandyandyi ojigwarajuhuavo ahe rehe, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo. Igwete ahe nhaneramonhava'ea mbopohirukari ahera'yrava'ea hugwi ipita'ngiva'ea hugwi ahe momboruka tomano ti penda'yra'ğa javo, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u Moisésva'ea

20 —A'ea rupi Moisésva'ea ari hako. Ipita'ngiva'ea ikatu'i hete, ei ahe. Três jahya rupi ipita'ngiva'ea ka'mbui opo'ria ronga pype novĩa. 21 Emo ahe'yembora ahe noğame mytu'ẽ me Faraóva'ea ra'yrava'ea ahe pojykai ojive ahe rerekokatuavo jira'yra'ga javo ahe ve, ei ahe. 22 Aerẽ Egitopeva'ea Moisésva'ea mbo'embo'ei jipi ikwahavuka pa ahe ve. Igwete Moisésva'ea ikwahahetei mbatera mombe'gwovo japokatuavo mbatera, ei ahe.

23 —Aerẽ he'yi kwara quarenta kwara Moisésva'ea rehe, ei ahe. Igwete ahe ei oyvyteri pe: "Taho ti ji jire'yja'ğa ndepiaga israelitas'ğa ndepiaga," ei Moisésva'ea hako, ei ahe. 24 Ahe horame Egitopeva'ea rekote'varuhui Moisésva'ea re'yjava'ea rehe. Hepiagame Moisésva'ea hoi gwe'yjava'ea pyri ahe repyga Egitopeva'ea juka, ei ahe. 25 A'ereki

Moisésva'ea e'i oyvyteri pe: “Jire'yja'ãga po okwaha nhiremimbopiro'yaãwama Egitopeva'ea hugwi,” ei ahe novĩa. “E'i po ãga ji ve: ‘Moisés'ga pe po ti Tupana'ga nhande mbopiro'yukari Egitopeve'ãga hugwi nehẽ,’ e po ãga ji ve,” ei Moisésva'ea novĩa. Emo Moisésva'ea re'yjava'ea ndokwahavi ve a'ea okovo, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ãga pe.

26 —Ko'emame ohoa'javame Moisésva'ea gwe'yjava'ea repiagi ahe jogwayvarame, ei ahe. Igwete Moisésva'ea hoi tambojogwereko katu ãga javo novĩa. “Penhoirũ pe novĩa,” ei ahe. “Maranuhũrame pe jogwayvaruhui naerũ?” ei Moisésva'ea gwe'yjava'ea pe, ei ahe. 27 Emo ahe – kiroki ahe oko te'varuhu ojipeva'ea pe – ahe Moisésva'ea moanhani ahe mondovo. Igwete ahe ei Moisésva'ea pe: “Nanemongoukaruhui ãga oreruvihavamo. Ãga nde'i nde ve: ‘Juizramo nde rekoi ãga pe tere'e katu ti ãgandeaporoãgita pe,’ jave'yma nde ve,” ei ahe. 28 “Kirame nde Egitopeva'ea jukai oji'i. Kiro nde ji jukapotaruhui no naerũ?” ei ahe Moisésva'ea pe, ei ahe. 29 Ahenhi'iãga renduvame Moisésva'ea ka'nhymi ahe hugwi ogwovo. Hajiheva'ea gwyri pe ahe ruvi a'ero Midiã me, ei ahe. Pevo ahe ra'yra'yramo. Dois ahera'yrava'ea akwaimba'ero, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ãga pe.

30 —He'yi kwara quarenta kwara Moisésva'ea ruvame pevo hako, ei ahe. Aerẽ yvagipeve'ga jipiukari Moisésva'ea pe ongae'ỹi me yvytyruhua ypyvo Sinai ypyvo, ei ahe. I'yva pype ga jipiukari Moisésva'ea pe ikaja pytera pype. 31 Hepiagame ahe nhimomby'ai hehe o'ama. “Taho ti jypyvo hepiaga,” ei Moisésva'ea, ei ahe. Ohorame ahe henduvi Tupana'ga nhi'iãga a'ero, ei ahe.

32 “Jihi ko Tupanamo ako,” ei ga.

“Neramonha'ãga ji mbohete.

A'ereki Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe.

A'ero Moisésva'ea hyhyipavi o'ama. Ahe opojihu hepiaga okyhyjiavo ãwaramo, ei Estêvãova'ea.

33 —Igwete Tupana'ga ei ahe ve: “Ehekyi epyruhua e'ama avo. A'ereki avova'ea yvya ji apojyka jijive ji pyri okovo ãwaramo,” ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe. 34 Igwete ga ei ahe ve no: “Ahepia ji Egitopeve'ãga jigwaraja jireheve'ãga ndehe. Ahendu ji jijiheve'ãga pytuhemahivuhua hahya rerekovo ãwaramo,” ei ga, ei ahe. “Kiro ji jyvi ãga mbopiro'yavo Egitopeve'ãga hugwi,” ei ga. “Heregwovo kiro a'ero. Torombojivy ti nde Egito pe jitehe nehẽ,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe hako, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u Moisésva'ea movahĩagwera

35 Igwete Estêvãova'ea ei ãga pe no:

—Ahere'yjava'ea omovahĩ a'ero Moisésva'ea hako. “Nanemongoukaruhui ãga oreruvihavamo,” ei ahe. “Ãga nde'i nde ve: ‘Juizramo nde rekoi ãga pe tere'e katu ti ãgandeaporoãgita pe,’ jave'yma nde ve,” ei ahe Moisésva'ea pe hako, ei ahe. Moisésva'ea jitehe reki Tupana'ga ahe mondoi ahe mongovo aheruvihavamo ahe mbopiro'yharamo Egitopeva'ea hugwi, ei ahe. Tupana'ga omondouka Moisésva'ea pyri yvagipeve'ga – kiroki ga ojipiuka ahe ve i'yva pype ikaja pytera pype. Tupana'ga omondouka ga monhi'iãga Moisésva'ea pe. Nahã Tupana'ga Moisésva'ea mondoukari terembopiro'yuka ti eje'yja'ãga javo, ei ahe. 36 Igwete Moisésva'ea gwe'yjava'ea rerohoi gwupi Egito hugwi. Ahe oapoapo ahemonhimomby'ava'ea Egito pe ypiahu pe no Mar Vermelho pe, ei ahe. He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi Moisésva'ea ahe monhimomby'ai ongae'ỹi me po rimba'e, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.

37 —Moisésva'ea jitehe e'i gwe'yjava'ea pe israelitasva'ea pe hako: “Aerẽ po ti Tupana'ga ojipe'ga mongoi onhi'iãga mombe'uharamo pe me nehẽ. Nhanerymyminoro po ti ga rekoi nehẽ ji'jave'ga nehẽ,” ei Moisésva'ea hako, ei ahe. 38 Moisésva'ea oko nhaneramonhava'ea pyteri pe israelitasva'ea pyteri pe a'ero ahe jogwerekorame ongae'ỹi me hako. Moisésva'ea oko yvagipeve'ga pyri no – kiroki ga onhi'ĩ ahe ve yvytyruhua rehe Sinai rehe, ei ahe. Igwete Tupana'ga imbuhuri onhi'iãga ahe ve teremombe'u ti jara'ãga pe javo. A'ero

Tupana'ga imbuhurukari a'ea nhande ve no. Ganhi'iğa ko okoji avuirama, ei Estêvãova'ea
ğa pe.
39 —Emo Moisésva'ea nhi'iğa nhaneramonhava'ea nohendupotari reki, ei ahe.
"Xakoyme nhande Moisés'ga rehe," ei nhaneramonhava'ea hako. "Xajivy po nhande
Egitopeve'ğa gwyri pe hamo," ei ahe ojohupe novĩa, ei ahe. 40 Igwete Moisésva'ea
mbegwerame ua yvytyruhua hugwi nhaneramonhava'ea hoi javo Arãova'ea pe
Moisésva'ea reki'yrava'ea pe: "Eapoapo ti ha'angava nhaneremimboheteharamo
togweroho ti ğa nhande renonde," ei ahe. "A'ereki akoja'ga – kiroki ga nhande reru
Egito hugwi ikwehe – mahã po ga kiro naerũ Moisés'ga? Oho hete po ga nhande hugwi,"
ei nhaneramonhava'ea novĩa, ei ahe. 41 A'ea rupi nhaneramonhava'ea japoi yuranuhũa
ra'yra ra'angavuhua a'ero ğwemimboheteharamo. A'ero ahe ijukai mbiara ikwava'eğa
jupe, ei ahe. Aerẽ ahe japoi toryva ğwembiapoa pe ha'angava pe timbohete ti a'ea javo
jupe. 42 Nurã Tupana'ga pohiri nhaneramonhava'ea hugwi, ei ahe. "Tombohete tehe ti
ğa jaytata'ia a'ero. A'ereki a'ea ğa opota hete ğwemimboheteharamo," ei Tupana'ga,
ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe. A'ea ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea
okwatija hako nhaneramonhava'ea mombe'gwovo hako, ei ahe. Tupana'ga nhi'iğa ahe
omombe'u ikwatijarame.
"He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi pe ndekoi ongae'ỹi me.
Ji ve rũi reki pe ijukai mbiara ikwava'eğa a'ea rupi," ei Tupana'ga, ei ahe.
43 "Moloque reki pe peroho hyrua pype.
A'ea ko penemimboheteharamo oko," ei ga.
"Renfã apoa ra'angava jaytata'ia ra'angava pe peroho pejupi penemimboheteharamo no.
A'ereki a'ea pe peapo timbohete ti a'ea javo," ei Tupana'ga, ei ahe.
"Nurã ti ji pe mondohetei cidade de Babilônia rehemo nehẽ," ei Tupana'ga hako.
Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u onga Tupana'gapeva'ea

44 Igwete Estêvãova'ea ei judeus'ğa moğitahara'ğa pe no:
—Ongae'ỹi me nhaneramonhava'ea gwereko tenda tapyjamo Tupana'ga pe hako –
a'ea pype Tupana'ga ojipiuka ahe ve. A'ereki Tupana'ga e'i jipe Moisésva'ea pe toapo
ti ğa javo, ei ahe. "Tahepiuka ti ji nde ve yvagipeva'ea. A'ea javijitehe ti eapo tenda
a'ero," ei Tupana'ga Moisésva'ea pe hako, ei ahe. 45 Nhaneramonhava'ea gwereko tenda
a'ero. A'ea ahe ra'yrava'ea heruri Josuéva'ea pavẽi ipojykarame yvya hajiheva'ea hugwi.
A'ereki Tupana'ga omondomondo aha hajiheva'ea ahegwyra hugwi ahe monhamonhana
nhaneramonhava'ea hugwi, ei ahe. Nurã tenda rekoi avo avuirama hako. U ve ahe pyteri
pe Daviva'ea ruvame avo, ei ahe. 46 Daviva'ea gweaporoğitapyryva ğwaramo onhiarõuka
Tupana'ga pe. Igwete Daviva'ea ei Tupana'ga pe: "Ta'apo ti onga nde ve. A'ereki nde
rehe nhaneremboypya Jacóva'ea ojiko," ei ahe. 47 Daviva'ea ra'yrava'ea ki a'e te oapo onga
imohina Tupana'ga pe hako Salomãova'ea, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.
48 —A'erorame tehe nhanderuvihavuhuhete'ga Tupana'ga nduvi yvyakotyve'ğa nembi-
apoa pype, ei ahe. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea omombe'u a'ea ikwatija hako.
Nahã Tupana'ga ei:
49 "Yvagi pe ji rekoi huvihavuhuro jipi," ei ga.
"Yvya ko oko tehe ji ve a'ero," ei ga.
"Marãva'ea pe peapo onga ji ve naerũ
topyta ti ga ipype javo?" ei ga.
50 "A'ereki jihi te tuhẽ a'apo pa yvaga yvya no," ei Tupana'ga nhandepojykaharete'ga hako,
ei Estêvãova'ea.
A'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ikwatija hako, ei
Estêvãova'ea judeus'ğa moğitahara'ğa pe.
51 Igwete Estêvãova'ea ei ğa pe no:
—Napeangarihu pe tuhẽ naerũ, ei ahe. Ndapeapyakwapupugihu pe henduvame
Tupana'ga nhi'iğa. Penamonhava'ea rupi ko pe hoi. Ndapehopotari pe Tupana'ga

ra'uva rupi jipi, ei ahe. [52] Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea rehe nhaporemo pena-
monhava'ea jigwarai hako, ei ahe. Igwete penhamonhava'ea ahe jukajukai no – kiroki
ahe omombe'u nhoĝwenonde pyryheteve'ga ruraĝwama Jesus'ga ruraĝwama, ei ahe.
Kiro pe, pepyhyguka Jesus'ga guardas'ĝa pe ga jukavouka ikwehe, ei ahe. [53] Pe me
Tupana'ga ombuhuruka ĝwemimbo'ea novĩa ga imondorame ojipyrive'ĝa pe togweroho
ti ĝa israelitas'ĝa pe javo. Emo reki pe napehendukatui, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo
judeus'ĝa moĝitahara'ĝa pe.

Ahe ojuka Estêvãova'ea

[54] Henduvame Estêvãova'ea nhi'iĝa judeus'ĝa moĝitahara'ĝa nhimboahivuhui ranuhũ
ahe rehe a'ero. [55] Emo Tupana'ga ra'uva opojyka hete Estêvãova'ea. A'ero ahe rovavuramo
hepiakatuavo yvagi pe. Igwete ahe hepiagi Tupana'ga rendy'jahetea. Ahe hepiagi Jesus'ga
ama Tupana'ga koty no. [56] Igwete Estêvãova'ea ei:

—Pehepia, ei ahe. Ji ahepia yvaga rovapytymba'vogipyra, ei ahe. Ahepia ji ga no –
kiroki ga Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri ikwehe. Pevo ga ami Tupana'ga koty, ei
Estêvãova'ea ĝa pe.

[57] Igwete ĝa hapukajahyahivi ojapyakwapyga tihenduvyme ga javo. A'ero ĝa nhambavi
ahe rehe. [58] Ĝa ahe pyhygi ahe rerogwovo ahe momboa cidade hugwi tiapiapi ga javo.
Kiroki ĝa e'i oko te'varuhu Estêvão'ga javo – kiro ĝa hekyi opira i'arimova'ea imondovo
inoĝa Saulo'ga pyri. A'ero ĝa ahe apiapi tijuka ga javo. [59] Oapirame Estêvãova'ea nhi'iĝi
Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

—Jesus, emondo jira'uva ejipyri yvagi pe, ei ahe.

[60] Igwete ahe ndurugi ĝwenypy'amo oina onhi'iĝa mondovo opojykaharete'ga pe.

—Terembojari ti ĝa ndehe ĝandekote'varuhuva'ea jiapiagwera, ei ahe ga pe.

O'erẽ ahe manoi upa.

8

[1-2] Igwete Saulo'ga ei:

—Na ĝa ga jukai tuhẽ, ei ga.

Kiro Tupana'gareheve'ĝa Estêvãova'ea ra'oa rerohoi ityma. Igwete ĝa jehe'ohetei ahe
rehe upa.

Saulova'ea ojigwarai Jesus'gareheva'ea rehe

A'ea rupi tuhẽ ojipe'ĝa jigwarai hete Jesus'gareheve'ĝa ndehe Jerusalém me. Nurã
gareheve'ĝa kwaki'opavi ĝa hugwi ogwovo Judéiapeve'ĝa gwyri pe Samariapeve'ĝa gwyri
pe no. Jesus'ga moirũhara'ĝa jate ndohoi upa.

[3] Oro Saulo'ga, ojigwarajuhu hete ga Jesus'gareheve'ĝa ndehe. Igwete ga imbojoapiapi
ogwovo ĝanonga pype ĝa pyhyga akwaimbae'ĝa kunhangwera'ĝa no. Igwete ga ĝa
nderohyryrygi ĝa nderogwovo ĝa mongiavo cadeia pype jipi.

Filipeva'ea omombe'u Jesus'ga Samaria pe

[4] Okwaki'opavame ogwovo Jesus'gareheve'ĝa hoĝahoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ĝa
pe ikwehe. [5] Igwete Filipe'ga hoi cidade de Samaria pe. Pevo ga Jesus Cristo'ga
mombe'umbe'u ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo ĝa pe. [6] Igwete ga japojapoi
ahemonhimomby'ava'ea ĝapyteri pe no. Igwete pevove'ĝa henduvi Filipe'ga nhi'iĝa
hepiaga ahemonhimomby'ava'ea. A'ero ĝa nhaporemo ĝa japyakahetei ganhi'iĝa rehe.
[7] Anhaĝa ohapukajahi opohia ĝwembipojykahara'ĝa hugwi he'yjuhuve'ĝa hugwi. Filipe'ga
omopo'aĝatu nomyive'ĝa ipyka'nauhũve'ĝa no. [8] A'ero Samariapeve'ĝa horyory hete a'ea
rupi onhimongyavo.

[9-16] Igwete Filipe'ga Jesus Cristo'ga mombe'umbe'ui ĝa pe.

—Tupana'ga ombuhuruka ga yvya koty nhande pyri, ei ga. Pejikogame ga rehe po ti
Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehẽ, ei Filipe'ga ĝa pe.

Igwete ğa heroviari ganhi'iğa ojikoga Jesus'ga rehe akwaimbae'ğa kunhangwera'ğa no. A'ero ga ğa mobatizai yhya pyvõ Jesus Cristo'gareheva'ero ğa ndekoro ğwaramo. A'ea rupi Tupana'ga ra'uva nduri ve ğa pyri ğa nderekovo.

Kiro ipajive'ga na jitehe heroviari Filipe'ga nhi'iğa no Simão'ga. Igwete ga nhimobatizaukari Filipe'ga pe. Ymya Simão'ga omonhimomby'a Samariapeve'ğa opajia pyvõ jipopoaka hete ji javo novĩa. A'ea rupi ğa hopavi Simão'ga nhi'iğa rupi a'ero huvihava'ğa okoteheve'ğa pavẽi. E'i tehe ğa ga pe: "Agwa'ga ko ipopoakaheteve'ga Tupanamo," e'i tehe ğa ga pe. A'ea rupi ğa hopavi Simão'ga nhi'iğa rupi. Ombokwara'ara'a ga ğa monhimomby'avo opajiro ğwaramo. Emo kiro hendukaturame Filipe'ga nhi'iğa ğa gwerovia hete ga onhimobatizauka. Simão'ga ğa javijitehe gwerovia no. Igwete ga nhimobatizaukari Filipe'ga pe. A'ero ga rekoi Filipe'ga pavẽi jipi onhimomby'avo hepiaga Filipe'ga japojaporame ahemonhimomby'ava'ea.

Aerẽ ojipe'ğa Samariapeve'ğa mombe'ui Jerusalém me.

—Samariapeve'ğa ğwendu katu kiro Tupana'ga nhi'iğa Jesus'ga mombe'ua, ei ğa ğa pe.

Jesus'ga moirũhara'ğa ikwahavame kiro ğa ei Pedro'ga pe a'ero:

—Heregwovo kiro Samaria pe ğa ndepiaga a'ero. João'ga ti toho nde rupi no, ei ğa ga pe.

—Kwa. Oroho ti a'ero nehẽ, ei Pedro'ğa ğa pe.

A'ero ğa jogwerohoi Samaria pe Jesus'gareheve'ğa pyri. Ğa ndepiagame Pedro'ğa nhi'iği Tupana'ga pe:

—Embuhu kiro eja'uva ğa pyri ğa nderekokatuavo. A'ereki nduri ve, ei ğa Tupana'ga pe.

17 Igwete Pedro'ga pokogi ğa ndehe João'ga pavẽi. Kiro turi Tupana'ga ra'uva ğa pyri ğa
nderekokatuavo a'ero.

18 Igwete Simão'ga hepiagi no ipajive'ga.

—Nahã, ja'gwy, ei ga. Jesus'ga moirũhara'ğa pokogame ğa ndehe a'ero Tupana'ga imbuhuri gwa'uva ğa pyri imongovo, ei ga.

Igwete ga ei Pedro'ga pe:

—Koro itambere'ia, ei ga. 19 Ji mbopopoaka ti nanongara rehe no, ei ga. Nurã ji pokogame ojipe'ğa ndehe po ti Tupana'ga imbuhuri gwa'uva ğa pyri nehẽ, ei ga ğa pe novĩa.

20 —Ereho ti nde hahyva'ea ruvihava pype eitambere'ia pavẽi nehẽ, ei Pedro'ga ga pe. A'ereki nde ere'euhu: "Tamondo ti nhiitambere'ia Tupana'ga ra'uva mbuhura kwepyguka," ereuhu nde, ei ga Simão'ga pe. 21 Ore Tupana'ga ra'uva mbuhurukarame ko nde orereheva'ea rũi. A'ereki nde ndepy'a te'varuhu Tupana'ga pe, ei Pedro'ga ga pe. 22 Erojijyi ti ejeaporoğitate'varuhua. Enhi'ĩ ti Tupana'ga pe tomombo ti ga nderekote'varuhua nde hugwi nehẽ, ei ga. 23 A'ereki ji anhimombaragwaha nenhimyrouhũhetea rehe. Nandepiro'yi nde ete'varuhua hugwi, ei ga Simão'ga pe.

24 Igwete ga ei Pedro'ğa pe:

—Pehe ti penhi'ĩ Tupana'ga pe ji repyga tanhimondoukaryme ti ga hahyva'ea ruvihava pype penembi'eagwera rupi nehẽ, ei Simão'ga ğa pe.

25 Aerẽ Pedro'ga imombe'ui ğwembikwahava pevove'ğa pe João'ga pavẽi Jesus'ga nhi'iğa imombe'gwovo ğa pe. A'ero ğa jivyri imbojoapiapiavo ogwovo cidades pe Samariapeve'ğa gwyri pe Jesus'ga mombe'gwovo ğa pe. Aerẽ ğa vahemi Jerusalém me.

Etiópiapeva'ea

26 Aerẽ nhandepojykaharete'gapyrive'ga yvagipeve'ga ruri javo Filipe'ga pe:

—Heregwovo ypiahua koty pehe pe – kiroki pehea oho Jerusalém hugwi ongae'yma rupi ogwovo cidade de Gaza pe, ei Tupana'gapyrive'ga ga pe.

27-28 A'ero Filipe'ga hoi ogwovo. A'ea ja huvihava'ga hoi pea rupi Etiópiapeve'ğa gwyripeve'ga. Oporavyky ga Candacehẽa pe jipi – kiroki hẽa ğanduvihavuhuhẽa Etiópiapeve'ğa gwyri pe. Gwepia katu ga itambere'ia hẽa pe. Uhu na'ẽ ga Jerusalém me Tupana'ga mboheteavo. Kiro ga hoa'javi pea rupi ojivya ojigwyri pe jitehe Etiópia pe. Igwete ga reni gwyrua pype ğwenonhandavuhua pype ogwovo. Ohorame ga nhi'iği

ikwatijara pe oina – kiroki Isaíasva'ea Tupana'ga nhi'iõã mombe'uharava'ea okwatija inoõã. [29] A'ea ja Filipe'ga hoi pehea rupi ogwovo no. Igwete Tupana'ga ra'uva ei ga pe:

—Heregwovo garyruhua pyri ekovo jypyvo.

[30-33] A'ero Filipe'ga hojipei ipyri ogwovo. Igwete Etiópiapeve'ga nhi'inhi'iõi Isaíasva'ea rembikwatijaragwera pe oina – kiroki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve hako. Aherembikwatijara e'i:

"Gweroho õã ovelha tijuka javo," e'i.

"Cordeiro hava mondohogame nonhi'iõi upa," e'i ikwatijara.

"I'javijitehe ko ga no.

Gweroho õã ga tijuka ga javo," e'i.

"Gwerohorame ga nonhi'iõi upa," e'i ikwatijara.

"Õã ga mbotegweterame ojipe'õã ndovavagahivi ga rehe," e'i.

"Ndahakykwepori ga.

A'ereki õã ga juka yvyakotyve'õã hugwi," e'i aherembikwatijara.

Igwete Etiópiapeve'ga nhi'inhi'iõi jupe oina gwyrua pype. Henduvame ganhi'iõã Filipe'ga ei ga pe:

—Erekwaha po nde aheremimombe'ua? ei Filipe'ga onhi'iõã mondovo ga pe.

—Avi ahã novĩa, ei ga. Marã po ji ikwahavi? A'ereki nimombe'uhavi ji ve, ei ga. Ejiupi ji pyri eina, ei ga Filipe'ga pe.

Igwete Filipe'ga jiupiri oina ga pyri a'ero ga rupi ogwovo. [34] Igwete ga ei Filipe'ga pe:

—Ji mbo'e ti a'ea rehe. Ma'õã pe ahe ei ikwatija Tupana'ga nhi'iõã mombe'uharava'ea? ei ga. Ojive ahe ei? Mara'ngu po ojipe'ga pe javo? ei Etiópiapeve'ga ga pe.

[35] —Jesus'ga pe ahe ei gweroho õã ga jukavo javo, ei Filipe'ga ga pe.

Kiro Filipe'ga Jesus'ga mombe'umbe'ui aherembikwatijara mombe'ukatuavo a'ero ga pe.

[36-38] Ohorame pea rupi kiro õã vahemi ypiahu'ia pyri. Igwete Etiópiapeve'ga ei:

—Agwa reki yhya, ei ga. Nanhimobatizai po ti nde nehẽ? ei ga ga pe.

Igwete Etiópiapeve'ga imombigukari õwenonhandavuhua. A'ero õã jogwerojyvi ojogwerogwovo y pe. Igwete Filipe'ga ga mobatizai.

[39] Õã ẽrame yhya hugwi nhandepojykaharete'ga ra'uva Filipe'ga rerohojipei. Etiópiapeve'ga ndohepiaga'javi ga a'ero. Igwete ga hoi ogwovo pea rupi gworyvamo Etiópiapeve'ga. [40] Kiro Filipe'ga ukwahavi cidade de Azoto pe. Aerẽ ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Jesus'ga mombe'gwovo õã pe. Aerẽ ga vahemi cidade de Cesaréia pe.

9

Saulova'ea ojiko reki Jesus'ga rehe

[1] A'ea ja ko Saulo'ga nhimbohovajari Jesus'gareheve'õã ndehe ta'apiti pa õã javo. Igwete ga hoi mbatera kwava'ẽhara'õã nduvihavuhu'ga pyri. [2] Igwete ga ei ga pe:

—Ekwatija ti enhi'iõã mondovouka judeus'õã pe cidade de Damasco pe ji kwahavuka õã pe, ei ga. Aroho ti ji nerembikwatijara a'ero hepiuka õã pe õajatykahava pype tajipoko ti õã nehẽ, ei Saulo'ga ga pe. A'ero po ti ji õã ndekari pevo nehẽ – kiroki õã oho Jesus'ga nhi'iõã rupi. Õã ndepiagame po ti ji õã pyhypyhygukari õã nderurahyavouka avo jitehe Jerusalém me nehẽ akwaimbae'õã kunhangwera'õã no, ei Saulo'ga ga pe.

—Kwa. Takwatija ti ji nde mombe'gwovo õã pe, ei ikwava'ẽhara'õã nduvihavuhu'ga ga pe.

Igwete ga ikwatijari Saulo'ga pe imondovo togweroho ti ga a'ea javo.

[3] Igwete Saulo'õã hoi pea rupi okovo. Õã vahẽõwerĩrame Damasco pe kotihĩ hendy'javuhuva'ea uhu ga pyri yvaga hugwi. Hendy'javuhuva'ea pyteri pe ga rekoi a'ero. [4] A'ea ga mombori yvyvo ga noõã. Igwete ga henduvi ganhi'iõã.

—Saulo, Saulo! ei ga ga pe. Maraname nde imbohahyukaruhui ji ve?

[5] —Manamo pe naerũ? ei Saulo'ga ga pe.

—Ji ko Jesus, ei nhandepojykaharete'ga ga pe. Ji ve nde erembohahyukaruhu. [6] Emo ji
a'e nde ve kiro: Epo'ã egwovo cidade pe, ei ga Saulo'ga pe. Pevove'ga po ti omombe'u nde
ve nderekoaẽwama nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
[7] Saulo'garupive'ẽga nonhi'iẽi o'ama. A'ereki ẽga ẽwenduvipe ojipe'ga nhi'iẽa. Emo ẽga
ndohepiagi ga. [8] Igwete Saulo'ga po'ami. Kiro ga ma'ẽi novĩa, emo ga ndahehai reki.
Igwete ẽga ga popyhygi ga rerogwovo Damasco pe. [9] Três ga gwehae'yma rerokiri. Ndo'ui
ga mbatera. Ndoy'ui ga no. Onhi'inhi'ĩ ga Tupana'ga pe a'ero.
[10] A'ea ja Ananias'ga rekoi Damasco pe. Pevo ga ruvi Jesus'gareheva'ero. Igwete Jesus'ga
jipiukari ga pe.
—Ananias, ei ga ga pe.
—Gara? ei ga.
[11] —Heregwovo pea rupi kiroẽwe – kiroki pehea pe ẽga e'i Direita, ei Jesus'ga ga pe. Peho
ti Judas'ga ronga pe Saulo'ga reka – kiroki ga cidade de Tarsopeve'ga. Kiro ga nhi'iẽi
Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. [12] Orohepiuka ji nde ga pe ko. A'ero ga hepiagi nderuraẽwama
ojipyri, ei ga. Igwete nde pokogi ga rehe ga mboheakwakatuavo. Nahã ti eho ga pyri a'ero,
ei ga Ananias'ga pe.
[13] Igwete Ananias'ga ei:
—Po ahe ndohoi Saulo'ga pyri hamo, ei ga. He'yive'ẽga omombe'u gareaporoẽita ji ve
oji'i. Oko te'varuhu ga ndereheve'ẽga pe Jerusalém me heaji'i, ei ga Jesus'ga pe. [14] Kiro
ikwava'ẽhara'ẽga nduvihava'ẽga ga mbuhuri avo ore pyri topyhy ti ga ẽga javo – kiroki ẽga
onhi'inhi'ĩ nde ve jipi. Ore pyhy pota ga a'ero tomongi ẽga cadeia pype javo, ei Ananias'ga
Jesus'ga pe.
[15] Emo Jesus'ga e'i ga pe:
—Eho jate ti akoja'ga pyri. A'ereki ji anhimoirũuka ga pe kiro, ei Jesus'ga ga pe. Ji
mombe'u po ti ga judeus'ẽarũive'ẽga pe ẽanduvihava'ẽga pe nehẽ israelitas'ẽga pe nehẽ no,
ei ga Ananias'ga pe. [16] Jihi ti tahepiuka hahyaẽwama ga pe, ei ga. Nhiarõe'ỹve'ẽga po ti
okwahavuka hahyva'ea ga pe ga ji mombe'urame ẽga pe nehẽ. Emo po ti ga onhimomirana
jupe nehẽ tamombe'u tuhẽ ti Jesus'ga ẽga pe javo nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.
[17] A'ero Ananias'ga hoi ogwovo Judas'ga ronga pe okiavo Saulo'ga pyri. Saulo'ga
onhi'inhi'ĩ Tupana'ga pe. Igwete Ananias'ga pokogi ga rehe. Igwete Ananias'ga ei ga pe:
—Nhiirũ, ei ga Saulo'ga pe. Nhandepojykaharete'ga – gaha ojipiuka nde ve pea rupi nde
rurame Jesus'ga – kiro ga ji mbuhurukari nde pyri teremboheakwa katu ti ga javo ji ve, ei
ga. Terepojykauka ga jira'uva pe javo ga ji mbuhurukari nde pyri kiro, ei ga Saulo'ga pe.
[18] Kotihĩ indurugi Saulo'ga reakwara hugwi pira pea'java'ea. A'ero ga hepi-
akatua'javi. Kirẽ Saulo'ga nhimobatizaukari Jesus'gareheva'ero. [19] I'urame mbatera ga
pytupoakaramo.

Saulova'ea omombe'u Jesus'ga Damasco pe

Igwete Saulo'ga pytaahi'vi Jesus'gareheve'ẽga pyri Damasco pe. [20] Nambegwei ga ogwovo
judeus'ẽga jatykahai pe Jesus'ga mombe'gwovo ẽga pe.
—Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga ra'yramo tuhẽ oko, ei ga ẽga pe.
[21] Ganhi'iẽa renduvame ẽga nhimomby'apavi. Igwete ẽga ei ojohupe:
—Marã naerũ? Saulo'ga oko te'varuhu hete ẽga pe Jerusalém me heikwehe – kiroki
ẽga onhi'ĩ Jesus'ga pe jipi, ei ẽga. Aerẽ ga ruruhui kokoty tapyhy ti ẽga nderogwovo
ikwava'ẽhara'ẽga nduvihava'ẽga pyri javo. Agwa'ga ko ga rũi naerũ? ei ẽga ojohupe.
—Ki ga tuhẽ reki a'ea, ei ẽga.
Onhimomby'a hete ẽga a'ero Saulo'ga nhi'iẽa renduva Jesus'ga mombe'urame.
[22] Igwete Saulo'ga ega'ei ẽga pe:
—A'iti tuhẽ Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei Saulo'ga ẽga
pe.
Igwaigwavete Saulo'ga heroviarukari ẽga pe Jesus'ga mombe'urame ẽga pe. Henduvame
garemimbo'ekatua judeus'ẽga nonhi'iẽa'javi ga pe a'ero Damascopeve'ẽga.

23 He'yi Saulo'ga kiri. Aerẽ judeus' g̃a jatykai marã po ti nhande ga jukai javo ojohupe novĩa. 24 Igwete g̃a ami jurukwara pyri – perope jupihavuhua oatima cidade – jurukwara
pyri g̃a ami arimo ypytunimo tipyhy ti Saulo'ga jukavo javo novĩa. Emo Saulo'ga okwaha
g̃anhi'iĩga. 25 Nurã garemimbo'ehara'g̃a ga rerohoi ypytunimo ga rerojiupia jupihavuhua
rehe. Igwete g̃a ga mbo'avi pandyruhua pype ga mbojyva mytu'ẽ me ga mondovo ga
moka'nhyma g̃a hugwi.

Saulova'ea ojivy Jerusalém me

26 Aerẽ Saulo'ga jivyri Jerusalém me. A'ero ga hopotari Jesus'gareheve'g̃a pyri g̃a
nderekovo. Emo g̃a okyhyji pa ga hugwi. A'ereki g̃a ndogweroviari Saulo'ga jikoga Jesus'ga
rehe. 27 Nurã Barnabé'ga ga rerohoi Jesus'ga moirũhara'g̃a pyri ovavagahiva ga rehe ga
mombe'ukatuavo g̃a pe. Igwete Barnabé'ga ei g̃a pe:

—Nhandepojykaharete'ga ojipiuka Saulo'ga pe pehea rupi ga horame heikwehe, ei
ga g̃a pe. Igwete Jesus'ga nhi'iĩgi ga pe, ei ga. A'ero Saulo'ga jikogi ga rehe ga
mombe'gwombe'gwovo ojipe'g̃a pojihuve'yma Damasco pe heikwehe, ei Barnabé'ga ga
mombe'gwovo g̃a pe.

28 A'ero Saulo'ga pytai Jesus'gareheve'g̃a pyri ogwoogwovo g̃a ndupi Jerusalém rupi.
Igwete ga nhandepojykaharete'ga mombe'ui Jesus'ga mombe'ui Jerusalémmeve'g̃a poji-
huve'yma. 29 Igwete Saulo'ga nhi'iĩgayvari judeus'g̃a pe – kiroki g̃a grego g̃anhi'iĩga. Ga
Jesus'ga mombe'urame g̃a pe g̃a ga jukapotari novĩa. 30 Jesus'gareheve'g̃a ikwahavame
Saulo'ga rerohoi g̃a hugwi cidade de Cesaréia pe. A'ea hugwi g̃a ga mondoi cidade de
Tarso pe.

31 Kirẽ ojipe'g̃a nombohahyukara'javi Jesus'gareheve'g̃a pe a'ero Judéiapeve'g̃a gwyri
pe Galiléiapeve'g̃a gwyri pe no Samariapeve'g̃a gwyri pe no. Igwaigwavete g̃a jikohetei
Jesus'ga rehe a'ero imondovo imohina ga rehe. Tupana'ga ra'uva g̃a pokopoko jipi. A'ero
igwaigwavete g̃a ojipe'g̃a mbojikogukari Jesus'ga rehe.

Pedrova'ea omombi Enéiasva'ea ka'nauhũa

32 Aerẽ Pedro'ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe. Aerẽ ga vahemi cidade de Lida pe
ogwovo Jesus'gareheve'g̃a pyri. 33 Pevo ga nomyive'ga repiagi gakupeupava rehe Enéias'ga.
Oito kwara gamynhe'yma rehe. 34 Igwete Pedro'ga ga repiagi javo ga pe.

—Enéias, Jesus Cristo'ga omombi kiro neka'nauhũa nde hugwi, ei ga. Epo'ã ti
herekokatuavo ekupeupava, ei Pedro'ga ga pe.

35 Kotihĩ Enéias'ga po'ami a'ero. Igwete g̃a nhaporemo g̃a nduri ga repiaga Lidapeve'g̃a
nhumeve'g̃a no. Sarona ei g̃a nhuhũa pe. Ga repiagame g̃a jikopavi Jesus'ga rehe a'ero.

Pedrova'ea ombogwera Tabitava'ea

36 A'ea rupi Tabitahẽa ruvi cidade de Jope pe. Igwete hẽa tetirũaramo upa. Hẽa ko
Jesus'garehevehẽa. Dorcas ko hẽarera Gréciapeve'g̃a nhi'iĩgimo. Gwereko katu katu
hẽa ojipe'g̃a jipi. Ombatera hẽa omondomondo imbatere'ỹve'g̃a pe jipi. 37 Igwete hẽa
tetirũaramo. A'ero hẽa manoi hete upa. Igwete hẽapavẽive'g̃a ipyhei hẽara'oa herojiupia
onga jo'ari pe inoĩga. 38 Igwete Jesus'gareheve'g̃a mokonha'g̃a mondoukari Pedro'ga pyri.
A'ereki g̃a okwaha garuva cidade de Lida pe – a'ea ojopyri u cidade de Jope pavẽi. Igwete
g̃a g̃a mondoukari Pedro'ga pyri tuhu ti ga kotihĩ javo.

39 A'ero Pedro'ga ruri g̃a ndupi. Ga vahemame g̃a ga rerojiupiri onga jo'ari pe. Igwete
aherembirekokwera'g̃a Pedro'ga atimani o'ama ojehe'gwovo Tabitahẽa rehe omano ahe
ore hugwi javo. Igwete g̃a hepiukari opira ga pe hẽarembiapoagwera i'arimova'ea
igwyriva'ea no. A'ea hẽa omboja g̃a pe jipi okorame g̃a pavẽi. 40 Igwete Pedro'ga g̃a
mo'embavi g̃a mondovo okia hugwi. A'ero ga renypy'andurugi onhi'iĩga Tupana'ga pe.
Igwete ga ami ojirovaga hẽara'oa pe.

—Tabita, epo'ã, ei ga hẽa pe.

Kiro hẽa ma'ẽi a'ero. Pedro'ga repiagame hẽa vyri oina. 41 Igwete ga hẽa popyhygi hẽa
mopo'ama. A'ero ga Jesus'gareheve'g̃a mbuhurukara'javi ojipyri aherembirekokwera'g̃a
jara'g̃a no. Igwete ga hẽa repiukari g̃a pe.

42 Aerẽ ã imonhimoanhambavi imombe'gwovo Jopepeve'ã pe. Ikwahavame he'yive'ã
jikogi Jesus'ga rehe a'ero. 43 Igwete Pedro'ga pytai Jope pe Simão'ga ronga pe upa. Simão'ga
ko mbiara pira apoharamo oko.

10

Cornéliova'ea ombuhuruka Pedrova'ea ã̃wonga pe

1 A'ea rupi Cornélio'ga rekoi cidade de Cesaréia pe. A'ereki ga pevo u soldados'ã nduvihavamo. Soldados'ã ko romanos'ã Itáliapeve'ã gwyrahugwive'ã onhimongyavo.
2 Cornélio'ga ojiko Tupana'ga rehe ga mboheteavo jipi ã̃wongapypeve'ã pavẽi. He'yi ga
omondomondo itambere'ia judeus'ã pe imbatere'ỹve'ã pe. Onhi'inhi'ĩ ga Tupana'ga pe
jipi. 3 Kiro ga rekoi onhi'iã Tupana'ga pe. Ka'aru três horas rupi Tupana'gapyrive'ga
yvagipeve'ga jipiukari Cornélio'ga pe. Kiro ga ruri javo ga pe.

—Cornélio, ei ga ga pe.

4 Ga repiagame Cornélio'ga kyhyjihetei a'ero.

—Gara? ei ga ga pe.

—Tupana'ga ã̃wendu nenhi'iã ojive, ei Tupana'gapyrive'ga ga pe. Gwepia ga neremimondoa imbatere'ỹve'ã pe a'ea ko pyry hete javo. Nurã ga ji mbuhuri nde pyri, ei ga.
5 Kiro ji ei nde ve a'ero: Emondo ti ejipyrive'ã kiro Jope pe Simão Pedro'ga reruruka.
6 Mbiara pira apohara'ga ronga pe ga ruvi Simão'ga ronga pe. Ypiahua koty ko tuvi
garonga, ei ga Cornélio'ga pe.

7 Onhi'imbavirẽ ga pe Tupana'gapyrive'ga hoi ga hugwi. A'ero Cornélio'ga mokonha'ã
mbuhurukari ojipyri – kiroki ã oporavyky ga pe garonga pype. Soldado'ga ga ombuhuruka no – kiroki ga gapyrituhẽve'ga. Soldado'ga ga javijitehe ojiko Tupana'ga rehe no.
8 Igwete Cornélio'ga ã mbuhurukari ojipyri imombe'gwovo ã pe Tupana'gapyrive'ga
nhi'iã ojive. Igwete ga ã mondoi Jope pe Pedro'ga reruruka.

9 Ko'emame ã vahemi Jope koty. A'ea ja ko Pedro'ga jiupiri onga arimo ipereuhuva'ea
arimo. Ahaji katu ga hoi tanhi'ĩ Tupana'ga pe javo. 10-11 A'ero ty'ara ga jukai. Ã
imboavujikwerame mbatera ga pe ga hepiagi yvagipeva'ea. A'ereki Tupana'ga gwepiuka
ga pe yvaga rovapytymba'vogipyra. Kiro hyruhua ijyvi ga pyri ta'apynhapira'javuhuva'ea.
Quatro ko ipyhykava imbojyhava. 12 Gwereko paravuhu mbatera ipype onhimongyavo
ipyva'ea hyryryva'ea ipepova'ea. 13 Igwete Tupana'ga ei ga pe:

—Pedro. Here ijukavo i'gwovo, ei ga ga pe novĩa.

14 —Avi ahã, ei Pedro'ga. Ji nda'uangavi tuhẽ mbatete'varuhua, ei ga ga pe.

15 Igwete Tupana'ga ea'javi ga pe:

—Jihi a'e pyry jupe. Ite'varuhu terei jupe a'ero, ei ga Pedro'ga pe.

16 Três vezes ga ea'jaa'javi hepiuka Pedro'ga pe. Aerẽ hyrua jivyra'javi ogwovo yvagi pe
jitehe.

17 Igwete Pedro'ga ei oyvyteri pe:

—Gara rehe Tupana'ga hepiukaruhui nanongara ji ve naerũ? ei ga. Gara rehe ga ji mbo'e
pota a'ea pyvõ? ei ga ikwahave'yma.

Ga japyakarame a'ea rehe kiro Cornélio'gahugwive'ã ami jupihava pyri jurukwari pe.
A'ereki pevove'ã omombe'u Simão'ga ronga ã pe. Kiro ã ami jurukwari pe a'ero.
18 Igwete ã nhi'iã mondoi ipypeve'ã pe:

—Agwa Simão Pedro'ga ruvi?

—Agwa ko ga ruvi, ei ã ã pe.

19 A'ea ja Pedro'ga japyakai hepiagipyra rehe onga arimo oina. Igwete Tupana'ga ra'uva
ei ga pe:

—Uhu kiro trêsve'ã nde reka, e'i. 20 Here ejyva ã pyri a'ero, e'i. Eho tuhẽ ti ã ndupi
ipojihuve'yma. A'ereki jihi amondouka ã nde pyri, e'i Pedro'ga pe.

21 A'ero Pedro'ga jyvi Cornélio'gahugwive'ã pyri javo ã pe.

—Jihi pe ji reka pejikovo, ei ga. Gara rehe pe nduri ji pyri a'ero? ei ga ã pe.

22 —Cornélio'ga ko ore mbuhuruka nde pyri soldados'ğa nduvihava'ga, ei ğa ga pe. Oko
katu ko ga jipi. Tupana'ga rehe ga jikogi ga mboheteavo, ei ğa. Judeus'ğa nhaporemo e'i ga
pe: "Pyry hete," ei ğa Pedro'ga pe. Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga uhu ga pyri heaji'i,
ei ğa. Igwete ga ei Cornélio'ga pe: "Emondouka ti ğa Pedro'ga reruruka ejipyri terehendu
ti ganhi'iğa," ei Tupana'gapyrive'ga ga pe heaji'i, ei ğa. Nurã ore ruri kiro nde pyri javo
nde ve, ei ğa Pedro'ga pe imombe'gwovo.
23 A'ero Pedro'ga ğa mbuhuri onga pype ğa mongiavo ojipyri.
Ypyhajive Pedro'ga ei ğa pe:
—Xaho kiro ga pyri Cesaréia pe a'ero, ei ga ğa pe.
Igwete ğa hoi. Jesus'gareheve'ğa oho Pedro'ğa ndupi no Jopepeve'ğa. 24 Ko'emame
ğa vahemi Cesaréia pe. Cornélio'ga ombojatyka pa gwe'yja'ğa noğa ğahã no – kiroki
ğa ga pavẽi ojikoty'a. Garonga pe ğa ndekoi Pedro'ğa mboha'uva a'ero upa. 25 Pedro'ga
vahemame Cornélio'ga ga repenhani ğwenypy'anduruga ga pyri tambohete ga javo novĩa.
26 Emo Pedro'ga ga mopo'ã.
—Tanhimbohetei, ei ga. A'ereki jihi ko yvyakotyva'ea pe javijitehe, ei Pedro'ga ga pe.
27 Onhi'iğame ga pe Pedro'ga reki garonga pype ğajatyka repiaga. 28 Igwete Pedro'ga ei
ğa pe:
—Judeus'ğarũiva'ero ko pe peko novĩa. Pe atyvi ko ji rekoi judeuramo novĩa, ei ga.
Pekwaha reki pe oreramonhava'ea nhi'iğa ore ve jipi tapehoi judeus'ğarũive'ğa pyri javo.
"Tapejihe'ari tuhẽ ti ğa ndehe," ei ahe, ei Pedro'ga. Emo Tupana'ga okwahavuka ji ve
gweaporoğita a'ea rehe oji'i, ei ga ğa pe. "Ite'varuhu terei jara'ğa pe," ei Tupana'ga ji ve
oji'i, ei ga. 29 Nurã ji ndapojihuvi jijoa pe pyri pendeheve'ğa erame ji ve oji'i, ei ga. Kiro ji
ei pe me a'ero: Gara rehe pe ji mbuhurukari kokoty a'ero? ei Pedro'ga ğa pe.
30 Igwete Cornélio'ga ei ga pe:
—Tamombe'u ti nde ve a'ero, ei ga. Três kiro ji kiri ga jipiukarirẽ ji ve, ei ga. Ka'aru três
horas rupi ji nhi'iği Tupana'ga pe avo nhironga pe oji'i. A'ero gapyrive'ga yvagipeve'ga
jipiukari ji ve. Hendy'ja hete gapira, ei ga Pedro'ga pe. 31 "Cornélio," ei ga ji ve, ei ga.
"Tupana'ga ğwendu nenhi'iğa. Gwepia ga neremimondoagwera imbatere'ỹve'ğa pe," ei
ga ji ve, ei Cornélio'ga Tupana'gapyrive'ga nhi'iğa mombe'gwovo. 32 "Emondo ti ğa Jope
pe a'ero Simão Pedro'ga reruruka ejipyri," ei ga ji ve. "Mbiara pira apohara'ga ronga
pe ga ruvi Simão'ga ronga pe. Ypiahua koty ko garonga ruvi," ei ga, ei Cornélio'ga
imombe'gwovo. 33 Kotihĩ ji ğa mondoukari nde pyri a'ero, ei ga Pedro'ga pe. Pyry hete a'ero
nde ruri avo. Igwete ore jatykapavi kiro Tupana'ga rovai pyteri pe orokovo. Torohendu
pa ti Tupana'ga remimombe'ua nde ve, ei ga Pedro'ga pe.

Pedrova'ea omombe'u Jesus'ga Cornéliova'ea pe

34 Igwete Pedro'ga ei Cornélio'ğa pe:
—Kiroğwe ji ikwahahetei, ei ga. Judeus'ğa ndehe jate rũi Tupana'ga rekoi. Oko pa ga
judeus'ğarũive'ğa ndehe no. A'ereki ğa ojo'ja ga pe. 35 Ğagwyri pe nhaporemo Tupana'ga
oko ğa ndehe ğa jikogame ga rehe okokatuavo, ei Pedro'ga ğa pe.
36 —Tupana'ga omondouka onhi'iğa israelitas'ğa pe ikwehe, ei ga. A'ereki Jesus
Cristo'ga omanoro ğwaramo Tupana'ga rerekokatuukari nhande ve. A'ereki Jesus'ga
nhandepojykaharetero oko, ei Pedro'ga ğa pe. Pekwaha pe a'ea, ei ga imombe'gwovo
Cornélio'ğa pe. 37 João Batistava'ea e'i na'ẽ ğa pe: "Peko ti Tupana'ga nhi'iğa rupi," ei ahe,
ei ga. Ğa ndekorame hupi ahe ğa mobatizai ikwehe, ei Pedro'ga ğa pe. Aerẽ ğa Jesus'ga
mombe'ui Galiléiapeve'ğa gwyri pe na'ẽ. A'ero Judéiapeve'ğa gwyri pe nhaporemo ğa
ga mombe'umbe'ui, ei ga ğa pe. Pekwaha pe Jesus'ga mombe'ua jipi. 38 Pekwaha pe
Jesus'ga reaporoğita no Nazarépeve'ga reaporoğita, ei ga. A'ereki Tupana'ga opojykauka
ga gwa'uva pe ga mbopopoaka ikwehe. Nurã Jesus'ga rekokatukatui ogwovo ğapyteri pe,
ei ga. Diabo'ga ğa pojykarame Jesus'ga ga pe'ai ğa hugwi. A'ereki Tupana'ga Jesus'ga poko
ga rerekovo, ei Pedro'ga ğa pe.
39 —Orohepia pa ore Jesus'ga reaporoğita Jerusalém me Israelpeve'ğa gwyri pe
nhaporemo. Igwete ore imombe'ui orerembiepiagagwera no, ei ga. Ojuka reki ğa Jesus'ga

kutuga ga mo'ama yva rehe. [40] Emo mokõi ğa kirirẽ Tupana'ga ga mbogwera ga repiuka
orerovaki, ei ga. [41] Jara'ğa pe – kiroki ğa ndojikogi ga rehe – ğa pe ga ndohepiukari ga, ei ga.
Ore ve jate ga gwepiuka. A'ereki Tupana'ga ore mo'ẽ jipe tomombe'u ti ğa Jesus'ga javo.
Igwete ore i'ui mbatera ga pavẽi ga kweravirẽ, ei ga Cornélio'ğa pe imombe'gwovo.
[42] —Jesus'ga e'i ore ve ikwehe: "Jihi po ti a'e ğandeaporoğita pe mbapava koty nehẽ
omanove'ğa okojive'ğa no," ei ga. "A'ereki Tupana'ga e'i ji ve a'ea rehe hako," ei Jesus'ga,
ei ga. "Ji mombe'umbe'u ti ojipe'ğa pe a'ero nehẽ," ei ga ore ve ikwehe, ei Pedro'ga ğa pe.
[43] —Jesus'ga jitehe Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea nhaporemo omombe'u
nhoğwenonde ga kwatija po raka'e, ei Pedro'ga. Igwete ahe ei: "Ã̃ga jikogame ga rehe po ti
Tupana'ga imombori ğandekote'varuhua ğa hugwi nehẽ ga manoro ğwaramo ğa ndepyga
nehẽ," ei ahe Jesus'ga mombe'gwovo po raka'e, ei ga Cornélio'ğa pe imombe'gwovo.

Tupana'ga ra'uva uhu Cornéliova'ea pyri

[44] Pedro'ga nhi'iğame ğa pe Tupana'ga ra'uva ruri ğa pyri nhaporemo ğa pojykavo –
kiroki ğa ğwendu Jesus'ga mombe'ua. [45-46] Kiro ğanhi'iğa aherembikwahave'ỹva'ea a'ero.
Igwete ğa Tupana'ga mbohetehetei upa. Henduvame ğanhi'iğa judeus'ğa nhimomby'ai
a'ero – kiroki ğa uhu Pedro'ga rupi Jesus'gareheve'ğa.
—Iii! Judeus'ğarũive'ğa pyri vehevi Tupana'ga omondo gwa'uva ğa pojykavouka no! ei
ğa ojohupe.
Igwete Pedro'ga ei ğa pe:
[47] —Nhande pyri na'ẽ ko Tupana'ga ra'uva uhu ikwehe. Kiro gara'uva ruri ğa pyri na
jitehe no, ei Pedro'ga. Timobatiza ti ğa yhya pyvõ a'ero, ei ga ga pe.
[48] A'ero Pedro'ga ğa mobatizaukari ğa ndekoro ğwaramo Jesus Cristo'gareheva'ero.
Igwete ğa ei Pedro'ğa pe:
—Pepytaahi'vi ti ore pyri.
A'ero ğa pytai ğa pyri upa.

11

Pedrova'ea omombe'u pa Jerusalémmeva'ea pe

[1] Aerẽ ojipe'ğa ğa mombe'ui javo Judéiapeve'ğa gwyri pe.
—Judeus'ğarũive'ğa ğwendu katu kiro Tupana'ga nhi'iğa no, ei ğa ğa mombe'gwovo.
Jesus'ga moirũhara'ğa pe ğa imombe'ui jara'ğa pe no Jesus'gareheve'ğa pe. [2] Aerẽ
Pedro'ga jivyri ua Jerusalém me. A'ero judeus'ğa nhi'iğayvari ga pe Jesus'gareheve'ğa.
[3] —Maranuhũ nde houhui judeus'ğarũive'ğa pyri i'gwovo ğa pavẽi? ei ğa ga pe.
Judeus'ğa ndojihe'ari te ğa ndehe, ei ğa Pedro'ga pe.
[4] Igwete Pedro'ga ei ğa pe.
—Tamombe'u pa ti kiro pe me. [5] Jihi ko ako na'ẽ Jope pe nhinhi'iğa Tupana'ga pe
ikwehe, ei ga. A'ero ji hepiagi yvagipeva'ea. A'ereki Tupana'ga gwepiuka ji ve hyrua
tapy'ynhapira'javuhuva'ea, ei ga ğa pe. Yvaga hugwi ijyvi ua. Quatro ko ipyhykava
imbojyhava. Igwete ijyvi ua opiga ji ypyvo, ei ga. [6] Hepiakaturame ji hepiagi ipype ipyva'ea
onharõva'ea hyryryva'ea. Ipepova'ea ji ahepia no, ei ga. [7] Igwete ji henduvi Tupana'ga
nhi'iğa jijive. "Pedro," ei ga. "Here ijukavo i'gwovo," ei ga ji ve, ei ga. [8] "Avi ahã," a'e
ji. "Mbatete'varuhua ndokiangavi jijuru pe," a'e ji ga pe. [9] Emo ga ea'javi ji ve yvaga
hugwi: "Jihi a'e pyry jupe. Ite'varuhu terei jupe a'ero," ei ga ji ve, ei Pedro'ga. [10] Três
vezes ga ea'jaa'javi hepiuka ji ve. Kirẽ hyrua jivyra'javi ogwovo yvagi pe jitehe ikwehe, ei
ga imombe'gwovo ğa pe.
[11] —Nanime trêsve'ğa nduri ji pyri onga pe – perope aju. Cornélio'ga ombuhuruka ğa
ji pyri Cesaréia hugwi ikwehe, ei ga. [12] Igwete Tupana'ga ra'uva ei ji ve: "Eho tuhẽ ti ğa
ndupi ipojihuve'yma," e'i ji ve, ei ga. Agwa'ğa ji aroho ji rupi a'ero Jope hugwi ikwehe. Seis
ko ğa Jesus'gareheve'ğa, ei Pedro'ga ğa pe. Aerẽ ore vahemi Cornélio'ga ronga pe a'ero.
[13] Igwete ga imombe'ui ore ve: "Tupana'gapyrive'ga uhu ji pyri o'ama nhironga pe oji'i," ei
Cornélio'ga, ei ga. "Igwete ga ei ji ve: 'Emondouka ti ğa Jope pe Simão Pedro'ga reruruka
ejipyri,' ei Tupana'gapyrive'ga ji ve," ei ga. [14] " 'Garemimombe'ua rendukaturo ğwaramo

po ti pe hoi yvagi pe a'ero nehẽ nerongapeve' gã pavẽi nehẽ no,' ei Tupana'gapyrive'ga ji ve," ei Cornélio'ga.

Pedro'ga omombe'u pa Cornélio'ga nhi'iãgwera ojive. Igwete Pedro'ga ei gã pe no:

15 —A'erogẽwe ji Jesus'ga mombe'ui gã pe. A'ero Tupana'ga ra'uva ruripei gã pyri gã pojykavo, ei Pedro'ga. Pehepia ko gara'uva ruri nhande pyri ikwehe. Akoja javijitehe kiro turi gã pyri nohõ, ei ga gã pe. 16 A'ea rupi ji ikwahava'javi reki Jesus'ga nhi'iãgwera, ei Pedro'ga. A'ereki ga e'i ikwehe: "João Batista'ga oko gã pavẽi gã mobatizavo yhya pyvõ. Emo po ti Tupana'ga oko pe pavẽi nehẽ imondovouka gwa'uva pe pyri pe pojykauka nehẽ," ei Jesus'ga ikwehe, ei ga. 17 Tupana'ga ombuhuruka gwa'uva nhande ve nhande jikogame nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. A'ea jitehe ga omondo kiro judeus'gãrũive'gã pe nohõ, ei ga. Tupana'ga imondopotarame gã pe ji namovahĩ ga a'ero, ei Pedro'ga gã pe.

18 Henduvame Pedro'ga nhi'iãg gã ndogwayvara'javi ga a'ero. Igwete gã Tupana'ga mbohetei pyry hete ga javo.

—Judeus'gãrũive'gã vehevi Tupana'ga ombopohiruka gãndekote'varuhua hugwi gã mboheaporogitapyahuavo, ei gã ogwovo.

Antioquiapeva'ea ojiko Jesus'ga rehe

19 Estêvãova'ea jukarame judeus'gã ojigwarajuhu Jesus'gareheve'gã ndehe. Nurã Jesus'gareheve'gã kwaki'oki'oi a'ero gã hugwi ogwovo. Jara'gã oho Feníciapeve'gã gwyri pe. Jara'gã oho ypa'ouhũ me Chipre pe okovo. Jara'gã oho cidade de Antioquia pe. A'ero gã Jesus'ga mombe'umbe'ui gã pe. Judeus'gã pe jate reki gã Jesus'ga mombe'ui. 20 Emo jara'gã Chiprepeve'gã cidade de Cirenepeve'gã pavẽi ohorame Antioquia pe Jesus'ga mombe'umbe'ui judeus'gãrũive'gã pe. 21 Tupana'ga gã moirũ gã nderekovo. A'ero Antioquiapeve'gã hendukatui gãnhi'iãg. Igwete he'yjuhuve'gã jikogi opojykaharete'ga rehe Jesus'ga rehe onhimongyavo.

22 Aerẽ ojipe'gã hoi Jerusalém me gã mombe'gwovo Jesus'gareheve'gã pe.

—Antioquiapeve'gã ojiko Jesus'ga rehe kiro, ei gã gã pe.

Henduvame gã Barnabé'ga mondoi gã pyri a'ero Antioquia pe. 23 Igwete ga hoi gã ndepiaga.

—Tupana'ga omombyry tuhẽ pe me, ei ga gã pe.

Igwete Barnabé'ga roryvamo a'ea rehe. Igwete ga gã mbojikohetei Jesus'ga rehe.

—Pejikopave'ymi Jesus'ga rehe penhimimbotarimo, ei ga gã pe.

24 A'ereki Barnabé'ga ko pyry hete. Tupana'ga ra'uva ga pojyka hete ga rerekokatuavo. Ojiko hete ga Jesus'ga rehe. Igwete ga gã mbojikojikogi ga rehe no. He'yjuhuve'gã kiro ojiko nhandepojykaharete'ga rehe onhimongyavo.

25 Aerẽ Barnabé'ga hoi cidade de Tarso pe Saulo'ga reka. 26 Ga repiagame ga ga reruri Antioquia pe. Ojipeji kwara gã nduvame pevo. A'evo jitehe gã Jesus'gareheve'gã nderojatykatykai jipi he'yjuhuve'gã mbo'eavo. Antioquia pe na'ẽ gã ono Cristo'gareheve'gã gã ndehe – kiroki gã ojiko Jesus'ga rehe.

27 A'ea rupi gã pyri Ágabo'gã nduri Jerusalém hugwi – kiroki gã omombe'u Tupana'ga nhi'iãg aerẽjiva'ea no. Igwete gã nduri Jesus'gareheve'gã pyteri pe. 28 Igwete Ágabo'ga ami javo gã pe. A'ereki Tupana'ga ra'uva ga mbo'e. A'ero ga ami javo Antioquiapeve'gã pe gã momoranduva.

—Aerẽ po ti ipapavi nhaneremityma nhandegwyripeva'ea nhaporemo nehẽ, ei ga.

A'ea Ágabo'ga imombe'ui gã pe. Aerẽ na tuhẽ ihoi ganhi'iãg rupi ikwehe. Opa pa mbatera Cláudio'ga rekorame nhanderuvihavuhuro ikwehe.

29-30 Nahã Ágabo'ga imombe'unhogwenondei Jesus'gareheve'gã pe. A'ero gã ei ojohupe:

—Timondo ti itambere'ia nhaneirũ'gã pokoga Judéia pe a'ero, ei gã.

A'ero gã imondomondoi. Kiroki gã he'yi gwereko – he'yi gã omondo. Kiroki gã mokonhete gwereko – mokonhete'i gã omondo. Igwete gã imondoi Barnabé'gã pe

togweroho ti ã Judéiapeve'ã gwyripeve'ã pe javo. Aerẽ Barnabé'ã herohoi Judéia pe Saulo'ga pavẽi imondovo Jesus'gareheve'ã ndepiakatuhara'ã pe.

12

Koji'i ahe ojigwarai Jesus'gareheva'ea rehe

1 A'ea rupi ko Herodesva'ea rekoi judeus'ã gwyri pe huvihavuhuro. Igwete ahe jigwarai
Jesus'gareheve'ã pyteripeve'ã ndehe. 2 Igwete Tiagova'ea – kiroki João'ga reki'yrava'ea –
Herodesva'ea ahe akamomborukari itakyhea'javuhuva'ea pyvõ. 3-4 Ikwahavame judeus'ã
mbohoryvukara ahejuka rehe, Herodesva'ea Pedro'ga pyhygukari no. Igwete ahe Pe-
dro'ga mondoukari ga mongiavouka cadeia pype. Ahe ga mondoukari soldados'ã po
pe dezesseisve'ã pe tohemyme ti ga javo. Quatrove'ã gwepia na'ẽ ga. Kirẽ ojipe'ã
quatrove'ã py'rovo. Quatro vezes ã jopy'rupy'rui ga repiaga ara rupi ypytunimo no.
Nahã Herodesva'ea ga mondoukari soldados'ã po pe tapemohemukari ti Pedro'ga javo.
A'ea rupi judeus'ã japoi toryva pão ndovuriva'ea i'gwovo. Igwete Herodesva'ea ei
oyvyteri pe: "Na judeus'ã i'upavi na'ẽ Páscoa rupiara," ei ahe. "Aerẽ po ti ji Pedro'ga
mbuhurukari imbojambojaruka garekote'varuhua ga rehe ã̃ndovaki hete nehẽ. A'ero
po ti ji ga jukaukari nehẽ," ei Herodesva'ea oyvyteri pe novĩa. 5 Igwete ahe Pedro'ga
mombytai cadeia pype. Emo Jesus'gareheve'ã onhi'inhi'ĩ hete Tupana'ga pe emohemuka
ti Pedro'ga cadeia hugwi javo.

Pedrova'ea ohẽ cadeia hugwi

6 Aerẽ Herodesva'ea ei oyvyteri pe: "Ko'emame po ti ji Pedro'ga mbuhurukari ã̃ndovaki
nehẽ," ei ahe novĩa. Ypytunimo Pedro'ga kiri soldados'ã pyteri pe mokonha'ã pyteri pe.
Soldados'ã opokwa memei ga ojihe itanhuramuhũa pyvõ ga rerekovo. Ojipe'ã opojyka
hovapytymbava o'ama hepiaga. Igwete Pedro'ga kiri upa. 7 Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga
ukwahavamo o'ama Pedro'ga pyri yvagipeve'ga. Hendy'ja hete cadeia pype a'ero. Igwete
ga pokogi Pedro'ga jati'yva rehe toma'ẽ ga javo.

—Haite! Here evya, ei ga javo Pedro'ga pe.

A'ero itanhuramuhũa ihiri Pedro'ga poa hugwi. 8 Igwete Tupana'gapyrive'ga ei ga pe:

—Embogwa eku'ayvira. Emongi epyruhua nohõ, ei ga javo ga pe.

Igwete Pedro'ga imongi a'ero.

—I'arimova'ea emongi ejoa ji reviri, ei ga ga pe.

9 Igwete Pedro'ga hoi ga reviri ogwovo. Ndogweroviari reki ga Tupana'gapyrive'ga
rembirohoa novĩa. "Jikiri pe ji ga repiagi," ei ga novĩa. 10 Kiro ã̃ kwavi soldados'ã pyvõ.
Kiro ã̃ kwavi jara'ã̃ pyvõ no. Igwete ã̃ vahemi jupihai pe jurukwara pyri. A'ea rupi
ko ahe oho cidade pe. Hovapytymbava ko ferrova'ea. Kiro ã̃ vahemi ipyri. Igwete a'ea
nhovapytymba'vogi ã̃ pe. Igwete ã̃ ẽi cadeia hugwi a'ero ogwovo cidade rapea rupi onga
pyvõ okwava. Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga hoi ga hugwi ga reja.

11 Kiro Pedro'ga ikwahavi a'ero. "A'iti tuhẽ reki!" ei ga. "Tupana'gapyrive'ga ji
rerohoi tuhẽ cadeia hugwi. Jipojykaharete'ga ombuhuruka ga ji pyri," ei ga. "A'ero ga
ji mbopiro'yukari Herodes'ga popoakara hugwi judeus'ã ndeaporõgitate'varuhua hugwi
no," ei Pedro'ga oyvyteri pe.

12 Ojapyakarẽ a'ea rehe kiro ga hoi Mariahẽa ronga pe João Marcos'ga yhẽa ronga
pe. Igwete ga vahemi onga jupihai pe. A'ea ja Jesus'gareheve'ã jatykapavi onga pe
onhimongyavo onhi'inhi'iã Tupana'ga pe.

—Emohemuka ti Pedro'ga cadeia hugwi, e'ie'i ã̃ ga pe.

A'ereki ã̃ ndokwahavi ve Pedro'ga hemagwera jugwi. 13 Igwete Pedro'ga vahemi onga
jupihai pe okwaokwa hovapytymbava rehe o'ama. A'ero kujahẽa ruri henduva Rodehẽa.

—Ma'ã̃ pero okwa? ei hẽa javo ga pe.

14 Pedro'ga nhi'iã̃ame hẽa nhimombaragwahavi hehe. A'ero hẽa nhani tamombe'u javo
jara'ã̃ pe. Emo hẽa omoka'nhy reki hovapytymba'voga ga pe gworygworyva ã̃waramo ga
rura rehe. Igwete hẽa nhani javo.

—Pero Pedro'ga ami hovapytymbava pyri, ei hẽa ã̃ pe.

15 Ndogweroviarihu ã hẽanhi'iã.
—Ere'eteheuhu nde, ei ã hẽa pe.
—Avi ahã, ei hẽa. Ki ga jitehe pero o'ã, e'ie'i hẽa ã pe novĩa.
—Gara'uva po, ei ã a'ero.
16 Pedro'ga o'amete jiji hovapytymbava rehe okwaokwa. A'ero ã hoi hovapytymba'voga
ga pe. Ga repiagame ã nhimomby'apavi a'ero upa. 17 Igwete ga reki onga pype ã pyri.
A'ero ga nhipova'eã tapenhi'iã ti ji renduva javo. Igwete ga imombe'ui ã pe Tupana'ga
remimohemukara cadeia hugwi.
—Peho ti imombe'gwovo nhimohemagwera Tiago'ga pe jara'ã pe no nhaneirũ'ã pe,
ei ga ã pe.
Igwete Pedro'ga hoi ã hugwi a'ero ogwovo.
18 Ko'eãturame soldados'ã ndekotehei Pedro'ga repiage'yma cadeia pype.
—Mahã Pedro'ga naerũ? e'ie'i ã ojohupe novĩa.
19 Igwete Herodesva'ea ga rekarukari cadeia pype novĩa. Emo ã ndohepiagi ga. A'ero
Herodesva'ea soldados'ã mbuhurukari ã monhi'iã ma rupi te ga hoi naerũ javo ã
pe. Emo ã ndokwahavi reki Pedro'ga hoagwera jugwi. Nurã Herodesva'ea soldados'ã
jukaukari a'ero.
Aerẽ Herodesva'ea hoi judeus'ã gwyra hugwi Judéia hugwi. Cidade de Cesaréia pe ahe
hoi opytavo.

Herodesva'ea manoagwera

20 Herodesva'ea omondomondouka mbatera ogwyra hugwi cidadespeve'ã pe jipi
Tiropeve'ã pe Sidommeve'ã pe no. Aerẽ ahe nhimboahiahivi reki ã pe. Nurã ã ei
ojohupe:
—Timonhyrõ ti Herodes'ga kiro. Nhande ga monhyrõe'ymame po ti ga nombuhu-
rukara'javi mbatera nhande ve nehẽ, ei ã ojohupe.
Nurã ã jogwerohoi na'ẽ Herodesva'ea moirũhara'ga pyri Blasto'ga pyri onhi'iãtuavo
ga pe tovavagahi ti ga nhande rehe javo. Aerẽ ã jogwerohoi Herodesva'ea pyri.
—Xajogwereko katu ti, ei ã Herodesva'ea pe.
21 Igwete ahe ei:
—Ojipe'ia rupi po ti ji nhi'iã pe me nehẽ, ei ahe ã pe.
—Kwa, ei ã ogwovo.
A'ea rupi katu Herodesva'ea jigwagi opikatua mongiavo ãnduvihavuhuro. Igwete ahe
hoi ãpyteri pe ojiupia oina ã̃wendava rehe. A'ero ahe nhi'inhi'iã ã pe. 22 Henduvame
ahenhi'iã ã javo.
—Herodes'ga ko yvagipeve'ga. Yvyakotyve'ga rũi ko koro, e'i tehe ã ahe ve.
23 Herodesva'ea nomombigi reki ãnhi'ĩtehea ojihe. Nomboheteukari ahe ã pe Tu-
panete'ga. Nurã nanime Tupana'gapyrive'ga ruri ahe pyri yvaga hugwi ahe moheõ'aruka.
A'ero hevo'ia ihu'uu'upavi aherevega. Kirẽ ahe manoi upa.
24 Igwaigwavete Jesus'gareheve'ã imombe'ui Tupana'ga nhi'iã imonhimoanhana.
Igwaigwavete ojipe'ã hendukatui a'ero onhimongyavo.
25 Barnabé'ga gweroho itambere'ia Jesus'gareheve'ã ndepiakatuhara'ã pe Jerusalém
me Saulo'ga pavẽi. Imondopavirẽ Barnabé'ã jivyri Antioquia pe a'ero. Gweru ã João
Marcos'ga ojupi.

13

*Ahe omo'*ẽ Barnabéva'ea Saulova'ea no

1 Kiro Antioquia pe oko Jesus'gareheve'ã pyteri pe ãmbo'ehara'ã Tupana'ga nhi'iã
mombe'uhara'ã no. Ã ko Barnabé'ga; Simão'ga – kiroki ga ipiryvytunuhũve'ga; Lúcio'ga
– kiroki ga Cirenepeve'ga; Saulo'ga; Manaém'ga – ga ko onhimomboaka governador-
ãgwama'ga pavẽi Herodes'ga pavẽi. 2 Igwete ã Tupana'ga mbohetehetei. Xanhi'ĩ
Tupana'ga pe javo ã ndo'ui mbatera ojogwerekovo. A'ea rupi ko Tupana'ga ra'uva ei ã
pe:

—Pemo'ẽ kiroğwe Barnabé'ga Saulo'ga no toporavyky ti ğa ji ve Jesus'ga mombe'gwovo, e'i ğa pe. A'ereki ji a'e nhiğwenonde ğahã po ti oporavyky ji ve javo, e'i ğa pe.
3 A'ero ğa nhi'iği Tupana'ga pe i'ue'yma. Kirẽ ğa pokogi Barnabé'ğa ndehe pejogweroho ti Jesus'ga mombe'gwovo a'ero javo. A'ero ğa ğa mondoukari ojihugwi.

Barnabéva'ea oho Chipre pe Saulova'ea pavẽi

4-5 A'ero ğa jogwerohoi Barnabé'ga Saulo'ga pavẽi. A'ereki Tupana'ga ra'uva omondouka ğa. João Marcos'ga oho ğa ndupi no ğamoirũharamo. Igwete ğa hoi cidade de Selêucia pe. Pevo ğa avi itayharuhua pype ogwovo ypa'ouhũ me Chipre pe. Pevo ğa jari upa cidade de Salamina pe. Igwete ğa hoğahoi judeus'ğa jatykahai pe imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa pevove'ğa pe. 6-8 Aerẽ ğa hoi ypa'ouhũa rupi ogwovo cidade de Pafos pe. Pevo ğa judeu'ga repiagi Barjesus'ga. Ojipe'ğa nhi'iğimo garera Elimas. Ipaji ko ga huvihava'gareheva'ero.
—Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharamo ko ji rekoi, ei Elimas'ga ğa pe jipi o'mbero.
Igwete Barnabé'ğa ga repiagi pevo. Igwete Elimas'ga ruvihava'ga Barnabé'ğa mbuhurukari ojipyri Sérgio Paulo'ga – kiroki ga pevove'ğa governador'ga. Okwaha hete ga mbatera Sérgio Paulo'ga. Tahendu ti Tupana'ga nhi'iğa javo ga Barnabé'ğa mbuhurukari ojipyri. Emo Barnabé'ğa horame ga pyri Elimas'ga ğa movahĩ tonhi'iğyme ğa ga pe javo. "Tojikogyme ti jiruvihava'ga Jesus'ga rehe," ei Elimas'ga ipajive'ga. 9 Igwete Saulo'ga – ojipea ko garera Paulo – Tupana'ga ra'uva ga pojyka hete. A'ero ga Elimas'ga repiahetei javo ga pe.
10 —Netiruahũ hete nde Diabo'ga ja! ei ga ga pe. Pyryheteva'ea nde eremovahiuhũ. Nde eremoandyandyi paravuhu ekovo, ei ga ga pe. Nane'ymi nde Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'ui! ei Paulo'ga ga pe. 11 Nurã po ti Tupana'ga nde movahiuhũi kiro nehẽ. Nanderehaahi'vi ti nde kiro hepiage'yma kwara nehẽ, ei ga Elimas'ga pe.
Kotihĩ turi ypytunahiva Elimas'ga pe ga mbohehae'yma. Igwete ga rekoreko'ihui ogwovo.
—Pejijo ji popyhyga ji rerogwovo, e'ie'i ga ğa pe.
12 Hepiagirẽ Elimas'ga rehae'yma Sérgio Paulo'ga jikogi Jesus'ga rehe. A'ereki ga onhimomby'a nhandepojykaharete'ga mombe'ua rehe.

Paulova'ea oho Antioquia pe

13 Aerẽ Paulo'ğa avi itayharuhua pype ogwovo Pafos hugwi. A'ero ğa hoi Panfíliapeve'ğa gwyri pe ogwovo cidade de Perge pe. A'ea rupi João Marcos'ga hoi ğa hugwi ojivya Jerusalém me. 14 Aerẽ Paulo'ğa hoi Perge hugwi pea rupi ogwovo. Aerẽ ğa vahemi cidade de Antioquia pe Pisídiapeve'ğa gwyra yvyri pe. Judeus'ğa poravykye'yma rupi sábado rupi ğa hoi ğajatykahai pe. A'ero ğa apygi upa. 15 Igwete pevove'ga nhi'iği aherembikwatijaragwera pe Moisésva'ea remimbo'eagwera pe. Kirẽ ga nhi'iği ojipea pe aherembikwatijara pe. A'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea okwatija hako. Aerẽ huvihava'ğa ğajatykahava pype ğa imondoukari onhi'iğa Paulo'ğa pe.
—Pe ko orere'yjamo peko israelitasramo, ei ğa ğa pe. Pe'epotarame avove'ğa pe ğa moğitavo pe'ji ti ğa pe a'ero, ei ğa Paulo'ğa pe.
16 A'ero Paulo'ga po'ami onhipova'eğa tapenhi'iği ti javo. Igwete ga ei:
—Israelitasramo pehendu nhinhi'iğa pejijupa, ei ga. Pehendu ti judeus'ğarũiva'ero no. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe no. Pehendu katu ti, ei Paulo'ga ğa pe. 17-20 Tamombe'u ti Tupana'ga pe me. Gaha rehe nhaneramonhava'ea ojiko hako. Tupana'ga omo'emo'ẽ ojive nhaneramonhava'ea hako. Aerẽ he'yjuhu hete quatrocentos e cinquenta Tupana'ga kwara mbo'ambo'ari, ei ga. A'ea rupi ga imombyrymbyryvi ahe ve ahe ruvame hajiheva'ea gwyri pe Egitopeva'ea gwyri pe po rimba'e. Igwete ga ahe rerurukari pea hugwi opopoakarimo, ei ga ğa pe. He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi Tupana'ga nhimomiranami aherekote'varuhua pe ahe ruvame ongae'ỹi me, ei ga. Igwete ga seteva'ea apitipitiukari aheruvihavava'ea ahereheva'ea reheve Canaãmeva'ea gwyri pe. Ahe moka'nhymbavirẽ ga ima'ema'ẽi ahegwyruera imondomondovo nhaneramonhava'ea pe hako, ei Paulo'ga ğa pe.

—Aerẽ Tupana'ga juizva'ea mongoi aheruvihavamo nhaneramonhava'ea pe ahe mbojopy'rupy'ruavo hako, ei Paulo'ga. Aerẽ ahe py'rovo Samuelva'ea ahe repiakatui
Tupana'ga nhi'iõã mombe'uharava'ea, ei ga. [21] Aerẽ nhaneramonhava'ea ruri javo
Samuelva'ea pe: "Huvihavuhu'ga ore oropota aõwamo toremondomondo ti ga nde
py'rovo," ei ahe Samuelva'ea pe hako, ei ga. Igwete Tupana'ga Saulva'ea mongoi aheru-
vihavuhuro a'ero. Saulva'ea ko Quisva'ea ra'yrava'ea Benjamimva'ea rymyminova'ea, ei
ga. Igwete Tupana'ga Saulva'ea mongoukari aheruvihavuhuro he'yi kwara rupi quarenta
kwara rupi, ei Paulo'ga ã pe.

[22] —Aerẽ Tupana'ga ei: "Kiro ji Saul'ga pe'ai penduvihavuhua hugwi," ei ga, ei ga.
"Davi'ga Jessé'ga ra'yra'ga oko kiro penduvihavuhuro Saul'ga py'rovo," ei ga. Daviva'ea
mombe'gwovo Tupana'ga ei no: "Jipy'a ja hete ga Davi'ga. Gaha ti oko pa nhiremimbota-
rimova'ea rehe nehẽ," ei Tupana'ga, ei Paulo'ga imombe'gwovo ã pe.

[23] —Daviva'ea rymymino'ga reki Tupana'ga omongouka nhanderekote'varuhua mombo-
haramo heikwehe, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga e'i nhandere'yjava'ea pe israelitasva'ea
pe: "Aerẽ ti ji Davi'ga rymymino'ga mongoukari pembopiro'yharamo nehẽ," ei Tu-
pana'ga, ei ga. Kiro Daviva'ea rymymino'ga tuhẽ Tupana'ga omongouka a'ero o'eagwera
rupi katu. Ga ko Jesus'ga, ei Paulo'ga ga mombe'gwovo ã pe. [24] Jesus'ga rura renonde
João Batistava'ea israelitas'ã moõitapavi jipi heikwehe, ei ga. "Perojijyi ti pejeaporoõita
pejipohia pejikote'varuhua hugwi," ei ahe. "A'ero po ti ji pe mobatizai nehẽ," ei João
Batistava'ea, ei Paulo'ga. [25] Oporavykypavame Tupana'ga pe João Batistava'ea ei ã pe:
" 'Ndehe ko Cristo,' pe'ji po pe ji ve novĩa? Ji ko a'ea rũi," ei João Batistava'ea ã pe, ei ga.
"Emo po ti Cristo'ga uhu ji py'rovo nehẽ," ei ahe, ei ga. "Ga ko huvihavuhu hete. Ji ki a'e
te okoteheva'ea," ei João Batistava'ea heikwehe, ei ga.

[26] Igwete Paulo'ga ei ã pe no:

—Nhiirũ, Abraãova'ea rymyminoa pe ji ei. Judeus'ãrũiva'ea pe ji ei no. A'ereki
pe pejiko Tupana'ga rehe, ei ga. Nhande ve Tupana'ga ombuhuruka onhi'iõã Jesus'ga
ko pembopiro'yharamo oko javo! ei Paulo'ga ã pe. [27] Jerusalémmeve'ã nonhimom-
baragwahavi a'ea rehe raikwehe. Ãanduvihava'ã na jitehe no, ei ga. Onhi'iõame
aherembikwatijara pe sábado nanani ã nonhimombaragwahavi reki Jesus'ga mombe'ua
rehe, ei ga. Tupana'ga nhi'iõã mombe'uharava'ea Jesus'ga mombe'ukatui reki ikwatija
hako novĩa. Nahã ahe ei ikwatija hako: "Ojukauka po ti ã ga ereko te'varuhu nde
javo," ei ahe hako, ei ga. Jerusalémmeve'ã ahe nhi'ĩpo'ru reki ãanduvihava'ã pavẽi.
A'ereki ã e te'varuhu Jesus'ga pe ga jukauka, ei Paulo'ga ã pe. [28] Ga jukapotarame ã
hekatehei garekote'varuhua hepiage'yma novĩa. A'erorame tehe ã ei reki Pilatos'ga
pe: "Ejukauka tuhẽ ti ga," ei ã ga pe, ei Paulo'ga. [29] Ahe omombe'u pa gajukaaõwama
ikwatijanhoõwenondeavo hako. Ã ahe nhi'ĩpo'ru pa reki ga jukavo, ei ga. Kirẽ ojipe'ã
Jesus'ga ra'oa mbojyvi yva hugwi. Igwete ã gara'oa rerohoi itaruvihavuhua kwaruhua
pype herokiavo inoõã. [30] Emo Tupana'ga ga mbogwera reki gamanoa hugwi, ei Paulo'ga
ã pe. [31] Kirẽ Jesus'ga jipiukaukari ã pe – kiroki ã oho Galiléia hugwi ga rupi ogwovo
Jerusalém me gamanoa renonde. He'yi ã kiri ga repiagagwera rupi ga kweravirẽ. Ãahã
kiro ga mombe'umbe'u israelitas'ã pe a'ero, ei ga.

[32] —Oro ore oromombe'u pyryheteva'ea pe me, ei Paulo'ga. Ymya Tupana'ga e'i
nhaneramonhava'ea pe hako: "Nahã po ti ji ga mongoukari nehẽ," ei ga, ei ga. [33] Kiro na
tuhẽ reki nhande ve aherymyminoa pe. A'ereki o'eagwera rupi katu Tupana'ga Jesus'ga
mongouka ga mbogwera gamanoa hugwi, ei Paulo'ga ã pe. A'ea jitehe ahe omombe'u
ikwatija hako. Salmo dois aherembikwatijara rera, ei ga. Ahe omombe'u Tupana'ga
nhi'iõã Jesus'ga pe.

"Ndehe ko jira'yra.
Kiroõwe ji nhimongoukari nderuvamo," ei ga.
Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iõã, ei Paulo'ga ã pe.

[34] —Jesus'ga mbogwerava pe Tupana'ga ei no. Gamanoa'jave'yma pe ga ei no, ei ga.
Igwete Tupana'ga ei:

“Amombyry po ti ji pe me nehẽ,” ei ga.
“Pyryheteva'ea ji amombe'u Davi'ga pe hako a'itituhẽva'ea.
A'ea po ti imombyryvaẽwama pe me nehẽ,” ei Tupana'ga Jesus'ga pe, ei ga.
35 Iru'ĩa Daviva'ea okwatija imombe'gwovo onhi'iẽga Tupana'ga pe, ei Paulo'ga. Nahã ahe ei ga pe:
“Nde po ti neremonemahivukari ejiheve'ga pyryheteve'ga
ga manorame nehẽ,” ei ahe ikwatija hako, ei ga.
36 —Daviva'ea nonhimombe'ui javo, ei Paulo'ga. A'ereki Daviva'ea opoko na'ẽ ojupiva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe okovo. Aerẽ ahe manoi. A'ero ahere'yjava'ea ahera'oa rerohoi inoẽga aheramonhava'ea ypyvo, ei ga. Kirẽ inemahivamo ahera'oa upa a'ero. 37 Jesus'ga ra'oa ki a'e te ninemi, ei ga. A'ereki Tupana'ga ga mbogwera. Aerẽ Jesus'ga nomanoa'javi a'ero avuirama, ei Paulo'ga ẽga pe.
38 —Nhiirũ, pekwaha ti a'ero, ei ga. Jesus'ga rehe ore imombe'ui pe me pendekote'varuhua mombora. 39 Ga rehe pejikogame po ti pe piro'yro pejikote'varuhua hugwi, ei ga ẽga pe. Hendukaturame Moisésva'ea remimbo'eagwera pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi. Pejikogame jate Jesus'ga rehe po ti pe piro'yro jugwi nehẽ, ei Paulo'ga ẽga pe. 40 Penhimboko'i ti a'ero tapepo'ruyme ti hahyva'ea nehẽ, ei ga. A'ereki nanongara pe ahe e'i hako – kiroki ahe omombe'u nhoẽwenonde aerẽva'ea. Nahã ahe ei Tupana'ga nhi'iẽga mombe'gwovo hako:
41 “Pehendu ti, a'e ji pe me.
A'ereki pe pe'e te'varuhu nhinhi'iẽga pe,” ei ahe.
“Penhimomby'a ti penhimanomo nehẽ.
A'ereki ji a'apo ahemonhimomby'ava'ea kiro.
Po ti ẽga imombe'ui pe me nehẽ,
ndaperoviarihu po ti pe nehẽ,” ei ahe Tupana'ga nhi'iẽga imombe'gwovo hako, ei Paulo'ga ẽga pe.
42 Aerẽ Paulo'ẽga horame ẽgajatykahava hugwi kiro ẽga nduri javo ẽga pe:
—Irũa rupi sábado rupi pemombe'ua'ja ti ore ve nanongara jitehe nehẽ, ei ẽga ẽga pe.
—Kwa, ei Paulo'ẽga ẽga pe.
43 Igwete judeus'ẽga hopavi a'ero ojatykahava hugwi. Igwete ẽga hoi Paulo'ẽga ndupi onhimongyavo ẽga pavẽi – kiroki ẽga onhimongo judeusramo. A'ero Paulo'ẽga nhi'iẽgi ẽga pe.
—Igwaigwavete ti pejiko Tupana'ga remimombyryva rehe, ei ẽga ẽga pe.
44 Irũa rupi sábado rupi cidadepeve'ẽga nhaporemo gwerevi ẽga jatykai onhimongyavo.
—Torohendu ti Tupana'ga nhi'iẽga mombe'ua, ei ẽga.
45 Emo judeus'ẽga onhimyrõ hete Paulo'ga rehe hepiagame he'yjuhuve'ẽga hoa ga pyri. Nurã Paulo'ga ẽga mbo'erame ẽga etehei ga pe.
—Mbehea ga omombe'uuhu, e'i tehe ẽga.
Igwete ẽga Paulo'ga mbotegwetei. 46 Paulo'ga ndopojihuvi reki ẽga Barnabé'ga pavẽi. Igwete Paulo'ẽga ei ẽga pe:
—Tupana'ga e'i: “Judeus'ẽga na'ẽ po ẽgwendu nhinhi'iẽga hamo,” ei ga, ei ẽga ẽga pe. Nurã ore imombe'ui a'ea pe me na'ẽ novĩa. Emo pe ndaperoviapotari reki Tupana'ga nhi'iẽga, ei ẽga ẽga pe. Pe'ji po pe: “Ndapyryvi po ore hoi orojupa Tupana'ga pyrie'ymi nehẽ.” Pe'ji po pe a'ea. Nurã po ti ore hoi imombe'gwovo kiro judeus'ẽgarũive'ẽga pe a'ero nehẽ, ei Paulo'ẽga ẽga pe. 47 A'ereki nahã orepojykaharete'ga ore mondouka javo ore ve:
“Oromongo ji nde israelitas'ẽgarũive'ẽga ndyapehava'java'ero
teremomytu'ẽ ti ẽga'akaẽgi pe ikwahavuka ẽga pe nehẽ,” ei Tupana'ga.
“Ẽandekote'varuhua mombora po ti nde ikwahavukari yvyakotyve'ẽga pe nhaporemo nehẽ,” ei ga, ei Paulo'ẽga.
48 Israelitas'ẽgarũive'ẽga judeus'ẽgarũive'ẽga henduvame Paulo'ẽga nhi'iẽga ẽga ndoryndoryvamo a'ero. Igwete ẽga imbohetei Tupana'ga nhi'iẽga. A'ero ẽga jikogi Jesus'ga rehe – kiroki ẽga pe Tupana'ga e'i nhoẽwenonde ẽgahã po ti oko ji pyrie'ymi nehẽ javo.

49 Igwete ã̃ga imombe'umbe'ui nhandepojykaharete'ga nhi'iã̃ga imonhimoanhana ã̃gagwyra rupi nhaporemo. 50 Emo judeus'ã̃ga omomymomyi akwaimbae'ã̃ga huvihava'ã̃ga cidade pe. Judeus'ã̃ga omyomyi kunhangwera'ã̃ga no imbateve'ã̃ga – kiroki ã̃ga ojiko Tupana'ga rehe novĩa. Igwete judeus'ã̃ga ã̃ga momymomyi ã̃ga mongote'varuhuavo Paulo'ã̃ga pe. A'ero ã̃ga Paulo'ã̃ga mondoahai ogwyra hugwi ã̃ga mondovo. 51 Ohorame Paulo'ã̃ga ihyvi opya otimbuguhua mondurunduruga jugwi. Nahã̃ ã̃ga hepiukari pevove'ã̃ga ndekote'varuhua ihyvame opya. Igwete Paulo'ga hoi cidade de Icônio pe Barnabé'ga pavẽi. 52 Emo Antioquia pe Jesus'gareheve'ã̃ga horyory upa. Igwete Tupana'ga ra'uva ã̃ga pojykahetei okovo ã̃ga moiruamo.

14

Paulova'ea oho Icônio pe

1 Na jitehe ã̃ga pe ã̃ga horame Icônio pe. Paulo'ga oho judeus'ã̃ga jatykahai pe Barnabé'ga pavẽi. Pevo ã̃ga Jesus'ga mombe'umbe'ukatui ã̃ga pe. Nurã̃ he'yjuhuve'ã̃ga jikogi Jesus'ga rehe judeus'ã̃ga judeus'ã̃garũive'ã̃ga pavẽi. 2 Emo judeus'ã̃ga – kiroki ã̃ga ndojikopotari Jesus'ga rehe – ã̃ga omomymomyi judeus'ã̃garũive'ã̃ga oko te'varuhu Paulo'ã̃ga javo ã̃ga pe. Ã̃ga nhi'iã̃gaykaro ã̃gwaramo judeus'ã̃garũive'ã̃ga nhimboahitehei Jesus'gareheve'ã̃ga pe a'ero onhimongyavo. 3 He'yi Paulo'ã̃ga kiri pevo. Ndopojihuvi reki ã̃ga ã̃ga nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo pevove'ã̃ga pe.

—Jesus'ga omombyry hete nhande ve, ei ã̃ga ga mombe'gwovo jipi.

A'itituhẽva'ea ã̃ganemimombe'ua. Nurã̃ Jesus'ga japoukari ahemonhimomby'ava'ea Paulo'ã̃ga pe. A'ereki Jesus'ga e'i: "A'ea repiagame po ti ã̃ga ei nehẽ: 'A'itituhẽva'ea reki Jesus'ga remimombyryva mombe'ua'," ei ga. 4 Cidadepeve'ã̃ga ndeaporoã̃gita ojoatyvi a'ero. He'yive'ã̃ga oho Jesus'ga moirũhara'ã̃ga nhi'iã̃ga rupi Paulo'ã̃ga nhi'iã̃ga rupi. Jara'ã̃ga oho judeus'ã̃ga nhi'iã̃ga rupi onhimongyavo.

5 Aerẽ judeus'ã̃ga judeus'ã̃garũive'ã̃ga monhi'iã̃gi upa. Gwuvihava'ã̃ga pavẽi ã̃ga ei:

—Xajigwarai ti Paulo'ã̃ga ndehe ã̃ga apiapiavo nehẽ, ei ã̃ga ojohupe.

6 Igwete Paulo'ã̃ga ikwahavipei ã̃ganhimbohovajara ojihe. A'ero ã̃ga ka'nhymi ã̃ga hugwi ogwovo cidade de Listra pe cidade de Derbe pe no Licaôniapeve'ã̃ga gwyri pe. Ojipe'ã̃ga gwyri pe ã̃ga hoi no – kiroki ã̃gagwyra Licaônia atima. 7 Ohoohorame ã̃ga pyryva'ea mombe'ui ã̃ga pe pevo Jesus'ga mombe'gwovo.

Paulova'ea oho Listra pe

8 Ã̃ga horame Listra pe Paulo'ga Jesus'ga mombe'ui pevove'ã̃ga pe. Igwete ga reni Paulo'ga nhi'iã̃ga renduva ipyka'nauhũve'ga. Tegwete gapo'ãhava. A'ereki ga na tuhẽ o'a. 9 Kiro ga reni Paulo'ga nhi'iã̃ga renduva a'ero. Henduvame Jesus'ga mombe'ua ga ei oyvyteri pe: "Jesus'ga po ti ji mopo'ã a'ero naerũ." Paulo'ga gwepia katu ga ikwahava gareaporoã̃gita. 10 Igwete ga eahyahi ga pe:

—Epo'ã̃gatu, ei Paulo'ga ga pe.

Kiro ipyka'nauhũve'ga po'ami a'ero opoopoa ogwovo.

11 Pevove'ã̃ga gwepia Paulo'ga ga mopo'ã̃gaturame. Nurã̃ ã̃ga hapukapukai onhi'iã̃imo. E'i tehe reki ã̃ga Paulo'ã̃ga mombe'gwovo.

—Yvagipeve'ã̃ga onhimongo yvyakotyva'ero ojyva nhande koty, e'i tehe ã̃ga ã̃ga pe.

Paulo'ã̃ga ndokwahavi reki ã̃ga etehea ojive. A'ereki hajihe pevove'ã̃ga nhi'iã̃ga. 12 Igwete ã̃ga hapukapukai javo Paulo'ã̃ga pe: "Ã̃ga ko yvagipeve'ã̃ga aheremimbohetehara'ã̃ga." Barnabé'ga pe ã̃ga etehei: "Ga ko Júpiter'ga huvihavuhuhete'ga." Paulo'ga pe ã̃ga etehei: "Ga ko Mercúrio'ga. A'ereki ga omombe'umbe'u mbatera," ei ã̃ga.

13 Igwete ã̃ga Paulo'ã̃ga mbohetepotari. A'ero mbatera kwava'ẽhara'ã̃ga heruri yuranuhũa heno'ama ã̃gajatykahava pyri – a'ea pevo u cidade ypyvo. A'ereki a'ea pype ã̃ga ojatykatyka jipi Júpiter'ga mboheteavo. Kiro ikwava'ẽhara'ã̃ga – gaha ojuka mbatera ikwava'eã̃ga Júpiter'ga pe jipi – kiro ga heruri jurukwara pyri yuranuhũa heno'ama imbojigwakava reheve ipoty'riva'ea reheve. A'ero ga ijukapotari pevove'ã̃ga pavẽi ikwava'eã̃ga Jesus'ga moirũhara'ã̃ga pe Paulo'ã̃ga pe. A'ereki ã̃ga ã̃ga mbohete pota ã̃ga ko yvagipeve'ã̃ga javo tehe.

14 Ikwahavame Paulo'ga ndovy'ahetei okovo. Nurã ga imbotararagi opira tapenoĝi
yvagipeve'ga ore rehe javo ga pe. Igwete ga nhani ĝapyteri pe o'eahyahiva ga pe.
15 —Maranuhũrame pe ore mboheteuhui? Tupana'ga jate ti pembohete, ei Paulo'ga
ga pe. A'ereki ore yvagipeva'ea rũi. Pe javijiteheva'ea ko ore, ei ga ga pe. Igwete ore
ruri pyryva'ea imombe'gwovo pe me novĩa taperojijyi ti pendeaporoĝita javo. Pepohi ti
Tupana'garũiva'ea hugwi, oro'e ore pe me, ei ga. Tupana'ga rehe jate ti pejiko aĝwamo
omanoe'ỹve'ga rehe. A'ereki gaha oapo yvaga, yvya, ypiahua. Yvyakotyva'eareheva'ea
ga oapo pa po rimba'e, ei ga ga pe. 16 Ymya Tupana'ga ei: "Na ga ndekoi jate na'ẽ
ĝwemimbotarimova'ea rehe a'ero judeus'ĝarũive'ga," ei ga, ei ga. 17 Emo Tupana'ga
gwepiuka gweaporoĝita pe me. A'ereki ga ombuhu pyryva'ea pe me jipi, ei ga. Amana
ga omongy pe me yvaga hugwi. Ombohoryory ga penemitymipyra i'ahava rupi, ei ga.
Mbatera ga ombuhuruka pe me pe'u javo. A'ero ga pe mbohoryoryvi jipi, ei ga ga pe.
18 Paulo'ga nhi'iĝa renduvame vehevi ga ikwava'embotari yuranuhũa Paulo'ga pe
timbohete ga javo novĩa. Emo Paulo'ga ndojukaukari reki ga pe.
19 Aerẽ judeus'ga nduri Listrapeve'ga pyri. Antioquia hugwi ga nduri Pisídiapeve'ga
gwyra hugwi. Icônio hugwi ga nduri no. Igwete ga ei ga pe:
—I'mbe hete Paulo'ga pe me, e'i tehe ga. Tiapiapi ga, ei ga.
Igwete ga ga mbopogwei Paulo'ga apiavo ga rerohyryryga cidade hugwi ga reja. "A'ereki
ga omano," ei ga ojohupe novĩa. 20 Emo Jesus'gareheve'ga oatima ga o'ama. Kiro ga po'ami
reki ojivya cidade pe ga ndupi. Ko'emame Paulo'ga hoi cidade de Derbe pe Barnabé'ga
pavẽi.

Paulova'ea ojivy Antioquia pe

21 Igwete Paulo'ga imombe'ui pyryva'ea Jesus'ga mombe'gwovo Derbepeve'ga pe. A'ero
ga he'yive'ga mbojikogukari Jesus'ga rehe ga nderekovo. Aerẽ ga jivyri Listra pe. Aerẽ
ga jivyri Icônio pe. Aerẽ ga jivyri Antioquia pe Pisídiapeve'ga gwyri pe. 22 Ohoohorame
Jesus'gareheve'ga pyri ga ga mbojikohetei Jesus'ga rehe. Igwete ga ei ga pe:
—Pejikoge'ymi ti Jesus'ga rehe, ei Paulo'ga. Ga rehe nhandejikoga ĝwaramo po
ti ojipe'ga jigwarai nhande rehe nehẽ novĩa, ei ga. Penhimomirana ti jupe a'ero
Tupana'gareheva'ero. A'ereki na tuhẽ na'ẽ. Emo po ti aerẽ nhande hoi Tupana'ga pyri
nhandejupa nehẽ, ei ga ga pe.
23 Paulo'ga ombojoapiapi ojogwerogwovo Jesus'gareheve'ga pyri a'ero javo ga pe.
Ohorame ga pyri Paulo'ga ĝapyteripeve'ga mo'emo'ẽi toko ti ga Jesus'gareheve'ga nde-
piakatuhara'ga javo. A'ero Paulo'ga nhi'iĝi Tupana'ga pe i'ue'yma.
—Ereko katu ti ga. A'ereki ga ojiko nde rehe, ei ga opojykaharete'ga pe.
24 Aerẽ Paulo'ga hoi Pisídiapeve'ga gwyra rupi. Aerẽ ga hoi Panfíliapeve'ga gwyri pe.
25 Cidade de Perge pe ga hoi Jesus'ga mombe'gwovo ga pe. Aerẽ ga hoi cidade de Atália
pe. 26 Pevo ga avi itayharuhua pype ogwovo. Igwete ga jivyri Antioquia pe jitehe – kiroki
Síriapeve'ga gwyripeva'ea – perope Jesus'gareheve'ga e'i ypy Tupana'ga pe: "Emombyry
ti Paulo'ga pe ga horame oporavykyavo nde ve," e'i ypy ga ga pe pevo ikwehe.
Oporavyky pa ga Jesus'ga mombe'gwovo a'ero. 27 Igwete ga jivyri kiro pevo. Ovahemame
ga hoi Jesus'gareheve'ga nderojatykavo imombe'upava ga pe ohoagwera.
—Nahanahã Tupana'ga nhimoirũukari ore ve ga pokogauka jipi, ei ga ga pe. Tupana'ga
ombojikoguka judeus'ĝarũive'ga Jesus'ga rehe kiro, ei Paulo'ga imombe'gwovo ga pe.
28 He'yjuhu ga kiri pevo Jesus'gareheve'ga pyri a'ero.

15

Ojatyka ahe Jerusalém me

1 Aerẽ ko ojipe'ga nduri ogwyra hugwi Judéia hugwi judeus'ga. Antioquia pe ga nduri
Jesus'gareheve'ga pyri ga mbo'eavo. Igwete ga ei ga pe:
—Moisésva'ea ahe mbo'e ymya hako, ei ga. Nahã ahe ei akwaimba'eva'ea pe po raka'e:
"Pekytiuka ti penhakwanhapira," ei ahe, ei ga. Nurã ore ei kiro pe me no: Po ti pe

napehendukatui Moisésva'ea nhi'iğagwera pejikytiukare'yma, a'ero po ti pe ndapehoi
Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ, e'i tehe ğa ğa pe.
2 —Avi na rũi, ei Paulo'ga ğa pe Barnabé'ga pavẽi.
A'ea rehe Paulo'ğa judeus'ğa nhi'iğayvahetei ja'javo ğa pe. Nurã pevove'ğa ei ojohupe:
—Tikwaha katu ti a'ero. Timondo ti Paulo'ğa Jerusalém me, ei ğa. Ojipe'ğa ti
toho ğa ndupi no. A'ero po ti ğa hoi Jesus'ga moirũhara'ğa pyri Jesus'gareheve'ğa
ndepiakatuhara'ğa pyri nehẽ henduva ğanhi'iğa, ei ğa. A'ereki jara'ğa e'i:
"Ojikytiukare'ymame po ti judeus'ğarũive'ğa ndohoi yvagi pe Tupana'ga pyri avuirama
nehẽ," ei ğa, ei ğa. Tikwaha ti Jerusalémmeve'ğa nhi'iğa a'ea rehe a'ero Paulo'ğa ndurame
imombe'gwovo nhande ve nehẽ, ei ğa ojohupe.
—Kwa, ei jara'ğa.
3 A'ero Jesus'gareheve'ğa Paulo'ğa nderohoi pea rupi ğa mondovouka. Igwete ğa hoi
Fenícíapeve'ğa gwyra rupi. Samariapeve'ğa gwyra rupi ğa hoi no. Ohorame ğa hoi
Jesus'gareheve'ğa pyri. Igwete ğa ei ğa pe:
—Judeus'ğarũive'ğa ojiko Jesus'ga rehe kiro nhande javijitehe, ei ğa ğa pe.
Ğamombe'ua Jesus'gareheve'ğa mbohorypavukari a'ero.
4 Aerẽ Paulo'ğa vahemi Jerusalém me. Igwete Jesus'gareheve'ğa ndoryndoryvamo
ğandura rehe gwepiakatuhara'ğa pavẽi Jesus'ga moirũhara'ğa pavẽi. Igwete Paulo'ğa
imombe'upavi ğa pe.
—Nahanahã Tupana'ga nhimoirũukari ore ve, ei ğa. Nurã judeus'ğarũive'ğa jikogi
Jesus'ga rehe kiro a'ero, ei ğa imombe'gwovo ğa pe.
5 A'ero fariseus'ğa po'ami ğapyteri pe. Ğa ko Jesus'gareheve'ğa no. Igwete ğa po'ami
javo.
—Judeus'ğarũive'ğa po ojikytiuka hamo Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukatuavo
hamo, ei ğa. Pe'ji po pe ğa pe a'ero hamo, ei ğa jara'ğa pe.
6 A'ero Jesus'ga moirũhara'ğa jatykai Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa pavẽi upa.
—Marã po ti nhande ei a'ea pe naerũ? ei ğa javo ojohupe.
7 Kiro ğa nhomonhi'inhi'ĩhetei a'ea rehe upa. Aerẽ Pedro'ga po'ami javo ğa pe.
—Nhiirũ, pekwaha pe Tupana'ga nhi'iğagwera ji ve ikwehe. Ji ko pepyteripeva'ea, ei
Pedro'ga. Igwete Tupana'ga ei ji ve: "Ndehe ti emombe'u pyryva'ea judeus'ğarũive'ğa pe
Jesus'ga mombe'gwovo tohendu ti ğa javo. A'ero po ti ğa jikogi Jesus'ga rehe nehẽ," e ko ga
ji ve ikwehe, ei Pedro'ga ğa pe. Igwete ji Jesus'ga mombe'ui ğa pe. 8 Ğa ji rendukaturame
Tupana'ga ei: "Pyry hete ğajikoga Jesus'ga rehe kiro judeus'ğarũive'ğa," ei ga. A'ereki
ga okwaha pa ahereaporoğita okovo, ei Pedro'ga. Nurã ga imondoi gwa'uva ğa pyri, ei
Pedro'ga. Pehepia ko ga imbuhuri na'ẽ gwa'uva nhande ve ikwehe. Na jitehe kiro ga
imondoi a'ea judeus'ğarũive'ğa pe no, ei ga. 9 Tupana'ga pe ore judeusramo ojo'jajo'ja
judeus'ğarũive'ğa pavẽi, ei ga. Omombo ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi ikwehe.
Na jitehe ğa hugwi ga imombori ğandekote'varuhua ğa jikogame Jesus'ga rehe, ei Pedro'ga
ğa pe. 10 Maranuhũrame pe Tupana'ga mbokweraipotari kiro a'ero? ei ga. Pepotaruhu
pe judeus'ğarũive'ğa mbopiro'ye'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi novĩa, ei
ga ğa pe. Nhaneramonhava'ea nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera raka'e.
Nhande na jitehe nihendukatupavi a, ei ga. Maraname pe euhui judeus'ğarũive'ğa pe
naerũ tohendu katu ti ğa a'ea javo, ei ga ğa pe. 11 Nahã reki nhande ei: Jesus Cristo'ga remi-
mombyryva ğwaramo nhande ve Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahui. Na jitehe
garemimombyryva ğwaramo judeus'ğarũive'ğa pe Tupana'ga ğandeaporoğita mbopyahui
no, ei Pedro'ga imombe'gwovo ğa pe.
12 A'ero ğa nonhi'iğa'javi onhimongyavo. Kiro Paulo'ga imombe'umbe'ui ğa pe ohoag-
wera Barnabé'ga pavẽi.
—Tupana'ga oapouka ore ve ahemonhimomby'ava'ea judeus'ğarũive'ğa pyteri pe
ikwehe, ei ğa ğa pe.
13 Paulo'ğa imombe'upavirẽ kiro Tiago'ga ei ğa pe no:

—Nhiirũ, pejapyaka ti nhinhi'iõa rehe, ei ga ã pe. [14] Simão Pedro'ga omombe'u pe me
Tupana'ga aã̃taruhua judeus'ã̃arũive'ã̃ ndehe. Tupana'ga gwepiukarypy o'aã̃taruhua
ã̃ ndehe he'yive'ã̃ mo'emo'eamo ojiheva'ero, ei Tiago'ga ã̃ pe. [15] Nanongara pe tuhẽ
ko Tupana'ga nhi'iõa mombe'uharava'ea ei hako, ei ga. Omombe'u ahe Tupana'ga nhi'iõa
ikwatija hako.
[16] "Ymya ko Daviva'ea aheruvihavamo oko hako.
Aerẽ ahana'ja ahepy'rovova'ea," ei Tupana'ga.
"Aerẽ ti ji jivyri nehẽ.
Jijivyra'javame po ti ji ã̃ mbojatykaa'javi nehẽ ã̃anduvihavamo nehẽ," ei ga.
[17] "Nahã̃ po ti jara'ã̃ nhaporemo judeus'ã̃arũive'ã̃ ji rekari okovo ji rehe nehẽ
– kiroki ã̃ ji amo'emo'ẽ jijiheva'ero," ei Tupana'ga.
[18] "Poro ji ei jitekovo.
Jihi akwahavuka nanongara ymya hako," ei ga.
Nahã̃ ahe omombe'u ikwatija Tupana'ga nhi'iõa hako, ei Tiago'ga imombe'gwovo ã̃ pe.
[19] Igwete Tiago'ga ei no:
—Nurã̃ jihi a'e pe me kiro: Xa'eyme ti ã̃ pe: "Tojikytiuka ti ã̃." Xa'eyme ti a'ea
judeus'ã̃arũive'ã̃ pe – kiroki ã̃ gwerojijyi gweaporoõita kiro ojikoga Tupana'ga rehe, ei
ga.
[20] —Nahã̃ tikwatija javo ã̃ pe:
"Tape'ui ti ã̃ambatera ã̃ ikwava'eã̃ame ha'angava pe ã̃wemimbohetehara pe," xa'e ã̃ pe,
ei ga.
"Taperekoi ojipe'ã̃ nembireko'ã̃," xa'e ã̃ pe.
"Tape'ui mbiara hekoa ipore'ymame jugwi.
Hekoa tape'ui no."
Nahã̃ ti xa'e ã̃ pe ikwatija nehẽ, ei Tiago'ga ã̃ pe. [21] A'ereki nanongara rehe Moisésva'ea
ombo'e ahe hako, ei ga. Sábado rupi judeus'ã̃ hoi ojatykahai pe jipi imonhi'iõa ikwatijara
pe Moisésva'ea remimbo'eagwera pe. Cidades pe nhaporemo ã̃ imombe'ui a'ea ymya
hako. Kiromo jitehe no, ei Tiago'ga ã̃ pe.

Okwatija ahe imondovouka judeus'ã̃arũiva'ea pe

[22] Kiro Jesus'ga moirũhara'ã̃ nhomonhi'imbavi Jesus'gareheve'ã̃ ndepiakatuhara'ã̃
pavẽi jara'ã̃ pavẽi no Jesus'gareheve'ã̃. Igwete ã̃ ei ojohupe:
—Timondo ti mokonha'ã̃ Antioquia pe a'ero tomombe'u katu ti ã̃ nhanenhi'iõa ã̃ pe,
ei ã̃. Paulo'ga rupi po ti ã̃ hoi Barnabé'ga rupi, ei ã̃.
—Kwa, ei jara'ã̃.
Igwete ã̃ ã̃ mo'ẽi ojipytera hugwi. Huvihava'ã̃ ã̃ ã̃ mo'ẽi Silas'ga Judas'ga no. Ojipea
ko Judas'ga rera Barsabás. [23] Igwete Jesus'gareheve'ã̃ ikwatijari imondovo Judas'ã̃ pe
togweroho ti ã̃ javo. Nahã̃ ã̃ ikwatijari inoõa:

"Kiro ore ikwatijari pe me. Jesus'ga moirũharamo orokwatija Jesus'gareheve'ã̃
ndepiakatuhara'ã̃ pavẽi," ei ã̃ ikwatija.

"Pe ko judeus'ã̃arũiva'ero peko novĩa. Emo nhande xanhomoirũirũ aã̃wamo nhande-
jikoga ã̃waramo Jesus'ga rehe," ei ã̃. "Igwete pe nduvi Antioquia pe. Jararamo pe
nduvi Síriapeve'ã̃ gwyri pe Cilíciapeve'ã̃ gwyri pe no. Pe me nhaporemo ore ikwatijari
imondovouka orenhi'iõa a'ero," ei ã̃ ikwatija ã̃ pe.

[24] "Orepyteripeve'ã̃ oho pe pyri heikwehe. Omomyi ã̃ pepy'a onhi'ĩteheavo pe
me. Emo ore noromondoukari reki ã̃ pe pyri. Ojiroho tehe ã̃ heikwehe," ei
ã̃ ikwatija ã̃ pe. [25] "Nurã̃ ore jatykai oronhomonhi'iõa orojupa. Igwete ore ei:
'Timo'ẽ ti mokonha'ã̃ mondovouka judeus'ã̃arũive'ã̃ pyri Paulo'ã̃ ndupi,' oro'e ore
orojohupe," ei ã̃. "Oroarõ hete memei ore Paulo'ga Barnabé'ga no. [26] Ndopojihuvi
ã̃ omanoa nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo Jesus Cristo'ga mombe'gwovo jipi,"
ei ã̃. [27-29] "Kiro ore mokonha'ã̃ mo'ẽi ã̃ mondovo Paulo'ã̃ ndupi a'ero. Judas'ga

ore oromondo. Silas'ga oromondo no. Tomombe'u katu ti ã̃ga orenhi'iã̃ga pe me
orerembikwatijara," ei ã̃ga ikwatija ã̃ga pe.
"Kiro ore ei pe me a'ero: Tape'ui ã̃gambatera ã̃ga ikwava'eã̃game ha'angava pe
ã̃gwemimbohetehara pe. Hekoa tape'ui no. Mbiara tape'ui ã̃ga ipore'ymame hekoa jugwi.
Taperekoi ojipe'ã̃ga nembireko'ã̃ga. A'ea pe jate oro'e ore ikwatija pe me. Ojipea pe
ndoro'ei a'ero," ei ã̃ga ã̃ga pe. "A'ereki pyry ore ve oro'ee'yma pe me. Pyry Tupana'ga
ra'uva pe no," ei ã̃ga. "Pehendu katu po pe orenhi'iã̃ga a'ero hamo.

Ki rupi a'ero."

30 Nahã ã̃ga ikwatijari judeus'ã̃garũive'ã̃ga pe inoã̃ga. Igwete ã̃ga imondoi ã̃gwembikwatijarag-
wera Judas'ã̃ga pe togweroho ti ã̃ga ã̃ga pe javo. A'ero Judas'ã̃ga herohoi pea rupi Antioquia
pe. Ovahemame ã̃ga Jesus'gareheve'ã̃ga nderojatykai imondovo ikwatijara ã̃ga pe. 31 Igwete
pevove'ã̃ga nhi'iã̃gi jupe. A'ero ã̃ga ndoryndoryvamo omoã̃gita repiaga.
32 Igwete Judas'ga nhi'inhi'iã̃gi ã̃ga pe Silas'ga pavẽi ã̃ga moã̃gitavo no. A'ereki ã̃ga Tupana'ga
nhi'iã̃ga mombe'uharamo tuhẽ oko no. Igwete ã̃ga Jesus'gareheve'ã̃ga mbojikohetei Jesus'ga
rehe a'ero ã̃ga mbohoryva.
33-35 Opytaahi'vi Judas'ã̃ga pevo. Aerẽ ã̃ga ei Jesus'gareheve'ã̃ga pe:
—Kiro po ti ore jivyri Jesus'ga moirũhara'ã̃ga pyri a'ero. A'ereki ã̃ga ore mbuhuruka avo
ikwehe.
—Pejivy ti a'ero ã̃ga pyri, ei ã̃ga ã̃ga pe.
Emo Paulo'ga opyta Antioquia pe okovo Barnabé'ga pavẽi. He'yive'ã̃ga pavẽi ã̃ga
pevove'ã̃ga mbo'embo'ei imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iã̃ga ã̃ga pe.

Paulova'ea onhomboja'o Barnabéva'ea pavẽi

36 Aerẽ Paulo'ga ei Barnabé'ga pe:
—Xajivyra'ja ti Jesus'gareheve'ã̃ga ndepiaga. Timbojoapiapi pa ti cidades nehẽ – perope
nhande timombe'u ã̃ga pe nhandepojykaharete'ga nhi'iã̃ga ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.
Tihepia ti ã̃gajikoga Jesus'ga rehe ã̃gwamo, ei ga ga pe.
37 —Kwa, ei Barnabé'ga. Xahoa'ja ti ã̃ga ndepiaga. Tiroho ti João Marcos'ga nhandejupi,
ei ga ga pe.
38 —Tirohoyme ti ga, ei Paulo'ga. Opohi ga nhande hugwi Panfíliapeve'ã̃ga gwyri pe
ikwehe. A'ero ga ndohoa'javi nhande rupi Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'gwovo ikwehe, ei
ga ga pe.
39 —Tiroho jate ti ga nhandejupi, ei Barnabé'ga ga pe.
Igwete ã̃ga nhomonhi'iã̃gayvahetei ga rehe. A'ero ã̃ga nhomboja'ogi ojohugwi ogwovo.
Barnabé'ga gweroho João Marcos'ga ojupi ga rero'ava itayharuhua pype. Chiprepeve'ã̃ga
gwyri pe ã̃ga hoi a'ero ogwovo.
40 Paulo'ga ki a'e te gweroho Silas'ga ojupi ga rerogwovo. Ã̃ga horame Jesus'gareheve'ã̃ga
ei ã̃ga pe:
—Tupana'ga ti tomombyry pe me pe nderekovo katu, ei ã̃ga Paulo'ã̃ga pe.
41 Igwete Paulo'ã̃ga hoi Síriapeve'ã̃ga gwyra rupi Cilíciapeve'ã̃ga gwyra rupi no. Igwete ga
Jesus'gareheve'ã̃ga mbojikohetei Jesus Cristo'ga rehe.

16

Timóteova'ea oho Paulova'ea rupi

1 Aerẽ Paulo'ga hoi cidade de Derbe pe Silas'ga pavẽi. Aerẽ ã̃ga hoi cidade de Listra pe.
Pevo Paulo'ga Timóteo'ga repiagi. Igwete ga ei taroho ti ga jijupi javo. Timóteo'ga ko
Jesus'gareheva'ero oko. Gayhẽa na jitehe no. Hẽa ko judeuramo oko no. Gapo'ria ki a'e te
judeu rũi.
2 —Pyry hete ko Timóteo'ga, e'i pa Jesus'gareheve'ã̃ga ga pe Listrapeve'ã̃ga Icôniopeve'ã̃ga
no.
3 Igwete Paulo'ga ei taroho ti ga javo.
—Xaho ti ji rupi ji moiruamo, ei ga Timóteo'ga pe.

—Aho ti nehẽ, ei Timóteo'ga ga pe.

Igwete Paulo'ga ikytiukari Timóteo'ga rakwanha pira garerohoa renonde. A'ereki pevo judeus'ga okwaha Timóteo'ga po'ria. Ahe ko judeu rũi. Nurã ko ahe ndokytiukari gwa'yra'ga gapita'ngia. "Nde jikytiukare'ymame po ti judeus'ga noarõi nehẽ," ei Paulo'ga Timóteo'ga pe. Igwete Paulo'ga ga kytiukari na'ẽ a'ero ga rerogwovo ojupi. [4] Imbojoapiapirame cidades ga hoi Jesus'gareheve'ga pyri. Igwete ga imombe'umbe'ui ga pe Jerusalémmeve'ga nhi'iãgwera.

—"Nahanahã ti peko," ei Jesus'ga moirũhara'ga javo pe me Jesus'gareheve'ga ndepiakatuhara'ga pavẽi, ei Paulo'ga imombe'gwovo ga pe. Pejapyaka katu ti ãnhi'iãga rehe a'ero, ei ga ga pe.

[5] Nahã ko ga Jesus'gareheve'ga mbojikohetei Jesus'ga rehe a'ero. Igwaigwavete ko ojipe'ga jikogi ga rehe jipi.

Tupana'ga gwepiuka Macedôniapeva'ea Paulova'ea pe

[6] Aerẽ Paulo'ga ei ojohupe novĩa:

—Xaho ti Ásiapeve'ga gwyri pe imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iãga ga pe, ei ga.

Emo Tupana'ga ra'uva nomondoukari ga pevo. Kiro ga hoi Frígiapeve'ga gwyra rupi a'ero Galáciapeve'ga gwyra rupi ogwovo. [7] Ã̃ga horame Mísiapeve'ga gwyra pyri Paulo'ga ei ojohupe:

—Xaho Bitíniapeve'ga gwyri pe kiro, ei ga novĩa.

Emo Jesus'ga ra'uva nomondoukari ga pevo. [8] Nurã ga hoi Mísiapeve'ga gwyra rupi ovahema cidade de Trôade pe. [9] Ypytunimo Paulo'ga Macedôniapeve'ga gwyripeve'ga repiagi okiri pe. Igwete ga nhi'iãi Paulo'ga pe o'ama.

—Herejo tuhẽ oregwyri pe Macedônia pe ore pokoga, ei ga ga pe.

[10] Kirẽ Paulo'ga imombe'ui ã̃gwembiepiaga ore ve. A'ero ore ei:

—Xaho ti Macedônia pe a'ero Jesus'ga mombe'gwovo pevove'ga pe. A'ereki Tupana'ga nhande mondo pota kiro ga pyri, oro'e ore orojohupe.

(Jihi Lucas aho ga ndupi no ikwehe.) Kotihĩ ore imboavujikweri mbatera hero'ava itayharuhua pype herogwovo a'ero.

Lídiava'ea ojiko Jesus'ga rehe

[11] Igwete ore herohoi imoanhana Trôade hugwi. Igwete ore herohoi ypa'ouhũa rehei katu Samotrácia rehei katu. Ko'emame ore herohoi cidade de Neápolis pe. [12] Pea hugwi ore hoi orokovo pea rupi Macedôniapeve'ga gwyri pe. A'ero ore vahemi cidade de Filipos pe. Filipos ko huvihavuhu pevo Macedôniapeve'ga gwyri pe. Cidade de Romahugwive'ga ko pevo u Filipos pe onhimongyavo. A'ero ore vahemi Filipos pe. Mbohapyrete'i ore kiri pevo oropytavo.

[13] Sábado rupi ore ei orojohupe:

—Xaho ti cidade hugwi yhya rembe'yi pe nhandejupa. Pevo po judeus'ga hoi jipi onhi'iãga Tupana'ga pe, oro'e ore orojohupe.

A'ero ore hoi kunhangwera'ga nhimono'oãga repiaga. A'ero ore apygi Jesus'ga mombe'gwovo ga pe. [14] Igwete Lídiahẽa henduvi orenhi'iãga oina. Hẽa ko cidade de Tiatirahugwiva'ero. Ipiãgwãguhũva'ea hẽa oma'ema'ẽ jipi itambere'ia pyhyga. Ojiko hete hẽa Tupana'ga rehe. Igwete hẽa henduvi Paulo'ga nhi'iãga. A'ero Tupana'ga imomytu'ẽi hẽa'akãgi pe toko ti hẽa Paulo'ga nhi'iãga rupi javo. [15] Aerẽ ore hẽa mobatizai a'ero. Ore hẽarongapypeve'ga mobatizai no. Aerẽ hẽa ei ore ve:

—Pekwaha pe kiro jijikoga nhandepojykaharete'ga rehe, ei hẽa. Nurã pejijo tuhẽ nhironga pype pejipytavo, ei hẽa ore ve.

A'ero ore hẽa mbopogwei orogwovo hẽaronga pe oropytavo.

Ahe omongi Paulova'ea cadeia pype

[16] Ojipe'ia rupi ore ei orojohupe:

—Xahoa'ja ti pevo jitehe – perope ga oho onhi'iãga Tupana'ga pe jipi.

Ore horame ojipehẽa ore rovatĩ pea rupi. Anhaã opojyka hẽa. A'ea omonhi'ĩ hẽa
aerẽva'ea imombe'gwovouka. Ojipe'ã he'yi omondo itambere'ia hẽapojykahara'ã pe jipi
tomombe'u ti hẽa aerẽva'ea ore ve javo. 17 Kiro hẽa ore rovatĩ pea rupi. A'ero hẽa ruri ore
reviri. Paulo'ga reviri hẽa ruri okovo ohapukapukaita.

—Agwa'ã ko oporavyky Tupana'ga pe. Gaha ko huvihavuhu hete jara'ã hohe pa, ei
hẽa. Nahã ã ei pe me: "Tupana'ga imomborame pendekote'varuhua po ti pe hoi ga pyri
nehẽ," ei ã imombe'gwovo, ei hẽa ohapukaita.

A'ereki anhaã opojyka hẽa. 18 Kotihĩtihĩ hẽa hapukai ore reviri ua. A'ero Paulo'ga
kwerajahivamo hẽa rehe. Igwete ga pyryrymi javo anhaã pe.

—Jesus Cristo'ga popoakarimo ji ei nde ve kiro: Epohi hẽa hugwi, ei ga jupe.

Kotihĩ anhaã pohiri hẽa hugwi a'ero. 19 Ikwahavame anhaã pohira hẽapojykahara'ã
ei ojohupe:

—Nombuhura'javi po ti ojipe'ã itambere'ia nhande ve nehẽ. A'ereki anhaã opohiruhu
hẽa hugwi, ei ã. Ndokwahava'javi po ti hẽa aerẽva'ea imombe'gwovo nehẽ, ei ã ojohupe.

Igwete ã nhimboahivuhui Paulo'ga rehe Silas'ga rehe ã pyhyga ã nderohyryryga ã
nderogwovo okari pe gwuvihava'ã pyri. 20 Ã nderurame ã ei gwuvihava'ã pe:

—Agwa'ã ko judeusramo oko. Igwete ã porayvaruhuro nhandecidadepeve'ã momy-
momyina upa, ei ã javo tehe ã pe. 21 A'ereki ã ombo'embo'e ã ã̃wamonhava'ea
nhi'iã̃agwera rehe, ei ã. Nhande reki Romahugwiva'ero xako ã atyvi. Nurã po nhande
ndiakoi nanongara rupi hamo romanosramo, e'i tehe ã ã pe.

22-23 Kiro pevove'ã nhimbohovajapavi Paulo'ã ndehe a'ero onhimongyavo. Igwete
ã̃anduvihava'ã imbotarararararagukari Paulo'ã pirekyitauka ã hugwi. Igwete ã ã
nupanupãukari yvyra pyvõ ã momboruka cadeia pype ã mongiavo.

—Teremohemukari ti ã ã monguva ipype, ei ã guarda'ga pe.

24 Henduvame ã̃nhi'iã ga Paulo'ã mondoi ã mohina okia mbyteri pe te. Igwete ga
ã̃apya mombygi yva pyvõ. Ono ga ã̃apya yva kwa'ria rehe. A'ero ga inoã̃i irũa yva ã̃apya
arimo imombyga.

25 Ypyhaji katu Paulo'ga nhimby'yi onhi'iã Tupana'ga pe ga mboheteavo Silas'ga pavẽi.
Cadeiapypeve'ã ojapyaka upa ã nhimby'yirame. 26 Kotihĩ yvya imyimyi hete upa. A'ero
cadeia gwyriva'ea imyimyimbavi no. Nanime hovapytymbava nhovapytymba'vopavi
upa. Igwete itanhuramuhũa jikyipavi cadeiapypeve'ã hugwi. 27 Igwete guarda'ga ma'ẽi
hepiaga hovapytymba'vogipyra. "O'emba ã ji hugwi ogwovo ra'e," ei ga novĩa. Nurã ga
ipyhygi itakyhea'javuhuva'ea tajijuka a'ero javo. 28 Emo Paulo'ga nhi'iã mondoahyi ga pe.

—Terejijukai, ei ga ga pe. A'ereki ore nhaporemo koro oroko, ei Paulo'ga ga pe.

29 A'ero guarda'ga ei onhipavẽive'ga pe:

—Eru yhyga ji ve, ei ga.

Igwete guarda'ga nhani ua ohyhyipava okyhyjiavo ã̃waramo. Igwete ga
renypy'andurugi Paulo'ã pyri pepyry hete pe javo. 30 Aerẽ ga Paulo'ã nderohoi
pea hugwi. Igwete ga ei ã pe:

—Marã po ti ji imomborukari jirekote'varuhua ji hugwi nehẽ? Marã po ti ji hoi
Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ? ei guarda'ga ã pe.

31 Igwete Paulo'ã ei ga pe:

—Ejiko ti nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. A'ero po ti ga imombori
nderekote'varuhua nde hugwi nehẽ. Aerẽ po ti nde hoi Tupana'ga pyri nehẽ no, ei ã ga
pe. Na jitehe po ti nerongapypeve'ã nehẽ no, ei ã ga pe.

32 Igwete ã Jesus'ga mombe'umbe'ui ga pe garongapypeve'ã pe no. Igwete ã
hendukatui upa. 33 A'ea rupi jitehe guarda'ga ã nderohoi iheita ã̃anupãagwera. Nanime
Paulo'ã ga mobatizai. Aerẽ ã garongapypeve'ã mobatizai no. 34 Aerẽ guarda'ga Paulo'ã
nderohoi ã̃wonga pe. Igwete ga imondoi mbatera ã pe to'u ti ã javo. Horyory ga ojikoga
ã̃waramo Tupana'ga rehe ã̃wongapypeve'ã pavẽi.

35 Ko'emame pevove'ã nduvihava'ã ei soldados'ã pe:

—Peho ti javo guarda'ga pe cadeia pe tomo'ẽ ti ga Paulo'ã jugwi.

Igwete ã nduri imombe'gwovo ãanhi'iã guarda'ga pe. [36] A'ero ga imombe'ui Paulo'ga pe no.

—Oreruvihava'ã e'i javo pe me to'ẽ ã jugwi kiro, ei ga. Pejigwovo a'ero. Tupana'ga ti tapenderoho katu, ei ga ã pe.

[37] Emo Paulo'ga e'i soldados'ã pe:

—Po na rũi ã ore mondouka, ei ga. Penduvihava'ã ãwendu ã'mbea ã imbojate-herame ite'varuhuva'ea ore rehe oji'i. Orenhi'iã ki a'e te ã nohenduvi oji'i, ei Paulo'ga ã pe. Ndojari reki ore rehe novĩa. Emo ã ore nupanupãuka tehe ojipe'ã ndovaki, ei ga. Ore ko romanosramo tuhẽ oroko. Po ahe nonupauhũi te romanos'ã hamo, ei Paulo'ga. Aerẽ ã ore mbuhurukatehei avo ore mongiavouka cadeia pype oji'i, ei ga. Kiro ã ore mo'embotari ãandovakie'ỹ naerũ? Po na rũi te, a'e ji, ei Paulo'ga ã pe. Ãahã tuhẽ ti tuhu ore rerogwovo katu agwa hugwi nehẽ, ei ga soldados'ã pe.

[38] Igwete soldados'ã hoi imombe'gwovo Paulo'ga nhi'iã gwuvihava'ã pe.

—A'iti tuhẽ ã romanosramo oko? ei ãanduvihava'ã ã pe.

—Nahã tuhẽ re ko ã e'i ore ve, ei ã.

Igwete ã kyhyjihetei henduva.

—Xaho ti Paulo'ã ma'ngoma'ngoga a'ero naerũ, ei ã.

[39] A'ero ã nduri Paulo'ã pyri ja'javo katu ã pe.

—Oroko te'varuhu ore pe me raji'i, ei ã ã pe.

Igwete ã Paulo'ã nderohoi cadeia hugwi.

—Pejigwovo kiro orecidade hugwi, e'ie'i ã onhi'iãtuavo Paulo'ã pe.

[40] Igwete Paulo'ã hoi cadeia hugwi a'ero. Lídiahẽa ronga pe na'ẽ ã hoi. Pevo ã Jesus'gareheve'ã ndepiagi. Igwete Paulo'ã ei ã pe:

—Pejiko hete ti Jesus'ga rehe jipi, ei ã ã pe.

Aerẽ Paulo'ã hoi ogwovo cidade hugwi.

17

Paulova'ea oho Tessalônica pe

[1] Igwete Paulo'ã hoi pea rupi cidade de Anfípolis pe aerẽ Apolônia pe no. Aerẽ ã vahemi ojipe'i pe no Tessalônica pe. Pevo tuvi judeus'ã jatykahava. [2] A'ero sábado rupi Paulo'ga hoi ipype ã pyri a'ero. A'ereki sábado nanani ga hoi judeus'ã jatykahava pype jipi. Três vezes Paulo'ga hogahoi pevove'ã monhi'inhi'iã aherembikwatijara rehe Tupana'ga mombe'uhava rehe. [3] Igwete ga imombe'ukatui javo ã pe.

—Nahanahã ahe ei ikwatija hako, ei Paulo'ga. Cristo'ga manoa pe ahe ei a'ero tokwaha ti ga hahyva'ea omanomo javo. Cristo'ga kwerava pe ahe ei no tokwerava'ja ti ga omanoa hugwi javo, ei ga. Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo. A'ereki gaha ahe nhi'īpo'ru pa ikwehe. Gaha ji amombe'u kiro pe me a'ero Jesus'ga, ei Paulo'ga ã pe.

[4] Igwete jara'ã Paulo'ga nhi'iã reroviari ga mbopogweavo ojikoty'a Paulo'ã pavẽi judeus'ã. Na jitehe ko judeus'ãarũive'ã – kiroki ã ojiko Tupana'ga rehe. Grego ko ãanhi'iã. He'yjuhuve'ã Paulo'ã mbopogwei ojikoty'a ã pavẽi. Kunhangwera'ã na jitehe no onhimongyavo imbateve'ã.

[5] Judeus'ã ki a'e te onhimyrõ Paulo'ã ndehe hepiagame Paulo'ã mbopogwea. Nurã ã okote'varuhuve'ã nderuri ojipyri – kiroki ã okoteheuhu oporavykye'yma jipi. Igwete ã ã mbojatykai ã mbohapukapukaita Paulo'ã ndehe cidadepeve'ã momymomyinauka. A'ero ã hoahypavi Jasão'ga ronga pe tiheka ti Paulo'ã javo.

—Tiroho ti ã mytu'ẽ me ãandovaki, ei ã ojohupe novĩa.

[6] Ndohepiagi reki ã Paulo'ga ipype. Silas'ga ã ndohepiagi no.

—Jasão'ã ti tipyhy a'ero Jesus'gareheve'ã, ei ã ojohupe.

A'ero ã Jasão'ã pyhygi ã nderohyryryga ã nderogwovo huvihava'ã pyri. Igwete ã ei ã pe:

—Paulo'ga iporayvaruhu ogwoogwovo ãgagwyri pe nhaporemo ga momymomyina, ei ga o'mbero ga pe. Igwete ga nduruhui kiro nhande pyri no. [7] A'ero Jasão'ga ga mbuhurukari gwonga pe ga mombytavo ojipyri, ei ga ga pe. Ga nhaporemo nohendukatui nhanderuvihavuhu'ga nhi'iga César'ga nhi'iga. A'ereki ga e'i: "Hajiheve'ga agwamo nhanderuvihavuhuro oko," ei ga, ei ga. "Jesus ko garera," ei Paulo'ga, ei ga ga pe.

[8] Onhi'igame a'ea rehe ga pe ga imomymomyi huvihava'ga py'a jara'ga py'a no. [9] Igwete huvihava'ga ei Jasão'ga pe:

—Imbuhumbuhurame itambere'ia ore ve po ti ore pe mo'ẽukari pe mondovouka a'ero, ei ga. Pe ndekokaturame po ti ore imbuhura'javi peitambere'ia pe me a'ero nehẽ, ei ga ga pe.

Igwete Jasão'ga imondoi itambere'ia ga pe. A'ero ga Jasão'ga mbopiro'yukari ga mondovouka.

Paulova'ea oho Beréia pe

[10] Kotihĩ ypytunimo Jesus'gareheve'ga Paulo'ga mondoukari cidade hugwi a'ero topyhygyme ti ga Paulo'ga javo. Igwete Paulo'ga hoi pea rupi cidade de Beréia pe okovo Silas'ga pavẽi. Ovahemame ga jogwerohoi judeus'ga jatykahava pype upa. [11] Igwete Paulo'ga imombe'umbe'ui ga pe Tupana'ga nhi'iga. Beréiapeve'ga koji'i pyry hete reki Tessalônicapeve'ga hohe. A'ereki ga gwendu pota hete Tupana'ga mombe'ua. Paulo'ga imombe'urame ga ei ojohupe: "Tihepia ti imombe'ukatua." Nurã ga hoi hepiaga aherembikwatijara jipi Tupana'ga mombe'uhava nahã reki ra'e javo.

[12] A'ero ga heroviari ojikoga Jesus'ga rehe onhimongyavo. He'yive'ga kunhangwera'ga ojiko Jesus'ga rehe no imbateve'ga. Grego ko ganhi'iga. Akwaimbae'ga na jitehe grego ganhi'iga. Igwete ga jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo. [13] Emo ojipe'ga Paulo'ga mombe'u judeus'ga pe – perope Tessalônica pe.

—Paulo'ga oho Beréia pe raji'i, ei ga. Kiro ga imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iga ga pe no, ei ga ga pe.

Ikwahavame judeus'ga hoi Beréia pe a'ero. Igwete ga ega'euhui Beréiapeve'ga pe i'mbe hete Paulo'ga pe me javo. Nahã ga he'yjuhuve'ga momymomyi upa. [14] Nurã Jesus'gareheve'ga Paulo'ga mondoukaripei a'ero toho ti ga ypiahu pe javo. Emo Silas'ga opyta na'ẽ Beréia pe Timóteo'ga pavẽi. Kiroki ga Paulo'ga reroho – gweroho ga ga ypiahu pe. [15] Aerẽ ga ga rero'avi ga rerogwovo cidade de Atenas pe ga reja.

—Pejivy kirogwe, ei Paulo'ga ga pe. Pe'ji ti Silas'ga pe Timóteo'ga pe no kotihĩ ti ga tuhu ji pyri avo, ei Paulo'ga ga pe.

A'ero ga reja ga herojivyri herogwovo.

Paulova'ea oho Atenas pe

[16] Igwete Paulo'ga pytai Atenas pe Silas'ga mboha'uva. He'yjuhuheteva'ea cidadepeve'ga gwereko ha'angava gwemimbohetehara. Nurã Paulo'ga py'a oko tehe hepiagame. A'ereki pevove'ga nombohetei Tupana'ga. [17] A'ero ga hoi judeus'ga jatykahava pype Jesus'ga mombe'gwovo ga pe. Igwete ga nhi'inhi'igi ga pe judeus'ga pe judeus'garũive'ga pe no – kiroki ga ojiko Tupana'ga rehe. Ima'ẽhai pe ga hogahoi jipi ja'javo pevove'ga pe no. [18] A'ero ga nduri Paulo'ga pyri – kiroki ga ombo'e epicureu'ga nhi'igagwera rehe. Kiroki ga ombo'e estóicos'ga nhi'igagwera rehe – ga uhu ga pyri no. Igwete ga Paulo'ga nhi'igayvari a'ero. Jara'ga e'i ojohupe:

—Gara rehe ga onhi'iguhũ naerũ? ei ga.

Jara'ga e'i:

—Omombe'u po ga hajiheve'ga yvagipeve'ga ovuhu, ei ga.

A'ea ga ei. A'ereki Paulo'ga omombe'u Jesus'ga ga pe. Omombe'u ga omanove'ga mbogwerava no. [19] A'ero ga Paulo'ga rerohoi yvytyruhua rehe Areópago rehe. Igwete ga jatykai tihendu ganhi'iga javo.

—Emombe'u kirogwe ore ve enhimimombe'upyahua torohendu, ei ga ga pe. [20] A'ereki hajiheva'ea nde eremombe'u ore ve ore monhimomby'avo. Nurã torokwaha tuhẽ neremimombe'ua, oro'e ore nde ve, ei ga.

[21] A'ereki ğa nhaporemo onhomonhi'inhi'ĩ ranuhũ jipi Atenaspeve'ğa hajiheve'ğa no
– kiroki ğa u ğa pyri upa Atenas pe. Nane'ymi ğa imombe'umbe'ui mbaterapyahua
ojohupeupe. Nanongara jate ğa ğwendu pota jipi no. Nurã ğa Paulo'ga rerohoi pevo
tomombe'u ga mbaterapyahua ore ve javo.
[22] A'ero Paulo'ga ami ğapyteri pe yvytyruhua rehe Areópago rehe. Igwete ga ei
Atenaspeve'ğa pe:
—Pembohete hete po pe yvagipe'ğa, ei ga. [23] A'ereki jikwavame pehea rupi ji ahepiepia
ha'angavaparavuhua imbohetehava, ei ga ğa pe. Igwete ji hepiagi ikwava'ẽhava. Igwyri
pe pe ikwatijari inoğa. "Oroapo ore agwa yvagipeve'ga pe orerembikwahave'yma'ga pe,"
e'i penembikwatijaragwera, ei ga. Gaha pe pembohete ga kwahave'yma – gaha jitehe ji
amombe'u kiro pe me. Tupana'ga reki ji amombe'u pe me, ei Paulo'ga ğa pe.
[24] —Tupana'ga – gaha oapo yvya yvyakotyva'eareheva'ea reheve – yvaga jaramo ko ga
rekoi yvya jaramo no, ei ga. Ga ko nduvi yvyakotyve'ğa nembiapoa pype ombohetehava
pype, ei ga ğa pe. [25] Ga gwereko pa mbatera ojive. Nurã ga ndojikogi yvyakotyve'ğa ndehe
ji poko javo ğa pe. Gaha ko omongouka pa ahe. Igwete ga imbuhumbuhurukari mbatera
ğa pe nhaporemo, ei Paulo'ga ğa pe.
[26] —Tupana'ga oapo na'ẽ nhaneremboypya ojipejiva'ea hako, ei ga. Aerẽ ga ahe
mbohetauhui huvihava'ğa mongovo ğandeheve'ğa pavẽi. Igwete ga ğa mboja'oja'ogi ğa
mondovo ğagwyri pe nhaporemo, ei ga. Ã'apoa renonde Tupana'ga e'i jipe oyvyteri pe
hako: "Nahanahã po ti ğa pe nehẽ. Aerẽ po ti nahã nehẽ," ei ga. "Pevo gwe ti ğa toko nehẽ,"
ei ga. A'ea Tupana'ga e'i oyvyteri pe hako, ei Paulo'ga ğa pe. [27] Nahanahã Tupana'ga japoi
ğa nderekovo tajireka ti ğa javo. "Ji repia po ti ğa ji rekarame nehẽ," ei Tupana'ga hako, ei
ga. Irupe rũi reki Tupana'ga oko nhande hugwi, ei Paulo'ga ğa pe. [28] A'ereki "gaha nhande
mongo nhande mbovavagauka," ei ğa. A'ea pe pegwyripeva'ea ei ikwatija no: "Nhande
vehevi ko Tupana'ga ra'yramo xako," ei ahe, ei Paulo'ga ğa pe.
[29] —Tupana'ga ra'yramo nhande rekoro ğwaramo ndia'ei po nhande a'ero hamo:
"Tupana'ga ko ğanembiapoa'java'ea ouro apopyra'java'ea prata apopyra'java'ea. Ita
apopyra'java'ea ko ga." Ndia'ei po a'ea ga pe hamo, ei Paulo'ga imombe'gwovo ğa pe.
[30] Ymya ğa erame a'ea Tupana'ga pe ga imbogwavetena'ẽi ğanhi'ğa. A'ereki a'ea rupi ğa
ndokwahavi ve. Emo ga nombogwavukara'javi ğandekote'varuhua kiro, ei ga. Kiroğwe
ga ehetei yvyakotyve'ğa pe ğagwyri pe nhaporemo: "Perojijyi pejeaporoğita pejipohia
pejikote'varuhua hugwi," ei Tupana'ga ğa pe, ei ga.
[31] —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga Jesus'ga mbo'eukari ğandeaporoğita pe nehẽ.
A'ereki ymya ga e'i Jesus'ga pe: "Aerẽ po ti ndehe ere'e ğa pe nehẽ," ei Tupana'ga ga
pe. A'ea rupi katu po ti Jesus'ga ekatui ğa pe a'ero nehẽ ikwahava ğandeaporoğitapyryva
ojipe'ğa ndeaporoğitate'varuhua nehẽ, ei Paulo'ga ğa pe. Tupana'ga okwahavukaripe
Jesus'ga rembi'eağwama yvyakotyve'ğa pe ikwehe. A'ereki ga ombogwera Jesus'ga
mongovo, ei ga Atenaspeve'ğa pe.
[32] Henduvame Paulo'ga nhi'iğa Jesus'ga kwerava rehe jara'ğa ga rerekomemui. Emo
jara'ğa e'i:
—Torohenduva'ja ti nenhi'iğa a'ea rehe nehẽ.
[33] A'ero Paulo'ga hoi ğapytera hugwi ogwovo. [34] Jara'ğa ojikoty'a Paulo'ga pavẽi ojikoga
Jesus'ga rehe. Dionísio'ga – kiroki ga omoğita pevove'ğa ojipe'ğa pavẽi yvytyruhua rehe
Areópago rehe jipi – ga ojikoty'a Paulo'ga pavẽi ojipe'ğa no Damárishẽa no.

18

Paulova'ea oho Corinto pe

[1] Aerẽ Paulo'ga hoi pea hugwi Atenas hugwi ogwovo cidade de Corinto pe. [2] Pevo ga
Áquila'ga repiagi. Pontopeve'ğa gwyri pe Áquila'ga ari kako. Aerẽ ga hoi Itáliapeve'ğa
gwyri pe upa. Pevo ga ruvi cidade de Roma pe Áquila'ga. Aerẽ ğanduvihavuhu'ga
Cláudio'ga imondoi onhi'iğa Romapeve'ğa pe. Igwete ga ei:
—Judeus'ğa ti toho pa agwa hugwi Roma hugwi, ei ga ğa pe.

Áquila'ga ko judeuramo. Nurã ga hoi Itáliapeve' gã gwyra hugwi a'ero g̃wembirekohẽa pavẽi Priscilahẽa pavẽi. A'ero g̃a nduri upa cidade de Corinto pe ikwehe. Pevo Paulo'ga Áquila'g̃a ndepiagi a'ero. [3] Igwete ga ruvi g̃a pyri tendas apovo. A'ereki Áquila'g̃a na jitehe oporavyky a'ea rehe no. Tapy'ynhapira pyvõ g̃a japoi tendas aherapyjamo tipyhy ti itambere'ia a'ea rehe javo. Nurã Paulo'ga ruvi g̃a pyri tendas apovo jipi. [4] Sábado rupie'ymi Paulo'ga hoi g̃ajatykahava pype. Igwete ga g̃a monhi'inhi'ĩhetei judeus'g̃a judeus'g̃arũive'g̃a no – kiroki g̃a grego g̃anhi'ig̃a.

—Perovia ti nhiremimombe'ua pe me, ei ga g̃a pe. A'ereki ji amombe'u katu javo.

[5] Aerẽ Silas'ga ruri Macedôniapeve'g̃a gwyra hugwi Timóteo'ga pavẽi. Ã̃a ndurame Paulo'ga pyri Jesus'ga mombe'ua rehe jate Paulo'ga poravykyi a'ero. Igwete ga ei judeus'g̃a pe:

—Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga g̃a pe.

[6] Emo judeus'g̃a Paulo'ga rayvari o'ete'varuhuavo ga pe. Nurã Paulo'ga imbovavagi opira nahã ti ji hepiukari g̃andekote'varuhua javo.

—Napehendupotari pe nhinhi'ig̃a, ei Paulo'ga g̃a pe. Po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, a'ero po ti pe napembojari pejihoa ji rehe nehẽ. A'ereki ji amombe'u katu pe me pe momoranduva, ei ga. Pe tuhẽ po ti pe nhimomboruka hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei ga. Ag̃wamo po ti ji hoi judeus'g̃arũive'g̃a pyri a'ero Jesus'ga mombe'gwovo g̃a pe jipi nehẽ, ei Paulo'ga g̃a pe.

[7] A'ero ga hoi g̃a hugwi ogwovo. Igwete ga hoi judeu'garũive'ga ronga pype Tício Justo'ga ronga pype. Garonga judeus'g̃a jatykahava ypyvo oko. Ojiko ga Tupana'ga rehe Tício Justo'ga. Igwete Paulo'ga hoi garonga pype. [8] Aerẽ Paulo'ga Jesus'ga mombe'umbe'ui pevove'g̃a pe. Igwete Crispo'ga – kiroki ga huvihavamo oko g̃ajatykahava pype – kiro ga jikogi Jesus'ga rehe g̃wongapypeve'g̃a pavẽi. Na jitehe Paulo'ga nhi'ig̃a renduvame he'yive'g̃a jikogi Jesus Cristo'ga rehe Corintopeve'g̃a. A'ero Paulo'g̃a g̃a mobatizaukari g̃a nderekovo.

[9] Aerẽ Jesus'ga nhi'ig̃i Paulo'ga pe gakiri pe ypytunimo. Igwete ga ei ga pe:

—Terekyhyji ti g̃a hugwi, ei ga ga pe. Terepigi ti imombe'gwombe'gwovo g̃a pe. [10] A'ereki jihi ko ako nde pyri, ei Jesus'ga. Nombohahyukari po ti g̃a nde ve nehẽ. A'ereki jireheve'g̃a he'yjuhu avo cidade pe, ei ga Paulo'ga pe.

[11] Igwete Paulo'ga g̃a mbo'embo'ei Jesus'ga mombe'ua rehe. Ojipeji kwara ga ruvame pevo. [12] Irũa mbytera rupi judeus'g̃a jatykai Paulo'ga rehe ga pyhyga ga rerogwovo Gálio'ga pyri. Gálio'ga ko pevove'g̃a governador'ga Acaiapeve'g̃a gwyri pe. Igwete judeus'g̃a Paulo'ga rerohoi ga pyri te'i ti ga Paulo'ga reaporog̃ita pe javo. [13] Igwete g̃a ei Gálio'ga pe:

—Agwa'ga e'i ahe ve: "Nahã po ti pe Tupana'ga mbohetei hamo," ei Paulo'ga, ei g̃a. Na rũi reki oreramonhava'ea ore mbo'ei hako, ei g̃a Gálio'ga pe.

[14] Paulo'ga nhi'ig̃werĩrame kiro Gálio'ga ei judeus'g̃a pe:

—Po Paulo'ga rekote'varuhuro, a'ero po ji hendukatui penhi'ig̃a hamo pe imbojarame ga rehe hamo, ei ga g̃a pe. [15] Emo pe ga rayva garemimbo'ea rehe penamonhava'ea nhi'ig̃agwera rehe no, ei ga. Pe tuhẽ ti pemohig̃atu a'ea a'ero. Ji nda'ei tuhẽ nanongara pe, ei Gálio'ga g̃a pe.

[16] Igwete ga g̃a momborukari onga hugwi. [17] A'ero g̃a nhaporemo Sóstenes'ga pyhytehei – kiroki ga huvihavamo oko judeus'g̃a jatykahava pype. Igwete g̃a ga pyhygi ga nupanupamo pevo onga ypyvo. Gálio'ga ombogwavete reki ga nupanupãrame.

Paulova'ea ojivyra'ja Antioquia pe

[18] He'yi Paulo'ga pytai pevo Jesus'gareheve'g̃a pyri. Aerẽ ga hoi g̃a hugwi.

—Xaho ti Síriapeve'g̃a gwyri pe, ei ga Áquila'ga pe Priscilahẽa pe no.

—Xaho ti a'ero, ei g̃a.

Ã̃a horame cidade de Cencréia pe Paulo'ga nhi'ig̃i Tupana'ga pe a'ero.

—Nahanahã po ti ji rekoi nehẽ, ei ga Tupana'ga pe. Nahã jirekorame po ti ji ndakytiukara'javi ji'ava nehẽ, ei ga.

A'ero ga nhiapinukari na'ẽ pevo. Aerẽ ãga nhinhaĩ itayharuhua pype ogwovo. [19] Ãga
vahemame cidade de Éfeso pe Paulo'ga hoi Áquila'ãga ndeja. Igwete ga hoi na'ẽ judeus'ãga
jatykahava pype onhi'inhi'iãga ãga pe. [20] Aerẽ Jesus'gareheve'ãga ei Paulo'ga pe:
—Koji'i epyta ore pyri, ei ãga ga pe novĩa.
[21] —Kiro ji hoi tuhẽ, ei ga ãga pe.
Ohorame ãga hugwi ga ei:
—Tupana'ga ipotarame po ti ji rura'javi pe pyri nehẽ, ei ga ãga pe.
Igwete ga avi itayharuhua pype ojipe'ãga pavẽi herogwovo Éfeso hugwi.
[22] Aerẽ Paulo'ãga hoi ovahema cidade de Cesaréia pe o'eamo. A'ero ga hoi pea rupi
Jerusalém me. Oho ga jiji onhi'iãga Jesus'gareheve'ãga pe. Aerẽ ga hoi Antioquia
pe Síriapeve'ãga gwyri pe. [23] Mbaigwe ga ruvi pevo ãga pyri. Pea hugwi ga hogahoi
imbojoapiapiavo cidades ogwovo Galáciapeve'ãga gwyra rupi Frígiapeve'ãga gwyra rupi no.
Igwete ga Jesus'gareheve'ãga mbojikohetei Jesus'ga rehe.

Apolova'ea omombe'u Jesus'ga

[24-25] Aerẽ Apolo'ga hoi cidade de Éfeso pe. Ga ko judeuramo cidade de Alexandriapeve'ga.
Onhi'iãgatu Apolo'ga imombe'urame mbatera. Ikwatijara ga okwaha hete Tupana'ga
mombe'uhara. Ojipe'ãga ombo'e ga Jesus'ga nhi'iãgarupiva'ea rehe. Emo ga ndokwahapavi
ve Jesus'ga mombe'ua. João Batistava'ea nhi'iãga rehe jate ãga Apolo'ga mbo'e – kia ko João
Batistava'ea omombe'u ãga pe Jesus'ga mombe'urame ahe ãga mobatizarame yhya pyvõ jipi.
A'ea jate Apolo'ga okwaha a'ero. Igwete Apolo'ga hoi Éfeso pe. Pevo ga ãgwembikwahava
imombe'uhetei ãga pe Jesus'ga mombe'gwovo. [26] Aerẽ ga hoi judeus'ãga jatykahava pype
ãga mbo'embo'eavo ãga pojihuve'yma. Igwete Priscilahẽa henduvi ganhi'iãga Áquila'ga
pavẽi. A'ero ãga Apolo'ga rerohoi ãgwonga pe. Kiro ãga Tupana'ga nhi'iãgarupiva'ea
mombe'ukatupavi a'ero ga mbo'eavo.
—Nahanahã po Tupana'gareheve'ãga ndekoi hamo, ei ãga ga pe.
[27] Aerẽ Apolo'ga ei Jesus'gareheve'ãga pe:
—Kiro po ti ji hoi Acaiapeve'ãga gwyri pe nehẽ.
—Eho ti a'ero, ei ãga ga pe.
Igwete ãga ikwatijari imondovouka onhi'iãga pevove'ãga pe Jesus'gareheve'ãga pe.
—Pembuhuruka katu ti Apolo'ga pejipyri, e'i ãganembikwatijara.
A'ero Apolo'ga herohoi ãganembikwatijara imondovo ãga pe. Pevo ga ãga pokopokogi ãga
nderekovo – kiroki ãga ojiko Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga remimombyryva ãgwaramo
ojive. [28] Igwete Apolo'ga judeus'ãga monhi'inhi'iãgi ja'javo ãga pe pevove'ãga ndovaki.
Omombe'umbe'u ga ãga pe ikwatijara Tupana'ga mombe'uhara.
—"Nahã po ti Cristo'ga rekoi nehẽ Tupana'ga remimbuhurukara'ga nehẽ," e'i ikwati-
jara, ei ga ãga pe. Na tuhẽ reki Jesus'ga rekoi ikwehe, ei ga. Nurã ore nhimombaragwahavi
Jesus'ga rehe ga tuhẽ ko Cristoramo javo, ei ga ãga pe.
A'ea renduvame judeus'ãga nonhi'iãga'javi a'ero. A'ereki ga omombe'u katu.

19

Paulova'ea oho Éfeso pe

[1] Apolo'ga ruvame Corinto pe ko Paulo'ga hoi Galáciapeve'ãga gwyra rupi Frígiapeve'ãga
gwyra rupi no. Aerẽ ga vahemi cidade de Éfeso pe. Pevo Paulo'ga ãga ndepiagi
Jesus'gareheve'ãga. [2-7] Doze ko ãga. Igwete Paulo'ga ei ãga pe:
—Pe jikogypyrame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ra'uva uhu pe pyri raikwehe? ei ga
ãga pe.
—Ndorokwahavi a'ea, ei ãga. Norohendunhoãgwenondei ore Tupana'ga ra'uva
mombe'ua, ei ãga ga pe.
—Manongara rehe ãga pe mobatizai a'ero naerũ? ei ga ãga pe.
—João Batistava'ea remimombe'ua rehe ãga ore mobatizai ikwehe, ei ãga.
Igwete Paulo'ga ei ãga pe:

—João Batistava'ea ã̃ga mobatizai ã̃ga pohirame okote'varuhua hugwi, ei ga. Igwete ahe Jesus Cristo'ga mombe'ui israelitas'ã̃ga pe jipi, ei ga. “Pejiko ti ga rehe – kiroki ga u pe pyri ji py'rovo Jesus Cristo'ga,” ei João Batistava'ea ã̃ga pe, ei ga ã̃ga pe.

A'ea Paulo'ga ei ã̃ga pe pejiko jitehe ti Jesus'ga rehe javo.

A'ea renduvame ã̃ga nhimobatizaukari opojykaharete'gareheva'ero Jesus Cristo'gareheva'ero. Paulo'ga pokopokogame ã̃ga ndehe Tupana'ga ra'uva uhu ã̃ga pyri ã̃ga nderekokatuavo. A'ero hajihe ã̃ganhi'iã̃ga aherembikwahave'ỹva'ea. Tupana'ga nhi'iã̃ga ã̃ga omombe'u no.

8 Aerẽ Paulo'ga hoi judeus'ã̃ga jatykahava pype onhi'inhi'iã̃ga ã̃ga pe.

—Tupana'ga remimbuhurukara'ga uhu reki raikwehe Jesus'ga. Nurã ti pejiko ga rehe, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehẽ, ei Paulo'ga ã̃ga pe.

Três jahya rupi ga hogahoi ipype javo ã̃ga pe ã̃ga pojihuve'yma. 9 Emo jara'ã̃ga noan-garihu hendukatue'yma ganhi'iã̃ga. A'ero ã̃ga imbotegwetei Jesus'ga nhi'iã̃garupiva'ea o'ete'varuhuavo jupe he'yjuhuve'ã̃ga ndovaki. Nurã Paulo'ga hoi ã̃ga ndeja ogwovo. Igwete ga Jesus'gareheve'ã̃ga nderohoi ojupi. Ojipea pype onga pype ga ã̃ga nderohoi a'ero ã̃ga nderuva – perope Tirano'ga ombo'embo'e ojiheve'ã̃ga ã̃ga nderekovo. Pevo Paulo'ga ã̃ga nderohoi ã̃ga monhi'inhi'iã̃ga jipi. 10 Dois ga kwara mbo'ari ã̃ga monhi'inhi'iã̃ga ã̃ga nderekovo. A'ero Ásiapeve'ã̃ga nhaporemo henduvi Jesus'ga mombe'ua. Judeus'ã̃ga ã̃gwendu. Judeus'ã̃garũive'ã̃ga ã̃gwendu jitehe Jesus'ga mombe'ua.

Cevava'ea ra'yrava'ea

11 Igwete Tupana'ga japoukahetei Paulo'ga pe ahemonhimomby'aheteva'ea. 12 Tapy'ynhapira Paulo'ga rembipo'rua ã̃ga herohoi ga hugwi. Tapy'ynhapi'ria vehevi ã̃ga herohoi inoã̃ga itetirũave'ã̃ga ndehe kiro ipigi ã̃gatetirũa ã̃ga hugwi. Anhã̃ga ã̃ga pojykarame ojipe'a ã̃ga hugwi no. 13 Igwete jararamo judeus'ã̃ga – kiroki ã̃ga ohooho anhã̃ga ipe'ape'avo ojipe'ã̃ga hugwi jipi – kiro ã̃ga ei ojohupe:

—Paulo'ga javijitehe ti tipe'a anhã̃ga ã̃ga hugwi Jesus'ga renoina no, ei ã̃ga.

Igwete ã̃ga ei jupe a'ero:

—Jesus'ga – kiroki ga Paulo'ga omombe'u jipi – kiro ga ei pe me tojipe'a ti ã̃ga hugwi javo.

A'ea ã̃ga ei anhã̃ga pe.

14 Kiro Ceva'ga ra'yra'ã̃ga ei no:

—Nhande ti xa'e anhã̃ga pe no.

Ceva'ga ko judeuramo oko mbatera kwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavamo. Sete gara'yra'ã̃ga. Igwete Ceva'ga ra'yra'ã̃ga ei anhã̃ga pe Jesus'ga renoina tojipe'a ti ã̃gwembipojykahara'ga hugwi javo novĩa. 15 Igwete anhã̃ga ei ã̃ga pe:

—Ji ndajipe'ai ga hugwi penhi'iã̃ga rupi jigwove'ỹ, e'i ã̃ga pe. Jesus'ga ji akwaha. Paulo'ga ji akwaha no. Oro pe, ji ndopokwahavi. Ndakoi'i'i ji penhi'iã̃ga rupi, e'i ã̃ga pe.

16 A'ero ga – kiroki ga anhã̃ga opojyka ga – a'ero ga pori Ceva'ga ra'yra'ã̃ga ndehe nhaporemo anhã̃ga popoakara rerekovo ã̃gwaramo. Igwete ga jigwarai ã̃ga ndehe ã̃ga nupanupamo ã̃gapira mbotararaga. A'ero ã̃ga ka'nhymi ga hugwi opire'yma henonhana.

17 Igwete Éfesopeve'ã̃ga hendupavi ã̃ganupanupãagwera judeus'ã̃ga judeus'ã̃garũive'ã̃ga pavẽi. Ikwahavame ã̃ga kyhyjipavi tihenoiteheyme ti Jesus'ga javo. Igwaigwavete ã̃ga Jesus'ga mbohetehetei a'ero. 18 Igwete Jesus'gareheve'ã̃ga nduri onhimongyavo okote'varuhua imohema ã̃gandovaki. 19 Kiroki ã̃ga ipaji – kiro ã̃ga ei a'ero xapohi pa nanongara hugwi javo. Igwete ã̃ga heruerui inoã̃ga opajia rupiara ikwatijara. Igwete ã̃ga imbokaipavi pevove'ã̃ga pyteri pe. Hepiagame ojipe'ã̃ga ei:

—He'yjuhuheteva'ea ã̃ga imondomondoi itambere'ia a'ea rehe nhaporemo ikwehe novĩa cinquenta mil itambere'ia, ei ã̃ga imbokaipyra repiaga.

20 Nanongara nhaporemo gweroviaruka hete Tupana'ga mombe'ua ojipejipe'ã̃ga pe. Igwaigwavete he'yjuhuve'ã̃ga hendukatui ojikoga Jesus'ga rehe a'ero.

Éfeso pe ahe onhomomyi Paulova'ea rehe

21 Aerẽ Paulo'ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ji hoi Macedôniapeve' gã gwyra rupi
Acaiapeve'gã gwyra rupi no,” ei ga. “Aerẽ po ti ji hoi cidade de Jerusalém me nehẽ. Pea
hugwi ti taho tuhẽ hepiaga cidade de Roma no,” ei Paulo'ga oyvyteri pe.
22 Igwete ga opokohara'gã mondonhoõgwenondei Macedôniapeve'gã gwyri pe Timó-
teo'ga Erasto'ga no. A'ea ja ga pytai jiji Ásiapeve'gã gwyri pe okovo.
23 A'ea rupi Éfesopeve'gã nhomomymomyi Jesus'ga nhi'iõgarupiva'ea rehe. 24 A'ereki
Demétrio'ga onhimonha'nga Paulo'ga rehe. Nurã ga onhipavẽive'gã mbojatykai
ja'javo gã pe. Demétrio'ga oapoapo pratava'ea ojipe'gã pavẽi jipi. Dianahẽa ryrua
ra'anga'via gã oapoapo. A'ereki Dianahẽa oko gãnemimboheteharamo. A'ero gã hugwi
ojipe'gã ipyhypyhygi hẽaryrua ra'anga'via itambere'ia kwepyga gã pe. A'ea rehe gwe
Demétrio'gã imono'ono'oõguhũi itambere'ia ojive ha'anga'via rehe. 25 Igwete Demétrio'ga
onhipavẽive'gã mbojatykai jara'gã no – kiroki gã oapo ha'anga'via jitehe prata pyvõ.
Igwete ga ei gã pe:
—Timono'ono'õ nhande itambere'ia nhandejive nhanerembiapoagwera rehe jipi.
Pekwaha pe a'ea, ei ga gã pe. 26 Pe pehepia kiro akoja'ga rura kokoty. Pehendu pe Paulo'ga
remimombe'ua no, ei Demétrio'ga gã pe. A'ereki ga e'i: “Aherembiapoa imbohetehava
ko Tupanamo rũi oko,” e ko Paulo'ga, ei ga. Igwete Paulo'ga heroviarukaruhui onhi'iõga
he'yjuhuve'gã pe avo Éfeso pe, ei Demétrio'ga. Gã pe jate rũi reki. Nhandegwyri pe
nhaporemo gã Paulo'ga mbopogweuhui ogwovo ganhi'iõga rupi onhimongyavo Ásia pe
nhaporemo, ei ga gã pe. 27 Kiro po ti gã ete'varuhupavi nhande japorame ha'anga'via
a'ero nehẽ, ei ga. A'ea jate rũi reki. Kiro po ti gã ndokoa'javi Dianahẽa ryrua rehe a'ero
nehẽ. Ásiapeve'gã nhaporemo ombohete hete Dianahẽa jipi yvyakotyve'gã nhaporemo
reki. A'ereki hẽa huvihavuhu yvagipeva'ero, e'i tehe ga gã pe. Emo gã hopavame Paulo'ga
nhi'iõga rupi po ti hẽa ndahuvihava'javi a'ero nehẽ, ei Demétrio'ga gã pe.
28 Henduvame Demétrio'ga nhi'iõga gã nhimboahivuhui Paulo'gã pe a'ero. Igwete gã
eahyahivi.
—Huvihavuhu ko Dianahẽa Éfesopevehẽa, ei gã.
29 Igwaigwavete gã nhimongyi ohapukapukaita cidade pe onhomomymomyina. Igwete
gã Gaio'ga pyhygi. Aristarco'ga gã opyhy no. Gã ko Paulo'garupive'gã Macedôniapeve'gã.
Igwete gã gã pyhygi gã nderohoahyavo nhandaipe ongauhua pype – perope gã ojatykatyka
jipi. 30 Ikwahavame Paulo'ga ei:
—Kiro ji hoi pevo gã pyri nhinhi'iõga gã pe, ei ga novĩa.
Emo Jesus'gareheve'gã nomondoukari ga gãpyteri pe. 31 Ojipe'gã ombuhuruka onhi'iõga
ga pe no huvihava'gã.
—Terehoi ti ejipiuka ongauhua pype, ei gã ga pe.
A'ereki gã oarõ hete Paulo'ga. 32 Igwete gã – kiroki gã ojatyka pevo – kiro gã
hapukapukaitehei onhomomyina. Ohapukai paravuhu gã upa. Emo koji'iheteve'gã ei
onhimongyavo: “Maraname nhande jatykauhutehei kiro nhandejupa naerũ?” ei gã
ojohupe. 33 Igwete judeus'gã Alexandre'ga moanhani ga mondovo gãpyteri pe. Ga
repiagame jara'gã ei:
—Gaha reki.
Igwete Alexandre'ga pova'eõgi gã pe pepi te javo.
—Tamombe'u katu na'ẽ pe me, ei ga gã pe novĩa.
34 Emo onhimombaragwahavame ga rehe jara'gã ei:
—Ga ko judeuramo oko. Tihenduvyme ti ga a'ero, ei gã ojohupe.
A'ero gã eõa'epavi:
—Huvihavuhu ko Dianahẽa Éfesopevehẽa.
Kwara ipyryryma rupi duas horas rupi gã jogwerohapukapukai a'ea javo.
35 Aerẽ tavijara'ga ruri gã mombiga ikwatijahara'ga. Igwete ga ei Éfesopeve'gã pe:
—Tikwaha pa ko nhande hẽaryrua rerekokatua – kiroki hẽa huvihavuhuhetero oko
Dianahẽa, ei ga. Éfesopeva'ero nhande tireko katu hẽaryrua hẽara'angava no – kiroki
ita ohi yvaga hugwi imbohetehavamo, ei ga gã pe. 36 Tikwaha pa nhande a'ea. Nurã

po pe pigi hamo. Pejapyaka katu ti, ei ga ã̃ga pe. [37] Agwa'ã̃ga pe peru kiro novĩa. Emo
ã̃ga nomimi reki mbatera nhandejatykahava hugwi. Ã̃ga nombotegwetei reki hẽa no
nhaneremimboheteharahẽa, ei ga ã̃ga pe. [38] Po ti Demétrio'ã̃ga imbojapotari ã̃ga ndehe nehẽ,
a'ero po ti ã̃ga ã̃ga nderohoi ã̃ga mombe'gwovo huvihava'ã̃ga pe nehẽ hamo, ei ga. Huvihava'ã̃ga
ndekorame imohiã̃gatuavo po ti ã̃ga ã̃ga nderohoi ã̃ga pyri imbojamboja ã̃ga ndehe hamo, ei
ga ã̃ga pe. [39] Po ti pe ikwahapotari ojipe'ia mbatera nehẽ a'ea pe po ti cidadepeve'ã̃ga e'i
ojatykarame nehẽ, ei ga ã̃ga pe. [40] A'e ji pe me: Kiro po ti nhanderuvihava'ga e'i nhande
ve nehẽ: "Gara rehe tuhẽ pe jatykauhui pehapukapukaita?" e po ti ga nhande ve nehẽ,
ei ga. Marãi po ti nhande ga pe a'ero nehẽ? ei ga. Nianhi'iã̃gi po ti nhande nehẽ
nhandepoyjayjare'yma ã̃gwaramo nehẽ. A'ereki nhande xajatyka tehe reki, ei ga ã̃ga pe.
[41] Aerẽ ga ei ã̃ga pe a'ero:
—Pekwaki'o ti kiro pejigwojigwovo, ei ga.
Cidadepeve'ã̃ga opi pa a'ero ogwovo.

20

Paulova'ea ohoa'ja Macedônia pe Grécia pe no

[1] Igwete Paulo'ga Jesus'gareheve'ã̃ga mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ã̃ga mbojikohetei
Jesus'ga rehe ja'javo ã̃ga pe. Aerẽ ga ei ã̃ga pe:
—Kiro po ti ji hoi Macedôniapeve'ã̃ga gwyri pe nehẽ, ei ga ã̃ga pe.
[2] Igwete ga hoi Jesus'gareheve'ã̃ga pyri Macedôniapeve'ã̃ga gwyra rupi ogwovo. Igwete ga
ega'ei ã̃ga pe pejiko hete ti Jesus'ga rehe javo. Aerẽ ga hoi Gréciapeve'ã̃ga gwyri pe. [3] Três
jahya rupi ga ruvi pevo.
—Taho ti kiro Síriapeve'ã̃ga gwyri pe, ei ga novĩa.
Ã̃ga nhinhã̃werĩrame itayharuhua pype ojipe'ã̃ga ei ga pe.
—Judeus'ã̃ga nde juka pota kiro, ei ã̃ga Paulo'ga pe.
Igwete ga ei:
—Pea rupi po ti ji hoi a'ero nehẽ jijivya Macedôniapeve'ã̃ga gwyra rupi jikwava nehẽ, ei
ga.
[4] Beréiapeve'ga oho ga rupi Pirro'ga ra'yra'ga Sópatro'ga. Tessalônicapeve'ã̃ga oho ga
rupi no Aristarco'ga Segundo'ga pavẽi. Derbepeve'ga oho no Gaio'ga. Timóteo'ga oho
no. Ásiapeve'ã̃ga oho no Tíquico'ga Trófimo'ga pavẽi. [5] Ã̃gahã oho na'ẽ ore renonde ore
ra'aromo cidade de Trôade pe. [6] Ore rekorame cidade de Filipos pe judeus'ã̃ga japoi toryva.
Nanongara rupie'ymi ã̃ga i'ui pão ndovuriva'ea. Japopavirẽ ore avi orogwovo Filipos hugwi.
Cinco ore kiri ya rupi. A'ero ore vahemi Trôade pe orerenondeve'ã̃ga ndepiaga. Sete ore
kiri pevo orojupa.

Paulova'ea oho Trôade pe mbapavamo

[7] Sábado rupi ypytunimo ore jatykai Jesus'gareheve'ã̃ga pavẽi onga jo'ajo'aruhu pe
ti'u ti ojopyri javo. Igwete Paulo'ga nhi'inhi'iã̃gi ã̃ga pe. Igwaigwavete ga nhi'iã̃gi ã̃ga pe
imboypyhajikatuavo. A'ereki ga oho pota pea hugwi ko'emame. [8] He'yi jyapehavuhua
pevo jo'ajo'aruhu pe – perope ore orojatyka. [9] Oapy ga oina jurukwara rehe yvateva'ea
rehe ipyahuve'ga Êutico'ga. Igwete ga ropehyiro Paulo'ga nhi'inhi'iã̃game. Igwaigwavete
Êutico'ga ropehyiro okia. Kiro ga hiri mytu'ẽ me yvyvo upa. A'ero ã̃ga nhani ojyva ga pyri.
Ga pyhygame ã̃ga ei:
—Omano ahe.
[10] A'ero Paulo'ga jyvi onhinoã̃ga ga rehe ga anhuvana ga mbogwerava.
—Tapembojui pejipy'a, ei ga ã̃ga pe. Okwerava'ja ga kiro.
[11] Igwete Paulo'ga jiupira'javi pevo jitehe jo'ajo'aruhu pe. Igwete ga i'ui ore pavẽi. Kirẽ
koji'i ga nhi'inhi'iã̃gi ã̃ga pe imoã̃o'eamo. [12] A'ero ga hoi ã̃ga hugwi. Igwete ã̃ga ipyahuve'ga
rerohoi onga pe. Horyory ã̃ga gambogwerava rehe.

Paulova'ea oho Mileto pe

[13-14] Aerẽ Paulo'ga ei ore ve:

—Pe na'ẽ ti pe'a pejigwovo cidade de Assôs pe, ei ga. Pevo ti ji mbo'a ji rerogwovo nehẽ. A'ereki ji pea rupi aho pevo, ei ga ore ve.

A'ero ore hoi ga repiaga Assôs pe, ga mbo'avi ga rerogwovo cidade de Mitilene pe. [15] Pea hugwi ore hoi. Ko'emame ore vahemi ypa'ouhũ me Quios pe. Ko'emame ore hoi ojipe'i pe Samos pe. Ko'emame ore hoi cidade de Mileto pe. [16] Ndorohoi reki ore cidade de Éfeso pe. A'ereki Paulo'ga ndohopotari pevo.

—Ndajipykopypotari ji Ásiapeve' gã gwyri pe kiro, ei ga. A'ereki ji aho potarahi jigwovo Jerusalém me kiro. Tahepia tuhẽ ti toryva pevo nehẽ Pentecostes, ei ga ore ve.

Paulova'ea onhi'ĩ Éfesopeva'ea pe

[17] Mileto hugwi Paulo'ga onhi'iã mondoukari Éfesopeve'ã pe tuhu ti ã ji pyri javo ã pe.

—Tanhi'ĩ na'ẽ ti Jesus'gareheve'ã ndepiakatuhara'ã pe, ei ga.

[18] A'ero ã nduri ga pyri ua. Igwete ga ei ã pe:

—Pekwaha pe jireaporoĩta jirekokatua pe pyri ji rurypyrame avo pegwyri pe Ásia pe ikwehe. Kiromo jate ji rekokaturamo, ei ga ã pe. [19] Ji ndavy'ari jitekovo ikwehe. A'ereki judeus'ã ombohahyuka hete ji ve. A'ereki ã onhimbohovaja ji rehe, ei ga. Emo ji aporavyky hete jitekovo jipojykaharete'ga pe Jesus'ga pe ga mombe'gwovo pe me. Nanhimbohetei ji pepyteri pe, ei Paulo'ga ã pe. [20] Ndapojihuvi reki ji imombe'upava pe me mbatera – kiroki imombe'ua pe poko, ei ga. Ndapojihuvi ji pe mbo'eavo Jesus'ga rehe ãandovaki penonga pype no, ei ga. [21] A'ea'e ji pe me nhaporemo jipi judeus'ã pe judeus'ãrũive'ã pe no. Perojijyi pejeaporoĩta Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pejiko ti nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe, a'e ji pe me no, ei Paulo'ga ã pe.

[22] —Kiro po ti ji hoi Jerusalém me a'ero nehẽ. A'ereki Tupana'ga ra'uva ji mondouka pevo, ei ga. Marã po ti ji rekoi pevo nehẽ? [23] Ojigwarajuhu po ti ã ji rehe ji mondovo cadeia pype nehẽ, ei ga. A'ea jate ji akwaha. A'ereki a'ea rehe Tupana'ga ra'uva ji momorandu ji imbojoapiapirame cidades jipi, ei Paulo'ga. [24] Na ã ji jukai a'ero nehẽ. Jipy'a ndokotehei reki a'ea rehe, ei ga. Nhiremimombe'ua rehe jate ji rekoi. Tamombe'umbe'u pa ti ã pe. A'ereki Jesus'ga jipojykaharete'ga e'i ji ve ikwehe: "Emombe'u ti ã pe pyryva'ea. Tupana'ga pyryva ã pe ti emombe'u ã pe," e ko ga ji ve, ei ga. Nurã ji tamombe'u pa na'ẽ ã pe Jesus'ga nhi'ĩpo'ruavo nehẽ, ei Paulo'ga ã pe.

[25] —Ahoaho ko ji pepyteri pe nhaporemo Tupana'ga mombe'gwovo ikwehe. "Peho ti Tupana'ga nhi'iã rupi gareheva'ero," a'e ji pe me ikwehe, ei ga. Emo po ti pe ndapehepiaga'javi jira'oa nehẽ, ei ga. Akwaha ji a'ea. [26] Nurã ji ekatui pe me kiro. Po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ a'ea po ti pe napembojari ji rehe nehẽ. A'ereki ji amomorandu pa pe me a'ea rehe, ei ga. [27] Ndapojihuvi ji imombe'upava pe me Tupana'ga remimbotarimova'ea, ei Paulo'ga ã pe. [28] Peko katu ti a'ero. Pereko katu pa ti Jesus'gareheve'ã no, ei ga. A'ereki pe me Tupana'ga ra'uva e'i: "Pehepia katu ti Tupana'gareheve'ã," e'i. Pembo'embo'e ti ã Tupana'ga nhi'iã rehe jipi, a'e ji pe me, ei ga. A'ereki Tupana'ga opojyka ã ojive gwa'yra'ga manoro ãwaramo ã ndepykaramo, ei Paulo'ga ã pe.

[29] —Tamombe'u ti kiro aerẽva'ea pe me, ei ga. A'ereki ji akwaha penderekoaãwama. Ji horame pe hugwi po ti hajiheve'ã nduri pepyteri pe nehẽ okote'varuhuve'ã, ei ga. A'ero po ti ã pe moandyandyi ãwembi'ea pyvõ pe nderekote'varuhuavo nehẽ, ei Paulo'ga ã pe. [30] Pepyteripeve'ã vehevi po ti na jitehe nehẽ no. Ã po ti i'mbe jara'ã pe. A'ero po ti ã nhimbopogweukari Jesus'gareheve'ã pe nehẽ, ei ga. [31] Pehepia ti a'ero penhimoandyjukare'yma ã pe nehẽ, ei ga ã pe. Tapemoka'nhymi ti nhinhi'iãagwera pe me. A'ereki três ji kwara mondoi pe moĩtapava ikwehe. Arimo ji pe moĩtai. Ypytunimo na jitehe ji pe moĩtai jijehe'gwovo nhi'ãgataruhuramo pe ndehe, ei ga ã pe.

[32] —Kiro ji ei pe me a'ero: Tupana'ga ti tapendereko katu. Tupana'ga pyryva mombe'ua ti tapendereko katu nohõ, ei ga. A'ereki gaha pe mbojiko hete Jesus'ga rehe pe mbo'eavo.

Aerẽ po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehẽ no ga imombyryvame ojiheve' g̃a pe
nhaporemo nehẽ, ei Paulo'ga g̃a pe. 33 Nahã ko ji rekoi pe pyri ikwehe, ei ga. Ji
ndapotari ojipe'g̃a apoa ouro prata reheve ikwehe. G̃apira ji ndapotari no, ei ga.
34 Pekwaha pe jiporavykyagwera. Jipoa pyvõ tuhẽ te ji aporavyky ipyhyga mbatera jijive.
A'ero ji imondoi mbatera jijipyrive'g̃a pe no, ei ga. 35 Ahepiuka pa ji pe me ikwehe.
Nhandeporavykyagwera ikwepykava pyvõ po nhande imbatere'ỹve'g̃a pokogi a'ero hamo,
ei ga. Timoka'nhymyme ti Jesus'ga nhi'ig̃agwera nhandepojykaharete'ga nhi'ig̃agwera.
A'ereki ga e'i ikwehe: "Nhanderory nhande g̃a imbuhurame mbatera nhandejive. Johe'i
tehe nhande roryvamo nhande imondorame mbatera ojipe'g̃a pe," ei Jesus'ga ikwehe, ei
ga.

36 Nahã Paulo'ga ei g̃a pe. Kirẽ ga renypy'andurugi onhi'ig̃a Tupana'ga pe g̃a pavẽi.
37 Igwete g̃a Paulo'ga rerojehe'opavi ga anhuvanhuvana ga rerekovo. Ndovy'ahetei g̃a
ganhi'ig̃a renduvame. 38 A'ereki ga e'i g̃a pe: "Aerẽ po ti pe ndapehepiaga'javi jira'oa nehẽ."
Igwete g̃a ga rerohoi itayharuhu pe.

21

Paulova'ea oho Jerusalém me

1 Igwete ore hoi g̃a hugwi a'ero oro'ava herogwovo ypa'ouhũa rehei katu cidade de Cós
rehei katu. Ko'emame ore herohoi ojipe pe ypa'ouhũ me Rodes pe. Pea hugwi ore herohoi
heroja cidade de Pátara pe o'eamo. 2 Pevo ore hepiagi ojipea itayharuhua – kiroki oho
g̃werĩ Feníciapeve'g̃a gwyri pe. Igwete ore avi a'ea pype herogwovo. 3 Aerẽ ore hepiagi
ypa'ouhũa Chipre orojohukoty. Igwete ore kwavi ipyvõ orogwovo Síriapeve'g̃a gwyri pe.
Pevo ore herojari cidade de Tiro pe. A'ereki pevo g̃a g̃weno'embota mbatera itayharuhua
hugwi. 4 A'ero ore ẽi orogwovo Jesus'gareheve'g̃a ndeka pevo g̃a ndepiaga. Sete ore kiri g̃a
pyri a'ero. Igwete g̃a ei Paulo'ga pe tohoyme ti ga Jerusalém me nehẽ javo novĩa. A'ereki
Tupana'ga ra'uva omombe'u jipe g̃a pe. "Tiruahũ po ti Paulo'ga pe Jerusalém me nehẽ,"
e'i. Emo Paulo'ga e'i g̃a pe:

—Aho tuhẽ ti pevo nehẽ.

5 Aerẽ ihorame orohohava apiavo ore jivyri itayharuhu pe a'ero. G̃a nhaporemo
ore rerojivyri cidade hugwi akwaimba'ero kunhangwera'g̃a pavẽi gwa'yra'g̃a pavẽi no.
Nhimbiari pe ore renypy'andurupavi y'ytig̃a pype oronhi'ig̃a Tupana'ga pe. 6 Aerẽ:

—Kiro ore hoi, oro'e ore g̃a pe.

Igwete ore ava'javi itayharuhua pype. A'ero g̃a jivyra'javi g̃wonga pe ogwovo.

7 Igwete ore herohoi Tiro hugwi herogwovo cidade de Ptolemaida pe. A'ero ore hoi
Jesus'gareheve'g̃a ndepiaga g̃a anhuvanhuvana. Ojipeji ore kiri g̃a pyri. 8 Ko'emame ore
hoi. Igwete ore hoi cidade de Cesaréia pe. Igwete ore hoi Filipe'ga ronga pe orojupa.
Ymya Filipe'ga ruvi Jerusalém me raikwehe. Gaha ko seteve'g̃a nde'yja'ga. G̃a pe Jesus
Cristo'ga moirũhara'g̃a e'i raikwehe: "G̃ahã ti toma'ẽ mbatera imbatere'ỹve'g̃a pe jipi,"
ei g̃a g̃a pe raikwehe. Filipe'ga ohooho Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'g̃a pe no. 9 Quatro ko
gara'yra'g̃a kunhangwera'g̃a hembirekoe'ỹve'g̃a. G̃a na jitehe omombe'umbe'u Tupana'ga
nhi'ig̃a jipi. Igwete ore hoi Filipe'ga ronga pe orojupa. 10 Mbohapyrete ore kiri pevo g̃a
pyri. A'ero Ágabo'ga ruri Judéiapeve'g̃a gwyra hugwi Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uhara'ga.
11 Kiro ga ruri ore pyri ipyhyga Paulo'ga ku'ayvira ipukuhuva'ea. A'ea pyvõ ga jikupykwari.
Ga jipokwari no. Igwete ga ei ore ve:

—Gaku'ayvira ijara'ga mombe'gwovo ji ei: Nahã ti judeus'g̃a ga kwari Jerusalém me
nehẽ, ei ga. A'ero po ti g̃a ga mondoukari judeus'g̃arũive'g̃a po pe nehẽ ga pyhygauka
nehẽ, ei ga. A'ea Tupana'ga ra'uva e'i, ei Ágabo'ga ore ve.

12 Henduvame ganhi'ig̃a ore ehetei Paulo'ga pe pevove'g̃a pavẽi:

—Terehoa'javi ti Jerusalém me a'ero, oro'e ore ga pe novĩa.

13 Igwete Paulo'ga ei:

—Maraname pe jehe'ouhui ji rehe? Pe ji mbopyagwyruhu javo ji ve novĩa, ei ga. Na ãg
ji kwari ji jukavo vehevi te a'ero nehẽ, ei ga. Ji ti aho jate tuhẽ pevo nehẽ Jesus'ga rehe
jipojykaharete'ga rehe nehẽ, ei ga.
14 Ndokoi ga orenhi'iãg rehe.
—Nandejate ti toko Tupana'ga remimbotarimova'ea, oro'e ore.
A'ero ndoro'ea'javi ga pe a'ea rehe.
15 Aerẽ ore herekokatupavi orombatera herogwovo pea rupi Jerusalém me. 16 Jara'ãg ko
oho ore rupi Cesaréia hugwi Jesus'gareheve'ãg. Igwete ãg ore rerohoi Menasom'ga ronga
pe. Ga pyri ore pytai. Ga ko Chiprepeva'ero. Ymya ga jikogi Jesus Cristo'ga rehe. Ga pyri
ore pytaahi'vi orojupa.

Paulova'ea oho Tiagova'ea pyri

17 Ore vahemame Jerusalém me Jesus'gareheve'ãg ndoryndoryvamo ore rehe.
18 Ko'emame Paulo'ga ore rerohoi Tiago'ga repiaga. Jesus'gareheve'ãg ndepiakatuhara'ãg
nhaporemo ojatyka upa. 19 Igwete Paulo'ga nhi'iãi ãg pe. A'ero ga imombe'upavi ãg pe
ohoagwera.
—Amombe'umbe'u ji Jesus'ga judeus'ãgarũive'ãg pe, ei ga. Nurã Tupana'ga ãg mbo-
jikogukari ojihe, ei ga. Nahanahã Tupana'ga rekoi ãgapyteri pe a'ero ore horame ãg pyri,
ei Paulo'ga imombe'upava ãg pe.
20 Henduvame Paulo'ga nhi'iãg ko ãg Tupana'ga mbohetei a'ero. Aerẽ ãg ei Paulo'ga pe:
—Oreirũ, ehepia judeus'ãg kiro. He'yjuhu hete ko ãg jikogi Jesus'ga rehe milhares.
Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ãg ndekohetei reki tihendu katu pa ti hamo javo, ei
ãg Paulo'ga pe. 21 Igwete ojipe'ãg mbero nde mombe'gwovo ãg pe, ei ãg. "Paulo'ga ko
ombo'e te'varuhu judeus'ãg nhaporemo – kiroki ãg u judeus'ãgarũive'ãg pyteri pe," ei ãg.
"Paulo'ga e'i ãg pe: 'Pepohi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi,' ei Paulo'ga ãg pe," ei
ãg heikwehe. " 'Tapekytia'javi ti peja'yra'ãg nakwanha pi'ria,' ei ga," ei ãg. " 'Tapekoa'javi
ti nhanderamonhava'ea nhi'iãgwera rehe,' ei Paulo'ga ãg pe," ei ãg heikwehe. Nahã ãg
mbero reki nde mombe'gwovo ãg pe, ei ãg imombe'gwovo Paulo'ga pe.
22 —Marã po ti a'ero nehẽ? ei ãg Paulo'ga pe. Okwaha po ti ãg nderura avo nehẽ. 23 Nahã
po ti nde rekoi a'ero nehẽ, ei ãg. Quatrove'ãg oko ore pyri kiro. Ymya'i ãg ei Tupana'ga pe:
"Nahanahã po ti ore rekoi nehẽ," ei ãg ga pe. Kiro ãg ndekoi tuhẽ a'ero ãgwembi'eagwera
rupi katu, ei ãg Paulo'ga pe. 24 Eroho ti quatrove'ãg nhandejatykahavuhua pype a'ero.
Ejipyhei ti pevo ãg pavẽi nahã ti xanhimombyry Tupana'ga pe javo, ei ãg. Aerẽ ti epyhy
mbiara quatrove'ãg ndepyga eitambere'ia pyvõ. A'ea po ti ãg ikwava'eãgukari Tupana'ga
pe nehẽ. A'ero po ti ãg nhiapinukari nehẽ, ei ãg Paulo'ga pe. Judeus'ãg po ti nde repia pevo
nehẽ. A'ero po ti ãg epavi nehẽ: "Nomombe'ukatui reki ãg Paulo'ga nhande ve. Oko katu
tuhẽ reki ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi okovo," e po ti judeus'ãg nde ve nehẽ, ei
ãg Paulo'ga pe.
25 —Oro judeus'ãgarũive'ãg pe – kiroki ãg ojiko Jesus'ga rehe – ãg pe ore ikwatijari ikwehe,
ei ãg ga pe. Igwete ore ei ãg pe: "Nahã po pe ndekoi hamo. Tape'ui ti ãgambatera
ikwava'eãgame ha'angava pe ãgwemimbohetehara pe," oro'e ore. "Hekoa tape'ui no," oro'e
ore ãg pe. "Mbiara tape'ui ipore'ymame hekoa jugwi," oro'e ore. "Taperekoi ojipe'ãg
nembireko'ãg," oro'e ore ãg pe ikwatija, ei ãg Paulo'ga pe.
26 Ãanhi'iãg rupi Paulo'ga quatrove'ãg nderohoi ãg nderekovo. Ko'emame ga jipyhei
ãg pavẽi xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo. Aerẽ ãg ki ojatykahavuhua pype. Igwete
Paulo'ga imombe'ui mbatera ikwava'ẽhara'ga pe.
—Orojipyhei ore ko, ei ga ga pe. Kiro sete po ti ore kiri nehẽ, ei ga. Aerẽ po ti ji
imondoukari mbiara quatrove'ãg ndepyga ikwava'eãguka ãg pe imondovouka Tupana'ga
pe nehẽ, ei Paulo'ga ga pe.

Ahe opyhy Paulova'ea

27-28 Seis ko ğa kiri. A'ero judeus'ğa Paulo'ga repiagi ojatykahavuhua pype Ásiapeve'ğa
gwyripeve'ğa. Igwete ğa he'yjuhuve'ğa monhimboahivukatehei Paulo'ga pe ğa momy-
momyina. A'ero ğa Paulo'ga pyhygi ohapukaita gwe'yja'ğa pe judeus'ğa pe:
—Pejijo ore pokoga, ei ğa. A'ereki agwa'ga ko ohooho ğa mbo'epavuhuavo
ite'varuhuva'ea rehe, ei ğa. Nhande mbotegwete ga ja'javoteheuhu. "Tapehenduva'javi
ti Moisésva'ea remimbo'eagwera," ei ga ğa pe, ei ğa. Nhandejatykahavuhua pe ga
ete'varuhui no, ei ğa. A'ero ga kiro judeus'ğarũive'ğa nderuruhui ipype imbotegweteavo
nhandejatykahavuhua Tupana'ga ronga, ei ğa ğa pe o'mbero.
29 Nahã judeus'ğa etehei Paulo'ga mombe'gwovo. A'ereki ğa gwepia Trófimo'ga hoa
cidade pe Paulo'ga rupi novĩa. Trófimo'ga ko judeu'garũive'ga Éfesopeve'ga. Hepiagame
gahoa Paulo'ga rupi ğa etehei a'ero:
—Paulo'ga gweroho ga nhandejatykahavuhua pype, ei ğa javo tehe.
30 Nahã judeus'ğa ei cidadepeve'ğa momymomyimbava Paulo'ga rehe. Igwete ğa
nhağanhani Paulo'ga pyhyga ga rerohyryryga ojatykahavuhua hugwi. Kotihĩ ğa hovapy-
tymi ğa hugwi. 31 Kiro ğa Paulo'ga jukağwerĩ. Emo ojipe'ğa oho imombe'gwovo soldados'ğa
pe romanos'ğa pe. Igwete ğa ei soldados'ğa nduvihavuhu'ga pe:
—Jerusalémmeve'ğa nhaporemo onhimboahivuhu ohapukapukajahyavo, ei ğa ga pe.
32 Kotihĩ ga soldados'ğa nderuri ğanduvihava'ğa pavẽi ğa nenonhana he'yjuhuve'ğa
pyteri pe Jerusalémmeve'ğa pyteri pe. Soldados'ğa ndepiagame ğa Paulo'ga nupambigi
a'ero opohia ga hugwi. 33 Igwete soldados'ğa nduvihavuhu'ga ruri Paulo'ga pyhygauka ga
kwaruka itanhuramuhũa pyvõ mokõiva'ea pyvõ.
—Ma'ğa koro? ei ga. Ma gara rehe pe ga nupanupãuhui? ei ga ğa pe.
34 Ojoatyatyvi ğanhi'iğa ga pe ğa hapukajahyrame onhimongyavo. A'ero ga ndokwa-
havi reki maranuhũ javo. Nurã ga Paulo'ga rerohoukari soldados'ğa nongauhua pype.
35 Ga rerovahemame ojiupihava rehe ğa ojatiy'varimo ga rerohoi he'yjuhuve'ğa hugwi
onhimboahiheteve'ğa hugwi topyhygahayme ğa ga javo. 36 A'ereki ğa ohoohoji ğa ndeviri
ohapukajahyavo pejuka ga javo novĩa.

Paulova'ea onhimombe'u judeusva'ea pe

37 Gwerohoğwerĩrame ongauhua pype Paulo'ga ei soldados'ğa nduvihavuhu'ga pe:
—Tanhi'ĩ na'ẽ ti nde ve, ei ga ga pe.
Igwete ga ei Paulo'ga pe:
—Erekwaha nde Gréciapeve'ğa nhi'iğa naerũ? 38 Nde ko Egitopeve'ga rũi naerũ? – kiroki
ga ymya he'yjuhuve'ğa monhimboahivi nhanderuvihava'ga pe ğa momymomyina, ei ga.
Igwete ga quatro milve'ğa nderohoi ongae'ỹi me iporojukauhuve'ğa. Nde ko ga rũi naerũ?
ei ga Paulo'ga pe.
39 —Ji ko a'ea rũi, ei Paulo'ga. Judeuramo ko ji. Cilícia ko jigwyra, ei ga. Cidade de Tarso
pe huvihavuhu pe ji ari kako, ei ga. Na ji nhi'iği kiro ğande'yjuhua pe, ei ga ga pe.
40 —Enhi'ĩ ti a'ero ğa pe, ei ga ga pe.
A'ero Paulo'ga ami ğajiupihava rehe. Igwete ga pove'eği ğa pe ji rendu ti javo. A'ero ğa
pipavi upa. Igwete judeus'ğa nhi'iğimo tuhẽ ga ei onhimombe'gwovo ğa pe.

22

1 Igwete Paulo'ga ei:
—Nhiirũ, peymyana, pejapyaka ti nhinhi'iğa rehe ji nhimombe'ukaturame pe me, ei ga.
A'ereki ji ndakote'varuhui jitekovo, ei ga ğa pe.
2 Judeus'ğa nhi'iğimo tuhẽ ga ei ğa pe. Nurã koji'i ğa pigi a'ero ganhi'iğa renduva. Igwete
ga ei ğa pe:
3 —Jihi ko ji judeuramo ako, ei ga. Cilícia ko jigwyra. Cidade de Tarso pe ko ji ari
kako. Aerẽ ji nhimomboakari avo Jerusalém me kako, ei ga. A'ea rupi Gamaliel'ga ji
mbo'embo'ekatui Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – kiha tuhẽ nhaneramonhava'ea
omombe'u, ei ga. Nhiremimbotarimo ji poravykyhetei Tupana'ga pe ikwehe. Pehepia
ko pe na jitehe peko pa ga rehe, ei Paulo'ga ğa pe. 4 A'ea rupi ji jigwarajuhui Jesus'ga

nhi'iãgarupive'ãga ndehe ãga jukauka ikwehe. Akwaakwaruka ji ãga mondovouka cadeia
pype ãga mongiuka akwaimbae'ãga kunhangwera'ãga no, ei ga. 5 Mbatera kwava'ẽhara'ãga
nduvihavuhu'ga okwaha tuhẽ jireaporoãgita ji repiaga ikwehe judeus'ãga moãgitahara'ãga
pavẽi. Ãgahã okwatija nhandere'yja'ãga pe Damascopeve'ãga pe ji mombe'gwovo ikwehe.
A'ea ji herohoi tapyhy ti Jesus'gareheve'ãga javo. Takwatakwa ti ji ãga nderojivya Jerusalém
me tambohahyuka ti ãga pe nehẽ javo, a'e ji ikwehe novĩa, ei Paulo'ga ãga pe.

Paulova'ea omombe'u gweaporoãgita rerojijyjagwera

6 Igwete Paulo'ga ei ãga pe:

—Ahaji katu ji vahẽãgwerĩrame Damasco pe kotihĩ turi ji ve hendy'javuhuva'ea yvaga
hugwi, ei ga. Hendy'javuhu hete. Ipyteri pe ji rekoi a'ero, ei ga. 7 A'ea ji mombo yvyvo
ji noãga. Igwete ji henduvi ganhi'iãga jijive, ei ga. "Saulo, Saulo! Maranuhũrame nde
imbohahyukari ji ve?" ei ga ji ve, ei Paulo'ga.

8 —"Manamo pe?" a'e ji ga pe.

—"Ji ko Jesusramo Nazarépeva'ero ako. Ji ve nde erembohahyuka," ei ga ji ve, ei
Paulo'ga ga pe.

9 —Jirupive'ãga gwepia hendy'javuhuva'ea novĩa. Emo ãga ndokwahavi ganhi'iãga ji ve, ei
ga. 10 Igwete ji ei Jesus'ga pe: "Marã po ti ji rekoi a'ero nehẽ?"

—"Epo'ã ti egwovo kiro Damasco pe. Pevove'ga ti omombe'u pa nhiremimbotari-
mova'ea nde ve nehẽ nderekoãgwama nehẽ," ei ga ji ve, ei Paulo'ga ãga pe.

11 —Hendy'javuhuva'ea ombogwe reki jireakwara, ei ga. A'ero jirupive'ãga ji popyhygi ji
rerogwovo Damasco pe ikwehe, ei ga imombe'gwovo ãga pe. 12-13 Aerẽ Ananias'ga ruri ji pyri,
ei ga. Ẽwendu katu ga Moisésva'ea remimbo'eagwera jipi. Ombohete hete ga Tupana'ga
no, ei ga. "Pyry hete ko Ananias'ga," ei judeus'ãga ga pe pevove'ãga, ei ga. Igwete ga ruri ji
pyri o'ama. "Nhiirũ, Saulo," ei ga ji ve. "Ehepiakatua'ja ti kiro," ei ga, ei ga.

—Kotihĩ ji ga repiakatui reki a'ero, ei Paulo'ga ãga pe. 14 Igwete ga ei ji ve: "Tupana'ga
nhaneramonhava'ea remimbohetehara'ga e'i jipe nde ve tokwaha ga nhiremimbota-
rimova'ea javo," ei ga ji ve. " 'Tohepia ti ga pyryheteve'ga Jesus'ga ganhi'iãga tuhẽ
henduva,' e'i jipe Tupana'ga nde ve," ei Ananias'ga ji ve, ei ga. 15 "Kiro po ti nde akoja'ga
mombe'umbe'ui a'ero nehẽ ãga pe nhaporemo nehẽ. Nerembiepiaga po ti nde eremombe'u
nehẽ neremienduva nehẽ no," ei ga ji ve. 16 "Maraname nde mbegwehuro a'ero kiro?"
ei ga ji ve, ei Paulo'ga. "Haite. Enhimobatizauka ti kiro. Ere ti nhandepojykaharete'ga
pe tomombo ti ga nderekote'varuhua nde hugwi nehẽ," ei ga ji ve, ei Paulo'ga ãga pe
onhimombe'gwovo.

Paulova'ea hoagwera judeus'ãgarũiva'ea pyri

17 Igwete Paulo'ga ei ãga pe no:

—Aerẽ ji jivyra'javi avo Jerusalém me ikwehe, ei ga. Igwete ji hoi nhandejatykahavuhua
pype nhinhi'iãga Tupana'ga pe, ei ga. 18 Ji nhi'iãgame ga pe jipojykaharete'ga jipiukari ji ve.
Igwete ga ei ji ve: "Haite ti egwovo Jerusalém hugwi," ei ga. "Avove'ãga po ti ndogweroviari
nenhi'iãga ji mombe'urame nehẽ," ei ga ji ve, ei Paulo'ga.

19 —Igwete ji ei ga pe: "Gwerovia po ti ãga nhinhi'iãga nde mombe'urame nehẽ ovuhu,"
a'e ji ga pe novĩa. "A'ereki ãga okwaha tuhẽ jirojijyjagwera. A'ereki ji ajigwarajypy ãga
ndehe – kiroki ãga ojiko nde rehe," a'e ji ga pe, ei ga. "Aho ji ojipejipea pype orejatykahava
pype ãga pyhygauka ãga nupanupamouka ãga mondovouka cadeia pype ikwehe," a'e ji, ei
Paulo'ga. 20 "Oro Estêvãova'ea no," a'e ji. "Ahe nde mombe'urame ãga ahe jukai ikwehe.
Emo jihi ko a'ã reki pevo ãga pyri na ãga ga jukai tuhẽ javo," a'e ji ga pe, ei ga. "Ãgapira
ji areko katu ahe jukarame. A'ereki ãga gwekyi opira ita imomboa ahe rehe," a'e ji ga
pe, ei Paulo'ga ãga pe. "Jerusalémmeve'ãga okwaha jirekote'varuhuagwera a'ero. Kiro
ji imombe'ukaturame ãga pe jijirojijyja po ti ãga heroviari nhinhi'iãga nde mombe'urame
nehẽ," a'e ji jipojykaharete'ga pe novĩa, ei Paulo'ga ãga pe.

[21] —“Ndogweroviari tuhẽ ti ğa nehẽ,” ei jipojykaharete'ga ji ve. “Heregwovo avo hugwi. Jihi nde mondouka kiro irupe judeus'ğarũive'ğa pyri nehẽ,” ei ga ji ve. “Ğa pe ti nde ji mombe'ui nehẽ,” ei ga ji ve ikwehe, ei Paulo'ga ğa pe onhimombe'gwovo.

[22] Nahã Paulo'ga nhimombe'ui ğa pe. Ojapyaka na'ẽ ğa Paulo'ga nhi'iğa rehe novĩa. Emo Paulo'ga e'i ğa pe: “Ji mondouka po ti ga judeus'ğarũive'ğa pyri nehẽ,” ei ga. Nurã ğa nohendupotara'javi ga onhimboahivuhuavo ga pe. A'ero ğa hapukapukajahyi.

—Pejuka ga. Omano po ga hamo, ei ğa ohapukapukaita upa.

[23] Igwete ğa tapy'ynhapira imbovavavavagi oko te'varuhu hete ga javo. Otimbyguhua ğa omombomombo onhimboahivuhuheteavo. [24] Nurã soldados'ğa nduvihavuhu'ga ga rerohoukari ongauhua pype.

—Maranuhũrame ğa hapukajuhuatetei ga rehe naerũ? ei ga.

Nurã ga ei soldados'ğa pe:

—Penupanupã ga mbiara pira apopyra pyvõ tomombe'u ti ga nhande ve okote'varuhua, ei ga ga pe.

[25] A'ero ğa ga pokwari tinupã ga javo. Opokwarame Paulo'ga ei soldados'ğa nduvihava'ga pe – kiroki ga o'ã ga ypyvo:

—Tanhinupãi ti, ei ga ga pe. A'ereki ji ko romanoramo, Romapeve'ğa'java'ero ako. Po ahe nonupãi te romanos'ğa hamo, ei ga. Pe ndajirerohoi ve juizes'ğa pyri tonhimombaragwaha ti ga Paulo'ga rekote'varuhua rehe javo. Ğa nde'i tuhẽ ji ve oja nde rehe jave'yma, ei ga. Tanhinupãi ti a'ero, a'e ji pe me, ei Paulo'ga ga pe.

[26] Henduvame ganhi'iğa soldado'ga hoi javo gwuvihavuhu'ga pe.

—Terenupãukara'javi ti ga! A'ereki ga romanoramo oko, ei ga.

[27] A'ero garuvihavuhu'ga ruri Paulo'ga pyri.

—Enhimombe'u katu ji ve. A'iti romanoramo nde rekoi? ei ga ga pe.

—A'ea ko ji, ei Paulo'ga ga pe onhimombe'gwovo.

[28] Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Na jitehe ko ji romanoramo. A'ereki he'yjuhu reki ji imondoi itambere'ia a'ea rehe ikwehe, ei ga ga pe.

—Ji namondoi tuhẽ itambere'ia hehe, ei Paulo'ga. Jiruva'ga ko romanoramo. A'ea jitehe ko ji a'ero, ei ga ga pe.

[29] Nanime ğa jipe'ai Paulo'ga hugwi – kiroki ğa onupã gwerevi ga tomombe'u ti ga okote'varuhua javo. Igwete soldados'ğa nduvihavuhu'ga e'i:

—Romanoramo reki ga oko, ei ga. Mbaria po ji ga kwarukateheuhui ra'e! ei ga okyhyjiavo.

Paulova'ea e'i judeus'ğa moğitaharava'ea pe

[30] Ko'emame soldados'ğa nduvihavuhu'ga ei:

—Ma gara judeus'ğa omboja Paulo'ga rehe naerũ? ei ga. Tahendu ti ğanhi'iğa ikwahava, ei ga.

Igwete ga judeus'ğa moğitahara'ğa mbojatykaukari. Ğa jatykapavame mbatera kwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa jara'ğa pavẽi, kiro ga Paulo'ga kwaharavukari ga reruruka ga mo'ama ğapyteri pe.

23

[1] Igwete Paulo'ga ğa ndepiahetei judeus'ğa moğitahara'ğa. Igwete ga ei ğa pe onhimombe'gwovo.

—Nhiirũ, akokatue'ymi ji Tupana'ga nhi'iğa rupi jitekovo kiromo jitehe, ei ga ğa pe. Nurã ji poyjahetero jiyvyteri pe, ei Paulo'ga ğa pe.

[2] Igwete Ananias'ga ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga henduvi ganhi'iğa onhimboahiva o'ama. A'ero ga ei Paulo'gaypyvove'ğa pe:

—Pekwa ti Paulo'ga jurua rehe ga mombiga.

[3] Igwete Paulo'ga ei ga pe:

—Tupana'ga ti tombohahy nde ve no. Erekokatu'ãguhũ nde, ei ga ga pe. Ereapy nde avo javo novĩa: “Takwaha ti garemiendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe,” ere nde novĩa, ei Paulo'ga. Emo ndehe reki nerehendukatui reki a'ea ãga mbokwaruka jijurua rehe, ei ga ga pe.

4 A'ero Paulo'gaypyvove'ãga ei ga pe:

—Ikwava'ẽhara'ãga nduvihavuhu'ga pe nde ere'e te'varuhu Tupana'ga repykara'ga pe!

5 Igwete Paulo'ga ei:

—A'iti ga ikwava'ẽhara'ãga nduvihavuhu'ga? ei Paulo'ga. Ji ndakwahavi, ei ga. Ikwahavame po ji nda'ei poha ramo. A'ereki Tupana'ga omombe'u onhi'iãga ikwatijaruka. “Tape'ete'varuhui pejuvihava'ãga pe,” ei Tupana'ga, ei ga.

6-8 Kirẽ Paulo'ga eahyi ãga pe o'ama.

—Ji ko fariseuramo ako, ei ga.

A'ereki ga onhimombaragwaha pevove'ãga ndehe judeus'ãga ndehe. Jara'ãga ko saduceus'ãga. Jara'ãga ko fariseus'ãga. Paulo'ga okwaha ãnembiroviara no. A'ereki saduceus'ãga ndogweroviari omanove'ãga mbogweravaãwama ãmanoa hugwi. “Ndogwerekoi Tupana'gapyrive'ãga no yvagipeve'ãga,” e ko saduceus'ãga. “Ha'oe'ỹve'ãga ndogwerekoi no,” ei ãga.

Fariseus'ãga ki a'e te gwerovia pa a'ea Paulo'ga javijitehe. A'ero Paulo'ga eahyi judeus'ãga moãitahara'ãga pyteri pe o'ama.

—Ji ko fariseuramo ako, ei ga. Jiruva'ga ko fariseuramo oko no, ei ga. Igwete ji heroviari ãambogweravaãwama ãmanoa hugwi, ei ga. A'ea rehe pe euhui ji ve oko te'varuhu ga javo, ei ga.

Henduvame Paulo'ga nhi'iãga ãga nhonhi'iãgayvayvari a'ero fariseus'ãga saduceus'ãga pavẽi.
9 Igwete ãga hapukapukai a'ero onhimbohovaja ojogwehe. A'ero fariseus'ãga po'ami onhi'iãgahyavo – ãga ko judeus'ãga mbo'eharamo oko.

—Ndokote'varuhui reki Paulo'ga, ei ãga ãga pe. Onhi'ĩ tuhẽ po ga pe ha'oe'ỹve'ga. Mara'ngu po yvagipeve'ga Tupana'gapyrive'ga? ei fariseus'ãga.

10 Igwaigwavete ãga nhonhi'iãgayvahetei. Nurã soldados'ãga nduvihavuhu'ga ei:

—Kiro po ti ãga Paulo'ga rovaja'roja'rogi nehẽ! ei ga.

A'ero ga soldados'ãga mondoukari ga pyri.

—Pepyhygahy ga ãapytera hugwi ga rerogwovo ja ongauhua pype ga mongiavo, ei ga ãga pe.

Igwete ãga ga pyhygi ga rerogwovo a'ero.

11 Ypytunimo nhandepojykaharete'ga jipiukari Paulo'ga pe o'ama ga ypyvo. Igwete ga ei ga pe:

—Paulo, enhimboitakwerimo ti eko, ei ga. Nde ji mombe'u avo Jerusalém me oji'i. Na jitehe ti nde ji mombe'ui cidade de Roma pe nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

Judeusva'ea ojuka pota Paulova'ea

12 Ko'emame judeus'ãga ei ojohupe:

—Tijuka tuhẽ ti Paulo'ga, ei ãga. Ti'uyme na'ẽ ti mbatera kiro, xay'uyme na'ẽ ti Paulo'ga jukae'ymame, ei ãga. Tupana'ga ãgwendu nhanenhi'iãga. Nhande ga jukae'ymame po ti Tupana'ga imbohahyukari nhande ve a'ero nehẽ, ei ãga ojohupe Tupana'ga renoina novĩa.

13 He'yi ko ãga quarenta ko ãga – kiroki ãga e'i a'ea. 14 Aerẽ ãga hoi ikwava'ẽhara'ãga nduvihava'ãga pyri xava'eve'ãga pyri no. Igwete ãga nhimombe'ui ãga pe.

—Nahã ore ehetei orojohupe oji'i: “Ti'uyme na'ẽ ti mbatera Paulo'ga jukae'ymame,” oro'e ore oji'i, ei quarentave'ãga ãga pe. 15 Pemondouka ti kiro penhi'iãga soldados'ãga nduvihavuhu'ga pe. Pehe jara'ãga pavẽi nhanemoãitaharamo pemondouka ti penhi'iãga ga pe togweruruka ti ga Paulo'ga ore pyri javo. “Torohenduva'ja ti ganhi'iãga gareaporoãita ikwahava,” pe'ji ti ga pe, ei ãga. Nahã ti pemondouka penhi'iãga ga pe ga moandyandyita, ei quarentave'ãga ãga pe. Ga Paulo'ga rerurukarame po ti ore ga jukai ga vaheme'ymame avo nehẽ, ei ãga ãga pe novĩa.

16 Emo Paulo'ga kunhamembyra'ga okwaha reki ãnembijukapotara Paulo'ga rehe
Paulo'ga rendyrahẽa ra'yra'ga. Nurã ga hoi ongauhua pype imombe'gwovo Paulo'ga pe.
17 Igwete Paulo'ga onhi'iãga mondoi soldados'ãga nduvihava'ga pe javo.
—Eroho kwanha'ga ejuvihavuhu'ga pyri tomombe'u ga mbatera ga pe, ei Paulo'ga ga
pe.
18 A'ero ga Paulo'ga kunhamembyra'ga rerohoi gwuvihavuhu'ga pyri. Igwete ga ei ga
pe:
—Cadeiapypeve'ga Paulo'ga ji mbuhuruka ojipyri ko, ei ga. Nahã ga ei ji ve: "Eroho
kwanha'ga ejuvihavuhu'ga pyri tomombe'u ga mbatera ga pe," ei ga ji ve, ei ga. Nurã ji ga
reruri nde pyri kiro, ei ga ga pe.
19 Igwete huvihavuhu'ga ga popyhygi ga rerogwovo ãndovakie'ỹ.
—Gara nde eremombe'u pota ji ve? ei ga ga pe.
20 Igwete ga ei:
—Tamombe'u katu ti nde ve, ei ga. Kiro po ti judeus'ãga nduvihava'ãga nduri nde pyri
nehẽ, ei ga. A'ero po ti ãga etehei nde ve nehẽ tereruruka ti Paulo'ga ko'emame nehẽ
javo. "Judeus'ãga moãitahara'ãga ãwendu potara'ja ganhi'iãga ikwahava gareaporoãita,"
e'i tehe po ti ãga nde ve nehẽ, ei ga soldados'ãga nduvihavuhu'ga pe imombe'gwovo.
21 Terembopogwei ti ãga erame poha nde ve nehẽ, ei ga. A'ereki ojipe'ãga ojuka pota Paulo'ga.
Onhimi po ti ãga pea rupi tijuka ga javo, ei ga ga pe. Quarenta ko ãga. Igwete ãga ei
ojohupe oji'i: "Ti'uyme na'ẽ ti mbatera, xay'uyme na'ẽ ti Paulo'ga jukae'ymame," ei ãga
oji'i. "Tupana'ga ãwendu nhanenhi'iãga nhande erame na," ei ãga ojohupe, ei ga. Nurã ji
ei kiro nde momoranduva. A'ereki ãga onhimboavujikwe kiro tijuka ga javo. Igwete ãga ei
tikwaha ti soldados'ãga nduvihavuhu'ga nhi'iãga javo nde ve, ei Paulo'ga kunhamembyra'ga
ga pe imombe'gwovo.
22 Igwete soldados'ãga nduvihavuhu'ga ei ga pe:
—Teremombe'ui ti ojipe'ãga pe enhimbi'eagwera ji ve.
A'ero ga ga mondoi ojihugwi.

Ahe omondouka Paulova'ea Félixva'ea pyri

23 Aerẽ soldados'ãga nduvihavuhu'ga mokonha'ãga mbuhurukari ojipyri. Ã̃ga ko solda-
dos'ãga nduvihava'ãga memei. Igwete ga ei ãga pe:
—Penhimboavujikwe ti kiro jara'ãga pavẽi soldados'ãga pavẽi. Ypyhaji katu po ti pe hoi
cidade de Cesaréia pe, ei ga. Duzentosve'ãga po ti oho pea rupi. Setentave'ãga po ti oho
cavalo arimo. Ojipe'ãga duzentosve'ãga po ti gweroho ta'akwara nehẽ, ei ga ãga pe. 24 Peroho
ti cavalos Paulo'ga ti toho i'arimo. Peroho katu ti ga governador'ga pyri Félix'ga pyri a'ero
nehẽ, ei ga ãga pe.
25 A'ero soldados'ãga nduvihavuhu'ga ikwatijari tamondo ti Félix'ga pe javo. Nahã ga ei
ikwatija.

26 "Jihi ko Cláudio Lísiasramo," ei ga ikwatija.

"Kiro ji ikwatijari nde ve, governador Félix. Huvihavuhu'ga oro'e ore nde ve," ei ga ga
pe ikwatija.

27 "Kiro ti ji agwa'ga mombe'ui nde ve a'ero," ei ga. "A'ereki judeus'ãga opyhy ga raji'i.
Gajukaãwerĩa rupi ji soldados'ãga nderohoi ga pyhygauka ãga hugwi oji'i. A'ereki ãga e'i
ji ve: 'Ga ko romanoramo oko'," ei ga ikwatija ga pe. 28 "Aerẽ ji ga rerohoi judeus'ãga
moãitahara'ãga pyteri pe takwaha ti ãganemimbojara ga rehe javo," ei ga. 29 "Emo ãga
omboja tehe reki ga rehe. 'Ga ndojapyakai oreramonhava'ea nhi'iãagwera rehe,' ei ãga
ga pe," ei ga. "Nanongara'ãga ko ahe ndojukatehei. A'ea rehe ahe nomondoi ãga cadeia
pype no, a'e ji," ei ga ikwatija gwuvihava'ga pe. 30 "Aerẽ ojipe'ga e'i ji ve: 'Judeus'ãga
ojuka pota Paulo'ga,' ei ga ji ve oji'i," ei ga. "Nurã ji ga mondoukaripei nde pyri kiro.
Igwete ji ei ãga pe oji'i – kiroki ãga omboja ga rehe – igwete ji ei ãga pe: 'Pejigwovo tuhẽ
Félix'ga pyri tapemboja ti Paulo'ga rehe garovaki a'ero,' a'e ji ãga pe.

A'ea jate ji akwatija nde ve kiro a'ero,” ei ga Félix'ga pe ikwatijarame.

Igwete ga imondoi g̃wembikwatijara soldados'g̃a pe taperoho ti Félix'ga pe javo.
31 Igwete soldados'g̃a Paulo'ga rerohoi ganhi'ĩpo'ruavo. Ypytunimo g̃a ga rerohoi cidade
de Antipátride pe. 32 A'ero jara'g̃a jivyri g̃wongauhua pype. Ko'emame cavalos'arimove'g̃a
Paulo'ga rerohoi Cesaréia pe. 33 A'ero g̃a ga mondoi governador'ga pyri Félix'ga pyri
ikwatijara reheve. 34 Igwete Félix'ga imonhi'iĝi ikwatijara. A'ero ga ei Paulo'ga pe:

—Ma'g̃a gwyri pe nde ari raikwehe?

—Cilíciapeve'g̃a gwyri pe ji ari ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.

35 Igwete Félix'ga ei:

—Aerẽ po ti ji nenhi'iĝa renduvi nhinhimombaragwaha ndereaporoĝita rehe g̃a
ndurame nehẽ – kiroki g̃a omboja nde rehe raji'i, ei ga.

Igwete ga Paulo'ga mongiukari Herodesva'ea rongauhuagwera pype ga repiakatu-
avouka soldados'g̃a pe ga mombytavo.

24

Judeusva'ea ombojaruhu Paulova'ea rehe

1 Cinco ko g̃a kiri a'ero. Aerẽ ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'ga ruri Cesaréia pe Ana-
nias'ga. Ga gweru xava'eve'g̃a ojupi. Igwete Ananias'g̃a Tértulo'ga reruri governador'ga
pyri Félix'ga pyri tomboja ti ga Paulo'ga rehe javo. A'ereki g̃a e'i: “Tértulo'ga okwaha hete
onhi'iĝatuavo. Gweroviaruka po ti ga Félix'ga pe Paulo'ga rekote'varuhua,” ei g̃a. Nurã g̃a
Tértulo'ga reruri Félix'ga pyri tomboja ti ga Paulo'ga rehe javo. 2-3 Igwete Félix'ga Paulo'ga
mbuhurukari g̃apyteri pe. A'ero Tértulo'ga imbojambojateheuhui Paulo'ga rehe o'mbero.
Nahã ga ei Félix'ga pe:

—Nde ko oreruvihavuhua, ei ga. Nde erehepia katu pa nhandegwyra jipi. Nurã g̃a
ymya ndotavukara'javi nhandegwyri pe a'ero, ei ga Félix'ga pe. Nde ereapouka pyryva'ea
nhandegwyri pe jipi. Ndepyry hete nde ore ve. Nurã ore epavi nde ve jipi, ei Tértulo'ga ga
pe. 4 Norombokwerajahivi po ti ore nde rerekovo nehẽ. Emo ji a'e nde ve kiro: Emombyry
na'ẽ ti ore ve kiro orenhi'iĝa rendukatuavo. Toronhi'ĩheteyme ti nde ve, ei ga Félix'ga pe.

5 —Agwa'ga ko oko te'varuhu hete Paulo'ga. Ohoohouhu ga g̃agwyri pe nhaporemo
okovo judeus'g̃a ndayvayva g̃a momymomyina nhanderuvihava'g̃a movahĩvahiamo, e'i
tehe ga. Ga ko nazarenos'g̃a nduvihavamo oko – kiroki g̃a oho Nazarépeva'ea nhi'iĝa
rupi Jesusva'ea nhi'iĝa rupi. 6 Igwete ga imbote'varuhupotari judeus'g̃a jatykahavuhua
oji'i, ei ga. A'ero ore Paulo'ga pyhygipei xa'e ti garekote'varuhua pe javo. A'ereki
ga nohendukatui nhaneramonhava'ea nhi'iĝagwera, ei ga. 7 Emo kotihĩ soldados'g̃a
nduvihavuhu'ga ruri ore pyri Lísias'ga. Igwete ga Paulo'ga rerohoahyi ore hugwi, ei ga.
8 A'ero Lísias'ga ei g̃a pe – kiroki g̃a omboja Paulo'ga rehe – g̃a pe ga ei toho ti g̃a ga
mombe'gwovo Félix'ga pyri javo. A'ero ore ruri nde pyri kiro, ei ga. Po ti nde ei Paulo'ga
pe ga monhimombe'uuka nehẽ, a'ero po ti nde tuhẽ erekwaha pa garekote'varuhua nehẽ.
“A'iti g̃anemimbojara ga rehe,” ere po ti nde nehẽ, e'i tehe Tértulo'ga ga pe.

9 Igwete judeus'g̃a ei no:

—Pohi tuhẽ, ei g̃a ga pe imboja Paulo'ga rehe no.

Paulova'ea onhimombe'u Félixva'ea pe

10 Aerẽ Félix'ga jipoeruri Paulo'ga pe:

—Ndehe erenhimombe'u kiroĝwe, ei ga ga pe.

Igwete Paulo'ga ei:

—Ymyahũ ko nde juizramo ere'e katu jire'yja'g̃a ndeaporoĝita pe judeus'g̃a ndea-
poroĝita pe jipi. Nurã jirory hete ji nhinhimombe'gwovo nde ve terekwaha, ei ga Félix'ga
pe. 11 Korogweuhunhi ji hoi Jerusalém me oji'i tambohete ti Tupana'ga javo oji'i. A'ereki
doze ji kiri kiro. Po ti nde ei g̃a pe po ti nde ikwahavi nehẽ, ei ga. 12 Pevo judeus'g̃a ji repia
novĩa. Emo ji nanhi'iĝayvari pevove'g̃a pe orejatykahavuhua pe. Namomymomyi ji g̃a

cidade pe no. Orejatykahai pe ji namomyi ã no, ei ga. [13] Ombojamboja tehe reki agwa'ã
ji rehe. Nurã ã ndohepiukari jirekote'varuhua kiro nde ve, ei Paulo'ga ga pe.
[14] —Emo ji a'e kiro nde ve nhinhimombe'gwovo: Oreramonhava'ea javijitehe ji jikogi
Tupana'ga rehe. Ajiko ji ga rehe Jesus'ga nhi'iã rupi – Tupana'ga nhi'iãaatyviva'ea,
ei ã jupe, ei ga. Arovia pa reki ji Moisésva'ea remimbo'eagwera Tupana'ga nhi'iã
mombe'uharava'ea nhi'iãagwera no. [15] Omanove'ã mbogweravãwama ji arovia hete
agwa'ã javijitehe, ei ga ga pe. Tupana'ga po ti ã mbogwera pa ãmanoa hugwi
nehẽ okokatuve'ã. Okote'varuhuve'ã po ti ga ombogwera pa nehẽ no. Oro'e pa ore
a'ea, ei ga. [16] Heroviaro ãwaramo ji jirokwari jipi jirekokatuavo tajipoyja hete ti ji javo.
Ako katu ji Tupana'ga pe. Ako katu ji ojipe'ã pe no. A'ero ji ikwahavi jiyvyteri pe
jirekote'varuhue'yma, ei ga ga pe.
[17] —Ambokwara'ara'ja'ja ji jitekove'ỹ Jerusalém me, ei ga Félix'ga pe. Ãgwamo jate ji
hoa'javi pevo itambere'ia rerogwovo jire'yja'ã pe imbatere'ỹve'ã pe oji'i. Mbatera ji
herohoi no takwava'ẽ ti Tupana'ga pe javo, ei ga ga pe. [18] A'ea rehe ji hoi orejatykahavuhua
pype. Jihoe'ymame ipype ji jipyhei tanhimombyry ti Tupana'ga pe javo, ei ga. Ojipe'ã
nonhimongyi ji pyri pevo. Ji nanhi'iãayvari ã momyina no. Nahã ji rekorame judeus'ã
ji repiagi pevo, ei ga ga pe. [19] Ásiapeve'ã ko pevo u judeus'ã jitehe. Ã̃ahã po
uhu nde pyri javo nde ve ramo ã imbojapotarame ji rehe ramo, ei Paulo'ga. [20] Ã̃a
ndure'ymame po agwa'ã omombe'u nde ve jirekote'varuhuagwera naerũ hamo. Marã
reki ji rekote'varuhuagwera oji'i ji nhimombe'urame oremoõitahara'ã pyteri pe nhi'ama
oji'i? ei ga. [21] A'ea rupi ji eahyi ã pe oji'i: "Ji ãmbogweravãwama reroviaro ãwaramo pe
ete'varuhui ji ve," a'e ji ã pe oji'i. Pohoa jate ji eahyi nhi'ama ãpyteri pe oji'i, ei Paulo'ga
ga pe.
[22] —Kirupi, ei Félix'ga a'ero.
Okwaha hete ga Jesus'ga nhi'iãarupiva'ea novĩa. Igwete ga ei Paulo'ga pe:
—Aerẽji ti ji ei ndereaporoõita pe a'ero nehẽ soldados'ã nduvihavuhu'ga rurame nehẽ
Lísias'ga, ei Félix'ga ã pe.
[23] Igwete ga ei soldados'ã nduvihava'ga pe:
—Ehepia katu ti Paulo'ga, ei ga. Na ga rekoi jate reki ãwemimbotarimo onga pype. Na
gareheve'ã heruerui mbatera ga pe jipi, ei Félix'ga ga pe.
A'ero ã hopavi pea hugwi.

Paulova'ea onhi'iã'ja Félixva'ea pe

[24] Aerẽ Félix'ga rura'javi ãwembirekohẽa pavẽi Drusilahẽa pavẽi. Hẽa ko judeuramo oko.
Igwete ga Paulo'ga mbuhurukara'javi ojipyri tahendu ti ganhi'iã javo. A'ero Paulo'ga
imombe'ui ga pe ahejikoga Jesus Cristo'ga rehe.
[25] —Nahanahã po ahe oko katu hamo, ei Paulo'ga ga pe no. Ahe tokoyme ãwemimbo-
tarimova'ea rehe jate hamo, ei ga ga pe. Aerẽ po ti Tupana'ga ã mbuhurukapavi ojipyri
javo ãandeaporoõita pe nehẽ, ei Paulo'ga ã pe.
A'ea renduvame Félix'ga kyhyji a'ero. Igwete ga ei Paulo'ga pe:
—Heregwovo kiro a'ero, ei ga. Aerẽ hendupotara'javame po ti ji nde mbuhurukara'javi
jijipyri nehẽ, ei Félix'ga ga pe.
[26] Igwete Félix'ga ei oyvyteri pe no novĩa: "Paulo'ga po ti ombuhu itambere'ia ji
ve ji mohemuka cadeia hugwi javo ji ve nehẽ," ei ga novĩa. Igwete ga Paulo'ga
mbuhurukara'ja'javi ojipyri jipi ga monhi'iã ga mongovo.
[27] Dois ga kwara mbo'ari. Emo Félix'ga nomohemukari Paulo'ga cadeia hugwi tonhi-
mohẽ ti judeus'ã ji rehe javo. Aerẽ Pórcio Festo'ga rekoi Félix'ga py'rovo governadoramo
a'ero.

25

Paulova'ea oho pota Césarva'ea pyri

[1] Aerẽ Festo'ga ruri Cesaréia pe tahepia katu jigwyripeve'ã kiro javo. Mokoi'ĩ ga kiri
pevo. Aerẽ ga hoi pea rupi Jerusalém me. [2] Igwete judeus'ã nduvihava'ã nduri Festo'ga

pyri ikwava'ẽhara'ğa nduvihava'ğa pavẽi. A'ero ğa imbojambojateheuhui Paulo'ga rehe.
Igwete ğa ehetei Festo'ga pe:
3 —Ejapyaka ti orenhi'iğa rehe kiro, oro'e ore nde ve. Embuhuruka ti Paulo'ga kokoty
Jerusalém me, ei ğa ga pe novĩa.
A'ereki ğa e'i nhoğwenonde: "Tijukauka ti Paulo'ga pea rupi ga rurame Jerusalém me,"
ei ğa novĩa. 4 Nurã ğa ei Festo'ga pe tombuhuruka ti ga kokoty javo.
—Nambuhurukari po ti ji ga kokoty nehẽ, ei Festo'ga ğa pe. Pero ğa ga mombytai
Cesaréia pe ga rerekovo. Kotihĩ po ti ji jivyra'javi jigwovo pevo nehẽ no, ei ga. 5 Paulo'ga
rekote'varuhurame po ti penduvihava'ğa hoi ji rupi a'ero imbojamboja ga rehe pevo nehẽ,
ei Festo'ga ğa pe.
6 Mbohapyrete Festo'ga kiri Jerusalém me. Kirẽ ga hoa'javi Cesaréia pe opytavo.
Ko'emame ga hoi juizes'ğa apykava rehe oina – perope ğa e'ie'i ğandeaporoğita pe. Igwete
ga Paulo'ga rerurukari ojipyri. 7 Paulo'ga rurame judeus'ğa – kiroki ğa uhu Jerusalém
hugwi – kiro ğa imbojambojaruhui ite'varuhuheteva'ea ga rehe ga atimana o'ama. Omboja
tehe reki ğa ga rehe. Emo ğa ndohepiukari reki garekote'varuhua. 8 A'ero Paulo'ga
nhimombe'ui.
—Ji ndakote'varuhui reki judeus'ğa namonhava'ea remimbo'eagwera pe, ei ga. Ore-
jatykahavuhua pe ji ndakote'varuhui no. Nhandegwyripeve'ğa nduvihavuhu'ga pe –
perope Roma pe – ga pe ji ndakote'varuhui na jitehe no César'ga pe, ei Paulo'ga ga pe.
9 Igwete Festo'ga ei ga pe:
—Nderehopotari nde Jerusalém me? ei ga ga pe. Pevo gwe po ti ji ei ndereaporoğita pe
a'ero nehẽ henduvame ğanemimbojara nde rehe nehẽ, ei ga ga pe.
A'ereki Festo'ga e'i oyvyteri pe: "Nahã po ti judeus'ğa nhimohemi ji rehe Paulo'ga
rerohorame pevo nehẽ," ei ga oyvyteri pe.
10 Emo Paulo'ga ei Festo'ga pe:
—Ji ndahoi pevo, ei ga. Avo ji ami kiro nde pyri romanoramo. Nhandegwyripeve'ğa
nduvihavuhu'ga moirũharamo César'ga moirũharamo po nde ei jireaporoğita pe hamo,
ei ga Festo'ga pe. Ji ko ndakote'varuhui tuhẽ judeus'ğa pe. Erekwaha tuhẽ reki nde a'ea,
ei ga ga pe. 11 Po a'iti jirekote'varuhuro ğwaramo ğa ji jukapotari, a'ero po ji jijukaukari
ğa pe hamo. Emo ğa omboja tehe ji rehe o'mbero. Nurã po ahe nanhimondoi ğapo pe
a'ero hamo, ei ga ga pe. César'ga pyri po ti ji hoi. Gaha ti e'i jireaporoğita pe nehẽ
nhandegwyripeve'ğa nduvihavuhu'ga, ei Paulo'ga ga pe.
12 A'ero Festo'ga hoi jiji onhimoğitahara'ğa monhi'iğa a'ea rehe. Kirẽ ga rura'javi javo
Paulo'ga pe:
—Ehopotarame po ti nde hoi César'ga pyri a'ero nehẽ, ei Festo'ga ga pe.

Ahe omombe'u Paulova'ea Agripava'ea pe

13 Aerẽ Agripa'ga ruri Cesaréia pe. Ga ko judeus'ğa nduvihavuhuro oko ojipe'ğa gwyri
pe. Berenicehẽa pavẽi ga ruri Festo'ga repiaga. 14 He'yi ğa kiri pevo. Aerẽ Festo'ga Paulo'ga
mombe'ui Agripa'ga pe.
—Ohorame Félix'ga omombyta Paulo'ga cadeia pype ga mongovo, ei Festo'ga ga pe.
15 Ji horame Jerusalém me judeus'ğa ga mombe'ui ji ve ikwehe, ei ga. Ikwava'ẽhara'ğa
nduvihava'ğa ombojaruhu ga rehe xava'eve'ğa pavẽi. Igwete ğa ei ji ve: "Ejukauka ga
a'ero," ei ğa ji ve ikwehe novĩa, ei Festo'ga Agripa'ga pe.
16 —"Na rũi ore rekoi romanosramo ğa jukajipeavo," a'e ji ğa pe, ei Festo'ga. "Omboja
na'ẽ ğa ğa ndehe ğa mo'ama. Henduvame ğanemimbojara ojihe ğa nhi'ĩkwepygi a'ea rehe
tuhẽ onhimombe'gwovo no," a'e ji. "A'ero ko ore ei ğandeaporoğita pe javo ğa pe," a'e ji
ğa pe ikwehe, ei ga Agripa'ga pe.
17 —Aerẽ ji jivyra'javame avo judeus'ğa nduri ikwehe, ei ga ga pe. Igwete ji nanhim-
begwei. Ko'emame ji hoi juizes'ğa apykava rehe nhitena takwaha ti Paulo'ga reaporoğita
javo, ei Festo'ga. Igwete ji Paulo'ga rerurukari ga mo'ama orepyteri pe a'ero. 18 "Kiro po ti
ğa imombe'ui garekote'varuhua nehẽ," a'e ji jiyvyteri pe novĩa. Emo hajiheva'ea reki ğa

omboja ga rehe o'ama, ei ga Agripa'ga pe. [19] Nahã ãga ei: “Paulo'ga nohendukatui orera-
monhava'ea nhi'iãgwera,” ei ãga, ei ga. “Paulo'ga omombe'u te'varuhu Jesusva'ea no,”
ei ãga. “Ga e'i: ‘Jesus'ga omano. Aerẽ ga kwerava'javi omanoa hugwi,’ ei Paulo'ga,” ei ãga.
“I'mbe ko Paulo'ga javo,” ei ãga ji ve. “A'ereki Jesusva'ea omano hete okwerava'jave'yma,”
ei ãga ji ve, ei Festo'ga imombe'gwovo Agripa'ga pe.
[20] —“Marã po ti ji ikwahahetei nanongara javo jupe naerũ?” a'e ji jiyvyteri pe, ei Festo'ga.
Nurã ji ei Paulo'ga pe ikwehe: “Nderehopotari nde Jerusalém me nehẽ?” a'e ji ga pe. “Pevo
gwe po ti ji ei ndereaporoõgita pe nehẽ henduvame ãganhi'iãga nehẽ,” a'e ji ga pe, ei Festo'ga.
[21] Emo Paulo'ga e'i ji ve: “Ji ndahoi pevo,” ei ga. “Nhandegwyripeve'ãga nduvihavuhu'ga
pyri ti ji hoi a'ero nehẽ César'ga pyri. Gaha jate po ti e'i jireaporoõgita pe a'ero nehẽ,”
ei ga. “Ji mombyta jiji avo a'ero jihoa renonde,” ei Paulo'ga ji ve, ei Festo'ga. Nurã ji ga
mombytaukari jiji cadeia pype kiro. Aerẽ po ti ji ga mondoukari César'ga pyri a'ero nehẽ,
ei ga Agripa'ga pe.
[22] Igwete Agripa'ga ei Festo'ga pe:
—Jihi tahendu Paulo'ga nhi'iãga no.
—Ko'emame po ti nde henduvi ganhi'iãga a'ero nehẽ, ei Festo'ga ga pe.

Ahe gweru Paulova'ea Agripava'ea pyri

[23] Ko'emame ãga hopavi ongauhua pype pevove'ãga jatykahava pype. Agripa'ga oho
Berenicehẽa pavẽi. Ojigwajigwa hete pa ãga ogwovo ongauhua pype onhimboukwahava.
Soldados'ãga nduvihavuhu'ãga oho ojipe'ãga no – kiroki ãga huvihavamo oko cidade pe.
Igwete ãga hopavi ipype. A'ero Festo'ga Paulo'ga rerurukari ãgapyteri pe. [24] Igwete Festo'ga
ei:
—Nde ve ji ei kiro, Agripa. Pe me ji epavi no. A'ereki pe avo peju, ei ga ãga pe. Pehepia
pe agwa'ga Paulo'ga. Gaha rehe judeus'ãga nhaporemo uhuuhu javo ji ve Jerusalém me,
avo na jitehe no. “Omano po ga hamo,” e'ie'i ãga ohapukapukaita ga pe, ei Festo'ga.
[25] Emo ji ndakwahavi garekote'varuhua reki. A'ero po ahe ndojukaukatehei ga, ei ga.
Emo Paulo'ga tuhẽ e'i ji ve: “César'ga pyri po ti ji hoi a'ero. Gaha ti e'i jireaporoõgita
pe nehẽ,” ei ga ji ve ikwehe, ei Festo'ga ãga pe. A'ero po ti ji ga mondoukari ga pyri
nehẽ, ei ga. [26] Emo ji ndakwahavi Paulo'ga mombe'gwovo. Gara po ti ji ikwatijari
imondovouka nhanderuvihavuhu'ga pe a'ero nehẽ? a'e ji, ei ga ãga pe. Nurã ji Paulo'ga
mbuhurukari pe pyri kiro – nde pyri kaitu, Agripa, ei Festo'ga – tapehendu ti ganhi'iãga
a'ero javoji. Hendupavame ti pemombe'u ji ve garekote'varuhua a'ero. A'ea ti ji ikwatijari
ga mombe'gwovo César'ga pe a'ero nehẽ, ei ga. [27] Ikwatijare'ymame ãganemimbojara ga
rehe, marã po ti ji cadeiapypeve'ga mondoukari ga pe nehẽ naerũ? ei Festo'ga Agripa'ãga
pe.

26

Paulova'ea onhimombe'u Agripava'ea pe

[1] Igwete Agripa'ga ei Paulo'ga pe:
—Here nhimombe'gwovo kiroõgwe.
A'ero Paulo'ga jipoapyhoi huvihavuhu'ga pe Agripa'ga pe ta'e ti kiro nde ve javo.
[2-3] —Pyry ji ve ji nhimombe'ui nde ve kiro, ei Paulo'ga ga pe. A'ereki nde erek-
waha hete judeus'ãga ndeaporoõgita ekovo. Nde erekwaha ãganamonhava'ea nhi'iãgwera
ãganhi'iãgayvara no, ei ga Agripa'ga pe. Judeus'ãga ombojamboja tehe reki ji rehe ikwehe,
ei ga. Kiro ti ji nhimombe'ukatui nde ve. Ejapyaka katu ti ji rehe a'ero, a'e ji nde ve, ei
Paulo'ga ga pe.
[4] —Judeus'ãga nhaporemo okwaha jireaporoõgita jivoja'ia rupi. Ãga okwaha jireaporoõgita
ymya vehevi ji ruvame jijigwyri pe na'ẽ aerẽ Jerusalém me no, ei ga. [5] Jirekoagwera
fariseuramo ãga ymya ikwahavi no. Fariseus'ãga ko koji'i reki ãgwendu katu ãgwamonhava'ea
nhi'iãgwera jara'ãga hohe, ei ga. Ji ko na tuhẽ ahendu katu ahenhi'iãgwera jipi.
Ipotarame po ãga imombe'ui te a'ea hamo, ei Paulo'ga ãga pe. [6] Kiro ãga ji mo'ami reki avo
timbojamboja mbatera ga rehe javo. “Gweroviaruhu ga ãgambogweravãgwama,” ei ãga ji ve,

ei ga. A'iti tuhẽ ji imboha'uvi nhanembogweravaẽwama, a'e ji. A'ereki ymya Tupana'ga e'i
tuhẽ oreramonhava'ea pe: "Aerẽ ti ji ẽa mbogwerapavi nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve hako,
ei ga. 7 A'ea jitehe orere'yja'ẽa omboha'u no judeus'ẽa – kiroki ẽa doze oko huvihavamo
ojiheve'ẽa pavẽi. Igwete ẽa nhaporemo imboha'uvi ombogweravaẽwama omanoa hugwi.
A'ero ẽa Tupana'ga mbohetehetei upa arimo ypytunimo no tonhimohẽ Tupana'ga nhande
rehe javo, ei ga. Ombogwerava mboha'uva reki ẽa ombojamboja ji rehe gweroviaruhu ga
a'ea javo ji ve, ei ga Agripa'ga pe. 8 Ah judeus, maranuhũrame tuhẽ pe ndaperoviarihu
Tupana'ga remimbogwerava naerũ? ei Paulo'ga pevove'ẽa pe.

9 Igwete Paulo'ga ei no:

—Jihi na jitehe a'e na'ẽ jiyvyteri pe: "Amovahĩ po ji Nazarépeve'ga mombe'ua Jesus'ga
mombe'ua imombiga hamo," a'e ji javo ikwehe novĩa, ei Paulo'ga. 10 Na tuhẽ ji rekoi
a'ero Jerusalém me ikwehe, ei ga. He'yive'ẽa ji amondouka ẽa mongiuka cadeia pype
Jesus'gareheve'ẽa. Ikwava'ẽhara'ẽa nduvihava'ẽa omongiuka ẽa ji ve, ei Paulo'ga ga pe.
Ẽa ẽa jukapotarame ji ei no: "Pejukauka tuhẽ ẽa a'ero," a'e ji ẽa pe, ei ga. 11 Igwete ji hojihoi
nhandejatykahava pype nhaporemo ẽa nupanupãuka pepohi ti Jesus'ga hugwi javo ẽa pe,
ei ga. Anhimboahi hete ji ẽa pe, ei ga. A'ero hajihejiheva'e pe cidades pe ji hoi tajigwarai
ti ẽa ndehe javo ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.

Paulova'ea omombe'u gweaporoẽita rerojijyjagwera

12 Igwete Paulo'ga ei Agripa'ga pe:

—A'ero ji hoi pea rupi cidade de Damasco pe ikwehe novĩa. Ikwava'ẽhara'ẽa ndu-
vihava'ẽa ji mondouka pevo topyhyguka ti ga Jesus'gareheve'ẽa javo ji ve, ei Paulo'ga.
13 Ahaji katu ji hepiagi reki hendy'javuhuva'ea. Yvaga hugwi turi ji ve. A'ea hendy'javuhu
hete koji'i kwara hohe. Mbyteri pe ji rekoi a'ero jirupive'ẽa pavẽi, ei ga. 14 A'ea ore
mombori yvyvo, ei ga. Igwete ji henduvi ganhi'iẽa ji ve. Judeus'ẽa nhi'iẽimo ga ei ji ve.
"Saulo, Saulo!" ei ga ji ve. "Maraname nde imbohahyukaruhui ji ve? Tiruahũ nde ve nde
naneangarihu," ei ga ji ve, ei ga Agripa'ga pe.

15 —A'ero ji ei ga pe: "Manamo pe?"

—"Ji ko Jesusramo ako. Ji ve nde erembohahyuka," ei ga, ei Paulo'ga. 16 "Here epo'ama
kiroẽwe," ei Jesus'ga ji ve, ei ga. "Ajipiuka ji nde ve toko ti ga jipokoharamo javo nde
ve. Eremombe'u po ti nde ẽa pe enhimbiepiaga nehẽ," ei ga, ei ga. "Ji jipiukara'javame
nde ve po ti nde a'ea mombe'ui nehẽ no," ei Jesus'ga ji ve, ei Paulo'ga. 17 "Judeus'ẽa
jigwarairame nde rehe po ti ji nde mbopiro'yi ẽa hugwi. Judeus'ẽarũive'ẽa hugwi po ti
ji nde mbopiro'yi nehẽ no," ei ga javo ji ve, ei ga. "Ẽa pyri po ti ji nde mondoukari nehẽ
judeus'ẽarũive'ẽa pyri. 18 Igwete po ti nde ikwahavukari a'itituhẽva'ea judeus'ẽarũive'ẽa
pe nehẽ," ei ga ji ve, ei ga. "Igwete po ti nde ẽa mbopohirukari ẽandekote'varuhua hugwi
ẽa mongokatuavo nehẽ. Igwete po ti nde ẽa mbopiro'yi Satanás'ga popoakara hugwi nehẽ
Tupana'ga popoakara rerekouka ẽa pe nehẽ," ei ga ji ve, ei ga. "A'ero po ti Tupana'ga
imombori ẽandekote'varuhua ẽa hugwi nehẽ ẽajikoga ẽwaramo ji rehe nehẽ. Igwete po ti
ẽa nduvi jara'ẽa pyri nehẽ – kiroki ẽa Tupana'ga omo'emo'ẽ ẽa ojive no," ei Jesus'ga ji ve
ikwehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ẽa pe.

Paulova'ea onhimombe'u Jesus'ga pokoharamo

19 Igwete Paulo'ga ei no:

—Ahendu katu ji ga jipiukarame ji ve yvaga hugwi, ei ga Agripa'ga pe. 20 Igwete ji
imombe'ui Jesus'ga nhi'iẽa Damascopeve'ẽa pe na'ẽ Jerusalémmeve'ẽa pe no. Judéia-
peve'ẽa gwyra rupi ji hojihoi imombe'gwovo ẽa pe. Judeus'ẽarũive'ẽa pe ji imombe'ui
no, ei ga. A'ea'e ji ẽa pe jipi: Perojijyi ti pejeaporoẽita pejipohia pejikote'varuhua hugwi
pejikoga Tupana'ga rehe. Peko katu ti a'ero hepiuka pejipohiragwera pejikote'varuhua
hugwi, a'e ji ẽa pe, ei Paulo'ga. 21 Nhirembi'ea rehe judeus'ẽa ji pyhygi nhandejatyka-
havuhua rokari pe ji juka pota. 22 Emo kiromo jate Tupana'ga ji pokopoko okovo. Nurã
ji ami imombe'ukatuavo kiro ahe ve nhaporemo okoteheve'ẽa pe huvihava'ẽa pe no,
ei Paulo'ga. Nhiremimombe'ua ko aheremimombe'ua ja reki. A'ereki Moisésva'ea

omombe'u aerẽva'ea. Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea omombe'u a'ea jitehe no.
A'ea pe jate ji ei jipi imombe'gwovo no, ei ga ga pe. [23] Nahã ahe ei hako: "Aerẽ po ti
Cristo'ga manoi nehẽ. Cristo'ga na'ẽ po ti Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi a'ero
nehẽ," ei ahe. "Nahã po ti Cristo'ga ikwahavukari ã̃gambogweravã̃gwama judeus'ã̃ga pe
judeus'ã̃garũive'ã̃ga pe no," ei ahe hako, ei Paulo'ga ã̃ga pe.
[24] Nahã Paulo'ga nhimombe'umbe'ui. Nanime Festo'ga eahyi ga pe:
—Paulo, neakãte'varuhu nde. Ikwatijara repiahetea neakã̃ga mbote'varuhui, ei Festo'ga
ga pe.
[25] —Avi pyry hete nhiakã̃ga, ei Paulo'ga javo ga pe. A'itituhẽva'ea ji amombe'u katu,
Festo, ei ga. [26] Agripa'ga okwaha hete nanongara. A'ero ji ndapojihuvi nhinhi'iã̃ga ga pe,
ei ga. A'ereki Jesus'ga mombe'ua nonhimimi'i'i ga pe. A'ereki jukwaha hete Jesus'ga
rekohava, ei ga Festo'ga pe. [27] Oro nde, Agripa, ei ga. Ererovia nde Tupana'ga nhi'iã̃ga
mombe'uharava'ea nhi'iã̃agwera? Ki nde ererovia tuhẽ, a'e ji, ei Paulo'ga ga pe.
[28] Igwete Agripa'ga ei ga pe:
—Kotihĩ nde ji mbojikopotari Jesus'ga rehe naerũ? ei ga.
[29] Igwete Paulo'ga ei:
—Kotihĩ nde jikogame ga rehe po ti pyryvamo ji ve. Mbaigwe nde jikogame po ti
pyryvamo jitehe nehẽ. A'ereki ji a'e hete Tupana'ga pe toko ti ã̃ga ji javijitehe javo, ei
Paulo'ga. Nde ve ji ei, Agripa. Jara'ã̃ga pe ji ei no – kiroki ã̃ga ã̃gwendu nhinhi'iã̃ga kiro.
Tapejiko pa ti Jesus'ga rehe ji javijitehe, a'e ji pe me, ei ga. Emo jipoa ja rũi po pepoa
hamo. A'ereki ã̃ga ji pokwa itanhuramuhũa pyvõ, ei ga ã̃ga pe.
[30] Igwete Agripa'ga po'ami a'ero Festo'ga pavẽi. Berenicehẽa po'ami no jara'ã̃ga pavẽi.
Igwete ã̃ga jogwerohoi pea hugwi onhomonhi'iã̃ga.
[31] —Ndokote'varuhui reki Paulo'ga, ei ã̃ga javo ojohupe. Po ahe ndojukatehei te ga, ei ã̃ga.
Nomondoukari po ahe ga cadeia pype hamo, ei ã̃ga ojohupe novĩa.
[32] Igwete Agripa'ga ei Festo'ga pe:
—Ga hopotare'ymame César'ga pyri po ahe omohemuka ga cadeia hugwi ga mondovo
hamo, ei ga ga pe.

27

Soldadosva'ea gweroho Paulova'ea Roma pe

[1] Aerẽ Festo'ga ei soldados'ã̃ga pe:
—Pembo'avuka ti kiro cadeiapypeve'ã̃ga Paulo'ã̃ga kiro itayharuhua pype ã̃ga mondovo
César'ga gwyri pe Itália pe, ei ga soldados'ã̃ga pe.
Igwete ã̃ga Paulo'ã̃ga nderohoi Júlio'ga pyri. Ga ko soldados'ã̃ga nduvihava'ga. Ã̃ga
oporavyky gwuvihavuhu'ga pe Roma pe onhimongyavo. Igwete soldados'ã̃ga Paulo'ã̃ga
nderohoi javo Júlio'ga pe:
—Embo'a ti cadeiapypeve'ã̃ga nderogwovo kiro, ei ã̃ga ga pe.
[2] Jihi Lucasramo aho Paulo'ã̃ga ndupi no. Igwete ore avi itayharuhua pype cidades de
Adramítiohugwiva'ea pype.
—Toroho ti imbojoapiapiavo cidades Ásiapeve'ã̃ga gwyri pe, ei ã̃ga.
Igwete ore avi ipype orogwovo. Aristarco'ga oho ore rupi no Macedôniapeve'ã̃ga
gwyripeve'ga cidade de Tessalônicapeve'ga. [3] Igwete ore hoi. Ko'emame ore vahemi
cidade de Sidom me. Igwete Júlio'ga pyryvamo Paulo'ga pe javo.
—Eho ti ã̃ga pyri, ei ga, ejiheve'ã̃ga pyri tomondo ti ã̃ga mbatera nde ve, ei ga Paulo'ga pe.
A'ero ore hoi.
[4] Aerẽ ore ava'javi orogwovo pea hugwi. Kiro yvyturanuhũa ruri ore rovatiamo. Nurã
ore hoi ypa'ouhũ yvyri Chipre yvyri oronhimima yvytua hugwi. [5] Aerẽ ore yahavi okwava
Cilíciapeve'ã̃ga gwyra pyvõ. Panfíliapeve'ã̃ga gwyra pyvõ ore kwavi no. Aerẽ ore hoi
cidade de Mirra pe Líciapeve'ã̃ga gwyri pe. [6] Pevo Júlio'ga hepiagi ojipea itayharuhua
Alexandriahugwiva'ea – kiroki oho ã̃gwerĩ Itáliapeve'ã̃ga gwyri pe. Nurã Júlio'ga ore nhaã̃gi
a'ea pype.

7 He'yi ore kiri orogwovo. Maymbeve ore hoi orokovo. A'ereki yvyturanuhũa ore
ve. Ndorohoi gwerevi ore orokovo. Ore vahemame cidade de Cnido yvyri yvytua
norembogwavukari ipyvõ. Nurã ore hoi ypa'ouhũ yvyri Creta yvyri yvytue'yma rupi.
Igwete ore kwavi Salmona pyvõ – perope yvya oho ypyteri pe. 8 Hehemo ore hoi
yembeyvyri. Yvytua noremovahemukari gwerevi nhimbiari pe Bons Portos pe ira'agwe
cidade de Laséia hugwi.
9 Aerẽ Paulo'ga ã moãitai novĩa. A'ereki maname ore pytai pevo. Okwavipe
judeus'ã apoa a'ero i'ue'ỹkava – a'ea rupi ã ikwava'eãukari mbiara Tupana'ga pe
okote'varuhuva'ea rehe. Okwavipe a'ea. Tiruahũ orehoa'javame kiro. A'ereki yapohua
u ãwerĩ. Nurã Paulo'ga ã moãitai javo ã pe.
10 —Xahoa'javyme ti kiro, ei ga. Nhande hoaharame kiro po ti imbohahyukari nhande
ve nehẽ, ei ga. Ite'varuhu po ti itayharuhua pe nhanembatera pe no. A'ero po ti nhande
manoi nehẽ no, ei Paulo'ga ã pe.
11 Júlio'ga nohenduvi reki Paulo'ga nhi'iã. Gwerovia ga itayharuhua jara'ga nhi'iã
imondohara'ã nduvihava'ga nhi'iã no. 12 Ojipe'ã e'i no:
—Timbojaryme ti yhara avo, ei ã. A'ereki ite'varuhu nhimbiara yapouhua rupi, ei ã
ojohupe. Hehemo'i ti tiroho ypa'ouhũ yvyri Creta yvyri imboja. Tihepia ti nhanevahema
pevo cidade de Fenice pe nehẽ, ei ã. Pevo po ti nhande imbojari yhara yapouhua
rupi. A'ereki pyry ijahava pevo. Ndipopoakahetei ko yvytua pevo, ei ã ojohupeupe
onhimongyavo.

Yvyruhua

13 Aerẽ turi yvytukatua. Nurã ã ei ojohupe:
—Xaho tuhẽ kiroãwe, ja'gwy, ei ã. Kiroãwe po pyry ovuhu nhandehohava, ei ã
ojohupe novĩa.
A'ero ã hupiri yhya hugwi itauhuva'ea ipohyiva'ea – kiroki nomoanhanukari itay-
haruhua. Igwete ore hoa'javi Creta rembeyvyri. 14 Emo kotihĩ uhu yvyturanuhũa Creta
hugwi. Nordeste ko hera yvyturanuhũa rera. 15 Kiro turahyi itayharuhua pe. Tegwete ore
herohohava yvytua ore rovatiamo ãwaramo. Yvytua tuhẽ ore rerohoi ore rerekovo a'ero.
16-17 Ypa'õ yvyri Cauda yvyri ore hoi. Pevo igwyre'i yvytua ore ve. Igwete ore ipyhygahyi
yha'ria hupia. Norombo'avi gwerevi ore itayharuhua pype herekokatuavo. Kirẽ ã
imonhatimatimani itayharuhua ihama rerogwovo nhapytiamo imongovo toandogyme ti
itayharuhua javo. Aerẽ:
—Kiro po ti nhande herohoi tye'ymuhũa apiavo herotyva y'ytiãuhũa rehe nehẽ, ei ã
okyhyjiavo.
A'ereki pevo u y'ytiãuhũa ypyteri pe'i Líbiapeve'ã gwyra ypyvo. Igwete ã imbo-
jyva'javi itayharuhua pype tapy'ynhapiruhuva'ea yhara moanhandava yvytua tomoan-
haheteyme ti javo. Ãwemimbotarimo yvytua ore rerohoi a'ero. 18 Ndopigi yvyruhua
ore mbojirejireva. Nurã ko'emame ã imombomombori mbatera y pe timbovevujuka ti
itayharuhua javo. 19 Ko'emame ã opoa pyvõ imombori y pe itayharuhua rupiara no.
20 He'yi ore kiri ipype. Arimo ore ndorohepiaga'javi kwara. Ypytunimo ore ndorohepi-
aga'javi jaytata'ia. Igwete yvyruhua ore rerekouhui. Nurã ore ei:
—Kiro po ti nhande papavi tuhẽ nehẽ, oro'e ore orojohupe.
21 Ymya ã ndo'ukatua'javi mbatera okovo. A'ero Paulo'ga hoi ãpyteri pe o'ama.
—Mbaria po pe nanhirenduvi raikwehe, ei ga ã pe. Ndaperuri po pe Creta hugwi
ramo. Herure'ymame po ndojigwarajuhui itayharuhua rehe kiro ramo. A'ero po mbatera
ndohoi ypy pe ramo, ei Paulo'ga ã pe. 22 Emo kiro ji ei pe me: Penhimboitakwerimo ti
peko. Niamanoi po ti nhande nehẽ. Itayharuhua tehe po ti oho ypy pe nehẽ, ei ga ã
pe. 23 Akwaha ji a'ea. A'ereki Tupana'ga – ga ji pojyka ojive, gaha ji ambohete hete jipi –
gaha ojipyrive'ga mbuhuruka ji pyri ga mo'ama ypytunimo, ei ga. 24 Igwete ga ei ji ve oji'i:
“Paulo, terekyhyji ti ekovo. Ereho tuhẽ ti nde e'ama César'ga pyri nehẽ,” ei ga ji ve oji'i, ei
ga ã pe. “Tupana'ga ti omombyry nde ve. Nurã ti nderupive'ã ndopapavi ypy pe nehẽ,”
ei Tupana'gapyrive'ga ji ve, ei ga. 25 Penhimboitakwerimo ti peko a'ero, ei Paulo'ga ã pe.

Ajiko ji Tupana'ga rehe. A'ero ji heroviahetei ganhi'iõga jijive. Nurã ji ei pe me: Na tuhẽ po
ti ihoi Tupana'ga rembi'ea rupi nehẽ, ei ga. [26] A'erorame tehe po ti yvytua nhande rerohoi
nhande mbotyva nhande noõga ypa'ouhũa rehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo õga pe.
[27] He'yi treze ore kiri yvyruhua rerekovo. Yvytua ore rerohorohoi ypiahua ruvihavuhua
pype Mediterrâneo pype. Ypyhaji katu itayharuhua mondohara'õga ei:
—Ira'agweuhunhi yembe'yva aõwamo, ei õga ojohupe.
[28] Igwete õga ha'ãa'aõi tihepia ti typya a'ero javo.
—Trinta e seis metros, ei õga.
Hehemo'i õga herohoi ha'ãa'aõga'java.
—Igwyre'i kiroõwe typya vinte e sete metros, ei õga. [29] Kiro po ti yvytua nhande rerohoi
ita rehe nhande noõga nehẽ, ei õga okyhyjiavo.
Nurã õga ipohyiva'ea imbojyvi yhara revira hugwi ihamuhũa rehe. Quatro õga imbojyvi
ipohyiva'ea imondovo ypy pe timombyta ti itayharuhua inoõga javo.
—Kotihĩ po ko'ema ruri hamo, ei õga ojohupe.
[30] Emo itayharuhua mondohara'õga oka'nhy pota jugwi onhimima xamanoyme ti javo
ojohupe. A'ero õga imbojyvi yha'ria y pe. Igwete õga ei jara'õga pe o'mbero:
—Torombojy ti ipohyiva'ea itayharuhua tĩa hugwi kiro, ei õga o'mbero.
[31] Oka'nhy õgwerĩ reki õga novĩa. Emo Paulo'ga ikwahavame e'i soldados'õga pe Júlio'õga pe:
—Imondohara'õga pytae'ymame itayharuhua pype po ti pe papavi ypy pe nehẽ, ei ga.
[32] Igwete soldados'õga ikwahavondogi ihamuhũa imbojyhava yha'ria mbohia y pe to-
hoyme ti õga javo.
[33] Ko'eõgatue'yma rupi Paulo'ga ei ipypiara'õga pe nhaporemo:
—Peji i'gwovo kiroõwe, ei ga. A'ereki he'yi quatorze pe kiri i'ukatue'yma marã po ti
nhande ve javo, ei ga. [34] Nurã ji ehetei pe me: Pe'u ti mo tapepytujiko tuhẽ ti. Napemanoi
po ti pe nehẽ, a'e ji pe me, ei Paulo'ga õga pe.
[35] Onhi'iõirẽ ga ipyhygi pão onhi'iõga Tupana'ga pe õandovaki.
—Pyry hete nde imbuhuri mbatera ore ve toro'u, ei Paulo'ga ga pe.
Igwete ga jaygwe'rogi i'gwovo. [36] A'ero õga ndoryvamo i'gwovo no. [37] He'yjuhuva'ero ore
rekoi itayharuhua pype duzentos e setenta e seis. [38] I'ukatupavirẽ õga imombomombori
trigo y pe timbovevujuka itayharuhua javo.

Typepemuhũa gwovaja'ro itayharuhua

[39] Ko'eõgaturame itayharuhua mondohara'õga hepiagi yvya ikwahave'yma. Kirẽ õga
hepiagi ypia'ia y'ytiõga hembeyvyri. Nurã õga ei ojohupe:
—Pevo ti tiroho herohyga y'ytiõga rehe heroja. Tihepia ti nhande herovahema pevo
nehẽ, ei õga ojohupe.
[40] A'ero õga ikwahavondogi ihama imbohia ipohyiva'ea ypy pe. A'ea ja jara'õga ikwaharavi
imopyryryngava tiroho katu javo. Igwete õga imbovyri yva rehe tapy'ynhapiruhuva'ea
itayharuhua moanhandava imohina ipypira. Itĩa rehe õga imbovyri imohina a'ea pyvõ
ti yvytua tomoanha yhara javo. Nahã yvytua ore rerohoi yembe'yva rehei katu novĩa.
[41] Emo ore rerohy ore noõga ypyjuvuhua rehe ypyteri pe. A'ero itĩatykai y'ytiõga rehe.
Ndojipe'aa'javi jugwi. Igwete hevira jovaja'roja'rogi a'ero typepemuhũa rerekouhuavo.
[42] Igwete soldados'õga ei ojohupe:
—Tijuka pa ti cadeiapypeve'õga a'ero toytavyme ti õga oka'nhyma nhande hugwi, ei õga
ojohupe.
[43] Emo Júlio'ga e'i õga pe:
—Tapejukai ti õga, ei ga õga pe.
A'ereki ga ndojukaukapotari Paulo'ga. Kirẽ ga ei ore ve:
—Ikwahavame pejiytavo pe na'ẽ ti pepopepo y pe pejiytavo penhi'eamo yembe'yi pe
nehẽ, ei ga. [44] Aerẽ ti jararamo pehopeho yva raygwera rehe itayharuhua raygwera rehe
nehẽ, ei ga ore ve.
Nahanahã ore hopavi yembe'yi pe a'ero oro'eamo.

28

Paulova'ea opyta Malta pe

1 Oro'embavame pevove'ğa imombe'ui yvya ore ve.
—Agwa ko ypa'ouhũa. Malta ko hera, ei ğa ore ve.
2 Igwete ğa imombyryhetei ore ve ore pokoga. A'ereki iroyxağahi ore ve. Amana okyripe
ore ve no. Igwete ğa imombyryhetei ore ve japovo tata tapejipe'e ti javo. 3 Igwete Paulo'ga
ğa ndatahari herua inoğa tata pe. A'ero ihemi mboja jugwi ahejukava'ea hakuva rerekovo
ğwaramo. Igwete Paulo'ga poa hu'ui ohaekovo gapoa rehe okovo. 4 Hepiagame pevove'ğa
etehei ojohupe:
—Iporojukava'ero po ga oko. Nomanoi ga ypy pe raji'i. Emo kiro aherepykava. Mboja
po ti ojuka ga kiro nehẽ, e'i tehe ğa ga pe.
5 Igwete Paulo'ga opoa mbovavagi imomboa mboja imbohia tata pe. Ndahahyi reki ga
pe. 6 Igwete ğa ga repiahetei upa.
—Kiro po ti ivuvupavi nehẽ, e'i tehe ğa. Mara'ngu po ti ga kotihĩ omanomo nehẽ? ei ğa.
Mbaigwe ğa nduvi tihepia ti gamanoa javo novĩa. Aerẽ hepiagame hahye'yma ga pe
a'ero ğa herojijyi gweaporoğita.
—Yvagipeva'ero reki ko ga rekoi, e'i tehe ğa ga pe a'ero.
7 Igwete Públio'ga ore mbuhurukari ojipyri. Ira'agwe te gagwyra. Ga ko ğanduvihavamo
oko pevo ypa'ouhũ me. Igwete ga ore mbuhurukari ojipyri imombyryva ore ve. Três
ga ore mongirukari ojipyri. 8 A'ea rupi Paulo'ga hoi Públio'ga ruva'ga pyri. A'ereki
ga itetirũa onhinoğa upa. O'ao'a ga rehe jipi. Gapy'a hahy hete no. Igwete Paulo'ga
hoi ga repiaga. Igwete ga ei Tupana'ga pe tomombi ti ga karugwara ga hugwi javo.
A'ero Paulo'ga pokogi ga rehe imombiga gatetirũa ga hugwi. 9 Ikwahavame jara'ğa nduri
Paulo'ga pyri ypa'ouhumeve'ğa – kiroki ğa itetirũa – kiro ğa nduğanduri Paulo'ga pyri
tomombi ti ga oretetirũa ore hugwi javo. A'ero ga imombimombigi ğa hugwi no. 10-11 A'ero
ğa imbuhumbuhuri mbatera ore ve ore rerekokatuavo.

Paulova'ea oho Roma pe

Três jahya rupi ore pytai pevo orojupa yapohua rupi. A'ero ore nhinhaği itayharuhua
pype Alexandriahugwiva'ea pype. "Os Deuses Gêmeos," ei ğa jupe. A'ea opyta ypa'ouhũ
me yapohua rupi no. A'ea pype ore nhinhaği a'ero. Ore herohoğwerĩrame ypa'omeve'ğa
imbuhumbuhuri ore ve mbatera orehohava rupiara. 12 Igwete ore hoi orovahema cidade
de Siracusa pe oroja. Três ore kiri pevo. 13 Aerẽ ore hoi yembeyvyri cidade de Régio pe.
Ko'emame turi yvytukatua ore ve ore rerogwovo. Ko'emame ore vahemi cidade de Pozuoli
pe oropytavo. 14 Pevo ore Jesus'gareheve'ğa ndepiagi.
—Pepytaahi'vi ti. Sete ti peki ore pyri, ei ğa ore ve.
A'ero ore pytai ğa pyri. Aerẽ ore hoi pea rupi orogwovo Roma pe. 15 Ojipe'ğa orehoa
mombe'u jipe Jesus'gareheve'ğa pe Roma pe. Henduvame ğa nduri jugwi ore rovatiamo
Praça de Ápio pe. Aerẽ ojipe'ğa ore rovatĩ Três Vendas pe. A'ero ğa ore mbojiroviari ore
rerogwovo. Ğa ndepiagame Paulo'ga ei Tupana'ga pe:
—Pyry hete nde ğa mbuhurukari ji pyri, ei ga ga pe.
A'ero Paulo'ga roryvamo ogwovo ğa ndupi.

Paulova'ea omombe'u Jesus'ga Roma pe

16 Aerẽ ore vahemi Roma pe. Igwete romanos'ğa nduvihava'ğa Paulo'ga mondoukari
onga pype tohoyme ti ga jugwi javo. Ga tehe u pevo soldado'ga pavẽi gwepiakava'ga
pavẽi. 17 Três ğa kiri. Aerẽ Paulo'ga ğa mbuhurukari ojipyri judeus'ğa nduvihava'ğa. Ğa
jatykarame Paulo'ga nhimombe'ui ğa pe.
—Nhiirũ, ei ga gwe'yja'ğa pe. Ji ndakote'varuhui judeus'ğa pe nhandere'yja'ğa pe
ikwehe, ei ga. Nhaneramonhava'ea nhi'iğagwera pe ji ndakote'varuhui no novĩa. Emo
judeus'ğa oko tehe reki ji rehe ji pyhygauka Jerusalém me ji mondoukaruhu tehe
romanos'ğa nduvihava'ğa po pe ikwehe, ei Paulo'ga. 18 Aerẽ ğanduvihava'ğa henduvi
nhinhi'iğa. "Po ahe ndojukai tuhẽ te Paulo'ga hamo," ei ğa ji mombe'gwovo. "A'ereki

ga nitiruahũi. Timohemuka ti ga mondovouka a'ero," ei ã̃ga ikwehe novĩa, ei ga. [19] Emo
judeus'ã̃ga e'i: "Tapemohemukari ga," ei ã̃ga, ei Paulo'ga ã̃ga pe. Nurã ji ei romanos'ã̃ga
nduvihava'ã̃ga pe: "Aho pota ji nhandegwyripeve'ã̃ga nduvihavuhu'ga pyri César'ga pyri
a'ero. Gaha ti e'i jireaporoõgita pe nehẽ," a'e ji, ei ga. Emo ji nambojari reki ite'varuhuva'ea
nhandere'yja'ã̃ga ndehe, ei Paulo'ga ã̃ga pe. [20] Kiro ji pe mbuhurukari jijipyri a'ero tahepia ã̃ga
javo. Tanhi'ĩ ti ã̃ga pe, a'e ji pe me, ei ga. A'ereki israelitasramo nhande tirovia Tupana'ga
remimbogwerava. A'ea rehe reki ã̃ga ji pyhygi ji pokwa itanhuramuhũa pyvõ ikwehe, ei
Paulo'ga imombe'gwovo ã̃ga pe.

[21] Igwete ã̃ga ei Paulo'ga pe:

—Judéiapeve'ã̃ga nombuhurukari ã̃gwembikwatijara ore ve nde mombe'gwovo, ei ã̃ga.
Igwete nhandere'yja'ã̃ga – kiroki ã̃ga uhu pea hugwi – ã̃ga nde'ite'varuhui nde ve. Ã̃ga
ndogweruri pevove'ã̃ga nhi'iã̃gagwera a'ea rehe no. [22] Ore reki orohendu pota nenhi'iã̃ga, ei ã̃ga
Paulo'ga pe. Marãi nde jupe naerũ? A'ereki ojigwyripeve'ã̃ga nhaporemo ã̃ga e'i te'varuhu
Jesus'ganhi'iã̃garupiva'ea rehe, ei ã̃ga. [23] Irũa rupi po ti ore rura'javi henduva nenhi'iã̃ga a'ero
nehẽ, ei ã̃ga Paulo'ga pe.

O'eagwera rupi katu ã̃ga ndura'javi Paulo'ga ronga pe a'ero. He'yjuhuve'ã̃ga reki uhu ga
pyri. Igwete ga imombe'ui ã̃ga pe Moisésva'ea remimbo'eagwera ahenhi'iã̃gagwera no –
kiroki ahe Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'u hako. A'ereki ga gweroviaruka pota ã̃ga pe onhi'iã̃ga
Jesus'ga mombe'urame.

—Cristo'ga ahe omombe'u hako, ei Paulo'ga ã̃ga pe. Jesus'ga reki ko Cristoramo oko
Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga. Pejikogame ga rehe po ti Tupana'ga pe mongoi
ojiheva'ero nehẽ, ei Paulo'ga ã̃ga pe.

Ypyhajive ga ega'ei ã̃ga pe imoypytunauka. [24] A'ero jara'ã̃ga heroviari tuhẽ ganhi'iã̃ga.
Jara'ã̃ga ki a'e te ndogweroviari upa. [25] Igwete ã̃ga nhonhi'iã̃gayvayvari ogwovo ga hugwi.
Ã̃ga hoõgwerĩa rupi Paulo'ga ei ã̃ga pe a'ero:

—Tupana'ga ra'uva ombuhuruka katu onhi'iã̃ga a'itituhẽva'ea penamonhava'ea pe hako.
A'ereki gara'uva onhi'ĩ Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'uharava'ea pe Isaíasva'ea pe emombe'u
ti ã̃ga pe javo, ei ga. [26] Nahã ko Tupana'ga ra'uva ei ahe ve a'ero hako:
"Heregwovo nhinhi'iã̃ga mombe'gwovo akoja'ã̃ga pe.
Nahã ti ere ã̃ga pe:
'Pehenduendu po ti pe novĩa.
Emo po ti pe ndapekwahavi nehẽ.
Pehepiepia po ti pe novĩa.
Emo po ti pe napembaragwahavi nehẽ.'
Pohoa ti ere javo ã̃ga pe," e'i Tupana'ga ra'uva, ei Paulo'ga ã̃ga pe.
[27] "A'ereki ã̃ga noangarihu ikwahapotare'yma," e'i Isaíasva'ea pe, ei ga.
"Ndaheakwari ã̃ga.
A'ereki ã̃ga napembaragwahavi hepiagame.
Ndiapyakwari ã̃ga.
A'ereki ã̃ga ndokwahavi henduvame," e'i Tupana'ga ra'uva, ei ga.
"A'ereki ã̃ga ndopohipotaruhui okote'varuhua hugwi.
Nomomborukapotari ã̃ga Tupana'ga pe okote'varuhua," e'i, ei ga ã̃ga pe.
Nahã ko Tupana'ga ra'uva nhi'iã̃gagwera Isaíasva'ea pe hako, ei ga. A'ero ahe imombe'ui
nhaneramonhava'ea pe, ei Paulo'ga judeus'ã̃ga pe.

[28-29] —Pekwaha tuhẽ a'ero, ei ga ã̃ga pe. Judeus'ã̃garũive'ã̃ga pe Tupana'ga omondouka
onhi'iã̃ga a'ero, ei ga. Ã̃ga pe ga omombe'uuka Jesus'ga nhanderekote'varuhua mombo-
hara'ga, ei ga. Ã̃gahã po ti ã̃gwendu ojikoga Jesus'ga rehe a'ero nehẽ! ei Paulo'ga ã̃ga pe.

A'ero ã̃ga hoi ga hugwi.

[30] Aerẽ ojipe'ã̃ga nduã̃ganduri Paulo'ga pyri jipi. A'ereki pevove'ã̃ga omondo'ã ã̃gwonga ga
pe itambere'ia rehe. Dois Paulo'ga kwara mbo'ari upa ipype. A'ero ojipe'ã̃ga nduã̃ganduri
ga repiaga. Horyory ga ã̃ga ndurame ojipyri. [31] Igwete ga ã̃ga mbo'embo'ei Jesus Cristo'ga
rehe nhandepojykaharete'ga rehe.

—Pejikogame Jesus'ga rehe po ti pe ei Tupana'ga pe: “Emombo ti jirekote'varuhua ji hugwi.” Jesus'ga manoro g̃waramo pe ndepyga po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi pe mongovo ojiheva'ero nehẽ, ei ga. Jesus'ga nhi'ĩg̃a rupi ti peho a'ero pejikokatuavo nehẽ, ei Paulo'ga g̃a pe.

Ndopojihuvi ga imombe'gwombe'gwovo g̃a pe jipi. Igwete pevove'g̃a nomombe'upigukari ga pe.

PAULOVA'EA OMOMBE'U ROMAPEVA'EA PE
Carta de Paulo aos Romanos

1 Ji ko Pauloramo Jesus Cristo'gareheva'ero jitekovo garemimbotarimova'ea rehe. Kiro
ji ikwatijarukari nhinhi'iõa imondovouka pe me – perope peju cidade de Roma pe.
Tupana'ga ji mongo omoirũharamo ikwehe. Igwete ga ei ji ve: "Emombe'umbe'u ti ã
pe nhiremimombe'upyryva Jesus Cristo'ga mombe'gwovo," ei Tupana'ga ji ve ikwehe.
2 Ymya Tupana'ga ikwahavukari ẽwemimombe'upyryva onhi'iõa mombe'uharava'ea pe
hako. "Amondo po ti ji Cristo'ga yvyakotyve'ã pyri nehẽ. Pyry po ti ã pe a'ero nehẽ,"
ei Tupana'ga ahe ve. "Pekwatija ti nhiremimombe'upyryva Cristo'ga mombe'gwovo a'ero
tokwaha ti ã javoji," ei ga onhi'iõa mombe'uharava'ea pe hako. A'ero ahe ikwatijari inoõa
hako. (Aherembikwatijara ko Tupana'ga mombe'uhava.)
3 Tupana'ga okwatijaruka ahe ve ẽwemimombe'upyryva Cristo'ga mombe'gwovouka
hako. Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga nhandepojykaharete'ga. Yvyakotyva'ero ga
ari Daviva'ea rymyminoro raikwehe. 4 Tupana'gahugwiva'ero ga pyryhetero. Tupana'ga
opopoakarimo ga Cristo'ga mboukwahahetei gwa'yramo. A'ereki ga Cristo'ga mbogwera
gamanoa hugwi. 5 Igwete ga ei Cristo'ga pe: "Emombyry ti Paulo'ga pe terenhimoirũuka ti
ga pe a'ero," ei Tupana'ga Cristo'ga pe. Nurã ji Cristo'ga moirũi ga mombe'gwovo ojipe'ã
gwyripeve'ã pe nhaporemo tojiko ti ã ga rehe javo. "Tohendu katu ti ã Cristo'ga nhi'iõa
nehẽ. A'ero po ti ã ga mbohetei nehẽ no," a'e ji ã pe jipi. 6 Pe me ji ei a'ea no. A'ereki
Tupana'ga e'i pe me: "Pejiko ti Jesus Cristo'ga rehe pejikovo gareheva'ero," ei Tupana'ga.
7 Kiro ji ikwatijarukari nhinhi'iõa a'ero imondovouka pe me Roma pe. Pe ko Tupana'ga
py'a ja. E'i ga pe me: "Ã ko jireheva'ero," ei ga pe me.
Tupana'ga ti tomombyry pe me nhanderuvete'ga Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojyka-
harete'ga pavẽi. Tonoõatu ti ã pepy'a no.

Taho ti pe pyri, ei Paulova'ea

8 Ta'e na'ẽ ti pe me. Jesus Cristo'ga rekoro ẽwaramo ji pavẽi ji ei Tupana'ga pe: "Apĩ,
ndepyry hete nde ejiheve'ã nderekopava Roma pe. A'ereki jara'ã nhaporemo omombe'u
ã kiro," a'e ji. " 'Ojiko hete ã Jesus Cristo'ga rehe Roma pe,' ei ã," a'e ji Tupana'ga pe pe
mombe'gwovo. 9 Ga pe ji poravykykatui jipi garemimombe'ua mombe'gwovo gara'yra'ga
mombe'gwovo. Nhinhi'iõa nanani Tupana'ga pe ji pe mombe'umbe'ui jipi. Ga okwaha
hete nhiremimombe'umbe'ua ojive. 10 A'ea'e ji Tupana'ga pe jipi: "Apĩ, ymyagwera jate ji
hopotaramo Romapeve'ã pyri novĩa. Nde ipotarame jihoa ã pyri ji mondo ti kiro ã pyri
a'ero," a'e ji ga pe. 11 A'ereki ji opohepiaga'u hete topomoirũ ti javo. A'ero po ti Tupana'ga
ra'uva imombyryvi pe me nehẽ. A'ero po ti pe jikohetei Cristo'ga rehe nehẽ. 12 Nahã po
ti nhande jopokopokogi a'ero nhanderoryroryvamo nehẽ. Pejikohetea repiagame po ti ji
roryvamo pe ndehe nehẽ. Na jitehe po ti pe ndoryvamo jijikohetea repiagame nehẽ no.
Nahã po ti nhande nhombojikojikohetei Cristo'ga rehe nehẽ.
13 Nhiirũ, tamombe'u ti pe me tapekwaha. Kotihĩtihĩ ji hopotaramo pe pyri novĩa. Emo
tegwete jihohava jipi. Tambojiko pota ji pepyteripeve'ã Cristo'ga rehe. Nahanahã ji
judeus'ãrũive'ã mbojikogukari ojipe'ã gwyri pe ikwehe. 14 A'ereki Jesus Cristo'ga e'i
ji ve: "Ji mombe'umbe'u ti ã pe nhaporemo," ei ga. Nurã ji Cristo'ga mombe'umbe'ui
ã pe jipi. Ka'gwyripeve'ã pe ji ga mombe'ui. Cidadepeve'ã pe ji ga mombe'ui no.
Ikwahapyra'ã pe ji ga mombe'ui. Ikwahapyre'ỹve'ã pe ji ga mombe'ui no. 15 Nurã ji
jirokwapotari Cristo'ga mombe'gwovo pe me Roma pe no.

Tupana'ga remimombe'upyryva ikwahy hete

16 Cristo'ga mombe'ua pyry hete ji ve. Nurã ji nanotĩ a'ea. Ã a'ea reroviarame
Tupana'ga omombo ã dekote'varuhua ã hugwi – kiroki ã ojiko Cristo'ga rehe.
Judeus'ã hugwi ypy ga imombori ã dekote'varuhua ã jikogame Cristo'ga rehe. Na
jitehe judeus'ãrũive'ã hugwi ga imombori ã dekote'varuhua ã jikogame ga rehe.

17 A'ereki Cristo'ga mombe'ua rehe nhande tikwaha. Nurã nhande ei: Tupana'ga nhande
mombyry nhande jikogame Cristo'ga rehe – nhande jikogame jate ga rehe. Nahã i'ei
aherembikwatijara no Tupana'ga mombe'uhara:
"Ũa jikogame ga rehe Tupana'ga ã mombyryvi. A'ero po ti ã ndekopyahui nehẽ," e'i
ikwatijara.

Ite'varuhu hete yvyakotyve'ã

18 Tupana'ga okwahavuka nhande ve. Nurã nhande ei: Yvagipeve'ga po ti ombohahy
okote'varuhuve'ã pe nehẽ onhimonha'ngavo ãndekote'varuhua rehe. Okote'varuhuro
ãwaramo ã nombokwahyukari ojihe a'itituhẽva'ea Tupana'ga kwahava. 19 Tupana'ga po
ti ombohahy tuhẽ ã pe. A'ereki Tupana'ga kwahava jukwaha ã pe. A'ereki Tupana'ga
tuhẽ ojikwahavukaripe ã pe novĩa. Emo ã ndokwahapotari ga.
20 Ymya Tupana'ga oapo yvya hako. Garembiapoagwera jate jukwaha a'ero Tupana'ga
reaporoõita gapopoakara no – a'ea namominangavi gapopoakara. Nhande ndihepiagi
gareaporoõita nhandereakwara pyvõ novĩa. Emo nhande tikwaha a'ea garembiapoa
repiagame. Nurã ijari ã ndehe ã ikwahapotare'ymame.
21 Ũa okwaha Tupana'ga novĩa. Emo ã nombohetei ga. Ũa nde'i ga pe: "Ndehe ko Tu-
panetero. Ndepyry hete nde imombyryva ore ve," nde'i ã ga pe. Ũa heaporoõita tehe reki.
Ohorame ypytuna rupi ahe ndokwahavi okovo hepiage'yma. Na jitehe okote'varuhuve'ã
ndokwahavihu a gweaporoõitakatue'ymame. 22 "Orokwaha hete ore," ei ã novĩa. Emo
ã ndokwahavihu okovo. 23 Ũa nombohetea'javi Tupana'ga – gaha koi nomanoa'javi.
Ha'angavatehea reki ã ombohete, ã'angava no – kiroki ã yvyakotyve'ã omanove'ã.
Ã'angava ã ombohete. Ipepova'ea ra'angava ã ombohete no ipyva'ea ra'angava.
Ohyryryva'ea ra'angava ã ombohete no.
24 Nurã Tupana'ga pohiri ã hugwi. "Oko te'varuhu potaruhu ã oakwahave'yma," ei ga.
"Ojogwereko te'varuhu pota ã," ei ga. "Na ã ndekoi jate a'ero ãwemimbotarimova'ea
rehe ojogwerekote'varuhuavo," ei Tupana'ga. 25 Ndogweroviara'javi ã a'itituhẽva'ea
Tupana'ga mombe'ua. I'mbeva'ea ã gwerovia reki. Ombohete ã Tupana'ga rembiapoa
okovo hehe. Tupana'ga reki mbatera apohara'ga ã nombohetei okoe'yma ga rehe. Gaha
po nhande timbohete avuirama hamo. Na tuhẽ a.
26 Ũa ndekote'varuhuro ãwaramo Tupana'ga pohiri ã hugwi. "Na ã jogw-
erekote'varuhupotari a'ero," ei ga. A'ereki ã nahembirekokatua'javi reki. Kunhang-
weramo memenhuhũ ã jogwerekoi. 27 Na jitehe akwaimba'ero memenhuhũ ã jogw-
erekopotari. Ojogwereko te'varuhu ã. Na rũi po ahe rekoi hamo. Ite'varuhu tuhẽ ã
pe a'ero ãndekote'varuhua ikwepykavamo.
28 E'i ã ojohupe: "Timoka'nhy ti Tupana'ga." Nurã Tupana'ga e'i ã pe: "Na
ã ndeaporoõitate'varuhuro a'ero," ei ga. A'ero ã ndekouhui okote'varuhua rehe
– kiroki a'ea rehe ahe ndokoi hamo. 29 Okote'varuhuparavuhua rehe jate ã ndekoi.
Opotarahivuhu hete ã ojipe'ã mbatera. Onhimyrõ hete ã ojipe'ã ndehe. Ojojukajuka
ã. Ojogwayvayva ã. Onhomoandyandyjuhu ã. Heaporoõita te'varuhu ã ojipe'ã pe.
Omombe'u tuhẽ ã mbehea. 30 E'ie'ymi ã ojipe'ã pe: "Ite'varuhu ã okovo." Noaronhete
ã Tupana'ga. Onhombotegwete ã. Onhimbohete tehe ã jipyry hete ji javo tehe.
Heaporoõitaõita ã nahanahã ti xako te'varuhu javo. Nohendukatui ã gwuva'ã nhi'iã.
31 Ndokwahavihu ã. Ndokoi ã ãwembi'ea rupi. Ndoporogwetygi ã ojipe'ã arõe'yma.
32 Tupana'ga e'i nanongara'ã pe: "Oho po ã hahyva'ea ruvihava pype hamo," ei ga.
Okwaha reki ã Tupana'ga nhi'iã novĩa. Emo ã ndopohiri okote'varuhua hugwi kiro
ãndekoa tuhẽ opohire'yma jugwi. Johe'i tehe ko ãndekote'varuhua. A'ereki ojipe'ã
ndekote'varuhurame ã e'i pyry ã pe.

2

Tupana'ga okwaha pa javo ahereaporoõita pe

[1] Pe'ji po pe ojipe'ğa pe: “Ite'varuhu ğa okote'varuhuavo.” Pehe reki peko te'varuhu
no. A'ereki pe ğa javijitehe peko te'varuhu. Pe ndehe tuhẽ reki ijari a'ero pe erame
ğa pe ite'varuhu ğa javo. Pe'erame a'ea ğa pe pe pemboja reki pejihe. A'ereki pe peko
te'varuhu jitehe. [2] A'itituhẽva'ea rupi katu Tupana'ga imbohahyukari nanongara'ğa pe
okote'varuhuve'ğa pe. A'ea tikwaha pa nhande. [3] Oro pe, Tupana'ga po ti ombohahyuka
tuhẽ pe me nehẽ no. A'ereki pe peko te'varuhu no. Pe'ji pe ojipe'ğa pe: “Ite'varuhu
ğa okote'varuhuavo.” Pe ki a'e te peko te'varuhu jitehe no. Ombohahyuka tuhẽ po ti
Tupana'ga pe me nehẽ.
[4] Ga pyry hete pe me novĩa. Nonhimbaekwahivi ve ga pe me. A'ereki ga e'i pe me:
“Perojijyi na'ẽ ti pejeaporoğita pejipohia pejikote'varuhua hugwi,” ei Tupana'ga pe me.
“Pe pohirame pejikote'varuhua hugwi po ti ji nambohahya'javi pe me a'ero nehẽ,” ei ga
pe me. Emo pe ndapekoi gapyryhetea rehe. Ndapekwahavi pe naerũ? Ga pyry hete pe me
topohi ti ğa okote'varuhua hugwi javo.
[5-6] Napeangarihu vehe pe peapyhae'yma! Nurã po ti koji'i Tupana'ga imbohahyukari pe
me nehẽ ga ega'erame nhande ve ikwepyga nhandereaporoğitaagwera nehẽ. A'ea rupi
po ti ga imboukwahavi onhimboahivuhua okote'varuhuve'ğa pe. Ikwepykava po ti ga
imboukwahavi ja'javo ğa pe nehẽ no. A'itituhẽva'ea rupi katu po ti ga ei ikwepyga yvyako-
tyve'ğa pe nhaporemo nehẽ. [7] Jara'ğa oko katue'ymi. “Tihendu pota nhande Tupana'ga
nhi'iğatua nhande ve,” ei ğa. “Tihendu pota nhande garemimbohetea nhandejihe. Xako
pota nhande ga pyri avuirama,” ei ğa. Ğahã po ti Tupana'ga omongo ojipyri yvagi pe nehẽ.
[8] Jara'ğa ki a'e te ğwemimbotarimova'ea reheuhu ğa oko. Ğa nohendukatui a'itituhẽva'ea
Tupana'ga nhi'iğa. Oho reki ğa okote'varuhua rupi. Tupana'ga po ti onhimboahivuhu ğa
pe ğa nderekovo nehẽ onhimonha'ngavo ğandekote'varuhua rehe nehẽ. [9] Ombohahyuka
po ti ga ğa pe nehẽ. Okote'varuhuve'ğa pe nhaporemo po ti ga imbohahyukari nehẽ
judeus'ğa pe judeus'ğarũive'ğa pe nehẽ no. [10] Okokatuve'ğa po ti Tupana'ga ğa mbohetei
nehẽ. “Pepyry hete pe,” e po ti ga ğa pe nehẽ. Onoğatu po ti ga ğapy'a nehẽ no. Nahã
po ti ga imombyryvi ğa pe nehẽ judeus'ğa pe judeus'ğarũive'ğa pe nehẽ no. [11] A'ereki
a'itituhẽva'ea rupi katu Tupana'ga e'i ikwepyga nhande ve nhaporemo.
[12] Ymya Tupana'ga ombo'euka Moisésva'ea pe onhi'iğa rehe hako ikwatijaruka ahe ve in-
oğauka hako. A'ero judeus'ğa gwereko Moisésva'ea remimbo'eagwera. Judeus'ğarũive'ğa
ki a'e te ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijaragwera. Oho po
ti ğa hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Ğa ndekote'varuhuro ğwaramo po ti Tupana'ga ğa
mondoi ipype nehẽ. Emo po ti ga nde'i ğa pe nehẽ: “Napehendukatui pe Moisésva'ea
remimbo'eagwera.” A'ea po ti ga nde'i ğa pe nehẽ. A'ereki ğa ndogwerekoi Moisésva'ea
remimbo'eagwera. Ğa ndekote'varuhuro ğwaramo po ti ga ğa mondoi hahyva'ea ruvihava
pype nehẽ.
Na jitehe judeus'ğa, ğandekote'varuhuro ğwaramo po ti Tupana'ga ğa mondoi
hahyva'ea ruvihava pype nehẽ no. Judeus'ğa gwereko reki Moisésva'ea remimbo'eagwera
novĩa. Nurã po ti ga ei a'ero ğa pe nehẽ: “Napehendukatui reki pe Moisésva'ea
remimbo'eagwera,” e'i po ti ga ğa pe nehẽ. [13] Ğa henduteherame a'ea Tupana'ga nde'i
ğa pe: “Pepyry pe pejikovo.” Ğa ndekorame ganhi'iğa rupi Tupana'ga ei a'ea ğa pe.
[14] Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i judeus'ğa pe: “Peko katu ti.” Judeus'ğarũive'ğa
reki ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Ğwemimbotarimo tehe po ğa ndekoi
Tupana'ga nhi'iğa rupi, a'ero po jukwaha tuhẽ ğandekokatukwahava. [15] Nhande ik-
wahavame ğandekokatua nhande ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i: “Peko katu
ti.” A'ea kwahave'ymame ğa ikwahavi reki oyvyteri pe okokatuavo. Gweaporoğita pe
ğa nhimombaragwahavi aherekokatua rehe. A'ereki okokaturame ğa e'i oyvyteri pe:
“Nanongara ko pyry.” Okote'varuhurame ğa ikwahavi okote'varuhua no. [16] Aerẽ po ti
Tupana'ga ei Jesus Cristo'ga pe a'ero te'i ti ga yvyakotyve'ğa pe javo. A'ero po ti ga ei
ğandeaporoğita pe ikwepyguka ğa pe nehẽ. Ojipe'ğa ndeaporoğita onhimi nhande ve.
Tupana'ga okwaha pa reki. A'ero po ti ga ei ikwepyguka ğa pe nehẽ. Nahã ji ei jipi
imombe'urame Tupana'ga remimombe'ua.

Judeusva'ea gwereko Moisésva'ea remimbo'eagwera

17 Oro pe judeusramo pe'ji reki pe: "Nhande ko judeusramo. Tireko nhande Moisésva'ea
remimbo'eagwera. Nurã nhande pyryvamo," pe'ji tehe reki pe pejive. Penhimboheteuhu
tehe pe nhande ko Tupana'gareheva'ea javo. 18 Pekwaha pe Tupana'ga remimbotari-
mova'ea novĩa. Moisésva'ea remimbo'eagwera pe mbo'embo'e. Nurã pe ei: "Xanhimom-
baragwaha nhande aherekokatua rehe," pe'ji pe novĩa.
19 Hehae'ỹve'ga ndokwahavi hepiage'yma ɡwaramo. Nurã ahe ɡa nderohoi. Ypytu-
narupive'ɡa na jitehe ndokwahavi hepiage'yma. Nurã ahe hyapei ɡa pe tohepia ti ɡa
ikwahava javo. Nurã pe ei nanongara'ɡa'jave'ɡa pe – kiroki ɡa ndokwahavi Tupana'ga –
ɡa pe pe ehetei: "Nhande tikwahavuka Tupana'ga pe me," pe'ji hete pe ɡa pe. 20 "Timoɡita
nhande okokatue'ỹve'ɡa. Timbo'embo'e nhande ɡa no – kiroki ɡa ndokwahapavi,"
pe'ji tehe pe. "A'ereki nhande tikwaha pa a'itituhẽva'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera
rerekoro ɡwaramo," pe'jiteheuhu pe.
21 Pembo'e pe ojipe'ɡa. Maraname pe napenhimbo'ejuhu reki naerũ? Pe'ji pe ɡa pe:
"Tapemimuhũi ti ojipe'ɡa mbatera," pe'ji pe ɡa pe. Maraname pe tuhẽ imimuhũi reki
naerũ? 22 Pe'ji pe ɡa pe: "Taperekoi ti ojipe'ɡa nembireko'ɡa," pe'ji pe. Maraname
pe ojipe'ɡa nembireko'ɡa nderekouhui naerũ? "Tapekoi ti ɡanemimbohetehara rehe,"
pe'ji pe ojipe'ɡa pe. Maraname pe ndekouhui itambere'ia rehe ɡanemimbohetehara
rongapeva'ea rehe imima jugwi naerũ? 23 Pe'ji pe: "Tireko nhande aherembikwatijara
Tupana'ga nhi'iɡa," pe'ji pe penhimboheteavo. Emo pe napehendukatui reki Tupana'ga
nhi'iɡa. A'ero ojipe'ɡa e'i te'varuhu Tupana'ga pe. 24 Tupana'ga mombe'uhava e'i:
"Judeus'ɡa ndekote'varuhuro ɡwaramo judeus'ɡarũive'ɡa e'i te'varuhu Tupana'ga pe ga
mbotegweteavo," e'i ikwatijara.
25 Nahã pe ei judeusramo: "Nhande ko Tupana'gareheva'ero xako nhanderakwanhapira
ikytiro ɡwaramo." A'ea pe ei. Pyry tuhẽ pejikytiagwera pe hendukaturame Moisésva'ea
remimbo'eagwera. Hendukatue'ymame ndatekwava'javi reki pejikytiagwera rehe. Pe-
jikyti tehe pe a'ero. 26 Oro judeus'ɡarũive'ɡa ojikytie'ỹve'ɡa, ɡa ndekorame Tupana'ga
nhi'iɡa rupi, a'ero po ti ga ei ɡa pe nehẽ: "Pe ko ojikytive'ɡa ja ji ve kiro," e po ti
ga nehẽ. "A'ereki pe jireheva'ero peko kiro nhinhi'iɡa rendukaturo ɡwaramo," e po ti
Tupana'ga judeus'ɡarũive'ɡa pe nehẽ. 27 Pehe judeusramo pereko pejikytiagwera novĩa.
Pereko pe Moisésva'ea rembikwatijaragwera no novĩa. Emo pe napehendukatui a'ea.
Judeus'ɡarũive'ɡa ki a'e te ndogwerekoi okytiagwera. Ndogwerekoi ɡa aherembikwati-
jara. Emo ɡa oko Tupana'ga nhi'iɡa rupi. Nurã ɡa imboukwahavi pendekote'varuhua pe
hendukatue'ymame ganhi'iɡa.
28 Pe'ji pe: "Nhande ko judeusramo xako Tupana'gareheva'ero," pe'ji pe. Emo
o'eteheuhuro ɡwaramo rũi ahe oko Tupana'gareheva'ero. Okytiro ɡwaramo rũi ahe oko
Tupana'gareheva'ero. 29 Ɡ̃a ndeaporoɡitapyryvame jate oyvyteri pe Tupana'ga ei ɡa pe:
"Pehe ko jireheva'ero." Pe herekoteherame Moisésva'ea rembikwatijaragwera Tupana'ga
nde'i a'ea pe me. Tupana'ga ra'uva imbopyahurame pendeaporoɡita a'ero Tupana'ga ei
pe me: "Pe ko jireheva'ero." Tupana'ga tuhẽ ombohete nanongara'ɡa a'ero. Ojipe'ɡa rũi
ombohete ɡa.

3

1 Pe'ji po pe ji ve a'ero: "Ndapyryvi nhande rekoi judeusramo naerũ?" pe'ji po pe.
"Ndapyryvi nhandejikytiagwera naerũ?" pe'ji po pe ji ve. 2 Pyry hete tuhẽ reki. A'ereki
judeusva'ea pe nhaneramonhava'ea pe Tupana'ga omondo onhi'iɡagwera ɡwembikwati-
jarukaragwera. "Togwereko katu ti ɡa nhinhi'iɡa imombe'gwovo," ei Tupana'ga ahe ve
hako.
3 Pe'ji po pe ji ve no: "Jara'ɡa reki ndokoi Tupana'ga rembi'ea rupi nhandere'yja'ɡa.
Nurãro ɡwaramo po ti Tupana'ga na jitehe ndokoi ɡwembi'ea rupi naerũ?" pe'ji po pe ji
ve. 4 Na rũi. Ɡ̃wembi'ea rupi katu Tupana'ga rekoi jipi. Jara'ɡa i'mbe pa. Tupana'ga ki a'e
te ni'mbei jipi. Nahã Tupana'ga mombe'uhava i'ei:

“Nde nhi'iğame po ti ğa ei nde ve:
‘A'itituhẽva'ea rupi katu neremimombe'ua’,” e'i.
“Ğa imbojateherame nde rehe
po ti jukwahavamo nderekokatua nehẽ,” e'i ikwatijara.
5 Pe'ji po pe ji ve: “Nhande rekote'varuhurame po ğa ei nhande mombe'gwovo: ‘Oko te'varuhu ğa. Tupana'ga reki ğa atyvi,’ e po ğa. ‘A'ereki ga oko katu hete,’ e po ğa,” pe'ji po pe ji ve. A'ero po pe etehei: “Nhande rekote'varuhuro ğwaramo koji'i jukwaha hete reki Tupana'ga rekokatua. Pyry a'ero nhanderekote'varuhua. A'ereki nhanderekote'varuhua omboukwaha Tupana'ga rekokatua,” pe'jiteheuhu po pe ji ve. “Tupana'ga tiruahũ reki imbohahyrame nhande ve nhanderekote'varuhurame,” pe'jiteheuhu po pe. 6 Na rũi reki, a'e ji pe me. Tupana'ga pyry tuhẽ. Nurã po ti ga ikwahavi ja'javo yvyakotyve'ğa ndeaporoğita pe nehẽ ikwepykwepyga ğa pe nehẽ. Po Tupana'ga ndapyryvi hamo a'itituhẽva'ea rupi katu rũi po ga ei a'ero ğa pe hamo.
7 Pe'ji po pe ji ve a'ero: “Ji rekote'varuhurame po ğa ei ji mombe'gwovo: ‘Ga atyvi reki Tupana'ga oko katu,’ e po ğa,” pe'ji po pe. “Ji rekote'varuhuro ğwaramo koji'i jukwaha hete Tupana'ga rekokatua. A'ero ğa koji'i Tupana'ga mbohetei,” pe'ji tehe po pe ji ve. “Pyry a'ero jirekote'varuhua. A'ereki ji rekote'varuhurame ğa koji'i Tupana'ga mbohetei garekokatuhetea kwahava,” pe'ji tehe po pe. “Maraname po Tupana'ga euhui ji ve naerũ netiruahũ nde javo?” Pe'ji tehe po pe ji ve. 8 Po pe ei a'ea, a'ero po pe etehei no: “Xako te'varuhu tokwaha hete ti ğa Tupana'ga rekokatua javo.” Pohoa tuhẽ ojipe'ğa etehei imbojateheavo ji rehe ji mbotegweteavo. “Paulo'ga e'i jipi: ‘Xako te'varuhu tokwaha hete ti ğa Tupana'ga rekokatua javo,’ ei ga,” e'i tehe ğa ji ve. Ji ko nda'ei reki a'ea. Pyry po ti Tupana'ga imbohahyi ğa pe nehẽ ğa erame xako te'varuhu javo.

Ndiakokatuhavi pa

9 A'ero po pe ei ji ve: “Marã a'ero? Nhande judeusramo nhandepyry hete jara'ğa hohe?” Ahã tuhẽ, a'e ji. “Ndojoavyavyi judeus'ğa judeus'ğarũive'ğa pavẽi okote'varuhuavo,” a'e ko ji pe me ko. A'ereki niandepiro'ypavi nhande nhanderekote'varuhua hugwi. 10 Nahã Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei yvyakotyve'ğa mombe'gwovo.
“Ndapyryvi pa ğa Tupana'ga pe,” e'i.
11 “Nonhimombaragwahavi pa ğa aherekokatua rehe.
Ndokwahapotari pa ğa Tupana'ga okoe'yma ga rehe,” e'i.
12 “Opohi pa ğa Tupana'ga hugwi.
Ndoakwahavihu pa ğa.
Ndokokatui pa ğa,” e'i ikwatijara.
13 “Onhi'ĩ te'varuhu ğa ja'javo ojipe'ğa pe.
Omoandyandyi ğa ojipe'ğa,” e'i.
“Mboja ahe hu'urame ahera'oa mbotegwetei.
Na jitehe o'ete'varuhurame ojipe'ğa pe
ğa ğa mbotegwetei,” e'i ikwatijara.
14 “Onhimboahivuhurame ojipe'ğa pe
ğa e'i te'varuhu ğa pe imbote'varuhuavo,” e'i.
15 “Ojukatuhẽtuhenhuhũ ğa ğa.
16 Perope ğa oho
– pevo ğa ojipe'ğa mbotegwetegwetei ğa mbovy'are'yma,” e'i.
17 “Nombojogwerekokatuukari ğa jara'ğa pe.
18 Nomondoi ğa imohina Tupana'ga rehe okyhyjie'yma ga hugwi,” e'i ikwatijara yvyakotyve'ğa mombe'gwovo.
19 Tupana'ga okwatijaruka onhi'iğa heja. Ğa pe garembikwatijarukara i'ei a'ero – kiroki ğa oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi judeus'ğa. A'ea ikwahava nhande xa'eyme a'ero: “Ndorokwahavi ore orerekote'varuhua.” Xa'eyme ti nhande a'ea judeusramo. Judeus'ğarũive'ğa ti te'iyme no. Nhande ikwahava ğwaramo nhanderekote'varuhua, a'ero

po pyry Tupana'ga ei nhande ve nhaporemo: “Peko te'varuhu tuhẽ pe.” [20] Tupana'ga
nde'i nhande ve: “Pepyry hete pe aherembikwatijaragwera hendukaturo g̃waramo.”
Nde'i ga a'ea nhande ve. A'ereki ikwatijaragwera okwahavuka reki nhande ve nhan-
derekote'varuhua.

Tupana'ga nhande mombyry

[21] Ag̃wamo reki Tupana'ga okwahavuka nhande ve nhande mombyryva. Aherembik-
watijaragwera rehe rũi reki Tupana'ga nhande mombyry. Moisésva'ea rembikwatijara
nhande mbo'e reki nhande mombyryva rehe. Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'uharava'ea
na jitehe nhande mbo'e a'ea rehe. [22] Nhande jikogame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga
nhande mombyryvi. Ã̃ga nhaporemo Tupana'ga g̃a mombyryvi g̃a jikogame Cristo'ga
rehe. A'ereki g̃a ojo'jajo'ja judeus'g̃a judeus'g̃arũive'g̃a pavẽi. [23] A'ereki g̃a nhaporemo
okote'varuhu. Ndohoi g̃a Tupana'ga pyryhetea apiavo. [24] Emo Tupana'ga omombyry g̃a
pe. Ã̃ga ndokwepygi Tupana'ga pe. Ga omombyry tehe g̃a pe g̃a jikogame Jesus Cristo'ga
rehe. A'ereki Tupana'ga g̃a mbopiro'yuka g̃andekote'varuhua hugwi. [25] Tupana'ga
ombuhuruka Cristo'ga yvya koty teremano g̃a ndepyga javo. “A'ero po ti nde imombori
g̃andekote'varuhua g̃a hugwi g̃a jikogame nde rehe,” ei ga Cristo'ga pe. Cristo'ga
momanoukarame Tupana'ga ei: “Tokwaha ti g̃a jipyryva. A'ereki ji g̃andekote'varuhua
momboruka,” ei Tupana'ga. A'ereki Cristo'ga manoa renonde Tupana'ga imbogwavetei
aherekote'varuhua onhimbaekwahive'yma a'ea rehe. [26] Ag̃wamo reki Tupana'ga Cristo'ga
momanoukari ikwahavuka opyryva imomboa g̃andekote'varuhua. A'ero nhande ei:
Tupana'ga pyry. Nhande jikogame Cristo'ga rehe ga nhande mombyryvi no.

[27] Xanhimboheteyme tuhẽ nhande naerũ. A'ereki aherembikwatijaragwera ren-
dukaturo g̃waramo rũi Tupana'ga nhande mombyry. Nurã nhande nianhimbohetei.
Nhande jikogame Cristo'ga rehe ga nhande mombyryvi. [28] Nahã a'ero, a'e ji. Nhandejikoga
g̃waramo Cristo'ga rehe Tupana'ga nhande mombyryvi. Nhande ikwatijara rendukaturo
g̃waramo rũi ga nhande mombyryvi. [29] Judeus'g̃a jate rũi e'i Tupana'ga pe: “Ga ko
nhanderuvihava'ga.” Judeus'g̃arũive'g̃a e'i a'ea ga pe no. [30] Tupana'ga ko ojipeji. Gaha
judeus'g̃a mombyry g̃a jikogame Cristo'ga rehe. Ga jitehe judeus'g̃arũive'g̃a mombyry g̃a
jikogame Cristo'ga rehe. [31] Ndia'ei reki nhande: “Ndapyryva'javi aherembikwatijaragwera
kiro. Nhandejikoga g̃waramo Cristo'ga rehe tihenduva'javyme ti a'ea,” ndia'ei nhande.
“Timongo hete reki nhande aherembikwatijaragwera. A'ereki a'ea ko pyry,” xa'e nhande
jupe.

4

Abraãova'ea jikoga Tupana'ga rehe

[1] Marã Abraãova'ea hako oreramonhava'ea judeus'g̃a namonhava'ea? [2] Tupana'ga e'i
ahe ve: “Ndepyry hete nde,” ei ga Abraãova'ea pe hako. Po aherekokatua rehe Tupana'ga
ei a'ea Abraãova'ea pe, a'ero po Abraãova'ea nhimbohetei hamo. Aherekokatua rehe rũi
reki Tupana'ga ei ahe ve ndepyry hete nde javo. Nurã ahe nonhimbohetei Tupana'ga pyri
hako. [3] Nahã ikwatijara Tupana'ga mombe'uhava e'i hako:

“Abraão'ga ojiko Tupana'ga rehe,” e'i.
“Nurã Tupana'ga ei ga pe:
‘Ndepyry hete nde.
A'ereki nde erejiko ji rehe,’ ei ga Abraão'ga pe,” e'i ikwatijara Abraãova'ea
mombe'gwovo hako.

[4] Nhande poravykyrame ojipe'ga pe ga imbuhuri itambere'ia nhande ve. Ndia'ei
nhande a'ero: “Ombuhu tehe ga itambere'ia nhande ve.” A'ea nhande ndia'ei. A'ereki
nhandeporavykyagwera rehe ga ombuhu nhande ve. [5] Emo na rũi nhande ve nhande
jikogame Tupana'ga rehe. A'ereki nhanderekokatua rehe rũi ga nhande mombyryvi.
Okote'varuhuve'g̃a pe ga ei reki: “Pepyry pe ji rehe pejikogame.” Nhandejikoga rehe
Tupana'ga nhande mombyry a'ero.

[6] A'ea pe jitehe Daviva'ea ei ãgandoryva mombe'urame hako. A'ereki Tupana'ga
omombyry ãga ãgandekokatua rehe rũi. Daviva'ea e'i nanongara'ãga ndoryva pe a'ero hako.
[7] "Hory hete ãga," ei ahe.
"A'ereki Tupana'ga omombo hete ãgandekote'varuhua ãga hugwi," ei ahe.
[8] "Hory hete ãga
Tupana'ga henonha'jave'ymame ãgandekote'varuhua rehe," ei Daviva'ea.
[9] Daviva'ea omombe'u ãgandoryva a'ero – kiroki ãga gwereko ãwakwanha pira kytiagwera.
Ãga jate rũi reki ahe omombe'u. Ãgandoryva ahe omombe'u no – kiroki ãga ndogwerekoi
okytiagwera.

Pehepia ko Abraãova'ea a'ero. Xa'e nhande ko: Abraãova'ea jikogame Tupana'ga rehe
ga ei ahe ve ndepyry hete nde javo. [10] Ahejikytiukara renonde reki Tupana'ga ei a'ea ahe
ve. Ahe jikytiukarirẽ rũi ga ei. Ahejikytiukara renonde ga ei ndepyry nde javo, a'e ji.
[11] Ahe jikytiukare'ymame vehevi Tupana'ga ei a'ea ahe ve ahe jikogame ga rehe. Aerẽ
ahe jikytiukari. Okytia pyvõ ahe hepiukari Tupana'ga omombyryva. Abraãova'ea ypy
okytie'ymame ojiko Tupana'ga rehe. Nurã Tupana'ga ei ahe ve: "Ndepyry hete nde." Aerẽ
ahe javijitehe judeus'ãgarũive'ãga ojikytie'yma ojiko Tupana'ga rehe. Nurã Tupana'ga ei ãga
pe no: "Pepyry hete pe." Abraãova'ea ypy ojiko Tupana'ga rehe. Aerẽ judeus'ãgarũive'ãga
ahe javijitehe ãga jikogi ga rehe no. Nurã ãga ei nhaneremboypya Abraãova'ea pe. A'ereki
ãga oho ahe rupi ojikoga ãwaramo Tupana'ga rehe. [12] Judeus'ãga ojikytive'ãga na jitehe e'i
nhaneremboypya Abraãova'ea pe. Okytia rehe jate rũi ãga ei Abraãova'ea pe. Ojikoga
ãwaramo Tupana'ga rehe ãga ei. A'ereki ãga oho ahe rupi ojikoga Tupana'ga rehe no. A'ereki
Abraãova'ea nhaneremboypya ojikytiukare'ymame vehevi ojiko Tupana'ga rehe.

Tupana'ga nhi'iãgawera Abraãova'ea pe

[13] Ymya Tupana'ga ei Abraãova'ea pe hako: "Amondo pa po ti ji ojipe'ãga yvya pe
me nehẽ tapereko pa ti nehẽ," ei ga Abraãova'ea pe. Abraãova'ea rymymino'ãga pe
Tupana'ga ei no tamondo ti pe me javo. Ga nde'i ãga pe: "Abraãova'ea ãwendu katu
Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nurã po ti tamondo ãgayvya pe me." A'ea Tupana'ga
nde'i ãga pe. Ahe jikogame Tupana'ga rehe ga ahe mombyryvi. A'ea rehe Tupana'ga ei
ãga pe: "Tamondo ti ãgayvya pe me nehẽ," ei ga. [14] Po Tupana'ga imondoi pyryva'ea ãga
pe aheremimbo'eagwera rendukaturo ãwaramo hamo, a'ero po ãgajikoga ãwaramo rũi ga
imondoi hamo. Ojiko tehe po ãga a'ero. Tupana'ga po e'i tehe ãga pe a'ero: "Pejikoga
ãwaramo ji rehe ti ji imondoi pe me nehẽ." Aheremimbo'eagwera rendukaturo ãwaramo
rũi Tupana'ga imondoi a'ero. [15] A'ereki ãga nohendukatupavi jipi. Hendukatupave'ymame
aheremimbo'eagwera Tupana'ga imbohahyi ãga pe. Ãga herekoe'ymame ombo'eagwera
Tupana'ga nde'i ãga pe: "Napehendukatui pembo'eagwera." A'ereki ãga ndogwerekoi. Ãga
herekorame ombo'eagwera ga imbohahyi ãga pe ãga hendukatue'ymame.

[16] Tupana'ga e'i reki: "Tamondo ti ãga pe ãgajikoga ãwaramo ji rehe," ei ga. "Nurãro
ãwaramo ji imombyrytehei ãga pe togwereko pa katu tuhẽ ti ãga nehẽ," ei Tupana'ga. Ãga pe
ga ei – kiroki ãga ojiko ga rehe Abraãova'ea ja. Omondo po ti ga ãga pe jate rũi a'ero – kiroki
ãga ãwendu katu Moisésva'ea remimbo'eagwera. Jara'ãga pe po ti Tupana'ga imondoi no
ãga jikogame ojihe Abraãova'ea ja. Ahe ve nhande xa'e pa a'ero nhaneremboypya. A'ereki
Abraãova'ea ypy ojiko Tupana'ga rehe.

[17] Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iãgawera Abraãova'ea pe no.
"Ogwyogwyri pe po ti he'yjuhuve'ãga ei nde ve nehẽ:
'Abraãova'ea ko nhaneremboypya,' e po ti ãga nde ve nehẽ," e'i ikwatijara Tupana'ga
nhi'iãgawera mombe'gwovo.
"Na tuhẽ," ei Tupana'ga. Tupana'ga rehe Abraãova'ea jikogi. Gaha ombogwera
omanove'ãga. Onhi'iãga pyvõ ga imbojihuvi mbatera. Hekoe'ymame ga imbojihuvi. Ga rehe
Abraãova'ea jikogi.

[18] Igwete Abraãova'ea heroviari Tupana'ga nhi'iãga. "Ogwyogwyri pe po ti he'yjuhuve'ãga
epavi nhaneremboypya ji ve nehẽ," ei ahe. "A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: 'He'yjuhu po ti

nerymymino'ã̃ga nehẽ onhimongyavo nehẽ,' ei ga," ei ahe. "Na tuhẽ po ti a'ero nehẽ," ei ahe. Emo a'ea rupi ko Abraãova'ea ixava'e hete. [19] Cem anos gwerevi ahe ombo'a kwara ojihe. Igwete Abraãova'ea ei: "Jixava'e hete ji kiro novĩa," ei ahe. "Sarahẽa na jitehe no," ei ahe. "Nanongara'ã̃ga ko ndata'yra'javi jipi," ei ahe novĩa. Emo ahe ojikojiko tuhẽ Tupana'ga rehe. [20] Ahe nde'i: "Tupana'ga e'i tehe ji ve he'yjuhu po ti nerymymino'ã̃ga javo ji ve," nde'i ahe. "Mara'ngu po ti ji ra'yramo kiro nehẽ?" nde'i ahe. Ojiko hete ahe Tupana'ga rehe ga mboheteavo. [21] "Tupana'ga e'i ji ve," ei ahe. "Ã̃gwembi'ea rupi katu po ti ga rekoi ji rerekovo nehẽ. A'ereki ga ipopoaka ã̃gwembi'ea rupi ogwovo," ei ahe. [22] Nurã Tupana'ga ei ahe ve a'ero: "Pyry hete Abrião'ga. A'ereki ga ojiko hete ji rehe," ei ga.

[23] Tupana'ga okwatijaruka a'ea Abraãova'ea mombe'gwovo. Ahemombyryva jate rũi Tupana'ga omombe'u. [24] Nhande mombyryvã̃gwama ga omombe'u no. A'ereki nhande xajiko ga rehe no – kiroki ga ombogwera nhandepojykaharete'ga Jesus'ga gamanoa hugwi. [25] Okwava'eã̃guka na'ẽ Jesus'ga yvyakotyve'ã̃ga po pe ga momanomouka nhanderekote'varuhua rehe. Aerẽ Tupana'ga ga mbogweravi tomombyry ti ga ã̃ga javo nhande ve.

5

Pepyry pe, ei Tupana'ga

[1] Nhande jikoga ã̃gwaramo ga rehe Tupana'ga e'i nhande ve: "Pepyry hete pe," ei ga. Nurã nhandepy'a rukatui Tupana'ga rehe. A'ereki Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga omano nhanderekote'varuhua momboa nhande hugwi. [2] Nhande jikogame ga rehe Cristo'ga ikwahavukahetei nhande ve Tupana'ga remimombyryva. A'ereki Tupana'ga omombyry nhande ve jipi. Nhanderory hete nhande no. A'ereki nhande xa'e: Tupana'ga ruvihavuhuhetea rupi po ti nhande rekoi nehẽ. [3] Nahã no, nhanderory nhande mbatera rahya rehe no. A'ereki hahyrame nhande ve xanhimboita nhande nhanenhimomiranama. [4] A'ero Tupana'ga ei nhande ve: "Pepyry tuhẽ pe penhimomiranama." Ikwahavame Tupana'ga nhi'iã̃ga koji'i nhande ei a'ero: Aerẽ po ti nhande rekoi Tupana'ga ruvihavuhuhetea rupi nehẽ. [5] A'ea erame nhande ndiroviatehei. A'ereki Tupana'ga py'a ja ko nhande. Tupana'ga ombuhu gwa'uva nhande pyri. Gara'uva okwahavuka nhande ve Tupana'ga remiarõa a'ero.

[6] Nhande niandepopoakari nhanenhimbopiro'yavo nhanderekote'varuhua hugwi ikwehe. Aerẽ Tupana'ga ei raikwehe: "Kiroã̃gwe oho japiavo. Kiroã̃gwe po ti Cristo'ga manoi okote'varuhuve'ã̃ga ndepyga nehẽ," ei ga. A'ero Cristo'ga manoi tuhẽ nhande repyga raikwehe. [7] Nhanderovai jate nhande niamanoi te ojipe'ã̃ga ndepyga okokatuve'ã̃ga ndepyga vehevi. Nhande ndia'ei gwerevi: "Amano po ti ji pyryheteve'ga repyga." [8] Tupana'ga ki a'e te nhande atyvi. Ga nhande arõ hete. Gwepiuka ga ã̃gwemiarõa gwa'yra'ga momanorame. A'ereki nhande rekote'varuhurame Cristo'ga omano nhande repyga.

[9] Cristo'ga manoro ã̃gwaramo Tupana'ga ei nhande ve kiro: "Pepyry pe." A'ero po ti na tuhẽ nehẽ no. Nhande mombyryva ã̃gwaramo po ti Cristo'ga nhande mbopiro'yi Tupana'ga monha'nga hugwi. A'ero po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhanderekote'varuhuagwera rehe nhande mondove'ỹ hahyva'ea ruvihava pype nhande manorame nehẽ. [10] Nhande xako te'varuhu ypy Tupana'ga pe. Emo Cristo'ga manoro ã̃gwaramo Tupana'ga ojirekokatuuka nhande ve. A'ero po ti na tuhẽ nehẽ no. Tupana'ga ojirekokatuuka nhande ve kiro. A'ero po ti Cristo'ga okojiro ã̃gwaramo nhande rerekokatui nehẽ no. [11] Nahã no, nhanderory hete nhande Tupana'ga rehe no. A'ereki Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga gwerekokatuuka Tupana'ga kiro nhande ve.

Adãova'ea reaporoã̃gitaagwera ikwahy nhande rehe

[12] Nahã a'ero. Adãova'ea oko te'varuhu ypy yvya koty hako. Nurã ahe manoi. Nahã yvyakotyve'ã̃ga manombavi okote'varuhupava ã̃gwaramo. [13] Moisésva'ea remimbo'ea renonde yvyakotyva'ea oko te'varuhu pa. Emo Tupana'ga nde'i ahe ve: "Pe napehendukatui Moisésva'ea remimbo'eagwera." A'ereki Moisésva'ea nombo'ei ve ahe. [14] Emo a'ea rupi Moisésva'ea remimbo'ea renonde ahe manomanombavi Adãova'ea py'rovova'ea.

Adãova'ea nonhi'ĩpo'rui Tupana'ga okote'varuhuavo. Adãova'ea rekote'varuhua atyvi reki jarava'ea rekote'varuhua novĩa. Emo ahe omanomanomba a'ea rupi.

Cristo'ga reaporoğita ikwahy tuhẽ nhande rehe

Adãova'ea reaporoğita ikwahy nhande rehe. A'ea nhande mbo'e aerẽve'ga rehe Cristo'ga rehe. A'ereki Cristo'ga reaporoğita ikwahy jitehe nhande rehe no. [15] Emo ojoatyvi reki Adãova'ea Cristo'ga pavẽi. A'ereki Adãova'ea oko te'varuhu. Cristo'ga ki a'e te pyry nhande ve. Adãova'ea ojipejiva'ea oko te'varuhu. A'ero nhandere'yjuhua rekote'varuhui nhanemanomanomo. Tupana'ga ki a'e te omombyry nhande ve. A'ereki ga nhandere'yjuhua mombyrymbyryvuka Jesus Cristo'ga pe ojipejive'ga pe. Jesus Cristo'ga reaporoğita ikwahy tuhẽ nhande rehe a'ero ga imombyryvame nhande ve. [16] Ojoatyvi tuhẽ Adãova'ea Tupana'ga pavẽi. Adãova'ea rekote'varuhurẽ Tupana'ga ei ahe ve: "Ereko te'varuhu nde." A'ero ga ei nhande ve nhaporemo: "Peko te'varuhu pe." Emo nhandere'yjuhua rekote'varuhurẽ Tupana'ga ei reki nhande ve: "Pepyry hete pe." A'ereki ga omombyry tehe nhande ve. [17] Nhande xamanomanomba ojipejiva'ea rekote'varuhuro ğwaramo. Emo ojipejive'ga pyryva Jesus Cristo'ga pyryva ikwahy tuhẽ nhande rehe nhande mbohuvihavuhuavo. A'ereki nhande jikogame ga rehe Tupana'ga omombyry hete nhande ve. Igwete ga nhande mombyryvi. A'ero Jesus Cristo'ga nhande mbohuvihavuhui a.

[18] Adãova'ea rekote'varuhuro ğwaramo Tupana'ga ei nhande ve: "Peko te'varuhu pa pe yvyakotyva'ero." Emo Cristo'ga opyryva ğwaramo omano nhande repyga. Nahã ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi nhande mongoheteavo. [19] Adãova'ea nohendukatui Tupana'ga nhi'iğa. A'ero nhande rekote'varuhupavi kiromo. Jesus Cristo'ga ki a'e te ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa. A'ero Cristo'ga nhandere'yjuhua mombyryvi kiromo.

[20] Tupana'ga okwatijaruka onhi'iğa Moisésva'ea pe hako tokwaha ti ğa okote'varuhua javo. Ikwahavame Tupana'ga nhi'iğa koji'i tehe ğa ndekote'varuhui jipi. Emo ğa ndekote'varuhuheterame Tupana'ga imombyryhetehetei ğa pe. [21] Nahã ji ei a'ero. Nhanderekote'varuhua ikwahy nhande rehe nhanemanoağwama nhande mondovouka hahyva'ea ruvihava pype. Emo Tupana'ga remimombyryva ikwahy jitehe nhande rehe no. A'ereki Tupana'ga nhande mombyry hete. A'ero po ti ga nhande mongoukari ojipyri nehẽ. Jesus Cristo'ga pe nhandepojykaharete'ga pe po ti ga nhande mongoukari yvagi pe avuirama nehẽ.

6

Nhandepiro'y nhande nhanderekote'varuhua hugwi

[1] Marã po ti a'ero nehẽ? Pe'ji po pe: "Xako te'vate'varuhu po nhande hamo. A'ero po ti koji'i Tupana'ga imombyrymbyryhetei nhande ve nehẽ," pe'ji tehe po pe a. [2] Na rũi, a'e ji. Kiroki ahe omano – ahe ndokote'varuhua'javi. Ahe javijitehe po nhande ndiakote'varuhua'javi hamo. [3] Ndapekwahavi pe naerũ? Cristo'ga omano tambopiro'y ğa ğandekote'varuhua hugwi javo. Nhanenhimobatizaukarame Cristo'gareheva'ero nhande ei a'ero: "Cristo'ga nhande mbopiro'y nhanderekote'varuhua hugwi omanorame," xa'e nhande. [4] Cristo'ga manorame ğa ga tymi a'iti ahe omano javo. Nhanenhimobatizaukarame nhande ei: "A'iti Cristo'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi omanorame," xa'e nhande. Cristo'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi taheaporoğita pyahu ti ğa javo. Tupana'ga nhanderuvete'ga opopoakahetero ğwaramo Cristo'ga mbogwera gamanoa hugwi ga mongopyahuavo. Nahã po nhanderekoağwama ipyahuro nohõ hamo.

[5] Cristo'gareheva'ero nhande rekoi nhandejikoty'a ga pavẽi. Nurã Cristo'ga manoro ğwaramo nhande ei xakote'varuhua'javyme ti javo. Na jitehe gareheva'ero nhande reaporoğitapyahuro gambogwerava ğwaramo. [6] A'ero nhande ei: Omanorame yva rehe Cristo'ga imombigi nhandereaporoğitaymyana tipopoakara'javyme ti ğandekote'varuhua ğa ndehe javo. "Tipiro'y ti ğa jugwi," ei ga. [7] A'ereki omanorame ahe ipiro'y okote'varuhua

hugwi. Ahe javijitehe po nhande piro'yramo nhanderekote'varuhua hugwi Cristo'ga manorame.
[8] Cristo'gareheva'ero nhande piro'yramo nhanderekote'varuhua hugwi Cristo'ga manoro g̃waramo. Nurã nhande ei no: Cristo'gareheva'ero po ti nhande reaporoĝitapyahuro ga rekojiro g̃waramo. [9] A'ereki Cristo'ga okwera omanoa hugwi. Nomanoa'javi po ti ga nehẽ. Gamanoa po ti ndopojykaukara'javi ga nehẽ. [10-11] Nhanderekote'varuhua rerekovo Cristo'ga manoi ojipeji. Omanoro g̃waramo ga ndogwerekoa'javi nhanderekote'varuhua a'ero. A'ereki ga omano hete jugwi. Pe'ji ti a'ero: "Cristo'gareheva'ero g̃waramo xakote'varuhua'javyme ti nhande," pe'ji ti. Ag̃wamo reki Cristo'ga rekoi Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Pe'ji ti a'ero: "Na jitehe nhande xako Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe Jesus Cristo'gareheva'ero g̃waramo," pe'ji ti.
[12] Tipopoakaryme ti pe ndehe pendekote'varuhua tapekoyme ti penhimimbotate'varuhua rehe nehẽ. [13] Tapenhikwava'eĝi ti pejeaporoĝitate'varuhua pe pejikote'varuhuavo. Ymya pe ndeaporoĝitate'varuhuro jipi. Ag̃wamo ki pe a'e te pe ndeaporoĝitapyahuro. Penhikwava'ẽ ti Tupana'ga pe a'ero xako katu ti javo. [14] Pendekote'varuhua ti tapepojykapavyme pe nderekovo a'ero. A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi rũi pe peko kiro. Ag̃wamo ki pe a'e te peko Tupana'ga remimombyryva rupi. A'ereki Tupana'ga omombyry pe me pe mbopiro'yavo pendekote'varuhua hugwi.

Xanhikwava'ẽ ti Tupana'ga pe

[15] Pe'ji po pe ji ve a'ero: "Marã naerũ? A'iti nhande rekoi Tupana'ga remimombyryva rupi kiro. Nhanderekoa'jave'ymame Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi xako te'varuhu naerũ?" pe'ji tehe po pe ji ve. Na rũi te! a'e ji. [16] Ndapekwahavi pe naerũ? Nahã a'ero. Po pe ei ojipe'ga pe: "Anhikwava'ẽ ji nde ve neremimbotarimova'ea rehe ji tako javo." Pe'erame a'ea garemimbotarimova'ea rehe tuhẽ po pe ndekoi a'ero pejipiro'ye'ymamo ga hugwi. Na jitehe penhikwava'eĝame pejeaporoĝitate'varuhua pe po pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi. A'ero pemanorame po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Penhikwava'eĝame Tupana'ga pe garemimbotarimova'ea rehe tuhẽ po pe ndekoi. A'ero po ti ga pe mombyryvi nehẽ.
[17] Ymya pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi raikwehe. Aerẽ reki pe hendukatuhetei penhimbo'ea. Nurã ji ei kiro Tupana'ga pe: "Ndepyry hete nde g̃a mboheaporoĝitapyahuavo." [18] Tupana'ga pe mbopiro'y pendekote'varuhua hugwi. Igwete pe nhikwava'eĝi ga pe pejikokatuavo.
[19] A'ea ji imombe'ukatui pe me tonhimimyme ti pe me javo. A'ereki pe ndapekwahakatui a. Ymya pe nhikwava'eĝi pejeaporoĝitate'varuhua pe xako te'varuhu javo. "Xako te'vate'varuhu paravuhu ti," pe'e pe raikwehe. Ag̃wamo ti penhikwava'ẽ Tupana'ga pe xako katu javo. Pe'ji ti: "Xako katu kiro Tupana'gareheva'ero."
[20] Ymya pepiro'ye'ymame pejikote'varuhua hugwi pe ndapekokatui. [21] Ndapyryva'uvi reki pe me pe ndekote'varuhurame raikwehe. Ag̃wamo pe ndapepoyjayjaruhui pejikote'varuhuagwera rehe. Aherekote'varuhua po ahemondoag̃wama hahyva'ea ruvihava pype. [22] Emo Tupana'ga pe mbopiro'y kiro pendekote'varuhua hugwi pe mongovo ojiheva'ero. Pyry tuhẽ pe me pe ndekorame Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ea po ti pehoag̃wama yvagi pe nehẽ. Pevo po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. [23] Aherekote'varuhuagwera kwepykava ko hahyva'ea ruvihava pype. Emo Tupana'ga omombyry tehe nhande ve. Nhande mongo po ti ga ojipyri yvagi pe avuirama nehẽ. A'ereki nhande xajikoty'a Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi.

7

Nhandepiro'y nhande aheremimbo'eagwera hugwi

[1] Nhiirũ, pekwaha pe nhanemoĝita. Tihendu katu nhande moroĝita nhandekovo jipi. Nhanemanorame reki nhandepiro'yro jugwi. A'ea pe pekwaha pa no. [2] Nahã kunhangwera'g̃a pe a'ero hembirekove'g̃a pe. G̃anembireko'g̃a manoe'ymame moroĝita e'i g̃a pe

topohiryme ti ğa ğwembireko'ğa hugwi. Ğanembireko'ğa manorame kunhangwera'ğa
piro'yro jugwi. 3 Po hẽarembireko'ga manoe'ymame hẽa ojipe'ga rerekovo, a'ero po
nhande ei hẽa pe: Ite'varuhu hẽa ojipe'ga rerekovo. Po hẽarembirekova'ea manorẽ hẽa
ojipe'ga rerekoi, a'ero moroğita nde'i hẽa pe hẽa ga rerekorame. A'ereki hẽa ipiro'y a'ea
hugwi.
4 Na jitehe pe pepiro'y Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi Cristo'ga manoro
ğwaramo. Kiro pe peko Cristo'ga reheva'ero – gaha ko Tupana'ga ombogwera gamanoa
hugwi. Cristo'gareheva'ero xako katu Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nhan-
dekovo jipi. 5 Ymya nhande rekouhui nhanenhimimbotarimova'ea rehe ikwehe. A'ero
Moisésva'ea remimbo'eagwera i'ei nhande ve novĩa: "Tapekote'varuhui ti." Hen-
dukatue'yma reki koji'i nhande rekote'varuhupotaruhui. Nhanderekote'varuhua po
nhanemondoağwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa. 6 Ymya nhande ei: "Tihendu
katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijara. Nahã nhande nhimombyryvi
Tupana'ga pe," xa'e nhande ikwehe novĩa. Emo nhande ndia'ea'javi a'ea kiro. A'ereki
Tupana'ga nhande mbopiro'yi Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi. Ağwamo nhande
rekoi tuhẽ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande
mboheaporoğita pyahu.

Aheremimbo'eagwera okwahavuka nhanderekote'varuhua

7 Marã a'ero? Pe'ji po pe: "Ite'varuhu Moisésva'ea remimbo'eagwera naerũ?" Na rũi,
a'e ji pe me. Aheremimbo'eagwera okwahavuka reki ji ve jirekote'varuhua. A'ereki e'i:
"Tapepotaruhui ti ojipe'ğa mbatera," e'i aheremimbo'eagwera nhande ve. A'ero ji ei:
Ako te'varuhu reki ji Tupana'ga pe ji ipotaruhurame ğambatera. Aheremimbo'eagwera
i'ee'ymame po ji ndakwahavi a'ea hamo. 8 A'ereki: "Tapepotaruhui ti ğambatera,"
e'i. Ikwahavame reki a'ea koji'i tehe reki ji ipotaparavuhui jirekote'varuhuro ğwaramo.
Herekoe'ymame aheremimbo'eagwera po ndiukwahavi nhanderekote'varuhua hamo.
9 Ymya ikwahakatue'ymame aheremimbo'eagwera ji etehei: "Jipyry hete ji." Ikwahavet-
erame aheremimbo'eagwera a'e te ji rekote'varuhupotari tuhẽ reki. 10 "Nhimanorame po
ti ji hoi hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ," a'e ji.
Ymya Tupana'ga ei Moisésva'ea pe hako: "Embo'e ti ğa nhinhi'iğa rehe," ei ga.
"Hendukaturame neremimbo'ea po ti ğa ndekoi ji pyri nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve
novĩa. Emo ji ikwahavame aheremimbo'eagwera ji a'e: "Aho po ti ji hahyva'ea ruvihava
pype a'ero nehẽ," a'e ji jijive. 11 Jirekote'varuhuro ğwaramo ji nhimoandyandyi na'ẽ.
Aheremimbo'eagwera e'irame tapekote'varuhui javo koji'i tehe reki ji ako te'varuhu pota
a'ero. Nahã jirekote'varuhua po nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa.
12 Pyry hete reki Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ereki Tupana'ga ahe mbo'eukari
onhi'iğa rehe Moisésva'ea pe. Aheremimbo'eagwera okokatukwahavuka pa nhande
ve. 13 Ji nda'ei reki aheremimbo'eagwera pe: Pyryheteva'ea po nhimondoağwama
hahyva'ea ruvihava pype novĩa. Ji nda'ei tuhẽ a'ea. Nahã ji ei: Jirekote'varuhua
po nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa, a'e ji. Aheremimbo'eagwera
pyryheteva'ea e'i nhande ve: "Peko katu ti," e'i. Jirekote'varuhuro ğwaramo tegwete
reki jirekokatuhava a. A'ero ji ei: Aho po ti ji hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, a'e ji.
Jirekote'varuhua ji mbo'e reki hendukatuukare'yma ji ve pyryheteva'ea. Jukwaha reki
a'ero. Ite'varuhu ko jirekote'varuhua a. Ikwahavame aheremimbo'eagwera a'ero nhande
nhimombaragwahavi nhanderekote'varuhua rehe ite'varuhu hete javo jupe.

Ako katu pota ji novĩa, ei Paulova'ea

14 Tupana'ga nhande mbo'euka Moisésva'ea pe hako toko ti ğa nhiremimbotarimova'ea
rehe javo. Emo yvyakotyva'ero ji ako nhiremimbotarimova'ea rehe. A'ero ji nda-
jipiro'yi tuhẽ jirekote'varuhua hugwi. 15 Marã ji rekoi naerũ? a'e ji jitekovo. A'ereki
jirekokatupotarame ji ndakokatui tuhẽ. Ji rekote'varuhupotare'ymame ji rekote'varuhui
tuhẽ. 16 Po ji rekote'varuhui jirekote'varuhupotare'ymame, a'ero po ji ei: Pyry tuhẽ
Moisésva'ea remimbo'eagwera tapekote'varuhui ti javo. 17 Ji rũi reki anhimongo te'varuhu.

Jite'varuhua jipy'a pe ji mongo te'varuhu. [18] Ji ako katu pota novĩa. Emo tegwete
reki jirekokatuhava. Nurã ji nhimombaragwahahetei jipyryve'yma rehe jipy'a pe.
[19] Jirekokatupotarame ji ndakokatui reki. Ji rekote'varuhupotare'ymame ji rekote'varuhui
reki. [20] Po ji rekote'varuhui jirekote'varuhupotare'ymame, a'ero po ji rũi anhimongo
te'varuhu. Jite'varuhua jipy'a pe ji mongo te'varuhu.
[21] Nahã ji ve a'ero jipi. Ji ako katu pota novĩa. Emo ji akote'varuhue'ymi reki.
[22] Jireaporoğita pe ji rekoi Tupana'ga remimbo'ea rehe novĩa. [23] Emo ji anhimombaragwaha
jireaporoğitate'varuhua rehe no. A'ea gwovahoguhu jireaporoğitapyryva jipi. Tegwete
a'ero jirekokatuhava. A'ereki jireaporoğitate'varuhua nanhimbopiro'yi jirekote'varuhua
hugwi. [24] Ndavy'ari hete ji a'ero! Ma'ğa po ti ji mbopiro'yi jirekote'varuhua hugwi? a'e ji.
A'ereki a'ea nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype. [25] Tupana'ga jate, a'e ji. Gaha ji
mbopiro'yuka jugwi Jesus Cristo'ga pe nhandepojykaharete'ga pe. Pyry hete Tupana'ga ji
ve.
Nahã ji rekoi a'ero. A'e ko ji novĩa: Jihi tako Tupana'ga remimbo'ea rupi. Emo
jireaporoğitate'varuhuro ğwaramo ji rekote'varuhui.

8

Tupana'ga ra'uva ojikoty'a nhande pavẽi

[1] Jesus Cristo'ga pavẽi nhandekovo ğwaramo Tupana'ga nde'i kiro nhande ve: "Peho
po ti pe hahyva'ea ruvihava pype nehẽ." Nde'i ga kiro nhande ve. [2] A'ereki Tu-
pana'ga ra'uva ji mbopiro'yi jirekote'varuhua hugwi. A'ero ji ndahoa'javi hahyva'ea
ruvihava pype nehẽ. Tupana'ga ra'uva jitehe nhande mboheaporoğita pyahu Je-
sus Cristo'ga pavẽi nhandekovo ğwaramo. [3-4] Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i
nhande ve novĩa: "Peko katu ti." Emo nhande ndiakokatui reki nhandereaporoği-
tate'varuhuro ğwaramo. Aheremimbo'eagwera rendukatua nianemongokatui. Tu-
pana'ga reki nhande mongokatuuka. Ga ombuhuruka gwa'yra'ga yvya koty raikwehe.
Nhande ja gara'yra'ga rekoi yvyakotyva'ero okote'varuhuve'ğa ja novĩa. Emo ga
ndokote'varuhui'i'i okokatuavo. A'ero Tupana'ga Cristo'ga momanoi nhandereaporoği-
tate'varuhua rehe tamombo yvyakotyve'ğa ndekote'varuhua ğa hugwi javo. Nahã ga
nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi toko katu ti ğa javo. "Ombopiro'yrame
ğandekote'varuhua hugwi po ti ğa hendukatui Moisésva'ea remimbo'eagwera nehẽ
aherekokatua mombe'uhava," ei Tupana'ga. A'ereki nhande ndiakoi kiro nhaneremim-
botarimova'ea rehe. Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe jate nhande rekoi a.
[5] Kiroki ğa oko ğwemimbotarimova'ea rehe – ğwemimbotara rehe ğa ndeaporoği-
tae'ymi. Kiroki ğa oko Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe – gara'uva remimb-
otara rehe ğa ndeaporoğitae'ymi. [6] Gweaporoğitarame ğwemimbotara rehe jipi po ti ğa
hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Gweaporoğitarame Tupana'ga ra'uva remimbotara
rehe jipi ğa ndekopyahui. Onoğatu ğapy'a. Aerẽ po ti ğa ndekoi Tupana'ga pyri avuirama
nehẽ no. [7] Gweaporoğitarame ğwemimbotara rehe jipi ğa ndokoi Tupana'ga rehe a'ero.
Ğa nohendukatui ganhi'iğa. A'ereki tegwete ğa pe garendukatuhava. [8] Ğa ndekorame
ğwemimbotarimova'ea rehe jipi tegwete Tupana'ga nhimohema ğa ndehe.
[9] Oro pe, po Tupana'ga ra'uva jikoty'ari pe pavẽi, a'ero po pe ndapekoi penhimimbotari-
mova'ea rehe jipi. Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe po pe ndekoi jipi. Cristo'ga
ra'uva jikoty'are'ymame ğa pavẽi po ğa Cristo'gareheve'ğa rũi. [10] Pendekote'varuhuro
ğwaramo po ti penda'oa manoi nehẽ novĩa. Po Cristo'ga jikoty'ari pe pavẽi a'ero po
penda'uva rekopyahui. A'ereki Tupana'ga pe mombyry pe nderekovo. [11] Tupana'ga ra'uva
Jesus Cristo'ga mbogwera gamanoa hugwi raikwehe. Po gara'uva jikoty'ari pe pavẽi, a'ero
po ti Tupana'ga jitehe penda'oa mbogweravukari gwa'uva pe nehẽ pemanoa hugwi nehẽ.
A'ereki gara'uva ojikoty'a pe pavẽi.
[12] Nhiirũ, nahã po nhande rekoi a'ero hamo. Xako po nhande Tupana'ga ra'uva
remimbotarimova'ea rehe hamo. Ndiakoa'javi po nhande nhanenhimimbotarimova'ea
rehe hamo. [13] Pe ndekorame penhimimbotarimova'ea rehe po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava

pype a'ero nehẽ. Pe'ji po pe hamo: "Tupana'ga ra'uva nhande pokoga g̃waramo po ti
nhande pohiri nhanderekote'varuhua hugwi." Po pe ei a'ea, a'ero po pe ndekopyahui.
14 Kiroki g̃a ombopogwe Tupana'ga ra'uva – g̃ahã Tupana'ga ra'yramo oko. 15 Ymya
pe ndapepiro'yi pejikyhyjia hugwi raikwehe. Emo Tupana'ga ra'uva urame pe pyri
pe mbopiro'yi jugwi. Nurã pe ndapekyhyjia'javi kiro. Gara'uva pe mongo Tupana'ga
ra'yramo pe mbo'eavo. Nurã nhande ei Apĩ nhanderuvete'ga pe Tupana'ga pe. 16 Nhande
ko Tupana'ga ra'yramo, xa'e nhande. "Pohi tuhẽ pe'ji," e'i Tupana'ga ra'uva nhande ve no.
17 Gwa'yra g̃waramo po ti Tupana'ga imbuhuri pyryva'ea nhande ve nehẽ. Jesus Cristo'ga
pavẽi po ti nhande herekoi pyryva'ea nehẽ. A'ereki ga pavẽi nhande xako. Hahy ga pe ga
ruvame yvya koty. A'ero hahy nhande ve no. Po nhande ikwahavi hahya kiro Cristo'ga
pavẽi, a'ero po ti ga imbuhurukari gwuvihavuhua nhande ve nehẽ no.

Pyry hete po ti nhande ve nehẽ

18 Ag̃wamo nhande ikwahavi hahya. Aerẽ po ti Tupana'ga ikwahavukari gwuvi-
havuhuhetea nhande ve nehẽ. A'ero ji ei: Hahy'i reki kiro nhande ve. Emo po ti
pyry hete hete tuhẽ nhande ve nehẽ Tupana'ga ikwahavukarame gwuvihavuhuhetea
nhande ve nehẽ. 19 Tupana'ga po ti gwa'yra'g̃a nduvihavuhua mboukwahahetei nehẽ no.
Nurã yvagipeva'ea yvyakotyva'ea Tupana'ga rembiapoa nhaporemo e'i kiro: "Tupana'ga
po ti tomboukwaha tuhẽ gwa'yra'g̃a nduvihavuhua nehẽ," e'i. "A'ea nhande tipota
hete," e'i pa Tupana'ga rembiapoa. 20-21 A'ereki Tupana'ga ombote'varuhu g̃wembiapoa
ahe rekote'varuhurame hako. Garembiapoa remimbotarimova'ea rehe rũi Tupana'ga
ombote'varuhu. G̃wemimbotarimo ga ombote'varuhu a'ea novĩa. Emo ga e'i: "Aerẽ po
ti nhirembiapoa ipiro'yro ijuga hugwi nehẽ," ei Tupana'ga. "Jira'yra'g̃a piro'yrame po ti
pyryhetero g̃a pe nehẽ," ei ga. "Na jitehe po ti pyryvamo nhirembiapoa pe nhaporemo
opiro'yrame nehẽ no," ei Tupana'ga hako.

22 Tikwaha nhande tiruahũa jupe kiro. Kunhangwera'g̃a pe tiruahũ no gwa'yra'g̃a
mbo'ag̃werĩrame. A'ereki hahy pa g̃a pe. Na jitehe Tupana'ga rembiapoa pe nhaporemo
kiromo jate vehevi tiruahũramo. 23 Garembiapoa pe jate rũi reki tiruahũ. Nhande ve
na jitehe hahypavamo kiro no. Igwete nhande ei tiruahũ kiro nhande ve javo. Emo po
ti Tupana'ga nhande mboukwahavi gwa'yramo nehẽ. Ombopiro'y po ti ga nhandera'oa
ite'varuhuva'ea hugwi. A'ea nhande tipotarahi imboha'uva. Tupana'ga omombyryvypy
nhande ve gwa'uva mbuhua nhande pyri ikwehe. A'ero nhande ei: Aerẽ po ti Tupana'ga
imombyryva'javi nhande ve nehẽ, xa'e nhande. 24 Nhandejikogame Jesus'ga rehe nhande
ei ikwehe: "Aerẽ po ti Tupana'ga imbuhuri nhandera'opyahua nhande ve a'ero nehẽ,"
xa'e nhande. Po ga imbuhuripei nhande ve, a'ero po nhande ndia'ei: "Ombuhu po ti ga
nhande ve nehẽ." A'ereki ga ombuhuripe. 25 Emo herekoe'ymame nhande xa'e: "Aerẽ po
ti nhande herekoi nehẽ." Imboha'uva g̃waramo nhande nhimomiranami hahya pe a'ero.

26 Nhande nhimomiraname'ymame Tupana'ga ra'uva nhande pokogi no. Nhande
ndikwahavi nhanenhi'ig̃ame Tupana'ga pe marã po ti ji ei ga pe javo. Tupana'ga ra'uva
ki a'e te onhi'ĩ Tupana'ga pe gareheve'g̃a ndepyga. Inhi'ig̃a ko ahepytuhemahivuhua
ja. Nhande nimombe'ukwahavi a'ea. 27 Tupana'ga ki a'e te okwaha. Ga okwaha
nhandereaporog̃ita. Ga okwaha gwa'uva nhi'ig̃a no a'ea pe jira'uva ei javo. A'ereki
Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe gara'uva rekoi onhi'ig̃ame ga pe nhande repyga.

28 Nhande xako hete Tupana'ga rehe. A'ero Tupana'ga nhande pokogi mbatera rahya
mombyrypava nhande ve. Ojikwe vehevi ga ei nhande ve: "Pe ko jireheva'ea tapeko ti
nhiremimbotarimova'ea rehe," ei Tupana'ga. 29 A'ereki ymya Tupana'ga nhande mo'emo'ẽ
ojive. "G̃a po ti jireheva'ero," ei ga, "jira'yra'ga ja ti g̃a toko javo," ei Tupana'ga hako.
"He'yjuhu po ti g̃a gairũramo onhimongyavo nehẽ," ei ga. "Jira'yra'ga ja po ti g̃a ndekoi
g̃anduvihavuhuhetero ti ga toko nehẽ," ei Tupana'ga hako. 30 Ymya Tupana'ga ei a'ero toko
ti g̃a jireheva'ero javo. A'ero ga ei jireheve'g̃a nhande ve. A'ero ga nhande mombyryvi
nhande rerekovo. A'ero ga ei: "Gwereko po ti g̃a jiruvihavuhua ji pavẽi nehẽ no," ei
Tupana'ga nhande mombe'gwovo.

Tupana'ga py'a ja ko nhande

31 Nahã a'ero. Tupana'ga nhande repygame nianemovahĩhavi a'ero. 32 Tupana'ga nhande
repyga nokate'ymi gwa'yra'ga rehe. A'ereki ga nde'i gwa'yra'ga pe: "Terehoi ti emanomo
ğa ndepyga," nde'i ga. Ga gwa'yra'ga mbuhuruka tuhẽ reki yvya koty tomano ti ga ğa
ndepypava javo. Gwa'yra'ga ga ombuhuruka nhande pyri raikwehe. Ombuhu pa po ti ga
pyryva'ea nhande ve a'ero nehẽ. 33 Tupana'ga e'i nhande ve ğwemimo'ẽharamo: "Pepyry
hete pe kiro," ei ga. Nimbojahavi nhande ve a'ero. 34 Nda'ekavi nhande ve pejeaporoğita
te'varuhu pe javo. Jesus Cristo'ga nde'i a'ea nhande ve. A'ereki ga omano nhande
repyga tamombo ğandekote'varuhua javo. Tupana'ga ga mbogwera reki ga mongovo
ojipyri yvagi pe tambohete ti ga javo. Cristo'ga nhande repy kiro onhi'iğa Tupana'ga pe
a'ero. 35 Cristo'ga nhande arõhetei nhande rerekovo jipi. Nimombikavi Cristo'ga remiarõa.
Hahyrame nhande ve ga nhande arõ. Hekoteherame nhandepy'a ga nhande arõ. Ğa
ndekote'varuhurame nhande ve Cristo'ga nhande arõ. Ty'ara nhande jukaheterame ga
nhande arõ. Nhande herekoe'ymame mbatera ga nhande arõ. Nhande manoğwerĩrame
ga nhande arõ. Ğa nhande jukarame ga nhande arõ. Nimombikavi tuhẽ Jesus'ga remiarõa.
36 Aherembikwatijara omombe'u no. Omombe'u ahenhi'iğa Tupana'ga pe hako.
"Ore ndereheva'ero ğwaramo
ğa ore juka pota jipi," ei ahe.
"Ore ko ovelhas ja ğa pe
ğa ore jukapotarame," ei ahe ikwatija hako.
37 Nhanembovy'are'ỹva'ea nhaporemo ndikwahyi nhande rehe. Xanhimomirana
nhande jupe. A'ereki Cristo'ga nhande mbopopoaka nhanenhimomiranama rehe. Ga
nhande arõ hete. A'ero koji'i nhande roryroryhetero nhandejikoga ga rehe. 38 A'e hete
ji: Nimombikavi Tupana'ga remiarõa. Nhanemanoa nomombigi garemiarõa nhande
rehe. Nhanemanoe'yma na jitehe nomombigi. Yvagipeve'ğa nomombigi nhanearõa.
Ğanduvihava'ğa nomombigi no. Ipopoakave'ğa nomombigi. Ağwamova'ea nomombigi.
Aerẽva'ea na jitehe nomombigi. 39 Yvateuhuva'ea nomombigi nhanearõa. Yvyvotaruhu-
peva'ea nomombigi no. Tupana'ga rembiapoa nhaporemo nomombigi nhanearõa. A'ereki
Tupana'ga nianearombigağwami tuhẽ. Nhandejikogame Jesus Cristo'ga rehe nhandepo-
jykaharete'ga rehe ga okwahavuka Tupana'ga remiarõa nhande ve.

9

*Tupana'ga remimo'*ẽhara'ğa israelitas'ğa

1 Cristo'gareheva'ero ji nhimombe'ukatui kiro pe me. Ji nanhi'mbei. Tupana'ga ra'uva
okwahavuka ji ve jiyvyteri pe nhi'mbee'yma no. 2 Jivy'are'ỹhetea ji imombe'ukatui kiro pe
me. A'ereki ji ndavy'ari hete jire'yja'ğa ndehe judeus'ğa ndehe ğa jikoge'ymame Cristo'ga
rehe. Ndopigi jirekoveveuhua ğa ndehe a'ero. 3 A'ereki ji apota hete ğajikoga Cristo'ga
rehe. Ahepy pota ji ğa novĩa. Po jire'yja'ğa jikogi Cristo'ga rehe Cristo'ga pohira ğwaramo
ji hugwi hamo, a'ero po ji ipotari Cristo'ga pohira ji hugwi hamo, a'e po ji novĩa. A'ereki
ji apotarahivuhu ğajikoga ga rehe. 4 Ğa ko Tupana'ga remimo'ẽharamo israelitas'ğa.
Ymya Tupana'ga ei ğanamonhava'ea pe: "Jira'yramo ko pe ndekoi," ei ga. Gwepiuka ga
gwuvihavuhuhetea ahe ve no. "Nahanahã po ti ji rekoi pe nderekokatuavo nehẽ," ei ga
ğanamonhava'ea pe. Tupana'ga okwatijaruka onhi'iğa Moisésva'ea pe terembo'e ti ğa
javo. Okwahavuka ga ğanamonhava'ea pe nahã ti ji mbohete javo. Tupana'ga e'i ahe ve
no: "Nahanahã po ti ji imombyryvi pe me nehẽ," ei ga ahe ve. 5 Israelitas'ğa nemboypya
ko Abraãova'ea, Isaqueva'ea, Israelva'ea no. Cristo'ga ko o'a yvya koty israelitaramo no
raikwehe. Gaha ko nhanderuvihavuhuhete'ga Tupanamo. Timbohete ti ga avuirama
a'ero. Na tuhẽ.
6 Israelitas'ğa ndokoi reki Cristo'ga rehe. Emo ji nda'ei: "Tupana'ga opirĩa o'eagwera
o'erame ahe ve hako tamo'ẽ ti ğa jijive javo hako." Ji nda'ei a'ea. A'ereki israeli-
tas'ğa nhaporemo rũi Tupana'ga omo'ẽ ojive. 7 Ga nomongopavukari Abraãova'ea
rymymino'ğa gwa'yramo no. Tupana'ga e'i Abraãova'ea pe: "Ndera'yra'ga rymymino'ğa

pe jate Isaque'ga rymymino' g̃a pe jate po ti ji ei ndera'yra'g̃a nehẽ,” ei ga ahe ve.
8 Abraãova'ea rymymino'g̃a nhaporemo rũi ko Tupana'ga ra'yra'g̃a a'ero. A'ereki Tupana'ga nomo'embavi g̃a ojive javo g̃a pe. Tupana'ga erame jate g̃a pe g̃a mo'eamo a'ero gara'yramo g̃a ndekoi. 9 Nahã Tupana'ga e'i Abraãova'ea pe a'ero ahera'yrava'ea mombe'gwovo hako.
“Ambota'yruka po ti ji nde ve nerembirekohẽa Sarahẽa nehẽ,” ei Tupana'ga.
“Irũa kwara rupi po ti Sarahẽa gwa'yra'ga mbo'ari a'ero nehẽ ji jivyrame nehẽ,” ei ga Abraãova'ea pe hako.
10 Na jitehe Tupana'ga ei Rebecava'ea pe no nahã po ti penda'yra'g̃a nehẽ javo. Ahera'yrava'ea memei ko nhaneramonhava'ea ra'yrava'ea Isaqueva'ea ra'yrava'ea novĩa. Emo nahã hako. Isaqueva'ea ojay'ro g̃wembirekova'ea pe Rebecava'ea pe. Ojopohe Rebecava'ea ra'yrava'ea dois. Ojopoheva'ea arame Esaúva'ea o'arypy. Kirẽ ahepoheva'ea Jacóva'ea ari no. 11-12 Igwete Tupana'ga ejipei Rebecava'ea pe ahera'yrava'ea mombe'gwovo. Ojopoheva'ea mbo'are'ymame Tupana'ga ei: “O'arypyve'ga po ti oko tehe oirũ'ga pyri nehẽ – kiroki ga aerẽ o'a,” ei Tupana'ga. Tupana'ga e'i jipe aerẽva'ea pe Jacóva'ea pe, ga rehe po ti ji rekoi nehẽ javo. G̃wemimbotarimova'ea rehe Tupana'ga rekoi javo ahe ve. A'ereki ga erame ahe ndojogwero'ari ve. Nurã ahe ndokokatui ve. Ndokote'varuhui ve ahe no. A'ereki ahe ndojogwero'ari ve. Jacóva'ea rekokaturo g̃waramo rũi reki Tupana'ga ei ahe ve a'ero. G̃wemimbotarimo tehe Tupana'ga rekoi javo ahe ve. 13 Nahã ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iã mombe'gwovo:
“ ‘Ako ji Jacóva'ea rehe,’ ei ga.
‘Esaúva'ea rehe a'e te ji ndakoi,’ ei Tupana'ga,” e'i ikwatijara imombe'gwovo.
14 E'i tehe po g̃a Tupana'ga pe a'ero: “Ndapyryvi Tupana'ga,” e tehe po g̃a. “A'ereki jara'g̃a ndehe ga ndokoi. Jara'g̃a ndehe ga oko,” e po g̃a. Nde'i po g̃a a'ea Tupana'ga pe hamo. 15 A'ereki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe hako:
“Ji g̃a porogwetypotarame po ti ji g̃a porogwetygi nehẽ,” ei ga hako.
16 Nahã a'ero. Nhaneremimbotarimo rũi Tupana'ga nhande porogwetygi. Nhande rekokaturo g̃waramo rũi Tupana'ga nhande porogwetygi. G̃wemimbotarimo jate ga nhande porogwetygi. 17 A'ereki ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iã mombe'gwovo. Tupana'ga e'i Faraóva'ea pe hako:
“Oromongouka ji nde g̃anduvihavuhuro terekwahavuka ti ojipe'g̃a pe jipopoakara,” ei ga.
“Tajikwahavuka ti g̃a pe g̃agwyri pe nhaporemo,” ei Tupana'ga Faraóva'ea pe.
Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iã hako. 18 Nahã a'ero. Tupana'ga g̃a porogwetypotarame g̃a porogwety. Ipotarame g̃a'angare'yma a'ero ga noangarukari tuhẽ g̃a g̃wemimbotarimo okovo g̃waramo.
19 Pe'ji tehe po pe ji ve a'ero: “Po ore noreangari a'ero maraname po Tupana'ga euhui ore ve naerũ? Maraname ga ei: ‘Peko te'varuhu pe peangare'yma’?” pe'ji po pe ji ve. “A'ereki ga tuhẽ oko g̃wemimbotarimo ore angarukare'yma. A'ereki ahe nomovahĩ Tupana'ga remimbotarimova'ea.” Pe'ji tehe po pe ji ve, a'e ji. 20 Ahe nonhi'iã̃gayvari tuhẽ Tupana'ga yvyakotyva'ero, a'e ji. Aherembiapoa nde'i ahe ve: “Maraname nde ji apouhui na?” Aherembiapoa po nde'i a'ea. 21 Kiroki ga oapo nhaetĩtujuga – g̃wemimbotarimo tehe ga oapo a. Opyhy po ga tujuga ru'uma japovo. Jara japorame po ga ei: “Koa po ti ji a'apo katu nehẽ. Pyryheteva'ea po ti ji a'apo nehẽ,” e po ga. Igwete po ga ei no: “Kirẽva'ea po ti ji a'apo jate hembyruera pyvõ. A'ea po ti ji apo'ru jipi,” e po ga. G̃wemimbotarimo tehe ga japoi a'ero.
22 Ga javijitehe nhandeapohara'ga rekoi Tupana'ga rekoi yvyakotyve'g̃a nderekovo. Okwahavuka pota ga onhimboahiva okote'varuhuve'g̃a pe. Okwahavuka pota ga opopoakara g̃a pe no. Ga nonhimbaekwahivi ve okote'varuhuve'g̃a ndehe – kiroki g̃a Tupana'ga monhimboahi ojive. A'ea ko hahyheteag̃wama g̃a pe. 23 Okwahavuka pota ga gwuvihavuhuhetea nhande ve. Tupana'ga nhande porogwety. Igwete ga nhande mombyryvi togwereko ti g̃a jiruvihavuhuhetea ji pavẽi javo. 24 Nhande tuhẽ ga nhande mo'ẽ g̃ahã

po ti jireheve'ğa javo. Judeus'ğa pe jate rũi ga ei. Judeus'ğarũive'ğa pe ga ei no ğa
mo'eamo ojive. Nahã ga nhande mo'emo'ẽi judeus'ğa hugwi judeus'ğarũive'ğa hugwi no.
25 Oséiasva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iğa a'ea rehe hako. Nahã Tupana'ga ei:
"Kiroki ğa ağwamo jireheve'ğa rũi
– ğa pe po ti ji ei aerẽ gwe nehẽ jireheve'ğa," ei ga.
"Kiroki ğa ağwamo nhiremiarõhara'ğa rũi
– ğa pe po ti ji ei aerẽ gwe nehẽ nhiremiarõhara'ğa," ei ga.
26 Oséiasva'ea okwatijara'ja Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Nahã Tupana'ga ei:
"A'e ypy ji ğa pe:
'Pe ko jireheva'ea rũi'," ei Tupana'ga.
"Perope ji a'e poa ğa pe
– pevo jitehe po ti ji ei ğa pe nehẽ:
'Pe ko jira'yramo peko kiro.
A'ereki jihi ahe mongo jitekovo'," ei Tupana'ga ğa pe.
Nahã Oséiasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ikwatija hako.
27 Isaíasva'ea okwatija israelitas'ğa mombe'gwovo no. Nahã ahe ei hako:
"He'yjuhu po ti israelitas'ğa onhimongyavo nehẽ novĩa.
Y'ytiğa hay'iuhuva'ea javijitehe po ti ğa ndetauhuro nehẽ novĩa," ei ahe.
"Emo ğanembyruera'ğa jate po ti ga nomomanoukari nehẽ," ei Isaíasva'ea.
28 A'ereki Tupana'ga e'i: " 'Kotihĩ po ti ji epavi he'yjuhuve'ğa ndeaporoğita pe yvyako-
tyve'ğa ndeaporoğita pe nehẽ,' ei ga," ei ahe.
29 A'ea pe Isaíasva'ea e'i nhoğwenonde ikwatija no.
"Ymya Tupana'ga ipopoakaheteve'ga ahere'yjuhua mombapavukari cidade de Sodoma pe
cidade de Gomorra pe no hako," ei ahe.
"Po ga nombokupyri'i'i ahe nhaneremboypyro hamo,
a'ero po nhande papakatukatui ahe javijitehe no," ei Isaíasva'ea hako.

Israelitas'ğa nonhimombyryvi reki

30 Nahã ji ei a'ero. Judeus'ğarũive'ğa nde'i ojohupe: "Marã po ti nhande nhimombyryvi
nehẽ?" nde'i ğa. Tupana'ga reki omombyry ğa. A'ereki ğa ojiko ga rehe. 31 Israelitas'ğa
ki a'e te nahã e'i tehe ojohupe: "Marã po ti nhande rekoi nhanenhimombyryva nehẽ?"
ei ğa. "Nahã ti nhande xako. Tihendu katu ti nhanembo'ea, a'ero po ti Tupana'ga ei
nhande ve nehẽ: 'Pepyry hete pe'." E'iteheuhu ko ğa. 32 A'ereki ğa e'i: "Nhande tuhẽ po ti
xanhimombyry nehẽ." Ã̃ ndojikogi Cristo'ga rehe. Cristo'ga e'i ğa pe: "Pejiko ti ji rehe."
A'ero ğa nhimboahivi ga pe ojikopotare'yma ğwaramo ga rehe. Itauhua ko ahe mbo'a ahe
noğa ahe monhimboahiva. Ita javijitehe ko Cristo'ga judeus'ğa monhimboahivuhui ğa
monhimonha'ngavo. 33 Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa Cristo'ga mombe'urame
ita javijitehe ko ga javo. A'ereki ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo:
" 'Pehendu katu ti nhinhi'iğa.
Onga apohara'ga omondo ita inoğa.
A'ea reki ğa mbo'a ğa noğa ğa monhimboahiva ğa mbopoyjayjare'yma ğa mongovo,'
ei ga.
'Na jitehe ji ga mondoi cidade de Sião pe ga noğa judeus'ğa pyteri pe.
Ita javijitehe ga ğa monhimboahivuhui ğa monhimonha'ngavo ğa mbopoyjay-
jare'yma,' ei ga.
'Emo ojikogame ga rehe po ti ğa ndipoyjayjare'ymuhũi nehẽ,' ei ga," e'i ikwatijara.
A'ereki ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa Cristo'ga mombe'urame ga ko ita javi-
jitehe javo.

10

1 Nhiirũ, anhi'ĩ hete ji Tupana'ga pe jire'yja'ğa ndepyga judeus'ğa ndepyga tojiko ti
ğa Cristo'ga rehe javo. A'ereki ji apota hete ğajikoga ga rehe. 2 A'e ji ğa mombe'gwovo:
Oko hete ğa Tupana'ga rehe xako ti garemimbotarimova'ea rupi javo novĩa. Emo ğa

ndokokwahavi reki garemimbotarimova'ea rupi. [3] Ã̃ndokoi Tupana'ga remimombyryva
rupi. Igwete ã̃ etehei: “Xanhimombyry nhande,” ei ã̃. “Xako nhande Moisésva'ea
remimbo'eagwera rupi. A'ero po ti Tupana'ga ei nhande ve: ‘Pepyry hete pe,’ e po ti ga
nhande ve nehẽ,” e'i tehe ã̃. A'ea ã̃ e'i tehe okoe'yma Tupana'ga remimombyryva rupi.
[4] Cristo'ga jate ã̃wendu katu pa Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nhande nihendukatupavi
a'ea nhanenhimombyryve'yma. Nurã nhande jikogi Cristo'ga rehe Tupana'ga te'i pepyry
pe javo nhande ve.

Ojiko pa po ã̃ga Cristo'ga rehe hamo

[5] Ymya Moisésva'ea ikwatijari ã̃ga mombe'gwovo hako – kiroki ã̃ga e'i: “Po nhande
hendukatui Tupana'ga remimbo'ea, a'ero po ti nhande pyryvamo nehẽ.” Kiroki ã̃ga e'i a'ea
– ã̃ga pe Moisésva'ea ei:
“A'ea rendukatupava po ti ã̃ga mombyryvi a'ero nehẽ,” ei Moisésva'ea.
[6] Jara'ã̃ga pe ki a'e te ahe e'i ikwatija ã̃ga mombe'gwovo no – kiroki ã̃ga e'i: “Nhande
jikogame Tupana'ga rehe po ti ga nhande mombyryvi nehẽ.” Ã̃ga pe Moisésva'ea ei:
“Te'iyme ti ã̃ga oyvyteri pe:
‘Tojiupi ti ã̃ga yvagi pe’.”
Cristo'ga mbojyva pe jugwi Moisésva'ea ei te'iyme ti ã̃ga a'ea javo. A'ereki Cristo'ga uripe
raikwehe tamombyry ã̃ga javo. [7] Igwete Moisésva'ea ei no:
“Te'iyme ti ã̃ga no:
‘Toho po ti ã̃ga omanove'ã̃ga gwyri pe’.”
Cristo'ga mbogwerava pe jugwi Moisésva'ea ei te'iyme ti ã̃ga a'ea javo. A'ereki Cristo'ga
okweravipe reki omanoa hugwi raikwehe. [8] Moisésva'ea e'i a'ero:
“Pekwaha pe Tupana'ga nhi'iã̃ga,” ei ahe.
“A'ereki nonhimimi pe me a.
Penhi'ĩ pe a'ea rehe.
Pejapyaka pe a'ea rehe Tupana'ga nhi'iã̃ga rehe,” ei ahe ikwatija hako.
A'ea ore imombe'ui pe me no tapejiko ti ga rehe javo. [9] Penhimombe'u ti jara'ã̃ga pe Jesus'ga
ko jipojykaharete'ga javo, oro'e ore pe me. Perovia hete ti pejipy'a pe Jesus'ga kwerava
Tupana'ga ombogwera ga gamanoa hugwi javo. Heroviaheterame a'ea po ti Tupana'ga
pe mondoukari ojipyri yvagi pe aerẽ nehẽ. [10] A'ereki heroviaheterame nhandepy'a pe
nhande xajiko Jesus'ga rehe. Nhande jikogame ga rehe ga ko jipojykaharete'ga javo, a'ero
Tupana'ga ei nhande ve pepyry hete pe javo. A'ero po ti ga nhande mondoukari ojipyri
nehẽ. [11] Tupana'ga rembikwatijarukara e'i no:
“Kiroki ã̃ga ojiko ga rehe
– ã̃ga po ti ndipoyjayjare'ymuhũi nehẽ,” e'i.
[12] Yvyakotyve'ã̃ga pe nhaporemo i'ei. A'ereki ã̃ga ojo'ja hete Tupana'ga pe judeus'ã̃ga
judeus'ã̃garũive'ã̃ga pavẽi. A'ereki Jesus Cristo'ga ko judeus'ã̃ga pojykaharete'ga. Ga jitehe ko
judeus'ã̃garũive'ã̃ga pojykaharete'ga no. Ga omombyry hete ã̃ga pe nhaporemo ã̃ga jikogame
ga rehe ore poko javo. [13] A'ereki ikwatijara e'i no:
“Kiroki ã̃ga ojiko nhandepojykaharete'ga rehe ore poko javo
– ã̃ga mondouka po ti ga yvagi pe ojipyri nehẽ,” e'i.
[14] Emo ojikoge'ymame ga rehe po ã̃ga nde'i ore poko javo ga pe. Ganhi'iã̃ga ren-
duve'ymame po ã̃ga ndojikogi ga rehe. Ga mombe'ue'ymame ã̃ga pe po ã̃ga nohenduvi
ganhi'iã̃ga. [15] Tupana'ga ã̃ga mondoe'ymame ga mombe'uuka ã̃ga pe po ã̃ga nomombe'ui ga
ã̃ga pe a'ero. Emo Tupana'ga ã̃ga mondouka tuhẽ reki ga mombe'gwovouka ã̃ga pe. Igwete
ikwatijara e'i no:
“Pyry hete tuhẽ ã̃ga ndurame imombe'gwovo pyryva'ea nhande ve,” e'i hako.
[16] Emo imombe'urame ã̃ga pe ã̃ga nhaporemo rũi ã̃wendu katu Tupana'ga remi-
mombe'upyryva. Nanongara pe Isaíasva'ea ei Tupana'ga pe hako:
“Ã̃ga nohendukatui reki ore imombe'urame ã̃ga pe,” ei ahe opojykaharete'ga pe hako.
[17] Nahã a'ero. Hendukaturame jate Cristo'ga mombe'ua nhande jikogi ga rehe.

18 “Oro israelitas'ğa, nohenduvi ğa pyryva'ea mombe'ua naerũ?” e'i po ğa ji ve. Ğwendu
tuhẽ reki ğa. A'ereki ikwatijara e'i:
“Yvyakotyve'ğa nhaporemo ğwendu ğanhi'iğa.
A'ereki ğagwyri pe nhaporemo ğa oho imombe'gwovo pyryva'ea,” e'i ikwatijara hako.
19 “Israelitas'ğa ndokwahavi naerũ?” e po ğa. Okwaha tuhẽ ğa. Moisésva'ea ypy
omombe'u a'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'urame ikwatija hako. Tupana'ga e'i israelitas'ğa
pe:
“Pe'ji tehe pe israelitas'ğarũive'ğa pe:
‘Ğa ko Tupana'gareheve'ğa rũi.
Ğa ndokwahavihu,’ pe'ji tehe pe israelitas'ğarũive'ğa pe,” ei Tupana'ga.
“Ğa pe jitehe po ti ji imombyryvi nehẽ.
Nahã po ti ji pe monhimyrõi israelitas'ğarũive'ğa ndehe nehẽ.
Igwete po ti ji pe monhimboahivi nehẽ no,” ei Tupana'ga israelitas'ğa pe.
Moisésva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iğa inoğa hako.
20 Isaíasva'ea koji'i ndopojihuvi imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa. Tupana'ga e'i
israelitas'ğarũive'ğa mombe'gwovo:
“Ymya ğa ndajikwahapotari.
Ağwamo ki a'e te ğa ji kwahavi,” ei ga.
“Ymya ğa nde'i: ‘Pemombe'u ti Tupana'ga ore ve.’
Ağwamo ki a'e te ji anhimboukwaha ğa pe,” ei Tupana'ga israelitas'ğarũive'ğa
mombe'gwovo.
Isaíasva'ea omombe'u a'ea Tupana'ga nhi'iğa ikwatija hako.
21 Emo ahe omombe'u israelitas'ğa no imombe'urame Tupana'ga nhi'iğa. Tupana'ga e'i
hako:
“A'ea'e ji ğa pe jipi novĩa:
‘Pejiko ti ji rehe’,” ei ga.
“Emo ğa nanhirendupotari.
Ğa noangarihu ojikoge'yma ji rehe,” ei Tupana'ga israelitas'ğa mombe'gwovo.
Isaíasva'ea okwatija a'ea Tupana'ga nhi'iğa hako.

11

Tupana'ga ndopohiri israelitas'ğa hugwi

1 E'i po ğa ji ve a'ero: “Tupana'ga opohi hete ojiheve'ğa hugwi israelitas'ğa hugwi naerũ
ğa jikopotare'ymame ga rehe?” e'i tehe po ğa ji ve. Ga ndopohihetei reki ğa hugwi,
a'e ji. Jihi ko israelitaramo ako. Abraãova'ea ko nhiremboypya. Ji ko Benjamimva'ea
rymyminoro ako no. 2 Tupana'ga ndopohiri tuhẽ ojiheve'ğa hugwi. Ğahã ga jypya
omo'emo'ẽ ojive.
Pekwaha tuhẽ pe Tupana'ga rembikwatijarukara – kiroki omombe'u Eliasva'ea. A'ereki
Eliasva'ea e'i hete Tupana'ga pe israelitas'ğa mombe'gwovo hako.
3 “Ojuka pa ğa nenhi'iğa mombe'uharava'ea,” ei ahe Tupana'ga pe.
“Omombo ğa ikwava'ẽhava no
– perope ore orokwava'eğuka mbiara jukapyra nde ve jipi.
Ji tehe reki ako ndereheva'ero.
Kiro po ti ğa ji jukapotari nehẽ no,” ei ahe Tupana'ga pe hako.
4 Igwete Tupana'ga ei Eliasva'ea pe hako:
“Nde tehe rũi reki ereko,” ei ga.
“Sete milve'ğa akwaimbae'ğa ji areko jijiheva'ero.
Ğa nombohetei Baal ra'angava,” ei Tupana'ga ahe ve hako.
5 Na jitehe tuhẽ Tupana'ga judeus'ğa nembyruera'ğa nderekoi ojiheva'ero ağwamo.
Tupana'ga omo'emo'ẽ ğa ojive. A'ereki ga omombyry pota ğa pe. 6 Ğa ndekokaturo
ğwaramo rũi Tupana'ga ğa mo'ẽi. Ğwemimombyrypotaro ğwaramo ga ğa mo'ẽi ojive.
A'ereki ga omombyry pota tehe ğa pe. Po ğa ndekokaturo ğwaramo ga ğa mo'ẽi ojive

hamo, a'ero po ga nomombyrytehei ğa pe hamo. Omombyry tehe tuhẽ reki ga ğa pe ğa mo'eamo ojive.

7 A'ero ji ei: Israelitas'ğa opota omombyryva novĩa. Tupana'ga ki a'e te nomombyrypavi ğa. Ğwemimo'ẽhara'ğa jate ga ğa mombyry. Jara'ğa reki hendupotare'ymame Tupana'ga nhi'iğa ga nohendukatuukari ğa pe a'ero. 8 Ikwatijara e'i no:
"Tupana'ga noangarukari ğandeaporoğita
tokwahavyme ti ğa javo.
Henduvame ganhi'iğa
ğa nohendukatui a'ero.
Ağwamo vehevi ğa ndokwahavihu," e'i ikwatijara israelitas'ğa mombe'gwovo hako.

9 Tupana'ga ombuhuruka israelitas'ğa pe onhi'iğa pyryva'ea nahanahã ti ğa toko katu javo hako. A'ea rehe ğa ndoryndorytehero kiro ti nhande nhimombyryvi nehẽ javo tehe. Emo ganhi'iğa omombe'u reki ğandekote'varuhua ğa mbotegweteavo. Nurã Daviva'ea ikwatijari ğa mombe'gwovo hako.
"Tupana'ga nhi'iğa ti tombotegwete ğa," ei ahe.
"Tombohahy ti ga ğa pe nehẽ
ğandekote'varuhuro ğwaramo," ei ahe.
10 "Tokwahavyme tuhẽ ti ğa onhimombyryva
ojikoge'yma Tupana'ga rehe," ei ahe.
"Tipiro'ya'javyme ti ğa ğwembikwahave'yma hugwi," ei Daviva'ea ikwatija hako.

11 Judeus'ğa ndojikopavi Cristo'ga rehe ağwamo a'ero. E'i tehe po ğa ji ve a'ero: "Ndojikogi ğa kiro Tupana'ga rehe toho ti ğa hahyva'ea ruvihava pype nehẽ naerũ?" e'i tehe po ğa. Ji nda'ei a'ea, a'e ji pe me. Judeus'ğa ndekote'varuhuro ğwaramo judeus'ğarũive'ğa jikogi ga rehe judeus'ğa ti tonhimyrõ ğa ndehe a'ero nehẽ. Judeus'ğa po ti e'i a'ero nehẽ: "Judeus'ğarũive'ğa jikogame Cristo'ga rehe Tupana'ga omombyry ğa pe. Xajiko pa ti Cristo'ga rehe no tomombyry ti ga nhande ve ğa javijitehe nehẽ no," e po ti ğa nehẽ. 12 Judeus'ğa ndekote'varuhuro ğwaramo Tupana'ga omombyry hete jara'ğa pe. A'ereki judeus'ğa jikoge'yma ğwaramo Cristo'ga rehe Tupana'ga omombyry hete judeus'ğarũive'ğa pe. Po Tupana'ga imombyryvi judeus'ğarũive'ğa pe judeus'ğa jikoge'yma ğwaramo Cristo'ga rehe, koji'i tehe po ti Tupana'ga imombyryhetei ğa pe nehẽ judeus'ğa jikopava ğwaramo Cristo'ga rehe nehẽ no.

Tupana'ga omombyry judeus'ğarũive'ğa pe

13 A'e ji kiro judeus'ğarũive'ğa pe. A'ereki Tupana'ga ji mongouka Jesus Cristo'ga moirũharamo. A'ero Cristo'ga ei ji ve: "Eho ti ji mombe'gwovo judeus'ğarũive'ğa pe," ei ga. Pyry hete ji ve a'ero ji ga mombe'ui pe me. 14 Tamonhimyrõ po ti ji pe ndehe jire'yja'ğa judeus'ğa. A'ero po ti jararamo ğa jikogi Cristo'ga rehe nehẽ no. 15 Opohirame judeus'ğa hugwi Tupana'ga jirekokatuukari judeus'ğarũive'ğa pe. Aerẽ Tupana'ga jirekokatuukarirẽ judeus'ğa pe po ti kaitu pyryheteramo yvyakotyve'ğa pe nhaporemo nehẽ!

16 Pão japorame nahã judeus'ğa ndekoi jipi. Ğa ğweno'ẽ ypy xunhiva'ea hu'uma hugwi Tupana'ga apoa javo jupe. O'erame a'ea jypyva'ea pe po jarava'ea hu'uma nhaporemo Tupana'ga apoa no. Oro yva no. Po ğa ei Tupana'ga apoa yvapoa pe, a'ero po hakã Tupana apoa no. Na jitehe Tupana'ga ei jireheve'ğa judeus'ğa nemboypya pe hako. Po ga ei jireheve'ğa ahe ve, a'ero po ti aherymymino'ğa ndekoi Tupana'gareheva'ero nehẽ no judeus'ğa.

17 Tamombe'u katu ti kiro pe me a'ero ojo'java'ea. Gwereko oliveira aheremityma. Gwereko irũa no yva ka'gwyripeva'ea aheremityma rũi. Aheremityma rakã ite'varuhurame nhande ndipotari a'ea hakãvondoga yva hugwi. A'ero po nhande heruri ka'gwyripeva'ea rakã imondovo imbojoapya imohina nhakãvondogipyra rehe a'ea toko hakãte'varuhuva'ea py'rovo javo. A'ero pyry ka'gwyripeva'ea rakã pe oliveira rapoa rerekovo ğwaramo. Judeus'ğa nemboypya ko oliveira rapoa javijitehe. Aherymymino'ğa judeus'ğa ko oliveira rakã ja. Kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe – ga ndopotari ğa opohia ğa hugwi. Pehe reki judeus'ğarũiva'ero pe ka'gwyripeva'ea rakã ja. Pe jikogame ga rehe

Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero judeus'ğa py'rovouka. A'ero pyry hete pe me. Ymya Tupana'ga imombyryvi judeus'ğa nemboypya pe hako. Ahe ja pe ndekoro ğwaramo ga imombyryvi jitehe pe me no. A'ereki pe ahe javijitehe pejiko Tupana'ga rehe a.

[18] Judeus'ğa jikoge'ymame ga rehe Tupana'ga pohiri ğa hugwi. Emo judeus'ğarũiva'ero tapenhimboheteuhui ti a'ea rehe. Tape'jiuhui ti: "Ğa hohe'i tehe ko ore pyryvamo. Nurã Tupana'ga opohi ğa hugwi imombyryva ore ve." Tape'jiuhui ti a'ea. A'ereki judeus'ğa nemboypya rehe Tupana'ga omombyry pe me. Ndia'ei nhande: Hakã rehe ko pyry yva rapoa pe, ndia'ei nhande. A'ereki yva rapoa rehe ko pyry hakã pe. Na jitehe judeus'ğa nemboypya rehe ko pyry pe me. A'ereki Tupana'ga omombyry pe me pe ğanemboypya javijitehero ğwaramo. A'ereki ahe ypy gwereko Tupana'ga nhi'iğa imombe'gwovo pe me. Tape'ea'javuhui ti a'ero: "Ore rehe Tupana'ga omombyry judeus'ğa pe."

[19] Pe'ji po pe ji ve a'ero: "Oliveira nhande tihakãvondo ka'gwyripeva'ea rakã toko ipy'rovo javo. Na jitehe judeus'ğa hugwi Tupana'ga pohiri judeus'ğarũive'ğa toko ğa py'rovo javo," pe'ji po pe. "Ore judeus'ğarũiva'ero orepyry hete ğa hohe a'ero," pe'ji tehe po pe ji ve. [20-21] Ndapekwahavihĩ. Tupana'ga opohi tuhẽ ğa hugwi ğa jikoge'ymame ga rehe. A'ero pejikoga ğwaramo ga rehe ga pe mongoi ojiheva'ero. Tapenhimbohetetehei reki a'ea rehe. Nhande tihakãvondo oliveira hugwi hakã ite'varuhurame. Na jitehe Tupana'ga pohiri judeus'ğa hugwi ojiheve'ğa hugwi ğa te'varuhurame ğa jikoge'ymame ojihe. Opohi ga ğa hugwi. A'ero kaitu po ti ga pohiri pe hugwi no pe jikoge'yma'javame ga rehe nehẽ. Pekyhyji ti gapohira hugwi a'ero. Tapejikoge'ymuhũi ti ga rehe a'ero.

[22] Pehepia pe Tupana'ga reaporoğita. Ga pyry hete. Emo ga ombohahy ğa pe ğa jikoge'ymame ojihe. Pe me reki ga pyry pe ndekoro ğwaramo garemimombyryva rupi jipi. Ahaname po ti ga pohiri pe hugwi nehẽ no. [23] Judeus'ğa jikoge'ymbigame po ti Tupana'ga ğa mongoa'javi ojiheva'ero imombyryva'java ğa pe nehẽ no. A'ereki a'ea nonhimimi Tupana'ga pe.

[24] Nahã a'ero. Nhande tihakãvondo ka'gwyripeva'ea hugwi hakã mondovo imbojoapya ojipea rehe oliveira rehe. A'ero ko pyry ka'gwyripeva'ea rakã pe. Judeus'ğarũiva'ero ko pe ka'gwyripeva'ea rakã ja. Pejikogame Tupana'ga rehe pyry pe me a'ero. Ymya pe ndapejikogi ga rehe judeus'ğarũiva'ero ğwaramo. Aĝwamo reki pyry pe me pejikoga ğwaramo ga rehe judeus'ğa nemboypya javijitehe. A'ero Tupana'ga imombyryvi pe me. Po pe me ga imombyryvi koji'i tehe po ti ga imombyryvi judeus'ğa pe nehẽ ğa jikogame ga rehe nehẽ. A'ereki judeus'ğa ko oliveira rakã ja. Po hakãvondogirẽ oliveira hugwi nhande imondopotara'javi akoja imbojoapypota oliveira rehe jitehe a'ea ko nonhimimi. A'ereki oliveira rakã tuhẽ nhande timondoa'ja oliveira rehe. Na jitehe judeus'ğa jikogame Tupana'ga rehe po ti nonhimimi tuhẽ ga pe ga ğa mongoa'javame ojiheva'ero imombyryva'javame ğa pe nehẽ.

Tupana'ga omombyry ğa pe nhaporemo

[25] Nhiirũ, tamombe'u mbatera pe me kiro tapekwaha ti javo. Ymya ko nhande ndikwahavi nanongara. Aĝwamo reki Tupana'ga ikwahavukari nhande ve. Tamombe'u a'ea kiro pe me tape'ea'javyme ti: "Tupana'ga po ti nomombyryva'javi israelitas'ğa pe nehẽ. Nhande ve jate ga omombyry kiro." Tapenhimbohetei a'ea javo tehe nehẽ. Nahã ti ji imombe'ui pe me a'ero. He'yjuhu ko ğa kiro novĩa – kiroki ğa noangarihu ojikopotare'yma Cristo'ga rehe novĩa. Judeus'ğarũive'ğa ki a'e te ojikojiko Cristo'ga rehe kiro. Ogwyri pe nhaporemo po ti ğa ojiko na'ẽ ga rehe nehẽ. [26] Nahã po ti israelitas'ğa jikojikogi Cristo'ga rehe nehẽ no. A'ero po ti Tupana'ga ğa mongopavi ojiheva'ero nehẽ. Ikwatijara Tupana'ga mombe'uhava e'i no:

"Nhanembopiro'yhara'ga po ti uhu nehẽ.
Judeus'ğa cidade hugwi Sião hugwi po ti ga ruri nehẽ," e'i.
"A'ero po ti ga imombori Jacóva'ea rymymino'ğa ndekote'varuhua judeus'ğa
ndekote'varuhua ğa hugwi nehẽ," e'i ikwatijara.

[27] Igwete i'ei Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo:

"Imomborame ãgandekote'varuhua ã hugwi po ti ji rekoi ji'ea rupi katu nehẽ," e'i
ikwatijara Tupana'ga nhi'iã mombe'gwovo.
[28] Judeus'ã ndogweroviari aãwamo Tupana'ga remimombe'ua Cristo'ga mombe'ua.
Nurã Tupana'ga nhimonha'ngai ã ndehe tambojiko ti judeus'ãrũive'ã jijihe a'ero javo.
A'ea ko pyry reki pe me a'ero. Emo Tupana'ga oko hete judeus'ã ndehe no. A'ereki ymya
ga omo'emo'ẽ ãnemboypya ojive hako. "Pe po ti jireheva'ero nehẽ," ei ga ahe ve hako.
[29] "Opomo'ẽ ji jijive. Tamombyry ti ji pe me nehẽ," ei Tupana'ga hako. O'erame a'ea ga
ndogwerojijyi gweaporoĩta. Omo'ẽ tuhẽ ga ã ojive a'ero. Omombyry tuhẽ ga ã pe
no. [30] Ymya pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iã judeus'ãrũiva'ero. Emo Tupana'ga
pe porogwety aãwamo judeus'ã hendukatue'yma ãwaramo. [31] Na jitehe judeus'ã
nohendukatui Tupana'ga nhi'iã aãwamo. Emo po ti Tupana'ga ã porogwety nehẽ no
pe porogwetyga ãwaramo. [32] Yvyakotyve'ã ndekote'varuhupava ãwaramo Tupana'ga
nohenduvukari ã pe onhi'iã taporogwety ti ji ã nhaporemo nehẽ javo.

Timbohete ti Tupana'ga

[33] Tupana'ga pyry hete tuhẽ imbuhua pyryva'ea nhande ve.
Heaporoĩta katu hete ga mbatera rehe.
Okwaha pa hete tuhẽ ga.
Nhande ndikwahavi tuhẽ Tupana'ga reaporoĩta.
"Onhimi hete nhande ve," xa'e nhande jupe.
[34] Tupana'ga mombe'uhava e'i no:
"Ndikwahahavi Tupana'ga reaporoĩta," e'i.
"Nimoĩtahavi ga
nahanahã po nde rekoi hamo jave'yma ga pe," e'i.
[35] "Nimondohavi ga pe
tokwepy ti ga javo," e'i ikwatijara.
[36] A'ereki Tupana'ga oapo pa mbatera.
Ga gwereko katu pa mbatera no.
Gwereko ga mbatera
tanhimbohete ti nhirembiapoa nhaporemo javo.
Timbohete ti Tupana'ga avuirama a'ero. Amém.

12

*Penhikwava'*ẽ ti Tupana'ga pe pejikokatuavo

[1] Nhiirũ, Tupana'ga nhande porogwety hete. Nurã ji ehetei pe me: Nahã po pe
ndekoi a'ero hamo. Penhikwava'ẽ hete ti Tupana'ga pe pejikokatuavo. A'ero po ti ga
nhimohẽhetei pe ndehe nehẽ. Nahã po pe Tupana'ga mbohetei gareheva'ero hamo
penhikwava'eã ga pe pejikokatuavo hamo. [2] Tapembopogwei ti ã – kiroki ã oko Tu-
pana'ga remimbotare'yma rehe. Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Ore mboheaporoĩtapyahue'ymi
ti," pe'ji ti ga pe. Pendeaporoĩtapyahurame po ti pe ikwahavi pejikovo Tupana'ga
remimbotarimova'ea rehe. Garemimbotarimova'ea ko nahã: kiroki pyry hete, kiroki
a'ea rehe Tupana'ga onhimohẽ, kiroki ndogwerekoi a'ea hoheva'ea pyryvamo – a'ea ko
Tupana'ga remimbotarimova'ea.
[3] Tupana'ga omombyry ji ve onhimoirũuka. Nurã ji ei pe me nhaporemo: Tapenhim-
boheteuhui ti. Pe napenani ti pejeaporoĩta katu pejapyakakatuavo pejihe Tupana'ga pe
mbojikoga ãwaramo ojihe.
[4] Tamombe'u ti kiro pe me jira'oa tapekwaha ti ojo'java'ea. Jira'oa ko ojipeji. He'yi
reki jira'oareheva'ea onhimongyavo jijurua, jireakwara, jipoa no. Ojoatyatyvi reki
jira'oareheva'ea ikarakatuhava. Jiapyakwara pyvõ ji ahendu. Jijurua pyvõ ji nahenduvi.
A'ea pyvõ ji nhi'iã. Jipoa pyvõ ji ipyhygi. Jira'oa ojipejiva'ea reki. Emo gwereko paravuhu
jira'oareheva'ea. Ojoatyatyvi ikarakatuhava a'ero. [5] Na jitehe jira'oareheva'ea'java'ero
ko nhande nhimongyi Cristo'gareheva'ero nhandekovo. Emo nhande nhaporemo ko

jira'oa'java'ero ojipejiva'ea'java'ero nhande jikoty'aro g̃waramo Cristo'ga pavẽi. A'ero nhande nhaporemo nhande nhomoiruamo. [6] Ojoatyatyvi reki nhandekarakatuhava. A'ereki ojoatyviva'ea Tupana'ga ombuhuruka nhande ve nhandekarakatuhava ga imombyryvame nhande ve.

Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka imombe'gwovouka onhi'iã̀ga, timombe'u hete po ti nhande hamo ga nhande mbojikogame ojihe hamo. [7] Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka ojiheve'g̃a pokogauka, tipoko po ti nhande g̃a a'ero hamo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka g̃a mbo'eavouka, timbo'e po ti nhande g̃a Tupana'ga mombe'ua rehe a'ero hamo. [8] Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka g̃a mbohoryvuka, timbohory po ti nhande g̃a a'ero hamo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka imoma'eamo mbatera ojipe'g̃a pe, tima'eg̃atu po ti nhande g̃a pe a'ero hamo tipoko ti g̃a javo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka nhande mongovouka g̃anduvihavamo, timondomondo katu po ti nhande g̃a a'ero hamo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka g̃a porogwetygauka, tiporogwety po ti nhande g̃a nhanderoryroryvamo a'ero hamo.

[9] Pe'ara tehe rũi toarõ g̃a. Pearõ hete tuhẽ ti g̃a. Tapekoi ti aherekote'varuhua rehe. Ahepyryva rehe ti peko. [10] Penhoarõarõ hete ti a'ero. A'ereki pe penhomoirũirũ Cristo'gareheva'ero g̃waramo. Penhombohete ti nde ko ji hohe javo ojohupe. [11] Pejirokwa ti mbatera rehe pejivevugwee'yma. Penhimbatepota ti pepy'a pe. A'ereki nhandepojykaharete'ga remimbotarimova'ea rehe pe peko. [12] Peho po ti pe pejikovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. A'ea mboha'uva g̃waramo ti pejoryjory. Penhimomirana ti g̃a imbohahyrame pe me. Penhi'iã̀ge'ymi ti Tupana'ga pe. [13] Pema'ema'ẽ ti penhimbatera Cristo'gareheve'g̃a pe g̃a herekoe'ymame. Cristo'gareheve'g̃a nduã̀gandurame pejipyteri pe pembuhuruka ti g̃a penhonga pe jipi g̃a nderekokatuavo.

[14] Pearõe'ỹve'g̃a imbohahyrame pe me penhi'ĩ ti Tupana'ga pe tomombyry ti ga g̃a pe javo. Na tuhẽ ti pemombyryvuka g̃a pe g̃a imbohahyrame pe me. Tape'euhui ti Tupana'ga pe tombote'varuhu ti ga g̃a pe javo. Tape'euhui ti a'ea ga pe g̃a ndehe. [15] Ojipe'g̃a ndoryndoryvame ti pejoryjory g̃a pavẽi. G̃̃a jehe'orame ti g̃a pavẽi pejehe'o no. [16] Peko ti pejogwehegwehe. Pejihe jate rũi ti peko. Okoteheve'g̃a ndehe ti peko g̃a pokoga. Tape'euhui ti: "Akwaha pa ji mbatera." A'ea ti tape'euhui pejive.

[17] Ojipe'ga imbote'varuhurame pe me tapembote'varuhui ti ga pe pejipyge'yma ga rehe. Ojipe'g̃a epavame: "Nahanahã aherekokatua", nahã ti peko katu a'ero. [18] Pejirokwa hete ti ojipe'g̃a nderekokatupava. [19] Nhiirũ, tapejipygi ti ojipe'g̃a ndehe. Na ti Tupana'ga pe ndepygi g̃a ndehe nehẽ imbohahyavo g̃a pe nehẽ. A'ereki ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iã̀ga mombe'gwovo.

"Jihi po ti g̃a ndepy g̃a ndehe nehẽ
– kiroki g̃a ombohahy ojipe'g̃a pe," ei ga.
"Jihi po ti ambohahyuka g̃a pe a'ero nehẽ," ei nhandepojykaharete'ga, ei ikwatijara.
[20] Nahã ti peko a'ero ikwatijara hendukatuavo. A'ereki ikwatijara e'i:
"Po ty'ara pearõe'ỹve'g̃a jukai
pemondo ti mbatera g̃a pe to'u ti g̃a javo.
Po g̃a ygweiramo
pemondo ti yhya g̃a pe toy'u g̃a.
Pe g̃a nderekokaturame
po ti g̃a ndipoyjayjari okote'varuhuagwera rehe nehẽ," e'i ikwatijara hako.
[21] G̃̃a ndekote'varuhurame pe me tapekote'varuhui ti g̃a pe pejipyge'yma g̃a ndehe. Peko katu ti g̃a pe a'ero g̃andekote'varuhua hugwi g̃a mbopohiruka.

13

Pehendu katu ti penduvihava'g̃a

[1] Pe me nhaporemo ji ei: Pehendu katu ti penduvihava'g̃a. A'ereki Tupana'ga omongo g̃a penduvihavamo. Po Tupana'ga nomongoi nhanderuvihava'g̃a nhande ve, a'ero po nianderuvihavi a'ero hamo. [2] Penduvihava'g̃a nendukatue'ymame pe napehendukatui

Tupana'ga nhi'iõã a'ero. A'ereki gaha omongo ã̃ga penduvihavamo. Penduvihava'ã̃ga
nendukatue'ymame po ti pe ikwahavi hahya nehẽ. 3 Pe ndekokaturame pe ndapekyhyji
penduvihava'ã̃ga hugwi. Emo pe ndekote'varuhurame pe pekyhyji ã̃ga hugwi a'ero. Peky-
hyjipotare'ymame penduvihava'ã̃ga hugwi peko katu tuhẽ ti. A'ero po ti ga pe mbohetei
nehẽ. 4 A'ereki Tupana'ga omongo ga pe pokogauka. Emo pe ndekote'varuhurame peky-
hyji ti ga hugwi a'ero. A'ereki ga okwaha imbohahyavo ahe ve. A'ereki Tupana'ga omongo
ga tombohahy ti ã̃ga okote'varuhuve'ã̃ga pe javo. 5 Nurã̃ ti pehendu katu penduvihava'ã̃ga
a'ero tombohahyukaryme ti Tupana'ga nhande ve javo. Pe pekwaha pejiyvyteri pe no.
"Po ahe ã̃gwendu katu ã̃ga hamo," pe'e tuhẽ pe pejiyvyteri pe. Nurã̃ ti pehendu katu
penduvihava'ã̃ga.
6 Na jitehe po pe imondoi itambere'ia ã̃ga pe hamo ã̃ga imono'oõgukarame. A'ereki
Tupana'ga ã̃ga mondouka pe pyri ã̃ga mboporavykyavo tohepia katu ti ã̃ga ã̃ga javo. 7 Nurã̃ ti
pemondo katu itambere'ia ã̃ga pe ã̃ga imono'oõgukarame. Pemondo ti pejeaporoõgita imohina
penduvihava'ã̃ga ndehe.

Pejogwereko katu ti

8 Nahã̃ po pe peko hamo: Pemondo pa ti ikwepykava ojipe'ã̃ga pe te'iyme ti ã̃ga pe
me a'ero: "Napembuhurihu pe ore ve." Nahã̃ po pe peko hamo no: Peko katu hete ti
pejogwehe pejogwerekokatuavo avuirama. Kiroki ã̃ga oko ojipe'ã̃ga ndehe – ã̃ga ko ã̃gwendu
katu Moisésva'ea remimbo'eagwera. 9 A'ereki aheremimbo'eagwera e'i:
"Taperekoi ti ojipe'ã̃ga nembireko'ã̃ga.
Tapejukai ti ojipe'ã̃ga," e'i.
"Tapemimuhũi ti ojipe'ã̃ga mbatera.
Tapepotarahivuhui ti ojipe'ã̃ga mbatera," e'i aheremimbo'eagwera.
Aheremimbo'eagwera nhaporemo reki e'i:
"Erenhiarõ hete nde.
Na jitehe ti earõ hete ejikotyve'ã̃ga," e'i aheremimbo'eagwera ikwatijara.
10 A'ereki ã̃ga ndehe nhande rekorame nhande nimbote'varuhui ã̃ga pe. Nahã̃ reki nhande
hendukatupavi aheremimbo'eagwera a'ero nhande rekorame ã̃ga ndehe.
11 Pejirokwa ti a'ea rehe Jesus Cristo'ga jivyhava imboha'uva ã̃gwaramo. A'ereki aã̃gwamo
ira'agwe hĩ gajivyhava. Ymya nhandejikogypyrame Cristo'ga rehe nhande ei: "Kotihĩ
po ti Jesus'ga jivyri nehẽ." Aã̃gwamo kaitu ira'agwe gajivyhava. Pejirokwa tuhẽ ti a'ero.
Ojivyrame po ti ga nhande rerohoi yvagi pe nehẽ.
12 Tamombe'u ti ojo'java'ea pe me a'ero. Ypytunahiva ko ite'varuhu nhande ve. Ypytuna
javijitehe aã̃gwamova'ea ko ite'varuhu. Ko'ema reki ikatu nhande ve. Ko'ema javijitehe
po ti ikaturamo aerẽva'ea nehẽ. Cristo'ga jivyrirẽ po ti ikatuheteramo nehẽ. Momina
ã̃gwerĩ kiro aã̃gwamova'ea ypytuna'java'ea nhande hugwi. Nurã̃ ti xako te'varuhu pi a'ero.
Ko'eã̃gwerĩa ja ko Cristo'ga ojivy ã̃gwerĩ. Nurã̃ ti xako katu ga'java'ero. 13 Kojahua rupi
ahe oko katu tohepia ti ã̃ga jirekokatua javo. Kojahuarupive'ã̃ga javijitehe ti xako katu
no. Tape'upe'ui ti ahemboheagwyryva'ea kã̃witiã̃ga pejeagwyryve'ymamo. Taperekoi ti
ojipe'ã̃ga nembireko'ã̃ga. Peakwaha ti. Tapejogwayvaruhui ti. Tapenhimyrõi ti ojipe'ã̃ga
ndehe. 14 Penhimongo ti Jesus Cristo'ga ja ga pavẽi pejikovo. Tapembopogwei ti
pejeaporoõgitate'varuhua rehe penhimimbotarimova'ea rehe.

14

Tape'ete'varuhui ti penhiirũ'ã̃ga pe

1 Kiroki ã̃ga ndokwahakatui ve Cristo'ga nhi'iõã ojikogame ga rehe – peko ti ã̃ga ndehe ã̃ga
mbuhuruka pejipyteri pe. Emo tapenhi'iõã̃yvari ti ã̃ga. 2 A'ereki jara'ã̃ga e'i: "Pyry Tupana'ga
pe ahe i'upavame mbatera." Jara'ã̃ga ki a'e te – kiroki ã̃ga ndokwahakatui ve Cristo'ga nhi'iõã
– ã̃gahã e'i: "Ndapyryvi Tupana'ga pe ahe i'uuhui mbiara." 3 Kiroki ã̃ga o'u pa mbatera
– togwerekomemuayme ti ã̃ga jara'ã̃ga ã̃ga mbiara ue'ymame. Mbiara ue'ỹve'ã̃ga na jitehe
te'iuhuyme ti jara'ã̃ga pe pe'u paravuhu pe mbatera javo. A'ereki Tupana'ga e'i mbatera
upave'ã̃ga pe: "Ã̃ga ko jireheve'ã̃ga." 4 Tape'ei ti ã̃ga pe: "Peko te'varuhu pe." A'ereki ã̃ga

pendeheve'ğa rũi. Ğanduvihava'ga po ti e'i ğa pe. Ğa ndekokaturame po ti ga ei pepyry pe javo. Ğa ndekote'varuhurame po ti ga ei peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga po ti e'i tuhẽ ojiheve'ğa pe: "Peko katu pe." A'ereki nhandepojykaharete'ga ğa mongo katu ğa nderekovo.

5 Jara'ğa e'i: "Kiroğwe ko dia huvihavuhua ojipea hohe," ei ğa. Jara'ğa ki a'e te e'i: "Na rũi. Ndojoavyavyi a," ei ğa. Nahã ji ei pe me a'ero. Pehe po pekwaha hete pejiyvyteri pe hamo. 6 Kiroki ğa e'i diaruvihavuhua pe – ğa e'i: "A'ea rupi timbohete Tupana'ga." Kiroki ğa o'u mbiara jipi – ğa o'u timbohete ti Tupana'ga javo no. A'ereki ğa e'i Tupana'ga pe: "Ndepyry hete nde imbuhuruka mbiara ore ve." Kiroki ğa ndo'ui mbiara – ğa ndo'ui a'ea timbohete Tupana'ga javo. Ojipea i'urame ğa ei Tupana'ga pe a'ero: "Ndepyry hete nde imbuhuruka ore ve." 7 Nhanemanoe'ymame nhande ndia'ei: Xako ti nhande nhaneremimbotarimova'ea rehe. Nhanemanorame na jitehe nhande ndia'ei a'ea. 8 Nhanemanoe'ymame nhande ei: Xako ti nhandepojykaharete'ga remimbotarimova'ea rehe. Nhanemanorame a'ea jitehe nhande ei. Nhande ko nhandepojykaharete'gareheva'ea a'ero nhanemanoe'ymame nhanemanorame no. 9 A'ereki Cristo'ga okwera omanoa hugwi tako ti ji ğapojykaharetero javo omanoe'ỹve'ğa pojykaharetero omanove'ğa pojykaharetero no.

10 Oro pe mbiara ue'ỹva'ero, maraname pe euhui penhirũ'ğa pe Tupana'gareheve'ğa pe peko te'varuhu pe javo? Oro pe no mbatera upava'ero, maraname pe penhiirũ'ğa nderekomemui naerũ? A'ereki Tupana'ga jate okwaha javo a'ea pe. Nhande ve nhaporemo po ti ga e'ie'i nhandereaporoğita pe nehẽ. 11 A'ereki ikwatijara e'i:
"Tupana'ga e'i:
'Ğa nağanani po ti ji mbohetei nehẽ
ndepyry hete nde javo.
E'i pa po ti ğa ji ve nehẽ
nde ko Tupanetero javo ji ve nehẽ,' ei ga.
'A'iti tuhẽ, a'e ji pe me,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijara.

12 Nhande nhaporemo po ti imombe'ui nhandereaporoğita Tupana'ga pe a'ero nehẽ.

Tapembote'varuhui penhiirũ'ğa

13 Tape'jia'javuhui ti ojohupeupe peko te'varuhu pe javo. Nahã po pe'ji hamo: "Xakote'varuhuyme ti timbote'varuhuyme nhaneirũ'ğa nehẽ," pe'ji po pe hamo. 14 Mbatera nhaporemo pyry reki. Pyry nhande i'ui mbiara a'ero. A'ea tuhẽ Jesus'ga okwahavuka hete ji ve okovo ji pavẽi. Po ojipe'ğa japyakai mbiara rehe ite'varuhu ahe i'ui javo novĩa, a'ero po ğa pe ite'varuhu tuhẽ ğa i'urame. 15 Po ti ğa hepiagi pe i'urame ğwia, a'ero po ti ğapy'a rekotehei pe ndehe nehẽ. Po ti pe ğapy'a mongotehei i'gwovo ğwaramo, a'ero po ti pe ndaperekokatui ğa okoe'yma ğa ndehe. Tapembote'varuhui ti nanongara'ğa a'ero mbiara gwove'ỹ ga pyri. A'ereki Cristo'ga omano ğa ndepyga. 16 Pe'ji po pe pejohupe: "Nahanahã xako. A'ereki a'ea ko pyry nhande ve," pe'ji po pe novĩa. Emo ojipe'ğa erame ite'varuhu nanongara pe, a'ea rehe ti tapekoi a'ero te'ite'varuhuyme ti ğa javo. 17 Tupana'gareheva'ero nhande ndia'ei: "Ğwiğwia ti ti'uyme. Ğwia ti ti'u." Ndia'ei ko nhande nanongara pe. "Xako katu ti. Xajogwereko katu ti no," xa'e nhande. "Tianderoryrory ti. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mbohory jipi," xa'e nhande. 18 Nahã nhande rekorame Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe Tupana'ga nhimohemi nhande rehe. Ojipe'ğa e'i nhande ve no: "Pepyry hete pe pejikokatuavo."

19 Nurã ti xajirokwa nhandejogwerekokatuavo nhanenhombojikoheteavo Cristo'ga rehe nehẽ. 20 Pyry nhande i'upavi mbatera novĩa. Emo ite'varuhu nhande mbatera ui ğa pyri – kiroki ğa e'i: "Ite'varuhu ahe i'urame ğwihã." I'urame po nhande ğa mbote'varuhui a'ero. Tapembote'varuhui ti nanongara'ğa Tupana'gareheve'ğa a'ero ğwia ue'yma ğa pyri. 21 Kiro pyry nhande ndi'ui mbiara nanongara'ğa pyri a'ero. Pyry nhande ndi'ui vinho ğa pyri ğa erame ite'varuhu jupe. Ojipea pe ğa erame ite'varuhu jupe no pyry nhande pohiri jugwi nhande rekorame ğa pyri timbote'varuhuyme ti nhaneirũ'ğa javo.

22 Penembiroviara ti tapemombe'uuhui ojipe'ğa pe a'ero. Pekwaha ti a'ea Tupana'ga
pavẽi jate. Pe'ji po pe: "Pyry po ti ji rekoi nahanahã nehẽ," pe'ji po pe. Nahã pejikorame
po pe ndoryvamo a'ero peji'ee'ymame pejiyvyteri pe nehẽ: "Ndapyryvi reki nahã ji
rekorame." 23 Po ğa e'i: "Mara'ngu po pyryvamo ji mbiara i'ui?" Nanongara'ğa i'urame
Tupana'ga e'i ite'varuhu ğa pe. A'ereki ğa nde'i: "Ajiko ji Jesus'ga rehe. Nurã ko pyry
ji i'ui." A'ea ğa nde'i. Oko te'varuhu reki ğa a'ero o'ee'ymame: "Pyry ji rekoi nahã
Cristo'gareheva'ero."

15

Timbohory ti ojipe'ğa

1 Nhandejikokaturame Cristo'ga rehe tipoko po nhande jara'ğa hamo – kiroki ğa ndok-
wahakatui ve ojikoga Cristo'ga rehe. Xakoyme ti nhande nhanderemimbotarimova'ea
rehe jate nhanenhimbohoryva. 2 Nhaneirũ'ğa po nhande ğa mbohory hamo tapyry ti
ğa pe javo. A'ero po ti ğa jikokatui Cristo'ga rehe nehẽ no. 3 A'ereki Cristo'ga vehevi
nonhimbohoryvi no. Ikwatijara omombe'u Cristo'ga ga nhi'iğame Tupana'ga pe. " 'Ğa
ete'varuhurame nde ve ğandekote'varuhua ji kwai,' ei ga," e'i ikwatijara. 4 Tupana'ga
okwatijarukaruka ahe ve hako penembikwatijara nhaporemo ti tombo'embo'e aerẽve'ğa
javo hako. Aherembikwatijara nhande mbo'embo'e a'ero nhande monhimomiranama.
A'ea nhande mbo'e nhande mbohoryva no. A'ero nhande ei: A'iti tuhẽ po ti pyryvamo
nhande ve nehẽ.
5 Tupana'ga tuhẽ nhande monhimomirana jipi. Gaha nhande mbohory no.
Tombojo'jajo'ja ti ga pendeaporoğita a'ero pe mbojogwerekokatuavo Jesus Cristo'ga
rupi pe horame. 6 Pejikoty'aro ğwaramo po ti pe Tupana'ga mbohetei a'ero nehẽ
nhandepojykaharete'ga ruva'ga Jesus Cristo'ga ruva'ga.

Judeus'ğarũive'ğa ombohete Tupana'ga

7 Peko hete ti ojogwehe. A'ereki Cristo'ga oko hete pe ndehe. Pe ndekorame ojogwehe
po ti ojipe'ğa ei nehẽ: "Tupana'ga ko pyry hete. A'ereki gareheve'ğa oko hete ojogwehe,"
e po ti ğa Tupana'ga mboheteavo nehẽ. 8 Kiro ji ei pe me: Cristo'ga uhu yvya koty
imombyryva judeus'ğa pe raikwehe. A'ereki Tupana'ga e'i judeus'ğa namonhava'ea pe
hako: "Tamondo ti Cristo'ga pe pyri tomombyry ti ga pe me javo," ei Tupana'ga hako.
Nurã Cristo'ga ruri a'ero tanhi'ĩpo'ru ti Tupana'ga javo. Igwete ga ei: "A'ero po ti ğa
ei nehẽ: 'Tupana'ga nopiriani ğwembi'ea jipi,' e po ti ğa nehẽ," ei Cristo'ga raikwehe.
9 Cristo'ga uhu imombyryva judeus'ğa pe judeus'ğarũive'ğa ti tombohete Tupana'ga javo
no. "Tombohete ti ğa ga oporogwetyga rehe," ei ga. Aherembikwatijara e'i no. A'ereki
omombe'u Cristo'ga nhi'iğa Tupana'ga pe hako.
"Judeus'ğarũive'ğa pyteri pe po ti ji ei nehẽ
ndepyry hete nde javo.
Orombohete po ti ji nhinhimby'yita nde ve nehẽ," e'i ikwatijara Cristo'ga nhi'iğa
mombe'gwovo hako.
10 Ojipeva'ea rembikwatijara e'i no:
"Judeus'ğarũiva'ero ti pejoryjory Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa pavẽi judeus'ğa pavẽi," e'i
aherembikwatijara.
11 Ojipeva'ea rembikwatijara e'i no:
"Judeus'ğarũiva'ero ti pembohete nhandepojykaharete'ga.
Ojipendyhyga'ğa nhaporemo ti tombohete ga," e'i aherembikwatijara.
12 Isaíasva'ea okwatija Cristo'ga mombe'ujipeavo no hako.
"Jesséva'ea rymymino'ga po ti ojihu yvyakotyva'ero nehẽ.
Judeus'ğarũive'ğa nduvihavamo po ti ga rekoi nehẽ.
'Gaha po ti nhande reroho yvagi pe nehẽ,' e po ti judeus'ğarũive'ğa nehẽ," ei ahe ikwatija
hako.
13 Tupana'ga pe mbo'e penderohoağwama rehe no. Ga po ti tapembohory hete
inoğatuavo pepy'a nehẽ. A'ereki pe pejiko ga rehe. Igwaigwavete po ti Tupana'ga ra'uva

pe mbo'embo'ei. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Uhu tuhẽ po ti ga nhande rerogwovo yvagi pe nehẽ,” pe'e po ti pe nehẽ.

Paulova'ea poravykyagwera judeus'ğarũiva'ea pe

[14] Nhiirũ, jihi ko opokwaha hete. Pepyry hete pe. Pekwaha hete pe mbatera no. Penhomoğita kwaha pe no. [15] Emo ji akwatijaruka pe me tapekwahava'ja ti mbatera javo. Namombe'unhimimi ji imondovouka pe me a'ero. A'ereki Tupana'ga omombyry ji ve. [16] Ga ji mboporavyky Jesus Cristo'ga pe judeus'ğarũive'ğa pokoguka ji ve. Ikwava'ẽhara'ğa omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iğa judeus'ğa pe. Na jitehe ji imombe'umbe'ui kiro Tupana'ga remimombe'upyryva judeus'ğarũive'ğa pe Cristo'ga mombe'gwovo. Amombe'u ji ğa pe takwava'ẽ ti ji ğa Tupana'ga pe javo. Ğa ndehe po ti Tupana'ga nhimohẽhetei nehẽ Tupana'ga ra'uva ğa mombyryvame nehẽ.

[17] Jesus Cristo'ga okovo ğwaramo ji pavẽi jiroryrory hete ji jiporavykyrame Tupana'ga pe. [18] Amombe'u po ti ji pe me jiporavykyagwera. Emo Cristo'ga remimboporavykyagwera jate po ti ji imombe'ui pe me nehẽ. A'ea ji namombe'unhimimi. A'ereki Cristo'ga ji poko hete ji mboporavykyavo Tupana'ga pe. A'ero ji imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa judeus'ğarũive'ğa pe tohendu katu ti ğa javo. Amombe'umbe'u ji ğa pe. Ako katu ji ğapyteri pe no. [19] Tupana'ga ra'uva ombuhu opopoakara ji ve. A'ero ji hepiukari ğa pe ahemonhimomby'aheteva'ea. Nurã ğa hendukatui Tupana'ga nhi'iğa. Amombe'umbe'u ji Tupana'ga remimombe'ua ğa pe a'ero Cristo'ga mombe'gwovo. Jerusalém me na'ẽ ji ga mombe'ui ğa pe. Pea hugwi ji hoi a'ero pea rupi. Ambojoapiapi ji jigwovo cidades pe ga mombe'gwovo ğa pe. Aerẽ ji hoi Ilíriapeve'ğa gwyri pe no. [20] A'ereki ji ajirokwa Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe pevo – perope ğa nohenduvi ve Cristo'ga mombe'ua. Jihi ndahoi Cristo'ga mombe'gwovo ğa pyri – perope ojipe'ğa omombe'u jipe Cristo'ga ğa pe. Nanongara'ğa ji nambo'ei jipi. [21] Ikwatijara e'i no:

“Ojipe'ğa nomombe'ui ve ga ğa pe.
Emo po ti ğa okwaha tuhẽ ga nehẽ.
Kiroki ğa nohenduvi ve
– okwaha po ti ğa ga nehẽ,” e'i ikwatijara.

Paulova'ea oho pota Romapeva'ea pyri

[22] Ymyagwera jate ji hopotarahivamo pe pyri novĩa. Emo ji ahoaho ojipe'ğa pyri. A'ero tehe ji ndahoi ve pe pyri. [23-24] Ağwamo reki ji amombe'u pa Cristo'ga avove'ğa pe. A'ero po ti ji hoi Espanhapeve'ğa gwyri pe. Ji kwavame po ti ji pytai pe ndepiaga nehẽ. A'ereki ymyahũ ji porepiapotaramo pe ndehe. Apytaahi'vi po ti ji pe pyri nehẽ jiroryroryvamo pe ndehe nehẽ. A'ero po ti pe ji pokogi nehẽ ji mondovouka pea rupi nehẽ.

[25] Kiroğwe po ti ji hoi na'ẽ Jerusalém me tapoko ti Cristo'gareheve'ğa pevo. [26] A'ereki ğa pe Macedôniapeve'ğa gwyripeve'ğa Cristo'gareheve'ğa omono'ono'õ itambere'ia. Na jitehe Gréciapeve'ğa gwyripeve'ğa omono'ono'õ itambere'ia ğa pe. “Timondouka ti itambere'ia Jerusalém me Cristo'gareheve'ğa pe imbatere'ỹve'ğa pe,” ei ğa ojohupe. Ğanemimbuhura po ti ji herohoi kiro heja ğa pe a'ero nehẽ. [27] Ğwemimbotarimo tehe ğa omondouka imombyryva Jerusalémmeve'ğa pe judeus'ğa pe. “Timondouka po nhande mbatera ğa pe hamo,” ei ğa raikwehe. A'iti tuhẽ. A'ereki judeus'ğa ojikwe omombyry ğa pe judeus'ğarũive'ğa pe Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe. Igwete ğa jikogi Cristo'ga rehe raikwehe Macedôniapeve'ğa Gréciapeve'ğa no. Kiro pyryvamo ğa imondoukari ombatera judeus'ğa pe ikwepyga a'ero. A'ereki judeus'ğa pyryvipe ğa pe Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe. [28] Kiro po ti ji herohoi ğanemimbuhura itambere'ia heja Jerusalémmeve'ğa pe a'ero nehẽ. Hejapavame po ti ji hona'ẽi pe pyri pe ndepiaga nehẽ jihorame Espanhapeve'ğa gwyri pe nehẽ. [29] Cristo'ga omombyry hete ji ve. Ji horame pe pyri po ti ga imombyryhetei pe me nehẽ no. A'ea ji akwaha hete.

[30] Nhiirũ, xajiko nhande nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. Nhandejopy'a ja nhande no. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mongoi nhandejopy'a ja. Nurã ji ehetei pe me a'ero: Ji ja ti penhi'ĩ hete Tupana'ga pe ji repyga. [31] Nahã ti pe'ji ga pe: “Apĩ,

ea'ngu ti Paulo'ga ga horame Judéiapeve'ãga gwyri pe tojukayme ti ãga ga pevo. A'ereki ãga ndojikogi Cristo'ga rehe," pe'ji ti ga pe. "Kiro po ti Paulo'ga herohoi judeus'ãarũive'ãga itambere'ia Cristo'gareheve'ãga pe judeus'ãga pe Jerusalém me nehẽ. Ga herohorame ãga pe embohoryory ti ãga judeus'ãarũive'ãga itambere'ia rehe topyhy ti ãga Paulo'ga hugwi javoji," pe'ji ti Tupana'ga pe ji repyga, a'e hete ji pe me. [32] A'ero po ti ji roryheteramo ji horame pe pyri nehẽ Tupana'ga ji mondoukarame pe pyri nehẽ. A'ero po ti pe ji mbohoryhetei nehẽ no. [33] Tupana'ga onoãgatue'ymi nhandepy'a. Tapendereko katu pa ti ga a'ero nehẽ. Na tuhẽ.

16

Paulova'ea omondouka onhi'iãga ãwembikwahava'ea pe

[1] Tamombe'u ti pe me Febehẽa nhaneirũhẽa. Hẽa ko Jesus'gareheve'ãga ndepiakatuhara'ãga pokoharamo oko cidade de Cencréia pe. Pyry hete ko hẽa. [2] Hẽa rurame pe pyri pembuhu ti hẽa penhonga pe pejikokatuavo hẽa pe. A'ereki hẽa ojiko hete nhandepojykaharete'ga rehe. Nanongara'ãga po nhande timbuhuruka tuhẽ nhande pyri hamo nhande Cristo'gareheva'ero ãwaramo hamo. Hẽa herekoe'ymame mbatera pemondomondo ti hẽa pe a'ero. A'ereki hẽa jitehe opokopoko jara'ãga jipi. Hẽa ji poko ikwehe no. Nurã ti pepoko hẽa imondovo hẽa pe mbatera nehẽ.

[3] Tamondouka ji nhinhi'iãga Priscilahẽa pe hẽarembireko'ga pe no Áquila'ga pe. Ãga oporavyky ji pavẽi Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ikwehe. [4] Ji repyga ãga omano gwerevi onhia'ngue'yma ikwehe tomanoyme ti Paulo'ga javo ikwehe. A'e ji ãga pe kiro: "Pepyry hete pe." Judeus'ãarũive'ãga na jitehe e'i – kiroki ãga onhimono'õ jipi Cristo'gareheva'ero. Ãga nhaporemo e'i Áquila'ãga pe: "Pepyry hete pe Paulo'ga a'nguavo."

[5] Tamondouka ji nhinhi'iãga ãga pe no – kiroki ãga onhimono'õ Cristo'gareheva'ero Áquila'ãga nonga pe.

Tamondouka ti nhinhi'iãga Epêneto'ga pe no. Jipy'a ja hete ga. Ga na'ẽ ko ojiko Cristo'ga rehe Ásiapeve'ãga gwyri pe ikwehe.

[6] Tamondouka ji nhinhi'iãga Mariahẽa pe. Hẽa oporavyky hete pe pokoga raikwehe.

[7] Tamondouka ji nhinhi'iãga Andrônico'ga pe Juniashẽa pe no. Ãa ko jire'yja'ãga judeus'ãga. Orojogwereko ore cadeia pype ikwehe. Jijikoga renonde ãga jikogi Cristo'ga rehe. Ãa ko ojipe'ãga hohe Cristo'ga moirũhara'ãga pyteri pe.

[8] Tamondouka ji nhinhi'iãga Amplíato'ga pe no. Jipy'a ja hete ga Cristo'gareheva'ero.

[9] Tamondouka ji nhinhi'iãga Urbano'ga pe no. Nhande ja ga poravykyi tamombe'u ti Cristo'ga ãga pe javo. Estáquis'ga pe ji imondoukari nhinhi'iãga no. Jipy'a ja hete ga.

[10] Tamondouka ji nhinhi'iãga Apeles'ga pe no. Onhimomirana ga hahya pe opohire'yma Cristo'ga hugwi.

Tamondouka ji nhinhi'iãga Aristóbulo'ga rongapypeve'ãga pe no.

[11] Tamondouka ji nhinhi'iãga Herodião'ga pe. Jire'yja'ga ko ga judeu'ga.

Tamondouka ji nhinhi'iãga Narciso'ga rongapypeve'ãga pe no – kiroki ãga ojiko Cristo'ga rehe.

[12] Tamondouka ji nhinhi'iãga Trifenahẽa pe no Trifosahẽa pe no. Ãa oporavyky hete nhandepojykaharete'ga pe.

Tamondouka ji nhinhi'iãga Pérsidehẽa pe. Jipy'a ja hete hẽa. Hẽa oporavyky hete tuhẽ nhandepojykaharete'ga pe no.

[13] Tamondouka ji nhinhi'iãga Rufo'ga pe. Ojipe'ãga hohe ko ga pyry hete Cristo'gareheva'ero. Gayhẽa pe ji imondoukari nhinhi'iãga no. Jihya ja ko hẽa ji rerekokaturo ãwaramo.

[14] Tamondouka ji nhinhi'iãga Asíncrito'ga pe no Flegonte'ga pe no Hermes'ga pe Pátrobas'ga pe Hermas'ga pe ãapyrive'ãga pe no nhaneirũ'ãga.

[15] Tamondouka ji nhinhi'iãga Filólogo'ga pe Júliahẽa pe no Nereu'ga pe garendyrahẽa pe no Olimpas'ga pe no ãapyrive'ãga pe nhaporemo no Cristo'gareheve'ãga.

16 Penho'anhuvanhuvã ti penhoiruamo. Ojipendyhyga'ğa nhaporemo – kiroki ğa onhi-
mono'õ jipi Cristo'gareheva'ero – ğa omondouka onhi'iğa pe me.

Mbapavamo Paulova'ea omoğita ahe

17 Nhiirũ, kiro ji ehetei pe me. Pehepia ti ğa pejipe'avo ğa hugwi – kiroki ğa ğa
mbojogwayvayvaruka. "Pembo'eagwera ndapyryvi," ei ğa. "Ore po ti pe mbo'e nehẽ,"
ei ğa. Ğanhi'iğa rendukaturame po ahe ndojikokatua'javi Cristo'ga rehe a'ero. Pejipe'a
ti ğa hugwi, a'e ji. 18 Nanongara'ğa ndokoi nhandepojykaharete'ga remimbotarimova'ea
rehe Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. Ğwemimbotaruhua rehe ğa ndekoi. Onhi'iğatu
tehe ğa ojipe'ğa mbohetetheavo ğa moandyandyita – kiroki ğa nonhimombaragwahavi
ğandekote'varuhuva'ea rehe. 19 Pehe reki pehendu katu Cristo'ga mombe'ua. Ojipe'ğa
nhaporemo okwaha penemiendukatua. Nurã ji roryroryvamo pe ndehe. A'e ji pe me a'ero:
Peko katu kwaha ti, a'e ji. Tapekote'varuhukwahavi ti, a'e ji pe me no.

20 Tupana'ga onoğatue'ymi nhandepy'a. Ga po ti kotihĩ omombi pe hugwi Satanás'ga
popoakara anhağa ruvihavuhu'ga popoakara nehẽ. Pe po ti Satanás'ga hoheramo a'ero
nehẽ.

Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me.

21 Timóteo'ga – ga oporavyky ji pavẽi – ga omondouka onhi'iğa pe me. Na jitehe Lúcio'ga
omondouka onhi'iğa Jasão'ga pavẽi Sosípatro'ga pavẽi. Jire'yja'ğa ko ğa judeus'ğa.

22-24 Gaio'ga omondouka onhi'iğa pe me no. Garonga pype ji ruvi kiro. Garonga pype
jitehe Cristo'gareheve'ğa onhimono'ono'õ jipi. Erasto'ga omondouka onhi'iğa pe me no.
Gaha gwereko katu itambere'ia cidadepeve'ğa nduvihava'ğa pe. Quarto'ga nhaneirũ'ga
omondouka onhi'iğa pe me no.

Ji ko Tércioramo. Jihi akwatija koha Paulo'ga repyga. Cristo'gareheva'ero ji amondouka
nhinhi'iğa pe me no.

Paulova'ea ombohete Tupana'ga

25 Timbohete ti Tupana'ga. Gaha pe mbojiko hete Cristo'ga rehe. A'ea pe ko ji ei jipi
ji imombe'urame Tupana'ga remimombe'upyryva Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe. A'ea
Tupana'ga okwahavuka yvyakotyve'ğa pe ağwamo. Ymyagwera jate ga ndokwahavukari
a'ea ahe ve. A'ero onhimi ahe ve. 26 Ağwamo ki a'e te ikwatijara okwahavuka pa nhande ve
– kiroki ikwatijara Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea okwatija hako. A'ereki ağwamo
Tupana'ga okoe'ymive'ga e'i: "Akwahavuka ji kiro ojipendyhyga'ğa pe nhaporemo tojiko
pa ti ğa Cristo'ga rehe ga rendukatuavo," ei Tupana'ga.

27 Tupana'ga jate okwaha hete. Gaha jate ko Tupanetero. Timbohete ti ga avuirama
a'ero. A'ereki Jesus Cristo'ga omboheteuka ga nhande ve. Na tuhẽ. Amém.

PAULOVA'EA OMOMBE'UYPY CORINTOPEVA'EA PE
Primeira Carta de Paulo aos Coríntios

1 Jihi ko Pauloramo. Sóstenes'ga oko ji pavẽi no. Nhaneirũramo ko ga rekoi
Cristo'gareheva'ero okovo g̃waramo. Kiro ji ikwatijari nhinhi'iã̃ga imondovouka pe me.
Tupana'ga g̃wemimbotarimo Jesus Cristo'ga moirũukari ji ve ikwehe. "Eho ti Jesus
Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo ojipe'g̃a pe ga repyga," ei Tupana'ga ji ve ikwehe.
2 Kiro ji ikwatijari imondovouka nhinhi'iã̃ga pe me a'ero – perope peju cidade de Corinto
pe pejijatykavo Tupana'ga mboheteavo. Pe ko Tupana'gareheva'ero. A'ereki Tupana'ga pe
mo'emo'ẽ ojive. "Jireheva'ero ko pe ndekoi pejikoty'a Jesus Cristo'ga rehe," ei Tupana'ga
pe me. Ojipe'g̃a gwyripeve'g̃a pe nhaporemo ga ei no – kiroki g̃a Jesus Cristo'ga mbohete
jipi. Ga ko nhandepojykaharete'ga g̃apojykaharete'ga no.
3 Tupana'ga ti tomombyry pe me nhanderuvete'ga Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojyka-
harete'ga pavẽi. Tonoõgatu ti g̃a pepy'a nehẽ no.

Tupana'ga omombyry pe me

4 Nhinhi'iã̃ga nanani Tupana'ga pe ji ei: "Ndepyry hete nde imombyryva Corintopeve'g̃a
pe g̃a jikoty'aro g̃waramo Jesus Cristo'ga rehe," a'ea'e ji ga pe jipi pe mombe'gwovo.
5 Pe jikoty'aro g̃waramo Jesus Cristo'ga pavẽi Tupana'ga imombyryhetepavi pe me a.
Ga okwahavuka pa pe me Jesus Cristo'ga mombe'ua. Pemombe'u kwaha hete pe
Jesus Cristo'ga ojipe'g̃a pe no. 6 A'ereki Tupana'ga gweroviaheteuka pe me Cristo'ga
mombe'ua. 7 A'ero pe herekopavi Tupana'ga ra'uva remimbuhuhava pyryheteva'ea pe
imboha'uvame Jesus Cristo'ga ukwahava. 8 Jesus Cristo'ga tuhẽ po ti pe mbojiko hete ojihe
pe mongokatuavo avuirama nehẽ. A'ero po ti ga nombojari'i'i pe ndehe nehẽ ura'javame
nehẽ.
9 Tupana'ga g̃wembi'ea rupi oho jipi. Nurã nhande jikogi ga rehe. E'i ga pe me raikwehe
tapejikoty'a ti jira'yra'ga pavẽi javo. Nhandepojykaharete'ga pe ga ei Jesus Cristo'ga pe.

Ojogwayva ahe Corinto pe

10 Nhiirũ, kiro ji ehetei pe me Jesus Cristo'ga repyga. Pembojo'jajo'ja ti penhi'iã̃ga
ojohupe. Tapejogwayvayvari ti. Pejihe'a katu ti ojogwehe imbojo'jajo'java pejeaporoõgita.
11 A'ereki Cloehẽa rongapypeve'g̃a omombe'u ji ve pejogwayvayvara. 12 Ojoatyatyvihu
po penhi'iã̃ga. Nahã po pe ei. Jara'g̃a e'i: "Ji ko Paulo'gareheva'ero." Jara'g̃a e'i:
"Ji ko Apolo'gareheva'ero." Jara'g̃a e'i: "Ji ko Pedro'gareheva'ero." Jara'g̃a: "Ji ko
Cristo'gareheva'ero."
13 Cristo'ga jate ko penduvihavete'ga. Gareheva'ero ko pe nhaporemo a'ero. Maranuhũ
pe ndapejihe'ari ojogwehe naerũ? Ji rũi reki amano yva rehe pendepykaramo ikwehe. Pe
mobatizarame po g̃a nde'i pe me raikwehe: "Kiro pe ndekoi Paulo'gareheva'ero." Nde'i
po g̃a a'ea pe me raikwehe. "Cristo'gareheva'ero kiro pe ndekoi," e po g̃a pe me raikwehe.
14-15 Ji nopomobatizatizai ji ruvame pe pyri ikwehe. Pyry reki ji ve ji nopomobatizai.
Po ji pe mobatizatizai, a'ero po g̃a etehei ji ve hamo: Ojiheva'ero Paulo'ga g̃a mobatizai.
Nopomobatizatizai ji a'ero. Crispo'ga jate ji amobatiza Gaio'ga reheve Cristo'gareheva'ero
ti g̃a toko javo. 16 Ã̃gahã nohõ, Estéfanas'ga rongapypeve'g̃a ji amobatiza nohõ. Ojipe'g̃a po
ji namobatizai ovuhu. 17 A'ereki a'ea rehe rũi Cristo'ga ji mbuhuruka avo. "Emombe'u ti
pyryva'ea ji mombe'gwovo g̃a pe. Terenhi'iã̃gatutehei ti ji mombe'urame g̃a pe," ei ga ji
ve ikwehe. Ako ji ganhi'iã̃ga rupi a'ero. Nurã ji nanhi'iã̃gatutehei Cristo'ga mombe'urame
g̃a pe. Po nahã ji nhi'iã̃gatui g̃a pe hamo, a'ero po nhinhi'iã̃gatua rehe jate g̃a ndekoi
hamo. A'ero po Cristo'ga mombe'ua rehe g̃a ndokoi hamo. Ndikwahyi po g̃a pe Cristo'ga
manoagwera g̃a ndepyga a'ero hamo.

Tupana'ga okwaha hete

18 Kiroki ğa oho hahyva'ea ruvihava viara rupi okote'varuhuro ğwaramo – nhande
imombe'urame ğa pe Cristo'ga manoagwera nhande repyga, a'ero ğa ei: "Pemombe'u tehe
pe ğwihã ore ve," ei ğa.
Nhande rehe ki a'e te Cristo'ga manoagwera mombe'ua ikwahy hete reki. A'ereki
nhande xaho Tupana'ga ronga viara rupi nhandejikoga Cristo'ga rehe. Cristo'ga manoag-
wera pyvõ Tupana'ga ikwahavukari nhande ve opopoakara. 19 Nahã aherembikwatijara
imombe'ui no Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo hako. Tupana'ga e'i hako:
"E'i ğa ojive novĩa:
'Jireaporoğita katu hete ji ikwahaheteavo,' ei ğa ojive novĩa.
Kiro po ti ji imboukwahavukari ğandeaporoğitatehea a'ero nehẽ," ei Tupana'ga hako.
Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa hako.
20 Maranuhũ nanongara'ğa ndekoi naerũ ikwahapyra'ğa pembo'ehara'ğa no? Marã
onhi'iğatuhara'ğa no? Yvyakotyve'ğa e'i tehe nanongara'ğa pe: "Okwaha hete ğa."
Tupana'ga ki a'e te omboukwahavuka reki ğanembikwahave'yma.
21 Tupana'ga okwaha hete. A'ero ga ei: "Gweaporoğita rupi rũi po ti yvyakotyve'ğa ji
kwahavi nehẽ," ei Tupana'ga ğa mombe'gwovo. A'ero ga ei ore ve: "Pemombe'umbe'u
ti Cristo'ga manoagwera ğa pe," ei ga. "Kiroki ğa gwerovia penemimombe'ua ojikoga
Cristo'ga rehe – ğahã po ti ji aru yvagi pe jijipyri nehẽ," ei Tupana'ga ore ve.
Ore imombe'urame Cristo'ga manoagwera ojipe'ğa pe, a'ero ğa etehei ore ve: "Pe-
mombe'u tehe pe a'ea ore ve," e'i tehe ğa. 22 Judeus'ğa e'i ore ve: "Peapo na'ẽ ti ahe-
monhimomby'ava'ea torohepia," ei ğa. "Hepiagame jate po ti ore heroviari pe Cristo'ga
mombe'urame ore ve," ei ğa ore ve. Judeus'ğarũive'ğa e'i ore ve: "Pe ikwahaheterame jate
penhi'iğatuavo po ti ore heroviari penemimombe'ua nehẽ," ei ğa ore ve.
23 Ore ki a'e te oromombe'u katu Cristo'ga manoa yva rehe nhande repyga. Judeus'ğa on-
himonha'nga reki oreremimombe'ua rehe. Judeus'ğarũive'ğa e'i reki ore ve: "Pemombe'u
tehe pe a'ea ore ve," ei ğa. 24 Na rũi reki ore imombe'urame Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa
pe. Tupana'ga omo'emo'ẽ ğa ojive toko ti ğa jireheva'ero javo. Judeus'ğa pyteripeve'ğa
hugwi ga omo'emo'ẽ ğa. Judeus'ğarũive'ğa pyteripeve'ğa hugwi ga omo'emo'ẽ ğa no. Ore
imombe'urame Cristo'ga manoa ğa pe ğa ei: "Cristo'ga gwepiuka nhande ve Tupana'ga
popoakara," ei ğa. "Okwahavuka ga nhande ve Tupana'ga reaporoğita no. A'ereki
Tupana'ga okwaha hete," ei ğa. 25 Ojipe'ğa e'i tehe Tupana'ga pe: "Ga ndokwahavihu,"
ei ğa javo tehe. Ga okwaha hete reki nhande hohe pa. Ã̃a e'i tehe ga pe no: "Tupana'ga
ndipopoakarihu. A'ereki gara'yrava'ea omano," ei ğa javo tehe. Nhande hohe pa reki
Tupana'ga popoakaramo.
26 Nhiirũ, pekwahava'ja pejikoagwera Tupana'ga pemo'emo'ẽrame ojive ikwehe. A'ea
rupi pe mombe'urame ojipe'ğa ei: "Mokonha'ğa jate okwaha hete. Mokonha'ğa jate
ipopoaka hete," ei ğa. "Mokonha'ğa jate huvihavuhu. Jara'ğa ndokwahavihu pa," ei
ğa pe mombe'gwovo. 27 Ã̃a e'i pe me ikwahapyre'ỹve'ğa. Tupana'ga ki a'e te e'i pe me:
"Opomo'emo'ẽ ji jijive tahepiuka ti ikwahapyra'ğa nembikwahave'yma," ei Tupana'ga pe
me. E'i ğa pe me ipopoakare'ỹve'ğa. Tupana'ga ki a'e te e'i pe me: "Opomo'emo'ẽ ji
jijive tahepiuka ti ipopoakave'ğa popoakare'yma," ei Tupana'ga pe me. 28 Pe ndehe ğa
ndokoi okoteheve'ğa javo pe me. "Huvihava'ğa rũi," ei ğa pe me. Tupana'ga ki a'e te e'i
pe me: "Opomo'emo'ẽ ji tahepiuka ti huvihava'ğa ndekotehea," ei ga. 29 Nurã Tupana'ga
ei tonhimbohetepavyme ti ğa ji pyri a'ero.
30 Tupana'ga pe mbojikoty'aruka Jesus Cristo'ga pavẽi. A'ero Cristo'ga okwahavuka
nhande ve Tupana'ga reaporoğita. Cristo'ga nhande mombyry no Tupana'ga rerekokat-
uavouka nhande ve. Cristo'ga nhande mongo Tupana'gareheva'ero. Cristo'ga nhande
mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi no. Nahã nhande rekoi Tupana'ga nhanembo-
jikoty'arukaro ğwaramo Jesus Cristo'ga pavẽi. 31 A'ea pe Tupana'ga rembikwatijarukara e'i
a'ero:
"Kiroki ğa ombohete pota
– tombohete ti ğa nhandepojykaharete'ga jate

ndepyry hete nde ji ve javo,” e'i ikwatijara hako.

2

Cristo'ga manoagwera mombe'ua

1 Nhiirũ, jihorame pe pyri ji imombe'ukatui pe me Tupana'ga mombe'ua ikwehe.
A'ea nhande ymya ndikwahavi. Ikwahapyra'ğa'jarũiva'ero reki ji imombe'ui pe me.
Nanongara'ğa onhi'iğatu hete jipi orokwaha hete ore javo pe me. Ji ko na rũi amombe'u
pe me a'ero. 2 Nahã ji ei jiyvyteri pe: “Jesus Cristo'ga jate po ti ji amombe'u ğapyteri pe
nehẽ gamanoagwera yva rehe imombe'gwovo nehẽ,” a'e ji jiyvyteri pe.
3 Jipopoakare'ymamo ji rekoi pe pyri a'ero. Ahyhyi ji jikyhyjiavo mara'ngu po ti ji
Cristo'ga mombe'ukatuavo ğa pe javo.
4 Ikwahapyra'ğa'jarũiva'ero ji ga mombe'ui pe me. Pe mbo'erame ji nda'ei toko ti ğa
nhinhi'iğatua rupi jave'yma pe me. Nhiremimombe'ua pyvõ Tupana'ga ikwahavukari
reki pe me gwa'uva popoakara. 5 Tupana'ga okwahavuka a'ea pe me jipopoakara ti
tombojikoguka ğa Cristo'ga rehe javo. Yvyakotyve'ğa nembikwahava rũi pe mbojikoguka
ga rehe a'ero.

Tupana'ga ra'uva okwahavuka gareaporoğita

6 Tupana'ga reaporoğita reki ore imombe'ui ğa pe – kiroki ğa okwaha hete Cristo'ga.
Yvyakotyve'ğa ndeaporoğita ore noromombe'ui ğa pe. Noromombe'ui ore ğandea-
poroğita no – kiroki ğa yvyakotyve'ğa mondomondoi ğwemimbotarimova'ea rehe jipi. Ğa
igwaigwavete ndipopoakari nehẽ. 7 Onhimiva'ea ore oromombe'u Tupana'ga rembikwa-
hava. Ymya ga ndokwahavukari a'ea yvyakotyve'ğa pe. Emo yvya apoa renonde ga e'i
nhoğwenonde jupe hako. “Nhirembikwahava po ti ğambohuvihavuhuağwama nehẽ,” ei
Tupana'ga hako. Nahã Tupana'ga e'i nhoğwenonde nhande mombe'gwovo hako.
8 Yvyakotyve'ğa nduvihava'ğa ndokwahavi a'ea raikwehe. Po ğa ikwahavi hamo, a'ero
po ğa nombovyrukari Cristo'ga mo'ama yva rehe ga jukavo hamo. Ga ko Tupanamo
huvihavuhu hete reki. 9 Aherembikwatijara Tupana'ga mombe'uhava e'i reki hako:
“Ymya Tupana'ga e'i:
‘Tamombyry hete ti nhiarõhara'ğa pe,’ ei ga,” ei ahe.
“Ndihepiagi pa nhande nanongara Tupana'ga remimombyryvağwama,” ei ahe hako.
“Nihenduvi pa a'ea no.
Niandeaporoğitai pa nhande nanongara rehe Tupana'ga remimombyryvağwama rehe,” ei
ahe ikwatija hako.
10 Nhande ve reki Tupana'ga ikwahavukari onhimiva'ea. Gwa'uva pyvõ ga ikwahavukari
nhande ve. A'ereki a'ea gwepia pa ikwahapava. Tupana'ga ra'uva okwaha pa garea-
poroğita onhimiheteva'ea.
11 Nhandereaporoğita ojipe'ğa ndokwahavi. Nhande jate tikwaha nhandereaporoğita.
Na jitehe ojipe'ğa ndokwahavi Tupana'ga reaporoğita. Gara'uva jate okwaha a'ea.
12 Ndirekoi reki nhande ğandeaporoğita – kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe. Tupana'ga
ra'uva reki ojikoty'a nhande pavẽi. A'ereki Tupana'ga ombuhu gwa'uva nhande pyri
tokwaha ti ğa nhiremimombyryva ojive javo.
13 Tupana'ga remimombyryva rehe gara'uva ojipe'ğa mbo'eukari ore ve. Ikwahapyra'ğa
ndeaporoğita nombo'eukari ore ve a'ea rehe. Igwete ore imombe'ukatui Tupana'ga ra'uva
remimbo'ea ğa pe – kiroki ğa ojikoty'a gara'uva pavẽi. 14 Kiroki ğa ndojikoty'ari gara'uva
pavẽi – ğa ndogwerekoi Tupana'ga ra'uva remimbuhura. Ore imombe'urame ğa pe ğa ei:
“Pemombe'u tehe pe a'ea,” ei ğa ore ve. Ndokwahavi tuhẽ ko ğa a'ea.
Ğahã jate – kiroki ğa ojikoty'a Tupana'ga ra'uva pavẽi – ğahã jate onhimombaragwaha
nanongara rehe ikwahava. 15 Ğahã okwaha pa. Onhimombaragwaha ğa pyryva'ea rehe.
Onhimombaragwaha ğa pyryve'ỹva'ea rehe. Emo ğandeaporoğita pe po ojipe'ğa nde'i
hamo ikwahave'yma. A'ereki ğa ndojikoty'ari Tupana'ga ra'uva pavẽi. 16 Nahã Tupana'ga
ikwatijarukari ahe ve hako. Igwete ahe ei hako:
“Ndokwahavi pa ğa nhandepojykaharete'ga reaporoğita.

Nomoğitai pa ğa ga javo ga pe,” ei ikwatijara.
Nhandereaporoğita reki Cristo'ga reaporoğita'java'ea.

3

Peko ti Tupana'ga reaporoğita rupi

1 Nhiirũ, jiruvame pe pyri ji namombe'ui onhimiheteva'ea pe me ikwehe. Pejikoty'a pe
Tupana'ga ra'uva pavẽi novĩa. Emo pe ndapekoi ve Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe.
Tayri'ğa javuhu pe ndapekwahavi a. 2 Nurã ji namombe'ui ve pe me onhimiheteva'ea
ikwehe. Jukwahava'ea jate ji imombe'ui pe me a'ero. Po ji imombe'ui onhimiheteva'ea
pe me, a'ero po pe ndapekwahavi a'ea hamo. Na jitehe kiro ji imombe'urame onhimi-
heteva'ea po ti pe ndapekwahavi. 3 A'ereki penhimimbotarimova'ea rehe pe ndekoi jipi.
Jukwaha reki a'ea. Penhimyrõ ko pe ojogwehegwehe. Pejogwayvayva ko pe no. Nurã
ko ji ei pe me: Peko pe penhimimbotarimova'ea rehe. Cristo'gareheve'ğa'jarũiva'ea ko pe.
4 Pe'e tehe pe javo ojohupe jipi. Jara'ğa e'i tehe: “Ore ko Paulo'gareheva'ea,” ei ğa. Jara'ğa
e'i: “Ore ko Apolo'gareheva'ea.” Nahã po pe etehei pejikovo penhimimbotarimova'ea
rehe.
5 Marã tuhẽ Apolo'ga rekoi naerũ? Marã ko ji rekoi naerũ? Tupana'ga remimbo-
tarimova'eareheva'ero ore memei oroko. Tupana'ga Cristo'ga mombe'uuka ore ve pe
mbo'eavouka. A'ero pe jikogi Cristo'ga rehe ikwehe.
6-9 Tamombe'u kiro pe me ojo'java'ea a'ero tapekwaha ti nhanderekoa. Tu-
pana'gareheva'ero ko pe kohoa'java'ea. Kohoa jara'ga'jave'ga ko Tupana'ga. Tupana'ga
moirũharamo ko ore ğa ja a'ero – kiroki ğa gwereko katu kohoa. Nahã ko kohoa
rerekokatuhara'ğa ndekoi jipi. Ojipe'ga otỹ ha'ynha. Aerẽ ojipe'ga imoakỹakymi
herekovo. Tupana'ga reki omonhimomboakaruka ğa pe. Na jitehe ore pe nderekokatui.
Jihi amombe'u ypy Cristo'ga pe me. Aerẽ Apolo'ga pe mbo'embo'ei ga rehe. Tupana'ga
reki pe mbojikoguka hete jipi Cristo'ga rehe. Ojipe'ga otỹ, ojipe'ga omoakỹakỹ. Tupana'ga
jate omonhimomboakaruka ğanemityma. Gaha jate ko huvihavetea a'ero. Itỹhara'ga
huvihava rũi imoakỹhara'ga pavẽi. Na jitehe ji huvihava rũi Apolo'ga pavẽi. Tupana'ga
jate ko huvihavetea pe mbojikoguka hete Cristo'ga rehe. Ore memei oroporavyky
Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo ojipe'ğa pe. Kiroki ğa oporavyky Tupana'ga pe –
ga po ti okwepy imondovo ğa pe nehẽ.
Tupana'gareheva'ero ko pe peko onga'java'ero no. 10 Ore ko oroko onga apo-
hara'ğa'java'ero. Nahã po ahe japorame onga. Ojipe'ga ombovy okyta imo'ama. Aerẽ
ojipe'ga imondoi heheva'ea japopava. Na ja ore pe ndereko katu a'ero. Tupana'ga
ji mbokarakaturame ji amombe'u katu ypy Cristo'ga pe me pe mbojikogauka ga rehe.
Kiro ojipe'ga pe mbo'embo'ei ga rehe a'ero. Kiroki ğa pe mbo'e – ğa po pe mbo'e katu
a'ero hamo. 11 Jesus Cristo'ga jate ko nhande timombe'u ypy ojipe'ğa mbojikoguka ga
rehe. Ojipe'ga rũi po nhande timombe'u ypy hamo. A'ereki Jesus Cristo'ga Tupana'ga
omombe'uuka ga rehe jate ti pejiko javo.
12 Japorame mbatera imondovo jypyva'ea rehe jara'ğa opo'ru pyryheteva'ea – kiroki
ndopavi a, ndokai no. Ouro ğa opo'ru, prata. Ita'ia ğa opo'ru, ikatuheteva'ea – kiroki
he'yjuhu ahe omondo itambere'ia hehe. Jara'ğa ki a'e te opo'ru opava'ea, okaiva'ea. Yva
ğa opo'ru, nhungwava, pindova. 13 Ikairame ğanembiapoagwera jukwaha reki ndapyry-
viva'ea. A'ereki tata ombokai pa ndapyryviva'ea ğa hugwi. Jukwaha pyryheteva'ea no.
A'ereki tata omboukwaha pyryva'ea nhimomiranama imbokaipave'ymame.
Na jitehe jara'ğa pe mbo'e katu Jesus'ga rehe. Jara'ğa napembo'ekatui ga rehe. Jesus
Cristo'ga rurame po ti jukwahavamo ğanemimbo'ea nehẽ, ğanemimbo'ekatua. Jukwaha
po ti ğanemimbo'ekatue'yma nehẽ nohõ. Penembikwahava repiagame po ti Tupana'ga
ikwahavi ja'javo pembo'ehara'ğa pe nehẽ. 14 Po ti pe ikwahahetei Jesus'ga mombe'ua
pejikoga ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei pembo'ehara'ğa pe nehẽ pembo'e
katu pe ğa javo ğa pe. 15 Po ti pe ndapekwahavi Jesus'ga mombe'ua, a'ero po ti Tupana'ga
nomombyryvi pembo'ehara'ğa pe nehẽ napembo'ekatujuhu pe ğa javo ğa pe. Oho po ti

ğa yvagi pe nehẽ novĩa ojikoga ğwaramo Jesus'ga rehe. Emo po ti Tupana'ga e'i ğa pe:
"Napembojikohetei pe ğa Cristo'ga rehe," e po ti ga ğa pe nehẽ.
16 Pe ko Tupana'ga ruhava. A'ereki gara'uva oko pe pyri. Pekwaha po pe a'ea hamo. 17 Po
ğa imbote'varuhui pe me, a'ero po ti Tupana'ga imbote'varuhui ğa pe nehẽ. A'ereki pe
garuhava pyryheteva'ea.
18 Tapenhimoandyandyi ti. Po pepyteripeve'ga e'i tehe ojive: "Yvyakotyve'ğa ndea-
poroğita rupi ji akwaha hete." Topohi ti ga ğandeaporoğita hugwi. Toko ti ga Tupana'ga
reaporoğita rupi. Ga rekorame Tupana'ga reaporoğita rupi po ti ğa ei ga pe ndokwahavihu
ga javo novĩa. Emo po ti ga okwaha hete tuhẽ nehẽ. Tapenhimoandyandyi ti a'ea rehe
a'ero.
19 Yvyakotyve'ğa e'i tehe ojipyteripeve'ğa pe: "Gweaporoğita katu hete ğa ikwahava."
Tupana'ga ki a'e te e'i ğa pe: "Gweaporoğita tehe reki ğa. A'ereki ğa ndokwahavihu," ei
ga. Igwete garembikwatijarukara i'ei no:
"Gweaporoğita kwaha ğa ojipe'ğa moandyandyita.
Emo Tupana'ga okwaha ğa mombiga ğa ndeaporoğitate'varuhurame," ei ikwatijara.
20 Iru'ĩa ikwatijara i'ei no:
"Nhandepojykaharete'ga e'i:
'Heaporoğita tehe ğa
– kiroki ğa e'i tehe ojive
orokwaha hete ore javo,' ei ga," ei ikwatijara.
21 Tapembohetei ojipe'ga ji ko ndereheva'ero javo ga pe. Pehe reki pereko pa. Ore
nhaporemo ko pendeheva'ero pepokohavamo. 22 A'ereki jihi pe poko. Apolo'ga pe poko.
Pedro'ga pe poko. Yvya ko pendepykavamo. Pemanoe'yma ko pendepykavamo. Pemanoa
ko pendepykavamo. Ağwamova'ea pendepykavamo. Aerẽva'ea pendepykavamo. A'ereki
pe pereko pa a'ea pejipokohavamo. 23 A'erorame tehe pe pepoko Cristo'ga gareheva'ero.
Cristo'ga ko opoko Tupana'ga gareheva'ero.

4

Cristo'ga moirũharava'ea poravykya

1 Nahã po pe ei ore mombe'gwovo a'ero hamo: "Ğa ko Cristo'ga remimbotari-
mova'eareheva'ero oko ga pokoga," pe'ji po pe hamo. "Tupana'ga nhande mbo'euka ğa
pe aherembikwahavipyre'yma rehe tokwaha ti ğa kiro javo. Nahã ga nhimoirũukari ğa
pe." A'ea po pe ei ore mombe'gwovo hamo. 2 Huvihava'ğa e'i omoirũhara'ğa pe jipi:
"Peporavyky katu ti ji ve a'ero pejikovo nhinhi'iğa rupi," ei ğa ğa pe. 3 Jesus Cristo'ga
e'i jiporavykya pe a'ero. Pe erame jupe ji ndahaykai reki. Ji ndahaykai ojipe'ğa erame
jiporavykya pe no. Jihi vehevi nda'ei jupe. 4 Jipoyja hete ji jiyvyteri pe. A'ereki ji
aporavyky katu Cristo'ga pe jirekote'varuhue'yma. Ji ero ğwaramo rũi reki jukwahavamo
jiporavykypyryva. Nhandepojykaharete'ga po ti e'i jupe nehẽ Jesus Cristo'ga.
5 Nurã ji ei pe me: Tape'ei ti penhinonde ojipe'ğa poravykya pe. Cristo'ga urame po
ti hepiukari nhande ve onhimiva'ea nehẽ – kiroki nhande ndikwahavi ve. Okwahavuka
pa po ti ga nhandereaporoğita nehẽ. Nhande poravykykaturame nhandekovo katu po ti
Tupana'ga nhande mbohetei a'ea rupi nehẽ.
6 Nhiirũ, imombe'upavame a'ea pe me ji nhimombe'ui pe ndepyga. Apolo'ga ji
amombe'u ko no. Pe me ji imombe'ui orerekoagwera tapenhimbo'e ti pejikovo ikwatijara
rehe jate nehẽ. Tapembohetei ti ojipe'ğa gareheva'ero ko ji javo. "Ji ndakoi ojipe'ga
rehe," tape'jiuhui ti. 7 Tapenhimbohetei no ji ko ğa hohe javo. A'ereki ojo'jajo'java'ero pe
peko. Tupana'ga remimondotehea reki pe pereko. Gaha omondo pe me. Nurã pe herekoi.
Tapenhimbohetei ti a'ero. A'ereki peapoa ko Tupana'ga remimondoa.
8 Perekopavipe pe Tupana'ga remimondotehea naerũ? Ndaperekopavi tuhẽ reki pe a'ea.
Pe teheuhu peko huvihavamo naerũ ore rekoe'ymame nahã naerũ? Po pyry pe ndekoi
huvihavamo novĩa ore ti toroko huvihavamo pe pavẽi novĩa. 9 Emo Tupana'ga po e'i ore ve
ovuhu: "Nhimoirũhara'ğa ko koji'i toko tehe ojipe'ğa hohe pa," e po ga ore ve. Ore po ğa

ja – kiroki ã pe ã e'i tijukauka ã ojipe'ã ndovaki javo, a'e ji. A'ereki ã nhaporemo
ore repiaguhu ã ko mbipehu javo ore ve. Yvyakotyve'ã e'i a'ea ore ve yvagipeve'ã
pavẽi. [10] Ore Cristo'gareheva'ero ẽwaramo ã ei ore ve: "Ndapekwahavihu pe," ei ã ore
ve. Pe ki a'e te pe'ji tehe pejive: "Cristo'gareheva'ero ore orokwaha hete." Ore ve ã
ei: "Ndapepopoakarihu pe." Pe ki a'e te pe'ji tehe pejive: "Orepopoaka hete ore ojipe'ã
mondovo." Pe ndehe ã ndekoi pe mboheteheteavo jipi. Ore rehe ki a'e te ã ndokoi tuhẽ.
[11] Orety'a ore jipi. Oreygwei ore nohõ. Ndorogwerekoi ore tapy'ynhapira. Ore
nupanupã ã ore rerekote'varuhuavo. Oropytaahi'vii'viuhu ore jipi. Nahanahã ore rekoi
kiromo jate. [12] Oroporavyky hete ore oropokapavamo toropyhy ti mbatera orojive javo.
Ã ete'varuhurame ore ve ore ei reki: "Tupana'ga ti tomombyry pe me." Ã imbo-
hahyukarame ore ve ore nhimomiranami reki. [13] Ã ore mbotegweterame ore nhi'iãatui
reki ã pe. Aẽwamo vehevi ore mbatera ratykwera'java'ea aheremimombora'java'ea ã
pe – kiroki ã ndojikogi Cristo'ga rehe.
[14] Kiro ji ikwatijarukari pe me. Emo ji nda'ei tipoyjayjaryme ti ã javo pe me. Tambo'e
ti ã javo ji ei pe me jira'yra'java'ea pe. A'ereki ji opoarõ hete. [15] Po pembo'ehara'ã
he'yjuhu hete novĩa, po ã dez mil novĩa. Emo ojipeji reki jihi jate ako penduva'java'ero
pe nderekovo katu. Ojipe'ã omombe'u Jesus Cristo'ga kiro pe me. Jihi ki a'e te
pe mbojikogypy ga rehe pyryva'ea mombe'gwovo pe me ikwehe. [16] Nurã ji ehetei pe
me: Ji rupi ti peho pejikokatuavo. [17] A'ero ji Timóteo'ga mondoi kiro pe pyri. Ga ko
jira'yra'java'ea ji ve. A'ereki jihi ga mbojiko Cristo'ga rehe. Ako hete ji ga rehe. Ga
rehe ji jikogi no. Igwete ji Timóteo'ga mondoi pe pyri tokwahavukara'ja ti ga pe me
jirekoaẽwama ji jikoty'arame Cristo'ga pavẽi. A'ea rehe ji Cristo'gareheve'ã mbo'embo'ei
jipi no jihorame ãagwyri pe nhaporemo.
[18] Jararamo pepyteripeve'ã nhimbohetetehei kiro Paulo'ga po ti nduri nhande pyri
nehẽ javo tehe ji ve novĩa. [19] Emo Tupana'ga ipotarame po ti kotihĩ ji hoi pe pyri nehẽ.
Tihepia ti ã herekorame Tupana'ga popoakara a'ero, a'e ji. A'ea ji takwaha. Ã̃nhi'iã
jate rũi ji takwaha ã nhimbohetetehe rame. [20] A'ereki Tupana'gareheva'ero nhande
nianhi'ĩteheuhui. A'ero koi nhande rekokatui Tupana'ga popoakara pyvõ. [21] Marã po ti
ji rurame pe pyri a'ero nehẽ? Pe pohire'ymame pendekoagwera hugwi po ti ji nhi'iãahyi
pe me imbohahyuka nehẽ. Pe pohirame jugwi po ti ji rekoi pe ndehe pe nderekonhyromo
nehẽ jirurame pe pyri nehẽ. Marãva'ea po pe pepota naerũ?

5

Ndoakwahavihu ahe

[1] Kiro ji ei pe me: Omombe'u ã ji ve pepyteripeve'ga. "Ndoakwahavihu ga okovo," ei
ã ga mombe'gwovo. A'ereki ga gwereko gwuva'ga rembirekohẽa. Ite'varuhu hete a,
xa'e pa nhande jupe. Tupana'gareheve'ã̃arũive'ã vehevi e'i ite'varuhu nanongara pe
no. [2] Penhimboheteuhu pe naerũ oroko katu pa ore javo tehe naerũ? Ndapevy'arihu
hete po pe ga rehe hamo. Pepe'a ti ga pejipytera hugwi ga mondovo pejatykarame
jipi Tupana'ga mboheteavo. [3-4] Jira'oa ko irupe pe hugwi kiro novĩa. Emo ji amondo
jireaporoãita imongovo pe pyri. Ji ndakoi pe pyri novĩa. Emo ji a'e jipe akoja'ga pe.
"Jesus'ga nhandepojykaharete'ga e'i nde ve: 'Nde ereko te'varuhu,' ei ga nde ve," a'e ji ga
pe a'ero. Pejatykarame po ti ji imondoi jireaporoãita pe pyri nehẽ. Jesus'ga popoakara po
ti pe nderekoi nehẽ no. [5] Pejatykarame ti pekwava'ẽ akoja'ga Satanás'ga pe tombotegwete
ti ga gara'oa nehẽ. Jesus'ga ti togweroho gara'uva yvagi pe a'ero nehẽ ura'javame nehẽ.
[6] Ndapyryvi reki pe nhimboheterame oroko katu pa ore javo tehe. Nhande japorame
pão xunhiete'i nhande imondoi imbovuhava hu'uma pype. A'ero ivuvuvuvupavi upa.
Na jitehe ojipejive'ga okote'varuhuve'ga pytarame pepyteri pe, a'ero ojupi pavẽi po ga
pe mondoi nehẽ pe mongote'varuhuuka. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? [7] Páscoa rupi
judeus'ã imombopavi imbovuhava ymyava'ea pão reheve tipyahu ti hu'uma a'ero javo
– kiroki hu'uma ndogwerekoi imbovuhava. Na jitehe pe pohipavi ymyava'ea hugwi
pejikote'varuhua hugwi ikwehe tipyahu ti nhandereaporoãita a'ero javo. A'ereki na tuhẽ

pe pendeaporoğita pyahu pejikoga ğwaramo Cristo'ga rehe. A'ereki Cristo'ga omano nhanderekote'varuhua momboa. Pepohi pa ti pejikote'varuhua hugwi a'ero. Ymya judeusva'ea ijukai cordeiros hako tomanoyme ti nhandera'yrypy'ğa javo hako. Ağwamo ğa Jesus'ga jukaukari raikwehe. Jesus'ga omano nhande repyga tohoyme ti ğa hahyva'ea ruvihava pype omanorame javo. 8 Nurã ti xako katu jipi. Xapohi ti nhanderekote'varuhua hugwi. Tiandereaporoğita katu ti nhandekovo. Xanhi'ĩ ti a'itituhẽva'ea rehe.

9 Akwatijaruka ji imondovouka pe me ikwehe. Ikwatijarukarame ji ei pe me: "Tapejihe'ari ti ğa ndehe ğa akwahave'ymuhũrame nehẽ," a'e ji pe moğitavo ikwehe. 10 Ji nda'ei ğa pe – kiroki ğa ndojikogi Jesus'ga rehe. Nanongara'ğa ko ndoakwahavihu. Ğa opotarahivuhu mbatera jipi. Omiomi ğa ojipe'ğa mbatera ğa hugwi. Oko hete ğa ha'angava rehe ğwemimbohetehara rehe okoe'yma Tupana'ga rehe. Nanongara'ğa pe rũi ji ei pe me: "Tapejihe'ari ti ğa ndehe." A'ereki yvya koty pejikoro ğwaramo pe pejihe'a tuhẽ ğa ndehe jipi. 11 Ji ikwatijarame pe me kiro ğa pe ji ei – kiroki ğa e'i ojive novĩa: "Ji ko peirũa. Jesus'gareheva'ero ko ji," ei ğa javo novĩa. Emo ğa ndoakwahavihu. Jara'ğa opotarahivuhu mbatera. Jara'ğa oko hete ha'angava rehe ğwemimbohetehara rehe okoe'yma Tupana'ga rehe. Jara'ğa e'i te'varuhu ojipe'ğa pe. Jara'ğa ko heagwyryvuhu. Jara'ğa omiomi ojipe'ğa mbatera. Nanongara'ğa erame ji ko Jesus'gareheva'ero javo novĩa, tapejihe'ari ti ğa ndehe. Tape'ui jitehe ti ğa pavẽi.

12-13 Kiroki ğa ndojikogi Jesus'ga rehe – ğa pe ji nda'ei peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga gwe ti e'i ğa pe nehẽ. Ğa pe ki a'e te – kiroki ğa ojatyka pe pavẽi Tupana'ga mboheteavo – ğa pe po pe ei hamo ğa ndekote'varuhurame. Nahã Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei no: "Pemombo ti okote'varuhuve'ga pejipytera hugwi," e'i.

6

Pemohiğatu ti ojohupe

1 Penhoirũ ko pe Jesus'gareheva'ero. Nurã ji ei pe me: Pejogwayvarame ti tapejogwerohoi juizes'ğa pyri – kiroki ğa ndokoi Tupana'ga rehe. Tapejogwerohoi ti nanongara'ğa pyri tomohiğatu ti ğa nhande ve javo. Jesus'gareheve'ğa jate ti tomohiğatu pe me. 2 Tupana'gareheva'ero po ti pe epe'ei imohiğatuavo Tupana'ga rembiapo'ğa pe nehẽ. Cristo'ga rura'javame po ti pe ei ğa pe nehẽ. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? Po ti pe imohiğatui ja'javo ğa pe nhaporemo nehẽ, marã po pe ndapehekatui imohiğatuavo nonhimimiva'ea ojohupe naerũ? 3 Xa'e po ti nhande imohiğatuavo yvagipeve'ğa pe nehẽ no Tupana'gapyrive'ğa pe. Ndapekwahavi pe a'ea? Po ti nhande ei ğa pe vehevi nehẽ, yvyakotyva'ea pe kaitu po nhande imohiğatui kiro hamo. 4 Pe jogwayvarame mbatera rehe tapejogwerohoi ti ğa pyri a'ero – kiroki ğa pe Jesus'gareheve'ğa e'i ndapyryvi ğa javo. Nanongara'ğa pyri tapejogwerohoi a'ero nehẽ tomohiğatu ti ğa nhande ve javo. 5 A'e ji kiro pe me tapepoyjayjari ti pejikovo. Ndogwerekoi'i'i ikwahapyra'ga pepyteri pe naerũ te'i ti ga peirũ'ğa ndeaporoğita pe ğa ndayvarame naerũ? 6 Nurã pe peirũ'ğa nderohoi juizes'ğa pyri Jesus'gareheve'ğarũive'ğa pyri naerũ te'i ti ğa nhandereaporoğita pe javo. Na rũi po pe ndekoi hamo.

7 Ndapyryvi tuhẽ pe me pejogwerohohava juizes'ğa pyri pejogwayvaro ğwaramo. Peirũ'ğa ndekote'varuhurame pe me nandejate a'ero. Ğa imimame pembatera pe hugwi tapejipygi ti ğa ndehe. 8 Pehe reki peko te'varuhu ğa pe a. Pemi reki pe ğambatera ğa hugwi – kiroki ğa peirũ'ğa vehevi Jesus'gareheve'ğa.

9 Okote'varuhuve'ğa po ti nduvi Tupana'ga pyri yvagi pe nehẽ. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? Tapenhimoandyandyi ti. Kiroki ğa ndoakwahavihu – nduvi po ti ğa Tupana'ga pyri nehẽ. Kiroki ğa oko hete ha'angava rehe imboheteavo – nduvi po ti ğa ga pyri nehẽ no. Kiroki ğa gwereko ojipe'ğa nembireko'ğa – nduvi nehẽ no. Kiroki ğa ojogwereko akwaimbae'ğa memenhuhũ – nduvi po ti ğa Tupana'ga pyri na jitehe nehẽ no. 10 Iporomive'ğa po ti nduvi pevo nehẽ no. Kiroki ğa opotarahivuhu mbatera na jitehe no. Heagwyryve'ğa po ti nduvi nehẽ no. Ğahã no – kiroki ğa e'i te'varuhu ojipe'ğa pe. Kiroki ğa onupahũ ojipe'ğa herua mbatera ğa hugwi – nduvi po ti ğa Tupana'ga pyri

yvagi pe nehẽ no. [11] Na jitehe ko pe jararamo ikwehe novĩa. Emo Jesus Cristo'ga omombo
pendekote'varuhua pe hugwi pe mo'emo'eamo pe mombyryva Tupana'ga ra'uva pavẽi
ikwehe. Tupana'ga nhande timbohete jipi.

Penda'oa ko Cristo'ga apoa kiro

[12] Pe'ji po pe: "Cristo'gareheva'ero g̃waramo ji ndajikwakuvi. A'ero ji rekoi nhiremim-
botarimova'ea rehe," pe'ji po pe novĩa. Ji na jitehe ndajikwakuvi novĩa. Emo jara
aheremimbotarimova'ea ndapyryvi reki ahe ve. A'ereki a'ea ahe pojyka. Nurã ji
ndakopavi nhinhimimbotarimova'ea rehe tajipiro'y ti nanongara hugwi – kiroki ahe
pojyka, a'e ji pe me. [13] Pe'ji po pe no: "Tupana'ga oapo mbiara a'ea ti toho g̃andevega
pype javo. Ga oapo nhanderevega no a'ea pype ti mbiara toho javo," pe'ji po pe. A'ero
pe etehei: "Na jitehe Tupana'ga oapo nhandera'oa tojogwerekoreko ti g̃a akwaimbae'g̃a
kunhangwera'g̃a pavẽi javo," pe'ji tehe pe. "Nurã ko pyry nhande g̃a nderekohetei.
Tireko ti ojipe'g̃a nembireko'g̃a no," pe'ji tehe pe. Nanongara rehe ti tapekoi, a'e ji pe
me. Tupana'ga oapo tuhẽ nhanderevega mbiara reheve. Emo po ti ga omomba memei
nehẽ no. Tupana'ga ndoapoi nhandera'oa kia pyvõ ti g̃a togwereko g̃a javo. Oapo ga
nhandera'oa nhandereaporog̃ita reheve a'ea pyvõ ti g̃a tombohete Jesus Cristo'ga javo.
Ga ko nhandepojykaharete'ga. Gaha ti topojyka nhandera'oa nhandereaporog̃ita reheve.
[14] Tupana'ga ombogwera nhandepojykaharete'ga gamanoa hugwi ikwehe. Aerẽ po ti ga
nhande mbogweravi jitehe nehẽ opopoakara pyvõ nehẽ no.

[15] Cristo'gareheva'ero pe pejikoty'a ga pavẽi. A'ero penda'oa ko Cristo'ga apoa.
Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? Taperekoi ti g̃a'upahara'g̃a a'ero. Maranuhũrame po
pe imondouhui penda'oa Cristo'ga apoa g̃a'upahara'g̃a pe g̃a nderekovouka jupe naerũ?
Taperekoukari ti g̃a peja'oa pe, a'e ji. [16] Ga g̃a'upaharahẽa rerekorame g̃a jikoty'ari
ojipejiva'ea'java'ero. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? A'ereki Tupana'ga rembikwati-
jarukara e'i:

"Õa ojogwerekoro g̃waramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahẽa pavẽi," e'i ik-
watijara.

[17] Emo nhanderekorame Cristo'ga pavẽi nhande xajikoty'a ojipejiva'ea'java'ero gara'uva
pavẽi.

[18] Taperekouhui tuhẽ ti g̃a a'ero. Õa nderekouhurame g̃a imbote'varuhui gwa'oa pe.
Ojipea g̃andekote'varuhua ko na rũi g̃a pe. [19] Penda'oa ko Tupana'ga ra'uva ruhava. A'ereki
gara'uva oko pe pyri jipi. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? Tupana'ga omondo gwa'uva, pe
imbuhuri pejipyri. Penda'oa ko peapoa rũi a'ero. Penda'oa ko Tupana'ga apoa. [20] A'ereki
ga Cristo'ga momanouka pe mbopiro'yavo pendekote'varuhua hugwi tapojyka ti g̃a jijive
javo. Nurã ti peko katu Tupana'ga mboheteavo.

7

Cristo'gareheve'g̃a nembirekoa

[1] Pekwatija pe mbatera imbuhuruka ji ve ikwehe. Takwahavuka ti ji kiro pe me a'ero
imombe'ukatuavo ikwatija imondovouka pe me.

Pyry tuhẽ akwaimbae'g̃a pe kunhangwera'g̃a nderekoe'ymame novĩa. [2] Emo jara'g̃a
ojipe'g̃a nembireko'g̃a potarahivuhu g̃a nderekovo. Nurã ji ei reki pe me: Tahembireko
po akwaimbae'g̃a kunhangwera'g̃a pavẽi a'ero, a'e ji. A'ero po g̃a g̃wembireko'g̃a jate
gwereko hamo.

[3] Õwembirekorame nahã po g̃a toko a'ero hamo. Hẽa g̃wembireko'ga potarame
togwereko po ga hẽa hamo. Na jitehe ga g̃wembirekohẽa potarame po hẽa togwereko
ga hamo. [4] Õwembirekorame po hẽa ga rerekoi okovo garemimbotarimova'ea rehe hamo.
Na jitehe po ga hẽa rerekoi okovo hẽaremimbotarimova'ea rehe hamo. Tokoyme ti g̃a
g̃wemimbotarimova'ea rehe jate. [5] Hembirekove'g̃a ti te'iyme ojohupe a'ero ndorogw-
erekoi ji nde kiro javo. Emo ojipea ji amombe'u kiro pe me. Po ti pe pe'e na'ẽ ojohupe:
"Xanhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Nurã xajogwerekoyme kiro." Pe erame a'ea, a'ea rupi jate
ko pyry pejogwerekoe'yma. A'ereki ojikwe pe pe'e na'ẽ: "Ndiajogwerekoi kiro xanhi'inhi'ĩ

ti Tupana'ga pe javo," pe'e na'ẽ pe ojohupe. Tapekombegwei ti pejogwerekoa'java, a'e ji
pe me. Pe ndekombegwerame po ti Satanás'ga ei pe me nehẽ: "Pereko ti ojipe' g̃a a'ero," e
po ti ga pe me nehẽ. Penhimomiraname'ymame po ti kotihĩ pe ojipe'g̃a potarahivuhui
a'ero Satanás'ga nhi'ig̃a rupi pejikovo nehẽ. Nurã ji ei pe me: Tapekombegwei ti
penhimbirekoa'java a'ero.
6 Ji nda'ei reki kiro: Ahe nhaporemo ti tahembireko a'ero. Nahã ji ei: Ahe hem-
birekopotarame ti pyry ahe rembirekoro a'ero nehẽ. 7 Ji ve reki koji'i pyry ji javijitehe g̃a
nahembirekoi g̃a potare'yma. Emo Tupana'ga nhande mbokarakatu pa. Jara'g̃a Tupana'ga
g̃a mbokarakatu toko katu ti g̃a g̃wembirekoe'yma javo. Jara'g̃a ga g̃a mbokarakatu
tahembireko katu ti g̃a javo.
8 Kiro ji ei a'ero hembirekoe'ỹve'g̃a pe aherembirekokwera'g̃a pe no. Pyry g̃a pe
g̃a ndekorame g̃wembirekoe'ymamo ji javijitehe. 9 Emo g̃a nhimomiraname'ymame
g̃a potarahivuhuavo tahembireko ti g̃a g̃a pavẽi a'ero. A'ereki nanongara'g̃a g̃wem-
birekoe'ymame g̃a potarahivuhuhetei novĩa. Koji'i pyry nanongara'g̃a nembirekoro a'ero.
10 Kiro ji ei hembirekove'g̃a pe kunhangwera'g̃a pe topohiryme ti g̃a g̃wembireko'g̃a
hugwi. A'ea ko nhinhi'ig̃a jate rũi. A'ea ko nhandepojykaharete'ga ei g̃a pe no.
11 Kunhangwera'g̃a pohirame g̃wembireko'g̃a hugwi ji ei g̃a pe togwerekokatua'ja ti g̃a
g̃wembireko'g̃a jitehe. G̃wembireko'g̃a nderekoa'jave'ymame tahembirekoyme ti g̃a
ojipe'g̃a pavẽi. Akwaimbae'g̃a pe ji ei no topohiryme ti g̃a g̃wembireko'g̃a hugwi, a'e ji
nhandepojykaharete'ga nhi'ig̃a mombe'gwovo.
12 Jara'g̃a pe ji ei kiro. Tupana'ga nhi'ig̃a ji namombe'ui kiro g̃a pe. Jihi a'e
g̃a pe. Po Cristo'gareheve'ga rembirekohẽa ndojikogi Cristo'ga rehe. Po hẽa po-
hipotare'ymame ga hugwi topohiryme ti ga hẽa hugwi a'ero. 13 Na jitehe ji ei no: Po
Cristo'garehevehẽa rembireko'ga ndojikogi Cristo'ga rehe. Po ga pohipotare'ymame
hẽa hugwi topohiryme ti hẽa ga hugwi a'ero. 14 A'ereki ga Tupana'gareheve'g̃a'jave'ga
ga rekoro g̃waramo g̃wembirekohẽa pavẽi Cristo'garehevehẽa pavẽi. Na jitehe kiroki
hẽa ndojikogi Cristo'ga rehe – hẽa ko Tupana'gareheve'g̃a'javehẽa hẽa rekoro g̃waramo
g̃wembireko'ga pavẽi Cristo'gareheve'ga pavẽi. Po na rũi hamo, a'ero po g̃anda'yra'g̃a
Tupana'gareheve'g̃arũive'g̃a ja hamo. G̃anda'yra'g̃a ko Tupana'gareheve'g̃a'jave'g̃a tuhẽ
reki.
15 Tupana'ga e'i ojiheve'g̃a pe nhaporemo: "Pejogwereko katu ti," ei ga. Kiroki g̃a
ndojikogi Cristo'ga rehe – g̃a pohipotarame g̃wembireko'g̃a hugwi Cristo'gareheve'g̃a
hugwi, na g̃a pohiri g̃a hugwi a'ero. Naname ko Cristo'gareheve'g̃a piro'yro g̃a hugwi
a'ero. 16 A'e reki ji kunhangwera'g̃a pe: Mara'ngu po ti nde enhimbireko'ga mbojikoguka
Cristo'ga rehe nehẽ? Igwete ji ei akwaimbae'g̃a pe: Mara'ngu po ti nde enhimbirekohẽa
mbojikoguka Cristo'ga rehe jitehe nehẽ no?

*Nahã ti peko Tupana'ga remimo'*ẽa rupi

17 Po nahã pendekoagwera Tupana'ga pe mo'ẽrame ojive ikwehe nahã jitehe ti peko
a'ero kiro. A'ereki nahã nhandepojykaharete'ga pe mongo pe mbokarakatuavo. A'ea
ji ei pe me. A'ea jitehe ji ei Cristo'gareheve'g̃a pe nhaporemo jihorame Tupana'ga
mbohetehava pype g̃a mbo'embo'erame jipi. 18 Judeus'g̃a okytiuka gwa'yra'g̃a nakwan-
hapi'ria g̃a pita'ngirame. Po judeusramo pe ndekoi Tupana'ga pemo'ẽrame ojive
tapeavykyi ti ika'ẽagwera a'ero tiukwahavyme ti javo. Po judeus'g̃arũiva'ero pe ndekoi
Tupana'ga pemo'ẽrame tapekytiukari ti g̃a pe penhakwanhapira. 19 Na g̃a ndekoi jate
ojikytiukare'ymame. Na jitehe na g̃a ndekoi jate ojikytiukarame. A'ereki nanongara rehe
rũi Tupana'ga oko. G̃a onhi'ĩpo'rurame a'ea rehe Tupana'ga rekoi.
20 A'e ji pe me a'ero: Po nahã pe ndekoi Tupana'ga pemo'ẽrame nahã jitehe ti peko.
21 Tupana'ga pemo'ẽrame ojive po pe poravykytehei ojipe'ga pe pejipiro'yangave'yma
penhimboporavykyve'ga hugwi. Tapevy'aruhui ti a'ea rehe. Nandejate ti peko a'ero
pejiporavykyavo ga pe. A'erorame tehe ga pe mbopiro'ypotarame ojihugwi, pejirokwa
ti a'ero pejigwovo ga hugwi. 22 Kiroki g̃a ndipiro'yi ojipe'g̃a hugwi nhandepojykaharete'ga
omo'ẽrame – g̃a ipiro'y reki okote'varuhua hugwi. A'ereki nhandepojykaharete'ga g̃a

mbopiro'y jugwi ẽa mongovo ẽwemimbotarimova'ea rehe. Kiroki ẽa ipiro'y ojipe'ẽa hugwi Cristo'ga omo'ẽrame – ẽa ndipiro'yi reki Cristo'ga hugwi. A'ereki ga ẽa mongo ẽwemimbotarimova'ea rehe. [23] Tupana'ga omomanouka Cristo'ga pe ndepyga ikwehe tapojyka ti ẽa jijive javo. Peko ti garemimbotarimova'ea rehe a'ero. Tapekoi ti ojipe'ẽa nemimbotarimova'ea rehe a'ero okote'varuhuve'ẽa nemimbotarimova'ea rehe. [24] Nhiirũ, a'ea'ja ji pe me: Po nahã pe ndekoi Tupana'ga pemo'ẽrame ikwehe, nahã ti peko jitehe pejikoty'a Tupana'ga pavẽi.

*Hembirekoe'*ỹve'ẽa

[25] Ikwatijarame ji ve pe ei ikwehe: "Marã re po hembirekoe'ỹve'ẽa ndekoi a'ero hamo kunhangwera'ẽa?" pe'e pe ikwehe. Kiro ji imombe'ui pe me a'ero. Nhandepojykaharete'ga nde'i reki ji ve a'ea rehe. Jihi a'e a'ero imombe'gwovo pe me. A'ereki nhandepojykaharete'ga omombyry ji ve. Nurã po ahe ojiko ji rehe. [26] A'ero ji ei kiro pe me: Mbatera rahyaẽwama ẽwaramo pyry akwaimbae'ẽa ndekoi jitehe okoagwera rehe. [27] Enhimbirekojiperame ti terei a'ero tapohi ti hẽa hugwi javo. Enhimbirekoe'ymame ti terei tanhirembireko ti kiro javo. [28] Emo enhimbirekorame nde nderekote'varuhui. Hembirekoe'ỹvehẽa na jitehe ẽwembirekorame po ti hẽa ndokote'varuhui a'ero. Emo penembirekorame koji'i po ti pe ikwahavi hahya nehẽ pejikovo avo yvya koty nehẽ. Ndapotari ji hahya pe me novĩa. Nurã ji ei pe me: Pyry pe napenembirekoi ẽa potaruhue'yma.

[29] Nhiirũ, nokombegwei po ti Cristo'ga ura'java mbapava koty nehẽ, a'e ji pe me. Nurã ji ei akwaimbae'ẽa pe hembirekove'ẽa pe a'ero toko po ẽa hembirekoe'ỹve'ẽa'java'ero hamo. A'ereki hembirekoe'ỹve'ẽa ndokoi aẽwamova'ea rehe. A'ereki a'ea kotihĩ momina. Ẽa ja po hembirekove'ẽa ndekoi a'ero hamo, a'e ji pe me. [30] Kiroki ẽa ojehe'o hete kiro – toko po ẽa ojehe'oe'ỹve'ẽa javijitehe hamo. Kiroki ẽa ojai hete kiro – toko po ẽa ijaje'ỹve'ẽa javijitehe hamo. Kiroki ẽa opyhypyhy mbatera kiro – toko po ẽa ẽa ja hamo – kiroki ẽa okoe'yma mbatera rehe nhandeapoa rũi reki javo jupe. [31] Kiroki ẽa opo'ru yvyakotyva'ea – toko po ẽa ẽa ja hamo – kiroki ẽa ndokoi yvyakotyva'ea rehe jate. A'ereki yvya aẽwamova'ea mominaẽwama nhande hugwi.

[32] Apota ji pepiro'ya nhaẽatarahiva'ea hugwi. Akwaimbae'ẽa hembirekoe'ỹve'ẽa oko hete Tupana'ga rehe tonhimohẽ Tupana'ga ji rehe javo. [33] Hembirekove'ẽa ki a'e te oko hete yvyakotyva'ea rehe no tonhimohẽ nhirembirekohẽa ji rehe javo. [34] Mokõi ẽa'aẽatara a'ero. Oko pota ẽa Tupana'ga rehe novĩa. Emo ẽa oko pota ẽwembireko'ẽa ndehe no. Nanongara ko ndapyryhetei a'ero.

Kunhangwera'ẽa na jitehe hembirekoe'ỹve'ẽa aherembirekokwera'ẽa no. Oko hete ẽa Tupana'ga rehe tako pa ti garemimbotarimova'ea rehe javo. Hembirekove'ẽa ki a'e te oko hete yvyakotyva'ea rehe no tonhimohẽ nhirembireko'ga ji rehe javo.

[35] A'e ji a'ea pe me topopoko ti ji javo. Ji nda'epotari pe me: "Na rũi peko. Na rũi peko." Nda'ei ji a'ea. Toko katu ti ẽa javo ji ei pe me. Peko hete ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe pejeaporoẽitakaturo nehẽ, a'e ji pe me.

[36] Po ojipe'ga ei ẽwembirekoruamahẽa pe: "Xajogwerekoyme ti." Emo po aerẽ ga ei oyvyteri pe: "Ndapyryvi reki a'ea hẽa pe," e po ga. "Apotarahi ji hẽa no. Areko pota ji hehã a'ero hamo," e po ga. Tahembireko tuhẽ ti ga hẽa pavẽi a'ero ẽwemimbotarimo. Ndokote'varuhui reki ga ẽwembirekorame hẽa pavẽi.

[37] Ojipe'ga po e'i oyvyteri pe: "Ndarekoi tuhẽ ti ji nhinhimbirekoruamahẽa pavẽi," e po ga. Ojipe'ẽa rũi e'i ga pe. Ga tuhẽ e'i ojive ẽwemimbotarimo. Ndopotarahivuhui po ga hẽa no. Pyry po ga nahembirekoi hẽa pavẽi a'ero hamo. [38] Nahã a'ero. Kiroki ga hembireko kunhangwerahẽa pavẽi – pyry tuhẽ ga hẽa rerekoi a'ero. Kiroki ga nahembirekoi kunhangwerahẽa pavẽi – koji'i pyry reki garekoa a'ero.

[39] Hembirekovehẽa po nahembirekoa'javi ojipe'ga pavẽi hamo hẽarembireko'ga manoe'ymame hamo. Ahe manorame hẽa piro'yro ahe hugwi. A'ero po pyry hẽa rembirekoro ojipe'ga pavẽi ẽwemimbotarimo. Jesus Cristo'gareheve'ga jate po hẽa gwereko

hamo. [40] Emo koji'i hẽa roryvamo g̃wembirekoa'jave'ymame. Jihi reki a'e a'ea pe me.
Tupana'ga ra'uva po ji mbo'e a'ea rehe no.

8

Ikwava'eg̃ipyra ha'angava pe

[1] Tamombe'u kiro pe me mbiara ikwava'eg̃ipyra ha'angava pe g̃wemimbohetehara pe.
"Mara'ngu po opyryvamo Tupana'ga pe nhande i'urame a'ea?" pe'e pe ji ve ikwatija
ikwehe. Pepyteripeve'g̃a e'i reki: "Nhande nhaporemo tikwaha mbatera," ei g̃a. A'iti
nhande tikwaha, a'e ji. Emo nhande ikwahavame mbatera xanhimbohete pota reki. Hovai
jate nhanenhoarõheterame nhande nhombojikogi Cristo'ga rehe. [2] Kiroki g̃a e'i tehe ojive
akwaha ji mbatera javo – g̃a ndokwahakatui ve a'ero. [3] Hovai jate kiroki g̃a oarõ hete
Tupana'ga – Tupana'ga okwaha hete g̃a ojihe g̃a ndekoheterame.

[4] Tamombe'u kiro a'ero mbiara ikwava'eg̃ipyra ha'angava pe. Tikwaha nhande g̃ane-
mimbohetehara. A'ea ko ha'angavatehea reki a. Tupana'ga jate oko Tupanamo. Jara
ndogwerekoi. Tikwaha nhande a'ea. [5] Ojipe'g̃a e'i: "Gwereko tupana yvagi pe yvya
koty onhimongyavo yvaga jara pavẽi," ei g̃a. Ã̃a pe po gwereko a'ea. [6] Nhande ve ki
a'e te gwereko ojipejive'ga jate Tupana'ga nhanderuvete'ga. Gaha oapopavuka mbatera
hako. Ga rehe nhande rekoi xako ti garemimbotarimova'ea rehe javo. Ojipeji jate
ko nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga. Gaha oapo pa mbatera hako. Tupana'ga
oapopavuka ga pe. Gaha nhandereaporog̃ita mbopyahu nhande rerekovo no.

[7] Jararamo nhande tikwaha a'ea. Jara'g̃a ki a'e te ndokwahavi a'ea. A'ereki g̃a
ojipokwaha ha'angava mbohetea rehe Tupana'garũiva'ea mbohetea rehe ojikoga renonde
Jesus'ga rehe. Ag̃wamo ki a'e te Jesus'gareheva'ero g̃a ei ha'angavatehea jupe novĩa.
Emo ojipokwahava g̃waramo g̃a ei jitehe kiro mbiara pe ikwava'eg̃ipyra pe: "A'ea ko
Tupana'garũiva'ea apoa." A'ero i'urame po g̃a ei oyvyteri pe: "Mara'ngu po Tupana'ga
nharõe'yma ahe i'urame? Anhimbote'varuhu po ji a'ea uro g̃waramo," e po g̃a oyvyteri pe.
A'ereki g̃a ndokwahakatui ve. [8] Tupana'ga nde'i nhande ve nhande i'urame. Ga nde'i jitehe
nhande i'ue'ymame. A'ereki nianemombyryvi i'urame. I'ue'ymame nianembote'varuhui
no. A'ea g̃a ndokwahakatui ve.

[9] A'e reki ji pe me a'ero: Tapemongote'varuhui ti g̃a. Pehe pe'e: "Nanhimbote'varuhui
ji i'upavame mbatera," pe'e pe. Emo ojipe'g̃a ndokwahavi ve a'ea. A'ero po g̃a ei:
"Cristo'gareheva'ero nhande nhimbote'varuhui nhande jupavame mbatera," e po g̃a.
Tapemongote'varuhui ti g̃a a'ero i'gwovouka g̃a pe. [10] Po nde i'ui Tupana'garũiva'ea ronga
pype, a'ero po ga nde repiagi. A'ero po ga ei: "Ga okwaha hete mbatera. Igwete ga i'ui reki
Tupana'garũiva'ea rupiara," e po ga nde mombe'gwovo. "Ga javijitehe ti ta'u no," e po ga.
A'ero po ga i'ui a. Emo ga pe po ndapyryvi ga i'urame. A'ereki oyvyteri pe ga etehei:
"Jesus'gareheva'ero ji nhimbote'varuhui ji i'urame Tupana'garũiva'ea rupiara," e'i tehe
ga. [11] Ga ndokwahakatui ve. Nde ki a'e te erekwaha nhanerembi'ua nianhimbote'varuhui
reki javo. Nerembikwahava reki g̃amongote'varuhuag̃wama nde i'urame g̃andovaki. [12] Ga
ko neirũ'ga. Ga repyga Cristo'ga omano no tamombo ti garekote'varuhua javo. Nde ereko
te'varuhu enhirũ'ga pe i'gwovouka ga pe pyryve'ymame ga pe. Nahã nde ereko te'varuhu
Cristo'ga pe no. [13] Nurã ji ei: Po ti nhirembi'ua nhiirũ'ga mongote'varuhui nehẽ, a'ero po
ti ji nda'uag̃wami mbiara tamongote'varuhuyme ti ga javo g̃waramo.

9

Paulova'ea onhimombe'u Jesus'ga moirũharamo

[1] Jipiro'y ko ji ojipe'g̃a hugwi. Ji ko Jesus Cristo'ga moirũharamo ako. A'ereki ji ahepia
ga ikwehe nhandepojykaharete'ga. Ji ve ga pe mbojikoguka ojihe ikwehe. [2] Ojipe'g̃a po e'i
ji ve Jesus'ga moirũhara'ga rũi. Pe ki a'e te pe'e ji ve Jesus'ga moirũhara'ga tuhẽ. Jukwaha
reki a'ea. A'ereki pehe ko nhiremimbojikohara. A'ereki ji ve nhandepojykaharete'ga
onhimoirũuka nahã pe mbojikoguka ojihe.

[3] Ojipe'ãga e'i tehe ji ve: “Po Jesus'ga moirũharamo nde rekoi hamo, a'ero po na
rũi nde rekoi hamo,” e'i tehe ãga ji ve. Nahã ji ei a'ero nhinhimombe'gwovo ãga
pe: [4] Jesus'ga moirũharamo ore Jesus'ga mombe'umbe'ui ojipe'ãga pe. A'ero po pyry
tuhẽ orerenduhara'ãga imbuhuri mbatera ore ve ikwepykavamo hamo novĩa. [5] Jesus'ga
moirũharamo jara'ãga nembirekoro Jesus'gareheve'ãga pavẽi. Jesus'ga reki'yra'ãga ko na,
Pedro'ga no. Ã̃ga ãgwembireko'ãga nderohorame ojupi ojipe'ãga imondoi mbatera ãga pe no.
Po ore rembirekoro Jesus'gareheve'ãga pavẽi hamo, a'ero po pyry ore ãga nderohoi ore
rupi hamo novĩa. [6] Jesus'ga moirũharamo jara'ãga Jesus'ga mombe'urame ãganenduhara'ãga
omondo mbatera ãga pe toporavykyyme ti ãga ojipea rehe mbatera pyhyga javo. Ore po na
jitehe no hamo jihi Barnabé'ga pavẽi. Pyry po ore ndoroporavykyi ojipea rehe mbatera
pyhyga orojive hamo novĩa. A'ereki ore na jitehe Jesus'ga mombe'umbe'u ojipe'ãga pe jipi
novĩa.

[7] Soldados'ãga tavukarame ãganduvihava'ãga omondo mbatera ãga pe. Ã̃ga ndoporavykyi
ojipea rehe no tipyhy ti mbatera nhandejive javo. Ã̃ganduvihava'ãga omondo ãga pe.
Oro itỹhara'ãga no. Ã̃ga o'u yva'ia ãgwemitymagwera oporavykyagwera rehe. Na jitehe
oporavykyagwera rehe ovelhas repiakatuhara'ãga o'u ika'mbya ovelhas hugwi.

[8] Nanongara pe nhande epavi yvyakotyva'ero. Nhande jate rũi reki xa'e. A'ereki
Tupana'ga okwatijaruka nanongara Moisésva'ea pe hako. [9] A'ea ikwatijarame Moisésva'ea
ei a'ero:
“Tapembojurutyvukari yuranuhũa a'ea ipyrũpyruãgame ipi'rogame japea ha'ynha hugwi.
Na i'ui oporavykyro ãgwaramo,” ei ahe ikwatijarame ãgwemimbo'eagwera hako.
Gara pe ikwatijara i'ei? Yuranuhũa rehe jate Tupana'ga ãgataramo ikwatijarukarame
naerũ? [10] Ore repyga jate rũi Tupana'ga ei naerũ? Ore repyga tuhẽ reki Tupana'ga ei
ikwatijaruka hako togwereko ti ãga mbatera javo hako. Nurã ore Jesus'ga mombe'urame po
orerenduhara'ãga tombuhu mbatera ore ve hamo. Ore ko itỹhara'ãga'java'ea. Hyvykoirame
ityma renonde po itỹhara'ãga ei hamo: “Aerẽ po ti ji i'ui kohoa pora nehẽ,” e po ãga hamo.
Ã̃gahã no – kiroki ãga onupanupã ipi'roga japea ha'ynha hugwi. Ipi'rogame po ãga ei aerẽ ti
ta'u nehẽ javo hamo. [11] Ore na jitehe no a'ero. Ore Jesus'ga mombe'umbe'urame pe me
po tiruahũ pe me pe imbuhurame mbatera ore ve naerũ? Pyry tuhẽ reki pe imbuhuri ore
ve novĩa. [12] Po pyry ojipe'ãga ei pe me mbatera rehe, ore kaitu po pyry ore ei pe me hamo
novĩa.

A'erorame tehe ore ndoro'ei reki pe me pembuhu ti mbatera ore ve javo. Po ore ei pe me
mbatera rehe, a'ero po ojipe'ãga ete'varuhui ore ve ore Cristo'ga mombe'urame. “Mbatera
rehe jate ãga Cristo'ga mombe'ui ore ve,” e po ãga. “Nurã ore norohendupotara'javi
gamombe'ua,” e po ãga ore mombe'ute'varuhuavo. Nurã ore ndoro'ei pe me mbatera
rehe jipi. Oronhimomirana ore hahyparavuhua pe orokovo jipi timombigyme ti pyryva'ea
mombe'ua javo ãgwaramo.

[13] Oro ãga – kiroki ãga oporavyky judeus'ãga jatykahavuhua pype – ãga o'u pevova'ea ojipe'ãga
nembikwava'eãga jipi. Ã̃ga inoãgame mbiara ikwava'ẽhava rehe tikwava'ẽ Tupana'ga pe javo
ãga opojyka mo ojive. Pekwaha pe a'ea. [14] A'ea'java'ea pe nhandepojykaharete'ga e'i ore ve
no: “Kiroki ãga omombe'u katu pyryva'ea jipi – ãganenduhara'ãga po omondo mbatera ãga pe
a'ea rehe hamo,” ei ga.

[15] Pyry po pe imbuhuri mbatera ji ve Jesus'ga mombe'ua rehe hamo novĩa. Emo ji
ndapojykai mbatera pe hugwi. Ji ikwatijarukarame kiro pe me ji nda'ei: “Tapojyka ti
mbatera pe hugwi.” Ji ndapojykai tuhẽ reki pe hugwi. Nhimanoa ko koji'i pyry ji ve a'ea
hohe. Anhimbohete ji nhirembipojykae'yma rehe. Te'iyme ti ãga ji ve a'ero: “Paulo'ga
onhimbohete tehe reki. A'ereki ga opojyka mbatera ãga hugwi,” te'iyme ti ãga ji ve a'ero.
[16] Emo pyryva'ea mombe'urame ji nanhimbohetei a'ea rehe jipi. A'ereki Tupana'ga ji
mondouka a'ea rehe tuhẽ. “Emombe'u ti Jesus'ga mombe'upyryva,” ei ga ji ve ikwehe.
Po ji nahendukatui Tupana'ga nhi'iãga Jesus'ga mombe'gwove'ỹ, a'ero po ite'varuhu ji
ve. [17-18] Po nhiremimbotarimo ji Jesus'ga mombe'umbe'ui jipi, a'ero po pyry ãga imbuhuri
mbatera ji ve hamo. Po nhiremimbotarimo rũi Tupana'ga ji mondoukari ãga pyri ga

mombe'gwovouka ji ve, a'ero po pyry ji ve ji ndapojykai mbatera ojipe'ğa hugwi ji Jesus'ga mombe'urame ğa pe. A'ero po ji ga mombe'ui ğa pe mbatera rehe rũi.

Paulova'ea ombojiko pota ahe Jesus'ga rehe

[19] Jipiro'y ji ojipe'ğa hugwi nhaporemo novĩa. Emo ğandeaporoğita rupi nhaporemo ji nhimondoi reki tambojiko ti koji'ive'ğa Jesus'ga rehe javo. [20] Ji Jesus'ga mombe'urame judeus'ğa pe ğandeaporoğita rupi ji hoi a'ero tambojiko ti ğa Jesus'ga rehe javo. Jipiro'y ji Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi novĩa. Emo judeus'ğa a'ea ğwendu katu. A'ero ji ğa javijitehe hendukatui no tambojiko ti ğa Jesus'ga rehe javo. [21] Na jitehe Jesus'ga mombe'urame judeus'ğarũive'ğa pe ğandeaporoğita rupi ji hoi no tambojiko ti ğa Jesus'ga rehe javo. Ã ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nurã jirekorame ğapyteri pe ji ndakoi hehe no. Ji nda'ei reki: Ji ndakoi Tupana'ga nhi'iğa rehe. A'ea rũi ji a'e. A'ereki ji ako tuhẽ Cristo'ga nhi'iğa rupi. [22] Jirekorame ğapyteri pe – kiroki ğa ndokwahakatui ojikogame Jesus'ga rehe – ikwahakatue'ỹve'ğa'java'ero ji rekoi tambojiko hete ti ğa Jesus'ga rehe javo. Jihojihorame ojipe'ğa pyteri pe ğa javijitehe ji rekoi a'ero nahã ti tambojiko jara'ğa mo Jesus'ga rehe javo. [23] Nahã ji rekorekoi ğapyteri pe a'ero tokwaha pa ti ğa Jesus'ga mombe'ua. Akwahavuka ji Jesus'ga ğa pe Tupana'ga ti tomombyry ğa pe javo. A'ereki imombyryvame ğa pe ga omombyry ji ve no.

[24] Penembikwahava pe kiro ji ei pe me. Ã nhağanhaname ji ypy ti tavahẽ javo, he'yjuhuve'ğa onha novĩa. Emo ojipejive'ga jate ga ypy ovahẽ. Ga pe ğa imondoi pyryva'ea a'ero ikwepykavamo. Ga javijitehe ti pejirokwa pejikokatuheteavo Tupana'ga ti tomombyry ji ve a'ero nehẽ javo. [25] Kiroki ğa onha hete tapyhy ti pyryva'ea javo – ojikwe ğa nhağanhahetei jipi onhimboitavo tanhağatu kwaha ti javo. Nhande ki a'e te xako katu katu hete jipi xako katu kwaha ti javo. Kiroki ğa onha hete pyryva'ea rehe – pyrygwereuhuva'ea rehe reki ğa ndekoi novĩa ka'atehea apopyra rehe oakağareheva'ea rehe. Emo a'ea kotihĩ opa ğa hugwi. Nhande ki a'e te pyryheteva'ea rehe nhande rekoi avuiramava'ea rehe. A'ereki nhanderuvağwama Tupana'ga pyri namomini. [26] Onhaname ğa hokatui tavahẽ tuhẽ ti javo. Na jitehe ji rekokatui tavahẽ tuhẽ ti Tupana'ga pyri javo.

Ojipe'ğa okwaokwarame ojogwehe ğa opoa mondokatui toho ti jipoa ga rehei katu javo. Na jitehe ji rekokatui taho ti Tupana'ga rehei katu javo.

[27] Amombe'umbe'u ji ojipe'ğa pe jipi: "Peko katu ti Jesus'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehẽ," a'e ji ğa pe jipi. Jihi na jitehe ako katu a'ea rehe no Tupana'ga ti tomombyry ji ve javo. Ji nanhimongoukari nhiremimbotarimova'ea rehe a'ero, te'iyme ti ga ji ve: "Namombyryva'javi reki ji nde ve."

10

Tapembohetei Tupana'garũiva'ea

[1] Nhiirũ, tapekwahava'ja ti nhaneramonhava'ea rekoagwera Moisésva'eareheva'ea rekoagwera. Ohorame Egitopeva'ea gwyra hugwi ahe oho pa yvağatiğa gwyri hako – kiroki yvağatiğa ahererohohava hako. Oho pa katu ahe yvya pikağa rupi ypiahua pytera rupi o'yahava. [2] Ohorame yvağatiğa gwyri ahe nhimboukwahapavi Moisésva'eareheva'ero ohorame yvya pikağa rupi ypiahua pytera rupi. [3] Ahe nhaporemo o'u maná – a'ea Tupana'ga ombuhuruka ahe ve yvaga hugwi aherembi'uramo. [4] Ahe nhaporemo o'u yhya no – kiroki Tupana'ga ombuhuruka ahe ve toy'u pa ti ğa javo. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka yhya ahe ve itauhua hugwi. Cristo'ga pe ji ei reki ita mombe'gwovo. A'ereki Cristo'ga ombuhuruka yhya ahe ve ogwovo ahe rupi. [5] Nahã Tupana'ga imombyryhetei ahe ve novĩa. Emo ahe rekouhurame ite'varuhuva'ea rehe onhimongyavo ga nhimonha'ngahetei ahere'yjuhua rehe ahe apitiuka ahera'oa momboruka ongae'ỹi me hako.

[6] Ahemombe'upyra nhande momoranduvi nhande moğitavo. Ahe ja rũi ti xako a'ero. Tipotaruhuyme ti ite'varuhuva'ea. [7] Ahere'yjuhua ombohete ha'angava Tupana'garũiva'ea no hako. Tupana'ga rembikwatijarukara ahe mombe'u javo:
"O'uo'u ğa oina toryva apovo.

A'ero ã pyi o'ama Tupana'garũiva'ea mboheteavo,” e'i ikwatijara ahe mombe'gwovo hako.
Ahe ja rũi ti xako a'ero. Timboheteyme ti ha'angava Tupana'garũiva'ea.
[8] Ahere'yjuhua gwereko ojipeva'ea rembirekova'ea hako. Nurã ahe manoi ara rupi ve vinte e três milve'ã onhimongyavo. A'ereki Tupana'ga oapitiuka ahe hako. Ahe ja rũi ti xako a'ero. Tirekoyme ti ojipe'ã nembireko'ã.
[9] Ahere'yjuhua ombokwerajahi nhandepojykaharete'ga onhiroyrõyromo jipi hako. Nurã ga mboja mondomondoi ahe ve ahe hu'uuka ahe apitiuka hako. Ahe ja rũi ti xako a'ero. Timbokwerajahivyme ti nhandepojykaharete'ga monhimonha'ngavo.
[10] Ahere'yjuhua e'ie'i te'varuhu onhiroyrõyromo jipi hako. Nurã Tupana'ga ahe apitiukari ojipyrive'ga pe. Ahe ja rũi ti xako a'ero. Xa'ete'varuhuyme ti nhanenhiroyrõe'yma.
[11] Nahanahã ahe rekoi hako. A'ea koi ojipe'ã momorandu. Igwete Tupana'ga ikwatijarukari aherekoagwera mombe'gwovouka a'ea ti tapemoĝita javo nhande ve. Tapekote'varuhui ti a'ero. A'ereki momina ã̃werĩ yvya yvyareheva'ea reheve nhande hugwi.
[12] Tape'ei ti pejive: “Jijikohetero ã̃waramo Cristo'ga rehe po ti ji ndakote'varuhua'javi nehẽ,” tape'ei ti. Mara'ngu po ti pe kotihĩ pejikote'varuhua'java nehẽ? Penhimboko'i ti. Pejapyaka katu ti tapekote'varuhua'javyme ti a'ero. [13] Pekwaha pe mbatera rahya jipi. Nanongara jitehe reki ojipe'ã okwaha no. Emo po ti Tupana'ga oho ã̃wembi'ea rupi pe pokoga jipi. Ga nomondoahivuhuukari hahyheteuhuva'ea pe me. Hahyrame pe me po ti ga pe mbopopoakari hehe nehẽ. Ga po ti pe mbo'e nehẽ nahã ti peko javo nehẽ. A'ero po ti pe nhimomiranambavi hahya pe nehẽ.
[14] Nhiirũ, tapembohetei'i'i ti ha'angava Tupana'garũiva'ea. [15] Pekwaha hete pe mbatera, a'e ji pe me. Penhimombaragwaha hete ti a'itituhẽva'ea rehe a'ero kiro ji nhi'iĝame pe me. [16] Amoamome nhande i'ui vinho pão raygwe'roga reheve xajapyaka kiro Cristo'ga manoagwera rehe javo. Nhande i'urame vinho copopypeva'ea nhande ei Tupana'ga pe: “Ndepyry hete nde Cristo'ga rekoa reka'vogauka ga momanomouka ore ve,” xa'e nhande ga pe. Nhande i'urame vinho copopypeva'ea nhande jogwerekoi nhanenhimbojikoty'a Cristo'ga pavẽi garekoa rerekovo. Nhande i'urame pão nhanerembihaygwe'roga nhande jogwerekoi nhanenhimbojikoty'a Cristo'ga pavẽi Cristo'ga ra'oa rerekovo. [17] Nhandere'yjuhu nhande novĩa. Emo nhande xajogwereko pa nhandejikoty'a Cristo'ga pavẽi ojipejiva'ero. A'ereki nhande nhaporemo ti'u akoja jitehe pão ojipejiva'ea.
[18] Pehepia ti judeus'ã ndekoagwera no. Gweru ã mbiara jipi imondovouka Tupana'ga pe ikwava'ẽhava rehe. Aerẽ ã i'ui mo. I'urame Tupana'gapeva'ea ã jogwerekoi ojikoty'a Tupana'ga pavẽi. [19] Oro Tupana'garũiva'eapeva'ea, marãi ji jupe a'ero? Oko tehe reki Tupana'garũiva'ea, a'e ji, ã̃nembikwava'eã pavẽi – kiroki ikwava'embyra Tupana'garũiva'ea pe. [20] Imondorame mbatera jupe ikwava'ẽhava rehe Tupana'ga pe rũi ã imondoi. Omondo ã Diabo'gapyriva'ea pe reki anhã̃ pe, a'e ji. Ndapotari ji pejikoty'ara Diabo'gapyriva'ea pavẽi. [21] Pe'u pe copopypeva'ea nhandepojykaharete'gapeva'ea. Tape'ui po pe copopypeva'ea Diabo'gapyriva'eapeva'ea no hamo. Pe'u pe mbatera ikwava'embyra nhandepojykaharete'ga pe. Tape'ui po pe mbatera ikwava'embyra Diabo'gapyriva'ea pe no hamo. [22] I'urame a'eapeva'ea po ti nhande nhandepojykaharete'ga monhimboahivuhui nhandejive nehẽ. A'ero po ti ga imbohahyukari nhande ve nehẽ. A'ereki ga ipopoakaruhu hete nhande hohe pa.

Ji rupi jitehe ti peho, ei ahe

[23] Pe'ji po pe: “Cristo'gareheva'ero ã̃waramo nhande ndikwakuva'javi. A'ero ji rekoi nhiremimbotarimova'ea rehe,” pe'ji po pe. Na tuhẽ nhande ndikwakuva'javi novĩa. Emo amoamome ndapyryvi reki ojipe'ã pe nhande rekorame nhaneremimbotarimova'ea rehe. Amoamome nhanderekorame nhaneremimbotarimova'ea rehe nhande ndipokopokogi reki ojipe'ã Cristo'gareheve'ã. [24] Nhandejive jate rũi po nhande imombyryvi hamo. Timombyry po nhande ojipe'ã pe hamo no.

[25] Nahã ti peko a'ero. Pe'u pa ti mbiara ipyhygame ima'ẽhai pe. Tape'ei ti ã̃ pe:
"Pemombe'u ti ji ve. Omondo jipe ã̃ agwa Tupana'garũiva'ea pe ikwava'ẽhava rehe inoã̃ga?
Marã a'ero?" Tape'ei ti a'ea ã̃ pe. Pe'u pa ti jave'yma. Tapemongotehei ti pejipy'a
mbatera rehe i'gwovo a'ero. [26] A'ereki Tupana'ga mombe'uhava e'i:
"Yvya ko nhandepojykaharete'ga apoa yvyakotyva'eareheva'ea nhaporemo no," e'i ik-
watijara imombe'gwovo.
Pyry tuhẽ nhande i'ui garembiapoa a'ero.
[27] Po Cristo'gareheve'garũive'ga ei pe me: "Pejijo i'gwovo ji pyri," e po ga. Pe-
hopotarame ti peho ga pyri a'ero i'gwovo. Pe'u pa ti garemimbuhura. Tape'ei ti ga pe:
"Marã? Eremondo jipe nde agwa Tupana'garũiva'ea pe ikwava'eã̃ga inoã̃ga?" Tape'ei a'ea ga
pe. Pe'u pa ti imongotehee'yma pejipy'a hehe i'gwovo pa ga pyri. [28] Hovai jate po ojipe'ga
ei pe me: "Okwava'ẽ ã̃ga agwa Tupana'garũiva'ea pe." Po ga erame a'ea pe me tape'ui ti
a'ero penhã̃gataruhuramo ga rehe – kiroki ga omombe'u pe me. A'ereki oyvyteri pe ga
e'i jupe: "Po Cristo'gareheve'ã̃ga ndo'ui nanongara hamo," ei ga. [29] Pe me ko pyry pe i'ui
novĩa. Emo ga pe ndapyryvi i'ua. Nurã tape'ui a'ero.
Pe'e po pe ji ve a'ero: "Marã naerũ? Jipiro'y ji jijikwakuva hugwi i'gwovo pa mbatera.
Maraname ji nda'ui naerũ ã̃ga eteherame jupe ahe ndo'ui javo?" pe'e po pe ji ve. [30] "I'urame
jipi ji ei Tupana'ga pe: 'Ndepyry hete nde imbuhuruka mbatera ji ve,' a'e ji ga pe," pe'e po
pe ji ve. "Maranuhũrame ã̃ga ete'varuhui ji ve nhirembi'ua rehe ji ekaturame Tupana'ga
pe i'gwovo naerũ?" pe'e po pe ji ve.
[31] Nahã a'ero, a'e ji. Peko katu ti mbatera urame mbatera aporame no pejikovo katu
pa. A'ero po ti ojipe'ã̃ga pe ndepiagame Tupana'ga mbohetei nehẽ. "Ndepyry hete nde
ã̃ga mongokatuavo," e po ti ã̃ga Tupana'ga pe a'ero pe mombe'gwovo nehẽ. [32] Peko katu
ti a'ero. Tapemongote'varuhui ti judeus'ã̃ga. Tapemongote'varuhui ti judeus'ã̃garũive'ã̃ga
no. Tupana'gareheve'ã̃ga ti tapemongote'varuhui Jesus'gareheve'ã̃ga. [33] Ji rupi jitehe ti peko
katu a'ero. Ji tamonhimohemuka pa ojipe'ã̃ga jijihe jipi. Namombyrypotari ji jijive jate. Ã̃ga
pe nhaporemo ji imombyrypotari jipi tojiko ti ã̃ga Jesus'ga rehe javo.

11

[1] Cristo'ga rupi jitehe ji hoi. Na jitehe ti peho ji rupi.

Kunhangwera'ã̃ga ndekoa ã̃ga jatykarame

[2] Pyry hete pe napemoka'nhymi jipi jirekoagwera pejipyri. Peho pe nhiremimbo'ea rupi
no. A'ereki Cristo'gareheve'ã̃ga nemimombe'ua rehe ji pe mbo'ei.
[3] Takwahavuka ti a'ero pe me. Cristo'ga ko huvihava'ga akwaimbae'ã̃ga pe. Ak-
waimbae'ã̃ga ko huvihava'ã̃ga ã̃gwembireko'ã̃ga pe. Tupana'ga ko huvihava'ga Cristo'ga pe.
[4] Ndapyryvi a'ero akwaimbae'ã̃ga nhakã̃gahovi onhi'iã̃game Tupana'ga pe ã̃gandovaki Tu-
pana'ga mombe'urame ojipe'ã̃ga pe no. Onhakã̃gahovame po ã̃ga imbote'varuhui Cristo'ga
pe ga ko jiruvihava'ga rũi javo.
[5] Emo kunhangwera'ã̃ga nhakã̃gahove'ymame ndapyryvi ã̃ga nhi'iã̃game Tupana'ga pe
ã̃gandovaki ã̃ga Tupana'ga mombe'urame ojipe'ã̃ga pe no. Onhakã̃gahove'ymame po ã̃ga
ei: "Nhirembireko'ga ko huvihava rũi ji ve," e po ã̃ga. Nanongara'ã̃ga ko ã̃ga ja – kiroki
ã̃ga, ojipe'ã̃ga opĩ ã̃ga'ava ã̃ga hugwi tipoyjaryme ti ã̃ga javo. [6] Onhakã̃gahove'ymame po ã̃ga
tokyti pa o'ava a'ero hamo. Po ã̃ga ndopotari opoyjayjare'ymamo oapina rehe, a'ero
po ã̃ga tonhakã̃gaho hamo. Tonhakã̃gaho po ã̃ga onhi'iã̃game Tupana'ga pe ã̃gandovaki ga
mombe'urame no hamo.
[7] Akwaimbae'ã̃ga po nonhakã̃gahovi hamo. A'ereki Tupana'ga oapo akwaimbae'ã̃ga
oji'java'ero. Ã̃gandeaporoã̃gita Tupana'ga reaporoã̃gita ja. Kunhangwera'ã̃ga ki a'e te ã̃gan-
deaporoã̃gita akwaimbae'ã̃ga ndeaporoã̃gita ja. [8] Tupana'ga ndoapoi reki akwaimba'eva'ea
kunhangwerava'ea ra'oa pyvõ. Ga oapo kunhangwerava'ea akwaimba'eva'ea nharukã̃ga
pyvõ hako. [9] Na jitehe Tupana'ga ndoapoi akwaimba'eva'ea kunhangwerava'ea pe. Ga
oapo kunhangwerava'ea akwaimba'eva'ea pe topoko ti hẽa ga javo hako. [10] A'ero po
kunhangwera'ã̃ga tuhẽ e'i onhakã̃gahova pe hamo yvagipeve'ã̃ga nembiepiaga ã̃gwaramo.

11 Ojikoty'aro ɡ̃waramo nhandepojykaharete'ga pavẽi ɡ̃a jikogi ojogwehe jipi kunhang-
wera'ɡ̃a akwaimbae'ɡ̃a pavẽi. 12 A'ereki ymya Tupana'ga oapo kunhangwerava'ea ak-
waimba'eva'ea nharukaɡ̃a pyvõ. Nahã kunhangwerava'ea ohẽ akwaimba'eva'ea hugwi.
Emo kiro akwaimbae'ɡ̃a o'a kunhangwera'ɡ̃a hugwi. Tupana'ga reki oapopavuka okovo.
13 Pehe ti penhimombaragwaha hehe. Pyry pe me kunhangwera'ɡ̃a nhi'iɡ̃ame Tu-
pana'ga pe ɡ̃andovaki ɡ̃a nhakaɡ̃ahove'ymame naerũ? Ahã, a'e ji. 14 Pekwaha pe pejiyvyteri
pe akwaimbae'ɡ̃a avukuhua ɡ̃ambopoyjayjare'yma. 15 Kunhangwera'ɡ̃a avukuhua ki a'e
te ɡ̃ambokatua rupiara. A'ereki Tupana'ga omondo a'ea ɡ̃a pe toakaɡ̃aho'i ti ɡ̃a a'ea
pyvõ javo. 16 Momina nhinhi'iɡ̃a a'ea rehe a'ero. Po ojipe'ɡ̃a ji rayvapotari ɡ̃a'akaɡ̃ahova
rehe, a'ero po ji ei ɡ̃a pe: Na tuhẽ ore rekoi. Nahã jara'ɡ̃a ndekoi no Cristo'gareheve'ɡ̃a
ojatykarame Tupana'ga mboheteavo.

Ahe o'u ikwahava'java Cristo'ga manoagwera

17 Kiro pe mbo'erame po ti ji nopombohetei nehẽ. Anhi'iɡ̃ahy po ti ji pe me nehẽ.
A'ereki pe jatykarame Tupana'ga mboheteavo a'ea ko pendekokatuaɡ̃wama rũi reki.
Peko te'varuhu reki pe. 18 Tanhi'ĩ na'ẽ pe me pejogwayvara rehe a'ero. A'ereki
ojipe'ɡ̃a omombe'u a'ea ji ve. "Corintopeve'ɡ̃a ojatykarame ɡ̃a jogwayvayvari jipi. Ɡ̃a
ndojihe'akatui," ei ɡ̃a pe mombe'gwovo ji ve. Arovia gwere ji ɡ̃anhi'iɡ̃a. 19 Tupana'ga
po e'i a'ero: "Na ɡ̃a jogwayvari tomboukwaha ti okokatuve'ɡ̃a a'ero." 20 Pejatykarame
pe ei: "Ti'u ti nhandejapyakavo nhandepojykaharete'ga rehe," pe'e tehe pe jipi. Emo
reki pe ndapekoi ga rehe pejikote'varuhuro ɡ̃waramo i'urame. 21 Pejihe reki pe peko.
A'ereki i'urame jararamo pe pe'u jipe ima'ẽa renonde. Jara'ɡ̃a ndogwerekoi reki. Nurã ko
ty'ara jara'ɡ̃a jukai. Jara'ɡ̃a ki a'e te heagwyry vinho i'uhetero ɡ̃waramo. 22 Ndaperekoi
tuhẽ po pe onga naerũ tape'u ipype? Ndapekoa'javi po pe Tupana'gareheve'ɡ̃a ndehe
naerũ imbatere'ỹve'ɡ̃a mbopoyjayjare'yma naerũ? Marãi po ti ji a'ero pe me nehẽ naerũ?
Opombohete po ti ji a'ea rehe naerũ? Nopombohetei tuhẽ po ti pe a'ero nehẽ.
23 Amombe'u ko ji pe me nhandepojykaharete'ga remimbo'eagwera ikwehe – a'ea ga
omombe'uuka ji ve. Nahã a'ero. Omanoa renonde Jesus'ga rekoi ɡ̃wemimbo'ehara'ɡ̃a
pavẽi ypytunimo ikwehe. Judasva'ea omondouka ɡ̃werĩ ga guardas'ɡ̃a po pe tojuka ti
ɡ̃a ga javo. A'ea renonde Jesus'ga ipyhygi pão. 24 Igwete ga ei Tupana'ga pe: "Ndepyry
hete nde imbuhua ore ve," ei Jesus'ga javo ga pe. Igwete ga haygwe'rogwe'rogi imondovo
ɡ̃wemimbo'ehara'ɡ̃a pe. "A'ea ko jira'oa, a'e ji jupe," ei ga ɡ̃a pe. "Pe'u kiro. A'ereki jira'oa
ji anhikwava'ẽ kiro pe ndepykaramo nhimanorame," ei ga. "Aerẽ ti pe'ua'jaa'ja pão a'ero
tanhimoka'nhymyme ti," ei Jesus'ga ɡ̃wemimbo'ehara'ɡ̃a pe ikwehe.
25 Na jitehe ɡ̃a i'urẽ mbatera Jesus'ga ipyhygi copo vinho ryrua. Igwete ga imondoi ɡ̃a pe
javo. "Pe'u kiro copopypeva'ea," ei ga. Igwete ga imombe'ui gwekoa ɡ̃a pe. "Aheka'voguka
po ti ji jirekoa ɡ̃a pe jijijukauka nehẽ," ei ga. "Nahã po ti ji manoi yvyakotyve'ɡ̃a
ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea imombe'gwovo. 'Garekoa reka'vogame po ti
ji imombori ɡ̃andekote'varuhua ɡ̃a hugwi,' ei Tupana'ga," ei ga. "Nurã jirekoa reka'voga
ɡ̃waramo a'iti hete tuhẽ po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuve'ɡ̃a ndekote'varuhua ɡ̃a
hugwi nehẽ ɡ̃wembi'ea rupi," ei Jesus'ga ɡ̃a pe. "Pe'u ti a'ero vinho copopypeva'ea. Pe
i'ua'jaa'javame ji kwahava'ja a'ero nehẽ," ei Jesus'ga ɡ̃wemimbo'ehara'ɡ̃a pe. 26 A'ea ko
Jesus'ga nhi'iɡ̃agwera ikwehe. Igwete ji ei pe me: Garura'java renonde nahã po ti pe
i'ua'jaa'javi pão copopypeva'ea reheve. I'ua nanani po ti pe ikwahavukari ojipe'ɡ̃a pe
gamanoagwera nehẽ.
27 Peko katu ti a'ero i'urame pão copopypeva'ea reheve Cristo'ga manoagwera
herekokatuavo. Kiroki ga oko te'varuhu i'gwovo – ga ombotegwete Cristo'ga ra'oa garekoa
reheve, ga ombotegwete gamanoagwera a'ero. 28 Nurã ti pekwaha na'ẽ pejeaporoɡ̃ita i'ua
renonde. Pendeaporoɡ̃ita pyryvame ti pe'u pão copopypeva'ea reheve herekokatuavo
a'ero nehẽ. 29-30 Pepyteripeve'ɡ̃a ki a'e te nonhimombaragwahavi nhandepojykaharete'ga
manoagwera rehe ɡ̃a i'urame pão copopypeva'ea reheve. Nanongara'ɡ̃a pe Tupana'ga
ombohahyuka a'ero. Nurã pepyteripeve'ɡ̃a tetirũaramo opopoakare'yma onhimongyavo.
Jara'ɡ̃a omano no. 31 Po ti nhande ikwahavi nhandereaporoɡ̃itapyryva na'ẽ i'ua renonde,

a'ero po ti ga nombohahyukari nhande ve nehẽ. [32] Imbohahyukarame nhande ve ga
nhande mbo'ei nhanderekote'varuhua rehe tomombi ti g̃a a'ea javo. Ga nhande mbo'ei
te'iyme ti ga nhanderekote'varuhua pe o'erame oarõe'ỹve'g̃a pe nehẽ g̃a mondovo
hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.
[33] Nhiirũ, pejatykarame i'gwovo Cristo'ga manoagwera kwahava'java tape'una'ẽi ti
a'ero. Pe'ji ti pejohupe: "Na ti g̃a ndupavi na'ẽ," pe'ji ti. [34] Tape'una'ẽi ti mbatera
Tupana'ga ti tombohahyukaryme pe me. Po ti ty'ara jara'g̃a jukahetei, a'ero po ti g̃a
g̃wonga pe na'ẽ i'ui mo hamo.
Jihorame pe pyri po ti ji pe mbo'ei jara rehe pe nderekovo nehẽ.

12

Tupana'ga ra'uva ahe mbokarakatu

[1] Nhiirũ, tamombe'u ti kiro pe me Tupana'ga ra'uva remimbuhura Cristo'gareheve'g̃a
pe. A'ereki a'ea rehe pe ikwatijari ji ve ikwehe. A'ea ji tamombe'u katu kiro pe me
tapekwaha hete ti javo. [2] Pekwaha pe pejikoagwera. Pe ndapejikogi Cristo'ga rehe
ikwehe. Nurã g̃a pe mbopogwepogweuhui g̃wemimbotarimova'ea rupi imboheteuka
pe me ha'angava Tupana'garũiva'ea okojirũiva'ea. [3] A'ero ji takwahavuka kiro pe me
Tupana'ga ra'uva remimbo'ea. Tupana'ga ra'uva ombo'erame g̃a nombotegwetei Jesus'ga
a'ero. Tupana'ga ra'uva ombo'erame jate reki g̃a ei: "Jesus'ga ko orepojykaharetero oko,"
ei g̃a.
[4] Tupana'ga ra'uva ombuhu paravuhu nhandekarakatua. Gara'uva jitehe reki ombuhu
pa nhande ve nhande nanenani. [5] Nhandeporavykya ojoatyatyvi ojohugwi novĩa. Emo
Jesus'ga pe jitehe nhande xaporavyky nhandekovo. [6] Nhandekarakatua ojoatyatyvi
ojohugwi novĩa. Emo Tupana'ga jitehe nhande mbokarakatu pa nhande rerekovo.
[7] Tupana'ga gwepiuka gwa'uva remimbuhura nhande nanenani topoko pa ti g̃a
ojipe'g̃a javo. [8] Nahã Tupana'ga ra'uva nhande mbokarakatu pa. Ojipe'ga pe gara'uva
omombe'uuka Tupana'ga rembikwahava. Tupana'ga ra'uva jitehe ombo'euka ojipe'ga pe
a'itituhẽva'ea kwahava rehe. [9] Gara'uva jitehe ombojiko hete ojipe'ga Tupana'ga rehe.
A'ea jitehe omombiguka ojipe'ga pe g̃atetirũa g̃a hugwi. [10] A'ea jitehe oapouka ahemonhi-
momby'ava'ea ojipe'ga pe. Ojipe'ga pe a'ea omombe'uuka Tupana'ga nhi'iĩga. Tupana'ga
ra'uva omombaragwahavuka ojipe'ga pe g̃wemimbokarakatua. A'ero ga ikwahavi javo
Tupana'ga ra'uva g̃a mbokarakaturame. Ga ikwahavi javo Tupana'ga ra'uvarũiva'ea
g̃a mbokarakaturame. Tupana'ga ra'uva ombokarakatu ojipe'ga monhi'ĩparavuhuavo.
A'ero ko ganhi'iĩga yvyakotyve'g̃a nembikwahave'ỹva'ea. Ojipe'ga pe Tupana'ga ra'uva
okwahavuka akoja'ga nhi'iĩga imombe'ukatuavouka nhanerembikwahave'ỹva'ea tokwaha
pa ti g̃a javo. [11] Tupana'ga ra'uva jitehe ombokarakatu pa g̃a a'ero. A'ea jate ombokarakatu
paravuhu g̃a nag̃anani g̃wemimbotarimo okovo.

He'yi nhandera'oareheva'ea

[12] Ta'e ti kiro nhandera'oa'java'ea mombe'gwovo. Ojipeji ahera'oa rekoi novĩa. Emo
ahera'oa gwereko he'yiva'ea ojihe: ahetĩa, ahepoti'a, ahepy'a no. Ahera'oareheva'ea
nhaporemo ojihe'a reki ojogwehe onhimongovo ojipejiva'ero ahera'oro. Na jitehe nhande
re'yiro Cristo'gareheva'ero nhanenhimongyavo novĩa. Emo nhande nhaporemo xako
ojipejiva'ea'java'ero Cristo'ga pavẽi. [13] A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mongo pa
ojipejiva'ea'java'ero. Nhande xako paravuhu novĩa. Jara'g̃a ko judeusramo, jara'g̃a
judeus'g̃arũiva'ero. Jara'g̃a oporavyky tehe ojipe'g̃a pe opiro'ye'yma g̃a hugwi. Jara'g̃a
oporavyky opiro'yro ojipe'g̃a hugwi. Nhande pyri nhaporemo ko Tupana'ga ombuhu
gwa'uva jitehe.
[14] Pehepia ahera'oa a'ero. Ojipejiva'ea jate rũi ahera'oareheva'ea. He'yiva'ea reki
ahera'oa gwereko ojihe. [15] Po ahepya ei: "Ji ko ahepoa rũi. Ji ahera'oareheva'ea
rũi reki a'ero." Ahepya erame a'ea po i'etehei ikwahave'yma javo. A'ereki ahepya
ko ahera'oareheva'ero tuhẽ reki oko. [16] Po aheapyakwara ei: "Ji ko ahereakwara
rũi. Ji ahera'oareheva'ea rũi reki a'ero." Aheapyakwara erame a'ea po i'etehei.

A'ereki aheapyakwara ko ahera'oareheva'ero tuhẽ reki oko. Na jitehe nhande re'yiro
Cristo'gareheva'ero nhandekarakatuparavuhuavo ojipe'ğa pokoga. Ojipejive'ga jate rũi
reki Cristo'gareheva'ero. Po ojipe'ga ei: "Ikarakatu ğa japovo ahemonhimomby'ava'ea.
Ji ndajikarakatui japovo a'ea. Ji Cristo'gareheva'ea rũi reki a'ero." Ga erame a'ea po ga
etehei ikwahave'yma. A'ereki ga Cristo'gareheva'ero tuhẽ reki oko.
17 A'ea'ja ji pe me. Pehepia ahera'oa. Po ahereakwara jate hekorame gara pyvõ po
ahe henduvi hamo naerũ? Po aheapyakwara jate hekorame gara pyvõ po ahe hetuni
a'ero hamo naerũ? Nahã ji ei Cristo'gareheve'ğa mombe'gwovo a'ero no. Po ahemon-
himomby'ava'ea apohara'ğa jate ğa ndekorame ma'ğa po omombe'u Tupana'ga ojipe'ğa
pe hamo naerũ? 18-20 Ahera'oareheva'ea nhaporemo reki Tupana'ga omongo katu ahera'oa
rehe ğwemimbotarimo. Po heheva'ea jate hekorame ojipejiva'ea jate, marã po ahera'oa
rekoi a'ero hamo naerũ – kiroki a'ea rehe oko heheva'ea? He'yi reki ahera'oareheva'ea.
Emo ojipejiva'ea ahera'oa. Na jitehe nhande nanenani Tupana'ga nhande mongoi
ojiheva'ero nhande mbokarakatuparavuhuavo ğwemimbotarimo. Po ojipejive'ga jate
ga rekorame Cristo'gareheva'ero marã po nhande xajihe'a ojogwehe Cristo'ga pavẽi
hamo naerũ? Nhandere'yjuhu reki nhande Cristo'gareheva'ero. Emo nhande xako
ojipejiva'ea'java'ero Cristo'ga pavẽi nhandekarakaturo nhandejopokopokoga.
21 Ahereakwara nde'i ahepoa pe: "Ji ndajikogi nde rehe," nde'i jupe. Na jitehe aheakağa
nde'i ahepya pe no: "Ji ndajikogi nde rehe," nde'i jupe. A'ereki ahera'oareheva'ea ojiko
tuhẽ ojogwehegwehe. Na jitehe Cristo'gareheve'ğa jikogi ojogwehegwehe no.
22 Jara pe nhandera'oareheva'ea pe nhande ei ipopoakare'ỹva'ea. Emo xajiko hete reki
nhande nanongara rehe. 23 Jara pe nhande ei okoteheva'ea. A'ea nhande imbojigwagi
tireko katu ti javo. Jara nhande ndihepiukari ojipe'ğa pe. A'ea rehe nhande timongi
katu tapy'ynhapira a'ero tohepiagyme ti ğa javo. 24 Kiroki koji'i ikatu nhande ve
nhandera'oareheva'ea – a'ea nhande nimbojigwagi a'ero. Tupana'ga tuhẽ ombojihe'a pa
ahera'oareheva'ea tombojigwa hete ti ğa okoteheva'ea javo nhande ve. 25 Nahã Tupana'ga
imbojihe'akatui ahera'oareheva'ea a'ero tokote'varuhuyme ti heheva'ea ojohupeupe javo.
"Ti'ağata pa ti ahera'oareheva'ea ojogwehegwehe," ei Tupana'ga. Na jitehe Tupana'ga
nhande mbojihe'akatui ojipejiva'ea'java'ero tokote'varuhuyme ti Cristo'gareheve'ğa ojo-
hupe javo. "Ti'ağata pa ti ğa ojogwehegwehe ojogwerekokatuavo," ei Tupana'ga nhande
ve. 26 Hahyrame ojipejiva'ea pe ahera'oareheva'ea pe hahy jara pe nhaporemo a'ero. Ğa
imombyryvame ojipejiva'ea pe a'ea ko pyry jara pe nhaporemo no. Na jitehe hahyrame
ojipejive'ga pe Cristo'gareheve'ga pe hahy jara'ğa pe nhaporemo Cristo'gareheve'ğa
pe nhaporemo. Ojipe'ğa imombyryvame ojipejive'ga pe Cristo'gareheve'ga pe jara'ğa
ndorypavamo ga pavẽi a'ero.
27 Penhinanhinani peko Cristo'gareheva'ero. Igwete ojipejiva'ero pe jihe'ari ojogwehe
Cristo'ga pavẽi. 28 A'ero pe jatykatykai Tupana'ga mboheteavo. Igwete Tupana'ga
pepyteripeve'ğa mo'emo'ẽi tojopokopoko ti ğa javo. Jara'ğa pe ga ei: "Ğa hohe pa po
ti pe. Cristo'ga moirũharamo po ti pe peko nehẽ," ei ga. Jara'ğa pe ga ei: "Cristo'ga
moirũhara'ğa ndehohyva'ero po ti pe peko. Pe po ti nhinhi'iğa mombe'uharamo peko
nehẽ," ei ga. Jara'ğa pe Tupana'ga ei: "Nhinhi'iğa mombe'uhara'ğa ndehohyva'ero po
ti pe peko. Ojipe'ğa mbo'eharamo po ti pe peko nehẽ tapemongo ti ğa Cristo'ga nhi'iğa
rupi," ei ga ğa pe. Jara'ğa pe Tupana'ga ei: "Pe po ti peapo ahemonhimomby'ava'ea
nehẽ." Jara'ğa pe ga ei: "Pe po ti pemombiguka ojipe'ğa tetirũa ğa hugwi nehẽ." Jara'ğa
pe ga ei: "Pe po ti ojipe'ğa pokopoko imbatere'ỹve'ğa nehẽ ipopoakare'ỹve'ğa nehẽ no."
Jara'ğa pe Tupana'ga ei: "Pe po ti ojipe'ğa moğitai ğa mondomondovo." Jara'ğa pe ga ei:
"Opombokarakatu po ti ji pe monhi'ĩparavuhuavo nehẽ. Penhi'iğa po ti yvyakotyve'ğa
nembikwahave'ỹva'ea a'ero nehẽ," ei Tupana'ga ğa pe.
29 Ğa nhaporemo rũi reki Cristo'ga moirũhara'ğa a'ero. Ğa nhaporemo rũi Tupana'ga
nhi'iğa mombe'uhara'ğa. Ğa nhaporemo rũi ğambo'ehara'ğa. Ğa nhaporemo rũi oapo
ahemonhimomby'ava'ea. 30 Ğa nhaporemo rũi Tupana'ga ğa mbokarakatui imombi-
gauka ğa pe ojipe'ğa tetirũa ğa hugwi. Ğa nhaporemo rũi Tupana'ga ğa monhi'iği

imongovo ãnhi'iã nhanerembikwahave'ỹva'ero. Ã pe nhaporemo rũi Tupana'ga imombe'ukwahavukari ãnhi'iã nhanerembikwahave'ỹva'ea. [31] Pepota tuhẽ ti pejive a'ero Tupana'ga ra'uva remimbuhura a'ea remimbokarakatua – kiroki koji'i pyryva'ea ojipea hohe.

Igwete ji kiro imombe'una'ẽi pe me penemiarõhetea tapendeaporoãita katu ti javo. A'ereki koji'i pyry hete tuhẽ nhande ojipe'ã arõ hete a.

13

Tiarõ hete nhande ojipe'ã

[1] Po nhande nhi'iãi hajiheve'ã nhi'iãimo yvagipeve'ã nhi'iãimo no. Po nhande niarõi ahe nhanenhi'iãame ãnhi'iãimo, a'ero po nhande nhi'ĩtehei reki imotininiuhũva'ea ja hahyahivuhuva'ea ja.

[2] Po Tupana'ga nhande mbokarakatui imombe'gwovouka onhi'iã. Po nhande niarõi ahe imombe'urame, a'ero po nhande rekotehei reki.

Po nhande ikwahapavi mbatera ikwahava Tupana'ga rembikwahava onhimiva'ea. Po nhande niarõi ahe nhande ikwahapavame mbatera, a'ero po nhande rekotehei reki.

Nhande jikohetero ãwaramo Tupana'ga rehe po ga nhande pokogi yvytyruhua mbojipe'auka nhande ve nhande erame jupe pepe'a javo. Po nhande niarõi ahe nhandejikoheterame Tupana'ga rehe nahã javo, a'ero po nhande rekotehei reki.

[3] Po nhande ima'ema'embavi nhanembatera imbatere'ỹve'ã pe. Po nhande niarõi ahe nhande ima'embavame, a'ero po nhande ima'ẽtehei. Nhaneremima'embava nomombyryvi reki nhande ve.

Po ã ei nhande ve: "Pe pohire'yma ãwaramo Cristo'ga hugwi po ti ore imbokaipavi penda'oa nehẽ," e po ã nhande ve. Nhandepohipotare'ymame ga hugwi po nhande ikwava'eãi nhandera'oa ã pe a'ero tombokai ti ã javo. Po nhande niarõi ahe nhanenhikwava'eãame ã pe, a'ero po nhande nhikwava'ẽtehei reki. Nhanenhikwava'eã nomombyryvi reki nhande ve.

[4] Nhande ojipe'ã arõheterame nhande nianhimonha'ngajipei ã ndehe jipi. Timombyry nhande ã pe. Nhande ojipe'ã arõheterame nhande nianhimyrõi ã ndehe. Nianhimbohetei nhande ji ko ã hohe jave'yma. [5] Ã arõheterame nhande xako katu tuhẽ ã pe. Nhandejihe jate rũi nhande xako. Nhande nianhimboahivi ã pe. Nhande ndikwahava'ja'javi ojipe'ã ndekote'varuhua nhandejive. [6] Ã arõheterame nhande nianderoryvi ãndekote'varuhua rehe. Ãndekokatua rehe nhande roryroryvamo. [7] Ã arõheterame nhande xanhimomirana jipi ã ndekote'varuhurame nhandejive. Tiarõ hete nhande avuirama. "Aerẽ po ti pyryvamo nehẽ," xa'e nhande jipi. Nhande xajiko ojipe'ã ndehe jipi. Xanhimomirana nhande jipi a'ero.

[8] Ã arõheterame nhande niarombigi tuhẽ ã. Opi po ti nhandekarakatua nehẽ Tupana'ga remimbuhura. Tupana'ga nhi'iã mombe'ua po ti opi. Ãnhi'iã po ti opi no nhanerembikwahave'ỹva'ea. Mbatera kwahava po ti opi nehẽ no. [9] Aãwamo ndikwahapavi nhande. Nhande nimombe'ukwahapavi Tupana'ga nhi'iã no. [10] Tupana'ga ki a'e te okwaha pa. Cristo'ga rurame po ti opa nhanerembikwahapave'yma nehẽ.

[11] Jivoja'irame ji ndakwahapavi ikwehe. Tayri'ã ja ji nhi'iãi a'ero ikwehe. Ndajireaporoãitakatui ji no. Nanhimombaragwahakatui ji mbatera rehe no jivoja'iro ãwaramo ikwehe. Aerẽ jiyvuakarame ji pohiri tayri'ã ndeaporoãita'java'ea hugwi.

[12] Hepiagame espelho pyvõ nhande ndihepiakatuhetei. A'ereki nhandera'angava tehe nhande tihepia. Na jitehe aãwamo nhande ndikwahahetei Tupana'ga repiage'ymame. Aerẽ po ti nhande a'ea ga repiakatui ga kwahava nehẽ. Ojogwovavo po ti nhande jogwepiagi Tupana'ga pavẽi. Aãwamo nhande ndikwahapavi ga. Ga ki a'e te nhande kwaha hete pa. Na jitehe po ti nhande ga kwahahetei nhandekovo ga pyri nehẽ no.

[13] Nahã hekoi avuiramava'ea a'ero:
Xajiko nhande Tupana'ga rehe.
Tikwaha nhande pyryvaãwama.

Tiarõ hete nhande ojipe'ğa.
Pyry Tupana'ga pe nhande jikogame ga rehe.
Pyry nhande ikwahavame pyryvağwama no.
Johe'i tehe reki pyry Tupana'ga pe nhanderemiarõhetea.

14

*Ğanhi'iğa nhanerembikwahave'*ỹva'ea

1 Pejirokwa ti ojipe'ğa arõheteavo a'ero. Pepota ti Tupana'ga ra'uva remimbuhura
penhimbokarakatua. Pepota ti pejikarakatua Tupana'ga nhi'iğa mombe'ua rehe kaitu.
2 Tupana'ga ra'uva ombokarakatu ojipe'ğa monhi'iğa. A'ero ğanhi'iğa nhanerembik-
wahave'ymağwama. Nahã onhi'iğame ğa nhi'iği Tupana'ga pe a'ero. Nhande ve rũi reki
ğa onhi'ĩ. A'ereki nhande ndikwahavi nanongara ğanhi'iğa. 3 Emo kiroki ğa omombe'u
Tupana'ga nhi'iğa ikwahavuka ojipe'ğa pe – ğa onhi'ĩ nhande ve tuhẽ. A'ero ğa nhande
mbojikoheteukari Jesus'ga rehe. Onoğatu ğa nhandepy'a no. 4 Kiroki ğa ğanhi'iğa rekoi
nhanerembikwahave'ỹva'ero – ğa onhimbojiko hete Tupana'ga rehe. Ğa ki a'e te – kiroki
ğa omombe'u Tupana'ga nhi'iğa – ğa ombojikoguka pa Jesus'gareheve'ğa ga rehe a'ero.
5 Apota po ji pe napenani penhi'iğa hekorame nhanerembikwahave'ỹva'ero novĩa. Koji'i
reki ji apota penemimombe'ua Tupana'ga nhi'iğa rehe. Nanongara'ğa nemimombe'ua
koji'i pyry ojipe'ğa nhi'iğa hohe nhanerembikwahave'ỹva'ea hohe, a'e ji. A'ereki ğa
omombe'u katu Tupana'ga nhi'iğa. Kiroki ğanhi'iğa ikwahavipyre'ỹva'ea – a'ea nhande
ndikwahavi. Ojipe'ğa ikwahavukarame ğanhi'iğa nhande ve a'ea ko pyry jitehe no. A'ero
ğa Jesus'gareheve'ğa mbojikohetei Jesus'ga rehe imombe'urame ğa pe.
6 Nhiirũ, po ti nhinhi'iğa nhanerembikwahave'ỹva'ea ji horame pe pyri nehẽ, a'ero po
ti ji ndopopokogi tuhẽ nehẽ. Po ti ji imombe'ui pe me Tupana'ga rembikwahavukara
ikwahavuka mbatera pe me, a'ero po ti ji pe pokogi nehẽ. Po ti ji imombe'ui Tupana'ga
nhi'iğa pe me pe mbo'eavo a'itituhẽva'ea rehe, a'ero po ti ji pe pokogi nehẽ no.
7 Ehepia ko imonhi'ingava jiru'a'java'ea violão no heaporoğitae'ỹva'ea.
Inhi'iğatue'ymame po nhande niambaragwahavi inhimby'yja rehe. 8 Opy ğa trombeta
soldados'ğa momoranduva tapetavuka ti ğa pe kiro javo. Po trombeta nonhi'iğatui
ikwahavukare'yma ğa pe, a'ero po ti soldados'ğa nonhimboavujikweri tuhẽ otavukara
rehe.
9 Na jitehe po ti penhi'iğa oko aherembikwahave'ỹva'ero, a'ero po ti ğa ndokwahavi pe
nhi'iğame ğa pe a'ero nehẽ. "Onhi'ĩ tehe po ğa upa," e po ti ğa pe me nehẽ. 10 Gwereko
paravuhu hete po yvyakotyve'ğa nhi'iğa ojoatyatyviva'ea. Ojogwe'yja'ğa okwaha reki
onhonhi'inhi'iğa. 11 Emo ji ikwahave'ymame ojipe'ga nhi'iğa ga ko hajiheva'ea ji ve. Ji
hajiheva'ea ga pe no.
12 Oro pe, pe nhi'iğame ojipe'ğa pe tokwaha ti ğa penhi'iğa. Pepota pe Tupana'ga ra'uva
remimbuhura penhimbokarakatua pejikovo. Pepota hete ti a'ero penhimbokarakatua –
kiroki a'ea nhaporemo Jesus'gareheve'ğa mbojikohetei Jesus'ga rehe.
13 Nurã ji ei pe me: Ğanhi'iğa rekorame nhanerembikwahave'ỹva'ero te'i ti ğa Tupana'ga
pe a'ero: "Nhimbokarakatua'ja ti. A'ero po ti ji imombe'ukatui nhinhi'iğa ğa pe nehẽ
tokwaha ti ğa javo," te'i ti ğa Tupana'ga pe. 14 Nhinhi'iğa rekorame nhanerembikwa-
have'ỹva'ero nhinhi'iğame Tupana'ga pe, jihi anhi'ĩ. Emo nhiakağa ndokwahavi a'ea.
15 Marã po ti ji rekoi a'ero nehẽ naerũ? Anhi'ĩ po ti ji Tupana'ga pe nhinhi'iğa rekorame
nhanerembikwahave'ỹva'ero. Anhi'ĩ po ti ji ga pe nhiakağa ikwahavame nehẽ no. Na
jitehe po ti ji nhimby'yi nhinhimby'yja rekorame nhanerembikwahave'ỹva'ero. An-
himby'yi po ti ji nhiakağa ikwahavame nehẽ no. 16 Pejatyka pe jipi Tupana'ga mboheteavo
ndepyry nde javo ga pe. Po nenhi'iğa rekoi nhanerembikwahave'ỹva'ero nde nhi'iğame
Tupana'ga pe, a'ero po ti marã ikwahave'ỹve'ga ei amém na tuhẽ javo nde nhi'imbavame
nehẽ naerũ? A'ereki ga ndokwahavi nde nhi'iğame. 17 Pyry hete po nenhi'iğa Tupana'ga
pe ovuhu. Emo nde nerembojikogi ojipe'ga Tupana'ga rehe. A'ereki ga ndokwahavi nde
nhi'iğame.

18 Pe hohe pa ji nhi'inhi'iĝi nhinhi'iĝa rekorame nhanerembikwahave'ỹva'ea novĩa.
Igwete ji ei Tupana'ga pe: "Pyry hete nde ji mbokarakatui a'ea rehe jipi," a'e ji ga pe.
19 Emo nhande jatykarame jipi koji'i pyry ji ve nhinhi'iĝa rekoi ikwahavukava'ea tambo'e
ti ojipe'ĝa a'ea pyvõ. Po xunhi hete ji nhi'iĝi ĝa pe novĩa. Emo ĝa okwaha pa reki. Po ji
nhi'inhi'ĩhetei nhinhi'iĝa rekorame nhanerembikwahave'ỹva'ero, a'ero po ndapyryvi ĝa
pe. A'ereki ĝa ndokwahavi reki nhirembi'ea.
20 Nhiirũ, ipita'ngive'ĝa ndokote'varuhukwahavi. Ã̃ga ja ti peko a'ero
pejikote'varuhukwahave'yma. Tayri'ĝa ndaheaporoĝitakatui okovo. Ã̃ga ja rũi ti peko
a'ero pejeaporoĝitarame. Peyvuakara ĝwaramo ti tapendeaporoĝita katu.
21 Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iĝa ga judeus'ĝa mombe'urame. Nahã
Tupana'ga ei:
"Jireheve'ĝa nohendukatui nhinhi'iĝa.
Nurã po ti ji hajiheve'ĝa mondoukari ĝa monhi'iĝuka ĝa pe
tokwaha ti ĝa nhiremimbo'ea javo novĩa," ei Tupana'ga.
"Hajiheva'ero ĝwaramo ko ĝanhi'iĝa jireheve'ĝa nembikwahave'ỹva'ea.
Emo ĝanhi'iĝa vehevi po ti nohendukatuukari jireheve'ĝa pe nhiremimbo'ea nehẽ,"
ei Tupana'ga judeus'ĝa remienduve'yma imombe'gwovo.
22 Nurã ji ei pe me: Tupana'ga ĝanhi'iĝa mongo nhanerembikwahave'ỹva'ero Je-
sus'gareheve'ĝarũive'ĝa ti tokwaha jipopoakara javo. Nhande ki a'e te Jesus'gareheva'ero
tikwahavipe gapopoakara. Tupana'ga onhi'iĝa omombe'uuka Jesus'gareheve'ĝa ti tok-
waha javo. Jesus'gareheve'ĝarũive'ĝa pe ki a'e te Tupana'ga ndokwahavukari a'ea.
23 Pejatyka po pe Tupana'ga mboheteavo jipi. Po ti penhi'iĝa nhaporemo nhanerembik-
wahave'ỹva'ea ikwahave'ỹve'ĝa ndurame pepyteri pe Jesus'gareheve'ĝarũive'ĝa ndurame
no. A'ero po ti ĝa ei nehẽ: "Mbipe hete ĝanhi'iĝa. Heagwyry pa ĝa a," e po ti ĝa pe me
nehẽ. 24 Po ti pe nhaporemo imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iĝa Jesus'gareheve'garũive'ga
rurame pepyteri pe ikwahave'ỹve'ga rurame no. Henduvame penemimombe'ua po
ti ga ei: "Kiro ji ikwahavi jirekote'varuhua. Penhi'iĝa nhaporemo omombe'u katu
ji ve Tupana'ga rembi'ea jirekote'varuhua pe," e po ti ga nehẽ. 25 Omohẽ po ti ga
gweaporoĝitate'varuhua oyvyteripeva'ea pendovaki nehẽ. A'ero po ti ga nhova'apyni
Tupana'ga mboheteavo ndepyry hete nde javo nehẽ. "Tupana'ga oko tuhẽ pepyteri pe,"
e po ti ga pe me nehẽ.

Nahã nhande rekoi nhandejatykarame

26 Marã a'ero, nhiirũ? Pejatykarame jipi Tupana'ga mboheteavo jara'ĝa onhimby'yi
Tupana'ga pe. Jara'ĝa ombo'e ojipe'ĝa. Jara'ĝa omombe'u Tupana'ga rembikwahavukara.
Jara'ĝa nhi'iĝa ko penembikwahave'ỹva'ea. Jara'ĝa omombe'u katu akoja'ĝa nhi'iĝa
penembikwahave'ỹva'ea tokwaha ti ĝa javo. Na tuhẽ ti peko a'ero pejopokopokoga
penhombojikojikoga Tupana'ga rehe. 27 Po ti penembikwahave'ỹva'ea ĝanhi'iĝa pe
jatykarame mokonha'ĝa po ti onhi'ĩ a'ero hamo. Ndahe'yive'ĝa trêsve'ĝahoherũive'ĝa po
ti onhi'ĩ hamo. Ojopy'rupy'ru po ti ĝa onhi'iĝa hamo. A'ero po ti ojipe'ga imombe'umbe'ui
ĝanhi'iĝa tokwaha ti ĝa javo hamo. 28 Po ti nimombe'uhavi ĝanhi'iĝa pe tonhi'iĝyme ti ĝa
pendovaki a'ero. Pendovakie'ỹ ti ĝa tonhi'ĩ Tupana'ga pe okovo.
29 Oro Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ĝa no. Na mokonha'ĝa nhi'iĝi, trêsve'ĝa po.
A'ero po ti jara'ĝa japyakai ĝanhi'iĝa rehe nahanahã javo hamo. 30 Po ti Tupana'ga
ikwahavukarame mbatera ojipe'ga pe ga apygame pepyteri pe, onhi'iĝypyve'ga po ti opi
hamo ji py'rovo ti ga omombe'u kiro a'ero javo hamo. 31 Pe nhaporemo ti pemombe'umbe'u
Tupana'ga nhi'iĝa a'ero pejopy'rupy'ruavo nhande nhaporemo tikwaha ti henduva javo.
Tapenhombojiko pa ti Tupana'ga rehe a'ero no. 32 Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ĝa
imombe'upotarame ĝa imombe'ui. Opipotarame ĝa pigi no. 33-34 Pejopy'rupy'rue'ymame
hahyahivamo penhi'iĝa. Nanongara rehe Tupana'ga ndokoi. Pejogwerekokatukatua rehe
ga rekoi.

Pe jatykarame po kunhangwera'ĝa opi hamo Tupana'ga nhi'iĝa henduva onhi'iĝe'yma
hamo. Nahã Tupana'gareheve'ĝa ndekopavi no ojatykarame ga mboheteavo. Moisésva'ea

rembikwatijara e'i jupe no. [35] Ikwahapotarame mbatera po g̃wonga pype kunhangwera'g̃a
ei g̃wembireko'g̃a pe marã javo hamo. Ndipoyjayjari po kunhangwera'g̃a onhi'iã̄game pe
jatykarame Jesus'gareheva'ero hamo.
[36] Marã pe ndekouhui naerũ? Peheypyuhu pemombe'u Tupana'ga nhi'iã̄ga raikwehe
naerũ? Pe me jate Tupana'ga ombuhuruka onhi'iã̄ga raikwehe naerũ? Ahã reki. [37] Po
pepyteripeve'g̃a ei ojive: "Jihi ko Tupana'ga nhi'iã̄ga mombe'uhara. Tupana'ga ra'uva ji
mbokarakatu ji rerekovo," e po g̃a. Nanongara'g̃a po onhimombaragwaha nhiremimoõgita
rehe hamo. E'i po g̃a ji ve hamo: "Nhandepojykaharete'ga Cristo'ga okwatijaruka Paulo'ga
pe nhande moõgitauka a'ero," e po g̃a ji ve hamo. [38] Ã̄ndekoe'ymame nhiremimoõgita rehe
tapekoi g̃a ndehe a'ero.
[39] Nhiirũ, kiro ji ei pe me a'ero: Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Ji mbokarakatu ti. A'ereki ji
tamombe'u nenhi'iã̄ga," pe'ji ti ga pe. Nahã ji ei pe me no: Ojipe'g̃a nhi'iã̄ga rekorame
nhanerembikwahave'ỹva'ea tapemombigi ti g̃anhi'iã̄ga. [40] Pejatykarame ti pejopy'rupy'ru
katu pejogwerekokatuavo.

15

Tupana'ga ombogwera Cristo'ga

[1] Nhiirũ, kiro ji ikwahavukara'javi pe me nhiremimombe'upyryvagwera Cristo'ga
mombe'uagwera. Pehendu katu pe nhinhi'iã̄ga ikwehe. Nhiremimombe'ua rehe pe peko
hete kiro a'ero pejikoga Cristo'ga rehe. [2] Po ti pe heroviahetei nhiremimombe'ua avuirama
nehẽ, a'ero po ti Cristo'ga pe nderohoi yvagi pe nehẽ pe mongovouka avuirama nehẽ. Po
pe herovia'rag̃uhũi, a'ero po ti ga napenderohoi nehẽ.
[3] Nhiremienduvagwera ji amombe'u pe me ikwehe. Koji'i hete po nhande tihendu
katu a'ea ojipea hohe hamo. Nhiremimombe'uagwera ko na: Cristo'ga omano raikwehe
tamombo ti g̃andekote'varuhua g̃a hugwi javo raikwehe. Tupana'ga rembikwatijarukara
rupi ga manoi. [4] Igwete g̃a gara'oa rerohoi inoõg̃a itaruvihava kwaruhua pype. Mokõi ahe
kirirẽ Tupana'ga ga mbogweravi. Ã̄gwembikwatijarukara rupi Tupana'ga ga mbogweravi
raikwehe. [5] Aerẽ Cristo'ga jipiukari Pedro'ga pe. Aerẽ ga jipiukari dozeve'g̃a pe no
omoirũhara'g̃a pe. [6] Aerẽ ga jipiukari kiro ve he'yjuhuve'g̃a pe quinhentosve'g̃a pe.
He'yjuhuve'g̃a nde'yja jararamo g̃a ndekoji ag̃wamo. Jararamo ahe manoi. Ã̄g̃a nhaporemo
ko gareheve'g̃a. [7] Aerẽ ga jipiukari Tiago'ga pe. Aerẽ ga jipiukari omoirũhara'g̃a pe
nhaporemo.
[8] Mbapavamo ga jipiukari ji ve no. Na ja hekoi. Kunhangwera'g̃a gwa'yra mbo'ariperame
nhande nimboha'uvi. Na jitehe ji jikogame Cristo'ga rehe nhande nimboha'uvi a'ea no.
[9] A'ereki ji ambohahy na'ẽ Tupana'gareheve'g̃a pe jirekote'varuhuavo ikwehe. Nurã ji
ei jijive kiro: Jara'g̃a gwyre'i hete ko ji Cristo'ga moirũhara'g̃a gwyre'i hete. Cristo'ga
moirũhara'ga po g̃a nde'i ji ve hamo novĩa. A'ereki ji ako te'varuhu Tupana'gareheve'g̃a
pe ikwehe. [10] Emo Tupana'ga omombyry reki ji ve ji mongovo Cristo'ga moirũharamo.
Nomombyrytehei reki ga ji ve. A'ereki ji aporavyky hete ga pe Cristo'ga moiruamo jara'g̃a
hohe pa. Ji tehe rũi reki aporavyky. Tupana'ga imombyryvame ji ve ji mbokarakatui ji
mboporavykyavo. [11] Nhiremimombe'ua ojo'ja reki g̃anemimombe'ua pavẽi. A'ea jitehe pe
heroviari a'ero pejikoga Cristo'ga rehe.

Nhanembogwerahava

[12] Xa'e nhande jipi: Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi heikwehe.
Maranuhũrame po pepyteripeve'g̃a euhui naerũ Tupana'ga nombogweravi omanove'g̃a
javo? [13] Po ga nombogweravi g̃a hamo, a'ero po ga nombogweravi Cristo'ga raikwehe
hamo. [14] Po ga nombogweravi Cristo'ga hamo, a'ero po ore Cristo'ga mombe'utehei pe
me hamo. A'ero po pe jikotehei ga rehe hamo.
[15] Nahã no. Po ga nombogweravi Cristo'ga hamo, a'ero po jukwahavamo ore'mbea ore
Tupana'ga mombe'urame hamo. A'ereki ore oro'e: "Tupana'ga ombogwera Cristo'ga
gamanoa hugwi," oro'e ore ga mombe'gwovo. Po a'iti omanove'g̃a mbogwerave'ymamo,

a'ero po ga nombogweravi Cristo'ga hamo. [16] A'ereki nahã ji a'e: Ã̃ga mbogwerave'ymame
po ga nombogweravi Cristo'ga hamo. [17] Po Cristo'ga ndokweravi, a'ero po pe jikotehei
ga rehe hamo. A'ero po ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi hamo. [18] Po Cristo'ga
ndokweravi hamo, a'ero po Cristo'gareheva'ea hoi hahyva'ea ruvihava pype hamo – kiroki
ahe omano jipe. [19] Po nhande ei hamo: "Nhande manoe'ymame jate Cristo'ga imombyryvi
nhande ve", a'ero po nhande poria'iheteramo ã̃ga hohe pa hamo.

[20] Emo Tupana'ga ombogwera tuhẽ reki Cristo'ga ikwehe. A'ea ko Cristo'gareheva'ea
mbogwerahavaã̃gwamamo oko. [21] Akwaimba'eva'ea rekote'varuhuro ã̃gwaramo nhande
manoi reki. Ojipe'ga rekokaturo ã̃gwaramo po ti nhande kwerava'javi nhanemanoa hugwi
nehẽ. [22] Nahã ji ei. A'ereki Adãova'ea rymyminoro nhandekovo ã̃gwaramo nhande
manombavi. Cristo'ga pavẽi nhandekovo ã̃gwaramo po ti nhande kwerapavi a'ero nehẽ.

[23] Nahã Tupana'ga ã̃ga mbogweravi a'ero: Cristo'ga na'ẽ ga ga mbogwera. Aerẽ na jitehe
Cristo'ga rura'javame po ti Tupana'ga ã̃ga mbogweragweravi nehẽ no Cristo'gareheve'ã̃ga.
[24] Aerẽ mbapava koty po ti Cristo'ga ikwava'eẽgi ã̃gwembipojykahava uva'ga pe nehẽ koro
ndeapoa javo Tupana'ga pe nehẽ. Cristo'ga po ti omombi pa na'ẽ Tupana'ga arõe'ỹve'ã̃ga
popoakara tohendu katu pa ti ã̃ga Tupana'ga nhi'iã̃ga javo nehẽ. Kiroki ã̃ga huviha hete yvaga
gwyri pe yvya koty no – ã̃gapopoakara po ti Cristo'ga omombi pa nehẽ. [25] A'ereki Tupana'ga
e'i nhoã̃gwenonde Cristo'ga pe: "Ndehe ti ã̃ganduvihavamo eko avuirama nehẽ. Tamongo
pa ti nearõe'ỹve'ã̃ga nenhi'iã̃ga rupi," ei ga Cristo'ga pe.

[26] Mbapavamo po ti Tupana'ga imombipavi ahemanoa tiruahũheteva'ea nehẽ.
[27] Tupana'ga rembikwatijarukara e'i hako:

"Tupana'ga omongo pa Cristo'ga nhi'iã̃ga rupi," e'i.
Jukwaha reki ikwatijara mombe'ua. Tupana'ga imongopavame ga nonhimongoi Cristo'ga
nhi'iã̃ga rupi. [28] Ihopavame ganhi'iã̃ga rupi a'ero Cristo'ga jitehe Tupana'ga ra'yra'ga po ti
onhikwava'ẽ Tupana'ga pe nehẽ Tupana'ga jate ti toko huvihavuhuhetero avuirama nehẽ.

[29] Oro ã̃ga – kiroki ã̃ga onhimobatizauka omanova'ea repyga onhimobatizaukare'ỹva'ea
repyga – marã ã̃ga ndekoi nanongara rehe naerũ? Po Tupana'ga nombogweravi ahe hamo,
a'ero po ã̃ga nde'i hamo: Xanhimobatizauka ahe repyga nehẽ.

[30] Oro ore, po Tupana'ga nombogweravi omanove'ã̃ga hamo, a'ero po ore pohiri Cristo'ga
hugwi hamo tombohahyyme ti ã̃ga ore ve javo hamo. [31] Nhiirũ, nane'ymi ã̃ga ji jukapotari
novĩa. Amombe'u ji a'ea pe me. A'ereki ji pe mbohetei nhande jikoty'aro ã̃gwaramo Jesus
Cristo'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe. [32] Imombe'upotarame Tupana'ga nhi'iã̃ga ji ã̃ga
ndayvayvari Éfesopeve'ã̃ga. Ã̃ga ko ja'gwara ja ji ve, a'e ji. A'ereki ã̃ga onharõ hete tijuka
ti ga javo. Po ji ikwahahetei hahya nhimanomo Tupana'ga nanhimbogwerava'javi javo,
a'ero po ji ikwahatehei hahya Tupana'ga nhi'iã̃ga mombe'gwovo hamo. Po Tupana'ga
nombogweravi omanove'ã̃ga, a'ero po xako aherembi'ea rupi hamo – kiroki ahe e'i:

"Mara'ngu po ti nhanemanomo ko'emame nehẽ?
Ti'u hete ti mbatera toryva apovo a'ero.
Ti'u hete ti kã̃witiã̃ga no," ei ahe.

[33] Tapenhimoandyandyjukari ti ã̃ga pe.

"Tapekoi ti ã̃ga pavẽi jipi – kiroki ã̃ga heaporoã̃gita te'varuhu.
Pe ndekorame ã̃ga pavẽi po ti ã̃ga ndupi jitehe pendeaporoã̃gita ihoi a'ero nehẽ," e'i
ikwatijara.

[34] Peapyakwapupu ti imombiga pejikote'varuhua. Jararamo pepyteripeve'ã̃ga ndokoi hete
Tupana'ga pavẽi. A'e ji a'ea pe me tapepoyjayjaryme ti a'ero.

Nhandera'oa ti okwerava'ja

[35] Jara'ga po e'i: "Marã po ti omanove'ã̃ga mbogwerava? Marã po ti ã̃ganda'oa nehẽ
Jesus'gareheve'ã̃ga nda'oa nehẽ?" e po ga javo. [36] Nderekwahavihu nde! a'e po ji ga
pe. Nde itymame po ha'ynha omano na'ẽ jipi. Narunhe'ymame nahenhui reki mbatera.
Na jitehe po ti nhande manoi nhanembogwerava renonde nehẽ. [37] Itymame mbatera
po nde neretymi henhuiva'ea. Ha'ynha tehe po nde eretỹ trigo ra'ynha ojipea ra'ynha

no. [38] Henhunhame Tupana'ga g̃wemimbotarimo imondoi ha'oa ha'ynha pe. Ha'ynha
hetakwera'ja gwereko gwa'oa a'ero.
[39] Ojoatyatyvi reki ha'oa. Yvyakotyve'g̃a gwereko gwa'oa. Mbiara gwereko ojipea
gwa'oa. Gwyra'ia gwereko ojipea gwa'oa. Pira gwereko ojipea gwa'oa nohõ.
[40] Gwereko yvagipeva'ea ra'oa. Gwereko yvyakotyva'ea ra'oa nohõ. Ojoatyvi reki
yvagipeva'ea katua yvyakotyva'ea katua pavẽi. [41] Kwara gwereko okatua. Jahya katua
ojipea. Jaytata'ia katua ojipea no. Ojoatyatyvi reki jaytata'ia katua ojohugwi no.
[42] Nahã po ti nhande mbogweravame a'ero nehẽ. Otymame nhandera'oa ijugamo.
Ombogweravame po ti nhandera'oa ndijugi nehẽ. [43] Otymame nhandera'oa ite'varuhuro.
Ombogweravame po ti nhandera'oa ikatuheteramo nehẽ. Otymame nhandera'oa
ndipopoakari. Ombogweravame po ti ipopoakaramo nehẽ. [44] Otymame nhandera'oa
yvyakotyva'ea. Ombogweravame nhandera'oa po ti Tupana'ga ra'uva remimongopyra
nehẽ. Gwereko nhandera'oa yvyakotyva'ea. Nurã ji ei: Gwereko nhandera'oag̃wama no.
A'ea Tupana'ga ra'uva omongo nhande ve.
[45] Nahã Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei no:
“Tupana'ga omongo jypyve'ga Adão'ga,” e'i ikwatijara hako.
Aerẽve'ga Adão'ga nhande mongo nhande mboheaporoğitapyahuavo. Cristo'ga pe ji
ei. A'ereki gaha nhande mboheaporoğita pyahu gwa'uvimo. [46] Jypya ko nhande rekoi
yvyakotyva'ero. Aerẽ nhande reaporoğitapyahuro nhandekovo. [47] Tupana'ga oapo
jypyva'ea Adãova'ea yja pyvõ. Ahe ko yvyakotyva'ea a'ero. Aerẽve'ga ko yvagahugwive'ga
Cristo'ga. [48] Yvyakotyve'g̃a ko oho Adãova'ea rupi yjapyvõva'ea rupi. Cristo'gareheve'g̃a
ko oho Cristo'ga rupi yvagahugwive'ga rupi. [49] Nhandera'oa ko yjapyvõva'ea ra'oa ja kiro
Adãova'ea ra'oa ja. Aerẽ po ti nhandera'oa yvagahugwive'ga ra'oa ja Cristo'ga ra'oa ja
nehẽ.
[50] Nhiirũ, amombe'u katu ji pe me. Yvyakotyve'g̃a nda'oa nhande herekorame po ti
nhande ndiahoi yvagi pe nehẽ – perope Tupana'ga oko huvihavuhuhetero. Ijuva'ea
ndokoag̃wami ijuge'ỹva'ero.
[51-52] Pehendu ti kiro ji imombe'urame aherembikwahavipyre'yma. Jararamo po ti
nhande niamanoi ve Cristo'ga rura'java renonde nehẽ. Emo po ti Tupana'ga nhande
mbojirojijyipavi nehẽ trombeta nhi'iğame mbapavamo nehẽ. Trombeta nhi'iğame po ti
Tupana'ga g̃a mbogweravi na'ẽ omanove'g̃a Cristo'gareheve'g̃a. Nomanoa'javi po ti g̃a
a'ero nehẽ. Kotihĩ hete po ti Tupana'ga nhande mbojirojijyi a'ero nehẽ.
[53] Yvyakotyva'ero nhandera'oa omano ojugamo. Nurã po ti Tupana'ga imbuhuri
hajiheva'ea nhande ve nehẽ. A'ea po ti nomanoi ojuge'yma nehẽ. [54] Imbuhurukarame
omanoe'ỹva'ea nhande ve po ti ihoi Tupana'ga rembikwatijarukara japiavo nehẽ – kiroki
e'i:
“Ndogwerekoa'javi kiro ahemanoa.
Tupana'ga omombi pa a'ea kiro,” e'i.
Irũa aherembikwatijara e'i:
[55] “Nhanemanoa niandepojykapava'javi.
Nhanemanoa nombohahya'javi nhande ve,” e'i aherembikwatijara.
[56] Nhanemanoa ombohahy nhande ve nhande rekote'varuhuro g̃waramo. Nhan-
derekote'varuhua ipopoaka nhande rehe nhande ikwahava g̃waramo Moisésva'ea
remimbo'eagwera. A'ereki a'ea e'i nhande ve: “Kiroki g̃a oko te'varuhu – g̃a po ti omano
ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ,” e'i aheremimbo'eagwera. [57] Emo Tupana'ga
ombuhuruka avo Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga. Igwete ga manoi nhande repyga
nhande mbopiro'yavo nhanderekote'varuhua hugwi. Timbohete ti Tupana'ga a'ero
ndepyry hete nde Jesus'ga mbuhuruka javo.
[58] Nhiirũ, ako hete ji pe ndehe. Pemondo ti pejipy'a mbotyva pejikoheteavo Cristo'ga
rehe. Peporavyky katu hete ti ga pe ojipe'g̃a mbojikoguka ga rehe. A'ereki pejipo-
ravykyrame garemimbotarimova'ea rehe pe ndapeporavykytehei pejikovo. Pekwaha pe
a'ea.

16

Itambere'ia mono'oğa

1 Ta'e ti kiro pe me itambere'ia mono'ono'oğa pe – akoja po ti nhande ti-
mondo Cristo'gareheve'ğa pe imbatere'ỹve'ğa pe Judéiapeve'ğa gwyri pe. A'e ji
Cristo'gareheve'ğa pe Galáciapeve'ğa gwyri pe itambere'ia rehe ikwehe. Nahã ti peko javo
ji ei ğa pe. Kiro ji ei jitehe pe me no: Nhirembi'ea rupi po ti peko no hamo. 2 Domingo
nanani ti pemono'õ mo imongovo penhonga pe. Pe napenani ti pemono'õ. He'yjuhurame
peporavykya kwepykava itambere'ia he'yi'iva'ea ti pemono'õ. Mbohapyreterame pe-
poravykya kwepykava mbohapyrete'i ti pemono'õ. A'ero ji horame pe pyri po ti pe
herekojipei imono'oğipyra nehẽ. 3 Jihorame po ti ji a'ea imondoukari penemimo'ẽhara'ğa
pe nehẽ togweroho ti ğa Jerusalémmeve'ğa pe nehẽ. Togweroho ti ğa ğa pe ikwatijara no
– kiroki omombe'u ğandekokatua. A'ero po ti ğa imondoi itambere'ia ikwatijara reheve
Jerusalémmeve'ğa pe nehẽ. 4 Po pyryvame ji hoi pevo no, a'ero po ti ji ğa nderohoi ji rupi
nehẽ.

Paulova'ea omombe'u ohoağwama

5 Taho ti pe pyri nehẽ jihorẽ Macedôniapeve'ğa gwyra rupi. A'ereki pevo na'ẽ ji hoi ğa
pyri. 6 Aerẽ po ti ji pytai pe pyri ovuhu. Amongo pa po ti ji yapoa jipytavo pe pyri nehẽ.
A'ero po ti pe ji pokogi ojipe'ğa gwyri pe ji mondovo nehẽ. 7 Ndahopotari po ti ji pe pyri
ağwamo jipytaahi'viavo jate. A'ereki Tupana'ga ipotarame ji pytapotari manamehũ pe
pyri. 8 Kiroğwe ji pytai avo cidade de Éfeso pe toryva rupi Pentecostes rupi nehẽ. 9 A'ereki
avove'ğa ğwendu pota kiro Cristo'ga nhi'iğa onhimongyavo. Tamombe'umbe'u ti ğa pe
a'ero ğa mbojikoguka ga rehe nehẽ. Emo he'yjuhuve'ğa ji movahĩ tomombe'uyme ti ga
Cristo'ga nhi'iğa javo ji ve.

10 Po ti Timóteo'ga vahemi pe pyri pereko katu ti ga gapy'a inoğatuavo pepyteri pe nehẽ.
A'ereki ga oporavyky Cristo'ga pe ganhi'iğa mombe'gwovo ji javijitehe. 11 Tape'ei ti ga pe
a'ero: "Ga ndokwahavihu ovoja'iro ğwaramo." Pepoko ti ga mbohoryva ga mbuhuruka ji
pyri nehẽ. A'ereki ji ga mboha'uvi jara'ğa ndeheve nhaneirũ'ğa ndeheve nehẽ.

12 Oro Apolo'ga no nhaneirũ'ga. Apota hete ji gahoa pe pyri ikwehe novĩa. Igwete ji
ehetei ga pe toho ti ga jara'ğa ndupi nhaneirũ'ğa ndupi javo novĩa. "Ndahopotari tuhẽ ji
kiro," ei ga ji ve ikwehe. "Aerẽ pyryvame po ti ji hoi ğa pyri nehẽ," ei ga ji ve.

Paulova'ea remimbo'ea mbapavava'ea

13 Pejapyaka katu jipi. Pejiko hete ti Cristo'ga rehe. Penhimboita tuhẽ ti. Pemondo ti
pejipy'a mbotyva. 14 Pearõarõ ti ojipe'ğa pejikojikovo jipi.

15-16 Pekwaha pe Estéfanas'ğa. Ga na'ẽ ojiko Cristo'ga rehe ğwongapeve'ğa pavẽi ikwehe
– perope Acaiapeve'ğa gwyri pe. Onhimondo ğa onhimboporavykyavo Cristo'gareheve'ğa
pokopokoga jipi. Nhiirũ, a'e hete ji pe me tapehendu katu ti nanongara'ğa nhi'iğa pejikovo
hupi. Pehendu katu ti jara'ğa nhi'iğa no – kiroki ğa Cristo'gareheva'ero oporavyky hete
ojipe'ğa pokopokoga jipi.

17 Jirory hete ji kiro Estéfanas'ğa ndura rehe – gaha Fortunato'ga pavẽi Acaico'ga pavẽi
no. A'ereki pendakykweri ğa nduri ji pokoga. 18 Onoğatu ğa jipy'a ji mbohoryva. Nahã
ğa inoğatui pepy'a pe mbohoryva no. Pemondo ti imohina pejeaporoğita nanongara'ğa
ndehe.

19 Ásiapeve'ğa gwyripeve'ğa Cristo'gareheve'ğa omondo onhi'iğa pe me.
Cristo'gareheva'ero Áquila'ga omondo hete onhi'iğa pe me no Priscilahẽa pavẽi jara'ğa
pavẽi – kiroki ğa ojatyka ğanonga pe jipi Tupana'ga mboheteavo. 20 Avove'ğa nhaporemo
nhaneirũ'ğa omondo onhi'iğa pe me nohõ.

Penho'anhuvanhuvã ti Cristo'gareheva'ero pejoryjoryva ojogwehe.

21 Jihi tuhẽ Pauloramo akwatija koha kiro pe me jipoa pyvõ imondovouka nhinhi'iğa pe
me.

22 Kiroki ğa ndokoi nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe – ğa pe ti Tupana'ga
tombohahy a'ero nehẽ.

Kiro ji ei Jesus Cristo'ga pe: “Marana tá!” (A'ea ko: “Herejo orepojykaharetero!”)
[23] Jesus'ga tomombyry pe me nhandepojykaharete'ga.
[24] Opoarõ hete pe nhaporemo nhande jikoty'aro g̃waramo Jesus Cristo'ga pavẽi.

PAULOVA'EA OMOMBE'UA'JA CORINTOPEVA'EA PE
Segunda Carta de Paulo aos Coríntios

1 Jihi ko ako Pauloramo Jesus Cristo'ga moirũharamo. Aporavyky ji Tupana'ga pe
Cristo'ga mombe'gwovo. A'ereki a'ea Tupana'ga opota.
Kiro ji ikwatijarukari orenhi'iĝa imondovouka pe me Timóteo'ga pavẽi. Timóteo'ga oko
nhaneirũramo ojikoga ĝwaramo Jesus'ga rehe nhande pavẽi. Jesus'gareheva'ero pejiko
pe Tupana'ga rehe penhimono'oĝa tihendu ti ganhi'iĝa javo. Kiro ore ikwatijarukari
imondovouka pe me – perope pecidade de Corinto pe. Kiro ore ikwatijarukari ĝa pe
nhaporemo no – kiroki Tupana'ga remimo'ẽhara'ĝa u pegwyri pe Grécia pe.
2 Ore oro'e: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoĝatu ti ĝa pepy'a, oro'e ore.

Paulova'ea ombohete Tupana'ga

3 Timbohete ti Tupana'ga! Ga ko Jesus Cristo'ga ruvihavuhuhete'ga garuva'ga no
nhandepojykaharete'ga ruva'ga. Ga nhande porogwety nhande arõheteavo. Ga nhande
poko hete jipi nhandepy'a noĝatuavo.
4 Nane'ymi ga ore pokogi hahyrame ore ve ji javijitehe ti ĝa topoko ojipe'ĝa javo ore
ve. Oropokoga ĝwaramo ore ĝa pokokwahavi hahyparavuhurame ĝa pe. 5 Hahyahy
Cristo'ga pe ymya. Na jitehe hahyahy ore ve kiro ore Cristo'gareheva'ero ĝwaramo.
Hahyahyheterame ore ve Tupana'ga ore pokopoko hete ore Cristo'gareheva'ero ĝwaramo.
6 Hahy ore ve jipi ore pe pokogame pe mbojikoheteavo Tupana'ga rehe. Hahyrame ore ve
Tupana'ga ore poko. A'ero ore pe pokokwahavi nahã ahe nhimomiranami hahya pe javo.
A'ereki na jitehe hahy pe me no. A'ero pe nhimomiranami hahya pe.
7 Orojiko hete ore Tupana'ga rehe ga po ti Corintopeve'ĝa poko jipi nehẽ javo. Nurã
ore ei: Tupana'ga ore poko hahyheterame ore ve. A'ero po ti ga Corintopeve'ĝa pokogi
hahyheterame ĝa pe nehẽ no, oro'e ore.
8 Tamombe'u kiro pe me nhiirũa pe tapekwaha ti. Tiruahũ hete ore ve Ásiapeve'ĝa gwyri
pe ikwehe. Hahyhetero tuhẽ ore ve pevo. A'ero ore ei ikwehe: Kiro po ti nhande manoi
nehẽ, oro'e ore orovy'ahetee'yma. 9 Xamano tuhẽ ti nhande! oro'e ore ikwehe.
Tupana'ga ore momanouka gwerevi tojikogyme ti ĝa ojihe javo. Tojiko ti ĝa ji rehe
jate javo ga ore momanoukari gwerevi omanove'ĝa mbogwerahara'ga. 10 A'ea rupi ga ore
pokohetei tuhẽ tomanote'varuhuyme ti ĝa javo. Aerẽ po ti ga ore pokoga'javi nehẽ no
tomanoyme ti ĝa javo. Ga rehe jate ore jikohetei aerẽ ti ga nhande pokoga'ja'javi nehẽ no
javo. 11 Nahã po ti nehẽ pe nhi'inhi'iĝame Tupana'ga pe epoko ti Paulo'ĝa javo. Penhi'ĩ ti
ga pe a'ero ojipe'ĝa pavẽi penhimongyavo. A'ero po ti pe ei ga pe ĝa pavẽi ndepyry hete
nde imombyryva Paulo'ĝa pe javo nehẽ.

Paulova'ea oho pota Corintopeva'ea pyri novĩa

12 Tupana'ga oropokoga ĝwaramo orepyry hete ore orokokatuavo ojipe'ĝa pe
nhaporemo ĝa moandyandyje'yma. Pe me koji'i ore rekokatui. A'ea ore ei
oronhimboheteavo. A'ereki ore orokwaha oroyvyteri pe orereaporoĝitapyryva.
Yvyakotyve'ĝa nembikwahatehea rupi rũi ore rekokatui pe me. Tupana'ga
remimombyryva ĝwaramo reki ore ve ore rekokatui pe me.
13-14 Hajiheva'ea ore ndorokwatijari javo pe me. Onhimime'ỹva'ea jate orokwatija ore
pe me. Nurã pe ikwahavi nahanahã Paulo'ĝa ei nhande ve ikwatija javo. A'erorame
tehe pe ndapekwahakatui ve orereaporoĝita. Ikwahaheterame po ti pe ndoryndoryvamo
ore rehe nehẽ. Na jitehe po ti ore roryroryvamo pe ndehe nehẽ nhandepojykaharete'ga
rura'javame Jesus'ga rura'javame nehẽ. A'ea ore oropota hete.
15-16 Nahã tuhẽ ko Corintopeve'ĝa, a'e ji ikwehe. Nurã ji ena'ẽi: Apytaahi'vi po ti ji
Corintopeve'ĝa pyri ĝa ndepiaga jikwavame jigwovo Macedôniapeve'ĝa gwyri pe nehẽ,

a'e ji novĩa. Aerẽ po ti ji jivyri Corintopeve' g̃a pyri g̃a mbohoryva'java nehẽ. A'ero po ti
g̃a ji pokogi ji horame Judéiapeve'g̃a gwyri pe nehẽ, a'e ji novĩa.
17 Aerẽ ji herojijyi jireaporog̃ita ikwehe ndahoa'javi po ti ji kiro Corintopeve'g̃a pyri javo.
Nurã jararamo pe ei: "Heaporog̃ita te'varuhu Paulo'ga jipi herojijyjijyita ojeaporog̃ita.
A'ereki ga ombotembote'iuhu javo nhande ve," pe'ji pe ji ve.
Ndajireaporog̃itate'varuhui ji. Nanhi'ĩtehei ji. 18 Jireaporog̃ita katu reki ji nhinhi'ig̃a
rerojijyirame. Tupana'ga e'i katu jipi. A'itituhẽva'ea pe ga ei. Na jitehe ore ekatui
oronhi'ig̃ame pe me. Noronhi'ĩtehei ore a'itituhẽva'ea mombe'gwovo jipi. 19 A'ereki
ore Jesus Cristo'ga ja imombe'ukatuavo. Jesus Cristo'ga Tupana'ga ra'yra'ga, gaha ore
ga mombe'u katu pe me jihi Silas'ga pavẽi Timóteo'ga pavẽi no. Nombotembote'iuhui
ga. A'itituhẽva'ea jate ga omombe'u. 20 Onhi'ĩpo'ru pa ga Tupana'ga no Jesus Cristo'ga.
A'ero ga Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo g̃waramo nhande ei na tuhẽ hekoi javo Tupana'ga pe ga
mboheteavo.
21 Tupana'ga tuhẽ ore mbojikoheteuka Cristo'ga rehe pe ndeheve. Tupana'ga nhande
mo'emo'ẽ ojive tomombe'u ti g̃a Jesus Cristo'ga javo. 22 Tupana'ga nhande mongoi
ojiheva'ero. Ombuhuruka ga gwa'uvapyryva nhande pyri. Gara'uvapyryva okwahavuka
nhande ve. A'ero nhande ei: Nhande xako Tupana'gareheva'ero kiro. Omombyry po ti
Tupana'ga nhande ve nehẽ, xa'e nhande.
23 Jihi a'e Tupana'ga pe kiro:
—Tupanamo ehendu ti nhinhi'ig̃a ji ikwatijarame Corintopeve'g̃a pe. Po ji mbero kiro
g̃a pe, a'ero po ti embuhu hahyva'ea ji ve.
A'ea ji ei kiro Tupana'ga pe. A'ereki ga okwaha jipy'a.
Kiro ji ei pe me a'ero Corintopeva'ea pe. Namondopotari hahyva'ea pe me. Nurã ji
ndahoa'javi pe pyri ikwehe. 24 Ndoro'ei ore kiro pe me: Nahanahã tuhẽ ti pejiko. A'ea rũi
ore ei pe me. A'ereki pe pejiko hete tuhẽ Tupana'ga rehe. Opopoko pota reki ore koji'i pe
mbohoryoryva jipi.

2

1 Nurã ji ei jiyvyteri pe ikwehe: Ndahoa'javi ti ji Corintopeve'g̃a pyri tahahya'javyme
ti g̃a pe javo. 2 Po ti ji hoi pe pyri hamo, a'ero po ji imondoi hahyva'ea pe me
pe mongoveveuhuavo hamo. A'ero po nanhimbohoryhavi hamo pe ndekoveveuhuro
g̃waramo.
3 Nurã ji ikwatijari pe me ikwehe pepohi ti pejikote'varuhua hugwi kiro javo. A'ereki
ji a'e: Po ji hoi g̃a pyri nhinhi'ig̃ahyavo g̃a pe g̃andekote'varuhua rehe nehẽ, a'ero po ti
g̃a ji mongoveveuhui ji rayva nehẽ. Ẽahã po ji mbohory hamo! a'e ji ikwehe. Akwaha pa
reki pendeaporog̃ita. Ji roryvame pe ndorypavamo no. 4 Hahy hete ji ve ji ikwatijarame pe
me ikwehe. Ji rekoveveuhuro jijehe'oheteavo ikwehe. Nopomongoveveuhupotari reki ji
ikwatijarame pe me. A'ereki ji opoarõ hete. Akwatija po ti ji Corintopeve'g̃a pe tokwaha
ti g̃a nhiremiarõhetea, a'e ji ikwatijarame pe me ikwehe.

Tapehenonha'javi ti garekote'varuhua, ei Paulova'ea

5 Kiroki ga omondo hahyva'ea okote'varuhurame ikwehe – ji ve jate rũi ga imondoi
hahyva'ea. Pe me ga imondoi hahyva'ea pe mongoveveuhuavo no. Emo kotihĩ ipavi
pendekoveveuhua pe hugwi. A'ea ji ei. A'ereki ji nanhi'ig̃ahyhetepotari reki ga
pe. 6 A'ereki penhimongyavo pe peko ga rehe imondovo hahyva'ea ga pe. Kirupi
kiro a'ero! 7 Tapehenonha'javi ti garekote'varuhua kiro a'ero ga mbohoryva'java
garekoveveuhuhetea tojukayme ti ga. 8 Nurã ji ehetei kiro pe me: Pekwahavuka ti ga pe
penhimiarõa oroarõ hete nde javo.
9 Ikwatijarame pe me ji ei jiyvyteri pe ikwehe: Tahepia ti nhinhi'ĩpo'rupava. Ẽwendu
katu po Corintopeve'g̃a nhinhi'ig̃a jipi, a'e ji jiyvyteri pe ikwehe.
10 Pe aherekote'varuhua renonhe'ymame ji na jitehe nahenonha'javi aherekote'varuhua
no. Po ji henonha'jave'ymame aherekote'varuhua, a'ero pe ndehe ji nahenonha'javi.
Cristo'ga okwaha nhiremienonha'jave'yma. 11 Nahã ji rekoi Satanás'ga

tianemoandyandyjyme javo. A'ereki Satanás'ga nhande arõe'ỹve'ga heaporoĝita te'varuhu. Ga nhande mongo pota ĝwemimbotarimova'ea rupi nhande mbote'varuhuavo. A'ea nhande ikwahahetei.

Paulova'ea opytaahi'vi cidade de Trôade pe

12 Aho ji cidade de Trôade pe ikwehe tamombe'u ti pyryva'ea ĝa pe javo Jesus Cristo'ga mombe'ua. Ji vahemame pevo ĝa ndoryvamo ji rehe hendupota. A'ereki nhandepojykaharete'ga e'i jipe kiro ihoi japiavo nhimombe'ua apiavo Trôade pe javo. 13 Jipy'a ndukatui reki okoteheavo. A'ereki pevo ji ndahepiagi Tito'ga nhaneirũ'ga. Nurã ga rure'ymame ji ei pevove'ĝa pe: Kiro ji hoi a'ero. Pea hugwi ji hoi a'ero jigwovo Macedôniapeve'ĝa gwyri pe Tito'ga reka.

Tupana'ga opoko hete omoirũharava'ea

14 Timbohete ti Tupana'ga! Tupana'ga Cristo'ga poko hete tipopoaka hete ti ga Diabo'gapyriva'ea hohe anhaĝa hohe javo. Nhande Cristo'gareheva'ero ĝwaramo Tupana'ga nhande poko hete tipopoaka ti ĝa Cristo'ga pavẽi Diabo'gapyriva'ea hohe no javo. Nhande ipo'rurame perfume kiro ihoi ojipe'ĝape'ĝa pe. Na jitehe Tupana'ga nhande po'rurame Cristo'ga mombe'gwovouka kiro gamombe'ua ihoi ojipe'ĝape'ĝa pe nhaporemo.

15 Ĝapyteri pe Cristo'ga mombe'urame nhande ikatuva'ea ja perfume ja Tupana'ga pe ga mbohoryva.

Jara'ĝa ojiko Cristo'ga rehe. A'ero ga ĝa nderohoi Tupana'ga viara rupi.

Jara'ĝa ndojikogi reki Cristo'ga rehe ogwovo hahyva'ea ruvihava viara rupi. 16 Ĝa pe Cristo'ga mombe'ua i'agahiva'ea ja ndikatui okovo ahejukaaĝwama. A'ereki henduvame Cristo'ga mombe'ua ĝa ndogweroviari ipotare'yma. Nurã po ti ĝa manoi ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.

Kiroki ĝa Cristo'ga gweroho Tupana'ga viara rupi – ĝa pe Cristo'ga mombe'ua perfume ja ikatu hete okovo ĝambogweravaĝwama. A'ereki henduvame Cristo'ga mombe'ua ĝa ojiko ga rehe. A'ero po ti ĝa ndekoi avuirama ga pyri nehẽ.

Ma'ĝa po ipopoaka Cristo'ga mombe'gwovo ĝa pe hamo naerũ? A'ereki ahã ipopoakave'ĝa jupe. 17 Kiroki ĝa pe Tupana'ga e'i reki ĝa mbopopoaka pemombe'u ti javo – ĝahã po omombe'u Tupana'ga nhi'iĝa Cristo'ga mombe'ua ĝa pe hamo. Emo he'yive'ĝa ojiroho tehe onhimonhi'iĝa imombe'gwovo ojipe'ĝa pe. Ĝa pe Tupana'ga nde'i. Ĝa oho tehe. Kirẽ ĝa ei: "Pembuhu ti itambere'ia ore ve kiro. A'ereki ore Tupana'ga nhi'iĝa mombe'u pe me," ei ĝa ĝa pe.

Ore ki a'e te ĝa ja rũi ore rekoi. Ore orepyry hete ojipe'ĝa moandyandyje'yma Tupana'ga nhi'iĝa mombe'gwovo. A'ereki Tupana'ga e'i ore ve pemombe'u ti nhinhi'iĝa javo. Nurã Cristo'gareheva'ero ore nhi'iĝatui imombe'gwovo katu Tupana'ga rekorame ore rupi.

3

Paulova'ea oporavyky ipyahuva'ea mombe'gwovo

1 Oronhimombe'urame pe me ore ndoro'ei: Corintopeve'ĝa niandekwahavi ve. Nurã xanhimombe'u katu ĝa pe. A'ea rũi ore ei. A'ereki a'ea rehe rũi reki ore nhimombe'ui javo pe me. Ore ojipe'ĝa ja rũi. Ohoohorame Tupana'ga nhi'iĝa mombe'gwovo ĝa gweroho pevove'ĝa pe onhimombe'uva'ea ojipe'ĝa nembikwatijara. Ikwatijara e'i: "Agwa'ĝa ko Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharamo oko," e'i. "Pyry hete ĝa." Nahã ikwatijara ei tokwaha hete ĝa ĝa javo. Ohorame ĝa hugwi ĝa gweroho ĝanembikwatijara no ojipe'ĝa ti torekwaha hepiagame javo.

Ore ko ndorogwerohoi pe me ikwatijara orenhimombe'uva'ea. A'ereki pe nhaporemo ore kwahavipe. Ndorogwerohoi pe hugwi ikwatijara ojipe'ĝa pe no. A'ereki ĝa nhaporemo ore kwahavipe no. 2 Pe tuhẽ orerekokatua kwahavuka ĝa pe. Oroyvyteri pe ore ikwahavi a'ea. Ĝa nhaporemo orerekokatua kwaha no pendekokatua repiaga. 3 A'ereki pe ndepiagame ĝa e'i: "Cristo'ga tuhẽ Paulo'ĝa mondouka Corintopeve'ĝa pyri onhimombe'uuka ĝa pe. Gaha ĝwendukatuuka ĝa pe ĝa mongokatuavo Paulo'ĝa omombe'urame," ei ĝa.

Na tuhẽ Cristo'ga pe pojykai. A'ero pe pejikokatua ikwahavukari ojipe'ãga pe. Ahe okwatija imohũhava pyvõ tokwahavuka ti mbatera ojipe'ãga pe. Tupana'ga ki a'e te avuiramave'ga, ga gwa'uva pyvõ pendeaporoãgita mbopyahui pe mongokatuavo tokwahavuka ti ojipe'ãga pe. Ahe okwatija itapereuhuva'ea rehe tokwahavuka ti ãga pe javo. Tupana'ga ki a'e te pendeaporoãgita mbopyahui peyvyteri pe tokwahavuka ti ãga pe javo.

[4] Hepiagame pendekokatua ore ei: Tupana'ga nhande mondo tuhẽ Corintopeve'ãga pyri ãga mbojikoguka nhande ve. A'ea ore oro'e. A'ereki a'ea Cristo'ga okwahavuka ore ve Tupana'ga pe mondo ãga pyri javo. [5] Marã po nhande timbojikoguka ãga Cristo'ga rehe? oro'e ore. A'ereki ore ndorepopoakari ikwahave'yma. A'ero ore ndoro'ei: Ore tehe ti torombojiko ãga ga rehe. A'ea rũi ore ei. A'ereki Tupana'ga jate okwahavuka ore ve ore mbopopoaka nahã ti pembojikoguka ãga Cristo'ga rehe javo. [6] A'ereki ga okwahavuka ore ve ipyahuva'ea javo: "Pe Cristo'ga mombe'urame ãga pe ti jira'uva ãga mbojikogi ga rehe imbopyahuavo ãgandeaporoãgita nahã ãga mongovo ji pyri avuirama nehẽ. A'ea ti pemombe'u ãga pe," ei ga ore ve. "Nahã ti ji ãga pokokatui kiro," ei Tupana'ga ore ve.

Nurã ore imombe'ui a'ea ipyahuva'ea ãga pe Tupana'ga ra'uva ti tomongo ãga Tupana'ga pyri javo. Ore noromombe'ui Tupana'ga rembikwatijarukaragwera – kiroki garembikwatijarukaragwera Moisésva'ea pe. A'ereki a'ea e'i: "Nahanahã ti peko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe jipi. Pejikoe'ymame hehe po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ," e'i Moisésva'ea rembikwatijaragwera.

Moisésva'eareheva'ea ãgwendu aherembikwatijaragwera novĩa okokatuangave'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. A'ero ahe hoi hahyva'ea ruvihava pype onhimongyavo. A'ereki aherembikwatijaragwera nombopopoakarukari ahe pokoge'yma. A'ero ore ei: Moisésva'ea rembikwatijaragwera ahe mondouka hahyva'ea ruvihava pype.

[7] Tupana'ga okwatijaruka Moisésva'ea pe onhi'iãga itapereuhua rehe ikytikytiuka. Tupana'ga ikwatijarukarame gakatukatuhetea jukwahavamo ãgwendy'jandy'javamo imohendy'jaheteavo Moisésva'ea rova. A'ero ahereheva'ea israelitasva'ea nonhimomiranami Moisésva'ea rova repiaheterame ojirovaga ahe hugwi ahe imombe'urame Tupana'ga rembikwatijarukara. Igwaigwavete aherova rendy'java igwevi avuiramarũiva'ea. A'ea vehevi ahe nonhimomiranami hepiahetea rehe Tupana'ga katua jukwahavame. Tupana'ga ikatu hete ikwatijarukarame Moisésva'ea pe. Moisésva'ea imombe'urame ãgwembikwatijara israelitasva'ea ndogwerojijyi reki ojeaporoãgita okoe'yma Tupana'ga pyri.

[8] Koji'i Tupana'ga katukatuhetea jukwaha hete tuhẽ ga nhi'iãgame ipyahuva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua rehe a'ero. A'ereki ãga Cristo'ga mombe'urame ãga pe Tupana'ga ra'uva ombopyahu ãgandeaporoãgita ãga mbojikoga ga rehe. A'ero po ti a'ea ãga mongoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ.

[9] Ikatu hete Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe novĩa ymyahũva'ea. A'ea e'i: "Tupana'ga nhi'ĩpo'rupave'ymame ti ãga toho hahyva'ea ruvihava pype nehẽ."

Koji'i hete ikatu hete Tupana'ga nhi'iãga ipyahuva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua. A'ereki onhi'iãgame ga rehe ga gwa'uva mbuhurukari nhande pyri nhanderekote'varuhua momboa nhande hugwi nhande mongokatuavo. [10] Koji'i hete tuhẽ ikatu hete Tupana'ga nhi'iãgapyahua garembikwatijarukaragwera hohe. Ganhi'iãgapyahua katuhetea ombogwe garembikwatijarukaragwera katua. [11] Garembikwatijarukaragwera ikatu avuiramarũiva'ea. Koji'i hete ikatu hete avuiramava'ea ganhi'iãgapyahua.

[12] Nurã orojikoga ãgwaramo Tupana'ga nhi'iãgapyahua rehe ore imombe'ukatui a'ea ãga pojihuve'yma tokwaha hete ti ãga avuiramava'ea javo. [13] Moisésva'ea ja rũi ore rekoi imombe'urame a'ero. Imombe'urẽ Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea ojovapia tapy'ynhapira pyvõ jireheve'ãga tajirepiagyme javo. A'ero ahereheva'ea ndokwahavi aherova rendy'java gweva ahe hugwi a'ea ko avuiramarũiva'ea jave'yma. [14] Ndoki aheakaĝi pe ahe Moisésva'ea rembikwatijara monhi'iãgame. Ojikoge'yma ãgwaramo Tupana'ga rehe koji'i ahe ndokwahavi imonhi'iãgame nahanahã Tupana'ga ei nhande ve jave'yma. Ojovapiave'ãga ja ahe rekoi. A'ereki ojovapiave'ãga ndokwahavi hepiakatue'yma.

Na jitehe kiromonhate aherakykwepohara'ğa israelitas'ğa ndokwahavi imonhi'iğame
Moisésva'ea rembikwatijara Tupana'ga nhi'iğa ymyahũva'ea. A'ereki Cristo'ga rehe
ojikogame jate ğa okwaha Cristo'ga pe Moisésva'ea ei javo. 15 Kiromonhate vehevi
imonhi'iğa nanani Moisésva'ea rembikwatijara ndoki ğa'akaĝi pe ğa jikoge'yma ğwaramo
Cristo'ga rehe. Ojovapiave'ğa ja ğa ndekoi a'ero ikwahave'yma hepiakatue'yma.
16 Kiroki ga gwerojijyi ojeaporoĝita ojikoga Cristo'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe
– gaha okwaha javo: "Cristo'ga omano ji repyga imomboa jirekote'varuhua ji hugwi," ei
ga. "Jijikoga ğwaramo Cristo'ga rehe ti ji hoi yvagi pe nehẽ," ei ga. Okwaha ga kiro ğa ja –
kiroki ğandova hugwi ojipe'ğa ope'a tapy'ynhapira.
17 Ji'erame nhandepojykaharete'ga pe ji ei Tupana'ga ra'uva pe. A'ereki nhande
jikogame nhandepojykaharete'ga rehe Cristo'ga rehe ga ombopyahuuka nhandereapo-
roĝita Tupana'ga ra'uva pe. A'ero nhande piro'yro Cristo'ga kwahave'yma hugwi nhan-
derekote'varuhua hugwi no hahyva'ea ruvihava hugwi no. 18 Cristo'gareheva'ero nhande
nhaporemo ikwahavi ğa ja kiro – kiroki ğandova hugwi ojipe'ğa ope'a tapy'ynhapira.
A'ereki nhande nhandepojykaharete'ga katukatuhetea kwaha hete. A'ero nhande ikwa-
havame igwaigwavete ga herojijyjijyjukari nhandereaporoĝita gwa'uva pe ji javijitehe ti
ğa tikatu katu hete javo.

4

Paulova'ea ndipopoakari; Tupana'ga ahe mbopopoaka

1 Tupana'ga pyry hete Cristo'ga mombe'uuka ore ve ore pokoguka. Ore Cristo'ga
mombe'ukatui jipi a'ero orojirokwa. 2 Noronhinotĩ ore. Ndorokote'varuhui ore. Noro-
moandyandyi ore ojipe'ğa. Tupana'ga nhi'iĝaatyviva'ea rũi ore imombe'ui. Ndorog-
werojijyi ore ganhi'iğa. A'itituhẽva'ea ore imombe'ukatui Tupana'ga nhi'iğa kwahavuka
ğandovaki. Nahã ore rekoi ikwahavuka orokokatuavo ğa pe nhaporemo Tupana'ga ore
repiagame. A'ero po ti ğa ikwahavi javo oyvyteri pe nehẽ: "Paulo'ğa omombe'u katu
a'itituhẽva'ea," e po ti ğa nehẽ.
3 Jara'ğa pe oreremimombe'ua onhimiva'ea – kiroki ğa oho hahyva'ea ruvihava viara
rupi. Ã pe jate onhimi. 4 Ndojikogi ğa Cristo'ga rehe heroviare'yma oreremi-
mombe'ua. A'ereki okote'varuhuve'ğa pojykahara'ga Satanás'ga, ga ndokwahavukari
pyryva'ea mombe'ua ğa pe tombokojahuyme ti ğa'akaĝi pe javo. Omondomondo ga ğa
ğwemimbotarimova'ea rupi yvya koty. Ndoki ğayvyteri pe a'ero Cristo'ga katukatua
mombe'ua. Gaha okwahavuka Tupana'ga nhande ve Cristo'ga. 5 Noronhimombe'ui ore.
Jesus Cristo'ga ore oromombe'u ga ko nhandepojykaharete'ga javo. Jesus'gareheva'ero
ğwaramo ore pe pokopokogi ga mombe'gwovo pe me.
6 Ymyahũ japorame yvya yvaga reheve Tupana'ga ei hako: "Tokojahu kiro ypytuna
pyteri pe." A'ea Tupana'ga ei hako. A'ero kojahuro. Aĝwamo ga jitehe ombokojahu
nhaneakaĝi pe imbopyahuavo nhandereaporoĝita ikwahavuka okatukatua nhande ve
Cristo'ga kwahavukarame nhande ve. A'ereki Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga katukatua
nhande ve.
7 Ore Cristo'ga mombe'urame ore ko itujuga apopyra ja – kiroki gwereko mbatepyryva
ipype. A'ereki itujuga apopyra ndipopoakari ohaĝe'yma ğwaramo. Ore na jitehe ndore-
popoakari pyryheteva'ea mombe'gwovo katu Cristo'ga mombe'gwovo katu. Tupana'ga ki
a'e te ore mbopopoaka ore pojykavo. Nurã ore Cristo'ga mombe'ukatui ojipe'ğa pe. A'ero
ğa ei: "Tupana'ga popoakahetea opoko Paulo'ğa. Nurã Paulo'ğa Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi
Cristo'ga mombe'ukatuavo nhande ve," ei ğa.
8 Tupana'ga arõe'ỹve'ğa ombuhu hahyparavuhuva'ea ore ve jipi tomombe'uyme ti
ğa Cristo'ga javo novĩa. Emo ğa nomombigi oreremimombe'ua. A'ereki ore Cristo'ga
mombe'u jitehe. Oroko tehe ore jipi marã po ti nhande rekoi javo novĩa. Emo Tupana'ga
ore poko jipi nahã ti pe ndekoi javo. 9 Otiruahũro ore ve ğa ndekote'vate'vari okookovo
ore rehe novĩa. Emo Tupana'ga ndorerejari ğapo pe. Tomano ti ğa javo novĩa ğa
ore mbote'varuhui. Emo ore noromanoi oropo'ama'java. 10 Nane'ymi ore manoi ğwerĩ

nhandepojykaharete'ga ja Jesus'ga ja. A'ereki ga'arõe'ỹve'ğa ore juka pota no novĩa. Emo Jesus'ga ndorejukaukari ğa pe. A'ereki ga oko ore pyri. Nahã Jesus'ga ore pokogi tokwaha ti ğa jikwerava'java javo.

11 Ağwamo ğa ore juka pota novĩa ore Jesus'gareheva'ero ğwaramo. Ore ve tiruahũro jipi. Emo Jesus'ga noremomanoukari tokwaha ti ğa jikwerava'java javo. A'ereki ore repiagame ğa e'i: "Jesus'ga ko oko reki Tupana'ga pyri Paulo'ğa pokoga ğa mongovo Tupana'ga pyri no," ei ğa.

12 Ore Jesus'ga mombe'urame ğa ore juka pota. Emo oreremimombe'ua pemongoağwama Tupana'ga pyri. A'ereki pe oreremimombe'ua rendu katu.

13 Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u ahe'eagwera hako. E'i:
" 'Ajiko ji Tupana'ga rehe.
Nurã ji ga mombe'ui,' ei ahe," e'i ikwatijaripyra hako.

Na jitehe ore jikogi Tupana'ga rehe. Nurã ore ga mombe'ui ojipe'ğa pe. 14 A'ereki ore orokwaha hete nhanembogweravağwama. Tupana'ga ombogwera nhandepojykaharete'ga Jesus'ga hako. Nhande jikoty'aro ğwaramo Jesus'ga pavẽi ti Tupana'ga nhande mbogweravi nehẽ no. A'ero ti ga ore mboukwahavi pe ndeheve nehẽ.

15 Pe ndepyga reki ore nhimomiranami hahyva'ea pe Cristo'ga mombe'gwovo. A'ereki ore ga mombe'urame pe me pejiko pe ga rehe. A'ero Tupana'ga imombyryvi pe me. Igwaigwavete ti ğa nde'yjuhuro nehẽ – kiroki ğa ojiko ga rehe garemimombyryva kwahava no. A'ero igwaigwavete ti ğa nde'yjuhuro – kiroki ğa Tupana'ga mbohete hete ndepyry hete nde javo.

Xajiko Jesus'ga rehe imboha'uva nhanderuhava yvagi pe

16 Ore Cristo'ga mombe'u katu jipi a'ero orojirokwa. Igwaigwavete ore ymyahũramo oropopoakare'ỹre'ymamo jipi novĩa. Emo orereaporoğita igwaigwavete Tupana'ga imbopyahui jipi imbopopoakara'jara'java. 17 Ğa imbuhurame hahyva'ea ore ve kiro ore ei: Ndahahyhetei novĩa. Kotihĩ po ti ipigi ore hugwi, oro'e ore. Hahyva'ea rehe ti Tupana'ga imombyrymbyryvi ore ve yvagi pe nehẽ ore mongovo ojipyri avuirama nehẽ. Nurã ağwamova'ea hahyva'ea Tupana'ga remimombyryvağwama. Koji'i hete ranuhũ ti garemimombyryva ore ve hahyva'ea hohe! Ikatu hete hete ti ore ve avuirama nehẽ.

18 Nahã ore ei. A'ereki ore toromondo orereaporoğita yvagipeva'ea rehe pyryva'ea rehe imohina. Noromondoi ore orereaporoğita avova'ea rehe hahyva'ea rehe imohine'yma. Nimbegwei po ti avova'ea momina hahyva'ea nehẽ. Yvagipeva'ea po ti namominağwami pyryva'ea nehẽ.

5

1 Nahã ore ei. A'ereki ore orokwaha nhanderuhavağwama yvagi pe. Avo yvya koty nhande xakoahi'vi. Po nhande manoi nhande ve Tupana'ga gwereko yvagi pe nhanderuhava – kiroki a'ea Tupana'ga oapo nhande ve avuiramava'ea. Pevo ti nhande ruvi avuirama nhanemanoe'yma'java nehẽ. 2 Nhanderekorame yvya koty nhande ndiavy'ahetei xaju pota hete nhande yvagi pe nhanderuhava pype javo.

3 Nhanderuvame nhanderuhava pype yvagi pe nhande tireko a'ea jipi. 4 Avo yvya koty nhanderekoahi'virame nhande rekoveveuhui. A'ereki nhande xaju pota nhanderuhava pype yvagi pe. Ndia'ei reki nhande: Ndiajupotara'javi avo xamano javo. A'ea rũi nhande ei. Nhande manoe'ymame vehevi pyry nhande hoi yvagi pe nhandekovo avuirama nehẽ. A'ea nhande ipotari.

5 Tupana'ga tuhẽ opota hete a'ea jitehe nhanderuva yvagi pe ojipyri. Nurã ga nhande mboavujikweri. Ombuhurukaripe ga gwa'uva nhande ve. Nahã ga ikwahavukari nhande ve nhanderuhavağwama ojipyri.

6 Nurã nhande roryhetero jipi. Avo yvya koty nhanderuvame, Cristo'ga rovakie'ỹ nhandepojykaharete'ga rovakie'ỹ nhande rekoi a'ero. A'ea ore orokwaha. 7 A'ereki nhande ndihepiagi ga kiro novĩa. Emo nhande xajiko ga rehe. 8 A'ea'ja ji pe me a'ero: Nhanderory hete nhande. A'ereki nhande tipota hete nhandehoağwama Cristo'ga pyri.

Nurã pyry nhande ve nhanemanoa. Nhanemanorame ti nhande hoi yvagi pe nhandejupa
nhandepojykaharete'ga pyri nehẽ.
[9] Nurã ore jirokwari ga nhi'ĩpo'ruavo jipi tonhimohẽ hete ti ga nhande rehe javo. Ore
rekorame yvya koty na jitehe ore rekorame yvagi pe ore ga monhimohẽhetepotari orojihe.
[10] A'ereki Cristo'ga ikwepykara'ga nhande ve. Xaho pa ti nhande Cristo'ga rovai pyteri pe
nehẽ tokwepy ti ga nhande ve nanani nehẽ. Po nhande rekote'varuhui avo yvya koty, a'ero
ti ga ikwepygi imbuhua hahyva'ea nhande ve nehẽ. Po nhande rekokatui yvya koty, a'ero
ti ga ikwepygi imbuhua pyryva'ea nhande ve nehẽ.

Ahereaporoğitapyahua

[11] A'ero ore ikwahavi nhandepojykaharete'ga nhimombojya ga omondo hahyva'ea
okote'varuhuve'ğa pe javo. A'ero ore ga mombe'ukatui ojipe'ğa pe tomomboruka ti
ğa ga pe okote'varuhua javo. Tupana'ga orereaporoğitakatua kwaha hete. Po pe
orereaporoğitakatua kwahahetei pejiyvyteri pe no, a'ea pyry ji ve.
[12] A'ea pe ore erame po pe ei: "Kiro Paulo'ğa nhimbohetea'javi ojikwahavuka nhande
ve," pe'ji po pe pejiyvyteri pe. Noronhimbohetetehei reki ore javo pe me. Oro'e ore pe
me pejoryjory ti ore rehe javo. Igwete po ti pe ore mombe'ukwahavi ore repyga ğa pe –
kiroki ğa onhimbohete tehe orepyry hete ore javo. Emo ğa heaporoğita te'varuhu reki.
[13] Ojipe'ğa e'i: "Paulo'ğa ndokwahavi heagwyryve'ğa ja Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo
jipi," ei ğa novĩa. Emo nahã ore rekoi Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo timbohoryory ti
Tupana'ga javo.
Ojipe'ğa e'i: "Onhimbovyvy Paulo'ğa ikwahaheteavo gweaporoğitakaturo Cristo'ga
mombe'ukatuavo," ei ğa. Oronhimbovyvy tuhẽ ore Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo pe
me tipoko ti ğa ikwahavuka ğa pe javo. [14] A'ereki Cristo'ga nhande arõ hete. Nurã ore
ei: Cristo'ga remiarõa ğwaramo timombe'u tuhẽ nhande Cristo'ga ojipe'ğa pe. A'ereki
ore orokwaha hete gamanoa yvyakotyve'ğa ndepykavamo. A'ereki ğa ndekote'varuhuro
ğwaramo Tupana'ga e'i: "Omanomba ti ğa ogwovo hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ,"
ei ga. Cristo'ga ki a'e te e'i: "Jihi ojipejiva'ero ti tamano ğa ndepypava imomboa
ğandekote'varuhua ğa hugwi tohopavyme ti ğa hahyva'ea ruvihava pype javo."
Nurã ore ei: Cristo'ga yvyakotyve'ğa ndepypavi omanomo. Nurã gamanoa kwahyro
ğa ndehe nhaporemo, oro'e ore. [15] Cristo'ga omano yvyakotyve'ğa ndepypava toko ti ğa
nhiremimbotarimova'ea rupi a'ero javo – kiroki ğa ombopyahuuka ojeaporoğita ga pe.
Tokoa'javyme ti ğa ğwemimbotarimova'ea rupi kiro javo Cristo'ga ğa ndepygi omanomo
okwerava'java, oro'e ore.
[16] Nurã orojikogirẽ Cristo'ga rehe ore ndoro'etehea'javi ojipe'ğa pe ikwahave'ymame
ğandeaporoğita. Ymya ore eteheypyi Cristo'ga pe no ga ko yvyakotyva'ea jate javo. Oro-
jikogirẽ ga rehe ore ndoro'ea'javi a'ea ga pe. [17] A'ero ji ei: Cristo'ga pavẽi ğa jikoty'arame
ğandeaporoğita ipyahu. Ğandeaporoğitate'varuhua opi. Pehendu ti! Ğandeaporoğita
ipyahu!

Na Tupana'ga nhiarõukari pe me imbopyahuavouka pendeaporoğita

[18] Tupana'ga ombopyahu nhandereaporoğita imombiga nhandereaporoğitate'varuhua.
Gaha omondo Jesus Cristo'ga yvya koty javo ga pe: "Yvyakotyve'ğa ndojikoty'ara'javi ji
pavẽi ji arõe'yma. Emano ti ğa ndepyga. A'ero ti ji nhiarõukari ğa pe nehẽ," ei ga. Cristo'ga
manoro ğwaramo Tupana'ga nhiarõukari nhande ve. A'ero nhandejikoty'ari ga pavẽi ga
aromo.
A'ero Tupana'ga ei ore ve: "Ji mombe'u ti ojipe'ğa pe kiro," ei ga. "Pe'ji ti ğa pe
nhaporemo: 'Na Tupana'ga nhiarõukari pe me imbopyahuavouka pendeaporoğita.' A'ea
ti pe'ji ğa pe ğa mbojikoty'a ji pavẽi," ei Tupana'ga ore ve. [19] A'ereki Cristo'ga manoro
ğwaramo yvyakotyve'ğa pe Tupana'ga onhiarõuka ğa pe imomboa ğandekote'varuhua
henonha'jave'yma ikwahava'jave'yma. "A'ea ti pemombe'u ğa pe," ei Tupana'ga ore ve.
[20] Cristo'ga repykaramo ore rekoi. A'ereki Tupana'ga omombe'uuka ore ve. Ga e'i:
"Pe'ji ti ğa pe: 'Pehendu katu ti'," ei ga. Cristo'ga repykaramo ore ehetei a'ero: Na
Tupana'ga nhiarõukari pe me imbopyahuavouka pendeaporoğita. [21] A'ereki Cristo'ga

ndokote'varuhuangavi'i'ive'ga, ga pe Tupana'ga gwerekouka nhanderekote'varuhua nhande repyga. A'ea ga herekoukari Cristo'ga pe Cristo'gareheve'ğa ti togwereko jipyryva javo.

6

[1] Tupana'ga moiruamo ore ehetei pe me a'ero: Tupana'ga pe arõ hete imombyryva pe me. Peko hete ti gapyryva rehe pejikokatuavo a'ero tomombyryteheyme ti ga pe me. [2] A'ereki Tupana'ga e'i ikwatijaruka hako:
"Oho nhiremimombyryhava japiavo.
A'ero pe erame ji ve ji pe nenduvi pe mombyryva.
Oho nhirembipokohava japiavo.
A'ero ji pe pokogi imomboa pendekote'varuhua pe hugwi."
A'ea Tupana'ga ei hako.

Pehendu ti! oro'e ore. Ağwamo tuhẽ Tupana'ga pe mombyrypotahetei. Ağwamo tuhẽ ga pe pokopotahetei imombopota pendekote'varuhua pe hugwi, oro'e ore.

Paulova'ea oko katu tiruahũrame ahe ve

[3] Oroko katu pota ore jipi te'ite'varuhuyme ti ğa ore Cristo'ga mombe'urame. Po ti ore rekote'varuhui, a'ero po ti ojipe'ğa ei nehẽ: "Omombe'u tehe Paulo'ğa Cristo'ga nhi'iğa. A'ereki ğa vehevi ndokoi ganhi'iğa rupi okote'varuhuavo. Tiroviaryme ti ğanemimombe'ua a'ero," e po ti ğa a'ero nehẽ.

[4] Nane'ymi ore rekokatupotari te'i katu ti ğa ore ve javo. "Tupana'ga pe Paulo'ğa poravykyi," e'i katu po ti ğa a'ero nehẽ.

Oronhimomirana ore tiruahũheterame ore ve. Oronhimomirana ore hahyrame ore ve no. Ite'varuhurame ore ve no ore oronhimomirana. [5] Ore nupanupã ğa. Ore mongi tehe ğa cadeia pype. Ojatykatyka ğa ore ve onhimboahiheteavo ore rayvaheteavo. Nane'yne'ymi ore poravykyhetei Tupana'ga mombe'gwombe'gwovo. A'ero ore ndorokikatukatui ypytunimo. Ore ndoro'uro'ui no. A'ea rupi nhaporemo ore rekokatui oronhimomiranama tikwahavuka ti ğa pe nhandeporavykya Tupana'ga pe javo.

[6] Orereaporoğita pyry ore orokokatuavo ikwahavuka ğa pe oroporavykya Tupana'ga pe. Orokwaha hete ore Cristo'ga mombe'ua. Ndorohaykai ore ojipe'ğa ğa ndekote'varuhurame ore ve. Oroko katu ore ğa pe. Nahã ore rekokatui oronhimomiranama tokwaha ti ğa oreporavykya Tupana'ga pe. Tupana'ga ra'uvapyryva ore poko ore poravykyrame Tupana'ga pe. Oroarõ hete ğa. [7] Ore a'itituhẽva'ea mombe'u Cristo'ga mombe'gwovo. Jukwaha Tupana'ga popoakara ore pokoga. Tupana'ga ore mombyry. A'ero ore Cristo'ga mombe'ui ğa pe. Ore orojiko hete Tupana'ga rehe ğa ete'varuhurame ore ve. A'ero ğa ikwahavi oreporavykya Tupana'ga pe.

[8] Ojipe'ğa e'i katu ore ve. Ojipe'ğa e'i te'varuhu ore ve. Ojipe'ğa ore mbotegwete. Ojipe'ğa ore mbohete. Ojipe'ğa e'i ore ve Paulo'ğa i'mbe ahe moandyandyita javo novĩa. Emo ore oro'e katu reki a'itituhẽva'ea mombe'gwovo. Jukwaha a'ero oreporavykya Tupana'ga pe. [9] Ojipe'ğa e'i ore ve okoteheve'ğa ko Paulo'ğa javo. Emo ojipe'ğa ore kwaha hete reki Paulo'ğa oporavyky Tupana'ga pe javo. Oromano gweregwerevi ore. Emo ore orokoji reki. Ore nupanupã ğa. Emo ğa ndorejukai reki.

[10] Ndorovy'ari ore novĩa. Emo orororyrory ore jipi orojikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi. Norembateri'i'i ore. Emo ore oromombyry reki ğa pe ğa mbojikogukarame ga rehe. A'ereki ğa jikogame ga rehe Tupana'ga omombyry hete ğa pe. Ndorogwerekoi ore mbatera. Emo Tupana'ga omombyry pa ore ve.

[11] Pe me Corintopeva'ea pe ore imombe'upavi orereaporoğita ikwahavuka pe me. A'ereki ore opoarõ hete. [12] Ore opoarõ pota ikwahavuka orereaporoğita pe me. Emo pehe ko norearõpotari ikwahavukare'yma pejeaporoğita. [13] Kiro ji nhi'iği pe me penduva'ğa ja. Pejipy ti ore arõheteavo!

*Tapejihe'ari ti Tupana'ga arõe'*ỹve'ğa ndehe

[14] Tapejihe'ari ti Tupana'ga arõe'ỹve'ã ndehe pejogwerekoe'yma ã pavẽi. A'ereki tegwete okokatuve'ã jihe'akatua okote'varuhuve'ã ndehe. Na tuhẽ! Kojahua ndojihe'ari ypytuna rehe. Na jitehe heaporoĩtapyahuve'ã ndojihe'akatuã̃wami te heaporoĩtate'varuhuve'ã ndehe. [15] Na tuhẽ! Tegwete ã̃jogwerekokatua Cristo'ga Diabo'ga pavẽi. Cristo'gareheve'ã ndeaporoĩta ko Cristo'gareheve'ã̃rũive'ã ndeaporoĩta atyvi.

[16] Tupana'ga mbohetehava pype ndogwerekoi ha'angava – kiroki a'ea pe ã e'i oreremimbohetehara. A'ereki a'ea ndojogwerekokatui Tupana'ga pavẽi. A'ereki pevo Tupana'ga ruvi jipi. Gareheva'ero nhande tuhẽ xako Tupana'ga mbohetehavamo avuiramave'ga mbohetehavamo. Nhandepyteri pe ga ruvi no. A'ea pe tuhẽ Tupana'ga ei javo hako:
"Aju ti ji ã pyri jitekovo ã̃pyteri pe.
Jihi po ti ã ji mbohetei nehẽ.
Oko ti ã nhinhi'iĩarupiva'ero nehẽ," ei Tupana'ga hako.

[17] Nurã nhandepojykaharete'ga Tupana'ga ei onhi'iĩarupive'ã pe hako:
"Pejipe'a ti ã hugwi pejipohia ã mbopogwee'yma
– kiroki ã ndojikogi ji rehe.
Tapekoi'i'i ã̃andekote'varuhua rehe.
A'ero ti ji ei pe me nehẽ: 'Hepejijo ji pyri'," ei Tupana'ga hako.
[18] "Ji ti ako penduveteramo a'ero nehẽ.
Pe ti peko jira'yramo nehẽ," ei Tupana'ga hako.
Ga ko ã̃apojykaharetero ojipe'ã hohe ã mondomondopava onhi'iĩa rupi.

7

[1] Tupana'ga e'i a'ea nhande ve no. Nurã ti xapohi pa nhanderekote'varuhua hugwi: kiroki nhandera'oa mbote'va, kiroki nhandereaporoĩta mbote'va no. A'ea ore ei pe me oreremiarõa pe. Tikwaha nhande Tupana'ga popoakara gapyryva reheve. Nurã ti xako pa garemimbotarimova'ea rupi nhandekokatuavo.

Horyory Paulova'ea Corintopeva'ea rehe

[2] Peko ti ore rehe ore arõheteavo. A'ereki ore ndorokote'varuhui pe me. Nopombote'varuhui ore. Nopomoandyandyi ore no. [3] A'ea pe ji erame ji nda'ei pe me: Pe'e te'varuhu pe ore ve. A'ea ji nda'ei. A'ereki ji a'e jipe pe me ko: Opoarõ hete ore. A'ero po ti ore jikoty'ari pe pavẽi nehẽ nhande manorame nehẽ. Nhanemanoe'ymame na jitehe nehẽ no. [4] Ajiko hete ji pe ndehe ã ji arõ hete javo. Opombohete ji. Penoĩ̃atu pe jipy'a ji mbohoryheteavo kiro tiruahũrame vehevi ore ve.

[5] Ore rurame Macedôniapeve'ã gwyri pe orepy'a ndukatui. A'ereki nane'ymi tiruahũ ore ve. Ã̃a ore rayvayva. Oko tehe orepy'a no. [6] Emo Tupana'ga onoĩ̃atu ovy'are'ỹve'ã py'a jipi. A'ero ga onoĩ̃atu orepy'a ore mbohoryva Tito'ga mbuhua ore pyri. [7] Garuro ã̃waramo orepy'a rukatui kiro. Garemimombe'uro ã̃waramo orepy'a rukatui no. A'ereki ga pe mombe'u javo: "Corintopeve'ã jipy'a noĩ̃atu," ei ga. "Ã̃a nde repiaga'u hete," ei ga ji ve. "Ndovy'ari ã ore Paulo'ga mongoveveuhu javo," ei ga. "Oko hete ã nde rehe ovavagahiva nde rehe," ei ga ji ve pe mombe'gwovo. Ganhi'iĩa renduvame koji'i ji roryroryvamo.

[8-9] A'ereki ji akwaha kiro pepohira pejikote'varuhua hugwi. A'ereki pe pepohi pejikote'varuhua hugwi imonhi'iĩame nhirembikwatijaripyra – kiroki a'ea ji akwatija nhinhi'iĩahyavo pe me ikwehe. Nhirembikwatijaripyra imondoi hahyva'ea pe me heikwehe. Ikwahavame ji rekoveveuhuna'ẽi. A'ereki jiyvyteri pe ji a'e: Maraname ji akwatija nhinhi'iĩahyavo ã pe? Emo avuirama rũi reki hahy pe me. Ndakoveveuhua'javi ji kiro. A'ereki hahyrame pe me pe pekoveveuhu pejikote'varuhua rehe. A'ero pe pohiri jugwi pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Ndajiroryvi reki ji hahyro ã̃waramo pe me. Emo pejikote'varuhua hugwi pe pohiro ã̃waramo ji roryhetero. A'ereki a'ea pyry reki pe me. Nurã ji ei: Ndorokote'varuhui ore pe me ikwatijarame pe me ikwehe.

[10] A'ereki pejikote'varuhua rehe pevy'are'yma g̃waramo pe pepohi jugwi pejikovo
Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. A'ero pe ndapekoveveuhuag̃wami pejikote'varuhua
mombora rehe. Yvagi pe po ti pe hoi nehẽ imomborukaro g̃waramo pejikote'varuhua
Tupana'ga pe. Ojipe'g̃a ki a'e te g̃a ndekoveveuhutehei. A'ero g̃a ndopohiri jugwi
onhimondovo hahyva'ea ruvihava pype.

[11] Pehepia ti pejeaporog̃ita jirojijyja pevy'are'ymame pejikote'varuhua rehe pejikovo
Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. A'ero pe penhimbovyvy kiro. Pe pejirokwa pota
pejikokatuavo pejivavagahiva pejihe kiro. Penhimonha'nga pe pejikote'varuhuagwera
rehe. Pekyhyji pe tiruahũ po ti ore ve a'ero nehẽ javo. Pe ji repiaga'u hete pe ji
arõheteavo. Pemondo pe hahyva'ea pepyteripeve'ga pe topohi ti ga okote'varuhua hugwi
javo. Nahanahã pe pehepiuka pa ore ve a'ero pejipohira pejite'varuhua hugwi.

[12] Akwatija ji pe me nhinhi'ig̃ahyavo pepyteripeve'ga ti topohi okote'varuhua hugwi javo
ikwehe. Akwatija ji pe me tapemohig̃atu ti ga pe no javo. Ga pe ji ei – kiroki ga pe ga
okote'varuhu. Koji'i hete reki ji epotari ikwatija pe me tapekwaha ti pe'ag̃atarahiva ji rehe
javo. Nurã Tupana'ga ji repiagame ji ikwatijari pe me heikwehe. [13] Ore pendeaporog̃ita
rerojijyja kwahavame pyry hete orepy'a.

Koji'i hete ore roryroryvamo Tito'ga roryva rehe no. A'ereki gapy'a u katu pe ndehe.
A'ereki pe nhaporemo pevy'a hete ga rehe ore reheve. Pe pembohory ga ga vahemame pe
pyri heikwehe.

[14] Gahoa renonde pe pyri ji pe mombe'ukatui ga pe pe mboheteavo oko pota g̃a
Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi javo ga pe ikwehe. Na tuhẽ pe ndekoi ga vahemame
pe pyri heikwehe. A'ero ji poyjahetero. Nane'ymi ore imombe'ukatui a'itituhẽva'ea
pe me. Na jitehe ore imombe'ukatui a'itituhẽva'ea pe mombe'urame Tito'ga pe pe
mboheteavo.

[15] Tito'ga pe arõhetei ikwahava pendekokatua ojapyakavo pe ndehe. A'ereki pe
nhaporemo pehendu katu ganhi'ig̃a pejipohia pejikote'varuhua hugwi. Pejikoveveuhuavo
pejikote'varuhua rehe pe pejikoty'a pota ga pavẽi ga vahemame pe pyri. [16] A'ea kwa-
havame ji roryroryvamo jijikoga tuhẽ pe ndehe pe ndekoro g̃waramo Tupana'ga nhi'ig̃a
rehe.

8

Pejirokwa ti imondovo Judéiapeve'g̃a pe, ei ahe

[1] Oreirũramo ko pe, oro'e ore pe me pejikoga g̃waramo Cristo'ga rehe ore ja. Kiro ore
ikwahavukari pe me. Macedôniapeve'g̃a gwyripeve'g̃a pe Tupana'ga remimombyryva
g̃waramo g̃a imondoi oitambere'ia – kiroki g̃a ojiko Cristo'ga rehe onhimono'og̃a tihendu
ti Tupana'ga nhi'ig̃a javo. [2] Tiruahũ hete ranuhũ g̃a pe ikwehe novĩa. Emo g̃a ndoryndo-
ryhetero reki. Nimbateri hete g̃a oporia'iro novĩa. Emo g̃a imondohetei reki oitambere'ia
ojipe'g̃a pe toropoko tuhẽ ti g̃a javo. "A'ereki g̃a koji'i iporia'i ore hohe imbatere'yma," ei
g̃a ikwehe.

[3] Akwaha tuhẽ ji g̃anemimondoa. Nahã g̃a ja'roja'rogi oitambere'ia imondovo: Kiroki
g̃a ndahe'yiva'ea rereko – g̃ahã omondo'i. Kiroki g̃a koji'iva'ea rereko – koji'i g̃a
imondoi a'ero. Omondo hete tuhẽ g̃a ore monhimomby'avo. Marã g̃a omondo hete
herekoe'ymame? oro'e ore.

G̃wemimbotarimo g̃a imondoi. Ore ndoro'ei g̃a pe. [4] "Na ore imondoi ojipe'g̃a
pavẽi nhaneirũ'g̃a pe Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a pe," ei g̃a ore ve imondopotaheteavo.
"A'ereki ahã g̃a pe ogwyri pe Judéia pe. Peroho ti g̃a pe a'ero," ei Macedôniapeve'g̃a
gwyripeve'g̃a ore ve ikwehe.

[5] Oronhimomby'a ore g̃andekokatua rehe. A'ereki Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi
okovo g̃a e'i ypy Cristo'ga pe nhandepojykaharete'ga pe ore po'ru ti javo. Aerẽ Tupana'ga
ipotaro g̃waramo g̃a ei ore ve no ore po'ru ti javo. Nahã Macedôniapeve'g̃a gwyripeve'g̃a
ei oporavykypota Tupana'ga pe ore ve no.

[6] A'ero ore Tito'ga mondopotari pe pyri. A'ero ore ei Tito'ga pe ikwehe: Ehoa'ja ti
Corintopeve'ğa pyri itambere'ia imono'oğuka ğa pe no. A'ereki ymyahũ ğa omondo pota
no nhaneirũ'ğa pe imbatere'ỹve'ğa pe nde ğa mombe'urame ğa pe, oro'e ore Tito'ga pe
ikwehe.
Kiro ga hoa'javi pe pyri ipyhyga itambere'ia pe hugwi imono'ono'oğukapava. A'ero ti
pehe Macedôniapeve'ğa pavẽi Judéiapeve'ğa pokogi itambere'ia mondovo ğa pe imom-
byryva nehẽ.
[7] Pejiko hete pe Tupana'ga rehe. Penhi'ĩ kwaha hete pe Cristo'ga mombe'ukatuavo
gamombe'ua kwahaheteavo. Pejirokwa hete pe peporavykyavo Tupana'ga pe. Pe ore arõ
hete. Nahanahã pe ndekohetei ojipe'ğa hohe pa. Na jitehe ti pejirokwa hete imombyryva
ojipe'ğa pe no imondovo katu itambere'ia Judéiapeve'ğa pe.
[8] Nanhi'iğahyi ji pe me pemondo tuhẽ ti jave'yma. Pyry po pe imondoi hamo, a'e ji.
Amombe'u ji pe me Macedôniapeve'ğa nemimondopotara ko. A'ereki ji a'e jiyvyteri pe:
Henduvame po ti Corintopeve'ğa imondopotari na jitehe nehẽ no. A'ero po ti ji ikwahavi
ğanemiarõhetea nehẽ, a'e ji jiyvyteri pe.
[9] A'ereki pe pekwaha tuhẽ Jesus Cristo'ga remimombyryva nhandepojykaharete'ga
remimombyryva ga nhande arõhetero ğwaramo. Jypya ga huvihavamo oko yvagi pe
Tupana'ga pyri okovo Tupana'ga katukatua pyteri pe pyryva'ea herekopava. Gwereko
pa ga hako novĩa. Emo ga opohi pa jugwi ua avo yvya koty onhimongovo okoteheva'ero
nhande ja. A'ero ga manoi nhande repyga toho ti ğa yvagi pe herekopava nehẽ javo.
Pekwaha pe Jesus Cristo'ga remiarõhetea ga javijitehe ti tiarõ hete ojipe'ğa a'ero javo.
[10] Kiro jireaporoğita pe me nahã ti pemondo nehẽ javo. Ereki pe ypy pemondo pota
itambere'ia nhaneirũ'ğa pe Judéiapeve'ğa gwyripeve'ğa pe heikwehe. A'ea rupi pe
imono'oği a'ero. Emo pe napemono'ombavi reki. Nurã kiro jireaporoğita ko nahã: Pyry
hete pe imono'ombavi kiro, a'e ji.
[11] Pemondo pota pe heikwehe. Na jitehe kiro a'ero. Pejirokwa ti imono'ombava
toromondo ti imbatere'ỹve'ğa pe javo. Kiroki a'ea pe pereko – a'ea ti peja'ro imono'oğa
ğa pe. Po pe pereko he'yjuhuheteva'ea, a'ero ti pemono'õ he'yiva'ea. Po ndahe'yiva'ea
pe pereko, a'ero ti pemono'o'ngi. [12] Po pe imondopotari ğa pe, a'ero pyry Tupana'ga
pe penemimondoa. A'ereki penemimondopotara rehe Tupana'ga onhimohẽ. Nurã ji ei:
Pemondo katu ti peitambere'ia ğa pe. Herekorame ti peja'ro pota imondovo ğa pe a'ero.
Pe herekoe'ymame Tupana'ga nde'i reki pe me embuhu jave'yma.
[13] Tapemondopavi ti pejihugwi imbatere'ỹve'ğa pe, a'e ji. Po ti pe imondopavi nehẽ,
a'ero po ti imbatere'ỹve'ğa gwereko pa pe herekoe'ymame nehẽ. [14] Ojogwetakwera'ja ti
ğa pe pavẽi, a'e ji. Ağwamo reki pe herekohetei. Peja'ro ti mo ğa pe a'ero kiro. A'ero ti
ğa kiro herekoi. Aerẽ po ti pe ndaperekoa'javi nehẽ. A'ero ti ğa jipygi imbuhua pe me ğa
herekoheterame nehẽ. A'ero po ti pe herekoi nehẽ no. Nahã ojopokogame ahe nhaporemo
herekoi jipi a'ero.
[15] A'ea pe Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei o'erame:
"Kiroki ğa omono'õ he'yjuhuva'ea
– ğa ndogwerekoi hembyruera.
Kiroki ğa omono'õ ndahe'yiva'ea
– ohy reki ğa ndehe."

Titova'ea oho pota imono'õpokoga

[16] Tupana'ga rehe ore roryroryvamo ndepyry hete nde javo ga pe. Nahã ore ga mbohetei.
A'ereki ga pe pokopotaruka Tito'ga pe. A'ero ore javijitehe Tito'ga pe pokopotari. [17] Ore ga
mondoa'ja pota pe pyri a'ero javo ga pe. Kotihĩ ga ei reki: "Aho tuhẽ ti." A'ereki ga tuhẽ
oho potaripe pe pyri pe pokopotaheteavo. Nurã ğwemimbotarimo ga hoi pe pyri a'ero.
[18] Kiro ore ojipe'ga mondoi Tito'ga rupi pe pyri no. Ga ko nhaneirũ'ga ojikoga ğwaramo
Cristo'ga rehe. Cristo'gareheve'ğa nhaporemo ga kwaha hete pyry hete ga javo. A'ereki
ga Cristo'ga mombe'u katu katu jipi. [19] Koji'i ji ga mombe'ui pe me kiro. A'ereki
Cristo'gareheve'ğa Macedônia pe e'i ga pe toho ti ga Paulo'ğa ndupi Judéiapeve'ğa gwyri

pe javo. Aerẽ po ti ga hoi ore rupi a'ero orepokohavamo ore herohorame peitambere'ia pevo nehẽ – kiroki penemimondoa Macedôniapeve' g̃a nemimondoa no. Orogweroho ti ore imbatere'ỹve'g̃a pe g̃a ti tombohete Cristo'ga javo. Ã̃a po ti e'i nehẽ: "Pyry hete Cristo'ga nhandepojykaharete'ga. A'ereki ga ombuhuruka itambere'ia nhande ve," e po ti g̃a nehẽ. Orogweroho ti ore imbatere'ỹve'g̃a pe tokwaha ti g̃a nhanerembipokopotara javo.

[20] Orojirokwa hete ore te'ite'varuhuyme ti g̃a ore ve javo. Nurã ore ei: Toho ti ga ore rupi. Ohorame ore rupi ore pokoga ti ga hepiagi ima'ema'ẽkatua penemimondohetea imbatere'ỹve'g̃a pe nehẽ. A'ereki ore oro'e: Mara'ngu po ti jara'g̃a ete'varuhuavo ore ve nehẽ javo: "Noma'eg̃atui reki Paulo'g̃a imbatere'ỹve'g̃a pe imombytavo jara ojive"? A'ea po ti g̃a ei nehẽ, oro'e ore. Nurã ko pyry ore ve ga hoi hepiaga imombe'ukatuavo. [21] A'ereki ore oromondo orogweaporog̃ita orokokatua rehe tokwaha ti g̃a a'ea javo. Tupana'ga jate rũi ti tokwaha orekokatua. Ojipe'g̃a ti tokwaha no.

[22] Kiro ore akoja'ga mondoi pe pyri Tito'ga rupi. Ã̃a ndupi ore ojipe'ga mondoi no. Ga ko nhaneirũ'ga no ojikoga g̃waramo Cristo'ga rehe. Irũiru'ĩa rehe ore ga mboporavykyvykyrame nane'ymi ga ore nhi'ĩpo'rupotari oporavykykatuavo Tupana'ga pe ojipe'g̃a pokopokoga. A'ero ore pe mombe'urame ga pe ga jikogi pe ndehe omondo po ti g̃a imbatere'ỹve'g̃a pe Judéia pe nehẽ javo. Koji'i ga poravykypotari Tupana'ga pe kiro. A'ero ga hopotari pe pyri pe pokoga nehẽ.

[23] Oro Tito'ga, ga ko nhimoirũharamo oko oporavykyavo ji pavẽi pe pokoga. Akoja'g̃a – kiroki g̃a oho ga rupi nhaneirũ'g̃a – g̃a oporavyky katu Cristo'ga mombe'gwovo nahã ga mboheteavouka. Oho g̃a Cristo'gareheve'g̃a ndepyga.

[24] Tito'g̃a vahemame pe pyri pemboapy ti g̃a pejipyri pendoryndoryvamo g̃a ndehe. A'ero po ti Cristo'gareheve'g̃a Macedôniapeve'g̃a ikwahavi penemiarõhetea. E'i po ti g̃a no: "Paulo'g̃a omombe'u katu Corintopeve'g̃a mboheterame," e po ti g̃a nehẽ.

9

[1] Akwatija tehe ji kiro pe me itambere'ia mondoa mombe'gwovo – kiroki a'ea ore orogweroho pota Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a pe Judéia pe. [2] A'ereki pe pemondopotaripe g̃a pe. A'ea ji akwaha pe mboheteavo pe mombe'urame Macedôniapeve'g̃a gwyripeve'g̃a pe – kiroki g̃a ojiko Cristo'ga rehe. A'e ji g̃a pe ikwehe: Ymya Gréciapeve'g̃a gwyripeve'g̃a Corintopeve'g̃a ei timondo ti itambere'ia g̃a pe javo. A'ea ji ei pe mombe'gwovo g̃a pe ikwehe. A'ero henduvame he'yjuhuve'g̃a imondopotari no.

[3] Amondo ji kiro Tito'g̃a pe pyri a'ero tomono'og̃uka tuhẽ ti g̃a Corintopeve'g̃a pe itambere'ia javo. A'ereki ji a'e jipe Macedôniapeve'g̃a pe: Omono'ono'og̃ipe Corintopeve'g̃a kiro itambere'ia imbatere'ỹve'g̃a pe. Amondo ji kiro Tito'g̃a pe pyri a'ero te'iyme ti g̃a Paulo'g̃a omombe'u tehe Corintopeve'g̃a ore ve.

[4] Po ti pe napemono'og̃i ve itambere'ia ji Macedôniapeve'g̃a nderohorame pe pyri nehẽ, a'ero po ti g̃a ikwahavi nehẽ. A'ero po ti ore ndorepoyjayjari orojiko tehe ore Corintopeve'g̃a ndehe javo nehẽ. Nda'epotari ji pepoyjayjare'ymag̃wama rehe no.

[5] Nurã jijapyakarame hehe ji ei Tito'g̃a pe: Nhiirũramo peho na'ẽ ti Corintopeve'g̃a pyri ji renonde imono'ombavuka g̃a pe itambere'ia – akoja pe g̃a e'i toromondo ti javo, a'e ji. A'ero po ti g̃a imono'og̃ipyra mboavujikweripei jirura renonde nehẽ, a'e ji g̃a pe. A'ero ti ojipe'g̃a ikwahavi javo nehẽ: "Ã̃a tuhẽ omondo hete pota imono'og̃a gworygworyvamo. G̃wemimbotarimo g̃a imondoi. Ojipe'g̃a nde'i g̃a pe." A'ea po ti g̃a ei nehẽ, a'e ji Tito'g̃a pe g̃a mondovo pe pyri.

[6] Pehendu ti a'ero! Ojo'java'ea kiro ji imombe'ui pe me. Kiroki ga otỹ ndahe'yiva'ea koho'iapypeva'ea – ndahe'yiva'ea ga omondoro ojive. Kiroki ga otỹ he'yjuhuva'ea kohouhua pypeva'ea – he'yjuhuva'ea ga omondoro ojive. Na jitehe ti pe me nehẽ no. Po ti ndahe'yiva'ea pe imondoi imbatere'ỹve'g̃a pe imondopotare'ymame nehẽ, a'ero po ti ndahe'yiva'ea jitehe pe me nehẽ. Po ti he'yjuhuva'ea pe imondoi imbatere'ỹve'g̃a pe imondopotarame nehẽ, a'ero po ti he'yjuhuva'ea jitehe pe me nehẽ.

7 Pe napenani ti pekwaha na'ẽ javo pejiyvyteri pe: "Maranime po ti ji imondoi nehẽ
itambere'ia?" Aerẽ ikwahavame ti pemondo akoja. Imondorame ti tapevy'are'ymuhũi
nehẽ namondopotari tuhẽ ji jave'yma nehẽ. Imondorame ti tape'ei: "Ojipe'ga ero
ɡwaramo jate ji ve ji imondoi ɡã pe." Tape'ei a'ea. A'ereki Tupana'ga ga arõ hete – kiroki
ga omondo pota gworygworyvamo imondorame. 8 Tupana'ga gwereko pa opopoakaramo
imombyryva pe me. A'ero po ti pe herekoparavuhui jipi ahe pokopokoga nehẽ no.
9 A'ea pe Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei o'erame:
"Pyryve'ga omondo katu nimbaterive'ɡã pe gworygworyvamo ɡã ndehe.
Nane'ymi ga gwereko imondomondovo mbatera ɡã pe okokatuavo avuirama," e'i ikwati-
jaripyra.
10 Kiro ji ei a'ero: Tupana'ga omondo ha'ynha itỹhara'ga pe totỹ ti ga javo. Tupana'ga
ombohoryoryvuka garemitymipyra ga pe no tomondoro ti ga i'gwovo javo. Na jitehe ti
Tupana'ga imbuhumbuhurukari pe me pe mombateruka nehẽ. "Nahã ti ɡã herekohetei
imondomondopotarame imbatere'ỹve'ɡã pe okokatuavo ɡã pe," ei Tupana'ga. Koji'i ti
Tupana'ga imbuhumbuhurukari pe me a'ero nehẽ koji'i ti ɡã tomondomondo ojipe'ɡã pe
javo.
11 Na tuhẽ. Nane'ymi ti Tupana'ga imombyryparavuhui pe me tomondo ti ɡã ojipe'ɡã pe
jipi a'ero javo nehẽ. A'ero ore herohorame peitambere'ia ɡã pe ti he'yjuhuve'ɡã Tupana'ga
mbohetei ndepyry hete nde imbuhuruka ore ve javo. 12 A'ereki pe imondorame Tupana'ga
remimo'ẽhara'ɡã pe imbatere'ỹve'ɡã pe ɡã pe jate rũi pe imombyryvi. Tupana'ga
pe pe imombyryhetei no. A'ereki he'yjuhuve'ɡã ga mbohete hete ndepyry hete nde
imbuhuruka ore ve javo.
13 Pe imondorame po ti jukwahavamo pendekoa Cristo'ga rehe. A'ereki pe pe'e jipe:
"Orojiko hete Tupana'ga rehe orokovo pyryva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua rehe." A'ea pe
ei.
A'ero pe imondorame Tupana'ga remimo'ẽhara'ɡã pe po ti he'yjuhuve'ɡã ei Tupana'ga
pe ga mboheteavo nehẽ: "Corintopeve'ɡã nonhi'ĩtehei. Ojiko hete tuhẽ ɡã nde rehe oko-
heteavo Cristo'ga mombe'ua rehe hendukatuavo nenhi'iɡã. Ndepyry hete nde itambere'ia
mbuhuheteukari ore ve ojipe'ɡã pe nhaporemo no. A'ereki nde ere'e Corintopeve'ɡã pe
pemondo ti ɡã pe javo," e po ti Tupana'ga remimo'ẽhara'ɡã ga pe nehẽ.
14 Horyory hete ti ɡã pe ndehe nehẽ. Nhaɡata hete po ti ɡã pe ndehe onhi'iɡã Tupana'ga
pe nehẽ epoko ti Corintopeve'ɡã javo nehẽ. Onhi'iɡatu ti ɡã Tupana'ga pe pe nenoiɡatuavo
pe ndepyga nehẽ garemimombyryva ɡwaramo pe me nehẽ.
15 Timbohete katu ti Tupana'ga! Gaha jate ombuhu hete kwaha. A'ereki ga Jesus
Cristo'ga mbuhuruka ga momanouka nhande repyga. Tupana'ga pyry hete hete tuhẽ
nhande ve! Nomombe'upakatukatui ahe gapyryva!

10

Paulova'ea ko Jesus Cristo'ga moirũharamo oko

1 Kiro ji pe moɡitahetei. Jihi Paulo opomoɡita. Cristo'ga oko nhyrõ opyryvamo nhande
ve. Ga ja ji rekopotari pe moɡitarame. Pe ki a'e te pe ei ji ve: "Paulo'ga nhande
pojihu okoteheavo nhanderovaki. Paivouhurame jate nhande hugwi ga niandepojihuvi
onhi'iɡahyavo ikwatija nhande ve." Jararamo pe ei a'ea ji ve.
2 Tape'ea'javi ti nanongara, a'e hete ji pe me. Pe pigame po ti ji nanhi'iɡahya'javi pe
me nehẽ javo. A'ereki a'e jipe jiyvyteri pe: Po Corintopeve'ɡã ndogwerojijyi ojeaporoɡita
ji rendukatuavo, a'ero po ti ji nhi'iɡahyi ɡã pe nhivahemame ɡã pyri nehẽ. Nahã ji ei
jiyvyteri pe. A'ereki ji akwaha nhinhi'iɡahyaɡwama ɡã pe.
Tupana'ga ji mongo omoirũharamo. Nurã ko pyryvamo ji ei javo pepyteripeve'ɡã
pe – kiroki ɡã e'i ore ve: "Paulo'ɡã oko ɡwemimbotarimova'ea rupi yvyakotyva'ero
okote'varuhuavo. Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi rũi ɡã ndekoi." A'ea pepy-
teripeve'ɡã ei ore atyvi imombe'gwovo.

Ã̃a pe ji ei a'ero: Tape'ei ti nanongara ore ve tanhi'iã̃ahyyme ti ji ji rurame pe pyri
nehẽ. [3] A'ereki pe pe'mbe javo a'ea. A'iti hete tuhẽ ore yvyakotyva'ero oroko. Emo
oreremimbotarimova'ea rupi rũi ore rekoi. Cristo'ga ore ga mombe'ui ã̃a pe toromongo ti
ã̃a garemimbotarimova'ea rupi.
[4] Orepopoakarimo rũi ore oromombe'u Tupana'ga nhi'iã̃a yvyakotyva'ero. Tupana'ga
popoakarimo ore ganhi'iã̃a mombe'ukatui toromongo ti ã̃a garemimbotarimova'ea rehe.
Tupana'ga popoakarimo ore imombigi okote'varuhuve'ã̃a ndeaporoã̃itate'varuhua –
kiroki ã̃a nombojikogukari ojipe'ã̃a Tupana'ga rehe. [5] Tupana'ga popoakarimo ore ga rea-
poroã̃itaatyviva'ea mombigi. Okote'varuhuavo onhimboheteve'ã̃a nhi'iã̃i tokwahavyme
ti ã̃a Tupana'ga javo. Tupana'ga popoakarimo ore ã̃anhi'iã̃a mombipavi. Orombogwero-
jijyi pa ã̃andeaporoã̃ita tohendu katu ti ã̃a Cristo'ga nhi'iã̃a javo. [6] Aerẽ po ti ore imondoi
hahyva'ea pepyteripeve'ã̃a pe nehẽ – kiroki ã̃a nohendukatui orenhi'iã̃a. Nahã̃ po ti ore
ã̃a nderekoi nehẽ pe hendukatupavame orenhi'iã̃a.
[7] Ore'arajatea repiagame pe ei pejiyvyteri pe orepy'a kwahave'yma: "Paulo'ã̃a okote-
heve'ã̃a. Tupana'ga nomondoi ã̃a tomombe'u ti nhinhi'iã̃a jave'yma." A'ea pe ei
ore'arajatea repiaga pejapyakakatue'yma orereaporoã̃ita kwahave'yma.
Kiroki ga e'i ojive jihi ko Cristo'ga moirũharamo ako javo – tokwaha ti ga oyvyteri pe.
Po Cristo'ga ei ga pe nde ko nhimoirũharamo eko javo, a'ero po a'ea jitehe Cristo'ga ei ore
ve pe ko nhimoirũharamo peko javo. Hehe ojapyakakaturame po ti ga ikwahavi oyvyteri
pe Paulo'ã̃a Cristo'ga moirũharamo tuhẽ oko no javo.
[8] Anhimbohete hete ji jipoyjaheteramo Cristo'ga ei ore ve javo. A'ereki nhandepojyka-
harete'ga Jesus Cristo'ga e'i tuhẽ ore ve pe ko nhimoirũhara javo. "Pembojiko hete ti ã̃a ji
rehe nhinhi'iã̃a kwahavuka ã̃a pe," ei Cristo'ga ore ve. Ga nde'i ore ve: "Penhi'iã̃ahy ti ã̃a
pe tipoyjayjaryme ti ã̃a ojeaporoã̃ita rehe." A'ea rũi ga ei ore ve.
[9] A'ea ji imombe'ui pe me tape'ei ti ji ve javo. A'ereki mara'ngu po pe'javo ji ve: "Paulo'ã̃a
nhande mongyhyji hete pota"? Pe'e po pe a'ea ji ve. [10] A'ereki pepyteripeve'ã̃a e'i ji ve:
"Paivouhua hugwi ikwatijarame nhande ve Paulo'ga onhi'iã̃ahy nhande mondomondovo
onhi'iã̃a rupi aheruvihava'ga ja," ei ã̃a. "Nhande pyri ga ruvame ndipopoakari ganhi'iã̃a
reki. Nonhi'ĩhetekwahavi ga onhi'ĩteheavo," ei ã̃a ji ve novĩa.
[11] Nanongara'ã̃a ti tokwaha nhinhi'iã̃a kiro. Orepopoaka ore pe me kiro orojuvame
paivouhu pe hugwi ikwatija. Na jitehe orovahemame pe pyri Corinto pe po ti ore
popoakaro pe me oronhi'iã̃a nehẽ no, a'e ji ã̃a pe.
[12] Ndoro'ei ore: Ore ko ã̃andeheva'ea. Ore ko ã̃a javijitehe. Ndoro'ea'uvi ore a'ea! A'ereki
ã̃a onhimbohete tehe. Ndokwahavihu ã̃a. A'ereki ã̃a e'i: "Nahanahã̃ ore rekoi. A'ea ko
pyry a'ero," e'i tehe ã̃a. "Nahã̃ ore rekorame ore pyryvamo a'ero," e'i tehe ã̃a.
[13] Ore ki a'e te ikwahakatui Tupana'ga ea ore ve. Ore ve ga ei: "Nahã̃ ti peko katu. Pevo
ti peporavyky Cristo'ga mombe'uharamo ji pembopopoakaro ã̃waramo. Corintopeve'ã̃a
pyri vehevi ti peho ga mombe'gwovo ã̃a pe nohõ." A'ea Tupana'ga ei ore ve. Koa rupi
jate ti ore hoi a'ero oroporavykyavo oronhimboheteavo nehẽ. Hajihea rupi rũi ti ore
hoi oronhimboheteavo nehẽ. [14] A'ereki Tupana'ga ore mondo pemombe'u ti Cristo'ga
Corintopeve'ã̃a pe javo. A'ero ore hoi ga mombe'gwovo pe me ikwehe orokovo Tupana'ga
nhi'iã̃a rupi. Ga ee'ymame ndorohoi ore pevo – perope ga nde'i ore ve peho javo.
[15] Ndoro'ei ore oreporavykyagwera ojipe'ã̃a poravykyagwera pe oronhimbohete-
heavo. A'ereki oreporavykya rũi. Tupana'ga noremboporavykyi a'ea rehe. Koji'i pe
jikojikoheterame oreremimombe'ua rehe Cristo'ga rehe koji'i po ti ore Cristo'ga mombe'ui
pegwyri pe hehemo'i orogwovo ojipe'ã̃a pyri Cristo'ga mombe'gwovo jara'ã̃a pe nehẽ.
Tupana'ga erame jate ore ve po ti ore hoi nehẽ. [16] A'ero hajihejihe pe cidades pe po ti
ore hoi ga mombe'gwovo ojipe'ã̃a gwyri pe nehẽ – perope nimombe'uhavi ã̃a pe. A'ero ti
ore ypy Cristo'ga mombe'ui ã̃a pe nehẽ. A'ero po ti ore nhimbohetei Tupana'ga ore mondo
pevo javo. Ojipe'ã̃a poravykyagwera rehe rũi ti ore nhimbohetei – perope ã̃a oporavyky
jipe Cristo'ga mombe'gwovo.
[17] Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

"Kiroki ğa ombohete pota
– tombohete ti ğa nhandepojykaharete'ga jate ndepyry hete nde javo ga pe," e'i ikwatijaripyra.
18 Na tuhẽ. Tupana'ga nde'i pyry ga pe – kiroki ga onhimbohete. Emo Tupana'ga ga mboheterame a'ero ga pyry tuhẽ.

11

Paulova'ea onhi'iğahy Cristo'ga moirũhara'ğaatyviva'ea pe

1 A'e ji pe me kiro: Na ji etehei pe me. A'ereki ji tanhimbohete tehe. Ite'varuhu ahe nhimboheterame. Emo ji rendu tehe ti. 2 A'ereki Tupana'ga ja ji akate'ỹ pe ndehe pe arõheteavo. Tamombe'u ojo'java'ea pe me kiro. Hẽakuvyra'ga hẽa mohembirekouka ga pavẽi ga rehe jate ti eko javo. Na jitehe ji pe mbojiko Cristo'ga rehe ga rehe jate ti peko javo. Taperojijyi ti jara'ğa ndehe pejikovo, a'e ji. A'ero po ti ji ei Cristo'ga pe pe mombe'gwovo nehẽ: Koro ğa ndekoi. Nde rehe jate ğa jikojikogi jipi okokatuavo, a'e po ti ji nehẽ. A'ero po ti ga pe nderohoi yvagi pe pe mombytavo ojipyri avuirama nehẽ.

3 Ako tehe ji jikate'yma pe ndehe. Mara'ngu po ti Corintopeve'ğa opohia Cristo'ga hugwi nehẽ? a'e ji jiyvyteri pe. Ymyahũ Evava'ea gwerovia Satanás'ga nhi'iğa ga omoandyandyirame. Na jitehe ojipe'ğa pe moandyandyipotari kiro heroviapotaruka pe me mbehea. A'ero ğa nderoviarame po ti pe pohiri Cristo'ga hugwi nehẽ. A'ero Cristo'ga rehe jate rũi ti pe jikogi nehẽ. A'ea ji ndapotari.

4 A'ea'ja ji pe me: Na ji etehei pe me nhimbohetetehe rame. Ite'varuhu ahe nhimboheterame. Emo ji rendu tehe ti. A'ereki pe pehendu tehe ojipe'ğa nhi'iğa i'mbeve'ğa nhi'iğa ikatu ğa nhimboheterame javo – kiroki ğa omombe'u Jesus'ga mombe'uaatyviva'ea pe me ogwovo pe pyri. Ore Cristo'ga mombe'urame pe me Tupana'ga ra'uva tuhẽ oho upa pe pyri ikwehe. Hajiheva'ea rehe pe ndekoi reki kiro peangaruhuramo ğa'mbea renduvame. Opomoğita ore Jesus'ga mombe'ua rehe ikwehe. Hajiheva'ea rehe pe ndekoi reki Jesus'ga mombe'uarũiva'ea rehe ğa pe moğitarame hehe kiro. Pehendu tehe katu reki ğanhi'iğa pendoryndoryvamo ğa ndehe ahemoandyandyihara'ğa ndehe!

5 E'i ğa pe me: "Ore ko huvihava jitehe Cristo'ga moirũharamo orokovo," ei ahemoandyandyihara'ğa pe me.

A'ero ji mombe'ukatue'yma pe ei: "Paulo'ga ko ğa gwyre'i." A'ea pe pe'ji tehe ji ve naerũ? Ji ğagwyre'iva'ea rũi tuhẽ!

6 "Nonhi'iğatukwahavi Paulo'ga ojipe'ğa mongoe'yma ojihe. A'ereki ahã gambo'ehara'ga hehe," ei ğa pe me. Ahã tuhẽ nhimbo'ehara'ga hehe. Nurã ğa pe ndikatui nhinhi'iğa. Cristo'ga mombe'ua ji akwaha hete reki ga mombe'ukatuavo. Jukwaha a'ea pe me. A'ereki nane'ymi ore Cristo'ga mombe'u katu ikwahavuka pa pe me ikwehe.

7 Amombe'u katu ji pyryva'ea pe me ikwehe. Cristo'ga omano nhande repyga imomboruka nhanderekote'varuhua nhande hugwi, a'e ji pe me ikwehe. A'ero po ti ga nhande rerohoi yvagi pe nhande mongovo ojipyri avuirama nehẽ nhande jikoga ğwaramo ga rehe. A'ea pa ji imombe'ui pe me Tupana'ga nhi'iğa. Nda'ei ji pe me: Pembuhu ti itambere'ia ji ve ji Cristo'ga mombe'uro ğwaramo pe me. A'ea ji nda'ei pe me. Ji aporavyky okoteheve'ga ja pe pyri Cristo'ga mombe'gwovo pe me ikwehe tomombyry ti Tupana'ga Corintopeve'ğa pe javo.

Mara'ngu po pe javo: "Paulo'ga oko te'varuhu igware'yma ğwaramo itambere'ia nhande hugwi"? A'ea pe'ji ji ve naerũ? Ji jipyry hete reki igware'yma pe hugwi. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ?

8 Po pyry pe imbuhuri ji ve ji poravykyrame Cristo'ga mombe'gwovo pe me ramo. Napembuhuri reki pe ji ve ikwehe. Ojipe'ğa ki a'e te ombuhu ji ve Cristo'gareheve'ğa. Ğanemimbuhura ji herohoi ğa hugwi a'ero ikwehe. Tareko ti jijive jijuvame Corintopeve'ğa pyteri pe reki, a'e ji ikwehe. Nurã ji herekoi na'ẽ Cristo'ga mombe'urame pe me.

9 Aerẽ ji ndarekoa'javi jijive. Nda'ei ji pe me reki: Pembuhu ti ji ve. A'ea ji nda'ei. A'ereki
momina rupi Cristo'gareheve' g̃a ombuhu ji ve itambere'ia urame Macedôniapeve'g̃a
gwyra hugwi. Aerẽ ti ji nda'ei a'ea rehe pe me nehẽ no. 10 Nane'ymi Cristo'ga omombe'u
a'itituhẽva'ea ymya. Ji ojiheva'ero g̃waramo ga imombe'uukari ji ve a'itituhẽva'ea no. Kiro
ji imombe'ui a'itituhẽva'ea pe me: Cristo'ga mombe'urame pegwyripeve'g̃a pe Grécia pe
po ti ji nda'eag̃wami pembuhu ji ve itambere'ia javo nehẽ. Nane'ymi ti ji nhimbohetei a'ea
rehe nehẽ. Ji nhimboheterame ti nanhimombihavi nehẽ no, a'e hete ji.
11 Pe'e tehe po pe: "A'ea Paulo'ga ei nhande ve. A'ereki ga nianearõi," pe'e po pe novĩa.
Ji opoarõ hete reki! Tupana'ga okwaha a'ea.
12 Ndapyhygi ji itambere'ia pe hugwi. Aerẽ po ti na jitehe nehẽ no tamombi ti ji
g̃a'ete'varuhua ji ve – kiroki g̃a onhimbohete oporavykya rehe. A'ereki g̃a e'i tehe ojive:
"Oromombe'u ore Cristo'ga pe me Paulo'g̃a javijitehe," e'i tehe g̃a ojive. A'ereki ore ja
rũi reki g̃a ndekoi. A'ereki g̃a opyhy itambere'ia onhi'iĝa renduve'g̃a hugwi jipi. 13 Ã̃a ko
Cristo'ga moirũhara'g̃aatyvive'g̃a. A'ereki Cristo'ga rũi e'i g̃a pe g̃a ko nhimoirũharamo
oko javo. O'mbero g̃a imombe'ui ojipe'g̃a pe g̃a moandyandyita. Oa'ãa'ã g̃a Cristo'ga
moirũhara'g̃a okokatu'ag̃a pepyteri pe oroko tuhẽ ore gamoirũharamo javo o'mbero.
14 Nianhimomby'ai nhande a'ea rehe. Satanás'ga vehevi oa'ãa'ã hete
Tupana'gapyrive'g̃a yvagipeve'g̃a g̃wendy'jandy'javamo ako tuhẽ ji Tupana'gapyriva'ero
jipyryvamo javo o'mbero. Nahã ga rekoi nhande moandyandyipota nhande arõe'yma.
15 A'ero nhande nianhimomby'ai Satanás'gareheve'g̃a ndehe g̃a okokatuve'gareheve'g̃a
ra'ag̃ame oroko tuhẽ ore Jesus'gareheva'ero javo o'mbero. Aerẽ mbapava koty ti
Tupana'ga g̃a mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ g̃a ndekote'varuhuro g̃waramo.

Hahy hete Paulova'ea pe

16 A'ea'ja ji pe me: Na ji etehei pe me. Ite'varuhu ahe nhimboheterame. Tape'ei ji ve:
"Paulo'ga ikwahave'ỹve'ga ja onhimbohete." A'ea pe ti tape'ei ji ve. Pe epotarame ji ve ji
rendu tehe a'ero. A'ereki ji tanhimbohete'i no.
17 Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga nde'i ji ve: "Enhimbohete ti javo g̃a pe." A'ea
rũi ga ei ji ve. Jihi reki a'e jijive ikwahave'ỹve'ga ja jipyry tuhẽ ji javo.
18 He'yive'g̃a onhimbohete pepyteripeve'g̃a nahanahã ore ojipe'g̃a hohe javo. Nurã ti
ji nhimbohetei no kiro. 19 A'ereki pe pehendu tehe ikwahave'ỹve'g̃a pendoryndoryvamo
g̃a ndehe. Nahã ikwahapyramo po pe ndekoi pejikovo g̃a ndehe naerũ novĩa? Po
ikwahapyra'g̃a nohendukatui ikwahave'ỹve'g̃a hamo.
20 Ã̃a napembopiro'yukari pe mondomondovo onhi'iĝa rupi jipi. Ã̃a opojyka pa peitam-
bere'ia pembatera reheve pe moandyandyita. Pe me g̃a ei: "Ore huvihavamo oroko. Peko
tehe pe ore pyri," ei g̃a pe me. Ã̃a pe mbotegwete hete pe pojihuve'yma. Emo pe g̃a nendu
tehe reki jipi g̃andekote'varuhua mbogwavipeavo na g̃a ndekoi nahã ore ve javo.
21 "Paulo'g̃a opojihu huvihave'ỹva'ero okovo ore atyvi," ei g̃a pe me. A'e ji pe me: A'iti
tuhẽ ore oropojihu ite'varuhuva'ea. Nurã ore oropojihu oronhimimbojigwaraja pe ndehe.
A'ea rehe ji poyjahetero pe nderekokatuavo. Ore g̃a atyvi oroko. Ndorojigwarai ore pe
ndehe. A'ea pe ndapekwahavihu naerũ?
Ã̃a ja reki kiro ji nhimbohetei a'ero. A'e tehe reki ji ikwahave'ỹve'g̃a ja. A'ereki
ite'varuhu ahe nhimboheterame.
22 "Ore ko hebreusramo oroko," ei g̃a onhimboheteavo.
Jihi ko hebreuramo no, a'e ji nhinhimboheteavo.
"Ore ko israelitasramo oroko," ei g̃a.
Jihi ko israelitaramo ako no, a'e ji.
"Ore ko Abraãova'ea rakykwepoharamo oroko," ei g̃a.
Jihi ko Abraãova'ea rakykwepoharamo ako no, a'e ji.
23 "Oroporavyky ore Cristo'ga pe," ei g̃a onhimboheteavo. Jihi kaitu ko aporavyky
hete Cristo'ga pe g̃a hohe. A'ea ji ei nhinhimboheteheteavo ikwahave'ỹheteve'ga ja
heagwyryve'ga ja. Po ahe nonhimbohetei hamo. Emo ji tanhimombe'u katu pe me.

Ã̃a hohe ji he'yjuhu aporavykyvyky Cristo'ga pe.
Ã̃a hohe ji he'yjuhu akiaki cadeia pype. A'ereki Cristo'ga arõe'ỹve'ã̃a ji mongimongi cadeia pype ji mo'ama Paulo'ga ti tomombe'ua'javyme Cristo'ga javo.
Pepyteripeve'ã̃a hohe ji he'yjuhu akwahakwaha hahya. A'ereki Cristo'ga arõe'ỹve'ã̃a ji nupanupã teremombe'ua'javi Cristo'ga javo ji ve.
Ji amano gweregwerevi.
[24] Kiro ji imombe'ukatui a'ea pe me:
Manamename'ĩ cinco vezes ã̃a ji pyhypyhygi ji nupanupamo ipira apopyra pyvõ. Jipyhyga nanani judeus'ã̃a nduvihava'ã̃a ei: "Penupanupã ti Paulo'ga momi trinta e nove ga mondohondohoga ipyvõ," ei ã̃a ojipyrive'ã̃a pe. A'ero ã̃a ji nupanupãi trinta e nove okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe.
[25] Manamename'ĩ três vezes romanos'ã̃a gwyripeve'ã̃a ji pyhypyhygi ji nupanupamo yvyra pyvõ.
Ojipeji ojipe'ã̃a ji apiapi ita pyvõ ji juka pota novĩa.
Manamename'ĩ três vezes yharuhua ihoi ypy pe ji rerotypyvy gweregwerevi ypy pe no.
Ojipeji ji pytai ypiahua ruvihava pyteri pe ypytunimo arimo no yhara raygwera rehe.
[26] Ambojoapiapi ji jigwovo ã̃acidades pe ã̃agwyri pe no. Tiruahũ ji ve ji hojihorame jipi.
Kiro ti ji imombe'ukatui pe me:
Tiruahũ ji ve ji paranauhũa ahaahavame nhatymbavame.
Tiruahũ ji ve iporomive'ã̃a imimame nhimbatera ji hugwi ji hojihorame.
Tiruahũ ji ve jire'yja'ã̃a judeus'ã̃a ndekote'varuhurame ji ve ji hojihorame.
Tiruahũ ji ve judeus'ã̃arũive'ã̃a ndekote'varuhurame ji ve ji hojihorame.
Tiruahumba ji ve ji hojihorame cidades pe ongae'ỹi me no ypiahua ruvihava rehe no.
Tiruahũ ji ve ã̃a ji moandyandyirame – kiroki ã̃a e'i ji ve o'mbero: "Nde ja ore orojiko Cristo'ga rehe."
[27] Aporavyky hete ji ipyhyga mbatera ji ve. Jipokapa ji!
Manamename'iuhũ ji ndakiri.
Manamename'iuhũ ty'ara ji jukai. Nday'uy'ui ji no jitekovo.
Manamename'iuhũ ji nda'ukatui.
Manamename'iuhũ iroyxã̃ahivuhu ji ve. Ahã ji ve nhimbukuhava jipira.
[28] Koji'iva'ea tiruahũ ji ve nanongara hahyva'ea no. A'ea ji namombe'ui kiro.
Ojipeva'ea ti ji imombe'ui kiro pe me jipy'a. Nane'ymi ji ã̃ataruhuramo Cristo'gareheve'ã̃a ndehe nhaporemo – kiroki ã̃a pe ji Cristo'ga mombe'u ã̃a mbojikoguka ga rehe. Akwaha pota ji mara'ngu po ã̃a ojikoheteavo kiro Cristo'ga rehe javo.
[29] Po ojipe'ga oko gwereuhu Cristo'ga nhi'iã̃a rupi opopoakare'ymamo, a'ero ji haykahetei gapopoakare'ymagwera. Ji ndajipopoakari a'ero. Po ojipe'ã̃a ga mbo'e ite'varuhua rehe tambotegwete ti ji ga javo, a'ero ji nhimboahivi ã̃a pe.
[30] Tanhimbohete ti ji ikaturo ã̃warамo pe me. A'ereki pepyteripeve'ã̃a onhimbohete pe mbohoryva. A'ero kiro ti ji nhimbohetei no. E'i ã̃a ji ve: "Nahanahã Paulo'ga rekoi. Nurã ore ikwahavi ga ndipopoakari javo," ei ã̃a.
Kiroki omboukwaha jipopoakare'yma – a'ea rehe ti ji nhimbohetei kiro a'ero.
[31] Nanhi'mbei ji javo pe me. Tupana'ga okwaha a'ea. Gaha nhande timbohete avuirama. Ga ko Jesus Cristo'ga ruvihavuhuhete'ga garuva'ga no nhandepojykaharete'ga ruva'ga.
[32] Jiruvame cidade de Damasco pe governador'ga ji pyhyguka pota ikwehe novĩa. A'ero ga soldados'ã̃a mondoi cidade rokairungava apoa pyri portões pyri ã̃a mo'ama pevo tonhimimyme ti Paulo'ga nhande hugwi javo. Garuvihavuhu'ga ko Aretas'ga.
[33] Cristo'gareheve'ã̃a ki a'e te ji poko. Anhimbo'a ji pandyruhua pype. A'ero ipype ji rekorame ã̃a ji mondoi cidade rokairungava kwara rupi ji mbojyva yvyvo. Nahã ji nhimimi Damascopeve'ã̃a nduvihava'ã̃a hugwi jigwovo ga hugwi. Nahã jipopoakare'yma a'ero. Nanongara rehe ji nhimbohetei a'ero.

12

Paulova'ea omombe'u Cristo'ga rembiepiukara

1 Koji'i ti ji tanhimbohete ikaturo g̃waramo pe me. A'ereki pepyteripeve'g̃a onhimbohete pe mbohoryva. Nomombyryvi reki ji nhimboheterame. Emo ji nhimbohetei jitehe. Kiro ji imombe'ui a'ero Cristo'ga rembiepiukara ji ve nhandepojykaharete'ga rembiepiukara. Ga ikwahavukari ji ve aherembikwahavipyre'yma no.

2 Ga hepiukarirẽ ji ve catorze anos imbokwara'ari ji rehe kiro. Ojipeji Tupana'ga ji reroho yvagi pe kako hepiuka ji ve kako. Kiro ti ji imombe'ui jirerohohava. Avo yvya koty ji rekoi Cristo'gareheva'ero kako. Nanime Tupana'ga ji pyhygi ji rerogwovo jaytata'ia rehemo'i ji rerogwovo dois yvaga aherovai yvaga pype hete. Mara'ngu po jira'oa tuhẽ Tupana'ga herogwovo? A'ereki ji ndakwahavi. Mara'ngu po ga jira'uva jate rerogwovo yvagi pe? Ji ndakwahavi. Tupana'ga jate okwaha a'ea.

3-4 Ji reroho ga yvagi pe ahererekokatuhai pe. Mara'ngu po Tupana'ga jira'oa rerogwovo? Mara'ngu po ga jira'uva jate rerogwovo? Ji ndakwahavi, a'e ji. Tupana'ga jate okwaha a'ea. Yvagi pe ahererekokatuhai pe ga ji rerohoi. Pevo ji henduvi pevove'g̃a nhi'iğame. Tegwete nhiremimombe'uhava. A'ereki Tupana'ga nomombe'uukari ji ve a'ea yvagipeve'g̃a nhi'iğa. 5 Nanongara'ga po ji ga mbohetei hamo – kiroki Tupana'ga rembiroho'ga. Emo po ti ji nanhimbohetei jijihe nehẽ. Jipopoakare'yma rehe jate ti ji nhimbohetei nehẽ.

6 Po ti ji nhimbohetepotari Cristo'ga rembiepiukara rehe, a'ero po ti ikwahave'ỹva'ea ja rũi ji rekoi nehẽ a'itituhẽva'ea mombe'gwovo g̃waramo. Emo po ti ji namombe'ui ojipea pe me nhinhimbohetee'yma. A'ereki ji a'e: Po ti ji a'ea mombe'ui pe me nehẽ, a'ero po ti pe nhimboheteranuhũi nehẽ Paulo'ga pe Cristo'ga gwepiuka hete javo. Pyry pe ikwahavi jireaporoğita jate henduva nhiremimbo'ea Cristo'ga rehe.

Paulova'ea omombe'u nahã ji ndajipopoakari javo

7 He'yiva'ea Cristo'ga okwahavuka ji ve aherembikwahavipyre'yma ikwehe. Ikatu hete ji ve ji monhimomby'aheteavo ga ikwahavukarame ji ve. Aerẽ Tupana'ga ei oyvyteri pe: "Mara'ngu po Paulo'ga onhimboheteranuhũavo jihi jate Tupana'ga ji arõ hete ikwahavuka ji ve javo?" ei Tupana'ga. "Na ti Satanás'gapyriva'ea anhağa ihoi ga pyri ojigwaraita ga rehe nehẽ tonhimboheteranuhũyme ti Paulo'ga javo," ei Tupana'ga oyvyteri pe.

Na tuhẽ ji ve a'ero. Nane'ymi juhua ja Satanás'gapyriva'ea anhağa jigwarai ji rehe ji mbopopoakare'yma. A'ero ji nanhimbohetepotara'javi.

8 Três ko ji a'ea'jaa'ja nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe tojipe'a ti Satanás'gapyriva'ea ji hugwi javo. 9 Emo Cristo'ga e'i ji ve: "Ndape'ai ti ji nde hugwi nehẽ. Ji amombyry nde ve jipi. A'ero nhiremimombyryva ihygi nde rehe ndepokohavamo. A'ereki ndepopoakare'ymame igwaigwavete jipopoakara nde pojykapavi nde pokoheteavo jipi," ei Cristo'ga ji ve.

Nurã koji'i pyry ji ve kiro jipopoakare'yma Satanás'gapyriva'ea pe'ahava hohe. Epe'a ti ji hugwi, nda'ea'javi ji Cristo'ga pe a'ero. Jipopoakare'yma rehe ji roryheteramo a'ero nhinhimboheteavo hehe Cristo'ga popoakara tajipojyka ji rerekovo javo. 10 A'ero ji nhimohẽhetei jipopoakare'yma rehe jipopoakare'ymame Cristo'gareheva'ero g̃waramo. Cristo'ga arõe'ỹve'g̃a ji mbotegwete novĩa. Emo nhimbotegwetea rehe ji nhimohẽhetei. Ite'varuhu ji ve novĩa. Emo ite'varuhuva'ea rehe ji nhimohẽhetei. Õa ombuhu hahyva'ea ji ve novĩa. Emo hahyva'ea rehe ji nhimohẽhetei. Tiruahũ ji ve novĩa. Emo tiruahũva'ea rehe ji nhimohẽhetei. Nanongara rehe nhaporemo ji nhimohẽhetei. A'ereki naname ji ve ji ndajipopoakari. Jipopoakare'yma nanani Cristo'ga ombuhumbuhu opopoakara ji ve a'ero.

Paulova'ea nhağataruhu Corintopeva'ea rehe

11 Ikwahave'ỹve'ga ja tuhẽ ko ji ko nhinhimboheteavo. Emo ji imbojari pe ndehe. A'ereki pe nanhimbohetei jipi Paulo'ga Cristo'ga moirũharamo tuhẽ jave'yma. Pehe po pe'e a'ea hamo ji repyga pepyteripeve'g̃a pe hamo. Emo pe ndape'ei reki ji mbohetee'yma.

Pepyteripeve'ğa e'i ji ve: “Paulo'ga ko okoteheva'ea.” A'ea ğa ei – kiroki ğa e'i tehe ojive huvihavuhuro ore rekoi Cristo'ga moirũharamo orokovo javo.

Po ji okoteheva'ea, a'ero po ğa okoteheva'ea no. A'ereki ji ğagwyre'iva'ea rũi tuhẽ. [12] He'yiva'ea Tupana'ga japoukari ji ve ahemonhimomby'aheteva'ea hepiuka opopoakahetea pepyteri pe ikwehe. Nanongara ga japoukari ji ve ji poravykyrame ga pe Cristo'ga mombe'gwovo pe me jikweraje'yma. Japoukaro ğwaramo ga ikwahavukari pe me a'ero Paulo'ga ko nhimoirũharamo oko javo.

[13] Nahã ji rekoi ji Cristo'ga mombe'urame pe me a'ero. Na jitehe ji rekoi ji Cristo'ga mombe'urame ojipe'ğa pe no. Ojo'jajo'ja ji rekokatui pe me ğa pe no. Marã ji rekote'varuhui pe me jijekokaturame ğa pe naerũ?

Ji nda'ei pe me ikwehe: Pembuhumbuhu itambere'ia ji ve ji Cristo'ga mombe'uro ğwaramo. A'ea rũi ji ei pe me ikwehe. Nurã po pe ei ji ve naerũ: “Paulo'ga ite'varuhu ore ve ipyhyge'yma ore hugwi ipyhygame ojipe'ğa hugwi.” A'ea po pe ei ji ve naerũ? Po pe ei a'ea ji ve, a'ero ji nhimomby'ahetei heroviare'yma! Jipyry ji pe me imbuhurukare'yma pe hugwi ikwehe.

[14] Dois ko ji hoi pe pyri ikwehe. Kiro ji hoa'japotari pe pyri. Nda'ei po ti ji pe me nehẽ: Pembuhu ti itambere'ia ji ve. A'ereki peitambere'ia ji ndapotari. Apota hete ji nhiarõhetea. Pe ko jira'yra'java'ea ji ve. Nurã ti jihi topogwereko katu. A'ereki tayri'ğa nduva'ğa omono'õ itambere'ia tipyhy ti mbatera nhandera'yra'ğa pe javo. Tayri'ğa nomono'oği uva'ğa pe jipi. [15] Penduva'javamo ti ji roryheteramo imondopava nhinhikwava'eğa pe me nehẽ pe pokoga pe mbojikoheteavo Cristo'ga rehe nehẽ. Igwaigwavete ji pe arõheterame igwaigwavete po pe nanhiarõi naerũ?

[16] Pe'ji po pe a'ero pejikovo nhinhi'iğa rupi: “Paulo'ga nde'i pembuhu ti itambere'ia ji ve jave'yma,” pe'e po pe.

Emo po pepyteripeve'ğa ei: “Heaporoğita te'varuhu Paulo'ga pe moandyandyita reki. A'ereki ga e'i: ‘Pembuhu itambere'ia toromondo ti ojipe'ğa pe,’ ei ga. Pe imondorame ga ipojykai ojive pe moandyandyita,” e po ğa o'mbero.

[17] Ji nopomoandyandyjangavi. Ji ojipe'ğa mondorame pe pyri ğa nde'i pe me: “Pembuhu ti itambere'ia ore ve.” A'ea rũi ğa ei herure'yma pe hugwi imbuhure'yma ji ve.

[18] A'e hete ji Tito'ga pe ikwehe: Eho ti Corintopeve'ğa pyri. A'ero ga hoi pe pyri. Ga rupi ji amondo ojipe'ga no. Tito'ğa napemoandyandyi reki pembuhu ti ore ve jave'yma. Gareaporoğita ko jireaporoğita ja. Ojo'ja hete orepy'a ojogwehe.

[19] Marãi pe pejiyvyteri pe penhi'iğame nhirembikwatijara pe? Pe'e po pe: “Onhimombe'umbe'u Paulo'ga nahanahã ji ako katu pe moandyandyje'yma javo. Nahã ga ei nhande ve te'i katu ti ğa ji ve javo.” A'ea po pe ei ji ve naerũ? Na rũi reki ji rekoi. Tupana'ga ore renduva ore nhimombe'ukatui a'itituhẽva'ea mombe'gwovo katu Cristo'gareheva'ero. Oreremiarõhara ko pe, a'e ji pe me. Pe ndepyga ore imombe'upavi timbojiko hete ti Corintopeve'ğa Cristo'ga rehe javo. [20] A'ereki ji nhi'ağataruhu nhandejogwerekoağwama rehe jihorame pe pyri.

Mara'ngu po ti nhande javo ojohupe: “Ndapyryvi ndereaporoğita ji ve”?

Mara'ngu po ti pe pejogwayva nehẽ? Mara'ngu po ti pe penhimyromo pejogwehe nehẽ? Mara'ngu po ti pe penhimboahiva nehẽ? Mara'ngu po ti pe javo pejohupe: “Ore ko pehoheva'ero”? Mara'ngu po ti pe penhombotegweteavo nehẽ? Mara'ngu po ti pe pe'mbero imombe'umoanhana nehẽ? Mara'ngu po ti pe penhimboheteavo nehẽ? Mara'ngu po ti pe pejikouhuavo penhimbotarimova'ea rupi nehẽ?

[21] Mara'ngu po ti Tupana'ga ji mbopoyjayjare'yma'java ji horame pe ndepiaga nehẽ? Nhi'ağataruhu ji pendekote'varuhua rehe. A'ereki pe peko te'varuhu penhimongyavo ikwehe. Pepyteripeve'ğa hembireko te'varuhu. Ğa oko ğwembireko'ğarũive'ğa pavẽi. Ğa ndoakwahavihu ikwehe. Mara'ngu po pe pejipohia pejikote'varuhua hugwi pejeaporoğita rerojijyita? Po pe pohire'ymame jugwi po ti ji rekoveveuhui jijehe'gwovo pe ndehe jipoyjayjare'yma nehẽ.

13

Mominakotyva'ea Paulova'ea okwatija Corintopeva'ea pe

[1] Dois ji ahoaho pe pyri ikwehe. Kiro ji hoa'javi pe pyri nehẽ. Nhivahemame pe pyri ti ji henduvi g̃andekote'varuhua mombe'ua. Xako po ti nhande Tupana'ga rembikwatijarukara rupi a'ero nehẽ – kiroki e'i nahã:

"Ojipejive'ga imbojarame ojipe'ga rehe,
tihenduvyme ti ga. A'ereki ga tehe omombe'u garekote'varuhua.
Po ojipe'g̃a imombe'ui garekote'varuhua no,
tihendu ti g̃anhi'iã̃a a'ero ikwahava g̃a ekaturame.
Po doisve'g̃a omombe'u,
tihendu ti a'ero.
Po trêsve'g̃a omombe'u,
tihendu ti a'ero.
Nahã ti nhande rekoi a'ero henduva g̃andekote'varuhua mombe'ua nehẽ," e'i ikwatijaripyra.

[2] Jihoa'javame pe pyri ji ei pepyteripeve'g̃a pe g̃a momoranduva ikwehe – kiroki g̃a ndopohipotari okote'varuhua hugwi ikwehe. Avo jirekorame kiro ji ea'javi ikwatija pepyteripeve'g̃a pe jitehe. Akwatija ji g̃a pe no – kiroki g̃a kirẽ oko te'varuhu no. Kiro ji ei g̃a pe nhaporemo: Amondo tuhẽ po ti ji hahyva'ea pe me nhivahema'javame pe pyri nehẽ, a'e ji g̃a pe. [3] A'ereki pe pe'e: "Mara'ngu po Cristo'ga Paulo'ga mongovo omoirũharamo ga monhi'iã̃a jipi? A'ereki Paulo'ga ndipopoakari. Paulo'ga ti tohepiuka Cristo'ga popoakara nhande ve a'ero."

A'ea pe ei. Nurã nhivahema'javame javo pe me ti Cristo'ga imbuhuri tuhẽ opopoakara ji ve emondo ti hahyva'ea g̃a pe javo. Ga pe ti tape'ei ga ndipopoakari jave'yma. Opopoakahetea ga gwepiuka pe me nhaporemo.

[4] Cristo'ga jukarame yva rehe g̃a po e'i: "Ga ndipopoakari." A'ea po g̃a ei novĩa hako. Emo kiro ga okoji Tupana'ga popoakarimo. Ga ja ore ndoropopoakari kiro orojikoty'a Cristo'ga pavẽi. Nahã ore rekoi pe pyri imondove'ỹ hahyva'ea pe me ikwehe. Emo orovahema'javame pe pyri javo pe me po ti ore rekoi Tupana'ga popoakarimo nehẽ orojikoty'a Cristo'ga pavẽi avuiramave'ga pavẽi nehẽ.

[5] Marã pendeaporoõita naerũ? Ndapejikogi pe Jesus Cristo'ga rehe naerũ? Pekwaha hete ti pejiyvyteri pe. Pe napembaragwahavi Cristo'ga jikoty'ara rehe penhipavẽi naerũ? Po Cristo'ga ndojikoty'ari pe pavẽi, a'ero po pe Cristo'gareheva'ea rũi hamo. [6] Pe ikwahavame pejikoga Cristo'ga rehe po ti pe ei Paulo'g̃a ko Cristo'ga moirũhara'g̃a tuhẽ javo nehẽ no. A'ea ji apota.

[7] A'e ji Tupana'ga pe:

—Epoko ti Corintopeve'g̃a tokote'varuhuyme ti g̃a. A'ereki ji apota g̃andekokatua, a'e ji Tupana'ga pe.

Ji nda'ei pendekokatua pe ojipe'g̃a ti te'i katu ji ve javo. A'ereki ji apota tuhẽ pendekokatua. Emo pe ndekote'varuhua'jave'ymame po ti ore noromondoa'javi pe me hahyva'ea hepiukare'yma Tupana'ga popoakara pepyteri pe. Ji hepiukare'ymame po ti ojipe'g̃a ei ore ve nehẽ: "Paulo'g̃a ko Cristo'ga moirũhara'g̃a rũi. A'ereki g̃a ndohepiukari ore ve Tupana'ga popoakara," e po ti g̃a nehẽ. Na g̃a etehei ore ve a'ero. A'ereki koji'i pyry hete ji ve pendekokatua. [8] A'ereki ore noromondotehei hahyva'ea pe me.

Po pe ndekote'varuhui, a'ero ti ore toromondo hahyva'ea pe me toko ti g̃a Tupana'ga nhi'iã̃a rehe a'itituhẽva'ea rehe javo. Po ti pe ndekoi Tupana'ga nhi'iã̃a rehe, a'ero po ti ore pe pokogi nehẽ koji'i ti Corintopeve'g̃a ndekokatui nehẽ javo. [9] A'ea ore oropota hete pendekokatua. A'ereki pe ndekokaturame ore noromondoi hahyva'ea pe me. A'ereki ore noromondotehei hahyva'ea. A'ero po pe pe'e: "Paulo'g̃a ndipopoakari," pe'e po pe. Po ore nahã, a'ero oropopoakare'yma rehe ore roryroryvamo reki. A'ereki pe pepopoaka pejikokatuavo. Oro'e ore Tupana'ga pe a'ero:

—Igwaigwavete ti emongo katu Corintopeve' g̃a jipi g̃a mbojogwerekokatuavo, oro'e ore ga pe.

[10] Oropota tuhẽ ore pendekokatua. Nurã avo jirekorame ji ikwatijari imondovo nhinhi'iğa pe me pe moğitavo jihoa koty pe pyri. A'ereki ji a'e jiyvyteri pe: Po ti ji ikwatijana'ẽi imondovouka g̃a pe, a'ero po ti Corintopeve'g̃a pohiri okote'varuhua hugwi nehẽ. A'ero nhivahemame g̃a pyri po ti ji nanhi'iğahyi g̃a pe nehẽ imondove'ỹ hahyva'ea g̃a pe nehẽ. Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga e'i ore ve: "Pepoko ti jireheve'g̃a mbojikoheteavo ji rehe nhinhi'iğa kwahavuka g̃a pe," ei Jesus Cristo'ga ore ve. Ga nde'i ore ve: "Penhi'iğahy ti g̃a pe g̃a mbopoyjayjare'yma." A'ea rũi ga ei.

[11] Kiro ji ikwatijapavi pe me nhiirũa pe. Pejoryjory ti Cristo'ga rehe. Penhimbovyvy ti. Pehendu katu ti oreremimoğita inoğatuavo pepy'a. Pembojo'ja ti pejeaporoğita. Peko katu ti pejohupe. Nane'ymi ti tapeko nahã. A'ero po ti Tupana'ga oko pe pyri nehẽ. Gaha nhande arõ hete nhandepy'a noğatuavo nhande mbojogwerekokatuavo.

[12] Penho'anhuvã ti penhoiruamo Cristo'gareheva'ero.

[13] Avove'g̃a – kiroki g̃a Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a – g̃a nhaporemo omondouka onhi'iğa pe me.

[14] Kiro ji ei:
Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga tomombyry ti pe me.
Tupana'ga ti tokwahavuka pe me g̃wemiarõhetea.
Tojikoty'a Tupana'ga ra'uva pe pavẽi.

PAULOVA'EA OMOMBE'U GALÁCIAPEVA'EA PE
Carta de Paulo aos Gálatas

Paulova'ea okwatijaruka Galáciapeva'ea pe

1 Jihi ko Pauloramo. Jesus Cristo'ga ji mongo omoirũharamo ikwehe. Tupana'ga pavẽi
nhanderuvete'ga pavẽi ga ji mongo ikwehe. Yvyakotyve'ğa rũi ji mongo gamoirũharamo.
Jesus Cristo'ga nanhimongoukari yvyakotyve'ğa pe. Jesus Cristo'ga tuhẽ ji mongo
omoirũharamo Tupana'ga pavẽi. Gaha ombogwera Jesus Cristo'ga gamanoa hugwi ikwehe
Tupana'ga. 2 Kiro ji ikwatijarukari nhinhi'iğa mondovouka pe me – pero ki pe peju
pejigwyri pe Galácia pe. Pejiko pe Jesus Cristo'ga rehe pejatykavo ga mboheteavo jipi.
Pe me nhipavẽive'ğa omondo pota onhi'iğa no Jesus'gareheve'ğa.
3 Kiro ji ei a'ero: Tupana'ga ti tomombyry pe me nhanderuvete'ga Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoğatu ti ğa pepy'a, a'e ji.
4 Cristo'ga onhikwava'ẽ omanomo heikwehe tamombo ğandekote'varuhua javo.
"Tamano ti ji ğa mbopiro'yavo gweaporoğitate'varuhua hugwi," ei Cristo'ga. A'ereki
ağwamove'ğa gweaporoğita te'varuhu hete jipi. Jesus Cristo'ga oko nhanderuvete'ga
remimbotarimova'ea rehe Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe omanomo nhande
repyga a'ero heikwehe. 5 Timbohete Tupana'ga jipi a'ero. Na tuhẽ.

Cristo'ga mombe'upyryva

6 Ji mo'ma hete ğa pe mombe'urame ji ve ikwehe. A'ereki kotihĩ pe pepohi ga hugwi
– kiroki ga pe mo'ẽ ojive Cristo'ga remimombyryva rupi. Pepohiruhu reki pe Tupana'ga
hugwi kiro ojipe'ğa nemimombe'ua rupi pejikovo. A'ereki ğa e'i pe me: "Pyryva'ea ore
oromombe'u," e'i tehe ğa pe me. 7 Ndogwerekoi reki irũa Cristo'ga mombe'upyryva.
Omomyi tehe ğa pepy'a herojijyipota pyryva'ea Cristo'ga mombe'ua. A'ero ğa jatyviva'ea
omombe'u pe me. 8 Tupana'ga po ti ombohahyuka ğa pe hamo. Ore vehevi po ti jatyviva'ea
imombe'ui pe me, po ti Tupana'ga tombohahyuka ore ve hamo. Po ti yvagahugwive'ga
vehevi imombe'ui jatyviva'ea pe me, po ti Tupana'ga tombohahyuka ga pe hamo. 9 A'e ji
a'ea pe me ikwehe. Kiro ji ea'javi no: Pehendu katu pe ji imombe'ukaturame Cristo'ga
mombe'upyryva ikwehe. A'eaatyviva'ea ğa imombe'urame pe me po ti Tupana'ga
tombohahyuka ğa pe hamo.
10 Ji nda'ei: Yvyakotyve'ğa tanhimbohete. A'ea ji nda'ei. Tupana'ga tanhimbohete. A'ea
ji ei. Ji nda'ei no: Tonhimohẽ ğa ji rehe. Nda'ei ji a'ea. Po ji ipotari ve ğanhimohema jijihe,
a'ero po ji ndakoi Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe hamo.

Paulova'ea ko Jesus Cristo'ga moirũharamo

11 Nhiirũ, kiro ti ji ikwahavukari pe me. Amombe'umbe'u ji pyryva'ea jipi. Emo
yvyakotyve'ğa ndeaporoğita rũi nhiremimombe'ua. 12 Yvyakotyve'ğa nanhimbo'ei a'ea
rehe. Jesus Cristo'ga reki okwahavuka ji ve.
13 Omombe'u pa ğa pe me jirekoagwera raikwehe. Ajikwaku hete ji jire'yja'ğa javijitehe
judeus'ğa javijitehe ikwehe. Ambohahy hete ji Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa pe Jesus
Cristo'gareheve'ğa pe. "Tamoka'nhymba ti ğa," a'e ji ğa pe novĩa. 14 Judeuramo ji
akwaku hete jire'yja'ğa hohe jirupive'ğa hohe. Ğa hohe ji rekohetei oreramonhava'ea
remimbo'eagwera rupi katu ikwehe.
15 Tupana'ga pyry hete reki ji ve. Ji are'ymame ga ei ji mombe'gwovo: "Aerẽ po ti ji
Paulo'ga mongoi jira'yra'ga moirũharamo nehẽ," ei Tupana'ga. 16 "Akwahavuka hete ti
ji Jesus'ga ga pe tomombe'u ti ga ga nehẽ javo. Judeus'ğarũive'ğa pe po ti ga Jesus'ga
mombe'ui nehẽ," ei Tupana'ga ji mombe'gwovo. Okwahavuka ga Jesus'ga a'ero ji ve ji
mbojikoguka ga rehe ikwehe. A'ea rupi ji ndahoi ojipe'ğa pyri tanhimbo'e ti ğa javo. 17 Ji
ndahoi ve cidade de Jerusalém me jara'ğa pyri Jesus'ga moirũhara'ğa pyri. Ji renonde ğa

Jesus'ga moirũ. Emo ji ndahoi ğa pyri nhinhi'iğa ğa pe. Arábiapeve'ğa gwyri pe ji hojipei
reki jitekovo ikwehe. Aerẽ ji jivyri cidade de Damasco pe ikwehe.
18 Três kwara mbo'arirẽ ji hoi Jerusalém me tahepia ti Pedro'ga javo. Mbohapyrete ji kiri
quinze ji kiri ga pyri ikwehe. 19 Ndahepiagi ji jara'ğa Jesus'ga moirũhara'ğa. Tiago'ga jate
ji ahepia Jesus'ga irũ'ga nhandepojykaharete'ga irũ'ga.
20 A'itituhẽva'ea ji amombe'u pe me ikwatijaruka. Tupana'ga ji repia ikwahava
nhi'mbee'yma.
21 Aerẽ ji hoi judeus'ğa gwyra hugwi Judéia hugwi ikwehe. Hajiheve'ğa gwyri pe ji hoi
Síria pe Cilícia pe no. 22 A'ea rupi Judéiapeve'ğa ndajirepiagi ve Jesus'gareheve'ğa. 23 Ji
mombe'ua reki ğa ğwendu. Ojipe'ğa po e'i ğa pe: "Kiroki ga ombohahy nhande ve ikwehe
– kiro ga jirojijyi reki," e po ğa ji mombe'gwovo. "Ymya ga nhande moka'nhypotari
okovo. Omombi pota ga nhandejikoga Jesus'ga rehe novĩa. Emo ağwamo ga Jesus'ga
mombe'ukatui reki pejiko ti ga rehe javo," e po ğa. 24 Henduvame ğa Tupana'ga mbohetei
jijirojijyja rehe a'ero.

2

Paulova'ea oho huvihavava'ea pyri

1-2 Aerẽ catorze ji kwara mbo'ari jitekovo. A'ero ji hoa'javi Jerusalém me. A'ereki
Tupana'ga e'i ji ve: "Ehoa'ja ti kiro Jerusalém me," ei ga. Garembi'ea rupi ji hoi pevo
a'ero Barnabé'ga pavẽi ikwehe. Tito'ga ji aroho ji rupi no. Huvihava'ğa pyri ji hoi nhin-
himombe'gwovo. Huvihava'ğa, ei Jesus'gareheve'ğa ğa pe. Ğa pe tehe ji imombe'ukatui
nhiremimbo'ea a'ero. "Ambo'embo'e ji nhandere'yja'ğarũive'ğa judeus'ğarũive'ğa jipi,"
a'e ji ğa pe. "Pyryva'ea rehe ji ğa mbo'ei Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ikwehe. Ağwamo
na jitehe no. Nahanahã ji ei ğa pe jipi," a'e ji imombe'gwovo huvihava'ğa pe. Igwete
ji imombe'upakatui ğa pe nhiremimbo'ea te'iyme ti ğa ji ve oreremimbo'eaatyviva'ea
rehe nde ğa mbo'ei javo. Nde'i tuhẽ reki ğa a'ea ji ve a'ero. 3-6 Emo ore nhomonhi'iğame
ojipe'ğa oko orepyteri pe henduva orenhi'iğa. "Ore ko peirũa. Orojiko ore Jesus Cristo'ga
rehe pe javijitehe," ei ğa o'mbero. Uhu reki ğa ore pyri tihepia ti ğandeaporoğita javo.
"Maranuhũ ğa ndekoi?" ei ğa. "Marã ğa piro'yramo Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi
ojikoty'aro ğwaramo Jesus Cristo'ga pavẽi?" ei ğa ojohupe. Nurã ğa ei ore ve: "Po nhande
niandepiro'yi te Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi. Tihendu katu pa po nhande a'ea
hamo," ei ğa ore ve. "Ehepia te Tito'ga," ei ğa, "Paulo'garupive'ga. Ga ko Gréciapeve'ga.
Nhandere'yja'ga rũi ko ga judeu'ga rũi," ei ğa ore ve. "Pekytiuka ti garakwanha pira
a'ero ga mongovo nhande ja. Nahã po ti pe Moisésva'ea nhi'iğa po'rui nehẽ," ei ğa ore
ve novĩa. Ğa nomombe'ui a'itituhẽva'ea. Nurã ore ndorokoi'i'i ğanhi'iğa rupi ğa erame
ore ve. "Po ti nhande rekoi ğanhi'iğa rupi, a'ero po ti ojipe'ğa heroviari ğa'mbea nehẽ,"
oro'e ore orojohupe. Ndoropotari ore pemoandyandyjuhua. Nurã ore ndorokoi ğanhi'iğa
rupi tapekwaha katu ti a'itituhẽva'ea Jesus Cristo'ga mombe'upyryva.

Igwete huvihava'ğa – huvihava'ğa, e po ğa ğa pe. A'ea pe ji nda'ei. A'ereki nanongara
pe rũi Tupana'ga ei. Nhandereaporoğita pe ga ei. Igwete huvihava'ğa nde'i ji ve: "Embo'e
ti ğa ojipea rehe." A'ea ğa nde'i. "Ekytiuka ti Tito'ga," a'ea ğa nde'i ji ve no. 7 A'ereki ğa e'i:
"Tupana'ga moirũhara'ğa memei ko ğa Paulo'ga Pedro'ga no. Ğa pe memei Tupana'ga e'i:
'Tombo'e ti ğa pyryva'ea rehe Jesus'ga mombe'gwovo'," ei ğa. "Pedro'ga pe Tupana'ga
ei: 'Judeus'ğa ti embo'e Jesus'ga rehe.' Paulo'ga pe a'e te ga e'i: 'Judeus'ğarũive'ğa ti
embo'e Jesus'ga rehe,' ei Tupana'ga," ei ğa. 8 "Tupana'ga omongo Pedro'ga omoirũharamo
tombo'e ti ga judeus'ğa javo. Tupana'ga jitehe omongo Paulo'ga omoirũharamo gaha ti
tombo'e judeus'ğarũive'ğa javo," ei ğa ji mombe'gwovo.

9 Aerẽ Tiago'ga, Pedro'ga, João'ga no – ğahã po huvihava'ğa – aerẽ ğa ei ji ve: "Tupana'ga
pyry tuhẽ nde ve nde mongovo omoirũharamo," ei ğa. "Ore javijitehe nde a, Barnabé'ga
no," ei ğa. "Xanhomoirũ ti a'ero," ei ğa ore ve. "Peho po ti pe Jesus'ga mombe'gwovo
judeus'ğarũive'ğa pyri nehẽ," ei ğa. "Ore po ti oroho ga mombe'gwovo judeus'ğa pyri
nehẽ," ei ğa ore ve. "Kwa. Xanhomoirũ ti," oro'e ore ğa pe. Nurã ore jopopyhygi a'ero.

[10] Igwete ã ei ore ve: “Tapemoka'nhymi ti imondovo mbatera Jesus'gareheve'ã pe –
kiroki ã ndogwerekoi avo oregwyri pe,” ei ã. “A'ea pe jate ko ore ei pe me,” ei ã ore ve.
Ji namoka'nhymi tuhẽ jijirokwa ã ndehe imondomondovo mbatera ã pe jipi.

Pedrova'ea ndokokatui Antioquia pe

[11] Aerẽ Pedro'ga ruri ore pyri cidade de Antioquia pe ikwehe. Igwete ji ga movahĩ
ã̃ndovaki. A'ereki ga ndokokatui ojihe'are'yma judeus'ã̃rũive'ã̃ ndehe. [12] Urypyrame
Pedro'ga i'ui judeus'ã̃rũive'ã̃ pyri jipi ojihe'a ã̃ ndehe – kiroki ã̃ Jesus'gareheve'ã̃.
Emo Tiago'ga hugwi mbohapyrete'ã̃ nduri. Pedro'ga opojihu reki Tiago'gahugwive'ã̃.
A'ereki judeusramo ã̃ ojikwaku. Judeus'ã̃ e'i jipi: “Judeus'ã̃rũive'ã̃ ndojikwakuvi.
Ndi'ui nhande ã̃ pyri a'ero,” e'i judeus'ã̃ jipi. “Po pyry tuhẽ te nhande i'ui ã̃ pyri
hamo,” ei Pedro'ga oyvyteri pe novĩa. Emo Tiago'ga hugwi mbohapyrete'ã̃ nduri.
Igwete Pedro'ga ã̃ pojihuvi. Nurã̃ ga ndo'ua'javi judeus'ã̃rũive'ã̃ pyri ojihe'are'yma ã̃
ndehe. [13] Na jitehe jara'ã̃ no nhaneirũ'ã̃. Judeusramo ã̃ hoi Pedro'ga rupi ojihe'are'yma
judeus'ã̃rũive'ã̃ ndehe. Ã̃a jihe'are'ymame Barnabé'ga vehevi ã̃ mbopogwei. A'ero ga
ndo'ua'uvi ã̃ pyri no.

[14] Nahã̃ Pedro'ã̃ ndokoa'javi a'itituhẽva'ea rupi Jesus Cristo'ga mombe'ua rupi. Igwete
a'ea repiagame ji Pedro'ga movahĩ ã̃ndovaki. “Nde ko judeu ji javijitehe. Emo judeus'ã̃
atyvi reki nhande rekoi ã̃gwamo nhaneramonhava'ea atyvi,” a'e ji. “Nhaneramonhava'ea
ojikwaku pa jipi. Nhande ki a'e te nhandejikoga ã̃gwaramo Jesus Cristo'ga rehe nhande
jikwakupigi a'ero ikwehe,” a'e ji ga pe. “Judeus'ã̃rũive'ã̃ javijitehe reki nhande rekoi
ã̃gwamo. Maraname nde euhui kiro judeus'ã̃rũive'ã̃ pe a'ero? A'ereki nde ere'e ã̃
pe: ‘Pejikwaku ti, a'ero po ti ore jihe'ari pe ndehe nehẽ.’ Po ahe nombojikwakuvukari
ã̃ hamo,” a'e ji Pedro'ga pe ikwehe.

Nahã̃ Tupana'ga nhande mombyry

[15] Judeusramo nhande ari kako. Nhande ko ã̃ rũi – kiroki ã̃ ndokwahavi Moisésva'ea
remimbo'eagwera judeus'ã̃rũive'ã̃. [16] Nhande tikwaha pa aheremimbo'eagwera novĩa.
Emo a'ea rupi rũi nhande xanhimombyry. Nhande jikogame jate Jesus Cristo'ga rehe
Tupana'ga ei nhande ve: “Pepyry pe kiro.” Tupana'ga nde'i a'ea nhande Moisésva'ea
remimbo'eagwera hendukaturo ã̃gwaramo. A'ea nhande tikwaha. Nurã̃ nhande jikogi Jesus
Cristo'ga rehe ikwehe Tupana'ga tianemombyry nhandejikoga ã̃gwaramo ã̃ rehe javo.
Tupana'ga nianemombyryvi nhande hendukaturame Moisésva'ea nhi'iã̃gwera. A'ereki
a'ea rendukatua rehe rũi Tupana'ga e'i yvyakotyve'ã̃ pe: “Pepyry pe kiro.”

[17] Xajiko nhande Cristo'ga rehe Tupana'ga ti tianemombyry javo. Nhandejikogame ã̃
rehe nhande ndiajikoga'javi Moisésva'ea nhi'iã̃gwera rehe a'ero. Nurã̃ po ojipe'ã̃ e'i tehe
nhande ve: “Pe hendukatue'ymame Moisésva'ea remimbo'eagwera pe peko te'varuhu
judeus'ã̃rũive'ã̃ javijitehe,” e po ã̃ nhande ve. “Cristo'ga reki pe mbote'varuhu. A'ereki
pejikogame ã̃ rehe pe napehendukatua'javi ahenhi'iã̃gwera pejikote'varuhuavo,” e tehe
po ã̃ nhande ve. Na rũi reki, xa'e nhande ã̃ pe. Cristo'ga nombote'varuhui tuhẽ ahe!
xa'e nhande ã̃ pe. [18] Ymya ji jikopigi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ikwehe. Po
ji jikoga'javi hehe kiro, a'ero po ji imboukwahavi jirekote'varuhua. A'ereki Moisésva'ea
nhi'iã̃gwera tuhẽ e'i ji ve: “Nde ereko te'varuhu.” [19] Ji ahenhi'iã̃ renduvame Tupana'ga
nanhimombyryvi. A'ero ji pohiri ahenhi'iã̃gwera hugwi tako ti Tupana'ga remimbota-
rimova'ea rehe javo. A'ereki ji repyga Cristo'ga omano yva rehe jirekote'varuhua rehe
raikwehe. Jijikoty'a ã̃ pavẽi ji piro'yro ahenhi'iã̃ hugwi a'ero – kiroki e'i ji ve: “Ereko
te'varuhu nde.”

[20] Nhiremimbotarimova'ea rehe ji ndakoa'javi kiro. Cristo'ga reki ji pojyka a ji rerekovo.
Garemimbotarimova'ea rehe ji rekoi kiro jijikoga ã̃ rehe Tupana'ga ra'yra'ã̃ rehe. Gaha
ji arõ hete. Ã̃a onhikwava'ẽ omanomo jirepykaramo raikwehe. [21] Ji namovahĩ Tupana'ga
remimombyryva jijive. A'ereki Tupana'ga nde'i nhande ve: “Pepyry pe Moisésva'ea
remimbo'eagwera hendukatuavo ã̃gwaramo.” A'ea Tupana'ga nde'i. Po ã̃ nhande

mombyryvi hendukatua rehe hamo, a'ero po Cristo'ga manotehei tamombyry g̃a javo hamo.

3

Pejiko ti Jesus Cristo'ga rehe

1 Ah, Gálatas! Perovia paravuhu pe g̃anhi'ig̃a pejipohia a'itituhẽva'ea hugwi. Maraname g̃a pe moandyandyjuhu pe nderekovo? A'ereki ji amombe'u katu pe me Jesus Cristo'ga manoagwera yva rehe ikwehe. 2 Marã naerũ? Pe hendukaturame Moisésva'ea remimbo'eagwera po Tupana'ga omondouka gwa'uva pe pyri naerũ? Ahã tuhẽ reki. A'ea rehe rũi ga omondouka pe pyri. Ji Jesus Cristo'ga mombe'urame pe me pe pejiko ga rehe ikwehe. Nurã Tupana'ga imondoukari gwa'uva pe pyri tapendereko katu javo. 3 Maranuhũrame pe peroviaruhu pejipohia a'itituhẽva'ea hugwi naerũ? Jypya Tupana'ga ra'uva pe mombyry. Kiro pehe penhimombyry avuirama naerũ? 4 Pejikoga g̃waramo Jesus'ga rehe ojipe'g̃a imbohahyukari pe me jipi. Penhimomirana tehe po pe naerũ. Ereki kiro pe pepohi Jesus'ga hugwi. Ndapepohiri po pe ga hugwi ovuhu. 5 Tupana'ga omondouka gwa'uva pe pyri. Igwete ga hepiukari ahemonhimomby'ava'ea pepyteri pe. A'ereki henduvame Jesus'ga mombe'ua pe pejiko ga rehe. Nurã Tupana'ga imondoukari gwa'uva pe pyri hepiuka ahemonhimomby'ava'ea. Na rũi pe me Moisésva'ea remimbo'eagwera rendukatua rehe.

6 Ehepia re ko Abraãova'ea no. Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u ahe. Gwerovia hete ko ahe Tupana'ga nhi'ig̃a ojikoga ga rehe hako. A'ero Tupana'ga ei:
"Pyry hete Abraão'ga a.
A'ereki ga ojiko hete ji rehe," ei Tupana'ga.
7 Pekwaha ti a'ero – kiroki g̃a ojiko Tupana'ga rehe – g̃ahã ko Abraãova'ea ra'yra'jave'g̃a.
8 Tupana'ga okwaha nhog̃wenonde judeus'g̃arũive'g̃a jikoga ojihe. Igwete ga ei:
"A'ero po ti ji ei g̃a pe nehẽ:
'Pepyry pe pejikoga ji rehe'," ei Tupana'ga.
Nurã ga imombe'ui pyryva'ea Abraãova'ea pe hako.
"Oropo'ru po ti ji nde imombyryva ojipe'g̃a pe nhaporemo nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve hako.
9 Na tuhẽ a'ero. Abraãova'ea ojiko hete Tupana'ga rehe hako. Nurã Tupana'ga imombyryvi ahe ve. Ahe javijitehe ojipe'g̃a jikogame ga rehe Tupana'ga imombyryvi g̃a pe no.

10 Kiroki g̃a ojiko Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – g̃a pe po ti Tupana'ga imbote'varuhui nehẽ. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:
"G̃a hendukatupave'ymame Moisésva'ea remimbo'eagwera po ti Tupana'ga imbote'varuhui g̃a pe a'ero nehẽ," e'i ikwatijara.
11 Jukwaha nhande ve a'ero. Tupana'ga nde'i: "Pepyry pe Moisésva'ea nhi'ig̃agwera renduva g̃waramo." Ga nde'i a'ea nhande ve. A'ereki ikwatijara e'i:
"Tupana'ga ei g̃a pe g̃ajikoga g̃waramo ojihe:
'Pepyry hete pe a,' ei ga g̃a pe.
Nanongara'g̃a po ti heaporog̃ita pyahu a'ero nehẽ," e'i ikwatijara.
12 Ojikogame Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe g̃a ndojikogi Tupana'ga rehe a'ero. Ikwatijara i'ei no:
"Okopotarame ahenhi'ig̃agwera rupi po ti g̃a nane'ymi tonhi'ĩpo'ru pa ahe hamo," e'i ikwatijara.

13 Ore ko judeusramo novĩa. Emo tegwete reki ore ve Moisésva'ea nhi'ĩpo'rupava. Ore ahe nhi'ĩpo'rupave'ymame Tupana'ga ei ore ve a'ero: "Peko te'varuhu pe pejikovo. A'ero po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ," ei ga. Emo Cristo'ga ore mbopiro'yi garembi'ea hugwi. A'ereki ga orete'varuhua rereko ore repyga omanorame yva rehe. Tupana'ga e'i ga pe: "Ndete'varuhu nde kiro," ei ga Cristo'ga pe. A'ereki ikwatijara omombe'u nanongara'g̃a.
"Kiroki g̃a g̃a g̃a mo'ami yva rehe g̃a jukavo

– Tupana'ga e'i nhoõgwenonde ãga pe ite'varuhu hete," e'i ikwatijara imombe'gwovo.
[14] Cristo'ga ore repy ore mbopiro'yavo Tupana'ga ti tomombyry judeus'ãgarũive'ãga pe javo.
A'ereki Tupana'ga e'i: "Abraãova'ea po'ruavo po ti ji imombyryvi ãga pe nehẽ." Igwete
ji ei no: Cristo'ga ore mbopiro'y Tupana'ga ti toko ãgwembi'ea rupi katu javo. A'ereki
ymya Tupana'ga e'i okovo: "Tamondo ti jira'uva ãga pyri nehẽ," ei ga. Nurã ore jikogame
Cristo'ga rehe Tupana'ga imbuhurukari gwa'uva ore pyri ore pojykauka.

Tupana'ga nhi'iãga Abraãova'ea pe

[15] Nhiirũ, nahã nhande rekoi jipi. Mokonha'ãga po onhomonhi'ĩ mbatera rehe ojog-
werokuva. "Nahã ti xako," e po ojipe'ga. "Kwa. Nahã ti a'ero," e po ojipe'ga. Igwete
po ãga ikwatijapavi inoõga onhi'iãga a'ero. Ogwera po ãga okwatija hehe no. Aerẽ po na tuhẽ
reki ãga jogwerekoi. A'ereki ãga okwatijapavipe inoõga. Ndogwerojijyi po ahe a'ea a'ero. Ahe
po ndokwatijari ojipea akoja rehe no.
[16] Oro Abraãova'ea pe Tupana'ga ei hako: "Nahã po ti ji tamombyry ãga pe nde po'ruavo
nehẽ," ei ga ahe ve. Abraãova'ea rymymino'ga pe Tupana'ga ei a'ea no ojipejive'ga pe.
Tupana'ga nde'i he'yive'ãga pe aherymymino'ãga pe. "Nerymymino'ga pe ji ei javo ga pe,"
ei ga ahe ve. A'ereki ga e'i Cristo'ga pe.
[17] Na ji imombe'ukatui kiro. Ymya Tupana'ga ei Abraãova'ea pe hako: "Tamombyry ti
ãga pe nde po'ruavo," ei ga. Aerẽ ga ea'javi ahe ve na tuhẽ ti javo. Aerẽ he'yjuhuva'ea
quatrocentos e trinta Tupana'ga kwara mbo'ari okovo. A'ero ga nhi'iãgi Moisésva'ea pe
embo'e ti ãga nhinhi'iãga rehe javo. Onhi'iãgame Moisésva'ea pe ga ndogwerojijyi reki
onhi'iãgwera ãgwenondeva'ea Abraãova'ea pe. A'ereki onhi'iãga rupi tuhẽ Tupana'ga oko.
[18] Po Tupana'ga ei tamondo ti pyryva'ea javo, a'ero po ga ãgwembi'ea rupi tuhẽ imondoi. Po
Tupana'ga imondoi pyryva'ea ahenhi'iãga rendukatua rehe jipi, a'ero po ãgwembi'ea rupi
rũi ga imondoi. Ãgwembi'ea rupi tuhẽ reki ga imondoi pyryva'ea Abraãova'ea pe hako.
[19] A'ero po pe ei: "Maraname Tupana'ga omondo onhi'iãga Moisésva'ea pe a'ero tombo'e
ti ga ãga javo?" pe'ji po pe. Ombo'euka ga ahe ve onhi'iãga rehe tonhimombaragwaha
ti ãga okote'varuhua rehe javo. "Tohendu katu na'ẽ ti ãga Moisésva'ea remimbo'ea," ei
Tupana'ga hako. "Abraãova'ea rymymino'ga hoa renonde yvya koty ti ãga tohendu katu
na'ẽ," ei ga. Abraãova'ea rymymino'ga pe Tupana'ga e'i – kiroki ga pe Tupana'ga e'i
nhoõgwenonde nde po'ruavo ti ji tamombyry ãga pe javo, Cristo'ga. "Gahoa renonde
yvya koty po ti ãga hendukatui Moisés'ga remimbo'ea nehẽ hamo," ei Tupana'ga hako.
Nahã Moisésva'ea remimbo'ea ruri hako. Tupana'ga onhi'ĩ na'ẽ ojipyrive'ãga pe. Aerẽ
Tupana'gapyrive'ãga heruri ganhi'iãga yvya koty imombe'gwovo Moisésva'ea pe. Aerẽ
ahe imbuhurukari oreramonhava'ea pe hako. Na tuhẽ ko Tupana'ga imonhimoanhani
onhi'iãga imbuhuruka ahe ve hako. [20] Abraãova'ea pe ki a'e te Tupana'ga tehe ombuhu
onhi'iãga. Ga nomonhimoanhani onhi'iãga ojipe'ãga pe imbuhuruka. Ga tehe ombuhu katu
onhi'iãga ahe ve hako.

Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ndatekwava'javi

[21] Tupana'ga e'i ypy Abraãova'ea pe hako. Aerẽ ga ei Moisésva'ea pe. Pe'e po pe a'ero:
"Tupana'ga nhi'iãga Moisésva'ea pe omovahĩ ganhi'iãga Abraãova'ea pe naerũ?" Nomovahĩ
tuhẽ reki. A'ereki Tupana'ga onhi'ĩ Abraãova'ea pe ãga mombyryva rehe. A'ereki
ãgamombyryva ko ãgamongoaãgwama Tupana'ga pyri. Moisésva'ea remimbo'ea renduva ki
a'e te nianemongoi reki Tupana'ga pyri. Po Tupana'ga nhande mongohetei ojipyri nhande
aheremimbo'ea rendukaturo ãgwaramo hamo, a'ero po ga nhande mombyryvi nhande
hendukaturame hamo. [22] Tupana'ga e'i reki: "Ndipiro'yhavi okote'varuhua hugwi yvya
koty," ei ga. "A'e ji poa ãga pe tamombyry ti ãga nhirembi'eagwera rupi," ei ga. Ã pe ga ei
– kiroki ãga ojiko Jesus Cristo'ga rehe. A'ereki ãga jikogame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga
ãga mombyryvi.
[23] Jesus Cristo'ga rure'ymame yvya koty ndorojikogi ve ore ga rehe. A'ea rupi ore
ndorepiro'yi ve Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi. A'ereki Tupana'ga ãgwenduvuka
na'ẽ a'ea ore ve jipi a'ea py'rovo ti ãga tojiko Jesus Cristo'ga rehe javo. "Tojiko ti ãga ga

rehe ji ikwahavukarame ẽga pe Cristo'ga mombe'ua nehẽ," ei ga. [24] Cristo'ga rure'ymame
Moisésva'ea remimbo'eagwera ko tayri'ga rerekohara'ga ja ore ve – kiroki ga tayri'ga
rereko katu jipi eko katu javo ga pe. Na jitehe Moisésva'ea remimbo'eagwera ore
rerekokatui jipi peko katu javo ore ve. A'ereki Tupana'ga e'i: "A'ea ẽga ndereko na'ẽ. A'ea
py'rovo ti Cristo'ga toko ẽga pavẽi," ei ga. "Cristo'ga ti tomombyry ẽga ẽajikoga ẽwaramo
ga rehe," ei Tupana'ga. [25] Aẽwamo ore jikogi Jesus Cristo'ga rehe a'ero. Nurã Moisésva'ea
remimbo'eagwera ndorererekoa'javi. A'ereki ndatekwava'javi a'ea rehe.

[26] Peko pa pe Tupana'ga ra'yramo kiro pejikoty'a Jesus Cristo'ga pavẽi. A'ereki pe
pejiko pa ga rehe. [27] Penhimobatizauka pe Cristo'gareheva'ero pejikoty'a ga pavẽi.
[28] Ojo'jajo'ja pe ndekoi kiro penhoirũiruamo. Igwete Tupana'ga ei: "Ojo'ja ẽga ndekoi
kiro judeus'ẽga judeus'ẽarũive'ẽga pavẽi," ei ga. "Ipiro'yve'ẽga ojo'ja ipiro'ye'ỹve'ẽga pavẽi
– kiroki ẽga ndipiro'yi ojara'ẽga hugwi. Akwaimbae'ẽga ojo'ja kunhangwera'ẽga pavẽi,"
ei ga. A'ereki pe nhaporemo penhoirũirũ pejikoty'aro ẽwaramo Jesus Cristo'ga pavẽi.
[29] Cristo'gareheva'ero ẽwaramo ko pe Abraãova'ea rymyminoa'java'ea. A'ereki ymya
Tupana'ga e'i Abraãova'ea pe aherymyminoaẽwama'ẽga mombe'gwovo. Igwete po ti
Tupana'ga pe mombyryvi nehẽ.

4

[1-2] Koji'i ti ta'e pe me a'ea rehe kiro ojo'java'ea mombe'gwovo. Tayri'ga ruva'ga po e'i
ojipyrive'ẽga pe: "Tamondo pa ti nhimbatera jira'yra'ga pe nehẽ," e po ga. "Momi po ti
kwara ari ga rehe nehẽ. A'ea rupi po ti ga ipojykai nhimbatera ojive nehẽ," e po ga ẽga
pe. "A'ea renonde pereko katu ti jira'yra'ga mbo'eavo ga rerekovo nehẽ. Pehepia katu
na'ẽ ti gambatera ga pe nehẽ no. A'ereki ga ivoja'i hete kiro," e po ga ojipyrive'ẽga pe.
Gara'yra'ga gwereko pa tehe reki ombatera novĩa. Emo ga ovoja'irame ndopojykai ve.
Okoteheve'ẽga javijitehe reki ga rekoi novĩa ipojykae'ymame ombatera. Ojipe'ẽga ombo'e
tayri'ga a'ero gambatera rerekokatuavo. Ga ndipiro'yi ẽga hugwi. [3] Tayri'ẽga javijitehe ko
ore rekoi Cristo'ga rure'ymame. A'ereki a'ea rupi ore ndorepiro'yi ikwakuva hugwi.

[4-5] Ihoẽwerĩrame Tupana'ga ra'yra'ga rura japiavo Tupana'ga ei ikwehe: "Aẽwamo
ko pyry jira'yra'ga hoa yvya koty. Tombopiro'y ti ga yvyakotyve'ẽga Moisésva'ea
remimbo'eagwera hugwi," ei ga. A'ero Tupana'ga gwa'yra'ga mbuhurukari kokoty
ikwehe. Igwete ahe Jesus'ga mbo'ari a'ero ga monhimomboaka ikwehe. Yvya koty
Jesus'ga ruvi hendukatupava Moisésva'ea remimbo'eagwera. Ga ndipiro'yi a'ea hugwi ore
mbopiro'yavo jugwi. "Tupana'ga ti tomombyry ẽga pe a'ero. Ereki ẽga gara'yramo oko," ei
Jesus'ga.

[6] Peko pe gara'yramo tuhẽ. A'ero Tupana'ga ombuhuruka gwa'yra'ga ra'uva nhandepy'a
pyri nhande mbo'eavo. Nurã nhande ehetei Tupana'ga pe Apĩ. [7] Ndapekoa'javi pe kiro
pepiro'ye'ỹva'ea a'ero. A'ereki Tupana'ga ra'yramo pe peko. Gwa'yra ẽwaramo Tupana'ga
pe mombyrypavi a'ero.

Paulova'ea nhaẽataruhu Galáciapeva'ea rehe

[8] Ymya Tupana'ga kwahave'ymame pe Tupana'gareheva'ea rũi ikwehe. A'ea rupi po pe
ndapepiro'yi ha'angava hugwi penemimbohetehara hugwi. [9] Aẽwamo ki a'e te pe pekwaha
tuhẽ Tupana'ga. Gaha reki ojikwahavuka pe me pe mbojikoguka ojihe. Maranuhũrame pe
perojijyjuhu pejeaporoẽita kiro pejikopotara'java ikwakuva'ea rehe – kiroki ndipopoakari
tehe? Maranuhũrame pe ndapepiro'ypotara'javi a'ea hugwi? [10] Pekwaku po pe sábado jipi.
Jahya porame po pe pekwaku no. Yapoarupiva'ea po pe pekwaku. Kwara mbo'ara rupi na
jitehe no. Nahã po pe ikwakukwakuvi jipi. [11] Oko tehe jipy'a pe ndehe. Mara'ngu po ji
poravykyteheuhuavo pe mbo'embo'erame ikwehe, a'e ji.

[12] Nhiirũ, a'e hete ji pe me: Ji rupi ti peho. A'ereki ji pe javijitehe no. Pe
ndapekote'varuhui ji ve ji horame pe pyri ikwehe. [13] Napemoka'nhymi pe jihoypya
pegwyri pe ikwehe. Nhitetirũaro ẽwaramo ji pytai pe pyri. A'ero ji imombe'ui pyryva'ea
pe me Jesus Cristo'ga mombe'gwovo. [14] Nhitetirũa ite'varuhu pe me novĩa. Emo pe
ndapekote'varuhui ji ve. Pe ji mbuhuruka katu reki pejipyteri pe ji rerekovo katu. Po

Tupana'gahugwive'ga ruri pe pyri hamo, a'ero po pe ga mbuhurukakatui pejipyteri pe hamo. Po Jesus Cristo'ga ruri pe pyri hamo, a'ero po pe ga mbuhurukakatui pejipyteri pe hamo. Nahã ja ko pe ji mbuhuruka katu pejipyteri pe ikwehe. [15-16] A'ea rupi pe vy'ahetei ji rehe novĩa. A'iti tuhẽ pe ndekohetei ji rehe penhikwava'eg̃a ji ve. A'ea rupi pe hendukatui nhiremimombe'ua pe me novĩa. Ag̃wamo ki a'e te ji imombe'uro g̃waramo a'itituhẽva'ea pe me po pe etehei ji ve: "Paulo'ga ndokoa'javi nhande rehe kiro," pe'ji tehe po pe. Marã po pe ndekoi kiruamo naerũ?

[17] Nhaneirũ'g̃aatyvive'g̃a oko hete tehe pe ndehe onhi'ig̃atuavo pe me jipi. "Xanhi'ig̃atu ti g̃a pe toja'oja'o ti g̃a Paulo'ga hugwi," e po g̃a ojohupe. "Po ti g̃a ja'ogi Paulo'g̃a hugwi, a'ero po ti g̃a ndekohetei nhande rehe nehẽ," e po g̃a ojohupe. Nurã g̃a ndekoi pe ndehe, a'e ji. [18] Pyry hete reki aherekoa pe ndehe pe nderekokaturame. A'ero ko pyry jirekoa pe ndehe ji rekorame pe pyri. Pyry ji rekoe'ymame pe pyri no. [19] Pe ko jira'yra'java'ea. Hahyahi kunhangwerahẽa pe gwa'yra mbo'arame. Na jitehe hahyahi ji ve ikwehe. A'ereki a'ea rupi ji apotarahi pejikoga Cristo'ga rehe. Ag̃wamo hahyahiva'ja ji ve pejikohetee'ymame Cristo'ga rehe. [20] Marã po pe ndekouhui a'ero? Ako po ji kiro pe pyri hamo. Hajihe po nhinhi'ig̃a pe me a'ero hamo.

Abraãova'ea ra'yrava'ea memei

[21] Jararamo po pe pe'e tehe ojohupe: "Xako ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. A'ero po ti Tupana'ga ei nhande ve nehẽ: 'Pepyry hete pe'," pe'e tehe po pe. Peko pota pe aheremimbo'eagwera rehe novĩa. Emo pe ndapehenduvi ahenhi'ig̃a. [22] A'ereki aherembikwatijara nhande mbo'e Abraãova'ea ra'yrava'ea rehe. Dois ahera'ykwaimba'ea hako. Ojipeva'ea ko Agarva'ea ra'yrava'ea. Ojipeva'ea ko Abraãova'ea rembirekoeteva'ea ra'yrava'ea Sarava'ea ra'yrava'ea. Agarva'ea oporavyky Sarava'ea pe ipiro'ye'yma ahe hugwi. A'ereki ymyahũagwera jate gwereko ipiro'ye'ỹva'ea akwaimba'eva'ea kunhangwerava'ea no. Ahe oporavyky hete ojarava'ea pe gwa'yrava'ea pavẽi ipiro'yangava ahe hugwi. Nahã ko Agarva'ea a'ero. Ahe oporavyky Sarava'ea pe ipiro'ye'yma ahe hugwi. Nane'ymi ahe rekoi Sarava'ea remimbotarimova'ea rupi a'ero. Sarava'ea ki a'e te na rũi Abraãova'ea rembirekoeteva'ea. Ahe ko ipiro'yva'ea.

Mokõi Abraãova'ea ra'ykwaimba'ea a'ero hako Sarava'ea ra'yrava'ea Agarva'ea ra'yrava'ea pavẽi hako. [23] Tupana'ga e'i nhog̃wenonde Abraãova'ea pe hako: "Aerẽ po ti nerembirekohẽa tuhẽ g̃a mbo'ari nde ve nehẽ," ei g̃a ahe ve Sarava'ea mombe'gwovo hako. Emo Abraãova'ea ta'y na'ẽ ipiro'ye'ỹva'ea pe Agarva'ea pe Tupana'ga nhi'ig̃a rupi rũi. Aerẽ Abraãova'ea xava'ehetero g̃wembirekoeteva'ea pavẽi Sarava'ea pavẽi novĩa. Emo Tupana'ga g̃wembi'ea rupi katu ahe mbota'yruka Abraãova'ea pe. Nurã Isaqueva'ea ari g̃waivĩva'ea hugwi Sarava'ea hugwi.

[24-25] Nanongara ko nhande mbo'e Tupana'ga nhi'ig̃a rehe. A'ereki Tupana'ga nhi'ig̃a oko kunhangwerava'ea'java'ea. Dois kunhangwerava'ea. Na jitehe ko dois Tupana'ga nhi'ig̃a hako. Ga nhi'ig̃ame Abraãova'ea pe Tupana'ga nhi'ig̃a ko Sarava'ea'java'ea. Ga nhi'ig̃ame Moisésva'ea pe Tupana'ga nhi'ig̃a ko Agarva'ea'java'ea. Nahã a'ero. Ymya Moisésva'ea hoi o'ama yvytyruhua rehe Sinai rehe Arábiapeve'g̃a gwyri pe hako. Pevo Moisésva'ea henduvi Tupana'ga nhi'ig̃a. A'ero ahe judeusva'ea mbo'embo'ei a'ea rehe. Kiroki g̃a oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi – g̃a ndipiro'yi jugwi. Ã̃a ko Agarva'ea ra'yrava'ea ja. A'ereki kiroki ahe oko Agarva'ea ra'yramo – ahe ko ipiro'ye'ỹva'ea no.

Ag̃wamova'ea cidade de Jerusalém ko Agarva'ea javijitehe. Ojarava'ea nhi'ig̃a hugwi Agarva'ea ndipiro'yi jipi gwa'yrava'ea pavẽi. Na jitehe Jerusalémmeve'g̃a ndipiro'yi Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi judeus'g̃a. [26] Gwereko iru'ĩa Jerusaléma'java'ea Tupana'ga apoa. A'epeva'ea ko nhande. A'ereki nhande nhandepiro'y Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi.

Sarava'ea Abraãova'ea rembirekoeteva'ea na jitehe ipiro'y oporavykye'yma ojipeva'ea pe. [27] Igwete Tupana'ga ikwatijarukari onhi'ig̃a inog̃auka hako.
"Nandera'yri nde g̃a mbo'are'yma.
A'ereki ga opohi nde hugwi.

Emo po ti nde roryroryvamo nehẽ,” ei ga.
“Nde nderekwahavi ve hahya g̃a mbo'are'yma.
Emo ti nde rahẽrahemamo g̃a mbo'ambo'a nehẽ,” ei Tupana'ga.
“Ejoryjory ti a'ero.
Opohi ga nde hugwi novĩa.
Emo po ti ndera'yra'g̃a ndetauhuro nehẽ hẽara'yra'g̃a hohe hẽa rembirekorame ga pavẽi,” ei Tupana'ga ikwatijaruka hako.
28 Nhiirũ, Tupana'ga e'i Abraãova'ea pe hako: “Aerẽ po ti nde ra'yramo nehẽ,” ei ga.
“Tamombyry ti nde ve a'ero nehẽ nerymymino'g̃a pe nehẽ no,” ei ga Abraãova'ea pe
hako. G̃wembi'ea rupi Tupana'ga Isaqueva'ea mongoi Abraãova'ea ra'yramo gwa'uva
pyvõ a'ero. G̃wembi'ea rupi jitehe Tupana'ga pe mongoi Abraãova'ea ra'yra'javamo
no pejikoty'aro g̃waramo Cristo'ga pavẽi. 29 Tupana'ga ra'uva pyvõ Isaqueva'ea o'a.
Ismaelva'ea Agarva'ea ra'yrava'ea ki a'e te a'ea pyvõ rũi o'a. A'ereki Abraãova'ea ta'y
tehe ipiro'ye'ỹva'ea pe. Aerẽ Ismaelva'ea rekote'varuhui Isaqueva'ea pe hako. Na
jitehe ag̃wamo – kiroki g̃a Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi oko – g̃a oko te'varuhu
nhande ve nhande jikoty'arame Cristo'ga pavẽi Tupana'ga ra'uva pyvõ. 30 Marã reki
ikwatijara e'i a'ero hako? Ikwatijara omombe'u Sarava'ea nhi'ig̃agwera g̃wembirekova'ea
pe Abraãova'ea pe.
“Emombo ti avo hugwi ipiro'ye'ỹvehẽa hẽara'yra'ga reheve,” ei ahe.
“Ga po ti ndopojykai tuhẽ nembatera nehẽ ipiro'ye'ỹvehẽa ra'yra'ga,” ei Sarava'ea ahe ve.
“Jihi ko nerembirekoetea,” ei ahe.
“Jira'yra'ga jate po ti opojyka ndeapoa nehẽ,” ei ahe Abraãova'ea pe hako.
Nahã ikwatijara imombe'ui Sarava'ea nhi'ig̃agwera hako.
31 Nhiirũ, ipiro'ye'ỹva'ea ra'yrava'ea ja rũi nhande rekoi a'ero. A'ereki Moisésva'ea
remimbo'eagwera rupi rũi nhande xako. Xako nhande ipiro'yva'ea ra'yrava'ea javijitehe.
Nurã nhande rekoi Tupana'ga remimombyryva rupi.

5

Cristo'ga nhande mbopiro'y

1 Cristo'ga nhande mbopiro'y yvyakotyva'ea remimbo'eagwera hugwi tipiro'y tuhẽ ti g̃a
javo. Na tuhẽ ti peko a'ero. Tapekoa'javi ti ipiro'ye'ỹve'g̃a ja g̃a jikwakukwakuvame.
2 Ji rendu katu ti. Tapenhimbo'ea'javukari g̃a pe. A'ereki g̃a e'i pe me jipi: “Pekytiuka
ti penhakwanhapira,” ei g̃a. “A'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: ‘Pepyry hete pe’.”
A'ea g̃a ei pe me novĩa. Ji ki a'e te Pauloramo ta'e pe me: Po ti pe jikytiukapotari nehẽ,
a'ero po ti Cristo'ga ndapepokogi'i'i nehẽ. 3 A'ea'ja hete ko ji: Kiroki g̃a ojikytiuka pota
– tonhi'ĩpo'ru pa po ti g̃a Moisésva'ea hamo. 4 Jararamo po pe ei ojohupe: “Po nhande
Moisésva'ea nhi'ĩpo'rurame po ti Tupana'ga ei nhande ve a'ero nehẽ: ‘Pepyry hete pe’,”
pe'e tehe po pe. Pe'erame a'ea po pe nhimbopohiri Cristo'ga hugwi. Pemovahĩvahĩ po
pe Tupana'ga remimombyryva pejive a'ero. 5 Ore ki a'e te orojikoty'a Cristo'ga pavẽi.
Tupana'ga ra'uva ore mbo'e a'ero. Nurã ore ehetei: “Tupana'ga po ti e'i nhande ve nehẽ:
‘Pepyry hete pe,’ e po ti ga nehẽ,” oro'e ore. Na tuhẽ. A'ereki orojiko ore Cristo'ga rehe.
6 Ore jikoty'aro g̃waramo Jesus Cristo'ga pavẽi Tupana'ga ei: “Pyry hete g̃a jikogi ga rehe.”
Ga nde'i pyry ore jikytiukaro g̃waramo. Pyry ga nde'i ore jikytiukare'yma g̃waramo. Ore
jikoga g̃waramo Cristo'ga rehe Tupana'ga e'i pyry. Ore ojipe'g̃a arõheterame jukwaha reki
orejikoga ga rehe.
7 Ymya pe jikohetei Jesus Cristo'ga rehe pyryva'ea rerovia ikwehe. Emo kiro pe
napehendukatua'javi pyryva'ea mombe'ua. Maranuhũrame ojipe'ga pe ndovahoguhui
pendeaporoĝita rerojijyjijyita? 8 Tupana'ga rũi gwerojijyi pendeaporoĝita. Gaha e'i pe me
peko ti jireheva'ea javo. 9 Tamombe'ua'ja pe me ojo'java'ea a'ero. Nhande imondo'irame
imbovuhava pão hu'uma pype, aerẽ imbovuvupavi reki hu'uma a'ero. Na jitehe ga pe
mbo'e'irame kiro Tupana'ga nhi'ig̃arũiva'ea rehe, aerẽ po ti pe heroviapavi garemimbo'ea
Tupana'ga nhi'ig̃arũiva'ea nehẽ. 10 Na rũi reki pe ndekoi, a'e ji. Jijikoty'aro g̃waramo

Cristo'ga pavẽi ji ei: Pejapyaka katu tuhẽ po ti pe ji javijitehe nehẽ. Emo pemomynhuhũve'ga pe po ti Tupana'ga imbohahyukari nehẽ. Mara'ngu po ga huvihavamo okovo? Ga vĩa po ti okwaha hahya nehẽ.

[11] Oro ji, nhiirũ, ji nda'ei tuhẽ ahe ve tojikytiuka ti ã̃ga javo. I'mbe reki judeus'ã̃ga ji mombe'gwovo Paulo'ga e'i jupe javo. " 'Tojikytiuka ti ã̃ga. A'ea pyry Tupana'ga pe,' ei Paulo'ga," ei ã̃ga o'mbero. Ymya ji ei a'ea novĩa. Ag̃wamo ji erame po ã̃ga ndokote'varuhua'javi ji ve a'ero hamo. A'ereki ahekytia ã̃ga opota hete. Ã̃ga oko te'varuhu tuhẽ reki ji ve. A'ea'e ko ji jipi: Jesus Cristo'ga omano yva rehe nhande repyga, a'e ji. Pejikoga rehe jate ga rehe po ti Tupana'ga ei pepyry pe javo. Emo ji nda'ei tojikytiuka ti ã̃ga javo. Ji erame po ã̃ga nonhimonha'ngaa'javi ji ve hamo ji Cristo'ga manoagwera mombe'urame hamo. [12] Kiroki ã̃ga ombovambova pepy'a tapekytiuka ti penhakwanha javo – maranuhũrame ã̃ga ndojirakwanha'otehei?

[13] Pehe reki, Tupana'ga pe mo'ẽ tapepiro'y ti javo. Tape'ei ti a'ero: "Nhandepiro'y nhande. Xako te'varuhu ti nhaneremimbotarimo a'ero." Tape'ei ti a'ea. Nahã̃ ti peko: Pejopokopoko ti penhoaromo. [14] A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera nhaporemo e'i no: "Erenhiarõ hete nde.

Na jitehe ti earõ hete ejikotyve'ã̃ga," e'i aheremimbo'eagwera a'ero.

[15] Emo pejogwayvarame ko pe onharõva'ea'java'ea. A'ea ojou'uu'u okovo. Penhimboko'i ti a'ero. Pejogwayvarame po ti pe nhombote'varuhupavi nehẽ.

Peko ti Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe

[16] Na tuhẽ ji ei pe me kiro: Na Tupana'ga ra'uva nhimbopogweukari pe me. Nahã̃ po ti pe ndapekoi tuhẽ pejipy'ate'varuhua remimbotarimova'ea rehe pejikovo. [17] Nhandepy'ate'varuhua omovahĩ Tupana'ga ra'uva jipi. Tupana'ga ra'uva omovahĩ nhandepy'ate'varuhua jipi no. Onhomovahĩ tuhẽ a. Tupana'ga ra'uva omovahĩ pepy'ate'varuhua tapekoyme ti penhimimbotarimova'ea rehe. [18] Tupana'ga ra'uva nhimbopogweukarame pe me aheremimbo'eagwera napemondomondoi a'ero.

[19] Ã̃gapy'a te'varuhurame jukwaha reki ã̃gandekote'varuhua. Gwerekouhu ã̃ga ojipe'ã̃ga nembireko'ã̃ga. Ndoakwahavihu ã̃ga okovo a. Ã̃ga nanuhũ jipi. [20] Oko hete ko ã̃ga ha'angava rehe g̃wemimbohetehara rehe okoe'yma Tupana'ga rehe. Ombote'varuhu ã̃ga opajiro. Nanongara'ã̃ga nombopogwei Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe. Ojogwereko te'varuhu ã̃ga. Ojogwayvaruhu ã̃ga okovo. Onhimyrõ ã̃ga ojogwehe. Onhimboahiahivuhu ã̃ga ojohupe. Ojihe jate ã̃ga ndekoi ji po ti jara'ã̃ga hohe nehẽ javo. Ojipe'ape'a ã̃ga jara'ã̃ga hugwi ndokwahavihu ã̃ga javo. Ndojihe'ara'javi ã̃ga jara'ã̃ga ndehe g̃wemimbo'ea rehe. [21] Opota pota ã̃ga ojohugwi. Heagwyrygwyry ã̃ga toryva rerekouhurame. Ojipejipea ko ã̃gandekote'varuhua no nanongara jitehe. Amombe'u ko ji pe me ikwehe. Kiro ji imombe'ua'javi a'ero. Nanongara'ã̃ga po ti Tupana'gareheve'ã̃ga rũi nehẽ.

[22] Emo Tupana'ga ra'uva nhande pojykarame ko nhande nanongara'ã̃ga atyvi. Tiarõ hete nhande ojipe'ã̃ga. Nhanderory nhande a'ero. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mbohoryory nhande rerekovo. U katu nhandepy'a. Xanhimomirana nhande avuirama ojipe'ã̃ga ndekote'varuhurame nhande ve. Timombyry nhande ã̃ga pe. Nhandepyry tuhẽ nhande. Jara'ã̃ga ojiko nhande rehe. Nahã̃ nhande rekoi Tupana'ga ra'uva nhande pojykarame. [23] Nhanenhyrõ nhande jara'ã̃ga pe. Nhande ndiakoa'javi nhandepy'ate'varuhua remimbotaruhua rupi. Aheremimbo'ea nomovahĩ nanongara'ã̃ga! [24] Jesus Cristo'gareheva'ero g̃waramo nhande ei: Ndiakoa'javi nhande nhandepy'ate'varuhua remimbotarimova'ea rupi. [25] Tupana'ga ra'uva nhande mboheaporoõgita pyahu nhande rerekovo. Xako po ti gara'uva remimbotarimova'ea rupi a'ero hamo. [26] Xanhimboheteyme ti, ji po ti jara'ã̃ga hohe nehẽ javo. Xanhimyrõyme ti ã̃ga ndehe no.

6

Pejopokopoko ti

[1] Nhiirũ, nahã̃ po pe ndekoi penhirũ'ga pavẽi hamo ikwahavame garekote'varuhua hamo. Pendekorame Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe penhi'inhyrõ ti

ga pe a'ero ga mongokatua'java. Pejapyaka katu ti pejihe tapembopogweyme ti
garekote'varuhua rehe nehẽ no. [2] Pejopokopoko ti a'ero jipi. Nahã po ti pe hendukatui
Cristo'ga remimbo'ea nehẽ. [3] Kiroki g̃a onhimbohete tehe – g̃a onhimoandyandyi reki.
[4] Pejapyaka katu ti pejeaporoõgita rehe tahepia ti jirekokatua javo. Pendekokaturame, a'ea
rehe po ti pe ndoryvamo a'ero ji g̃a hohe jave'ỹ. [5] Nhande retakwera'ja po xako katu jipi
hamo.

[6] Nhanembo'ehara'g̃a pe po nhande timondomondo pyryva'ea hamo g̃a
nhanembo'embo'erame Cristo'ga nhi'iõa rehe jipi.

[7] Tapenhimoandyandyi ti pejikote'varuhua rehe. A'ereki ahe nomoandyandyi Tu-
pana'ga. Jukwaha reki nhande ve. Nhande itymame mbatera g̃wia jitehe po ti nhande
jykyi a'ero nehẽ. Na jitehe nhande rekote'varuhurame ite'varuhu tuhẽ po ti nhande
ve a'ero nehẽ. Tupana'ga po ti ombohahyuka nhande ve nehẽ. [8] Po ti nhande rekoi
nhandepy'ate'varuhua remimbotarimova'ea rehe, a'ero po ti nhandepy'ate'varuhua
jitehe nhanemondoag̃wama hahyva'ea ruvihava pype nhande manorame nehẽ. Po ti
nhande rekoi Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe, a'ero po ti gara'uva jitehe
nhande mongoi Tupana'ga pyri nehẽ. [9] Tiandekwerajyme ti nhanderekokatua rehe.
Nhande jirokwarame nhandekokatuavo jipi po ti oho nhande ve imombyryhava apiavo
nehẽ. [10] Nhanderekorame g̃a pavẽi xako katu ti g̃a pe nhaporemo a'ero, g̃a pe kaitu
Jesus'gareheve'g̃a pe.

Paulova'ea okwatija pa Galáciapeva'ea pe

[11] Jihi kiro akwatija jipovo pe me. Pehepia nhirembikwatijara. Hehanhuhũva'ea ji a'apo.
[12] Topomoõgita katu ti ji kiro a'ero. Cristo'ga omano yva rehe nhande repyga ikwehe.
Nhande jikogame jate Cristo'ga rehe Tupana'ga ei pepyry pe javo. Judeus'g̃a ki a'e
te e'i: "Po ahe g̃wendu Moisésva'ea remimbo'eagwera hamo," ei judeus'g̃a. Nurã
akoja'g̃a – kiroki g̃a oho pe pyri – g̃a pe kytiuka pota tohendu katu ti g̃a Moisésva'ea
remimbo'eagwera a'ero javo. A'ea g̃a opota. A'ereki g̃a e'i ojohupe: "Nhande g̃a
kytiukarame po ti judeus'g̃a nhimohemi nhande rehe nehẽ," ei g̃a. "Ndokote'varuhui
po ti g̃a nhande ve a'ero nehẽ nhande Cristo'ga manoa mombe'urame nehẽ," ei g̃a.
A'ea rehe jate g̃a e'i hete pe me pejikytiuka javo. [13] "Pejikytiuka ti hendukatupava
Moisésva'ea remimbo'eagwera," e'i tehe g̃a pe me. Ã̃a vehevi ki a'e te nohendukatupavi
Moisésva'ea remimbo'eagwera no. Ã̃a opota tehe pekytiukara. Pe kytiukarame po ti g̃a
nhimboheteuhui a'ea rehe nehẽ ore tuhẽ g̃a kytiuka javo nehẽ.

[14] Ji ki a'e te nanhimbohetei. Jesus Cristo'ga jate ji ambohete nhandepojykaharete'ga.
A'ereki ga omano yva rehe nhande repyga. A'ero jijikoga g̃waramo Cristo'ga rehe kiro
ji ndakoa'javi yvyakotyve'g̃a ndeaporoõgita rehe. Na jitehe – kiroki g̃a oko yvyakotyve'g̃a
ndeaporoõgita rehe – g̃a ndokoa'javi jireaporoõgita rehe no. [15] Tupana'ga nde'i reki pyry
nhande kytirame. Ga nde'i pyry nhande kytie'ymame. Nhande reaporoõgitapyahurame,
a'ea pe Tupana'ga e'i pyry.

[16] Kiroki g̃a g̃wendu katu a'ea nhiremimbo'ea rehe okovo – Tupana'ga ti tonoõgatu g̃apy'a.
Toporogwety ti ga g̃a no. Ojiheve'g̃a nhaporemo ti ga toporogwety.

[17] Kiro ji ei a'ero: Tanhimomynha'javyme ti g̃a onhi'ĩteheavo. A'ereki Jesus'ga ko
jipojykaharete'ga. Jukwaha reki a'ea. A'ereki jukwaha ika'ẽagwera jira'oa rehe. A'ereki
ji Jesus'ga mombe'umbe'urame ojipe'g̃a jigwarai ji rehe ji nupanupamo.

[18] Nhiirũ, Jesus Cristo'ga tomombyry pe me nhandepojykaharete'ga. Na tuhẽ. Amém.

PAULOVA'EA OMOMBE'U ÉFESOPEVA'EA PE
Carta de Paulo aos Efésios

1 Jihi ko Pauloramo Jesus Cristo'ga moirũharamo jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga
mombe'gwovo. A'ereki nahã Tupana'ga opota.
Kiro ji ikwatijarukari imondouka pe me. Pe ko Tupana'ga remimo'ẽharamo. Ndapepo-
hiri pe Cristo Jesus'ga hugwi pejikovo gareheva'ero jipi. Kiro ji ikwatijarukari imondouka
pe me – perope cidade de Éfeso pe.
2 Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoõgatu ti ã pepy'a, a'e ji.

Tupana'ga pyry hete nhande ve

3 Timbohete ti Tupana'ga! Ga ko nhandepojykaharete'ga ruva'ga Jesus Cristo'ga ruva'ga.
Ga ko Jesus Cristo'ga ruvihavuhuhete'ga no.
Ymyahũ yvaga hugwi Tupana'ga omondo gwa'uvapyryva nhande pyri imombyryva
nhande ve. Nhande jikoty'aro ã̃waramo Cristo'ga pavẽi a'ea imombyryparavuhu-
pavi nhande ve.
4 A'ereki ymyahũ yvya apoa renonde yvaga apoa renonde Tupana'ga e'i: "Tamombyry ti ji
ã pe nehẽ," ei ga. A'ea rupi ga nhande mbojikoty'aruka Cristo'ga pavẽi. Nahã ga
nhande mo'emo'ẽi ojive.
"Toko pyry ti ã okote'varuhue'yma tuhẽ jirovai pyteri pe ji arõheteavo nehẽ," ei
Tupana'ga nhande mo'emo'eamo.
5 A'ereki ymyahũ ga e'i ojapyakavo nhande rehe: "Amboja'oja'o ti ji ã jijive toko ti ã
jira'yramo upa ji pyri nehẽ Jesus Cristo'ga manoro ã̃waramo ã ndepyga nehẽ," ei
ga.
"Nanongara ji apota," ei ga.
6 Nahã ymyahũ ga pyryvamo nhande ve nhande mo'emo'eamo nhande mongovo
gwa'yramo tanhimboheteuka ti ã pe jipyryva katukaturo ã̃waramo ã pe javo.
Tupana'ga pyryhetero nhande ve nhande jikoty'aro ã̃waramo Cristo'ga pavẽi Tupana'ga
remia'nguhete'ga pavẽi.
7 Gwekoa reka'vogukaro ã̃waramo omanomo Cristo'ga nhande mbopiro'yi
nhanderekote'varuhua hugwi. Nurã Tupana'ga ndokwahava'javi
nhanderekote'varuhua imomboa.
Nahã Tupana'ga pyrykatukaturo.
8 Nahã ga pyryhetero nhande ve ikwahapava onhimombaragwahava.
9 Ã̃wemimbotarimova'ea ã̃wembiepiukaripyre'yma ga ikwahavukari reki nhande ve.
A'ereki ga okwahavuka pota hete nhande ve. E'i ga: "Nahanahã ti nehẽ ji Cristo'ga
mondoro ã̃waramo ã pyri nehẽ," ei ga.
10 "Aerẽ mbapava koty ti pyry ji ve ji ã mongopavi Cristo'ga nhi'iã̃ rupi yvagipeve'ã̃
yvyakotyve'ã̃ ndeheve nehẽ. Nahã ti ga ã̃apojykaharete'ga nehẽ, ei ga.
Cristo'ga nhi'iã̃ rupi ti ji imongopavi yvagipeva'ea yvyakotyva'ea reheve nehẽ. Nahã ti
ga a'ea pojykaharete'ga nehẽ no.
Nahã ti Cristo'ga rekoi tuhẽ huvihavuhuhetero mbatera nhaporemo ipojykaharetero ã̃
nhaporemo ã̃apojykaharetero nehẽ no," ei Tupana'ga.
11 Ore jikoty'aro ã̃waramo Cristo'ga pavẽi Tupana'ga pyryhetero ore ve. Aerẽ ti ga ore
mongoi ojipyri ore mombytavo avuirama nehẽ no.
A'ereki ymyahũ Tupana'ga omongo pa ã̃wemimbotarimova'ea rehe. A'ea rupi ga ojapyaka
ore rehe no. Heaporoõgita ga ore mo'emo'eamo ojive javo hako. E'i ga:
12 "Tanhimboheteuka ti ã pe jikatukaturo ã̃waramo – kiroki ã ojikogypy Cristo'ga rehe,"
ei ga hako. Na tuhẽ. A'ereki Tupana'ga ojapyaka ypy gweaporoõgitaro.
Aerẽ te ga imongopavi ã̃wemimbotarimova'ea rehe. Orojikogypy ore Cristo'ga rehe.

[13] Ymya'ĩ pejiko pe Cristo'ga rehe no henduvame Cristo'ga mombe'ua a'itituhẽva'ea.
Ãa e'i pe me: "Pejiko ti Cristo'ga rehe imomboruka ga pe pejekote'varuhua," ei ãa pe me.
Cristo'ga pavẽi pe jikoty'aro ãwaramo Tupana'ga imondoi gwa'uvapyryva imombytavo pe pyri no pejikogame Cristo'ga rehe.
A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i: "Amondo ti ji jira'uvapyryva ãa pyri ãa pojykauka jijive nehẽ – kiroki ãa ojiko Cristo'ga rehe. Jukwaha a a'ero nhirembipojyka nehẽ." A'ea Tupana'ga ei gwa'uvapyryva mondovo pe pyri.
[14] Pyryva'ea gwa'uvapyryva ga imondoi nhande ve kiro. Nurã nhande ei ikwahava javo: Tupana'ga ti imombyryhetei nhande ve nhande pokoguka nhande mbopiro'yuka nhanderekote'varuhua hugwi nehẽ.
Ojipyri ti ga nhande rerohoukari nhande mombytavo avuirama nehẽ toko ti ãa jireheva'ero javo, xa'e nhande ikwahava.
Pyry hete ga nhande ve gwa'uvapyryva mondovo nhande pyri tanhimboheteuka ti ãa pe jikatukaturo ãwaramo javo.

Paulova'ea onhi'ĩ Tupana'ga pe Éfesopeva'ea repyga

[15-16] Nurã jihi no, nhinhi'iãame Tupana'ga pe ji nanhi'imbigi ga pe pe ndepyga.

—Ndepyry hete nde, a'e ji Tupana'ga pe. A'ereki nde erembojiko Éfesopeve'ãa Jesus'ga rehe ãa pokoga. Emombyry ti ãa pe, a'e ji ga pe jipi.

A'ereki ojipe'ãa pe mombe'u ji ve. "Éfesopeve'ãa ojiko hete Jesus'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe ikwehe," ei ãa ji ve. "Oarõ hete ãa Tupana'ga remimo'ẽhara'ãa nhaporemo," ei ãa pe mombe'gwovo.

[17] Tupana'ga ko nhandepojykaharete'ga ruvihavuhuhete'ga Jesus Cristo'ga ruvihavuhuhete'ga. Gaha timbohete! A'ereki ga pyry katu katu nhanderuvete'ga. Ga pe ji ei pe ndepyga jipi:

—Ekwahaheteuka ti Éfesopeve'ãa pe nahanahã ji rekoi javo. Ndera'uva ti tombo'e ãa nde rehe nde monhimombaragwahavuka ãa pe. Ndera'uva ti tanderepiuka ãa pe ãa mboheaporoãitakatuavo nahanahã Tupana'ga rekoi javo, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

[18] Ga pe ji ei:

—A'ero ti gweaporoãitakatuheterame Éfesopeve'ãa ikwahavi oyvyteri pe nehẽ. Nurã ti ãa ei nehẽ: "Pyry hete ti nhande ve nehẽ. A'ereki Tupana'ga e'i opyryvamo nhande ve: 'Tuhu ti ãa upa avuirama ji pyri nehẽ,' ei Tupana'ga nhande ve."

—Nahã ti ãa ei ojikoheteavo nde rehe gworygworyvamo nehẽ, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

Ga pe ji ei:

—Gweaporoãitakatuheterame ti Éfesopeve'ãa ikwahavi neremimbokatukatua ojive, a'e ji. Nurã ti ãa ei nehẽ: "Yvagi pe ti ikatu katu nhande ve nhaporemo nehẽ Jesus'gareheva'ero nhande rekoro ãwaramo. Tupana'ga ti nhande mongoi ojipyri jara'ãa ndeheve nehẽ no ãwemimo'ẽhara'ãa. Ga pyri ti nhande rukatui ãa pavẽi avuirama nehẽ," e'i ti ãa ikwahava nehẽ, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. Nahã ti ejikwahavuka Éfesopeve'ãa pe, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

[19] Ga pe ji ei:

—Gweaporoãitakatuheterame ti Éfesopeve'ãa ikwahavi ndepopoakahetehetea nehẽ. A'ea nde hepiukari ji ve ãa pe nhaporemo no – kiroki ãa ojiko nde rehe. Nurã ore ei: Ndepopoakaheteavo ãwaramo ti nde ore pokogi nehẽ no. A'ea ore ei, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

[20] A'ereki Tupana'ga opopoakara pyvõ Cristo'ga mbogwerava'ja omanove'ãa hugwi. Opopoakara pyvõ jitehe ga Cristo'ga reroho ojipyri ga mboapyga ojohukoty rũi ga mongovo toko ti ga huvihavuhuhetero yvagi pe okovo nhimoirũharamo javo. Nahã opopoakahetea pyvõ Tupana'ga imombyryvi Cristo'ga pe. Na jitehe ti Tupana'ga imombyryvi nhande ve opopoakahetea pyvõ nehẽ no.

[21] Yvaga pype hete Tupana'ga omongo Cristo'ga ojohukoty rũi. Koji'i hete tuhẽ Cristo'ga
popoakaramo ojipe'ãg hohe pa a'ero. Ipopoaka hete ranuhũ ga a'ero ipopoakaheteve'ãg
hohe pa ipopoakaheteve'ãgandeheve'ãg hohe pa no ãganduvihava'ãg hohe pa no ãgandu-
viha'vi'ãg hohe pa no. Ã̃g nhaporemo omondomondouka ojipe'ãg ã̃gwemimbotarimova'ea
rehe ag̃wamo. Aerẽ ti ãg ãg mondomondouka nehẽ no. Ã̃g hohe pa Cristo'ga ipopoaka
ojipe'ãg hohe pa nhaporemo no.
[22] Tupana'ga ãg mongopavukari yvagipeve'ãg nhaporemo yvyakotyve'ãg nhaporemo
Cristo'ga nhi'iãg rupi ga ko ãgapojykaharetero javo. Tupana'ga imongopavukari
yvagipeva'ea nhaporemo yvyakotyva'ea nhaporemo Cristo'ga nhi'iãg rupi ga ko a'ea
pojykaharetero javo. Cristo'ga rekorame ipojykaharetero ãgapojykaharetero Tupana'ga
ga mongoi ãgapojykaharetero – kiroki ãg ojiko ga rehe onhimono'ono'oãg jipi tihendu
Tupana'ga nhi'iãg javo. Nahã Tupana'ga ga mongoi ã̃g'akag̃amo tomongo ti ga ãg
ã̃gwemimbotarimova'ea rehe javo.
[23] Ã̃g pe ji ei: Cristo'ga ra'oa. A'ereki gaha ãg poko ãg monhimomiranambava ãg
mbopopoaka imombyrypava ãg pe okovo ãg pyri. Nahã ga ãg pojykapavi ohygahipava
ãg ndehe jipi. Yvagipeva'ea yvyakotyva'ea ga ipojykapavi ohygahipava hehe jipi no.
Yvagipeve'ãg yvyakotyve'ãg ga ãg pojykapavi ohygahipava ãg ndehe jipi no.

2

Tupana'ga ombopyahu nhandereaporoĝita

[1] Pehe, ymya'ĩ pendeaporoĝita Tupana'ga nombopyahui ve. A'ero Tupana'ga pe pe
ndekoi omanove'ãg ja. A'ereki ga e'i: "Ji ve ko ãg ambotehea imombigukare'yma ã̃gwaramo
gweaporoĝitatiruahũa. Ji ndajikoty'ari ãg pavẽi a'ero. A'ereki ãg oko nhiremimbotari-
mova'ea rehe rũi okote'varuhuavo," ei Tupana'ga pe mombe'gwovo.
[2] Ã̃g oko te'varuhu jipi avove'ãg nhaporemo yvya koty. Ymya'ĩ nane'ymi pe
ndekote'varuhui ãg pavẽi pejikovo ãganduvihavuhu'ga nhi'iãg rupi Satanás'ga nhi'iãg rupi
– kiroki ga u yvatea gwyri okovo yvatea gwyripeve'ãg nduvihavuhuro no. Ga ko oko
ite'varuhuve'ga ndaha'oive'ga. Ndapekoa'javi ganhi'iãg rupi ag̃wamo. Jara'ãg reki oko
ga rupi ag̃wamo Tupana'ga nhi'iãg rendukatue'yma.
[3] Ymya'ĩ nhande nhaporemo xako ãg ja nhandekote'vapotaruhuavo nhandekovo
nhaneremimbotarimova'ea rehe. Ymya'ĩ tiruahũ nhandereaporoĝita. Nhande
japyakate'varuhui. Nane'ymi nhande rekote'varuhui. Nurã Tupana'ga nhimonha'ngai
nhande rehe kako. Na jitehe jara'ãg ndehe ga nhimonha'ngai no.
[4] Tupana'ga nhande arõ hete ranuhũ reki. Nurã ga nhande porogwetyhetei. [5] Emo
nhandereaporoĝita tiruahũ reki. A'ea rupi ga pe nhande rekoi omanove'ãg ja. Nhan-
dereaporoĝita tiruahũrame ga nhandereaporoĝita mbopyahui reki nhande arõheteavo
ã̃gwaramo. Ymyahũ Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo.
Na jitehe Tupana'ga nhandereaporoĝita mbopyahui. Opyryhetero ã̃gwaramo Tupana'ga
imombopaheteukari pendekote'varuhua pejikogame ga rehe.
[6] Ymyahũ Tupana'ga Cristo Jesus'ga mbogweravi gamanoa hugwi ga mbopyahuavo.
Cristo Jesus'ga pavẽi nhande jikoty'aro ã̃gwaramo ga nhandereaporoĝita mbopyahui. A'ero
ga nhandereaporoĝita mbuhuri yvagi pe ojipyri no. Ga nhandereaporoĝita mbopyahui
toko ti ãg huvihavamo Jesus'ga pavẽi yvagi pe javo. Ag̃wamo Cristo Jesus'ga apygi
Tupana'ga pyri yvagi pe okovo huvihavamo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga Cristo Jesus'ga
mbuhu ojipyri imombyrymbyryva ga pe. Cristo Jesus'ga pavẽi nhande jikoty'aro ã̃gwaramo
Tupana'ga na jitehe imombyryvi nhande ve no ga moirũuka. [7] Nahã ti Tupana'ga hepiukari
opyrykatukatua nhande ve avuirama nehẽ Cristo Jesus'ga manoro ã̃gwaramo nhande
repyga.
[8] A'ereki opyryhetero ã̃gwaramo Tupana'ga pendekote'varuhua mombo pa hete pe jiko-
heterame Cristo Jesus'ga rehe. Pe rũi pemombo pejikote'varuhua pejihugwi. Tupana'ga
reki omombo imombyrypota pe me ipotaro ã̃gwaramo. Nurã ji ei: Omombyry tehe ga pe
me. [9] Aherekokatua kwepyga ã̃gwaramo rũi Tupana'ga imombyryvi ahe ve. A'ereki ga e'i:

"Te'iyme ti ğa: 'Ji pyryro ğwaramo Tupana'ga imombyryvi ji ve.' A'ea ti ğa te'iyme. Tonhimboheteyme ti ğa a'ero," ei Tupana'ga. [10] A'ereki Tupana'ga nhande mombyry. Cristo Jesus'ga pavẽi nhande jikoty'aro ğwaramo Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahui toko katu ti ğa a'ero ojipe'ğa pokoga javo. A'ereki ymyahũ nhandereaporoğita mbopyahua renonde Tupana'ga e'i: "Nahanahã ti ğa toko katu jipi ojipe'ğa pokoga nehẽ," ei ga.

Ojo'ja hete nhandereaporoğita

[11] Pekwahava'ja ti a'ero. Ymya'ĩ jukwaha hete pe ndekoi judeus'ğarũiva'ero Tupana'gareheve'ğarũiva'ero. Judeusramo ore orokytiuka orerakwanhapira ore ko Tupana'gareheva'ero javo. A'ea rupi oro'e te'varuhu ore pe me a'ero ojikytiukare'ỹve'ğa.

[12] Pekwahava'ja ti. Ymya'ĩ pe ndapekoi Cristo'gareheva'ero pejikovo oreirũ'ğarũiva'ero. Peko pe orere'yja'ğa rũi israelitas'ğa nde'yja'ğarũiva'ea judeus'ğa nde'yja'ğarũiva'ea. A'ereki pe ko ambotehea Tupana'ga pe. A'ero Tupana'ga nde'i pe me: "Tamombyry ti ji pe me." A'ea rũi Tupana'ga ei pe me. Nurã pe ndape'ei: "Aerẽ ti nhande hoi yvagi pe Tupana'ga pyri nhandejupa avuirama nehẽ." A'ea rũi pe ei. Ndapekoi pe Tupana'gareheva'ero. Nahã pe ndekoi pejikovo okote'varuhuve'ğa pyteri pe. [13] Na tuhẽ. Ymya'ĩ irupeve'ğa ja pe ndekoi Tupana'ga hugwi pejikovo ğwaramo judeus'ğarũiva'ero. A'ereki ymya'ĩ pe ndapejikoty'ari ga pavẽi.

Ağwamo reki pe ndekoi ira'agweve'ğa ja Tupana'ga hugwi pejikoty'aro ğwaramo Cristo Jesus'ga pavẽi. Tupana'ga pavẽi pe jikoty'ari kiro. A'ereki Cristo'ga gwekoa reka'voguka omanomo pe ndepyga. [14] A'ereki Jesus'ga nhandepy'a noğatu nhande jikoty'aro ğwaramo onhipavẽi.

Ymya judeusramo ore nopoarõhetei. Pe na jitehe judeus'ğarũiva'ero pe norearõhetei no. Nhanenhoarõe'yma ko hovapiahava ja nhandepyteri pe. Aerẽ Cristo'ga nhande monhoarõuka nhande mbohoryva'javi Tupana'ga rehe. Nahã ga nhande mbojogwerekokatuavo. Ağwamo judeusramo ore roryvamo pe ndehe. Na jitehe judeus'ğarũiva'ero pe ndoryvamo ore rehe. A'ero hovapiahava'java'ea ndogwerekoa'javi nhandepyteri pe. A'ereki nhanenhoarõe'yma opi nhande hugwi. [15] A'ereki Cristo'ga omombi nhandejogwerekote'varuhua omanomo ğwaramo nhande repyga. A'ea rupi ga e'i: "Ndatekwava'javi kiro Moisésva'ea rembikwatijaragwera rehe," ei ga.

Aherembikwatijara e'i judeus'ğa pe jate. Jesus'ga manoa renonde oronhimboheteavo judeusramo ore ei pe me judeus'ğarũiva'ea pe: Ore ve jate Tupana'ga onhi'ĩ. Pe me rũi ga onhi'ĩ. Nahã ore ei ore ko pe hohe javo. A'ea rupi Moisésva'ea rembikwatijara ko nhanemonhoarõe'ymukava'ea a'ero.

Aherembikwatijara rehe ndatekwava'javi ağwamo. Judeusva'ero ore jikogame Cristo'ga rehe ga orereaporoğita mbopyahui. Na jitehe Cristo'ga pendeaporoğita mbopyahui no pe jikogame ga rehe judeus'ğarũiva'ero. Nhandereaporoğita mbopyahurame ga nhandereaporoğita mbojo'javi a'ero. Nahã ga nhandepy'a noğatui nhande monhoarõheteuka. [16] Nahã yva rehe omanoro ğwaramo Cristo'ga nhandereaporoğita rerojijyi nhandereaporoğita mbopyahuavo. Omano ga yva rehe imombiga nhandejogwerekote'varuhua nhande mongovo oja'oro. "Nahã ti ji imombigi ğandekote'varuhua Tupana'ga pe nehẽ no," ei ga.

[17] Cristo'ga uhu yvya koty pyryva'ea mombe'gwovo. "Tanoğatu ti judeus'ğarũive'ğa py'a – kiroki ğa oko irupeve'ğa ja Tupana'ga hugwi ga kwahave'yma ğwaramo," ei ga. "Tanoğatu ti judeus'ğa py'a no – kiroki ğa oko ira'agweve'ğa ja Tupana'ga hugwi ga kwahava ğwaramo," ei Cristo'ga pyryva'ea mombe'gwovo pe me ore ve no.

Pe me ga ei, a'e ji. A'ereki pe peko judeus'ğarũiva'ero. Ore ve ga ei, a'e ji. A'ereki ore oroko judeusva'ero. [18] Nhande ve nhaporemo ga ei, a'e ji. A'ereki Cristo'ga manoro ğwaramo nhande repyga Tupana'ga ra'uva tuhẽ nhande pojyka nhande nhaporemo. Gara'uva nhande pokoga ğwaramo nhande nhi'iği Tupana'ga pe nhanderuvete'ga pe.

[19] A'ero judeus'ğarũiva'ero pe ndapekoa'javi ambotehero Tupana'ga pe kiro. Ga nde'ia'javi pe me: "Jigwyripeva'ea rũi pe ndekoi." A'ea rũi ga ei pe me ağwamo. A'ereki ağwamo pe peko oreirũramo pejikovo Tupana'ga remimo'ẽharamo ore javijitehe.

Tupana'ga oko oreruvihavuhuhetero penduvihavuhuhetero no. Peko pe Tupana'ga re'yjamo.

20 Jesus Cristo'ga moirũhara'ğa ojikogypy Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ğa pavẽi. Aerẽ pe jikogi Jesus Cristo'ga rehe no. Ğa pe ji ei onga pyhykava. A'ereki ğa ojikogypy Cristo'ga rehe pejikoga renonde. Jesus Cristo'ga pe tuhẽ ji ei onga pyhykava ruvihava. A'ereki ga rehe nhande xajiko ğa pavẽi. 21 Ga pavẽi nhandejikoty'aro ğwaramo nhande nhaporemo xajogwereko katu katu nhandepyrypyryvamo tu katu ti Tupana'ga nhandepyteri pe jipi javo. Nahã ko nhande Tupana'ga rongapyryva ja gambohetehava ja nhandejikoty'aro ğwaramo Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi. 22 Na jitehe ga pavẽi pe jikoty'aro ğwaramo pehe Tupana'ga ra'uva pe mbojogwereko katu katu pe mombyrymbyryva pe pyri ti Tupana'ga ruvi jipi javo.

3

Paulova'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa judeus'ğarũiva'ea pe

1 Jihi ko ako cadeia pype kiro. A'ereki ji aporavyky Jesus Cristo'ga pe ga mombe'gwovo pe me judeus'ğarũiva'ea pe Cristo'ga omano pe ndepyga javo. Nurã ojipe'ğa ji mongi cadeia pype tomombe'ua'javyme ti ga Cristo'ga judeus'ğarũive'ğa pe javo.

2 Pekwaha po pe Tupana'ga eagwera ji ve. Ymya Tupana'ga ei ji ve: "Eho eporavykyavo pyryva'ea mombe'gwovo Cristo'ga mombe'gwovo judeus'ğarũive'ğa pe. Tokwaha ti ğa jipyryva ojive," ei Tupana'ga ji ve. 3 A'ero ga hepiukari ji ve ikwahavuka ji ve ğwembiepiukaripyre'yma. Tupana'ga rembiepiukara mombe'gwovo ji akwatija'ri pe me oji'i. 4 Imonhi'iğame nhirembikwatijara po ti jukwaha pe me nhirembikwahava nehẽ. A'ereki Tupana'ga okwahavuka ji ve ğwembiepiukaripyre'yma Cristo'ga mombe'gwovo.

5 Ymyahũ Tupana'ga ndokwahakatuukari ahe ve ğwembiepiukaripyre'yma. Ağwamo reki ga ikwahaheteukari pyryve'ğa pe – kiroki ğa oporavyky katu ga pe ganhi'iğa mombe'uhara'ğa Cristo'ga moirũhara'ğa pavẽi. Tupana'ga gwa'uva mondoi ğa pyri tohepiuka ti jira'uva ğa pe nhirembiepiukaripyre'yma javo.

6 A'ero Tupana'ga ra'uva i'ei: "Judeus'ğarũive'ğa ti tuhu yvagi pe upa Tupana'ga pyri avuirama nehẽ judeus'ğa pavẽi nehẽ," e'i Tupana'ga ra'uva. "Ğa nhaporemo oko gareheve'ğa Cristo Jesus'ga ra'oa. A'ero nahanahã ga imombyryvi ğa pe judeus'ğarũive'ğa pe judeus'ğa pe no Cristo Jesus'ga manoro ğwaramo ğa ndepyga. A'ereki pyryva'ea mombe'ua renduva ğa jikogi ga rehe. A'ero ga imombori ğandekote'varuhua ğa hugwi ğa pojykavo." Nahã Tupana'ga ra'uva i'ei ikwahavuka Tupana'ga rembiepiukaripyre'yma pyryva'ea kwahavuka ganhi'iğa mombe'uhara'ğa pe Cristo'ga moirũhara'ğa pe no.

7 Pyryva'ea pe Cristo'ga mombe'ua pe Tupana'ga ei ji ve: "Paulo, emombe'u ti Cristo'ga judeus'ğarũive'ğa pe. Nahã ti eporavyky ji ve," ei ga. A'ero ga ji mbopopoakari opopoakara pyvõ toporavyky katu ti ga ji ve javo. Opyryhetero ğwaramo ji ve ga ji mongoi toko ti ga Cristo'ga mombe'uharamo javo.

8 Jihi reki Jesus'gareheve'ğa gwyre'i'i pa garemimo'ẽhara'ğa gwyre'i'i pa ji rekotehei! Ji ve reki Tupana'ga pyryhetero emombe'u ti Cristo'ga pyrykatukatua judeus'ğarũive'ğa pe javo. Manameuhũ ti nhande ikwahapavi Cristo'ga pyrykatukatua! Ndikwahapavi po ti nehẽ! 9 Jypya Tupana'ga oapo pa hako. A'ea rupi ga ndohepiukari ğwemimbotarimova'ea. A'ereki ga nomombe'ukatui Jesus Cristo'ga hako. Ağwamo ji ve Tupana'ga ei opyryhetero: "Ekwahavuka ti ğa pe nhaporemo nhiremimbotarimova'ea nhirembiepiukaripyre'yma," ei ga.

10 Takwahavuka ti ji Cristo'gareheve'ğa pe a'ero. Tohepiuka ti ğa ağwamo Tupana'ga rembikwahaparava ipopoakaheteve'ğa pe ipopoakaheteve'ğandeheve'ğa pe no – kiroki ipopoakaheteve'ğa omondomondouka ojipe'ğa ğwemimbotarimova'ea rehe yvagi pe ipopoakaheteve'ğandeheve'ğa pavẽi. 11 A'ereki ymyahũ Tupana'ga heaporoğita ypy hako. A'ero ga ei: "Omanomo ğwaramo ti Cristo Jesus'ga ğapojykaharetero ojiheve'ğa mbojikogukari ojihe ğa nderua ji pyri nehẽ," ei Tupana'ga ojapyakaypyavo gweaporoğitaro.

12 Nurã nhandejikoty'aro ɡ̃waramo Cristo Jesus'ga pavẽi nhande ndipojihuvi. A'ereki
nhande xa'e: Tupana'ga ko nhande rendu pota nhande arõheteavo. Nhande nhi'iɡ̃i
Tupana'ga pe a'ero nhandejikoga ɡ̃waramo Cristo'ga rehe.
13 Nurã ji ei pe me: Tapene'ouhũi pejikyhyjie'yma hahyrame ji ve ji pe nde-
pyga ɡ̃waramo. A'ereki ɡ̃a ji mongi cadeia pype ji Cristo'ga mombe'urame pe me
judeus'ɡ̃arũiva'ea pe. Hahyrame ji ve ojipe'ɡ̃a e'i: "Paulo'ga Éfesopeve'ɡ̃a arõhetei," ei
ɡ̃a pe mboheteavo. Pejoryjory ti a'ero!

Cristo'ga nhande arõ hete

14 Jijapyakarame Tupana'ga pyryva rehe ji renypy'andurugi Jesus Cristo'ga ruva'ga rovai
pyteri pe nhandepojykaharete'ga ruva'ga rovai pyteri pe nhinhi'iɡ̃a ga pe pe ndepyga
a'ero. 15 Ga pe gareheve'ɡ̃a nhaporemo ei apina'ga. Nahã ɡ̃a ei – kiroki ɡ̃a yvagi pe, kiroki ɡ̃a
yvya koty no. A'ereki Tupana'ga oko ɡ̃anduvete'ga. 16 Ji nhi'iɡ̃i Tupana'ga pe pe ndepyga.
A'ero ji ei ga pe:
—Ndera'uva tombopopoaka Éfesopeve'ɡ̃a ndeaporoɡ̃ita ɡ̃a mbokatuavo toko katu ti
ɡ̃a javo. Nahã ti nde ɡ̃a pokoheteuka nehẽ. A'ereki nde ndepopoaka hete epyryhetero
ekatukaturo. 17 Ɡ̃andeaporoɡ̃ita popoakarame ti Cristo'ga ɡ̃a pojykai jipi a'ero. A'ereki ɡ̃a
ojiko ga rehe, a'e ji Tupana'ga pe.
—A'ero nane'ymi ti ɡ̃a vy'ari jipi nde rehe nehẽ Cristo'ga rehe no ojogwehe nehẽ
no. Oko katu ti ɡ̃a nde arõheteavo Cristo'ga arõheteavo no onhoarõheteavo nehẽ no.
Noarõhetepigi ti ɡ̃a nehẽ, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. 18 Onhoarõheterame ti ɡ̃a
ikwahavi Tupana'ga remimo'ẽhara'ɡ̃a pavẽi nhaporemo nehẽ Cristo'ga nhande arõ hete
javo. "Nane'ymi ga nhande arõ hete," e'i ti ɡ̃a ojohupe nehẽ. "Nhande nhaporemo ga
nhande arõ katu katu!" Nahã ti ɡ̃a ei onhimomby'avo ikwahava oyvyteri pe nehẽ, a'e ji
Tupana'ga pe pe ndepyga. Onhoarõheterame ti ɡ̃a ikwahakwahavi.
19 —Ɡ̃a ti e'i jitehe a'ero nehẽ: "Ndikwahapavi reki nhande nahanahã Cristo'ga nhande
arõ hete javo. A'ereki tegwete ahereaporoɡ̃itapava hehe Cristo'ga ahe arõheteranuhũro
ɡ̃waramo," e'i ti ɡ̃a nehẽ, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. Cristo'ga remiarõhetea
kwahaheterame tuhẽ ti nde javijitehe ɡ̃a ndekoi. Ndepyryva ti ɡ̃a herekopavi nehẽ, a'e
ji Tupana'ga pe. A'ea pa ji apota ɡ̃a pe, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.
20 Po nhande nhi'iɡ̃i Tupana'ga pe nahanahã ti emombyry ore ve javo, koji'i hete tuhẽ
po ti ga imombyryhetei nhande ve nehẽ. Po nhande japyakai nahanahã ti Tupana'ga
imombyryvi nhande ve javo, koji'i hete tuhẽ po ti ga imombyryhetei opyryhetero nhande
ve nehẽ. Nahã ga pyryhetero nhande ve opopoakara pyvõ. Opopoakara pyvõ ga nhande
pojyka nhandereaporoɡ̃ita mbopopoaka. 21 Kiro ji ei ga pe a'ero:
—Tanemboukwaha ti Cristo Jesus'gareheve'ɡ̃a. Tanemboukwaha ti ɡ̃a nde kwahavuka
ndepyryva kwahavuka no ndepopoakara kwahavuka no. Cristo Jesus'ga rembipojykaro
ɡ̃waramo ti ɡ̃a tanemboukwaha avuirama nehẽ. Na tuhẽ! Amém! a'e ji Tupana'ga pe.

4

Cristo'gareheva'ero ti pejogwereko katu

1 Nurã ji ei pe me jitekovo cadeia pype nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo ɡ̃waramo.
A'e ji pe me: Tupana'ga pe mo'emo'ẽ toko ti ɡ̃a Cristo'gareheva'ero okokatuavo
javo. Nurã ti nane'ymi peko katu pejikovo garemimbotarimova'ea rehe, a'e hete ji
pe me. 2 Tapenhimbohetei'i'i ti. Penhimoɡ̃atyromba ti. Penhimomirana ti penhi-
monha'ngae'yma pejogwerekokatuavo penhoarõheteavo. 3 Tupana'ga ra'uva pe po-
jykai pendeaporoɡ̃ita mbojo'java pe monhoarõheteavo. Nane'ymi ti pejirokwa pejog-
werekokatuavo a'ero inoɡ̃atuavo pejopy'a penhimonha'ngae'yma pejogwehe. A'ea ti
pepota hete. Nahã ti pendeaporoɡ̃ita ndojirojijyi imbojoyvyre'yma ojogwehe nehẽ. A'ea
nhaporemo ji ehetei pe me.
4 Cristo'gareheva'ero nhande nhaporemo ko Cristo'ga ra'oa. Ojipejiva'ea jate reki ko
gara'oa. Nhande nhaporemo Tupana'ga ra'uva nhande pojyka. Ojipejiva'ea jate reki

ko gara'uva. Nhande nhaporemo ti Cristo'ga nhande reroho yvagi pe nhande mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ Tupana'ga nhande mo'emo'eamo g̃waramo ojive. A'ea rehe jate ko nhande nhaporemo xanhimbovy'a.

5 Nhande nhaporemo xako Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. Ojipeji jate reki ko nhandepojykaharete'ga Cristo'ga. Ga rehe jate nhande nhaporemo xajiko. Nhande nhaporemo nhande nhimobatizaukarame nhande xa'e: Jesus Cristo'ga omano nhande ve nhandereaporoĝitatiruahũa mombiga nhandereaporoĝita mbopyahuavo no nhande jikogame ga rehe. A'ea pe jate nhande nhaporemo xa'e nhanenhimobatizauka.

6 Nhande nhaporemo xa'e Tupana'ga pe nhanderuvihavuhuhete'ga. Ga pe nhande nhaporemo xa'e nhanderuvete'ga. Ojipeji jate ko Tupana'ga. Gaha ipopoaka ojipe'g̃a hohe pa. Nane'ymi ga oko yvya koty yvaga koty no ipojykapava. Ga nhande pojyka nhande nhaporemo.

7 Nhande nanenani Cristo'ga pyryhetero imbuhua pyryva'ea nhande ve nhande mbokarakatuuka nahã ti pe ojipe'g̃a pokogi javo. G̃wemimbotarimova'ea rehe ga rekoi nahanahã ji pe mbokarakatuuka javo. 8 A'ea mombe'gwovo Tupana'ga rembikwatijarukara e'i hako:

"Ojiupirame yvate ga g̃wembipyhyhara'g̃a nderohoi ojupi ojirovia.

A'ea rupi ga imondoi pyryva'ea yvyakotyve'g̃a pe," e'i Tupana'ga rembikwatijarukara hako.

9 "Ojiupi ga yvate," e'i. Nurã nhande ikwahavi gajyvypyagwera yvatea hugwi. A'ereki ojiupia renonde ga ojy yvya koty ogwovo omanove'g̃a gwyri pe. 10 Kiroki ga ojy Cristo'ga – gaha ojiupi yvate a'ero ogwovo yvaga aherovai nhaporemo okovo nhandepojykaharete'ga. "Tako ti ji yvyakotyva'ea pyri nanani yvyakotyve'g̃a pyri nanani no yvagipeva'ea pyri nanani no yvagipeve'g̃a pyri nanani no," ei Cristo'ga ojyva. A'ea ga ei ojiupia no.

11 A'ero ga imondoi pyryva'ea yvyakotyve'g̃a pe opyryhetero javo jara'g̃a pe: "Peko ti nhimoirũharamo pejigwovo ji mombe'gwovo hajiheve'g̃a pe," ei Cristo'ga.

Jara'g̃a pe ga ei: "Peko ti Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharamo nahanahã Tupana'ga ei pe me javo g̃a pe," ei Cristo'ga.

Jara'g̃a pe ga ei: "Peropero ti peho pyryva'ea mombe'gwovo ji mombe'gwovo g̃a pe g̃a mbojikoguka ji rehe," ei Cristo'ga.

Jara'g̃a pe ga ei: "Pehepia katu ti g̃a pokoga – kiroki g̃a ojiko ji rehe. Pembo'e katu ti g̃a nhinhi'iĝa rehe no," ei Cristo'ga.

12 A'ea rupi ga ei: "A'ea ji ei pe me. A'ero ti pe nhombopopoakaakari penhomongokatukatuavo penhomboavujikwea nehẽ. A'ero ti pe poravykykwahavi Tupana'ga pe pejopokopokoga Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapavuka pejohupe nehẽ. A'ero ti pe pejogwereko katu pejikoheteavo Tupana'ga rehe pejikokatuavo nehẽ," ei ga. "A'ereki jira'oa a'e ji pe me," ei Cristo'ga.

13 A'ero tuhẽ ti ojo'ja nhande jikohetei Tupana'ga rehe nehẽ. Nhande ojo'ja Tupana'ga ra'yra'ga kwahahetei nehẽ no. A'ero ti nhande nhimbovyvyri nhandereaporoĝitapyryvamo nehẽ. A'ero ti Cristo'ga javijitehe nhande rekokatui nhandepyryvamo nehẽ.

14 Nurã ti nhande ndiakoa'javi tayri'g̃a ja nehẽ. Tayri'g̃a gwerojijyjijyi'iuhu ojeaporoĝita jipi ojipe'g̃a eg̃a'erame g̃a pe. Na jitehe po ojipe'g̃a eg̃a'ei nhande ve no. Ojapyakavo tehe g̃a nhande mbo'ei gweaporoĝitate'varuhuavo nhande moandyandyipota o'mbero nehẽ. Nhanderekoa'jave'ymame tayri'g̃a ja ti nhande nianhimbo'eukari g̃a pe nhaporemo nehẽ. Ndirojijyjukara'jara'javi ti nhandereaporoĝita nehẽ.

15 Xanhi'iĝatu ti nhande a'ero a'itituhẽva'ea mombe'gwovo nhanenhoarõheteavo nehẽ. A'ero koji'i ti nhande rekoi Cristo'ga ja nhandejikoty'a ga pavẽi nhandekovo ganhi'iĝa rupi nhaporemo nehẽ. A'ereki ga pe nhande xa'e nhaneakag̃a. 16 A'ereki ga tuhẽ ko nhandepojykaharetea. Cristo'ga ra'oa xa'e nhande nhandejive nhandejikoga Cristo'ga rehe. Gaha nhande mohiĝatui nhande mbojogwerekokatuavo nhande retakwera'ja.

Okovo g̃wemimbotarimova'ea rupi ga nhande mboporavykyparavuhui nhande mbojopokoga. Nahã ti koji'i nhande nhombopopoakari nhanenhombojikoga Tupana'ga rehe nhanenhoarõheteavo nhanenhomombyrymbyryva nehẽ.

Ipyahu nhandereaporoĝita

17 Nurã nhandepojykaharete'ga pavẽi jijikoty'aro g̃waramo ji ehetei pe me: Pepohi ti pejikoagwera hugwi. Peko ti peje'yja'g̃a ja rũi judeus'g̃arũive'g̃a ja rũi – kiroki g̃a ndojikogi Cristo'ga rehe. A'ereki g̃a heaporoĝita tehe okovo jipi.

18 Satanás'ga ndokwahavukari g̃a pe g̃andeaporoĝita mbopyahuukare'yma Tupana'ga pe. Ypytunahivareheve'g̃a'java'ero ko g̃a ndekoi a'ero. Ã̃a ndokwahavi Tupana'ga. A'ereki g̃a ndokwahapotari ga. 19 Nurã oyvyteri pe g̃a ndapyryvi. A'ereki g̃a ojipokwaha Tupana'ga kwahapotare'yma rehe. A'ero g̃a nhikwava'eĝi okote'varuhua pe oakwahave'yma. Gwereko g̃a g̃wembireko'g̃arũive'g̃a no g̃a nderekote'varuhuavo. Nahanahã g̃a ndekote'vate'varuhupavi okote'varuhupotapota.

20 Pehe reki nanongara rehe rũi pe nhimbo'ei pejikogirẽ Cristo'ga rehe. Cristo'ga rehe pe penhimbo'e. Ga oko katu hete. 21 Pehendu pe Jesus'ga mombe'ua g̃a ga mombe'urame pe me. Ã̃a pe mbo'ei a'itituhẽva'ea rehe ikwahavuka pe me nahanahã Jesus'ga oko javo.

22 Gamombe'ua renduvame pe ikwahavi javo: "Xapohi ti nhandereaporoĝitaymyana hugwi. A'ereki nhandereaporoĝitatiruahũrame nhande xako te'vate'varuhu nhanenhimoandyandyita nhanerembipotate'varuhuro g̃waramo," pe'e pe ikwahava. 23 "Timbopyahuukara'jara'ja ti nhandereaporoĝita. A'ero pyryva'ea rehe ti nhande japyakai nehẽ," pe'e pe ikwahava. 24 "Xanhimboheaporoĝitapyahuukari ti Tupana'ga pe hendukatuavo ganhi'iĝa. Nhandereaporoĝita mbopyahurame ti Tupana'ga nhande mongo katu nhande mombyryva nhande mongovo oji'ja nehẽ," pe'e pe. "Ga nhande mombyryvame ti nhande rekoi a'itituhẽva'ea rehe nehẽ." A'ea pe'e pe ikwahava pejikoga ga rehe gamombe'ua renduvame.

25 Nurã ti tape'mbea'javi. Pe napenani ti penhi'iĝatu pejikotyve'g̃a pe a'itituhẽva'ea mombe'gwovo. A'ereki nhande ko nhandejogwe'yjava'ea Cristo'ga pavẽi nhandejikoty'aro g̃waramo. 26 Penhimonha'ngarame ti tapekote'varuhui. Ypytuna renonde ti penhimonha'ngapi. 27 Penhimonha'ngapige'ymame kotihĩ ti Diabo'ga pe mongo te'varuhu nehẽ. A'ereki ga ko ite'varuhuve'ga Satanás'ga. Tapenhimongote'varuhuukari ti ga pe a'ero ga pokoge'yma.

28 Iporomive'g̃a ti tomima'javyme kiro. Toporavyky katu ti g̃a jipi ipyhykatuavo ojive. A'ero ti g̃a herekoi timondo ti mo imbatere'ỹve'g̃a pe javo.

29 Tapenhi'ĩte'varuhui ti pejohupe penhombotegwetee'yma. Penhi'iĝatu ti pejohupe penhombopopoaka pejopokoga imombyryva pejohupe.

30 Tapemongoveveuhui ti Tupana'ga ra'uvapyryva. Gara'uvapyryva uhu upa pe pyri. A'ereki Tupana'ga e'i: "Amondo ti ji jira'uvapyryva g̃a pyri nehẽ – kiroki g̃a ojiko Cristo'ga rehe. Jukwaha hete ti a'ero g̃andekoa jireheva'ero. Opyta ti jira'uva g̃a pyri Cristo'ga mbuhua nehẽ. A'ero ti jijipyri ji g̃a nderurukari Cristo'ga pe g̃a mbopiro'yavo g̃andekote'varuhua hugwi nhaporemo nehẽ," ei Tupana'ga.

31 Pepohi ti g̃a'arõe'ymuhũa hugwi penhimboahivuhua hugwi no penhimonha'ngahetea hugwi no penhinhi'iĝahyahiva hugwi no penhi'ĩte'varuhua hugwi no. Tapetiruahũi ti pejohupe. A'ea hugwi ti pepohi. 32 Pejogwereko katu ti. Pejoporogwety ti. Tupana'ga pyry pe me henonha'jave'yma pendekote'varuhua Cristo'ga manoro g̃waramo pe ndepyga. Ga ja ti tapehenonha'javi ojipe'g̃a ndekote'varuhua pejive pepyryvamo g̃a pe.

5

Tupana'gareheva'ero ti peko katu

1 Tupana'ga nohenonha'javi pendekote'varuhua. Nurã ti peko Tupana'ga ja pejikovo gara'yramo garemiarõhetero. 2 Penhoarõ hete ti. A'ereki Cristo'ga nhande arõ hete

omanomo nhande repyga ojijukauka ãga pe. Nahã ga rekoi jukapyra'java'ero Tupana'ga pe. Nahã ga nhikwava'eãame pyry Tupana'ga pe.
[3] Taperekoi ti penhimbireko'ãarũive'ãga. Ojipe'ãga no taperekote'varuhui'i'i ti ãga Tupana'ga remimo'ẽharamo pejikovo ãwaramo. Ojipeva'ea rehe ite'varuhuva'ea rehe nhaporemo ti tapekoi. Tapepotaruhui ti ojipe'ãga apoa. Tapekoi'i'i ti na Tupana'ga remimo'ẽharamo pejikovo ãwaramo. A'ero po ti ojipe'ãga nde'i'i'i tuhẽ pe me nehẽ.
[4] Tape'ete'varuhui ti. Tapeakwahavi ti. Tapenhi'ĩtehei ti. Tapejai ti ite'vava'ea. A'ea rehe nhaporemo ndatekwava'javi Tupana'gareheva'ero pendekoro ãwaramo. Emo pyry hete pe'erame Tupana'ga pe: "Ndepyry hete nde!" A'ea ti pe'ji.
[5] A'ea ji epavi pe me. A'ereki ãahã ndohoi yvagi pe Tupana'ga pyri – kiroki ãa gwereko ãwembireko'ãarũive'ãga. Kiroki ndapyryvive'ãa ojipe'ãga ndereko te'varuhu – ãahã ndohoi yvagi pe no. Kiroki ãa opotaruhu ojipe'ãga apoa – ãahã ndohoi yvagi pe no. A'ereki nahã ãa mbatera arõ Tupana'ga arõa hohe. Ãanduvihavuhuhete'ga rũi ko Cristo'ga. Ãanduvihavuhuhete'ga rũi ko Tupana'ga. Ndohoi ti ãa yvagi pe Cristo'ga pyri Tupana'ga pyri upa nehẽ. A'ea pe pekwaha.
[6] Tapenhimoandyandyjukari ti ãa pe ãa eteherame. A'ereki ãa e'i okote'varuhua pe: "A'ea rupi nhande ndiakote'varuhui," ei ãa onhi'ĩteheavo o'mbero. Tapenhimoandyandyjukari ti ãa pe pejikoe'yma ãanhi'iãa rupi. A'ereki Tupana'ga noarõi nanongara ite'varuhua. Kiroki ãa oko te'varuhu Tupana'ga renduve'ỹve'ãa – ãa ndehe ti Tupana'ga nhimonha'ngai a'ero nehẽ. [7] Nurã ãanhi'iãa rupi rũi ti peko ãa moirũe'yma. [8] A'ereki nypytunahiva'javi pe me kiro.
Ymya'ĩ pe peko ypytunahivareheve'ãa ja – kiroki ãa ndokwahavi hepiage'yma. Ãa javijitehe pe ndapekwahavi. Peko te'varuhu pe Tupana'ga kwahave'yma. Aãwamo reki nhandepojykaharete'ga Cristo'ga jikoty'aro ãwaramo pe pavẽi kojahua ja pe me. A'ereki pe Tupana'ga kwaha. Nurã ti peko katu kojahuarupive'ãa ja ikwahapyra'ãa ja Tupana'ga ra'yra'ãa ja.
[9] Gara pe ji ei ji erame: Kojahuarupive'ãa ja ti peko? Kiro ji imombe'ui pe me: Pejogwereko katu pa ti. Peko katu pa. Pemombe'u pa ti a'itituhẽva'ea ojipe'ãa moandyandyje'yma. Nanongara rehe Tupana'ga ra'uva nhande mbo'ei ikwahavuka nhande ve. [10] Penhimbo'e ti takwaha ti ji nhandepojykaharete'ga remimbotarimova'ea javo Cristo'ga remimbotarimova'ea.
[11] Ypytunimo ojipe'ãa ndekoi tianderepiagyme ti ãa javo. A'ero ãa ndekote'varuhui. Ãa ja rũi ti peko a'ero. Tapekote'varuhui ti. A'ereki nanongara'ãa ndojogwerekokatui. Ndokokatui ãa. Nomombe'ui ãa a'itituhẽva'ea. Pe'ji ti ãa pe a'ero: "Tapekote'varuhua'javi ti. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi imomboruka Cristo'ga pe pejikoga ga rehe." A'ea ti pe'ji ãa pe ãandekote'varuhua mboukwahava.
[12] Oko te'varuhu ranuhũ ãa onhimima tianderepiagyme ti ãa nhande rekorame a'ea rehe javo. Nimombe'upotari nhande ãandekote'varuhua. A'ereki a'ea rehe nhande niandepoyjayjari. [13] Emo ti tiandepoyja hete imombe'gwovo ãa pe. Timombe'u ti ãa pe: Nahanahã pe pekote'varuhu. Pejiko ti Cristo'ga rehe imomboruka ga pe pejikote'varuhua. Nahanahã ga pendekokatua pota. A'ea ti timombe'u ãa pe.
Nhande ãandekote'varuhua mboukwahavame nahã ãa pe ti ãa ndekote'varuhupigi a'ero nehẽ. A'ereki nhande rendukaturame ti ãa e'i nehẽ: "Na tuhẽ! Xako te'varuhu reki nhande," e'i ti ãa. A'ero ti ãa jikogi Cristo'ga rehe imomboruka ga pe okote'varuhua herojijyjijyita ojeaporoãita okovo kojahuarupive'ãa ja nehẽ. [14] Nurã Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei:
"Pema'ẽ ti ikwahaheteavo!
A'ereki pe ndapekwahavi ãa ja
– kiroki ãa oki upa ikwahave'yma.
Pendeaporoãita tiruahũ.
Nurã Tupana'ga pe pe ndekoi omanove'ãa ja ga kwahave'yma ãwaramo.
Pejirokwa ti imbopyahuuka pejeaporoãita Cristo'ga pe!

A'ero ti ga imboukwahavi pe me pendekote'varuhua.
A'ero ti pe pohiri pejikote'varuhua hugwi
pejikoga ga rehe nehẽ," ei Tupana'ga rembikwatijarukara.

15 Nurã peko katu tuhẽ ti. Ikwahave'ỹve'ğa ja rũi ti peko. Penhimombaragwaha ti
ikwahava. 16 Pereko katu ti ğa jipi Cristo'ga mombe'ukatuavo ğa pe ğa ndetakwera'ja
nehẽ. A'ereki ğa oko te'vate'varuhu onhimongyavo. 17 Nurã pekwaha hete ti. Tupana'ga
remimbotarimova'ea rehe ti penhimombaragwaha. Ikwahave'ỹve'ğa ja rũi ti peko.

18 Tapeheagwyryvi ti ahemboheagwyryva'ea gwove'ỹ vinho gwove'ỹ. A'ereki ahe
i'uranuhũrame vinho a'ea ahe mbote'varuhu ahe mongovo tehe. Emo pejipojykauka ti
Tupana'ga ra'uva pe penhimongokatuuka.

19 Penhomoğita ti penhimby'yita. Penhimby'yi ti Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo
Jesus'ga mombe'gwovo no imombe'gwovo ğandekokatua ğanemimombyryva nhande ve.
Nahanahã ti penhimby'ymby'yi nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe ga mboheteavo
ga rehe pejoryjoryvamo. 20 Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Apĩ, ndepyry hete nde imbuhua ore
ve. Ore roryroryvamo neremimbuhupava rehe. Ehendu ti orenhi'iğa nde ve. A'ereki ore
repyga Jesus Cristo'ga omano orepojykaharete'ga." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe jipi.

21 Peko ti penhonhi'iğa rehe pejopokoga pejogwerekokatuavo Tupana'ga rendukatukat-
uavo ğwaramo.

Hembirekove'ğa

22 Kunhano peko ti penhimbireko'ğa nhi'iğa rehe pejikoty'aro ğwaramo Cristo'ga
pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi. 23 A'ereki akwaimbae'ğa oko ğwembireko'ğa pojyka-
haramo. Cristo'ga oko ojiheve'ğa pojykaharetero – kiroki ğa ojatyka tihendu ti Tupana'ga
nhi'iğa javo. Na jitehe akwaimbae'ğa ndekoi ğwembireko'ğa pojykaharamo. Cristo'ga oko
ojiheve'ğa mbopiro'yharamo imomboa ğandekote'varuhua ğa hugwi. Ga ko ğa'akağamo,
a'e ji a'ero. Gara'oa a'e ji gareheve'ğa pe. 24 A'ereki Cristo'gareheve'ğa oko Cristo'ga nhi'iğa
rehe gaha nhandepojykaharete'ga javo. Na jitehe ti kunha'ğa toko pa ğwembireko'ğa
nhi'iğa rehe.

25 Cristo'ga oarõ hete ojiheve'ğa omanomo ğa ndepyga. Na jitehe ti akwaimba'eva'ero
pearõ hete penhimbireko'ğa nderekokatuavo. 26 Cristo'ga omano ojiheve'ğa ndepyga
tamo'emo'ẽ ti ji ğa jijive ğa mombyryva javo. Ombopyahu ga ğandeaporoğita ğa
hendukaturame gamombe'ua. A'ereki ga ohy pa ğandeaporoğitatiruahũa ipe'avo ğa
hugwi ğa hendukaturame gamombe'ua. 27 Cristo'ga omano ğa ndepyga tuhu ti ğa ji pyri
okatuhetero javo. "Ndite'varuhui'i'i ti ğa otiruahũe'yma tuhẽ a'ero nehẽ," ei ga. "Nurã ti
ğa pyryvamo okokatuavo nehẽ," ei ga omanomo.

28 Nhande tia'ngu nhandeja'oa nhanenhiarõheteavo. Na jitehe ti akwaimbae'ğa toarõ
hete ğwembireko'ğa ğa a'nguheteavo ğa pokoga. Kiroki ğa oarõ hete ğwembireko'ğa
– ğahã onhiarõ hete. 29 A'ereki nhande nhaporemo niarõhetee'ỹangavi nhandeja'oa.
Tia'ngu reki nhande nhandeja'oa nhandejiporaka. Nahã Cristo'ga nhandepojykaharete'ga
nhande arõ hete ojiheva'ea nhande a'nguheteavo nhande pokoga. 30 A'ereki gareheva'ero
nhande xako gara'oa re'yjava'ero tuhẽ, a'e ji.

31 Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:
"Nurã akwaimbae'ğa ja'ogi uva'ğa hugwi oy'ğa hugwi no ğwembirekokaturo.
Ğa ojogwerekoro ğwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahẽa pavẽi," e'i Tu-
pana'ga rembikwatijarukara.

32 A'ea rehe jijapyakaheterame ji akwaha onhimiva'ea ikatuheteva'ea, a'e ji. A'ea pe ji ei:
Cristo'ga ojogwereko gareheve'ğa pavẽi – kiroki ğa ojatyka tihendu ti Tupana'ga nhi'iğa
javo.

33 A'ero ji ei akwaimbae'ğa pe ğa ndetakwera'ja tuhẽ: Penhiarõ hete pe. Na jitehe ti
pearõ hete ti penhimbireko'ğa a'nguheteavo ğa pokoga. Kunha'ğa pe ji ei no: Pemondo ti
pejeaporoğita imohina penhimbireko'ğa nhi'iğa rehe.

6

Tayri'ğa; ğanduva'ğa; ğay'ğa

1 Tay'riro pehendu katu ti pejuva'ğa nhi'iğa penhy'ğa nhi'iğa no Cristo'ga rendukatuavo
ğwaramo. A'ereki a'ea ko pyry Cristo'ga pe nhandepojykaharete'ga pe.
2 "Pemondo ti pejeaporoğita imohina pejuva'ğa ndehe penhy'ğa ndehe no," ei Tupana'ga
ikwatijaruka hako.
A'ea ji imombe'ui pe me. A'ereki a'ea Tupana'ga okwatijarukarypy Moisésva'ea pe
amombyry ti ğa pe javo. 3 A'ereki garembikwatijarukara e'i:
"Po pemondo pejeaporoğita imohina pejuva'ğa ndehe penhy'ğa ndehe no,
a'ero ti pyryhetero pe me nehẽ.
Mbaigwe hete ti pe nduvi yvya koty pemanoa renonde nehẽ no," e'i garembikwati-
jarukara.
4 Ãnduvamo tapemonhimonha'nganha'ngaukari ti peja'yra'ğa pejihe ja'javo ğa pe.
Pearõ hete ti ğa mbo'ekatuavo ğa monhimomboaka. Pembo'e ti ğa Cristo'ga nhi'iğa rehe
nhandepojykaharete'ga nhi'iğa rehe toko katu ti ğa javo.

Ãpojykahara'ğa; ğapyrive'ğa

5 Ojipe'ğapyriva'ero ipiro'ye'ỹva'ero pehendu katu ti ğanhi'iğa peporavykykatuavo ğa
pe. Pehendu katu ti ğa nhi'īpo'ruavo. Pekyhyji hete ti ğa hugwi mara'ngu po ji jipo-
ravykyte'varuhuavo ga pe javo. Peporavyky katu ti pejikokatuavo Cristo'ga rendukatuavo
ğwaramo.
6 Peko ti ojipe'ğa ja rũi. Opojykahara'ğa gwepiagame ğa oporavyky katu tianembohete
ti ğa javo. Ã gwepiage'ymame ğa ndoporavykyi. Peko ti ğa ja rũi. Pejipojyka-
hara'ğa pejepiagame ti peko ğanhi'iğa rupi. Ã pejepiage'ymame ti peko ğanhi'iğa
rupi jitehe peporavykykatuavo. Cristo'gareheva'ero ti pejirokwa pejiporavykykatuavo
pejipojykahara'ğa pe pejoryjoryvamo nanongara Tupana'ga opota javo. 7 Peporavyky
pota ti pejipojykahara'ğa pe. Pe'ji ti pejiyvyteri pe: "Nhandepojykahara'ğa pe jate rũi
nhande poravykyi. Nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe nhande poravykyi no nhande
poravykyrame ğa pe." A'ea ti pe'ji.
8 A'ereki pe pekwaha javo: "Po nhande xaporavyky katu nhandekokatuavo, a'ero
ti Cristo'ga nhandepojykaharete'ga imombyryvi nhande ve ikwepyga nehẽ. A'ereki
Cristo'ga omombyry okokatuve'ğa pe nhaporemo ikwepyga ğa poravykykaturame.
Omombyry ga ipiro'ye'ỹve'ğa pe – kiroki okokatuve'ğa ojipe'ğa remimboporavykyve'ğa.
Kiroki okokatuve'ğa oporavyky ojive jate ipiro'yve'ğa – ğa pe Cristo'ga omombyry no."
A'ea pe ei ikwahava.
9 Ãpojykaharamo peko katu ti no pejirokwa pejipyrive'ğa nderekokatuavo penhimo-
hemuka Cristo'ga pe pejihe nanongara Tupana'ga opota javo. Tape'ea'javi ti pejipyrive'ğa
pe: "Po pe ndapeporavykyheteranuhũi, a'ero ti ji tiruahũhetero pe me nehẽ." A'ea rũi ti
pe'ji pejikote'varuhue'yma ğa pe.
Pekwahava'ja ti. Tupana'ga yvagipeve'ga oko pepojykaharete'ga pepyrive'ğa pojyka-
harete'ga no. Tape'ete'varuhua'javi ti ğa pe. A'ereki ojo'ja ğa ndekoi Tupana'ga pe
ğapojykahara'ğa ğapyrive'ğa pavẽi. Kiroki ğa oko te'varuhu – ğa pe nhaporemo po ti ga ei
peko te'varuhu pe javo nehẽ.

Jesus'gareheve'ğa mbopopoakahava

10 Nhiirũ, kiro ji ikwatijapavukari ğwerĩ imombe'gwovo pe me tapehendu katu
ti Tupana'ga nhi'iğa. Penhimbopopoakaruka ti nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga
pe gapopoakahetea pyvõ penhimongovouka garemimbotarimova'ea rehe pejikoty'aro
ğwaramo ga pavẽi.
11 Soldados'ğa nduvihava'ga omongiuka itaheteva'ea nhaporemo metal apopyra solda-
dos'ğa pe tonhia'ngu ti ğa javo. "A'ero ojipe'ğa ndurame ğa movahiamo ti ğa popoakaro
ğa pe nehẽ," ei ga. "Ndokutugi ti ğa ğa nehẽ ğa itaheteva'ea mongiro ğwaramo," ei ga.

Peko ti soldados'ğa ja penhia'nguavo. Penhia'ngu ti ite'varuhua hugwi. Penhimbopopoakaheteuka ti Tupana'ga pe gapopoakahetea pyvõ nhaporemo a'ero. A'ero ti pe napenhimoandyandyjukari Diabo'ga pe ite'varuhuve'ga pe nehẽ.

12 A'ereki yvyakotyve'ğa rũi nhande timovahĩ. Ndaha'oiva'ea ndahekoiva'ea a'ea reki nhande timovahĩ anhağa Diabo'gapyriva'ea. A'ea ko oko ipopoakaheteva'ea ipopoakaheteva'eareheva'ea no Cristo'gareheve'ğarũive'ğa nduvihavava'ea no. Cristo'gareheve'ğarũive'ğa nduvihavava'ea ğa pojykaro ğwaramo ğa pe ypytuna ja kiro. A'ereki ğa ndokwahavi Tupana'ga. A'ereki ğanduvihavava'ea noarõi Tupana'ga kwahavukare'yma ğa pe. Nhande timovahĩ Diabo'gapyriva'ea nhaporemo anhağa nhaporemo a'ero. Yvatea gwyri pe a'ea ruvi okote'varuhuavo.

13 Nurã penhimbopopoakaruka ti Tupana'ga pe gapopoakahetea pyvõ nhaporemo. Nurã ti pe popoakahetero anhağa pe nhaporemo Diabo'gapyriva'ea pe nhaporemo nehẽ. Pepopoaka ti pe a'ea pe nehẽ a'ea pe mongote'varuhuukapotarame nehẽ. Pejiko jitehe ti Tupana'ga rehe nehẽ a'ea movahĩhetepavame nehẽ.

14 Pejiko jitehe ti a'ero Tupana'ga rehe pepopoakaramo. Soldados'ğa onhimboavujikwe oku'ayvira mongiavo timovahĩ katu ti kiro javo. Peko pe soldados'ğa ja onhimboavujikwera'ğa ja pe imombe'urame a'itituhẽva'ea jate.

Soldados'ğa omongi itaheteva'ea metal apopyra onhia'nguavo tegwete nhandepoti'a kutuhava javo. Peko pe soldados'ğa ja itaheteva'ea mongihara'ğa ja penhia'nguavo pejikokaturame. A'ereki pendekokatua rupi pe nhia'ngui.

15 Soldados'ğa gwereko sapatos xaho katu ti javo. Peko pe soldados'ğa ja sapatos rerekohara'ğa ja pe ikwahavame Cristo'ga mombe'ua pejipy'a noğatuuka jupe. A'ero ti pe hokatui imombe'gwovo ojipe'ğa pe no Tupana'ga onoğatu pota pepy'a javo ğa pe.

16 Soldados'ğa omombo ta'akwa'ria hendyva'ea ğa ndehe ğa movahĩrame tombote'varuhu ti okirame ğa pype javo. Ojipe'ğa soldados'ğa ğa movahĩrame opyhy opo pe itaheteva'ea o'ara piahava ta'akwara mombihava tokiyme ti nhande pype javo ğa imomborame hehe. Peko pe soldados'ğa ja o'ara piahava pyhyhara'ğa ja pejikoheterame Tupana'ga rehe Diabo'ga mombihara'ga rehe. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbote'varuhu pota toki hete ti nhinhi'iğa ğayvyteri pe ğa mongote'varuhuavo javo. Pejikoheterame Tupana'ga rehe Tupana'ga omombiguka Diabo'ga popoakara pe me.

17 Akanitara soldados'ğa opyhy inoğa onhia'nguavo tonupãyme ti ğa nhaneakağa javo. Peko pe soldados'ğa ja akanitara nohara'ğa ja pe pejikote'varuhua mombora kwahava'javame. Peko pe soldados'ğa ja akanitara nohara'ğa ja pejeaporoğita mbopyahua kwahava'javame no. A'ea nhaporemo ikwahava'javame peko pe ğa ja penhia'nguavo Tupana'ga ti nhande rerohoi yvagi pe nhande mombytavo avuirama nehẽ javo. A'ereki penhimbikwahava rupi pe nhia'ngui.

Soldados'ğa opyhy haimbejovaiva'ea xanhia'ngu ti javo. Peko pe soldados'ğa ja haimbejovaiva'ea pyhyhara'ğa ja penhia'nguavo pejipojykaukarame Tupana'ga ra'uva pe torembo'e ti Tupana'ga nhi'iğa rehe javo. A'ero ti pe ojipe'ğa mbo'ei a'itituhẽva'ea rehe nehẽ imboukwahava ğa pe ğandekote'varuhua nehẽ. Pe napenhimongote'varuhuukari ti ite'varuhuve'ga pe Diabo'ga pe ğa pavẽi nehẽ no ikwahava ğwaramo Tupana'ga nhi'iğa. Penhimbikwahava rupi pe nhia'ngui.

18 Nane'ymi ti penhi'ĩ hete Tupana'ga pe nahanahã ti emombyry ğa pe javo. Pejipokoguka ti Tupana'ga ra'uva pe pejipojykauka penhi'iğame Tupana'ga pe. Pejirokwa ti penhi'iğame ga pe. Penhi'ĩ ti ga pe jipi. Pemombe'u ti ga pe garemimo'ẽhara'ğa nhaporemo epoko ti ğa javo.

19 Jihi ti ji mombe'u no. Pe'ji ti ga pe ji repyga: "Epoko ti Paulo'ga monhi'iğa tomombe'u ti ga nhinhi'iğa javo. Tomombe'u ti ga ojipe'ğa pe Cristo'ga mombe'ua

nerembiepiukaripyre'yma ãga pojihuve'yma. A'ea ymyahũ ahe ndokwahavi nerembiepiukaripyre'yma Cristo'ga mombe'ua. Epoko ti Paulo'ga a'ero tokwahavuka ti ga ãga pe javo." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe ji repyga.
[20] Ymyahũ Tupana'ga ei ji ve: "Ehoeho ti imombe'gwombe'gwovo Cristo'ga mombe'ua ãga pe nhaporemo nhirembiepiukaripyre'yma," ei ga ji ve kako. A'ero ji hojihoi imombe'gwovo. Nurã ãga ji mongi cadeia pype tomombe'ua'javyme ti ga javo. A'ea pype ji rekoi ãgwamo a'ero. Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero: "Epoko ti Paulo'ga tomombe'u ti ga ãga pojihuve'yma javo." A'ea ti pe'ji ga pe. Nahã ti ji tambo'e katu ãga ikwahaheteuka ãga pe Cristo'ga mombe'ua nehẽ.

Mbapavamo Paulova'ea okwatija Éfesopeva'ea pe

[21] Kiro ji ei pe me: Tíquico'ga ti ji mombe'upavi pe me nehẽ nahanahã Paulo'ga rekoi javo. A'ero po ti pe ikwahavi nehẽ no. Tíquico'ga ko nhaneirũ'ga ojikoga ãgwaramo Cristo'ga rehe. Oko hete ga Tupana'ga nhi'iãga rupi. Orojiko ore ga rehe a'ero. A'arõ hete ji ga. Oporavyky katu ga nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe ga mombe'gwovo. [22] Kiro ti ji ga mondoukari pe pyri a'ero tomombe'u ti ga pe me orerekoa pepy'a noãtuavo pe mbohoryva'java nehẽ.
[23] Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tonoãtu nhaneirũ'ãga py'a – kiroki ãga ojiko ga rehe Jesus Cristo'ga rehe no, a'e ji. Na jitehe ji ei: Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga ti tonoãtu ãapy'a. Pyry nhaneirũ'ãga jikogi Tupana'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe no. Ãga jikogame ti Tupana'ga tomonhoarõ hete ãga Jesus Cristo'ga pavẽi, a'e ji. [24] Tupana'ga ti tomombyry ãga pe nhaporemo – kiroki ãga oarõ hete Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga ga arõhetepige'yma tuhẽ, a'e ji.

PAULOVA'EA OMOMBE'U FILIPOSPEVA'EA PE
Carta de Paulo aos Filipenses

1 Jihi ko Pauloramo. Ako ji Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe jipi Timóteo'ga
pavẽi. Ga pavẽi ji ikwatijarukari kiro imondovouka pe me a'ero tapekwaha ti nhinhi'iãga
javoji. Pe me nhaporemo ji ikwatijarukari pendepiakatuhara'ãga pe no, ãgapokohara'ãga pe
no – perope peju cidade de Filipos pe. A'ereki pe Jesus Cristo'gareheva'ero pejikoty'a ga
pavẽi.
2 Tupana'ga nhanderuvete'ga tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojyka-
harete'ga pavẽi. Tonoãgatu ti ãga pepy'a no.

Paulova'ea onhi'ĩ Tupana'ga pe ahe repyga

3 Jijapyaka nanani pe ndehe ko ji ei Tupana'ga pe: "Apĩ, ndepyry hete nde. A'ereki
nde erembojikoguka Filipospeve'ãga ejihe ãga nderekokatuavo," a'e ji nhinhi'iãga Tupana'ga
pe nhiremimbohetehara'ga pe. 4 Nhinhi'iãga nanani ga pe ji roryvamo nhinhi'iãga pe
ndepypava. 5 A'ereki pe ji moirũ hete ji Jesus Cristo'ga mombe'upyryva mombe'urame
pe me. Pejikogypyrame Jesus Cristo'ga rehe pe ji moirũi pejikovo kiromo jate.
6 Tupana'ga pe mbojikogypyrame ojihe pe mombyryvi ikwehe. Arovia hete ji garemi-
mombyrypavaãwama no Jesus Cristo'ga rura'javame nehẽ. 7 Pyry hete ji japyakahetei pe
ndehe. A'ereki pe jipy'a ja hete. A'ereki Tupana'ga imombyryvame ji ve omombyry pe me
nhaporemo no. Nahã ko nhande ve ãga ji mongiukarame cadeia pype. Nahã nhande ve ji
piro'yrame no imombe'ukatuavo Jesus Cristo'ga mombe'ua ikwahavuka ojipe'ãga pe. 8 Jesus
Cristo'ga py'a ja hete pe. Nurã jipy'a ja hete pe no. Tupana'ga okwaha nhi'mbee'yma.
9-10 Igwete ji nhi'iãgi Tupana'ga pe pe ndepyga a'ero. "Apĩ, Filipospeve'ãga oarõ ojipe'ãga.
Igwaigwavete ti ãga toarõ hete ãga," a'e ji Tupana'ga pe. "Tokwaha hete ti ãga a'itituhẽva'ea.
Tonhimombaragwaha ti ãga pyryva'ea rehe ite'varuhuva'ea rehe no toho ti ãga pyry-
heteva'ea rupi," a'e ji ga pe. "A'ero po ti ãga ndekokatui hete nehẽ no. Ndokote'varuhui'i'i
po ti ãga nehẽ Cristo'ga rura'javame nehẽ. 11 Jesus Cristo'ga ti tomongo katu hete ãga. A'ero
po ti ore nde mbohetei ndepyry hete nde javo," a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga jipi.

Cristo'ga rehe jate ji rekoi, ei ahe

12 Nhiirũ, takwahavuka ti kiro pe me. A'ereki ãga ji mongiuka avo cadeia pype
tohenduvyme ti ãga Jesus Cristo'ga mombe'ua javo novĩa. Emo ji mongiro ãwaramo
koji'i hete reki nhirendukatuhara'ãga onhimongyavo ji Jesus'ga mombe'urame. 13 A'ero
guardas'ãga – kiroki ãga gwepia katu huvihavuhu'ga ronga – ãga nhaporemo ji kwaha kiro.
Avove'ãga nhaporemo reki ji kwaha. A'ero ãga ei: "Ga Cristo'gareheva'ero ãwaramo ãga
Paulo'ga mongiukari cadeia pype," ei ãga ji mombe'gwovo. 14 Hepiagame jirekoa cadeia
pype nhaneirũ'ãga koji'i hete ojiko nhandepojykaharete'ga rehe onhimongyavo. Nurã ãga
koji'i ndopojihuvi imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iãga okyhyjie'yma ojipe'ãga hugwi.
15-17 Jara'ãga omombe'u Cristo'ga gweaporoãitapyryvamo timoirũ ti Paulo'ga javo. A'ereki
ãga ji arõ hete. A'ereki ãga okwaha jiporavykya. "Tupana'ga omboporavykyuka Paulo'ga
tomombe'u katu ti ga Cristo'ga javo," ei ãga ji mombe'gwovo. Jara'ãga ki a'e te omombe'u
tehe Cristo'ga gweaporoãitate'varuhuro ãwaramo. A'ereki ãga onhimyrõ ji rehe. Nurã ãga
Cristo'ga mombe'ui nhanenhi'iãga ti ãga tohendu javoji. "Paulo'ga ikwahavame koji'i hete
po ti hahyramo ga pe nehẽ – perope cadeia pype," ei ãga novĩa.
18 Emo pyry tuhẽ ãga Cristo'ga mombe'ui, a'e ji. Jiroryrory reki ji a'ea rehe ãga Cristo'ga
mombe'urame. Ãga ndeaporoãitapyryvame ga mombe'gwovo pyry, ãga ndeaporoãi-
tate'varuhurame ga mombe'gwovo pyry jitehe. A'ereki pyry tuhẽ Cristo'ga mombe'ua.
Igwete po ti ji roryroryvamo nehẽ no. 19 A'ereki ji akwaha nhimbopiro'yukaraãwama
agwa hugwi. A'ereki pe pe'e jipi Tupana'ga pe ji repyga. Jesus Cristo'ga ra'uva ji poko no.
Nurã ji ikwahavi nhimbopiro'yukaraãwama.

20 Ako pota hete ji Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe tajipoyja hete ti javoji jipi.
Ndapojihupotari ji Cristo'ga mombe'gwovo ğa pe. Ağwamo vehevi, nane'ymi nehẽ no.
A'ero po ti ji Cristo'ga mboheteukari ğa pe nehẽ jirekokatua rehe nhinhi'iğa rehe nehẽ
no. Nhimanoe'ymame po ti ji Cristo'ga mboheteukari ğa pe nehẽ. Nhimanorame po ti
ji na jitehe ga mboheteukari nehẽ no. 21 A'ereki ji Cristo'ga rehe jate ako. Ji manorame
pyry hete reki. 22 Emo ji manoe'ymame po ti ji ojipe'ğa mbojikogukari Cristo'ga rehe
nehẽ. Marãva'ea po ji apota a'ero? A'ereki ji ndakwahavi. Mara'ngu po nhimanoa?
Mara'ngu po nhimanoe'yma? 23 Apota ji nhimanoa jigwovo Cristo'ga pyri jitekovo novĩa.
A'ereki a'ea johe'i pyry hete ji ve. 24 Emo po ti johe'i pyry nhimanoe'ymame jipytavo yvya
koty pe ndepyga nehẽ. 25 Na tuhẽ. Nurã ji ikwahavi hete nhimanoe'ymağwama. Apyta
po ti ji a'ero pe pyri jitekovo. A'ero po ti ji koji'i pe mbojikogukari Cristo'ga rehe pe
mbohoryoryva pejikogame ga rehe nehẽ. 26 A'ero po ti pe Jesus Cristo'ga mbohetehetei
ji rehe ji hoa'javame pe pyri nehẽ.
27 Ji rendu katu ti a'ero. Peko katu ti Cristo'ga mombe'ua hendukatuavo. A'ero po
ti ğa ei pe mombe'gwovo nehẽ: "Filipospeve'ğa ojiko hete Cristo'ga rehe. Ojo'jajo'ja
ğandeaporoğita," e po ti ğa nehẽ. "Ojopokopoko pa ğa Cristo'ga mombe'ukatuavo
timbojiko ojipe'ğa Cristo'ga rehe a'ero javo," e po ti ğa pe mombe'gwovo nehẽ. A'ea
ji tahendu ğa pe mombe'urame jihorame pe pyri nehẽ. A'ea jitehe ji tahendu pe
mombe'urame jihoe'ymame pe pyri nehẽ.
28 Tapekyhyji ti ğa hugwi – kiroki ğa pe movahĩ – ğa imbohahyukapotarame pe me nehẽ.
Tapepojihuvi ti ğa Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo. Penembipojihuve'yma repiagame po
ti ğa ei ojohupe nehẽ: "Jukwaha reki a'ero nhandehoağwama hahyva'ea ruvihava pype,"
e po ti ğa. "Ğa po ti a'ea oho yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ," e po ti ğa ojohupe nehẽ. Na
tuhẽ reki. A'ereki Tupana'ga omboukwaha a'ea. 29 A'ereki ga omombyry pe me tohepy ti
ğa Cristo'ga javo. Tupana'ga e'i pe me: "Pejiko ti Cristo'ga rehe ga repyga. Pekwaha ti
hahyva'ea no Cristo'ga repyga," ei ga. 30 Nahã ko ji no. Pehepia pe hahya ji ve ji Cristo'ga
mombe'urame ikwehe. Pehendu pe kiro hahya ji ve no. Hahya jitehe po ti ğa ikwahavukari
pe me nehẽ no – kiroki ğa noarõi pe Cristo'ga mombe'urame.

2

Cristo'ga ja ti peko penhimbohetee'yma

1 Pejikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi a'ea pe mbojirokwa mbatera rehe. Cristo'ga
remiarõro ğwaramo pepy'a u katu no. Pejogwereko katu pe Tupana'ga ra'uva pavẽi.
Pejopy'a pe ojo'ja hete. Pejoporogwety pe no. 2 Nurã ji ei pe me: Pembojo'ja hete ti
pendeaporoğita. Pembojo'ja ti penhoarõa no. Ojo'jajo'ja ti peko pejapyakavo nahã ti xako
javo. Nahã ti ji mbohoryoryhetei ji rendukatuavo. 3 Pejihe jate rũi ti pejapyaka a'ero.
Tapenhimbohetetheuhui ti pejikovo. Nahã po pe'ji ojipe'ğa mombe'gwovo hamo: "Ji
hohe ko ğa ndekoi," pe'ji penhimbohetee'yma. 4 Penhimimbotarimova'ea rehe jate rũi
ti peko. Ojipe'ğa nemimbotarimova'ea rehe ti peko no ğa nderekokatuavo.
5 Jesus Cristo'ga reaporoğita javijitehe po ti pendeaporoğita toko hamo.
6 Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga'javijiteheva'ero oko po rimba'e.
Emo ga nde'iahai Tupana'ga pe:
"Avuirama ti ji rekoi nde javijitehe huvihavuhuhetero nehẽ," ga nde'i.
7 Ğwemimbotarimo ga opohi gwuvihavuhuhetea hugwi.
Okoteheve'ğa'java'ero ga nhimongoi.
A'ero ga ari yvyakotyve'ğa ja raikwehe.
Akwaimbae'ğa javijitehe ga rekoi a'ero.
8 Igwete ga nhimongotehei a okove'ỹ ğwemimbotarimova'ea rehe.
Tupana'ga nhi'iğa rehe jate ga rekoi avuirama.
A'ero ga manoi ganhi'iğa rupi okovo.
Yva rehe vĩa reki ga omano raikwehe.
9 Cristo'ga nhimongotehero ğwaramo

Tupana'ga ga mongoi huvihavuhuhetero jara'ãga hohe pa.
[10] Tupana'ga ga mongoi nhandepojykaharetero
tombohete hete ti ãga Jesus Cristo'ga javo.
Yvagipeve'ãga po ti ga mbohetei nehẽ.
Yvyakotyve'ãga po ti ga mbohetei nehẽ.
Yvyagwyripeve'ãga po ti ga mbohetei nehẽ no.
[11] E'i pa po ti ãga nehẽ:
"Jesus Cristo'ga ko nhandepojykaharete'ga," e po ti ãga nehẽ.
O'erame po ti ãga nhanderuvete'ga mbohetei nehẽ Tupana'ga.

Pekwahavuka Tupana'ga ojipe'ãga pe

[12] Nhiirũ, pe ji rendu katu jipi. Pejirokwa hete ti a'ero pejikopaheteavo Tupana'ga rehe. Nahã pe ndekoi ji ruvame pe pyri ikwehe. Aãwamo kaitu ji ruve'ymame pejipyri pejirokwa pejikovo hete Tupana'ga rehe. [13] A'ereki Tupana'ga pe mbojirokwaruka pe mongopotaruka ãwemimbotarimova'ea rehe jipi.
[14-15] Tapenhonhi'iãayvaruhui ti penhiroyrõe'yma pejogwerekovo. Nahã po pe peko hamo tokwaha ti ãga pendekokatua nehẽ. Tapekote'varuhui'i'i ti Tupana'ga ra'yramo. Nhanderyapehava yvagipeva'ea jukwaha ãwendy'javame ypytunahiva pyteri pe. Na jitehe pe ukwahavamo pejikokaturame heaporoãitate'varuhuve'ãga pyteri pe okote'varuhuve'ãga pyteri pe. [16] Igwete pe ikwahavukari ãga pe imombe'gwovo Cristo'ga mombe'ua – a'ea ãwendukaturame nhande mongopyahui. A'ero po ti ji vy'ahetei pe ndehe nehẽ Jesus Cristo'ga rura'javame nehẽ. A'ea rupi po ti ji ei nehẽ: "Amoãita hete ji Filipospeve'ãga mbo'embo'eavo ikwehe. Ji namoãitatehei tuhẽ ãga a," a'e po ti ji nehẽ.
[17] Tupana'ga ti tonhimohẽ nhande rehe javo ahe ikwava'eãi Tupana'ga pe jipi. Igwete ahe heka'vogi vinho ãwembikwava'eãga pavẽi. Pe pejiko Cristo'ga rehe. Pejikoga ko penembikwava'eãga Tupana'ga pe. Mara'ngu po ti ãga heka'voga jirekoa vinho javijitehe ji jukavo nehẽ? Naname po ti ji mbohoryvi nehẽ jirekoa reka'vogaãwama penembikwava'eãga pavẽi nehẽ. Opombohoryvuka pa po ti ji nehẽ no ji manorame nehẽ. A'ereki nhande xanhikwava'ẽ Tupana'ga pe. [18] Na jitehe po ti pe ndoryvamo ji mbohoryvuka hamo.

Paulova'ea omombe'u Timóteova'ea

[19] Cristo'ga ipotarame kotihĩ ti tamondouka Timóteo'ga pe pyri pe mbohoryvuka nehẽ. Timóteo'ga ti tanhimbohoryory ura'javame ji pyri pe mombe'gwovo ji ve nehẽ no. [20] A'ereki gaha jate ko jireaporoãita'jave'ga. Nhaãgata hete ga pe ndehe. [21] Jara'ãga ki a'e te ãwemimbotarimova'ea rehe jate ãga aãgataramo. Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe ki a'e te ãga ni'aãgatari okovo. [22] Pekwaha pe Timóteo'ga reaporoãita. Ga omboukwaha gweaporoãitakatua ji moirũirũrame ikwehe. Ehepia ko nhandera'yra'ãga gwuva'ãga moirũi jipi. Nahã ko Timóteo'ga ji moirũi Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo ji pavẽi ikwehe. [23] Gaha po ji amondouka pe pyri. Tihepia na'ẽ ti ji mohemukara cadeia hugwi. Ikwahavame po ti ji Timóteo'ga mondoukari pe pyri a'ero nehẽ. [24] Jihi ti taho pe pyri nehẽ no. Tupana'ga ipotarame kotihĩ po ti ji hoi pe pyri a'ero nehẽ.

Paulova'ea omombe'u Epafroditova'ea

[25] A'ea'ja ji ei jiyvyteri pe no: Amondo po ji Epafrodito'ga Filipospeve'ãga pyri hamo, a'e ji. Epafrodito'ga nhaneirũ'ga ji moirũ hete. Omombe'umbe'u ga Jesus Cristo'ga ji pavẽi ojipe'ãga pojihuve'yma ikwehe. Igwete pe ga mbuhurukari ji pyri terepoko ti Paulo'ga javo. [26] Pe ndepiaga'u ga kiro. Oko tehe gapy'a no. A'ereki pe pehendu gatetirũa mombe'ua. "Kiro po jigwyripeve'ãga aãgataruhuramo ji rehe," ei ga. [27] Itetirũa hete tuhẽ Epafrodito'ga ikwehe. Omano gwerevi ga. Emo Tupana'ga ga porogwetygi imombiga karugwara ga hugwi. Tupana'ga ji porogwety no tokoveveuhuheteyme ti Paulo'ga javo. [28] Nurã ji ehetei: "Amondo po ti ji Epafrodito'ga ãga pyri tohoryva'ja ti ãga ga repiaga javo," a'e ji. Pe ndoryvame ga repiaga po ti ji ndakoveveuhua'jahetei a'ero nehẽ no. [29] Pe Cristo'gareheva'ea ãwaramo pembuhu katu ti Epafrodito'ga pejipyteri pe nehẽ.

Pejoryjory ti ga rehe ga repiagame. “Pepyry hete pe,” pe'ji ti ãga pe no – kiroki ãga
Epafrodito'ga ja. [30] A'ereki ga omano gwerevi Cristo'ga moiruamo. Nonhia'ngui ga ua ji
pyri tapoko ti Paulo'ga javo. Pe py'rovo ga ji pokogi. A'ereki tegwete penduhava ji pyri ji
pokoga.

3

Cristo'ga jate nhande mombyry

[1] Nhiirũ, kiro ji ei mbapavamo pe me: Pejoryjory ti Cristo'gareheva'ero ãgwaramo.
Ymya'i ji ikwatijarukari mbatera pe momoranduva. Ji ndajikwerai reki ikwatijaruka a'ea
jitehe kiro pe me. Igwete po ti a'ea pe mondoi a'itituhẽva'ea rupi.
[2] Penhimboko'i ti heaporoãgitate'varuhuve'ãga hugwi – kiroki ãga okyti pota ahe. “Nahã pe
Tupana'ga monhimohemukari pejihe,” e'i tehe ãga pe me okote'varuhuheteve'ãga. [3] Nhande
ki a'e te timonhimohemuka Tupana'ga nhandejihe Jesus Cristo'gareheva'ero. Nhande
timbohete Tupana'ga. A'ereki gara'uva ga mboheteuka nhande ve. Nhanderoryrory
nhande nhandejikoty'aro ãgwaramo Jesus Cristo'ga pavẽi. Ndiajikwakuva'javi nhande no.
A'ereki nhande a'ea rehe ndiajikoga'javi.
[4] Ajiko po ji jijikwakuva rehe hamo novĩa. Po ojipe'ga etehei: “Ajikwaku hete ji.
Nurã ji Tupana'ga monhimohemukari jijihe.” E'i tehe po ga a'ea ojive. Ji kaitu po a'e
a'ea hamo novĩa. A'ereki ji ajikwaku hete ikwehe novĩa. [5] Ji'arirẽ mbohapy'ri sete ji
kiri ikwehe. A'ero ãga ikyti nhirakwanhapi'ria nde ko Tupana'gareheva'ea javo ji ve.
Israelitaramo ji ari Israelva'ea rakykwepoharamo. Benjamimva'ea rakykwepoharamo ko
ji rekoi no. Ji ko hebreuramo tuhẽ. A'ereki nhiramonhava'ea nhaporemo ko hebreusva'ea.
Fariseuramo ko ji ei novĩa: Ahendu katu pa ji Moisésva'ea remimbo'eagwera. [6] Apota
hete ji jitekovo Tupana'ga rehe novĩa. Nurã ji imbohahyukari Jesus Cristo'gareheve'ãga
pe ikwehe. Ojipe'ãga e'i ji ve novĩa: “Oko katu hete Paulo'ga hendukatupava Moisésva'ea
remimbo'eagwera,” ei ãga ji ve novĩa. A'ero ji ei: “Nahã ti ji nhimombyryvi,” a'e ji ikwehe
novĩa.
[7] A'ea rupi ji rekohetei nanongara rehe nhaporemo novĩa. Ãgwamo ki a'e te ji
ndakoa'javi hehe. Arojijyi ji jireaporoãgita kiro. A'ereki Cristo'ga oko ji pavẽi. Ji
nda'ea'javi pyry jijikwakuvagwera pe. Ite'varuhu a'e ji kiro jupe. [8] Ite'varuhu pa hete
reki jirekoagwera, a'e ji kiro. A'ereki Jesus Cristo'ga ji takwaha hete jitekovo ga pavẽi
jipojykaharete'ga. Gakwahava ko pyry hete ji ve. Ga rehe ji pohipavi jirekoagwera hugwi
ite'varuhuheteva'ea javo jupe. Apohi ji jugwi Cristo'ga ti toko ji pavẽi javo. [9] Tajikoty'a ti ji
Cristo'ga pavẽi, a'e ji. Ãgwamo ji pyryvamo Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukatuavo
ãgwaramo rũi. Cristo'ga rehe jijikoga ãgwaramo ji pyryvamo a'ero. A'ereki ji jikogame
Cristo'ga rehe Tupana'ga ji mombyryvi. [10] Ajikoty'a pota ji Cristo'ga pavẽi takwaha tuhẽ ti
ga jitekovo ga pavẽi. A'ero po ti ji ikwahavi gapopoakara rerekovo nehẽ. A'ereki Cristo'ga
ipopoaka hete okwerava omanoa hugwi. Takwaha gapopoakara a'ero. Ajikoty'a pota ti
Cristo'ga pavẽi hahya rerekovo no – kiroki hahya Cristo'ga okwaha. A'ero po ti ji rekoi
Cristo'ga ja ga manorame. A'ereki omanorame ga e'i: “Tamombi ti ãgandekote'varuhua.”
Igwaigwavete ji tamombi jirekote'varuhua a'ero. [11] Aerẽ po ti Tupana'ga ji mbogweravi
nhimanoa hugwi a'ero nehẽ.

Takwaha hete ti Cristo'ga, ei ahe

[12] Ji nda'ei: Akwaha hete jipe ji Cristo'ga jitekovo ga pavẽi. Tupana'ga ji mongokatu-
pavipe, ji nda'ei. Emo ji ajirokwa hete a'ea rehe. A'ereki a'ea rehe Cristo'ga ji mongoukari
ojiheva'ero. [13] Nhiirũ, jihi nda'ei jijive: Ako katu kwaha hete, ji nda'ei. Nahã ji ei:
Ymyahũva'ea rehe ji ndakoa'javi jirekoagwera rehe. Aerẽva'ea rehe ji rekohetei tako katu
tuhẽ ti javo. [14] A'ero ji jirokwahetei jirekokatuavo. A'ea rehe jate ji rekoi Tupana'ga ti
tomombyry ji ve javo. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: “Pejikoga ãgwaramo Jesus Cristo'ga rehe
po ti ji nde mbuhurukari jijipyri yvagi pe imombyryva nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga.
[15] Nahã tuhẽ ti xako, xa'e po nhande hamo nhanderekoheterame Cristo'ga rupi hamo.
Po jararamo pe japyakai ore atyvi, a'ero po ti Tupana'ga ikwahavukari a'itituhẽva'ea pe

me nehẽ no. 16 A'ea ja ti xako Tupana'ga rembikwahavukara rupi. A'ea rupi jitehe nhande
rekoi jipi.
17 Nhiirũ, pejogweroho ti ji rupi. Orohepiuka ore pe me orokokatua. Pejapyaka ti g̃a
ndehe no – kiroki g̃a oko katu ore javijitehe. 18 Amombe'umbe'u ko ji pe me ikwehe.
A'ea jitehe ji amombe'ua'ja kiro pe me jijehe'gwovo. A'ereki ji ndavy'ari hete ojipe'g̃a
ndehe g̃a ndekote'varuhuro g̃waramo. Cristo'ga omano yva rehe ikwehe tamombo
ti g̃andekote'varuhua javo. Emo g̃a ndopohiri okote'varuhua hugwi onhimongyavo
imbokwahye'yma Cristo'ga manoa ojihe. 19 Oho po ti g̃a hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.
A'ereki g̃wemimbotarimo jate g̃a ndekoi. Ndipoyjayjaruhui po g̃a hamo. Emo g̃a
onhimbohete reki. Yvyakotyva'ea rehe g̃a ndekohetei – kiroki a'ea Tupana'ga noarõi.
20 Nhande ki a'e te yvaga ko nhandegwyra. Igwete po ti pea hugwi Jesus Cristo'ga
ruri nehẽ nhanembopiro'yhara'ga. Timboha'u hete garura a'ero. 21 Gwerojijyi po
ti ga nhandera'oa imongovo hajiheva'ea. A'ereki oko'ã tehe nhandera'oa omanomo.
Cristo'ga ra'oa'java'ea pyryheteva'ea po ti nhandera'oa nehẽ. Opopoakara pyvõ po ti
ga herojijyi nhandera'oa nehẽ. A'ereki a'ea pyvõ jitehe ga karakaturamo imongopava
g̃wemimbotarimo.

4

Paulova'ea omoõgita ahe

1 Nhiirũ, opogwepiaga'u hete ji. A'ereki ji ako hete pe ndehe. Pe ji mbohoryory hete
nhiremiarõhetea. A'ereki pe ji rendu katu ji Cristo'ga mombe'urame pe me ikwehe. Nahã
ti peko penhimboitakwerimo pejikoty'a nhandepojykaharete'ga pavẽi.
2 Kiro ji ehetei Evódiahẽa pe Síntiquehẽa pe no: Pe nhandepojykaharete'gareheva'ero
g̃waramo pembojo'ja hete ti pejeaporoõgita a'ero pejogwerekokatuavo. 3 Nde ve ji ei
nhimoirũhareteramo: Emoõgita katu ti Evódia'g̃a pokoga taheaporoõgita pyry ti g̃a javo.
A'ereki g̃a oporavyky hete ji pavẽi ikwehe Cristo'ga mombe'gwovo ojipe'g̃a pe ikwehe.
Clemente'ga na jitehe oporavyky hete Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo ji pavẽi ikwehe
no. Jara'g̃a no – g̃andera Tupana'ga okwatija pa livro pype tarohouka ti g̃a jijipyri yvagi
pe nehẽ javo.
4 Pejoryjory ti jipi Cristo'gareheva'ero g̃waramo. A'ea'ja ji a'ea pe me: Pejoryjory ti.
5 Pekwahavuka ti penhyrõa ojipe'g̃a pe nhaporemo. A'ereki Cristo'ga ura'ja g̃werĩ yvya
koty. 6 Tokoteheyme tuhẽ ti pepy'a. Penhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe jipi. Pemombe'u pa ti
ga pe penhiporanduva. Penhi'iõa nanani ga pe pe'ji ti: "Ndepyry hete nde ore ve jipi."
7 A'ero po ti Tupana'ga inoõatuhetei pepy'a. Yvyakotyva'ero nhande nhimomby'ai a'ea
rehe marã po ga inoõatuhetei nhandepy'a javo. Inoõaturame po ti ndokotehei pepy'a
a'ero. A'ereki pe pejikoty'a Jesus Cristo'ga pavẽi.
8 Nhiirũ, kiro ji ei reki pe me a'ero: Pejapyaka hete ti aherekokatua rehe. Kiroki a'ea
rehe ojipe'g̃a ahe mbohete pyryheteva'ea rehe – a'ea rehe ti pejapyaka no. Okokatuve'g̃a
ko oko a'itituhẽva'ea rehe jate opoyjahetero. Onhimbovyvy g̃a. Ã̃a ojipe'g̃a ndereko
katu. Ojipe'g̃a nde'i g̃a pe: "Oko te'varuhu g̃a," nde'i g̃a. "Pyry hete g̃a," ei g̃a g̃a pe.
Onhiarõuka hete g̃a ojipe'g̃a pe. Pejapyaka hete ti aherekokatua rehe nhaporemo a'ero.
9 Opombo'embo'e ko ji ikwehe. Igwete pe ndekoi nhiremimbo'eagwera rehe. Pehendu pe
ji nhi'iõame pe me ikwehe. Pehepia pe jirekoagwera no. Ji rupi ti peho a'ero, a'e ji pe me.
A'ero po ti Tupana'ga rekoi pe pavẽi nehẽ nhandepy'a noõatuhara'ga.

Pyry pe imbuhurukari ji ve, ei ahe

10 Ymya pe aõataramo ji rehe ji poko pota novĩa. Emo avuirama ahã pe me imbuhu-
rukahava. Aõwamo reki pe aõatara'javamo imbuhuruka ji ve. A'ea rehe ji roryhetero
jijikoty'a Cristo'ga pavẽi. 11 Ji nda'ei a'ea nhimbatere'yma g̃waramo. A'ereki ji anhimbo'e
nhinhiroyrõe'yma mbatera rehe. 12 Ajipokwaha ji herekoe'yma rehe. Ji ajipokwaha
herekoahivuhua rehe no. Nane'yne'ymi ji nhimbo'epavi nhinhiroyrõe'yma jikogahivame
ty'ara ji rerekorame no. Jirory ji mbatera rerekoheterame. Herekoe'ymame ji roryvamo

jitehe nehẽ no. [13] Anhimomiranamba ji jupe jipopoakaramo Cristo'ga pavẽi jitekovo
ɡ̃waramo. A'ereki gaha ji mbopopoaka ji rerekovo.
[14] Pyry hete reki pe ji moirũi ikwehe ji ikwahavame hahya ikwehe. [15] Filipospeva'ero
pe pekwaha hete ojipe'ɡ̃a remimbuhure'yma ji ve – kiroki ɡ̃a ojatyka Cristo'gareheva'ero.
Ji Cristo'ga mombe'uypyrame pe me jigwovo pegwyra hugwi Macedônia hugwi ikwehe
pehe jate pembuhuruka itambere'ia ji ve ikwehe. [16] A'ereki cidade de Tessalônica pe
vehevi pe pembuhumbuhuruka ji ve ji herekoe'ymame ikwehe. [17] Ji ndapotarahivuhui
reki itambere'ia. Apotarahi ji imombyryva pe me. Pe imbuhumbuhurame igwaigwavete
po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehẽ no. [18] Apyhy pa ji penemimbuhurukara kiro.
Ji areko hete a'ero. Nhimbatere'yjuhu ji kiro. A'ereki Epafrodito'ga gweru pa ji ve pe
hugwi. Penemimbuhuragwera ko ikwava'eɡ̃ipyra Tupana'ga pe pyryheteva'ea. Tupana'ga
onhimohẽ hehe pyry hete javo jupe. [19] A'ero po ti jirepykavamo Tupana'ga imondoukari
pe me ombateraheteahugwiva'ea nehẽ pe herekoe'ymame nehẽ. Jesus Cristo'ga pe po ti
ga ei emondo ti ɡ̃a pe javo.
[20] Nane'ymi timbohete Tupana'ga nhanderuvete'ga avuirama nehẽ. Amém.

Paulova'ea omondo pa onhi'iɡ̃agwera

[21] Pemondo ti nhinhi'iɡ̃a ɡ̃a pe nhaporemo – kiroki ɡ̃a ojikoty'a Jesus Cristo'ga pavẽi.
Nhipavẽive'ɡ̃a omondouka onhi'iɡ̃a pe me no nhaneirũ'ɡ̃a. [22] Avove'ɡ̃a nhaporemo Jesus
Cristo'gareheve'ɡ̃a omondouka pe me. Kiroki ɡ̃a oporavyky huvihavuhu'ga ronga pe
César'ga ronga pe – ɡ̃a kaitu omondouka onhi'iɡ̃a pe me.
[23] Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga tomombyry pe me nhaporemo.

PAULOVA'EA OMOMBE'U COLOSSOSPEVA'EA PE
Carta de Paulo aos Colossenses

1 Jihi ko Pauloramo Jesus Cristo'ga moirũharamo jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga
mombe'gwovo. A'ereki nahã Tupana'ga opota.
Kiro ji ikwatijarukari imondouka pe me Timóteo'ga pavẽi. Timóteo'ga oko nhaneirũ'ga
ojikoga g̃waramo Jesus'ga rehe nhande pavẽi. 2 Ore ja ko pe Tupana'ga remimo'ẽhara
pejikoga g̃waramo Cristo'ga rehe. Peko pe oreirũa a'ero pepohire'yma Cristo'ga hugwi
pejikovo gareheva'ero. Kiro ore ikwatijarukari imondouka pe me perope cidade de
Colossos pe.
Kiro ore ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoõgatu ti g̃a pepy'a, oro'e ore.

Onhi'ĩ Paulova'ea Tupana'ga pe Colossospeva'ea repyga

3 Tupana'ga ko nhandepojykaharete'ga ruva'ga Jesus Cristo'ga ruva'ga. Nane'ymi ore
nhi'iĩ Tupana'ga pe pe ndepyga.
—Ndepyry hete nde, oro'e ore Tupana'ga pe. A'ereki nde erembojiko Colossospeve'g̃a
Cristo Jesus'ga rehe g̃a pokoga, oro'e ore ga pe.
4 Nahã ore ei ga pe jipi pejikoga kwahavypyagwera jate. A'ereki Epafras'ga pe mombe'u
ore ve. "Colossospeve'g̃a ojiko hete Cristo Jesus'ga rehe," ei ga ore ve. "Oarõ hete
g̃a Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a nhaporemo. 5 Nahã Colossospeve'g̃a ndekoi. A'ereki g̃a
e'i: 'Aerẽ po ti nhande hoi yvagi pe nhandejupa Tupana'ga pyri nehẽ,' ei g̃a," ei ga pe
mombe'gwovo ore ve.
Epafras'ga omombe'u pehoag̃wama pe me heikwehe. A'ereki ga omombe'u pyryva'ea
a'itituhẽva'ea pe me Cristo'ga mombe'uypyrame pe me. A'ea rupi ga ei heikwehe:
"Uhura'ja ti Cristo Jesus'ga yvaga hugwi nhande rerogwovo ojupi yvagi pe Tupana'ga
pyri nhande jikogame Jesus'ga rehe. Ga omano nhande repyga imomboa nhan-
derekote'varuhua. Pevo ti nhande ruvi Tupana'ga pyri Cristo'ga pavẽi avuirama nehẽ.
A'ereki Tupana'ga e'i na," ei Epafras'ga pe me imombe'ukatuavo heikwehe.
6 Omombe'u ga pe me pyryva'ea a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'urame pe me. Na jitehe
g̃a imombe'umbe'ui koji'ive'g̃a pe g̃agwyri pe nhaporemo. Henduvame g̃a jikogi Cristo'ga
rehe okokatuavo ojipe'g̃a pe. Nahã pe jikogi ga rehe no pejikovo katu hendukatuypyag-
wera jate Tupana'ga pyryva pejive. Ikwahavame pe ei: "A'iti tuhẽ! Tupana'ga pyry hete
nhande ve!" pe'e pe.
7 Epafras'ga omombe'u Tupana'ga pyryva pe me heikwehe. Oroarõ hete Epafras'ga.
Ga ko oporavyky ore ja Jesus Cristo'ga mombe'gwovo. Nahã ga Cristo'ga nhi'ĩpo'rui pe
pokoga oporavykyavo Cristo'ga pe opohire'yma ga hugwi. 8 Gaha pe mombe'u ore ve.
"Oarõ hete Colossospeve'g̃a Jesus'gareheve'g̃a. A'ereki Tupana'ga ra'uva g̃a arõheteuka
g̃a pe," ei ga pe mombe'gwovo.
9 Nurã pendekokatua kwahavirẽ nane'ymi ore nhi'iĩ Tupana'ga pe pe ndepyga. Ga pe
ore ei: Emombaragwahapavuka ti Colossospeve'g̃a pe enhimimbotarimova'ea. Embo'euka
ti g̃a eja'uva pe tokwaha pa ti g̃a nhiremimbotarimova'ea javo, oro'e ore ga pe. 10 A'ero ti g̃a
ndekokatui nde javijitehe nde mbohoryheteavo jipi nehẽ. Ojipe'g̃a pe ti g̃a ndekokatupavi
nehẽ no, oro'e ore Tupana'ga pe. Nane'ymi koji'i ti g̃a nde kwahakwahavi nehẽ no nahã
Tupana'ga opota javo.
11 Ikatu ndereaporoĩgita popoakahetea ojipe'g̃a ndeaporoĩgita popoakahetea hohe pa,
oro'e ore Tupana'ga pe. Ndereaporoĩgita popoakahetea javijitehe tuhẽ ti Colossospeve'g̃a
ndeaporoĩgita popoakahetea nehẽ no. A'ero ti nane'ymi g̃a nhimomiranami hahya pe
onhimonha'ngae'yma nehẽ no. Hahyrame g̃a pe nehẽ po ti g̃a ndoryndoryvamo nehẽ
no, oro'e ore Tupana'ga pe. 12 Ã̃a po ti e'i nde ve nehẽ no: "Apĩ, ndepyry hete nde." A'ea

ti ğa ei nde ve nehẽ gaha nhanderuvete'ga javo, oro'e ore Tupana'ga pe. Nahanahã ti ğa ndekokatupavi nehẽ nde ğa pokogame, oro'e ore Tupana'ga pe.

Pyry nhande ei Tupana'ga pe: Apĩ, ndepyry hete nde. A'ereki ga nhande mombyry nhanderekote'varuhua momboa nhande mongovo ğwemimo'ẽharamo. Nurã kojahua'javamo nhande ve kiro gapyryva kwahava ğwaramo. Ga pyri po ti nhande hoi nehẽ nhandejupa avuirama ojipe'ğa pavẽi garemimo'ẽhara'ğa pavẽi nehẽ. Pevo ti Tupana'ga pyryhetero nhande ve ğa pe nehẽ no.

[13] Nhande rekote'varuhuypyi Diabo'ga nhi'iğa rendukatuavo ite'varuhuve'ga nhi'iğa rendukatuavo. Nurã ko ypytunahivuhua'javamo nhande ve a'ea rupi. Ağwamo Tupana'ga hendukatuukari nhande ve gwa'yra'ga nhi'iğa ğwemia'nguhetehara'ga nhi'iğa. Nahã Tupana'ga imombigi Diabo'ga nhi'iğa rendukatua ypytunareheve'ga nhi'iğa rendukatua. [14] Tupana'ga ra'yra'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi imomboa omanomo ğwaramo gwekoa reka'voguka. Nurã ga nohenonhukara'javi Tupana'ga pe nhanderekote'varuhua.

Cristo'ga oko ojipe'ğa hohe pa okoypyavo ğwaramo

[15] Ndihepiagi nhande Tupana'ga.
A'ereki ga ndaha'oi.
Tihepia reki nhande gara'yra'ga Cristo'ga. Cristo'ga ko Tupana'ga javijitehe.
Jypya Cristo'ga oko.
A'ea rupi ko ahã ve yvyakotyva'ea. Ahã ve yvyakotyve'ğa no.
Nurã Cristo'ga rekoi Tupana'ga rembiapoa hohe pa okovo ğa nenonde okoypyavo ğwaramo.
[16] A'ereki Tupana'ga oapopavuka Cristo'ga pe yvagipeve'ğa yvagipeva'ea reheve yvyakotyve'ğa ndeheve yvyakotyva'ea reheve.
Oapopavuka ga ga pe aherembiepiagipyra aherembiepiagipyra'ğa ndeheve aherembiepiagipyre'yma reheve aherembiepiagipyre'yma'ğa ndeheve.
Ga oapopavuka ga pe yvagipeve'ğa nduvihava'ğa ğanduviha'vi'ğa ndeheve ipopoakaheteve'ğa ndeheve ipopoakaheteve'ğandeheve'ğa ndeheve.
Ğa nhaporemo omondomondouka ojipe'ğa ğwemimbotarimova'ea rehe opopoakahetero.
Nahã Tupana'ga oapopavuka ğahã mbatera reheve toapo pa ti jira'yra'ga ojive javo.
[17] Cristo'ga oko ypy. Aerẽ ga oapo pa.
Okoji pa garembiapoa ga herekoro ğwaramo.
[18] Cristo'ga rehe nhande jikogi.
Ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga.
Nurã nhande ei ga pe: Ga ko nhaneakağa.
Xako nhande ganhi'iğa rupi nhandekovo gareheva'ero.
Nurã nhande ei nhandejive: Nhande ko Cristo'ga ra'oa.
Gaha ombopyahu nhandereaporoğita
tuhu ti ğa Tupana'ga pyri okovo avuirama nehẽ javo.
Ga ti nhande mongoi pevo ore mombytavo nehẽ.
A'ereki ga okwerava'javypy omanoa hugwi omanoa'jave'yma
tako ti ji ğa hohe pa mbatera hohe pa no huvihavuhuhetero javo.
[19] A'ereki a'ea pyry hete Tupana'ga pe garuva'ga pe.
"Toko ti ga ji javijitehe," ei Tupana'ga.
"Toko ti ga ojipe'ğa hohe pa mbatera hohe pa no ji ja," ei ga gworygworyvamo.
[20] "Oko te'varuhu ğa. Ndapotari ji ğandekote'varuhua.
Pyry ti ga manoi yva rehe ğa ndepyga ğa nhaporemo a'ero nehẽ," ei ga.
"Ga gwekoa reka'vogukaro ğwaramo omanomo yva rehe ti ji yvyakotyve'ğa ndeaporoğita rerojijyi yvagipeve'ğa ndeaporoğita reheve ğandeaporoğita mohiğatupava nehẽ.
Nahã ti ji jirekokatuukari ğa pe nehẽ Cristo'ga manoro ğwaramo, ei Tupana'ga.

Ga gwekoa reka'vogukaro g̃waramo ti ji herojijyipavi yvyakotyva'ea yvagipeva'ea reheve
imohiğatupava nehẽ.
Nahã ti ji jirekokatuukari a'ea pe nehẽ Cristo'ga manoro g̃waramo," ei Tupana'ga.
Na tuhẽ reki. Cristo'ga omano yva rehe. Tupana'ga omohiğatu pa.

21-22 Pehe Colossospeva'ero ymya'ĩ peko te'varuhu heikwehe. A'ero napehendupotari
Tupana'ga nhi'iğa ga arõe'yma pejikoty'are'yma ga pavẽi. Korogwe reki Tupana'ga
pendeaporoğita rerojijyi hendukatuuka pe me onhi'iğa gara'yra'ga manoro g̃waramo.
Nahã ga pendeaporoğita mohiğatui ojirekokatuuka pe me. A'ero ga ei pe mombe'gwovo:
"Pyry hete g̃a. Oko katu g̃a. Nahenonha'javi ji g̃andekote'varuhua g̃a pe. A'ereki mbatera
ndojara'javi g̃a ndehe." A'ea ga ei pe ndepiaga.

23 Penhimomirana ti Cristo'ga mombe'ua reroviaheteavo a'ero pejikoga ga rehe jipi
pejipopoakaramo. Taperoviari ti hajiheva'ea. Ymya'ĩ Cristo'ga mombe'ua renduvame pe
jikogi ga rehe heikwehe. Nurã pe ikwahavi javo: "Cristo'ga ti nhande rerohoi ojupi nhande
mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ," pe'e pe herovia. Taperoviapigi ti a'ero!

Yvyakotyve'g̃a pe nhaporemo g̃a Cristo'ga mombe'ui Cristo'ga ti nhande mongoi
Tupana'ga pyri nehẽ javo. Jihi amombe'u a'ea ojipe'g̃a pe no. A'ereki ymya Tupana'ga
e'i ji ve: "Eho ti Cristo'ga mombe'gwovo g̃a pe," ei ga ji ve.

Paulova'ea oporavyky pyryva'ea mombe'gwovo

24 Pe Cristo'ga mombe'ua renduva g̃waramo g̃a imondoi hahyhetea ji ve. Kiro ji
roryroryvamo reki a'ea rehe. Hahyrame ji ve ji ipo'rupavi hahya Cristo'ga py'rovo. Tahahy
tuhẽ ahe ve. Apo'ru pa ji hahya Cristo'ga ra'oa repyga. Gara'oa a'e ko ji g̃a pe – kiroki g̃a
ojiko Cristo'ga rehe.

25 Ymya Tupana'ga ei ji ve: "Ekwahavuka ti g̃a pe – kiroki g̃a ojiko Cristo'ga rehe. Epoko
ti g̃a imombe'upava nhinhi'iğa Cristo'ga mombe'gwovo." A'ea ga ei ji ve pe pokoguka
judeus'g̃arũiva'ea pokoguka.

26 Ymyahũ Tupana'ga ndokwahavukari g̃wembiepiukaripyre'yma ymyahũva'ea pe
ahera'yrava'ea pe no. Ağwamo reki ga ikwahavukari g̃wemimo'ẽhara'g̃a pe g̃wem-
biepiukaripyre'yma. 27 Tupana'ga e'i: "Tokwaha pa ti nhiremimo'ẽhara'g̃a nehẽ. Cristo'ga
ti topojyka pa yvyakotyve'g̃a nhaporemo judeus'g̃arũive'g̃a vehevi nehẽ. Õa pojykarame
ti ga g̃a nderuri ojupi g̃a mombytavo ji pyri avuirama opyryvamo g̃a pe nehẽ, ei ga. A'ea
ji akwahavuka pota," ei Tupana'ga. "A'ea ko nhirembiepiukaripyre'yma ikatukatuhetea,"
ei ga ikwahavuka g̃wemimo'ẽhara'g̃a pe.

28 Nurã Cristo'ga ore oromombe'u g̃a pe nhaporemo g̃a momoranduva pekwaha ti
Cristo'ga javo. Nahã ore ga kwahavukari g̃a pe g̃anağanani. Õa mbo'ekwahapava ore
g̃a mbo'ekatupavi Cristo'ga rehe tojiko hete ti g̃a Cristo'ga rehe okokatuheteavo javo.
Nahã ore g̃a mbo'ekatui. A'ereki ore oro'e: Tikatu hete ti g̃a Tupana'ga rovai pyteri
pe Tupana'ga nhi'iğa kwahaheteavo Cristo'ga jikoty'aro g̃waramo g̃a pavẽi. 29 Nurã
jihi no ji aporavyky hete Cristo'ga mombe'gwovo Cristo'ga popoakara po'ruavo ga ji
mbopopoakahetero g̃waramo.

2

1 Aporavyky hete ji nhi'ağataramo pe ndehe takwahavuka ti ji g̃a pe Tupana'ga nhi'iğa
javo. Jiporavykya pe pekwaha. Aporavyky hete ji nhi'ağataramo Laodicéiapeve'g̃a ndehe
no – kiroki g̃a ojiko Cristo'ga rehe onhimono'ono'oğa pevo tihendu Tupana'ga nhi'iğa
javo. Ojipe'g̃ape'g̃a pe Jesus'gareheve'g̃a pe ti ji takwahavuka ganhi'iğa no. Õa nhaporemo
ndajirepiagi ve jira'oa kwahave'yma. Pe nhaporemo ndajirepiagi ve no.

2 Nhi'ağata ji pe ndehe g̃a ndehe no jiporavykyheteavo tokoveveuhua'javyme ti g̃a javo.
Jiyvyteri pe ji ei ipota pe me g̃a pe no: Tonhoarõ hete ti g̃a ovy'a ojogwehe. Tokwaha
ti g̃a a'itituhẽva'ea. Po g̃a a'itituhẽva'ea kwahavi, a'ero koji'i ti g̃a Tupana'ga rem-
biepiukaripyre'yma'ga kwahahetei tuhẽ nehẽ. Garembiepiukaripyre'yma'ga ko Cristo'ga
tuhẽ. A'ea nhaporemo ji apota javo jijapyakavo pe ndehe g̃a ndehe no jiporavykyavo.

[3] Ikatu hete Tupana'ga rembikwahava. Omombaragwaha pa ga. Onhimi nhande ve garembikwahava. Cristo'ga jate okwahavuka pa garembikwahava.

[4] A'ea ji ei pe me pekwaha ti javo. Nurã ti pe napenhimoandyandyjukari ojipe'ğa pe ğa imombe'urame hajihea pe me nehẽ. Ikatu po pe me ğa nhi'iğaturame o'mbero. Tapenhimoandyandyjukari ti ğa pe, a'e ji pe me. [5] A'ereki jireaporoğita oko pe pyri ji rekoe'ymame pe pyri. Ikwahava pendekoa ji roryroryvamo. A'ereki pe peko katu pejohupe pejikoheteavo Cristo'ga rehe penhimboitavo.

Nahanahã nhande xajikoty'a Cristo'ga pavẽi

[6] Pejiko pe Cristo Jesus'ga rehe heikwehe imomboruka pejikote'varuhua gaha ko nhanderuvihavuhuhetero javo. Na jitehe ti pejiko jitehe ga rehe xako katu ti nhandejikoty'a ga pavẽi javo. [7] Nane'ymi ti peko Cristo'ga rehe pepohire'yma ga hugwi. Koji'i ti peko katu hendukatuavo ganhi'iğa. Koji'i ti pejiko hete ga rehe pejikoty'a ga pavẽi. A'ea rehe Epafras'ga pe mbo'ei heikwehe nahanahã ti peko javo. Nane'ymi ti pe'jipe'ji Cristo'ga pe: "Ndepyry hete tuhẽ nde nhande ve." A'ea ti pe'ji.

[8] Penhimboko'i ti pejijupa. Tapenhimoandyandyjukari ti ojipe'ğa pe. Ğa ğwendukatuuka pota pe me onhi'ĩtehea pe mbopohipota Cristo'ga hugwi. Imombe'gwovo o'mbea ğa nhi'iğatui pe me onhi'ĩteheavo pe moandyandyipota. A'ea ğanemboypya tuhẽ ombojihu ojapyakateheavo gwakykwepohara'ğa mbo'eavo hehe. "Nahanahã yvya hako yvaga pavẽi po rimba'e," ei ahe. "Nahanahã ti xako," ei ahe gwakykwepohara'ğa mbo'eavo.

Na rũi Cristo'ga remimbo'ea. Tapenhimoandyandyjukari ti ğa pe a'ero. Cristo'ga hugwi ti tapenhimbopohirukari ğa pe. [9] Uvame yvya koty okovo Cristo'ga gwepiuka pa nhande ve Tupana'ga rekokatua gareaporoğita. A'ereki ga oko Tupana'ga javijitehe. [10] Nurã pe pavẽi Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo Tupana'ga jikoty'ari pe pavẽi no. Tupana'ga pendeaporoğita mbopyahui tuhẽ pe mboheaporoğitakatukatuavo pe pokopava pe monhimomiranambava. Pyry hete pa pe me a'ero pe jikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi. Yvagipeve'ğa nduvihava'ğa Tupana'gapyrive'ğa nduvihava'ğa omondomondouka ğa ğwemimbotarimova'ea rehe opopoakahetero gwuvihavamo. Diabo'gapyriva'ea anhağa omondomondouka ojipea anhağa ğwemimbotarimova'ea rehe opopoakahetero gwuvihavamo no. Cristo'ga ki a'e te oko ğa hohe pa a'ea hohe pa no nhanderuvihavuhuhetero.

[11] Judeus'ğa okytiuka gwa'yra'ğa nakwanhapi'ria ğahã koi Tupana'gareheve'ğa kiro javo. Cristo'ga ki a'e te omanoro ğwaramo yva rehe omombo hete pendekote'varuhua ğahã koi jireheve'ğa kiro javo. "Tokote'varuhupotara'javyme ti ğa a'ero kiro," ei ga omanomo pe ndepyga. Nahã ojikoty'aro pe pavẽi Cristo'ga pendeaporoğitatiruahũa mombigi pe jikogame ga rehe.

[12] Penhimobatizaukarame pe ei a'ero: "Ymyahũ Cristo'ga omano tamombo ğandekote'varuhua javo. A'ero ğa ga tymi. Omanorame Cristo'ga omombo jirekote'varuhua ji hugwi. Ga jikoty'aro ğwaramo ji pavẽi jireaporoğitatiruahũa opi a'ero." Nahã pe ei penhimobatizaukarame. A'ea rupi pe ei no: "Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na jitehe Cristo'ga pavẽi nhande jikoty'aro ğwaramo Tupana'ga nhandereaporoğita imbopyahui opopoakara pyvõ. A'ereki nhande xajiko Tupana'ga popoakara rehe," pe'e pe penhimobatizaukarame.

[13] Ymya'ĩ pendeaporoğita ndipyahui ve heikwehe. A'ea rupi Tupana'ga pe pe peko omanove'ğa ja a'ero. A'ereki ga e'i: "Ji ve ko ğa ambotehea imombigukare'yma ğwaramo gweaporoğitatiruahũa. Ji ndajikoty'ari ğa pavẽi a'ero. A'ereki ğa okote'varuhu," ei Tupana'ga.

Ağwamo Tupana'ga ombopyahu pendeaporoğita imomboa pendekote'varuhua nhaporemo Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo pe pavẽi. Ymyahũ Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na jitehe Tupana'ga pendeaporoğita imbopyahui.

[14] Ymya nhande nihendukatui ğa Tupana'ga nhi'iğa mombe'urame nahanahã ti ahe toko katu javo. Emo Tupana'ga ohy reki nhanderekote'varuhua mbojaragwera. A'ereki

Cristo'ga omano yva rehe nhanderekote'varuhua momboa. Nurã Tupana'ga ei: “Ndatekwava'javi ğandekote'varuhua mbojaragwera rehe kiro,” ei ga.

15 Omanomo Cristo'ga imombigi Diabo'gapyriva'ea popoakara anhağa popoakara. Anhağa omondomondouka ojipea anhağa ğwemimbotarimova'ea rehe ipopoakaheteva'ea ipopoakaheteva'eareheva'ea pavẽi. Ipopoakara mombigipyra Tupana'ga hepiukapavi tuhẽ ojipe'ğa pe Cristo'ga mbojirovia a'ea rehe.

16 Nurã ti tapenhimbo'eukari ojipe'ğa pe ha'oa rehe. A'ereki ğa e'i jupe: “Ğwiğwia ahe ndo'ui. Ğwiğwia ahe to'u.” Tyhya pe ğa ei: “Ğwiğwia ahe ndo'ui. Ğwiğwia ahe to'u.” Ğa e'i: “Tokwaku ahe toryva aporame ano nanani. Toapo ahe toryva jahya porame no ikwakuva. Nahanahã ahe toko sábado rupi ikwakuva,” ei ğa.

A'ea rehe nhaporemo tapenhimbo'eukari ti ğa pe. 17 Ğanemimbo'ea nhaporemo ko aere'īva'ea ra'angava nahanahã ti Cristo'ga rurame javo. Okorame ğanemimbo'ea rehe ahe ikwaha'vi aerẽva'ea pyry hete ti nehẽ javo. Ahe ndokwahapavi reki. Ğanemimbo'ea rehe ndatekwava'javi kiro. A'ereki Cristo'ga tuhẽ uripe reki. Nurã ojikogame ga rehe ahe ikwahahetei tokoa'javyme ti ahe ğanemimbo'ea rupi a'ero javo.

18 Taperoviari ti ga – kiroki ga e'i tehe: “Ji ko ako tehe. Nanhimbohetei ji. A'ea ti ahe te'i ji pavẽi,” e'i tehe ga. “Tombohete ti ahe Tupana'gapyrive'ğa yvagipeve'ğa okoteheavo ğa ko jiruvihavuhuhete'ğa javo. Nahã ti xa'e,” ei ga ikwahave'yma. “Ahepia ji yvagipeve'ğa,” ei ga o'mbero. Omoandyandyi pota ga ahe jihi akwaha hete javo tehe. Ndokwahavi reki ga onhimboheteavo. Gareaporoğita tiruahũ. Taperoviari ti ga. Ganhi'iğa rupi pe ndekorame ga ndogwerekoukari pe me pyryva'ea Tupana'ga hugwi. 19 Nanongara'ga ndojikoty'ari Cristo'ga pavẽi okoe'yma ganhi'iğa rupi.

Nhandejikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi ga pe nhande xa'e nhaneakağa. A'ereki Cristo'ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga. Ganhi'iğa rupi nhandekovo ğwaramo xa'e nhande: Nhande ko Cristo'ga ra'oa nhandejikoga Cristo'ga rehe. Nane'ymi Cristo'ga nhaneakağamo nhande pokopokogi nhande monhimbopopoaka nhande mbojogwerekokatuavo. Nahã Cristo'ga nhande pojykai hendukatuuka nhande ve Tupana'ga nhi'iğa.

20 Cristo'ga omano tamombo ğandekote'varuhua javo. Nurã Cristo'ga pavẽi pe jikoty'aro ğwaramo pendeaporoğitatiruahũa opi. Nurã pe ndekoi ojipe'ğa ja rũi avo yvya koty ğandeaporoğitatiruahũrame. A'ereki nahã ğanemimbo'ea e'i: “Nahanahã yvya hako yvaga pavẽi po rimba'e. Nahanahã ti ahe toko,” e'i ğanemimbo'ea. Peko pe ğa ja rũi. Maranameuhũ pe ndekopotara'javi ğanemimbo'ea rupi naerũ? Tapekoa'javi hehe. 21 E'i: “Topyhygyme ti ahe ğwiğwia mbatera. To'uyme ti ahe tahepia javo. Topokogyme ti ahe hehe,” e'i ğanemimbo'ea. 22 A'ea nhaporemo opa ahe i'urame. Kiroki opa ahe i'urame – a'ea pe nhaporemo ğanemimbo'ea e'i. A'ereki nanongara rehe ko ğa ojapyaka avo yvya koty. A'ea ko ğanemimbo'ea.

23 Ojipe'ğa ğanemimbo'ea renduvypyrame po ğa ei: “Pyry ğanemimbo'ea. Okwaha hete ğa Tupana'ga mboheteavo,” e po ğa. Ikwahave'yma ğa ei a'ea ğanemimbo'ea renduva. Tiruahũ reki ğanemimbo'ea. A'ereki ğwemimbotarimova'ea rehe ğa oko nahanahã ahe ombohete Tupana'ga javo. Tupana'ga mbohete tehe reki ğa. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe rũi ğa ndekoi.

Ğanemimbo'ea renduvame po ğa ei: “Pyry ğanemimbo'ea ğa erame: ‘Ahe nonhimbohetei hamo’,” e po ğa.

Ndapyryvi reki ğanemimbo'ea. A'ereki ğa onhimbohete reki javo.

Ğanemimbo'ea renduvame po ğa ei: “Pyry ğanemimbo'ea ğa erame: ‘Ojipejipea pe ahe tonhimomirana onhimondoheteavo onhi'iğa rupi. Ahe ndo'ui ğwiğwia ojipea no.’ Nahanahã ğanemimbo'ea pyryva'ea,” e po ğa henduva.

Tiruahũ reki ğanemimbo'ea. A'ereki a'ea rupi okorame ahe nonhia'ngukatui ojirekokatue'yma. A'iti a. Ndatekwava'javi ğanemimbo'ea rehe. A'ereki ğanemimbo'ea nomombigi aherekote'varuhua.

3

Nhandereaporoğitatiruahũa; nhandereaporoğitapyahua

1 Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na jitehe pe
pavẽi Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo Tupana'ga pendeaporoğita mbopyahui. Pepota ti
pyryva'ea yvagi pe Tupana'ga pyri a'ero. A'ereki pevo Cristo'ga oapy Tupana'ga pyri
Tupana'ga johukoty rũi okovo nhanderuvihavuhuhetero. 2 Penhimbovy'a ti pyryva'ea
rehe yvagipeva'ea rehe. Yvyakotyva'ea rehe rũi ti penhimbovy'a. 3 A'ereki pendea-
poroğitatiruahũa opi. Omanorẽ omanove'ğa nonhimbovy'ara'javi yvyakotyva'ea rehe.
Omanove'ğa ja pe napenhimbovy'ara'javi yvyakotyva'ea rehe pendeaporoğitatiruahũa
pigirẽ. Pe pavẽi Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo pendeaporoğitapyahua hekokatui yvagi pe
Tupana'ga pyri Cristo'ga pavẽi. Pevo Tupana'ga pendeaporoğitapyahua rereko katu pe me
Cristo'ga reheve. 4 Cristo'ga pavẽi nhandejikoty'aro ğwaramo nhande reaporoğitapyahuro
nhandekovo. Aerẽ po ti Cristo'ga ukwahavamo ua'java nehẽ. A'ero ti pe ukwahavamo ga
pavẽi gakatukatua rerekovo nehẽ.
5 Nurã pemombi hete ti penhimimbotarimova'ea ite'varuhuva'ea pejipygwa'jave'yma
hehe. Taperekoa'javi ti penhimbireko'ğarũive'ğa. Tapeakwahave'ymuhũa'javi ti ğa
nderekote'varuhua'jave'yma. Tapepotaruhua'javi ti ğa. Tapepotate'varuhui ti. Tape-
potaruhua'javi ti ojipe'ğa apoa. A'ereki nahã pe ğambatera arõ Tupana'ga arõa hohe.
6 Kiroki ğa nahã oko te'varuhu pota okoe'yma Tupana'ga nhi'iğa rehe – ğa ndehe
Tupana'ga onhimonha'nga. 7 Ğa ja pehe peko te'varuhu no heikwehe.
8 Ağwamo ti tapekote'varuhua'javi! Ağwamo ti pepohi pejikote'varuhua hugwi a'ero.
Tapenhimonha'ngaa'javi ti. Tapenhimboahiva'javi ti. Tapetiruahũa'javi ti. Tapem-
botegwetea'javi ti ojipe'ğa. Tapenhi'ĩte'varuhua'javi ti ojipe'ğa pe. 9 Tape'mbea'javi ti
pejohupe. A'ereki pe pepohi pejeaporoğitaymyana hugwi pejikote'varuhua'jave'yma.
10 Pendeaporoğita ipyahu ağwamo. A'ereki ymya'ĩ Tupana'ga ombopyahu pendea-
poroğita pejikoga ğwaramo Cristo'ga rehe. Nane'ymi Tupana'ga pendeaporoğita mbopy-
ahua'jaa'javi koji'i ti ğa toko ji ja ji kwahaheteavo javo.
11 Ğa ndokoa'javi nhande ve ojoatyatyvive'ğa Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahu-
rame. Nurã xa'ete'varuhuyme ti ojohupe orepyry ore pe hohe jave'yma. Judeusramo
toro'ete'varuhuyme ti pe me judeus'ğarũiva'ea pe. Judeus'ğarũiva'ero tape'ete'varuhui
ti ore ve judeusva'ea pe. A'ereki nhande ojo'ja judeusva'ea judeus'ğarũiva'ea pavẽi
Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahurame. Xa'ete'varuhuyme ti ojohupe orepyry ore
pe hohe jave'yma.
Po nhande tikytiuka nhanerakwanhapira nhande ko Tupana'gareheva'ero kiro
javo, xa'ete'varuhuyme ti ojikytiukare'ỹve'ğa pe. Po nhande ndiajikytiukari,
xa'ete'varuhuyme ti ojikytiukave'ğa pe. A'ereki nhande ojo'ja nhandejikytiukava'ea
nhandejikytiukare'ỹva'ea pavẽi. A'ereki Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahu.
Nhande ojo'ja pa: nhandegwyripeve'ğa nhandegwyripeve'ğarũive'ğa pavẽi,
nhande'jave'ğa hajiheve'ğa pavẽi, ipiro'ye'ỹve'ğa ğa pavẽi – kiroki ğa oporavyky
ojive jate ipiro'yve'ğa.
Ğa nhaporemo ojoatyatyvive'ğa nhaporemo ndokoa'javi ağwamo nhande ve. A'ereki
nhande ojo'ja pa Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahurame. Cristo'ga rehe jate
nhande xanhimbovy'a. Ga jate nhande hohe pa nhanderuvihavuhuhetero. Ga nhande
pojyka pa.
12-13 Nurã pejikovo Jesus'gareheva'ero ti peko katu. A'ereki Tupana'ga oko hete pe
ndehe pe arõheteavo. Ga pe mo'emo'ẽ toko ti ğa Jesus'gareheva'ero okokatuavo javo.
Pejoporogwety po ti pe hamo hahyrame pe me nehẽ. Pepyry ti pejohupe. Tapenhim-
bohetei ti. Penhimoğatyrõ ti. Penhimomirana ti penhimonha'ngae'yma pejikokatuavo
pejohupe. Ojipe'ga rekote'varuhurame nde ve terehenonha'javi garekote'varuhua ejive.
Nahã ti tapehenonha'javi pejikote'varuhua pejohupe. A'ereki imomborirẽ Cristo'ga
nohenonha'javi pendekote'varuhua. Na jitehe ti tapehenonha'javi pejikote'varuhua
pejohupe.

[14] Koji'i ji ei pe me: Penhoarõ hete ti no. Penhoarõheterame ti pe peko pa Tupana'ga
ja. A'ea ga opota. [15] Tupana'ga pe mbojogwereko katu. A'ero ti pejikokatuavo pejohupe
pejeaporoĝita katu nahanahã nhande rekoi javo. A'ea Tupana'ga opota. Ymyahũ ga pe
mo'emo'emba Jesus'gareheva'ero ĝa ti tojogwereko katu pa javo. Pe'ji ti Tupana'ga pe:
"Ndepyry hete nde ore ve!" A'ea ti pe'ji ga pe.

[16] Nane'ymi pejapyaka hete ti Cristo'ga remimbo'ea rehe nhaporemo ikwaha-
heteavo garemimbo'ea toki hete peyvyteri pe ikwahyheteavo pe mombyrymbyryva
pe mbo'embo'eavo. Penhombo'embo'e ti hehe penhomomoranduva. Penhimby'yi ti
pehendu katu ti Cristo'ga nhi'iĝa javo. Penhimby'yi ti Tupana'ga nhi'iĝa mombe'gwovo
Jesus'ga mombe'gwovo no imombe'gwovo ĝandekokatua ĝanemimombyryva nhande ve.
Nahanahã ti penhimby'ymby'yi Tupana'ga pe ga mboheteavo ga rehe pejoryjoryvamo.

[17] Cristo Jesus'gareheva'ero ĝwaramo ti peko katu pejikovo ganhi'iĝa rupi pepo-
ravykyrame. Peko katu ti penhi'iĝame. Pendekoa rupi nhaporemo ti peko katu jipi
ga mboheteavo penhinhi'iĝa Tupana'ga pe. "Ndepyry hete nde, Apĩ," pe'ji ti ga pe.
"Aĝwamo pyry hete ore ve. A'ereki nde orerekote'varuhua momboruka Jesus'ga manoro
ĝwaramo ore ve. Ga ko orepojykaharete'ga ore pokoga a'ero." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe
nhanderuvete'ga pe.

Ĝanembireko'ĝa; ĝanongapypeve'ĝa

[18] Kunhano peko ti penhimbireko'ĝa nhi'iĝa rehe pejikoty'aro ĝwaramo Cristo'ga pavẽi.

[19] Akwaimba'ero pearõ hete ti penhimbireko'ĝa nderekokatuavo ĝa a'nguavo penhi-
monha'ngae'yma ĝa ndehe.

[20] Tay'riro pehendu katu ti pejuva'ĝa nhi'iĝa penhy'ĝa nhi'iĝa reheve. A'ereki nanon-
gara rehe Cristo'ga onhimohẽ.

[21] Ĝanduvamo tapemonhimonha'nganha'ngaukari ti peja'yra'ĝa pejihe ja'javo ĝa pe ĝa
mbo'erame ĝa monhimomboaka. Pe ĝa monhimonha'ngaukarame po ti ĝa okoveveuhu
okoteheavo nehẽ ore ndorokwahavi hete javo.

[22] Ojipe'ĝapyriva'ero ipiro'ye'ỹva'ero pehendu katu ti ĝanhi'iĝa penhimbopo-
ravykyve'ĝa nhi'iĝa ĝa nhi'ĩpo'rupava. Peko ti ojipe'ĝa ja rũi. Opojykahara'ĝa
gwepiagame ĝa oporavyky katu tianembohete ti ĝa javo. Ĝa gwepiage'ymame
ĝa ndoporavykyi a'ero. Peko ti ĝa ja rũi. Pejipojykahara'ĝa pejepiagame ti peko
ĝanhi'iĝa rupi. Ĝa pejepiage'ymame ti peko ĝanhi'iĝa rupi jitehe pejiporavykykatuavo.
Cristo'ga rendukatuavo ĝwaramo pejeaporoĝita katu ti xaporavyky katu tuhẽ ti
nhandepojykahara'ĝa pe javo.

[23] Peporavykyrame ti pejirokwa jipi peporavykykatupota pejikokatuavo pejoryjory-
vamo. Penhi'iĝame ti pejirokwa jipi pejikokatuavo pejoryvamo. Pejikoa rupi nhaporemo
ti pejirokwa jipi. Pe'ji ti pejiyvyteri pe: "Nhandeporavykykaturame nhandepojykahara'ĝa
pe ĝa pokoga, Cristo'ga pe tuhẽ nhande xaporavyky katu ga pokoga," pe'ji ti. [24] "Cristo'ga
nhandepojykaharete'ga, gaha ti nhande reroho yvagi pe pevo nhande mongovo Tu-
pana'ga pyri avuirama nehẽ." A'ea ti pe'ji pejiporavykykatuavo. Na tuhẽ ti ga okwepy
katu pe me. A'ereki Cristo'ga pe tuhẽ pe peporavyky nhandepojykaharete'ga pe.

[25] Tapeporavykyte'varuhui ti. A'ereki ojo'ja yvyakotyve'ĝa ndekoi Tupana'ga pe. Kiroki
ĝa oko te'varuhu – ĝa pe nhaporemo ti ga ei peko te'varuhu pe javo nehẽ.

4

[1] Ĝapojykaharamo pemondo katu ti pejipyrive'ĝa pe pejikokatuavo ĝa pe. A'ereki
pe pereko pepojykahara'ga no. Ga ko Tupana'ga. Ga oko yvagi pe pepojykaharetero
pendekoa repiapava. A'ea ikwahavame ti pereko katu pejipyrive'ĝa.

Koji'i Paulova'ea omoĝita Colossospeva'ea

[2] Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe jipi. Pejirokwa ti penhinhi'iĝa ga pe. Pe'ji ti ga pe no: "Ndepyry
hete nde ore ve."

[3] Ji Cristo'ga mombe'urame ojipe'ã̃ga ji mondo cadeia pype tomombe'ua'javyme ti ga
Cristo'ga javo ikwehe'i. A'ea pype ji rekoi ã̃gwamo. Penhi'ã̃game Tupana'ga pe ti
pe'ji: "Ymyahũ ahe ndokwahavi ve Cristo'ga nerembiepiukaripyre'yma'ga. Aerẽ nde ga
kwahavuka pota yvyakotyve'ã̃ga pe. Marã po ti Paulo'ã̃ga ga mombe'ui? A'ereki tegwete ã̃ga
pe imombe'uhava kiro. Ekwahavuka ti ã̃ga pe tomombe'u ã̃ga ga ojipe'ã̃ga pe." A'ea ti pe'ji
Tupana'ga pe ore repyga. [4] Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Epoko ti Paulo'ga ã̃ga mbo'ekatukatuuka
ga pe nenhi'ã̃ga rehe. A'ero ti ã̃ga ikwahahetei Cristo'ga mombe'ua." A'ea ti pe'ji Tupana'ga
pe. Ji ambo'e katu po ã̃ga hamo.

[5] Kiroki ã̃ga ndojikogi Cristo'ga rehe – ã̃gapyteri pe ti peko katu katu ikwahava
te'ite'varuhuyme ti ã̃ga nhande ve javo. Pemombe'umbe'u ti Cristo'ga ã̃ga pe jipi.
[6] Penhi'ã̃gatu ti ã̃ga pe pejikokatuavo ã̃ga pe hendupotaruka. A'ero ti pe ã̃ga pokokwahavi
ikwahavuka ã̃ga pe nanani nehẽ.

Mbapavamo Paulova'ea okwatija Colossospeva'ea pe

[7] Tíquico'ga ti ji mombe'upavi pe me nehẽ nahanahã Paulo'ga rekoi javo. Ga ko
nhaneirũ'ga ojikoga ã̃gwaramo Cristo'ga rehe. Oroarõ hete ore ga. Oko hete ga Tupana'ga
nhi'ã̃ga rupi. Orojiko ore Tíquico'ga rehe a'ero. Ji pavẽi ga oporavyky katu nhandepojyka-
harete'ga pe Cristo'ga pe ga mombe'gwovo.

[8] Kiro ti ji Tíquico'ga mondoukari pe pyri nehẽ tomombe'u ti ga pe me jirekoa javo. Nahã
ti ga pepy'a noã̃gatui pe mbohoryva'java nehẽ. Tokwaha ti ga pendekoa no. [9] Pendeheve'ga
Onésimo'ga ti ji amondouka pe pyri nehẽ no Tíquico'ga rupi nehẽ. Onésimo'ga ko
nhaneirũ'ga no ojikoga ã̃gwaramo Cristo'ga rehe. Oroarõ hete ore ga. Oko hete ga
Tupana'ga nhi'ã̃ga rupi. Orojiko ore Onésimo'ga rehe a'ero. Tíquico'ga Onésimo'ga pavẽi
ã̃ga memei ti omombe'u pa pe me nahanahã Paulo'ã̃ga ndekoi javo.

[10] Aristarco'ga omondouka onhi'ã̃ga pe me. Ga ko cadeia pype kiro ji pavẽi. Marcos'ga
omondouka onhi'ã̃ga pe me no. Ga ko Barnabé'ga rendyrahẽa ra'yra'ga. Ga rurame
pe pyri ti pejoryjory ga rehe imondovo ga pe, a'e jipe ko ji pe me. A'ea ji ea'javi kiro
pe me. [11] Josué'ga omondouka onhi'ã̃ga pe me no. Ga pe nhande ei Justo. A'ereki ga
pyry hete. Aristarco'ga Marcos'ga pavẽi Josué'ga pavẽi – ã̃ga ko judeusramo oko ojikoga
Cristo'ga rehe. Ã̃ga jate judeusramo oporavyky avo ji pavẽi toko ti Tupana'ga yvyakotyve'ã̃ga
nduvihavuhuhetero javo. Ã̃ahã onoã̃gatu jipy'a ji pokoga.

[12] Pendeheve'ga Epafras'ga omondouka onhi'ã̃ga pe me no. Oporavyky ga Cristo'ga pe
ga mombe'gwovo ojipe'ã̃ga pe. Nane'ymi ga nhi'inhi'ĩhetei Tupana'ga pe pe ndepyga.
Tupana'ga pe ga ei jipi: "Epoko ti Colossospeve'ã̃ga," ei ga Tupana'ga pe. "Nurã ti
ã̃ga jikohetei Cristo'ga rehe opohire'yma ga hugwi okokatuheteavo nehẽ. A'ero ti ã̃ga
ikwahapavi tuhẽ neremimbotarimova'ea nde nhi'ĩpo'rupava," ei ga Tupana'ga pe jipi.
[13] A'iti a. Ojirokwa hete ga javo Tupana'ga pe pe ndepyga jipi ojipeva'epeve'ã̃ga ndepyga
cidadespeve'ã̃ga ndepyga no Laodicéiapeve'ã̃ga Hierápolispeve'ã̃ga. Garemimbotarimova'ea
pe me ji akwaha.

[14] Lucas'ga omondouka onhi'ã̃ga pe me. Ga ko ore pohano okovo oreremiarõhetehara'ga.
Demas'ga omondouka onhi'ã̃ga pe me no.

[15] Pemombe'u ti nhaneirũ'ã̃ga pe – kiroki ã̃ga oko cidade de Laodicéia pe. Ã̃ga ko
nhaneirũ'ã̃ga ojikoga ã̃gwaramo Cristo'ga rehe. Ã̃ga pe ti pe'ji Paulo'ã̃ga omondouka onhi'ã̃ga
pe me javo.

Pemombe'u ti Ninfa'ga pe no Paulo'ã̃ga omondouka onhi'ã̃ga nde ve javo. Ã̃ga pe no –
kiroki ã̃ga ojatyka Ninfa'ga ronga pe tihendu Tupana'ga nhi'ã̃ga javo – ã̃ga pe ti pemombe'u
no.

[16] Pemonhi'ĩ ti pejohupe nhirembikwatijarukara tihendu ti Paulo'ga nhi'ã̃ga nhandejive
javo. Imonhi'ã̃girẽ nhirembikwatijarukara ti pemondo cidadepeve'ã̃ga pe Laodicéiapeve'ã̃ga
pe. Tohendu ti ã̃ga nhinhi'ã̃ga pe me no. Akwatijaruka ji ojipea nhinhi'ã̃ga mondovouka
Laodicéiapeve'ã̃ga pe oji'i. Imonhi'ã̃girẽ ojohupe tomondo ti ã̃ga pe me tomonhi'ĩ ti ã̃ga
ojohupe javo. Pemonhi'ĩ ti a'ero pejohupe ikwahava nhinhi'ã̃ga ã̃ga pe.

[17] Pe'ji ti Arquipo'ga pe: “Cristo'ga nhandepojykaharete'ga ko e'i nde ve raikwehe: ‘Nahanahã ti ji nhi'īpo'ru pa,’ e ko ga nde ve raikwehe. Enhi'īpo'ru pa ti ga a'ero.” A'ea ti pe'ji Arquipo'ga pe.

[18] Ji tuhẽ kiro ikwatijari jipovo inoğa nhinhi'iğa imondovouka pe me. Tapemoka'nhymi ti jirekoa cadeia pype.

Kiro ji ei: Tomombyry ti Tupana'ga pe me, a'e ji.

PAULOVA'EA OMOMBE'UYPY TESSALÔNICAPEVA'EA PE
Primeira Carta de Paulo aos Tessalonicenses

1 Três ore rekoi ikwatijaharamo pe me: Jihi Pauloramo Silas'ga pavẽi Timóteo'ga pavẽi.
Kiro ore ikwatijarukari imondovouka pe me cidade de Tessalônica pe – perope peko Tu-
pana'gareheva'ero nhanderuvete'gareheva'ero pejikovo Jesus Cristo'gareheva'ero nhan-
depojykaharete'gareheva'ero.
Kiro ore ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoõgatu ti ã pepy'a, oro'e ore pyryva'ea pota pe me.

Ojiko Tessalônicapeva'ea Tupana'ga rehe okokatuavo

2 Oronhi'iãame Tupana'ga pe ore ei jipi:
—Ore roryroryvamo Tessalônicapeve'ã ndehe nhaporemo. A'ereki nde ã mombyry.
A'ero ore ei nde ve: Ndepyry hete nde. A'ea ore ei Tupana'ga pe.
3 Noromoka'nhymi ore pendekoa Tupana'ga nhi'iã rupi. A'ea mombe'gwovo ore ei ga
pe:
—Tessalônicapeve'ã oporavyky Jesus'ga mombe'gwovo ã pe, oro'e ore ga pe pe
mombe'gwombe'gwovo jipi. A'ereki ã ojiko nde rehe, oro'e ore. Oarõ hete ã ojikotyve'ã
nhaporemo. Nurã ã ã pokopokogi ã nderekokatuavo. A'ereki ã nde arõ hete,
oro'e ore Tupana'ga pe. Onhimomirana ã mbatera rahya pe opohire'yma nde hugwi
orepojykaharete'ga rura pota jipi Jesus Cristo'ga rura pota, oro'e ore Tupana'ga pe
nhanderuvete'ga pe pe mombe'gwombe'gwovo jipi.
4 Oreirũa ko pe. Tupana'ga pe mo'emo'ẽ ojive pe arõheteavo. A'ea ore orokwaha.
5 Noronhi'ĩtehei ore pe me pyryva'ea mombe'urame Jesus Cristo'ga mombe'urame ik-
wehe'i. A'ereki Tupana'ga ra'uva ore moirũ. Gara'uva gweroviaruka pe me a'ero
oreremimombe'ua. Imombe'urame pe me ore ei oroyvyteri pe: Tupana'ga ore pojykai
ore moiruamo heroviaruka ã pe, oro'e ore. A'ereki pe pekwaha orerekokatuagwera ore
ruvame pe pyri. Nahã ore rekoi tojiko ti Tessalônicapeve'ã Jesus'ga rehe javo ikwehe'i.
6 Oro pe, Tupana'ga nhi'iã renduvame orereaporoõgita rupi pe hoi ikwehe'i. Jesus
Cristo'ga reaporoõgita rupi pe hoi. Ojipe'ã jigwarairame vehevi pe ndehe pe heroviari
oreremimombe'ua pendoryndoryvamo. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva pe mbohory.
7 A'ero Jesus Cristo'gareheve'ã – kiroki ã u Macedôniapeve'ã gwyri pe Acaiapeve'ã
gwyri pe no – pemombe'ua renduvame ã epavi: "Xako ti Tessalônicapeve'ã javijitehe,"
ei ã.
8 Pevove'ã jate rũi okwaha pejikoga Tupana'ga rehe. A'ereki ã pe mombe'umbe'u
pa irupeve'ãave'ã pe. A'ero ã henduvi Jesus Cristo'ga mombe'ua. A'ereki ã pe
nhaporemo ã omombe'u nahanahã Tessalônicapeve'ã jikogi Tupana'ga rehe javo. Nurã
ore noromombe'ui a'ea ã pe. A'ereki ã okwahapavipe.
9 Ã tuhẽ omombe'u orehoa pe pyri. Ã e'i: "Nahanahã Paulo'ga Jesus Cristo'ga
mombe'ui Tessalônicapeve'ã pe Silas'ga pavẽi Timóteo'ga pavẽi no ohorame cidade de
Tessalônica pe heikwehe," ei ã. "Hendukaturame ãnemimombe'ua Tessalônicapeve'ã
herojijyjijyi ojeaporoõgita imondovo imohina Tupana'ga rehe. Opohi ã ã̃wemimbohete-
hara hugwi ha'angava hugwi a'ero," ei ã. "Avuiramave'ga rehe Tupana'ga rehe ã jikogi
ga nhi'ĩpo'ruavo a'itituhẽve'ga nhi'ĩpo'ruavo," ei ã. 10 "Ã Tupana'ga ra'yra'ga rura pota
tuhu ti ga nhande koty yvaga hugwi javo Jesus'ga," ei ã pe mombe'gwombe'gwovo. Gaha
Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi. Jesus'ga nhande mbopiro'yi hahyheteã̃wama
hugwi – kia po ti Tupana'ga omondo ahe ve aherekote'varuhuro ã̃waramo. A'ereki ga
ndopotariuhu aherekote'varuhua.

2

Paulova'ea oporavyky Tupana'ga nhi'iã mombe'gwovo

[1]Ndorojotehei ore pe pyri ikwehe. A'ea pehe tuhẽ pekwaha. A'ereki pe pejiko Tupana'ga
rehe oreirũramo ore imombe'urame ganhi'iãga pe me.
[2]Ymya ore pytaahi'vi cidade de Filipos pe ikwehe. Aerẽ Filipospeve'ãga jigwarajuhu ore
rehe. Onhi'ĩteuhu ãga ore ve no ore mbotegweteavo. A'ea pe pekwaha.
Aerẽ ore hoi ãga hugwi orovahema pe pyri cidade de Tessalônica pe ikwehe'i. Ore ruvame
pe pyri ojipe'ãga nohendupotarihu Tupana'ga nhi'iãga no. Emo Tupana'ga ore moirũ ore
pavẽi ojikoty'a. Nurã ore ndoropojihuvi ãga Tupana'ga nhi'iãga mombe'ukatuavo pe me
Cristo'ga omano pe ndepyga javo. [3]A'itituhẽva'ea ore ei imombe'ukatuavo Tupana'ga
nhi'iãga pe me ikwehe'i pe motetirũpotare'yma. Opogwereko katu orokote'varuhue'yma
pe me. Nopomoandyandyi ore pehe.
[4]Ymya Tupana'ga ei oyvyteri pe kako: "Paulo'ãga ko ahembojikohara'ãga ojihe upa. Pyry
ko Paulo'ãga imombe'ui nhinhi'iãga Cristo'ga mombe'gwovo nehẽ," ei Tupana'ga. Nurã ore
imombe'ui ganhi'iãga. Torombohory ti ojipe'ãga javo rũi ore imombe'ui ganhi'iãga. A'ea ore
imombe'ui Tupana'ga ti torombohory javo. A'ereki gaha okwaha hete orereaporoĝita.
[5]Tupana'ga nhi'iãga mombe'urame ore noronhi'iãgatutehei pe me tonhimohẽ ti ãga nhande
rehe okovo nhanenhi'iãga rehe jave'yma. A'ea pe pekwaha. Ndoro'eangavi oroyvyteri pe:
Timombe'u ti Tupana'ga nhi'iãga ãga pe. A'ero po ti ãga imombyryvi nhande ve nehẽ. A'ea
rũi ore ei. A'ea Tupana'ga okwaha orereaporoĝita kwahava.
[6]Ndoro'ei ore: Torembohete ti. A'ea rũi ore ei pe me. Ojipe'ãga pe ndoro'ei no. [7]Po
ore ei a'ea hamo nhande ve ti ãga tombuhu javo hamo, a'ero po pyryvamo hamo. A'ereki
ore Cristo'ga moirũharamo oroko. Ahey'ãga gwereko katu gwa'yra'ãga onhyromo. Ahey'ãga
javijitehe ore pe nderekokatui orenhyromo ikwehe'i. [8]Opoarõ hete ore orokovo. Nurã
ore imombe'upotahetei pe me Tupana'ga nhi'iãga Jesus Cristo'ga mombe'ua ikwehe'i.
Opopoko pota hete ore no. A'ereki ore orovy'a hete pe ndehe. [9]Napemoka'nhymi tuhẽ
pe oreporavykyagwera. Oroporavyky hete ore arimo ypytunimo no ikwehe'i. Ore tuhẽ
oropyhy orojive mbatera. Nurã ore ndoro'ei pe me pembuhu tehe ore ve javo. Nahã ore
rekoi imombe'urame pe me Tupana'ga nhi'iãga Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ikwehe'i.
[10]Cristo'gareheva'ero pe pekwaha orerekokatua ore ruvame pe pyri ikwehe'i. A'ea
Tupana'ga okwaha no. Pe me ore pyryvamo. Nurã tegwete ojipe'ãga nemimbojahava ore
rehe.
[11-12]Aheruva'ãga gwa'yra'ãga mbo'e katu. Aheruva'ãga ja ore pe mbo'ekatui pe napenani
pe mbohoryva Tupana'ga rehe ikwehe'i. Oro'ero'e hete pe me ikwehe'i: Peko katu ti
Tupana'ga mbohoryva jipi. Gaha e'i pe me: "Tuhu ti ãga upa ji pyri nhirendy'java pyri
no," ei ga. "Ji tuhẽ tako ãganduvihavamo," ei ga pe me.
[13]Oreremimombe'ua renduvame pe ei ikwehe'i: "Yvyakotyve'ãga rũi omombe'uuka
Paulo'ãga pe. Tupana'ga tuhẽ omombe'uuka ãga pe," pe'e pe. Na tuhẽ. Tupana'ga nhi'iãga
tuhẽ ore imombe'ui pe me ikwehe'i. A'ero ganhi'iãga herojijyjijyi pendeaporoĝita pe
mombyryva okwahyro pe ndehe pe jikogame ga rehe. Nurã ore ei Tupana'ga pe jipi:
—Pyry hete Tessalônicapeve'ãga hendukatui nenhi'iãga, oro'e ore ga pe.
[14]Pehe oreirũramo peko Jesus'gareheve'ãga ja judeus'ãga ja – kiroki Judéiapeve'ãga ojiko
Cristo Jesus'ga rehe onhimono'oãga tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iãga javo. A'ereki
judeus'ãga nde'yja'ãga ndopotari ãgajikoga Jesus Cristo'ga rehe okote'varuhuavo ãga pe. Na
jitehe pende'yja'ãga ndekote'varuhui pe me ipotare'yma pejikoga Jesus Cristo'ga rehe.
[15]Ymyahũ judeusva'ea ojuka Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharava'ea. Aerẽ judeus'ãga
Cristo Jesus'ga jukai nhandepojykaharete'ga jukai. Aĝwamo ãga jigwarajuhu ore rehe
ore mondovo cidades hugwi. Tupana'ga ndopotariuhu ãgandekote'varuhua. Okouhu ãga
ojipe'ãga ndehe nhaporemo ãga arõe'yma. [16]A'ereki ãga ore mombi pota ore Jesus Cristo'ga
mombe'urame ãga pe. Omombi pota ãga orenhi'iãga tojikogyme judeus'ãgarũive'ãga ga rehe
javo.
Ymyahũ judeus'ãga omombipembipeuhua'jaa'ja Tupana'ga py'a ojihe
okote'vate'varuhuavo. Kiro mbapava ãgandekote'varuhua reki. A'ereki Tupana'ga
ndipygwa'javi a'ero onhimonha'ngavo ãga ndehe kiro.

Ojivy pota Paulova'ea Tessalônicapeva'ea repiaga'java

17 Õa oromboja'ogame pe hugwi norombegwei orojirokwaheteavo xaho ti oreirũ'ga
ndepiaga javo novĩa ikwehe'i. A'ereki ore pe ndepiaga'u hete. Tegwete orehoa reki. Emo
ore nopomoka'nhymi. 18 Pe pyri ore hopotari. Ji tuhẽ a'ea'e tajivy ti Tessalônicapeve'ga
pyri javo novĩa. Emo Satanás'ga norembojivyrukari pe pyri.
19 A'iti tuhẽ ore pe ndepiapotari. A'ereki ore oroko pe ndehe. A'ero po ti Jesus Cristo'ga
rura'javame ore ei: Orereheve'ga Tessalônicapeve'ga ojiko hete nde rehe, oro'e ti ore nehẽ.
A'ea rupi po ti pe ore mbohoryvi Jesus Cristo'ga pyri nehẽ. Pe ndehe po ti ga ore mbohetei
nehẽ pe pembojikoguka ga ji rehe javo. Pe tuhẽ po ti nahã ore ve nehẽ nhande amame
nhandepojykaharete'ga rovai pyteri pe nehẽ. 20 A'ereki pehe ore mboukwaha. Pehe ore
mbohory.

3

1 Tegwete orepy'a rukatua oji'i. A'ereki ore orokwaha pota pendekoa. Nurã ji ei
Silas'ga pavẽi Timóteo'ga pavẽi: Timondouka ti ga mo Tessalônicapeve'ga pyri, oro'e ore
orojohupe. Ore nhomonhi'imbavame ji ei Silas'ga pavẽi: Xapyta ti nhande tehe cidade de
Atenas pe. 2 Ore Timóteo'ga mondouka pe pyri a'ero oji'i. Ga ko nhaneirũ'ga. A'ereki ga
ojiko Jesus Cristo'ga rehe. Ymya'ĩ Tupana'ga ga mbuhuruka ore pyri. "Gaha tomombe'u
Cristo'ga no," ei Tupana'ga. Nurã ga ore moirũi Cristo'ga mombe'ua mombe'gwovo.

Timóteo, oro'e ore ga pe oji'i, eho ti a'ero Tessalônicapeve'ga pyri. Ere ti ga pe
tojikopigyme ti Jesus Cristo'ga rehe javo. Koji'i ti embohory ga Jesus'ga rehe. 3 Ere ti ga pe
tomynhyme ti ãpy'a ojipe'ga jigwarajuhurame ga ndehe, oro'e ore ga pe ga mondovo pe
pyri.

A'ereki pe tuhẽ pekwaha Tupana'ga remimbotarimova'ea nhande ve. Ga e'i: "Kiroki
ga ojiko ji rehe – ga ndehe nhaporemo po ti ojipe'ga jigwarajuhu nehẽ," ei Tupana'ga.
4 Orojuvame pe pyri ore ejipei pe me ikwehe'i: Aerẽ ti ojipe'ga jigwarajuhu nhande rehe
nehẽ, oro'e ore pe me. Na tuhẽ reki. A'ereki ga okouhu nhande rehe nhande arõe'yma.
A'ea pe pekwaha.

5 Akwaha ko ji hahyrame pe me oji'i. Nurã tegwete jipy'a rukatua. A'ero ji ei Timóteo'ga
pe oji'i: Eho ti Tessalônicapeve'ga pyri. A'ereki ji akwaha pota ãjikoga Jesus Cristo'ga
rehe, a'e ji. Mara'ngu po Diabo'ga ojiroviaruka ga pe? Mara'ngu po ga opohia Jesus
Cristo'ga hugwi a'ero? Po ga Diabo'ga reroviari, a'ero po ore poravykytehei Jesus Cristo'ga
mombe'gwovo ga pe raikwehe'i, a'e ji ga pe.

6 Nurã Timóteo'ga hoi pe ndepiaga oji'i. Korogwe reki ga jivyri pe hugwi ua pyryva'ea
mombe'gwovo ore ve. A'ereki ga e'i: "Tessalônicapeve'ga ndopohiri Jesus Cristo'ga hugwi
ojikoheteavo Tupana'ga rehe," ei ga ore ve. "Onhoarõarõ hete ga onhimongyavo no," ei
ga. "Ga nhande arõarõ hete jitehe. Omondo hete ga ojeaporõgita imohina nhande rehe
jipi," ei ga. "Nhande repiapotarahi ga jipi. Ehepia ko nhande ga ndepiapotari jipi. Na
jitehe ga nhande repiapotarahivi no," ei ga pe mombe'gwombe'gwovo ore ve.

7 Tu katu orepy'a kiro pe ndehe a'ero. A'ereki pe pejiko jitehe Tupana'ga rehe.
Mbatera rahya orokwaha hete jipi. Ojipe'ga ojigwarai ore rehe no. Emo Timóteo'ga
uhu pe mombe'gwovo ore ve ore mbohoryoryva. 8 Pe jikohetero gwaramo nhande-
pojykaharete'ga rehe Jesus'ga rehe ore kwerava'javi orororyroryvamo! 9 A'ero ore
norombohetepigi tuhẽ Tupana'ga pejikoga gwaramo Jesus Cristo'ga rehe. Oro'e hete ore
Tupana'ga pe:

—Orerory hete ore nde rehe. A'ereki Tessalônicapeve'ga ojiko nde rehe jipi. Ndepyry
hete nde ga mbojikoguka ejihe ore mbohoryva, oro'e ore Tupana'ga pe.

10 Arimo ore nhi'ĩhetei Tupana'ga pe ypytunimo na jitehe no.

—Ore mondoa'ja ti Tessalônicapeve'ga pyri, oro'e ore ga pe. Ãnembikwahave'yma
rehe ore ga mbo'epotari ga mbojikoga nde rehe koji'i ti ga tojiko hete javo, oro'e ore
Tupana'ga pe.

11 Nhanderuvete'ga Tupana'ga tuhẽ ti torererohouka pe pyri nhandepojykaharete'ga
pavẽi Jesus Cristo'ga pavẽi, oro'e ore pe me. 12 Igwaigwavete ti nhandepojykaharete'ga
tapemonhoarõheteuka, oro'e ore. Toarõheteuka ti ga pe me ojipe'ga nhaporemo, oro'e
ore. Opoarõ hete ore. Na jitehe ti Jesus Cristo'ga toarõheteuka ga pe me, oro'e ore. 13 Nahã
ti Jesus Cristo'ga tapepoko pe mbojikoheteavo ojihe pe mombyryva nehẽ. A'ero pe amame
nhanderuvete'ga rovai pyteri pe Tupana'ga rovai pyteri pe po ti ga ei pe me nehẽ: "Ndojari
tuhẽ ite'varuhua pe ndehe." A'ea tuhẽ po ti ga ei pe me nehẽ Jesus Cristo'ga rura'javame
gwemimo'ẽhara'ga pavẽi nhaporemo.

4

Paulova'ea e'i nahã ahe tomonhimohẽ Tupana'ga ojihe javo

1 Oromombe'u ore Jesus Cristo'ga pe mbo'eavo ga rehe ikwehe'i nahanahã ti peko katu
Tupana'ga monhimohema pejihe javo. A'ero nahã pe ndekokatui. Igwaigwavete ore
ehetei kiro pe me: Koji'i ti peko katu Tupana'ga monhimohema pejihe. A'ea ore ei pe me
Jesus'ga repyga. A'ereki Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ojikoty'a nhande pavẽi nhande
mbo'eavo a'ea rehe. 2 Pe pekwaha oreremimbo'ea – kiroki a'ea rehe ga ore mbo'e pembo'e
ti ga a'ea rehe javo.
3 Kiro Tupana'ga remimbotarimova'ea pe me. A'ea mombe'gwovo ga ei: "Peko pyry hete
ti jireheva'ero," ei ga pe me. "Tapejihe'ari ti ite'varuhua rehe," ei ga. "Tapejiavykyukari
ti penhimbireko'ẽgarũive'ga pe. Tapeavykyi ti penhimbireko'ẽgarũive'ga," ei ga pe me.
4 "Pekwaha ti penhimbovyvya pejeaporoẽgitakaturo. Peko pyry pa ti pejikovo nhinhi'iga
rupi ji monhimohema pejihe. A'ero po ti hajiheve'ga pe mbohete nehẽ no pyry ga javo
pe me. 5 Ndoakwahavihu judeus'garũive'ga gentios'ga – kiroki ga ndokoi ji rehe," ei
Tupana'ga. "Ojogwereko te'varuhu ga ojopotaheteavo. Ã ja rũi ti peko," ei ga pe me.
6 "A'ea pe ji ei a'ero. Tapemoandyandyi ti ojipe'ga ganembireko'ga nderogwove'ỹ pejive
pejikote'varuhue'yma," ei Tupana'ga pe me.
Nanuhũ pe ndekote'varuhurame ti nhandepojykaharete'ga ga ndepygi pe ndehe nehẽ.
A'ea rehe ore opomomorandu hete pekwaha ti javo ikwehe. 7 Nhande mo'emo'ẽrame ojive
Tupana'ga ei: "Toko katu ti ga. Toko pyry ti ga," ei ga. Peko te'varuhu ti javo rũi ga ei
nhande mo'emo'ẽrame ojive. 8 A'ero ga – kiroki ga nohendupotari oreremimombe'ua –
yvyakotyve'ga jate rũi ga nohendupotari. Tupana'ga ga nohendupotari. Gaha omondo
gwa'uva pe pyri pyryva'ea pe pyri.
9 Ndakwatijari ti ji pe me kiro penhoarõ hete ti javo. A'ereki Tupana'ga tuhẽ pe mbo'e
jipe a'ea rehe. 10 Pe pearomba tuhẽ penhiirũ'ga Jesus'gareheve'ga – kiroki ga u pegwyri
pe nhaporemo Macedôniapeve'ga gwyri pe. Igwaigwavete ti pearõarõ hete oreirũramo,
oro'e hete ore a'ero.
11 Pejirokwa ti pejikokatuavo. Peko jate ti ojipe'ga pyteri pe. Tapehopehoi ti ojipe'ga
pyri ga ndehe peangaangae'yma. Pe tuhẽ ti peporavyky katu pejive. Ojikwe ore ei
a'ea pe me ikwehe'i. 12 Peporavyky ti, oro'e ore. A'ero po ti ga ei nehẽ – kiroki ga
ndojikogi Jesus Cristo'ga rehe – gahã e'i: "Pyry hete reki Jesus'gareheve'ga. A'ereki ga
oporavyky hete ipyhyga mbatera ojive oporanduve'yma," e po ti ga pe mboheteavo nehẽ.
Pe poravykyrame po ti mbatera nomominagwami pe hugwi nehẽ.

Nhandepojykaharete'ga ti uhura'ja nehẽ

13 Ore torokwahavuka pota pe me oreirũa pe nahanahã Jesus Cristo'gareheve'ga
manorame javo. A'ero po ti pe napenhimongoveveuhui pejehe'oe'yma ahe rehe. Ã ja
rũi ti peko – kiroki ga ndojikogi Jesus Cristo'ga rehe. A'ereki ga ndovy'ari ojehe'gwovo
ahe rehe ndovyri po ti ahe nehẽ javo. 14 Omano Jesus'ga raka'e. Aerẽ ga vyri gwyvya
hugwi okwerava'java. A'ea nhande heroviari. Nurã po nhande ei heroviaheteavo hamo:
Na jitehe ti omanove'ga pe nehẽ. Tupana'ga ti ombuhuruka omanove'ga Jesus Cristo'ga
reheve nehẽ – kiroki omanove'ga ojiko Jesus Cristo'ga rehe omanorame. A'ea po nhande
heroviari hamo.

15 Kiro po ti ore imombe'ukatui pe me omanove'ğa jiupirağwama yvagi pe. Nhandepojykaharete'ga omombe'u a'ea ore ve. Po ti nhande niamanoi ve nehẽ nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga rura'javame yvya koty nhande koty nehẽ, a'ero ti nhande ndiahoi tuhẽ omanove'ğa jiupira renonde nehẽ nhandehorame Jesus Cristo'ga rovatiamo nehẽ.
16 Nhandepojykaharete'ga tuhẽ ti ga rura'javi nehẽ yvaga hugwi ojyva nehẽ Jesus Cristo'ga. Ojyvame ti ga onhi'iğa mbuhuhetei nhande koty nehẽ. Ohapukai ti Tupana'gapyrive'ğa nduvihavuhu'ga nehẽ. Tupana'ga apoa trombeta ti onhi'ĩ nehẽ no. A'ero ti omanove'ğa vyri na'ẽ gwyvya hugwi okwerava'java nehẽ – kiroki omanove'ğa ojiko Jesus Cristo'ga rehe omanorame.
17 A'ero ti Tupana'ga nhande manoe'ymame nhande pyhypavi okwerava'jave'ğa ndeheve nhande rerogwovo Jesus Cristo'ga rovatiamouka nehẽ. Nahã ti ga nhande mono'ono'oği okwerava'jave'ğa ndeheve yvağatiğa pype nehẽ Jesus Cristo'ga rovatiamouka yvatea gwyra koty nehẽ. A'ero ti nhande ruvi Jesus Cristo'ga pyri avuirama nehẽ.
18 Tapenhimongoveveuhui ti Jesus Cristo'gareheve'ğa manorame a'ero. Pe'ji ti pejohupe: "Pekwahava'ja ti Paulo'ga remimbo'eagwera nhande ve. A'ereki ga e'i: 'Aerẽ ti Jesus Cristo'ga rura'javi omanove'ğa mbovya nehẽ ojiheva'ea mbovya ahe mbogwerava'java nehẽ,' ei Paulo'ga nhande ve," pe'ji ti pejohupe nehẽ. Nahã ti penhombohory inoğatuavo pejipy'a.

5

Xanhimboavujikwe ti nhandepojykaharete'ga rura pota

1 Marã po ti ji ikwatijari pe me Jesus Cristo'ga rura'jahavağwama rehe? A'ereki a'ea rehe pe pekwahavipe aerẽ po ti ga ruri yvya koty nhande koty nehẽ javo. 2 A'ereki pe tuhẽ pekwaha hete nahã: Ahe ndokwahavi iporomive'ga rurağwama aheronga pype ypytunimo ga mboha'uve'yma. A'ereki iporomive'ga nomombe'ui ahe ve. Na jitehe ahe ndokwahavi Jesus Cristo'ga rura'jahava maname po ti ga ruri nehẽ javo. A'ereki Jesus Cristo'ga nomombe'ui a'ea ahe ve. A'ea pe pekwaha hete.
3 Tegwete ipuru'avehẽa ka'nhyhava oja'yra rahya hugwi. Ndy! e te hahyrame hẽarembeypya. Na jitehe ti tegwete Jesus'gareheve'ğarũive'ğa ka'nhyhava hahya hugwi nehẽ. Tiruahũ ranuhũ po ti ğa pe nehẽ. Nurã ti ğa etehei garura'java renonde nehẽ: "Tu katu nhandepy'a. Nimotiruahũhavi nhande ve," e po ti ğa novĩa ga mboha'uve'yma nehẽ. Emo kotihĩ po ti tiruahũ ğa pe nehẽ. A'ea ko ğahoağwama hahyhava ruvihai pe.
4 Oreirũramo pe ki a'e te ğa ja rũi – kiroki ğa ndojikogi Jesus Cristo'ga rehe okote'varuhuavo. Ğa jikoge'yma ğwaramo nhande ei ğa pe ypytunahivareheve'ğa'jave'ğa. Pejikoga ğwaramo Jesus Cristo'ga rehe ji ei pe me: Pe ko ğa ja rũi. Pe pekwaha Jesus Cristo'ga rura pota aerẽ ti ga ruri nehẽ javo. Nurã ti garura'java napemo'mağuhũi nehẽ. Iporomive'ga rura ahe mo'mağuhũ. A'ereki ahe nomboha'uvi ga. Garura ja rũi po ti Jesus Cristo'ga rura pe me nehẽ.
5 Pehe nhaporemo pejiko Jesus Cristo'ga rehe pejikokatuavo. Nurã nhande ei nhandejive: Nhande xako kojahuarupive'ğa'java'ero. Nhande ko ğa ja rũi – kiroki ğa ndojikogi Jesus'ga rehe okote'varuhuavo. Ypytunahivareheve'ğa'jave'ğa xa'e nhande ğa pe. Nhande ğa ja rũi. 6 Nurã ti xajirokwa nhanenhimbovyvya Jesus Cristo'ga rura ra'aromo. Ğa ja rũi ti xako – kiroki ğa ombopogwe aherekote'varuhua garura ra'arõe'yma. 7 Ypytunahivareheve'ğa'jave'ğa ndojirokwari pyryva'ea rehe heagwyryve'ğa ja Jesus Cristo'ga rura ra'arõe'yma. Ğa ombopogweuhu aherekote'varuhua.
8 Nhande ki a'e te arimorupive'ğa'java'ero xako. Xanhimbovyvy ti a'ero. Soldados'ğa omongi itaheteva'ea metal apopyra onhia'nguavo tegwete nhandepoti'a kutuhava javo. Xako ti ğa ja nhanenhia'nguavo. Xanhia'ngu ti ite'varuhua hugwi. Xajiko hete ti Jesus Cristo'ga rehe a'ero ga arõheteavo ojipe'ğa arõheteavo no. A'ereki nhandejikoga rupi nhande nhia'ngui. Nhaneremiarõa rupi nhande nhia'ngui. Soldados'ğa ono akanitara onhia'nguavo tonupãyme ti ğa nhaneakağa javo. Xako ti ğa ja nhanenhia'nguavo.

Xanhia'ngu ti ite'varuhua hugwi. Tikwaha ti nhandererohoaẽwama yvagi pe Tupana'ga pyri. A'ereki nhanerembikwahava rupi nhande nhia'ngui.

9 A'ereki nhande mo'emo'ẽrame Tupana'ga nde'i: "Aerẽ ti ji ẽa mombori tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehẽ." A'ea rũi ga ei nhande mo'emo'ẽrame. A'ereki ga e'i: "Aerẽ jijipyri ti ji ẽa nderurukari Jesus Cristo'ga pe ẽapojykaharete'ga pe nehẽ," ei ga. 10 Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga omano nhande repyga nhanderekote'varuhua momboa tuhu ẽa ji pyri upa avuirama javo. A'ero nhande manorame nhande ruvi ga pyri. Na jitehe nhande ruvi ga pyri nhanemanoe'ymame. 11 A'ero ore ei pe me: Nane'ymi ti penhombohory inoẽatuavo pejopy'a. Pemombe'u katu ti Jesus Cristo'ga pejohupe penhombojikoguka ga rehe jipi. Aẽwamo vehevi pe jopokogi nahã ga mombe'ukatuavo pejohupe.

Mbapavamo Paulova'ea omoẽita Tessalônicapeva'ea

12 Kiro ore ehetei pe me oreirũa pe: Pemondo ti pejeaporoẽita imohina pendepiakatuhara'ẽa ndehe. A'ereki nhandepojykaharete'ga omo'emo'ẽ ẽa toko ti ẽa pembo'eharamo pendepiakatuharamo. A'ero ẽa nduvi pe pyri oporavykyheteavo pe mbo'ekatuavo Tupana'ga nhi'iẽa rehe. 13 Pemondo tuhẽ ti pejeaporoẽita imohina ẽa ndehe ẽa arõheteavo ẽa poravykyro ẽwaramo pepyteri pe. Tapejogwayvari ti.

14 Kiro ore ehetei pe me oreirũa pe pepyteripeve'ẽa ndehe: Pe'ji ti nimbotepotarive'ẽa pe: "Pejirokwa ti pejiporavykykatuavo." A'ea ti pe'ji hete ẽa pe. Pembohory ti okyhyjive'ẽa inoẽatuavo ẽapy'a – kiroki ẽa oko tehe ẽapy'a. Kiroki ẽa ndojikohetei Jesus'ga rehe – pembojikoheteuka ti ẽa. Tapenhimbaekwahivi ti ojipe'ẽa ndehe pejikokatupava ẽa pe. 15 Ojipe'ẽa ndekote'varuhurame pe me tapejipygi tuhẽ ti ẽa ndehe pejikote'varuhue'yma ẽa pe. Pe me nhaporemo ore ei. Nane'ymi ti peko katu pejohupe pejikovo. Peko katu pa ti hajiheve'ẽa pe no.

16 Nane'ymi ti pejoryjory pejikovo. 17 Nane'ymi ti tapenhi'imbigi Tupana'ga pe jipi. 18 Hahyrame pe me ti pe'ji Tupana'ga pe: "Nane'ymi ndepyry hete ore ve." Hahye'ymame pe me ti pe'ji ga pe: "Nane'ymi ndepyry hete ore ve." Nava'ea Tupana'ga opota pejoryva ojihe penhi'inhi'iẽa ojive. A'ereki pe pejikoty'a Cristo Jesus'ga pavẽi.

19 Tapemombigi ti Tupana'ga ra'uva penhimbo'erame. Pehendu katu ti inhi'iẽa.

20 Po ojipe'ẽa imombe'upotarame nahã Tupana'ga ei javo, a'ero tape'etevaruhui ore norohendupotari jave'yma ẽa pe. 21 Pekwaha na'ẽ ti a'itituhẽva'ea. Po Tupana'ga nhi'iẽa rũi ẽa imombe'ui, taperoviari ti ẽa. Po Tupana'ga nhi'iẽa tuhẽ ẽa imombe'ui, a'ero ti perovia ẽa. Pekwaha pa ti jipi ikwahava Tupana'ga remimbuhura. Pyryva'ea ti pembopogwe a'ero.

22 Emo tapejihe'ari ti ite'varuhua rehe nhaporemo imbopogwee'yma.

23 Tupana'ga onoẽatu yvyakotyve'ẽa py'a. Ga tuhẽ ti tapemombyry hete tokote'varuhuyme tuhẽ ẽa javo. Tohepia katu ti ga pendeaporoẽita tojapyakate'varuhuyme ti ẽa javo. Tapendepia katu ti ga tojikopigyme ti ẽa ji rehe javo. Tapendepia katu ti ga tokote'varuhuyme ti ẽa javo. Po nahã ga pe nderekoi, a'ero pe pyryvamo tuhẽ. A'ero pendeaporoẽita pyryvamo no. A'ero nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga rura'javame yvya koty po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Ndojari tuhẽ ite'varuhua pe ndehe," e po ti ga nehẽ. A'ea pa ore ei. A'ereki ore oropota Tupana'ga pyryva pe me.

24 Tupana'ga e'i pe me ikwehe'i: "Peko ti Jesus'gareheva'ea pejikoga ji rehe pejikokatuavo. A'ero po ti ji pe mombyryvi nehẽ." Nopiriani ga o'eagwera. A'ero ti ga pe mombyryvi pe ndepiakatuavo nehẽ.

25 Kiro ore ei pe me oreirũa pe: Penhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe ore repyga epoko ti Paulo'ẽa imombyryva ẽa pe javo.

Paulova'ea omondouka onhi'iẽa Tessalônicapeva'ea pe

26 Pe'anhuvamba ti pevove'ẽa nhaneirũ'ẽa ore repyga. 27 Ji a'e hete pe me kiro: Pemonhi'ĩ ti nhirembikwatijara ẽa pe nhaporemo tohendu pa ti ẽa javo. A'ereki a'ea nhandepojykaharete'ga opota, a'e hete ji pe me.

[28] Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me.

PAULOVA'EA OMOMBE'UA'JA TESSALÔNICAPEVA'EA PE
Segunda Carta de Paulo aos Tessalonicenses

1 Três ore rekoi ikwatijaharamo pe me: Jihi Pauloramo Silas'ga pavẽi Timóteo'ga pavẽi.
Kiro ore ikwatijarukari imondovouka pe me cidade de Tessalônica – perope peko Tu-
pana'gareheva'ero nhanderuvete'gareheva'ero pejikovo Jesus Cristo'gareheva'ero nhan-
depojykaharete'gareheva'ero.
2 Kiro ore ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoõgatu ti ã pepy'a, oro'e ore pyryva'ea pota pe me.

Tupana'ga reaporoõgitakatua Jesus Cristo'ga rura'javame

3 Pe me oreirũa pe ore ei: Toro'e tuhẽ Tupana'ga pe ndepyry hete nde javo ga pe.
A'ereki ga pe mombyrymbyry. A'ero ore roryroryvamo ga rehe. Pyry ore ei na Tupana'ga
pe pe mombe'gwovo jipi. A'ereki igwaigwavete pe pejiko hete ga rehe. Pe nhaporemo
penhoaromba hete tuhẽ no. 4 Nurã ore tuhẽ pe mbohetei pe mombe'gwombe'gwovo
ojipe'ã pyteri pe – perope ã ojatyka jipi Jesus'gareheva'ero tihendu katu Tupana'ga
nhi'iã javo. Oro'e ore ã pe: Tessalônicapeve'ã ojiko hete Jesus Cristo'ga rehe.
Ojipe'ã jigwarairame ã ndehe ã ndopohiri jitehe reki Tupana'ga hugwi. Hahyva'ea
pe nhaporemo ã nhimomiranambavi ojikoheteavo Jesus'ga rehe, oro'e ore ã pe pe
mombe'gwombe'gwovo.
5 Pe jikopige'ymame a'ea hepiukari Tupana'ga rekokatua. A'ereki ã jigwarairame pe
ndehe Tupana'ga pe mombyry pe mboavujikwea tuhu ti ã upa ji pyri avuirama nehẽ javo.
A'ereki pe penhimomirana hahyva'ea pe pejikoga ã̃waramo ga rehe. 6 Pyry po ti Tupana'ga
pe ga pe ndepygi ã ndehe nehẽ ã jigwarairo ã̃waramo pe ndehe.
7 Tupana'ga po ti imombigi hahyva'ea pe me ore ve nehẽ no inoõgatuavo nhandepy'a
Jesus Cristo'ga jipiukarame ua yvaga hugwi ojipyrive'ã pavẽi ipopoakaheteve'ã pavẽi
nehẽ yvagipeve'ã. 8 Tata rendya pyteri pe ti ga ruri imondovo hahyva'ea ã pe nehẽ –
kiroki ã ndojikogi Tupana'ga rehe hendukatue'yma pyryva'ea nhandepojykaharete'ga
mombe'ua Jesus Cristo'ga mombe'ua. 9 A'ero ti Jesus Cristo'ga ã mondoi hahyva'ea
ruvihava pype nehẽ topyta ti ã ipype avuirama javo. Nahã ã̃mondoaã̃wama nhande-
pojykaharete'ga hugwi ipopoakaheteve'ga hugwi garendy'java hugwi. 10 Nahã po ti ã pe
nehẽ ga rura'javame yvya koty nehẽ.
Nhiremimo'ẽhara'ã ti tanhimbohete tuhẽ javo ti ga uhu nehẽ. Uhu ti ga tonhimomby'a
pa ti ã ji rehe jipopoakahetea rehe javo. Pehe ti penhimomby'a ga mboheteavo ã
pavẽi no ndorohepiagangavi nanongara'ga javo ga rura'javame nehẽ. A'ereki pe perovia
oreremimombe'uagwera.
11 A'ero ore ei Tupana'ga pe pe mombe'gwombe'gwovo jipi:
—Eremo'emo'ẽ nde Tessalônicapeve'ã ikwehe'i toko ti ã Cristo'gareheva'ero javo.
Nurã ti emombyrymbyry ã mongovo enhimimbotarimova'ea rupi. Ã̃ oko katu pota jipi
nde nhi'ĩpo'rupota ojikoga ã̃waramo nde rehe. Emongo katu ti ã a'ero epopoakara pyvõ
ã pokoga.
12 A'ea ore ei Tupana'ga pe jipi. A'ero po ti pekotyve'ã ei nehẽ: "Jesus Cristo'ga
herojijyjijyi ã̃ndeaporoõgita ã mombyryva. A'ero ã ndekokatui. Jesus Cristo'ga pyry
hete ã̃pojykaharete'ga!" A'ea ti pekotyve'ã ei pe mombe'gwovo nehẽ. A'ereki ore
oronhi'ĩ Tupana'ga pe emombyry ti Tessalônicapeve'ã javo. A'ero po ti pyry hete pe
me nehẽ pejikoty'aro ã̃waramo Jesus Cristo'ga pavẽi. A'ea Tupana'ga opota hete no Jesus
Cristo'ga pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi. A'ereki ã omombyry pota pe me.

2

Jesus Cristo'ga ti uhura'ja tiruahũheteve'ga jipiukarirẽ

[1] Kiro ore imombe'ua'javi pe me oreirũa pe nhandepojykaharete'ga rura'javaẽwama
Jesus Cristo'ga rura'javaẽwama. Aerẽ po ti ga ruri nhande mono'oõa ojipyri, oro'e ore
imombe'ua'java.
[2] Ojipe'ga po e'i tehe pe me: "Uhura'ja reki Cristo'ga," e po ga. A'ea jitehe po ojipe'ga
e'i tehe Tupana'ga ra'uva omombe'u a'ea ji ve javo. Ojipe'ga po e'i tehe no Paulo'ẽa
okwatija nanongara javo. Kiro ore ehetei pe me: Ẽa erame na, tapemongoteheukaripei
ẽa pe pejipy'a ẽa'etehea rehe. Aerẽ gwe ti Jesus Cristo'ga rura'javi nhande mono'ono'oõa
ojipyri nhande rerogwovo ojupi nehẽ. [3] Tapenhimoandyandyjukari'i'i ti nanongara rehe.
Kiro po ti ore imombe'ui Cristo'ga rura'java renondehava pe me. Jesus Cristo'ga
rure'ymame ti he'yive'ẽa pohiri Tupana'ga hugwi hendupotara'jave'yma ganhi'iẽa nehẽ.
Cristo'ga rura renonde ti tiruahũheteve'ga jipiukari nehẽ novĩa. A'ereki ymyahũ Tu-
pana'ga e'i ga pe: "Aerẽ ti ji ga mondoi ji hugwi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Tiruahũ
hete tuhẽ ti ga pe pevo jipi a'ero nehẽ," ei Tupana'ga.
[4] Tupana'ga movahĩharamo ti tiruahũheteve'ga ei nehẽ: "Jihi ko ẽa hohe – kiroki ẽa pe
ẽa e'i tehe Tupana. Jihi ko ẽanemimbohetehava hohe pa no," e'i ti ga onhimboheteavo
nehẽ. "Yvyakotyve'ẽa tanhimbohete kiro, jihi jate," e'i hete ti ga nehẽ. A'ero ti ga apygi
Tupana'ga ryrua pype vehevi oina nehẽ ji ko Tupana tuhẽ javo.
[5] Ji a'ea mombe'u pa pe me jiruvame pe pyri Tessalônica pe ikwehe'i. Pemoka'nhy
pe nhiremimombe'uagwera naerũ? [6] Pe pemoka'nhy a'ea – kiroki a'ea nombojipiukari
tiruahũheteve'ga kiro. Aerẽ ti gambojipiukara apiavo ihoi nehẽ.
[7] Ndojipiukari ve tiruahũheteve'ga upa novĩa. Emo okote'varuhuve'ẽa oko reki
tiruahũheteve'ga reaporoõita rupi kiro Tupana'ga movahiamo avo yvya koty okovo.
Jesus'gareheva'ero nhande jate tikwaha a'ea. U ve gambojipiukare'ỹva'ea. Aerẽ ti ihoi
japiavo a'ea pe'ahava apiavo nehẽ. [8] Kirẽ a'ea rakykweri ti tiruahũheteve'ga jipiukari
okote'varuhuheteavo nehẽ.
A'ero ti nhandepojykaharete'ga tiruahũheteve'ga jukai opytua pyvõ ga noõa. Omombi
ga gapopoakara ẽwendy'java pyvõ nehẽ ura'javame nehẽ Jesus'ga.
[9] Kiro ore imombe'ua'jakatui tiruahũheteve'ga jipiukaraẽwama. Satanás'ga popoakara
rerekovo ti tiruahũheteve'ga jipiukari nehẽ. A'ereki Satanás'ga ga pojyka ga
moiruamo. Nurã ti tiruahũheteve'ga popoakahetero japovo hepiukahava ahemonhi-
momby'aheteva'ea no Tupana'ga oapouka ji ve javo o'mbero.
[10] Okote'varuhuparavuhua rupi po ti tiruahũheteve'ga ẽa moandyandyi a'ero nehẽ –
kiroki ẽa oho hahyva'ea ruvihava viara rupi. Oho tuhẽ ti ẽa hahyva'ea ruvihava pype
nehẽ. A'ereki ẽa nohendupotari a'itituhẽva'ea Jesus'ga mombe'ua rehe okove'ỹ imom-
borukare'yma Jesus Cristo'ga pe okote'varuhua a'ero. [11] Nurãro ẽwaramo ti Tupana'ga
heroviarukari ẽa pe mbehea nehẽ. [12] Nahã po ti Tupana'ga ẽa nderekoi nehẽ toho ti ẽa
hahyva'ea ruvihava pype nehẽ javo – kiroki ẽa nhaporemo ndogweroviari a'itituhẽva'ea
Jesus Cristo'ga mombe'ua gworygworyvamo okote'varuhua rehe.

*Jypya vehevi Tupana'ga ahe mo'emo'*ẽ Cristo'gareheva'ero

[13] Pe me oreirũa pe ore ei: Nhandepojykaharete'ga pe arõ hete. Nane'ymi toro'e
tuhẽ Tupana'ga pe a'ero ndepyry hete nde javo ga pe. A'ereki jypya vehevi ga pe
mo'emo'ẽ pe mongovo Cristo'gareheva'ero tambopyahuuka ti ji ẽandeaporoõita javo.
A'ero gara'uva pendeaporoõita rerojijyi imombyryva. Pe perovia a'itituhẽva'ea Jesus
Cristo'ga mombe'ua. Nahã Tupana'ga pendeaporoõita mbopyahuukari.
[14] Nanongara Tupana'ga opota hete. Na tuhẽ. Ga omombe'uuka ore ve pyryva'ea Je-
sus'ga mombe'ua tipyahu ti Tessalônicapeve'ẽa ndeaporoõita javo. "Nahã ti ẽa togwereko
opojykaharete'ga katuhetea Jesus Cristo'ga katuhetea nehẽ no," ei Tupana'ga.
[15] A'ero ti pejiko hete Jesus Cristo'ga rehe jipi oreirũramo. Tapepohiri ti oreremimbo'ea
hugwi. Oreremimombe'ua ti perovia hete. Orerembikwatijara ti perovia hete no.
[16-17] Nhanderuvete'ga Tupana'ga nhande arõhetei. Ga onoõatu nhandepy'a jipi nhande
mbohoryva avuirama. Ga nhande mbojiko ojihe jipi. Nurã ore ei: Ga ti nhande reroho
yvagi pe nehẽ. Nahã ga rekoi. A'ereki ga pyry nhande ve. A'ero ore ei: Jesus Cristo'ga tuhẽ

ti tonoõatu pepy'a pe mbohoryva pe moiruamo Tupana'ga pavẽi. Toapoparavuhuuka ti
ã pe me pyryva'ea jipi. Tomombe'uparavuhuuka ti ã pe me pyryva'ea jipi no, oro'e ore.

3

Paulova'ea omombe'u penhi'ĩ ti Tupana'ga pe ore repyga javo

1 Kiro po ti ore imombe'upavi pe me oreirũa pe nehẽ. Oromombe'u pota ore pyryva'ea
ojipe'ã pe tojiko ti ã Jesus Cristo'ga rehe. Pe'ji ti Tupana'ga pe ore repyga a'ero:
"Emoirũ ti Paulo'ã ã Jesus Cristo'ga mombe'urame ojipe'ã pe tomonhimoanhaanha
ti ã orepojykaharete'ga mombe'ua imondovo. Kotihĩ po ti he'yjuhuve'ã henduvi
gamombe'ua a'ero ojikoga ga rehe ga reroviaheteavo ore javijitehe nehẽ," pe'ji ga pe.
2 Ojipea pe'ji ti Tupana'ga pe no: "Ehepy ti Paulo'ã ite'varuhuve'ã ti
tokote'varuhuyme ã pe," pe'ji ti ga pe. "A'ereki ite'varuhuve'ã nomombe'uukari
nenhi'iã Paulo'ã pe gweaporoõitate'varuhuavo." Pe'ji ti a'ea Tupana'ga pe torepoko
ti ga. A'ereki he'yive'ã ndogweroviari Jesus Cristo'ga mombe'ua hendukatue'yma
onhimongyavo.
3 Emo nhanembojikoharamo Jesus Cristo'ga oko. A'ero ti ga napembopohirukari oji-
hugwi pe mbopopoaka pe mbojikoheteavo ojihe nehẽ Satanás'ga ti togweroviarukaryme
ã pe onhi'iã javo. A'ereki Satanás'ga pe mongo te'varuhu pota.
4 Pehendu katu pe orenhi'iã pe me ikwehe'i. Nane'ymi po ti pe ore rendukatui a'ero
nehẽ. A'ea ore ei. A'ereki nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ore mbojiko pe ndehe.
5 Kiro ore ei: Tokwahavuka ti nhandepojykaharete'ga pe me Tupana'ga remiarõhetea.
Onhimomirana Cristo'ga hahyva'ea pe hako. A'ea ti ga tokwahavuka pe me no. "Ji
javijitehe ti ã nhimomiranami hahyva'ea pe a'ero nehẽ," ei ga.

Oporavyky po ahe hamo

6 Peko pe oreirũa pejikoga ã̃waramo Jesus Cristo'ga rehe ore ja. Nurã ore ei pe me pepo-
ravyky katu ti pejikokatuavo javo ikwehe'i. Jararamo pe napehendukatupotari orenhi'iã
pevevugwehetero pejikovo ojipe'ã mbatera rehe. Tapejihe'ari ivevugweuhuve'ã ndehe
nhaporemo. Nahã ore ehetei pe me. A'ereki a'ea rehe nhandepojykaharete'ga Jesus
Cristo'ga pe mbo'euka ore ve.
7 Ore javijitehe po pe peko a'ero hamo pejivevugwee'yma. Pe tuhẽ pekwaha a'ea.
Ndorevevugwei ore pepyteri pe ikwehe'i. 8 Oromondo ore itambere'ia pe me pe imbuhu-
rame mbatera ore ve. Oroporavyky hete ore ypytunimo arimo orojupa ipyhyga mbatera
orojive tombuhuteheyme ti ã ore ve mbatera javo ikwehe'i.
9 Oromombe'u katu ore Tupana'ga nhi'iã pe me ikwehe'i. Nurã po pyry tuhẽ
ore ipyhygi mbatera pe hugwi imondoe'yma pe me ikwehe'i novĩa. Emo ore oro'e
orojive: Xaporavyky hete ti ipyhyga mbatera nhandejive nhandeporanduve'yma. Nhande
repiagame ti Tessalônicapeve'ã oporavyky nhande javijitehe ipyhyga mbatera ojive nehẽ
no, oro'e ore ikwehe. 10 Orojuvame pe pyri ore ere'ei pe me ikwehe'i: To'uyme ti ã – kiroki
ã ndoporavykypotari okovo. Tapemondoi ti mbatera ã pe a'ero, oro'e hete ore ikwehe'i.
11 A'ea ore ei kiro ikwahavukara'java pe me. A'ereki ojipe'ã e'i ore ve pepyteripeve'ã
mombe'gwovo: "Tessalônicapeve'ã mo nohendukatui ovevugwero," ei ã. "Ndopo-
ravykyi'i'i ã okovo," ei ã. "Ã̃a oko tehe ojivyjivya oporogwyruva tehe okovo ojipe'ã
mombituva," ei ã ore ve kiro.
12 Nanongara'ã pe ore ehetei – kiroki ã ndoporavykypotari oporogwyruva okovo – ã
pe ore ere'ei: Pekojate ti pejiporavykyavo ipyhyga mbatera pejive, oro'e ore ã pe. A'ereki
nahã nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ã mbo'euka ore ve.
13 Pe ki a'e te peporavykypotava'ero nane'ymi ti peko katu pejikovo Tupana'ga remim-
botarimova'ea rehe pejikweraje'yma hehe. 14 Po ã mo nohendupotari orerembikwatijara
ojive, penhimombaragwaha ti ã ndehe. A'ero ti ã ndehe tapejihe'ari tipoyjayjaryme ti
ã. A'ero po ti ã herojijyi ojeaporoõita nehẽ. 15 Tapekote'varuhui ti ã pe. A'ereki ã
peirũramo. Pe'epe'e hete ti ã pe ã mbo'ekatuavo peko katu ti javo ã pe.

Mbapavamo Paulova'ea okwatija Tessalônicapeva'ea pe

16 Nhandepojykaharete'ga onoõgatu ojiheve'ã̃ga py'a. Nurã ore ei: Ga tuhẽ ti tonoõgatu
pepy'a jipi ite'varuhurame pe me. Ite'varuhue'ymame pe me ti ga tonoõgatu jitehe pepy'a
jipi. Toko ti ga pe pavẽi nhaporemo, oro'e ore.
17 Kiro ji tuhẽ Pauloramo ji ei ikwatija pe me. Pehepia ti nhirembikwatijara papel rehe.
Nahã ji ikwatijari jipoa pyvõ inoõga jirera papel rehe ikwatijarame ojipe'ã̃ape'ã̃ga pe. Nahã
ã̃ga ikwahavi Paulo'ga tuhẽ ombuhu ã̃gwembi'ea nhande ve javo.
18 Kiro ore ei: Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me nhaporemo.

PAULOVA'EA OMOMBE'UYPY TIMÓTEOVA'EA PE
Primeira Carta de Paulo a Timóteo

1 Jihi ko Pauloramo Cristo Jesus'ga moirũharamo. Aporavyky ji Tupana'ga pe a'ero
Cristo Jesus'ga mombe'gwovo. A'ereki nhanembopiro'yharamo Tupana'ga e'i ji ve eko
ti Cristo'ga moirũharamo ga mombe'gwovo javo. Cristo Jesus'ga e'i ji ve no ji mongovo
omoirũharamo onhimombe'uuka ji ve. Ga rehe tuhẽ nhande xajiko gaha po ti nhande
reroho yvagi pe nehẽ javo.
2 Timóteo, kiro ji ikwatijari nhinhi'iğa imondouka pevo nde ve. Nde ko jira'yra'java'ea.
A'ereki nde erejiko Jesus Cristo'ga rehe ji ga mombe'urame nde ve.
Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry nde ve Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tandeporogwety ti ğa. Tonoğatu ti ğa ndepy'a, a'e ji.

Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea ojipeva'ea omombe'u

3 Ymya'ĩ ji hoi cidade de Macedônia pe ikwehe'i. Jihorame ji ei nde ve: Epyta ti cidade
de Éfeso pe teremombi ti ğa – kiroki ğa ombo'e ğa Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe.
Kiro ji ea'javi a'ea pe jitehe. Ere ti ğa pe: "Tapembo'ea'javi ti Tupana'ga
nhi'iğaatyviva'ea rehe Tupana'ga remiarõe'ỹva'ea rehe," ere ti ğa pe. 4 "Pepohi ti penhim-
imombe'utehea hugwi. Tapemombe'umbe'utehei penhemboypya aherakykwepohara
jipi no," ere ti ğa pe. A'ereki imombe'umbe'uteherame ojipe'ğa onhonhi'iğayva hehe.
Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'ua aheremboypya mombe'ua pavẽi ndokwahavukari
Tupana'ga remimbotarimova'ea ğa pe. Ojikogame jate Jesus Cristo'ga rehe ğa ikwahavi
Tupana'ga remimbotarimova'ea.
5 A'e ji nde ve a'ero: Emombi ti ğanemimbo'ea. A'ereki ji apota ndepyrive'ğa
nhoarõhetea. Imombopavukarame okote'varuhua Tupana'ga pe opohia onhimi-
mombe'utehea hugwi, ğa onhoarõ hete tuhẽ. Gweaporoğitapyryvame ğa onhoarõ
hete tuhẽ. Ojikogame Jesus Cristo'ga rehe ğa onhoarõ hete tuhẽ. 6 Nanongara rehe
jararamo ğa ndokoi okote'varuhuavo. A'ero ğa imombe'utehei mbatera. 7 Moisésva'ea
remimbo'eagwera rehe Tupana'ga rembikwatijarukara rehe ğa ğa mbo'e pota novĩa. Emo
onhi'iğame ğa ndokwahavi. Ğwemimombe'uhetea ğa ndokwahavi no.
8 Xa'e nhande: Moisésva'ea remimbo'ea pyry hete nhande imombe'ukaturame Tu-
pana'ga remimbotarimova'ea okote'varuhuve'ğa momoranduva. 9 A'ereki tikwaha
nhande. Pyryve'ğa pe rũi Tupana'ga ei ikwatijarukarame javo. Momi ko ğa – kiroki ğa
pe Tupana'ga e'i ikwatijarukarame Moisésva'ea pe:
Tupana'ga nhi'ĩpo'rue'ỹve'ğa
Tupana'ga nhi'iğa rendukatue'ỹve'ğa
Tupana'gareheve'ğarũive'ğa
okote'varuhuve'ğa
kiroki ğa ndokoi Tupana'ga rehe ndapyryvive'ğa
kiroki ğa Tupana'ga movahĩ tiruahũve'ğa
kiroki ğa ojuka uva'ğa
kiroki ğa ojuka oy'ğa
iporojukahara'ğa nhaporemo
10 kiroki ğa gweroho ojive ğwembireko'ğarũive'ğa
kiroki akwaimbae'ğa memei ojogwereko ğwembirekoro
kiroki kunhangwera'ğa memei ojogwereko ğwembirekoro
kiroki ğa omi ojipe'ğa ğande'yja'ğa hugwi ğa mboporavykyavo
i'mbeve'ğa
kiroki ğa e'i o'mbero a'iti tuhẽ javo
kiroki ğa nohendukatui Tupana'ga nhi'iğa garemimbo'ekatuukara a'itituhẽva'ea.

Ã̃ga pe nhaporemo Tupana'ga ei ikwatijaruka Moisésva'ea pe pepohi ti pejikote'varuhua hugwi javo. Ã̃ga nhaporemo oko te'varuhu hendukatue'yma a'itituhẽva'ea Tupana'ga remimombe'ukatuukara. 11 Tupana'ga remimbo'ekatuukara ko Jesus Cristo'ga mombe'ua – kiroki a'ea ji amombe'u Tupana'ga ero g̃waramo ji ve. Jesus'ga mombe'ua okwahavuka Tupana'ga popoakahetekatua garoryhetea no.

Tupana'ga pyry hete Paulova'ea pe

12 Jirory hete ji nhandepojykaharete'ga rehe Cristo Jesus'ga rehe. A'e ji ga pe:

—Ndepyry hete nde. A'ereki nde ji poko ji mbopopoakaruka enhimombe'ukatuuka ji ve. Ndepyry hete nde. A'ereki ji ve nde ere'e: "Nde po ti ji mombe'ukatui nehẽ. Nurã ji ei nde ve: Ji mombe'u ti a'ero," ere nde ji ve, a'e ji Jesus'ga pe.

13 Jijikoge'ymame Cristo Jesus'ga rehe ji ete'varuhui ga mombe'gwovo ojipe'g̃a pe kako. Gaha ranuhũ! Tupana'ga ra'yra'ga rũi po ga, a'e ji. Jirekote'varuhuavo ga rehe ji jigwarai gareheve'g̃a ndehe. Nahanahã ji ga mbotegweteuhui. Emo Cristo Jesus'ga ji porogwety. A'ereki ga rehe jijikoge'yma g̃waramo ji ndakwahavihu jirekote'varuhuavo ga rehe g̃a ndehe no. 14 Pyry hete Cristo Jesus'ga ji ve nhandepojykaharete'ga. Ga ji arõ hete ji mbojikoguka ojihe ojipe'g̃a arõheteuka ji ve.

15 A'itituhẽva'ea nhande ei. Togwerovia hete ti g̃a a'ero nhande pavẽi. Ymya Cristo Jesus'ga uhu yvya koty tamombo ti ji yvyakotyve'g̃a ndekote'varuhua g̃a hugwi javo, xa'e nhande a'itituhẽva'ea mombe'gwovo. Ã̃ga hohe pa reki ji ako te'varuhu kako.

16 Emo Tupana'ga ji porogwety. A'ereki ga e'i ojiyvyteri pe: "Tomombo ti Jesus Cristo'ga Paulo'ga rekote'varuhua ga hugwi nehẽ. A'ero po ti Paulo'ga rekoi ikwahavukahavamo g̃a pe – kiroki g̃a ndojikogi ve ji rehe. Okwaha po ti g̃a Paulo'ga rekote'varuhua mombora a'ero nehẽ. A'ero po ti g̃a ei nehẽ: 'Pyry Jesus Cristo'ga! Nonhimonha'ngai ga onhimomiranaheteavo Paulo'ga rekote'varuhua pe aerẽ po ti ga imomborukari ji ve javo,' e po ti g̃a nehẽ. 'Ndoporogwetypigi ga Paulo'ga. A'ereki ga omombo Paulo'ga hugwi garekote'varuhuhetea,' e po ti g̃a nehẽ," ei Tupana'ga. " 'A'ero nhanderekote'varuhua po ti ga imombori nehẽ no nhande mongovo ojipyri avuirama nehẽ.' A'ea po ti g̃a ei gworygworyvamo ojikoga Jesus Cristo'ga rehe nehẽ," ei Tupana'ga oyvyteri pe.

17 Nurã ji ei Tupana'ga mombe'gwovo: Tupana'ga huvihavuhuhetero omongomongo pa g̃wemimbotarimova'ea rupi ymyypyagwera jate. Aerẽ po ti na jitehe nehẽ no. Gaha ko avuiramave'ga omanoe'yma. Nhande ndihepiagi ga novĩa. A'ereki ga ndaha'oi. Gaha jate ko Tupanamo oko. Timboukwaha ti ga avuirama a'ero nehẽ. Timbohete hete ti ga avuirama nehẽ. Na tuhẽ. Amém!

Paulova'ea ombo'e Timóteova'ea aheporavykya rehe

18 Timóteo, nde ereko jira'yra'java'ea. Kiro ji ei nde ve: Ere hete ti ojipe'g̃a pe g̃a mongovo nhiremimbo'ea rehe topohi ti g̃a g̃wemimombe'utehea hugwi Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea hugwi. Nhirembi'ea nde ve ko Tupana'ga nhi'iğa ja – kiroki a'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'g̃a omombe'u nde ve nahã Tupana'ga ei nde ve javo. Hendukaturame g̃anhi'iğa po ti nde poravykykatui ojipe'g̃a mbo'eharamo Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe g̃a mbo'epava nehẽ. Soldados'g̃a oporavyky katu gwuvihava'ga pe. Na jitehe eporavyky katu Tupana'ga pe a'ero. 19 Terepohiri ti Tupana'ga hugwi ejikoga Jesus Cristo'ga rehe. Eko pyry ti jipi. A'ero po ti ndereaporoğita pyryvamo nehẽ.

Jararamo g̃a ndokoa'javi ojeaporoğitapyryva rupi. A'ero g̃a heroviari Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea opohia Tupana'ga nhi'iğa hugwi. 20 Nanongara'g̃a ko Himeneu'ga Alexandre'ga pavẽi. A'e ji: Satanás'ga ti tombohahy g̃a pe. A'ero po ti g̃a nde'iuhua'javi Tupana'ga pe okote'varuhua'jave'yma nehẽ.

2

Nahã po ojatykave'g̃a e'i Tupana'ga pe hamo

1 Kiro ji ena'ẽi nde ve: Jesus'gareheve'ğa ti tonhi'ĩ Tupana'ga pe yvyakotyve'ğa
mombe'gwovo ğa nhaporemo ğa ndepyga. Te'i ti ğa ga pe: "Epoko ti ğa imombyryva ğa
pe. Ndepyry hete nde ğa nderekokatuavo jipi." A'ea ti ğa te'i Tupana'ga pe.
2 Na jitehe ti ğa te'i Tupana'ga pe nhanderuvihavuhu'ğa mombe'gwovo huvihava'ğa
mombe'upava no Tupana'ga ti tomombyry ğa pe javo. A'ero po ti ğa pyryvamo nhande
pokokatuavo nehẽ. A'ero po ti nianemongyhyjihavi niandeavykyhavi nehẽ no. A'ero po
ti nhande rekokatui imondoheteavo nhandereaporoğita Tupana'ga rehe imohina nehẽ
ojipe'ğa ndehe nehẽ no.
3 Pyry Tupana'ga pe nhanembopiro'yhara'ga pe nhande nhi'iğame ga pe emombyry ti
ğa pe javo. 4 Ga opota hete yvyakotyve'ğa ndekote'varuhua mombora ğa nhaporemo ti
tomomboruka ji ve javo. Ğanembikwahava ga opota no ğa nhaporemo ti tokwaha Jesus
Cristo'ga mombe'ua a'itituhẽva'ea javo.
5 A'ereki Tupana'ga tehe ko Tupanamo.
Gaha yvyakotyve'ğa tombohete
gaha jate ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo.
Yvyakotyva'ero Cristo Jesus'ga jate ombojikoty'aruka yvyakotyve'ğa.
Nurã yvyakotyve'ğa jikoty'ari Tupana'ga pavẽi.
6 Ojijukaukarame ğa ndepypava ga ğa mbopiro'yukari ğandekote'varuhua hugwi.
Nurã ğa jikoty'ari Tupana'ga pavẽi a'ero.
Gamanoa okwahavuka Tupana'ga remimbotarimova'ea.
A'ea kiro yvyakotyve'ğa piro'yağwama ğandekote'varuhua hugwi.
7 Nurã Tupana'ga ei ji ve a'ea pa emombe'u javo. "Eko ti Jesus Cristo'ga moirũharamo
egwovo judeus'ğarũive'ğa pyri gentios'ğa pyri," ei ga ji ve. "Emombe'u pa ti Jesus'ga
ğa pe tojiko ti ğa ga rehe. A'ero po ti ğa imomborukari ga pe okote'varuhua ojihugwi
nehẽ. Embo'embo'e ti ğa Jesus'ga mombe'ua nhaporemo rehe a'itituhẽva'ea rehe." A'ea
Tupana'ga ei ji ve. Amombe'u katu ji nde ve. Nanhi'mbei ji.
8 Onhimono'oğame Tupana'ga nhi'iğa renduva ogwyri pe nhaporemo marã po ti
akwaimbae'ğa ndekoi a'ero nehẽ Jesus'gareheve'ğa? Kiro ji imombe'ui nde ve jirea-
poroğita. Onhimono'oğa ti akwaimbae'ğa tonhi'ĩ Tupana'ga pe gweaporoğitapyryvamo
onhimonha'ngae'yma ğa ndayvapotare'yma.

Paulova'ea e'i nahã ti kunhangwera'ğa toko javo

9 Marã po ti kunhangwera'ğa ndekoi nehẽ Jesus'gareheve'ğa? Kiro ji imombe'ui nde
ve jireaporoğita. Tonhimbovyvy ti kunhangwera'ğa okopyryheteavo imongirame opira.
Taheaporoğitaranuhũyme ti ğa o'ava mbojigwajigwaga rehe. Taheaporoğitaranuhũyme
ti ğa mbo'yra noğa rehe ouro apopyra noğa rehe no pérolas noğa rehe no. Taheaporoği-
taranuhũyme ti ğa opikatua mongia rehe no – kiroki a'ea gwerohoahivuhu itambere'ia.
10 Ğa e'i ore Jesus Cristo'gareheva'ea javo. Toko katu ti ğa a'ero ojipe'ğa pe. Nahã ti Jesus
Cristo'gareheve'ğa toko a'ero.
11 Jesus Cristo'gareheve'ğa nhimono'oğame tihendu ti Tupana'ga nhi'iğa javo, kunhang-
wera'ğa ti tojapyaka tuhẽ ganhi'iğa rehe. Onhi'iğe'yma ti ğa tohendu pota okokatuavo.
12 A'e hete ji nde ve: Kunhangwera'ğa ti toko Tupana'ga nhi'iğa rehe jate. Tombo'eyme
ti ğa Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe. Te'iyme tuhẽ ti ğa: "Kunhangwerava'ea oapo
akwaimba'eva'ea." Tombo'eyme ti ğa a'ea rehe Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe.
13 A'ereki akwaimba'eva'ea Tupana'ga oapo ypy Adãova'ea. Kirẽ kunhangwerava'ea ga
oapo Evava'ea hako. 14 Adãova'ea rũi reki Satanás'ga omoandyi hako. Kunhangwerava'ea
ga omoandyi. A'ero kunhangwerava'ea nonhi'ĩpo'rui Tupana'ga okote'varuhuavo.
15 Emo kunhangwera'ğa jikogame Jesus Cristo'ga rehe jipi Tupana'ga omombo ğan-
dekote'varuhua ğa hugwi. Ojikogame ga rehe ğa ojipe'ğa arõhetei okopyryvamo onhim-
bovyvya. Nahã ğandeaporoğita pyahuro. Igwete pyryvamo ğa nda'yramo ğwembireko'ğa
pe.

3

Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ga

1 A'itituhẽva'ea nhande ei: Kiroki ga e'i taporavyky ti ji Jesus'gareheve'ğa ndepiakat-
uavo javo – ga opota pyryva'ea. A'ereki nanongara aheporavykya ko pyry, xa'e nhande
a'itituhẽva'ea mombe'gwovo.
2 Toko katu ti Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ga ojikoheteavo Jesus'ga rehe. A'ero
tegwete ojipe'ğa ehava ga pe. Ojipeji tehe ti ga togwereko ğwembirekohẽa. Taheaporoğita
pyry ti ga. Tonhimbovyvy ti ga okokatuavo. Po ojipe'ğa nduri ga repiaga oropyta pota
ore nde pyri javo, a'ero ti ga tohoryory ğa ndehe ğa mbuhuruka ğwonga pe ğa pokoga.
Tombo'e kwaha hete ti ga Tupana'ga nhi'iğa rehe. 3 Heagwyryve'ğa ja rũi ti ga toko
jugwejuhue'yma ahemboheagwyryva'ea vinho. Tonhimboahivyme ti ga ojipe'ğa pe. Toko
katu ti ga ojipe'ğa pe ğa ndayvare'yma onhyromo. Tokoyme ti ga ojipe'ğa ja – kiroki ğa
itambere'ia pyhyga rehe jate gweaporoğita jipi.
4 Tohepia katu kwaha ti ga ğwongapypeve'ğa mondomondokatuavo. Tomondo ti ga
gwa'yra'ğa onhi'iğa rupi. Ojihe ti ga tomondouka gwa'yra'ğa ndeaporoğita imohinuka.
5 Po ga ndohepiakatukwahavi ğwongapypeve'ğa gwa'yra'ğa no ğa mongoe'yma onhi'iğa
rupi, a'ero po ti ga ndohepiakatukwahavi Jesus'gareheve'ğa ğa nhimono'oğame tihendu
ti Tupana'ga nhi'iğa javo. Nanongara'ga ti tokoyme ğandepiakatuharamo a'ero.
6 Tokoyme ti ga ğandepiakatuharamo – kiroki ga korogwe ojiko Jesus Cristo'ga
rehe. A'ereki ga ndokwahahetei ve nahã ahe toko Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi
jave'yma. Mara'ngu po ti nanongara'ga okote'varuhuavo onhimboheteavo nehẽ? "Ako
pyry ji ğa hohe pa jitekovo ğandepiakatuharamo," e po ti ga nehẽ. Po ti ga ei a'ea
nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ ereko te'varuhu nde enhimboheterame javo.
A'ea jitehe Tupana'ga ei Diabo'ga pe ga mondovo ojihugwi hako. A'ereki Diabo'ga
onhimbohete.
7 Toko katu ti Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ga. A'ero po ti
Jesus'gareheve'ğarũive'ğa ekatui ga mombe'gwovo pyry hete ga okokatuavo javo.
Ga rekokatue'ymame po ti ğa ga rerekomemui nehẽ ite'varuhu reki ga javo. Nahã po ti
Diabo'ga ga mondoi ğwemimbotarimova'ea rupi nehẽ.

Jesus'gareheve'ğa pokohara'ğa

8 Kiro ti ji imombe'ui nde ve Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa pokohara'ğa. Ğande-
piakatuhara'ğa javijitehe ti ğa tonhimbovyvy ojikoheteavo Jesus'ga rehe. Ti'mbeyme ti
ğa. Tougwejuhuyme ti ğa ahemboheagwyryva'ea vinho okovo. Tokoyme ti ğa ojipe'ğa
ja – kiroki ğa itambere'ia pyhyga rehe jate heaporoğita jipi. 9 Nane'ymi gweaporoği-
tapyryvamo ti ğa togwerovia hete aherembikwahavipyre'yma – kiroki a'ea Tupana'ga
okwahavuka kiro Jesus Cristo'ga mombe'ua. Tojiko hete ti ğa Jesus Cristo'ga rehe omano
ga nhande repyga javo.
10 Jara'ğa Jesus'gareheve'ğa ti te'i ğa pe: "Tihepia na'ẽ ti pendekokatua pe ğa pokogame."
A'ea ti ğa te'i ğa ndepiaga. Po ğa ndekopyryvamo ğa pokokatuavo, a'ero po ti ğa toko
ğapokoharamo.
11 Ğa javijitehe ti kunhangwera'ğa tonhimbovyvy. Te'ite'iuhuyme ti ğa ojipe'ğa pe.
Taheaporoğita pyry ti ğa. Tombojiko pa ti ğa ojipe'ğa ojihe jipi. Nahã ti kunhangwera'ğa
toko.
12 Akwaimbae'ğa Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa pokohara'ğa ti togwereko ojipeji
tehe ğwembireko'ğa. Tomondo ti ğa gwa'yra'ğa onhi'iğa rupi ğa ndepiakatukwahava.
Tohepia katu kwaha ti ğa ğwongapypeve'ğa no ğa mondomondokatuavo.
13 Aerẽ, Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa pokoharamo, ğa jara'ğa pokokaturame po
ti koji'i ğambohetea nehẽ. Koji'i po ti ğa Tupana'ga kwahavi nehẽ ğa ğa pokoga ğwaramo.
Ndopojihuvi hete ti ğa imombe'uheteavo ğwembiroviara Cristo Jesus'ga mombe'ua a'ero
nehẽ.

Paulova'ea omombe'u a'itituhẽva'ea rerekokatua

[14] Aho pota tuhẽ ji nde pyri nambegwei jihoa javo. Emo ji akwatija nde ve kiro.
[15] A'ereki ji a'e: Mara'ngu po ti nhimbegweramo jigwovo nehẽ? Nurã ji herohoukari
nhirembikwatijarukara kiro. Imonhi' igame po ti nde ikwahavi javo nehẽ. " 'Nahanahã ti
Jesus'gareheve'ğa toko katu ojohupe Tupana'ga ra'yramo,' ei Paulo'ga," ere po ti nde nehẽ.
Jesus'gareheve'ğa ko avuiramave'gareheve'ğa. Ğa okwahavuka Jesus Cristo'ga mombe'ua
ojipe'ğa pe a'ea ko a'itituhẽva'ea javo herekokatuavo.
[16] Cristo Jesus'ga mombe'ua a'itituhẽva'ea ko huvihavuhu tuhẽ ahe
monhimomby'aheteavo. A'ea jukwaha nhande ve nhaporemo. A'itituhẽva'ea ko
aherembikwahavipyre'yma – kiroki a'ea Tupana'ga okwahavuka nhande ve kiro
Cristo Jesus'ga mombe'ua nhanerembiroviara. Momi ko Cristo Jesus'ga mombe'ua
a'itituhẽva'ea:
Ga ko ojipiuka onhimongovo yvyakotyva'ero.
"Gareaporoğita ko pyry hete," e'i Tupana'ga ra'uva ga kwahaheteavo.
Gaha Tupana'gapyrive'ğa ga repia.
Gaha gareheve'ğa ga mombe'u judeus'ğarũive'ğa pe gentios'ğa pe.
Ga rehe yvyakotyve'ğa pyteripeve'ğa ojiko.
Gaha Tupana'ga ga reroho yvagi pe ga mboheteavo pevo.
A'ea ko Cristo Jesus'ga mombe'ua.

4

*Tupana'ga ra'uva omombe'u aer*ẽve'ğa i'mbeve'ğa

[1] Tupana'ga ra'uva e'i hete aerẽva'ea mombe'ukatuavo. Nurã i'ei: "Mbapava koty
po ti jara'ğa ndogweroviara'javi Jesus Cristo'ga mombe'ua nehẽ. Ğa po ti ombo-
pogwe Tupana'ga nhi' igaatyviva'ea mombe'uhara'ğa nehẽ okoheteavo ğa'mbea rehe
ğanemimbo'ete'varuhua rehe nehẽ no – kiroki a'ea rehe anhağa Diabo'gapyriva'ea ğa
mbo'e. [2] A'ea po ti Tupana'ga nhi'igaatyviva'ea mombe'uhara'ğa imombe'ui ğa pe ğa
moandyandyita o'mbero ğa pe nehẽ. Ojipokwahava o'mbea rehe po ti ğa nonhimombarag-
wahavi a'itituhẽva'ea rehe gweaporoğitakatuağwame'yma nehẽ," e'i Tupana'ga ra'uva.
[3] "O'mbero po ti ğa ei nehẽ: 'Tahembirekoyme ti ahe. To'uyme ti ahe ğwiğwia mbatera
ojikwakuva,' e po ti ğa nehẽ," e'i Tupana'ga ra'uva imombe'gwovo.
Emo Tupana'ga nde'iangavi nanongara! Oapo pa ga. Nurã ti ahe tokwakuvyme. To'u
pa ti ahe garembiapoa i'gwovo gworygworyvamo ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo
Tupana'ga pe.
A'ea Tupana'ga ei ğa pe – kiroki ğa ojiko ga rehe a'itituhẽva'ea kwahava. [4] A'ereki pyry
pa Tupana'ga rembiapoa. Nurã ti tikwakuvyme garembiapoa ti'uyme ti jave'yma. Ti'u ti
a'ero nhande'erame ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. [5] A'ereki mbatera pyry
pa Tupana'ga ero ğwaramo. Pyry pa mbatera nhande ero ğwaramo ga pe no ndepyry hete
nde imbuhua ore ve javo ga pe.

Nahã ti eporavyky katu Jesus'ga pe

[6] Po nde imombe'upavi Tupana'ga rembi'ea pevo nhaneirũ'ğa pe Jesus
Cristo'gareheve'ğa pe, a'ero po ti nde poravykykatui Jesus Cristo'ga pe nehẽ.
Eporavykykatuavo ga pe ti enhimbo'e katu Jesus'ga mombe'ua rehe a'itituhẽva'ea
rehe no – kiroki Jesus'gareheve'ğa nemimbo'ekatua rupi nde ereko jipi.
[7] Terembopogwei ti Tupana'ga remiarõe'ỹva'ea imombe'uteheva'ea – kiroki a'ea
iğwaivĩve'ğa omombe'u pota. A'ereki a'ea nahemombyryvukari. Ejirokwa ti ekokatua
rehe ekovo Tupana'ga reaporoğita rupi jipi. [8] Pyry ahe jirokwari tipopoaka jira'oa javo.
Koji'i pyry hete ahe jirokwari tapyry jireaporoğita javo. A'ereki naname Tupana'ga
omombyry ahe ve ahe manoe'ymame a'ero. Ahe manorẽ po ti ga imombyryvi jitehe ahe
ve yvagi pe nehẽ no.
[9-10] Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Nhande xajiko hete Tupana'ga rehe omanoe'ỹve'ga rehe
aerẽ po ti ga nhande rerohoi yvagi pe nehẽ javo. Ga ko yvyakotyve'ğa mbopiro'yharamo
oko. "Ambopiro'y pota ji ğa imomboa ğandekote'varuhua ğa hugwi," ei ga. Kiroki ğa ojiko

ga rehe imomboruka ga pe – ğa hugwi tuhẽ ga imombori a'ero. Pyry ahe a'ea reroviahetei. A'ereki a'ea ko a'itituhẽva'ea. Heroviaro ğwaramo nhande poravykyhetei nhandejirokwa Jesus Cristo'ga mombe'gwovo.

11 A'ea ti emombe'u pa nhirembikwatijarukara tohendu katu ti Jesus'gareheve'ğa.

12 Mara'ngu po jara'ğa javo nde ve? "Nerenhimoymyani ve nde, Timóteo. A'ero nde nderekwahavi ve," e po ğa nde ve. Ehepiuka ekokatua ğa pe te'iyme ti ğa a'ea a'ero. Enhi'iğatu ti ğa pe nahã ğa monhi'iğatuavo. Eko katu ti toko ti ğa ji ja javo. Earõ hete pa ti ojipe'ğa. Ejiko hete ti Jesus Cristo'ga rehe. Eko pyry ti. Nahã ti eko. A'ero po ti ğa ndekopotari nde ja nehẽ.

13 Jirakykweri ti emonhi'ĩ Tupana'ga rembikwatijarukara ğandovaki jipi tohendu ti Jesus'gareheve'ğa javo. Emombe'u katu ti ğa pe nahanahã e'i Tupana'ga nhi'iğa javo. Embo'e katu ti ğa hehe.

14 Ymya Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ğa ei nde ve kako: "Tupana'ga ra'uva ombo'ekwahavuka nde ve. Embo'embo'e ti Jesus'gareheve'ğa Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe a'ero imombe'ukatuavo ğa pe," ei ğa nde ve kako. Kirẽ opokogame neakağa rehe Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa ei a'iti tuhẽ javo kako. Enhi'ĩpo'ru ti Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ğa a'ero ekovo ejiporavykya rehe. 15 Ejirokwa ti eporavykya rehe jipi ğa mbo'embo'ekatuavo ekoheteavo hehe. A'ero po ti nde igwaigwavete ğa mbo'ekwahakwahavi Tupana'ga nhi'iğa rehe nehẽ. A'ea po ti jukwaha hete ğa pe nhaporemo nehẽ.

16 Terekoi ite'varuhua rehe tako katu ti ji javo. Terejapyakai ti Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe tambo'e ti ji Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe jate javo. Nane'ymi ti ejirokwa ekokatuavo ğa mbo'ekatuavo a'itituhẽva'ea rehe jate. A'ero po ti nde nhimbopiro'yi ejikote'varuhua hugwi egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ. Kiroki ğa neremimbo'ekatua rendu katu – ğahã po ti nde ğa mbopiro'yi ğandekote'varuhua hugwi ğa mondouka Tupana'ga pyri nehẽ no.

5

Eko katu Jesus'gareheve'ğa pe

1 Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Eko katu ti Jesus Cristo'gareheve'ğa pe ğa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iğa rehe ğa ndekote'varuhurame toko katu kwaha ti ğa javo. Ixava'eve'ğa pe ti terenhi'iğahyi ğa ndekote'varuhurame. A'ereki ğa oko nderuva'java'ero. Enhi'iğatu ti ğa pe nde erame ğandekote'varuhua pe na rũi ti peko javo ğa pe. Na jitehe ti enhi'iğatu ipyahuve'ğa pe akwaimbae'ğa pe ğa ndekote'varuhurame. A'ereki ğa oko neirũ'java'ero.

2 Na jitehe ti enhi'iğatu iğwaivĩve'ğa pe ğa ndekote'varuhurame. A'ereki ğa oko ndehya'java'ero. Na jitehe ti enhi'iğatu ipyahuve'ğa pe kunhangwera'ğa pe ğa ndekote'varuhurame. A'ereki ğa oko nerendyra'java'ero. Ã̃a ko ambotehea rũi nde hugwi a'ero. Eko katu ti ğa pe a'ero.

Jesus'gareheva'ero pereko katu aherembirekokwera'ğa

3 Jesus'gareheve'ğa ti tomondo ojeaporoğita aherembirekokwera'ğa ndehe – kiroki kunhangwera'ğa pe ndiporakahavi. 4 Po aherembirekokwerahẽa gwereko gwa'yra'ğa ğwymymino'ğa no, a'ero po ti ğa topoko katu hẽa hẽa rembirekoa'jave'ymame. Ymya po hẽa ğa nderekokatuypyi ğa monhimomboaka. Kiro po ti ğa toko katu kwaha ikwepyga hẽa pe a'ero okovo hẽaporakahavamo hẽa ko jire'yjahẽa tuhẽ javo. Nanongara ko pyry Tupana'ga pe.

5 Kiroki hẽa tehe oko herekoe'yma oporakahava – po hẽa jikohetei Tupana'ga rehe hamo ji poko ti javo ga pe jipi. Ypytunimo arimo po hẽa nhi'iği ga pe ojihe ojipe'ğa ndehe no ore poko javo hamo. Nanongarahẽa ti Jesus'gareheve'ğa topoko jipi.

6 Kiroki aherembirekokwerahẽa oko onhimbohoryva'ea rehe jate ojapyakae'yma Tupana'ga rehe – hẽa nomanoi novĩa. Emo hẽa oko omanove'ğa ja Tupana'ga pe. A'ereki hẽa nombopyahuukari ga pe ojeaporoğita okokatue'yma ojikoge'yma ga rehe. Nanongarahẽa rũi Jesus'gareheve'ğa topoko jipi.

[7] Embo'e pa ti Jesus'gareheve'ğa nhiremimombe'ua rehe – kiroki a'ea ji akwatija nde ve
aherembirekokwera'ğa ndehe nahanahã ti pepoko ğa javo. A'ero po ti tegwete ojipe'ğa
ehava ğa pe nehẽ.
[8] Kiroki ga ndoporakari gwe'yja'ğa ğwongapypeve'ğa kaitu ğa mbatere'ymame – gaha
ndokoa'javi Jesus'ga mombe'ua rupi. Koji'i ga oko te'varuhu Jesus'gareheve'ğarũive'ğa
hohe. A'ereki Jesus'gareheve'ğarũive'ğa vehevi oporaka gwe'yja'ğa ğwongapypeve'ğa no.
[9] Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Jesus'gareheva'ero ti ğa toporaka opyteripeve'ğa –
kiroki kunhangwera'ğa pe ndiporakahavi. Tokwatija ti ğa nanongara'ğa ndera a'ero
aherembirekokwera'ğa ndera ndiporakahavi ğa pe javo. Nanongara'ğa pe ji ei:
Ğa ti toko iğwaivĩve'ğa. He'yjuhu kwara ğa ndehe sessenta kwara koji'i no.
Ojipeji ğanembirekova'ea.
[10] Ojipe'ğa omombe'u katu aherembirekokwera'ğa nahã ğa ojipe'ğa poko katu gweaporoği-
takaturo jipi javo. Momi ko aherembirekokwera'ğa mombe'ua:
Ğa gwa'yra'ğa ndereko katu ğa monhimomboakakatuavo.
Ymyagwera jate ğa horyory hajiheve'ğa ndehe ğa mboapyga ğa mbuhuruka ğwonga pe ğa
ndurame.
Na jitehe ğa Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa poko ğa ndurame onga pe.
Ğa ğa poko ğa nderekokatuavo – kiroki ğa pe ite'varuhu.
Ğa ojirokwa opyryvamo ojipe'ğape'ğa pe jipi oporavykyparavuhuavo nahã ğa pokopava
jipi.
Po nahã aherembirekokwera'ğa ndekokatui – kiroki ğa pe ndiporakahavi, a'ero pyry
Jesus'gareheve'ğa ikwatijari ğandera ğahã nhande tipoko javo.
[11] Kiroki aherembirekokwera'ğa nomondoi ve sessenta kwara iğwaivĩe'ỹve'ğa – ğandera
ti terekwatijarukari. Mara'ngu po ti ğa oporavykypotara'jave'yma Cristo'ga pe nehẽ? Po
ti ğa ei nehẽ: "Koji'i pyry ji ve ji rembirekoa'javamo." [12] Po ti ğa ei nahã nehẽ, a'ero po ti
ijari ğa ndehe ğa ipiriano ğwaramo onhimbi'eagwera Cristo'ga pe nehẽ.
[13] Terekwatijari iğwaivĩe'ỹve'ğa ndera, a'e ji. Mara'ngu po ti igwaigwavete ğa ove-
vugwero nehẽ ohoohorame ojipe'ğa nonga pe jipi nehẽ? Koji'i po ti ğa te'varuhuro
a'ero onhi'inhi'ĩteheavo ikwahapapota imombe'umoanhana nehẽ – kiroki a'ea po ğa
nomombe'ui hamo.
[14] Nurã koji'i pyry ji ve iğwaivĩe'ỹve'ğa nembirekoa'javamo gwa'ygwa'yramo. Tog-
wereko katu ti ğa gwa'yra'ğa ğwongapypeve'ğa nderuva. Po ti nahã iğwaivĩe'ỹve'ğa
ndekokatui nehẽ, a'ero po ti a'ea rehe ğa'arõe'ỹve'ğa nde'ite'varuhui ğa pe nehẽ. Nahã
ji amoğita ğa. [15] A'ereki jararamo iğwaivĩe'ỹve'ğa oko jipe Satanás'ga nhi'iğa rehe
okoa'jave'yma Cristo'ga nhi'iğa rehe.
[16] Kiro ti ji imombe'ua'javi nde ve. Aherembirekokwerahẽa re'yjahẽa ti toporaka
hẽa pokokatuavo Jesus'gareheva'ero. Toporakarukaryme ti ğa hẽa jara'ğa pe Je-
sus'gareheve'ğa pe. A'ero hẽa porakare'ymame hẽare'yja'ğarũive'ğa oporaka ojipe'ğa –
kiroki ğa pe ndiporakahavi tuhẽ.

Eko katu ti ğandepiakatuhara'ğa pe

[17] Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Nahã po ti Jesus'gareheve'ğa ndekoi hamo: Ğa ti
tombohete gwepiakatuhara'ğa. Ğa ti tomondokatua'ja ğa pe ikwepykava ğa poravykykat-
urame. Ğa pe kaitu – kiroki ğandepiakatuhara'ğa omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iğa ğa
mbo'ekatuavo hehe. [18] A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:
"Yuranuhũa oporavyky ahe ve hay'nhoy'nhoğa japea hugwi jape'oga
ipyrũpyruğame trigo ra'ynha rehe.
Nurã ti ahe tojurutyvyme yuranuhũa
to'u ti trigo ikwepykavamo javo," e'i ikwatijaripyra.
Ojo'java'ea e'i:
"Tokwepy ti ahe ğwemimboporavykyhara'ğa pe.
A'ereki ğa ahe poko," e'i.

19 Po ojipejive'ga ei nde ve: “Oko te'varuhu nhanderepiakatuhara'ga.” Po ga tehe e'i a'ea,
tereroviari ti ganhi'iõa. Po a'ea jitehe ojipe'ga ei nhanderepiakatuhara'ga oko te'varuhu
javo, a'ero ti ehendu ãnhi'iõa ikwahava. 20 Po a'iti hete tuhẽ ãndepiakatuhara'ga
ite'varuhu, a'ero ti emoõita ga Jesus'gareheve'ãa ndovaki nhaporemo. Ere ti ga pe:
“Nahã nde ereko te'varuhu. Epohi ti jugwi,” ere ti ga pe. A'ero po ti jara'ãa kyhyjipavi
xakote'varuhuyme ti javo nehẽ.
21 Ehendu tuhẽ nhinhi'iõa ãa moõitakatupava. Terei ti: “Nda'ei po ti ji ga pe
garekote'varuhua rehe. A'ereki ji ako hete ga rehe.” A'ea terei. Ojipe'ga pe terei no:
“Anhi'iõahy hete po ti ji ga pe garekote'varuhua rehe. A'ereki ji ndakoi ga rehe.” A'ea
terei no, a'e ji nde ve Tupana'ga ji renduvame. Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ji
rendu no. Yvagipeve'ãa ji rendu no Tupana'gapyrive'ãa garemimo'ẽharamo.
22 Terena'ẽi ti ojipe'ãa pe peporavyky ti Tupana'ga pe kiro javo. Ekwaha katu na'ẽ ti
ãndeaporoõita. Ã̃a pyryvame ti epoko ãa'akaõa rehe peporavyky ti kiro Tupana'ga pe
javo. Terejihe'ari ti ite'varuhuve'ãa ndehe ãndekote'varuhua mbopogwee'yma. Ejirokwa
ti ekokatua rehe, a'e ji nde ve.
23 Yhya jate rũi ti e'u, Timóteo. Pyry xunhiva'ea nde i'ui vinho no tomombi hahyva'ea
nderevegi pe. A'ereki nane'ymi nde netetirũa.
24 Kotihĩ jara'ãa ndekote'varuhua jukwaha hete. A'ero nhande ejipei ãa pe oja ãa
ndehe javo. Jara'ãa ndekote'varuhua ndiukwahavi ve. Aerẽ gwe nhande ikwahavi
ãndeaporoõitate'varuhua. 25 Na jitehe jukwaha hete ojipe'ãa ndekokatua. Jara'ãa
ndekokatua ndiukwahavi ve. Aerẽ gwe nhande ikwahavi a'ea.

6

*Paulova'ea e'i nahã ti ipiro'ye'*ỹve'ãa toko javo

1 Kiro ti ji ãa mombe'ui nde ve Jesus'gareheve'ãa – kiroki ãa ndipiro'yi opojykahara'ãa
hugwi. Ã̃a ti tomondo gweaporoõita opojykahara'ãa ndehe oporavykykatuavo ãa pe. Po
ãa ndoporavykykatui Tupana'gareheva'ero, a'ero po ti ojipe'ãa Tupana'ga mbotegwetei
ite'varuhu Tupana'ga javo. Jesus'ga mombe'ua po ti ãa imbotegwetei nehẽ no ite'varuhua
rehe ga ãa mbo'ei javo.
2 Po ãa opojykahara'ãa pavẽi ojiko Jesus'ga rehe, a'ero ãa ndekoi onhoirũramo. A'ero
ti ãa te'iyme opojykahara'ãa pe: “Ã̃a nhaneirũramo ãwaramo ti timondoyme nhan-
dereaporoõita ãa ndehe.” A'ea rũi ti ãa te'i. Koji'i vehevi ti ãa tomondo ojeaporoõita
opojykahara'ãa ndehe oporavykykatukatuavo ãa pe ãa pokoga. A'ereki ãa – kiroki
opojykahara'ãa pe ãa oporavyky ãa pokoga – ãa ko ãairũa tuhẽ ãanemiarõa ojikoga
ãwaramo Jesus'ga rehe. A'ea ti emombe'u pa ãa pe ãa mbo'ekatuavo hehe.

*A'itituh*ẽva'eaatyviva'ea rehe okote'varuhuve'ãa ombo'e

3 Po ojipe'ga ombo'e nhiremimbo'eaatyviva'ea rehe ndokoi po ga a'itituhẽva'ea rehe
nhandepojykaharete'ga remimbo'ea rehe Jesus Cristo'ga remimbo'ea rehe. Aherekokatua
mombe'ua rehe po ga ndokoi no. 4 Okoe'ymame hehe po ga nhimbohetetehei tuhẽ akwaha
hete ji javo novĩa. Emo ga ndokwahavihu okovo. Onhi'iõayva pota ranuhũ ga ojipe'ãa.
“Garagara pe ãa ei?” e'i tehe ga. A'ero ga renduvame ãa nhimyrõi ojogwehe ja'javo
ojohupe onhombotegweteavo ojogweroviare'yma.
5 Nane'ymi ãa jogwayvahetei. Ite'vate'va ãa'akaõa. A'ero ãa ndokwahava'javi
a'itituhẽva'ea ojipe'ãa mbo'eavo a'eaatyviva'ea rehe. A'ereki ãa e'i tehe oyvyteri pe: “A'e
po ti ji ãa pe nehẽ: ‘Ji ko Tupana'gareheva'ea’. A'ero po ti ãa imbuhuri itambere'ia ji ve ji
mombateheteavo ji ombo'erame nehẽ,” e'i tehe ãa oyvyteri pe.
6 Pyry hete tuhẽ okokatuve'ga pe reki – kiroki ga ojiko tuhẽ Tupana'ga rehe ikwahava
opy'a rukatua gworygworyvamo jipi. Ndokoi ga ojipe'ãa mbatera rehe a'ero. 7 Ma gara
nhande tiru reki nhande'arame? Ndiheruri nhande. Ma gara po ti nhande tiroho
nhanemanorame nehẽ? Ndirohoi tuhẽ po ti nhande nehẽ. 8 Herekorame nhanderembi'ua
nhandepira reheve xajory ti hehe pyry ji ve javo.

[9] Jara'ğa e'i tako ji imbateheteva'ero javo. A'ea rehe jate ğa japyakai reki. A'ero
ğa ite'varuhua mbopogwehetei okote'varuhuavo nahã po ti ji ipyhyguhui mbatera
javo. A'ereki hepia'ngi tehe he'yiva'ea ğa pe ğamongote'vava'ea. Tegwete ğapohira
okote'varuhua hugwi a'ero. A'ea ğa mbotegwetepavi ğa mondouka hahyva'ea ruvihava
pype. [10] A'ereki itambere'ia potarapora ko aherekote'varuhuparava. Itambere'ia rehe
jate okovo ğwaramo jara'ğa pohiri Jesus Cristo'ga mombe'ua hugwi. Nurãro ğwaramo
ğa imbuhumbuhurukari ite'varuhuva'ea hahyheteva'ea ojihe onhimbovy'are'yma ranuhũ
ja'javo oyvyteri pe: "Maranameuhũ ji rekoi na?"

Paulova'ea omoğita Timóteova'ea

[11] Timóteo, ndehe ereko Tupana'gareheva'ero. Terembopogwei ti nanongara
nhaporemo ite'varuhuva'ea nhaporemo a'ero. Ejirokwa ti Tupana'ga remimbotari-
mova'ea rehe. Ejirokwa ti ekokatua rehe imondovo ejeaporoğita Tupana'ga rehe jipi.
Ejiko hete ti Jesus Cristo'ga rehe. Earomba ti jara'ğa. Enhimomirana ti ite'varuhurame
nde ve. Eko katu ti jara'ğa pe enhyromo ğa pe. [12] Ejirokwa hete ti eporavykykatuavo
pyryheteva'ea rehe Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Erovia hete Tupana'ga nhi'iğa
aerẽ po ti Tupana'ga ji mongoi ojipyri ji mombytavo avuirama nehẽ javo. A'ereki a'ea pe
Tupana'ga e'i o'erame nde ve herejo ti ji pyri ejupa avuirama javo. Pyryheteva'ea pe nde
ehetei erame ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ra'yra'ga rehe javo. He'yive'ğa nde
rendu kako.

[13] Tupana'ga omongo pa. Nurã ğa okoji mbatera pavẽi. Cristo Jesus'ga omombe'u
a'itituhẽva'ea Pôncio Pilatosva'ea pe okyhyjie'yma hako. Ğa ji renduvame Tupana'ga
Cristo Jesus'ga pavẽi, kiro ti ji ehetei nde ve. [14] Ji nhi'ĩpo'ru pa ti, a'e ji nde ve. A'ero
tegwete ojipe'ğa ehava nde ve. Nahã ti eko katu jipi nhandepojykaharete'ga mboha'uva
Jesus Cristo'ga mboha'uva ga mbuhua yvya koty nhande koty.

[15] Tupana'ga erame: "Pyry kiro Jesus Cristo'ga hoa", a'ero po ti Jesus Cristo'ga jipiukari
ua yvaga hugwi nehẽ.
U katu katu Tupana'ga py'a.
Ga tehe ipopoaka hete ojipe'ğa hohe pa ğa mondomondopava ğwemimbotarimova'ea rupi.
Ga ko ğanduvihavuhu'ğa nduvihavuhuhetero oko.
Ğapojykahara'ğa pojykahareteramo ko ga oko no.
[16] Ga tehe ko avuiramave'ga omanoe'yma tuhẽ.
Ğwendy'javuhua pype ga ruvi upa.
Tegwete yvyakotyve'ğa hoa garendy'javuhua pyri.
Ğa ndohepiangavi ga. Tegwete garepiakava.
Tomboukwaha ti ğa ga.
Nane'ymi ti ga tipopoaka okovo avuirama. Na tuhẽ. Amém!

Paulova'ea e'i nahã ti imbateheteve'ğa toko javo

[17] Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Ombatera rehe yvyakotyva'ea rehe ti imbateheteve'ğa
tonhimboheteyme Jesus'gareheve'ğa. Tojikogyme ti ğa oitambere'ia rehe. A'ereki kotihĩ
itambere'ia opa ahe hugwi. Tojiko ti ğa Tupana'ga rehe avuiramave'ga rehe tombuhu
ti ga ji ve javo. A'ereki gaha ombuhu pa hete ahe ve tohory ti ğa hehe javo. [18] Toko
pyry ti ğa jara'ğa pe ğa pokopokoga. Toma'ema'ẽ pota ti ğa imondovo mbatera ğa pe –
kiroki ğa ndogwerekoi ojive. [19] Imondorame ğa pe ğa imombyryvukari ojive pyryva'ea
rerekoağwama yvagi pe. Nahã okorame ğa ei Tupana'ga ti ji mongoi tuhẽ ojipyri avuirama
nehẽ javo.

[20] Timóteo, teremoka'nhymi ti Tupana'ga rembikwahavukara ejive ekokatuavo. Hehe ti
embo'e katu herekokatuavo. Terembopogwei ti onhi'ĩteheve'ğa. Jara'ğa omombe'u Tu-
pana'ga remiarõe'ỹva'ea ojogwayva hehe oreremimombe'ua ko a'itituhẽva'ea javo. Tere-
henduvi ti ğanemimombe'ua. [21] A'ea mombe'urame jara'ğa ndokoa'javi Jesus Cristo'ga
mombe'ua rehe.

Kiro ji ei pe me Jesus'gareheva'ea pe: Tupana'ga tomombyry pe me – perope peju cidade de Éfeso pe.

PAULOVA'EA OMOMBE'UA'JA TIMÓTEOVA'EA PE
Segunda Carta de Paulo a Timóteo

1 Jihi ko Pauloramo Cristo Jesus'ga moirũharamo. Aporavyky ji Tupana'ga pe Cristo
Jesus'ga mombe'gwovo. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: "Eko ti Cristo Jesus'ga moirũharamo.
Ere ti ã pe: 'Pejiko ti Cristo Jesus'ga rehe imomboruka ga pe pejikote'varuhua pejihugwi
pejikovo gareheva'ero. A'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri avuirama nehẽ.' A'ea ti
ere ã pe," ei Tupana'ga ji ve kako. 2 Timóteo, kiro ji ikwatijarukari nde ve imondouka.
Nde ko nhiremiarõa jira'yra'java'ea.

Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry nde ve Cristo Jesus'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tandeporogwety ti ã. Tonoãtu ti ã ndepy'a, a'e ji.

Horyory Paulova'ea Tupana'ga rehe

3 Nane'ymi ji nhi'iãi Tupana'ga pe nde mombe'gwombe'gwovo ypytunimo arimo
jitekovo. Ga pe ji ei:

—Ndepyry hete nde Timóteo'ga mbojikoheteuka Jesus Cristo'ga rehe, a'e ji ga pe.

Nhiremboypya ja ji aporavyky Tupana'ga pe jipi ikwahava jireaporoãitapyryva.

4 Ji horame nde hugwi nde erejehe'o ji arõheteavo ikwehe'i. A'ea ji namoka'nhymi
jitekovo. Orohepiaga'u hete ji. Nde repiaga'javame po ti ji roryroryvamo nehẽ.

5 Nde ko nane'ymi nde rekoi ejikoga Tupana'ga rehe. A'ea ji akwahava'ja jijapyakavo
nahã ko Timóteo'ga rekoi ikwehe'i javo. Ndejaryjahẽa jikohetei Tupana'ga rehe Lóidehẽa.
Neyhẽa Eunicehẽa jikohetei jitehe Tupana'ga rehe no. Aerẽ ã javijitehe nde jikohetei
Tupana'ga rehe no. Aãwamo ndehe ko nane'ymi erejiko ga rehe no, a'e ji.

Terekyhyji ti Jesus'ga mombe'gwovo

6 Akwaha ji ndejikoga Tupana'ga rehe. Nurã ji ei ikwahavukara'java nde ve: Ejirokwa
hete ti eporavykyavo ga pe jipi. A'ereki ji pokogame neakã rehe nhinhi'iã Tupana'ga
pe Tupana'ga ra'uva nde mbokarakatu eporavyky ti ji ve javo. 7 A'ereki Tupana'ga imondo-
rame nhande pyri gara'uva ndopojihuvukari nhande ve. Gara'uva nhande mbopopoaka.
Gara'uva nhande monhoarõ hete nhande mbohoryoryva ojipe'ã ndehe. Gara'uva nhande
monhimbovyvy nhande mongokatuavo.

8 Nurã ti terekyhyji a'ero Cristo Jesus'ga mombe'gwovo nhandepojykaharete'ga
mombe'gwovo ipojihuve'yma. Terei ti: "Namombe'ui ti ji ga ga'arõe'ỹve'ã nde'yjuhuro
ãwaramo." A'ea rũi ti ere, a'e ji.

Amombe'u ji Cristo Jesus'ga ojipe'ã pe novĩa. Emo ã ndopotari ji ga mombe'urame.
Nurã ã ji mongiukari cadeia pype. Timóteo, terekyhyji ti ji rehe ji pojihuve'yma a'ero
cadeia pype ji rename. Terei ti: "Ji ndakwahavi Paulo'ga. Ga ndokoi nhiirũa." A'ea rũi ti
ere.

Tupana'ga popoakarimo ti emombe'u nhandepojykaharete'ga Cristo Jesus'ga
ojipe'ãape'ã pe ji javijitehe. Po ti ã imondoi hahyva'ea nde ve nde ga mombe'urame,
a'ero po ti Tupana'ga nde monhimomiranami hahyva'ea pe nde mbopopoaka nehẽ.

9 Gaha omomboruka nhanderekote'varuhua nhande hugwi nahã nhande pokoga. Ga
nhande mo'emo'ẽ toko ti ã jireheva'ero javo. Nahã ga imombyryvi nhande ve. Nhan-
derekokatua rehe rũi ga imombyryvi. Ãwemimbotarimova'ea rehe jate ga imombyryvi ji
ã poko pota javo. A'ereki ymyahũ yvya apoa renonde ga e'i ojiyvyteri pe: "Aerẽ po ti ji
imombyryvi ã pe nehẽ," ei ga hako.

10 Aãwamo reki garemimombyryva jukwaha nhande ve Cristo Jesus'ga ruro
ãwaramo nhande koty nhanembopiro'yhara'ga. A'ereki Cristo Jesus'ga omano
nhanderekote'varuhua momboa imombiga nhanemanoa popoakara. A'ereki nhande
tikwaha nhanembogweravaãwama. A'ea Jesus'ga okwahavuka imombe'gwovo pyryva'ea

nhande ve. Ga e'i: "Pejiko ti ji rehe. A'ero ti pe hoi yvagi pe pejikovo avuirama Tupana'ga pyri – perope pe napemanoa'javi," ei ga.
[11] Pyryva'ea Tupana'ga omombe'uuka ji ve. Ga e'i: "Eko ti Cristo Jesus'ga moirũharamo egwovo ga mombe'gwombe'gwovo ğa pe. Embo'e katu katu ti ğa nhinhi'iğa rehe," ei ga ji ve.
[12] Amombe'u ji ğa pe a'ero ga nhi'ĩpo'ruavo. Nurã ğa ji mongi cadeia pype teremombe'ua'javi ore ve javo. Hahy hete ji ve a'ero. Emo ji jipoyja hete reki kiro hahyrame ji ve. Akwaha hete ji ga – kiroki ga rehe ji ajiko. Nurã – kiroki a'ea ji akwava'ẽ ga pe ereko katu ji ve javo – a'ea ti ga herekokatupavi okovo Cristo Jesus'ga mbuhua nhande koty. A'ero ti Cristo Jesus'ga rura'javi yvya koty nhande koty nehẽ.
[13] Embopogwe ti nhiremimombe'ukatua a'itituhẽva'ea ojipe'ğa mbo'ekatuavo hehe. Nane'ymi ti ejiko hete ga rehe ga arõheteavo ojipe'ğa arõheteavo no. Nahã nde rekoi ejikoty'aro ğwaramo Cristo Jesus'ga pavẽi. [14] Tupana'ga gwerekouka pyryva'ea a'itituhẽva'ea nde ve imombe'uuka onhi'iğa. Enhimoirũuka ti gara'uva pe nhandepojykaharava'ea pe. A'ero po ti nde neremoka'nhymi pyryva'ea ganhi'iğa ğa mbo'ekatuavo hehe nehẽ.

Paulova'ea onhimombe'u

[15] Nde erekwahavipe Ásiapeve'ğa gwyripeve'ğa pohipava ji hugwi. Ğapyteripeve'ğa, Figelo'ga Hermógenes'ga pavẽi, ğa pohiri ji hugwi.
[16] Onesíforo'ga jate ko ğa ja rũi reki. Toporogwety ti nhandepojykaharete'ga Onesíforo'ga garongapypeve'ğa no, a'e ji. A'ereki Onesíforo'ga uhuuhu ji pyri ji mbohoryoryva. Ipoyja hete ga ji rehe ji rename cadeia pype. [17] A'ereki avo cidade de Roma pe uhurame ga ji reka hete ji repiaga cadeia pype. [18] Aerẽ Cristo Jesus'ga rura'javi yvya koty nehẽ. Toporogwety ti nhandepojykaharete'ga Onesíforo'ga a'ea rupi, a'e ji. Ji ruvame cidade de Éfeso pe Onesíforo'ga ji pokopokogi no ikwehe. Nde erekwaha hete garembipokogagwera.

2

Tapepojihuvi ti pejikovo soldados'ğa ja

[1] Timóteo, jira'yra'java'ero ereko. Nhande jikoty'aro ğwaramo Cristo Jesus'ga pavẽi ga imombyryvi nhande ve. Na ga nde mbopopoakari a'ero onhimimombyryvimo. [2] Embo'e ti nhiremimbo'ea rehe – kiroki a'ea nde erehendu he'yive'ğa pavẽi. Embo'e katu ti Jesus'gareheve'ğa – kiroki ğa ahe mbojiko ojihe. A'ero po ti ğa ikwahavi ojipe'ğa mbo'eavo Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe nehẽ.
[3] Enhimomirana ti hahya pe soldados'ğa ja. A'ereki ğa onhimomirana hahya pe otavukarame tinhi'ĩpo'ru ti nhanderuvihava'ga javo. Ndehe na jitehe enhimomirana ojipe'ğa imbuhurame hahya nde ve nde Jesus Cristo'ga mombe'urame ğa pe.
[4] Soldado'ga oporavyky gwuvihavete'ga pe jate tanhi'ĩpo'ru ti ji ga javo. A'ereki ga ga mbohory pota – kiroki ga ga mboporavyky ojive. Ojipea rũi gaporavykyhava soldado'ga rekoro ğwaramo. Na jitehe ti eporavyky Tupana'ga pe jate ojipe'ğa mbo'eavo Jesus Cristo'ga rehe jate tanhi'ĩpo'ru pa ti ji Tupana'ga mbohoryva javo.
[5] Kiroki ga onha pota ojipe'ğa pavẽi – ga e'i: "Tavahemypy te ipyhyga pyryva'ea jijive." Onha po ga ahemonhanukahara'ga nhi'iğa rendukatuavo hamo. Po ga nohendukatui ganhi'iğa, a'ero ga nombuhurukari ojive pyryva'ea. Na jitehe Tupana'ga nhi'iğa rendukatue'ymame po ti nde nerembuhurukari pyryva'ea ejive nehẽ no.
[6] Ga ypy po o'u katu kopeva'ea ğwemitymipyra hamo – kiroki ga oporavyky hete japovo kohoa ityma. Nde poravykyheterame Tupana'ga pe Jesus Cristo'ga mombe'gwovo po ti ga imbuhurukari nde ve pyryva'ea nehẽ.
[7] Ejapyaka hete ti nhirembikwatijara rehe. A'ero po ti nhandepojykaharete'ga Cristo Jesus'ga ikwahavukapavi nde ve nehẽ a'ea pe Paulo'ga ei javo.
[8] Ejapyaka katu ti Jesus Cristo'ga rehe Daviva'ea rakykwepohara'ga rehe. Ekwahava'ja ga jipi Tupana'ga ombogwerava'ja ga gamanoa hugwi javo. A'ea ko pyryva'ea nhiremimbo'ea.

9 Ji pyryva'ea mombe'uro g̃waramo Jesus'gareheve'g̃arũive'g̃a imbuhuri hahyva'ea ji ve
jipi. G̃a ji mongi cadeia pype vehevi ji mohina itanhuramuhũa pyvõ nde ereko te'varuhu
hete javo ji ve novĩa. Tegwete nhihema jugwi a'ero. Nurã ji ndahoa'javi kiro Jesus Cristo'ga
mombe'gwovo Tupana'ga nhi'ig̃a mombe'gwovo. Emo tegwete imombihava gamombe'ua.
A'ereki jara'g̃a ohooho Jesus'ga mombe'gwovo. 10 Anhimomirana ji hahyparavuhua pe
Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a ndepyga tomomboruka ti g̃a okote'varuhua Cristo Jesus'ga
pe nehẽ no. Aerẽ po ti g̃a ndekoi avuirama garendy'jakatua pyri yvagi pe nehẽ.

11 A'itituhẽva'ea ji ei nde ve kiro ikwahavukara'java. Ji a'e:

"Po Jesus Cristo'ga manoro g̃waramo nhande pohiri nhandereaporog̃itate'varuhua hugwi,
a'ero po ti nhande rekoi avuirama ga pyri nehẽ.

12 Po nane'ymi nhande nhimomiranami hahyva'ea pe nhande ga mombe'urame,
a'ero po ti ga nhande mongoi g̃anduvihavamo onhipavẽi nehẽ.

Po ti nhande ei nehẽ Jesus'ga ndokoi jipojykaharetero javo,
a'ero po ti ga ei nhande ve no ndapekoi tuhẽ pe jireheva'ero javo nehẽ.

13 Po nhande ipiriani nhande'eagwera opohia ganhi'ig̃a hugwi ga mbojikoga'jave'yma
nhande rehe novĩa.
Emo ga nopiriani o'eagwera ahe mbojikoga tuhẽ ojihe. A'ereki tegwete ga'eagwera
piriana."

A'ea ji ei a'itituhẽva'ea mombe'gwovo.

Nahã ti peporavyky Jesus'ga pe

14 Nhiremimombe'ua ti emombe'u pa Jesus'gareheve'g̃a pe tokwaha katu ti g̃a javo. Ere
ti g̃a pe: "Tepenhi'ig̃ayvari ti penhinhi'ig̃a rehe a'ea pe rũi ji ei javo tehe. A'ereki pe
ndapepokogi ojipe'g̃a penhi'ig̃ayvarame. A'ereki pe penhenduhara'g̃a mbotegwete reki
penhi'ig̃ayvarame. A'ea ji erame pe me Tupana'ga nhinhi'ig̃a renduvi. Pehendu katu ti
a'ero." A'ea ti ere g̃a pe.

15 Ejirokwa hete ti eporavykya rehe g̃a mbo'ekatuavo Tupana'ga nhi'ig̃a rehe
a'itituhẽva'ea rehe. A'ero hepiagame po ti Tupana'ga ei nde ve nehẽ: "Ndepyry hete nde
g̃a mbo'ekatuavo," e po ti ga nde ve nehẽ. Ekwaha hete ti ganhi'ig̃a a'ea rupi katu g̃a
mbo'ekatuavo. A'ero po ti nde poyjahetero eporavykya rehe nehẽ.

16 Terembopogwei ti ojipe'g̃a nhi'ĩtehea Tupana'ga remiarõe'ỹva'ea. A'ereki g̃anhi'ig̃a
renduva g̃waramo igwaigwavete ahe nombopogwei Tupana'ga. 17 A'ereki g̃anhi'ĩtehea
jauranuhũa ja. Jauranuhũa ahe rerekorame onhimoanha ahera'oa imbote'varuhuavo.
A'ea ja nanongara'g̃a omonhimoanha onhi'ĩtehea ojipe'g̃a mbote'varuhuavo. Himeneu'ga
ko na Fileto'ga pavẽi. 18 Okoa'jave'yma Tupana'ga nhi'ig̃a rehe, a'eaatyviva'ea g̃a ei memei
o'mbero: "Tupana'ga ombogweravipe Jesus'gareheve'g̃a. Nombogwerava'javi po ti ga ahe
nehẽ." A'ea g̃a ei o'mbero Jesus'gareheve'g̃a pe. Nahã g̃a imbovambovatehei tuhẽ mo
Jesus'gareheve'g̃a py'a a'ero.

19 Emo po ti ojipe'g̃a ndopohirag̃wami Tupana'ga hugwi okoheteavo g̃waramo ganhi'ig̃a
rehe a'itituhẽva'ea rehe. Nombopogwei g̃a i'mbeve'g̃a nhi'ig̃a. A'ereki Tupana'ga
ombojikoguka hete g̃a ojihe. G̃a pe ga ei jireheve'g̃a. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i
nahã:

"Tupana'ga okwaha tuhẽ ojiheve'g̃a."

A'ea ikwatijaripyra i'ei. E'i no:

"Topohi ti ga okote'varuhua hugwi
– kiroki ga e'i: 'Ji ko Tupana'gareheva'ea'," e'i.

20 Ojo'java'ea po ti ji imombe'ui nde ve kiro. Imbateheteve'ga gwereko g̃wonga pe hyrua.
He'yiva'ea ga herekoi ikatuva'ea ouro apopyra prata apopyra no. He'yiva'ea ga herekoi
ikatue'ỹva'ea no yva apopyra tujuga apopyra no. Opo'ru ga ikatuva'ea hyrua herekovo
ojipe'g̃a ndurame ga repiaga. Opo'ru ga ikatue'ỹva'ea hyrua herekovo imboapykavamo
ytya mombohavamo.

[21] Na jitehe po ti Tupana'ga nhande po'ru nhande pohirame nhanderekote'varuhua hugwi nhandekovo ikatuheteva'ero nehẽ. “Ã̃a pyry kiro nhiremimboporavykyukara pe ikatuparavuhuva'ea pe,” e po ti Tupana'ga nhandepojykaharete'ga.
[22] Hepia'ngi ite'varuhua ipyahuve'ã̃a pe jipi. Terenhimohepia'ngiukari jupe a'ero. Eko katu hete ti. Ejiko hete ti Cristo Jesus'ga rehe ga arõheteavo. Earõ hete ti ojipe'ã̃a ekokatuavo ã̃a pe ã̃a ndayvare'yma. Nahã̃ ti ejirokwa pyryve'ã̃a pavẽi – kiroki ã̃a onhi'ĩ Tupana'ga pe nhandepojykaharete'ga pe nhande poko ti javo ga pe.
[23] Terekwavi ti ojogwayvave'ã̃a koty – kiroki ã̃a ndokwahavihu. A'ereki ã̃anhi'ĩtehea renduvame ahe onhi'iã̃ayva pota ã̃a.
[24] Tupana'ga pe oporavykyrame ã̃a mbo'eavo Tupana'gareheve'ga tonhi'iã̃ayvaryme ã̃a. Tinhyrõ ti ga ã̃a pe nhaporemo okokatuavo ã̃a pe. Tombo'e kwaha ti ga Tupana'ga nhi'iã̃a rehe. Tonhimbaekwahivyme ti ga ã̃a ndehe upa. [25] Tombo'e nhyrõ ti ga ã̃a – kiroki ã̃a nohendupotari garemimbo'ea Tupana'ga rehe. Nahã̃ po ti ga tombo'e ã̃a Tupana'ga po ti ombopohipotaruka ã̃a pe ã̃andekote'varuhua hugwi nehẽ javo. A'ero po ti ã̃a heroviari a'itituhẽva'ea Cristo Jesus'ga mombe'ua nehẽ. [26] A'ero po ti ã̃a apyakwapupugamo nehẽ. “Iii! Satanás'ga reki nhande moandyandyi nhande mongovo ã̃wemimbotarimova'ea rupi!” e po ti ã̃a nehẽ. A'ero po ti ã̃a nhimbopiro'yi Satanás'ga hugwi okote'varuhua hugwi nehẽ no Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo nehẽ.

3

*Aer*ẽva'ea Cristo'ga rura'javakotyva'ea

[1] Tiruahũ hete ti mbapava koty Jesus Cristo'ga rura'java koty nehẽ. A'ea ti ekwaha, a'e ji. [2] Mbapava koty po ti yvyakotyve'ã̃a ndekoi ojihe jate onhiarõheteavo nehẽ. Opota ranuhũ po ti ã̃a itambere'ia nehẽ. Onhimbohete tehe po ti ã̃a nehẽ jihi ojipe'ã̃a hohe javo. Noarõi po ti ã̃a ojipe'ã̃a nehẽ jihi jate ko jipyry javo. Onhi'ĩ te'varuhu po ti ã̃a Tupana'ga pe ojipe'ã̃a pe nehẽ no. Nohendukatui po ti ã̃a uva'ã̃a nhi'iã̃a oy'ã̃a nhi'iã̃a nehẽ no. Ndohoryvi po ti ã̃a ahe rehe ahe imbuhurame ã̃a pe nehẽ. Ndokopyryvi po ti ã̃a Tupana'ga arõe'yma nehẽ.
[3] Ndokokatui po ti ã̃a ojipe'ã̃a pe gwe'yja'ã̃a pe vehevi nehẽ. Nonhimoã̃itaukara'javi po ti ã̃a ahe ve nehẽ. Ombotegwete po ti ã̃a ojipe'ã̃a nehẽ. Nonhimongokatui po ti ã̃a onharũiveuhũro nehẽ. Onhimboahi po ti ã̃a okote'varuhuavo ojipe'ã̃a pe nehẽ. Noarõi po ti ã̃a pyryve'ã̃a nehẽ petiruahũ pe javo ã̃a pe. Noarõi po ti ã̃a pyryva'ea vehevi nehẽ a'ea tiruahũ javo jupe. [4] Okwava'ẽ po ti ã̃a ojipe'ã̃a hajiheve'ã̃a po pe nehẽ tojigwarai ti ã̃a ã̃a ndehe javo.

Ndojapyakakatui po ti ã̃a onhimbaekwahiva ipotarahivuhuavo onhimimbotarimova'ea jate nehẽ. Onhi'ĩ tehe po ti ã̃a nehẽ ã̃a hohe pa ko ji huvihavamo javo. Onhimbohory pota hete po ti ã̃a nehẽ. Emo po ti ã̃a ndopotari Tupana'ga mbohoryva nehẽ. [5] O'mbero po ti ã̃a ei nehẽ: “Orojiko ore Jesus Cristo'ga rehe,” e po ti ã̃a nehẽ. Emo po ti ã̃a nomomborukari ga pe okote'varuhua ojihugwi nehẽ. A'ero po ti ã̃a nonhimongokatuukari reki Tupana'ga pe. Nahã̃ po ti ã̃a nombokwahyi gapopoakara ojeaporoã̃ita pe nehẽ. Terembopogwei ti ã̃a ekwave'yma ã̃a koty.
[6] Jararamo ã̃a hoã̃ahoi onga pe imbojoapiapiavo xanhi'ĩ ti kunhangwera'ã̃a pe javo. Oho ã̃a kunhangwera'ã̃a pyri a'ero o'mbero ã̃a pe ã̃a mbo'eavo Tupana'ga nhi'iã̃arũiva'ea rehe. Gwerovia kunhangwera'ã̃a ã̃a'mbea reki – kiroki kunhangwera'ã̃a nharuiveuhũ opopoakare'yma mbehea pe. Okoveveuhu ã̃a oroko te'varuhu ore javo novĩa kunhangwera'ã̃a. Emo ã̃a ndopohiri jugwi. Hepia'ngi he'yiva'ea ite'varuhuparavuhuva'ea ã̃a pe no. [7] Nane'ymi ã̃a nhimbo'embo'ei novĩa. Emo tegwete ã̃anembikwahava a'itituhẽva'ea rehe.
[8] Ymyahũ mokonhava'ea ndopotari Moisésva'ea nhi'iã̃agwera hako Janesva'ea Jambresva'ea pavẽi hako. Na jitehe ã̃wamo kunhangwera'ã̃a mbo'ehara'ã̃a ndopotari Jesus'ga mombe'ua a'itituhẽva'ea. Ojapyaka ã̃a ite'varuhuva'ea rehe jate a'ero okoa'jave'yma Jesus'ga mombe'ua rupi. Tupana'ga omovahĩ ã̃a a'ero. [9] Nambegwei po ti

he'yjuhuve'ğa ndohaykaa'javi ğanhi'iğa jukwahava ğwaramo ğanembikwahave'ymuhũa nehẽ. Na jitehe jukwaha ymyahũva'ea pe Janesva'ea rembikwahave'ymuhũa Jambresva'ea rembikwahave'ymuhũa no hako.

Mbapavava'ea Paulova'ea remimbo'ea Timóteova'ea pe

10 Ndehe ji kwaha hete. Erekwaha hete nde nhiremimombe'ua. Erekwaha nde jirekokatua. Nane'ymi ji ei: Tako ti Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ea nde erekwaha. Erekwaha nde jijikoga Jesus Cristo'ga rehe no. Nanhimbaekwahivi ji ğa ndehe jikokatuavo ğa pe tiruahũrame ji ve. A'ea nde erekwaha. Nde erekwaha nhiremiarõhetea ğa ndehe. Anhimomirana ji hahyva'ea pe jiporavykyheteavo ğa mbo'eavo. A'ea nde erekwaha no.

11 Erekwaha nde ğandekote'varuhua ji ve. Hahyva'ea ji ve nde erekwaha. Jesus'gareheve'ğarũive'ğa oko ji rehe ji arõe'yma Antioquiapeve'ğa Icôniopeve'ğa pavẽi Listrapeve'ğa pavẽi no kako. Hahy ji ve a'ero ğapyteri pe. A'ea pe ji nhimomiranahetei kako. A'ea pa nde erekwaha. Ğa ndekondekorame ji rehe nhandepojykaharete'ga Tupana'ga ji pokogi ji mbopiro'yavo ğa hugwi nhaporemo kako.

12 Kiroki ğa oko katu pota Cristo Jesus'ga javijitehe ojikoty'a ga pavẽi – ğa ndehe ti ite'varuhuve'ğa ndekoi okote'varuhuavo ğa pe nehẽ. Na tuhẽ po ti nehẽ. 13 Igwaigwavete po ti tiruahũve'ğa ndekote'vate'varuhui nehẽ ahe moandyandyive'ğa pavẽi. Koji'i po ti ğa nhaporemo heroviarukari mbehea ojipe'ğa pe nehẽ. Ğa jitehe po ti a'ea reroviari nehẽ no.

14 Terepohiri ti enhimbiroviahetea hugwi a'itituhẽva'ea hugwi – kiroki a'ea rehe nembo'ehara'ğa nde mbo'e. A'ereki nde erekwaha hete ğa – kiroki Jesus'gareheve'ğa oko pyry nde mbo'eavo a'itituhẽva'ea rehe. 15 Neremoka'nhymi nde evojagwera. Ndevojarypyagwera jate nde erekwaha Tupana'ga rembikwatijarukara ganhi'iğapyryva. Garembikwatijarukara okwahavuka nde ve aherekote'varuhua mombora. A'ero a'ea monhi'iğame nde ere'e ikwahava: "Ahe jikogame Cristo Jesus'ga rehe ga imombori aherekote'varuhua ahe hugwi ahe mongovo ojipyri," ere nde.

16 Ymyahũ Tupana'ga ikwatijakatuukari ahe ve onhi'iğa hako. Garembikwatijarukara nhaporemo ko ikwahy nhande pokoga. Nhande nhi'iğame jupe a'ea nhande mbo'ei a'itituhẽva'ea rehe. Nhande nhi'iğame jupe a'ea ikwahavukari nhande ve nhanderekote'varuhua. Nhande nhi'iğame jupe a'ea nhande mbopohirukari nhanderekote'varuhua hugwi nhandereaporoğita mongokatuavo. Nhande nhi'iğame jupe a'ea nhande mbo'ei Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nhande mongovo hupi. 17 Nahã Tupana'ga rembikwatijarukara ikwahapavukari Jesus'gareheve'ğa pe tonhi'īpo'ru pa ti ğa ga oporavykyparavuhuavo ikatuva'ea rehe ojipe'ğa pokoga.

4

1 Aerẽ po ti Cristo Jesus'ga rura'javi yvya koty nhandepojykaharete'ga nehẽ. Uhu po ti ga okojive'ğa pyri omanove'ğa pyri nehẽ no. Okwaha ga ğa ndekopyryvame. Ga po ti e'i pyryve'ğa pe a'ero nehẽ: "Pepyry pe. Pejo ti pejipytavo avuirama ji pyri a'ero," e po ti ga nehẽ. Okwaha ga ojipe'ğa ndekote'varuhurame. Ga po ti e'i ite'varuhuve'ğa pe a'ero nehẽ: "Peko te'varuhu pe. Peho ti hahyva'ea ruvihava pype pejipytavo avuirama a'ero," e po ti ga nehẽ.

Nhanderuvihavuhuhetero po ti Jesus Cristo'ga ruri nehẽ. A'ero kiro ji nde moğitai Tupana'ga nhinhi'iğa renduvame Jesus Cristo'ga pavẽi. 2 A'ero ji ehetei nde ve: Nane'ymi ti emombe'u katu Jesus'ga mombe'ua ojipe'ğape'ğa pe. Ğa hendupotarame ti emombe'u katu ğa pe. Ğa hendupotare'ymame ti emombe'u katu jitehe ğa pe no. Ekwahavuka ti ğa pe ğandekote'varuhua. Ere ti ğa pe: "Tapekote'varuhua'javi ti." Okokatuve'ğa pe ti ere: "Tapekokatupigi ti." Embohory ti ğa Tupana'ga rehe. Terenhimbaekwahivi ti ğa ndehe ğa mbo'eavo a'itituhẽva'ea rehe. A'ea pe ji erame nde ve Cristo Jesus'ga nhinhi'iğa rendu Tupana'ga pavẽi.

3 Aerẽ po ti he'yive'ğa nomombe'uukara'javi nde ve a'itituhẽva'ea Tupana'ga nhi'iğa nehẽ. Ğwemimbotarimo po ti ğa ombo'ehara'ğa mbuhumbuhuri ojipyri nehẽ tianembo'e

ti ã̃ga nhanderemimbotarimova'ea rehe javo. [4] A'itituhẽva'ea po ti ã̃ga nohendupotari nehẽ.
A'eaatyviva'ea po ti ã̃ga opota hete henduva imombe'utehea nehẽ.

[5] Emo nde ve ji ei: Enhimbovyvy ti ejapyakakatuavo. Enhimomirana ti Tupana'ga
arõe'ỹve'ã̃ga imondorame hahyva'ea nde ve. Emombe'u katu ti Cristo Jesus'ga mombe'ua
ojipe'ã̃gape'ã̃ga pe ã̃ga mbojikoguka ga rehe. Eporavykyavo Tupana'ga pe enhi'ĩpo'ru pa ti ga
a'ero.

[6] Oro ji, ji juka ã̃gwerĩ ã̃ga – kiroki ã̃ga ji pyhyguka. A'ereki ji amombe'umbe'u Cristo Jesus'ga
ã̃ga pe. Kiro ihoi japiavo nhimanoã̃gwama, a'e ji. [7] Ajirokwa pa ji jiporavykyheteavo ga pe
Cristo Jesus'ga mombe'ukatuavo ã̃ga pe. A'ereki pyry ahe poravykyi ga pe! Anhi'ĩpo'ru pa
ji ga. Ndapohiri ji Jesus'ga mombe'ua hugwi.

[8] Aerẽ mbapava koty po ti nhande rekoi nhandepojykaharete'ga rovai pyteri pe pyry-
heteve'ga rovai pyteri pe nehẽ te'i ti ga ahe ve javo. Okwaha ga ã̃ga ndekote'varuhurame.
A'ero po ti ga ei a'ea pe ã̃ga mondovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Okwaha ga jara'ã̃ga
ndekopyryvame. A'ero po ti ga ei a'ea pe ã̃ga mongovo ojipyri nehẽ. A'ea rupi po ti ga
imondoi ji ve pyryheteva'ea – kiroki pyryheteva'ea Tupana'ga gwereko ji ve jirekopyryva
ã̃gwaramo. Ji ve jate rũi po ti nhandepojykaharete'ga imondoi nehẽ. Omondo po ti ga
nhande ve nhaporemo nehẽ nhande ipotaheterame garura'java yvya koty ga arõheteavo.

Paulova'ea onhimombe'u Timóteova'ea pe

[9] Timóteo, kotihĩ ti ejo ji pyri. [10] A'ereki Demas'ga opohi ji hugwi ogwovo cidade de
Tessalônica pe. A'ereki ga opotaruhu mbatera aã̃gwamo. Crescente'ga oho Galáciapeve'ã̃ga
gwyri pe. Tito'ga oho Dalmáciapeve'ã̃ga gwyri pe. [11] Lucas'ga jate opyta ji pyri ji moiruamo.
Eho ti Marcos'ga rerua ejupi. Toporavyky ti ga ji pyri Cristo Jesus'ga mombe'gwovo ji
pokoga nehẽ. [12] Amondo ji Tíquico'ga cidade de Éfeso pe.

[13] Eho na'ẽ ti Carpo'ga pyri cidade de Trôade pe herua jipira ji ve. A'ereki ji aheja jipira
i'arimova'ea ga pyri ikwehe. Eru ti ikwatijaripyra no. Ojipea ikwatijaripyra ipira apopyra
– a'ea kaitu ti eru ji ve no.

[14] Kiro ji ga mombe'ui nde ve Alexandre'ga – kiroki ga oapo mbatera metal apopyra. Ga
e'ie'i ji ve okote'varuhuavo ji ve. A'ero po ti nhandepojykaharete'ga imondoi hahyva'ea
ga pe nehẽ. [15] Enhimboko'i ti Alexandre'ga hugwi. Mara'ngu po ti ga otiruahũro nde ve
nehẽ no? A'ereki ga ndopotari nhaneremimbo'ea Cristo Jesus'ga rehe.

[16] Ymya soldados'ã̃ga ji pyhygi kako. Aerẽ nhanderuvihava'ã̃ga nhimono'ono'oã̃gi tihepia
ti Paulo'ga te'varuhua javo. Ji ã̃ga nhi'ĩpondekwavypyrame ndavavagahihavi ji rehe. Kiroki
ã̃ga ojikoty'a ji pavẽi – ã̃ga okyhyji nhanderuvihava'ã̃ga hugwi. A'ero ã̃ga hoi opohia ji hugwi.
Emo ji a'e: Tomondoyme ti Tupana'ga hahyva'ea ã̃ga pe – kiroki ã̃ga opohi ji hugwi.

[17] A'erorame tehe nhandepojykaharete'ga Cristo Jesus'ga ji moirũ. A'ero ga ndopo-
jihuvukari jipyhykara'ã̃ga ji ve ji mombe'u ti ã̃ga pe javo ji ve. A'ero ji Cristo Jesus'ga
mombe'upavi judeus'ã̃garũive'ã̃ga pe nhaporemo gentios'ã̃ga pe. Nahã nhandepojyka-
harete'ga ji mbopiro'yi ite'varuhuve'ã̃ga hugwi tandejukayme ti ã̃ga javo. [18] Aerẽ po ti ga ji
mbopiro'yi ite'varuhuparavuhuva'ea hugwi nhaporemo ji rerekokatuavo ji rerohokatuavo
yvagi pe nehẽ. Pevo po ti ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero nehẽ. Timbohete ga
avuirama nehẽ! Na tuhẽ! Amém!

Paulova'ea omondouka onhi'iã̃ga ahe ve

[19] Timóteo, amondouka ji nhinhi'iã̃ga Priscilahẽa pe Áquila'ga pe no Onesíforo'ga pe no
garongapypeve'ã̃ga pe no.

[20] Opyta Erasto'ga upa cidade de Corinto pe. Aheja ji Trófimo'ga cidade de Mileto pe.
A'ereki ga itetirũa.

[21] Ejirokwa ti ejoa ji pyri yapoa renonde.

Êubulo'ga omondouka onhi'iã̃ga nde ve kiro. Na jitehe ã̃ga omondouka onhi'iã̃ga nde
ve Prudente'ga Lino'ga pavẽi Cláudiahẽa pavẽi no. Na jitehe jara'ã̃ga nhaporemo Cristo
Jesus'gareheve'ã̃ga omondouka onhi'iã̃ga nde ve.

[22] Kiro ji ei nde ve: Nhandepojykaharete'ga Cristo Jesus'ga tojikoty'a nde pavẽi nde rerekokatuavo.

Tomombyry ti ga pe me nhaporemo, a'e ji.

PAULOVA'EA OMOMBE'U TITOVA'EA PE
Carta de Paulo a Tito

1 Jihi ko Pauloramo Tupana'gareheva'ero. Jesus Cristo'ga moirũharamo ji ako no
jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo.
A'ereki Cristo'ga e'i ji ve: "Ehoeho ji mombe'gwovo. A'ero ti Tupana'ga
remimo'ẽhara'ga ikwahavi ojikoga ji rehe nehẽ nahanahã Tupana'ga ahe mbojiko
ojihe javo. A'itituhẽva'ea ti ga ikwahavi a'ero nehẽ no nahanahã ahe oko katu katu okovo
garemimbotarimova'ea rupi javo. 2 Nahã po ti ga ndekoi nehẽ o'ejipero gwaramo: 'Po ti
nhande xako Tupana'ga reheva'ero, a'ero po ti nhande xaho nhandejupa avuirama ga
pyri nehẽ.' Nahã po ti ga ei nehẽ," ei Cristo'ga ji ve ji mondovo.
Tegwete Tupana'ga mbea. Ymyahũ yvya apoa renonde ga e'i hako: "Aru ti ji
nhiremimo'ẽhara'ga mombytavo ji pyri avuirama nehẽ," ei ga o'mbee'yma hako.
3 Gwemimbotarimo Tupana'ga okwahavuka kirogwe ko nhinhi'iga mombe'uhava javo.
Amombe'u ji ganhi'iga a'ero. A'ereki ji ve ga e'i kako: "Eho ti nhinhi'iga mombe'gwovo ga
pe," ei Tupana'ga nhanembopiro'yhara'ga ji ve kako.
4 Tito, kiro ji ikwatijarukari imondouka nde ve. Jira'yra'java'ea a'e ji nde ve. A'ereki ji ja
nde erejiko Jesus Cristo'ga rehe ji ga mombe'urame nde ve kako.
Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tomombyry nde ve Jesus Cristo'ga pavẽi
nhandepojykaharete'ga pavẽi nhanembopiro'yhara'ga pavẽi, a'e ji. Tandeporogwety ti
Tupana'ga Jesus Cristo'ga pavẽi. Tonogatu ti ga ndepy'a, a'e ji.

Titova'ea oporavyky Creta pe

5 Ji horame ypa'ouhũa hugwi Creta hugwi nhande ndiaporavykypavi ga pokopave'yma.
Nurã ji nde rejari pevo toporavyky pa ti ga ji py'rovo javo. Jihi a'e nde ve a'ero: Nahanahã
ti Jesus'gareheve'ga pyteripeve'ga hugwi emo'emo'ẽ akwaimbae'ga onhimbovyvyhara'ga
ikwahapyra'ga tohepia katu ti ga Jesus'gareheve'ga mbo'embo'eavo javo. Embojoapia pa
ti egwovo cidades pe gagwyri pe Creta pe ga mo'emo'eamo, a'e ji nde ve ikwehe.
6 Jesus'gareheve'ga ndepiakatuhara'ga ti toko katu, a'e ji. Tegwete ojipe'ga nemimboja-
hava ga ndehe a'ero. Ojipeji tehe ti ga togwereko gwembireko'ga. Tojiko ti ganda'yra'ga
Jesus Cristo'ga rehe. Toakwaha ti ganda'yra'ga no hendukatuavo ganhi'iga. Po ojipe'ga
omombe'u katu ganda'yra'ga ko oko te'varuhu javo, a'ero ti ga tokoyme Jesus'gareheve'ga
ndepiakatuhara'ga. Po ganda'yra'ga ndekokatui, a'ero pyry ga Jesus'gareheve'ga nde-
piakatui gwa'yra'ga mogitakaturo gwaramo.
7 A'ereki Tupana'ga pe ga oporavyky. A'ero ti ga toko katu Jesus'gareheve'ga nde-
piakatuhara'ga. Ga ndekokaturame tegwete ojipe'ga nemimbojahava ga ndehe a'ero.
Gwemimbotarimova'ea rupi jate rũi ti ga toko onhimbohetee'yma. Tonhimboahituhen-
huhũyme ti ga. Tougwejuhuyme ti ga ahemboheagwyryva'ea vinho. Togwayvaryme ti ga
ojipe'ga. Tokoyme ti ga ojipe'ga ja – kiroki ga itambere'ia pyhyga rehe jate heaporogita
jipi.
8 Ojipe'ga ndurame gapyteri pe tohoryory ti ga ga ndehe ga mombytavo gwonga pe
ga poraka. Taheaporogita katu pota ti ga ga pokoga. Tonhimbovyvy ti ga. Toko katu ti
ga ojipe'ga pe. Tapyry ti ga hendukatuavo Tupana'ga nhi'iga. Gwemimbotate'varuhua
rupi rũi ti ga toko. Ga ti toko Tupana'ga nhi'iga rupi. 9 Tojiko hete ti ga a'itituhẽva'ea
rehe nhiremimbo'ea rehe. Pyry ahe heroviari a'ea. A'ero ti ga ikwahahetei a'itituhẽva'ea
ojipe'ga mbo'eavo hehe imombe'uheteavo ga mbohoryoryva hehe nehẽ. A'ero ti ga
ojipe'ga mbopogwei a'itituhẽva'ea kwahavuka ga pe nehẽ – kiroki ga e'i Tupana'ga nhi'iga
pe a'ea ko a'itituhẽva'ea rũi javo.
10 Tombo'e kwaha ti Jesus'gareheve'ga ndepiakatuhara'ga, a'e ji. A'ereki
he'yjuhuve'ga nohendukatupotari okovo gwemimbotarimova'ea rupi onhi'iteheavo
onhimoandyandyita ojipe'ga moandyandyita no. Judeus'ga ojikytiukave'ga jara'ga hohe

nohendukatupotari. [11] Tupana'ga nhi'iğarũiva'ea ğa omombe'umbe'u Jesus'gareheve'ğa
pe ğa moandyandyita. Nanongara rehe po ğa nombo'ei ramo. A'ereki ğa omongo
tehe Jesus'gareheve'ğa py'a. Ğanongapypeve'ğa py'a ğa imongotehei no. Nahã ğa
ndekote'varuhui ipyhyga vehevi itambere'ia ğa hugwi ğwemimbo'ea kwepykavamo.
Tito, pemombi ti ğanhi'iğa tombo'ea'javyme ti ğa javo.

[12] Perope pe peju – Cretapeve'ğa namonhava'ea aerẽva'ea mombe'uharava'ea omombe'u
gwe'yjava'ea hako. Ahe e'i hako: "Cretapeve'ğa ko i'mbeheteve'ğa. Nane'ymi ğa
mbero. Oko te'varuhu ğa otiruahũro onhyrõe'yma. Ougwei hete ğa mbatera okovo
ovevugwehetero. Mbatera rehe jate ğa ndekoi toro'u hete javo," ei ahe Cretapeva'ea
mombe'gwovo hako.

[13] Ahe Cretapeve'ğa mombe'u katu reki. Nurã ti penhi'iğahy ğa pe imombe'uheteavo to-
jiko hete ti ğa Cristo'ga rehe javo. [14] Penhi'iğahy ti ğa pe topohi ti ğa imombe'utehea hugwi
judeus'ğa namonhava'ea remimombe'utehea hugwi javo. Ombojihu ahe imombe'utehea.
Ağwamove'ğa nemimbojihuva hugwi ti ğa topohi no ğanemimombe'utehea hugwi.
A'ereki imbojihuvame ğa nohendukatui a'itituhẽva'ea.

[15] Kiroki ğa pyry okote'varuhua momboruka Jesus'ga pe – ğahã e'i mbatera pe
nhaporemo: "Pyry hete mbatera Tupana'ga rembiapoa nhaporemo," ei ğa.

Kiroki ğa oko te'varuhu ojikoge'yma Jesus'ga rehe – ğahã e'i mbatera pe nhaporemo:
"Ndapyryvi mbatera," ei ğa. Nonhimombaragwahava'javi ğa aherekokatua rehe
aherekote'varuhua rehe no. Ğandeaporoğita tiruahũ. Okote'varuhua rehe vehevi ğa
nonhimombaragwahavi. [16] Ğa e'i tehe: "Orokwaha hete ore Tupana'ga," ei ğa novĩa.
A'ereki ğa ndokokatui reki. Nurã ahe nhimombaragwahavi ğa ndehe ndojikogi tuhẽ ğa
Tupana'ga rehe javo. Nombohoryvi ğa Tupana'ga ojihe. Ndokoi ğa ganhi'iğa rupi. Nurã ti
Tupana'ga ei ğa pe nehẽ: "Ğa ko ndapyryvi. Nurã tegwete ğandekokatua," e'i ti ga ğa pe
nehẽ.

2

*A'itituh*ẽva'ea Tupana'ga remimbo'ea

[1] Ndehe reki, Tito, embo'e ti Jesus'gareheve'ğa a'itituhẽva'ea rehe Tupana'ga
remimbo'ea rehe. [2] Embo'e ti akwaimbae'ğaymyana. Taheaporoğita katu ti ğa
tapotaruhuyme ti ji mbatera javo. Tonhimoğatyrõ ti ğa. Tonhimbovyvy ti ğa okokatuavo
ğwaramo. Tojiko hete ti ğa Tupana'ga rehe okovo ganhi'iğa rupi. Toarõ hete ti ğa ojipe'ğa.
Tonhimomirana hete ti ğa Tupana'ga nhi'iğa rupi okovo. A'ea rehe nhaporemo ti embo'e
akwaimbae'ğaymyana.

[3-4] Na jitehe ti embo'e kunhangwerymyana'ğa. Toko katu ti ğa no hendukatuavo
Tupana'ga nhi'iğa. Tombotegweteteheyme ti ğa ojipe'ğa. Tougwejyme ti ğa ahemboheag-
wyryva'ea vinho.

Tombo'e ti ğa pyryva'ea rehe timoğita ti kunhangwerapyahuve'ğa a'ea rehe javo.
Tomonhimbovyvyruka ti ğa ipyahuve'ğa. Te'i ti ğa ğa pe: "Pearõ hete ti penhimbireko'ğa.
Pearõ hete ti peja'yra'ğa." A'ea ti ğa te'i ipyahuve'ğa pe. [5] Te'i ti ğa: "Penhimbovyvy ti.
Taperekoi ti ojipe'ğa nembireko'ğa pejapyakavo aherekokatua rehe jate. Pehepia katu
ti penhonga. Peko katu ti ojipe'ğa pe. Peko ti penhimbireko'ğa nhi'iğa rehe." A'ea
nhaporemo ti kunhangwerymyana'ğa te'i kunhangwerapyahuve'ğa pe. Tohendu katu
ti kunhangwerapyahuve'ğa te'ite'varuhuyme ti ojipe'ğa Tupana'ga nhi'iğa pe ganhi'iğa
mbotegwetee'yma. Tito, nahã ti ere kunhangwerymyana'ğa pe tombo'e ti ğa ipyahuve'ğa
javo.

[6] Embo'e ti akwaimbae'ğa no ipyahuve'ğa tonhimbovyvy ti ğa javo. [7] Ndehe no, Tito,
eko katu ti, a'e ji nde ve. Nde repiagame ti ğa ndekokatui a'ero nde javijitehe nehẽ
no. Embo'e katu ti ğa a'itituhẽva'ea rehe jate Tupana'ga nhi'iğa rehe enhimbovyvya ğa
mbojikoga enhimimbo'ea rehe. [8] Nane'ymi ti enhi'iğatu ğa mbo'ekatuavo. A'ero ti tegwete
ojipe'ğa ehava nderekote'varuhua pe nehẽ. A'ero ti nhanearõe'ỹve'ğa ndipoyjayjari nehẽ
timombe'u ti ğanemimbo'ete'varuhua javo novĩa.

9 Embo'e ti ğa – kiroki ğa ndipiro'yi opojykahara'ğa hugwi. Tohendu katu ti ğa opo-
jykahara'ğa nhi'iğa ğa mbohoryoryva oporavykypava rehe. Tonhi'ĩkwepyte'varuhuyme
ti ğa ğa no. 10 Tomimyme ti ğa ğambatera. Tombojiko hete ti ğa opojykahara'ğa
ojihe okokatuavo ğwaramo. A'ero ti ğapojykahara'ğa ei nehẽ: "Pyry hete jipyrive'ğa
okokatuavo oporavykyavo ji ve jipi Tupana'ga remimbo'ea rendukatuavo ğwaramo. Pyry
hete Tupana'ga remimbo'ea a'ero." Nahã ti ğa ei nhanembopiro'yhara'ga nhi'iğa pe nehẽ.
A'ea rehe nhaporemo ti embo'e ğapyrive'ğa ipiro'ye'ỹve'ğa.
11 A'ereki Tupana'ga omombyry nhande ve nhaporemo yvyakotyve'ğa pe nhaporemo.
A'ea rupi ga ei: "Pejiko pa ti ji rehe," ei ga. "A'ero ti ji pe mbuhurukari ji pyri pe
mombytavo avuirama nehẽ," ei ga.
12 Imombyryvame nhande ve Tupana'ga ei: "Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pepohi
ti penhimimbotate'varuhua hugwi no," ei ga. "Penhimbovyvy ti. Peko katu ti ojipe'ğa pe.
Pehendu katu ti nhinhi'iğa ji nhi'ĩpo'ruavo," ei Tupana'ga nhande ve. "Nahã ti peko katu
ağwamo," ei Tupana'ga nhande ve nhaporemo yvyakotyve'ğa pe nhaporemo.
13 Imombyryvame nhande ve ga ei: "Nahã ti peko katu pejoryjoryvamo aerẽ ti
Jesus Cristo'ga rura'javi nehẽ javo ğwaramo. Uhura'ja ti ga penduvihavuhuhete'ga
nehẽ pembopiro'yhara'ga Jesus Cristo'ga. Ikatu hete ti garura nehẽ," ei Tupana'ga.
14 "Onhikwava'ẽ ga ojijukavouka yvyakotyve'ğa pe ğa ndepyga raikwehe tambopiro'y ti ji
ğa ğandekote'varuhua hugwi nhaporemo nehẽ javo. Omano ga tamombyry ti ğa mongovo
javo. 'A'ero ti ğa ndekoi ji rehe jate xako katu ti ojipe'ğa pe ğa pokoga javo,' ei Jesus
Cristo'ga," ei Tupana'ga.
15 Tito, a'ea ko Tupana'ga nhi'iğa. Nurã ti a'ea rehe nhaporemo embo'e hete ğa
pehendu katu ti javo. Ehendukatuuka ti ğa pe ğa mbopohiruka ğandekote'varuhua hugwi.
Eko katu ti ğa pyri tohendu katu pa ti ğa nhinhi'iğa javo. A'ereki Tupana'ga onhi'iğa
mombe'upavuka nde ve.

3

Nahanahã ti peko katu

1 Tito, embo'e ti Cretapeve'ğa ikwahavukara'java ğa pe toko ti ğa gwuvihava'ğa
nhi'iğa rehe. Ere ti ğa pe ğa mbo'eavo: "Huvihava'ğa ti tomongomongo ogwyripeve'ğa
ğwemimbotarimova'ea rupi. Po ğanemimbotarimova'ea pyryvamo, a'ero ti pehendu
katu pota ğanhi'iğa ğa nhi'ĩpo'rupava peporavykykatuavo." A'ea ti ere ğa mbo'eavo.
2 Te'ite'varuhuyme ti ğa ojipe'ğa pe ğa mbotegwetee'yma. Togwayvayvaryme ti ğa okovo.
Tinhyrõ ti ğa imondovo ojeaporoğitakatua imohina ğa ndehe nhaporemo. Tito, a'ea rehe
nhaporemo ti embo'e ğa nehẽ.
3 Embo'e ti ğa a'ea rehe nahanahã ti ahe toko javo. A'ereki ymya nhande ndiajikogi
Jesus Cristo'ga rehe ğa ja kako. A'ea rupi nhande nhaporemo ndikwahavi pyryva'ea.
Nhande ndikwahavi Tupana'ga no kako. Nihendukatui nhande ganhi'iğa. Ojipea rehe
nhande xako nhanenhimoandyandyjuka ojipe'ğa pe. Xako nhande nhaneremimbo-
tate'varuhuva'ea rupi iparaparavuhuva'ea rupi nahã ti nhande roryroryvamo javo novĩa.
Nhanetiruahũ nhande nhandekovo kako. Xanhimyrõ nhande mbatera rehe ğa ndehe no.
Xako te'varuhu nhande ojipe'ğa pe. Nurã ğa nianearõhetei. Nianhoarõhetei nhande no.
Nahã nhande rekoi ymya kako.
4 Aerẽ reki Tupana'ga nhanembopiro'yhara'ga ikwahavukari opyryva yvyakotyve'ğa
pe a'arõ hete ji ğa javo. 5 A'ero nhandeporogwetyga ğwaramo ga omombo nhan-
derekote'varuhua nhande hugwi tuhu ti ğa upa ji pyri avuirama nehẽ javo. Nhan-
derekokaturo ğwaramo rũi ga omombo nhanderekote'varuhua. Nhandeporogwetyga
ğwaramo ga omombo nhanderekote'varuhua.
Ohyvuka ga nhanderekote'varuhua gwa'uvapyryva pe. Gara'uvapyryva nhandere-
aporoğita rerojijyi nhandereaporoğita mbopyahuavo. 6 A'ereki Tupana'ga omondokatuuka
gwa'uva nhande pyri nahã ti epoko hete ğa javo. A'ereki Jesus Cristo'ga omano nhande
repyga nhanembopiro'yhara'ga. 7 Tupana'ga omondouka gwa'uva nhande pyri tuhu ti

ãga upa opytavo ji pyri avuirama nehẽ javo. Tupana'ga omondouka gwa'uva. A'ereki ga pyry nhande ve nhande mombyryva. A'ero nhande roryroryvamo nhandejikoga ga rehe ikwahava aerẽ ti nhande ruvi ga pyri avuirama nehẽ javo. [8] A'ea ko nhiremimombe'ua a'itituhẽva'ea. Pyry ahe heroviari a'ero.

Tito, a'ea rehe ti embo'e hete jipi toko katu pota hete ti ãga javo – kiroki ãga ojiko ga rehe. Nhiremimombe'ua ko pyryva'ea imombyryheteavo yvyakotyve'ãga pe nhaporemo ãga pokoga.

[9] Po ojipe'ãga nhi'inhi'ĩtehei nahanahã po javo, a'ero ti ejipe'a ãga hugwi ãnhi'iãga renduve'yma. Po ãga ei: "Nahanahã oko nhaneramonhava'ea aherakykwepoharava'ea no." Po a'ea ãga etehetehei, a'ero ti ejipe'a ãga hugwi ãnhi'iãga renduve'yma.

Po ãga ei nde rayvayva: "Maraname nde ere'u pa ãwia?" e po ãga. "A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i: 'Ãwiãwia ti pe'u. Ãwiãwia ti tape'ui,' e'i. 'Nahanahã ti peko katu,' e'i. Xako ti aheremimbo'ea rehe," e po ãga. Po ãga ei na nde ve, a'ero ti terehendukatui ãnhi'iãga. A'ereki ãga gwayva pota ahe. Ndopokogi reki ãga ahe a'ero.

[10] Ojipe'ãga po ndokoi Tupana'ga nhi'iãga rupi okovo hajiheva'ea rehe peko ti nhinhi'iãga rupi javo. Ãahã ombopohi pota ojipe'ãga Tupana'ga hugwi. Embo'e ti ãga Tupana'ga nhi'iãga rehe a'ero ãga momoranduva toko katu ti ãga okovo Tupana'ga nhi'iãga rupi jate javo. Po ãga nohendukatui nenhi'iãga, a'ero po ti erea'ja ãga pe hamo. Po ãga ndopohiri ve hajiheva'ea hugwi, a'ero ti epohi ãga hugwi. [11] A'ereki nanongara'ãga ojipokwaha okote'varuhua rehe. Oko te'varuhu ãga a'ero hendukatue'yma. A'ero ãga imbojari ojihe okote'varuhuavo ãwaramo.

Paulova'ea omondouka onhi'iãga

[12] Tito, ma'ãga po ti ji amondouka nde pyri nehẽ? Mara'ngu po ti Ártemas'ga ji ga mondovo nehẽ? Mara'ngu po ti Tíquico'ga nehẽ? Ji ga mondorame nde pyri ejirokwa ti ejoa cidade de Nicópolis pe ji repiaga. Pevo po ti ji hoi no jipytavo yapoa rupi nehẽ.

[13] Zenas'ga ovavagahihara'ga po ti oho nde hugwi ojipe'ãpe'ãga ndepiaga nehẽ. Apolo'ga po ti oho ga rupi nehẽ no. Ejirokwa ti ãga pokoga ãga horame nehẽ. Emondo katu ti mbatera ãga pe tokoyme ti ãga imbatere'ỹva'ero nehẽ. [14] Nhaneremimbo'ehara'ãga pe Jesus'gareheve'ãga pe ti ere: "Pemondo katu ti penhimbatera nanongara'ãga pe no ãga pokoga." A'ea ti ere ãga pe Jesus'gareheve'ãga ti tomondo tehe kwaha javo. A'ea rehe ti embo'e ãga toko katu ti ãga javo. A'ero ti ãga jirokwari okokatuavo ojipe'ãga pe okotehee'yma nehẽ.

[15] Kiroki ãga oko ji pyri – ãahã omondouka onhi'iãga nde ve.

Ere ti pevove'ãga pe – kiroki ãga ore arõ hete ojikoga ãwaramo Jesus Cristo'ga rehe: "Paulo'ga omondouka onhi'iãga pe me." A'ea ti ere ãga pe.

Tomombyry ti Tupana'ga pe me nhaporemo, a'e ji.

PAULOVA'EA OMOMBE'U FILEMOMVA'EA PE
Carta de Paulo a Filemom

1 Jihi ko Pauloramo. Ji Jesus Cristo'ga mombe'uro g̃waramo g̃a ji mongi cadeia
pype ikwehe. Filemom, kiro jirekorame cadeia pype ji ikwatijarukari imondouka nde
ve. Timóteo'ga pavẽi ji ikwatijarukari. Ga ko nhaneirũramo ojikoga g̃waramo Jesus
Cristo'ga rehe. Filemom, nde ko oreremiarõhetero eporavykyavo ore javijitehe Cristo'ga
mombe'gwovo ojipe'g̃a pe.
2 Áfia, oreirũ, nde ve ji ikwatijarukari imondouka no. Arquipo, nde ve ji ikwati-
jarukari no imondouka. Ore javijitehe nde ereporavyky hete enhimomiranama Cristo'ga
mombe'gwovo. Kiroki g̃a ojatyka Filemom'ga ronga pype jipi tihendu ti Tupana'ga nhi'ig̃a
javo – g̃a pe ji ei: Akwatijaruka ji imondouka pe me no.
3 Kiro ji ei: Tupana'ga nhanderuvete'ga ti tomombyry pe me nhaporemo Jesus Cristo'ga
pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoğatu ti g̃a pepy'a, a'e ji.

Filemomva'ea pyry hete

4 Filemom, nhinhi'ig̃ame Tupana'ga pe jiruvihavuhuhete'ga pe ji ei jipi:
—Ndepyry hete nde Filemom'ga pokoga. Nurã Filemom'ga pyryvamo.
A'ea ji ei Tupana'ga pe nde renoina. 5 A'ereki ojipe'g̃a nde mombe'u ji ve. G̃a
e'i: "Filemom'ga ojiko hete Jesus'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe. Oko hete ga
Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a ndehe nhaporemo g̃a aromo," ei g̃a nde mombe'gwovo.
6 Nurã ji ei Tupana'ga pe:
—Filemom'ga ojiko hete Cristo'ga rehe ojikoty'aro ga pavẽi ga kwahavuka ndereheve'g̃a
pe. Cristo'ga kwahavukaro g̃waramo tokwaha pa ti Filemom'ga Cristo'ga remimombyryva
ndereheve'g̃a pe.
A'ea ji ei Tupana'ga pe nde renoina. 7 Nhiirũ, nde ereko hete Tupana'ga
remimo'ẽhara'g̃a ndehe g̃a mbohoryva g̃apy'a mbogwerava'java. A'ea rehe nde ji
mbohoryvi jipy'a noğatuavo.

Paulova'ea opota Onésimova'ea rerekokatua

8 Nde g̃a nderekokaturo g̃waramo po ti ji ehetei nde ve hamo nahanahã ti eko javo.
Nanongara ko pyry javo po ti ji ehetei nde pojihuve'yma hamo Cristo'ga jikoty'aro
g̃waramo ji pavẽi. 9 Jixava'ero ji rekoi cadeia pype kiro Jesus Cristo'ga mombe'gwovo
g̃waramo. Nurã po ti ji ei ji rendu katu javo hamo. Emo ti ji nda'ei nde ve. Nhanen-
hoarõhetero g̃waramo ji ekatukatui kiro nde ve nahanahã ti eko javo. 10 Anhi'ig̃atuğatu
kiro nde ve jira'yra'ga repyga Onésimo'ga repyga. Jira'yra'ga, a'e ji Onésimo'ga pe. A'ereki
ga ojiko Cristo'ga rehe nhiremimombe'ua renduvame. Amombe'u ji ga ga pe jirekorame
cadeia pype.
11 Ymya'ĩ ga ndoporavykykatui nde ve oka'nhyma ua nde hugwi heikwehe tajipiro'y ji
ga hugwi javo. Ag̃wamo reki ga poravykykatui ji ve ji pokoga. Kiro po ti ga poravykykatui
nde ve a nehẽ no.
12 Kiro ji ga mondoukara'javi nde pyri a'ero. Ahepiaga'u po ti ji ga nehẽ. A'ereki ga
jipy'a ja hete. 13 Filemom, avo ejuvame po nde ji pokogi hamo. Avo reki nde nderekoi.
Nurã ji ei jiyvyteri pe: Pyry po Onésimo'ga pytai ji pyri a'ero hamo ji pokoga Filemom'ga
py'rovo hamo. A'ereki ji ako cadeia pype Cristo'ga mombe'gwovo g̃waramo. A'ea ji
ei jijapyakavo novĩa. 14 Emo ji a'e reki jiyvyteri pe: Namombytai po ti ji Onésimo'ga
Filemom'gapyrive'ga ipiro'ye'ỹve'ga. A'ereki ji nahenduvi Filemom'ga nhi'ig̃a. Ga nde'i
ve ji ve: "Topyta ti Onésimo'ga nde pyri nehẽ." A'ea rũi ga ei ji ve, a'e ji jiyvyteri pe.
Filemom, namombytaahai ji ndepyrive'ga Onésimo'ga ji pyri henduve'ymame nenhi'ig̃a.
Imombyrypotarame po ti nde imombyryvi a'ero nehẽ. A'ea ji apota hete.
15 Mara'ngu po Tupana'ga javo: "Tojipe'aahi'vi ti Onésimo'ga Filemom'ga hugwi to-
jivyra'ja ti ga Filemom'ga pyri opytavo pevo avuirama nehẽ javo"? Mara'ngu po a'ea

Tupana'ga javo? A'ea ji a'e. [16] Ndepyrive'ga jate rũi ko Onésimo'ga oko kiro. A'ereki kiro
neirũramo ga oko no okovo ndepy'a'jaheteva'ero. A'ereki ağwamo ga ojiko Cristo'ga rehe
nhandepojykaharete'ga rehe nhande javijitehe. Ga ko nhiirũramo a'ero no. Jipy'a ja hete
ga. Johe po ti ga ndepy'a ja hete nehẽ no. A'ereki ga oko ndepyriva'ero neirũramo no.
[17] Filemom, ere'e po ti nde ji ve nehẽ: "Ji ko Paulo'ga moirũharamo. Oronhomoirũ ore,"
ere po nde. Po ti nde ei na, a'ero po ti nde roryroryvamo ji rehe nehẽ hamo ji mombytavo
ejipyri ji rurame nde repiaga. Na jitehe ti Onésimo'ga rurame nde pyri ejoryjory ga rehe
ga mombytavo ejipyri.
[18] Po ga imbote'varuhui nde ve raikwehe, a'ero ti ji imombyryvi nde ve nehẽ. Po ga
nomondoi nde ve ikwepykava, a'ero ti ji imondoi nde ve ga repyga nehẽ imoka'nhymuka
nde ve garekote'varuhua nehẽ. [19] Filemom, kiro ji tuhẽ ikwatijari jipovo: Amondo ti ji
ikwepykava Filemom'ga pe imombyryva ga pe Onésimo'ga repyga nehẽ. A'ea ji akwatija
javo nde ve. Ji nda'ei reki: Ndehe po ti erembuhu ji ve hamo. A'ea po ji a'e nde ve
hamo. A'ereki jihi amombe'u nde ve Cristo'ga nde mbojikoga ga rehe. Nurã ti nde rekoi
Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. Ji nda'ei reki nde ve: Enhikwava'ẽ ti ji ve. A'ea rũi ji
ei nde ve. [20] Na tuhẽ. Nhiirũramo emombyry ti ji ve a'ero ji mbohoryoryva epyryvamo
Onésimo'ga pe nhandepojykaharete'ga jikoty'aro ğwaramo nhande pavẽi. A'ea ji apota.
Embovy'ara'ja ti jipy'a Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo nhande pavẽi.
[21] Filemom'ga ti ğwendu katu nhinhi'iğa nehẽ, a'e ji jiyvyteri pe. Nurã po ti ji ikwatijari
ga pe togwereko katu ti ga Onésimo'ga javo nehẽ, a'e ji. Gwereko katu tuhẽ ti ga
Onésimo'ga, a'e ji. Johe ti ga ga rerekokatuhetei nehẽ, a'e ji jiyvyteri pe. A'ereki ji akwaha
neremimombyryvağwama.
[22] A'e ji nde ve ojipea: Emboavujikwe ti jikihava ji ve. A'ereki ji tahoa'ja nde pyri.
Penhi'iğa ğwaramo Tupana'ga pe ji repyga po ti ga hendukatui ji mondovouka pe pyri
nehẽ.

Mbapavamo Paulova'ea okwatijaruka Filemomva'ea pe

[23] Epafras'ga omondouka onhi'iğa nde ve. Ji pavẽi ga oko cadeia pype kiro Cristo Jesus'ga
mombe'gwovo ğwaramo. [24] Marcos'ga omondouka onhi'iğa nde ve no Aristarco'ga no
Demas'ga no Lucas'ga no. Ğahã ko oporavyky ji pavẽi Jesus Cristo'ga mombe'gwovo.
[25] Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry Filemom'ğa pe, a'e ji.

AHE OMOMBE'U HEBREUSVA'EA PE
Carta aos Hebreus

Ojipea hebreusva'ea rera israelitas. Israelitasva'ea ko Israelva'ea rakykwepoharava'ea.

Tupana'ga ra'yra'ga

1 Ymyahũ Tupana'ga ei onhi'iğa mombe'uharava'ea pe yvyakotyva'ea pe hako: "Pemombe'u ti jireaporoğita pende'yja'ğa pe," ei Tupana'ga.

A'ero ganhi'iğa mombe'uharava'ea imombe'ui ganhi'iğa gwe'yjava'ea pe nhaneramonhava'ea pe hebreusva'ea pe israelitasva'ea pe hako. Manamenameuhũa rupi Tupana'ga ikwahavukara'ja'javi ojeaporoğita onhi'iğa mombe'uharava'ea pe he'yjuhuva'ea pe. Hajihejiheva'ea rupi ga ikwahavukari ahe ve. "Hebreus'ğa ti ji kwahavi jireaporoğita kwahavame nehẽ," ei ga ahe ve.

A'ero ganhi'iğa mombe'uharava'ea ga kwahavukari nhaneramonhava'ea pe gareaporoğita mombe'urame ahe ve. Nahã ko ymyahũ hako.

2 Ağwamo reki mbapavava'ea rupi gwa'yra'ga pe Tupana'ga ei: "Emombe'u ti jireaporoğita yvyakotyve'ğa pe," ei ga. A'ero gara'yra'ga imombe'ui gareaporoğita nhande ve.

Gwa'yra'ga pe Tupana'ga japopavukari yvya yvaga reheve ymyahũ hako. Ga pe ga ei hako: "Amondo pa ji nde ve. Aerẽ po ti nde herekopavi a'ero nehẽ," ei ga gwa'yra'ga pe.

3 Gara'yra'ga hendy'jandy'ja hepiuka uva'ga rendy'java gakatua. Gaha ko Tupana'ga javijitehe. Inhi'īpopoaka ga. Ganhi'iğa ğwaramo yvya ndopavi yvaga pavẽi okovo. Ga tuhẽ imombori nhanderekote'varuhua nhande hugwi. Imomborirẽ ga apygi yvagi pe nhanderuvihavuhuhete'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rũi. Pevo ğa memei ğa ndekoi nhanderuvihavuhuhetero.

Tupana'ga ra'yra'ga huvihava Tupana'gapyrive'ğa hohe

4 Nahã koji'i Tupana'ga ra'yra'ga huvihava Tupana'gapyrive'ğa hohe yvagipeve'ğa hohe.
Jukwaha ga huvihava Tupana'ga ero ğwaramo ga pe:
"Ndehe ko jira'yra."
A'ea erame Tupana'ga ei gwa'yra'ga mombe'gwovo ga huvihava jipyrive'ğa hohe javo.
5 A'ereki ojipyrive'ğa pe Tupana'ga nde'iangavi:
"Jira'yramo nde rekoi.
Jihi a'e yvyakotyve'ğa pe nhaporemo nde mombe'gwovo kiro:
Gaha ko jira'yra'ga."
Ojipyrive'ğa pe rũi Tupana'ga ei a'ea. Gwa'yra'ga pe jate ga ei a'ea.

Onhi'iğa'java ga nomombe'ui ojipyrive'ğa javo:
"Jihi po ti garuvamo ako nehẽ.
Gaha po ti jira'yramo oko nehẽ."
Ojipyrive'ğa rũi Tupana'ga omombe'u o'erame a'ea. Gwa'yra'ga jate ga omombe'u o'erame a'ea.

6 Onhi'iğa'java gwa'yrypy'ga mondorame yvya koty yvyakotyve'ğa mbyteri pe Tupana'ga ei:
"Jipyrive'ğa tombohete ti jira'yrypy'ga," ei ga.

7 Ojipyrive'ğa mombe'gwovo Tupana'ga ei reki:
"Ji erame jijipyrive'ğa pe kotihĩ ğa hoi yvytua ja nhinhi'iğa mombe'gwovo.
Tata ja kotihĩ ğa hoi imombe'gwovo ji erame," ei Tupana'ga.

8 Gwa'yra'ga pe Tupana'ga ei reki:
"Jiruvihavuhuhetea," ei ga gwa'yra'ga pe.
"Nane'ymi po ti nde ejiheve'ğa nduvihavuhuhetea avuirama nehẽ.
Nane'ymi po ti a'itituhẽva'ea rehe nde nhi'iği ğa pe
ğa mongouka katu enhi'iğa rupi ekovo ğanduvihavuhuhetero nehẽ.

[9] Pyry hete nde ve ğa ndekokaturame.
Ite'varuhu nde ve ğa ndekote'varuhurame.
Nurã jihi nderuvihavuhuhetero a'e nde ve:
Eko ti ğanduvihavuhuhetero nepavẽive'ğa hohe ejoryvamo," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe.
[10] "Jipojykaharetea," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe.
"Jypya ndehe tuhẽ ereapo yvya yvaga reheve.
[11] Opa po ti yvaga yvya pavẽi nehẽ.
Ndehe po ti erepyta avuirama nehẽ.
Tapy'ynhapira nhymyanamo.
Na jitehe po ti yvya nhymyanamo yvaga pavẽi nehẽ.
[12] Gwekyi ahe tapy'ynhapirymyana i'arimova'ea imamana inoğa
opohia jugwi imbojopy'ruavo.
Na jitehe po ti nde pohiri yvya hugwi yvaga hugwi
imbojopy'ruavo nhymyaname nehẽ.
Ndehe po ti naneymyani ekovo avuirama nehẽ.
Nderepavi po ti nde nehẽ no," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe.
[13] Tupana'ga nde'iangavi ojipyrive'ğa pe:
"Eapy ti ji pyri jijohukoty rũi
ekovo ğwaramo ğanduvihavuhuhetero.
A'ero po ti ji nearõe'ỹve'ğa mongoukari nenhi'iğa rupi nehẽ."
Ojipyrive'ğa pe rũi ga ei a'ea. Gwa'yra'ga pe jate ga ei a'ea.
[14] Tupana'gapyrive'ğa ko ha'oe'ỹve'ğa yvagipeve'ğa oporavykyavo Tupana'ga pe. Ğa nhaporemo opokopoko yvyakotyve'ğa jipi. A'ereki Tupana'ga e'i ğa pe: "Peho ti ğa pyri yvya koty ğa pokoga – kiroki ğa hugwi ji amombo ğandekote'varuhua tuhu ti ğa upa ji pyri avuirama nehẽ javo," ei Tupana'ga.

2

Xako hete ti Tupana'ga ra'yra'ga nhi'iğa rehe

[1] Tupana'ga ra'yra'ga huvihava Tupana'gapyrive'ğa hohe yvagipeve'ğa hohe. Nurã po nhande rekohetei gara'yra'ga nhi'iğa rupi hamo nhaneremienduva rupi hamo. Tirovia hete ti ganhi'iğa a'ero xapohiryme ti jugwi javo.

[2] Ymyahũ Tupana'gapyrive'ğa imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa ymyahũva'ea pe tohendu katu ti ğa javo. A'ereki hupi hete ğa omombe'u. Ymyahũva'ea hendukatue'ymame ğanhi'iğa okovo hajiheva'ea rupi, a'ero ite'varuhu ahe ve. Ahe hendupotare'ymame okove'ỹ Tupana'gapyrive'ğa nhi'iğa rupi, ite'varuhu ahe ve. Na tuhẽ. A'ereki Tupana'ga omondouka ahe ve aherekote'varuhua kwepykava.

[3] Po ite'varuhu ymyahũva'ea pe ahe rekoe'ymame Tupana'gapyrive'ğa nhi'iğa rupi yvagipeve'ğa nhi'iğa rupi, a'ero po ti nhande ve kaitu ite'varuhu nehẽ nhande rekoe'ymame Tupana'ga ra'yra'ga nhi'iğa rehe nhandepojykaharete'ga nhi'iğa rehe ağwamo. A'ereki pyry hete tuhẽ ga manoi nhande repyga imomboa nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhande pokoga. Nhande imomborukare'ymame ga pe hendupotare'yma ganhi'iğa, niaka'nhymi tuhẽ po ti nhande hahyva'ea hugwi nehẽ. Omondo ti ga hahyva'ea nhande ve nehẽ.

Ga ypy tuhẽ onhimombe'u tamano ti pe ndepyga javo. Henduvirẽ ğa imombe'ui nhande ve javo: "Nhandepojykaharete'ga ei: 'Tamombo javo ji ruri pe pyri. Tamombo ti yvyakotyve'ğa ndekote'varuhua ğa hugwi ğa pokoga. Taroho ti ji ğa ji rupi yvagi pe hahyva'ea hugwi inoğatuavo ğapy'a.' A'ea tuhẽ nhandepojykaharete'ga ei." A'ea ğa ei imombe'ukatuavo ikwahavuka a'itituhẽva'ea nhande ve.

[4] A'itituhẽva'ea ko jira'yra'ga nhi'iğa javo, Tupana'ga opoko ğa japovouka ahemon-himomby'ava'ea ğa pe – kiroki a'ea gaha jate oapo kwaha. Nurã he'yjuhuva'ea ğa

japoparavuhui ahemonhimomby'ava'ea. Ɗwemimbotarimova'ea rupi Tupana'ga imondoukari gwa'uvapyryva popoakara ɡã pe ɡã pokoguka. Nurã nhande ei: Tupana'ga ɡã mbuhurukari nhande pyri imombe'uuka gwa'yra'ga nhi'iɡã ɡã pe.

Jesus Cristo'ga oko yvyakotyve'ɡã ja ɡãnderohoharamo

5 Nahanahã hekoi ɡã jikogame Tupana'ga ra'yra'ga rehe javo, ore imombe'ui kiro pe me ikwatija. Ojipyrive'ɡã pe rũi Tupana'ga ei: "Amongo ti ji ɡã penhi'iɡã rupi nehẽ – perope ji ɡã mongoi ipyahuva'ea pe." A'ea ga nde'i ojipyrive'ɡã pe yvagipeve'ɡã pe.

6 A'ea ymyahũva'ea ikwahavukari nhande ve. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iɡã mombe'uharava'ea e'i Tupana'ga pe ikwatija hako:
"Anhimomby'a ji.
A'ereki nde ereporogwety yvyakotyve'ɡã.
Ɡã ndehe nde erejapyaka.
Ne'aɡãtaruhu nde ɡã ndehe.
A'ereki nde neremoka'nhymi ɡã pokoga," ei ahe Tupana'ga pe ikwatija hako.
7 "Jypya nde ere'e
ɡã ti toko huvihavamo jijipyrive'ɡã gwyre'i javo.
Jypya nde ɡã mbopopoaka ɡã mbokatuavo ɡã mboukwahavamo a'ero toko ti ɡã huvihavamo javo.
Jypya nde eremongo enhimbiapoa ɡãnhi'iɡã rupi.
8 Nde ere'e: 'Toko pa ti nhirembiapoa ɡãnhi'iɡã rupi,' ere nde."
A'ea ahe ei ikwatija javo Tupana'ga pe hako. Oko pa ɡãnhi'iɡã rupi javo ga ei ikwatija.
Garembiapoa ndokopavi ve yvyakotyve'ɡã nhi'iɡã rupi kiro, xa'e nhande hepiage'yma.

9 Jesus'ga ki a'e te ikatu hete kiro okovo yvyakotyve'ɡã nduvihavuhuhetero. A'ea nhande ikwahavi. Jypya Tupana'ga ei oyvyteri pe ga mombe'gwovo toko na'ẽ ti ga huvihavamo jijipyrive'ɡã gwyre'i javo. Nahã Tupana'ga Jesus'ga rerekoypyi tomano ti ga yvyakotyve'ɡã ndepyga ɡã naɡãnani javo. A'ereki Tupana'ga omombyry pota ɡã pe. Ɡã ndepyga Jesus'ga manoro ɡwaramo Tupana'ga ga mbogweravirẽ ga mbopopoaka ga mbokatuheteavo ga mboukwahavamo toko ti ga huvihavuhuhetero kiro javo.

Na tuhẽ. Jesus'ga omano yvyakotyve'ɡã ndepyga imomboa ɡãndekote'varuhua ɡã hugwi okovo ɡãndepykaramo. 10 A'ereki Tupana'ga e'i: "Aru pota ji yvyakotyve'ɡã jijipyri. Omanomo ɡã ndepyga ti Jesus'ga ɡã pokogi ɡã nderua ji pyri nehẽ. A'ero po ti he'yjuhuve'ɡã nduvi ji pyri okovo jira'yramo avuirama nehẽ," ei ga.

Hahy Jesus'ga pe ga manorame ɡã ndepyga. A'ea rupi ko pyry Tupana'ga Jesus'ga mbojipokwahavi onhi'iɡã rehe ga monhimomiranambava ga mboavujikwea toko hete ti ga yvyakotyve'ɡã nderohoharamo ga pyri. A'ereki Tupana'ga ko japopahara'ga imongohara'ga. Ojive ga oapo pa tapo'ru pa ti ji javo.

11 Omanomo ɡã ndepyga Jesus'ga ɡã mombyryvi imomboa ɡãndekote'varuhua ɡã hugwi. Omo'emo'ẽ ga ɡã toko ti ɡã Tupana'ga ra'yramo javo. A'ero Tupana'ga rekoi ɡãnduvetero. Ga ko Jesus'ga ruva'ga no. Nurã Jesus'ga poyjahetero ɡãhã ko nhiirũhetea javo.

12 Tupana'ga pe ga ei:
"Kiro po ti ji nde kwahavukari nhiirũ'ɡã pe nehẽ.
Ɡã nhimono'ono'oɡame nenhi'iɡã renduva
po ti ji nde mbohetei ɡãpyteri pe nhinhimby'yita," ei Jesus'ga.

13 Onhi'iɡã'javame Jesus'ga ei:
"Ji tuhẽ ajiko Tupana'ga rehe."
Onhi'iɡã'javame Jesus'ga ei:
"Ji rendu ti! Agwa ji rekoi Tupana'ga ra'yra'ɡã pavẽi.
Tupana'ga ɡã mbuhuruka ji pyri
epoko katu ti ɡã javo ji ve," ei Jesus'ga.

A'ea nhaporemo ymyahũva'ea okwatija Jesus'ga nhi'iɡã mombe'gwovo ymyahũ.

14 Tupana'ga ra'yra'ɡã ko yvyakotyve'ɡã tuhẽ gwa'oro gwekoro. A'ereki ɡã o'a oy'ɡã hugwi. Nurã na jitehe ko Jesus'ga hoi nhande rupi. Nahã ga rekoi yvyakotyva'ero

tamombi ti ji Diabo'ga popoakara nhimanorame javo. "Yvyakotyve'ğa arõe'ỹve'ga
Diabo'ga omongyhyji yvyakotyve'ğa ğamanoa hugwi," ei Jesus'ga. [15] "Gapopoakara
mombigame ti ji ğa pokogi ğa mbopiro'yavo ğakyhyjia hugwi nehẽ," ei Jesus'ga. "A'ereki
ğa omanoe'ymame ojapyaka omanoa rehe okyhyjiavo jugwi," ei Jesus'ga.
[16] Jesus'ga nde'i: "Ajo ji Tupana'gapyrive'ğa pokoga yvagipeve'ğa pokoga nhimanomo ğa
ndepyga." A'ea rũi ga ei. A'ea jukwaha. Ymyahũva'ea e'i ikwatija ymyahũ: "Abraãova'ea
rakykwepohara'ğa pyri yvyakotyve'ğa pyri po ti ga uhu ğa pokoga nehẽ," ei ahe.
[17] Nurã Jesus'ga ei: "Kiro po ti ji tako nhiirũ'ğa javijitehe."
A'ea ga ei ua yvya koty ovahema o'a oyhẽa hugwi gwa'oro okovo oirũ'ğa ja Abraãova'ea
rakykwepohara'ğa ja. Oko ga ğa javijitehe tuhẽ tako ti ji ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhuro
Tupana'ga pe javo. Hahy gairũ'ğa pe. Ğa okoveveuhu. Nahanahã ğa pe. Na jitehe Jesus'ga
pe no. A'ero ga ikwahahetei ğandekoa. Nurã ga ğa porogwetygi. Nurã ga ei Tupana'ga pe:
"Tamombo ti ji nhandereheve'ğa ndekote'varuhua ğa hugwi nhiirũ'ğa ndekote'varuhua
ğa hugwi," ei ga Tupana'ga pe.
Nahã ga ğa pokogi a'ero okovo ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhuro Tupana'ga pe omanomo
imomboa ğandekote'varuhua ğa hugwi. Nahã ga ğa ndepygi inoğatuavo ğapy'a. Nahã
Jesus'ga rekohetei Tupana'ga nhi'iğa rupi. [18] Ite'varuhu Jesus'ga pe ojipe'ğa ga mon-
gote'varuhupotarame novĩa. Hahy! Nurã ğa ojipe'ğa mongote'varuhupotarame, ga
ikwahavi ğa pokoga tombopogweyme ti ğa ğa javo.

3

Jesus'ga huvihava Moisésva'ea hohe

[1] Pe me nhiirũa pe Tupana'ga remimo'ẽhara pe ji ei: Pejapyaka ti Cristo Jesus'ga rehe, a'e
ji. Nhiirũa, a'e ji pe me. A'ereki nhande ve Tupana'ga e'i nhande mo'emo'eamo: "Pejiko ti
Cristo Jesus'ga rehe pejikovo avuirama ji pyri," ei ga. A'ero ji pavẽi pe pejiko ga rehe xako
ti ga pyri avuirama.
Pejapyaka ti Cristo Jesus'ga rehe ga kwahaheteavo. Gaha ko Tupana'ga moirũhara'ga.
A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri, ji kwahavuka ti ğa pe javo. Gaha ko
ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga Tupana'ga pe. A'ereki ga nhande repy omanomo
tomombo ti Tupana'ga ğandekote'varuhua ğa hugwi javo. Jesus'ga rehe nhande xajiko
hete imomboruka ga pe nhanderekote'varuhua nhande hugwi. Aerẽ po ti ga nhande
rerohoi nhande mombytavo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. Pevo ga ruvi jipi. A'ea
nhaporemo nhande xa'e herovia.
[2] Nahanahã ti ji moirũ javo Tupana'ga Jesus'ga mbuhuri avo yvya koty. A'ero ga
Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi. Na jitehe ymyahũ Moisésva'ea Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi
Tupana'gareheva'ea repiakatupava.
[3] Jesus'ga reki huvihava nhaneramonhava'ea hohe Moisésva'ea hohe. A'ereki Jesus'ga
omongo yvyakotyve'ğa Tupana'ga nhi'iğa rupi peko ti Tupana'gareheva'ero javo.
Nhande japorame onga ojipe'ğa ei nhande mboheteavo: "Okwaha hete ğa japovo," ei
ğa. Nde'i ğa: "Onga ojiapo." A'ea rũi ğa ei. Koji'i ğa ombohete onga apohara'ga. A'ereki
ga oapo onga imohina. Gwyre'i ğa ombohete onga a'ero.
Na jitehe Jesus'ga huvihava Moisésva'ea hohe. Nurã koji'i po nhande ga mbohetei
a'ero hamo. A'ereki Jesus'ga omongo yvyakotyve'ğa Tupana'ga nhi'iğa rupi peko ti
Tupana'gareheva'ero javo. Moisésva'ea ki a'e te oko Tupana'gareheva'ero jate reki. [4] Na
tuhẽ. Japopyra ko onga nhaporemo. Emo Tupana'ga tuhẽ omongo pa japoparavuhuavo.
[5] Tupana'gareheva'ero oporavykyavo Moisésva'ea Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi. Ahe
gwepia katu pa Tupana'gareheva'ea imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa ahe ve ikwahavuka
Tupana'ga nhi'iğa aerẽva'ea.
[6] Cristo'ga ki a'e te Tupana'ga ra'yramo Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi Tupana'gareheve'ğa
nderekokatuavo ğa mongomongovo onhi'iğa rupi okovo ğanduvihavuhuhetero. Po
nane'ymi nhande ndiajikopigi Tupana'ga rehe avuirama gaha nhande mbojiko ojihe
javo, a'ero nane'ymi nhande rekoi gareheva'ero. Po nane'ymi nhande nimbohetepigi

ga avuirama gaha po ti omombyry nhande ve nehẽ javo, a'ero nane'ymi nhande rekoi
gareheva'ero.

Peko hete ti Tupana'ga nhi'iğa rehe

7-8 Tupana'gareheva'ero pejikovo ğwaramo pehendu katu ti ganhi'iğa – kiroki a'ea
gara'uva omombe'u Tupana'ga rembikwatijarukara. Tupana'ga ra'uvapyryva e'i:
"Po ağwamo pe Tupana'ga nhi'iğa renduvi,
a'ero ti peko hete ganhi'iğa rehe hendukatuavo.
Tapekoi ti penhamonhava'ea ja
– kiroki ahe nohendukatupotari Tupana'ga nhi'iğa jipi opohipota ga hugwi," e'i
Tupana'ga ra'uva.
"A'ea rupi ongae'ỹi me penamonhava'ea rekote'varuhui
mara'ngu po ti Tupana'ga onhi'iğa rendukatue'yma raykavo nehẽ javo.
9 Tupana'ga ei pe me: 'Pevo penamonhava'ea rekote'varuhui
tihepia ti Tupana'ga rekoa nhande rehe javo.
Quarenta anos mondorame ahe hepiagi nhirembiapoa ahemonhimomby'ava'ea
ji ahe rerekokaturame quarenta anos rupi.
A'ea repiagame vehevi ahe rekote'varuhui,' ei Tupana'ga," e'i.
10 " 'Nurã ji ei: Nane'ymi jipy'a atyvi ğa ndekoi opohipota ji hugwi.
Ğa ndokwahapotari nhiremimbotarimova'ea
okoe'yma nhinhi'iğa rupi.
Nurã ji nhimonha'ngahetei ğa ndehe.
11 Nurã ji ehetei nhinhimonha'ngavo:
Nanoğatuağwami ti ji ğapy'a
ğa nderure'yma jijipyri nehẽ,' ei Tupana'ga."
A'ea Tupana'ga ra'uvapyryva i'ei imombe'gwovo.

12 Nhiirũ, pe me ji ei pe napenani: Pekwaha ti pejipy'a. Po pendeaporoğita ite'va pe
mbojikopipota Tupana'ga rehe, a'ero ti pejirokwa pejeaporoğitakaturo xapohiryme ti
Tupana'ga hugwi avuiramave'ga hugwi javo. 13 Nane'ymi ti pe'ji pejohupe: "Xako katu
ti jipi. Xapohi ti nhanderekote'varuhua hugwi. Xajikopigyme ti Tupana'ga rehe."

A'ea ti pe'ji pejohupe jipi nahã pejopokoga. A'ereki Tupana'ga e'i pe me ağwamo
pehendu katu ti nhinhi'iğa javo. Pe napenani pejapyaka ti pejikokatua rehe a'ero pe-
jipohia pejikote'varuhua hugwi Tupana'ga nhi'iğa renduva xanhimoandyandyjukaryme
ti ite'varuhua pe javo. A'ereki pe ndekote'varuhurame pendekote'varuhua nohen-
dukatupotarukari Tupana'ga nhi'iğa pe me. A'ero pe ndapekoa'javi Tupana'ga rehe.

14 Xajiko hete ypy nhande Tupana'ga rehe ikwehe. Xajikopigyme ti ga rehe nhaneman-
oe'ymame. Po ti nane'ymi nhande jikohetei avuirama ga rehe, a'ero po ti ga nhande
mbojikoty'arukari Cristo'ga pavẽi nehẽ.

15 Nane'ymi ti pejiko hete Tupana'ga rehe. A'ereki ağwamo garembikwatijarukara e'i:
"Po ağwamo pe Tupana'ga nhi'iğa renduvi,
a'ero ti peko hete Tupana'ga nhi'iğa rehe hendukatuavo.
Tapekoi ti penhamonhava'ea ja
– kiroki ahe nohendukatupotari Tupana'ga nhi'iğa jipi opohipota ga hugwi," e'i
Tupana'ga rembikwatijarukara.

16 Ymyahũ penamonhava'ea ğwendu Tupana'ga nhi'iğa novĩa hako. A'ereki ahe nohen-
dukatupotari ganhi'iğa opohipota ga hugwi – kiroki ahe uhu Egitopeva'ea gwyra hugwi.
Ymyahũ Moisésva'ea gweru ahe pea hugwi. Ndahe'yiva'ea ğwendu katu Tupana'ga
nhi'iğa. Ahe jate ğwendu katu. 17 Onhi'iğa rendukatue'ỹva'ea rehe Tupana'ga onhi-
monha'nga quarenta anos mondorame. Ongae'ỹi me ahe manoi a'ero okote'varuhuavo.
Pevo ahera'oa pytai a'ero. 18 Ahe jikopotare'yma ğwaramo ga rehe, ga ei:
"A'e hete ji: Nanoğatuağwami ti ji ğapy'a
ğa nderure'yma jijipyri nehẽ," ei Tupana'ga hako.

19 Nurã nhande ikwahavi javo: Ahe jikoge'yma ɡwaramo ga rehe, Tupana'ga nonoɡatui
ahepy'a ahe rerure'yma ojipyri, xa'e nhande.

4

Tupana'ga onoɡatu pota ojiheve'ɡa py'a

1 Aɡwamo Tupana'ga onoɡatu pota nhandepy'a. A'ero ga ei: "Pejikoheterame ji rehe
tanoɡatu ti pepy'a," ei ga.
Xajirokwa ti nhandepy'a noɡatua rehe. Po na rũi, ga nonoɡatui. Pejiko hete ti ga rehe
a'ero tonoɡatu tuhẽ ti ga pepy'a. 2 A'ereki nhande ve ɡa omombe'u pyryva'ea Tupana'ga
nhi'iɡa Tupana'ga pe poko pota javo. Na jitehe ymyahũva'ea pe no. Ymyahũ ahe
omombe'u pyryva'ea Tupana'ga nhi'iɡa Tupana'ga pe poko pota javo. Ahe henduvame
Tupana'ga nhi'iɡa ndikwahyi reki ahe rehe. A'ereki henduvame ahe ndojikogi Tupana'ga
rehe. Nurã Tupana'ga nonoɡatui ahepy'a.
3 Ahe ve Tupana'ga ei:
"A'e hete ji nhinhimonha'ngavo:
Nanoɡatuaɡwami ti ji ɡapy'a
ɡa nderure'yma jijipyri nehẽ," ei ga.
Yvya apopavypyagwera jate ga japopigirẽ, u katu gapy'a. Ga opota ɡajikoga ojihe tu
katu ti ɡapy'a na jitehe nehẽ javo. Ojiko po ymyahũva'ea ga rehe opy'a noɡatuuka ga pe
ramo a'ero. Nhande ki a'e te xajiko ga rehe. A'ero nhandepy'a Tupana'ga inoɡatui.
4 Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka sétimo dia mombe'gwovo. Garembikwatijarukara
e'i:
"Seis dias rupi Tupana'ga japopavi.
Ko'emame ga japopigi.
A'ero gapy'a rukatui," e'i ikwatijarukara.
5 Okwatijara'ja ahe. Aherembikwatijara i'ei Tupana'ga nhi'iɡa mombe'gwovo:
" 'Nanoɡatuaɡwami ti ji ɡapy'a
ɡa nderure'yma jijipyri nehẽ,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijara.
6 Nurã nhande ikwahavi javo: Ojipe'ɡa py'a ti Tupana'ga tonoɡatu a'ero, xa'e
nhande. A'ereki Tupana'ga imombe'uukarypyrame pyryva'ea ymyahũva'ea pe ahepy'a
noɡatupota, ahe ndojikogi reki ga rehe. Nurã Tupana'ga nonoɡatui ahepy'a.
7 Aerẽ Tupana'ga imbokwara'ara'arame inoɡatupota yvyakotyve'ɡa py'a ga ea'javi.
Okwatijaruka ga Daviva'ea pe. Daviva'ea omombe'u a'ea jitehe a'ero ikwatija. A'ea ji
amombe'u pe me ko. Aherembikwatijara e'i:
"Po aɡwamo pe Tupana'ga nhi'iɡa renduvi,
a'ero ti peko hete Tupana'ga nhi'iɡa rehe hendukatuavo," e'i Daviva'ea rembikwati-
jara.
8 Ymyahũ Moisésva'ea py'rovo Josuéva'ea oko israelitasva'ea repiakatuharamo. Po
ymya Josuéva'ea onoɡatuuka israelitasva'ea py'a, a'ero po aerẽ Tupana'ga nde'ia'javi ahe
ve hamo aɡwamo ji inoɡatupotari pepy'a javo hamo. Emo Josuéva'ea nonoɡatuukari
ahepy'a. Nurã Tupana'ga ea'javi yvyakotyve'ɡa py'a noɡatupota. 9 A'ero aɡwamo vehevi
Tupana'ga inoɡatupotari ojiheve'ɡa py'a.
10 Ymyahũ Tupana'ga oapo pi. A'ero gapy'a rukatui. Na jitehe ga – kiroki ga opy'a
noɡatuuka Tupana'ga pe – gaha oapo pi Tupana'ga ja.
11 A'ea kwahava xajirokwa hete ti inoɡatuuka Tupana'ga pe nhandepy'a nanani xakoyme
ti ymyahũva'ea ja javo – kiroki ahe ndojikogi ga rehe. A'ero po ti Tupana'ga nde'i
nhande ve nehẽ nanoɡatuaɡwami ti ji pepy'a jave'yma nhande ve. Xajiko hete ti ga rehe
hendukatuavo ganhi'iɡa.

Tupana'ga nhi'iɡa ahe mongo Tupana'ga pyri avuirama

12 Tupana'ga nhi'iɡa nhande mongo Tupana'ga pyri avuirama. Ipopoaka ganhi'iɡa.
Ganhi'iɡa ko haimbejovaiva'ea ja itakyhea'javuhuva'ea ja. Po nhande timongi haim-
bejovaiva'ea mbiara yvytera pype, a'ero nhande tihepia pa ipype ijoapyhava vehevi

ikaĝyvynha vehevi no. Koji'i Tupana'ga onhi'iĝa imongihetei nhande pype nhande henduvame ganhi'iĝa. A'ero ga hepiukari nhande ve nhandereaporoĝita nhaneremimbotarimova'ea reheve. Nurã nhande jikwahahetei. A'ero nhande ei: Ĝwia rehe tuhẽ nhande rekohetei reki! Na tuhẽ nhande reaporoĝitaro reki! Nahã nhande rekote'varuhui reki! Nahã nhande rekokatui reki! A'ea xa'e nhande hendukaturame Tupana'ga nhi'iĝa.

13 Tupana'ga pe jukwaha hete pa garembiapoa. Ahã onhimiva'ea ga pe. Ga gwepia pa. A'ero po ti nhande nimimi nhanderekote'varuhua ga hugwi nehẽ. Garovai pyteri pe po ti nhande ami nehẽ. Ga pe po ti nhande imohembavi nhanderekote'varuhua nehẽ. A'ereki ga nhanderuvihavuhuhete'ga nhande kwaha pa nhande nhaporemo.

*Jesus'ga oko ikwava'*ẽhara'ĝa nduvihavuhuhetero

14 Jesus'ga oko huvihavuhuhetero. Ga ko ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuhetero Tupana'ga pe nhande repyga no. Nhanderekote'varuhuro ĝwaramo ga nhande repygi omanomo tamombo ti ji ĝandekote'varuhua ĝa hugwi javo. Aerẽ ga hoi ogwovo yvaga rupi okwava ovahema Tupana'ga pyri. Ga ko Tupana'ga ra'yra'ga. Nurã ti xavy'a hete ga rehe nhandejikoheteavo ga mombe'gwovo xajiko hete nhande ga rehe javo.

15 A'ereki Jesus'ga ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhu'ga nhande porogwety. A'ereki ga okwaha hete nhandepopoakare'yma. A'ereki ga oko nhande ja uvame yvya koty nhande pyri. Niandepopoakari nhande hahyrame nhande ve. Ite'varuhu nhande ve ojipe'ĝa nhande mongo te'varuhu pota. Hahy! Na jitehe hahy paravuhu ga pe. Nurã ga ikwahahetei. Ga ndokote'varuhuangavi reki hahypavame ga pe.

16 Nurã xanhi'ĩ hete ti Tupana'ga pe nhanderuvihavuhuhete'ga pe ikwahava gapyryva nhande ve. Xanhi'ĩ hete ti ga pe tomombo ti ga nhanderekote'varuhua henonha'jave'yma avuirama ikwahava'jave'yma. Xanhi'ĩ ti ga pe nhandepopoakare'ymame tomombyry ti ga nhande ve nhande pokoga javo.

5

1 Ymyahũ Tupana'ga ĝa mo'emo'ẽi yvyakotyve'ĝa pyteripeve'ĝa hako. A'ea rupi ga ei hako: "Toko ti ĝa ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro ji ve yvyakotyve'ĝa pokoga tomombo ti Tupana'ga ĝandekote'varuhua javo. Ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro ti ĝa togweru ĝanemimbuhuteheva'ea ji ve ikwava'eĝa. Togweru ti ĝa mbatepyryva no – kiroki a'ea yvyakotyve'ĝa ombuhu tehe ji ve jukapyra. A'ea ti ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhu'ĝa tokwava'ẽ ji ve. A'ero po ti ji imombori yvyakotyve'ĝa ndekote'varuhua ĝa hugwi nehẽ ĝa mombyryva," ei Tupana'ga.

2 Ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhu'ĝa ko yvyakotyve'ĝa. Yvyakotyva'ero ĝwaramo ĝa ndipopoakari okote'varuhuavo yvyakotyve'ĝa ja. Nurã ĝa ikwahahetei yvyakotyve'ĝa ndekoa ĝa oko te'varuhu nhande ja javo. A'ero ĝa yvyakotyve'ĝa porogwetygi yvyakotyve'ĝa ndekote'varuhurame okoe'yma Tupana'ga nhi'iĝa rupi ikwahave'yma ĝwaramo. Nonhimonha'ngai ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhu'ĝa ĝa nderekokatuavo a'ero.

3 Ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhu'ĝa okote'varuhu. Nurã Tupana'ga ero ĝwaramo ĝa jipygi na'ẽ ikwava'eĝa mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi javo. Aerẽ ĝa jara'ĝa ndepygi ikwava'eĝa mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe tomombo ti ga ĝandekote'varuhua javo.

4 Nde'i yvyakotyve'ĝa: "Kiro ti ji tako ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro Tupana'ga pe." A'ea rũi ĝa ei. Nonhimbohetei ĝa nanongara rehe. A'ereki Tupana'ga jate e'i: "Kiro ji pe mo'emo'ẽi peko ti ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro ji ve javo." Na tuhẽ. Gaha jate e'i Arãova'ea pe ymyahũ hako eko ti ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro ji ve javo. Na jitehe onhimbohetee'yma ojipe'ĝa ndekoi ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro Tupana'ga pe ga erame jate ĝa pe.

5 Na jitehe Cristo'ga nonhimbohetei no. Nde'i ga: "Kiro ti ji tako ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro." A'ea rũi Cristo'ga ei. Tupana'ga ki a'e te ga mbohetei toko ti ga ikwava'ẽhara'ĝa nduvihavuhuro ji ve javo. Ga pe Tupana'ga ei:
"Jira'yramo nde rekoi.

Jihi a'e yvyakotyve'ğa pe nhaporemo nde mombe'gwovo kiro:
Gaha ko jira'yra'ga," ei Tupana'ga.
[6] Onhi'iğa'javame Tupana'ga ei Cristo'ga pe:
" 'Ymyahũ Melquisedeque'ga ko ikwava'ẽhara'ga ji ve.
Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ẽharamo ji ve Melquisedeque'ga ja,' ei Tupana'ga Cristo'ga pe," e'i Tupana'ga rembikwatijarukara.
[7] Uvame yvya koty Cristo'ga onhi'ĩ Tupana'ga pe jipi ji poko javo. A'ereki Tupana'ga ipopoaka. Nurã Cristo'ga ei ga pe: "Ipotarame po ti nde nanhimomanoukari nehẽ." Hahyahi Cristo'ga nhi'iğa ga pe ga jehe'orame ji poko javo. A'ero Tupana'ga ga rendukatui. A'ereki Cristo'ga e'i: "Nhinhi'iğa rupi rũi ti eko. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero," ei ga Tupana'ga pe.
[8] Tupana'ga ra'yramo ga vehevi onhimbo'e onhimongovo Tupana'ga nhi'iğa rupi hahyrame ojive. [9] Nahã hahyrame ga pe hahya ga mbojipokwahavi Tupana'ga nhi'iğa rehe ga monhimomiranambava. Nurã ga rekoi yvyakotyve'ğa nderohoharamo yvagi pe. Kiroki ğa oko ganhi'iğa rupi – ğa hugwi nhaporemo ga omombo ğandekote'varuhua ğa mombyryva. Aerẽ po ti ga ğa nderohoi yvagi pe ğa mombytavo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ. [10] A'ereki Tupana'ga e'i Jesus'ga pe:
"Ymyahũ Melquisedeque'ga ko ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga ji ve.
Na jitehe ndehe kiro ereko ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhuro ji ve Melquisedeque'ga ja," ei Tupana'ga.

Tapejikopigi ti Cristo'ga rehe

[11] Melquisedeque'ga rehe ti xanhomoğitağita hete novĩa. A'ereki manameuhũ pe pekwaha! Nurã manameuhũ po ti ji ikwahavukari pe me nehẽ? Napenhimbo'ea'javi pe! [12] Pejapyaka ti pejihe! Ymyahũ pe jikogi Cristo'ga rehe. Nurã po kiro pe ojipe'ğa mbo'ei Tupana'ga nhi'iğa rehe ikwahaheteavo hamo. A'ea ji ei novĩa. Ağwamo vehevi ti ojipe'ğa toko pembo'eharamo pe mbo'ea'java ahembo'eypya rehe nonhimimiva'ea rehe imombe'urame Tupana'ga nhi'iğa pe me.
Pe ndapekwahavi Cristo'ga mombe'ua onhimiva'ea. Xunhihete'i jate pe pekwaha ahembo'eypya jate. Ipita'ngive'ğa – kiroki ğa oka'mbu jate – ğa ndo'upavi. Ã̃a javijitehe pe ndekoi a. [13] A'ea ji ei pe me. Kiroki ga oka'mbu jate – gaha ko ipita'ngive'ga ikwahave'yma. Na jitehe pe peko ipita'ngive'ğa javuhu. A'ereki xunhi pe pekwaha Tupana'ga nhi'iğa pyryva'ea. Ipita'ngive'ğa javuhu pe ei pejohupe: "Marã aherekote'varuhua? A'ereki nhande ndikwahavi. Marã ahe rekokatui? A'ereki nhande ndikwahavi." A'ea pe ei ikwahave'yma pekopave'yma Tupana'ga nhi'iğa rupi.
[14] Kiroki ga o'u pa – gaha ko jyvuakaruhu. Ga javijitehe ga ikwahavi no – kiroki ga Tupana'ga nhi'ĩpo'ru pa okokatuavo opohia okote'varuhua hugwi. Gaha ojipokwaha Tupana'ga nhi'imbava rehe ikwahapaheteavo. A'ero ga ei: "Nahã aherekote'varuhua. Nahã ahe rekokatui," ei ga ikwahava. Koji'i ga ikwahavi no. Nonhimimi Tupana'ga nhi'iğa ga pe. Pehe ki a'e te ndapekwahavi ve oka'mbuve'ğa javuhu.

6

[1] Xanhomoğitaa'jaa'javyme ti ahembo'eypya rehe Cristo'ga mombe'urame. Kiro koji'i xanhimbo'e onhimiva'ea rehe Cristo'ga mombe'upava rehe ikwahaheteavo nhanenhimbojipokwahapava hehe. A'ea rehe ji pe mbo'epotari kiro. A'ereki nhande xanhimbo'e jipe ahembo'eypya rehe.
A'ea rupi nhande ei ahembo'eypya mombe'gwovo: Xapohi ti nhanderekote'varuhua hugwi herojijyita nhandereaporoğita. Xajiko ti Tupana'ga rehe ga reroviaheteavo, xa'e jipe nhande ikwehe. [2] Ymya nhande ei: Nahanahã batismos. Tupana'ga ti tomombyry pe me kiro javo, nahanahã po nhande xapoko Jesus'gareheve'ğa akağa rehe hamo javo ğa pe. Ymya nhande ei: Nahanahã po ti Tupana'ga omanove'ğa mbogwerava'javi nehẽ. Nahanahã po ti Tupana'ga ei ğa pe nehẽ, xa'e jipe nhande ikwehe. Jara'ğa pe po ti ga ei nehẽ: "Pejo ti pejijupa avuirama ji pyri," e po ti Tupana'ga nehẽ. Jara'ğa pe po ti ga ei nehẽ:

“Peho ti ji hugwi pejijupa avuirama hahyva'ea ruvihava pype,” e po ti Tupana'ga nehẽ, xa'e jipe nhande ikwehe. A'ea pe nhaporemo nhande ei ahembo'eypya mombe'gwovo ikwehe.

3 Kiro koji'iva'ea rehe xanhimbo'e onhimiva'ea rehe Cristo'ga mombe'upava rehe ikwahaheteavo, a'e ji pe me. Xanhimbo'e ti hehe Tupana'ga ipotarame.

4 Marã po jara' gã pe? Tupana'ga nhi'iĝa ĝa henduna'ẽi. Aerẽ po ĝa nohendukatua'javi. Ĝa henduvypyrame Tupana'ga ikwahavukari opyryva ĝa pe nahanahã ji ipotari javo. Ĝa pe ga ikwahavukari Cristo'ga rupi po ti yvyakotyve'ĝa nduri ji pyri nehẽ javo. Nurã ĝa jikogi Cristo'ga rehe imomboruka ga pe okote'varuhua ojihugwi a'ero. “Tupana'ga Cristo'ga mbuhuruka nhande pyri yvaga hugwi,” ei ĝa. A'ero Tupana'ga ra'uvapyryva uhu ĝa pyri ĝa pokoga. 5 A'ero ĝa ei: “Pyry hete Tupana'ga nhi'iĝa nhande ve. A'ereki ga nhande mbojiko ojihe,” e na'ẽ ĝa. “Xanhimomby'a nhande gapopoakara rehe. Aerẽ po ti koji'i nhanemonhimomby'ava'ea nehẽ no,” e na'ẽ ĝa.

6 Nahã ĝa ndekona'ẽi henduva Tupana'ga nhi'iĝa. Aerẽ po ĝa ei: “Ndorokoa'javi ore Tupana'ga nhi'iĝa rehe,” e po ĝa okote'varuhuavo.

Marã po ĝa pe? Tupana'ga ndogwerojijyja'javi tuhẽ ĝandeaporoĝita a'ero. Ĝa ndopohipotari okote'varuhua hugwi imomborukare'yma Tupana'ga pe avuirama. Ndokoa'javi ĝa Tupana'ga nhi'iĝa rupi. Nurã ĝa ndekoi Tupana'ga ra'yra'ga jukahara'ĝa ja. Ombotegwete ĝa Jesus'ga ojipe'ĝa ndovaki.

7 Omoakỹakyma'ja amana yja ko pe. Pyryva'ea henhui jugwi gworygworyvamo kohoa jara'ga remityma. A'ero ga i'ui ĝwemityma gworygworyvamo. A'ea pe yjakatua pe Tupana'ga imombyryvi.

Yjakatua – kiroki a'ea hugwi henhui pyryva'ea – a'ea ja ko ĝa – kiroki ĝa ojiko hete Tupana'ga rehe okopige'yma ganhi'iĝa rupi okopyryvamo ga pe. Ĝa pe ga imombyryvi.

8 Omoakỹakyma'ja amana ojipea yja ko pe no. Ndapyryviva'ea ki a'e te henhui jugwi hatĩava'ea hajiheva'ea pavẽi. A'ea kohoa jara'ga ndo'ui. Nurã ga ei: “Ite'varuhu yja!” Nambegwei ti ga ei tokai ti nehẽ javo. A'ero ti ga imbokai nehẽ.

Yjate'varuhua – kiroki a'ea hugwi henhui ndapyryviva'ea – a'ea ja ko ĝa – kiroki ĝa nohendukatui Tupana'ga nhi'iĝa okoe'yma hupi okopyryve'yma ga pe. Nambegwei po ti ga imondoi hahyva'ea ĝa pe nehẽ.

9 Tupana'ga nhi'iĝa rendukatue'ỹve'ĝa pe ji anhi'ĩ popoaka. Pehe ki a'e te ndapekoi ĝa ja. Peko pyry pe Tupana'ga pe. A'ea ore ei pe me oreremiarõva'ea pe. A'ereki ore opokwaha. Peko hete pe Tupana'ga nhi'iĝa rupi imomboruka pejikote'varuhua ga pe. A'ero po ti Tupana'ga pe nderohoi yvagi pe pe mombytavo avuirama ojipyri nehẽ pe imomborukaro ĝwaramo. 10 A'ereki Tupana'ga ahe rereko katu jipi ahe poravykykaturame ga pe. Nurã po ti ga nomoka'nhymi peporavykyagwera nehẽ. Peporavyky katu pe Tupana'ga remimo'ẽhara'ĝa pokoga ikwehe Tupana'ga arõhetero ĝwaramo. Aĝwamo vehevi pe ĝa pokogi. Peporavykypava Tupana'ga hepiagi okopyryvamo pe me.

11 Na jitehe pe nhimarane'ymame nane'ymi ti pejirokwa pejikoheteavo Tupana'ga rehe avuirama pejikokatuavo ojipe'ĝa pe Cristo remimombyryva mbuhua pejive. Oropota hete ore pejirokwa pe napenani. 12 A'ero po ti pe ndapevevugwei nehẽ. Pejiko ti Tupana'ga rehe ojipe'ĝa ja Tupana'gareheve'ĝa ja. Penhimomirana ti onhimomiranave'ĝa ja pejikopige'yma. Ojiko ĝa onhimomiranama tihepia ti Tupana'ga remimombyryva nhande ve nehẽ javo – kiroki a'ea pe ga ei ĝa pe. Tupana'ga nopiriani onhi'iĝa. A'ero ga ĝa mbohoryvi opyryvamo ĝa pe. Na jitehe po ti Tupana'ga pe mbohoryvi opyryvamo pe me nehẽ pe ndekorame ĝa ja aerẽ po ti Tupana'ga imombyryvi nhande ve nehẽ javo no.

Tupana'ga nopiriani onhi'iĝa

13 Yvyakotyve'ĝa ĝwenoi ojihoheve'ga Tupana'ga ojohupe a'itiva'ea ji ei nhinhi'iĝa javo. A'ereki Tupana'ga omombe'u a'itituhẽva'ea jate. Nurã togwerovia ti ojipe'ĝa nhinhi'iĝa javo, ĝa ei: “Tupana'ga okwaha nhinhi'iĝatua.” A'ea ĝa e'i Tupana'ga renoina.

Tupana'ga jate ni'mbei okovo huvihavamo ojipe'ã̃ga hohe pa. Nurã̃ Tupana'ga ehetei ojera javo o'erame Abraãova'ea pe togwerovia hete ti Abraão'ga nhinhi'iã̃ga javo. Imombe'gwovo pyryva'ea ga ei ahe ve a'ero: [14] "Jihi Tupana ti amombyry hete tuhẽ nde ve nehẽ," ei ga ahe ve. "Amondo ti ji ndera'yra nde ve nehẽ. Aerẽ po ti nderakykwepohara'ã̃ga nde'yjuhuro a'ero nehẽ. A'iti a! a'e ji." Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea Abraãova'ea pe onhinoina.

[15] Onhimomiranamame Abraãova'ea imbokwara'ara'ari ojikoga Tupana'ga rehe omombyry po ti ga ji ve nehẽ javo. Tupana'ga nopiriani onhi'iã̃ga Abraãova'ea pe. A'ero ga imombyryhetei ahe ve.

[16] Yvyakotyve'ã̃ga ã̃wenoi ojihoheve'ga ojogwayvarame. Ojohupe ã̃ga ei onhombojikoga ojogwehe: "A'itituhẽva'ea pe ore ei. Tupana'ga okwaha orenhi'iã̃gatua pe me." A'ea ã̃ga ei ojohupe Tupana'ga renoina heroviaruka ojohupe herojijyje'yma onhi'iã̃ga. A'ero ã̃ga ndojogwayvara'javi.

[17] Ymyahũ Tupana'ga ikwahavukapotari onhi'iã̃ga rerojijyje'yma ã̃ga pe – kiroki ã̃ga pe ga e'i: "Jihi Tupana po ti opogweruruka yvagi pe pe mongovo avuirama ji pyri imombyryva pe me nehẽ pe jikoga ã̃waramo ji rehe," ei ga. Nurã̃ onhinoina ga ei a'ea ã̃ga pe jukwaha hete ti ã̃ga pe nhinhi'iã̃ga rerojijyje'yma javo. [18] Tupana'ga ei a'ea onhinoina tohoryory hete ti ã̃ga ikwahavame javo. E'i ga: "Aerẽ po ti ã̃ga ei nehẽ: 'Tupana'ga ndogwerojijyi onhi'iã̃ga. Ga ndogwerojijyi onhi'iã̃ga onhinoiname no,' e po ti ã̃ga gworygworyvamo nehẽ," ei Tupana'ga.

Na tuhẽ. Tegwete ga'mbea ga nhi'iã̃game. A'ero a'ea kwahavame nhande roryroryheteramo nhandejirokwa ga rerovia aerẽ po ti ga nhande rerohoukari ojipyri nehẽ javo, xa'e nhande. A'ereki nhande xajiko hete ga rehe nhandepohia nhanderekote'varuhua hugwi.

[19] Ipohyiva'ea ãncora nombojijyjukari yharuhua ahe imomborame yharuhua hugwi ihamuhũa pyvõ. Na jitehe nhandereaporoõgita ndojirojijyja'javi. A'ereki nhande tirovia tuhẽ Tupana'ga aerẽ Jesus'ga pe po ti ga nhande rerurukari ojipyri yvagi pe nehẽ javo. Nianemoandyandyi po ti ga nehẽ. Jesus'ga rehe nhande jikogi a'ero nhandekyhyjie'yma.

Ga oho jipe yvagi pe Tupana'ga pyri tuhẽ nhande repyga okovo ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhuro. Avo yvya koty ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhu'ã̃ga na jitehe oho Tupana'ga ronga pype hete hovapiahava aherovai gwe'yja'ã̃ga ndepyga. [20] Tupana'ga pyri yvagi pe nhanderenondeve'ga hoi ovahema Jesus'ga. Gaha oho nhande renonde nhande repyga toho ti ã̃ga ji reviri yvagi pe javo. Ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhu'ga Tupana'ga pe ko Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i ga pe:

"Ymyahũ Melquisedeque'ga ko ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhu'ga ji ve.
Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ẽhara'ã̃ga nduvihavuhuro ji ve Melquisedeque'ga ja," ei ga Jesus'ga pe.

7

*Melquisedeque'ga oko ikwava'*ẽharamo Tupana'ga pe

[1] Ymyahũ Melquisedeque'ga ko Salémmeva'ea ruvihavuhu'ga hako. Ga ko ikwava'ẽhara'ga Tupana'ga pe no hako. Tupana'ga huvihavuhu hete ojipe'ã̃ga hohe pa. Ga pe Melquisedeque'ga ko ikwava'ẽhara'ga. Melquisedeque'ga uhu nhaneremboypyva'ea rovatiamo Abraãova'ea rovatiamo ahe jivyrame otavukara hugwi. Otavuka jipe Abraãova'ea ojipeva'ea ruvihavava'ea pe quatrova'ea pe ogwovo ahe reviri ahe monhana. Abraãova'ea jivyrame Melquisedeque'ga ahe rovatĩ. Ahe ve ga ei: "Tomombyry ti Tupana'ga nde ve!" ei ga ahe ve.

[2] Ojivyrame otavukara hugwi Abraãova'ea herupava'javi mbatera aheruvihavava'ea hugwi quatrova'ea hugwi – kiroki mbatera aheruvihavava'ea opyhygaha Abraãova'ea re'yjava'ea hugwi hajiheva'ea hugwi no. Abraãova'ea imboja'oja'ogi herura'javipyra imboatyatya inoã̃ga dez mbatera jatyra. Melquisedeque'ga pe ahe imondoi he'yjuhuva'ea: ojipeji jatyra um décimo.

Melquisedeque'ga rera pe nhande ei: Pyry hete ko huvihavuhu'ga. A'ea nhande xa'e garera pe. Ga ko Salémmeva'ea ruvihavuhu'ga. Cidade rera pe Salém me nhande ei

Ahepy'a noõgatua. Nurã nhande ei Melquisedeque'ga rera pe no: Ga onoõgatu ojiheve'ã py'a.

3 Tupana'ga rembikwatijarukara nomombe'ui Melquisedeque'ga po'ria ga'yembora. Nomombe'ui garembikwatijarukara Melquisedeque'ga ramonhava'ea. Nomombe'ui garembikwatijarukara ga'aragwera gamanoa no. Melquisedeque'ga rekoi Tupana'ga ra'yra'ga ja Jesus'ga ja ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe avuirama.

4 Pejapyaka ti Melquisedeque'ga rehe ga kwahaheteavo. Huvihavuhu hete ga. Nurã ga pe Abraãova'ea imondoi he'yjuhuva'ea: ojipeji jatyra herura'javipyra um décimo – kiroki a'ea ahe gweru otavukara hugwi. Abraãova'ea oko nhaneremboypyro nhanderu-vihavuhuro israelitas'ã nduvihavuhuro. Ahe vehevi imondoi Melquisedeque'ga pe nde ko huvihava ji hohe javo. Jukwaha a'ero Melquisedeque'ga huvihavuhu hete.

5 Abraãova'ea ko Leviva'ea rakykwepohara'ã nemboypya. Leviva'ea rakykwepohara'ã mombe'gwovo Moisésva'ea rembikwatijara i'ei: "Levi'ga rakykwepohara'ã – kiroki ã oko Tupana'ga nhi'iã rupi okovo ikwava'ẽhara'ã – ã gahã ti topyhy mbatera gwe'yja'ã hugwi israelitas'ã hugwi. Na tuhẽ. Israelitas'ã herekorame dez mbatera tomondo ti ã Levi'ga rakykwepohara'ã pe ojipeji mbatera um décimo." Nahã Moisésva'ea rembikwatijara i'ei.

Ã nhaporemo oko Abraãova'ea rakykwepoharamo israelitas'ã Leviva'ea rakykwepo-hara'ã pavẽi. Opyhy ikwava'ẽhara'ã gwe'yja'ã hugwi vehevi Abraãova'ea rakykwepo-hara'ã hugwi tuhẽ.

6 Melquisedeque'ga ki a'e te Leviva'ea rakykwepohara'ga rũi. Abraãova'ea hugwi ga ipyhygi reki mbatera um décimo. Garembipyhyga renonde Tupana'ga ei Abraãova'ea pe: "He'yjuhu po ti nderakykwepohara'ã nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve. "Amondo ti ji hajiheve'ã gwyra nde ve nderakykwepohara'ã pe nehẽ. Pevo po ti ã nduvi avuirama a'ero nehẽ. Nderakykwepohara'ã pe po ti ji hajiheve'ã mbohoryvukari nehẽ," ei Tupana'ga Abraãova'ea pe. A'ea Tupana'ga ei aerẽ po ti Abraãova'ea hoi huvihavamo nehẽ javo. Tupana'ga nhi'iã irẽ jate Melquisedeque'ga ei Abraãova'ea pe reki: "Tomombyry ti Tupana'ga nde ve!" ei ga.

7 Jukwaha hete. Melquisedeque'ga huvihavuhu Abraãova'ea hohe a'ero. A'ereki nhande nhaporemo xa'e: Kiroki ã oko ojipe'ã hohe – ã gahã jate e'i: "Tomombyry ti Tupana'ga nde ve."

8 Leviva'ea rakykwepohara'ã – kiroki ã opyhy israelitas'ã hugwi – ã gahã omano reki. Melquisedeque'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy Abraãova'ea hugwi – gaha okoji. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara nomombe'ui gamanoa.

9-10 Ndo'ari ve Leviva'ea Melquisedeque'ga Abraãova'ea rovatĩrame. Emo Leviva'ea oko Abraãova'ea rakykwepoharamo. A'ero imondorame um décimo Abraãova'ea omondo Leviva'ea repyga no, a'e ji. Leviva'ea ko ikwava'ẽhara'ã nemboypya. Ã gahã opyhy gwe'yja'ã hugwi um décimo. Emo Melquisedeque'ga pe Abraãova'ea omondo jipe Le-viva'ea repykavamo reki. A'ero kaitu jukwaha. Melquisedeque'ga huvihavuhu Leviva'ea hohe Leviva'ea rakykwepohara'ã hohe no.

*Jesus'ga oko Melquisedeque'ga ja ikwava'*ẽharamo

11 Ymyahũ Tupana'ga Leviva'ea rakykwepohara'ã mo'emo'ẽi toko ti Arão'ã ik-wava'ẽharamo ji ve jipi israelitas'ã mombyryva javo. Arãova'ea oko Leviva'ea rakykwe-poharamo. Arãova'ea oko ikwava'ẽharamo a'ero gwakykwepohara'ã pavẽi.

Moisésva'ea pe Tupana'ga ikwatijarukari nhanembo'eagwera israelitas'ã mbo'eagwera nahanahã po ti ikwava'ẽhara'ã pe mombyry pe nderua ji pyri nehẽ javo. Arãova'ea aherakykwepohara'ã pavẽi nomombyryvukari reki nhandere'yja'ã israelitas'ã. A'ero israelitas'ã ndohoi Tupana'ga pyri. Nonhi'iã ã ga pe no.

Nurã Arãova'ea rakykwepohara'ãrũive'ga ruri okovo ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe. Ga ko Jesus'ga. Melquisedeque'ga ja ga oko ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe. Tupana'ga nde'i Jesus'ga pe: "Arãova'ea ja ko nde ikwava'ẽharamo ji ve." A'ea rũi Tupana'ga ei. E'i ga: "Melquisedeque'ga ja ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ẽharamo ji ve," ei ga.

12 A'ea erame Jesus'ga pe Tupana'ga ei tokoa'javyme ti Leviva'ea rakykwepo-
hara' g̃a ikwava'ẽharamo javo. Leviva'ea rakykwepohara'g̃a ndekoa'jave'ymame ik-
wava'ẽharamo, Moisésva'ea rembikwatijara rehe ndatekwava'javi – kiroki a'ea omombe'u
ikwava'ẽhara'g̃a. Hajiheva'ea toko ti kiro a'ero, xa'e nhande. Tupana'ga nhi'ig̃apyahua
jate Jesus'ga rehe toko kiro a'ero, xa'e nhande.
13 Jesus'ga pe Tupana'ga ei ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ẽharamo ji ve javo. Emo Je-
sus'ga ko Leviva'ea rakykwepohara'ga rũi reki. Ojipeva'ea rakykwepohara'ga ko Jesus'ga.
Garemboypya rakykwepohara'g̃a ndojukai reki mbatepyryva imbokaje'yma ikwava'ẽhava
rehe Tupana'ga pe. 14 Jesus'ga oko nhaneramonhava'ea rakykwepoharamo Judáva'ea
rakykwepoharamo nhandepojykaharete'ga. A'ea jukwaha. Moisésva'ea nde'i Judáva'ea
rakykwepohara'g̃a pe: "Pekwava'ẽ ti g̃ambatepyryva jukapyra imbokaita Tupana'ga pe
pejikovo ikwava'ẽharamo." A'ea rũi Moisésva'ea e'i Judáva'ea rakykwepohara'g̃a pe.
15 Hajiheva'ea Tupana'ga imongoi kiro. A'ea jukwaha hete. A'ereki Jesus'ga reki kiro
oko ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe ua yvya koty nhande pyri. Ga ko Melquisedeque'ga ja
okovo ikwava'ẽharamo.
16 Moisésva'ea rembikwatijara nde'i Jesus'ga pe: "Eko ti ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe.
A'ereki neremboypya ko Leviva'ea." Nanongara rũi aherembikwatijara e'i Jesus'ga pe.
Yvyakotyve'g̃a rũi e'i Jesus'ga pe eko ti ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe javo. Emo Jesus'ga
oko reki ikwava'ẽharamo. A'ereki ga ipopoaka okovo avuirama. Nomanoa'javi po ti ga
nehẽ.
17 A'ereki ojipeva'ea Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u javo Jesus'ga pe. E'i:
"Ymyahũ Melquisedeque'ga ko ikwava'ẽhara'ga ji ve.
Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ẽharamo ji ve Melquisedeque'ga ja."
A'ea Tupana'ga rembikwatijarukara ei Jesus'ga pe.
18 Hajiheva'ea Tupana'ga imongoi a'ero ndatekwava'javi Moisésva'ea rembikwatijara
rehe kiro javo. A'ereki aherembikwatijara ndipopoakari. A'ereki israelitas'g̃a ndogwero-
jijyi ojeaporog̃ita aherembikwatijara renduvame. A'ero g̃a ndokokatui ve. Ndohoi g̃a
Tupana'ga pyri onhi'ig̃a. Ndikwahyi aherembikwatijara g̃a ndehe. 19 Nahemombyryvukari
tuhẽ.
Koji'i pyry nhande ve kiro Jesus'ga rekorame ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe. A'ereki
Tupana'ga Jesus'ga momanouka nhande repygauka imomboruka nhanderekote'varuhua
nhande hugwi nhande mombyryva. Aerẽ po ti Jesus'ga nhande rerohoi ojupi nhande
mongovo avuirama Tupana'ga pyri nhande mbohoryva nehẽ. Nurã nhande xanhi'inhi'ĩ
Tupana'ga pe kiro.
20 Tupana'ga jate ni'mbei okovo huvihavamo ojipe'g̃a hohe pa. Ojera vehevi javo ga
ehetei o'erame toko ti Jesus'ga ikwava'ẽharamo javo. 21 Tupana'ga nonhinoi reki o'erame
toko ti Levi'ga rakykwepohara'g̃a ikwava'ẽharamo javo. Emo o'erame Jesus'ga pe ga
onhinoi. Jesus'ga pe ga ei:
"Jihi Tupana ko ndepojykaharetea.
Anhi'ig̃atu ji nde ve kiro.
Ymyahũ Melquisedeque'ga ko ikwava'ẽhara'ga.
Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ẽharamo ji ve Melquisedeque'ga ja.
A'iti a! Ndarojijyi ti ji nhinhi'ig̃a nde ve nehẽ."
A'ea Tupana'ga ei onhinoina.
22 Nurã Jesus'ga popoakahetero okovo ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe avuirama, kiro
Tupana'ga nhi'ig̃apyahua apiavo toho javo – kiroki ganhi'ig̃apyahua e'i yvyakotyve'g̃a pe
nahanahã po ti ji pe pokokatui kiro nehẽ javo. A'ero koji'i pyryvamo yvyakotyve'g̃a pe
kiro.
23 Ymyahũ Leviva'ea rakykwepohara'g̃a nde'yjuhuro reki okovo ikwava'ẽharamo.
A'ereki g̃a omano oporavykya reja. A'ero jara'g̃a aherakykwepohara'g̃a ndekoi ik-
wava'ẽharamo ahe py'rovo.

[24] Jesus'ga ki a'e te ndipy'rukavi ga. A'ereki ga nomanoa'javi. Nurã gaha jate nane'ymi
oko ikwava'ẽharamo avuirama. [25] Nurã ga imombohetei yvyakotyve' g̃a ndekote'varuhua
g̃a hugwi avuirama g̃a mombyrypava. Kiroki g̃a onhi'ĩ Tupana'ga pe ojikoga g̃waramo
Jesus'ga rehe – g̃ahã Jesus'ga g̃a mombyryvi. A'ereki ga nomanoa'javi. Kiro yvagi pe ga
oko Tupana'ga pyri g̃a ndepyga jipi epoko ti g̃a javo Tupana'ga pe.
[26] Pyry hete tuhẽ a'ero Jesus'ga rekoi ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro Tupana'ga pe
nhande repyga. Jesus'ga oko pyry hete Tupana'ga monhimohema ojihe. Naheaporog̃i-
tatiruahũi ga. Ga ko ndokote'varuhui'i'i. Nurã yvyakotyve'g̃a ja rũi ga oko. A'ereki ga
pyry hete tuhẽ. Tupana'ga omongo ga ojipyri yvateuhu yvaga aherovai, kiro ti ga toko
huvihavuhuhetero ojipe'g̃a hohe pa javo.
[27] Jesus'ga nokwava'eg̃i tuhẽ mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe tomombo ti ga
jirekote'varuhua ji hugwi jave'yma. A'ereki ga oko katu hete jipi.
Leviva'ea rakykwepohara'g̃a ki a'e te okwava'ẽ mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe
okovo ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua
na'ẽ javo. Nahã g̃a jipygi. Ojipygirẽ jate g̃a ikwava'eg̃i ojipea jukapyra tomombo ti
Tupana'ga jara'g̃a ndekote'varuhua kiro javo.
Jesus'ga ki a'e te nokwava'eg̃i mbatepyryva jukapyra tomombo ti Tupana'ga yvyako-
tyve'g̃a ndekote'varuhua jave'yma. A'ereki Jesus'ga onhikwava'ẽ ojijukauka omanomo
yva rehe tomombo ti Tupana'ga g̃andekote'varuhua g̃a hugwi javo.
Nane'ymi Leviva'ea rakykwepohara'g̃a okwava'ẽ mbatera jukapyra Tupana'ga pe.
Jesus'ga ki a'e te ojipeji ko ga jijukaukari. Nomanoa'jaa'javi ga.
[28] Moisésva'ea rembikwatijara e'i akwaimbae'g̃a ti toko ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro
Tupana'ga pe javo. Emo yvyakotyva'ero g̃waramo ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhu'g̃a
ndekote'varuhuro opopoakare'ymamo ote'varuhua pe.
Aerẽ Tupana'ga ei onhinoina a'ero jira'yra'ga ti toko ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro
avuirama javo reki. Nurã gara'yra'ga Jesus'ga pytai avuirama ikwava'ẽhara'g̃a ndu-
vihavuhuro okopyryhetero tuhẽ yvyakotyve'g̃a ndepykatuavo Tupana'ga nhi'ĩpo'rupava
avuirama.

8

Jesus'ga gwepy yvyakotyve'g̃a

[1] Na tuhẽ Jesus'ga rekoi okovo ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro nhande repyga og-
wovo yvagi pe hete. Pevo huvihavuhuhetero Tupana'ga ruvi. Okovo g̃waramo huvi-
havuhuhetero Tupana'ga pavẽi, Jesus'ga apygi Tupana'ga pyri gajohukoty rũi. A'ea rehe
ji pe mbo'ei ko.
[2] Yvagi pe Tupana'ga ruhava pype tuhẽ nhandepojykaharete'ga ruhava pype tuhẽ
Jesus'ga rekoi. A'ea pype Tupana'ga rembiapoa pype ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro
Jesus'ga poravykyi Tupana'ga pyri nhande repyga. Yvyakotyva'ea rembiapoa pype rũi
– kiroki yvagipeva'ea'java'ea ahe oapo yvya koty tenda – a'ea pype rũi ga nhande repygi.
Ymyahũ a'ea pype hete ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuva'ea oho gwe'yjava'ea repyga yvya
koty.
[3] Ymyahũ Tupana'ga omo'emo'ẽ yvyakotyve'g̃a. Ga e'i: "Toko ti g̃a ikwava'ẽhara'g̃a
nduvihavuhuro ji ve yvyakotyve'g̃a ndepyga. Nurã ti g̃a togweru yvyakotyve'g̃a hugwi
g̃anemimbuhuteheva'ea ikwava'eg̃a ji ve nehẽ. Togweru ti g̃a g̃a hugwi mbatepyryva
jukapyra ji ve nehẽ no yvyakotyve'g̃a ndepykaramo nehẽ," ei Tupana'ga ymyahũ.
Jesus'ga rekoi ikwava'ẽhara'g̃a nduvihavuhuro Tupana'ga pe. Nurã po ga ikwava'eg̃i
Tupana'ga pe no hamo.
[4] Yvagi pe Jesus'ga poravykyi okovo ikwava'ẽharamo. Po ga oko yvya koty, a'ero po ga
ndokoi ikwava'ẽharamo hamo. A'ereki gwereko jipe ikwava'ẽhara'g̃a yvya koty.
G̃ahã gweru imbuhuteheva'ea Tupana'ga pe jipi okovo Moisésva'ea rembikwatijara
rupi. [5] G̃aporavykya okwahavuka xunhi nhande ve yvagipeva'ea. A'ero nhande ei:
Na ja gwerevi nhanderepykava rekoi yvagi pe. Na jitehe Moisésva'ea rembiapoukara

okwahavuka xunhi nhande ve yvagipeva'ea. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe Moisésva'ea rembiapohava renonde tenda apohava renonde. Tupana'ga e'i: "Ji rendu katu ti! Yvytyruhua rehe ji ikwahavukari nde ve nahã ko yvagipeva'ea javo. A'ea'jaheteva'ea eapo katu katu pa imohina kiro," ei ga Moisésva'ea pe.

A'ero Moisésva'ea Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi a'ea'jaheteva'ea japokatuuka tenda tapyjamo. Oapopavuka ahe mbatera no imondovo tenda pype. Nahã ahe japopavukari yvagipeva'ea'java'ea yvya koty. A'ea pype Leviva'ea rakykwepohara'ãga israelitas'ãga ndepygi okovo ikwava'ẽharamo yvya koty.

6 Jesus'ga poravykya ki a'e te koji'i pyryvamo ãgaporavykya hohe. Ymyahũ Tupana'ga ekatui Moisésva'ea pe nahanahã po ti ji israelitas'ãga pokokatui nehẽ javo. A'ero ga ei toko ti Leviva'ea rakykwepohara'ãga ikwava'ẽharamo javo. Moisésva'ea pe ga ikwatijarukari javo: "Tombokai ti ãga mbatepyryva ji ve israelitas'ãga ndepyga," ei ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve.

Aerẽ koji'i pyryvamo reki Tupana'ga ekatuhetea Jesus'ga pe nahanahã po ti ji yvyakotyve'ãga pokokatui kiro nehẽ javo. "Ndehe ti emano imomborukaheteavo ãgandekote'varuhua ãga hugwi ãga ndepyga nehẽ," ei ga Jesus'ga pe.

A'ea ko Tupana'ga nhi'ĩpyahua. A'ero ga ei toko ti Jesus'ga ikwava'ẽharamo javo. Tupana'ga nhi'iãga Jesus'ga pe ipyahuva'ea rehe koji'i pyryvamo Moisésva'ea rembikwatijara hohe a'ero ymyahũva'ea hohe. Nurã Jesus'ga poravykya koji'i pyryvamo Leviva'ea rakykwepohara'ãga poravykya hohe. Yvyakotyve'ãga ndepykaramo Jesus'ga rekoi tuhu ti ãga okovo avuirama Tupana'ga pyri onhi'iãga ga pe javo. A'ero ga imombohetei yvyakotyve'ãga ndekote'varuhua ãga hugwi ãga mombyryva ãga mbuhua Tupana'ga pyri. A'ero kiro koji'i pyryvamo ãga pe.

7 Po ikwahyhetei ymyahũva'ea hamo Tupana'ga nhi'iãga Moisésva'ea pe hamo, a'ero po ga nonhi'iãi aerẽ ipyahuva'ea rehe Jesus'ga pe hamo.

8 Ymyahũ israelitasva'ea nohendukatui reki ymyahũva'ea Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. Nurã ndikwahyi ahe rehe. A'ea nhande tikwaha. A'ereki ga e'i:

"Kiro ji rendu katu ti," ei Tupana'ga nhandepojykaharete'ga.
"Aerẽ po ti ji nhi'iãi ipyahuva'ea rehe Israelva'ea rakykwepohara'ãga pe Judáva'ea rakykwepohara'ãga pe nehẽ no," ei ga.
9 "Ymyahũva'ea ja rũi po ti ji nhi'iãi ãga pe nehẽ.
Ymyahũ ãganamonhava'ea pe ji ekatui ikwatijaruka Moisésva'ea pe nhinhi'iãga
ahe rerogwovo pa Egitopeve'ãga gwyra hugwi.
Aroho katu ji ahe pea hugwi.
Emo ahe nohendukatupotari reki.
Ndokoi ahe ymyahũva'ea rupi nhirembikwatijarukara rupi.
Nurã ji ndarekokatua'javi ahe," ei Tupana'ga.
10 "Aerẽ ipyahuva'ea rehe po ti ji ekatui ãga pe nehẽ
Israelva'ea rakykwepohara'ãga pe israelitas'ãga pe nehẽ," ei Tupana'ga.
"Nhinhi'iãga po ti ji imongi ãga'akaãi pe
nahanahã peko katu ti javo ãga pe.
Ãpy'a pype po ti ji inoãi nhinhi'iãga.
A'ero po ti ãga hendukatupotari nhinhi'iãga okovo pota hupi nehẽ, ei ga.
A'ero po ti ji rekohetei ãganduvihavuhuhetero ãga pokokatuavo nehẽ.
A'ero po ti ãga ji mbohetei
nde ko oreruvihavuhuhetea javo ji ve nehẽ.
A'ero po ti ãga ndekohetei jireheva'ero
ji nhi'ĩpo'ruheteavo nehẽ," ei Tupana'ga.
11 "Ojopyjopyrive'ãga po ti nonhombo'ei ji rehe nehẽ.
Onhoirũ'ãga ti nonhombo'ei ji rehe nehẽ no," ei ga.
"Nde'i po ti ãga ojohupe nehẽ: 'Pekwaha hete ti nhandepojykaharete'ga.'

A'ea rũi po ti ã̃ ei ã̃ nhaporemo ji kwahahetejipero ã̃waramo ojikoga ji rehe nehẽ,”
ei ga.
“Ã̃apyrive'ã̃ ji kwahahetei nehẽ.
Ã̃anduvihava'ã̃ ji kwahahetei nehẽ no.
12 Aporogwety po ti ji ã̃ nehẽ ã̃ pyryve'ymame.
Ã̃a hugwi po ti ji imombori ã̃andekote'varuhua ã̃apyryve'yma reheve nehẽ.
Nahenonha'javi po ti ji avuirama ã̃andekote'varuhua
ikwahapava'jave'yma nehẽ,” ei Tupana'ga ymyahũ.
13 Ymyahũ Tupana'ga ei no: “Ipyahuva'ea rehe po ti ji nhi'iã̃i nehẽ nahanahã po ti ji pe pokokatui kiro nehẽ javo.”

Tupana'ga a'ea ero ã̃waramo nhande ikwahavi. A'ero nhande ei: Ndatekwava'javi ymyahũva'ea rehe Moisésva'ea rembikwatijara rehe a'ero. A'ereki nhymyanuhũ kiro, xa'e nhande. Na tuhẽ. Opa ã̃werĩ ymyahũva'ea, xa'e nhande.

9

Israelitasva'ea ombohete Tupana'ga tenda pype yvya koty

1 Ymyahũ Tupana'ga omombe'u Moisésva'ea pe nahanahã po ti israelitas'ã̃ ji mbohetei nehẽ javo. Omombe'u ga tenda yvyakotyva'ea nahanahã po ti ã̃ toapo tenda ji mboheteavo ipype nehẽ javo.

2 A'ero Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo Moisésva'ea japoukari tenda tapyjamo Tupana'ga mbohetehavamo. Mokõi hyrua tenda pype: kokotyva'ea kikotyva'ea pavẽi. Kokotyva'ea pype ahe imondoukari hyapehava, mesa, pão. Omondouka ahe pão mesa rehe Tupana'ga rovai pyteri pe ga'apoa javo jupe. Nahã ahe imondoukari hyrua pype kokotyva'ea pype. Tupana'ga ei hyrua pe kokotyva'ea pe: Ipojykahava. Nahã ga inoã̃i hera hehe. A'ereki pea Tupana'ga opojyka ojive.

3 Tenda pyteri pe Moisésva'ea imbohaekoukari hovapiahava cortina imohinuka. Hovapiahava aherovai ojipea hyrua teni tenda pype kikotyva'ea. Tupana'ga ei hyrua pe kikotyva'ea pe: Ipojykahetehava. Nahã ga inoã̃i hera hehe. A'ereki pea koji'i Tupana'ga opojyka hete ojive.

4 Ipojykahetehava gwereko perfume mbokaihava ouro apopyra. Ipojykahetehava gwereko hyru'ia no Tupana'ga rembikwatijarukara ryru'ia. Omomoã̃uka ahe ouro hehe.

Tupana'ga rembikwatijarukara ryru'ia gwereko nhaepepoa ouro apopyrava'ea. Nhaepepoa gwereko mbeju'ia'javuhuva'ea maná. Hyru'ia gwereko Arãova'ea apoagwera no yvyra – kiroki yvyra ipoty. Gwereko itapereuhua no – kiroki a'ea rehe Tupana'ga okwatijarukaripe ahe ve ymyahũva'ea.

5 Hyru'ia arimo ahe imondoukari yvagipeve'ã̃ ra'angava querubins'ã̃ ra'angava. A'ea ahe japoukari imondovouka pevo yvagipeve'ã̃a'java'ea. Hendy'jandy'ja memei yvagipeve'ã̃a'java'ea Tupana'ga rendy'java pyvõ. Yvagipeve'ã̃a'java'ea ipepojai hyru'ia arimo hyru'ia rovapytymbava rehe o'ama. Aerẽ hovapytymbava rehe ikwava'ẽhara'ã̃ nduvihavuhu'ga gwypygwypyi hekoa tomombo ti Tupana'ga israelitas'ã̃ ndekote'varuhua javo. A'ero ojapyakarame hehe hovapytymbava rehe ã̃ ikwahava'javi okote'varuhua mombora javo: “Tupana'ga oko nhande pyri ã̃wenonhe'yma nhanderekote'varuhua ikwahava'jave'yma,” ei ã̃.

A'ea rehe ti ji namombe'upavi kiro.

6 Moisésva'ea japopavukarirẽ nane'ymi ikwava'ẽhara'ã̃ hoi tenda pype kokotyva'ea pype oporavykyavo Tupana'ga pe nahã ga mboheteheteavo ipype.

7 Ojipea pype kikotyva'ea pype ikwava'ẽhara'ã̃ nduvihavuhu'ga tehe ga hoi. Outubroã̃werĩa rupi jate, uma vez ano nanani ga tehe ga hoi ipype herogwovo mbatepyryva rekoa. Hekoa rerohorame jate ga hoi ipype hypyypyita tomombo ti Tupana'ga jirekote'varuhua ji hugwi javo. “Tomombo ti ga israelitas'ã̃ ndekote'varuhua ã̃ hugwi no,” ei ga. “A'ereki ã̃ oko te'varuhu ikwahave'yma,” ei ga hypyypyita.

[8] A'ero nhande ei: Ojipe'ga ndohoi tenda pype, xa'e nhande. A'ea rehe Tupana'ga ra'uvapyryva nhande mbojapyakarame ikwahavukari nhande ve ojipea. A'ero nhande ei: Tenda rekorame po Tupana'ga nde'i ve yvyakotyve'ga pe tuhu ti ga jiruhava pype ji pyri tuhẽ onhi'iga ji ve javo.

[9] Na tuhẽ reki ymyahũ hako. Nhande japyakarame ymyahũva'ea rehe nhande ei: Agwamo na jitehe nhande ve no. Imbuhuteheva'ea nombojipe'ai nhanderekote'varuhua nhande hugwi no mbatepyryva rekoa rypyypyja pavẽi. A'ereki nomombyryvi nhandereaporogita. Nonogatui nhandepy'a a'ero nhande monhi'igukare'yma Tupana'ga pe.

[10] Ymyahũve'ga omondo imbuhuteheva'ea tombokai ti ikwava'ẽhara'ga Tupana'ga pe javo. A'ereki Moisésva'ea rembikwatijara e'i ga pe pemondo ti javo. Ojikwaku ga gwigwia ti ti'u mbatepyryva tyhya no javo. Ndo'ui ga hajiheva'ea. Ojikwaku ga nahanahã ti nhanerembiheiparavuhua javo. Ojikwaku ga. A'ereki aherembikwatijara e'i ga pe pejikwaku ti javo. Jukwaha a'ero. Gandeaporogita pe rũi aherembikwatijara e'i. Ganda'oa pe jate e'i aherembikwatijara. Ipyahuva'ea rehe Tupana'ga nhi'igirẽ ndatekwava'javi tuhẽ aherembikwatijara rehe. Kirẽ nde'ia'javi aherembikwatijara ga pe.

Cristo'ga ombohete Tupana'ga yvagi pe

[11] Agwamo Cristo'ga oko ikwava'ẽhara'ga nduvihavuhuro oporavykyavo Tupana'ga pe imombyryvuka nhande ve. Koji'i pyryvamo nhande ve a'ero kiro. Yvyakotyve'ga nembiapoa pype rũi yvyakotyva'ea pype rũi ga rekoi ikwava'ẽhara'ga nduvihavuhuro. Yvaga pype ga rekoi Tupana'ga ruhava pype tuhẽ. Pea koji'i pyry hete Tupana'ga pe yvyakotyve'ga apoa hohe tenda hohe.

[12] Ohorame yvaga pype Tupana'ga ruhava pype ga ndogwerohoi bodes rekoa bezerros rekoa tomombo ti Tupana'ga yvyakotyve'ga ndekote'varuhua a'ero javo. Hekoa pyvõ rũi ga oki yvagi pe a'ero. Gwekoa reka'voguka ojijukahara'ga pe ga omano yva rehe tahepy ji yvyakotyve'ga javo. Nahã ga ga ndepygi ga mbopiro'yavo avuirama gandekote'varuhua hugwi ogwovo yvaga pype opytavo. Ojipeji gahoa yvaga pype. Ndohoa'jaa'javi ga ipype.

[13] Ymyahũ bodes rekoa touros rekoa no, a'ea ikwava'ẽhara'ga hypyypyi israelitas'ga ndehe. Ombokai ga novilha. Ikotiamo novilha mbokaipavipyra yhya pyvõ ga hypyypyi a'ea israelitas'ga ndehe. Israelitas'ga jikwakupave'ymame ikwava'ẽhara'ga hypyypyi ga ndehe tomombo ti Tupana'ga gate'varuhua ga hugwi javo. A'ero israelitas'ga nda'oa tehe reki ga imombyryvukari. Hekoa rypyypyja nomombyryvukari israelitas'ga ndeaporogita reki.

[14] Koji'i pyryvamo Cristo'ga rekoa reka'vogukara mbatepyryva rekoa reka'voga hohe okwahyro pe ndehe. A'ereki nhande jikogame ga rehe ga omano nhande repyga javo, a'ero ga omombyry nhandereaporogita. A'ereki Tupana'ga ra'uva avuiramava'ea opoko Cristo'ga ga nhikwava'egame Tupana'ga pe omanomo. Ndite'varuhui'i'i Cristo'ga okokatuavo. Pyryheteva'ero ga manoi tahepy ti ji ga javo. Nhande jikogame ga rehe ga omano nhande repyga javo, a'ero ga imombopavi nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhandereaporogita mombyryva nhandepy'a nogatuavo. Nurã nhande nhi'igi Tupana'ga pe. Tokoa'javyme ti ga ite'varuhua rehe javo Cristo'ga manoi nhande repyga. Tupana'ga nhi'iga rupi avuiramave'ga nhi'iga rupi ti ga toko javo ga manoi nhande repyga.

[15] Nurãro gwaramo Cristo'ga yvyakotyve'ga ndepygi omanomo ga mongovo Tupana'ga nhi'iga rupi ipyahuva'ea rupi. Ndokopavi ga Moisésva'ea rembikwatijara rupi ymyahũva'ea rupi okote'varuhuavo ymyahũ. A'ero Cristo'ga manoi ga mbopiro'yavo gandekote'varuhua hugwi tuhu ti ga okovo avuirama Tupana'ga pyri onhi'iga ga pe javo. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ga pe ga mo'emo'eamo: "Aerẽ po ti ji pe mbopiro'yukari pendekote'varuhua hugwi nehẽ. A'ero po ti pe nduri pejijupa avuirama ji pyri nehẽ," ei ga onhi'iga ipyahuva'ea rehe.

[16-17] Ahe e'i: "Nahanahã po ti ga herekoi nhimbaterueramo nehẽ ji manorame nehẽ," ei ahe. Ahe manoe'ymame ga ndogwerekoi ahembatera. Ahe manorame po ti ga tomombe'u katu na'ẽ ahemanoa – kiroki ga gwepia ahemanoa. A'ereki ahe manorame jate pyry ga herohoi ahembateruera – kiroki ga pe ahe e'i jipe.

[18] Nurã ymyahũ mbatepyryva manoi Tupana'ga nhi'iãame Moisésva'ea pe ikwatijaruka.
A'ereki ahe ojuka mbatepyryva heka'voga hekoa Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo. "Kiro po ti
Tupana'ga nopiriani onhi'iãa nehẽ," ei Moisésva'ea. "Kiro po ti ga imombyryvi nhande
ve mbatepyryva manoro ãwaramo," ei ahe israelitasva'ea pe ymyahũ.
[19] Moisésva'ea omombe'u pa katu na'ẽ israelitasva'ea pe nhaporemo Tupana'ga rem-
bikwatijarukara ymyahũva'ea tokwaha ti ãa javo. Imombe'upavirẽ israelitasva'ea pe
Moisésva'ea ipyhygi bezerros rekoa bodes rekoa no. Yhya ahe ipyhygi no. Okotĩ ahe hekoa
yhya pyvõ. Ovelhas rava apopyra – kiroki aheremimoãwaãipyra – a'ea ahe ipyhygi. Ahe
opyhy nhungwava'javuhuva'ea hissopo. Oapytĩ ahe nhungwava'javuhuva'ea ovelhas rava
apopyra pyvõ imondeva ikotimbyra pype. A'ea pyvõ ahe hypyypyi ikotimbyra Tupana'ga
rembikwatijarukara rehe. Israelitasva'ea rehe ahe hypyypyi no.
[20] Kirẽ Moisésva'ea ei israelitasva'ea pe: "Nahanahã ti peko katu pejikovo Tupana'ga
nhi'iãa rupi. Nahã ga opota. Pehepia hekoa. Mbatepyryva manoro ãwaramo nhande ei:
Tupana'ga nhi'iãa nhande ve ko a'itituhẽva'ea – kiroki ganhi'iãa e'i nahanahã po ti ji pe
pokokatui kiro nehẽ javo. Ndojirojijyi ganhi'iãa nhande ve," ei Moisésva'ea.
[21] Na jitehe Moisésva'ea hypyypyi hekoa tenda rehe. Tendapypeva'ea no – kiroki a'ea
ikwava'ẽharava'ea opo'ru oporavykyrame Tupana'ga pe nahã ga mboheteavo – a'ea rehe
ahe hypyypyi mbatepyryva rekoa ymyahũ.
[22] Aerẽ nane'ymi hekoa ikwava'ẽhara'ãa hypyypyi mbatera rehe nhaporemo gwerevi
tamombyry Tupana'ga pe javo – kiroki mbatera ãa opo'ru oporavykyrame Tupana'ga pe.
A'ea pyry pa Tupana'ga pe a'ero. Nane'ymi ãa ikwava'eãi Tupana'ga pe jukapyra rekoa
heka'voga israelitas'ãa ndepyga kiro po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe
hugwi a'ero nehẽ javo ãa pe. A'ereki nahã e'i Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea
pe. Ãa ikwava'eãe'ymame jukapyra rekoa heka'voge'yma, Tupana'ga nomombori ãan-
dekote'varuhua ãa hugwi ikwahava'java.
[23] Mbatepyryva rekoa pyvõ Moisésva'ea omombyry Tupana'ga pe yvyakotyva'ea
yvagipeva'ea'java'ea tenda tendapypeva'ea reheve. A'ereki Tupana'ga e'i na ahe ve. Pyry
pa a'ea Tupana'ga pe a'ero. Hekoa ko yvyakotyva'ea mombyryhava. Yvagipeva'ea mom-
byryhava koji'i pyryvamo yvyakotyva'ea mombyryhava hohe a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i
na.
[24] Na tuhẽ. A'ereki Cristo'ga yvagi pe tuhẽ oho yvyakotyve'ãa ndeaporoãita mom-
byryharamo. Pevo ga jipiukari aãwamo Tupana'ga rovai pyteri pe nhande repyga.
Yvyakotyva'ea pype rũi ipojykahetehava pype rũi ga hoi – kiroki yvagipeva'ea'java'ea ahe
oapo yvya koty ymyahũ.
[25] Ymyahũ ano nanani ikwava'ẽhara'ãa nduvihavuhu'ga oho ipojykahetehava pype
yvyakotyva'ea pype jukapyra rekoa herogwovo ipype.
Cristo'ga ki a'e te ga omano ojipeji gwekoa tuhẽ heka'voguka. Nomanoa'jaa'javi ga.
Nurã ojipeji gahoa yvaga pype. Ndohoa'jaa'javi ga. [26] Jypya Cristo'ga nomanoi a'ero. Aerẽ
ga nomanoa'jaa'javi. A'ereki ojipeji ga omano. Mbapava koty ga jijukaukari omanomo
ojipeji tamombo pa hete ji yvyakotyve'ãa ndekote'varuhua ãa hugwi javo. Nahã hahyro
ga pe ojipeji.
[27] Yvyakotyve'ãa ti tomano ojipeji. Omanorẽ po ti ãa tojipiuka Tupana'ga pe nehẽ. A'ero
po ti ga ei ãandeaporoãitapyryva pe ãandeaporoãitate'varuhua pe nehẽ no.
[28] Yvyakotyve'ãa javijitehe Cristo'ga manoi ojipeji. Onhikwava'ẽ ga ojijukauka. Nahã
ga herekoi he'yjuhuve'ãa ndekote'varuhua ojihe omanorame ãa ndepyga. Aerẽ po ti ga
rura'javi ojipiukara'java yvya koty nehẽ. Uhura'javame po ti ga nomanoa'javi ãa ndepyga
nehẽ. Nde'ia'javi po ti ga nehẽ: "Kiro po ti ji manoi imomboa ãandekote'varuhua ãa
hugwi." A'ea rũi po ti ga ei nehẽ. Uhura'javame yvya koty po ti ga togweroho ãa ojupi
yvagi pe ãa pokoga nehẽ – kiroki ãa opota hete garura uhu po ti ga nehẽ javo.

10

Cristo'ga omombo pa hete ãandekote'varuhua avuirama

[1] Okorame Moisésva'ea rembikwatijara rupi israelitas'ga okwaha xunhi aerẽ po ti pyry
hete nehẽ javo. Ga ndokwahapavi reki aerẽva'ea pyryva'ea. Ano nanani ga heruri
Tupana'ga pe mbatepyryva jukapyra okovo Moisésva'ea remimombe'ua rupi. Jukapyra
nomombyryvi tuhẽ reki gandeaporogita. Nonogatui gapy'a no. [2] Po jukapyra omombyry,
a'ero po ga ndojukaa'jaa'javi te hamo. Po jukapyra omombyry, a'ero po ga ei hamo:
"Nihenonha'javi nhande nhanderekote'varuhua. A'ereki jukapyra nhande mbopiro'y
jugwi avuirama," e po ga hamo.
A'ea rũi reki ga ei. [3] A'ereki ano nanani herurame mbatepyryva jukapyra ga okwa-
hava'java'ja okote'varuhuagwera. [4] A'ereki touros rekoa reka'voga bodes rekoa reka'voga
pavẽi nomomborukari aherekote'varuhua ahe hugwi. A'iti a.
[5] Nurã uhurame yvya koty Cristo'ga ei Tupana'ga pe:
"Mbatepyryva jukapyra imbuhuteheva'ea reheve nde nderepotari.
Nurã nde japoi jira'oa ji ve ji mongovo yvyakotyva'eramo.
[6] Nerenhimohema'javi nde mbatepyryva imbokaipyra rehe imbuhuteheva'ea rehe no
– kiroki a'ea ga ojuka tomombo ti ga nhanderekote'varuhua javo.
[7] Nurã ji ei nde ve jiruvihavuhuhetea pe: Agwa ji ami.
Ajo ji avo yvya koty tako ti nenhi'iga rupi javo.
Nahã nerembikwatijarukara ji mombe'ui imamanipyra pype livro pype," ei Cristo'ga
Tupana'ga pe.
[8] Nahã Cristo'ga ei: "Nderepotari nde jukapyra mbatepyryva mbokaipyra no imbuhute-
heva'ea no ojipea imbuhuteheva'ea no – kiroki a'ea ga ojuka tomombo ti Tupana'ga nhan-
derekote'varuhua javo," ei Cristo'ga Tupana'ga pe. "A'ea nhaporemo nde nderepotari
enhimohema'jave'yma hehe." A'ea Cristo'ga ei imbuhutehea pe ojipea pe no – kiroki a'ea
pe Moisésva'ea rembikwatijara e'i pemondo ti Tupana'ga pe javo.
[9] Kirẽ ga ei gwuvihavuhuhete'ga pe: "Agwa ji ami. Ajo ji avo yvya koty tako ti nenhi'iga
rupi javo," ei Cristo'ga Tupana'ga pe.
A'ea erame ga ei: "Ndatekwava'javi Moisésva'ea rembikwatijara rehe – perope
omombe'u mbatepyryva jukapyra. Kiro ji yvyakotyve'ga mongoi Tupana'ga nhi'īpyahua
rupi. A'ea Tupana'ga ipotari." A'ea Cristo'ga ei o'erame Tupana'ga pe tako ti ji nenhi'iga
rupi javo.
[10] Okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi Jesus Cristo'ga jijukaukari omanomo
imomboa nhanderekote'varuhua nhande hugwi. Nahã ga nhande mombyryvi avuirama
toko ti ga Tupana'gareheva'ero avuirama javo. Ndojijukaukara'jara'javi ga. Ojipeji ga
jijukaukari.
[11] Ymyahũ ikwava'ẽhara'ga ami oporavykyavo ikwava'ega Tupana'ga pe mbatepyryva
jukapyra ikwava'ẽva'ega. Kotihĩtihĩ ga ami ikwava'ega imbokaita gwigwia jipi tomombo
ti Tupana'ga israelitas'ga ndekote'varuhua javo. Emo mbatepyryva kwava'ega nomom-
borukari tuhẽ reki gandekote'varuhua ga hugwi.
[12] Cristo'ga ki a'e te ojijukaukarirẽ ga apygi Tupana'ga pyri gajohukoty rũi okovo
huvihavamo. Ga ndojijukaukara'jara'javi. Ojipeji ga jijukaukari onhikwava'ega tamombo
pa hete ti ji yvyakotyve'ga ndekote'varuhua ga hugwi javo. A'ero gamanoypyagwera jate
pyry Tupana'ga pe yvyakotyve'ga nhaporemo imomborukari okote'varuhua Jesus'ga pe
okojirame. [13] "Aerẽ po ti Tupana'ga imombigukari nhiarõe'ỹve'ga popoakara ga mongovo
nhinhi'iga rupi nehẽ," ei Jesus'ga oapyga Tupana'ga pyri.
[14] Ojipeji ga jijukaukari Tupana'ga remimo'ẽhara'ga ndeaporogita mombyrypava
avuirama inogatuavo gapy'a. Nahã ga ga pokogi imombopava gandekote'varuhua ga
hugwi.
[15] A'ea Tupana'ga ra'uva ikwahavukari nhande ve no imombe'urame Tupana'ga nhi'iga
javo. E'i na'ẽ:
[16] "Tupana'ga e'i:
'Aerẽ ipyahuva'ea rehe po ti ji nhi'igi israelitas'ga pe nehẽ,' ei Tupana'ga.
'Nhinhi'iga po ti ji imongi gapy'a pe.

A'ero po ti ğa hendukatupotari nhinhi'iğa okovo pota hupi nehẽ.
Ğa'akaği pe po ti ji inoği nhinhi'iğa
nahanahã peko katu ti javo ğa pe,' ei Tupana'ga," e'i Tupana'ga ra'uva.
17 Aerẽ i'ei:
" 'Nahenonha'javi po ti ji avuirama ğandekote'varuhua ğapyryve'yma reheve
ikwahapava'jave'yma nehẽ,' ei Tupana'ga," e'i Tupana'ga ra'uva.
18 Tupana'ga imombopaheteukari nhanderekote'varuhua ikwahava'jave'yma Jesus'ga manoro ğwaramo. Nurãro ğwaramo ndatekwava'javi mbatepyryva jukaa'java rehe. Ndatekwava'javi Jesus'ga manoa'java rehe no. A'ereki ojipeji omanomo ga omombo pa nhanderekote'varuhua nhande hugwi.

Xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe nhanenhimomiranama

19 Oreirũ, oro'e ore. Pyry hete Tupana'ga pe nhande nhi'iği ga pe kiro Jesus'ga gwekoa reka'vogukaro ğwaramo omanomo nhande repyga.
20 Ymyahũ ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga tehe ga kwavi ogwovo hovapiahava cortina aherovai ogwovo ipojykahetehava pype. Pea Tupana'ga opojyka hete ojive. Ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga tehe oho ipype taho ti Tupana'ga rovai pyteri pe nhinhi'iğa ga pe javo. Tegwete ojipe'ğa hohava hovapiahava aherovai Tupana'ga pyri. Nurã ğa nonhi'iği Tupana'ga pe pevo.
Nhande ki a'e te xanhi'ĩ Tupana'ga pe kiro Jesus'ga manoro ğwaramo nhande repyga okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. Avuirama Jesus'ga oko. Nurã avuirama po ti nhande nhi'iği Tupana'ga pe nehẽ.
21 Jesus'ga ko ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga Tupana'ga pe. Ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga no Tupana'gareheve'ğa ndepiakatuavo nhande repiakatuavo nhande mongomongovo onhi'iğa rupi. 22 Nurã ti xanhi'ĩ Tupana'ga pe ga mboheteavo. Tiandereaporoğita katu ti xako ti Tupana'ga reaporoğita rehe jate nhanenhi'iğame ga pe. Xajiko hete tuhẽ ti ga rehe tianerendu ti ga javo.
Ymyahũ ikwava'ẽhara'ğa gwypygwypyi mbatepyryva jukapyra rekoa ğa ndehe timombyry ğa javo. Ikwava'ẽhara'ğa ğa hei yhya pyvõ no timombyry ğa javo.
Na jitehe ojijukaukaro ğwaramo gwekoa reka'voguka Cristo'ga imombori nhanderekote'varuhua nhande hugwi imombyryva nhandereaporoğita inoğatuavo nhandepy'a. Nurã nhande piro'yro avuirama nhanderekote'varuhua hugwi. Nahã ti nhandekokatuavo xanhi'ĩ Tupana'ga pe.
23 Xanhimombe'upigyme ti ojohupe. Xa'e ti: Okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi Jesus'ga omano nhanderepyga imomboa nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhande mongovo Tupana'ga pyri. A'ero po ti nhande ruvi ga pyri avuirama nhanenhi'iğa ga pe a'ero nehẽ. A'ea ti xa'e ojohupe nhandejikohetepige'yma ga rehe. A'ereki Tupana'ga nopiriani onhi'iğa. Ga e'i: "Aerẽ po ti ji pe mbopiro'yukari pendekote'varuhua hugwi. A'ero po ti pe nduri pejijupa avuirama ji pyri nehẽ," ei ga.
24 Tiandereaporoğita katu ti nhandejogwehe. Xa'e ti ojohupe: Xanhoarõ hete ti nhandejopokokatuavo.
25 Xanhimono'ono'ombigyme ti. Xanhimono'õ ti Tupana'ga nhi'iğa renduva. Jara'ğa nonhimono'oğa'javi Tupana'ga nhi'iğa renduve'yma. Ğa ja rũi ti xako. Nambegwei po ti Jesus'ga nhandepojykaharete'ga rura'javi nehẽ ta'e ti ji ğa pe ğandeaporoğita rehe javo. Nurã koji'i ti xanhombohoryory jipi Tupana'ga pyryva mombe'gwovo ojohupe nhandejikoheteavo ga rehe.
26 Tikwaha nhande a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'ua nhanderekote'varuhua mombohara'ga mombe'ua. Ikwahavirẽ po nhande ndiakote'varuhuahai hamo. Po nhande xako te'varuhu aha jipi, a'ero nimombohavi nhanderekote'varuhua pe. A'ereki ahã nhande ve ojipe'ga nhanderekote'varuhua mombohara'ga jijukaukahara'ga. 27 Ahaname nhanderekote'varuhua mombohavamo nhande kyhyji avuirama javo: Aerẽ po ti Tupana'ga ei nhande ve nehẽ: "Pendeaporoğita ko pehoağwama tata pype." A'ea po ti ga ei

onhimonha'ngavo nhande rehe nehẽ. Hahy hete po ti nhande ve tata pype avuirama a'ero
nehẽ. Nahã po ti ga oarõe'ỹve'ga moka'nhymbavi nehẽ.
[28] Ymyahũ israelita'ga rekoe'ymame Moisésva'ea rembikwatijara rupi ite'varuhu ga pe.
A'ereki Moisésva'ea rembikwatijara rehe ga ndokoi. Garekote'varuhua kwahavame ga ei:
"Ndokoi ga aherembikwatijara rupi. Oko te'varuhu ga a'ero. Ore ga repiagi." Po doisve'ga
ei a'ea, po trêsve'ga ei, a'ero ganduvihava'ga ga jukai. Ndoporogwetygi ga ga ymyahũ.
[29] Agwamo po ti ite'varuhuhetero ojipe'ga pe kaitu nehẽ ga erame: "Ndajikogi ji
Cristo'ga rehe. Ndakoi po ti ji ganhi'iga rupi nehẽ. Ga ko Tupana'ga ra'yra'ga rũi." Po
ga ei a'ea, a'ero po ti ite'varuhuhetero ga pe nehẽ. A'ereki ga ombotegwete Tupana'ga
ra'yra'ga.
Omano Cristo'ga heka'voguka gwekoa okovo Tupana'ga nhi'ĩpyahua rupi imomboa
yvyakotyve'ga ndekote'varuhua ga hugwi. Nahã ga ga mombyryvi tonhi'ĩ ti ga Tupana'ga
pe javo. Po akoja'ga ite'varuhuve'ga pyryvamo Cristo'ga manoro gwaramo ga pe. Po ga
aerẽ e'i: "Ndikwahyi reki ji rehe gamanoa. Omano tehe reki ga," e po ga. Po ga ei a'ea,
a'ero po ti ite'varuhuhetero ga pe nehẽ.
Tupana'ga ra'uva okwahavuka Cristo'ga pyryva ga pe ga pokoga novĩa. Emo
ojikopotare'ymame Cristo'ga rehe ga Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ero po ti
ite'varuhuhetero ga pe nehẽ.
[30] Tikwaha hete nhande Tupana'ga. Gaha e'i:
"Jihi po ti ajipy ga ndehe nehẽ.
Ga ndekote'varuhurame po ti ji ikwepygi gandekote'varuhua nehẽ ikwahavuka hahyva'ea
ga pe nehẽ," ei ga.
Onhi'iga'javame ga ei:
"Jihi po ti amondo hahyva'ea jijiheve'ga pe nehẽ ga ndekote'varuhurame," ei Tupana'ga
nhandepojykaharete'ga.
Na tuhẽ po ti nhande ve nhande rekote'varuhurame nehẽ. [31] Tupana'ga ko avuira-
mave'ga. Ga imondorame hahyva'ea nhande ve ite'varuhuhetero nhande ve a'ero.
[32] Pekwahava'ja ti ymya'ĩva'ea. Ymya'ĩ Tupana'ga okwahavuka Cristo'ga pe me. Ga
ga kwahavukarirẽ pe me pejiko pe ga rehe. A'ea rupi penhimomirana pe ojipe'ga
imondorame hahyheteva'ea pe me. Ndapejikopigi pe ga rehe penhimboitavo hahyrame
pe me. [33] Cristo'ga arõe'ỹve'ga pe mbotegwetei he'yive'ga ndovaki pe nderekomemuamo
imondovo hahyva'ea pe me pejikoga gwaramo Cristo'ga rehe. Aerẽ ojipe'ga pe ga
te'varuhuro imondovo hahyva'ea ga pe. Hahyrame ga pe pe jikoty'ari ga pavẽi ga pokoga.
A'ero hahyramo pe me no.
[34] Peporogwety pe cadeiapypeve'ga no. Tupana'ga arõe'ỹve'ga ga mongi ipype. A'ereki
Tupana'ga arõe'ỹve'ga ndopotari ga jikogame Tupana'ga rehe. Ojipe'ga ipyhygaharame
ojive pembatera pe hugwi pe napendoryndorypigi reki. A'ea rupi pe ei: "Orogwereko ore
pyryva'ea yvagi pe. Koji'i pyry yvagipeva'ea yvyakotyva'ea hohe. Yvagipeva'ea niymyani.
Ndopavi," pe'e pe ikwahava.
[35] Nurã ti tapejikopigi Tupana'ga rehe. Pe jikohetero gwaramo po ti Tupana'ga imbuhuri
ikwepykava pyryva'ea pe me nehẽ. [36] Penhimomirana ti a'ero ga nhi'ĩpo'ruavo Tupana'ga
nopiriani gwembi'eagwera javo. A'ero jate ti ga imombyryvi pe me pe nderogwovo pe
mongovo avuirama yvagi pe ojipyri nehẽ. [37] A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:
" 'Aere'ĩ po ti ga ruri nehẽ
– kiroki ga pe ga e'i ga po ti uhu nehẽ javo.
Nambegwei po ti ga ruri nehẽ,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijaripyra.
[38] " 'Nane'ymi po ti nhiremimombyryve'ga jikogi ji rehe okovo jipi,' ei Tupana'ga.
'A'ero po ti ga ndekoi ji pyri avuirama nehẽ.
Po gambyteripeve'ga ndojikoga'javi ji rehe ojipe'avo ji hugwi ojipe'ga pojihuva gwaramo,
a'ero po ti ji ndajiroryvi ga ndehe nehẽ,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijaripyra.
[39] Kiroki ga ojipe'ga pojihu ojipe'avo Tupana'ga hugwi ojikoge'yma ga rehe – gahã po ti
oho hahyva'ea ruvihava pype opytavo avuirama oka'nhymbava nehẽ.

Nhande ki a'e te, g̃a ja rũi nhande xako. Ojipe'g̃a ja nhande xako. Ojikohetero g̃waramo Tupana'ga rehe po ti g̃a ndekoi avuirama ga pyri nehẽ. G̃a ja tuhẽ nhande rekoi nhandejikoga ga rehe.

11

Ymyahũva'ea ojiko hete Tupana'ga rehe

1 Nhandejikoga g̃waramo Tupana'ga rehe nhande ei: Nahanahã po ti Tupana'ga imombyryvi nhande ve nehẽ. Ndihepiapavi ve Tupana'ga remimombyryva nhande ve. Emo Tupana'ga nopiriani g̃wembi'eagwera. Nurã po ti nhande hepiapavi garemimombyryva nehẽ, xa'e nhande ikwahaheteavo. Ndirojijyi nhande nhanenhi'iĩga heroviaheteavo.

2 Israelitas'g̃a nemboypya nhaneremboypya jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Tupana'ga ei ahe mombe'gwovo hako: "Pyry hete g̃a ojikoga ji rehe," ei ga hako.

3 Nhandejikogame Cristo'ga rehe nhande ei ikwahava: Ymyahũ Tupana'ga oapo yvya yvaga reheve javo jupe hako. A'ero yvya ojihu yvaga pavẽi hako. Mbatera rũi ga oapo yvagamo yvyaramo no. A'ereki ganhi'iĩga rupi te oko. A'ero jate jipiukari nhande ve, xa'e nhande.

4 Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Abelva'ea heruri imbuhuteheva'ea Tupana'ga pe hako. Nurã Abelva'ea remimbuhuteheva'ea koji'i pyry Caimva'ea remimbuhuteheva'ea hohe Tupana'ga pe. Abelva'ea jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Tupana'ga ei: "Pyry hete Abel'ga imbuhua ji ve," ei ga.

Abelva'ea jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Abelva'ea mombe'ua ikwahavukari ag̃wamo vehevi nhande ve ahe ja ti pejiko Tupana'ga rehe javo. Nahã Abelva'ea mombe'ua ikwahavukari nhande ve ahe manoheterẽ. Nurã nhande ei: Pyry nhande jikogi Tupana'ga rehe Abelva'ea ja.

5 Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Enoque'ga nomanoi. A'ereki Tupana'ga gwerojiupiripe ga rerogwovo yvagi pe ga momanoukare'yma. Nurã yvyakotyve'g̃a ndohepiaga'javi ga rekarame. Ohoa renonde Enoque'ga Tupana'ga mbohoryvi ojikoga g̃waramo ga rehe. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i a'ea rehe.

6 Kiroki ga ndojikogi Tupana'ga rehe – ga rehe Tupana'ga ndohoryva'javi. Kiroki ga onhi'ĩ pota Tupana'ga pe tomombyry ti ga ji ve javo – gaha ti togwerovia hete, Tupana'ga okoji okovo jiruvihavuhuhetero javo. Ojipeva'ea po ti ga togwerovia javo: "A'itituhẽva'ea rehe Tupana'ga nhi'iĩgi ahe mbojikoga ojihe. Kiroki g̃a okwaha pota hete Tupana'ga – g̃a pe Tupana'ga imombyryvi." A'ea ti ga te'i ojikoheteavo Tupana'ga rehe – kiroki ga onhi'ĩ pota Tupana'ga pe tomombyry ti ga ji ve javo.

7 Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Noéva'ea Tupana'ga rendukatui Tupana'ga omomoranduvame. Tupana'ga ei ahe ve: "Nahanahã po ti ite'varuhuro pe me yvya koty nehẽ. Okyrahivuhu po ti pe me nehẽ. Pe ndapehepiagi ve nava'ea," ei Tupana'ga Noéva'ea pe.

Henduvame Noéva'ea heroviahetei Tupana'ga nhi'iĩga. Nurã ahe japoi yhara ruvihavuhua. "Tonhinhamba ti nhirembirekohẽa, jira'yra'g̃a, nhikunhamembyra'g̃a ipype ji pavẽi xamanoyme ti yhya pype javo," ei ahe.

He'yjuhuva'ea yvyakotyva'ea ndojikogi Tupana'ga rehe heroviare'yma ganhi'iĩga. Noéva'ea ki a'e te ojiko hete Tupana'ga rehe. Nurã Tupana'ga ei Noéva'ea pe: "Ndepyry hete nde ejikoga ji rehe," ei ga. Nahã Noéva'ea imboukwahavukari yvyakotyva'ea rekote'varuhua reki.

8 Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Abraãova'ea Tupana'ga rendukatui ga erame: "Ejijyi ti egwyra hugwi. Eheja ti eje'yja'g̃a. Hajiheve'g̃a gwyri pe ti eho," ei Tupana'ga Abraãova'ea pe.

Ga renduvame Abraãova'ea hoi a'ero okovo ganhi'iĩga rupi ogwovo ogwyra hugwi mome tuvi g̃agwyra javo ikwahave'yma. Ahe vahemame hajiheva'ea gwyri pe Tupana'ga ei hepiuka ahe ve: "Avove'g̃a gwyra ti ji imondoi nde ve nehẽ," ei Tupana'ga Abraãova'ea pe.

9 Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe, pevo Abraãova'ea herojijyjijyi tendas gwuhava
imohimohina pevova'ea gwyri pe. A'ereki Tupana'ga e'i: “Avove'g̃a gwyra ti ji imondoi
nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve.

Pevova'ea gwyri pe ahe herojijyjijyi tendas imohimohina hajiheva'ero. A'ereki ahe
ndogwerekoi ve ogwyra pevo. Na jitehe pevova'ea gwyri pe jitehe aherakykwepohar-
ava'ea herojijyjijyi tendas imohimohina Isaqueva'ea Jacóva'ea pavẽi nhaneramonhava'ea.
A'ereki Abraãova'ea ra'yrava'ea pe Isaqueva'ea pe Tupana'ga ei no: “Avove'g̃a gwyra ti ji
imondoi nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga Isaqueva'ea pe. Aerẽ a'ea jitehe ga e'i Isaqueva'ea
ra'yrava'ea pe Jacóva'ea pe.

10 Ojiko Abraãova'ea Tupana'ga rehe herojijyjijyita. A'ereki ahe e'i oyvyteri pe: “Tu-
pana'ga ojapyaka na'ẽ cidade rehe nahanahã ti ji japokatui nehẽ javo. Ndopavi po ti
Tupana'ga rembiapoa cidade yvagi pe nehẽ.” A'ea ahe ei ogwovo pota pevo tapyta ti ji
ipype yvagipeva'ea pype nehẽ javo.

11-12 Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Sarava'ea tuhẽ ahe ra'yramo. Ahe ra'yramo
okoa'jave'ymame yvyvo oxava'ero g̃waramo. Ymya Abraãova'ea ndata'yra'javi ox-
ava'ehetero g̃waramo Sarava'ea rembirekova'ea. A'ea rupi vehevi ahe ra'yramo Sarava'ea
pe. A'ereki Tupana'ga Sarava'ea mbota'yruka Abraãova'ea pe. A'ereki ahe ojiko hete ga
rehe ga rerovia ga erame ahe ve: “Aerẽ po ti nde eja'yra'ga mbo'ari nehẽ,” ei ga ahe ve.

Sarava'ea gwa'yrava'ea mbo'ari a'ero Abraãova'ea ra'yrava'ea. Aerẽ he'yjuhu
Abraãova'ea rakykwepohara'g̃a. Jaytata'ia he'yjuhu yvagi pe. Na jitehe aherakykwepo-
hara'g̃a he'yjuhu jaytata'ia ja. He'yjuhu y'ytiĝa hay'iuhuva'ea ypiahua ruvihavuhua rem-
beyvyriva'ea. Nhande nimo'embavi reki y'ytiĝa hay'iuhuva'ea maramomi he'yjuhua javo.
A'ereki he'yjuhu hete. Na jitehe nhande nimo'embavi Abraãova'ea rakykwepohara'g̃a.
A'ereki g̃a he'yjuhu hete y'ytiĝa ja hay'iuhuva'ea ja.

13 Ymyahũ ojikoga Tupana'ga rehe ahe omanomba: Sarava'ea, Abraãova'ea, Isaqueva'ea,
Jacóva'ea. Ndopyhygi ve ahe yvya – kiroki a'ea pe Tupana'ga ei ahe ve avove'g̃a gwyra ti ji
imondoi nde ve nehẽ javo. Opapavipe ahe. Tupana'ga eagwera ahe ve ndohoi ve japiavo.
Ahe e'i pa reki: “Aerẽ po ti ga imbuhuri tuhẽ nhande ve nehẽ. A'ereki ga e'i nhande ve
nahanahã po ti ji pe pokokatui nehẽ javo. Nahã ga ega'ei nhande ve,” ei ahe. A'ea ahe epavi
ga reroviaheteavo omanombavame ojikoheteavo ga rehe gworygworyvamo ganhi'iĝa rehe
ojive. Ojipeva'ea pe ahe ei javo: “Ẽagwyripeve'g̃a ja rũi ko nhande. Avova'ea rũi ko
nhande,” ei ahe. “A'ereki yvyakotyva'ea ko nhandegwyra rũi,” ei ahe.

14 Kiroki g̃a e'i a'ea – g̃a okwahavuka ojeaporoĝita. A'ero g̃anenduhara'g̃a ei: “Haji-
heva'ea g̃a opota hete ojive a'ero yvya,” ei g̃a.

15 Po Abraãova'ea aherakykwepoharava'ea pavẽi ojivy pota ogwyrueri pe, a'ero po ahe
ojivyripe ogwovo ogwyrueri pe gwe'yjava'ea pyri. 16 Ndojivypotari ahe reki. A'ereki ahe
e'i: “Koji'i nhande tipota hajiheva'ea – kiroki a'ea koji'i pyry hete nhandegwyruera hohe
avova'ea hohe no. Yvagipeva'ea nhande tipota,” e'i pa ahe.

Nurã Tupana'ga poyjahetero ahe rehe javo: “Ji ko g̃anduvihavuhuhetero g̃anemimbo-
heteharamo.” A'ea Tupana'ga ei gworyvamo ahe rehe imboavujikwepava cidade ahe ve
yvagi pe.

17 Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Abraãova'ea Isaqueva'ea jukai gwerevi. A'ereki Tu-
pana'ga e'i Abraãova'ea pe: “Ejuka ti eja'yra'ga Isaque'ga ga kwava'eĝa ji ve ikwava'ẽhava
rehe.” A'ea Tupana'ga ei Abraãova'ea pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe tahepia ji Abraão'ga
remiarõhetea ji rehe javo.

Ymya'ĩ Tupana'ga e'i jipe Abraãova'ea pe: “Aerẽ po ti ji imombyryvi nde ve nehẽ.
He'yjuhu po ti nderakykwepohara'g̃a nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve.

Ojipeji ahera'yrava'ea! A'ea vehevi ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Abraãova'ea
Isaqueva'ea jukai gwerevi.

18 Ojipea pe Tupana'ga e'i jipe Abraãova'ea pe: “Isaque'ga rakykwepohara'g̃a jate po ti
oko nderakykwepoharamo nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve.

[19] A'ea Abraãova'ea ikwahava'javi javo: “Tupana'ga pe nonhimimiva'ea. A'ereki ga ipopoaka. Nurã po ti ga Isaque'ga mbogwerava'javi nehẽ ga manorẽ. He'yjuhu po ti jirakykwepohara' g̃a a'ero nehẽ,” ei Abraãova'ea.

Na tuhenha'ja reki. A'ereki Tupana'ga ndojukaukari reki ahe ve. A'ero Abraãova'ea ei: “Kiro po ti Isaque'ga ruva'javi ji pyri nehẽ!” A'ea ahe ei ahe rerogwovo g̃wonga pe. Nurã nhande ei: Isaqueva'ea mombe'ua ko okwerava'jave'ga mombe'ua ja.

[20] Aerẽ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Isaqueva'ea imombyryvi gwa'yrava'ea pe memei Jacóva'ea pe Esaúva'ea pe no o'erame: “Nahanahã ti Tupana'ga tomombyry pe me nehẽ.” A'ea Isaqueva'ea ei gwa'yrava'ea pe.

[21] Aerẽ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Jacóva'ea imombyryvi Joséva'ea ra'yrava'ea pe memei g̃wymyminova'ea pe o'erame: “Nahanahã ti Tupana'ga tomombyry pe me nehẽ.” A'ea Jacóva'ea ei Joséva'ea ra'yrava'ea pe omanoa renonde. Nanime ahe Tupana'ga mbohetei ndepyry hete nde javo ojikoga ve yvyra rehe onhova'apyna.

[22] Aerẽ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Joséva'ea ei omanoa renonde: “Ji manorẽ po ti pe hoi avo hugwi Egitopeve'g̃a gwyra hugwi upa nehẽ. A'ea rupi ti peroho nhikag̃agwera pejupi.” A'ea Joséva'ea ei oje'yjava'ea pe Israelva'ea rakykwepoharava'ea pe.

[23] Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea yembora Moisésva'ea mimi ahepo'ria pavẽi ahe arirẽ. A'ereki Faraóva'ea Egitopeva'ea ruvihavava'ea e'i ojipyriva'ea pe: “Pejuka ti israelitas'g̃a nda'yra'g̃a akwaimbae'g̃a g̃a arame,” ei Faraóva'ea.

Moisésva'ea re'yjava'ea ko Israelva'ea rakykwepoharamo israelitasramo. Ahe ndokyhyji reki Faraóva'ea hugwi Moisésva'ea yembora ahepo'ria pavẽi gwa'yrava'ea mima. A'ereki ahe e'i: “Ikatu hete nhandera'yra'ga Moisés'ga.” A'ea ahe ei gwa'yrava'ea mima três jahya mondovo.

[24] Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea ei oyvuakarame: “Te'ia'javyme ti g̃a ji ve: ‘Nde ko Faraó'ga ra'yrahẽa ra'yra Egitopevehẽa ra'yra.’ A'ea ti g̃a te'ia'javyme ji ve,” ei Moisésva'ea. [25] “Te'i ti g̃a ji ve kiro: ‘Nde ko israelitas'g̃a nda'yra Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a nda'yra.’ A'ea ti g̃a te'i,” ei Moisésva'ea.

“Egitopeve'g̃a imondoi hahyva'ea israelitas'g̃a pe jipi. A'ero po ti ji israelitas'g̃a pokogi nehẽ. Hahy po ti ji ve a'ero nehẽ no. Hahyva'ea ko koji'i pyry ji ve kiro Faraó'g̃a mbatera rerekoa hohe avuiramarũiva'ea hohe,” ei Moisésva'ea. “Po Egitopeve'g̃a pyri ji pytai jigwojigwovo toryvi pe herekovo ikatuva'ea jijive, a'ero mara'ngu po ti jipohia Tupana'ga hugwi jirekote'varuhuavo nehẽ? Ndakote'varuhupotari ji,” ei Moisésva'ea.

[26] “Tupana'ga e'i: ‘Aerẽ ti ji imombyryhetei israelitas'g̃a pe g̃anduvihavuhuhete'ga mondovo g̃a pyri nehẽ g̃a pokoguka.’ A'ea Tupana'ga ei,” ei Moisésva'ea. “A'ea ji heroviahetei garura pota ga ti omombyry ji ve nehẽ javo,” ei Moisésva'ea. “Hahy po ti ji ve nehẽ ji ruvame jire'yja'g̃a pyri ga mbuhua,” ei ahe. “Hahyva'ea ko koji'i pyry reki ji ve Egitopeve'g̃a mbaterateuhua rerekoa hohe,” ei Moisésva'ea.

[27] Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea hejari Egitopeve'g̃a gwyra ogwovo. Ndokyhyji ahe Faraóva'ea hugwi Egitopeva'ea ruvihavuhuva'ea hugwi ahe nhimonha'ngaheterame. Onhimomirana Moisésva'ea opohire'yma Tupana'ga hugwi ogwovo. A'ereki ahe ojiko hete Tupana'ga rehe ndaha'oive'ga rehe ga kwahaheteavo. Ahe ga kwahahetero g̃waramo Tupana'ga ahe monhimomiranami.

[28] Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea japoi toryva Páscoa ti'u ti a'ea rupi javo. Ahe hypyypyjukari ovelha ra'yrypya rekoa israelitasva'ea pe porta rembeyvyra rehe. Israelitasva'ea pe ahe ei: “Aerẽ po ti Tupana'ga kwavi Egitopeve'g̃a nda'yrypyve'g̃a jukauka ojipyrive'ga pe yvagipeve'ga pe nehẽ. Po ti ga hepiagi jukapyra rekoa penonga rehe nehẽ, a'ero po ti ga ndojukaukari penda'yrypyve'g̃a nehẽ,” ei Moisésva'ea. Nahã Moisésva'ea israelitasva'ea mbo'ei ojikoga Tupana'ga rehe okovo Tupana'ga nhi'iĝa rupi.

[29] Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe israelitasva'ea hokatupavi ypiahua rahava mar Vermelho rahava. Opyvo ahe hokatui aherovai yvya pikag̃a g̃waramo. A'ereki Tupana'ga omboja'o yhya ahe ve. Egitopeva'ea reki ohopotarame otypyvy ypy pe he'yjuhuva'ea. A'ereki Tupana'ga omonhovatĩa'ja yhya ahe rehe.

[30] Ymyahũ ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe israelitasva'ea hoahoi cidade atimatimana Jericó atimatimana ogwyrarũiva'ea. Sete dias israelitasva'ea hoi nhatimatimana. Nurã cidade rokairungava Jericó rokairungava i'ari ahe ve ahe jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe.

[31] Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe kunhangwerava'ea Raabeva'ea akwaimbae'g̃a upaharava'ea nomanoi Jericó pe hokairungava arame. A'ereki ahe onhinondeepiaharava'ea mboapygi israelitasva'ea mboapygi ahe rurame ojipyri torohepia nhimi ndegwyra javo. Raabeva'ea ahe mimi g̃wonga pe a'ero Jericópeva'ea hugwi tomanoyme ti g̃a javo. Nurã Tupana'ga nomoka'nhymi Raabeva'ea momanoukare'yma. Hokairungava arame he'yjuhuva'ea Jericópeva'ea manoi ojikoge'ỹva'ea Tupana'ga rehe.

[32] Jarava'ea po ti ji namombe'upavi nehẽ. A'ereki ahe he'yjuhu ymyahũva'ea – kiroki ahe ojiko hete Tupana'ga rehe. Nurã po ti ji namombe'ui Gideãova'ea, Baraqueva'ea, Sansãova'ea, Jeftéva'ea, Daviva'ea, Samuelva'ea, Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea no. Nomombe'upavi po ti ji Tupana'gareheva'ea ahe re'yjuhuro g̃waramo.

[33] Ymyahũ ahe jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe Tupana'ga ahe pokogi. Nurã jarava'ea huvihavava'ea gwyripeva'ea monhambavi ahe apitipitiavo.

Jarava'ea rekokatui ojipeva'ea pokokatuavo ahe mongomongovo Tupana'ga nhi'iĝa rupi.

Jarava'ea pe Tupana'ga ei amombyry po ti ji pe me nehẽ javo. A'ereki ahe ojiko ga rehe. Tupana'ga nopiriani onhi'iĝa.

Jarava'ea pokoga Tupana'ga imbojurutyvi ja'gwara'java'ea leões to'uyme ti jireheve'g̃a javo.

[34] Jarava'ea pokoga Tupana'ga imombigukari tatauhua popoakara. Nomanoi ahe ipype a'ero ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe.

Jarava'ea ojiheva'ea Tupana'ga ndojukaukari ojipeva'ea pe ahe ahe jukapotarame haimbejovaiva'ea pyvõ itakyhea'javuhuva'ea pyvõ.

Jarava'ea popoakare'ymame Tupana'ga ahe mbopopoakari. A'ereki ahe ojiko ga rehe.

Ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe jarava'ea ndokyhyji otavuka ogwyripeva'earũiva'ea pe soldadosva'ea pe ahe monhana he'yjuhuva'ea monhana.

[35] Kunhangwerava'ea jikogi Tupana'ga rehe gwa'yrava'ea manorame. Nurã Tupana'ga ahera'yrava'ea mbogwerava'javi ahe mondoa'java ahe'yembora pe.

Nahã ymyahũ Tupana'gareheva'ea rekopavi ojikoheteavo Tupana'ga rehe gwe'yjuhuro hako. Emo ymyahũ jarava'ea pe hahy hete reki ahe jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe hako. He'yjuhu ahe no.

Jarava'ea pe Tupana'ga arõe'ỹva'ea imondoi hahyva'ea ahera'oa moatãhava pyvõ ika'mbika'mbiga ahekaĝa pepohi ti Tupana'ga hugwi javo. "Pe pohirame Tupana'ga hugwi po ti ore ndopojukai nehẽ," ei Tupana'ga arõe'ỹva'ea Tupana'gareheva'ea pe.

A'ero Tupana'gareheva'ea ei reki: "Ndoropohiri tuhẽ po ti ore Tupana'ga hugwi nehẽ. Pe ore jukarẽ po ti Tupana'ga ore mbogwerava'javi ore rerogwovo yvagi pe nehẽ ore mongovo avuirama ojipyri nehẽ," ei ahe. "Koji'i pyry hete ore ve orehoa yvagi pe Tupana'ga pyri oreruva hohe yvya koty." A'ea ahe ei opohire'yma Tupana'ga hugwi omanomo.

[36] Jarava'ea pe hahyhetero no ahe jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe. Okote'varuhuva'ea ahe rerekomemui ahe mbotegweteavo ahe mondohondohoga ipira apopyra pyvõ ahe kwaekwa itanhuramuhũa pyvõ no ahe momboa cadeia pype no.

[37] Tupana'gareheva'ea jukavo okote'varuhuva'ea imombomombori ita ahe rehe.

Yvakytihavuhua pyvõ serrote pyvõ okote'varuhuva'ea Tupana'gareheva'ea rovaja'rogi ahe jukavo.

Toko te'varuhu ti Tupana'gareheve'g̃a javo okote'varuhuva'ea ahe mbo'epotari ite'varuhua rehe.

Haimbejovaiva'ea pyvõ itakyhea'javuhuva'ea pyvõ okote'varuhuva'ea Tupana'gareheva'ea jukai.

Tupana'gareheva'ea ndukatujuhu herojijyjijyita ojipejipea pe. A'ereki okote'varuhuva'ea omondomondo ahe ojihugwi. Mbiara pira ko Tupana'gareheva'ea piramo ovelhas pira. Bodes pira ahepiramo no. Ndogwerekoi tuhẽ ahe mbatera. Ite'varuhu hete okote'varuhuva'ea ahe ve imondomondovo hahyheteva'ea ahe ve.

38 Nahã okote'varuhuva'ea rekote'varuhui ahe ve pe jikoga g̃waramo Tupana'ga rehe javo ahe ve. Po nduvi okote'varuhuva'ea Tupana'gareheva'ea pyri hamo gareheva'ea pyryhetero g̃waramo. Okote'varuhuva'ea ote'varuhuro g̃waramo ahe ve Tupana'gareheva'ea herojijyjijyi ogwoogwovo ongae'ỹi me yvytyruhu pe no. Nduvi ahe onga pe. Ita kwaruhua pype ahe ruvi yvya kwaruhua pype no nhaneronga javo jupe.

39 Ahe mombe'gwovo Tupana'ga ei: "Pyry hete jireheve'g̃a nhaporemo ojikoheteavo g̃waramo ji rehe ojipe'g̃a te'varuhurame g̃a pe," ei Tupana'ga.

Ymyahũ ahe manoe'ymame Tupana'ga ei ahe ve: "Aerẽ po ti ji imombyryvi pe me pepokohara'ga mondovo pe pyri nehẽ." A'ea Tupana'ga ekatui ahe ve ojiheva'ea pe ymyahũ hako.

Ahe manorame Tupana'ga nomombyrypavi ve ahe ve. A'ereki ga nomondoi ve ahepokohara'ga Cristo'ga yvya koty. A'ero Cristo'ga nomanoi ve ahe ve. Nomombori ve ga aherekote'varuhua. Ndogwerohoi ve ga ahe Tupana'ga pyri. Na tuhẽ Tupana'ga nomombyrypavi ve ymyahũva'ea pe ahe manorame. 40 A'ereki ga gwerohouka pota ymyahũva'ea ojipyri nhande rerohoukarame jate ojipyri. Nahã koji'i pyryvamo nhande ve. Tupana'ga po ti omombyry hete ymyahũva'ea nhande mombyryheterame yvagi pe nehẽ.

12

Tupana'ga onhi'ig̃ahy nhande ve toko katu ti g̃a javo

1 Xako pa ti ahe ja Tupana'ga nhi'ig̃a rupi nhanenhimomiranama ikwahava'java ahereaporog̃ita. A'ereki ojikoga g̃waramo Tupana'ga rehe he'yjuhuva'ea ymyahũva'ea okwahavuka nhande ve nahanahã ore orojiko Tupana'ga rehe javo. Nurã nhandekovo Tupana'ga nhi'ig̃a rupi xapohi pa ti ojipeva'ea hugwi – kiroki a'ea nianemongoukari Tupana'ga nhi'ig̃a rupi. Xajipokwaha nhande nhanderekote'varuhua rehe nhandepohipotare'ymame jugwi. A'ero nhanderekote'varuhuro g̃waramo nhande ndiakokatui ganhi'ig̃a rupi. Nurã xapohi hete tuhẽ ti nhanderekote'varuhua hugwi. Xanhimomirana ti a'ero javo: Ganhi'ig̃a rupi ti xako ga ero g̃waramo.

2 Xajapyaka katu ti Jesus'ga rehe. Gaha nhande mbojiko Tupana'ga rehe ikwehe. Nane'ymi ga nhande pokogi pejiko hete ti avuirama Tupana'ga rehe javo. Aerẽ po ti ga rura'javi nhandererohoharamo nhande rerogwovo ojupi Tupana'ga pyri nehẽ.

Ymyahũve'g̃a ojuka ojipe'g̃a yva rehe g̃a mbotegweteavo peko te'varuhu pe javo. Ombotegwetea Jesus'ga ikwahavi a'ero yvyakotyve'g̃a omondorame yva rehe. Nonhimboahivi ga reki g̃a pe. Ga nhimomiranami yva rehe onhimondouka g̃a pe javo: "Na hahyro ji ve yva rehe," ei Jesus'ga. "Ako pota hete ji Tupana'ga nhi'ig̃a rupi nhimanomo yvyakotyve'g̃a ndepyga imomboa g̃andekote'varuhua g̃a hugwi nehẽ. Aerẽ po ti ji roryhetei nehẽ," ei ga.

Jesus'ga manorẽ Tupana'ga ga mbogwerava'javi. Kirog̃we Jesus'ga apygi nhanderuvihavuhuhete'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rũi yvagi pe. Huvihavuhuhetero ga hoi Tupana'ga javijitehe.

3 Pemondo ti pejeaporog̃ita ga rehe imohina ga onhimomirana okote'varuhuve'g̃a te'varuhua pe javo. Po ti pe imondoi pejeaporog̃ita ga rehe, a'ero po ti pe napene'õi penhimomiranama nehẽ. A'ero po ti pe ei nehẽ koji'i xajiko hete ti Tupana'ga rehe javo. 4 Ojuka g̃a Jesus'ga okote'varuhuro g̃waramo. Õa nde'i ve pe me pe juka pota: "Tijuka ti g̃a." A'ea rũi g̃a e'i pe me pe imombipotarame g̃andekote'varuhua.

5 Pemoka'nhy po pe Tupana'ga nhi'ig̃a. Tonhimomirana g̃a javo ga nhi'ig̃i pe me. Pe me ga ei jira'yra'g̃a. A'ea ga okwatijaruka ahe ve hako imombe'gwovo. A'ero aherembikwatijara i'ei:

"Jira'yramo ti eko hete Tupana'ga nhi'iğa rehe
ga embo'erame onhi'iğahyavo nde ve toko katu ti ga javo.
Tanere'ouhũi ti enhiroyrõe'yma
ga ikwahavukarame nderekote'varuhua nde ve.
6 A'ereki Tupana'ga ombo'e ğwemiarõheteve'ğa onhi'iğahyavo ğa pe
toko katu ti ğa javo.
Ga omondo hahyva'ea ğa pe nhaporemo
jira'yra'ğa javo ğa pe."
A'ea ikwatijara i'ei pe monhimomiranama.

7 Penhimomirana ti hendukatuavo Tupana'ga nhi'iğa ga pe mbo'erame onhi'iğahyavo pe me. A'ereki ga pe ndereko katu nhanderuvamo. Na tuhẽ. Nhandera'yra'ğa pe nhaporemo nhande xanhi'iğahy jipi ğanduvamo toko katu ti ğa javo. 8 Po Tupana'ga nonhi'iğahyi pe me pe mbo'ee'yma, a'ero pe peko gara'yra'ğarũiva'ero ojihuteheva'ero ga pe. A'ereki gwa'yra'ğa nhaporemo ga ombo'e onhi'iğahyavo ğa pe toko katu ti ğa javo.

9 Irũa ji ei pe me kiro: Nhanderuva'ğa yvyakotyve'ğa, ğahã nhande mbo'e onhi'iğahyavo nhande ve toko katu ti ğa javo. Ganhi'iğa nhande tihendu katu nhandekokatuavo. Tupana'ga ko nhanderuvete'ga yvagipeve'ga. Ganhi'iğa kaitu ti tihendu katu nhandekokatuavo. Po nhande ganhi'iğa rendukatui, a'ero po ti ga nhande mongoi avuirama ojipyri nehẽ.

10 Nhanderuva'ğa yvyakotyve'ğa, ğahã onhi'iğahy nhande voja'irame nhande mbo'eavo nhande mongovo ğwemimbotarimo nahã ko pyry a'e ji javo nhande ve.

Tupana'ga ki a'e te ipotari nhandepyryva nahã ko pyry pe me javo. "Tapyry ti ğa ji ja okokatuheteavo," ei ga. Nurã ga nhande mbo'ei onhi'iğahyavo nhande ve imondovo hahyva'ea nhande ve toko katu ti ğa javo. 11 Ga nhi'iğahyrame nhande ve nhande mbo'eavo, nhande nianderoryroryvi te na'ẽ ite'varuhu ji ve kiro javo. Hahy nhande ve. Emo aerẽ nhande rekokatuhetei nhanenhimomiranamame jupe hendukatuavo nhanenhimbo'eavo. U katu nhandepy'a a'ero.

Tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iğa

12 Penhimbojiko hete ti Tupana'ga rehe a'ero pejoryjoryvamo ga rehe. Penhimboita ti. Pe'ji ti tako ti Tupana'ga nhi'iğa rupi javo. 13 Pemombyryva'ja ti pejeaporoğita. Nane'ymi ti ga rehe jate pejiko hete. A'ero po ti pe ndekokatui nehẽ. A'ero pe ndepiagame po ti pembyteripeve'ga ojikokatue'ỹve'ga herojijyi ojeaporoğita okovo Tupana'ga nhi'iğa rupi jate no. A'ero po ti ga ndokote'varuhua'javi nehẽ.

14 Penhoarõ hete ti inoğatuavo pejipy'a. Pearõ hete ti ojipe'ğa nhaporemo inoğatuavo ğapy'a. Peko pyry ti pejikovo Tupana'ga nhi'iğa rupi. Nduvi po ti ğa Tupana'ga pyri nehẽ – kiroki ğa ndokopyryvi.

15 Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po pembyteripeve'ga ojikoge'yma Tupana'ga rehe? Po ga ndojikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga nomombyryvi ga nehẽ. Penhi'ĩ ti ga pe a'ero ejiko ti Tupana'ga rehe javo. A'ero po ti ga jikogame Tupana'ga rehe Tupana'ga ga mombyryvi nehẽ.

Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po pembyteripeve'ga Tupana'ga renoite'varuhuavo jipi igwaigwavete okoe'yma ganhi'iğa rupi. Po nahã, pembyteripeve'ga pepy'a noğatue'ymuhũi. Irovahiva'ea ombote'va mbatera oji'ja ihorame ipype. Na jitehe pembyteripeve'ga ojipe'ğa mbote'va oji'ja ganhi'ĩte'varuhua horame ğa'akaĝi pe. Penhi'ĩ ti ga pe a'ero ga mbopohiruka garekote'varuhua hugwi.

16 Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po okote'varuhuve'ğa pembyteripeve'ğa ojirekouka ğwembireko'ğarũive'ğa pe? Mara'ngu po ğa ojipe'ğa nembireko'ğa nderekovo? Po nava'ea rehe ğa ndekote'varuhui, a'ero penhi'ĩ ti ğa pe ğa mbopohiruka ğandekote'varuhua hugwi.

Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po ndapyryvive'ga pembyteripeve'ga ipotaheteavo yvyakotyva'ea? Ga po ndokoi yvagipeva'ea rehe Esaúva'ea ja.

Ymyahũ Esaúva'ea ko ojihuvypyva'ea hako. Okoe'yma yvagipeva'ea rehe ahe ei oirũva'ea pe Jacóva'ea pe hako: “Embuhu ji ve imboapygipyra um prato de comida ta'u ti. Ji ko ojihuvypyva'ero g̃waramo nhanderuva'ga imondohetei ji ve nehẽ. Aerẽ garemimondoa po ti ji imondoi nde ve nehẽ ikwepyga imbuhuragwera ji ve nehẽ. A'ero po ti nde rekoi ojihuvypyva'ea ja. A'ero po ti nhanderuva'ga ei Tupana'ga pe nehẽ: ‘Emombyry ti Jacó'ga pe,’ e po ti ga nehẽ. Nahã po ti ga ei nde mombe'gwovo Tupana'ga pe jira'yrypy'ga ja ko Jacó'ga javo,” ei ahe.

A'ea Esaúva'ea ei jugweiheteavo g̃waramo okoe'yma yvagipeva'ea rehe opo'ria remimombyryva rehe. A'ero Jacóva'ea omondo g̃wemimboapygipyra Esaúva'ea pe.

17 Pekwaha pe Esaúva'ea mombe'ua. Aerẽ Esaúva'ea ipotara'javi opo'ria remimombyryva novĩa. A'ereki ahepo'ria omombyryvipe Jacóva'ea pe javo. Ojehe'o ranuhũ Esaúva'ea novĩa eja'yrypyva'ero g̃waramo ji ve ti emombyry javo opo'ria pe. Ahã Esaúva'ea nhi'iĝagwera rerojijyihava – akoja ahenhi'iĝagwera Jacóva'ea pe.

18 Ymyahũ yvytyruhua arimo monte Sinai arimo Tupana'ga ikwahavukari g̃wemimbotarimova'ea ikwatijaruka Moisésva'ea pe yvya koty. A'ea rupi ikai yvytyruhua tata pyvõ. Henyhunuhũ ko tata. Ypytunahi a'ero. Yvyruhua turi. 19 Jiru'a'java'ea trombeta nhi'iĝi. Tupana'ga nhi'iĝi. Henduvame israelitasva'ea ei Moisésva'ea pe: “Tonhi'iĝa'javyme ti Tupana'ga ore ve,” ei ahe okyhyjiavo Tupana'ga hugwi. 20 “Po ti Tupana'ga nhi'iĝi ore ve nehẽ, a'ero po ti ore papavi nehẽ,” ei ahe.

A'ereki Tupana'ga e'i jipe ahe ve: “Ka'gwyripeva'ea vehevi tuhuryme ti opokoge'yma yvytyruhua rehe,” ei Tupana'ga. “Po ti ipokogi hehe, a'ero ti ahe tomombo ita ka'gwyripeva'ea rehe jukavo nehẽ,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe.

21 Ahemongyhyjiheteva'ea ko aherembiepiepiaga: yvytyruhua, tata, ypytuna, yvyruhua no, trombeta nhi'iĝa no, Tupana'ga nhi'iĝa no. Hepiapavame ahe kyhyjihetei. Moisésva'ea vehevi okyhyji hete javo: “Ahyhyi hete ji jikyhyjiavo,” ei ahe ymyahũ.

Nahã ymyahũva'ea Tupana'ga kwahavi yvya koty okovo ga pavẽi ga ikwahavukarame g̃wemimbotarimova'ea ahe ve hako.

22 Pe me reki Tupana'ga ndoapoi ahemongyhyjiheteva'ea ikwahavukarame g̃wemimbotarimova'ea pe me. Koji'i pyryhetero pe me a'ero. A'ereki pejikoga g̃waramo Tupana'ga rehe pe pekwaha hete ga yvagipeve'ga yvagipeva'ea no pejikovo ga pavẽi. Ga oko ojipea rehe yvytyruhua rehe monte Sião rehe yvagi pe. Pevo cidade de Jerusalém me Tupana'ga ruvi avuiramave'ga ojipyrive'g̃a pyri. Ahe ndohepiapavi gapyrive'g̃a yvagipeve'g̃a. A'ereki g̃a he'yjuhu hete. G̃a pavẽi pe ndekoi.

23 Pekwaha pe Tupana'gareheypyve'g̃a. Ojatyka g̃a Tupana'ga nhi'iĝa renduva gworygworyvamo ga rehe. A'ereki g̃andera Tupana'ga okwatijaripe yvagi pe inoĝa. Nurã po ti g̃a hoi yvagi pe nehẽ. G̃a pavẽi pe ndekoi.

Pekwaha pe Tupana'ga. Ga okwaha hete yvyakotyve'g̃a javo g̃a pe nhaporemo g̃andeaporoĝita rehe. Ga pavẽi pe ndekoi.

Pekwaha pe yvyakotyva'ea – kiroki ahe omano ojikoheteavo Tupana'ga rehe okokatuavo. Tupana'ga omombyry ahe inoĝatuavo ahepy'a. Nurã ahe hoi opoyjahetero Tupana'ga pyri onhi'iĝa ga pe. Ahe pavẽi pe ndekoi.

24 Pekwaha pe Jesus'ga pejikovo ga pavẽi. Ga ko pendepykara'ga tuhu ti g̃a okovo avuirama Tupana'ga pyri onhi'iĝa ga pe javo. Gaha okwahavuka Tupana'ga nhi'ĩpyahua omanoro g̃waramo gwekoa reka'voguka. A'ereki Jesus'ga manoa renonde Tupana'ga e'i: “Jesus'ga manoro g̃waramo po ti ji imombori yvyakotyve'g̃a ndekote'varuhua g̃a hugwi g̃a mombyryva g̃a jikogame ji rehe nehẽ,” ei Tupana'ga.

Abelva'ea jukaagwera kwahavame nhande ei Tupana'ga pe: Ehepy ti ahe. Jesus'ga jukaagwera kwahavame nhande ei: Emombo ti orerekote'varuhua ore hugwi, xa'e nhande Tupana'ga pe. Jesus'ga rekoa reka'vogukara okwahavuka pyryheteva'ea nhanderekote'varuhua mombora. A'ea ko koji'i pyry hete Abelva'ea rekoa reka'voga rembikwahavukara hohe.

[25] Pehendu katu ti! Peko hete ti Tupana'ga nhi'iğa rehe hendukatuavo. Ymyahũ Tupana'ga imombe'uukari onhi'iğa yvyakotyva'ea pe Moisésva'ea pe. Nurã ahe imombe'umbe'ui ganhi'iğa ymyahũva'ea pe. Ymyahũva'ea nohendukatupotari reki Tupana'ga nhi'iğa. Ahe hendupotare'ymame Tupana'ga nhimonha'ngai ymyahũva'ea rehe. Noka'nhymi ahe hahyva'ea hugwi a'ero.

Ağwamo yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iği nhande ve. Nurã po ti nhande kaitu ni-aka'nhymi hahyva'ea hugwi nehẽ nhanderekoa'jave'ymame ganhi'iğa rupi nehẽ.

[26] Ymyahũ Tupana'ga imoğwyğwyhetei yvya onhi'iğame yvyakotyva'ea pe. Ağwamo ga ei: "Kiro ji imombe'ui a'itituhẽva'ea. Ojipeji po ti ji imoğwyğwyhetea'javi yvya nehẽ. Ojipeji po ti ji imoğwyğwyhetei yvaga nehẽ no," ei Tupana'ga. [27] "Ojipeji po ti ji imoğwyğwymi," ei ga. A'ea erame ga ei: "Kiroki a'ea oğwyğwy ji imoğwyğwymame yvya yvaga reheve nhirembiapoagwera – a'ea po ti ji hekyipavi nehẽ. Kiroki a'ea noğwyğwymi ji imoğwyğwymame yvya yvaga reheve – a'ea ti topyta avuirama," ei Tupana'ga.

[28] A'ea erame ga ei: "Kiro pe ndekoi huvihavamo ji pyri pejipytavo avuirama." A'ero ga a'ea ero ğwaramo nhande ve xajiko hete ti Tupana'ga rehe tomombyry ti ga nhande ve nhande pokoga javo. Timbohete tuhẽ ti ga nhandekovo ganhi'iğa rupi ga monhimohema nhande rehe a'ero. Timonhimonha'ngaukaryme ti ga. [29] Omoka'nhy tata mbatera. Na jitehe Tupana'ga nhanderuvihavuhuhete'ga ğwendukatue'ỹve'ğa moka'nhymbavi.

13

Nahanahã ti timbohory Tupana'ga

[1] Nane'ymi ti pearõ hete ğa jipi – kiroki ğa ojiko Tupana'ga rehe peirũramo.

[2] Po penembikwahave'ỹve'ğa uhu penonga pe, a'ero ti pemboapy ğa pejipyri pendo-ryndoryvamo ğa ndehe jipi nehẽ. Jara'ğa omboapy ğwembikwahave'ỹve'ğa gworygwory-vamo ğa ndehe. Ğanembikwahave'ỹve'ğa oko Tupana'gapyrive'ğa reki yvagipeve'ğa reki! Ğa mboapygame ğa ndokwahavi, ğa ko yvyakotyve'ğa javo.

[3] Nane'ymi ti tapemoka'nhymi cadeiapypeve'ğa imombyryva ğa pe. Po pe ndekoi cadeia pype Jesus'ga mombe'ua rehe, a'ero po pe ndoryndoryvamo ojipe'ğa imombyryvame pe me. Na jitehe ti pemombyry cadeiapypeve'ğa pe a'ero.

Nane'ymi ti tapemoka'nhymi ojipe'ğa no ojipe'ga imondorame hahyva'ea ğa pe. Po ojipe'ga imondoi hahyva'ea pe me, a'ero po pe ndoryndoryvamo ojipe'ğa imombyryvame pe me. Na jitehe ti pemombyry ğa pe hahyrame ğa pe a'ero.

[4] Pyry pa pe nembirekoro pejogwerekokatuavo. Pejogwereko katu tuhẽ ti a'ero. Pe penhimbireko'ğarũive'ğa nderekorame po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ peko te'varuhu pe javo imondouka hahyva'ea pe me nehẽ.

[5] Tapejeaporoğitate'varuhui ti pejikopavuhuavo mbatera rehe itambere'ia rehe no. Tapenhiroyrõe'ymuhũi ti pejiapoa rehe ipotaruhue'yma ojipea. A'ereki ymyahũ Tu-pana'ga e'i hako:
"Nane'ymi po ti ji pe pokogi nehẽ.
Ndapohiri'i'i po ti ji pe hugwi nehẽ," ei Tupana'ga hako.

[6] A'ero nhande ehetei nhandekyhyjie'yma:
"Tupana'ga ko jipokohara'ga.
Ndakyhyji po ti ji ojipe'ğa hugwi nehẽ
ğa imbuhupotarame hahyva'ea ji ve."
A'ea nhande xa'e.

[7] Tapemoka'nhymi ti penduvihavava'ea – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa pe me ojikoheteavo ga rehe. Pejapyaka katu ti ahereaporoğita rehe nahã ahe rekoi omanoe'ymame omanorame javo. Ndojikopigi tuhẽ ahe Tupana'ga rehe. Ahe ja ti pejiko Tupana'ga rehe Jesus Cristo'ga omano nhande repyga javo.

[8] Jesus Cristo'ga ndogwerojijyi ojeaporoğita. Ymyahũ ga ndogwerojijyi ojeaporoğita. Ağwamo ga ndogwerojijyi ojeaporoğita. Aerẽ po ti ga ndogwerojijyi ojeaporoğita avuirama nehẽ no.

[9] Taperoviapavuhui ti. Tapekoi ti ğanhi'iğa rupi ğa imombe'uparaparavame pe me Cristo'ga mombe'uaatyviva'ea. A'ereki ğa e'i: "Ğwihã mbatete'varuhua ti ti'uyme. A'ea po ti nhande mbote'varuhu nehẽ nhande i'urame. Ğwihã mbatepyryva ti ti'u. A'ea po ti nhande mombyry nehẽ nhande i'urame. A'ero po ti nhandereaporoğita pyry hete Tupana'ga pe nehẽ."

Cristo'ga mombe'uaatyviva'ea ğa omombe'u javo nanongara. A'ereki mbatera nomombyryvi ğa. Na tuhẽ. Ğandeaporoğita ndapyryvi Tupana'ga pe a'ero ğa jikwakuvame. Tupana'ga tehe nhande mombyryvi nhanderekote'varuhua momboa. Pyry nhande nhimombyryvukari Tupana'ga pe nhandejipokoguka ga pe. A'ero jate po ti nhandereaporoğita pyryvamo ga pe nehẽ.

[10] Ikwava'ẽhara'ğa okwava'ẽ mbatepyryva jukapyra jipi. Emo ğa ndogwerekoi ikwava'eğipyra ojive i'ue'yma imbokaipavame. Ereki Tupana'ga e'i ğa pe tape'ui javo. Nhande ki a'e te tireko ga – kiroki ga onhikwava'ẽ nhande repyga Jesus'ga. Ereki nhande xajikoty'a ga pavẽi.

[11] Ikwava'ẽhara'ğa nduvihavuhu'ga okwava'ẽ mbatepyryva jukapyra hekoa rerua ipojykahetehava pype tenda pype. Outubroğwerĩa rupi jate ga hoi herua uma vez ano nanani. Hekoa tehe ga gwypygwypyi ipojykahetehava pype tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi javo. Ga ndo'ui akoja ra'oa. A'ereki gwuhava hugwi ga gweroho ha'oa imbokaipava a'ea gweroho israelitas'ğa ndekote'varuhua herekovo javo.

[12] Na jitehe israelitasva'ea ruhava hugwi cidade hugwi Jesus'ga nhimondoukari ojukaharava'ea pe ojijukauka tamombo ti ji yvyakotyve'ğa ndekote'varuhua ğa hugwi javo. Pevo cidade hugwi ga manoi yvyakotyve'ğa ndepyga herekovo ğandekote'varuhua. Gwekoa reka'vogukaro ğwaramo Jesus'ga imombori ğandekote'varuhua ğa hugwi ğa mombyryva.

[13] Israelitasva'ea Jesus'ga mondoi gwuhava hugwi cidade hugwi ga jukauka ga mbotegweteavo. Xapohi pa ti israelitas'ğa nemimbo'ea hugwi nhandere'yja'ğa nemimbo'ea hugwi a'ero ğa ndekoe'ymame Tupana'ga nhi'iğa rehe ojikoge'yma Jesus'ga rehe. Xajiko hete ti Jesus'ga rehe jate nhandekovo ganhi'iğa rupi. Po ğa imondoi hahyva'ea nhande ve nhande mbotegweteavo nhandejikoga ğwaramo ga rehe, a'ero ti xanhimomirana jupe. [14] A'ereki avuiramava'ea rũi ko nhanderuhava avo yvya koty. Yvagipeva'ea nhande ipotari cidade avuiramava'ea aerẽ po ti nhande ruvi ipype nehẽ javo.

[15] Nhandejipokogukarame Jesus'ga pe, nane'ymi ti timbohete Tupana'ga jipi. Xa'e ti Tupana'ga pe: "Nhanderuvihavuhuhetero ndepyry hete nde ore ve. Ore roryroryvamo nde rehe." Nahanahã ti xa'e ga pe ga mboheteavo nhandekovo Jesus'ga pavẽi.

[16] Tapemoka'nhymi ti pejogwerekokatuavo. Pejopokopoko ti imondomondovo ojohupe pembyteripeve'ğa mbatere'ymame. A'ea Tupana'ga ipotahetei gworygworyvamo pe ndehe a'ero.

[17] Pehendu katu ti penduvihava'ğa – kiroki ğa pe mbo'e Tupana'ga nhi'iğa rehe kiro. Peko ti ğanhi'iğa rupi. A'ereki ğa pe ndepia katu pe a'nguavo toko katu ti ğa javo. Aerẽ ti ğa tonhimombe'u Tupana'ga pe. Te'i ti ğa: "Nahanahã ore ğa ndepiakatui ğa mbo'eavo nenhi'iğa rehe." A'ea ti ğa tomombe'u katu Tupana'ga pe nehẽ. Nurã ti peko ğanhi'iğa rupi. A'ero po ti ğa ndoryndoryvamo pe nderekokatuavo nehẽ. Po pe ndapekoi ğanhi'iğa rupi ğa mbovy'are'yma ğa mbojehe'gwovo penhimbo'epotare'yma, a'ero po ti ite'varuhu pe me nehẽ no.

[18] Tapenhi'imbigi ti Tupana'ga pe ore mombe'gwovo ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Epoko ti ğa imombyryva ğa pe." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe. A'ereki ore oroko katu. A'ea ore ikwahavi a'ero oropy'a rukatua. A'ereki nane'ymi ore oroko pa pota Tupana'ga nhi'iğa rupi orokokatuavo.

[19] A'e hete ji pe me: Penhi'ĩ tuhẽ ti Tupana'ga pe ji mombe'gwovo. A'ero nambegwei po ti ga ji mbuhurukara'javi pe pyri nehẽ.

Ahe e'i Tupana'ga ti tomombyry ğa javo

[20] Ovelhas repiakatuhara'ã̃ga gwereko katu ã̃gwenymbava upa. Na jitehe Jesus'ga nhande
rerekokatui. Nurã nhande ei: Jesus'ga ko ojiheve'ã̃ga ndepiakatuharete'ga nhande
repiakatuharete'ga. A'ereki ga omano nhande repyga. Jypya ga reaporoõ̃gitaro tamano
ti ji ã̃ga ndepyga nehẽ javo. A'ero aerẽ ga heka'vogukari gwekoa omanomo nhande
repyga okovo Tupana'ga nhi'ĩpyahua rupi namominiva'ea rupi. Kirẽ Tupana'ga Jesus'ga
mbogwerava'javi nhandepojykaharete'ga mbogwerava'javi. Tupana'ga ko nhandepy'a
noõ̃gatuhara'ga.
[21] Kiro ji ei ga pe tombopopoaka ti ga ã̃ga javo. A'ero ga pe mbopopoakarame po ti pe
ndekopavi garemimbotarimova'ea rupi nehẽ. Ga pe ji ei topokoguka ti ga Jesus Cristo'ga
pe javo. A'ero Jesus Cristo'ga pe pokogame po ti pe ndekokatui avuirama Tupana'ga
monhimohema pejihe nehẽ. Nane'ymi ti timbohete pa Cristo'ga jipi nehẽ. Na tuhẽ!
Amém!

Mbapavamo ahe okwatija hebreusva'ea pe

[22] Akwatija pa ji pe me nhiirũa pe pe mbo'eavo. Pehendu katu ti a'ea a'ero. A'ereki xunhi
ji akwatija ko.
[23] Amombe'u pota ji pe me nhaneirũ'ga Timóteo'ga. Ã̃ga ga mohẽ cadeia hugwi. Mara'ngu
po ti ga ua ji pyri kiro jihoa renonde pe pyri? Ga rurame po ti ji hoi ga rupi pe ndepiaga
nehẽ.
[24] Kiro ji imondoukari nhinhi'iã̃ga penduvihava'ã̃ga pe – kiroki ã̃ga pe mbo'e Tupana'ga
nhi'iã̃ga rehe. Amondouka ji nhinhi'iã̃ga pe me Tupana'ga remimo'ẽhara pe nhaporemo
no. Itáliahugwive'ã̃ga omondouka onhi'iã̃ga pe me no.
[25] Kiro ji ei: Tomombyry ti Tupana'ga pe me nhaporemo.

TIAGOVA'EA OMOMBE'U AHE VE
Carta de Tiago

1 Jihi ko Tiagoramo. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe ji rekoi. Jesus Cristo'ga
remimbotarimova'ea rehe ji rekoi nhandepojykaharete'ga. Kiro ji imondoukari nhinhi'iõga
pe me. A'ereki pe ko Tupana'gareheva'ea. Pekwaki'o pa pe pejigwovo hajiheve'gã gwyri
pe nhaporemo pejijupa raikwehe. A'ero ji kiro ikwatijari imondouka pe me.

Tupana'ga okwahavuka ahe ve

2 Nhiirũ, kiro ji pe moõgitai javo pe me. Nahã po pe peko hamo. Hahyparavuhurame
mbatera pe me ti pe'ji ojohupe: "Hahya pyry hete reki nhande ve. Xavy'a nhande
hehe a'ero," pe'ji ti. 3 A'ereki pe pekwaha pyryvagwama. Pe hepiagame mbatera rahya
jukwaha pejikohetea Tupana'ga rehe. A'ero po ti pe nhimomiranami mbatera rahya pe
nehẽ. 4 Penhimomirana hete ti avuirama. A'ero po ti pe ndeaporoõitapyryvamo nehẽ.
Ndapekote'varuhui'i'i po ti pe nehẽ.
5 Po pe ei: "Marã po ti ji rekoi nehẽ? A'ereki ji ndakwahavi," pe'e po pe. Penhi'ĩ ti
Tupana'ga pe a'ero ore mbo'e javo. "Ekwahavuka ti ore ve. A'ero po ti ore rekokatui
nehẽ," pe'ji ti ga pe. A'ereki Tupana'ga nonhi'iõgahyi nhande erame ga pe. Ga ko
oko nhanerembi'ea rupi ipojihuve'yma. Pe'erame ga pe po ti ga ikwahavukari pe me
a'ero nehẽ. 6 Emo pe'erame Tupana'ga pe pejiko hete ti ga rehe okwahavuka po ti ga
nhande ve nehẽ javo. Tape'ei ti ojohupe a'ero: "Mara'ngu po ti Tupana'ga ikwahavuka
nhande ve nehẽ?" Tape'ei ti a'ea. Perovia tuhẽ ti garembikwahavukarãgwama. Kiroki
ga ndogweroviarihihũ – ga ko typepemuhũa javijitehe. Yvyruhua omotypẽpemuhũ hete
ypiahua rehe. Yhya ojijyjijyi a'ero. 7-8 Na jitehe akoja'ga herojijyjijyjuhui gweaporoõgita
ojapyakakatue'yma. Te'iyme ti ga a'ero: "Tupana'ga po ti oko nhirembi'ea rupi." A'ereki
Tupana'ga ndokoi tuhẽ nanongara'ga rembi'ea rupi.

Tovy'a ti õga Cristo'ga rehe, ei ahe

9 Okoteheve'gã ti tovy'a – kiroki gã ojiko Cristo'ga rehe. A'ereki Tupana'ga omombyry
hete gã pe a'ero. 10-11 Oro imbateheteve'gã, mominame gambatera tovy'a ti gã ojikoga
Cristo'ga rehe ojikoge'yma ombatera rehe. Ehepia te yvotyra. Ipoty na'ẽ, aerẽ kotihĩ ipavi.
Kwarahyahivame inhymbavamo ipotyra. Igwete ohova ikui. Ndikatua'javi a'ero opava. Na
jitehe imbateve'ga omano no oporavykyrame ipyhypyhyga mbatera.

Tupana'ga omombyry nhande ve

12 Pyry reki nhande ve nhande nhimomiranamame mbatera rahya pe. Nhande nhi-
momiranambavame po ti Tupana'ga imombyryhetei nhande ve nehẽ. Gwembi'ea rupi
katu po ti ga nhande mongoi yvagi pe nehẽ. A'ereki Tupana'ga e'i: "Kiroki gã oko hete ji
rehe – gãhã po ti ji amongo jijipyri nehẽ," ei ga.
13 Pejikote'varuhupotarame tapembojari ti Tupana'ga rehe pejikote'varuhupotara.
A'ereki Tupana'ga ndokote'varuhupotari jipi. Ga ndopotarukari ojipe'gã pe gãn-
dekote'varuhua no. 14 Gandeaporoõgitate'varuhua opotaruka gã pe gandekote'varuhua.
15 A'ea ipotarame gã ndekote'varuhui tuhẽ a'ero. Gandekote'varuhurame a'ea ko gã-
hoagwama hahyva'ea ruvihava pype.
16 Nhiirũ, pe ko nhiremiarõa. Tapenhimoandyandyi ti pejikovo. 17 Tupana'ga jate
omombyry hete nhande ve yvagipeve'ga. Garemimbuhura nhaporemo pyry hete.
Tupana'ga oapo nhanderyapehava hako. Kwara, jahya, jaytata'ia ga oapo hako. Igwete
nhanderyapehava jijyjijyi jipi imoypytuna. Emo Tupana'ga ko nhanderyapehava atyvi.
Ga ndogwerojijyi gweaporoõgita jipi. Ga nomongote'varuhui nhande ve. Ga pyry hete
nhande ve avuirama. 18 Gwemimbotarimo Tupana'ga nhande mongoi gwa'yramo. Ga
omombe'uuka a'itituhẽva'ea tokwaha ti gã Jesus'ga javo. A'ero nhande jikogame Jesus'ga

rehe Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahui. A'ereki ga e'i: "Ğa na'ẽ ti ji amombyry nhirembiapoa mombyrypava renonde."

Pehendu katu ti Tupana'ga nhi'iğa

19 Nhiremiarõa, pekwaha ti pejikovo. Tapenhi'iği na'ẽ ti ojipe'ğa pe pejijupa. Pehendu katu na'ẽ ti ğanemimombe'ua. Tapenhimboahivuhui ti ojipe'ğa pe. 20 Pe nhimboahivame po Tupana'ga ei: "Ndapekokatujuhu pe a," e po ga. Tapenhimboahivuhui ti ğa pe a'ero. 21 Pepohi tuhẽ ti pendeaporoğitate'varuhua hugwi. Tapekote'varuhui'i'i ti. Tupana'ga okwahavuka pe me Jesus'ga mombe'ua peyvyteri pe raikwehe. Peko hete ti hehe a'ero. Pe ndekorame Jesus'ga mombe'ua rehe po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri nehẽ.

22 Pehendu katu ti Jesus'ga mombe'ua jipi. Tapehendutehei ti a'ea. Henduteherame po pe penhimoandyandyi. 23 Henduteherame pejikoe'yma gamombe'ua rupi ko pe ga ja – kiroki ga oho espelho pyri tahepia nhi'ağa javo. 24 A'ero ga jipiagi ogwovo jugwi. Kotihĩ reki ga imoka'nhymi o'ağa. Ga javijitehe ko pe henduteherame Jesus'ga mombe'ua imoka'nhymipeavo. 25 Jesus'ga mombe'ua ko pyry hete. Okorame a'ea rupi ko ahe piro'yro okote'varuhua hugwi. Kiroki ğa okwaha gamombe'ua okovo hupi jipi – ğa pe Tupana'ga imombyryvi ğa ndekoro ğwaramo hehe. Nanongara'ğa ğwendu katu Jesus'ga mombe'ua imoka'nhyme'yma.

26 Po pe ei: "Ambohete hete ji Tupana'ga jipi." Pe'ete'varuhurame ojipe'ğa pe pe nhimoandyandyi a'ero. A'ereki pe'ete'varuhua ipige'ymame pe Tupana'ga mbohetetehei pejikovo. A'ereki ndapyryvi Tupana'ga pe ahe'ete'varuhua ojipe'ğa pe. Ga ndopotari nanongara'ğa nemimbohetea. 27 Tupana'ga opota hete ahe ojipe'ğa pokogame. Hahy kunhangwera'ğa pe aherembirekokwera'ğa pe. Tayri'ğa pe hahyramo no ğapo'ria manorame. Nurã pyry hete Tupana'ga pe nhanderuvete'ga pe nhande ğa pokopokogi. Pyry hete ga pe no nhande nimbopogwei okote'varuhuve'ğa. Nahã nhande rekorame Tupana'ga opota nhaneremimbohetea.

2

Peko ti ğa ndehe nhaporemo

1 Nhiirũ, Jesus Cristo'ga rehe pe pejiko nhandepojykaharete'ga rehe – gaha ko huvihavuhu hete Tupanamo. Gareheva'ero ğwaramo, peko ti ojipe'ğa ndehe nhaporemo. Ğa'ara rehe jate rũi ti pereko katu ğa. Ğa ndehe nhaporemo ti peko imbateve'ğa ndehe imbatere'ỹve'ğa ndehe no. 2-3 Pejapyaka na'ẽ. Kiro po ga ruri pejatykahai pe tahendu Tupana'ga nhi'iğa javo. Ipi katu po ga. Gwereko po ga ourova'ea opoakağa rehe. Kiro po ga ruri pe pyri. A'ero po pe ga mbuhukatui pejipyteri pe ipikatuve'ga. "Avo eapy oreapykava rehe," pe'e po pe ga pe. Igwete po ga ruri no imbatere'ỹve'ga ipite'varuhuve'ga. Igwete po pe euhui ga pe: "Pevo e'ã. Yvyvo eapy a'ero jipya pyri," pe'e po pe ga pe. 4 Nahã pendekorame po pe ndaperekokatupavi ğa. Pendeaporoğita te'varuhu tuhẽ po pe. A'ereki ğa'ara rehe tehe pe pe'e ğa pe.

5 Nhiremiarõa, ji rendu katu ti. Tupana'ga omo'emo'ẽ ğa ojive – kiroki ğa pe Tupana'ga arõe'ỹve'ğa e'i: "Ndogwerekoi'i'i ğa." Tupana'ga ki a'e te nde'i a'ea ğa pe. Ga omo'emo'ẽ ğa ojive tojiko hete ti ğa ji rehe javo. "Tamondomondo ti ji ğa pe pyryva'ea ğa mongovo jigwyri pe nehẽ," ei Tupana'ga. A'ereki ga e'i jipe: "Amongo ti ji nhiarõheteve'ğa jijipyri nehẽ," ei Tupana'ga. 6 Pe ki a'e te pereko te'varuhu imbatere'ỹve'ğa. Pe pereko katu imbateve'ğa novĩa. Emo ğahã reki pe ndereko te'varuhu. Ğa pe nderoho aha juizes'ğa pyri imbojamboja tehe pe ndehe. A'ero ğa pe mbotegweteteheuhui. 7 Tupana'ga e'i Jesus'gareheve'ğa pe me. Emo imbateve'ğa e'i te'varuhu Jesus'ga pe ga renonhuhũavo. Jesus'ga ko pyry hete reki.

8 Pyry pe hendukatui Tupana'ga nhi'iğa nhanderuvihavuhuhete'ga nhi'iğa. Nahã ga nhi'iği ikwatijaruka hako.

"Penhiarõ hete pe.

Na jitehe ti pearõ hete pejikotyve'ğa", ei Tupana'ga hako.

[9] Ã̃ga'ara rehe jate po pe ã̃ga arõi, a'ero po pe ndekote'varuhui. A'ero po Tupana'ga nhi'iã̃ga
e'i pe me: “Nanhirendukatui ã̃ga.”
[10] Po ojipeji'iva'ea vehevi pe napehenduvi henduvame Tupana'ga nhi'iã̃ga, a'ero po
ijari tuhẽ pe ndehe pe hendukatupave'ymame ganhi'iã̃ga. [11] Nahã a'ero. Tupana'ga
rembikwatijarukara e'i hako:
“Taperekoi ti ã̃ganembireko'ã̃ga.”
Nahã e'i no:
“Tapejukai ti ojipe'ã̃ga.”
Po nde ndererekoi garembirekohẽa, a'ea po pyry novĩa. Emo nde ojipe'ga jukarame po
nde nerehendukatui Tupana'ga nhi'iã̃ga a'ero pejikote'varuhuavo.
[12] Nahã ji ei a'ero: Tupana'ga po ti e'i ã̃werĩ nhandereaporoã̃gita pe Cristo'ga mombe'ua
rupi. Cristo'ga mombe'ua ko nhande mbopiro'y. Peko katu po ti pe a'ero hamo.
Penhi'iã̃gatu po ti pe ojipe'ã̃ga pe hamo. [13] Kiroki ã̃ga ndoporogwetygi ojipe'ã̃ga – Tupana'ga
po ti ndoporogwetygi ã̃ga na jitehe nehẽ no o'erame ã̃gandeaporoã̃gita pe nehẽ. Kiroki ã̃ga
oporogwety ojipe'ã̃ga – ã̃ga ndokyhyji Tupana'ga eã̃wama hugwi.

Pejikoga ã̃waramo Jesus'ga rehe peko katu

[14] Nhiirũ, pyry nhande ei: Xajiko nhande Jesus Cristo'ga rehe. Emo po nhande
ndiakokatui nhande'erame, a'ero po nhande jikotehei ga rehe nhandekokatue'yma. A'ero
po ti Tupana'ga nianemongoi ojipyri nehẽ. [15] Po Jesus'gareheve'ã̃ga oko pepyteri pe. Ndipiri
po ã̃ga upa. Ndo'ui po ã̃ga mbatera herekoe'yma ã̃waramo. [16] Igwete po pe ei ã̃ga pe:
“Hepejigwovo a'ero. Tipyry pa ti pe me. Pepi katu ti. Pe'u katu ti,” pe'ji po pe ã̃ga pe.
Po pe napemondoi mbatera ã̃ga pe, marã po pyryvamo naerũ? [17] Pe ndekokatue'ymame po
pe jikoteheuhui Jesus'ga rehe a'ero.
[18] Igwete po ojipe'ga ei: “Jara'ga ojiko Jesus'ga rehe. Jara'ga oko katu,” e po ga. Na rũi,
a'e ji. Kiroki ã̃ga ndokokatui – ndiukwahavi reki ã̃gajikoga Jesus'ga rehe. Emo jirekokaturo
ã̃waramo po ti ji imboukwahavi nde ve jijikoga Jesus'ga rehe. [19] Kiro ji ei nde ve a'ero:
Ererovia ko nde Tupana'ga gaha jate ko Tupanamo javo. Pyry hete nde heroviari a'ea.
Anhã̃ga vĩa reki gwerovia a'ea no Diabo'gapyriva'ea. Heroviarame anhã̃ga ohyhyjuhu
okyhyjiavo Tupana'ga hugwi. Emo gwerovia tehe okokatue'yma.
[20] Nde nderekwahavihu naerũ. Takwahavuka ji nde ve kiro a'ero. Nhan-
derekokatue'ymame nhande xajiko tehe Tupana'ga rehe.
[21] Ehepia re ko Abraãova'ea nhaneramonhava'ea. Tupana'ga e'i hako: “Tahepia ti
ji Abraão'ga ji rendukatui.” A'ero Tupana'ga ei ahe ve: “Ekwava'ẽ ti ji ve eja'yra'ga
jukavo Isaque'ga jukavo.” Igwete Abraãova'ea imbojo'ajo'ari ita ikwava'ẽhava japovo.
A'ea arimo ahe gwa'yrava'ea noã̃gi takwava'ẽ ti ga Tupana'ga pe javo. Ahe gwa'yrava'ea
jukã̃werĩrame Tupana'ga ahe mombigi a'ero. Igwete Tupana'ga ei: “Kiroã̃gwe ji hepiagi,”
ei ga. “Abraão'ga pyry tuhẽ. A'ereki ga ã̃wendu katu nhinhi'iã̃ga,” ei Tupana'ga hako.
[22] Erekwaha nde kiro. Abraãova'ea ojiko Tupana'ga rehe. A'ero ahe hendukatui ganhi'iã̃ga.
Hendukaturame ahe ojiko katu hete ga rehe a'ero. [23] Tupana'ga rembikwatijarukara
omombe'u nhoã̃wenonde Abraãova'ea pyryva hako. A'ereki ikwatijara e'i:
“Abraão'ga gwerovia hete Tupana'ga nhi'iã̃ga.
A'ero Tupana'ga ei ga pe:
‘Ndepyry hete nde’,” e'i ikwatijara hako.
Igwete ahe Tupana'ga nhi'ĩpo'rui okovo. Igwete Tupana'ga e'i: “Abraão'ga ko jipy'a ja,” ei
ga ahe mombe'gwovo hako.
[24] Pekwaha pe a'ero. Po nhande jikogi Tupana'ga rehe nhandekokatuavo, a'ero po ga
ei nhande ve: “Pepyry hete pe a.” Po nhande jikotehei nhandekokatue'yma, a'ero po
Tupana'ga nde'i a'ea nhande ve.
[25] Oro Raabeva'ea vehevi no akwaimba'eva'ea upaharava'ea. Ojikoga ã̃waramo Tu-
pana'ga rehe Raabeva'ea israelitasva'ea pokogi hako. Nurã Tupana'ga ei: “Pyry hete ko
hẽa,” ei ga. Nahã ko ahe rekoi hako. Tupana'ga omombe'u na'ẽ Raabeva'ea re'yjava'ea
gwyra israelitasva'ea pe tamondo ti ã̃gagwyra pe me nehẽ javo. Nurã israelitasva'ea

hoi ẽwenonde hepianhimima Raabeva'ea re'yjava'ea gwyra. Ahe jogwerohorame hepiaga, Raabeva'ea ahe mbuhurukari ẽwonga pe ahe mima ojigwyripeva'ea hugwi. Aerẽ Raabeva'ea ahe mondoi irũa rupi pehea rupi topyhygyme ti ẽa ẽa javo. Nurã Tupana'ga ei hako: "Raabehẽa pyry hete ẽa pokoga."

26 Nhande manorame nhandera'oa oko tehe. Na jitehe nhanderekokatue'ymame nhande xajiko tehe Tupana'ga rehe.

3

Tape'ete'varuhui ti

1 Nhiirũ, tape'epavi ti: "Tambo'e ti ẽa Tupana'ga nhi'iẽa rehe." Tape'epavi ti a'ea. A'ereki Tupana'ga po ti e'i nhandereaporoẽita pe nehẽ. Nhande rekoe'ymame ganhi'iẽa rupi po ti ga ei nhande ve: "Peko te'varuhu pe," e po ti ga nhande ve nehẽ. Nhande ve kaitu po ti ga ei a'ea nehẽ nhande jara'ẽa mbo'embo'erame nhande rekoe'ymame Tupana'ga nhi'iẽa rupi.

2 Nhande nhaporemo nhande rekote'varuhuparavuhui jipi. Nhande'ete'varuhue'ymame po nhande rekokatuhetei. A'ero po nhande imombigi nhanderekote'varuhua nhaporemo no.

3 Ehepia te cavalo. Nhande timongi freio cavalo juru pe toko ti nhaneremimbotarimova'ea rehe javo. Freio ko xunhi novĩa. Emo a'ea pyvõ nhande timbojirova pa cavalo imondovo.

4 Na jitehe itayharuhua no. Yvyruhua a'ea mondomondo yhya rehe. Emo imopyryrỹhara'ga ipyhygi leme tamondo katu javo. Leme ko xunhi novĩa. Emo a'ea pyvõ ga omopyryrymba itayharuhua hehãiva'ea imongovo ẽwemimbotarimova'ea rehe.

5 Nhanekũa xunhiete'i jitehe novĩa. Emo a'ea pyvõ nhande timbohetetehuhu reki.

Ehepia tata no. Tata'ia nhande imondygi. Igwete tata ihoihoi imbokaipava ka'gwyra imbote'varuhupava. 6 Tata javijitehe ko nhanekũa nhandera'oa rehe. A'ereki ombote'varuhu pa. A'ea pyvõ nhande xanhi'ĩ te'varuhu nhanenhimbote'varuhupava. Nhanderekoa nhaporemo nhande'ete'varuhua imongote'varuhui. Diabo'ga reki ombote'varuhu nhanenhi'iẽa imongote'varuhupava.

7 Mbiara ojoparavuhuva'ea ko ahe omonhyromba imongovo ẽwemimbotarimova'ea rehe: ipyva'ea, ipepova'ea, ohyryryva'ea, ypeva'ea. 8 Ahekũa ki a'e te ahe nomongoi ẽwemimbotarimova'ea rehe. Nhande'ete'varuhua nimombikavi a. Mboja ahe hu'urame ahe mbotegweteuhui. Na jitehe nhanekũa ahe mbotegweteuhuhetei o'ete'varuhurame.

9 Marã naerũ? Tupana'ga oapo yvyakotyve'ẽa ojavijitehe. Nhanekũa pyvõ nhande timbohete ga nhanderuvete'ga nhandepojykaharete'ga. Nhanekũa pyvõ jitehe nhande timbote'varuhu reki yvyakotyve'ẽa pe Tupana'ga'jave'ẽa pe. 10 Nhandejurua pyvõ nhande ga mbohetei. Nhandejurua pyvõ jitehe nhande imbote'varuhui ẽa pe. Nhiirũ, po na rũi te nhande rekoi hamo.

11 Nhande atyvi ko yhya ihemame yvya gwyra hugwi. Yhykatua ihemame yhya irovahiva'ea nohemi pea hugwi a'ero. 12 Nhiirũ, tegwete jua'ia ihema akajua'yva hugwi. Akaju'ia nohemi yhypoa hugwi. Na jitehe yhykatua nohemi yhya hahyahite'varuhuva'ea hugwi. Nurã ji ei: Nhande Tupana'ga mboheterame po nhande nimbotegwetei ojipe'ẽa hamo.

Tupana'ga okwahavuka aherekokatua

13 Pe ikwahaheterame po pe ndekokatui nehẽ hamo. Hepiagame pendeaporoẽitapyryva po ti ẽa ei pe me a'ero: "Okwaha hete ẽa. A'ereki ẽa oko katu kwaha ẽa pokopokoga ẽa nderekonhyromo," e po ti ẽa pe me nehẽ.

14 Po pejiyvyteri pe pe nhimyrõheteuhui pejikovo pejihe jate, tapenhimbohetehetei ti a'ero. Tape'ei ti: "Akwaha hete ji jitekovo." Pe'erame a'ea po pe mbero. 15 Pe nanuhũrame po pe ndapekwahavi tuhẽ pejikovo. Tupana'ga rũi okwahavuka pe me nanongara. Nahã ko yvyakotyve'ẽa ndekoi onhimongote'varuhuavo. Gweaporoẽitate'varuhua rupi

ğa ndekoi. Diabo'ga nahã ğa mongoukari. [16] Onhimyrõuhũrame okovo ojihe jate ğa
nhonhi'iğayvaruhui ojogwerekovo. Oko te'varuhu paravuhu ko ğa a'ero.
[17] Tupana'ga ikwahavukarame nhande ve nhande rekokatui a'ero.
Ndiakote'varuhua'javi'i'i nhande. Xajogwereko katu nhande. Nhanenhyrõ hete
nhande jara'ğa pe. Ãnhi'iğa nhande anga. A'ereki Tupana'ga okwahavuka nhande
ve nhande mongokatuavo. Tiporogwety hete nhande jara'ğa. Xako katu paravuhu
nhande a'ero. Ğa'ara rehe jate rũi nhande ğa nderekokatui. Ndia'etehei nhande ğa pe ğa
moandyandyita. [18] Kiroki ğa e'i jara'ğa pe: "Pejogwereko katu ti" – ğahã ko gwereko katu
jara'ğa no. A'ero ğa ndekokatupahetei.

4

*Tapekoi ti Tupana'ga remiarõe'*ỹva'ea rehe

[1] Maranuhũrame pe nhi'iğayvaruhui pejogwerekote'varuhuavo jipi? Penemimbo-
tate'varuhua omomymomyi pepy'a. [2] Pepotaruhu pe mbatera. Emo pe ndaperekoi reki.
A'ero pe nhimbohovajari ojipe'ğa ndehe. Penhimyrouhũ pe ğambatera rehe. Emo ğa
nombuhuri pe me. A'ero pe nhi'iğayvaruhui pejogwerekote'varuhuavo. Napeporanduvi
pe Tupana'ga pe. Nurã pe ndaperekoi. [3] Pe poranduvame ga nomondoi reki pe me. A'ereki
pejiveuhu pe pepota penhiporanduvame. Penhimimbotarimova'ea rehe pe pepo'ru
potaruhu.
[4] Pepohiruhu pe Tupana'ga hugwi. Po pe pearouhũ Tupana'ga remiarõe'ỹva'ea, a'ero
po pe napearõa'javi Tupana'ga. Pe ndapekwahavi naerũ? Kiroki ğa oko potaruhu
Tupana'ga remiarõe'ỹva'ea rehe – ğa onhimongo Tupana'ga arõe'ỹva'ero. [5] Tupana'ga
rembikwatijarukara nomombe'utehei reki. A'ereki e'i:
"Nhandera'uva
– Tupana'ga omongo a'ea nhande pype
– a'ea opota ranuhũ jipi," e'i.
[6] Emo Tupana'ga omombyry hete hete nhande ve. A'ereki ikwatijara e'i:
"Tupana'ga omovahihũ ğa
– kiroki ğa onhimbohete jipi.
Emo ğa nhimbohetee'ymame
ga omombyry ğa pe," e'i ikwatijara Tupana'ga mombe'uhava.
[7] Penhimongo ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi a'ero. Pemovahĩ ti Diabo'ga.
A'ero po ti ga ka'nhymi pe hugwi nehẽ. [8] Penhimongo ti Tupana'ga pavẽi. A'ero po
ti ga nhimongoi pe pyri nehẽ no. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pemongo katu ti
pejeaporoğita, a'e ji pe me. A'ereki Tupana'ga rehe jate rũi pe peko.
[9] Pekoveveuhu ti pejikote'varuhua rehe. Pejehe'o hete ti a'ero. Tapejaja'javi ti, a'e ji
pe me. Pejikote'varuhuro ğwaramo ti tapendoryva'javi. [10] Pemohẽ ti pejikote'varuhua
Tupana'ga pe akoteheuhu ji javo. Aerẽ po ti Tupana'ga pe mbohetei a'ero nehẽ.

Tape'ete'varuhui ti penhiirũ'ğa pe

[11] Nhiirũ, tape'ete'varuhui ti pejohupe. Tape'ei ti penhirũ'ğa pe: "Ite'varuhu ğa."
Pe'erame a'ea ğa pe pe pe'e te'varuhu Tupana'ga nhi'iğa pe no ite'varuhu javo jupe.
Pe erame ite'varuhu Tupana'ga nhi'iğa pe pe napehendukatua'javi ganhi'iğa. Pe'e tehe
pe: "Jihi koji'i akwaha ganhi'iğa hohe." [12] Tupana'ga jate ki a'e te okwaha hete nhande
mbo'eavo imbuhua onhi'iğa nhande ve. Gaha jate okwaha javo ahereaporoğita pe. Nurã
po ti ga ei jara'ğa pe nehẽ ğa mongovo ojipyri nehẽ. Jara'ğa pe po ti ga ei nehẽ ğa mondovo
hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Oro pe, maranuhũrame pe euhui naerũ jihi ko akwaha javo
ojipe'ğa pe?

Tapenhimboheteuhui ti

[13] Pehendu ti kiro nhinhi'iğa pe me. Nahã po pe etehei: "Kiro po ti ore hoi cidade
pe nehẽ. Mara'ngu po ti ko'emame nehẽ?" pe'e po pe. "Orombokwara'a ti ore pevo
oroporavykyavo imono'ono'oğa itambere'ia orojive nehẽ," pe'e tehe po pe.

[14] Pe ndapekwahavi reki aerẽva'ea. Marã po ti pe ndekoi ko'emame nehẽ? Ehepia re
ko tatatiĝuhũva'ea. Kiro jukwahavamo. Kotihĩ ika'nhymi. Pe na jitehe no. Kiro pe
ukwahavamo. Nambegwei reki pe ka'nhymi no. [15] Nahã po pe pe'e hamo: "Tupana'ga
ipotarame po ti ore rekoi japojapovo nehẽ," pe'e po pe hamo.
[16] Penhimboheteuhu reki pe na tuhẽ ti ore japoi javo. Tiruahũ penhimbohetea a'ero.
[17] Kiroki ga e'i oyvyteri pe: "A'apo po ti ji nanongara pyryva'ea hamo," – japoe'ymame
po ga oko te'varuhu a'ero.

5

Imbateve'ĝa ti tohendu katu, ei ahe

[1] Oro pe, imbateva'ero pehendu katu ti nhinhi'iĝa pe me kiro. Penahenahẽ ti pe-
jehe'gwovo. Pekwaha po ti pe hahyheteva'ea nehẽ.
[2] Pembatera po ti iju tehe nehẽ. Mbatagwaruhua po ti o'u pepikatua nehẽ. [3] Peapoa
po ti opororororo upa nehẽ ourova'ea pratava'ea pavẽi. Ipororogaĝwama repiagame po
ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Pepotaheteuhu pe itambere'ia ipyhyga novĩa. Emo pe
ndapepokogi ojipe'ĝa a'ea pyvõ," e po ti ga nehẽ. "Kiro momina pe hugwi a'ero," e po ti ga
nehẽ. Ipororoga ojigwarai mbatera rehe jipi. Na jitehe po ti penemimbotaruhua ojigwarai
pe ndehe nehẽ. Ehepia te tata ojigwarai ahera'oa rehe ahe mbokairame. Na jitehe po ti
penemimbotaruhua ojigwarai pe ndehe nehẽ. A'ereki pe pemono'õteheuhu mbatera kiro
mbapava koty.
[4] Pehendu ĝanahenahema – kiroki ĝa omopẽ pekoapora pe me jipi. A'ereki pe
napemondoi ikwepykava ĝa pe ĝa moandyandyita. Tupana'ga okwaha reki a'ea ipopoaka-
heteve'ga. Ga ĝwendu tuhẽ ĝanahenahema. A'ereki pe napemondoi ĝa pe itambere'ia ĝa
poravykypavirẽ.
[5] Avo yvya koty pe pereko pa mbatera. Penhimbohoryory pe jipi. Mbiara o'uo'u
onhimongy'ravo imboha'uve'yma ojukaaĝwama. Emo oho ĝwerĩ ijukahava apiavo. Na
jitehe pe pemono'oĝuhũ pejive penhimimbotarimova'ea rehe pejikovo imboha'uve'yma
hahyaĝwama. Emo Tupana'ga po ti imbohahyi pe me nehẽ.
[6] Pe'e pe pyryheteve'ĝa pe: "Ĝa ite'varuhu," pe'e pe penhi'mbero. A'ero pe ĝa
momanoukari. Ĝahã napemovahĩ upa.

Penhimomirana ti

[7] Nhiirũ, kiro ji ei pe me: Penhimomiranamba ti Jesus Cristo'ga rura imboha'uva. Ehepia
re ko matetỹhara'ga. Onhimomirana po ga i'apyryva imboha'uva. Omboha'u po ga amana
itymame. Aerẽ po ga imondomondoi jahya. Nonhimbaekwahivi po ga a'ero. "Ikyra'javirẽ
po ti horyvamo mbatera nehẽ," e po ga. [8] Ga javijitehe ti penhimomirana pejijupa Jesus
Cristo'ga mboha'uva. Pemboty ti pepy'a. A'ereki ga u ĝwerĩ.
[9] Nhiirũ, tapenhi'ĩte'varuhui ti ojohupe penhiroyromo. Pe nhi'ĩte'varuhurame po ti
Cristo'ga ei pe me nehẽ: "Peko te'varuhu pe javo ĝa pe," e po ti ga nehẽ. Ehepia te Cristo'ga
ruĝwerĩ.
[10] Nhiirũ, Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea javijitehe po pe peko hamo. Ahe
omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iĝa hako. Hendupotare'ymame ojipeva'ea imbo-
hahyukari ahe ve novĩa. Emo imombe'uharava'ea onhimomiranamba hahya pe. [11] Xa'e
nhande: Pyry ahe ve – kiroki ahe onhimomiranamba.

Ehepia ko Jóva'ea hako. Pekwaha po pe ahenhimomiranamagwera. Ahe nhimomi-
ranambavame mbatera rahya pe ko Tupana'ga imombyryhetei reki ahe ve. A'ereki
Tupana'ga pyry hete yvyakotyve'ĝa pe. Ga nhande porogwety jipi.
[12] Nhiirũ, ta'e ti kiro pe me. A'ea kaitu ti pehendu katu. Pe nhi'iĝame ojipe'ĝa
pe tape'euhui ti: "Yvagipeve'ga okwaha nhi'mbee'yma. Yvya apohara'ga okwaha
nhi'mbee'yma," tape'euhui ti no. Tapehenonhuhũi ti Tupana'ga penhi'iĝame ojipe'ĝa pe.
Tapehenonhuhũi ti Tupana'ga rembiapoa no. Po pe ei ĝa pe: "Nahã po ti ji rekoi nehẽ."
A'ea jate ti pe'ji a'ero. Po pe ei ĝa pe: "Na rũi po ti ji rekoi nehẽ." A'ea jate ti pe'ji a'ero.

Pe'erame ãga pe penhimbi'ea rupi katu ti peko a'ero. Na tuhẽ ti peko Tupana'ga ti te'iyme pe me peko te'varuhu pe javo nehẽ.

Penhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe

13 Po pepyteripeve'ga ikwahavi mbatera rahya tonhimombe'u ti ga ji poko javo Tupana'ga pe. Po ojipe'ga roryroryvamo tonhimby'yi ti ga Tupana'ga mboheteavo.

14 Po ojipe'ga tetirũaramo tombuhuruka ti ga ojipyri Jesus'gareheve'ãga ndepiakatuhara'ãga. A'ero po ti ãga nhi'iãi Tupana'ga pe imongyavo ikava ga rehe. "Emombi ti karugwara ga hugwi Jesus Cristo'ga remimbotarimo," e po ti ãga Tupana'ga pe nehẽ. 15 Po ti ãga nhi'iãi Tupana'ga pe ojikoga ga rehe, a'ero po ti ipigi ga hugwi. Cristo'ga po ti ga monhimohiãgatui nehẽ. Po ga tetirũaramo okote'varuhuro ãwaramo, a'ero po ti Tupana'ga imombori garekote'varuhua ga hugwi nehẽ.

16 Nurã ti pemohemohẽ pejikote'varuhua ojohupe pejikoveveuhuro hehe. Penhi'inhi'ĩ ti Tupana'ga pe pejogwepyga tapenhimohiãgatu ti. Pyryheteve'ãga poranduvame Tupana'ga pe ikwahy hete. Tupana'ga ãwendu ãnhi'iãga jipi.

17 Ehepia re ko Eliasva'ea hako Tupana'ga nhi'iãga mombe'uharava'ea. Ahe ko nhande javijitehe yvyakotyva'ero. Igwete ahe nhi'ĩhetei Tupana'ga pe tokyryme ti javo. Três e meio ga kwara mbo'ari ikyre'ymame yvya rehe. 18 Aerẽ Eliasva'ea nhi'iãga'javi Tupana'ga pe tokyra'ja ti kiro javo. A'ero Tupana'ga imongyra'javi yvaga hugwi. Igwete henhunha'javamo mbatera yja hugwi.

19-20 Nhiirũ, po ti pepyteripeve'ga ndokoa'javi a'itituhẽva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua rupi, pemõgita ti ga mongoa'java a'ea rupi. Pekwaha ti a'ero. Pe ga mbopohirukarame okote'varuhua hugwi po ti ga ndohoa'javi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Tupana'ga po ti omombo pa garekote'varuhua re'yjuhua ga hugwi a'ero nehẽ.

PEDROVA'EA OMOMBE'UYPY AHE VE
Primeira Carta de Pedro

1 Ji ko Pedroramo. Ji Jesus Cristo'ga moirũharamo ako. Kiro ji ikwatijari imondovo
nhinhi'iĝa pe me Tupana'gareheva'ea pe – perope peju ĝagwyri pe: Ponto pe, Galácia
pe, Capadócia pe, Ásia pe, Bitínia pe. Pevo pe kwaki'opavi pejigwovo pejijupa ĝapy-
teri pe penhimongyavo raikwehe. 2 Ĝwemimbotarimo Tupana'ga nhanderuvete'ga pe
mo'emo'ẽi ojive hako ĝahã po ti oko jireheva'ero javo. Tupana'ga ra'uva pe mongoi
Tupana'gareheva'ero a'ero raikwehe. "Amo'emo'ẽ ji ĝa tohendu katu ti ĝa Jesus Cristo'ga
nhi'iĝa javo," ei Tupana'ga. "Tomombo ti ga ĝandekote'varuhua ĝa hugwi omanoro
ĝwaramo," ei ga.
Tupana'ga ti tomombyry hete pe me. Tonoĝatu hete ti ga pepy'a no.

Pyry ti nhande ve nehẽ

3 Timbohete ti Tupana'ga. Gaha ko Jesus Cristo'ga ruva'ga nhandepojykaharete'ga
ruva'ga. Ombogwera ga Jesus Cristo'ga gamanoa hugwi raikwehe. Gambogwerava
ĝwaramo Tupana'ga nhande mboheaporoĝita pyahu nhande mongovo. A'ereki ga nhande
porogwety hete. Nhandereaporoĝita ipyahuro ĝwaramo nhande ei: Tupana'ga po ti
nhande mbuhuruka tuhẽ yvagi pe nehẽ nhande mongovo avuirama ojipyri nehẽ, xa'e
nhande. 4 Nhandereaporoĝita ipyahuro ĝwaramo nhande ei no: Tupana'ga po ti ombuhu
tuhẽ pyryheteva'ea nhande ve nehẽ. Tupana'ga remimbuhura pyry tuhẽ avuirama.
Ndopavi po ti nehẽ. Ndite'varuhui'i'i po ti nehẽ no. Niymyani nehẽ. A'ereki pyry hete.
Kiroĝwe tuhẽ Tupana'ga herekokatui a'ea pe me yvagi pe. 5 Ga pe a'ngu no. A'ereki
Tupana'ga ipopoaka pe a'nguavo pejikoga ĝwaramo ga rehe. A'ero po ti Tupana'ga pe
mbuhurukari pe mongovo ojipyri avuirama yvagi pe nehẽ. Pendekoaĝwama po ti ga
imboukwahavi mbapava koty nehẽ.
6 Pendoryndory pe a'ea rehe. A'ea ja po pe ne'ouhũramo kiro ĝa imbohahypar-
avuhurame pe me. 7 Tupana'ga opota penhimomiranama hahyrame pe me tiukwaha
ti ĝajikohetea ji rehe javo. A'ereki jukwaha pejikohetea ga rehe penhimomiranamame
hahya pe. Ehepia te ouro. Ĝa imbokumbokurame ouro imo'eamo ite'varuhuva'ea
jugwi jukwahavamo hembyruera pyryva. Na jitehe jukwaha pejikohetea Tupana'ga rehe
hahyrame pe me. Ouro ko pyry novĩa. Johe'i hete pyry pejikohetea Cristo'ga rehe. Ouro
opa reki. Pejikohetea ki a'e te ndopavaĝwami po rimba'e. Jukwahavame po ti Tupana'ga
pe mbohetei aerẽ nehẽ. Jesus Cristo'ga nhimboukwahavame ua po ti Tupana'ga ei pe me
nehẽ: "Pyry hete pejikohetea Jesus'ga rehe," e po ti ga pe me nehẽ.
8 Ndapehepiagi ve pe Jesus Cristo'ga. Emo pe ga arõhetei. Ndapehepiagi tuhẽ pe
ga kiro. Emo pe jikohetei ga rehe. Igwete pe ndoryndoryhetero pejikoga ĝwaramo ga
rehe. Yvagahugwiva'ea ko pendoryhetea ga rehe. Tegwete reki pendoryva imombe'uhava
ojipe'ĝa pe. 9 Pejikoga ĝwaramo Jesus Cristo'ga rehe po ti Tupana'ga pe nderohoi yvagi pe
ojipyri nehẽ. Pejihoaĝwama rehe pe ndoryhetero kiro a'ero.
10 Pehoaĝwama rehe Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea japyakahetei tikwaha hete
javo hako. A'ero ahe imombe'unhoĝwenondei javo hako. "Tupana'ga po ti omombyry ĝa
pe nehẽ ĝa nderogwovo yvagi pe nehẽ," ei Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea hako.
11 Cristo'ga ra'uva oko ahe pavẽi ahe mbo'embo'eavo hako. "Hahy hete na'ẽ po ti Cristo'ga
pe nehẽ. Igwete po ti ga manoi novĩa. Emo po ti pyryhetero ga pe nehẽ," e'i Cristo'ga
ra'uva. "Okwerava'ja po ti ga nehẽ ogwovo yvagi pe nehẽ. Aerẽ po ti ga rura'javi ojiheve'ĝa
nderogwovo yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ no," e'i gara'uva Cristo'ga mombe'gwovo ahe
ve. A'ero Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea japyakai a'ea rehe hako. "Maname po ti
a'ea nehẽ?" ei ahe. "A'ea rupi ti marã nehẽ?" ei ahe ojapyakavo hehe.
12 Tupana'ga e'i ahe ve no hako: "Penemimombe'ua ko pejiveva'ea rũi reki korogw-
eva'ea rũi," ei ga ahe ve. "Aerẽva'ea pe imombe'ui a'earupive'ĝa ti tokwaha javo," ei

Tupana'ga ahe ve. A'ero ahe Cristo'ga mombe'umbe'ui hako. Cristo'ga mombe'ua jitehe
ãgwamove'ãga omombe'u pe me no. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka gwa'uva ãga pyri yvaga
hugwi ãga mbo'eavouka jupe. A'ero ãga Cristo'ga mombe'ui pe me pyryva'ea mombe'gwovo.
Yvagipeve'ãga vehevi okwaha pota a'ea no novĩa Tupana'gapyrive'ãga.

Peko katu ti, ei Tupana'ga

13 Pejirokwa ti a'ero penhimbovyvya. Jesus Cristo'ga po ti omombyry pe me nehẽ
onhimboukwahavame ua yvya koty nehẽ. Cristo'ga remimombyryva rehe ti pejapyaka
hete a'ero tomombyry tuhẽ ti ga nhande ve javo. 14 Pehendu katu ti Tupana'ga nhi'iãga.
Ymya pe ipotaruhui ite'varuhuva'ea jipi. A'ereki a'ea rupi pe ndapekwahavi pejikoge'yma
Jesus Cristo'ga rehe. Pepohi ti pejikoagwera hugwi a'ero penhimbipotaruhua hugwi.
15 Tupana'ga ndokote'varuhui'i'i. A'ereki ga oko katu jipi. Ga pe mo'emo'ẽ ji javijitehe
ti peko katu javo. Peko katu ti a'ero pejikojikovo. 16 A'ereki aherembikwatijara omombe'u
Tupana'ga nhi'iãga ahe ve. "Ji ako katu," ei ga. "Nurã ti peko katu ji javijitehe nehẽ no," ei
Tupana'ga.
17 Penhi'iãgame Tupana'ga pe pe ei Apĩ ga pe. Emo gaha reki e'i a'itituhẽva'ea rupi
katu yvyakotyve'ãga ndeaporoãgita pe. Jara'ãga pe ga ei: "Peko katu pe." Jara'ãga pe
ga ei reki: "Peko te'varuhu pe." A'itituhẽva'ea rupi katu ga ei ãga pe nhaporemo
ikwahava ãgandeaporoãgita. Tapepojihuve'ymuhũi ti a'ero pejuvete'ga Tupana'ga pejikovo
penhimarane'ymame yvya koty.
18-19 A'ereki pe pekwaha Cristo'ga manoa pe ndepyga. Omanoro ãgwaramo ga pe
mbopiro'yi pendekotehea hugwi. Mbatera rũi opava'ea rũi pe mbopiro'yi pendekotehea
hugwi. Ouro rũi pe mbopiro'yi. Prata rũi pe mbopiro'yi. Nanongara nhaporemo rũi
tuhẽ pe mbopiro'yi pendekotehea hugwi. Pendekoteheagwera rehe penamonhava'ea
pe mbo'embo'ei pe mbojikwakuteheavouka. Cristo'ga pe mbopiro'yi reki a'ea hugwi
omanomo pe ndepyga. Ga ko cordeiro ja – kiroki a'ea ãga okwava'ẽ ijukavo Tupana'ga
pe. Pyryheteva'ea ãga okwava'ẽ ndite'varuhui'i'iva'ea. Na jitehe Cristo'ga nhikwava'eĩ
Tupana'ga pe heka'voguka gwekoa omanomo. Ga ndite'varuhui'i'i. Pyry hete ga novĩa.
Emo ga onhikwava'ẽ omanomo pe ndepyga.
20 Yvya apoa renonde Tupana'ga ei Cristo'ga pe po rimba'e: "Ndehe ti eho yvya koty
emanomo ãmbopiro'yharamo nehẽ," ei Tupana'ga ga pe. Ãgwamo reki mbapava koty
Cristo'ga ukwahavamo ua pe ndepyga ikwehe. 21 Gaha pe mbojiko Tupana'ga rehe.
Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi ga mongovo huvihavuhuhetero ikwehe. Nurã
pe jikohetei Tupana'ga rehe. Igwete pe ei: "Tupana'ga po ti imombyryvi nhande ve
ãgwembi'ea rupi nehẽ no," pe'e pe.
22 Pehendu katu pe a'itituhẽva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua. A'ero pe imomborukari
pejikote'varuhua pejihugwi. A'ero pe penhiirũ'ãga arõhetei Jesus'gareheve'ãga. Penhoarõ
hete tuhẽ ti a'ero.
23 Tupana'ga okoji onhi'iãga reheve. Onhi'iãga pyvõ ipopoakava'ea pyvõ ga pe mbojihuvi
gwa'yramo pejikogame ojihe. Penduva'ãga pe mbojihu raikwehe. Emo aerẽ penduva'ãga
omano yvyakotyva'ero ãgwaramo. Tupana'ga ki a'e te nomanoi. Gaha pe mbojihuva'ja
gwa'yramo. 24 Tupana'ga rembikwatijarukara e'i no:
"Yvyakotyve'ãga ko yvotyra ja," e'i.
"Ãgakatuhetea ko yvotyrakatua ja no.
A'ereki ipotyra inhymba reki.
Ohova okui pa," e'i.
"Yvyakotyve'ãga na jitehe opa pa no," e'i.
25 "Tupana'ga nhi'iãga ki a'e te okoji avuirama," e'i ikwatijara.
Tupana'ga nhi'iãga jitehe ãga omombe'u pe me raikwehe. A'ereki ãga omombe'umbe'u
pyryva'ea pe me Jesus Cristo'ga mombe'gwovo.

2

Cristo'ga ko ita'java'ea

[1] Onhi'iğa pyvõ Tupana'ga pe mongoi gwa'yramo. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi nhaporemo a'ero. Tape'mbea'javi ti no. Tapenhi'iğatutehei ğa pe timoandyandyi ğa javo. Tapenhimyrõi ti ojipe'ğa ndehe. Tapembotegwetei ti ğa no.

[2] Ipita'ngive'ğa opota hete oy'ğa kambya. Na jitehe ti pepota hete Tupana'ga nhi'iğapyryva. A'ea po ti igwaigwavete pe mbojikohetei Tupana'ga rehe nehẽ. [3] A'ereki Tupana'ga mombe'uhava e'i: "Pekwaha pe hepiaga nhandepojykaharete'ga remimombyryva pejive," e'i ikwatijara.

[4] Penhimongo ti Cristo'ga pavẽi a'ero. Gaha ko ita'java'ea. Ita okoji avuirama. Na jitehe Cristo'ga okoji avuirama okovo. Ita onga rupiara onga apohara'ğa noarõi ite'varuhu javo jupe novĩa. Tupana'ga ki a'e te oarõ ita pyry hete reki javo jupe. Na jitehe ite'varuhuve'ğa noarõi Cristo'ga ite'varuhu ga javo. Tupana'ga ki a'e te oarõ ga pyry hete ga javo.

[5] Pe ko ita'java'ea jitehe no. Ita ko okoji avuirama. Pe na jitehe peko Tupana'ga pavẽi avuirama. A'ereki ga pe mongo pyahu. Ã̃ga oapo ita gwuhavamo. Na jitehe Tupana'ga pe apoi gara'uva ruhavamo. A'ereki pepyteri pe Tupana'ga ra'uva u. Peko pe ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe. A'ero Jesus Cristo'gareheva'ero pe nhikwava'eğĩ Tupana'ga pe ga mboheteheteavo. A'ea rehe Tupana'ga nhimohemi a'ero.

[6] Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa hako. Tupana'ga e'i hako:

"Onga apohara'ğa omo'ẽ ita tihepia pyryva'ea javo. A'ero ğa pyryva'ea mongoi huvihavamo imohina gwuhava tojiko hete ita jararamo huvihavava'ea rehe ojopyhykatuavo javo," ei ga.

"Na jitehe ji ei ga mombe'gwovo no.
Pyry hete ga, a'e ji," ei Tupana'ga.
"A'ero ji pyryve'ga mongoi jijiheve'ğa nduvihavamo
tojiko hete ti ğa ga rehe javo," ei Tupana'ga.
"Jiruhava ko cidade de Sião.
Na ja jireheve'ğa ko jiruhavamo.
A'ero ji pyryve'ga mongoi jijiheve'ğa pyteri pe.
Ojikogame ga rehe po ti ğa ndipoyjayjare'ymuhũi nehẽ," ei Tupana'ga.
Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ga Cristo'ga mombe'urame hako.

[7] Pejiko pe Cristo'ga rehe. Nurã pe ei pyry hete ga pe. Ã̃ga ki a'e te – kiroki ğa ndojikogi Cristo'ga rehe – aherembikwatijara omombe'u ğa onga apohara'ğa ja ko ğa javo. Aherembikwatijara e'i a'ero:

"Onga apohara'ğa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.
A'ea ğa omombo ipo'rue'yma tiruahũ javo jupe," e'i.
"Aerẽ akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe
opyryhetero onga pyhykatuavo," e'i aherembikwatijara.

[8] Ojipea ikwatijara e'i no:

"Ita ombo'a yvyakotyve'ğa noğa ğa monhimboahiva," e'i aherembikwatijara.

Na jitehe ko ga omonhimboahi okote'varuhuve'ğa monhimonha'ngavo ğa mbopoyjayjare'yma. Onhimboahi ğa Cristo'ga pe ojikoge'yma ga rehe. A'ereki ğa nohendukatui Tupana'ga nhi'iğa. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ğa pe: "Na tuhẽ po ti ğa ndekoi nehẽ," ei ga.

[9] Oro pe, Tupana'ga pe mo'emo'ẽ pe mongovo ojiheva'ero. Gareheva'ero ko pe ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe nhanderuvihavuhuhete'ga pe. Ga pe mo'ẽ ojipe'ğa hugwi pe mboporavykyavo ojive. Ga pe pojyka tomombe'u ti ğa nhirembiapopyryva javo. Ymya pe ndekote'varuhui raikwehe. A'ero pe ypytunahivarupive'ğa ja. A'ereki ypytunahiva rupi okorame ahe ndokwahavi. Pe na jitehe ndapekwahavi Tupana'ga pejikote'varuhuavo raikwehe. Aerẽ Tupana'ga pe mo'emo'ẽi tapepohi ti pejikote'varuhua hugwi javo. Ağwamo pe kojahuarupive'ğa ja a'ero. A'ereki kojahua rupi okorame ahe okwaha. Na jitehe pe pekwaha Tupana'ga kiro pejikokatuavo. Tupana'ga kwahavame ko pyry hete. [10] Ymya ko pe ndapekoi Tupana'gareheva'ero. Ağwamo ki a'e te pe peko gareheva'ero.

Ymya pe ndapekwahavi Tupana'ga rembiporogwetyga. Ağwamo ki a'e te pe pekwaha a'ea Tupana'ga nhande porogwety javo.

Tupana'gareheva'ero peko katu

11 Nhiirũ, ojipe'ğa gwyri pe pe nduvi hajiheve'ğa ja. A'e hete ji pe me a'ero: Tapepotaruhui ti pejikovo. A'ereki penemimbotaruhua pe mboheaporoğita te'varuhu.
12 Peko katu ti ğapyteri pe – kiroki ğa ndojikogi Cristo'ga rehe. Amoamome ğa pe mbotegwetei po oko te'varuhu ğa javo tehe pe me. Emo pendekokatua repiagame po ti ğa nhimombaragwahavi hehe nehẽ. A'ea rehe po ti ğa Tupana'ga mbohetei a'ero ga rurame mbapava koty nehẽ. "Ndepyry hete nde ğa mongokatuavo," e po ti ğa nehẽ.
13-14 Tupana'gareheva'ero ti pehendu katu penduvihava'ğa nhaporemo yvya koty: gaha – kiroki ga jara'ğa hohe huvihavuhuro – pehendu katu ti ga gamoirũhara'ğa no governadores'ğa. A'ereki penduvihavuhu'ga onhimoirũuka ğa pe tombohahyuka ti ğa okote'varuhuve'ğa pe javo. "Tapembohete ti okokatuve'ğa," ei ga ğa pe no.
15 Tupana'ga opota pendekokatua tapemombi ti ikwahave'ỹve'ğa nhi'ĩtehea.
16 Pepiro'y pe, na tuhẽ ti peko a'ero. A'erorame tehe ti tape'ei ti: "Tako te'varuhu ti kiro nhiremimbotarimo a'ero. A'ereki ji jipiro'y." Tape'ei ti a'ea. Tupana'ga rembipojykaharamo pe peko. Garemimbotarimova'ea rehe ti peko a'ero.
17 Pendeaporoğita katu ti ojipe'ğa ndehe nhaporemo. Pearõarõ ti penhirũ'ğa. Ğa ojiko Cristo'ga rehe pe ja. Pepojihuve'ymi ti Tupana'ga. Pendeaporoğita katu ti penduvihavuhu'ga rehe no.

Peho ti Cristo'ga rupi hahyrame pe me

18 Peporavykyrame ojipe'ğa pe pehendu katu ti ğanhi'iğa penhiroyrõe'yma. Pehendu katu ti ğanhi'iğa ğa ndeaporoğitakaturame pejihe nehẽ. Ğa ndekote'varuhurame pe me ti pehendu katu jitehe ğanhi'iğa. 19 Ombohahy tehe po ğa pe me. Po pe nhimomiranami jupe Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe pejikovo ğwaramo, a'ero po pyryvamo. 20 Po ğa pe nupanupãi pe ndekote'varuhuro ğwaramo, a'ero po pe nhimomiranatehei. A'ereki pejikote'varuhuro ğwaramo pe pekwaha hahya. Po pejikokaturo ğwaramo pe ikwahavi hahya penhimomiranama jupe, a'ero po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehẽ. 21 A'ereki Tupana'ga e'i pe me: "Penhimomirana ti ğa imbohahyrame pe me pejikokatua rehe," ei ga. A'ereki Cristo'ga okwaha hahya pe ndepyga toho ti ğa ji rupi javo ikwehe.
22 "Ndokote'varuhuangavi Cristo'ga.
Ni'mbeangavi ga no."
23 Ğa ombotegweterame ga nombotegwetei ğa ikwehe. Ğa imbohahyrame ga pe ga nde'i: "Ajipy po ti ji pe ndehe nehẽ," nde'i ga. Ga onhikwava'ẽ reki Tupana'ga pe. A'ereki Tupana'ga e'i a'itituhẽva'ea rupi katu ite'varuhuve'ğa pe. Ga e'i hupi katu pyryve'ğa pe no.
24 Cristo'ga tuhẽ gwereko nhanderekote'varuhua omanorame yva rehe. "Tipiro'y ti ğa okote'varuhua hugwi," ei ga, "toko ti ğa Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe kiro," ei ga. Cristo'ga okwaha hahya omanomo nhande repyga. Nahã kiro pyry hete nhanderekoağwama.
25 Ymya ko pe ndekoi ovelhas ja. Ovelhas oka'nhyka'nhy jipi ojipiakatuhara'ga hugwi okovo ğwemimbotarimova'ea rehe. A'ero hepiakatuhara'ga herura'javi ovelhas rerekovo. Ymya ko ovelhas ja pe ndekoi pejikovo penhimimbotarimova'ea rehe. Emo Tupana'ga pe nderuruka Cristo'ga pyri. Ovelhas repiakatuhara'ga gwereko katu ovelhas jipi. Na jitehe Cristo'ga pe ndepiakatui pe nderekokatuavo jipi.

3

Hembirekove'ğa

1-2 Nanongara pe ji ei kunhangwera'ğa pe no hembirekove'ğa pe. Pehendu katu ti penhimbireko'ğa nhi'iğa ğa erame pejive. Jararamo penembireko'ğa ndokoi ve Tupana'ga nhi'iğa rehe Cristo'ga mombe'ua rehe. Pe hendukaturame penhimbireko'ğa nhi'iğa po

ti ğa pendekokatua repiagi pendeaporoğitakatua kwahava nehẽ. A'ero po ti ğa jikogi Cristo'ga rehe nehẽ. Penhi'iğa ğwaramo rũi po ti ğa jikogi nehẽ. Pendekokaturo ğwaramo po ti ğa jikogi Cristo'ga rehe a'ero nehẽ.

3 Tapekotehei peji'ara rehe. Tapenhimbojigwaguhui ti tajirepia ğa jikatua javo. Tapenhiakãavykyuhui ti penhimbohepia'ngiavo ojipe'ğa pe. Tapenoğuhũi ti pejihe ourova'ea. Tapemongiuhui ti pejipikatua tahepiuka ti ğa pe jipikatua javo. Tapekotehei ti peji'ara rehe, a'e ji pe me. 4 Peypyteripeva'ea rehe ki a'e te po pe peko hamo pendeaporoğitakatua rehe. Ipy po pepy'a jipi hamo. Penhyrõ po pe jipi hamo. A'ea ko pyry hete Tupana'ga pe.

5 Ymya ko kunhangwerapyryva'ea nahã no. Ahe ojiko Tupana'ga rehe oho po ti ga ğwembi'ea rupi javo. Ahe onhimboheaporoğita katu hendukatuavo ğwembirekova'ea nhi'iğa. 6 Nahã ko Sarava'ea hako. Ahe oho ğwembirekova'ea nhi'iğa rupi Abraãova'ea nhi'iğa rupi jijara'ga javo ahe ve. Po pe jikokatui imbojue'yma pejipy'a jipi, a'ero po pe Sarava'ea'java'ea.

7 Nanongara pe ji ei kiro akwaimbae'ğa pe no hembirekove'ğa pe. Peko ti penhimbireko'ğa pavẽi pejapyakavo ğapopoakare'yma rehe. A'ereki pe gwyre'i ğa ipopoaka. Pendeaporoğita katu ti ğa ndehe a'ero. A'ereki Tupana'ga imombyryvame pe me omombyry ğa pe no. A'ero po ti ğa ndekoi Tupana'ga pyri pe pavẽi nehẽ. Pe ğa nderekokatue'ymame pe ndovahoguhui penhi'iğame Tupana'ga pe a'ero.

Hahya pe ndekokaturame

8 Mbapavamo ji ei pe me nhaporemo. Pembojo'jajo'ja ti pendeaporoğita. Jara'ğa ndekoveveuhurame ti pekoveveuhu ğa pavẽi no. Jara'ğa ndoryvame ti pejory ğa pavẽi. Penhoirũramo penhoarõ hete ti. Pejoporogwety ti. Tapenhimboheteuhui pejogwerekovo. 9 Ğa ndekote'varuhurame pe me tapejipygi ti ğa ndehe. Ğa ete'varuhurame pe me tapenhi'ĩpondekwate'varuhui ti ğa no. Nahã ti peko. Pemombyry ti ğa pe ğa ndekote'varuhurame pe me. A'ereki Tupana'ga pe mo'emo'ẽ tamombyry ti pe me javo. Nurã ti pemombyry ojipe'ğa pe a'ero. 10 A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:
"Kiroki ga e'i:
'Jirory pota ji pyryva'ea rerekovo jipi'
– te'ite'varuhuyme ti ga a'ero.
Ti'mbea'javyme ti ga no," e'i.
11 "Topohi ti ga okote'varuhua hugwi okokatuavo.
Tojirokwa hete ti ga okokatuavo ojipe'ğa pe no.
12 A'ereki nhandepojykaharete'ga gwepia katu ğa
– kiroki ğa oko garemimbotarimova'ea rehe," e'i.
"Ğwendu katu ga ğa nhi'iğame ojive.
Emo ga omovahĩ okote'varuhuve'ğa," e'i ikwatijara Tupana'ga mombe'gwovo.

13 Pe ndekokatupotarame po ti ğa nombote'varuhui pe me nehẽ. 14 Emo po ti ğa pendekokatua rehe vehevi imbohahyukari pe me, a'ero po ti pyryvamo pe me nehẽ. Tapekyhyji ti ğa hugwi a'ero nehẽ. Tapembojuukaryme ti pejipy'a.

15 Pembohete ti Cristo'ga ga ko jipojykaharete'ga javo pejiyvyteri pe. Pejiko pe Cristo'ga rehe. Pejapyaka ti a'ea rehe a'ero tanhimombe'u ti ojipe'ğa pe javo. E'i po ti ğa pe me nehẽ: "Maraname pe jikogi Cristo'ga rehe?" 16 Pemombe'u katu ti ğa pe a'ero penhyromo penhimbohetee'yma. Peko katu ti Cristo'gareheva'ero pejipoyjareteramo. Ğahã po ti ndipoyjayjari a'ero nehẽ pe mbotegweterame onhi'ĩte'varuhuavo pendekokatua rehe nehẽ. 17 Hahy po pe me pendekote'varuhua rehe. Po pendekokatua rehe hahyramo pe me a'ea po pyry hete Tupana'ga ipotarame a'ea.

18 Cristo'ga jitehe okwaha hahya no. Igwete ga manoi. Ojipeji igwave ga manoi imombopava pendekote'varuhua pe hugwi. Nomanoa'javi po ti ga a'ero nehẽ. Ga ko pyryheteva'ero oko. Emo ga omano ite'varuhuve'ğa ndepykavamo tarekokatuuka Tupana'ga ğa pe javo. Yvyakotyve'ğa ojuka ga ikwehe. Emo Tupana'ga ga mbogwera gara'uvimo.

19 Gwa'uvamo ga hoi ahera'uva pyri a'ero – perope tegwete ahera'uva i'ẽhava jugwi –
pevo Cristo'ga hoi imombe'gwovo a'itituhẽva'ea ahera'uva pe. 20 Ymya ahe nohendukatui
Tupana'ga nhi'iğa Noéva'ea japorame yhararuvihavuhua hako. Tupana'ga nonhimbaek-
wahivi reki ahe ve ğwendukatue'ỹva'ea rehe. "Tohendu katu pa na'ẽ ti ğa nhinhi'iğa," ei
Tupana'ga hako. Mbohapy'ri reki oitova'ea jate ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa Noéva'ea
gwe'yjava'ea pavẽi. A'ero ahe avi yhararuvihavuhua pype. Jarava'ea opa pa a'ero
onhimongyavo otypyvygamo yvya nhatymbavame. Noéva'ea ki a'e te okoji yhya pyvõ
uvame yhararuvihavuhua pype.
21 Na jitehe yhya pyvõ nhande nhimobatizaukari. A'ero nhanemobatiza pyvõ Tu-
pana'ga nhande mongopyahui. Yhya mombe'urame ji nda'ei iheja pe nhandera'oa
ky'auhua iheja pe. Nahã ji ei: Penhimobatizaukarame yhya pyvõ pe ei Tupana'ga pe:
"Cristo'gareheva'ero ji taho nenhi'iğa rupi," pe'e pe Tupana'ga pe. A'ereki kiro pe peko
katu pepoyjareteramo. Tupana'ga nhande mongo pyahu a'ero Jesus Cristo'ga kwerava
ğwaramo omanoa hugwi. 22 Jesus Cristo'ga oho yvagi pe ikwehe. Pevo ga rekoi kiro
huvihavuhuhetero Tupana'ga moiruamo. Yvagipeve'ğa ğwendu katu Cristo'ga nhi'iğa
kiro huvihava'ğa ipopoakave'ğa Tupana'gapyrive'ğa no. Ğwendu katu pa ğa Cristo'ga
nhi'iğa kiro.

4

Perojijyi pe pejeaporoğita

1 Cristo'ga okwaha hahya omanomo tahepy ti ğa javo ikwehe. Pendeaporoğita po ti
nahã hamo no. Pe'ji ti: "Mara'ngu po ti hahyramo ji ve nehẽ no? Emo po ti ji aho
tuhẽ Cristo'ga rupi nehẽ," pe'ji ti. A'ereki hahyrame nhande ve nhande ndiakoa'javi
nhanderekote'varuhua rehe. 2 A'ero pe ndapekoa'javi penhimimbotarimova'ea rupi
hamo. Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po pe ndekoi hamo kiromo jate penhi-
marane'ymame.
3 Ymya pe ndekouhui penhimimbotarimova'ea rehe ğa ja – kiroki ğa ndojikogi Tu-
pana'ga rehe. Kirupi pendekote'varuhua a'ero. Nahã ko pendekote'varuhuagwera
raikwehe. Ndapeakwahavihu pe. Pepotaruhu pe. Peapouhu pe toryva i'gwoi'gwovo
penhimboheagwyryva pejikote'varuhuavo. Peko hete pe ha'angava rehe penhimim-
bohetehara rehe pejikove'ỹ Tupana'ga rehe raikwehe. Ite'varuhu hete pe imbohetei
a'ea. 4 Ağwamo reki ğa nhimomby'ahetei pendekoağwama repiaga. A'ereki ğa akwa-
have'ỹmuhũrame pe ndapeakwahave'yma'javi ğa pavẽi. Nurã ğa pe mbotegwetei kiro.
5 Tupana'ga po ti a'ea e'i ğa pe. Namanamehũi po ti ga ei ğandeaporoğita pe nehẽ: "Marã
po pendeaporoğita jipi? A'ea pemombe'u kiro ji ve," e po ti ga ğa pe nehẽ. A'ero po
ti ga ei ğandekote'varuhua pe imondovo ikwepykava ğa pe nehẽ. Omanoe'ỹve'ğa pe
po ti ga imondoi. Omanova'ea pe po ti ga imondoi aherekote'varuhua kwepykava nehẽ
no. 6 A'ereki Cristo'ga omombe'u pyryva'ea ahe ve – kiroki ahe yvyakotyva'ero omano
Tupana'ga rembi'ea rupi okote'varuhuro ğwaramo. Cristo'ga omombe'u ahe ve toko ti ğa
gwa'uvamo Tupana'ga ja javo.

Pejopoko katu ti

7 Oho ğwerĩ kiro yvya papava apiavo mbatera papava apiavo nehẽ. Pejapyaka katu
ti penhimbovyvya xanhi'inhi'ĩ Tupana'ga pe javo. 8 Johe'i pa pyry pe nhoarõarõhetei
no. A'ereki ojipe'ğa arõheterame nhande nihenonha'javi ğandekote'varuhua re'yjuhua.
9 Pembuhumbuhuruka ti Cristo'gareheve'ğa penhonga pe ğa noğa jipi penhiroyrõe'yma.
10 Tupana'ga nhande mbokarakatu pa tapepoko ti ojipe'ğa javo. Pepo'ru ti pejikarakatua
ojipe'ğa ndepyga a'ero Tupana'ga nhande mbokarakatuparavuhuro ğwaramo. 11 Nahã
ti peko a'ero. Kiroki ğa ikarakatu imombe'gwovo mbatera – Tupana'ga nhi'iğa ti ğa
tomombe'umbe'u. Kiroki ğa ikarakatu ojipe'ğa pokoga – topokopoko ti ğa ğa Tupana'ga
remimbopopoakara pyvõ. Nahã ti pejogwerekoreko a'ero Jesus Cristo'gareheva'ero
tombohete pa ti ğa Tupana'ga. Xa'e pa ti ga pe jipi: "Nderuvihavuhu hete nde.
Ndepopoaka hete nde avuirama," xa'e ti ga pe jipi. Na tuhẽ.

Hahy Cristo'gareheve'ã pe

12 Nhiirũ, pekwaha hete pe kiro mbatera rahya tapehepiuka ti pejikoga Cristo'ga
rehe. Tapenhimomby'auhui ti hahyrame pe me a'ero. Tape'ei ti: "Maranuhũrame ã
imbohahyukari nhande ve? Mbipehu a'ea." Tape'ei ti a'ea. 13 Pejoryjory ti hahyrame
pejive, kiro ko nhande xajikoty'a Cristo'ga pavẽi javo. A'ereki Cristo'ga okwaha hahya
ikwehe. Pejory ti hahya rerekovo a'ero, tapendory hete tuhẽ ti Cristo'ga rura'javame
huvihavuhuhetero nehẽ.
14 Ã pe mbotegweterame pe Cristo'gareheva'ero ã̃waramo a'ea ko pyry reki pe me.
A'ereki ã pe mbotegweterame Tupana'ga ra'uva huvihavuhuheteva'ea oko pe pyri.
15 Peko katu ti a'ero. Tapejukai ti ojipe'ã. Tapemimi ti ojipe'ã mbatera.
Tapekote'varuhui ti. Tapehopehoteheuhui ti ojipe'ã pyri ja'javo ã pe. Peko katu ti, a'e
ji. A'ero ã imbohahyukarame pe me po ti pejikote'varuhuva'ea rehe rũi hahyramo pe me
nehẽ.
16 Po ti ã imbohahyukari pe me pe Cristo'gareheva'ero ã̃waramo, tapepoyjay-
jare'ymuhũi ti a'ea rehe. Pembohete ti Tupana'ga. Pe'ji ti: Pyry hete ã ei
Cristo'gareheve'ã nhande ve, pe'ji ti ga mboheteavo.
17 Oho ã̃werĩ kiro japiavo Tupana'ga rembi'ea apiavo. E'i po ti ga yvyakotyve'ã
ndeaporoã̃ita pe imbohahyavo ã pe nehẽ. Ojiheve'ã pe na'ẽ po ti Tupana'ga ei
nehẽ. Po ti ga ei nhande ve na'ẽ, a'ero po ti ã pe kaitu ga imbohahyahivuhui nehẽ
– kiroki ã nohendukatui Tupana'ga nhi'iã Cristo'ga mombe'ua. 18 A'ereki Tupana'ga
rembikwatijarukara e'i:
"Hahy paravuhu okokatuve'ã pe ã̃avahema renonde yvagi pe Tupana'ga pyri," e'i.
"Ã pe kaitu po ti hahyahivuhuramo nehẽ
– kiroki ã ndokoi Tupana'ga rehe okote'varuhuve'ã.
Novahemi tuhẽ po ti ã Tupana'ga pyri nehẽ," e'i ikwatijara.
19 Kiro ji ei pe me a'ero: Kiroki ã pe hahy Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe okovo
ã̃waramo – oko katu po ã hamo. Tonhikwava'ẽ po ã ga pe hamo nhandeapohara'ga pe.
A'ereki ga oho ã̃wembi'ea rupi jipi.

5

Pehepia katu ti Tupana'gareheve'ã

1 Kiro ji ei ikwatija pendepiakatuhara'ã pe. A'ereki jihi ko Jesus'gareheve'ã nde-
piakatuhara no. Ji ahepia Cristo'ga hahyrame ga pe ikwehe. Igwete po ti ji ga moirũi
nehẽ no ga ukwahavame huvihavuhuhetero nehẽ. 2 A'e hete ji pe me aherepiakatuhara
pe: Tupana'ga pe mo'emo'ẽ tohepia katu ti ã jireheve'ã javo. Ojatyka ã Tupana'ga
mboheteavo pe pavẽi jipi. Pehepia katu ti ã a'ero. Ovelhas repiakatuhara'ã gwereko
katu ovelhas jipi. Na jitehe ti pereko katu Tupana'gareheve'ã ndepiakatuavo. Pepota
tuhẽ ti ã ndepiakatuavo pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Itambere'ia
potaruhuavo ã̃waramo rũi ti pehepia katu ã. Pehepia katu ti ãpokopotara ã̃waramo.
3 Tapemondomondoukahetei ti ã penhimbiepiakatuhara'ã. Peko katu ti ãpyteri pe
toho ti ã ji rupi javo. 4 Cristo'ga ko ovelhas repiakatuhara'ã nduvihava'ga ja. Ga
ko nhanderepiakatuharetero. Po ti pe Tupana'gareheve'ã ndepiakatui nehẽ, a'ero
po ti nhanderepiakatuharete'ga pe mongoi huvihavuhuro nehẽ ojipiukarame ua nehẽ.
Penduvihavuhua po ti namominã̃wami nehẽ.

Tapenhimbohetei

5 Pevoja pe ji ei no: Pehendu katu ti xava'eve'ã nhi'iã. Pe nhaporemo ti pehendu katu
penhonhi'iã penhimbohetee'yma. A'ereki Tupana'ga mombe'uhava e'i:
"Tupana'ga omovahĩ ã
– kiroki ã onhimboheteuhu," e'i.
"Ã nhimbohetee'ymame
ga imombyryvi ã pe," e'i ikwatijara.

[6] Tapenhimbohetei ti a'ero. Penhikwava'ẽ ti Tupana'ga pe ipopoakave'ga pe. Aerẽ po ti Tupana'ga ei a'ero nehẽ: "Kiroğwe ji ğa mbohetehetei a'ero," e po ti ga nehẽ.
[7] Pepy'a rekoteherame ti penhimombe'u Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Apĩ, oko tehe jipy'a. Amombe'u ji nde ve terenoğatu ti jipy'a javo." Pe'ji ti a'ea ga pe a'ero. A'ereki ga pe ndepia katu.

Penhimboita ti

[8] Penhimbovyvy ti. Pejapyaka katu ti. A'ereki Diabo'ga anhağa ruvihavuhu'ga napearonhuhũ. Leão onharõva'ea ojukarame ty'ara okooko mbatera rehe ta'u ti javo. Na jitehe Diabo'ga okooko pe ndehe tambojikopiguka ti ğa Cristo'ga rehe javo. [9] Pemovahĩ ti Diabo'ga pejikovo a'ero. Pejiko hete ti Cristo'ga rehe penhimboitakwerimo. Napemoka'nhymi pe hahya peirũ'ğa pe Cristo'gareheve'ğa pe. A'ereki ğa hahya jitehe okwaha kiro ojipe'ğape'ğa gwyri pe no.
[10] Kiro pe pekwahavahi'vi na'ẽ hahya novĩa. Emo Tupana'ga pe mo'emo'ẽ toko ti ğa huvihavuhuro ji pavẽi yvagi pe avuirama nehẽ javo. A'ereki pe pejikoty'a Cristo'ga pavẽi. Tupana'ga omombyry pa nhande ve jipi. A'ero po ti ga pe mboheaporoğitakatui nehẽ. Gaha po ti pe mbojikoguka hete Cristo'ga rehe nehẽ. Gaha po ti omondo pepy'a mbotyva. A'ero po ti pe nhimboitai penhimomiranama hahya pe pepohire'yma ga hugwi. [11] Tipopoaka hete po ti Tupana'ga avuirama nehẽ. Na tuhẽ ti.

Mbapavamo Pedrova'ea okwatijaruka

[12] Mbohapyrete kiro ji ikwatijarukari Silas'ga pe imondovouka pe me. Silas'ga ko nhaneirũ'ga Cristo'gareheve'ga. Ajiko tuhẽ ji Silas'ga rehe. Ikwatijarame pe me ji ehetei a'ero imombe'gwovo: Tupana'ga omombyry tuhẽ nhande ve. Peko hete ti garemimombyryva rehe avuirama a'ero nehẽ, a'e hete ji pe me.
[13] Peirũ'ğa Cristo'gareheve'ğa – kiroki ğa ojatyka Tupana'ga mboheteavo jipi cidade de Babilônia pe – ğa omondo onhi'iğa pe me. Tupana'ga omo'emo'ẽ ğa ojive no. Marcos'ga jira'yra'jave'ga omondo onhi'iğa pe me no. [14] Cristo'gareheva'ero penho'anhuvanhuvã ti penhoarõheteavo.
Tu katu pa ti pepy'a. A'ereki Cristo'ga pavẽi pe pejikoty'a.

PEDROVA'EA OMOMBE'UA'JA AHE VE
Segunda Carta de Pedro

1 Ji ko Simão Pedroramo. Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe jate ji rekoi
gamoirũharamo. Kiro ji ikwatijari imondovouka nhinhi'iğa pe me. Pe ko Jesus
Cristo'gareheva'ero ore javijitehe. A'ereki ga omombyry pe me pe mbojikoguka ojihe.
A'ereki Jesus Cristo'ga pyry hete pe me Tupanamo. Gaha nhande timbohete jipi
nhanembopiro'yharamo.
2 Pekwaha hete pe Tupana'ga Jesus'ga no nhandepojykaharete'ga. Nurã ti Tupana'ga
tomombyry hete pe me. Tonoğatu hete ti ga pepy'a no.

*Tupana'ga nhande mo'emo'*ẽ ojive

3 Opopoakara pyvõ Tupana'ga imombyrypavi nhande ve nhande mbojikogukarame
ojihe. A'ereki ga nhande mboheaporoğita pyahu nhande mongokatuavo nhande ga
kwahahetero ğwaramo. Tupana'ga nhande mo'emo'ẽ gweaporoğitapyryva pyvõ. 4 A'ea
pyvõ ga imbuhumbuhuri pyryheteva'ea pe me ğwembi'ea rupi pyrytuhẽva'ea. A'ea
rerekorame po ti pe hoi Tupana'ga reaporoğita rupi. Ndapehoi po ti pe pejikote'varuhua
rupi. Cristo'ga arõe'ỹve'ğa onhimbote'varuhu jipi ğwemimbotaruhua rehe. Pe ki a'e te
pepiro'y a'ea hugwi.
5 Nurã ti pejirokwa penheaporoğitapyryva rehe pejikogame Tupana'ga rehe. Pekwaha
hete ti penhimombaragwahava mbatera rehe penheaporoğita pyryvame. 6 Penhimbovyvy
ti ikwahavame mbatera. Penhimomirana ti mbatera rahyva'ea pe penhimbovyvyrame.
Peko katu ti penhimomiranamame. 7 Peko ti penhiirũ'ğa ndehe Jesus'gareheve'ğa
ndehe pejikokaturame. Pearõarõ ti ojipe'ğa nhaporemo pejikorame penhiirũ'ğa ndehe.
8 Igwaigwavete po ti pe ndekorame nahã, a'ero po ti jukwahavamo ikwahya. A'ereki
Jesus Cristo'ga kwahava ikwahy pe ndehe pe mongovo katu. 9 Kiroki ğa na runhuhũ oko
okokatue'yma – ğa ndokwahakatui reki Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea. Omoka'nhy
ğa okote'varuhua momboragwera.
10 Oro pe, nhiirũ, pejirokwa hete ti pejikokatua rehe a'ero. Ymya Tupana'ga ei pe
me: "Opomo'emo'ẽ ji jijive ğa po ti jireheva'ero nehẽ javo," ei ga. Pejirokwaheterame
pejikoağwama rehe po ti pe imboukwahavi Tupana'ga eagwera pejive penhimo'ẽagwera.
Nahã pendekorame jipi po ti pe ndapepohira'javi Cristo'ga hugwi nehẽ. 11 A'ero po ti nhan-
deruvihavuhuhete'ga pe mbuhurukakatui yvagi pe nehẽ. "Pyry hete pe nduri pejijupa ji
pyri avuirama nehẽ," e po ti ga pe me nehẽ. Ga ko Jesus Cristo'ga nhanembopiro'yhara'ga.
12 A'ea nhaporemo pe pekwaha. Igwete pe ndekohetei a'itituhẽva'ea rehe Cristo'ga
mombe'ua rehe. Emo po ti ji takwahavukara'ja pe me jipi nehẽ. 13 Pyry tuhẽ ji ve
ji ikwahavukara'javi a'ea ja'javo pe me nhimarane'ymame. 14 A'ereki namanamehũi
nhimanoağwama. A'ea Jesus Cristo'ga okwahavuka ji ve. 15 Nurã po ti ji jirokwari inoğa
nhirembi'eagwera pe me. A'ero po ti pe ikwahava'ja'javi a'ea jitehe jipi ji manorẽ nehẽ.

*Gwepia tuh*ẽ ahe Cristo'ga ruvihavuhuhetea

16 Ore noromombe'ui pe me moroğitatehea aheremimbojihuva'ea ore Jesus Cristo'ga
rura'jahava mombe'urame pe me ikwehe. "Ura'ja po ti nhandepojykaharete'ga
opopoakara pyvõ," oro'e ore pe me. A'ereki ore orohepia tuhẽ garuvihavuhuhetea
ikwehe. 17-18 A'ereki ore oroko ga pyri yvytyruhua rehe Tupana'ga apoa rehe ikwehe. Oro-
hendu ore Tupana'ga nhi'iğame Jesus Cristo'ga pe yvaga hugwi. "Agwa'ga ko jira'yra'ga
nhiremia'nguhete'ga. Anhimohẽ hete ji ga rehe," ei garuva'ga Jesus'ga mombe'gwovo
ikwehe. Nahã Tupana'ga huvihavuhuheteve'ga ei ga mboheteavo pyry hete Jesus'ga javo.
19 Igwete Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea heroviarukari tuhẽ nhande ve no
ikwatijarame Cristo'ga mombe'gwovo. Pejapyaka po pe a'ea rehe hamo. Nhande
herekorame nhanderyapehava ypytunimo, a'ero nhande ikwahavi hepiaga. Na jitehe

nhande herekorame aherembikwatijara nhandejapyakavo hehe, a'ero nhande ikwahavi
a'itituhẽva'ea. Ko'ema rupi nhande ikwahahetei mbatera repiaga. Na jitehe ura'java
rupi po ti Cristo'ga ikwahavukahetei nhande ve nehẽ. Cristo'ga ko jaytata'iuhua ja
huvihavava'ea ja – kiroki omomytu'emba ko'ema koty. A'ea javijitehe po ti Cristo'ga
imomytu'embavi nhaneakaĝi pe nehẽ.
[20] Pejapyaka katu ti nhinhi'iĝa rehe kiro. Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea
nde'i hako: "Jihi tamombe'u Tupana'ga nhi'iĝa ikwatija," nde'i ahe hako.
[21] Yvyakotyva'ea remimbotarimo rũi ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iĝa ikwatija hako. Ahe
nomombe'uangavi a'ea aheremimbotarimo. Tupana'ga ra'uva remimbotarimo ki a'e te
ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iĝa inoĝa hako.

2

Ahembo'ehara'ĝa Tupana'ga nhi'iĝaatyviva'ea rehe

[1] Ymya ahe rekoi Tupana'gareheva'ea pyteri pe hako Tupana'ga nhi'iĝaatyviva'ea
mombe'uharava'ea. Na jitehe po ti ojipe'ĝa ndekoi pepyteri pe nehẽ – kiroki ĝa
Tupana'ga nhi'iĝaatyviva'ea rehe pe mbo'ei. Ĝa po ti pepyteripeve'ĝa moandyandyi
nehẽ tojikogyme ti ĝa Cristo'ga rehe javo. Cristo'ga nhandepojykaharete'ga omano ĝa
ndepyga tambopiro'y ti ĝa ĝandekote'varuhua hugwi javo novĩa. Emo po ti ga rehe vehevi
pembo'ehara'ĝa ndokoi. A'ero po ti ĝa nhimondoukari nhandaipe hahyva'ea ruvihava
pype nehẽ. [2] Ĝandekote'varuhua rupi po ti pepyteripeve'ĝa ihoi onhimongyavo. Ĝahã
po ti pe kwa a'ero pe ndekorame Cristo'ga nhi'iĝa rupi. [3] Mbatera potaruhuavo po ti
pembo'ehara'ĝa imono'ono'oĝi itambere'ia ojive pembo'ea rehe. Omombe'u po ti ĝa pe
me moroĝitatehea ĝwemimbojihuva'ea pe moandyandyita nehẽ. Ymyahũ hete Tupana'ga
ei ĝa mombe'gwovo: "Oko te'varuhu po ti ĝa nehẽ. A'ero po ti ji imbohahyi ĝa pe nehẽ,"
ei ga hako. Ojirokwa tuhẽ po ti Tupana'ga ĝa ndehe imbohahyavo ĝa pe ĝa mondovo
hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.
[4] Ĝa ndekote'varuhurame Tupana'ga ombohahy reki ojipyrive'ĝa pe yvagipeve'ĝa pe ĝa
mondovo hahyva'ea pype hako. Omombytauka ga ĝa pevo ĝa noĝa ypytunahiva pype
Cristo'ga ti te'i ĝandeaporoĝita pe mbapava koty nehẽ javo.
[5] Tupana'ga ombohahy jitehe ymyahũva'ea pe hako. Noéva'ea omombe'umbe'u
jarava'ea pe jipi peko katu ti javo novĩa. Emo ymyahũva'ea ndokoi Tupana'ga rehe
okote'varuhuavo. Igwete Tupana'ga imongyrukarahivuhui amana toatymba ti yvya javo.
A'ero ga yvya atymbavukari okote'varuhuva'ea momanombava ahe mbotypyvyguka.
Noéva'ea ki a'e te nomanoi. Ahere'yjava'ea seteva'ea na jitehe nomanoi. A'ereki
Tupana'ga oa'ngu hete Noéva'ea ahere'yjava'ea reheve tomanoyme ti ĝa y pe javo.
[6] Tupana'ga ombokai pa cidade de Sodoma cidade de Gomorra no. Nahã ga cidade-
speva'ea apitipavi hako ahe rekote'varuhurame. A'ero Tupana'ga ei aerẽve'ĝa pe: "Ehepia
te imbokaipavagwera. Na jitehe po ti ji imbohahyukari ĝa pe nehẽ no – kiroki ĝa ahe
javijitehe ndokoi ji rehe okote'varuhuavo," ei Tupana'ga. [7] Emo Lóva'ea Tupana'ga ahe
reroho jipe cidades imbokaja hugwi hako. A'ereki ahe oko katu. Igwete ahe re'õuhũramo
upa cidade pe okote'varuhuva'ea pyteri pe. [8] Lóva'ea gwepia aherekote'varuhua jipi.
Ĝwendu ahe ahe rekote'varuhurame. Igwete Lóva'ea py'a okoteheuhu jipi. A'ero
Tupana'ga Lóva'ea rerohoi imbokaja hugwi tomanoyme ti okokatuve'ga ipype javo.
[9] Jukwaha a'ero. Tupana'ga okwaha okokatuve'ĝa mbopiro'yavo hahyrame ĝa pe.
Ga okwaha okokatue'ỹve'ĝa mombytavo imbohahyaĝwamamo ĝa pe. "Cristo'ga ti te'i
mbapava koty ĝandeaporoĝitate'varuhua pe imbohahyavouka ĝa pe," ei ga. [10] Ĝa kaitu
po ti Tupana'ga ombohahyuka nehẽ – kiroki ĝa oko hete ĝwemimbotaruhua rehe
onhimongote'varuhuavo. Ndokoi hete ĝa gwuvihava'ĝa ndehe no.

Pembo'ehara'ĝa noangarihu hete onhimboheteavo. Ndopojihuvuhui ĝa ite'varuhu javo
yvaga gwyripeva'ea pe. [11] Tupana'gapyrive'ĝa ki a'e te – ĝa yvagi pe u opopoakahetero
– ĝa ko pembo'ehara'ĝa hohe'i. Emo ĝa vehevi nde'ite'varuhui yvaga gwyripeva'ea

rehe imbojare'yma Tupana'ga pyri. [12] Pembo'ehara'ğa ki a'e te e'i te'varuhu ğwem-
bikwahavipyre'yma pe. Ğa ko mbiara javijitehe. Ğwemimbotarimo mbiara oko
tehe ojapyakae'yma. Na jitehe pembo'eatyvive'ğa ndekoi ğwemimbotarimova'ea rehe
ojapyakae'yma. Mbiara ojihu tehe. Aerẽ ahe opyhy ijukavo ğwembi'uro. Na jitehe po
ti Tupana'ga pembo'ehara'ğa momanoi nehẽ no.
[13] Hahy po ti ğa pe. A'ereki ğa ombohahyuka ojipe'ğa pe. Pyry hete ğa pe ğa ipotaruhui
i'gwoi'gwovo okote'varuhuavo arimo vehevi onhinotĩe'yma. I'urame pe pavẽi ğa napem-
bopoyjayjari pe moandyandyita ipotaruhuavo okovo. [14] Kunhangwera'ğa ndepiagame
ğa ğa potarahyahivuhui. Ndopigi ğa hugwi ğanemimbotaruhua. Ğa ombopogweuka
okote'varuhua ojipe'ğa pe – kiroki ğa ndojikokatui Cristo'ga rehe. Pembo'ehara'ğa
ojipokwaha hete mbatera potaruhuavo jipi. A'ero po ti Tupana'ga ğa mondoi hahyva'ea
ruvihava pype nehẽ.
[15] Opohi ğa Cristo'ga nhi'iğa hugwi jatyviva'ea rupi okovo. Balaãova'ea
rekote'varuhua'java'ea rupi ğa ndekoi. Balaãova'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa
novĩa Beorva'ea ra'yrava'ea. Emo ahe opota hete itambere'ia okote'varuhua kwepykava.
[16] Aherenymbava reki burro onhi'iğahy ahe ve maraname nde rekote'varuhui javo
ojarava'ea pe. Burro onhi'ĩ reki akwaimbae'ğa ja. A'ereki Tupana'ga omonhi'iğuka burro
tonhi'iğahy ti Balaão'ga pe javo. Nahã burro aherekote'varuhua mombigi taheaporoğita
katu ti Balaão'ga javo.
[17] Pembo'ehara'ğa ko ykwara ja yhya rerekoe'ymame. A'ereki ahe moandyandyi. Ğa ko
amana rovapitymbyguhua ja – kiroki ahe moandyandyi taky javo novĩa. Emo ndokyri.
A'ereki yvyruhua gwerokwapavipe. Pembo'ehara'ğa na jitehe ahe moandyandyi jipi.
Tupana'ga omboavujikweripe ypytunahivuhuhava ğa pe a'ero topyta ti ğa ipype javo.
[18] Ojipe'ğa pohirirẽ okote'varuhuve'ğa hugwi kotihĩ pembo'ehara'ğa nhimbohetei ğa pe
onhi'ĩteheuhuavo. Ğa opotaruhuuka ğa pe ğa mongote'varuhuavo penemimbotaruhua
ko pyry tuhẽ javo tehe. [19] "Pepiro'y po ti pe nehẽ," e'i tehe ğa. Emo ğa tuhẽ ndipiro'yi
okote'varuhua hugwi. A'ereki kiroki opojyka ahe – a'ea hugwi ahe ndipiro'yi.
[20] Jesus'gareheve'ğa ipiro'y okote'varuhua hugwi Jesus Cristo'ga kwahava ğwaramo.
A'ereki Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga omombo ğandekote'varuhua ğa hugwi.
Po opohirirẽ jugwi ğa ndekoa'javi hehe onhimongote'varuhua'java, a'ero po tiruahũ
hete ğa pe. Ğa ndekote'varuhurame Jesus Cristo'ga kwahava renonde tiruahũ ğa
pe. Ğa ndekote'varuhua'javame ga kwahavirẽ johe'i hete tiruahũhetero ğa pe a'ero.
[21] Tupana'ga okwahavuka ğa pe onhi'iğa. Ikwahavame ğa hoi a'ea rupi okokatuavo novĩa.
Emo ikwahavirẽ ğa pohiri Tupana'ga nhi'iğa hugwi Cristo'ga mombe'ua hugwi. Koji'i
pyryvamo ğa pe po ğa ndokwahavangavi ramo. [22] Oho reki ğa ymyava'ea remimombe'ua
rupi. A'ereki ahe e'i:
"Nhağwatiğa imbojivyrirẽ mbatera ohoa'ja jupe," ei ahe.
"Tajugwajuhua ojahugirẽ ohoa'ja tujururuhua pe ojirejireva ipype," ei ahe.
Ğahã na jitehe no. Ğa opohi na'ẽ okote'varuhua hugwi. Aerẽ ğa ndekote'varuhua'javi reki.

3

Cristo'ga rura'java

[1] Nhiirũ, akwatija ji ikwahavuka pe me ikwehe tamboheaporoğita katu ti ğa javo.
A'ea rehe jitehe ji ikwatijara'javi kiro imondovouka pe me. [2] Takwahavukara'ja ti pe
me Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea nhi'iğa pyryva'ea nhi'iğa. Ğwenonde ahe
omombe'u mbatera hako. Takwahavukara'ja ti pe me Cristo'ga nhi'iğa no. Ga ko nhande-
pojykaharete'ga nhanembopiro'yhara'ga. Ore gamoirũharamo oromombe'u ganhi'iğa pe
me ikwehe.
[3] Tapekwaha na'ẽ ti a'ero ğandurağwama – kiroki ğa e'ie'iteheuhu ndura'javi po ti
Cristo'ga javo tehe. Cristo'ga rura'java koty po ti ğa nduvi javoteheuhu. Okouhu ğa
ğwemimbotarimova'ea rehe onhimongote'varuhuavo. [4] E'i po ti ğa nehẽ: "Marã ga
ruruhui naerũ? A'ereki Cristo'ga e'i tehe ahe ve hako ajivyra'ja ti javo," e po ti ğa nehẽ.

"Kirẽ nhaneramonha manoi. Emo kiromo jate ko mbatera Tupana'ga rembiapoagwera jate," e tehe po ti ğa nehẽ.

5 Ğa omoka'nhy pota yvya moatymbavagwera. Ymya Tupana'ga japoi yvaga onhi'iğa
pyvõ imongovo inoğa yvya reheve. Yhya hugwi ga yvya mboukwahavi yhya pyvõ inoğa.
6 A'ea pyvõ jitehe Tupana'ga imoatymbavi yvya ymyahũva'ea imbopapava hako.

7 Korogweva'ea ki a'e te yvaga yvya reheve Tupana'ga onhi'iğa pyvõ jitehe imombytai
aerẽ ti tambokai tata pyvõ javo. Omombyta ga a'ea kiro Cristo'ga ti te'i okote'varuhuve'ğa
ndeaporoğita pe nehẽ. A'ero po ti ga ğa mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.

8 Nhiirũ, kiro ti ji ei pe me tapemoka'nhymi ti. Ojipeji nhandekirame nhande ei um
dia. He'yjuhuheteva'ea pe nhande ei mil anos. Tupana'ga ki a'e te e'i: "Ojipejiva'ea ko
mil anos javijitehe ji ve." A'ereki ga nhande atyvi. 9 Ojipe'ğa e'i: "Manamehũ Cristo'ga
rura'javi?" ei ğa. "Mara'ngu po ti ga ura'java nehẽ? Ndura'javi po ti ga nehẽ," e'i tehe ğa.
Emo namanamehũi nhandepojykaharete'ga pe. Ga nomoka'nhymi o'eagwera. A'ereki ga
e'i ajora'ja ti ji nehẽ javo. Nonhimbaekwahivi ga pe me tohoyme ti ğa hahyva'ea ruvihava
pype javo. "Togwerojijyi pa na'ẽ po ti ğa gweaporoğita opohia okote'varuhua hugwi jihoa
renonde," ei Cristo'ga.

10 Uhu po ti Cristo'ga nehẽ imboha'uve'yma rupi nehẽ. Ehepia re ko iporomive'ğa nduri
nhande pyri ypytunimo. Xaki po nhande imboha'uve'yma. Nanime po ğa nduri mbatera
mima nhande hugwi. Imboha'uve'yma rupi jitehe po ti Cristo'ga rura'javi yvya koty nehẽ.
A'ero po ti yvaga ipugi jahyheteavo. Yvagipeva'ea po ti okai pa katu katu tata pyvõ nehẽ
kwara, jahya, jaytata'ia nehẽ no. Yvya na jitehe ikaipavi nehẽ yvyareheva'ea rehereheve.

11-12 Ipapavağwama ğwaramo nahã po pe ndekoi kiro hamo. Peko katu hete po pe
Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe pejikovo hamo Cristo'ga rura mboha'uheteavo
hamo. Tupana'ga ga mbuhurame po ti yvaga japy'ui okaikatukatuavo. Yvagipeva'ea po
ti oma'ema'emba tata pyvõ nehẽ. 13 Emo nhande timboha'u yvagapyahua yvyapyahua
reheve. A'ereki Tupana'ga e'i hako a'ea po ti ji japoi nehẽ javo. Pevo po ti ğa ndekopavi
Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe avuirama nehẽ.

14 Nhiirũ, pe nanongara mboha'uva ğwaramo pejirokwa ti pejikokatua rehe. Cristo'ga ti
tokwaha pendeaporoğitapyryva nehẽ. Tu katu ti pepy'a ga rurame nehẽ no.

15 Pejapyaka ti Cristo'ga nhimbaekwahive'yma rehe. A'ereki ga maname u tojiko pa na'ẽ
ti ğa ji rehe javo. A'ea jitehe ko Paulo'ga okwatijaruka imondovouka pe me no nhaneirũ'ga
nhaneremimbotarimohete'ga. A'ereki Tupana'ga okwahavuka hete mbatera ga pe. 16 Nahã
Paulo'ga imombe'ui jipi nanongara jitehe imombe'gwovo ikwatijarukarame. Jararamo
Paulo'ga remimombe'ua onhimi nhande ve. Igwete ojipe'ğa – kiroki ğa ndojikokatui
Cristo'ga rehe ikwahave'yma – Paulo'ga remimombe'ua atyvi ğa imombe'ui. Na jitehe ğa
imombe'ui jara Tupana'ga rembikwatijarukaraatyviva'ea. A'ero po ti ğa nhimondoukari
hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.

17 Nhiirũ, penhinonde pe pekwaha a'ea. Penhimboko'i ti a'ero. Tapenhi-
moandyandyjukari ti okote'varuhuve'ğa pe – kiroki ğa omombe'u Tupana'ga nhi'iğa atyvi.
Po ti pe imbopogwei ğanhi'iğa, a'ero po ti pe ndapejikokatuhetei Cristo'ga rehe nehẽ.

18 Igwaigwavete ti peko Jesus Cristo'ga remimombyryva rupi. Igwaigwavete ti pekwaha
ga pejikoty'a ga pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi. Ga ko nhanembopiro'yhara'ga.
Timbohete ga kiro. Nane'ymi ti timbohete ga avuirama nehẽ. Na tuhẽ. Amém.

JOÃOVA'EA OMOMBE'U CRISTO'GAREHEVA'EA PE
Primeira Carta de João

Joãova'ea omombe'u Jesus Cristo'ga

1 Jihi ko Joãoramo. Akwatija ji pe me kiro Jesus Cristo'ga mombe'gwovo tapekwaha
ti ga javoji. Jesus Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga reaporoõgita okovo. Ga ombopyahu
nhandereaporoõgita no.
Jypya yvya apoa renonde Jesus Cristo'ga tuhẽ po rimba'e. Aerẽ ga rurame yvya koty ore
henduvi ganhi'iõga ikwehe. Orojeakwara pyvõ ore ga repiagi no. Oropoa pyvõ ore pokogi
ga rehe no. 2 Jesus Cristo'ga ojipiuka ua yvya koty ikwehe. A'ero ore ga repiagi. Igwete
ore ga mombe'ui pe me. Gaha tuhẽ po rimba'e, oro'e ore pe me. Nhanderuvete'ga pyri
ga ruvi hako Tupana'ga pyri. Aerẽ ga jipiukari ore ve ua ikwehe. 3 Oronhimbiepiaga ore
imombe'ui pe me. Oronhimienduva ore imombe'ui no tapejogwereko katu ore pavẽi javo.
A'ereki ore orojogwereko katu Tupana'ga pavẽi gara'yra'ga pavẽi no Jesus Cristo'ga pavẽi.
4 Nurã ore ikwatijari pe me kiro a'ero tianderoryrory hete ti javo.

Tupana'ga ko kojahuva'ea ja

5 Orohendu ore Jesus Cristo'ga nhi'iõga ikwehe. A'ea ko ore imombe'ui pe me kiro. A'ereki
ga e'i: "Tupana'ga pyry hete. Ga ko kojahuva'ea ja," ei ga. "Ga ko ypytunahivuhua ja rũi
a. A'ereki ga ndite'varuhui'i'i," ei Jesus Cristo'ga ikwehe. 6 Po nhande ei: "Xajogwereko
katu nhande Tupana'ga pavẽi." Po nhande rekote'varuhui nhande erame, a'ero po
nhande mbero javo. Naname po nhande ndiakoi a'itituhẽva'ea rupi Tupana'ga nhi'iõga
rupi. Okote'varuhuve'gã pe nhande ei reki: Ã ko ypytunarupive'gã ja. A'ereki gã
ndokwahavi okote'varuhuavo. 7 Tupana'ga ki a'e te oko katu. Nurã nhande ei ga pe: Ga ko
kojahuarupive'ga. Nhanderekokaturame Tupana'ga ja a'ero po nhande jogwerekokatui.
Igwete Tupana'ga ihypavi nhanderekote'varuhua jipi Jesus'ga manoro gwaramo. A'ereki
Jesus'ga Tupana'ga ra'yra'ga omano nhande repyga gã garekoa heka'vogame.
8 Po nhande ei: "Nhande ndiakote'varuhui." Nhande erame a'ea po nhande nhi-
moandyandyi javo tehe. Ndiakoi nhande a'itituhẽva'ea rupi a'ero. 9 Po nhande imo-
hemi nhanderekote'varuhua imombe'gwovo Tupana'ga pe, a'ero po ga imombori nhan-
derekote'varuhua nhande hugwi. A'ereki gwembi'ea rupi ga oko jipi. O'erame tamombo
ti gã hugwi javo, a'ero ga imombori tuhẽ. A'ereki ga heaporoõgita pyry. Ga nhande
mboheaporoõgita pyry no ihyva nhanderekote'varuhua nhande hugwi. 10 Tupana'ga e'i
nhande ve: "Peko te'varuhu pa pe." Po nhande ei: "Ndiakote'varuhuangavi nhande",
a'ero po nhande ei Tupana'ga pe: "Ga ko i'mbeve'ga." Ndoki ganhi'iõga nhandeyvyteri
pe a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i: "Peko te'varuhu pa pe."

2

Cristo'ga ko nhanderepykara'ga

1 Pe ko jira'yra'java'ea. Nurã ji ikwatijari a'ea pe me tapekote'varuhui ti javo. Amome
nhande xako te'varuhu reki. Emo nhande rekote'varuhurame ovy'are'yma a'ea rehe,
Jesus Cristo'ga onhi'ĩ nhanderuvete'ga pe ovavagahiva nhande rehe. A'ereki Jesus
Cristo'ga heaporoõgita pyry okote'varuhue'yma. 2 Gaha omano Tupana'ga tomombo
gandekote'varuhua gã hugwi javo. Nhanderekote'varuhua jate rũi ga omomboruka
Tupana'ga pe. Yvyakotyve'gã ndekote'varuhua nhaporemo ga omomboruka.
3 Tupana'ga nhi'iõga hendukaturo gwaramo nhande ei: Tikwaha tuhẽ nhande Tupana'ga.
4 Po gã ei a'ea hendukatue'ymame Tupana'ga nhi'iõga, a'ero po gã mbero. Ndokoi gã
a'itituhẽva'ea rupi. 5 Nhanderekorame Tupana'ga nhi'iõga rupi nhande tiarõ hete reki
Tupana'ga. A'ero nhande ei: Xajikoty'a nhande Tupana'ga pavẽi jipi. 6 Nhande'erame a'ea
po nhande xaho Jesus Cristo'ga rupi hamo.

Cristo'ga nhi'iğa hajiheva'ea rũi

7 Nhiirũ, akwatija ji pe me kiro Cristo'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ganhi'iğa ko hajiheva'ea
rũi reki ağwamova'ea jate rũi. Ganhi'iğa ko ymyava'ea. A'ereki ymya Cristo'ga e'i: "Pen-
hoarõarõ hete ti." A'ea pe pehendu pejikogypyrame Cristo'ga rehe ikwehe. Ymyava'ea ore
oromombe'u pe me. A'ea pe pehendu ikwehe. 8 Emo akoja jitehe ko ağwamova'ea no. A'ea
ji akwatija kiro pe me Cristo'ga nhi'iğa. Jukwaha reki. A'ereki ağwamo Cristo'ga rurame
yvya koty ga nhande arõ hete. Ağwamo pe penhoarõarõ hete no. Kwara rure'ymame
ypytuna ruvi. Emo kwara rurame ypytuna ikwavi. Igwaigwavete kojahuro tuhẽ a'ero. Na
jitehe nhandejikoge'ymame Cristo'ga rehe nhande rekote'varuhui. Emo nhandejikogame
ga rehe nhande ndiakote'varuhua'javi jipi. Igwaigwavete nhande nhoarõarõi tuhẽ a'ero.

9 Po nhande ei: "Kojahuarupive'ğa ja ji rekoi. A'ereki ji akwaha jitekovo katu." Po
nhande ei a'ea nhaneirũ'ğa arõe'ymame, a'ero po nhande xako ve ypytunarupive'ğa
ja. A'ereki nhande xako te'varuhu ikwahave'yma. 10 Nhaneirũ'ğa arõrame nhande rekoi
kojahuarupive'ğa ja. Xako katu nhande jipi. Igwete nhande nianhimongote'varuhui
a'ero. 11 Nhaneirũ'ğa arõe'ymame ypytunarupive'ğa ja nhande rekoi. Ypytunarupive'ğa
ndokwahavi ogwovo tahepia javo novĩa. A'ereki ypytunahiva nomboukwahavi ğa pe ik-
wahavukare'yma. Na jitehe nhaneirũ'ğa arõe'ymame po nhande ndiakokatukwahava'javi.
12 Akwatija ji pe me jira'yra'java'ea pe.

A'ereki Jesus Cristo'ga manoro ğwaramo Tupana'ga omombo pendekote'varuhua pe
hugwi.

13 Peymyana pe ji ikwatijari kiro.

A'ereki pe pekwaha hete jypyve'ga Cristo'ga.

Pevoja pe ji ikwatijari no.

A'ereki pe pemombi okote'varuhuve'ğa nduvihavuhu'ga popoakara Diabo'ga
popoakara.

14 Akwatija ji pe me jira'yra'java'ea pe.

A'ereki pe pekwaha hete nhanderuvete'ga.

Peymyana pe ji ikwatijari.

A'ereki pe pekwaha hete jypyve'ga Cristo'ga.

Pevoja pe ji ikwatijari.

A'ereki pe pejiko hete Tupana'ga rehe ganhi'iğa rupi pejikovo.

Igwete pe imombigi okote'varuhuve'ğa nduvihavuhu'ga popoakara Diabo'ga
popoakara.

15 Tapekoi ti Tupana'ga arõe'ỹve'ğa ndeaporoğita rehe. Tapepotaruhui ti nanongara'ğa
nemimbotarimova'ea. Pe ndekorame ğandeaporoğita rehe po pe ndapekoi Tupana'ga
rehe nhanderuvete'ga rehe. 16 Tupana'ga arõe'ỹve'ğa ndeaporoğita ko nahã: Ğa opotaruhu
ojive. Hepiagame hepia'ngiuhuva'ea ko ğa opotaruhu a'ea. Onhimbohete ğa. Nahã ko
ğandeaporoğita. A'ea ko nhanderuvete'ga reaporoğita atyvi. 17 Tupana'ga arõe'ỹve'ğa
ndeaporoğita po ti ipavi nehẽ. Ğanemimbotaruhua na jitehe po ti ipavi nehẽ no.
Tupana'ga remimbotarimova'eareheve'ğa po ti a'ea oko avuirama Tupana'ga pyri nehẽ.

*Cristo'ga arõe'*ỹheteve'ga

18 Ağwamo ko mbapava koty, a'e ji pe me jira'yra'java'ea pe. Omombe'u ğa pe me
Cristo'ga arõe'ỹheteve'ga ruhava. "Uhu po ti ga nehẽ Cristo'ga arõe'ỹheteve'ga," ei ğa
pe me ikwehe. Oko jipe reki kiro Cristo'ga arõe'ỹve'ğa avo onhimongyavo. Nurã nhande
ei: Ağwamo ko mbapava koty. 19 Opohi ğa nhande hugwi ogwovo ikwehe. A'ereki ğa
nhaneirũ'ğa rũi. Po ğa nhaneirũa hamo, a'ero po ğa ndopohiri nhande hugwi hamo.
Emo Tupana'ga ğa mbopohirukari nhande hugwi tamboukwaha ti ji ğandeaporoğita javo.
A'ereki ğa nhaporemo ko nhaneirũ'ğa rũi.

20 Pe nhaporemo ki a'e te pekwaha a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'ua. A'ereki Cristo'ga
omondouka Tupana'ga ra'uva pe pyri tokwaha ti ğa javo. 21 Akwatija ji kiro pe me
a'ero penembikwahava ğwaramo. Ji nda'ei pe me: "Penembikwahave'yma ğwaramo ji

ikwatijari pe me." A'ereki pe pekwaha tuhẽ a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'ua. Igwete
ãnemimombe'uatyviva'ea nhaporemo nduri a'itituhẽve'ga hugwi. A'ea pe pekwaha no.
22 Ma'ãa i'mbeheteve'ãa naerũ? Ãahã reki – kiroki ãa e'i: "Jesus'ga ko Cristo'ga rũi
Tupana'ga remimbuhurukara'ga rũi," ei ãa. Ãa ko Cristo'ga arõe'ỹve'ãa. A'ereki ãa e'i:
"Tupana'ga ko Jesus'ga ruva'ga rũi. Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga rũi," ei ãa. 23 Ãa erame
a'ea Jesus'ga pe Tupana'ga ko ãanduvete'ga rũi a'ero. Ãa ki a'e te – kiroki ãa e'i: "Jesus'ga
ko Tupana'ga ra'yra'ga" – Tupana'ga ko ãanduvete'ga.
24 Oro pe, pe pehenduvypy Jesus'ga mombe'ua pejikoga ga rehe. Peko ti penhimienduva
rupi a'ero. Pendekorame penhimienduva rupi Jesus'ga mombe'ua rupi, a'ero po ti pe
jikoty'ari Tupana'ga ra'yra'ga pavẽi nehẽ, po ti pe jikoty'ari Jesus'ga ruva'ga pavẽi nehẽ
no. 25 A'ero po ti Cristo'ga ãwembi'ea rupi nhande mongoi avuirama ojipyri nehẽ.
26 Akwatija ji a'ea pe me pe momoranduva ãa mombe'urame pe me – kiroki ãa pe
moandyandyjuhu pota. 27 Emo Cristo'ga omondo gara'uva pe pyri. A'ea ojikoty'a pe pavẽi
jipi. A'ero po pe ndape'ei hamo: "Tuhu ti ojipe'ãa nhande mbo'eavo." A'ereki Tupana'ga
ra'uva Cristo'ga remimondoa pe mbo'e katu mbatera rehe nhaporemo. Gara'uva ni'mbei
pe me. A'itituhẽva'erorame tehe e'i pe me. Nurã ti pejikoty'a Cristo'ga pavẽi Tupana'ga
ra'uva remimbo'ea hendukatuavo.
28 Kiro ji ei pe me jira'yra'java'ea pe: Pejikoty'a ti Cristo'ga pavẽi tipojihuvyme ti ga nehẽ
ga jipiukarame nhande ve nehẽ. Pejikoty'a ti Cristo'ga pavẽi tiandepoyjare'ymuhũyme ti
nhande ga pyri ga rurame nehẽ.
29 Pekwaha pe Cristo'ga rekokatua. Kiroki ãa oko katu jipi – Tupana'ga ãa mbohea-
poroãita pyahu jipe. A'ea pe pekwaha no.

3

Tupana'ga ra'yra'ãa

1 Ehepia ko nhanderuvete'ga rekohetei nhande rehe Tupana'ga. A'ereki ga e'i nhande
ve jira'yra'ãa. Nahã tuhẽ ko nhande Tupana'ga ra'yramo. Tupana'ga arõe'ỹve'ãa
ndokwahavihu reki a'ea. A'ereki ãa ndokwahahetei Tupana'ga. 2 Nhiirũ, ãwamo nhande
rekoi Tupana'ga ra'yramo. Igwete ga ndokwahavukari ve nhande ve nhanderekoãwama.
Emo nhande xa'e: "Cristo'ga rurame po ti nhande hepiagi garekohetea nehẽ. Nurã po
ti nhande rekoi ga javijitehe nehẽ." 3 Xa'e nhande a'ero: "Tuhu ti Cristo'ga. A'ero po
ti nhande rekoi ga javijitehe nehẽ," xa'e nhande. Nhande erame a'ea nhande pohiri
nhanderekote'varuhua hugwi a'ero. "Tiandepyry hete ti Cristo'ga pyryhetea javijitehe,"
xa'e nhande.
4 Kiroki ãa oko te'varuhu – ãa nohenduvi Tupana'ga nhi'iãa. A'ea ko
aherekote'varuhuva'ea tuhẽ reki ãa henduve'ymame ganhi'iãa. 5 Pekwaha pe Cristo'ga
ruhavagwera. Ga uhu ojipiuka ikwehe tamombo ti ji ãandekote'varuhua javo. Ga ko
ndokote'varuhui'i'i. 6 Nhandejikoty'arame Cristo'ga pavẽi nhande ndiakote'varuhui jipi.
Kiroki ãa oko te'varuhu jipi – ãa ndokwahavi tuhẽ Cristo'ga a'ero.
7 A'e ji pe me jira'yra'java'ea pe, tapenhimoandyandyjukari ti ãa pe. Kiroki ãa oko
katu jipi – ãa ko pyry hete Cristo'ga javijitehe. 8 Kiroki ãa oko te'varuhu – ãa ko
anhãa ruvihavuhu'gareheve'ãa Diabo'gareheve'ãa. A'ereki jypyagwera jate Diabo'ga oko
te'varuhu. Nurã Tupana'ga ra'yra'ga jipiukari ua tamombi ti Diabo'ga popoakara ga hugwi
javo.
9 Tupana'ga nhanemboheaporoãitapyahurame nhande ndiakote'varuhui jipi. A'ereki
Tupana'ga reaporoãita oko nhande pavẽi. Tegwete nhanderekote'varuhua jipi a'ero.
A'ereki Tupana'ga imbopyahui nhandereaporoãita. 10 Kiroki ãa ndokokatui – ãa ko
Tupana'ga ra'yra'ãa rũi. Ãahã na jitehe no – kiroki ãa noarõi oirũ'ãa Cristo'gareheve'ãa.
Nahã nhande nhimombaragwahavi Diabo'ga reheve'ãa ndehe Tupana'ga ra'yra'ãa ndehe
no.

Xanhoarõarõ po nhande hamo

11 "Xanhoarõarõ po nhande hamo," oro'e ore pe me ikwehe. A'ea pe henduvypyi
a'ero nhande Cristo'ga mombe'urame pe me ikwehe. 12 Caimva'ea ja rũi po nhande xako
hamo. Ahe ko okote'varuhuheteve'gareheva'ea Diabo'gareheva'ea hako. Igwete ahe
gweki'yrava'ea jukai hako. A'ereki Caimva'ea oko te'varuhu. Ahereki'yrava'ea ki a'e te
oko katu. Nurã Caimva'ea noarõi ahe jukavo hako.
13 Nhiirũ, tapenhimomby'auhui ti Tupana'ga arõe'ỹve'ğa penhiarõe'ymame. 14 Ymya ko
nhande omanove'ğa ja Tupana'ga pe. Ağwamo ki a'e te nhande xajirojijyi nhandekovo
okwerave'ğa ja. A'ereki ağwamo nhande reaporoğitapyahuhetero. A'ea nhande tikwaha.
A'ereki nhande tiarõ hete nhaneirũ'ğa Cristo'gareheve'ğa. Kiroki ğa noarõi oirũ'ğa – ğa
ko u ve omanove'ğa ja. 15 Oirũ'ğa arõe'ymuhũrame ko ğa ahejukahara'ğa ja. Jukwaha reki
ahejukahara'ğa ndekoe'yma Tupana'ga pavẽi avuirama.
16 Cristo'ga onhikwava'ẽ omanomo nhande repyga nhande arõheteavo ikwehe. A'ero
nhande ikwahavi kiro nahã ko ojipe'ğa arõa javo. Nhande tiarõ hete nhaneirũ'ğa a'ero
hamo. Xa'eyme po nhande hamo: "Namanopotari ji. Nurã ji nanhikwava'eği nhiirũ'ğa
ndepyga." Xa'eyme ti a'ea. Xanhikwava'ẽ tuhẽ po nhande nhaneirũ'ğa ndepyga hamo.
17 Po imbateve'ga gwepia oirũ'ğa mbatere'ymame. Po imbateve'ga ndoporogwetygi ğa,
a'ero po ga etehei: "A'arõ hete ji Tupana'ga." Ga noarõi tuhẽ reki Tupana'ga. A'ereki
ga noarõi oirũ'ğa porogwetyge'yma. 18 Xa'eteheuhuyme ti a'ero: "Xanhoarõ nhande."
Xanhoarõ hete tuhẽ ti nhandejogwerekokatuavo.

Tikwaha nhande nhandejikoty'ara Tupana'ga pavẽi

19-20 Nhanenhoarõheterame nhande ikwahavi nhandejikoty'ara a'itituhẽve'ga pavẽi. Po
nhande ei: "Ndakokatui reki ji. A'ero po ti Tupana'ga nhimonha'ngai ji rehe nehẽ," xa'e
po nhande. Emo Tupana'ga nhande porogwety reki. A'ereki ga nhande hohe. Okwaha
pa ga. "Oko katu pota ğa novĩa," e po ga nhande ve. A'ero nhande inoğatui nhandepy'a
ganhi'iğa kwahavame.
21 Nhiirũ, nhanderekokaturame nhande nimbojari nhandejihe. A'ero nhande ndipoji-
huvi nhandekovo Tupana'ga pavẽi. 22 Igwete Tupana'ga imbuhupavi nhande ve nhande
erame ga pe. A'ereki nhande tihendu katu ganhi'iğa jipi nhandekovo garemimbotari-
mova'ea rehe. 23 Tupana'ga nhi'iğa ko nahã: "Pejiko ti jira'yra'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe.
Penhoarõarõ ti pejogwerekokatuavo," ei ga. A'ea Tupana'ga e'i nhande ve. 24 Kiroki ga
ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa – ga ojikoty'a Tupana'ga pavẽi. Tupana'ga ojikoty'a ga
pavẽi no. Nhande tikwaha Tupana'ga jikoty'ara nhande pavẽi. A'ereki ga ombuhu gwa'uva
nhande pyri.

4

Tupana'ga ra'uva ndokoi ğa pavẽi

1 Nhiirũ, taperoviapavuhui ti ğa erame: "Tupana'ga ra'uva oko ji pavẽi." Taperovi-
apavuhui ti ğanhi'iğa. Mara'ngu po ğa javo tehe? Pekwaha na'ẽ ti hepiaga. A'ereki
ğa he'yi Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ğa. Ohooho ğa toromombe'u katu
ore Tupana'ga nhi'iğa javo tehe ojipe'ğa pe. 2 Tupana'ga ra'uva rekorame ğa pavẽi po
ti pe ikwahavi ğanhi'iğa renduvame nehẽ. A'ereki ğa e'i: "Jesus Cristo'ga Tupana'ga
remimbuhurukara'ga o'a yvyakotyva'ero raikwehe," ei ğa. Ã̃a erame a'ea Tupana'ga
ra'uva oko ğa pavẽi. 3 Jara'ğa ki a'e te e'i: "Jesus Cristo'ga ndo'ari yvyakotyva'ero."
Ã̃a erame a'ea Tupana'ga ra'uva ndokoi ğa pavẽi. Nanongara'ğa ndeaporoğita ko
Cristo'ga arõe'ỹheteve'ga reaporoğita ja. Pehendu pe ojipe'ğa Cristo'ga arõe'ỹheteve'ga
mombe'urame pe me uhu po ti ga javo. Oko jipe reki ğa kiro avo – kiroki ğa oko
gareaporoğita rupi.
4 A'e ji pe me jira'yra'java'ea pe: Pe ko Tupana'gareheva'ero peko. Igwete pe imom-
bigi Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ğa popoakara. Diabo'ga oko Tupana'ga
arõe'ỹve'ğa pavẽi novĩa. Emo Tupana'ga ra'uva pepavẽiva'ea ipopoaka hete Diabo'ga
hohe hete. 5 Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ğa ko Tupana'ga arõe'ỹve'ğa
pyteripeve'ğa. Nurã ğa nhi'iği Tupana'ga remiarõe'ỹva'ea rehe. A'ero Tupana'ga

arõe'ỹve'ga hendukatui ãnhi'iã. [6] Nhande ki a'e te xako Tupana'gareheva'ero. Kiroki ã okwaha hete Tupana'ga – ã nhanenhi'iã rendukatui a'ero. Ã henduvame nhanenhi'iã nhande ikwahavi Tupana'ga ra'uva rekoa ã pavẽi a'ero. A'itituhẽve'ga ra'uva oko ã pavẽi, xa'e nhande. Kiroki ã ndokoi Tupana'ga rehe – ã nohendukatui nhanenhi'iã. Ã henduve'ymame nhanenhi'iã nhande ikwahavi Diabo'ga rekoa ã pavẽi. I'mbeheteve'ga oko ã pavẽi, xa'e nhande a'ero.

Tupana'ga oko iporoarõheteve'ga

[7] Nhiirũ, Tupana'ga nhande monhoarõarõuka. Xanhoarõarõ hete jipi a'ero. Tupana'ga ra'yramo nhande xanhoarõ. Igwete nhande Tupana'ga kwahavi. [8] Kiroki ã noarõi ojipe'ã – ã ndokwahavi Tupana'ga okovo ga ja rũi. A'ereki Tupana'ga oko iporoarõheteve'ga.

[9] Tupana'ga omboukwaha ẽwemiarõhetea nhandepyteri pe. A'ereki ga ombuhuruka gwa'yra'ga. Ojipeji hete gara'yra'ga. Igwete ga ga mbuhurukari yvya koty tomongo ti ga ã ji pyri avuirama javo. [10] Ji nda'ei: Nhande ypy tiarõ Tupana'ga. A'ereki gaha nhande arõ. Igwete ga gwa'yra'ga mbuhurukari yvya koty. A'ero Tupana'ga ra'yra'ga manoi nhande repyga tamombo ti ãndekote'varuhua ã hugwi javoji. Nahã Tupana'ga omboukwaha nhanearõhetea a'ero.

[11] Nhiirũ, Tupana'ga nhande arõ hete. Nurã po nhande xanhoarõarõ a'ero hamo. [12] Yvyakotyva'ero nhande ndihepiangavi Tupana'ga. Emo nhanenhoarõrame nhande ikwahavi Tupana'ga jikoty'ara nhande pavẽi. Nhanenhoarõrame nhande nhoarõhetei. A'ereki Tupana'ga nhande monhoarõukari.

[13] Xajikoty'a nhande Tupana'ga pavẽi. Tupana'ga ojikoty'a nhande pavẽi no. Tikwaha nhande a'ea. A'ereki ga ombuhuruka gwa'uva nhande pyri. [14] Orohepia ore Tupana'ga ra'yra'ga ikwehe. Igwete ore ei ojipe'ã pe jipi: "Tupana'ga ombuhuruka gwa'yra'ga tombopiro'y ti ga yvyakotyve'ã ãndekote'varuhua hugwi javo," oro'e ore. [15] Ã erame: "Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga", Tupana'ga ojikoty'a ã pavẽi. Ã ojikoty'a Tupana'ga pavẽi no. [16] Igwete nhande ikwahavi nhanearõa herovia. A'ereki Tupana'ga nhande arõ tuhẽ.

Tupana'ga oko iporoarõheteve'ga. Kiroki ã ojipe'ã arõ jipi – ã ojikoty'a Tupana'ga pavẽi. Igwete Tupana'ga jikoty'ari ã pavẽi no. [17] Jukwaha a'ero nhaneremiarõhetea ojipe'ã ndehe nhande kyhyjie'ymame Cristo'ga eãwama hugwi. Ndiakyhyji po ti nhande Cristo'ga erame nhandereaporõgita pe mbapava koty nehẽ. A'ereki Cristo'ga javijitehe nhande xajikoty'a Tupana'ga pavẽi nhande ruvame kiro yvya koty. [18] Tupana'ga nhanearõro ẽwaramo nhande ndiakyhyji nhandekovo. A'ereki Tupana'ga remiarõhetea omombi nhandekyhyjia. Kiroki ã okyhyji – ã e'i: "Aerẽ po ti ga imbuhurukari hahyva'ea nhande ve nehẽ," ei ã. Nanongara'ã noarõhetei ve a'ero.

[19] Tupana'ga ypy nhande arõ. Nurã nhande tiarõ ojipe'ã. [20] Po ojipe'ã ei: "A'arõ ji Tupana'ga." Po ã o'erame noarõi oirũ'ã Cristo'gareheve'ã, a'ero po ã etehei o'mbero. Po ã noarõi oirũ'ã ẽwembiepiaga'ã, a'ero po ã noarõi Tupana'ga ẽwembiepiage'ỹve'ga. [21] Tupana'ga e'i reki nhande ve: "Pe ji arõrame na jitehe po pearõ penhiirũ'ã hamo."

5

Timombi nhande ãpopoakara

[1] Nhande ko Tupana'ga ra'yramo xako. A'ereki nhande xa'e: "Jesus'ga oko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo." Nhanderuvete'ga arõrame nhande tiarõ gara'yra'ã nhaneirũ'ã. [2] Nhande Tupana'ga arõrame hendukatuavo ganhi'iã nhande ikwahavi nhaneremiarõa Tupana'ga ra'yra'ã ndehe a'ero. [3] Nhande tiarõ Tupana'ga nhande hendukaturame ganhi'iã. Nonhimimi reki nhande ve hendukatua. [4] A'ereki Tupana'ga ra'yramo nhande timombi Tupana'ga arõe'ỹve'ã popoakara. Nhandejikoga ẽwaramo Jesus Cristo'ga rehe nhande imombigi ãpopoakara. [5] Kiroki ã e'i: "Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga" – ãhã jate ko omombi Tupana'ga arõe'ỹve'ã popoakara.

A'ea omboukwaha Jesus Cristo'ga

6 Jesus Cristo'ga tuhẽ uhu yvya koty ikwehe Tupana'ga remimbuhurukara'ga. Onhimo-
batizaukarame yhya pyvõ ko ga jikwahavukari nhande ve ikwehe. Õa heka'vogukarame
garekoa ga momanomo ko ga jikwahavukari nhande ve no. Omobatizarame jate rũi ga
jikwahavukari. Gwekoa reka'vogame ga jikwahavukari no. "A'iti tuhẽ," e'i Tupana'ga
ra'uva ikwahavuka nhande ve no. A'ereki Tupana'ga ra'uva ni'mbei jipi. 7-8 Nahã nhande
Jesus Cristo'ga kwahavi a'ero. Tupana'ga ra'uva ga kwahavukari. Gamobatizaro g̃waramo
nhande ga kwahavi no. Garekoa reka'voga g̃waramo nhande ga kwahavi no. A'ea
nhaporemo reki Jesus Cristo'ga kwahavukari jitehe nhande ve.
9 Tirovia ko nhande yvyakotyve'g̃a nhi'iã̃a jipi. Tupana'ga nhi'iã̃a kaitu po nhande
heroviari hamo. A'ereki ganhi'iã̃a johe huvihavuhu. A'ereki Tupana'ga hete onhi'ĩ.
Tupana'ga gwa'yra'ga kwahavukari nhande ve. 10 Kiroki g̃a gwerovia Jesus'ga ko
Tupana'ga ra'yra'ga javo – g̃a okwaha tuhẽ opy'a pe a'itituhẽva'ea Tupana'ga remi-
mombe'ua. Kiroki g̃a ndogweroviari Tupana'ga – g̃a e'iteheuhu Tupana'ga pe: "I'mbe
ko ga imombe'gwovo," e'iteheuhu g̃a. A'ereki g̃a ndogweroviarihu Tupana'ga nhi'iã̃a
ga gwa'yra'ga mombe'urame. 11 Tupana'ga e'i a'ero: "Pejikogame jira'yra'ga rehe ga
pendeaporoã̃ita mbopyahui," ei ga. "Igwete po ti ga pe nderohoi ji pyri avuirama
nehẽ," ei Tupana'ga. 12 Nhande jikoty'arame Tupana'ga ra'yra'ga pavẽi nhande rea-
poroã̃itapyahuro. A'ero nhande rekoi Tupana'ga pyri avuirama. Kiroki g̃a ndojikoty'ari
Tupana'ga ra'yra'ga pavẽi – ndipyahui g̃andeaporoã̃ita. A'ero g̃a ndokoi Tupana'ga pyri.

Nhanderekoag̃wama Tupana'ga pyri

13 A'ea nhaporemo ji akwatija pe me tapekwaha ti pejikoag̃wama yvagi pe javoji. A'ereki
pe pejiko Tupana'ga ra'yra'ga rehe. 14 Nhande ndipojihuvi nhanenhi'iã̃a Tupana'ga
pe. A'ereki nhande poranduvame ga pe garemimbotarimova'ea rehe ga g̃wendu katu
nhanenhi'iã̃a ojive jipi. 15 Tupana'ga g̃wendu katu nhande poranduvame ga pe. A'ea
kwahavame nhande ikwahavi garemimbuhurag̃wama nhandejive no.
16 Po nhande nhaneirũ'ga repiagi Cristo'gareheve'ga repiagi ga rekote'varuhurame –
kiroki garekote'varuhua nomondoi ga hahyva'ea ruvihava viara rupi – ga repiagame po
nhande xanhi'ĩ Tupana'ga pe ga repyga hamo. A'ero po ti Tupana'ga ga mongokatua'javi
ojipyri nehẽ. Õa pe ji ei – kiroki g̃andekote'varuhua nomondoi g̃a hahyva'ea ruvihava viara
rupi. Ojipe'g̃a ndekote'varuhua omondo g̃a hahyva'ea ruvihava viara rupi. Nanuhũrame
g̃andekote'varuhua ji nda'ei: Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe g̃a ndepyga. A'ea ji nda'ei a'ero.
17 Aherekote'varuhuva'ea nhaporemo ite'varuhu tuhẽ Tupana'ga pe. Emo jara nomondoi
g̃a hahyva'ea ruvihava viara rupi.
18 Nhande Tupana'ga ra'yramo ndiakote'varuhui jipi. A'ereki Tupana'ga ra'yra'ga Jesus
Cristo'ga nhande a'ngu hete a. A'ero Diabo'ga nombote'varuhui nhande ve.
19 Nhande ko Tupana'ga rembipojykaharamo. Ojipe'g̃a nhaporemo ki a'e te Diabo'ga
opojyka g̃a ojive. Tikwaha nhande a'ea.
20 Tikwaha nhande Tupana'ga ra'yra'ga ruragwera Jesus Cristo'ga ruragwera yvya koty
no. Igwete ga nhande mbo'ei tapekwaha ti Tupanete'ga javoji. Nhande xajikoty'a
Tupanete'ga pavẽi. A'ereki nhande xajikoty'a gara'yra'ga pavẽi Jesus Cristo'ga pavẽi. Ga
ko Tupanetero oko. Gaha nhande mongo hete ojipyri nehẽ.
21 A'e ji pe me jira'yra'java'ea pe: Tapekoi ti ha'angava rehe g̃anemimbohetehara rehe.

JOÃOVA'EA OMOMBE'U TUPANA'GA REMIMO'ẽHARAVA'EA PE
Segunda Carta de João

1 Ji ko Jesus'gareheve'ã ndepiakatuharamo ako. Igwete ji ikwatijari kiro imondovouka
pe me Tupana'ga remimo'ẽhara pe Jesus'gareheva'ea pe – perope pe pejatykatyka
timbohete Tupana'ga javo. Opoarõ hete tuhẽ ko ji. Ji jate rũi reki opoarõ. Ã nhaporemo
– kiroki ã okwaha okovo a'itituhẽva'ea rehe Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe – ã na jitehe
pe arõ no. 2 Opoarõ hete ko ore. A'ereki a'itituhẽva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua opyta
nhandepy'a pe. Avuirama po ti ipytai nhande pyri nehẽ.
3 Tupana'ga po ti omombyry nhande ve nehẽ. Nhande porogwety po ti ga. Onoõatu po
ti ga nhandepy'a nehẽ no. Nahã po ti Tupana'ga rekoi nhande ve nehẽ nhanderuvete'ga
gara'yra'ga pavẽi Jesus Cristo'ga pavẽi. A'ereki nhande xako a'itituhẽva'ea rupi Jesus
Cristo'ga mombe'ua rupi. Nhande xanhoarõarõ hete no.

Oko ahe Cristo'ga mombe'ua rupi

4 "Peko ti a'itituhẽva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua rupi," ei Tupana'ga nhande ve. Nurã
ji roryhetero pendeheve'ã ndepiaga ikwehe. A'ereki ã oko a'itituhẽva'ea rupi Cristo'ga
mombe'ua rupi. 5 Kiro ji ehetei pe me a'ero: Xanhoarõarõ ti. Hajiheva'ea rũi ji ikwatijari
pe me. Aõwamova'ea jate rũi ji ikwatijari Cristo'ga nhi'iã mombe'gwovo. A'ereki ymya
Cristo'ga e'i a'ea nhande ve nhande jikogypyrame ga rehe ikwehe. "Penhoarõarõ ti," ei
ga nhande ve. 6 Nhanenhoarõrame nhande rekoi nahã: Xako nhande Tupana'ga nhi'iã
rupi. Igwete ga ei nhande ve: "Pearõarõ ti ojipe'ã pejikovo," ei ga. A'ea pe henduvi
pejikogypyrame Jesus Cristo'ga rehe.
7 Iporomoandyandyive'ã ohooho javo ojipe'ã pe onhimongyavo. "Jesus Cristo'ga
Tupana'ga remimbuhurukara'ga ndo'ari yvyakotyva'ero raikwehe," e'i tehe ã ã
pe jipi. Nanongara'ã ko Cristo'ga arõe'ỹheteve'ga ja iporomoandyandyive'ga
ja. 8 Tapenhimoandyandyjukari ti ã pe a'ero. Penhimoandyjukarame po ti pe
ndaperekoa'javi pejikokatua ikwepykavaõwama nehẽ. Penhimoandyjukare'ymame
po ti Tupana'ga imombyryhetepavi pe me pe mbuhua ojipyri nehẽ.
9 Ojipe'ã ndokoa'javi Cristo'ga remimombe'ua rehe jate. Jatyviva'ea mombe'ua rehe
ã ndekoi no. Naname ã ndokoi Tupana'ga pavẽi. Nhanderekorame Cristo'ga mombe'ua
rehe jate nhande xako nhanderuvete'ga pavẽi gara'yra'ga pavẽi no. 10 Po ã ohorame pe
pyri Cristo'ga mombe'gwovo jatyvi, tapembuhurukari ti ã penhonga pype. Tapevy'ari ti
ã ndehe. 11 Kiroki ã hory nanongara'ã ndehe – ã oko te'varuhu ã pavẽi no.

Mbapavamo Joãova'ea okwatija

12 He'yiva'ea ji amombe'u pota pe me novĩa. Emo ji ndakwatijapotari pe me. A'ereki
ji aho pota pe pyri nhinhi'iã pe me nehẽ tianderoryrory hete ti nhanenhomonhi'iãame
nehẽ.
13 Peirũ'ã Tupana'ga remimo'ẽhara'ã – koroko ã ojatykatyka avo Tupana'ga mbo-
heteavo jipi Jesus'gareheve'ã – ã omondouka onhi'iã pe me.

JOÃOVA'EA OMOMBE'U GAIOVA'EA PE
Terceira Carta de João

1 Ji ko Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuharamo ako. Nhiirũ, Gaio, kiro ji ikwatijari nde ve.
Ji oroarõ hete tuhẽ ko nde.
2 Nhiirũ, u katu ndepy'a. A'ereki nde erejiko hete Jesus Cristo'ga rehe. A'ero ji ei
Tupana'ga pe: "Tipyry pa ti Gaio'ga pe. Titetirũyme ti ga," a'e ji nhinhi'iğa Tupana'ga
pe nde repyga. 3 Jirory hete ji nhaneirũ'ğa nuğandurame avo. A'ereki ğa nde mombe'u ji
ve. "Oko katu Gaio'ga," ei ğa. "A'ereki ga oko hete a'itituhẽva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua
rupi," ei ğa nde mombe'gwovo. 4 Ji mbohory hete ji henduvame nanongara jipi. A'ereki ğa
omombe'u jira'yra'jave'ğa ndekoa a'itituhẽva'ea rupi.

Joãova'ea ombohete Gaiova'ea

5 Nhiirũ, nhaneirũ'ğa ojiko nde rehe. A'ereki nde erepokopoko ğa. Hajiheve'ğa vehevi
nde erepokopoko jipi nhaneirũ'ğa. 6 Avo urame ğa imombe'ui ore ve neremiarõa ojihe
ore jatykarame Tupana'ga mboheteavo. Pyry po ti nde nanongara'ğa pokogi jipi nehẽ
imondovo mbatera ğa pe ğa hoğahorame pe hugwi nehẽ. Imondokaturame po ti Tu-
pana'ga nhimohẽhetei pe ndehe nehẽ. 7 A'ereki ğa ombojoapiapi cidades ogwovo Cristo'ga
mombe'gwovo ğa pe. Ohorame ğa ndopyhygi mbatera Cristo'gareheve'ğarũive'ğa hugwi.
8 Nhande reki Cristo'gareheva'ero timbuhuruka nanongara'ğa nhaneronga pe hamo
imondovo mbatera ğa pe hamo. Nahã po ti nhande ğa moirũirũi ğa horame a'itituhẽva'ea
mombe'gwovo.

Joãova'ea omboja Diótrefesva'ea rehe

9 Akwatija ji nhinhi'iğa imondovouka Cristo'gareheve'ğa pe ikwehe novĩa – kiroki ğa
ojatyka Tupana'ga mboheteavo pevo. Emo Diótrefes'ga ndokoi orenhi'iğa rehe. A'ereki
ga onhimongo potaruhu jara'ğa hohe. 10 Nurã jihorame pe pyri po ti ji imombe'ui
pe me garekote'varuhua nehẽ. A'ereki ga e'iteheuhu imbojateheavo ore rehe. Johe'i
hete ko Diótrefes'ga rekote'varuhui no. A'ereki ga nombuhurukari ojipyri hajiheve'ğa
nhaneirũ'ğa. Igwete pendeheve'ğa ğa mbuhurukapotarame ga gwovahoguhu pende-
heve'ğa mondovo pea hugwi. "Tojivyra'javyme ti ğa nhande pyri nhande jatykarame
Tupana'ga mboheteavo," e'i tehe Diótrefes'ga.

Joãova'ea ombohete Demétriova'ea

11 Nhiirũ, okote'varuhuve'ğa ndupi rũi ti eho. Eho ti okokatuve'ğa ndupi. Kiroki ğa
oko katu – ğa ko Tupana'gareheva'ero oko. Kiroki ğa oko te'varuhu – ğa ndokwahavi
Tupana'ga. 12 Nhaneirũ'ğa nhaporemo ombohete Demétrio'ga pyry hete ga javo. Garekoa
a'itituhẽva'ea rupi omboukwaha hete garekokatua. Ore orombohete ga no. Nde erekwaha
oreremimombe'ukatua.

Mbapavamo Joãova'ea okwatija

13 He'yiva'ea ji amombe'u pota nde ve novĩa. 14 Emo ji ndakwatijapotari nde ve
jihopotarahiva ğwaramo kotihĩ pe pyri pe ndepiaga. A'ero po ti nhande nhomonhi'inhi'iği
nehẽ.
15 Tu katu ti ndepy'a. Avove'ğa nhaneirũ'ğa omondouka onhi'iğa nde ve. Emondouka ti
nhinhi'iğa enhipavẽive'ğa pe nhaporemo nhaneirũ'ğa pe.

JUDASVA'EA OMOMBE'U AHE VE
Carta de Judas

1 Ji ko Judasramo Tiago'ga reki'yramo. Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe jate ji
rekoi. Kiro ji ikwatijari imondovouka nhinhi'iõa pe me. Tupana'ga pe mo'emo'ẽ ojive ã
po ti jireheva'ero oko javo. Tupana'ga pe arõ hete nhanderuvete'ga. Igwete Jesus Cristo'ga
pe nderekokatui pe mbojikoguka ojihe. Pe me ji akwatija a'ero imondovouka nhinhi'iõa
pe me.
2 Tupana'ga ti tapeporogwety hete. Tonoõatu hete ti ga pepy'a. Ga ti tapearõ hete pe
nderekokatuavo nehẽ no.

Ahembo'ehara'ã Tupana'ga nhi'iõaatyviva'ea rehe

3 Nhiirũ, akwatija pota hete ji pe me oji'i novĩa. Amombe'u pota ji pe me nhandejikoga
Cristo'ga rehe. Emo ji ndakwatijara'javi reki a'ea pe me. A'ereki ojipe'ã oho pe pyri pe
mbo'eavo jatyviva'ea rehe. Nurã ji ei jiyvyteri pe oji'i: "Akwatija po ji ojipea ã pe hamo
a'itituhẽva'ea mombe'gwovo hamo."
A'ea ji akwatija kiro imondovouka pe me tapemombe'umbe'u aha ti ojipe'ã pe jipi
a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'ua. Tupana'ga okwahavuka pa nhande ve Cristo'ga
mombe'ua ikwehe jireheve'ã ti tokwaha javo. 4 Emo pembo'eatyvive'ã oko pepyteri pe
kiro okote'varuhuve'ã. Igwete ã pe moandyandyi. "Oromombe'u katu ore Cristo'ga,"
ei ã pe me o'mbero. Igwete ã ei: "Xako te'varuhu ti. A'ereki Tupana'ga omombyry
ahe ve jipi. Imombyryva ã̃waramo po ti ga nombohahyukari nhande ve nehẽ nhande
rekote'varuhurame nehẽ," e'i tehe ã jipi. Ã̃a ndokoi reki Jesus Cristo'ga rehe. Ga
jate koi nhanderuvihavuhuhetero nhandepojykaharetero. Ymya Tupana'ga nhi'iõa
mombe'uharava'ea ikwatijari ã mombe'unhoõwenondeavo hako. "Tupana'ga po ti
ombohahyuka okote'varuhuve'ã pe nehẽ," ei ahe ikwatija hako.
5 Pe pekwaha pa a'ea. Emo ji takwahavukara'ja pe me. Ymya nhandepojykaharete'ga
israelitasva'ea rerohokatui Egitopeva'ea gwyra hugwi ahe mongovo hako. Emo ga aerẽ
israelitasva'ea momanoi onhi'iõa reroviare'ymame hako.
6 Oro yvagipeve'ã – kiroki ã onhiroyrõ koji'i ore oroko pota huvihavamo javo – ã
ndopytai opohia gwuhava hugwi. A'ero Tupana'ga ã mongi ã noõa ypytunahivuhua
pype ã mombytavo avuirama Cristo'ga ti te'i ã pe javo. "Ohoa'javame yvya koty po ti
Cristo'ga ei ã pe nehẽ: 'Peko te'varuhu hete pe'," ei Tupana'ga ã mombe'gwovo.
7 Oro cidadepeva'ea no, Sodomapeva'ea Gomorrapeva'ea ojipepeva'ea no – kiroki
cidades ojopyjopyri u hako. Ahe ko akoja'ã javijitehe yvagipeve'ã. Hahy po ti
ahe ve nehẽ no. A'ereki ahe ndoakwahavihu ojogwerekote'varuhuavo. Akwaimba'ero
memenhuhũ ã ojogwereko. A'ero Tupana'ga ahe mbokajukapavi cidades rehereheve
hako. Tikwaha po nhande a'ero hamo. Tupana'ga po ti ombohahyuka okote'varuhuve'ã
pe hahyva'ea ruvihava pype tata pype avuirama nehẽ.
8 Ahe javijitehe ko akoja'ã pembo'eatyvive'ã. Oayvahi ko ã mbatera okirame
upa. "A'ea rehe ore ikwahahetei," e'i tehe ã. A'ero ã nhimongote'varuhui ojog-
werekote'varuhuavo. Nohendukatupotari ã huvihava'ã nhi'iõa. E'i te'varuhu ã
yvagipeve'ã pe. 9 Miguel'ga ki a'e te – ga ko Tupana'gapyrive'ã nduvihavuhuro oko
yvagi pe – ga nde'ite'varuhui Diabo'ga pe hako. Miguel'ga horame Moisésva'ea ra'oa
rehe Diabo'ga ruri ga pyri javo. A'ero ã jogwayvayvari ahera'oa rehe. Emo Miguel'ga
nde'ite'varuhui Diabo'ga pe ereko te'varuhu hete nde jave'yma ga pe. Miguel'ga e'i reki
ga pe: "Tupana'ga gwe ti te'i nderekote'varuhua pe imbohahyavouka nde ve nehẽ," ei ga
Diabo'ga pe hako.
10 Pembo'eatyvive'ã ki a'e te e'i te'varuhu ã̃wembikwahavipyre'yma pe. Ã̃a ko
mbiara'javuhuva'ea. A'ereki mbiara ndojapyakai ã̃wemimbotarimo okookovo. Nahanahã

ğa ndekoi ğwemimbotarimova'ea rupi jate no. A'ero ğa nhimongote'varuhupavi. Nahã po
ti ğa nhimondoi hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ pembo'eatyvive'ğa.
[11] Hahy tuhẽ po ti ğa pe nehẽ. A'ereki ğa oho Caimva'ea rupi okote'varuhuavo.
Balaãova'ea javijitehe ko ğa jatyvi oko itambere'ia potaruhuavo onhimbote'varuhuavo.
Coréva'ea javijitehe ko ğa nohendupotari gwuvihava'ğa nhi'iğa. A'ero po ti Tupana'ga ğa
mondoi ahe javijitehe hahyva'ea ruvihava pype nehẽ no pembo'eatyvive'ğa.
[12] Jesus'gareheva'ero pe pehopeho i'gwovo ojopyri. A'ea rupirupi pe ei: "Xajapyakaa'ja
ti Jesus'ga manoagwera rehe kiro," pe'ji pe. Ite'varuhu hete a'ero pembo'eatyvive'ğa hoi
i'gwovo pe pyri. A'ereki ğa o'ua'u ojihe jate okovo. Ğa ko amana rovapitymbyguhua ja no
– kiroki nombuhuri amana. A'ereki yvytua gweroho imongyre'yma. A'ero po nhande
ei jupe: "Hovapitymbyguhu tehe a. Ndokyri." A'ea ja ko pembo'eatyvive'ğa ndekoi.
E'ie'iteheuhu ğa. Emo ğa nomombyryvi ojipe'ğa pe.
Pembo'eatyvive'ğa ko yva javijitehe no i'ae'ỹva'ea. "I'a kiro i'ahava rupi," xa'e nhande
jupe novĩa. Emo ndi'ai reki. A'ea javijitehe ko pembo'eatyvive'ğa. "Omombe'u katu ğa
kiro mbatera," xa'e nhande ğa pe novĩa. Emo ğa nomombe'ukatui reki. Yva ndi'ai. A'ero
po nhande hekyi jypya reheve imomboa. Omano hete reki yva a'ero. Pembo'eatyvive'ğa
ko omanova'ea javijitehe a'ero. A'ereki tegwete ğandekokatua. A'ero po ti Tupana'ga ğa
mombori hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.
[13] Pembo'eatyvive'ğa ko typepemuhũa javijitehe ypiahua ruvihava rehe. Yvyruhua
rurame typepemuhũa imbotyjui imomboa ite'varuhuva'ea hembe'yva rehe. Na jitehe
pembo'eatyvive'ğa imboukwahavi okote'varuhua onhinotĩe'yma. Ndipoyjayjare'ymuhũi
reki ğa novĩa.
Pembo'eatyvive'ğa ko jaytata'ia javijitehe – kiroki jaytata'ia ohoteheuhu. Nanongara
ndohokatujuhu jipi. Nurã ahe ndojikogi hehe a'ea oho tehe javo jupe. Pembo'eatyvive'ğa
na jitehe ndokokatui jipi. Nurã nhande ndiajikogi ğa ndehe. Tupana'ga gwereko
ypytunahivuhua ğa pe topyta ti ğa a'ea pype avuirama javo.
[14] Ojikwe Enoqueva'ea omombe'u pembo'eatyvive'ğa hako. Ahe ko Adãova'ea rymymi-
nova'ea hako. Adãova'ea jypy oko. Aerẽ Adãova'ea rymyminova'ea ra'yrava'ea
ko Cainãva'ea. Cainãva'ea rymyminova'ea ra'yrava'ea ko Enoqueva'ea – kiroki ahe
omombe'u nhoğwenonde pembo'eatyvive'ğa hako.
"Nhandepojykaharete'ga po ti uhu nehẽ ojipyrive'ğa pavẽi yvagipeve'ğa pavẽi.
He'yjuhu ranuhũ po ti gapyrive'ğa onhimongyavo nehẽ," ei ahe.
[15] "Uhu po ti ga javo yvyakotyve'ğa pe nhaporemo nehẽ.
Okote'varuhuve'ğa pe po ti ga ei:
'Peko te'varuhu pa pe,' e po ti ga nehẽ," ei ahe.
" 'Pe'e te'varuhu pe ji ve no pejikote'varuhuavo,' e po ti ga ğa pe nhaporemo nehẽ," ei
Enoqueva'ea pembo'eatyvive'ğa mombe'unhoğwenondeavo hako.
[16] Pembo'eatyvive'ğa ko e'ie'iuhu onhiroyromo. Ğwemimbotaruhua rupi ko ğa ndekoi.
Onhimboheteuhu ğa ja'javo ojipe'ğa pe. Ğa ombohete tehe ojipe'ğa no toko ti ğa kiro
nhaneremimbotarimova'ea rehe javo.

Aheremimomoranduva

[17] Nhiirũ, pejapyaka ti Jesus Cristo'ga moirũhara'ğa nhi'iğagwera rehe. A'ereki ğa
omombe'u nhoğwenonde pembo'eatyvive'ğa ikwehe. [18] Igwete ğa ei pe me: "Aerẽ
Cristo'ga rura'java renonde po ti ğa ndekoi pe pyri nehẽ. Igwete po ti ğa pe nderekomemui
nehẽ," ei Jesus'ga moirũhara'ğa. "Ğwemimbotaruhua rupi po ti ğa ndekote'varuhui
nehẽ," ei ğa pembo'eatyvive'ğa mombe'gwovo ikwehe. [19] Nanongara'ğa pe mbojipe'ape'a
ojohugwi jipi. Ğwemimbotarimo ğa ndekoi. Tupana'ga ra'uva ndokoi ğa pyri.
[20] Pe ki a'e te pejiko Cristo'ga rehe. Cristo'ga mombe'ua ko pyry hete. Penhombojikojiko
hete ti ga rehe a'ero. Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe gara'uva popoakarimo. [21] Tupana'ga nhande
arõ hete. Peko ti garemiarõa rehe a'ero. Pe'ji ti ojohupe: "Jesus Cristo'ga po ti nhande
porogwety nehẽ. A'ero po ti ga nhande rerohoi ojipyri avuirama nehẽ," pe'ji ti ojohupe.

[22] Peporogwety ti g̃a – kiroki g̃a ndogweroviarihĩ Cristo'ga mombe'ukatua. [23] Jara'g̃a
oho hahyva'ea ruvihava viara rupi. Pe'ji ti g̃a pe a'ero: “Peho g̃werĩ pe hahyva'ea
ruvihava pype. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Cristo'ga rehe,” pe'ji ti g̃a pe.
Hendukaturame penhi'ig̃a po ti pe g̃a mongoi Tupana'ga viara rupi nehẽ. Peporogwety ti
jara'g̃a no – kiroki g̃a opotaruhu okote'varuhuavo. G̃a porogwetygame ti pejapyaka katu
pejihe tapekoi ti g̃andekote'varuhua rupi no, a'e ji pe me.

Timbohete ti Tupana'ga

[24] Tupana'ga pe mbopopoaka tokote'varuhuyme ti g̃a javo. Ga po ti pe nderohoukari
ojipyri yvagi pe nehẽ no. Ndapekote'varuhua'javi'i'i po ti pe. A'ero po ti pe ndoryndory-
hetero garuvihavuhuhetea pyri nehẽ.

[25] Gaha jate ko Tupanetero nhanembopiro'yharamo. Timbohete ti ga a'ero Jesus
Cristo'gareheva'ero g̃waramo nhandepojykaharete'gareheva'ero g̃waramo. A'ereki ga
pyry hete nhanderuvihavuhuhetero. Ga ipopoaka hete huvihavuhuhetero jara'g̃a hohe
pa. Nahã ga rekoi ymya hako ga yvya japoe'ymame. Kiromo jate ga rekoi no. Aerẽ ti ga na
jitehe nehẽ no. Timbohete ti ga avuirama a'ero nehẽ. Na tuhẽ. Amém.

TUPANA'GA REMBIEPIUKARA JOÃOVA'EA PE
Apocalipse ou A Revelação de Deus a João

Joãova'ea okwatija g̃wembiepiapava

1 Kiro ji ikwatijari Jesus Cristo'ga rembiepiukara ji ve. A'ea Tupana'ga gwepiuka Jesus
Cristo'ga pe javo ga pe:
—Aere'ĩ ti nahanahã nehẽ. A'ea ti ehepiuka jireheve'g̃a pe nahã ti nehẽ aere'ĩva'ea javo.
Ojiko g̃a ji rehe okovo nhinhi'iã̃g̃a rupi, ei Tupana'ga Jesus Cristo'ga pe. Tokwaha ti g̃a
aere'ĩva'ea, ei ga ga pe.
—Kwa, ei Jesus Cristo'ga Tupana'ga pe.
A'ero Jesus Cristo'ga ei ojipyrive'ga pe yvagipeve'ga pe:
—Eho ti hepiuka aere'ĩva'ea jireheve'ga pe João'ga pe ikwahavuka ga pe nahã ti nehẽ
javo, ei ga.
—Kwa, ei gapyrive'ga ua yvya koty ji pyri.
Ovahema ji pyri gapyrive'ga ei:
—Aere'ĩ ti nahanahã nehẽ, ei ga ji ve hepiuka aere'ĩva'ea ji ve.
A'ero ji hepiepiapavi ikwahava.
2 Kiro ji ikwatijari ikwahavuka nhirembiepiapava Tupana'gareheve'g̃a pe. Akwatija ji
Tupana'ga remimombe'uukara. Akwatija ji a'itituhẽva'ea Jesus'ga rembiepiukara.
3 Pyry hete g̃a pe – kiroki g̃a omonhi'ĩ a'ea nhirembikwatijara herovia okovo nhirembik-
watijara rupi nahã tuhẽ ti javo. Nahãva'ea imbegwee'yma g̃waramo po pyry hete g̃a pe –
kiroki g̃a g̃wendu nhirembikwatijara herovia okovo nhirembikwatijara rupi nahã tuhẽ ti
javo.

Joãova'ea okwatija cidadespeva'ea pe

4 Ji ko Joãoramo. Kiro ji ikwatijari pe me Tupana'gareheva'ea pe imondovouka pe me.
Pejiko pe ga rehe pejatykavo tihendu ti Tupana'ga nhi'iã̃g̃a javo. Sete ko pejatykahava
Ásiapeve'g̃a gwyri pe. Pevo ti ji imondoukari nhirembikwatijara pe me nehẽ.
Ag̃wamo Tupana'ga oko. Ymyahũ ga oko hako. Aerẽ ti ga ruri nehẽ no. Kiro ji ei: Ga ti
tomombyry pe me. Tonog̃atu ti ga pepy'a no, a'e ji.
Tomombyry ti Tupana'ga ra'uva pe me inog̃atuavo pepy'a, a'e ji. Tupana'ga ra'uva
hekoi garovai pyteri pe ga'apykavakatua pyri. Oapyga pevo Tupana'ga jukwahavamo
aheruvihavuhuhetero. Seteva'ea ja ko Tupana'ga ra'uva.
5 Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me, a'e ji. Tonog̃atu ti ga pepy'a, a'e ji. Hupi
katu Jesus Cristo'ga Tupana'ga kwahavukari ahe ve. Pyry ahe ganhi'iã̃g̃a reroviari a'ero.
Omanoheterẽ ga na'ẽ okwerava'ja hete omanove'g̃a mbogwerava'java renonde. Ga ko
yvyakotyve'g̃a nduvihavuhu'g̃a nduvihavuhuhete'ga.
Timbohete ti ga! Ga nhande arõ hete. Ga ohy nhanderekote'varuhua nhande hugwi
gwekoa reka'vogukarame ojukahara'g̃a pe omanomo nhande repyga. 6 Ga nhande mongo
toko ti g̃a aheruvihavamo javo. Ga e'i nhande ve: "Peko ti jiruva'ga nhi'iã̃g̃a rupi." A'ea ga
e'i nhande mongovo toko ti g̃a ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe javo.
A'ero ji ei: Timbohete tuhẽ ti Jesus Cristo'ga jipi! Toko ti ga yvyakotyve'g̃a nduvi-
havuhuhetero jipi yvagipeve'g̃a nduvihavuhuhetero no. Toko ti g̃a nhaporemo ganhi'iã̃g̃a
rupi jipi. Na tuhẽ! Amém! a'e ji.
7 Pehendu ti! Aerẽ ti ga rura'javi yvag̃atiã̃g̃a pavẽi nehẽ.
Yvyakotyve'g̃a nhaporemo ti ga repiagi ga rura'javame nehẽ.
Gakutuhara'g̃a no – kiroki g̃a ojuka ga – g̃ahã ti ga repiagi nehẽ.
Ojehe'o ti g̃ande'ynde'yja'g̃a nhaporemo okyhyjiavo okoveveuhuavo garura g̃waramo.
Kwa. Na tuhẽ a'ero! a'e tuhẽ ji. Amém!
8 Kiro Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga ei:

—Ji ypy ko ako jipe jahykavamo Alfa. Jypyva'ea pe ji ei Alfa, ei ga. Mbapavamo ji ako jahykavamo Ômega. Mbapavava'ea pe ji ei Ômega, ei ga. Ağwamo ji ako. Ymyahũ ji ako hako. Aerẽ ti ji ruri nehẽ no. Yvyakotyve'ğa hohe ji popoakahetero jitekovo ğanduvihavuhuhetero. Yvagipeve'ğa hohe ji rekoi no jitekovo ğanduvihavuhuhetero, ei Jesus Cristo'ga.

Joãova'ea gwepia Jesus Cristo'ga

9 Jihi ko Joãoramo. Jihi ko peirũa jijikoga ğwaramo Jesus Cristo'ga rehe pe ja. Hahya Tupana'ga arõe'ỹve'ğa omondo pe me Jesus Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo pe pavẽi. Ji ve ğa omondo hahya no Jesus Cristo'ga jikoty'aro ğwaramo ji pavẽi. Peko pe Tupana'ga nhi'iğa rupi. Jihi ako ganhi'iğa rupi no. A'ereki Jesus Cristo'ga ojikoty'a nhande pavẽi. Penhimomirana pe. Jihi anhimomirana no. A'ereki nhandejikogypyagwera jate Jesus Cristo'ga ojikoty'a nhande pavẽi nhande pokoga.

Ji Tupana'ga nhi'iğa mombe'uro ğwaramo ğa ji mondouka ypa'ouhũ me Patmos pe tomombe'ua'javyme ti ga Tupana'ga nhi'iğa javo. Ji Jesus Cristo'ga mombe'uro ğwaramo ğa ji mondouka pevo.

10 Pevo Tupana'ga ra'uva ji pojykakatui domingo rupi. Jirakykwera koty ji henduvi ganhi'iğahyahiva. Trombeta ja ga nhi'iğahyahivi javo:

11 —Kiha ti nde erehepia nehẽ – a'ea ti ekwatija livro pype imondovo ojatykave'ğa pe Ásiapeve'ğa gwyri pe. Sete ko ğacidades. Pero koi tuvi ğajatykahava. Kiro ji imombe'ui nde ve cidades rera: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia, Laodicéia, ei ga jirakykwera koty.

12 Ma'ğa onhi'ĩ ra'e? a'e ji jijirovaga ga koty. Jijirovagame ji hepiagi hyapehava. Sete ko hyapehava ouro apopyra.

13 Hyapehava pyteri pe ji ga repiagi. Ga rekoi ga ja – kiroki yvyakotyve'ga yvagipeve'ga no. Ipukuhu gapira okwava gapya pyvõ. Oku'ayvira ga omongi imondovo opoti'a rupi. Ouro apopyra ko gaku'ayvira. 14 Ga atimbavamo. Ovelha rava itiğahivuhu. A'ea ja hete ga atimbavamo. Amana'java'ea neve itiğahivuhu. A'ea ja ga atimbavamo. Hendy'jandy'ja gareakwara tata ja. 15 Gapya rendy'jahetero metal ja bronze ja ğa metal mbukumbukuheterame fornalha pype tata pype toroapo ti metalkatuva'ea javo. Na jitehe gapya rendy'jahetero. Onhi'iğahyahivuhu ga typojuhetea pyambua ja hete.

16 Opo pe ojohukoty rũi ga herekoi jaytata'ia. Sete ko jaytata'ia. Gajurua rupi ihemi haimbejovaiva'ea itakyhea'javuhuva'ea. Garova hendy'jahetero kwara ja. Kwara hendy'ja hete ahaji katu. Na jitehe garova hendy'jahetero.

17 Ga repiagame ji ari gapya pyri omanove'ga ja jikyhyjiavo ğwaramo ga hugwi. A'ero ga pokogi ji rehe opoa pyvõ ojohukoty rũi. Kiro ga ei ji ve:

—Terekyhyji ti ji hugwi. Jihi ako jipe jypyva'ero. Jihi ako mbapavava'ero. 18 Avuirama ji rekoi. Amano hete ji. Ji repia kiro. A'ereki ji akoji. Nane'ymi ti ji rekoi nehẽ. Duas chaves ji areko. Nurã huvihavamo ji ei okote'varuhuve'ğa pe: Pemano ti. Huvihavamo ji ei ğa pe no: Peho ti omanove'ğa gwyri pe okote'varuhuva'ea gwyri pe, a'e ji ğa pe, ei ga. Pevo rũi ji amondo okokatuva'ea, ei ga.

19 —Nurã, João, ekwatija ti enhimbiepiaga mombe'gwovo, ei ga ji ve. Ekwatija ti ağwamova'ea mombe'gwovo nahanahã kiro javo. Ekwatija ti aere'ĩva'ea mombe'gwovo no nahanahã ti nehẽ javo, ei ga.

20 —Kiro ji imombe'ui onhimiva'ea ikwahavuka nde ve, ei ga ji ve. Nde erehepia jaytata'ia jipo pe jijohukoty rũi. Sete ko jaytata'ia. Seteve'ğa pe Tupana'gapyrive'ğa pe ji ei jaytata'ia. Ğahã yvagipeva'ero omombe'u Tupana'ga nhi'iğa gareheve'ğa pe. Kiroki gareheve'ğa ojatyka henduva ganhi'iğa cidades pe yvya koty – ğa pe ğa omombe'u. Sete ko ğacidades. Sete ko hyapehava no nerembiepiaga ouro apopyra. Tupana'gareheve'ğa pe cidadespeve'ğa pe ji ei hyapehava. Ğahã okwahavuka Tupana'ga pyryva ojipe'ğa pe.

A'ea ga ei ikwahavuka onhimiva'ea ji ve.

2

Tupana'ga omondouka onhi'iğa ojiheva'ea pe Éfesopeva'ea pe

1 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iğa Tupana'gareheve'ğa pe cidade de Éfeso pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ğa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Éfeso pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iğa nde ve:

—Jihi reki apyhy jaytata'ia jipo pe jijohukoty rũi jigwojigwovo hyapehava pyteri pe. Sete ko jaytata'ia. Sete ko hyapehava no ouro apopyra.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iğa Tupana'gareheve'ğa pe cidade de Éfeso pe javo. Kiro koi ganhi'iğa ğa pe:

2 —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Peporavyky hete pe pejikovo nhinhi'iğa rupi penhimomiranama. A'ereki pe ndapepotari okote'varuhuve'ğa pepyteri pe. Ojipe'ğa uhu pe pyri pe mbo'epota ore ko Cristo'ga moirũharamo javo. A'ero pe ei: "Mara'ngu po ğa gamoirũhara'ğa? Mara'ngu po Tupana'ga ğa mbuhuruka nhande pyri tombo'e ti ğa onhi'iğa rehe? Tihepia ti," pe'e pe. Ğandeaporoğita mombaragwahavame pe ikwahavi ğa'mbea. Nhimoirũhara'ğa rũi ko ğa, a'e ji, ei Jesus'ga.

3 —Penhimomirana pe pejikovo nhinhi'iğa rupi. Pejikoga ğwaramo ji rehe pe peporavyky pene'õe'yma. 4 Jypya pe ji arõhetei. Ağwamo pe ji aro'ĩ reki. A'ea ji ndapotari, ei Jesus'ga. 5 Pekwahava'ja ti a'ero. Tapekwahava'japigi ti no. Nahanahã pe peko katu jypya. A'ea rupi pe pyryvamo. A'ea ti pekwahava'ja pepohia pejikote'varuhua hugwi pejeaporoğita rerojijyita ji arõhetea'java. A'ero ti pe ndekoi pejikoypyagwera rehe nehẽ. A'ero ti pe nhoarõhetea'javi pejikoheteavo nhinhi'iğa rupi pejogwerekokatuavo nehẽ, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoğita, a'ero ti kotihĩ ji ruri javo pe me nehẽ. Ako ti ji ga ja nehẽ – kiroki ga gwekyi hyapehava tokoa'javyme ti pyte'mbia rehe javo. Ga ja ti ji rekoi pe me nehẽ tapekoa'javi ti Tupana'gareheva'ero javo, ei Jesus'ga.

6 —Ojipe'ğa oko te'varuhu Nicolau'ga ja gareheva'ero. Pe ndapepotahetei ğandekote'varuhua. Pe ipotare'ymame pyry ji ve. A'ereki jihi ji ndapotahetei ğandekote'varuhua no, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'ğa pe cidade de Éfeso pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

7 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ğa pe a'ero, ei Jesus'ga.

Kiroki ga ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa onhimomiranama jipi – gaha ti oho Tupana'ga pyri opytavo pevo avuirama nehẽ. Pevo ti ji jukari ga pe yva hugwi ahemongohava hugwi – kiroki yva o'ã Tupana'ga remityma pyteri pe ahererekokatuhava pyteri pe. I'urame ti ga nomanoa'javi nehẽ, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iğa ojiheva'ea pe Esmirnapeva'ea pe

8 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iğa Tupana'gareheve'ğa pe cidade de Esmirna pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ğa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Esmirna pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iğa nde ve:

—Jypyva'ero ji ako jipe. Mbapavava'ero ji ako. Amano hete ji. Aerẽ ji kwerava'javi.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iã̃ga Tupana'gareheve'ã̃ga pe cidade de Esmirna pe javo. Kiro koi ganhi'iã̃ga ã̃ga pe:

9 —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Hahy hete pe me. Napembateri pe avo. Yvagi pe ki a'e te pe pereko pa.

—Akwaha ji ã̃ga pe mbotegweterame. “Ore ko Tupana'gareheva'ero. A'ereki ore ko judeusramo,” ei ã̃ga novĩa. Tupana'gareheve'ã̃ga rũi ko ã̃ga reki, a'e ji, ei Jesus'ga. A'ereki ã̃ga nohendukatui Tupana'ga nhi'iã̃ga. Ombopogwe ã̃ga Satanás'ga reki onhimono'ono'oã̃ga ganhi'iã̃ga renduva, ei Jesus'ga.

10 —Tapekyhyji ti hahya hugwi, ei Jesus'ga. Pehendu! Aerẽ ti jararamo pe hoi cadeia pype nehẽ, ei Jesus'ga. Diabo'ga ti pe mondoukari ipype nehẽ okote'varuhuavo nehẽ. “Tahepia ti,” e'i ti Diabo'ga nehẽ. “Tahepia ti Esmirnapeve'ã̃ga jikohetepiga Tupana'ga rehe nehẽ ji rekote'varuhurame ã̃ga pe hahya mondovo ã̃ga pe.” A'ea ti Diabo'ga ei pe ndepiaga ve nehẽ, ei Jesus'ga.

—Dez ti pe kiri hahyheterame pe me nehẽ. Tapejikopigi ti Tupana'ga rehe. Po pe manoi pejikopige'yma ã̃gwaramo Tupana'ga rehe, a'ero ti ji pe mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'ã̃ga pe cidade de Esmirna pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

11 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ã̃ga pe a'ero, ei Jesus'ga.

Kiroki ga ã̃gwendu katu Tupana'ga nhi'iã̃ga onhimomiranama jipi – gaha ti nomanoa'javi nehẽ. Ndohoi tuhẽ ti ga tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. A'ea ti ndahahyi ga pe a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iã̃ga ojiheva'ea pe Pérgamopeva'ea pe

12 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iã̃ga Tupana'gareheve'ã̃ga pe cidade de Pérgamo pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ã̃ga pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Pérgamo pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iã̃ga nde ve:

—Jihi reki areko haimbejovaiva'ea.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iã̃ga Tupana'gareheve'ã̃ga pe cidade de Pérgamo pe javo. Kiro koi ganhi'iã̃ga ã̃ga pe:

13 —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Akwaha ji pegwyra – perope Satanás'ga oko ã̃ganduvihavuhuro. Pe ndapekote'varuhui reki pejikoe'yma ganhi'iã̃ga rupi. Peko tuhẽ pe jireheva'ero pejikoheteavo ji rehe. Nurã ji ei: Napemoka'nhymi tuhẽ pe jirera. Ndape'ei: “Orojiko pi ore Jesus'ga rehe orerekote'varuhua mombohara'ga rehe.” A'ea rũi pe ei, ei Jesus'ga.

—Antipas'ga ji mombe'ui ã̃ga pe jipi no. Ga jikohetepige'yma ã̃gwaramo ji rehe ã̃ga ga jukai pepyteri pe – perope Satanás'ga oko ã̃ganduvihavuhuro. A'ea rupi vehevi pe ndapekote'varuhui pejikoe'yma Satanás'ga nhi'iã̃ga rupi reki. Pe ndapejikopigi ji rehe, ei Jesus'ga.

14 —Pepyteripeve'ã̃ga pe mbo'e reki ite'varuhua rehe Balaãova'ea remimbo'ete'varuhua rehe. A'ea ji ndapotahetei, ei Jesus'ga. Jararamo pe ã̃ga nderoviari pejikovo ã̃ganhi'iã̃ga rupi.

—Ymyahũ Balaãova'ea ei Balaqueva'ea pe hako: “Embo'e ti Israelva'ea rakykwepohara'ã̃ga ite'varuhuva'ea rehe. Ere ti ã̃ga pe a'ero to'u ti ã̃ga mbiara – kiroki a'ea ã̃ga omondo ha'angava rovai pyteri pe ã̃ganemimbohetehara pyteri pe. Togwereko ti ã̃ga ã̃gwembireko'ã̃garũive'ã̃ga no. Nahã ti ere Israelva'ea rakykwepohara'ã̃ga pe. A'ero ti ã̃ga

ndekote'varuhui okorame nenhi'iõa rupi. A'ero ti Tupana'ga pohiri ã hugwi nehẽ,” ei Balaãova'ea Balaqueva'ea pe ymyahũ hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

15 —Jararamo pe perovia Nicolau'gareheve'ã nemimbo'ete'varuhua pejikovo hupi. A'ea ji ndapotahetei no, ei Jesus'ga.

16 —Perojijyi ti pejeaporoõita pejipohia ãnemimbo'ete'varuhua hugwi ã mondovo pejihugwi. Po pe ndaperojijyi pejeaporoõita, a'ero ti kotihĩ ji ruri pe pyri jitavuka pe me nehẽ. Ereki pe Balaãova'ea remimbo'ea rerovia Nicolau'gareheve'ã nemimbo'ea rerovia no. Pe me nhaporemo ti ji tavukari haimbejovaiva'ea pyvõ nehẽ – kiroki haimbejovaiva'ea ohẽ jijurua rupi, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'ã pe cidade de Pérgamo pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

17 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ã pe a'ero, ei Jesus'ga.

Kiroki ga ã̃wendu katu Tupana'ga nhi'iõa onhimomiranama jipi – ga pe ti ji jukari mbeju'ia'javuhuva'ea maná nhirembiepiukaripyre'yma nehẽ. Itatiõuhũva'ea po ti ji imondoi ga pe nehẽ. Itatiõuhũva'ea rehe ti ji ikwatijari garerapyahua. Gaha jate ti okwaha ojerapyahua nehẽ, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iõa ojiheva'ea pe Tiatirapeva'ea pe

18 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iõa Tupana'gareheve'ã pe cidade de Tiatira pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ã pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Tiatira pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iõa nde ve:

—Jihi reki ako Tupana'ga ra'yra. Hendy'jandy'ja jireakwara tata ja. Jipya hendy'jandy'ja metal ja bronze ja tatapypeva'ea ja.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iõa Tupana'gareheve'ã pe cidade de Tiatira pe javo. Kiro koi ganhi'iõa ã pe:

19 —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Penhoarõ hete pe. Pe ji arõhetei no. Peporavyky pe pejopokoga pejikovo nhinhi'iõa rupi. Ndapejikohetepigi pe ji rehe penhimomiranama. Jypya pe poravykyi pejikovo nhinhi'iõa rupi. Aã̃wamo johe pe poravykyhetei, ei Jesus'ga.

20 —Penhimbo'euka pe Jezabelhẽa pe. A'ea ji ndapotahetei. E'i hẽa: “Ji ko Tupana'ga nhi'iõa mombe'uharamo,” e'i hẽa o'mbero. A'ero hẽa jireheve'ã mbo'ei ite'varuhuva'ea rehe pepyteri pe. Hẽa e'i: “Pyry pe penhimbireko'ã̃rũive'ã ndekorame. Pyry pe i'urame mbiara ha'angava mbohetea rupiara,” ei hẽa o'mbero, ei Jesus'ga.

21 —A'ero ji ei hẽa pe ikwehe'i: Erojijyi ti ejeaporoõita epohia ejekote'varuhua hugwi. Terekoa'javi ti enhimbireko'ã̃rũive'ã no. Terembo'ea'javi ti ojipe'ã hehe. Terembopohirukara'javi ã ji hugwi, a'e ji hẽa pe novĩa ikwehe'i, ei Jesus'ga.

—Hẽa nohendukatui nhinhi'iõa. Ndogwerojijyi hẽa ojeaporoõita opohire'yma okote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga.

22 —Pehendu ti! Aerẽ ti ji hẽa mombori onhinongava rehe. Kiroki ã oko hẽarekote'varuhua rupi – ãhã ti ji ã mombo hẽa pyri. Hahy hete tuhẽ ti ã pe a'ero nehẽ. Po ã ojeaporoõita rerojijyi opohia hẽarekote'varuhua hugwi, a'ero ti ji namondoa'javi hahya ã pe nehẽ, ei Jesus'ga. 23 Ajuka hete ti ji hẽara'yra'ã nehẽ no. A'ero ti jireheve'ã nhaporemo ikwahavi. “Jesus'ga okwaha hete nhandeyvytera nhandepy'a no,” e'i ti ã ji mombe'gwovo nehẽ, ei Jesus'ga. “Okwaha ga nhandereaporoõita nahanahã ã oko javo. Po nhande rekote'varuhui, a'ero po ti ga imondoi hahya nhande

ve nanani nehẽ. Po nhande rekokatui, a'ero po ti ga imombyryvi nhande ve nanani nehẽ," e'i ti g̃a ji mombe'gwovo nehẽ, ei Jesus'ga.

24-25 —Jezabelhẽa remimbo'ea pe ojipe'g̃a ei: "Onhimiheteva'ea – akoja Satanás'ga okwaha hete." A'ea g̃a ei jupe, ei Jesus'ga. Pe ki a'e te pe ndapekoi hẽaremimbo'ea rehe ikwahave'yma Satanás'ga rembikwahava pejijupa Tiatira pe. Pe me ji ei Tupana'gapyrive'ga pe no: Akoja a'e ypy pe me ji ea'javi kiro. Nane'ymi ti peko Tupana'ga nhi'iĩga rupi jate penhimomiranama nehẽ. Nahã pe ndekojipei. Na jitehe ti nane'ymi peko jirure'ymame pe pyri nehẽ, ei Jesus'ga. Ojipea rehe ti ji nanhi'iĩgi nehẽ nahanahã ti peko jave'yma, ei Jesus'ga.

26 —Kiroki ga g̃wendu katu Tupana'ga nhi'iĩga onhimomiranama okovo nhinhi'iĩga rupi jipi onhimarane'ymame – gaha ti ji ga mbopopoaka ga mongovouka yvyakotyve'g̃a nduvihavamo nehẽ, ei Jesus'ga.

27 G̃a pe ti ga hendukatuukahetei onhi'iĩga nehẽ.

Ahe ja – kiroki ahe onupã ojipe'ga yvyra pyvõ metalva'ea pyvõ toho ti ga nhinhi'iĩga rupi javo
– ahe ja ti ga hendukatuuka g̃a pe onhi'iĩga nehẽ.

Nhaepepoa ndipopoakari tujuga apopyra ahe ika'mbika'mbiheterame.

Na jitehe ti yvyakotyve'g̃a ndipopoakari ga pe
ga hendukatuukarame g̃a pe onhi'iĩga nehẽ.

Nahã ti ji ga mongoukari nehẽ toko ti ga g̃anduvihavamo ji ja javo. A'ereki na jitehe jiruva'ga ji mongo jipe ji mbopopoaka tohendukatuuka ti ga g̃a pe onhi'iĩga okovo g̃anduvihavamo javo, ei Jesus'ga.

28 —Ga pe ji imondoi jaytata'iuhua nehẽ – kiroki hendy'ja ko'ema koty. Pyry hete ti ga pe a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'g̃a pe cidade de Tiatira pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

29 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'g̃a pe a'ero, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

3

Tupana'ga omondouka onhi'iĩga ojiheva'ea pe Sardespeva'ea pe

1 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iĩga Tupana'gareheve'g̃a pe cidade de Sardes pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga g̃a pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Sardes pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iĩga nde ve:

—Jihi reki areko Tupana'ga ra'uva. A'ea ko seteva'ea ja. Jihi reki apyhy jaytata'ia no seteva'ea.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iĩga Tupana'gareheve'g̃a pe cidade de Sardes pe javo. Kiro koi ganhi'iĩga g̃a pe:

—Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Ikwahave'yma ojipe'g̃a ei pe me: "Peko pyry pe. A'ereki pe peko Tupana'ga nhi'iĩga rupi." Jihi reki a'e pe me: Ndapekopyryvi pe. A'ereki pe ndapejirokwari pejikovo Tupana'ga nhi'iĩga rupi.

2 —Pejirokwa ti pejeaporoĩgita kwahava. Peko gwere pe Tupana'ga nhi'iĩga rupi. Pejirokwa ti xakopigyme ti ganhi'iĩga rupi javo. Penhimbopopoaka ti xako ti koji'i hete ganhi'iĩga rupi javo. A'ea ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: "G̃a ndokoi nhinhi'iĩga rupi nhaporemo," ei ga.

3 —Tapemoka'nhymi ti. Pe'ji ti pejive: “Nahanahã nhande jikogi Tupana'ga rehe
ãga imombe'urame ganhi'iãga nhande ve. Aerẽ nahanahã jitehe nhande jikogi ga rehe
ganhi'iãga reroviaheteavo.”
—Nahã ti pe'ji pejive pejikopige'yma Tupana'ga rehe penhimomiranama. Peko hete
ti ganhi'iãga rupi. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejeaporoõgita rerojijyita, ei Jesus'ga.
—Po pe ndapejirokwari pejeaporoõgita kwahava rehe pejeaporoõgita rerojijyja rehe
nehẽ, a'ero ti ji ruri pe pyri pe ji mboha'uve'ymame. Ahe nomboha'uvi iporomive'ãga
ndurame. Ahe ja ti napemboha'uvi ji rurame nehẽ. Aerẽ ti ji ruri imondovo ite'varuhua
pe me pendekote'varuhuro ãwaramo nehẽ, ei Jesus'ga.
4 —Jararamo pe ndapekote'varuhui cidade de Sardes pe. Ãwihã ji apota hete. A'ero ti
pe ndekoi ji pyri imongiavo pepitiãgahivuhuva'ea. A'ereki pe pepyry, ei Jesus'ga.
5 —Kiroki ga ãwendu katu Tupana'ga nhi'iãga onhimomiranama jipi – ga pe jitehe ti ji
imondoi tapy'ynhapitiãgahivuhuva'ea nehẽ emongi ti javo. Tupana'ga okwatija garera
livro pype yvagi pe tuhu ti ga ji pyri upa avuirama javo. Ndahyvi ti ji garera jugwi
nehẽ. Ga pe ti ji ei nehẽ: Ndehe ko jireheva'ea. A'ea ti ji ei ga pe jiruva'ga nhinhi'iãga
renduvame nehẽ Tupana'gapyrive'ãga henduvame no, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'ãga pe cidade de Sardes pe, ei Jesus'ga nde ve
ikwatijaruka ji ve.
6 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ãga pe a'ero,
ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iãga ojiheva'ea pe Filadélfiapeva'ea pe

7 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rem-
biepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga
pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iãga Tupana'gareheve'ãga pe cidade de Filadélfia
pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ãga pe Jesus'ga rembikwatijarukara
javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena
imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Filadélfia pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iãga nde ve:

—Jihi reki jipyry hete, ei Jesus'ga. Jihi reki ji ako a'itituhẽva'ea mombe'uharamo.
Jihi reki ji areko chave Daviva'ea apoa israelitasva'ea ruvihavuhuva'ea apoa, ei Jesus'ga.
Ji hovapytymba'vogame ojipe'ãga nohovapytymi a'ero, ei Jesus'ga. Ji hovapytymame
ojipe'ãga nohovapytymba'vogi a'ero, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iãga Tupana'gareheve'ãga pe cidade
de Filadélfia pe javo. Kiro koi ganhi'iãga ãga pe:
8 —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Pepopoaka'ri pe. Emo nhinhi'iãga rupi pe ndekoi.
Ndape'ei ojipe'ãga pe: “Ore ko Jesus'gareheva'ea rũi.” A'ea rũi pe ei, ei Jesus'ga. Nurã ji
pe mondoukari tomombe'u ti ãga Tupana'ga nhi'iãga javo. A'ero ti pe hopehoi Tupana'ga
nhi'iãga mombe'gwombe'gwovo ojipe'ãga pe nehẽ. Tegwete pemombihava Tupana'ga
mombe'ua hugwi.
9 —Pehendu ti! Kiroki ãga e'i o'mbero: “Ore ko Tupana'gareheva'ero. A'ereki ore
ko judeusramo” – ãgahã ko Tupana'gareheva'ea rũi reki. A'ereki ãga nohendukatui
Tupana'ga nhi'iãga. Onhimbopogwe ãga Satanás'ga rehe onhimono'ono'oãga ganhi'iãga
renduva, ei Jesus'ga. Pe pyri ti ji ãga mbuhurukari pe mboheteavouka. Nurã ti ãga
nenypy'andurugi pepya pyri nehẽ pepyry hete pe ore hohe javo. Pe me ti ãga ei nehẽ:
“Gaha pe arõ hete Jesus'ga!” e'i ti ãga pe me nehẽ, ei Jesus'ga.
10 —Peko pe nhinhi'iãga rupi penhimomiranama ji erame pe me: Penhimomirana
ti. Nurã ti ji pe nderekokatui pe a'nguavo ite'varuhuva'ea hugwi ite'varuhuva'ea
rurame yvyakotyve'ãga ndehe nhaporemo nehẽ. Uhu ti ite'varuhuva'ea imboukwahava
yvyakotyve'ãga ndeaporoõgita nehẽ, ei Jesus'ga.

11 —Nambegwei ti ji rura'javi nehẽ. Tapejikopigi ti ji rehe a'ero. Po ti pe jikopigi ji
rehe nehẽ, a'ero ti ojipe'ga ndopyhygukari pe me imbuhutehea nehẽ. G̃wihã Tupana'ga
imbuhupotari pe me, ei Jesus'ga.
12 —Kiroki ga g̃wendu katu Tupana'ga nhi'iĝa onhimomiranama jipi – gaha ti ji
ga rerohoi yvagi pe ga mongoheteavo Tupana'ga pyri avuirama Tupana'ga ronga pe
gambohetehai pe nehẽ. Okyta ja ti ga pytakatui pevo okaturo. Ndohoa'javi ti ga nehẽ, ei
Jesus'ga. Jiruvihavuhuhete'ga rera Tupana'ga rera ti ji ikwatijari ga rehe nehẽ. Ga rehe
ti ji ikwatijari jiruvihavuhuhete'ga cidade rera nehẽ no – kiroki cidade ti uhu yvaga
hugwi Tupana'ga hugwi cidadepyahua Jerusalém nehẽ. Jirerapyahua ji ikwatijari ga
rehe nehẽ no, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'g̃a pe cidade de Filadélfia pe, ei Jesus'ga nde
ve ikwatijaruka ji ve.

13 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'g̃a pe a'ero,
ei Jesus'ga.

Tupana'ga omondouka onhi'iĝa ojiheva'ea pe Laodicéiapeva'ea pe

14 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rem-
biepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga
pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iĝa Tupana'gareheve'g̃a pe cidade de Laodicéia
pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga g̃a pe Jesus'ga rembikwatijarukara
javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena
imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Laodicéia pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iĝa nde ve:

—Jihi ko a'itituhẽva'ea mombe'uhara, ei Jesus'ga. Ambojiko ji g̃a jijihe, ei Jesus'ga. Ji ve
Tupana'ga oapouka yvaga yvya rehe ve mbatera apovouka.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iĝa Tupana'gareheve'g̃a pe cidade
de Laodicéia pe javo. Kiro koi ganhi'iĝa g̃a pe:

15-16 —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Pe ndapejirokwari reki pejoryvamo ji rehe.
Pejoryjory hete ti ji rehe a'ero. Po pe napendoryndoryhetei ji rehe, a'ero po ti
peko te'varuhu hete ji ve hamo. Ahe i'upotarame iroyxag̃ahiva'ea, a'ero iroyx-
ag̃ahive'ỹva'ea ahe ndopotari onyvuna ojurua hugwi. Ahe i'upotarame hakuheteva'ea,
a'ero hakuhetee'ỹva'ea ahe ndopotari onyvuna ojurua hugwi. Na jitehe ti ji ndape-
potari jipohia pe hugwi nehẽ. A'ereki pe napendoryndoryhetei ji rehe. Emo pe
ndapekote'varuhuhetei ji ve no, ei Jesus'ga.
17 —Pe'e pe: "Nhanembate nhande. Tireko hete nhande. Ndopavi nhande hugwi.
Nurã ti tipyhygyme ojipea nhandejive," pe'e pe novĩa, ei Jesus'ga.

—Na rũi pe ndekoi, ei Jesus'ga. Pehe ndapekwahavihu. Ite'varuhu hete pe me reki.
Peporia'i reki pe pejikovo imbatere'ỹve'g̃a ja reki, heakwagweve'g̃a ja reki, ipire'ỹve'g̃a
ja reki. Pe ndapekwahavi reki nhanembate nhande javo.
18 —Nurã kiro ji pe mog̃itai. Ji pyri ti pejo embuhu ji ve javo, ei Jesus'ga. Ji hugwi
ti pepyhy ouro imbokatupyra tatapypeva'ea. A'erame tehe ti pe mbateramo tuhẽ
nehẽ, a'e ji, ei Jesus'ga. A'ereki ji amondo tehe pota he'yjuhuva'ea pe me. Ji hugwi ti
pepyhy tapy'ynhapitiĝahivuhuva'ea. A'erame tehe ti pe ndapekoa'javi ipire'ỹve'g̃a ja
nehẽ. A'ero ti ojipe'g̃a ndohepiaga'javi pepire'yma nehẽ. A'ero ti pe napenhinotĩa'javi
nehẽ, a'e ji, ei Jesus'ga. A'ereki ji amomboruka pota pendekote'varuhua pe hugwi pe
mombyrypota toko pyry ti g̃a ji ja javo. A'ero jipyryva a'e ji pepitiĝahivuhuva'ea pe,
ei ga. Ji hugwi ti pepyhy mohag̃a nhandya imongyavo pejeakwara rehe, ei Jesus'ga.
A'erame tehe ti pe hepiakatui nehẽ, a'e ji, ei Jesus'ga. A'ereki ji akwahavuka pota
nhimombe'ukatua pe me.
19 —Nhiremiarõheteve'g̃a pe ji nhi'iĝahyi imondovo hahya g̃a pe toko katu ti g̃a javo, ei
Jesus'ga. Nurã ti pejirokwa pejeaporog̃ita rerojijyita pepohia pejikote'varuhua hugwi,
ei Jesus'ga.

20 —Pehendu! Kiro ji ami mytu'ẽ me, ei Jesus'ga. Ji kwajikwari porta rehe nhinhi'iğa
kiro ji ruri javo. Kiroki ga ğwendu ji nhi'iğame hovapytymba'voga ji ve – garonga pype
ti ji reki nehẽ. Ka'arugame ti ore i'ui orojogwerokupa a'ero nehẽ, ei Jesus'ga. A'ea ji ei
ikwahavuka pe me pejiko ti ji rehe javo. A'ero ti ji jikoty'ari pe pavẽi nehẽ, ei Jesus'ga.
21 —Ahendu katu ji Tupana'ga nhi'iğa nhinhimomiranama jipi, ei Jesus'ga. Jiruva'ga
pavẽi ji apygi ga'apykavakatua rehe jitekovo aheruvihavuhuhetero. Na jitehe ti ga apygi
ji pavẽi – kiroki ga ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa onhimomiranama jipi. Gaha ti ji ga
reroho yvagi pe ga mboapyga ji pavẽi jiapykavakatua rehe ga mongovo nehẽ toko ti ga
aheruvihavamo javo, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.
—A'ea nhaporemo ti ere Tupana'gareheve'ğa pe cidade de Laodicéia pe, ei Jesus'ga nde
ve ikwatijaruka ji ve.
22 —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ğa pe a'ero,
ei Jesus'ga.
A'ea nhaporemo Jesus'ga imombe'upavi ji ve.
—Tupana'gapyrive'ğa ti tomombe'u Tupana'gareheve'ğa pe cidadespeve'ğa pe Tupana'ga rembiepiukara ji ve – kiroki sete ğacidades yvya koty, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

4

Ombohete ğa Tupana'ga yvagi pe

1 Aerẽ jirekorame yvya koty ji hepiagi yvate yvaga pype. A'ereki ojipe'a jipe
porta'java'ea yvagi pe. A'ero ji ga renduvi – kiroki ga onhi'iğypy ji ve. Trombeta ja ga
nhi'iğahyahivi javo ji ve:
—Herejo avo yvagi pe, ei ga. Nahanahã ti toko nehẽ. A'ea ti ji hepiukari nde ve aerẽva'ea
nehẽ, ei ga ji ve.
2 Kotihĩ Tupana'ga ra'uva ji pojykakatui ji rerogwovo yvagi pe. Nanime pevo
yvagi pe aheruvihavuhuhete'ga apykavakatua ğa omondo imohina. A'ea rehe
ga'apykavareheve'ga apygi okovo aheruvihavuhuhetero ahe mongomongovo onhi'iğa
rupi. 3 Itakatua ja jaspe ja sardônio ja ga rendy'jandy'javamo. Ga'apykava arimo
yvagahavuhua rekoi. Yvagahavuhua hendy'jandy'ja itakatua ja esmeralda ja.
4 He'yjuhu aheapykava ga'apykava atimana itena. A'ereki ga oko aheruvihavuhuhetero
oapyga oapykava rehe. Vinte e quatro ko aheapykava. Ga'apykava teni mbyteri pe a'ero.
Ahepia ji huvihavuhu'ğa. Pevo ğa apygi aheapykava rehe he'yive'ğa vinte e quatrove'ğa.
Ğa omongi tapy'ynhapitiğahivuhuva'ea oina. Akanitara ouro apopyra ğa omongi no
huvihavuhuro ğwaramo.
5 Ga'apykava hugwi iveraveravi onaranarağa onhi'inhi'iğa. A'ereki ga oko aheruvi-
havuhuhetero. Yhyga'java'ea hendypu irupe'i ga'apykava rovai pyteri pe ga rekoro
ğwaramo aheruvihavuhuhetero. Sete ko yhyga'java'ea. Gara'uva pe ji ei yhyga'java'ea.
Seteva'ea ja ko gara'uva.
6 Ga'apykava rovai pyteri pe hekoi ypiahua ruvihava'java'ea vidro'java'ea apopyra. Typy
katu hete ypiahua ruvihava'java'ea cristal ja.
Quatrove'ğa nhatimani ga'apykava upa ga pyri okovo mbyteri pe ga rekoro ğwaramo
aheruvihavuhuhetero. Gwe'yjuhuro ğandeakwara ihygahivi ğa ndehe ğakambypya koty
ğakupepytera koty no. 7 Quatrove'ğa ko nahã: Ojipe'ga rekoi ja'gwara'java'ea ja leão
ja. Ojipe'ga rekoi touro ja. Ojipe'ga rova rekoi akwaimbae'ga rova ja. Ojipe'ga rekoi
kwanduhua ruvihava'java'ea ja a'ea oveverame. Nahã tuhẽ quatrove'ğa ndekoi upa ga
pyri. 8 Ğapepoa oatimamba ğa. Quatrove'ğa nağanani ğapepoa ko seis. Gwe'yjuhuro
ğandeakwara ohygahi ğa ndehe ğayvyteri pe no. Ndopytu'ui'i'i ğa javo arimo ypytunimo
no. A'ereki nane'ymi ğa e'ie'i:
—Pyry hete ga! Pyry hete ga!
Pyry hete aheruvihavuhuhete'ga Tupana'ga!
Koji'i ga popoakahetero ojipe'ğa hohe pa.

Ga tehe oko aheruvihavuhuhetero, ei ğa.
Ymyahũ ga oko hako.
Ağwamo ga oko.
Aerẽ ti ga ruri nehẽ.
A'ea ğa ei jipi onhi'imbige'yma ga rehe.
9 Nahã ğa ga'apykavareheve'ga mboukwahavi tikatu hete ti ga javo. Nahã ğa ga mbohetei. Ga pe ğa ei:
—Ndepyry hete nde ore rerekokatuavo.
A'ea ğa ei ga'apykavareheve'ga pe ga mboheteavo – kiroki ga oko avuirama okovo aheruvihavuhuhetero.
10 Ã̃a erame na ga pe akoja'ğa huvihavuhu'ğa vinte e quatrove'ğa – ğahã ğwenypy'anduru ga'apykavareheve'ga rovai pyteri pe avuiramave'ga rovai pyteri pe ga rekoro ğwaramo aheruvihavuhuhetero. Nahã ğa nenypy'andurugi gaha pyry hete nhande hohe javo. Nahã ğa ga mbohetei hekyita oakanitara ouro apopyra imondovo inoğa garovai pyteri pe ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo. 11 Ga mboheteavo ğa ei ga pe:
—Ndehe jate ndepyryhetero orepojykaharetea.
Ndehe jate ti ahe tanemboukwaha a'ero
gaha tikatu hete javo.
Tanembohete ti ahe.
Tereko ti aheruvihavuhuhetero epopoakaramo.
A'ereki nde ereapo pa
tanhimohẽ ti hehe javo.
Nde ipotaro ğwaramo hekopavi a.
Ejive nde ereapo pa.
A'ea ğa ei ga pe gworygworyvamo ga rehe.

5

Cordeiro'jave'ga ope'a imamanipyra

1 Kiro ji hepiagi imamanipyra livro ga'apykavareheve'ga po pe aheruvihavuhuhete'ga po pe. Gapo pe gajohukoty rũi imamanipyra livro hekoi. Livro gwereko ikwatijara mbyteri pe i'arimo no. Tuju'gia apopyra pyvõ ga hovapytymukari livro raka'e. Sete ko tuju'gia apopyra. Tuju'gia apopyra arimo herekoi ikwatijara no tope'ayme ti ahe livro hepiage'yma ipype javo.
2 Ipopoakaheteve'ga Tupana'gapyrive'ga ji ga repia yvagipeve'ga. Hahyahi ganhi'iğa ga erame tohendu pa ti ğa nhinhi'iğa javo. Gaha e'i:
—Ma'ğa pyry hete huvihavuhuhetero? Pyry hete ti ga ruri ipe'avo livro nehẽ. Toka'mbika'mbi ti ga tuju'gia apopyra nhaporemo livro pe'avo, ei ga.
3 Ndipe'ahavi tuhẽ reki. A'ereki ahã pyryheteve'ğa huvihavuhuhete'ğa. Ndokoi ğa livro pe'aharamo yvagi pe. Ndokoi ğa livro pe'aharamo yvya koty. Ndokoi ğa livro pe'aharamo yvya gwyri pe no. Ndokoi tuhẽ ğa ikwatijara repiakaramo a'ero. 4 Nurã ji jehe'oi ranuhũ. A'ereki ğa gweka nanongara'ğa novĩa. A'ereki ahã pyryheteve'ğa huvihavuhuhete'ğa. Nurã ahã ğa livro pe'aharamo. Ahã ğa ikwatijara monhi'ĩharamo a'ero – kiroki ikwatijara oko livro pype. Ahã tuhẽ ikwatijara repiakara'ğa a'ero.
5 A'ero huvihavuhu'ğa – kiroki vinte e quatrove'ğa – ğande'yja'ga ei ji ve:
—Terejehe'oi. Ehepia Judáva'ea rakykwepohara'ga. Ga pe nhande ei ja'gwara'jave'ga leão'jave'ga. A'ereki ga ipopoaka aheruvihavuhuhetero. Ga ko Daviva'ea rakykwepohara'ga. Nurã nhande ei ga pe: Garemboypya ko Daviva'ea aheruvihavuhuva'ea. Ojirovia hete ga ovya omanoa hugwi okwerava'java okovo. Nurã ti gaha tope'a livro ika'mbika'mbiga tujuga apopyra nhaporemo – kiroki seteva'ea, ei ga ji ve.

6 Kiro ji Judáva'ea rakykwepohara'ga repiagi tuhẽ. Pevo ga ami g̃apyteri pe. Aheruvihavuhuhete'ga apykava pyri ga ami ga'apykavareheve'ga rovai pyteri pe okovo quatrove'g̃a ndovai pyteri pe no vinte e quatrove'g̃a ndovai pyteri pe no huvihavuhu'g̃a ndovai pyteri pe. Ga repiagame ji ei: Ga ko cordeiro ja jukapyra ja – g̃wia g̃a ojuka imondovo ikwava'ẽhava arimo. Sete ko garatĩa. Cordeiro ratĩa ja ko garatĩa. Ipopoaka hete ga a'ero aheruvihavuhuhetero. Sete ko gareakwara no. Tupana'ga ra'uva pe ji a'e gareakwara. Seteva'ea ja ko gara'uva. Tupana'ga omondomondo gwa'uva yvyakotyve'g̃a gwyri pe nhaporemo takwaha pa ti ji g̃andekoa pevo javo.

7 Kiro cordeiro'jave'ga ruri ipyhyga livro ga'apykavareheve'ga poa hugwi gajohukoty rũi ga apygame okovo aheruvihavuhuhetero.

8 Ga livro pyhygirẽ g̃a nhinoĩ upa ojovapyvo yvya rehe garovai pyteri pe. Ga mboheteavo g̃a nhinoĩ pevo quatrove'g̃a vinte e quatrove'g̃a pavẽi. Gwetakwera ja g̃a herekoi imonhi'ĩhava harpa. Nhaetingy'a'java'ea g̃a gwereko no. Nhaetingy'a'java'ea ko ouro apopyra. Ipype hekoi incenso perfume apopyra. Tynahẽ a'ero. Perfume a'e ji Tupana'ga remimo'ẽhara'g̃a nhi'iĩga pe g̃a nhi'iĩgame Tupana'ga pe.

9 Kiro quatrove'g̃a vinte e quatrove'g̃a pavẽi, g̃a nhimby'yi ipyahuva'ea rehe. Onhimby'yita g̃a ei cordeiro'jave'ga pe:
—Ndehe ko pyryheteva'ea aheruvihavuhuhetea no.
Nurã ndehe epyhy livro ika'mbika'mbiga tuju'gia apopyra.
A'ereki nde erejijukauka heka'voguka ejekoa yvyakotyve'g̃a ndepyga.
Nahã nde g̃a mbopiro'yi g̃andekote'varuhua hugwi g̃a mongovo
toko ti g̃a Tupana'gareheva'ero javo.
Nahã ko nde yvyakotyve'g̃a hugwi g̃a mo'emo'ẽi, ei g̃a onhimby'yita.
Ẽande'ynde'yja'g̃a hugwi nhaporemo nde g̃a mo'emo'ẽi.
Kiroki g̃a ojoatyatyvi g̃anhi'iĩga – g̃a hugwiugwi nhaporemo nde g̃a mo'emo'ẽi.
Ojipe'g̃a hugwi nhaporemo nde g̃a mo'emo'ẽi.
Yvyakotyve'g̃a gwyg̃agwyripeve'g̃a hugwi nhaporemo nde g̃a mo'emo'ẽi.
Nahã ko nde yvyakotyve'g̃a mo'emo'ẽi Tupana'ga pe, ei g̃a onhimby'yita.
10 Nde g̃a mongomongoi toko ti g̃a aheruvihavamo javo.
Nde g̃a mongomongoi toko ti g̃a ikwava'ẽharamo javo.
A'ero ti g̃a ndekoi aheruvihavamo yvya koty yvyakotyve'g̃a ndepiakatuavo
hendukatuuka g̃a pe Tupana'ga nhi'iĩga nehẽ.
A'ea g̃a ei onhimby'yita cordeiro'jave'ga pe quatrove'g̃a vinte e quatrove'g̃a pavẽi.

11 Kiro ji Tupana'gapyrive'g̃a ndepiagi g̃a nenduva. He'yjuhu ranuhũ g̃a onhi'iĩga milhões de milhõesve'g̃a. Oatimamba g̃a ga'apykavareheve'ga apykava upa quatrove'g̃a atimambava upa no huvihavuhu'g̃a atimambava upa no. 12 Hahyahi Tupana'gapyrive'g̃a nhi'iĩga g̃a erame:
—Pyry hete cordeiro'jave'ga jukapyra'jave'ga.
Gaha ti toko aheruvihavuhuhetero opopoakaramo.
Gaha ti toko imbateva'ero herekovo pyryva'ea.
Gaha ti tokwaha hete onhimombaragwahava.
Gaha ti tipopoaka hete.
Gaha ti timbohete.
Gaha ti timboukwaha hete tikatu hete ti ga javo.
Gaha ti tohoryory hete, ei g̃a nhaporemo.
A'ea rehe nhaporemo Tupana'gapyrive'g̃a nhi'iĩgi javo cordeiro'jave'ga mboheteavo gaha pyry hete g̃a hohe pa javo.

13 Kiro ji henduvi Tupana'ga rembiapohara'g̃a nhaporemo – kiroki g̃a oko yvagi pe yvya koty no yvya gwyri pe no ypiahua ruvihava pype no mbatera pavẽi. Ẽahã mbatera pavẽi e'i pa:
—Tohoryory hete ti ga'apykavareheve'ga jipi cordeiro'jave'ga pavẽi.
Ẽahã ti timbohete jipi.

Ãahã ti timboukwaha jipi tikatu hete ti ãga javo.
Ãahã ti toko nhanderuvihavuhuhetero jipi.
A'ea nhande ei ga'apykavareheve'ga mboheteavo nhanderuvihavuhuhete'ga mboheteavo.
A'ea nhande ei cordeiro'jave'ga mboheteavo no, ei ãga mbatera pavẽi.
A'ea rehe nhaporemo Tupana'ga rembiapohara'ãga nhaporemo ãga nhi'iãi javo mbatera pavẽi.
14 Kiro quatrove'ãga ei:
—Na tuhẽ! Amém!
Kiro vinte e quatrove'ãga huvihavuhu'ãga nhinoãi upa ojovapyvo yvya rehe avuiramave'ga mboheteavo.

6

Tuju'gia apopyra

1 Kiro ji hepiagi cordeiro'jave'ga ika'mbigame tuju'gia apopyra. Ojipejiva'ea ga ika'mbigi. A'ero quatrove'ãga nde'yja'ga nhi'iãi. Ga renduvame ji ei: Poro inarãi ovuhu, a'e ji. A'ereki hahyahi ganhi'iãga ga erame:
—Herejo!
2 Nanime ji hepiagi cavalo tiãuhũva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – gaha gwereko u'yva. Kiro akanitara mondohava ga pe. A'ea ahe ono otavukarame. Nurã ga ikwahavi omondoa. Nurã ga ei:
—Tatavuka ti ji, ei ga.
A'ero ga ndopojihuvi ogwovo atavuka hete ji javo ãapopoakara mombiga. Otavuka hete ga ãapopoakara mombiga a'ero.
3 Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ojipe'ga renduvi quatrove'ãga nde'yja'ga. Mokõi ko cordeiro'jave'ga rembika'mbigagwera a'ero. A'ero quatrove'ãga nde'yja'ga ei:
—Herejo!
4 A'ero ojipea cavalo hoi iãwãuhũva'ea. Kiro cavalo arimove'ga mbopopoakahava itakyhea'javuhuva'ea mondohava no hehanhuhũva'ea mondohava ga pe. Nurã ga ikwahavi omondoa. Nurã ga ei:
—Aho ti ji yvyakotyve'ãga mbojoapitipitiuka nehẽ, ei ga ogwovo.
5 Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ojipe'ga renduvi quatrove'ãga nde'yja'ga. Três ko cordeiro'jave'ga rembika'mbigagwera a'ero. A'ero quatrove'ãga nde'yja'ga ei:
—Herejo!
Nanime ji hepiagi cavalo jypivuhuva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – ga gwereko imombohyitava opo pe.
6 Kiroki ga oko quatrove'ãga pyteri pe – gaha ji ahendu. Kiro ga ei cavalo arimove'ga pe:
—Momi itambere'ia aheporavykyhava ikwepykava – kiroki ikwepykava ahe opyhy oporavykyrame ara rupi ve. Momi jitehe itambere'ia um litro de trigo apopyra rehe pão rehe – kiroki pão ahe o'u ara rupi ve. A'ereki he'yjuhu ko itambere'ia mbatera rehe kiro, ei ga. Momi itambere'ia aheporavykyhava ikwepykava – kiroki ikwepykava ahe opyhy oporavykyrame ara rupi ve. Momi jitehe itambere'ia três litros de trigo'java'ea apopyra rehe cevada apopyra rehe pão rehe – kiroki pão ahe o'u ara rupi ve. A'ereki he'yjuhu ko itambere'ia mbatera rehe kiro, ei ga. Terembote'varuhui ti yva'ia oliveira yva'ia. A'ea ko ahe oapo ikavamo azeiteramo, ei ga. Terembote'varuhui ti ojipea yva'ia videira yva'ia. A'ea ko ahe oapo vinhoramo, ei ga cavalo arimove'ga pe.
7 Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ojipe'ga renduvi quatrove'ãga nde'yja'ga. Quatro ko cordeiro'jave'ga rembika'mbigagwera a'ero. A'ero quatrove'ãga nde'yja'ga ei:
—Herejo!

8 Nanime ji hepiagi cavalo jukyryuhuva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – garera ko
Ahemanoa. Ojipe'ga hoi ga reviri. Garera ko Omanove'ğa gwyra. Omanove'ğa gwyra'ga
hoi Ahemanoa'ga reviri tuhẽ ogwovo ga rupi. Kiro ğambopopoakahava. Nurã ikwahava
omondoa ğa ei ojohupe:

—He'yjuhu ranuhũ yvyakotyve'ğa. Quatro ko ğa ndekondekorame ğapyteri pe nanani
ojipejive'ga ti nhande tiapitiuka. Nahanahã ti nhande he'yive'ğa apitiuka nehẽ. Jara'ğa
ti nhande tiapitiuka haimbejovaiva'ea pyvõ itakyhea'javuhuva'ea pyvõ nehẽ. Jara'ğa ti
nhande tiapitiuka ty'ara pe nehẽ. Jara'ğa ti nhande tiapitiuka karugwate'varuhua pe
nehẽ. Jara'ğa ti nhande tiapitiuka ka'gwyripeva'ea pe nehẽ, ei Ahemanoa'ga Omanove'ğa
gwyra'ga pavẽi.

Nahã ti ğa popoakahetero Ahemanoa'ga Omanove'ğa gwyra'ga pavẽi he'yive'ğa api-
tiuka nehẽ a quarta parte dos yvyakotyve'ğa apitiuka nehẽ.

9 Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ahera'uva repiagi
he'yjuhuva'ea. Cinco ko garembika'mbigagwera a'ero. A'ero kiroki ahe yvyakotyve'ğa
rembijukapyrava'ea – a'ea ra'uva ji ahepia ikwava'ẽhava gwyri he'yjuhuva'ea. Yvyako-
tyve'ğa ahe jukai. A'ereki Tupana'ga rehe ojikoga ğwaramo ahe omombe'umbe'u
Tupana'ga nhi'iğa. Omombe'u ahe Jesus'ga ğa pe no okokatuavo. Nurã yvyakotyve'ğa
tiruahũro ahe ve ahe mbopohipapota Tupana'ga hugwi. Ahe pohire'ymame ğa ahe jukai.

10 Kiro hahyahi ahera'uva nhi'iğa i'erame Tupana'ga pe he'yjuhuva'ea.

—Oreruvihavuhuhetero ndehe ndepyry hete, e'i ahera'uva. Nde nhi'iği a'itituhẽva'ea
rehe, e'i. Maranime ti nde ei orejukahara'ğa pe yvyakotyve'ğa pe ğa ndehe ore repyga
imondovo hahyva'ea ğa pe? e'i ahera'uva Tupana'ga pe.

11 Kiro imondohava ahera'uva pe ahepipukuhuva'ea mondohava
tapy'ynhapitiğahivuhuva'ea mondohava. He'yjuhuva'ea ra'uva inainani herekoi
opitiğahivuhuva'ea a'ero. A'ereki oko katu gworygworyva onhimomiranama.

Kiro koi imombe'uhava ahera'uva pe no:

—Tukatu ti pepy'a kiro, e'i. Koji'i ti pepytu'u tomano ti peirũ'ğa pe ja ua avo
nehẽ javo, e'i. Penhimanoe'ymame pe pemombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iğa yvya koty
Jesus'gareheva'ero. Na jitehe peirũ'ğa imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iğa kiro yvya koty
Jesus'gareheve'ğa, e'i. Peirũ'ğa ti tonhi'ĩpo'ru pa Tupana'ga nehẽ. Nurã ti yvyakotyve'ğa
tojuka peirũ'ğa mbopohipota Tupana'ga hugwi nehẽ. A'ero ti peirũ'ğa manoi opohire'yma
Tupana'ga hugwi nehẽ.

A'ea ko imombe'ua ahera'uva pe.

12 Kiro ji hepiagi cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra. Seis
ko garembika'mbigagwera a'ero. A'ero yvya iğwyğwyhetei. Kwara jypivuhuro
tapy'ynhapirypivuhuva'ea ja bode ravaypivuhua apopyra ja a'ero. Jahya iğwağuhũro
aherekoa ja a'ero. 13 Yvaga hugwi jaytata'ia ndurundurugi yvya rehe a'ero. Onduru
jaytata'ia yva'ia monduruga ja. Yvyturanuhũa yva figueira imoğwyğwymame
omondurunduru jugwi figo jakyruhuva'ea. Na jitehe jaytata'ia indurugi. 14 Yvaga
jipe'ahetei onhimamana ogwovo a'ero livro mamanipyra ja ahe imamaname imondovo.
Yvytyruhua imbojipe'ahava ypa'õa imbojipe'ahava no a'ero. Yvytyruhua nhaporemo
ojijyi ypa'õa nhaporemo no.

15 A'ero yvyakotyve'ğa nhimimi okyhyjiavo. Ğanduvihavuhu'ğa no jukwahave'ğa no
imbateve'ğa no soldados'ğa nduvihavuhu'ğa no ipopoakaheteve'ğa no ojipe'ğa no –
kiroki ipiro'ye'ỹve'ğa ğa ğa mboporavykyuka ğa mbopohirukare'yma ojihugwi, kiroki ğa
oporavyky ojive jate no ipiro'yve'ğa – ğahã nhaporemo onhimimba yvytyvytyruhua rupi
itakwaruhua pype itaruvihava pyteri pe no. 16 Yvytyruhua pe ğa ei itaruvihava pe no:

—Pehi ti ore rehe ore mima ğa hugwi. Kiroki ga oapy oapykava rehe yvagi pe okovo
aheruvihavuhuhetero – ga hugwi ore nhimipotari torerepiagyme ti ga. Kiroki ga omano
cordeiro ja jukapyra ja – ga hugwi ore nhimipotari no tuhuryme ti ga ore pyri. A'ereki
ga onhimonha'nga hete ore rehe, ei ğa. 17 A'ereki kiro ğanduhava tuhẽ. Kiro ti ğa nduri

a'ero onhimonha'ngaheteavo yvyakotyve'ğa ndehe nehẽ. Ndorepopoakari po ti ore ğa pe oropapava nehẽ, ei ğa okyhyjiavo.

7

Tupana'ga rembikwatijaripyra nongava

1 Aerẽ ji hepiagi Tupana'gapyrive'ğa amame yvya koty yvagipeve'ğa. Quatro ko ğa. Quatrove'ğa ko nahã: Ojipe'ga ami tyapyra koty. Ojipe'ga ami nhimbya koty. Ojipe'ga ami kwara pora koty. Ojipe'ga ami kwara kia koty. Nahã quatrove'ğa hepiakatupavi yvytua yvya koty. Quatro ko yvytua. Ã nağanani ipyhygi yvytua topejupejuyme ti yvytua yvya koty javo.

—Topejuyme ti yvytua yvya rehe ypiahua ruvihava rehe no yva rehe nehẽ no, ei ğa.

2 Kiro ji hepiagi ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga ga jiupirame kwara pora hugwi ogwovo yvagi pe. Gwereko ga Tupana'ga rembikwatijaripyra nongava avuiramave'ga rembikwatijaripyra nongava. A'ea pyvõ ga ono Tupana'ga rembikwatijaripyra yvyakotyve'ğa ndehe ğahã ko Tupana'gareheve'ğa javo. Hahyahi Tupana'gapyrive'ga nhi'iğa ga erame quatrove'ğa pe – kiroki ğa opyhy yvytua. Kiro ğambopopoakahava. Nurã ikwahava omondoa ğa ei ojohupe:

—Timbote'varuhu ti yvya ypiahua ruvihava no, ei ğa.

Ã pe Tupana'gapyrive'ga onhi'iğahyahi.

3 —Tapembote'varuhui ve ti yvya ypiahua ruvihava no yva no, ei ga. Na ore inoği na'ẽ nhanderuvihavuhuhete'ga rembikwatijaripyra gareheve'ğa ndetovapya rehe. A'ea ti ore torono ğa ndehe garembikwatijaripyra nongava pyvõ ğahã ko Tupana'gareheve'ğa javo, ei ga ğa pe.

—Kwa, ei ğa.

4 Ã inombavirẽ ğa ndehe ji henduvi ga imombe'urame. Imombe'gwovo ga ei:

—He'yjuhuranuhũve'ğa ndehe ğa inoği Tupana'ga rembikwatijaripyra cento e quarenta e quatro milve'ğa ndehe. Ã ko Israelva'ea ra'yrava'ea rakykwepohara'ğa, ei ga. 5-8 Doze ko Israelva'ea ra'yrava'ea oko huvihavamo. Ahera'yrava'ea rakykwepohara'ğa gwereko Israelva'ea ra'yrava'ea rera jitehe. Ã ko nahã a'ero:

Judá'ğa
Rúben'ğa
Gade'ğa
Aser'ğa
Naftali'ğa
Manassés'ğa
Simeão'ğa
Levi'ğa
Issacar'ğa
Zebulom'ğa
José'ğa
Benjamim'ğa.

Nahã Israelva'ea ra'yrava'ea rakykwepohara'ğa, ei ga. Ã nağanani ko doze milve'ğa. Ã ndehe inainani Tupana'gapyrive'ğa inoği Tupana'ga rembikwatijaripyra ğahã ko Tupana'gareheve'ğa javo, ei ga.

He'yjuhuranuhũve'ğa omongi tapy'ynhapitiğahivuhuva'ea

9 Aerẽ ji hepiagi he'yjuhuranuhũve'ğa yvyakotyve'ğa. Ndahepiapavi ji ğa. A'ereki ğa he'yjuhu ranuhũ. Ã nduripei ogwyogwyripeve'ğa hugwi nhaporemo. Ã nduripei gwe'ygwe'yja'ğa hugwi nhaporemo no. Ojipe'ğa hugwi nhaporemo ğa nduripei no. Kiroki ğa ojoatyatyvi ğanhi'iğa – ğa hugwiugwi nhaporemo ğa nduripei no. Kiro ğa ami ga'apykavareheve'ga apykava rovai pyteri pe aheruvihavuhuhete'ga rovai pyteri pe. Cordeiro'jave'ga rovai pyteri pe ğa ami no. Omongi ğa opipukuhuva'ea tapy'ynhapitiğahivuhuva'ea. Gwereko ğa pindova rova opo pe.

[10] Hahyahi ãnhi'iãa ãa erame:
—Tupana'ga nhanderuvihavuhuhete'ga oapy oapykava rehe aheruvihavuhuhetero.
Gaha cordeiro'jave'ga pavẽi,
ãahã jate omombo hete nhanderekote'varuhua nhande hugwi
nhande mombyryva avuirama nhande rerua avo yvagi pe.
Nurã nhande ãa mbohetei, ei ãa.
[11] Kiro Tupana'gapyrive'ãa nhaporemo ãa ami ga'apykava atimambava huvihavuhu'ãa atimambava no quatrove'ãa atimambava no. Tupana'gapyrive'ãa nhinoãi upa ojovapyvo yvya rehe ga'apykava rovai pyteri pe ga mboheteavo Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo. [12] A'ero ãa ei:
—Na tuhẽ! Amém!
Tohoryory ti Tupana'ga nhanderuvihavuhuhete'ga.
Gaha ti timboukwaha hete tikatu hete ti ga javo.
Gaha ti tokwaha hete onhimombaragwahava.
Ga pe ti xa'e: Ndepyry hete nde ore pokoga.
Gaha ti timbohete.
Gaha ti toko nhanderuvihavuhuhete'ga.
Gaha ti tipopoaka hete.
Na tuhẽ ti nhanderuvihavuhuhete'ga toko avuirama nehẽ.
Na tuhẽ! Amém! ei Tupana'gapyrive'ãa Tupana'ga mombe'gwovo.
[13] Kiro huvihavuhu'ãa nde'yja'ga ei ji ve:
—Ma'ãa po ãa – kiroki ãa omongi opipukuhuva'ea tapy'ynhapitiãahivuhuva'ea? Ma hugwi ãa nduri? ei ga.
[14] —A'ero ji ei ga pe: Ji ndakwahavi. Ndehe erekwaha huvihavuhuro. Emombe'u ti ji ve a'ea, a'e ji.
Imombe'gwovo ga ei ji ve:
—Ãa pe hahy hete ranuhũ raikwehe. Hahyhetea hugwi ãa nduri. Cordeiro'jave'ga rehe ãa jikohetei. Ga ojijukauka heka'voguka gwekoa omanomo ãa ndepyga tamombo ti ji ãandekote'varuhua ãa hugwi ãa mombyryva javo. Ãa ndepyga ga gwekoa reka'vogukaro ãwaramo ãapira tiãahivuhuro kiro. A'ereki ãa ojiko hete ga rehe okokatuavo herovia ga manorame ãa ndepyga ãa mombyryva, ei huvihavuhu'ga imombe'gwovo.
[15] Nurã ãa ndekoi Tupana'ga rovai pyteri pe
ga apygame oapykava rehe aheruvihavuhuhetero.
Ypytunimo ãa ndekoi ganhi'iãa rupi garonga pype gambohetehava pype arimo no.
A'ero ti ga ruvi ãapyteri pe ãa a'nguavo nehẽ, ei huvihavuhu'ga.
[16] Ty'ara ti ndojukaa'javi ãa nehẽ.
Ndoygweja'javi ti ãa nehẽ.
Ndopo'rua'javi ti ãa kwarahyahiva nehẽ.
Nombohakuvygukara'javi ti ga ãa pe nehẽ no, ei huvihavuhu'ga.
[17] A'ereki cordeiro'jave'ga gwepia katu hete ãa
okovo ga'apykavareheve'ga rovai pyteri pe aheruvihavuhuhete'ga rovai pyteri pe.
Ojikwahavuka ti ga ãa pe nehẽ.
Nahã ti ga ãa mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei huvihavuhu'ga.
Gakwahava pe ji ei:
O'u ãa yhypyryva ahemongohava.
A'ero ãa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri, ei huvihavuhu'ga.
Tupana'ga ti ihypavi ãandeahya ãandeakwara hugwi nehẽ.
Ndojehe'oa'javi ti ãa nehẽ.
A'ero ti ãa ndokoveveuhua'javi nehẽ, ei huvihavuhu'ga ji ve.

8

Mbapavava'ea tuju'gia apopyra

1 Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ãga nhaporemo onhi'imbi
hete. Sete ko garembika'mbigagwera a'ero. Meia hora po ihoi ãga nhi'iãge'ymame, a'e ji
mo henduve'yma.
2 Kiro ji ãga ndepiagi Tupana'gapyrive'ãga seteve'ãga – kiroki ãga o'ã Tupana'ga rovai pyteri
pe okoheteavo ganhi'iãga rupi yvagipeve'ãga. Kiro trombetas mondohava seteve'ãga pe. Sete
ko ãgatrombetas a'ero.
3 Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga ruri o'ama ikwava'ẽhava pyri. Gwereko ga hyrua
incenso perfume apopyra kaja ryrua ouro apopyra. Kiro perfume apopyra mondohava
ga pe he'yjuhuva'ea mondohava. Nurã ga ei ikwahava omondoa:
—Tambokai ti ji perfume ikwava'ẽhava arimo nehẽ, ei ga.
A'ea ga ei ikwava'ẽhava pe ouro apopyra pe – kiroki oko ga'apykavareheve'ga apykava
rovai pyteri pe aheruvihavuhuhete'ga apykava rovai pyteri pe.
—Tupana'ga remimo'ẽhara'ãga nhaporemo onhi'ĩ Tupana'ga pe, ei ga. Tamondo ti ji
ãganhi'iãga perfume reheve ikwava'ẽhava rehe nehẽ, ei ga.
A'ero ga imbokai ipyhyga perfume apopyra kaja ryrua opo pe. 4 Ikairame tatatiãga
ihoi ikaja ryrua hugwi ogwovo Tupana'ga remimo'ẽhara'ãga nhi'iãga pavẽi ojiupia ogwovo
Tupana'ga rovai pyteri pe.
5 A'ero Tupana'gapyrive'ga ipe'ai tata ikwava'ẽhava hugwi imotynyhema ikaja ryrua.
Yvya koty ga imombori tata. Kiro inhi'inhi'iãgi onaranaraã overaverava. Oãgwyãgwy hete
yvya a'ero.

Sete trombetas

6 Seteve'ãga Tupana'gapyrive'ãga – kiroki ãga gwereko trombetas – ãgahã onhimboavujikwe
tipy ti trombetas javo.
7 Kiro ojipejive'ga ipyi trombeta seteve'ãga nde'yja'ga. A'ero itatiãguhũa'java'ea mom-
bohava amana royxaãgahiva'java'ea mombohava yvya koty tata mombohava pavẽi. A'ero
ikyri itatiãguhũa'java'ea tata pavẽi yvya koty. A'ea pavẽi aherekoa jihe'ari ohia yvya koty
no. Yva he'yjuhu hete ranuhũ yvya koty. Trêsva'ea pyteri pe nanani ojipejiva'ea okai.
Nahã a terça parte dos yva okai yvya no. Okai pa nhungwava no.
8 Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ãga nde'yja'ga. Mokõi ko ãganembipyagwera a'ero.
A'ero yvytyra ruvihavuhua'java'ea momborukahava yvya koty ypiahua ruvihava pype.
Hendy ko yvytyra ruvihavuhua'java'ea. Paivouhu hete ranuhũ ipukuhua ihoi ypiahu
ruvihava pukuhua ihoi yvya koty. He'yjuhu hete ranuhũ quilômetros. Ypiahua ruvihava
pype três quilômetros pyteri pe nanani ojipeji quilômetro yhya onhimbote hekoro. Nahã
a terça parte do ypiahua ruvihava onhimbote hekoro. 9 Yhyapora he'yjuhu hete ranuhũ
ypiahua ruvihava pype yvya koty. Três yhyapora pyteri pe nanani ojipejiva'ea manoi
yhyapora. Nahã a terça parte dos yhyapora omano. Yharuhua he'yjuhu hete ranuhũ
ypiahua ruvihava rehe no. Três yharuhua pyteri pe nanani ojipejiva'ea ihoi ypy pe
oka'nhyma yharuhua. Nahã a terça parte dos yharuhua oho ypy pe.
10 Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ãga nde'yja'ga. Três ko ãganembipyagwera a'ero.
A'ero jaytata'iuhua hehanhuhũva'ea ihiri yvya koty yvaga hugwi. Yhyga ja jaytata'iuhua
ikai ohia paranauhũa pype. Paranauhũa he'yjuhu hete ranuhũ yvya koty. Três
paranauhũa pyteri pe nanani ojipejiva'ea pype jaytata'iuhua ihiri. Nahã a terça parte
dos paranauhũa pype jaytata'iuhua ohi. Ihiri no yhyaryapyruhua pype. He'yjuhu hete
ranuhũ yhyaryapyruhua yvya koty. Três yhyaryapyruhua pyteri pe nanani ojipejiva'ea
pype jaytata'iuhua ihiri. Nahã a terça parte dos yhyaryapyruhua pype jaytata'iuhua ohi.
11 Jaytata'iuhua rera ko ka'a irovahiva'ea. Omborovahi jaytata'iuhua yhya a'ero ohirame
ipype. Nurã oy'urame he'yjuhuve'ãga manoi yvyakotyve'ãga.
12 Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ãga nde'yja'ga. Quatro ko ãganembipyagwera
a'ero. A'ero kwara te'varo jahya pavẽi jaytata'ia pavẽi no. Nurã a'ea nhaporemo
nahendykatua'javi. A'ereki oji'iveuhu kwara ogwe arimo quatro horas rupi. Na jitehe
oji'iveuhu jahya igwevi quatro horas rupi ypytunimo jaytata'ia pavẽi.

13 Kiro ji hepiagi kwanduhua'javuhuva'ea iveverame yvate. A'ea ji henduvi. Hahyahi
kwanduhua'javuhuva'ea nhi'iĝa i'erame:
—Ite'va! Ite'va! Ite'va ti yvyakotyve'ĝa pe nehẽ! Trêsve'ĝa opy ĝwerĩ trombetas
seteve'ĝa nde'yja'ĝa. Ĝanembipya ko hahyaĝwama yvyakotyve'ĝa pe nehẽ. A'ero ti
ite'varuhu hete ĝa pe nehẽ, e'i kwanduhua'javuhuva'ea.

9

1 Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ĝa nde'yja'ga. Cinco ko ĝanembipyagwera a'ero.
A'ero ji jaytata'ia'jave'ga repiagi – kiroki ga ohi yvaga hugwi yvyvo. Kiro chave mondohava
ga pe. Nurã ga ei ikwahava omondoa:
—Tape'a ti ji yvykwara ruvihavuhua rovapytymbava jugwi nehẽ, ei ga.
Paivouhu ihoi yvykwaruhua. 2 Chave ga ipyhygi a'ero ipe'avo hovapytymbava yvyk-
waruhua hugwi. Yvykwaruhua rupi ihemi tatatiĝahivuhua. Tataheteuhua fornal-
hapypeva'ea ja ko ipype, a'e ji tatatiĝahivuhua repiagame. Tatatiĝa ombogwe kwara.
Ypytunahi tatatiĝateuhuro ĝwaramo.
3 Tatatiĝa hugwi ihemi tukuruhua ua yvya rehe he'yjuhuva'ea. Kiro tukuruhua
mbopopoakahava. Nurã tukuruhua oko jagwa'jyra ja. Nurã ikwahava omondoa tukuruhua
i'ei ojohupe:
—Tipi yvyakotyve'ĝa nehẽ, e'i. 4 Timbote'varuhuyme ti nhungwava ojipeva'ea hen-
huiva'ea nehẽ no. Timbote'varuhuyme ti yva nehẽ, e'i. Tipitipi ĝa nehẽ – kiroki ĝa
ndogwerekoi Tupana'ga rembikwatijaripyra gwetovapya rehe, e'i. 5 Tijukayme ti ĝa.
Hahyhetea tehe ti nhande timondo ĝa pe, e'i. Cinco meses rupi ti nhande timondo hahya
ĝa pe, e'i tukuruhua.
Opiopi tukuruhua yvyakotyve'ĝa a'ero jagwa'jyra ja. 6 A'ero yvyakotyve'ĝa ndekotehei
xamano javo novĩa. A'ereki ĝa nomanoi. Hahy hete ĝa pe. Nurã ĝa manopotari novĩa.
A'ereki tegwete ĝamanoa.
7 Soldados'ĝa omondo metalva'ea cavalos rehe. A'ereki ĝa e'i: "Tokutugyme ti ĝa cavalos
nhande horame i'arimo nhandetavuka ĝa pe," ei ĝa. Nahã cavalos gwereko metalva'ea
ojihe. Na jitehe tukuruhua i'javijitehe herekoi ojihe. Oakaĝa rehe tukuruhua gwereko
akanitara'java'ea. Ouro apopyra ja ko akanitara'java'ea. Tukuruhua rova ko akwaimbae'ĝa
ndova ja. 8 Tukuruhua akaĝa ava ko kunhangwera'ĝa ava ja. Tukuruhua ranha ko
ja'gwara'java'ea ranha ja leão ranha ja. 9 Opoti'a rehe tukuruhua gwereko ferro'java'ea
tokutugyme ti ĝa nhandepoti'a javo. Iveverame ipepoa ipyambu. Ipepoa pyambua ko
henonhandava pyambua ja carretas pyambua ja. A'ereki ipyambu hete cavalos carretas
renonhaname onhimongyavo akwaimbae'ĝa nderogwovo totavuka ti ĝa javo. Na jitehe
tukuruhua pepoa ipyambuhetero.
10 Tukuruhua gwaja ko jagwa'jyra gwaja ja. Gwaja pyvõ tukuruhua yvyakotyve'ĝa
piĝapi. Cinco meses rupi tukuruhua opiopi gwaja pyvõ. Kiroki ĝa ndogwerekoi Tupana'ga
rembikwatijaripyra gwetovapya rehe – ĝahã tukuruhua ĝa piĝapi.
11 Tukuruhua ruvihavuhu'ga koi yvykwara ruvihavuhu'ga – kiroki yvykwaruhua oho
paivouhu. Hebreus'ĝa ono Abadom ga rehe gareraramo. Gregos'ĝa ono Apolião ga rehe
gareraramo. Nhande tino ga rehe Ahemoka'nhyma gareraramo.
12 Kiro ji ikwahavi javo: Na tuhẽ ojipejiva'ea ite'varuhuva'ea ko. A'ea rehe kwan-
duhua'javuhuva'ea nhi'iĝi oji'i. Kiro ti mokonhava'ea ite'varuhuva'ea memei nehẽ no,
a'e ji.
13 Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ĝa nde'yja'ga a'ero. Seis ko ĝanembipyagwera a'ero.
A'ero ji ga renduvi – kiroki ga onhi'ĩ ikwava'ẽhava jahykavakatĩapy'ria hugwi – kiroki
ikwava'ẽhava ouro apopyra opyta Tupana'ga rovai pyteri pe.
14-15 Pea hugwi ga ei seteve'ĝa nde'yja'ga pe – kiroki ga opy trombeta:
—Ekwahara ti anhaĝa quatrova'ea – kiroki a'ea opyta paranauhũa ruvihava rembeyvyri
pe rio Eufrates rembeyvyri pe imboavujikweripyrava'ea, ei ga.
—Kwa, ei ga.

Kiro anhağate'varuhuva'ea kwaharava. Nurã ikwahava omondoa a'ea ei ojohupe:

—Tiapiti ti yvyakotyve'ğa nehẽ. Nhanemondohava rupi jate ti nhande xaho ğa apitiavo nehẽ. Nhanemondohava – a hora, o dia, o mês, o ano – a'ea rupi katu hete ti nhande tiapiti yvyakotyve'ğa nehẽ. He'yjuhu hete ranuhũ yvyakotyve'ğa yvya koty. Trêsve'ğa pyteri pe nanani ojipeji'ga ti nhande tiapiti nehẽ. Nahã ti nhande a terça parte dos yvyakotyve'ğa tiapiti nehẽ, e'i.

16 He'yjuhuranuhũve'ğa soldados'ğa oapy cavalos arimo xatavuka ti yvyakotyve'ğa pe javo.

—Duzentos milhões ko soldados'ğa ndekoi, ei ga.

A'ea ji ahendu jitekovo.

17 Jesus'ga rembiepiukara ji hepiagi aere'īva'ea. Nurã ji hepiagi cavalos cavalos'arimove'ğa ndeheve. Gwereko ğa opoti'a rehe ita'jaheteva'ea. Ita'jaheteva'ea ko iğwağuhũ tata ja. Hovy'i ita'jaheteva'ea no ita ja safira ja. Jukyryuhu ita'jaheteva'ea no pó de enxofre ja. Cavalos akağa ko ja'gwara'java'ea akağa ja leão akağa ja.

Cavalos jurua rupi ihemi tata tatatiğa pavẽi enxofre pavẽi. 18 A'ea pyvõ cavalos yvyakotyve'ğa apiti. He'yjuhu hete ranuhũ yvyakotyve'ğa. Trêsve'ğa pyteri pe nanani cavalos ojipeji'ga jukai tata pyvõ tatatiğa pyvõ no enxofre pyvõ no – kiroki ohẽ cavalos jurua rupi. Nahã a terça parte dos yvyakotyve'ğa omano. 19 Nahã cavalos ğa apiti. A'ereki ipopoaka tata tatatiğa pavẽi enxofre pavẽi. A'ea nhaporemo ihemi ijurua hugwi ğa apitiavo. Cavalos gwaja ko mboja ja. A'ereki cavalos gwajakãtĩapy'ria gwereko mboja akağa. A'ea ipopoaka no imondovo hahyhetea yvyakotyve'ğa pe ğa apitiavo.

20 Jara'ğa nomanoi opytavo ite'varuhuva'ea ojipe'ğa apitirame. Kiroki ğa nomanoi – ğahã ndogwerojijyi ojeaporoğita okokatue'yma ve opohire'yma ğwemimbohetehara hugwi. Ğanemimbohetehara ko ğwembiapoa anhağa no Diabo'gapyriva'ea.

Ğanembiapopyra ko ha'angava: ouro apopyra, prata apopyra, bronze apopyra, ita apopyra, yva apopyra. Nanongara ra'angava nhaporemo ndohepiagi reki, nohenduvi reki, nopo'ami reki ogwove'ỹ. Emo ğa ombohete tuhẽ a'ea anhağa no Diabo'gapyriva'ea imondovo gweaporoğita imohina hehe. Nahã ğa ndekote'varuhui. Tupana'ga jate ahe tombohete.

21 Ndogwerojijyi ğa ojeaporoğita okokatue'yma. Nurã ğa ndojukapigi ojipe'ğa. Ndipajipigi ğa. Ndopotapigi ğa ğwembireko'ğarũive'ğa. Nomimbigi ğa. Oko te'varuhu pa ğa.

10

Tupana'gapyrive'ga gwereko livro'ia ipe'apyra

1 Kiro ji ojipe'ga repiagi Tupana'gapyrive'ga ipopoakave'ga yvagipeve'ga. Ahepia ji ga ga jyvame yvaga hugwi ua yvya koty imongiavo yvağatiğa opiramo. Yvagahavuhua oko ga'akağa arimo ga'akanitaro. Hendy'ja hete garova kwara ja. Gakupya ko okyta ja hendyva'ea ja.

2 Gwereko ga livro'ia ipe'apyra opo pe. Ohãi ga imondovo opya ojohukoty rũi ypiahua ruvihava rehe imondovo opya ojohukoty yvya rehe o'ama. 3 Hahyahi gahapukaja ja'gwara'java'ea ja leão ja. Ga hapukairẽ inaranaraği opyambuavo. Sete ko inarağa.

4 Inaranarağirẽ ji ei: Kiro ti ji ikwatijari inarağa remimombe'ua nehẽ, a'e ji jijive novĩa. A'ereki ji yvagipeve'ga rendu. Yvaga hugwi ga ei ji ve:

—Terekwahavukari ti inarağa remimombe'ua. Terekwatijari ti a'ea, ei ga ji ve.

—Kwa, a'e ji.

5 Tupana'gapyrive'ga – kiroki ga ohãi o'ama ypiahua ruvihava rehe yvya rehe no – gaha opova'ẽ yvagi pe.

6 —Gaha, ei ga, ga oko avuirama hako. Ağwamo ga rekoi, aerẽ avuirama nehẽ no omanoe'yma nehẽ, ei ga. Ga oapo yvaga yvagipeva'ea no yvya no yvyakotyva'ea no ypiahua ruvihava no yhyapora no, ei ga avuiramave'ga mombe'gwovo. Gaha nhirenduvame ji ei: Kiro ti aere'īva'ea nambegwea'javi nehẽ, a'e ji, ei ga. Ji erame na avuiramave'ga e'i: "A'iti a! Pyry nde'ea," ei ga ji ve, ei Tupana'gapyrive'ga.

—Nambegwea'javi tuhẽ ti aere'ĩva'ea nehẽ. 7 Kiro po ti seteve' g̃a – kiroki g̃a opy trombetas – kiro po ti g̃ande'yja'ga ipyi trombeta mbapavamo nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga. Gaha ipyrame trombeta kiro ti Tupana'ga ikwahapavukari g̃wemimbotarimova'ea nehẽ, ei ga. Ymyahũ Tupana'ga nomombe'upavi ojiheva'ea pe onhi'iĝa mombe'uharava'ea pe nahanahã nhiremimbotarimova'ea javo hako. Nomombe'ui ga aerẽ ti ji hepiukapavi nehẽ javo hako, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

8 Gaha – kiroki ga e'i ji ve: "Terekwatijari ti inarag̃a remimombe'ua" – gaha onhi'iĝa'ja ji ve. Kiro ga ei:

—Eho ipyhyga livro'ia ipe'apyra Tupana'gapyrive'ga poa hugwi – kiroki ga ohãi o'ama ypiahua ruvihava rehe yvya rehe no, ei ga ji ve.

9 A'ero ji hoi Tupana'gapyrive'ga pyri nhivahema javo ga pe: Embuhu livro'ia ji ve, a'e ji.

—Koro! ei ga ji ve. Epyhy livro'ia i'gwovo pa. Nde juruka'rurame ti he'ẽro na'ẽ hehira ja novĩa nehẽ. Emo nde imokoname ti omborovahi nderevega nehẽ, ei ga ji ve.

10 Apyhy ji livro'ia ipe'avo gapoa hugwi i'gwovo a'ero. Livro'ia he'ẽro hehira ja ji juruka'rurame. Ji imokoname kotihĩ imborovahivi jirevega.

11 Kiro ga ei ji ve:

—Aerẽ ti emombe'ua'ja Tupana'ga nhi'iĝa he'yive'g̃a pe. Emombe'ua'ja ti ojipe'g̃a yvyakotyve'g̃a gwyg̃agwyripeve'g̃a no. Emombe'ua'ja ti g̃a no – kiroki g̃a ojoatyatyvi g̃anhi'iĝa. Yvyakotyve'g̃a nduvihavuhu'g̃a ti emombe'ua'ja, ei ga ji ve.

11

Mokonha'g̃a omombe'u g̃wemiendukatua

1 Kiro yvagipeve'ga imbuhuri ji ve ta'akwatiĝuhũa a'ea pyvõ ti eha'ãha'ã hepiaga ipukuhua javo.

—Eha'ãha'ã ti hepiaga ipukuhua g̃ajatykahavuhua pukuhua Tupana'ga mbohetehava pukuhua maranime ipukuhua javo, ei ga. Eha'ãha'ã ti hepiaga ikwava'ẽhava pukuhua no maranime ipukuhua javo. Emo'emo'ẽ ti Tupana'ga mboheteve'g̃a pevo no maramomi g̃ande'yja javo, ei ga ji ve.

2 —Okara – kiroki oko g̃ajatykahavuhua pyri Tupana'ga mbohetehava pyri – a'ea ti tereha'ãha'ag̃i. A'ereki Tupana'ga e'i jipe: "Judeus'g̃arũive'g̃a ti toko pevo," ei Tupana'ga, ei ga. "Quarenta e dois meses rupi ti judeus'g̃arũive'g̃a okote'varuhuve'g̃a ndekoi g̃ajatykahavuhua pyri cidadepyryva pype Jerusalém pype," ei Tupana'ga ji ve, ei ga.

3 —"Kiroki mokonha'g̃a nhinhi'iĝa rendu katu – g̃ahã ti ji ambopopoakaruka nehẽ tomombe'u ti g̃a nhinhi'iĝa mil duzentos e sessenta dias rupi," ei Tupana'ga, ei ga. "Omongi ti g̃a tapy'ynhapite'varuhua jatyrapemuhũva'ea nehẽ imombe'urame nhinhi'iĝa," ei Tupana'ga ji ve, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

4 Kiro Jesus'ga rembikwahavukara ji ve. Mokonha'g̃a oko yva ja oliveira ja mokonhava'ea ja. Ẽa ko hyapehava ja no mokonhava'ea ja – kiroki hyapehava oko Tupana'ga rovai pyteri pe yvyakotyve'g̃a nduvihavuhuhete'ga rovai pyteri pe.

5 Po ojipe'g̃a imondopotari hahya mokonha'g̃a pe, a'ero ti tata ihemi mokonha'g̃a jurua rupi nehẽ g̃a moka'nhyma g̃a jukavo nehẽ. Nahã ti g̃a tomano tata pype imondopotarame hahya mokonha'g̃a pe nehẽ.

6 Mokonha'g̃a ipopoaka. Po g̃a imbopo'opotari amana imombe'urame Tupana'ga nhi'iĝa mil duzentos e sessenta dias rupi, a'ero ti amana ndokyri nehẽ. Po g̃a yhya monhimbotepotari aherekoro, a'ero ti yhya onhimbote aherekoro nehẽ. Po g̃a imondoparavuhupotari karugwate'varuhua yvya koty, a'ero ti karugwate'varuhua oho yvyakotyva'ea pe yvyakotyve'g̃a pe nehẽ no. Po g̃a imondopotapotari, a'ero ti ohooho nehẽ.

7 Aerẽ ti g̃a imombe'upavi Tupana'ga nhi'iĝa g̃wemiendukatua nehẽ. Ẽa imombe'upavirẽ ti yvykwaruhuapypeva'ea ojiupi yvykwara ruvihavuhua hugwi ua

nehẽ – kiroki yvykwara oho paivouhu. Uhu ti yvykwaruhuapypeva'ea tiruahũheteva'ea
otavuka mokonha'ğa pe ğapopoakara mombiga ğa jukavo nehẽ.
8 Mokonha'ğa nda'oa ti ipytai pehea rupi cidade ruvihava pype nehẽ – kiroki cidade
oko Sodoma ja Egito ja no. A'ereki cidadepeve'ğa ite'varuhu hete Sodomapeve'ğa
ja Egitopeve'ğa ja no. Pevo jitehe cidade ruvihava pype ymyahũ ahe mokonha'ğa
pojykaharete'ga mbovyri yva rehe ga jukavo ikwehe. Pevo jitehe ti mokonha'ğa nda'oa
pytai pehea rupi nehẽ.
9 Gwepia ti yvyakotyve'ğa nhaporemo mokonha'ğa nda'oa pevo nehẽ. Kiroki ğa
ojogwe'ygwe'yja'ğa – ğa ti ğanda'oa repiagi nehẽ. Kiroki ğa ojoatyatyvi ğanhi'iğa – ğa
ti ğanda'oa repiagi nehẽ. Yvyakotyve'ğa gwyğagwyripeve'ğa ti ğanda'oa repiagi nehẽ.
Ojipe'ğa ğanda'oa repiagi nehẽ no. Três dias e meio rupi ti ğa hepiagi mokonha'ğa nda'oa
tymukare'yma nehẽ. 10 Yvyakotyve'ğa ndoryndoryvamo ğamanoa rehe nehẽ japovo
toryva imondoteheavo mbatera ojohupe nehẽ. E'i ti ğa ojohupe nehẽ: "Hahya ti mokon-
hava'ea nomondoa'javi nhande ve nehẽ. A'ereki hahy nhande ve ahe imombe'urame
Tupana'ga nhi'iğa pepohi ti pejikote'varuhua hugwi javo nhande ve." Nahã ti ğa ei nehẽ.
A'ereki ğa nhangypyhy ğamanoa rehe nehẽ Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ğa manoa
rehe nehẽ.
11 Kiro ji hepiaga'javi Jesus'ga rembiepiukara ji ve aere'ĩva'ea. Mokonha'ğa manorẽ
três dias e meio ikwavi ğamanoagwera pyvõ. Tupana'ga imondoi opytua ğayvyteri
pe mokonha'ğa yvyteri pe ğa mbogwerava'java ğa mopo'ama'java. A'ero ğa po'ami.
Ohyhyi pa yvyakotyve'ğa okyhyjiheteavo ğa ndepiagame. 12 Kiro mokonha'ğa henduvi
yvagipeve'ga nhi'iğa. Hahyahi ganhi'iğa ga erame ğa pe:
—He pejijo avo yvagi pe! ei ga.
A'ero mokonha'ğa hoi yvağatiğa pype. Nahã ğa hoi yvagi pe okiavo ogwovo a'ero. Ğahoa
yvagi pe ğa'arõe'ỹve'ğa hepiagi.
13 A'ea rupi jitehe yvya iğwyğwyhetei. Nurã onga ndurundurugi he'yjuhuva'ea cidade
pe. Dez onga pyteri pe nanani ojipeji ndurugi onhika'mbika'mbiga. Nahã a décima parte
da cidade onduru. Sete milve'ğa omano yvya iğwyğwyheterame onga ndurundurugame.
Kiroki ğa nomanoi – ğa e'i:
—Tupana'ga ipopoaka hete!
Nahã ğa ei okyhyjiheteavo yvagipeve'ğa nduvihavuhuhete'ga hugwi Tupana'ga hugwi.
14 Kiro ji ikwahavi javo: Na tuhẽ ite'varuhuva'ea ko. Mokõi reki ite'varuhuagwera a'ero.
A'ea rehe kwanduhua'javuhuva'ea nhi'iği oji'i. Kiro ti kotihĩ ojipeva'ea ite'varuhuva'ea
nehẽ no. A'ero ti trêsva'ea ite'varuhuva'ea nehẽ, a'e ji.

Mbapavamo ga opy trombeta

15 Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ğa nde'yja'ga a'ero. Sete ko ğanembipyagwera
trombetas a'ero. A'ero ji henduvi yvagipeve'ğa nhi'iğame. Hahyahi ğanhi'iğa ğa erame:
—Kiroğwe nhandepojykaharete'ga Tupana'ga herekoi yvyakotyve'ğa gwyra.
A'ea nhaporemo hekoi ga'apoa Cristo'ga apoa no kiro.
A'ereki Tupana'ga e'i ga pe: "Ji pavẽi ti tihepia katu ğa pokoga."
A'ea ga ei Cristo'ga pe ğwemimbuhurukara'ga pe eko ti ğanduvihavuhuhetero ji pavẽi
javo.
Tohepia katu pa ti Tupana'ga yvyakotyve'ğa kiro avuirama nehẽ, ei ğa.
16 Kiro vinte e quatrove'ğa huvihavuhu'ğa – kiroki ğa õi oapykava rehe Tupana'ga
rovai pyteri pe – ğahã onhino ojovapyvo yvya rehe Tupana'ga rovai pyteri pe Tupana'ga
mboheteavo. 17 Kiro ğa ei Tupana'ga pe:
—Tupana, orepojykaharetea, ndepyry hete nde oreruvihavuhuhetero.
Ndehe ndepopoaka ğa hohe pa.
Ağwamo nde ereko. Ymyahũ nde ereko hako.
Ndepyry hete nde.
A'ereki nde erepojyka yvyakotyve'ğa gwyra toko ti a'ea jigwyra javo.
Kiro po ti nde hepiakatupavi yvyakotyve'ğa nehẽ, ei ğa Tupana'ga pe.

[18] Ãgagwyripeve'ãga nhimonha'ngai nde rehe.
Kiro ti nde nhimonha'ngai ãga ndehe nehẽ ãgandekote'varuhuro ãgwaramo.
A'ero kiro ti nde ei omanove'ãga pe nehẽ:
"Peko te'varuhu pe.
Peho ti hahyva'ea ruvihava pype a'ero," ere ti nde ãga pe nehẽ, ei huvihavuhu'ãga Tupana'ga pe.
Kiro ti nde imbuhuri ejiheve'ãga pe ikwepykava pyryva'ea nehẽ
– kiroki nenhi'iãga mombe'uhara'ãga, neremimo'ẽhara'ãga no, nenhi'iãga rendukatuhara'ãga no.
Ãga pe nhaporemo kiro ti nde imbuhuri nehẽ
okoteheve'ãga pe ãganduvihava'ãga pe nehẽ no, ei ãga Tupana'ga pe.
Kiro ti nde ãga mondoi hahyva'ea ruvihava pype
– kiroki ãga oko te'varuhu yvyakotyve'ãga pe imondovo hahya ãga pe hendukatuukare'yma nenhi'iãga, ei vinte e quatrove'ãga huvihavuhu'ãga Tupana'ga pe.

[19] Kiro yvagi pe Tupana'ga mbohetehava pe'ai garonga. A'ero jukwaha Tupana'ga rembikwatijarukaripyra ryru'ia pevo gambohetehava pype.

Kiro iveraveravi onhi'inhi'iãga onaranarağa. Oğwyğwy hete yvya a'ero. He'yjuhu itatiğuhũa'java'ea amana royxağahiva'java'ea ikyri yvya koty a'ero.

12

*Kunhangwerah*ẽa; tejuhua'javuhuva'ea ruvihavuhua

[1] Kiro ahemonhimomby'auhuvehẽa jipiukari yvagi pe tokwaha ti ãga aere'ĩva'ea javo. Kwara ko hẽapiramo tapy'ynhapiramo. Jahya oko hẽapya gwyri pe. Gwereko hẽa akanitara oakağa rehe. Akanitara gwereko jaytata'ia ojihe. Doze ko jaytata'ia hehe. [2] Ipuru'a hẽa. A'ero hẽa rahẽrahemamo. A'ereki kiro hẽara'yra'ga ahava. A'ero hẽa herekoi kiro hahyhetea ojive.

[3] Kiro ojipeva'ea jipiukari yvagi pe ahemonhimomby'ava'ea. Ahemonhimomby'ava'ea ko tejuhua'javuhuva'ea ruvihavuhua. Huvihavuhu ko tejuhua'javuhuva'ea ğwehanhuhũro oğwağahivamo. Sete ko tejuhua'javuhuva'ea akağa. Gwereko akanitara oakağa rehe no. Sete ko akanitara a'ero. Dez ko tejuhua'javuhuva'ea ratĩa. [4] Ipopoaka tejuhua'javuhuva'ea gwaja jaytata'ia pe'avo yvaga hugwi imbuhua imomboa yvya koty. He'yjuhu hete ranuhũ jaytata'ia. Três jaytata'ia pyteri pe nanani gwaja ojipeji pe'ai imbuhua imomboa yvya koty. Nahã a terça parte dos jaytata'ia tejuhua'javuhuva'ea gwaja imombori. Tejuhua'javuhuva'ea i'ami kunhangwerahẽa rovai pyteri pe ta'u ti ji hẽara'yra'ga ga arame javo. A'ereki hẽa ombo'a ğwerĩ gwa'yra'ga.

[5] Ymyahũ Tupana'ga ga mombe'u hako. Ga e'i:
"Aerẽ ti hẽara'yra'ga toko yvyakotyve'ãga nduvihavuhuhetero ãga ndepiakatupava nehẽ.
Tohendukatuukaraha ti ga ãga pe onhi'iãga nehẽ.
Ahe ja – kiroki ahe onupã ojipe'ga yvyra pyvõ metalva'ea pyvõ toko ti ga nhinhi'iãga rupi javo
– ahe ja ti hẽara'yra'ga tohendukatuukaraha ğa pe nehẽ toko ti ğa nhaporemo nhinhi'iğa rupi javo," ei Tupana'ga hako.

Kiro hẽa ga mbo'ari gwa'yra'ga. Hẽara'yra'ga arame kiro gape'ahava pea hugwi tejuhua'javuhuva'ea ti to'uyme ga javo. Kiro garerohohava Tupana'ga pyri ga'apykava pyri toko ga aheruvihavuhuhetero kiro javo.

[6] Kiro hẽa nhani oka'nhyma ongae'ỹi me. A'ereki pevo Tupana'ga omboavujikwerukaripe hẽa pe avo ti hẽa toju javo.

—Pevo ti ğa tomondomondo mbatera hẽa pe mil duzentos e sessenta dias rupi nehẽ, ei Tupana'ga.

[7] Kiro yvagi pe Tupana'gapyrive'ğa tavukari. Tupana'gapyrive'ğa ko Miguel'ğa. Miguel'ga ko oko Tupana'ga nhi'iğa rehe ojiheve'ğa pavẽi. Tejuhua'javuhuva'ea ndokoi reki Tupana'ga nhi'iğa rehe ojiheva'ea pavẽi. Nurã Miguel'ğa tavukari

tejuhua'javuhuva'ea pe a'eareheva'ea pe no. [8] Miguel'ğa imombigi tejuhua'javuhuva'ea
popoakara a'eareheva'ea popoakara reheve yvagi pe. Ndatekwavi tejuhua'javuhuva'ea
rehe yvagi pe a'eareheva'ea rehe no. [9] A'ea rupi tejuhua'javuhuva'ea huvihavava'ea
mombohava a'eareheva'ea mombohava pavẽi yvya koty a'ero.
Tejuhua'javuhuva'ea ko mboja'jave'ga akoja'ga ymyahũve'ga. Mboja'jave'ga rera ko
Diabo ite'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga. Mboja'jave'ga rera ko Satanás no. Omoandyandyi
ga yvyakotyve'ğa nhaporemo.
[10] Kiro ji ojipe'ga renduvi. Hahyahi ganhi'iğa ga erame okovo yvagi pe:
—Kiroğwe Tupana'ga ojiheve'ğa ndekote'varuhua mombohetei ğa mombyryva avuirama.
Kiro ti ga ğa nderohoukari ojipyri yvagi pe nehẽ.
Kiroğwe ga hepiukari opopoakara okovo ğanduvihavuhuhetero, ei ga.
Kiroğwe Cristo'ga hepiukari opopoakara okovo ğanduvihavuhuhetero no.
Ga pe ğwemimbuhurukara'ga pe Tupana'ga e'i
eko ti ğanduvihavuhuhetero javo.
A'ereki Tupana'ga omomboruka ğambotegwetehara'ga yvya koty
– kiroki ga omboja nhaneirũ'ğa ndehe Tupana'ga rovai pyteri pe arimo ypytunimo
no, ei ga okovo yvagi pe.
[11] Nhaneirũ'ğa omombi Diabo'ga popoakara ojikoheteavo ğwaramo cordeiro'jave'ga rehe
gaha omano heka'voguka gwekoa nhande repyga javo cordeiro'jave'ga.
Ğa omombi Diabo'ga popoakara imombe'urame Tupana'ga nhi'iğa Jesus Cristo'ga
mombe'urame.
Onhia'ngue'yma nhaneirũ'ğa ei ojohupe:
“Xa'eyme ti: Niamanopotari nhande Jesus Cristo'ga mombe'urame.
A'ea rũi ti xa'e.” Nahã ğa ei.
Ğa'arõe'ỹve'ğa ğa jukai ğa mbopohirukapota Jesus'ga hugwi novĩa.
A'ereki ğa ndopohiri Jesus'ga mombe'ua hugwi, ei ga okovo yvagi pe.
[12] Tohoryory ti yvaga, ei ga.
Pejoryjory ti yvagipeva'ero!
A'ereki ga Diabo'ga mombo avo hugwi.
Yvyakotyva'ea pe yhyarupiva'ea pe no, pe me ti ite'va kiro.
A'ereki Diabo'ga ojy ogwovo pe pyri onhimboahiva.
A'ereki ga e'i: “Nambegwei ti Tupana'ga omombiguka jipopoakara yvya koty nehẽ no.
Takote'varuhuahi ti ji Jesus'gareheve'ğa pe yvya koty a'ero nehẽ,” ei Diabo'ga, ei ga.
A'ea ga ei okovo yvagi pe Diabo'ga mombe'gwovo yvyakotyve'ğa pe yhyarupive'ğa pe no.
A'ea ji henduvi.
[13] Kiro tejuhua'javuhuva'ea i'ei:
—Ah! Yvya koty ga ji momborukari ji mombytavouka, e'i.
A'ero ihoi kunhangwerahẽa rehe – kiroki hẽa gwa'yra'ga mbo'a. Hẽa rehe ihoi tajuka ti
hẽa javo.
[14] Kiro kwanduhua'javuhuva'ea pepoa mondohava mokonhava'ea mondohava kunhang-
werahẽa pe. Nurã hẽa ei:
—Taveve ti ji ongae'ỹi me nehẽ. Pevo ti ji taho jitupa jirupai pe nehẽ. Pevo ti ğa tomondo
mbatera ji ve três anos e meio rupi nehẽ. A'ero pevo ti ji rukatui nehẽ nhinhimima mboja
hugwi tejuhua'javuhuva'ea hugwi nehẽ, ei hẽa.
[15] Ojurua rupi mboja yhya mohemi. Hehanhuhũ yhya ypiahua ja – kiroki ohẽ
tejuhua'javuhuva'ea jurua rupi yhya.
—Yhya ti togwerohoroho hẽa moka'nhyma, e'i.
[16] Yvya pyry reki hẽa pe hẽa pokoga. A'ereki yvy pe yhya onhinha – akoja
tejuhua'javuhuva'ea omohẽ ojurua rupi.
[17] A'ero tejuhua'javuhuva'ea nhimonha'ngahetei hẽa rehe. Nurã ihoi otavuka
hẽarakykwepohara'ğa pe – kiroki ğa ğwendu katu Tupana'ga remimombe'uhetea ojikoga

Jesus Cristo'ga rehe okokatuavo. [18] Ogwovo ihoi o'ama y'ytiğa rehe ypiahua ruvihava rembeyvyri pe.

13

Yhyapypeva'ea

[1] Kiro ji hepiagi tiruahũva'ea yhyapypeva'ea. Ohẽ yhyapypeva'ea ypiahua ruvihava hugwi ua yvya rehe upa. Sete ko yhyapypeva'ea akağa. Dez ko yhyapypeva'ea ratĩa. Ğwatĩa rehe gwereko akanitara. Dez ko akanitara a'ero. Oakağa rehe inainani gwereko gwerate'varuhua. Herate'varuhua Tupana'ga mbotegwetei yhyapypeva'ea ipopoaka Tupana'ga hohe javo. [2] Yhyapypeva'ea oko ja'gwara'java'ea ja leopardo ja. Ipya oko urso pya ja. Ijurua oko ja'gwara'java'ea jurua ja leão jurua ja. Kiro tejuhua'javuhuva'ea imbopopoakarukari yhyapypeva'ea oji'ja ojipy'rovouka jupe toko ti yhyapypeva'ea jire-heve'ğa nduvihavamo javo.

[3] Ojipejiva'ea ji hepiagi yhyapypeva'ea akağa. Oko ika'ẽagwera ite'varuhuheteva'ea nhakağa rehe. Nurã ji ei: Omano po raji'i. Kiro okwerava'ja reki! a'e ji hepiaga ika'ẽagwera ite'varuhuheteva'ea.

Yvyakotyve'ğa nhaporemo ğa nhimomby'ai hehe a'ea mbopogweavo. [4] A'ero ğa tejuhua'javuhuva'ea mbohetei. A'ereki tejuhua'javuhuva'ea ombopopoakaruka yhyapypeva'ea pe. Yhyapypeva'ea ğa imbohetei no.

—Ma'ğa ipopoaka yhyapypeva'ea ja? ei ğa. Ma'ğa ipopoaka a'ea hohe otavuka a'ea pe? Ndipopoakahavi tuhẽ a'ea pe! ei ğa imboheteavo.

[5] Kiro yhyapypeva'ea monhi'ĩte'varuhuhava. Nurã ikwahava omondoa yhyapypeva'ea i'ei:

—Tanhimbohete tuhẽ ti ji Tupana'ga mbotegweteavo nehẽ. Quarenta e dois meses rupi ti ji tako nanongara rehe yvya koty nehẽ, e'i.

[6] Nurã yhyapypeva'ea Tupana'ga mbotegwetei. Tupana'ga ronga mbotegwetei. Yvagipeve'ğa mbotegwetei. Nahã yhyapypeva'ea gwereko te'varuhu Tupana'ga renoite'varuhuavo.

[7] Kiro yhyapypeva'ea mbopopoakahava no. Nurã ikwahava omondoa yhyapypeva'ea i'ei:

—Tatavuka ti ji Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa pe. Tamombi ti ji ğapopoakara, e'i. Tajipopoaka ti ji yvyakotyve'ğa hohe pa, e'i. Ğa hohe pa ti ji tajipopoaka – kiroki ğa ojogwe'ygwe'yja'ğa. Ojipe'ğa hohe pa no ti ji tajipopoaka. Tajipopoaka ti ji ğa hohe pa no – kiroki ğa ojoatyatyvi ğanhi'iğa. Yvyakotyve'ğa gwyğagwyripeve'ğa hohe pa ti ji tajipopoaka no, e'i yhyapypeva'ea.

[8] Jihi, João, akwaha aere'ĩva'ea ikwatija. Ikwatija ji ei: Yvyakotyve'ğa nhaporemo ti yhyapypeva'ea mbohetei ojikoga hehe nehẽ – kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe ikwatijarukare'yma ga pe ojera livro pype, a'e ji ikwatija. Ğandera Tupana'ga ndokwatijari livro pype yvagi pe tuhu ti ğa ji pyri okovo avuirama jave'yma. Livro ko cordeiro'jave'ga apoa. Gaha Tupana'ga omombe'u yvya apohava renonde aerẽ ti ga ojijukauka nehẽ javo, a'e ji ikwatija aere'ĩva'ea.

[9] Peapyakwa pe. Pehendu katu nhirembikwatijara, a'e ji.

[10] Kiroki ğa ojipe'ğa topyhy ğa nderogwovo
– ğahã ti ojipe'ğa opyhygaha nehẽ ğa nderogwovo nehẽ, a'e ji ikwahava aere'ĩva'ea.
Kiroki ğa ojipe'ğa tojuka itakyhea'javuhuva'ea pyvõ
– ğahã ti ojipe'ğa ojuka tuhẽ itakyhea'javuhuva'ea pyvõ nehẽ, a'e ji ikwahava aere'ĩva'ea.
Nurã ti Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa tonhimomirana ojikoheteavo ga rehe nehẽ, a'e ji ikwatija aere'ĩva'ea.

Yvyapypeva'ea

[11] Kiro ojipea ji hepiagi tiruahũva'ea yvyapypeva'ea. Ohẽ yvyapypeva'ea yvya hugwi ua yvya arimo upa. Mokõi ko yvyapypeva'ea ratĩa. Hatĩa ko cordeiro ratĩa ja. Hahyahi

yvyapypeva'ea nhi'iõã tejuhua'javuhuva'ea ja. 12 Yhyapypeva'ea ombopopoakaruka
yvyapypeva'ea oji'ja. A'ero yvyapypeva'ea yhyapypeva'ea mboheteukari yvyakotyve'ã
pe yvya pe no – kiroki yhyapypeva'ea gwereko ika'ẽagwera ite'varuhuheteva'ea.
13 Yvyapypeva'ea japojapoi ahemonhimomby'ava'ea. Yvaga hugwi imbojyvi
tata imbuhua yvya koty. Gwepia pa yvyakotyve'ã ahemonhimomby'ava'ea.
14 Ahemonhimomby'ava'ea apovo ã̃waramo yvyapypeva'ea ã moandyandyjuhui.
Ipopoaka yvyapypeva'ea ahemonhimomby'ava'ea apovo ã̃waramo yhyapypeva'ea
rovai pyteri pe. Yvyakotyve'ã pe yvyapypeva'ea ei:

—Peapo ti ha'angavuhua kiro timbohete ti a'ea ra'angavuhua javo – kiroki a'ea ko
yhyapypeva'ea herekovo ika'ẽagwera ite'varuhuheteva'ea itakyhea'javuhuva'ea rem-
bikytiuhuagwera. A'ea ra'angavuhua ti peapo. A'ereki a'ea okwerava'ja reki
yhyapypeva'ea, e'i yvyapypeva'ea.

Mbatera ã japoi yhyapypeva'ea ra'angavamo a'ero. 15 Opopoakahetero ã̃waramo
yvyapypeva'ea imondoi opytua ha'angava pe imopo'ama.

—Opo'ã̃ reki ha'angava ogwoogwovo, ei yvyakotyve'ã hepiagame.

Ha'angava onhi'ĩ. Kiro i'ei:

—Tanhimbohete ti yvyakotyve'ã nhaporemo, e'i.

Kiroki ã nombohetei yhyapypeva'ea ra'angava – ã̃hã̃ ha'angava ojukauka.
16-17 Yvyakotyve'ã nhaporemo herekoi yhyapypeva'ea rembikwatijarukaragwera ojihe
a'ero. Ã̃a okwatijaruka yhyapypeva'ea rera ojihe. Hera ikwatijarukare'ymame ti ã
okwatijaruka yhyapypeva'ea rera número. Okwatijaruka ti ã opoa rehe ojohukoty rũi.
Opoa rehe ikwatijarukare'ymame ti ã okwatijaruka gwetovapya rehe. Okwatijaruka
ã nhaporemo: okoteheve'ã ã̃anduvihava'ã imbateve'ã nimbaterive'ã ojipe'ã no –
kiroki ã oporavyky ojive jate ipiro'yve'ã, kiroki ipiro'ye'ỹve'ã ã ã mboporavykyuka
ã mbopohirukare'yma ojihugwi no. Ã̃a ojihe ikwatijarukare'ymame yhyapypeva'ea
ra'angava noma'ẽukari ã pe mbatera ipyhygukare'yma imondoukare'yma no. Nahã̃
yhyapypeva'ea ra'angava hendukatuukarahai yvyakotyve'ã pe onhi'iõã opopoakaramo.
18 Ojapyakaheterame jate ti ahe ikwahavi yhyapypeva'ea rera. Kiroki ga okwaha
hete – gaha ti tomo'emo'ẽ yhyapypeva'ea rera número onhimombaragwahava hehe.
Yhyapypeva'ea rera número ko akwaimbae'ga rera número. Yhyapypeva'ea rera ko
número seiscentos e sessenta e seis.

14

Cordeiro'jave'ga he'yjuhuranuhũve'ã pavẽi

1 Kiro ji hepiagi. Nanime cordeiro'jave'ga ami yvytyruhua rehe Sião rehe! Ga pavẽi
ã oko cento e quarenta e quatro milve'ã. Ikwatijara ã gwereko gwetovapya rehe.
Ikwatijara ko cordeiro'jave'ga rera garuva'ga rera no.
2 Kiro ji yvagipeve'ga renduvi. Onhi'iõahyahivuhu ga typojuhetea pyambua ja onara-
naraã̃uhũva'ea ja no. Ikatu ganhi'iõã imonhi'ĩhava ja no harpas ja, a'e ji yvagipeve'ga
renduva.
3 Cento e quarenta e quatro milve'ã nhimby'yi ipyahuva'ea rehe yvagi pe
ga'apykavareheve'ga apykava rovai pyteri pe ga apygame oapykava rehe okovo
aheruvihavuhuhetero. Onhimby'yi ã quatrove'ã ndovai pyteri pe no huvihavuhu'ã
ndovai pyteri pe no. Tegwete ojipe'ã nhimbo'ehava a'ea rehe. Ã̃a̜hã̃ jate onhimbo'e
hehe ipyahuva'ea rehe onhimby'yita cento e quarenta e quatro milve'ã. A'ereki
Tupana'ga ã mbopiro'yuka ã̃ambote'varuhuva'ea hugwi ã pokoguka ã mbuhuruka
ojipyri yvagi pe ã mombytavouka avuirama. 4 Ã̃a ndokote'varuhui. Ã̃a ko ã ja – kiroki
ã ndogwerekoangavi kunhangwera'ã. Pyry hete ã. Cordeiro'jave'ga hoa nanani ã hoi
ga rupi okovo ganhi'iõã rupi. Tupana'ga omo'emo'ẽypy ã ojive yvyakotyve'ã hugwi ã
mbopiro'yuka.

—Ãahã ti toko jireheve'ãa cordeiro'jave'gareheve'ãa no, ei Tupana'ga ãa mo'emo'eamo. Toko ti ãa nhinhi'iãa rupi ganhi'iãa rupi no. Jara'ãa hohe yvyakotyve'ãa hohe ãa pyryvamo okovo a'ero, ei Tupana'ga.

5 Ni'mbeangavi Tupana'gareheve'ãa. Nurã ndojari ãa ndehe Tupana'ga rovai pyteri pe aheruvihavuhuhete'ga rovai pyteri pe.

Trêsve'ãa Tupana'gapyrive'ãa yvagipeve'ãa

6 Kiro ji ojipe'ga repiagi Tupana'gapyrive'ga ga veverame yvatea gwyrimo. Ikwahava ãwaramo omondoa ga ei:

—Taho ti ji imombe'gwovo pyryva'ea ipave'ỹva'ea Jesus'ga mombe'ua yvyakotyve'ãa pe nhaporemo nehẽ. Ãagwyãagwyripeve'ãa pe ti ji tamombe'u. Kiroki ãa ojogwe'ygwe'yja'ãa – ãa peãape ti ji tamombe'u. Kiroki ãa ojoatyatyvi ãanhi'iãa – ãa peãape ti ji tamombe'u. Ojipe'ãa pe ti ji tamombe'u no. Yvyakotyve'ãa pe nhaporemo yvya koty ti ji tamombe'u nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.

7 Hahyahi ganhi'iãa ga erame ãa pe a'ero:

—Pehendu katu ti Tupana'ga rerekokatukatuavo ga ko ipopoaka ojipe'ãa hohe pa javo. Pembohete ti ga gaha jate oko nhanderuvihavuhuhetero javo. A'ereki kiro ga'ea okote'varuhuve'ãa pe peko te'varuhu pe javo. "Peho ti hahyva'ea ruvihava pype nehẽ," e'i ti Tupana'ga nehẽ.

—Pembohete ti Tupana'ga mboukwahava penenypy'amo ga rovai pyteri pe. Gaha ombojihu yvaga yvya no ypiahua ruvihava no yhyaryapyruhua nhaporemo no, ei Tupana'gapyrive'ga.

8 Kiro ojipe'ga vevei ga reviri no Tupana'gapyrive'ga. Imombe'gwovo ga ei:

—Cidadepeve'ãa Babilôniapeve'ãa popoakahetea ipigi! Opi hete tuhẽ! A'ereki ãa ombote'vate'varuhu yvyakotyve'ãa gwyripeve'ãa nhaporemo, ei ga. Babilôniapeve'ãa onhimbopogweuka ojipe'ãa pe toko te'varuhu ti ãa nhande ja javo. Babilôniapeve'ãa ja ãa ndekote'varuhui a'ero gworygworyvamo ãandekote'varuhua rehe, ei ga.

9-10 Kiro ojipe'ga vevei mokonha'ãa ndeviri no Tupana'gapyrive'ga. Três ko ãa a'ero. Hahyahi ganhi'iãa ga erame:

—Kiroki ãa yhyapypeva'ea mbohete yhyapypeva'ea ra'angava rehe ve – ãahã ti ombuhuruka ite'varuhuva'ea ojive nehẽ, ei ga. Po ãa okwatijaruka yhyapypeva'ea rembikwatijarukara gwetovapya rehe, a'ero ti ite'varuhu ãa pe nehẽ, ei ga. Po ãa okwatijaruka opoa rehe, a'ero ti ite'varuhu ãa pe nehẽ no.

—Tupana'ga ti onhimonha'nga ãa ndehe nehẽ. Ndoporogwetygi ti ga ãa nehẽ, ei ga. A'ero ti Tupana'ga ãa mondoi tata pype enxofre pype nehẽ no hahyva'ea ruvihava pype. A'ea pyvõ ti ga hahya mondoi ãa pe nehẽ, ei ga. Hahyrame pevo ãa pe ti pyryve'ãa Tupana'gapyrive'ãa ãa ndepiagi nehẽ. Ãa pavẽi ti cordeiro'jave'ga ãa ndepiagi nehẽ hahyrame ãa pe nehẽ, ei ga. 11 Nane'ymi ti ihemi tatatiãuhũa hahyrame ãa pe nehẽ. Hahya ti ndopigi ãa hugwi ypytunimo arimo nehẽ no, ei ga. Hahy hete ti ãa pe tata pype jipi nehẽ – kiroki ãa yhyapypeva'ea mbohete yhyapypeva'ea ra'angava reheve, kiroki ãa okwatijaruka yhyapypeva'ea rera ojihe, ei ga imombe'gwovo.

12 —Nurã ti Tupana'ga remimo'ẽhara'ãa tonhimomirana ojikoheteavo Jesus'ga rehe Tupana'ga remimombe'uhetea rendukatuavo nehẽ, ei ga.

13 Kiro ji ojipe'ga renduvi yvagipeve'ga. Ji ve ga ei:

—Ekwatija ti nhiremimombe'ua nde ve kiro. Kiro Cristo'gareheve'ãa ndoryndoryvamo – kiroki ãa omano kirẽ nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

—Na tuhẽ, e'i Tupana'ga ra'uva. Kiro ãa ndoryndoryvamo. A'ereki omanorẽ ãa oapo pi. A'ero ãapy'a rukatui. Oporavyky hete na'ẽ ãa okovo yvya koty Tupana'ga nhi'iãa mombe'gwovo okokatuavo onhimomiranama. Aerẽ omanorẽ ti ãa ndukatui yvagi pe nehẽ. Ãandekokatuagwera ti jukwaha nehẽ ãa vahemirẽ yvagi pe, e'i Tupana'ga ra'uva.

Okyti ãa kopeva'ea

[14] Kiro nanime ji hepiagi yvaĝatiĝa. Itiĝahivuhuva'ea ko yvaĝatiĝa. I'arimo ga oapy. Oko ga ga ja – kiroki ga oko yvagipeva'ero yvyakotyva'ero no. Oakaĝa rehe ga gwereko akanitara ouro apopyra okovo ĝwaramo aheruvihavuhuhetero. Opo pe ga gwereko haimbeva'ea foice.
[15] Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga hemi Tupana'ga mbohetehava hugwi garonga hugwi ua. Hahyahi ganhi'iĝa ga erame yvaĝatiĝa'arimove'ga pe. Ga pe ga ei:
—Ekyti kopeva'ea eapoa pyvõ haimbeva'ea pyvõ jajuro ĝwaramo yvya koty. A'ereki kiro ikytihava, ei ga ga pe.
[16] —Kwa, ei ga.
A'ero ga ikytipavi kopeva'ea nhaporemo yvya koty a'ero – kiroki ga oapy yvaĝatiĝa arimo.
[17] Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga hemi Tupana'ga mbohetehava hugwi garonga hugwi yvagipeva'ea hugwi. Gwereko ga haimbeva'ea no foice.
[18] Kiro ojipe'ga ruri ikwava'ẽhava hugwi Tupana'gapyrive'ga. Gaha ko tata repi-akatuhara'ga. Hahyahi ganhi'iĝa ga erame Tupana'gapyrive'ga pe – kiroki ga gwereko haimbeva'ea.
—Ekyti yva'ia ahara yhypoa'java'ea hugwi imono'ono'ombava. A'ereki yva'ia uva jaju pa yvya koty, ei ga ga pe.
[19] —Kwa, ei ga.
A'ero ga yva'ia kytipavi yvya koty imono'ono'ombava a'ero imomboa imu'umu'ũhavuhua pype to'ẽ ti yva'ia ryhya jugwi javo.
Tupana'ga nhimonha'ngahetea, a'e ji imu'umu'ũhava pe. A'ereki Tupana'ga omu'umu'umuka okote'varuhuve'ĝa jukajukavouka imo'emo'ẽuka ĝandekoa nhaporemo.
[20] Cidade koty ĝa imu'umu'umi yva'ia imu'umu'ũhavuhua pype. He'yjuhu ranuhũ hete yva'ia ryhya i'ẽi jugwi ĝa imu'umu'umame. Okote'varuhuve'ĝa ndekoa pe a'e ji yva'ia ryhya. Paivouhu ihoi ĝandekoa Tupana'ga ĝa mu'umu'umukarame. Ĝandekoa oho paivouhu trezentos quilômetros. Hehanhuhũ ĝandekoa typya no. Typya ihoi um metro e meio ogwovo. Oho ĝandekoa cavalo jurua apiavo. Nahã typya ihoi cavalo jurua yvate jaime ĝandekoa.

15

Seteve'ĝa Tupana'gapyrive'ĝa ti omondo karugwara

[1] Kiro ji ojipe'ĝa ndepiagi ahemonhimomby'auhuve'ĝa – kiroki seteve'ĝa Tupana'gapyrive'ĝa okwahavuka aere'ĩva'ea okovo yvagi pe yvagipeve'ĝa. Omondo ti ĝa seteva'ea karugwara yvyakotyve'ĝa pe nehẽ. Seteva'ea karugwara ko mbapavava'ea. Seteve'ĝa imondomondorẽ seteva'ea karugwara yvyakotyve'ĝa ndehe po ti Tupana'ga nhimonha'ngahetea ipigi ĝa ndehe nehẽ.
[2] Kiro ji hepiagi ypiahua ruvihava'java'ea. Ypiahua ruvihava'java'ea ko vidro'java'ea apopyra tata'java'ea apopyra no. Vidro'java'ea apopyra tata'java'ea apopyra, a'ea memei ko ojihe'a ojogwehe. Kiroki ĝa nombohetei yhyapypeva'ea yhyapypeva'ea ra'angava reheve – ji ĝa ndepiagi ĝa amame ypiahua ruvihava'java'ea rembeyvyri pe. Ndokwati-jarukari ĝa ojihe yhyapypeva'ea rera opopoakaramo yhyapypeva'ea hohe. Ndokwati-jarukari ĝa yhyapypeva'ea rera número ojihe no. Gwereko ĝa Tupana'ga remimondoa imonhi'ĩhava harpas. [3] Tupana'gareheva'ea nhimby'yja rehe Moisésva'ea nhimby'yja rehe ĝa nhimby'yi. Cordeiro'jave'ga nhimby'yja rehe ĝa nhimby'yi no. A'ereki ĝa Tupana'ga mbohete gaha jate ko yvyakotyve'ĝa nduvihavuhuhete'ga javo. Onhimby'yita ĝa ei:
—Tupana, orepojykaharetea, ndehe ko yvyakotyve'ĝa nduvihava epopoakaramo ĝa hohe pa.
Ndehe ko ĝanduvihavuhuhetero avuirama ymya hako aerẽ nehẽ no, ei ĝa onhimby'yita.
Ereapo nde ĝamonhimomby'auhuva'ea enhimboheteuka ĝa pe.
Ereko katu hete nde ĝa nderekokatuavo imombe'gwovo a'itituhẽva'ea ĝa pe, ei ĝa onhimby'yita Tupana'ga mboheteavo.
[4] Ĝa nhaporemo nde rendu katu nde mboheteavo ga pyry hete javo.

A'ereki nde tehe jate ko ndepyry hete tuhẽ.
Uhu pa ti g̃a ogwyra hugwi nhaporemo nehẽ nde mboheteavo nderovai pyteri pe nehẽ.
A'ereki nde erehepiuka ejekokatuagwera g̃a pe.
Nahã g̃a ei onhimby'yita upa Tupana'ga mboheteavo.
5 Ã̃a nhimby'yirẽ ji hepiagi yvagi pe. Pevo ko Tupana'ga mbohetehava ipira apopyra –
kiroki pyryheteva'ea gwereko Tupana'ga rembikwatijarukaripyra ryru'ia. Ojipe'a gambo-
hetehava. 6 Seteve'g̃a Tupana'gapyrive'g̃a hemi jugwi – kiroki g̃a omondo g̃werã̃ karugwara
yvyakotyve'g̃a pe. Omongi g̃a tapy'ynhapitig̃ahivuhuva'ea linho apopyra ndiky'ai'i'iva'ea.
Omongi g̃a oku'ayvira imondovo opoti'a rupi. Ouro apopyra ko g̃aku'ayvira.
7 Ã̃a pe quatrove'g̃a nde'yja'ga imondoi nhaetingy'a'java'ea ouro apopyra. Sete
ko nhaetingy'a'java'ea. Tupana'ga nhimonha'ngahetea rekoi nhaetingy'a'java'ea pype
avuiramave'ga nhimonha'ngahetea. Tynahẽ a'ero.
8 Tatatig̃uhũhetea rekoi Tupana'ga ronga pype gambohetehava pype. A'ereki Tu-
pana'ga oko ipype. Tupana'ga rendy'jaro g̃waramo gambohetehava pype hekoi
tatatig̃a. Gapopoakaro g̃waramo hekoi tatatig̃a ipype no. Tynahẽ gambohetehava a'ero.
Tatatig̃uhũa g̃waramo ti ahe ndohoi gambohetehai pe seteve'g̃a remimondoa renonde
nehẽ. A'ereki seteve'g̃a Tupana'gapyrive'g̃a e'i:
—Orenhinanhinani ti toromondo na'ẽ karugwara yvyakotyve'g̃a pe nehẽ, ei g̃a.

16

Tupana'ga nhimonha'ngahetea oko nhaetingy'a'java'ea pype

1 Kiro ji ga renduvi Tupana'ga mbohetehavapypeve'ga. Hahyahi ganhi'ig̃a ga erame
seteve'g̃a pe Tupana'gapyrive'g̃a pe:
—Peho ti heka'voga Tupana'ga nhimonha'ngahetea nhaetingy'a'java'ea hugwi. Pe-
heka'vo ti yvya koty, ei ga g̃a pe.
2 —Kwa, ei yvagipeve'g̃a.
Kiro g̃ande'yja'ga hona'ẽi a'ero heka'voga yvya koty Tupana'ga nhimonha'ngahetea
ojipejiva'ea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Nurã ihemi g̃ajauhua ite'varuhuheteva'ea
yvyakotyve'g̃a ndehe – kiroki g̃a okwatijaruka yhyapypeva'ea apoa ojihe. Kiroki g̃a
ombohete yhyapypeva'ea ra'angava – g̃a ndehe ihemi g̃ajauhua ite'varuhuheteva'ea no.
3 Kiro ojipe'ga seteve'g̃a nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea
hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Mokõi ko g̃anembiheka'vogagwera a'ero. Ypiahua
ruvihava rehe ga heka'vogi. Ypiahua ruvihava nhimbotei omanove'ga rekoa'java'ero.
Nurã yhyapora imanombavi.
4 Kiro ojipe'ga seteve'g̃a nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea
hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Três ko g̃anembiheka'vogagwera a'ero. Paranauhũa
rehe yhyaryapyruhua rehe no ga heka'vogi. Paranauhũa nhimbotei aherekoro a'ero.
Yhyaryapyruhua onhimbote aherekoro no.
5 Kiro ji ga renduvi – kiroki Tupana'gapyrive'ga oko yhya repiakatuhara'ga. Tupana'ga
pe ga ei:
—Jipojykaharetea, ei ga Tupana'ga pe.
Ag̃wamo nde ereko. Ymyahũ nde ereko hako.
Ndehe ko ereko katu hete yhya monhimboteavo aherekoro g̃a pe.
6 A'ereki g̃a neremimo'ẽhara'g̃a apiti
nenhi'ig̃a mombe'uhara'g̃a ndeheve g̃andekoa reka'voga.
Kirog̃we aherekoa nde imondoi g̃a pe to'u ti g̃a javo.
Pyry nde imondoi a'ea g̃a pe, ei ga Tupana'ga pe.
7 Kiro ji henduvi ikwava'ẽhava hugwi nahã:
—Na tuhẽ, Tupana, orepojykaharetea!
Ndehe ko yvyakotyve'g̃a nduvihava epopoakaramo g̃a hohe pa.
Ereko katu hete

e'erame a'itituhẽva'ea imondovo hahya hupi katu okote'varuhuve'ã pe.
Poro ji henduvi ikwava'ẽhava hugwi.

8 Kiro ojipe'ga seteve'ã nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Quatro ko ãnembiheka'vogagwera a'ero. Kwara rehe ga heka'vogi tombokai ti kwara yvyakotyve'ã tata pyvõ javo. 9 Kwara yvyakotyve'ã mbokaihetei a'ero. Hahy hete ã pe a'ero. A'ea nhaporemo karugwara Tupana'ga imondomondoukari ã pe. Ga karugwara mondoukaro ẽwaramo ã ete'varuhuhetei Tupana'ga pe ga mbotegweteavo. Ndogwerojijyi reki ã ojeaporoĩta okokatue'yma ga mbohetee'yma.

10 Kiro ojipe'ga seteve'ã nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Cinco ko ãnembiheka'vogagwera a'ero. Yhyapypeva'ea gwyra rehe ga heka'vogi. Pevo yvya koty yhyapypeva'ea oko ogwyripeve'ã nduvihavamo. Yhyapypeva'ea gwyripeve'ã pe ypytunahivuhu a'ero. Hahy hete ã pe. Ohu'u ã okũa a'ero hahyhetero ẽwaramo ã pe. 11 Yvagipeve'ga pe Tupana'ga pe ã ete'varuhuhetei ga mbotegweteavo okote'varuhuavo hahyro ẽwaramo ojive. Ojauhuro ẽwaramo ã ete'varuhuhetei ga pe no. Emo ã ndogwerojijyi ojeaporoĩta okokatue'yma.

12 Kiro ojipe'ga seteve'ã nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Seis ko ãnembiheka'vogagwera a'ero. Paranauhũa ruvihava rehe rio Eufrates rehe ga heka'vogi. Paranauhũa ruvihava rio Eufrates ty pa onhimboavujikwea a'ero tuhu ti kwara porakotyve'ã nduvihavuhu'ã yvya pikã rupi javo.

13 Kiro ji hepiagi trêsva'ea Diabo'gapyriva'ea anhã. A'ea ko kururua ja. Tejuhua'javuhuva'ea jurua rupi ojipea hemi. Yhyapypeva'ea jurua rupi ojipea hemi. Tupana'ga nhi'iĩaatyviva'ea mombe'uhara'ga jurua rupi ojipea hemi. Nahã ko trêsva'ea Diabo'gapyriva'ea.

14 Tiruahũ Diabo'gapyriva'ea okovo Diabo'ga nhi'iĩã rehe japojapovo ahemonhimomby'ava'ea. Kiro ihoi yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã pyri nhaporemo ã mono'ono'oĩuka ã movahemuka totavuka ti ã Tupana'ga pe javo. A'ereki Tupana'ga e'i jipe: "Diabo'gapyriva'ea ã mono'ono'oĩukarame ti ji ei ã pe nehẽ: Peko te'varuhu pe. Peho kiro tata pype hahyva'ea ruvihava pype. A'ea ti ji ei ã pe jipopoakahetero ã hohe pa nehẽ ãpopoakara mombiga," ei Tupana'ga.

15 —Pehendu ti, ei Cristo'ga nhande ve. Ahe nomboha'uvi iporomive'ã ndura. Ahe ja ti pe napemboha'uvi jirura'java nehẽ. Nurã ji ei pe me: Pyry hete ti pe me nehẽ pe nhimomiranamame nhinhi'iĩã reroviapige'yma aerẽ ti ga ruri nehẽ javo. A'ero ti pe ndekoi ga ja nehẽ – kiroki ga gwereko opira imongiavo onhinotĩe'yma, ei Cristo'ga nhande ve.

16 Diabo'gapyriva'ea omono'ono'oĩuka yvyakotyve'ã nduvihava'ã. Pea pe ãmono'oĩukahava pe hebreus'ã e'i Armagedom.

17 Kiro ojipe'ga seteve'ã nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Yvate ga heka'vogi. Sete ko ãnembiheka'vogagwera a'ero. Kiroki ga oko yvagi pe aheruvihavuhuhete'ga ronga pype gambohetehava pype ga'apykava pyri – hahyahi ganhi'iĩã ga erame pea hugwi:

—Momina Tupana'ga nhimonha'nga! ei ga.

18 Kiro inhi'inhi'iĩi onaranarã overaverava. Yvya oĩwyĩwy hete ranuhũ tuhẽ. Yvyakotyve'ã mbojihuvypyagwera jate ndogwerekoi nanongara. 19 A'ero cidadeuhua i'gwy'gwyri. Três ko ipeheuhũva'ea cidadeuhua peheuhũva'ea a'ero. Cidades nhaporemo yvya koty indurundurupavi he'yjuhuva'ea. Tupana'ga okwahava'ja Babilôniapeve'ã ji ndapotari ãndekote'varuhua javo. Ipopoaka hete ã novĩa a'ero. A'ereki kiro Tupana'ga onhimonha'nga hete ã ndehe onhimboahiva ojipypava ã ndehe ã ndekote'varuhuro ẽwaramo. 20 Ypa'õa oka'nhymba. Ahana'ja a'ero. Yvytyruhua ahe ndohepiaga'javi

no. [21] He'yjuhu itatiĝuhũa'java'ea amana royxaĝahiva'java'ea okya yvaga hugwi yvyakotyve'ĝa ndehe. Tupana'ga pe ĝa ete'varuhuhetei ga mbotegweteavo okote'varuhuavo. A'ereki amana royxaĝahiva'java'ea hahy ranuhũ ĝa pe. A'ereki hehanhuhũ hete amana royxaĝahiva'java'ea itatiĝuhũa'java'ea. A'ea pohyja ko quarenta quilos hetakwera ja.

17

*Kunhangwerah*ẽa oapy yhyapypeva'ea arimo

[1] Kiro Tupana'gapyrive'ga ruri ji pyri seteve'ĝa nde'yja'ga – kiroki seteve'ĝa gwereko nhaetingy'a'java'ea yvagipeve'ĝa. Ji ve ga nhi'iĝi javo:

—Herejo, ei ga. Kiro ti ji ipopoakavehẽa repiukari nde ve nehẽ Tupana'ga erame hẽa pe: "Ereko te'varuhu nde. Eho ti a'ero tata pype hahyva'ea ruvihava pype." A'ea ti Tupana'ga ei hẽa pe nehẽ – kiroki akwaimbae'ĝa upaharahẽa oapy ypiahua arimo ypiahua ruvihava arimo no paranauhũa arimo no. Onhimongyheteuhu yhya. A'ea arimo nhaporemo hẽa apygi oina. [2] He'yjuhuve'ĝa yvyakotyve'ĝa nduvihavuhu'ĝa oko hẽanhi'iĝa rupi okote'varuhuavo hẽa rendukatuavo. Hẽa yvyakotyve'ĝa mbopogwei ojihe ĝa mbote'varuhuavo oji'ja. A'ero ĝa ndekote'varuhui okovo hẽanhi'iĝa rupi gworygworyvamo hẽarekote'varuhua rehe, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

[3] Kiro ga ji rerohoi Tupana'ga ra'uva ji pojykakaturame. Ongae'ỹi me ga ji rerohoi. Pevo ji hẽa repiagi. Yhyapypeva'ea arimo hẽa apygi. Iĝwaĝahi yhyapypeva'ea. He'yjuhu hete ikwatijara hehe. Ohygahi ikwatijara hehe. Herate'varuhua pe ikwatijara i'ei Tupana'ga mbotegweteavo yhyapypeva'ea ipopoaka Tupana'ga hohe javo. Sete ko yhyapypeva'ea akaĝa. Dez ko yhyapypeva'ea ratĩa. [4] Hẽa opipyryva imongi tapy'ynhapiĝwaĝahiva'ea tapy'ynhapiĝwaĝuhũva'ea no. He'yjuhuva'ea hẽa imongi ombojigwahava ouro apopyra itakatua no pérolas no. Gwereko hẽa nhaetingy'a'java'ea ouro apopyra opo pe. Ite'varuhuranuhũva'ea oko nhaetingy'a'java'ea pype hẽate'varuhua hẽareaporoĝitate'varuhua. [5] Gwetovapya rehe hẽa gwereko ikwatijara. Hẽarera pe ikwatijara i'ei:

—Aherembikwahavipyre'yma ko hẽarera.
Três ko hẽarera.
Ojipea ko Babilônia ipopoakaheteva'ea.
Ojipea ko Akwaimbae'ĝa upahara'ĝa nemboypya.
Ojipea ko Ite'varuhuranuhũva'ea remboypya yvya koty.
A'ea i'ei ikwatijara. A'ea ko hẽarera a'ero hẽaretovapya rehe.

[6] Kiro hẽa repiaga ji ikwahavi heagwyry hẽa javo. Heagwyry hete hẽa. A'ereki hẽa horyory ranuhũ hete Tupana'ga remimo'ẽhara'ĝa manoa rehe. Ĝajikoga ĝwaramo Jesus'ga rehe hẽa ĝa jukaukari. A'ereki ĝa ndopohiri Jesus'ga hugwi.

Hẽa repiagame ji nhimomby'ahetei tuhẽ. [7] A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ji ve:

—Maraname nde nhimomby'ai? Kiro ti ji imombe'ui nde ve aherembikwahavipyre'yma hẽa mombe'gwovo. Kiro ti ji imombe'ui nde ve yhyapypeva'ea no – a'ea hẽa reroho ojihe herekovo seteva'ea oakaĝa dezva'ea ĝwatĩa no, ei ga ji ve. [8] Yhyapypeva'ea – akoja nde erehepia – a'ea ko ymyahũ oko. Aĝwamo a'ea ndokoi. Aerẽ ti a'ea ihemi yvykwaruhua hugwi nehẽ – kiroki ikwaruhua oho paivouhu, ei ga. Aerẽ ti yhyapypeva'ea ihoi hahyva'ea ruvihava pype upa avuirama nehẽ. Tiruahũ ti jupe jipi a'ero nehẽ, ei ga.

—Hepiagame ti yvyakotyve'ĝa nhimomby'ai nehẽ – kiroki ĝa ndojikogi Tupana'ga rehe ikwatijarukare'yma ga pe ojera livro pype. Ĝandera Tupana'ga ndokwatijarangavi livro pype yvagi pe tuhu ti ĝa ji pyri okovo avuirama jave'yma. Yvya apoypyagwera jate Tupana'ga ndokwatijari ĝandera, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve imombe'gwovo. Onhimomby'a ti yvyakotyve'ĝa nehẽ yhyapypeva'ea repiagame. A'ereki ymyahũ yhyapypeva'ea oko, aĝwamo ndokoi, aerẽ ti hekoi nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve imombe'gwovo.

[9] —Ojapyakaheterame jate ti ahe ikwahavi, ei Tupana'gapyrive'ga. Kunhangwerahẽa oapy yhyapypeva'ea arimo, ei ga. Seteva'ea yhyapypeva'ea akaĝa, a'e ko ji seteva'ea pe yvytyruhua pe, ei Tupana'gapyrive'ga. A'ero kunhangwerahẽa apygi seteva'ea

rehe yvytyruhua rehe, ei Tupana'gapyrive'ga. [10] Seteva'ea yhyapypeva'ea akaã, a'e
ko ji seteve'ã pe no ãnduvihavuhu'ã pe yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã pe, ei Tu-
pana'gapyrive'ga. Cincove'ã seteve'ã nde'yja'ã ndokoa'javi yvyakotyve'ã nduvi-
havuhuro. Ojipejive'ga seteve'ã nde'yja'ga oko ãnduvihavamo kiro. Ojipe'ga seteve'ã
nde'yja'ga ndokoi ve ãnduvihavuhuro. Ãnduvihavuhuro okorame ti ga topytaahi'vi
okovo ãnduvihavuhuro, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve. [11] Yhyapypeva'ea
– a'ea oko ymyahũ, aãwamo ndokoi – a'ea vehevi oko yvyakotyve'ã nduvihavuhua
seteve'ã mbohe'yikavamo. A'ero ã ei: Oitove'ã ko yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã.
Yhyapypeva'ea ko seteve'ã nde'yjava'ea a'ero. Hahyva'ea ruvihava viara rupi ihoi upa.
Pevo ti tiruahũ jupe jipi nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

[12] —Dezva'ea yhyapypeva'ea ratĩa – akoja nde erehepia – a'ea ji ei dezve'ã pe
yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã pe, ei Tupana'gapyrive'ga. Ã ndokoi ve ãnduvi-
havuhuro. Aerẽ ti yhyapypeva'ea ã mongoahi'vi nehẽ toko ti ã ãnduvihavuhuro
javo. Uma hora rupi jate ti ã ndekoahi'vi ãnduvihavuhuro yhyapypeva'ea pavẽi
nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga. [13] Nombojoyvyyvyri ãnduvihavuhu'ã ojeaporoõgita. A'ero
ti ã nhaporemo yhyapypeva'ea pokogi okovo a'ea nhi'iã rupi nehẽ. A'ereki ã
ipopoaka okovo ãnduvihavuhuro nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga. [14] Aerẽ ti ã tavukari
cordeiro'jave'ga pe nehẽ. Ãapopoakara ti cordeiro'jave'ga imombihetei nehẽ. A'ereki
ga oko yvyakotyve'ã pojykahara'ã pojykaharetero. Oko ga ãnduvihavuhu'ã ndu-
havuhuhetero. Kiroki ã oho ga rupi – ã pe ga e'i jipe: "Pehe ti jireheva'ero nehẽ,"
e ko ga ã pe. Ga ã mo'emo'ẽ ã mongomongovo toko ti ã jireheva'ero javo, ei
Tupana'gapyrive'ga. Ga rehe ã jikohetei okovo ganhi'iã rupi jate opohire'yma ga hugwi,
ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

[15] —Yhya onhimongyheteuhuva'ea – akoja nde erehepia – akoja rehe akwaimbae'ã up-
aharahẽa oapy okovo ãnduvihavuhuro, ei ga. Yhya, a'e ko ji he'yive'ã pe yvyakotyve'ã
gwyãgwyripeve'ã pe no ojipe'ã pe no – kiroki ã ojoatyatyvi ãnhi'iã – ojipe'ã pe no,
ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

[16-18] —Akwaimbae'ã upaharahẽa – akojahẽa nde erehepia – hehẽa ipopoaka yvyako-
tyve'ã nduvihavuhu'ã mondomondopavuka ãwemimbotarimova'ea rupi okovo ãndu-
vihavuhuro tuhẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.

—Dezva'ea yhyapypeva'ea ratĩa – akoja nde erehepia, akoja ko yvyakotyve'ã ndu-
vihavuhuro – ãhã ti noarõhetei akwaimbae'ã upaharahẽa nehẽ yhyapypeva'ea pavẽi
nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve. Nurã ti ã hẽa mbotegwetei hẽapopoakara mom-
biga hẽambatera pyhyga hẽa hugwi nehẽ. Tata pyvõ ti ã hẽa mbokaipavi nehẽ.
Cidadeuhua ji amombe'u hẽa mombe'urame, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji
ve. Nahã ti ã cidade rerekoi imbokaipava nehẽ. A'ereki nanongara Tupana'ga opota
ãwemimbotarimova'ea arõuka ã pe ãndeaporoõgita mbojoyvyyvyre'ymuka. Nahã ga
ei: "Tombojoyvyyvyryme ti yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã ojeaporoõgita yhyapypeva'ea
pokoga okovo a'ea nhi'iã rupi nehẽ," ei Tupana'ga. Nahã ti Tupana'ga ã nderekoi nehẽ
toho ti nhinhi'iã apiavo javo, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

18

Babilôniapeva'ea popoakara opi

[1] Tupana'gapyrive'ga hepiukapavirẽ ji ve ji ojipe'ga repiagi. Ga ko Tupana'gapyrive'ga
no ua yvaga hugwi yvagipeve'ga. Ipopoaka hete ga ãwendy'jandy'jahetero ovahema yvya
koty imbokojahuavo. [2] Hahyahi hete ganhi'iã ga erame:

—Kiro ti cidadeuhupeve'ã popoakahetea ipigi nehẽ!

Opi ãwerĩ tuhẽ, ei ga.

Kiro ti ãcidadeuhua rekoi Diabo'gapyriva'ea gwyra anhaã gwyra a'ero nehẽ Babilônia.

Pevo ti cidadeuhu pe ko he'yjuhuva'ea anhaã nhimongyi nehẽ ojoparavuhuva'ea onhi-
mono'oã, ei ga.

Pevo ti cidadeuhu pe ko he'yjuhuva'ea ipepova'ea ite'varuhuva'ea nhimongyi ojoparavuhuva'ea nehẽ no.
Kiro ti cidadeuhua ko ipepova'ea nhimono'ono'ongava nehẽ.
Nahã ti ãcidadeuhua hekoi nehẽ.
3 A'ereki yvyakotyve'ãga nhaporemo okote'varuhu cidadeuhupeve'ãga rendukatuavo, ei ga.
Yvyakotyve'ãga ndekopotarahipavi cidadeuhupeve'ãga nhi'iãga rupi okote'varuhuavo ãga ja.
Yvyakotyve'ãga nduvihavuhu'ãga no oko te'varuhu cidadeuhupeve'ãga ja ãga potaheteavo no, ei ga.
Mbatera ma'ẽhara'ãga nhaporemo yvyakotyve'ãga – kiroki ãga omondo mbatera itambere'ia pyhyga a'ero mbatera pyhyga itambere'ia mondovo no
– ãgahã oko imbateheteva'ero a'ero.
A'ereki cidadeuhupeve'ãga opyhy ranuhũ ãga hugwi ipotarahiva
imondomondovo itambere'ia ãga pe he'yjuhuva'ea pyhyga, ei Tupana'gapyrive'ga.
4 Kiro ji ojipe'ga renduvi ga rekorame yvagi pe.
—Pejipe'a ti cidadeuhupeve'ãga hugwi jireheva'ero, ei ga yvyakotyve'ãga pe.
A'ereki ãga oko te'varuhu hete, ei ga.
Tapekoi ti ãga ja.
Pe ndekote'varuhue'ymame ti Tupana'ga pe nderekokatui imondoe'yma hahya pe me nehẽ imondorame ãga pe nehẽ.
Omondo ti ga hahyhetea cidadeuhupeve'ãga pe nehẽ.
5 A'ereki ãgandekote'varuhua he'yjuhu hete.
Okwahava'ja Tupana'ga ãgandekote'varuhua a'ea arõe'yma, ei ga ojiheve'ãga pe.
6 Cidadeuhupeve'ãga oko te'varuhu imondovo hahya he'yiva'ea ikwehe.
He'yjuhuva'ea ti pemondo hahya cidadeuhupeve'ãga pe a'ero.
Omondomondo ãga hahya ikwehe.
Johe ti pemondomondo hahya cidadeuhupeve'ãga pe a'ero, ei ga.
Cidadeuhupeve'ãga yvyakotyve'ãga mbote'varuhu.
A'ereki yvyakotyve'ãga ãwendu katu okovo ãnhi'iãga rupi okote'varuhuavo.
A'ero ti hahyro yvyakotyve'ãga pe nehẽ.
Johe ti pemondo ranuhũ hahya cidadeuhupeve'ãga pe a'ero
ãga ãga mbote'varuhuro ãwaramo, ei ga.
7 He'yjuhuva'ea rerekovo ãwaramo ãga nhimbohetei.
He'yjuhuva'ea ti pemondo hahya ãga pe a'ero ãga mongoveveuhuavo, ei ga.
A'ereki ãga e'i onhimboheteavo:
“Nhande ko yvyakotyve'ãga nduvihavuhua.
He'yjuhuve'ãga nhande rerekokatui nhande rejare'yma.
Ndiajehe'oi ti nhande nhandekoveveuhue'yma nehẽ.” A'ea ãga ei.
8 Nurã ti karugwara ruri ãga pe nehẽ.
Kotihĩ ti turi karugwara he'yjuhuva'ea ãga pe ara rupi ve nehẽ.
Omano ti ãga nehẽ.
Ojehe'o ti ãga okoveveuhuavo nehẽ.
Ahã tuhẽ ti mbatera ãga pe nehẽ.
Ty'arateuhua ti ãga jukai nehẽ.
Tata ti ãga mbokaipavi nehẽ.
Nahã nhaporemo ti ãga pe ara rupi ve nehẽ.
A'ereki Tupana'ga ipopoaka hete nhandepojykaharete'ga.
Gaha ti omondouka karugwara ãga pe ãga ndekote'varuhuro ãwaramo, ei ga.
9 —Yvyakotyve'ãga nduvihavuhu'ãga – kiroki ãga ãwendu katu cidadeuhupeve'ãga nhi'iãga okote'varuhuavo ãga ja he'yjuhuva'ea rerekovo – ãgahã ti ojehe'o nehẽ cidadeuhupeve'ãga ndehe ovy'are'yma tata cidadeuhua mbokaipavame, ei ga. Nahã ti ãga ndekoi tatatiãuhũa repiagame nehẽ. A'ereki tatatiãuhũa ohẽ cidadeuhupeve'ãga mbokaipava hugwi. 10 Irupeuhu ti ãga ami nehẽ okyhyjiavo ãwaramo ãambokaja hugwi. Ãga ti e'i nehẽ:

“Ite'va! Ite'va cidadeuhupeve' g̃a pe Babilôniapeve'g̃a pe.
Ipopoaka hete g̃a novĩa.
Kotihĩ tuhẽ uma hora rupi tuhẽ Tupana'ga imondopavukari karugwara g̃a pe g̃a ndekote'varuhuro g̃waramo.”
Nahã ti yvyakotyve'g̃a nduvihavuhu'g̃a ei okyhyjiavo nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.
11 —Mbatera ma'ẽhara'g̃a ti g̃a jehe'opavi nehẽ cidadeuhupeve'g̃a ndehe ovy'are'yma yvyakotyve'g̃a nehẽ. A'ereki cidadeuhupeve'g̃a manoro g̃waramo tegwete g̃anembipy-hyga'jahava mbatera ma'ẽhara'g̃a hugwi, ei ga.
12 —Ndopyhyga'javi ti g̃a ouro, prata, itakatua, pérolas, tapy'ynhapipyryva linho apopyra, tapy'ynhapiĩgwag̃ahiva'ea, tapy'ynhapinhymahĩva'ea, tapy'ynhapiĩgwag̃uhũva'ea, yva nehẽ no – kiroki yva ko perfume ojoparavuhuva'ea, ei ga.
—Hyrua ojoparavuhuva'ea ti g̃a ndopyhyga'javi nehẽ no: elefante ranha apopyra, yvapyryva apopyra, bronze apopyra, ferro apopyra, ita apopyra. A'ea apopyra nhaporemo hyrua ti g̃a ndopyhyga'javi omanomo g̃waramo nehẽ, ei ga.
13 —Ndopyhyga'javi ti g̃a perfume nehẽ: canela, nhandya, incenso, mirra, yva rytya, ei ga. Vinho, óleo, farinha de trigo, trigo – a'ea nhaporemo ti g̃a ndopyhyga'javi nehẽ, ei ga. Gados, ovelhas, cavalos ti g̃a ndopyhyga'javi nehẽ. Ndopyhyga'javi ti g̃a carretas omanomo g̃waramo nehẽ, ei ga. Okoteheve'g̃a – kiroki ipiro'ye'ỹve'g̃a – g̃ahã ti g̃a ndopyhyga'javi imondoa'jave'yma itambere'ia g̃a ndehe nehẽ toko ti g̃a okoteheva'ero oporavykyheteavo nhande ve jate jave'yma, ei ga.
—A'ero ti mbatera ma'ẽhara'g̃a ei cidadeuhupeve'g̃a pe nehẽ:
14 “Ikatuheteva'ea penembipotarahiva'ea oji'i – a'ea oka'nhy pe hugwi.
Heheva'ea ikatuheteva'ea pavẽi oka'nhy tuhẽ pe hugwi.
A'ea nhaporemo ti pe ndapehepiaga'javi tuhẽ nehẽ.”
A'ea ti g̃a ei cidadeuhupeve'g̃a mbokaipava repiaga nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.
15 —Na tuhẽ ti mbatera ma'ẽhara'g̃a ei nehẽ – kiroki g̃a omondo mbatera nhaporemo cidadeuhupeve'g̃a pe ipyhygahiva itambere'ia. Okyhyjiheteavo g̃waramo g̃ambokaja hugwi ti g̃a ami irupeuhu cidadeuhupeve'g̃a hugwi nehẽ. Ojehe'o ti g̃a ovy'are'yma g̃waramo g̃a ndehe, ei ga.
16 —Ã̃a ti e'i nehẽ:
“Ite'va! Ite'va cidadeuhupeve'g̃a pe
– kiroki g̃a omongi tapy'ynhapipyryva linho apopyra, tapy'ynhapiĩgwag̃ahiva'ea no, tapy'ynhapiĩgwag̃uhũva'ea no.
He'yjuhuva'ea g̃a imongi ombojigwahava ouro apopyra, itakatua no pérolas no.
17 Kotihĩ tuhẽ uma hora rupi tuhẽ g̃ambaterahetea oka'nhymba!”
A'ea ti mbatera ma'ẽhara'g̃a epavi okyhyjiavo cidadeuhupeve'g̃a mbokaipava repiaga nehẽ, ei ga.
—Yharuhua mopyryrỹhara'g̃a nduvihava'g̃a yarupive'g̃a no yharuhua mopyryrỹhara'g̃a no mbatera ma'ẽhara'g̃a no – kiroki g̃a onhimombate yarupive'g̃a – g̃a nhaporemo ti irupeuhu o'ã cidadeuhupeve'g̃a hugwi nehẽ, ei ga. 18 Cidadeuhupeve'g̃a mbokaipava g̃waramo ti tatatiĩguhũa ihemi nehẽ. A'ero ti g̃a jehe'oi tatatiĩguhũa repiagame nehẽ. E'i ti g̃a nehẽ: “Ahã cidadeuhupeve'g̃a'jave'g̃a imbateheteve'g̃a!” A'ea ti g̃a ei cidadeuhupeve'g̃a mbokaipava repiaga nehẽ, ei ga.
19 A'ero ti g̃a imombori otimbuguhua oakag̃a rehe nehẽ orokoveveuhu ore javo. Ovy'are'yma ti g̃a jehe'oi g̃a ndehe nehẽ. E'i ti g̃a nehẽ:
“Ite'va! Ite'va cidadeuhupeve'g̃a pe!
– kiroki g̃a omombate yharuhua jara'g̃a ipyhyga g̃ambaterahetea pyryva'ea g̃a hugwi imondovo itambere'ia g̃a pe.
Kotihĩ tuhẽ uma hora rupi tuhẽ oka'nhymba g̃a hugwi g̃a mbokaipavame.”
A'ea ti mbatera ma'ẽhara'g̃a ei nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo.
20 —Tohoryory ti yvaga! ei Tupana'gapyrive'ga.

Pejoryjory ti pyryva'ero no Tupana'gareheva'ero.
Pejoryjory ti Jesus'ga moirũharamo.
Pejoryjory ti Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharamo.
A'ereki hahyaĝwama cidadeuhupeve'ĝa pe Tupana'ga remimondoaĝwama ĝa ndekote'varuhuro ĝwaramo pe me, ei Tupana'gapyrive'ga.
[21] Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga ipopoakaheteve'ga ipyhygi itauhua. Ipohyi itauhua ĝwehanhuhũro yngu'auhua jaime. Ypiahua ruvihava pype ga imombori. Kiro ga ei:
—Nahã ti Tupana'ga ĝa momboheteukari cidadeuhupeve'ĝa Babilôniapeve'ĝa nehẽ.
Ndihepiaga'javi tuhẽ ti nhande ĝa a'ero nehẽ, ei ga.
Cidadeuhupeve'ĝa pe Babilôniapeve'ĝa pe ga ei:
[22] —Ndokoa'javi ti harpa monhi'ĩhara'ĝa, flauta monhi'ĩhara'ĝa, trombeta monhi'ĩhara'ĝa pecidadeuhu pe nehẽ.
Norohenduva'javi tuhẽ ti ore ĝa pecidadeuhu pe nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga cidadeuhupeve'ĝa pe Babilôniapeve'ĝa pe.
Ndokoa'javi ti ĝa pecidadeuhu pe nehẽ
– kiroki ĝa oapo paravuhu kwaha ikatuheteva'ea.
Ndorohepiaga'javi tuhẽ ti ore ĝa pecidadeuhu pe nehẽ, ei ga.
Ndokoa'javi ti ĝa pecidadeuhu pe nehẽ
– kiroki ĝa ombo'i trigo yngu'a'java'ea nehẽ.
Norohenduva'javi tuhẽ ti ore ĝa pecidadeuhu pe nehẽ, ei ga.
[23] Nombokojahua'javi tuhẽ ti lamparina pecidadeuhu pe nehẽ.
Nahembirekoa'javi ti ĝa pecidadeuhu pe nehẽ.
Norohenduva'javi tuhẽ ti ore ĝa pecidadeuhu pe nehẽ.
Nahã ti tiruahũ pe me nehẽ.
Kiroki ĝa oma'ẽ mbatera pecidadeuhu pe – ĝahã ko jukwahave'ĝa yvya koty ikwehe.
Pejipajivo pe ĝagwyripeve'ĝa moandyandyipavi, ei Tupana'gapyrive'ga Babilôniapeve'ĝa pe.
[24] Ji ve ga ei no:
—Nahã ti tiruahũ cidadeuhupeve'ĝa pe Babilôniapeve'ĝa pe nehẽ.
A'ereki ocidadeuhu pe ĝa Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ĝa apiti
Tupana'ga remimo'ẽhara'ĝa apitiavo no.
Oapitiuka ĝa akoja'ĝa nhaporemo yvya koty, ei Tupana'gapyrive'ga.

19

Timbohete ti Tupana'ga

[1] Tupana'gapyrive'ga hepiukapavirẽ ji ve ji hahyahiva'ea renduvi. He'yjuhuve'ĝa po ohapukai yvagi pe, a'e ji henduvame. Nahã ĝa ei:
—Timbohete ti Tupana'ga nhanderuvihavuhuhete'ga!
Tupana'ga ojiheve'ĝa ndekote'varuhua mombohetei ĝa mombyryva avuirama.
Kiro ti ga ĝa nderohoukari ojipyri yvagi pe nehẽ.
Gaha ti timboukwaha hete tikatu hete ti ga javo.
Gaha ti timbohete.
Gaha ti toko nhanderuvihavuhuhetero opopoakahetero.
[2] Oko katu hete ga o'erame a'itituhẽva'ea imondovo hahya okote'varuhuve'ĝa pe.
A'ereki ga e'i akojahẽa pe akwaimbae'ĝa upaharahẽa pe: “Ereko te'varuhu nde.
Eho ti a'ero tata pype hahyva'ea ruvihava pype.”
Nahã ga ei hẽa pe.
Ereki hẽa yvyakotyve'ĝa mongo te'varuhu
ĝa ndekoro ĝwaramo hẽanhi'iĝa rupi.
Nahã Tupana'ga ojiheve'ĝa ndepygi hẽa rehe.
A'ereki hẽa oapitiuka ĝa, ei ĝa yvagi pe.
[3] Hahyahi onhi'iĝame ĝa ea'javi:

—Timbohete ti Tupana'ga!
Tatatiğuhũa kiro ihemi ogwovo hẽambokaipava hugwi.
Nane'ymi ti ihemi avuirama nehẽ, ei ğa yvagi pe.
4 A'ero vinte e quatrove'ğa huvihavuhu'ğa quatrove'ğa pavẽi, ğa nhinoği ojovapyvo yvya
rehe Tupana'ga mboheteavo. Kiro ğa Tupana'ga mbohetei Tupana'ga apygame oapykava
rehe okovo yvyakotyve'ğa nduvihavuhuhetero. E'i ğa:
—Na tuhẽ! Amém! Timbohete ti Tupana'ga!

Cordeiro'jave'ga rembirekohava

5 Kiro ji ojipe'ga renduvi. Ji henduvame ga ei:
—Pe nhaporemo ti pembohete Tupana'ga Tupana'gareheva'ero ganhi'iğa
rendukatuharamo.
Okoteheva'ero pembohete ti ga penduvihavamo pavẽi!
A'ea ji henduvi ga nhi'iğame ga'apykavareheve'ga apykava hugwi.
Ga'apykavareheve'ga oapy hehe okovo aheruvihavuhuhetero.
6 Kiro ji ğa nenduvi. Ojatykave'ğa po, he'yjuhuve'ğa po, a'e ji. Ğahã po ohapukai.
Typojuhetea pyambua – a'ea po poro, a'e ji. Onaranarã hete ranuhũ po, a'e ji ğa nenduva.
Hahyahi onhi'iğa ğa erame:
—Timbohete ti Tupana'ga!
A'ereki kiro Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero.
Ga ko ipopoaka ğa hohe pa, ei ğa.
7 Xajoryjory ti!
Timbohete ti ga mbojirovia nhanderoryroryvamo ga rehe.
A'ereki cordeiro'jave'ga ti hembireko kiro.
Garembirekohẽa onhimboavujikweripe.
8 Kiro tapy'ynhapipyryva mondohava hẽa pe ndiky'ai'i'iva'ea tapy'ynhapitiğahivuhuva'ea
linho apopyra.
A'ero hẽa omongi, ei ğa.
Tapy'ynhapipyryva linho apopyra ko Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa pira.
Tapy'ynhapipyryva linho apopyra, a'e ji Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa ndekokatua
pe.
9 Ji ve Tupana'gapyrive'ga ei:
—Ekwatija ti imombe'gwovo. "Horyory ğa – kiroki ğa pe ji a'e: Aerẽ ti pejo i'gwovo
toryvi pe cordeiro'jave'ga mohembirekohai pe nehẽ." A'ea ti ekwatija, ei ga ji ve. A'ea ko
a'itituhẽva'ea Tupana'ga ea, ei ga ji ve.
10 Kiro ji nhinoği gapya pyri tambohete ti ji ga javo. A'ero ga ei ji ve:
—Terenhinoği ji pyri ji mboheteavo. Tupana'ga ti embohete. Ji ko Tupana'gapyriva'ero
reki jitekovo ganhi'iğa rupi nde ja neirũ'ğa ja no – kiroki ğa ojiko Jesus'ga rehe
gamombe'ua rehe. A'ereki Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ğa nemimombe'ua
nhaporemo ko Jesus'ga mombe'ua, ei ga ji ve.

Cavalo'arimove'ga tiğuhũva'ea'arimove'ga

11 Kiro ji hepiagi. Yvaga ojipe'a jipe. Nanime ji hepiagi cavalo tiğuhũva'ea! Kiroki ga
oapy i'arimo – mokõi ko garera. Ğambojikohara ko garera. A'ereki ga ombojiko ğa ojihe.
Ga pyryvamo ğwaramo ğa gwerovia ganhi'iğa. Garera ko A'itituhẽva'ea mombe'uhara no.
Gaha pyry hete imondovo hahya okote'varuhuve'ğa pe otavuka ğa pe pendeko te'varuhu
pe javo. 12 Hendy'jandy'ja gareakwara tata ja. Gwereko ga he'yjuhuva'ea akanitara oakağa
rehe. Akanitara repiagame ji ei: Aheruvihavuhuhete'ga tuhẽ ko ga! Gwereko ga ikwatijara
ojihe. Ikwatijara e'i garera pe. Gaha jate okwaha akoja ojera. 13 Omongi ga tapy'ynhapira
imondevipyra aherekoa pype. Garera ko Tupana'ga nhi'iğa.
14 Gareviri gasoldados'ğa nduri yvaga hugwi. Oapy ğa cavalos arimo tiğuhũva'ea
arimo. Omongi ğa tapy'ynhapipyryva linho apopyra tapy'ynhapitiğahivuhuva'ea
ndiky'ai'i'iva'ea. 15 Gajurua rupi ihemi haimbejovaiva'ea ogwovo.

—A'ea pyvõ ti ji imombigi ğapopoakara yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa popoakara nehẽ, ei ga. Ahe ja – kiroki ahe onupã ojipe'ğa yvyra pyvõ metalva'ea pyvõ toko ti ğa nhinhi'iğa rupi javo – ahe ja ti ji hendukatuukarahai yvyakotyve'ğa pe nhinhi'iğa nehẽ jitekovo ğanduvihavuhuhetero nehẽ, ei ga. Yva'ia mu'umu'ũhara'ğa omu'umu'ũ yva'ia imu'umu'ũhavuhua pype. Ğa ja ti ji yvyakotyve'ğa mu'umu'umi jitekovo Tupana'ga nhi'iğa rupi nehẽ Tupana'ga nhimonha'ngahetero ğwaramo ğa ndehe, ei ga. Tupana'ga ipopoaka hete ğa hohe pa.

A'ea cavalo arimove'ga ei ikwahava omondoa. [16] Opira rehe tapy'ynhapipukuhuva'ea rehe cavalo arimove'ga gwereko ikwatijara o'uva rehe no. Ikwatijara e'i garera pe.

Garera ko Yvyakotyve'ğa nduvihavuhu'ğa nduvihavuhuhetea.

Garera ko Yvyakotyve'ğa pojykahara'ğa pojykaharetea.

[17] Kiro ji Tupana'gapyrive'ga repiagi yvagipeve'ga. O'ã ga kwara arimo. Hahyahi ganhi'iğa ga erame ipepova'ea pe nhaporemo – kiroki oveve yvatea gwyrimo. Jupe ga ei:

—Pejihe'ae'a ti pejigwovo yvya koty onhimono'ono'oğa Tupana'ga remimboavujikweri pe i'gwovo ipopoakaheteve'ga remimboavujikweri pe. He'yjuhuva'ea ga omboavujikwe, ei ga. [18] Penhimono'ono'õ ti ti'u ti ğanda'oa javo yvyakotyve'ğa nduvihavuhu'ğa nda'oa soldados'ğa nduvihavuhu'ğa nda'oa no ipopoakaheteve'ğa nda'oa no cavalos ra'oa no cavalos arimove'ğa nda'oa no. Penhimono'õ ti ti'u ti ğanda'oa nhaporemo javo – kiroki ğa oporavyky ojive jate ipiro'yve'ğa, kiroki ipiro'ye'ỹve'ğa ğa ğa mboporavykyuka ğa mbopohirukare'yma ojihugwi. Pe'u ti okoteheve'ğa nda'oa ğanduvihavuhu'ğa nda'oa no, ei Tupana'gapyrive'ga ipepova'ea pe.

[19] Kiro ji hepiagi yhyapypeva'ea yvyakotyve'ğa nduvihavuhu'ğa no ğasoldados'ğa no. Otavuka pota ğa ga pe – kiroki ga oapy cavalo arimo tiğuhũva'ea arimo. Ojatyka ğa ua xatavuka ti ga pe gasoldados'ğa pe no javo.

[20] Kiro cavalo'arimove'ga yhyapypeva'ea pyhygi imomboa tata pype. Opyhy ga Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ga no ga momboa tata pype. Ojikwe Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ga oapo ahemonhimomby'ava'ea yhyapypeva'ea rovai pyteri pe. Ğwemimonhimomby'ava'ea pyvõ ga omoandyandyi ğa a'ero – kiroki ğa okwatijaruka yhyapypeva'ea apoa ojihe, kiroki ğa ombohete yhyapypeva'ea ra'angava no. Kiro cavalo'arimove'ga ga pyhygi ga momboa tata pype ga rekojirame. Yhyapypeva'ea ga ipyhygi imomboa tata pype no hekojirame. Tata ko hehanhuhũva'ea ypiahua'java'ea. Gwereko enxofre ipype no. Hakuvahi enxofre okairame tata pype.

[21] Kiro cavalo'arimove'ga yhyapypeva'eareheve'ğa jukai. Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'gareheve'ğa ga ğa jukai no. Huvihavuhu'ğa soldados'ğa ndeheve ga ğa jukapavi. Oapoa pyvõ haimbejovaiva'ea pyvõ – kiroki haimbejovaiva'ea ohẽ gajurua rupi – a'ea pyvõ ga ğa jukai.

Kiro ipepova'ea nhaporemo heve'ngaro i'gwovo ğanda'oa.

20

Os mil anos

[1] Kiro ji Tupana'gapyrive'ga repiagi ga jyvame yvaga hugwi. Gwereko ga chave tape'a ji yvykwara ruvihavuhua rovapytymbava javo. Paivouhu oho yvykwara ruvihavuhua. Gwereko ga itanhuramuhũa hehanhuhũheteva'ea opo pe. [2] Kiro ga tejuhua'javuhuva'ea pyhygi. Tejuhua'javuhuva'ea ko mboja'jave'ga ymyahũve'ga. Mboja'jave'ga rera ko Diabo ite'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga anhağa ruvihavuhu'ga. Mboja'jave'ga rera ko Satanás no. Tupana'gapyrive'ga opyhy tejuhua'javuhuva'ea ikwa itanhuramuhũa pyvõ tohoyme ti tejuhua'javuhuva'ea mil anos rupi javo.

[3] Kiro ga tejuhua'javuhuva'ea mombori yvykwara ruvihavuhua pype. Yvykwara ruvihavuhua ga hovapytymi chave pyvõ a'ero ikwatija inoğa hehe tohema'javyme ti tejuhua'javuhuva'ea javo.

—Tohoa'javyme ti akoja yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa moandyandyja'jave'yma kiro, ei ga. Mil anos kwavirẽ ti ji tamohẽ tejuhua'javuhuva'ea jugwi nehẽ, ei ga. Ohemirẽ ti topytaahi'vi yvya koty nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.

4 Kiro ji ğanduvihava'ğa ndepiagi ğa apygame oapykava rehe. Tupana'ga ğa mboapygukari hehe toko ti ğa ğanduvihavamo javo. Ikwahava omondoa ğa ei:

—Timoirũ ti Tupana'ga ga erame yvyakotyve'ğa pe, ei ğa oapygame. Xa'e ti okote'varuhuve'ğa pe: "Peko te'varuhu pe." Pyryve'ğa pe ti xa'e: "Pepyry pe." Nahã ti timoirũ Tupana'ga, ei ğa.

Kiro ji ahemanoagwera ra'uva repiagi jukapyra ra'uva. He'yjuhu ahemanoagwera ra'uva. Nahã ko ahe rekoi yvya koty omanoe'ymame: Ahe omombe'umbe'u Jesus'ga Tupana'ga nhi'iğa no. Nombohetei ahe yhyapypeva'ea. Nombohetei ahe yhyapypeva'ea ra'angava no. Ndokwatijarukari ahe yhyapypeva'ea apoa gwetovapya rehe. Ndokwatijarukari ahe a'ea opoa rehe no. Nahã ahe rekokatui. Ahe Jesus'ga mombe'urame ahearõe'ỹve'ğa aheakağa mombori ahe jukavo a'ero. Aerẽ ahe kwerava'javi. Kiro ahe rekoi huvihavamo Cristo'ga pavẽi mil anos rupi. 5 A'ea ko jypya ahembogwerahava. Ojipeva'ea ndokwerava'javi ve. Mil anos kwavirẽ ahe nhaporemo ahe kwerava'javi. 6 Tupana'ga remimo'ẽharamo tuhẽ ğa oko – kiroki ğa okwerava'ja jypya rupi ahembogwerava'jahava rupi. Pyry hete hete ğa pe no. Nomanoa'javi ti ğa nehẽ. Nurã ğa nomanoi ahemanoa'jahava rupi. Ikwava'ẽhavamo ğa ndekoi ikwava'eğa Tupana'ga pe Cristo'ga pe no. Ojipe'ğa nduvihavamo ğa ndekoi Cristo'ga pavẽi mil anos rupi.

Tupana'ga omombi Satanás'ga popoakara

7 Mil anos kwavirẽ tejuhua'javuhuva'ea kwaharahava Satanás'ga kwaharahava. A'ero Satanás'ga hemi yvykwaruhua ruvihavuhua hugwi.

8 Kiro ga hoi a'ero yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa moandyandyita. Tyapyra koty ga hoi nhimbya koty no kwara pora koty no kwara kia koty no. Pea pe nhaporemo ga hoi ğa moandyandyita Gogue pe Magogue pe no. Nahã ga ğa mbojatykai totavuka ti ğa javo. He'yjuhu hete ranuhũ ğa. He'yjuhu y'ytiğa hay'iuhuva'ea ypiahua ruvihava rembeyvyripeva'ea. Na jitehe he'yjuhu hete ranuhũ ğa ojatykarame – kiroki ğa ğwendu katu Satanás'ga nhi'iğa otavukapota.

9 Ohygahi ğa yvya rehe onhimongyavo. Onhatimatimana ğa hoğahoi upa Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa nduhava pyri cidade pyri – kiroki cidade Tupana'ga remiarõhetea. Emo tata ijyvi Tupana'ga hugwi ua yvaga hugwi ovahema yvya koty yvyakotyve'ğa gwyripeve'ğa moka'nhyma. 10 Diabo'ga ko ğamoandyandyihara'ga Satanás'ga. Kiro gamombora tata pype ypiahua'java'ea pype. Gwereko enxofre ipype no. Hakuvahi enxofre a'ero. Tata pype yhyapypeva'ea oko jipe Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ga pavẽi. Hahy hete ti jupe ga pe no Diabo'ga pe no arimo ypytunimo no avuirama nehẽ.

Tupana'ga e'i ahe ve peko te'varuhu pe javo

11 Kiro ji hepiagi ojipea huvihavuhuhete'ga apykava. Huvihavuhu hete ga'apykava tiğuhũva'ea. Hehe ji ga repiagi ga'apykavareheve'ga, ga apygame oina okovo huvihavuhuhetero. Ga hugwi yvya ka'nhymi yvaga pavẽi. Ndatekwava'javi a'ero yvya rehe yvaga rehe no.

12-13 Kiro ji omanove'ğa ndepiagi ğa amame Tupana'ga rovai pyteri pe. Ã ko okoteheve'ğa aheruvihava'ğa no. Ypiahua ruvihava hugwi ğa ẽi ua. Omanoa hugwi ğa ẽi ua. Omanove'ğa gwyra hugwi ğa ẽi ua. Nahanahã omanove'ğa nduri o'ama Tupana'ga rovai pyteri pe.

Kiro Tupana'ga ipe'ai livros. Ojipea livro ga ipe'ai no. A'ea pype ga okwatijaripe ğandera tuhu ti ğa ji pyri upa okovo avuirama nehẽ javo – kiroki ğa ojiko ga rehe.

Kiro livros ga imonhi'iği – kiroki akoja ga ope'a ypy. A'ea pype ga okwatijaripe omanove'ğa ndeaporoğita nanani. Kiro ga imonhi'iği ikwahava'java ğandekote'varuhua. Nurã ga ei ğa pe ğa amame gwovai pyteri pe:

—Nahanahã pe ndekote'varuhui, ei ga.

Inainani ga ei omanove'ğa pe.

14 Kiro ga imombori ahemanoa tata pype ypiahua'java'ea pype. Omanove'ğa gwyra ko ga imombori no tata pype ypiahua'java'ea pype. Ypiahua'java'ea ko tata. Ahemondoa ipype ko ahemanoa'java.

15 Kiro ga imonhi'iğı ojipea livro – kiroki akoja pype ga okwatijaripe ğandera tuhu ti ğa ji pyri javo. Omonhi'ĩ ga a'ea. Omanove'ğa ndera rekoe'ymame ipype ga ğa mombori tata pype ypiahua'java'ea pype.

21

Cidadepyahua Jerusalémpyahua

1 Kiro ji hepiagi yvagapyahua yvyapyahua no. A'ereki yvagaymyana opa yvyaymyana pavẽi. Ahana'ja ypiahua ruvihava yvya koty.

2 Kiro ji hepiagi cidadepyryva Jerusalémpyahua rurame Tupana'ga hugwi ohema yvaga hugwi ua. Omboavujikwe jipe ga cidadepyryva imbokatuavo. A'ero cidade oko kunhangwerahẽa ja ğa hẽa mboavujikwerame tahembireko hẽa ga pavẽi kiro javo.

3 Kiro ji yvagipeve'ga renduvi. Hahyahi ganhi'iğa ga erame yvaga hugwi:

—Kiro Tupana'ga ronga oko yvyakotyve'ğa pyteri pe, ei ga. Kiro ti Tupana'ga ruvi ğa pyri nehẽ. Kiro ti yvyakotyve'ğa oko gagwyripeva'ero gareheva'ero nehẽ. Ga tuhẽ ti oko ğa pyri nehẽ okovo ğanduvihavuhuhetero nehẽ, ei ga. 4 Tupana'ga ti ihypavi ğandeahya ğandeakwara hugwi nehẽ tapejehe'oa'javi ti javo, ei ga. Nomanoa'javi ti ğa nehẽ. Ndokoveveuhua'javi ti ğa nehẽ. Ndojehe'oa'javi ti ğa nehẽ, ei ga. Ndahahya'javi ti ğa pe nehẽ. A'ereki jypyva'ea apoa opa yvagaymyana apoa yvyaymyana apoa, ei ga yvaga hugwi.

5 Kiroki ga oapy oapykavuhua rehe yvagi pe okovo aheruvihavuhuhetero – gaha e'i:

—Kiro ji japoi ipyahuva'ea nhaporemo, ei ga.

Ji ve ga ei:

—Ekwatija ti. A'ereki ji'ea ko a'itituhẽva'ea. Pyry ahe heroviari a'ero, ei ga ji ve.

A'ero ga ei:

6 —Momina jiporavykya ko, ei ga ji ve. A'apo pa ji ko. Ji ypy ko ako jipe jahykavamo Alfa. Mbapavamo ji ako jahykavamo Ômega, ei ga. Amongo ti ji ğa jijipyri avuirama nehẽ – kiroki ğa oko pota ji pyri ojikoga ji rehe. Ğamongoağwama pe ji ei: Auka ji ğa pe yhypyryva ahemongohava. Tomondoyme ti ğa ikwepykava ji ve nehẽ, ei ga.

7 —Kiroki ğa ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğa onhimomiranama jipi – ğa pe ti ga imombyrypavukari nehẽ. Ako ti ji ğanduvihavuhuhetero nehẽ. Oko ti ğa jira'yramo nehẽ, ei ga.

8 —Ojipe'ğa ti oho tata pype nehẽ –
kiroki ğa okyhyji ite'varuhuve'ğa hugwi okoe'yma nhinhi'iğa rupi tombuhuryme ti ğa hahya nhande ve javo.
Ojipe'ğa ti oho tata pype nehẽ no
ojikoge'ỹve'ğa ji rehe,
okote'varuhuve'ğa,
iporojukahara'ğa,
ndoakwahavive'ğa – kiroki ğa gwereko ğwembireko'ğarũive'ğa.
Ojipe'ğa ti oho tata pype nehẽ no
ipajive'ğa,
aherembiapopyra mboheteve'ğa,
i'mbeve'ğa nhaporemo.
Ğa nhaporemo ti oho tata pype ypiahua'java'ea pype upa nehẽ, ei ga. Gwereko enxofre ipype nehẽ no. Hakuvahi ti enxofre okairame tata pype nehẽ. Ahemondoa ipype ko ahemanoa'java, ei ga.

9 Kiro Tupana'gapyrive'ga ruri ji pyri seteve' g̃a nde'yja'ga – kiroki seteve'g̃a gwereko
nhaetingy'a'java'ea tynahẽva'ea seteva'ea heka'voga karugwara mbapavava'ea jugwi.
G̃ande'yja'ga ruri ji pyri onhi'iĝa ji ve.
—Herejo ji rupi. Kiro ti ji hẽa repiukari nde ve cordeiro'jave'ga rembirekohẽa. Hẽa ti
hembireko ga pavẽi nehẽ, ei ga.
10 Kiro ga ji rerohoi Tupana'ga ra'uva ji pojykakaturame. Yvytyruhua rehe hehan-
huhũva'ea rehe ga ji rerohoi. Paivouhu ihoi yvate yvytyruhua. Ji amame yvytyruhua
rehe ga hepiukari ji ve cidade ruvihava Jerusalémpyryva. A'ero ji hepiagi cidade ihemame
yvaga hugwi ijyva ua Tupana'ga hugwi. 11 Hendy'jandy'ja cidade herekovo ĝwaramo
Tupana'ga rendy'java gakatua. Hendy'jandy'ja cidade itakatuhetea ja jaspe'java'ea
cristal'java'ea ipyhava'ea. He'yjuhu hete itambere'ia itakatuhetea rehe. Nanongara ja
cidade hendy'ja.
12 Hehanhuhũ cidade rokairungava. Yvovouhu no hokairungava. A'ereki paivouhu
hokairungava pukuhua oho yvate. Cidade gwereko portas. Doze ko cidade herekoi portas.
Portas pyri g̃a nag̃anani opyta dozeve'g̃a Tupana'gapyrive'g̃a. Portas nanani gwereko
aherakykwepohara'g̃a ndera ojihe. Israelva'ea ra'yrava'ea rakykwepohara'g̃a ndera ko
ahera'yrava'ea rera. Doze ko g̃andera a'ero. 13 Kwara pora koty cidade gwereko três portas.
Nhimbya koty cidade gwereko três portas. Tyapyra koty cidade gwereko três portas.
Kwara kia koty cidade gwereko três portas.
14 Cidade rokairungava oko dozeva'ea rehe hokairungava pyhykava rehe itauhua
apopyra rehe. Hokairungava pyhykava rehe nhaporemo oko ikwatijara. Ikwatijara
e'i dozeve'g̃a ndera pe cordeiro'jave'ga moirũhara'g̃a ndera pe. G̃andera nanani oko
hokairungava pyhykava rehe.
15 Kiroki ga onhi'ĩ ji ve – gaha gwereko ta'akwarete'ia ouro apopyra a'ea pyvõ ti ji
taha'ã ikwahava ipukuhua javo cidade pukuhua portas pukuhua no cidade rokairungava
pukuhua no.
16 Ojo'jajo'jaime cidade rova pukuhua kwara pora koty nhimbya koty pavẽi tyapyra
koty pavẽi kwara kia koty pavẽi. Cidade rova pukuhua ga ha'ãha'ag̃i ta'akwarete'ia
pyvõ nha'angava pyvõ. Paivouhu ihoi ojipejiva'ea pukuhua cidade rova pukuhua ogwovo
dois mil e duzentos quilômetros. Cidade yvovouhua pukuhua oko cidade rova pukuhua
ja. A'ereki paivouhu oho cidade yvateuhu no ogwovo yvovouhuro dois mil e duzentos
quilômetros no.
17 Cidade rokairungava nhanamuhũa ga ha'ãha'ag̃i. Nhanamuhũa pukuhua ko sessenta
e quatro metros.
Nahã Tupana'gapyrive'ga ha'ãha'ag̃i. Ojo'ja nha'angava Tupana'gapyrive'ga apoa
yvyakotyve'g̃a apoa pavẽi.
18 Cidade rokairungava ko itakatua apopyra jaspe apopyra. Cidade ko ouropyryva
nhaporemo japopyra – kiroki ouro nomombaraviva'ea. Nurã ouro oko vidro ja – kiroki
vidro nomombaraviva'ea. Nurã ji hepiagi ouro yvytera pype. 19-20 Cidade rokairungava oko
hokairungava pyhykava rehe ita apopyra rehe dozeva'ea rehe. Hokairungava pyhykava
mbojigwahava ko itakatuheteparavuhua. He'yjuhu hete itambere'ia itakatuhetea rehe.
Hokairungava pyhykava nanani oko itakatuhetea. A'ea ko nahã:
Ojipea ko jaspe.
Ojipea ko safira.
Ojipea ko ágata.
Ojipea ko esmeralda.
Ojipea ko sardônio.
Ojipea ko sárdio.
Ojipea ko crisólito.
Ojipea ko berilo.
Ojipea ko topázio.
Ojipea ko crisópraso.

Ojipea ko jacinto.
Ojipea ko ametista.
A'ea nhaporemo ko itakatuhetea rera – kiroki itakatuhetea oko hokairungava pyhykava.
[21] Doze ko cidade herekoi portas. Portas oko pérolas. Doze portas ko doze pérolas a'ero. Pehea cidadepeva'ea ko ouropyryva nhaporemo japopyra – kiroki ouro nomombaraviva'ea. Nurã ouro oko vidro ja – kiroki vidro nomombaraviva'ea. Nurã ji hepiagi ouro yvytera pype.
[22] Ji ndahepiagi ãjatykahavuhua Tupana'ga mbohetehava cidade pe. Ndogwerekoi reki. A'ereki Tupana'ga ipopoakaheteve'ga yvyakotyve'ã nduvihavuhuhete'ga ãahoheve'ga – gaha tuhẽ opyta upa ã pyri cidade pe cordeiro'jave'ga pavẽi. Nurã ndatekwava'javi cidadepeve'ã hoa rehe ojatykahavuhua pype. A'ereki ã ga mbohete gwekohai pe nhaporemo cidade pe.
[23] Ndatekwava'javi kwara rendya rehe cidade pe. Ndatekwava'javi jahya rendya rehe cidade pe no. A'ereki Tupana'ga hendy'jandy'ja imbokojahupava. Cordeiro'jave'ga ko cidade ryapehavamo. [24] Yvyakotyve'ã gwyripeve'ã ti hepiakatui okovo kojahuro ãwaramo. Yvyakotyve'ã nduvihavuhu'ã nduri cidade pe nehẽ Tupana'ga mboheteavo heruerua oapoakatukatua cidade pype nehẽ.
[25] Tupana'ga ti nohovapytymukari tuhẽ cidade portas nehẽ. A'ereki nane'ymi arimo pevo. Naypytuni ti cidade pe nehẽ.
[26] Yvyakotyve'ã nduvihava'ã nduri nehẽ Tupana'ga mboheteavo nehẽ heruerua oapoakatukatua cidade pype.
[27] Nduri tuhẽ ti cidade pype ndapyryvive'ã okote'varuhuve'ã pavẽi i'mbeve'ã pavẽi. Ojipe'ã Tupana'ga gwereko ãandera livro pype. Ãahã ti uhu cidade pype nehẽ. Livro ko cordeiro'jave'ga apoa. A'ea pype Tupana'ga okwatijaripe ãandera tuhu ti ã ji pyri upa okovo avuirama nehẽ javo – kiroki ã ojiko ga rehe.

22

Paranauhũa ko ahemongohava

[1] Kiro Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga hepiukari ji ve paranauhũapyryva ahemongohava. Ikatu hete vidro ja. Typy katu hete ko paranauhũa. Ahepia hete ji ypya a'ero. Ohẽ paranauhũa Tupana'ga apykavuhua hugwi. Perope cordeiro'jave'ga oapy Tupana'ga pyri oina. Ã oko aheruvihavuhuhetero oapyga.
[2] Pehea pyteri pe i'ami cidade pe yva ahemongohava. Yva o'ã paranauhũa rembeyvyrimo no kokoty rovai kikoty rovai no. Dozeva'ea ojoparavuhuva'ea ko yva'ia yva rehe. A'ereki mês nanani ko ipotyramo ojipea yva'ia. Yva rohova ko yvyakotyve'ã gwyripeve'ã pohã ohoheteavo jupe. [3] Pevova'ea pe nhaporemo pevove'ã pe nhaporemo po ti Tupana'ga nde'i nehẽ: "Ite'varuhu po ti nde ve nehẽ." A'ea rũi po ti ga ei nehẽ.
Cidade pe ti Tupana'ga rekoi oapyga oapykavuhua rehe okovo ãanduvihavuhuhetero cordeiro'jave'ga pavẽi nehẽ. Ganhi'iã rupi ti Tupana'gareheve'ã ndekoi ga mboheteavo nehẽ. [4] Tupana'ga rova ti ã hepiagi nehẽ. Gwetovapya rehe ti ã gwereko garera nehẽ. [5] Naypytuni ti cidade pe nehẽ. Ndatekwava'javi ti lamparina rehe nehẽ. Ndatekwava'javi ti kwara rehe nehẽ no. A'ereki Tupana'ga ãanduvihavuhuhete'ga ombokojahu ã pe. Yvyakotyve'ã nduvihavamo ti ã ndekoi avuirama nehẽ.
[6] Kiro Tupana'gapyrive'ga ei ji ve:
—A'ea nhaporemo ko a'itituhẽva'ea. Pyry hete ahe heroviari a'ea a'ero. Tupana'ga oko onhi'iã mombe'uhara'ã pojykaharetero pyryve'ã pojykaharetero. Gaha e'i ojipyrive'ga pe ga mondovo: "Eho ti imombe'gwovo aere'īva'ea jireheve'ã pe ikwahavuka ã pe nahã ti nehẽ javo," ei Tupana'ga, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

Nambegwei ti Jesus'ga rura'javi nehẽ

[7] —Pehendu ti! Nambegwei ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Pyry hete ã pe – kiroki ã ãwendu katu nhirembikwatijarukara João'ga pe aere'īva'ea mombe'uhava, ei Jesus'ga.

8 —Jihi Joãoramo ahepia tuhẽ Tupana'gapyrive'ga rembiepiukara. Ji ahendu garemimombe'ua no. Henduvame hepiaga ji nhinoĝi Tupana'gapyrive'ga pya pyri tambohete ti ji ga javo – kiroki ga gwepiuka ji ve aere'ĩva'ea.
9 A'ero ga ei ji ve:
—Terenhinoĝi ji pyri ji mboheteavo. Tupana'ga ti embohete! ei ga. Ji ko Tupana'gapyrive'ga reki jitekovo ganhi'iĝa rupi nde ja. Ji ko neirũ'ĝa ja no Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ĝa ja. Ji ko ĝa ja no – kiroki ĝa ojiko Jesus'ga rehe okovo garembikwatijarukara rupi – kiroki garembikwatijarukara omombe'u aere'ĩva'ea. Nurã ji rũi ti embohete. Tupana'ga ti embohete! ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.
10 —Teremimi garembikwatijarukara nde ve! ei ga. Tokwaha pa ti ĝa aere'ĩva'ea nehẽ. Nambegwei ti nahã nehẽ, ei ga. 11 Kiroki ĝa oko te'varuhu aĝwamo – ĝa ti toko te'varuhu avuirama nehẽ. Kiroki ĝa tiruahũ aĝwamo – ĝa ti toko tiruahũ avuirama nehẽ. Kiroki ĝa oko katu aĝwamo – ĝa ti toko katu avuirama nehẽ. Kiroki ĝa pyry aĝwamo – ĝa ti toko pyry avuirama nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.
12 —Pehendu ti! Nambegwei ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Yvyakotyve'ĝa ndeaporoĝita ĝandetakwera ja ji ikwahavipei. Nurã ti ji imondoi ĝa pe ĝandeaporoĝita kwepykava ĝandetakwera ja nehẽ, ei Jesus'ga.
13 —Ji ypy ko ako jipe jahykavamo Alfa. Mbapavamo ji ako jahykavamo Ômega. Jypyva'ero ji ako jipe. Mbapavava'ero ji ako, ei Jesus'ga.
14 —Pyry hete ĝa pe – kiroki ĝa Tupana'ga nhi'ĩpo'ru okote'varuhua momboruka. Nahã ti Tupana'ga ei ĝa pe a'ero nehẽ: "Pe'u ti yva hugwi ahemongohava hugwi. Pejo ti cidade pype no pekiavo portas rupi," e'i ti Tupana'ga nehẽ, ei Jesus'ga.
15 —Ojipe'ĝa ki a'e te nduri ipype. Tokiyme ti ĝa ipype okote'varuhuheteve'ĝa, ipajive'ĝa, ndoakwahavive'ĝa – kiroki ĝa gwereko ĝwembireko'ĝarũive'ĝa, iporojukahara'ĝa, ĝanembiapopyra mboheteve'ĝa, i'mbeve'ĝa, ojipe'ĝa no – kiroki ĝa i'mbe pota jipi. Nanongara'ĝa nhaporemo ti ndoki tuhẽ cidade pype nehẽ, ei Jesus'ga.
16 —Jihi ko Jesus, ei ga. Jihi amondo jijipyrive'ga pe pyri tomombe'u ti ga nhinhi'iĝa ĝa pe javo. A'ero ti pemombe'u garemimombe'ua ojipe'ĝa pe – kiroki ĝa ojatyka Tupana'ga mboheteavo hendukatuavo ganhi'iĝa. Daviva'ea ko nhiremboypya. Ji ko Daviva'ea rakykwepoharamo no. Ji ko jaytata'iuhua ja – kiroki hendy'jandy'ja ko'ema koty, ei Jesus'ga.
17 Kiro Tupana'ga ra'uva i'ei cordeiro'jave'ga rembirekoruamahẽa pavẽi:
—Herejo! e'i gara'uva hẽa pavẽi.
Ĝahã – kiroki ĝa ĝwendu Jesus'ga rembikwatijarukara – ĝa ti te'i nehẽ no: "Herejo!"
Ĝahã – kiroki ĝa ojiko pota Tupana'ga rehe imomborukapota okote'varuhua – ĝa ti tuhu upa avuirama Tupana'ga pyri nehẽ i'gwovo yhya ahemongohava nehẽ. Ĝay'ua pe ji ei ĝajikoga Tupana'ga rehe.
Ĝahã – kiroki ĝa uhu pota upa avuirama Tupana'ga pyri – ĝa ti tuhu ojikoga ga rehe nehẽ i'gwovo yhya ahemongohava ikwepyge'yma nehẽ.
18 Joãoramo ji ei ĝa momoranduva – kiroki ĝa ĝwendu Jesus'ga rembikwatijarukara aere'ĩva'ea mombe'uhava. Ĝa pe ji ei ĝa imombe'urame ojipe'ĝa pe Jesus'ga rembikwatijarukara. Po ĝa hajiheva'ea mombe'ui a'ea ko Jesus'ga rembikwatijarukara javo no, a'ero ti Tupana'ga imondoi hahya ĝa pe nehẽ – kiroki hahya Jesus'ga omombe'uuka ĝwembikwatijarukara pype. 19 Po ĝa nomombe'upavi Jesus'ga rembikwatijarukara ĝa imombe'urame ojipe'ĝa pe garembikwatijarukara, a'ero ti Tupana'ga ndo'uukari ĝa pe yva hugwi ahemongohava hugwi nehẽ. Ga nombuhurukari ĝa cidadepyryva pype nehẽ no. Nahã ti ga nomombyryvi ĝa pe imbuhure'yma ĝa pe pyryva'ea. Pyryva'ea Jesus'ga omombe'u ikwatijarukarame ji ve. A'ea ti Tupana'ga nombuhuri ĝa pe nehẽ.
20 Kiroki ga e'i a'ea pe nhaporemo: "A'iti a tuhẽ!" – gaha e'i no:
—Nambegwei ti ji rura'javi nehẽ. Na tuhẽ ti, ei ga.
Kwa. Na tuhẽ a'ero! a'e ji. Amém! Herejo, Jesus, nhandepojykaharetero, a'e ji.
21 Tomombyry ti ga pe me nhaporemo Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga, a'e ji.